Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 23

Sayı 573 - 598

01 Kasım 1923 - 24 Nisan 1924

آبونه شرائطی : هر بر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پیشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

یازه کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٣ — ٢١ ربیع الاول ١٣٤٢ — پنجشنبه — ١ تشرین ثانی ١٣٣٩ — جلد ٢٣

سبیل الرشاد یکرمی اوچنجی جلدینه باشلایور

عون حقله (سبیل الرشاد) بوکون یکرمی اوچونجی مرحلهٔ جهادینه واصل اولیور . مملکتده‌کی ضلالت جریانلریله مجادله ایده ایده، صلاح وفلاح افقلرینی تنویره چالیشه چالیشه حیات نشریه‌سنی تعقیب ایدن سبیل الرشاد مشروطیتک اعلانندن بوکونه قدر نیجه نیجه انقلابات روزمره‌یه شاهد اولمش ؛ فقط دائما مملکتک وملت اسلامیه‌نک روح انتباهندن طوغه‌جق اساسلی ودواملی انقلاب ایچون چالیشمشدر. اومبارک وفیاض انقلاب ایچون‌که سعادت ورفاهیت بشریه‌یی تمامیله تأمین ایتمش ، مادی ومعنوی بوتون احتیاجات انسانیه‌یی أحسن تقویم اوزره تطمین ایلمش ، انسانلغک کمالی ، بشرک بوتون حقوقنی تکفل ایتمش اولان اکمل ادیان ، دین مبین اسلامک هدایتندن ، دساتیرندن استفاضهٔ حیات ایدر واوحیات ایله مملکتی احیا ایلر. سبیل الرشاد ، شیمدی‌یه قدر بونک ایچون چالیشدی ، بوندن صوکره‌ده هپ بونک ایچون چالیشه‌جقدر .

مملکتده برطاقم ضلالتلری حاکم قیلمق ایچون وقوع بولان نشریاته قارشی سبیل الرشادک یالکز وبالکز عون الٰهی‌یه صیغنه‌رق اختیار ایتدیکی مجادله‌وضعیتی قارئلرمزک تقدیر وتبجیل ایتدیکنی کوره‌رک هرکون عزممز کسب قوت ایدیبور. بالخاصه بوتون مملکتک بوضلالتلره قارشی مقاومت روحیله مجهول اولدیغنی کورمک یاقین برزمانده انتباه ملینک خیرلی برصفحه‌سنه واصل اولاجغمزی تبشیر ایتمکده‌در . (سبیل الرشاد) بو اساسلی تظاهراتی ، مساعی ومجاهداتنک پک بیوک بر مکافاتی تلقی ایلر . وجناب حقک یاردیمنه ، امت اسلامیه‌نک مظاهرتنه نائل اولدیغنه ایمان ایدرک وظیفهٔ دینیه وملیه‌سنی کمال عزم وثبات ایله ایفایه دوام ایدر. ایشته بوقوتلی امیدلرله‌درکه سبیل الرشاد یکرمی اوچنجی جلدینه باشلایور. وجناب حقدن موفقیتلر تضرع ، نشر وتعمیمی ایچون‌ده محترم قارئلرک همتلرینی توالی بویورملرینی تمنی ایدیبور .

* * *

سبیل الرشادک نشر وتعمیمی خصوصنده محترم قارئلریمزک ابراز بویورمش اولدقلری همت ومعاونتلره بو وسیله ایله‌ده تشکر ایتمه‌یی بر وجیبه تلقی ایلرز . سبیل الرشادک هرقارئنی لااقل ایکی آبونه قید ایتمه‌یی بر قاعدهٔ اساسیه اوله‌رق قبول ایلدیکی ایچون سبیل الرشادک ساحهٔ انتشاری بردن بره کنیشله‌دی . معلوم اولدیغی اوزره غزته‌لرک اوجوزلغی چوق صرف اولونه‌بیلملرینه متوقفدر . سبیل الرشاد مصارف ضروریه‌سنی تأمین ایتدکدن صوکره بوخصوصده محترم قارئلرینه هردرلو تسهیلات کوسترمه‌یی بروظیفهٔ متحتمه تلقی ایدر . بعض قارئلریمز طرفندن سبیل الرشادک هرطرفده دها واسع برصورتده نشرینی تأمین ایچون فیأتندن برآز تنزیلات یاپیلمسی موافق اوله‌جغی اشعار اولونمسی اوزرینه بوکوندن اعتباراً نسخه‌سنی اون غروشدن یدی بچق غروشه تنزیل ایدییورز . بعدما هرعددی سکز دکل ، ١٦ صحیفه اوله‌جق ، هر هفته بر نومرو صاییله‌جقدر . بناءً علیه بو جلددن اعتباراً سنه‌لک آبونه‌لر آلتی آیده دکل ، اون ایکی آیده ختام بوله‌جقدر . انشاالله اورته‌لق اوجوزلارده بش غروشه‌ده تنزیلی ممکن اولور . امید ایدرزکه محترم قارئلریمز بوتنزیلاتدن ممنون اولاجقلر وسبیل الرشادی هر طرفده واسع برصورتده نشر وتعمیمه همت بویوره‌جقلردر . هرقارئک سنه‌ده بردفعه اولسون لااقل ایکی آبونه قید ایتمسی سبیل الرشادک نشر وتعمیمی ایچون اک کوزل واک قولای براصولدر . سبیل الرشاد ، بعونه‌تعالی عهده‌سنه دوشن وظائفی ایفایه چالیشیرکن محترم قارئلرکده مظاهرت ومعاونتلرینی ابذال ایتمک لطفنده بولونه‌جقلرینی شبهه‌سز عد ایدر . ومن‌الله‌التوفیق .

[اخطار : بونسخه‌مزه انغلیقان کلیسانه جوابک ترجمه‌سی یتیشدیریله‌مه‌مشدر ..]

فلسفه و دین

متفکرین علمای اسلامیه‌دن الماليلی حمدی افندی حضرتلری طرفندن نشر اولونان (تحلیلی تاریخ فلسفه : مطالب ومذاهب ـ مابعدالطبیعه وفلسفهٔ الٓهیه) عنوانلی اثرك مقدمه‌سندن :

فی‌الحقیقه پیسز دین غیرممکندر. بونك ایچوندرکه اللهی بیلمه‌ینلر، معبودلرینی کندی اوکلرینه دیکمك واوندن الهام الق ایسته‌لر. ایشته انبیایه استناد ایتمه‌ین بتون ادیان باطله بورادن چیقمشدر ، چونکه‌دین حس فطریدر . فلسفه اوهامات وتمنیات عامیانه ایله اختلاط ایدن اباطیل ساریه‌یی‌بیله تدقیق ایدرك بونلرك ضمننده منعکس اولان حقیقت اصلیه‌یی تحری ایتمش ودین فلسفی دنیلن وحدانیت الهیه عقیده‌سنی تثبیت ایلمشدر . کتابك ایکنجی قسمنده ، مبحث دینك باشنده برسوز وار : بتون فلسفه کبی بومبحثك‌ده اساطیردن وعقائد عوامدن منعکس فکرلردن نشأت ایلدیکی سویله‌نیور. اورا‌ده‌ده اشارت ایلیه‌جکمز وجهله بز بوسوزی مبحث دینك منشأ فلسفیسی حقنده مترددانه قبول ایتسه‌ك بیله اصل منشأ ادیان حقنده اصلا قبول ایده‌میه‌جکز. چونکه دین حقك منشائی نبوات‌در ، بتون انبیا وحدانیت الهیه‌ده متفقدر ، تاابتدایندن وبالخاصه حضرت ابراهیم علیه‌السلامدن حضرت محمد علیه السلامه کلنجه‌یه قدر واقع اولان تکامل هپ انکشاف وزیادهٔ وضوح صورتیله ظهور ایتمش وعلی‌الاکثر عقائدك صور تطبیقیه‌سی دیمك اولان شرایع اعتباریله تحولات حصول بولمشدر. عالمده هرتقلیدك بر اصل حقیقیسی واردر . ایشته ادیان خرافیه اواصل حقیقینك تقلیدات وانحرافاتیدر . بونلر یاموضوعات شعریه‌دن ویا تحریفات عامیانه‌دن ویا تسویلات متغلبه ومفسدیندن نشأت ایلمشدر . رموز واساطیرك بلاد جبابره‌ده نشر ادیان ایچون تقیه وتستر احتیاجندن منبعث الغاز وتعمیه وتمثیلات ادبیه‌دن عبارت اولانلری‌ده واردر . انبیانك قدرت اعجازینه مالك اولمیان اولیای دین زمان زمان بو احتیاجه دوشه‌بیلیر ، حتی علی‌الاکثر کتب صوفیه برطاقم الغاز اصطلاحیه ایله طولودر . کرك تاریخ ادیانه وکرك تاریخ فلسفه‌یه بوفکر ، تکامل مذهبنك تعممندن صوکره کیرمشدر . اسپنسر نظریهٔ دینك مایعلم قسمنی ایضاح ایدرکن وحدانیت الهیه عقیده‌سنك ، بر عقیدهٔ تکامل اولدیغنی ادعا ایتمش واشراکی ، توحیده مقدم کبی کوسترمشدر . حالبوکه اسپنسر فلسفه‌سنك ماهیتی ایجابنجه بونظریه ، نظریهٔ دینك یالکز برصفحه‌سی اولدیغی اونوتلماملق لازم کلدیکی کبی بوراده بسیطك مرکبه ، واحدك متعدده برتقدم طبیعیسی بولندیغندن‌ده ذهول واقع اولمشدر . برمعبود فکری حاصل اولمه‌دن ایکیسی ودها زیاده‌سی ناصل اولور ؟ بوراده طوغریسی اشراکه منتهی اولان ادیان خرافیه‌نك تکاملیله ، توحیده منتهی اولان دین حقك تکاملی آیری آیری ایضاح ایتمك لازم کلیر. مثلا توحیدك تکاملی دین محمدی‌یه ، اشراکك تکاملی‌ده نصرانیت حاضره‌یه منتهی اولمشدر ، دیه‌بیلیرز . دین اسلام تماماً دین انبیا اولان عقیدهٔ توحیدك علی‌الانکشاف واقع اولان برتکاملیدر . اصل نصرانیتك منشأ اصلیسی اولان ونبوت مسیحیه‌یه نسبتی بولنان فلسطین طرفلرینك عقیدهٔ وحدانیتی ازنیق مجلس رهبانده اقلیتده قاله‌رق رد ایدلدیکی زمان شرك و وحدانیتدن مرکب ومتناقض برعقیدهٔ تثلیث قبول ایدلمش اولدیغندن پروتستانلق دخی داخل اولدیغی حالده نصرانیت حاضره شركك برتکاملندن عبارت قالمش وفقط فلسفه بونکله باریشه‌میه‌رق شعوری ویا غیر شعوری برحالده عقیدهٔ اسلامه خدمت ایتمش طورمشدر .

بوصورتله نصرانیت حاضره موجودیتنی علم و فلسفه‌نك تأییداتندن دکل ، حسیات بشریه‌نك میل حقدن ماعدا اولان تمایلاتیله ادامه ایده‌بیلمکده‌در . دینه‌بیلیرکه بوکون نصرانیت ، مضرتنی بیله‌رك کیفنه شراب ایچمك کبیدر . کیف ایچون علی‌الاکثر عقل بشرك قیمتنه هجوم ایدر ، اسلامیتی اثباتی اولمقله اتهام ایلر . آلکساندر باینك دیدیکی کبی علمك قاچدیغی تناقضلری تحسین ایله آلقیشلار . اونده کویا برصنعت طباق شعریتی کورور . فی‌الواقع عقل بشر ، حاکم حقیقت اولمدیغی کبی حاکم دین‌ده دکلدر . عقل بشر حقیقت مطلقه‌یی محیط اولمدیغی ایچون بتون حقائق وقدرت الٓهیه‌یی کندیسندن استخراجه قالقیشیرسه کستاخلق ایتمش اولور . فقط قدرت الهیه‌نك محاله تعلق ایتمدیکنی آکلار ؛ عقل ایچون اك بیوك علامت محال ایسه تناقضدر. عقل ، حق مطلقك بتون حدودینی چیزه‌مز . فقط عقل دیمك ، حق مطلقك محال مطلقدن تمایز ایتدیکی حدی بیلمك دیمکدر . عقل ، حقیقتده تناقض بوله‌میه‌جغی کبی معارف دینیه‌ده دخی تناقض بوله‌مامق لازم کلیر . برقضیهٔ متناقضه عقل نظرنده آکلاشلمامش دکل ، بطلانی آکلاشلمش برامر مردوددر ، عقل بوکا قارشی عجزینی دکل ، قدرتنی کورور . اعجاز ایله تعجیزك بیوك فرقی واردر. تناقض ، عقلی اعجاز ایتمز ، تعجیز ایدر. اعجاز قارشوسنده عقل ووجدان مسخر و محظوظدر . لسان سویلرسه صوصمق ایچون سویلر. تعجیز قارشوسنده وجدان عاصیدر . لسان صوصارسه فرصتده سویله‌مك ایچون صوصار . عقلك کشفیات تجربیه قارشوسنده وضعیتی نه ایسه کشفیات دینیه قارشوسنده‌ده وضعیتی اودر . عالمده هیچ برتجربه محال عقلی‌یی اثبات ایتمدیکی کبی کشفیات دینیه‌ده محال عقلی حدودینه کیرمز . حاصلی عقلك ادراکده‌کی قصوری ممتنعات ساحه‌سنده دکل ، ممکنات ساحه‌سنده‌در . عقل بوایکی ساحه‌یی قاریشدیرمامق ایچون یکانه برمعیاردر . عقل بتون علومك صوك مرتبهٔ کمالنه ایرمدیکنی

وكشفيات مستقبله‌دن خاطر وخياله كلمز نه حقيقتلره ايره‌بيله‌جكنى اعتراف ايتمكله هيچ برزمان توافق وتغاير قانوننه عائد اولان تصديقدن واز كچه‌جكنه قائل دكلدر . بناءً عليه حقيقتى تميله بيله‌مديكى برالهى اعتراف واثبات ايده‌بيليرسه‌ده اقانيمك اوجلك حيثيله برلك حيثيتى توحيد ايدرك هم اوچ وهم براولديغى وبويله اوچ اولان برالهك ذنوب عبادى مغفرت ايده‌بيلمك ايچون اوچك برى صورتنده طوغوب كنديى قربان ايتديرەرك فدا ايلەمسى صورتيله قوللرينك سلامتى تأمين ايتمش بولنديغى اساس عقيده اتخاذ ايدن وبوكا ايمانى يكانه ضمان سلامت اولمق حسيله ترويج ايتمك ايسته‌ين عقيدهٔ نصرانيت قارشوسنده عقلك قصورندن بحث ايتمكده هيچ برفائده يوقدر . استورات ميلك ديديكى كبى « هام ، هوم » بوكا ايناتمق صينتمه‌يه نسخه‌در ، تكليفى بيله تناقضى متضمن اولمديغى ايچون اونك كبى محال دكلدر . شو حالده نصرانيت علمله ائتلاف ايده‌مديكى كبى جهل مطلق ايله‌ده مدافعه ايديله‌مز . چونكه لاادريه دكل ، سوفسطائيهٔ مطلقه بيله مبدأ تناقضى اعترافه مجبوردر . سوفسطائيه‌يى سقوط ايتديرن شى ، مدار استنادى اولان مبدأ تناقضه قارشى متناقض اولمسى‌در . ايشته غربده علم ايله دينى اساساً متنازع كوسترن ودينى علمه ، علمى دينه استخفاف ايتديرمك صورتنده تجلى ايله‌ين ذهنيت بالخاصه نصرانيتك بو حالندن نشأت ايتمشدر .

اونوتميه‌لم كه بزدينك عقليتدن بحث ايدركن ، حسيتى انكار ايتميه‌جكز . چونكه عقل ، قواى روحيهٔ انسانيه‌دن بريسيدر ؛ دين ايسه انسانيتك بتون قواى روحيه‌سيله علاقه‌دار اوله‌رق وحدت نفسيه‌سنه انطباق ايتمسى لازم كلن اك بيوك برحقيقتدر . چوق يرلرده عقل ايله حسك تعارضى واقع ايسه‌ده وحدت وجدانيه بونلرك نقطهٔ تلاقيلرنده تجلى ايدر . ايشته اصل دين نقطهٔ تلاقى‌يى ضامن اولان بر مبدأ حقدر . عقل براعتقاد علمى كتيرر . فقط بو اعتقاد حسيات قلبيه ايله ائتلاف ايتمدكجه جهلهٔ فساق ايچنده قالمش عالم كبى حكمسز قالير . حق دينه بيليركه حكم برحسدر . تصديق ، عقلك بوحسه اقترانى ديمكدر . وبونك ايچوندركه على الاكثر اسلام منطقجيلرى تصور ايله تصديقك نوعاً تغايرينه قائل اولمشلر ، وبونلرك ذاتاً اتحادلرينى انكار ايتمشلردر . عقل ايله احساسك حال تعارضنده انسانده برايكيلك حاصل اولوركه شك وبحران روحى ديلان فلاكت بونكله باشلار . وحدت وجدان اولمادن حيات اوله‌ميه‌جغى ايچون بوجدال بهمه حال برينك غلبه‌سنه منتهى اولور . حسياتك اراده ايله علاقه‌سى زياده اولديغندن اكثريا عقل وعلم مغلوب دوشر . آرتق انسان ، انسان حيوانى وهوائيدر . هرآن متبدل ، هر آن ، ثباتسز ، اعتمادسز ، احتياكاردر . شايد عقل قوت اقناعى حائز اولوب حسياتى مغلوب ايدر واراده‌يى اوكا محكوميتدن تخليص ايليه بيليرسه انسان ، انسان عقلى اولور وصاغلام ، ثابت وخصلت اعتقاديه‌يه مالك بولنور . فقط بونده‌ده جهت عمليه‌دن برنوع جمود وعطالت حاصل اولور ، عشق وشوق بولنماز ، هيجان واراده سونوك قالير . عقيده نظريتدن عمليته كچه‌بيليرسه بيك مشكلات ايله كچر . شو حالده ياعقل عين احساس ويا احساس عين عقل اولمليكه ايمان وعشق برلشسون . حالبوكه عقل واحساس روحك باشقه باشقه وظيفه‌لره موكل برر آلاتى اولديغندن عينيتلرى عبث اولور . انسانيت ، وجدان نفسى ، بونلرك عينيتنده دكل ، جهت تلاقيلرنده‌در . اصل وجدان بو نقطهٔ تلاقيده بولنور ؛ روح وحدت نفسيه‌سنى بونكله بولور . بنابرين وجدان دينى‌ده بوراده بولنمق لازم كلير . بوراده نفس هم عقلاً مطمئن وهم احساساً متلذذدر . دين نه فن ، نه صنعتدر . فن وصنعتك اول وآخرى اولان برمبدأ فطريدر . قرآن نه بركتاب فن ، نه‌ده بر ديوان شعردر . فن وشعرك فوقنده برنظم لدنى‌در وبونك ايچون معجزه‌در . اوكا صرف برفن نظريله باقارسه‌كز صنعتى قارشوسنده بونظركزده مأيوس اولورسكز . برشعر نظريله باقارسه‌كز علميق وحقيقق قارشوسنده منكسر الخيال قاليرسكز . انسان متدين‌ده يالكز عالم دكل ، يالكز عامل وصنعتكارده دكلدر . ايكيسنك فوقنده برانسان كاملدر . او ، علملره موضوع ، صنعتلره مودل ويرر . بونك بويله اولمسى وحدت نفسيه ايله وحدانيت الٰهيه‌نك اقتضاسيدر . نفس انسانى نه يالكز عاقليت ، نه يالكز حساسيتدر وحتى نه يالكز روح ، نه يالكز جسمدر . حق مطلق اولان جناب الله‌ده بتون جهات وجودك مبدأ منتهاسى اولان ذات احددر . يالكز عقله ويا يالكز حسياته مربوط ومحكوم قالان دين ، انسانيتك حقيقت وجوديه‌سنه منطبق اوله‌ميه‌جغى ايچون ناقص وغير فطريدر . اوانسانلرى الٰهه اعلا ايچون بريول دكل ، الٰهى انسانلره اينديرمك وانسانلغى تشتت وتفرقه‌يه دوشورمك ايچون چاليشان بر واسطهٔ بى فائده‌در . شركده ذاتاً هپ بوندن منبعثدر . دين بر تعبد وانقياددر . فقط جهت علميى حائز بر تعبددر . (شهد الله انه لااله الاهو والملئكة واولوا العلم قائما بالقسط لااله الاهو العزيز الحكيم . ان الدين عند الله الاسلام) . دين ، معتدل ومنصف اهل علمك شهادت ايده‌بيله‌جكى برانقياد ، برتعبددر ؛ چونكه حقه تعبددر . عقليت محضه مانع تعبددر . تعقل حقيقته ، تعبد خيريته ، دين ايسه جامع الحق والخير اولان الوهيته ناظردر .

الماليلى حمدى

اجتماعیاتده غربجیلق و یوزغونجیلق :

عصری عائله

٢

غربجیلرمزك قادینلغمز حقنده‌کی تصور و تصورلرینه باقیلیرسه اون سنه اوله قدر قادینلغك جاهل، مدنیتسز، اومّاجی، حسن طبیعته غیرمالك عجیب الطبیعه بر مخلوق ؛ یکی قادینلغك ده، مبعوثه‌لکه، ناظرلغه قدر مختلف مراتب اقباله نامزد مترقی و متکامل انسانلر اولدیغنی قبول ایتمك ایجاب ایدییور. کرچه خانملرمزك بولندقلری یوللرده شیمدیدن تبلر ایتمکه باشلایان قابلیتلرینی کوروب ده آنیدن ممنون و مستریح اولمامق ممکن دکل !.. جمعیتك اساسی و عائله‌نك تملی اولان نسوانك هر برده اولدیغی کبی منفی جریانلرده دائما اوبونجاق و آلت وضعیتنده بولنمسی بر درجه‌یه قدر قابل ایضاح ایسه ده دنیانك هر طرفنده سقوط و تردیات نامیله توسیم اولنان بو حالك ترقی، تعالی، مدنیتپرورلك شکلنده کوسترلمسنه عقل ایردیره‌میورز .

انکلیز اطباسندن مستر (دونالدقلارق) «اوچنجی جنسك تهلکه‌لری» عنوانیله اخیراً نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده انکلتره‌ده بر قسم قادینلرك طبیعتك کندیسندن بکله‌مدیکی وظائفی ایفا ایچون ارککلری عیناً تقلیده چالیشدقلرندن و بو حالك دوامی نتیجه‌سنده وظائف جنسیه‌نك عقامته محکوم اوله‌جغی جهتله نه قادین و نه ده ارکك اولمیان بو اوچنجی صنف مخلوقلرك ایمپراطورلق ایچون بر تهلکه تشکیل ایتدیکنی بیان ایله دییورکه : « بوندن یوز سنه صکره، دنیایه کتیریله‌جك چوجوقلرك آنجق اوچده بری طبیعی حالده‌کی قادینلر طرفندن دوغروله‌جقدر . متباقی قسمنی صنعی قولوچقه آلتلری واسطه‌سیله یتشدیرمك لازم کله‌جکدر ! او زمان قادینلرمز ایسته‌دکلری کبی خوشلرینه کیدن مشغله‌لرنده دوام ایده‌بیلیرلر. فقط مملکتمز او زمان چوقدن افلاس یولنی طوتمش اوله‌جقدر . »

بتون اطوار، احوال، اقوالنده غربی تقلید ایدن عصریلرمز عجبا بو دوغری سوزلر قارشوسنده نه دییه‌جکلر ؟ « روو » ده « فساد سیاسی » عنوانیله انتشار ایدن دیکر بر مقاله‌ده شو سوزلر کورولیور : « ارکان اساسیهٔ اجتماعیه‌یه فساد عارض اولمسی هر زمان واقع بر کیفیتدر. آنجق غرائب مدهشه‌دندرکه او فسادك زمان سابقده‌کی آثاری دور حاضرده‌کی آثارینه تماميله مشابهدر. یعنی، او زمانده قادینلر اخلاق فاضله‌نك هدمی خصوصنده اك قوی عامل و مؤثر ایدیلر. »

بو تلهفلردن صراحةً آکلاشیلیورکه لائیکلك منبعی عد اولنان آوروپا بیله، اخلاق، جمعیت، منفعت نامنه قادینلغك غیرطبیعی، غیرشعوری بر ماهیت آلان اشکال و انقلاباتندن تماميله مشتکی و وضعیتدن امیدسزدر. هیچ بر اذعان صاحبی ظلمتی نور نامنه قبول ایده‌مز. مکرکه جمعیتی ییقمغه قصد ایتمش و بونده منفعت کورمش اولان دنی الطبع بر کیمسه اوله .

اوکوست قونت قادینلغك بو سقوطنی قید ایدرکن دییورکه: « بزمانع ترقی اولان بو کبی محالات خیالپرورانه اوزرنده مناقشه کافی اختیار ایده‌جك دکلز . آنجق نظام حقیقی کونك خلافنده قادینلر، رضالری اولمقسزین کندیلرینی مدافعه غیرتنده بولنان بر طاقم آدملرك اونلرك نامنه طلب ایتمکده اولدقلری شو مساوات مادیه‌یه نائل اولورلرسه او زمان حالت روحیه و اخلاقیه‌لری نه قدر فساده اوغرایه‌جق، بوزوله‌جقسه هیئت اجتماعیه‌یه قارشی اولان وظیفه‌لری ده او نسبتده خللدار اوله‌جقدر . زیرا آرتیق قادینلر قوت یومیلرینی تدارك ایچون هر کون فابریقه‌لرده، دستکاهلرده اویله شدید مزاحمت اسیری اوله‌جقلرکه بونك آلتندن قالقه‌میه‌جقلری کبی ؛ ارککلرله آرالرنده‌کی محبت متقابله‌نك منابع اصلیه‌سی ده بولانه‌جقدر. »

ایشته اك زیاده تقدیر ایتدکلری غرب علماسنك بو خصوصده‌کی مطالعاتندن بر نبذه بحث ایتمکله غربجیلرمزی دائرهٔ عقل و منطقه دعوت ایتمك ایستیورز . ساحهٔ تدقیقمزی نظریات وادیسندن حقیقت شاهقه‌لرینه تبدیل ایدرسه‌ك یا کلش یوللرده یورومك، محیطی یا کلش یوللره سوروکله‌مکلکمزك جزا سنی نصل چکدیکمزه حیرت ایتمه‌مکلکمز اقتضا ایدر . چونکه صوك اون بش سنه‌دنبری هیئت اجتماعیه‌مزك قوت و صلابت اصلیه‌سنده غیب ایتمش اولدیغی اساسلر و بو ضیاعدن متحصل فلاکتلر تویلری اورپره‌جك درجه‌ده مدهشدر . مملکتك محیط عرفانی اولان استانبولك تردیات حاضره‌یه صورت استحاله‌سنده عامل اولان انقلاباتك مادی نتیجه‌لری مدعامزه، بیکلرجه صحیفه‌یازی‌یه دها قوتلی بر دلیل تشکیل ایدر :

١ — اون بش سنه‌دنبری واقع اولان ازدواجلرك [هر سنه وسطی اوله‌رق یوزده اوچ نسبتنده مبسوطاً بر تزاید قید ایدلمك صورتیله] صوك سنه‌لر ظرفنده همان یوزده قرق اوچ آیدن نهایت برایکی سنه‌یه قدر متخالف برزمان ظرفنده مفارقتله نتیجه‌لنمکده‌در. بو بابده‌کی مأخذمز محاکم شرعیه قیوداتیله، محلات ائمه‌سنك دفاتری و نفوس قیدلریدر . حالبوکه دها اولّلری بو نسبت یوزده اون بشی کچمزدی .

٢ — طریق فحشه سلوك ایدن قادینلرك مقدارنده هر سنه یوزده اون بش نسبتنده تزاید واردر .

٣ — دیسپانسرلرده تحت تداوی‌یه آلنان فرنکی و بلصوقلغی مصابینك مقداری یوزده اوتوز آرتمشدر .

٤ — مسکرات صرفیاتی — کمرك ایستاتیستیقلرینه نظراً — صوك سنه‌لرده یوزده اللی نسبتنده یوکسه‌لمشدی .

٥ — موده ابتلاسی یوزندن ثروت ملیه، حرب عمومیدن اولکی زمانه نسبتله تجارت ایستاتیستیقلرینه نظراً — یوزده قرق فضله‌سیله آوروپایه آقمقده‌در .

تعداد ایتدیکمز نسبتلر ضایعاتك مادی قسملریدر . برده معنوی افلاس جهتنی تدقیق ایده‌لم . او قدر یوکسه‌لمش اولدیغی ادعا ایدیلن عصری قادینلغك اوصاف ممیزه‌سنی تحلیل ایده‌لم ، کوره‌جکمز عجبا فضیلتمیدر، ترذیمیدر؟ عصری قادینلق ، بوکون زوجنه نیم مربوطدر. عائله محیطی اذواقنی تطمینه کافی کلمیور . بارلرده یابانجی ارککلرله دانس ایتمك، عمومی محللرده سرائر وجودیه‌سنی تشهیر ایتمك ایسته‌یور. بشیکده یاتان آلتی آیلق یاوروسنك محافظهٔ صحی اندیشه‌سندن سوردیکی پودرانك جنسی ، دیکدیردیکی مانتونك طرز تلبسی دها چوق مهمدر . أوینك مشاغل یومیه‌سی کندیسنی علاقه‌دار ایتمز. کوزی دیشاریده‌در . بوکا مقابل سفاهت ، سربستی ، آلایشدن بشقه نه کبی بر مزایایه مالکدر ؟ علماً ، عرفاناً ، ملتك یوزینی آغیرته‌جق نه کبی بر قابلیت ، بر اثر کوسترمشدر ؟ بتون یوکسکلك ، بش اون پارچه نوطه‌یه ، یارم یامالاق بر اجنبی لسانه عائد ایسه او بشقه .

یوکسك صنفده مع‌التأسف اك یوکسك درجه‌یی بولان وهیچده ملتك روحنی ، قابلیتنی، ذکاسنی تمثیل ایتمه‌ین بوترذیاتك یواش یواش متوسط صنفلرده سرایت ایتدیکنی کوریبورز .

قادینلق ، بالخصوص اسلام قادینلغی چوق یوکسکدر. فقط نسویتك طبیعی ، بشری ، حقیقی وظائفی وحقوق عمومیه ، سلامت اجتماعیه نامنه اتخاذی ضروری واك سربست ملتلرده بیله متعارفه شکلنده کورولن تقییدات داخلنده اولمق شرطیله . مراقبهٔ اجتماعیه‌دن آزاده قالان قادین، بشریت ایچون اك وخیم بر انقراض واسطه‌سیدر . بتون دنیا متفکرینك باغیره چاغیره اعلان ایتدکلری وفقط متفکر تکچینن زواللیلرمزك بر دورلو حوصلهٔ ادراکلرینه ادخال ایده‌مدکلری بو حقیقت آثار مادیه‌سیله اولسون انتباهمزی دعوت ایتملیدر .

بومبحثده اك بیوك حقیقت، قادینلغمزك سقوط وترذیاتنده اك مهم ، اك اساسلی عاملك ینه ارککلر اولدیغیدر . قادینی والده‌لك شرف وفضیلتندن ، عائله‌سی یوواسندن سفلیاته آتان عصریلردرکه : بلا ادراك سنه‌لردنبری ملتك تمل طاشی ، عائله‌نك مادهٔ اصلیه‌سی اولان قادینی ذلته دوشورمك ، اجتماعیاتمزی باشدن باشه خراب ایتمك ، الحاصل قادینی موقع اصلیسندن آییرمقله ملتی مادةً ومعناً ضعیف دوشورمك ایچون هیچ برفرصتی قاچیرمامشلردر. مدنیتك حقیقةً عاشقی اولانلر، محاسن اخلاقیه‌یی، عنعناتی، فضیلتلری ییقمقله مقصدك تأمین ایدیله‌جکنی قبول ایده‌مزلر. بالخصوص مسلمان قادینی هنوز اوروپانك اك سربست اداره‌لرنده بیله اکتساب ایده‌مه‌ین حقوقه مالکدر [انشاالله کله‌جك مقاله‌لرمزده بو حقیقتی ایضاحه چالیشه‌جغز .] نه اسیردر ، نه‌ده اویونجاقدر. خلاصه ، قادینلغك تکاملندن بحث ایله ظلمتی نور، سقوطی ترقی نامیله افکاره تلقین ایچون بیهوده یره اوغراشان عصریلره رغماً عصریلکی معنای حقیقیسیله قبول ایدن مسلمانلر ؛ قادینلرك بازیچهٔ احتراص اولمسنی ارزو ایتمزلر. متفکرینك اك برنجی وظیفه‌سی منسوب اولدیغی ملتك حیاتنه حرمتدر. بوحرمتده، خلقه‌یك کران کلن ترذیات اخلاقیه‌نك ازاله‌سی خصوصنده ال برلکیله صرف مساعی ضرورتنی تولید ایدر . یشامق ایچون ، محافظهٔ استقلال ایچون ، قوتلنمك ایچون دیندارلغه لزوم قطعی واردر . بونك خارجنده فلاح یوقدر .

حسن حکمت

«سبیل‌الرشاد» مجموعهٔ محترمه‌سنه

باش محرری بك افندی برادرم !

بوندن برقاچ آی اول ، ثبوت هلال معاملهٔ شرعیه‌سنده تلغرافله ویریله‌جك خبر مستفیضك مقبولیتی حقنده شرعیه وکیل سابقی محترم موسی کاظم افندینك اعطا بیوردیغی فتوای مبارکه‌دن «اقدام» غزته‌سی ستونلرنده آچدیغم بحث وسیله‌سیله ، «سبیل‌الرشاد» مجموعهٔ محترمه‌سیله تجدید معارفه شرف عظیمنه نائل اولدیغمدن برو ، اونك قارئلریله احیاناً حسبحال ایتمکلکی امل حار بدنمش ایدم . اولا ، اورته‌یه قویدیغم بعض مسئله‌لرك نه‌نتیجه‌لر ویره‌جکنی اوکرندکدن صوکره حسبحاللرمه باشلامق ایسته‌دم وبوسببله برمدت وافیه بکلدم. من‌الابتداء تخمین ایتدیکم وجه‌ایله ، بونتایجدن هیچ بری ظهور ایتمدی، بالعکس دیکر بعض نتایج غریبه وغیرمأموله ظهور ایتدی . انتظاردوره‌سندن چیقمق منطقاً لازم کلدی ؛ لکن، خصوصیله مملکتمزده ارباب فکرت وقلمدن هیچ برینك آزاده قالامدیغی غوائلدن بن‌دخی چوقجه حصه‌دار بولندیغم وبو جمله ایله برابر آشاغیده‌کی ذکر ایده‌جکم ایکی مهم اثر دینی‌یی تورکجه‌دن فرانسزجه‌یه نقل ایتمکه چالیشوب بورولدیغم ایچون، حسبحاللرمه بدء ایتمکه کاه زماناً، کاه بدناً امکان بولامادم. دیندارانه دیه‌لم که حسبحاللرمه بوکون باشلامق مقدور ایمش . بوکاده الحمدلله!

∴

بنده‌کز او بحثی «اقدام» ده تعقیب ایدرکن، خاطرمه براس خیر دینی وملی کلمش ایدی :

«اشهار» [۱] ك باشلیجه درت واسطهٔ اجراسی واردر : . . . . .

« انواع مطبوعات . بو درت اشهار یولندن اولکی اوچی بو مقاله‌نك

---

[۱] پروپاغاندا .

مقصودبهلری دکلدر، دردنجیسندن بحث ایده‌جکم، وشیمدیلك «سبیل‌الرشاد»ی
أله آلاجغم .

«سبیل‌الرشاد» نه‌در؟ علم وفیض غایر اسلام ایله برلکده مسلمان تورکلکنی
أیی وأیجه طانتغه چالیشمه‌یی مقصد ایدنمش بر مجموعهٔ مبارکه . تحقیق ایتدم .
اما ینه بلاپروا دییه‌بیلیرم‌که بو مجموعه داخل مملکتده بیله مطلوب اولان
وسعت ومقدارده شائع دکلدر ؛ ناشری دکل کار ایتمك ، بلکه مجموعه‌نك
مصارفنی بیله صاتیشدن چیقاره‌مازلر ؛ محررلرینه ، یا هیچ اجرت ویره‌مزلر ؛
یاخود ، اونلری پك ناچیز براجرتله مأجور قیلابیلیرلر .

بو حالیله مجموعه‌یی دیار اجنبیه‌ده انتشار ایتدیرمك ممکن دکلدر ؛ ممکن
اولسه‌ده عبثدر . عبثدر ، چونکه مملکتمزك حدودی خارجنده ، تورك
لهنده یازلمش شیلری اوقویانلر غایة الغایه محدوددر ؛ هله اودیار غرب ؛ ه ؛
ایشته کوردك . . . بزلره کوره که اعداء دیاری اولور ودائما دیاراغیاردر ،
بزی ودینمزی یا هیچ بیلمز ویا ــ اك فناسی ــ یاکلش وکوتو بیلیر خلقك
دیاریدر ، اصل اورالرده ارشاد مطلوب ومقتضی ایکن اورالرده لسانمزدن
اکلایان بش ، اون کیشی بیله بولامایز . شیمدی ، نه‌یاپمالی‌یز ، که مثلا «سبیل‌الرشاد»ك
خارجی وظیفهٔ مهمه‌سی ، ه بخه وظائفنك سیاست جهتیله اهمیدر ، کوروله‌
بیلسون ؟ . . .

خاطرمه برشی کلدی : مملکتك السنهٔ اجنبیه‌دن باشلیجه‌لرینه . مثلا
آلمانجه ایله انکلیزجه وفرانسزجه‌یه ، یابونلردن ایکیسنه ؛ یاخود یالکز برینه
واقف عرفاسنه خطاباً دیپورم‌که :

« افندیلر! سبیل‌الرشادده ایکی نوع مقالات وار: برنوعی ، داخل مملکته
مخصوصدر : تورك قادیننی صحنه‌یه چیقارمق ایسته‌ین ، او بی‌هوش ، نادیانه
تشبثلره قارشو یازلمش « منتهای مدنیت» مقاله‌سی کبی ، که داخل مملکتدن
چیقمسی بیله غیر جائزدر ؛ دیکر نوعی ، داخلده أیجه اوقونمغه لائق اولقله
برابر ، خارجده‌نشری پك‌مفید اولاجق مقاله‌لری جامعدر : «آنغلیقان کلیساسنه
جواب» ، « مسلمانلق » ، « مسلمانلغك روح ادبی وعلمیسی » ، الخ . بریکی
طاقدن مقاله‌لری «سبیل‌الرشاد» ه باصدیرمق ، سبیل‌الرشادی ذولسانین برمجموعهٔ
اسلامیه قیلمق اوزره عرض ایتدیکم اواوچ اجنبی لساندن هانکیسنه ایجاب
ایدرسه اوکا ترجمه ایتمك وظیفه‌سنی فخریاً ، حمیةً ، دیانةً درعهده وایفا
ایلیه‌جك ایچکزدن طقوز کیشی چیقمازمی؟ اوتحی : بنم . بن آلمانجه‌یی
اوقدر أیی بیلمم ، لکن سبیل‌الرشادك مقاله‌لرینی انکلیزجه ویا فرانسزجه‌یه بلا
خطا نقل ایلیه‌بیله‌جك قدر بولسانلرك اهلی‌یم . وایشته ، بن بو وظیفه‌یی ممنوناً ،
مفتخراً ، وفخریاً درعهده ایتدیکمی وبوندن اعتباراً سبیل‌الرشادك او منوال
اوزره خادمی اولدیغمی محضر امامده علانیةً اعلان وبو مقاله‌نك ١] شورایه
قدر اولان قسمنك اکر ممکنسه ، صحیفه‌لرینه کچیرلسنی سبیل‌الرشادك هیئت
تحریریهٔ فاضله‌سندن رجا ایدرم ٢] . »

سبیل‌الرشاد، مذکورآتی ستونلرینه درج ایتدکدن صوکره‌یازدیغی
برذیلده بو عاجزلری تلطفاً وتشویقاً حقنده خیلی کلمات مطیبه ایراد
بیوردی وبر اشهار تشکیلاتی یاپمقلغمز لزومندن بحث ایتدی .

اعلای حق واشهار حقیقت یولنه سالك دین محمدیدن مستفیض
اولان هانکی برشخصك یوره‌کنده سعینك ثمره‌دار اولوب اولمایه‌جغی
حقنده غیرتشکن وسوسه‌لره ، وبوکون اوثمره‌یی کوره‌مینجه‌یارینك
ده‌عقیم اولاجغنی بالحساب ، نومیدی‌یه بر آجاز . لکن نه‌قدر اولسه

بنم کبی اوویض غایر محمدینك دکل غوربنه یاقلاشمق ، هنوز سطحنده
مددجوپای کمال اولاندن عقلی ضعیف وعین بصیرت وجدانی هنوز
کسب قابلیت نفوذ ایده‌مامش بیچاره انسانلر نفسلرینی امیدسزلکه
قاپدیرمامق ایچون آنجق برچاره‌یه توسل ایده‌بیلیرلر ، که او بنم .
کندیسنه متوسل اولدیغم چارهٔ یکانه یأسه کوکلزی صم صیقی قاپامق
ایچون جناب اللهك عنایت سبحانیه‌سندن واولو پیغمبرمز افندیمزك
لطف جلیل عمیمدن استفاده ایله تقویهٔ وجدان ایتمکدن عبارتدر .
زیرا سبیل‌الرشادك صافدل انسانلری، اکثرتی قالین برجهالت پرده‌سی
آلتنده اورتلمش بولونان وعمومی دییه‌بیله‌جکم قدر چوغی خوداندیشلك
مرض نفسانیسیله معلول اولان وبوعلت مهلکه‌دن خلاص ایچون هیچ
برتدبیره مراجعت بیله ایتمین زواللی تورك معشرنده بر اشهار تشکیلات
جسیمه‌وولوده‌سی یاپمق خیالنه دوشرکن ، بن ـ ـاد . دل دخی ملتمك
عرفاسنه خطاباً ایچلرندن طقوز کیشی‌نك بمله برلکده آره صره شو
دینی وملی ایشلری کوردورملرینی تمنی ایدیپوردم . یازیق ! که هیچ
کیمسه‌نك ، هله‌اولیای امورمزدن هیچ برصاحب ولایت وصلاحیتك
دوشونمدیکی تشکیلاتدن قطعاً للنظر ، او طقوز کیشی دکل ، تك بر
انسان چیقوب‌ده او ایشلردن بر دانه‌سنی اولسون کورمدی ، حتی
کوره‌جکنی سویلمدی بیله .

انسان بو حالدن اوتانمامق ، صیقلمامق ، یأس ایله غالبانه مجادله
ایده‌بیلمك کرچکدن زور ، وتحمل فریب ، صبرکدازدر .

* * *

بوجهتلردن منفی نتیجه حاصل اوله‌دورسون ، دیکر برجهتدن
اویله مثبت نتیجه تحصل ایتدیکنی کوردم‌که قلبه ملال بخش اولمقده
اوته‌کی طاقمدن هیچ‌ده آشاغی قالماز .

حقوق اساسیه علامه‌لرندن برذاتك جسیم بر تألیفنك ترجمه‌سنی
معارف وکالتی بکاتحمیل ایتدی . ترجمه‌یه باشلاینجه ، کوردم‌که برچوق
اصطلاحات ایجاد ووضع ایتمك مجبوریتنده‌یم . علم بحثنده نفسمه اعتماد
ایتمز ، مشورت طریق سلیمندن آیرلماز برآدم اولدیغم جهتله ، بواصطلاحلری
حکومت نام وحسابنه انتشار ایده‌جك براثره قویدیغم تقدیرده شاید
خطا ایتمش بولنور ایسه‌م ، وسوسهٔ وجدانیه‌دن قورتیله‌میه‌جغم . بناءً
علی‌ذلك ، « اقدام » ده علمی وعمومی براستشارهٔ علمیه عنوان عمومیسی
آلتنده بر سلسلهٔ مقالات نشرینه باشلادم .

بومقاله‌لردن برقاچی هنوز نشر اولنمش ایدی ، که آنادولونك بر
شهرنده‌مقیم برشخصدن برمکتوب آلدم . مکتوب غزته اداره‌خانه‌سی
واسطه‌سیله کلدیکی ایچون وهلةً : « اوح ! ــ دیدم کندی کندیمه ــ
برمرشد چیقدی ! » برده ظرفك اوزرینه دقتلیجه باقنجه نه کورسه‌م
بکنیرسکز ؟ » « حقوق اساسیه قانونی مترجمی . . . فلان » !

١] «اقدام» : ١٧ آغستوس ١٣٣٩ .
٢] سبیل‌الرشاد : ٢٣ منه

بودیوانه‌نك بكا یازدیغی هذیانلردن برینی اولسون ملتك نظر عبرت وانتباهنه قویمقلغم ایچون شورایه نقل ایتمكلكمه مساعده‌كزی دیلرم:

	جواب
«یازیله‌جق اثرده حالا عربی كلمات درجی جهتنی اختیار بیوردیورسكز...	
«قبول ایتدیككز تعبیرات «شورای تشریعیه»	[۱] كوزلدر. فقط عربجه‌در. بوكا تورکجه اوله‌رق ، فقط ، اوزون اولاجق ، بأس یوق : [۲] طوغری وایی یشامق ، یاشادیلق خصوصنك قونوشیلوب تعیینی ایچون طوپلانه‌رق بونی باشاران وتعیین وتأمین ایدن هیئت

فاعتبروا ...

∴

شیمدی بودیوانه‌نخا برمك كوكله ملئمه‌عائد دوشونجه‌لر نتیجه‌سنده حزن عظیم دعج ایدن سوزلرینی براقوب ، دها جدی بر ساحهٔ بحثه كچه‌یم .

پارسده‌نشراولنان ایللوستراسیون مجموعهٔ معروفه‌سنك صوك نسخه‌لرندن برنده « توحید عالمه دوغرومی كیدیورز؟ » سرنامه‌سی آلتنده برمقاله كوردم. بونی یازان ذات حكیم بعض مسائل غامضهٔ دینیه، اجتماعیه وحكمیه‌دن بحث ایدییور . وجابجا دین اسلامدن‌ده بحث آچیور . اونك آراشدیروب آراشدیروب‌ده بولامیه‌جق وتفهیملری ایچون بر پیغمبرك وجودونطقنه احتیاج حس ایتدیره‌رك قیادیغی مباحث نظر دین اسلامده چوقدن حل اولنمش مسأله‌لری محتوی‌در . مقابلةً برمقاله یازمق خاطر كذارم اولدی؛ لكن، بوكا بن قادر اولامدیغمی متواضعانه اقرار وتسلیم ایدرم. بناءً علی ذلك ، مقاله‌یی همان ترجمه ایتدم . صورت مترجمه‌یی ملفوفاً تقدیم ایدییورم. مسائل مشروحه حقنده سبیل الرشاد عائلهٔ تحریریه‌سندن هانكی ذات مناسب ایسه تفقدات وتوضیحاتی برمقاله ایله سبیل الرشادده نشر بیورسون ؛ بنده‌كزده بو مقاله‌نك مسارعتله یاپه‌جغم ترجمه‌سنی ایللوستراسیونده نشر ایتدیریرم. وایشته بوصورتله برخدمت دینیه وملیه‌ده بولنمش اولور .

احمد رشید

قیزیل طوپراق ٦ ربیع الاول ۲۳٤۲ سفیر

وحدت عالمی كیدیورز؟

نیك بینلك ایله بدبینلك ، زردشتیلرك « هرمز » دیدكلری مصدر خیر ایله « آهریمان » تسمیه ایتدكلری مصدر شرك عابدلری آره‌سنده‌كی جدال هیچ بر وقت بوكونكی قدر آتشین اولمامشدر . نره‌یه كیدیورز ؟ شاهقه‌لرمی یوكسلیورز؟ اوچورملره‌می اینیورز؟ عصرمزك ردای عموم مشوشه‌سی آلتنده نه‌لر اولوب بیتیور؟ عالم ابتدای خلقتده‌كی شورشه‌می ارتجاع ایدییور ؟ یاخود بر معجزه‌وی تبدل شكل وهیئتمی حاضرلانیور ؟...

« آهریمان » ، « طاپانلر ایچون نه‌قدر شأمت انكیز علائم روغا در! الیوم عالمه ایكی نوع حسیات حاكم بولونیور: كین‌دارانه نفرت ایله قورقو . عالمك قطعه‌لری ، قوملر ، دولتلر ، اجتماعی طبقه‌لر بربرندن كینه‌ورانه نفرت ایدییورلر ، چونكه بربرندن قورقیورلر ؛ و بربرندن كینه‌ورانه نفرت ایدییورلر ، چونكه بربرندن قورقیورلر . انسانیت حسیات غیظنی بسله‌مك ایچون خلق ایتدیكی دهشتلرك اسیری اولمشدر.

اوروپا ایله آمریقا بربرینی سومیور ؛ آسیا اوروپادن كین‌دارانه نفرت ایدییور واوروپادن قورقیور. ایتالیانلر ، فرانسزلر، انكلیزلر، آلمانلر ، سلاولر ، روملر ، تورككلر ، چینلیلر ، ژاپونلر ، عیسویلر ، محمدیلر یكدیكرینه هیچ بر وقت بوكونكی قدر اعتمادسزلق نظریله باقامشلردر . دینیله‌بیلیركه برلكده محاربه یاپمش اولملغك قوملرجه نتیجهٔ تأثیری ، یكدیكری علیهنه حرب ایتمش اولملغك نتیجهٔ تأثیرینك عینی چیقمش ، یعنی ، اقوامی یكدیكرندن كینه‌ورانه نفرت ایتدیرمك اولمشدر .

هر مملكت كندینی قومشوسی اولان مملكتك ظلم دیده‌سی عد ایدییور . عالمده ایلك دفعه اولمق اوزره بر محاسبهٔ دیونات ومطلوبات ظهوره كلدی واقوام آره‌سنده شیمدی‌یه قدر نفاقه باعث اولان سببلره برده او انضمام ایتدی ، اوسببلركه احتراصات ، ادیان ، استرقابات تجاریه ، عادات وآداب ، الوان جلددر . عالم صانكه حاكمسز ومباشرسز برمحكمهٔ تجارت اولمشدر . شكسپیرك « وندیك تاجری » نامنده‌كی مضحكه‌سنده تحلیل وتصویر ایتمش اولدیغی « شیلوق » ، بكزر قاتی یوركلی ، غدار محتكرلر انسانیق نصل تلعین ایدر ایدیسه، مدیون ملتلرده دائن ملتلره اویله‌جه لعنت ایدییورلر . دائن ملتلرده مدیون ملتلردن اشتكاء ایدییورلر . هم آلاجقلری ، هم‌ده بورجلری اولان ملتلر ایسه ، بورجلرینی ویرمیان ملتلرله مطلوبلرینك تأدیه‌سنی ایسته‌ین ملتلره لعنت ایدییورلر .

دنیا هیچ بر وقت زمانمزده اولدیغی قدر مبذول پاره یوزینی كورمه‌مشدر وبونكله برابر هیچ بر وقتده بوكونكی قدر سفالت چكمه‌مشدر . دنیانكماللری هیچ بر وقت بوكونكی درجه‌ده كیفی وهم زنكینلری ، هم‌ده فقیرلری ، هم مسعودلری ، هم‌ده بدبختلری سیاناً تعذیب ایدر صورتده انقسام ایتمه‌مشدر . ملتلر كوریورزكه غنا یوزندن بوغولیورلر ، ینه ملتلر كوریلیوركه آچلقدن اولیورلر .

[۱] مجلس مبعوثان ایله مجلس اعیانك تشكیل ایتدكلری « مجلس عمومی » مشورت .

[۲] مكتوب صاحبنك املاسنه رعایت ایدییورم .

بریکی طاقمدن ملتلر محتاج اولدقلری اشیایی صاتون آلمقدن امیدلرینی کسمش بولندقلری حالده ، اوته‌کی مقوله‌دن ملتلر متاعلرینی صاتمقدن نا امید اولیورلر . بوغدایك فیاتی اینیورده ینه قحط روسیه‌یی تارمار ایدییور .

هرطرفده زنکینلر ثروتلرینك قوام حقیقیسی نه اولدیغنی بیله - مدکلرندن تیتریورلر . هرهانکی برقطعهٔ ارضده بولنیورسه بولنسون ، هیچ بر دولت نه‌قانونلرندن ، نه‌ده تأسیسانندن امین دکل . جهانك تعاضدی ، غرائبتدن یاپلمش صانیلان شیلرك قومدانه‌لری کبی داغلدیغنی کورلدیکندن برو ، دوچار ضعف وهرم اولمشدر .

دنیایه اویقوسزلق خسته‌لغی عارض اولدی ، اعراضی کوسترمکه باشلادی ، اویله برخسته‌لق که تاریخده ایلك دفعه کورلمش حادثاتدن در . هرکس وضعیت عادیه‌سندن چیقمش ، بدبخت اولمشدر : ایستر زنکین ، کویلو ، مظفر ، حاکم ، عاقل اولسون ؛ ایستر فقیر ، شهرلی ، مغلوب ، محکوم ، دلی اولسون ، هیچ برکیمسه بوحالدن بشقه برحالده دکل . اوروپانك یاریسی خرابه‌زاره دونمش بولونیور ؛ آسیاصاللانیور ؛ آمریقا ، آفریقا ، آوستریالیابیچ وتاب ایجنه‌دوشمش برنفرتدن ، اندیشه‌لی برناقیشله آتی‌یی استجواب ایدییورلر .

ایمپراطورلقلر ییقیلیور ، حکمدارلر منفالره کیدییورلر ، اطاعت ایدنلر مطاع اولمق ایستیورلر . دکل یالکز بنی اصفرلر ، زنجیلریله ایستیورلرکه کندیلرینه سائر عباداللّه کبی ، یعنی عائلهٔ آدمینك دیکر اعضاسنه واقع اولدیغی صورت مساوات پرورانه‌ده ، معامله ایدلسون . هرقوم ، هرطبقهٔ اجتماعیه خلقی یکدیکرینك دیلندن اکلاماز اولدقلری حالده ، صانکه برلسانده قونوشویورلرمش کبی ، عدالت وحقه مراجعت ایدییورلر .

اکر بابل قوله‌سی زنده ، عظیم ، قورقونج برحقیقت اولمش اولسه ایدی ، بوکونکی حالی توصیف ایچون ایشته بابل قوله‌سی ! دیمك نفس الامره اویاردی . بدبینلکك روحی اولان «آهریمان» اویله دیردی . مع‌مافیه . . . سوزی الله‌الخیر ، نیك‌بینلك روحی اولان هرمزه ویره‌لم .

*
* *

بوندن بش عصر اول انسان من‌قبل‌الرحمن کندیسنه مسکن اولمق اوزره تخصیص قلنمش اولان سیارهٔ ارضی طانیموردی . نه‌درجهٔ جسامتنی ، نه کیفیت شکلنی بیلیوردی ، نه‌ده وجه مسکونیتنی . شجرهٔ عائلهٔ انسانیه‌نك داللرندن هربری کندی حسابنه دیکرلرندن متجرد اوله‌رق یاشامقده ایدی . ابحار محیطه ازلیتدن برو نه ایدیسه اویله بولونیوردی ، یعنی برر ایصسز چول حالنده ایدی ، اویله برر بیابان‌که اوزرینه هیچ برنظر بشری معطوف اولمامشیدی . بشریت نفسنی مدرك دکلدی .

ایلك اول اوروپالیلر اون بشنجی عصرده بوسیاره‌یی اصول تحتنده کشفه باشلادیلر . کشفیات واقعه اون‌طقوزنجی عصرده نهایت بولدی . قوملر ، عرقلر ، دینلر ، مدنیتلر ، قطعه‌لر یاواش یاواش بربرینی اوکرندیلر ؛ انسانیت هم نفسنی ، هم‌ده مسکنی اولان ارضی بولدی ، کره‌یی تسخیر ایتدی واعضای انسانیت برلشدی . اوچ عصر مدتجه بطیئاً جریان ایدوب کیدن بو امر تسخیر وتوحید ، انسانك اونده وضیع برخادمی اولان آتشك دنیاده قدرت مطلقه‌ایله متمایز برخداوندکی موقعنه متوجهاً اعتلا ایتمسی فعلنده‌کی سرعتك درجه‌سیله متناسب برسرعتله اون‌طقوزنجی عصرده وجوده کلدی . بوعصرك صوکلرینه دوغرو انسان کره‌نك احوالی اوکرنمش و اونی معنیً وتمامیله قبضهٔ تصرفنه آلمش بولندیغندن دولایی نووونسه بجادر . دمیریوللری وتلغرافتللری فی زماننا بو جسیم جسم وحیدك سینیرلری مثابه‌سنده‌در .

انسانیتك درت قرندن برو ، کیتدکجه قوتلی آرتان وسائط آلات ایله ، فقط ماهیتنی ادراك ایتمکسزین ، کورمکه چالیشدیغی ایش ، دنیانك توحیدی ایشی‌در . فقط بوکار توحید یالکز میل درونی ومحبتك اثر صنعی دکلدر . درخت عائلهٔ آدمیتك غصونی متفرق ومتجرد برحالده یشار اولدیغی زمانلر عندلرنده کندیلری بلا منافرت مجهولدی . وقتاکه نفسلرینی طانیدیلر ، اووقت ایش دکیشدی ، زیرا اووقتدن اعتباراً آره‌لرینه منافرت کیردی . تنوعدن عینی‌زمانده هم نفرت ، هم‌ده محبت دوغدی .

لهذا ، توحید عالم انجیل ایله قلیج ، مؤاخات ایله مقاتلات ، مبادلهٔ امتعه ایله کولله تعاطیسی سایه‌سنده وجود پذیر اولدی : آمریقانك کشفی ایله اسلحهٔ ناریه‌نك ایجادی همان عینی زمانده واقع اولمشدر ؛ بوکشف وایجادك زمان واحدده وقوعی بر حادثهٔ اتفاقیه دکلدر . توحید عالم یولنده‌کی حرکت ترقی ایتدکجه ، متزاید بر وسعت وشدتله وقوعه‌کلن محاربه‌لر واختلاللر بوحرکتی سکته‌لره اوغراتیوردی .

درت عصردن برو بالعموم بیوك محاربات اقوام ومجادلات عروق وعقائدعلمیه نامأمول امتزاجلره پیوسته اولمشدر . زمانمزك اغتشاشات هائله‌سنده شوقانون اسرار انکیزك حکمی درجهٔ علیاده حاصل اولدیغنی کوره‌من‌میز ؟ اوت ، تاریخك قید ایتدیکی مصائب عظیمه‌دن اعظمنی کوردك : اونی انکار ایتمك آنجق اصحاب عمانك کاریدر . بونکله برابر هیچ برزماندن نوع بشر ، محاربه‌لرك اك دهشتلیسی اولان وبشریتی اك مخوف بر صورتده تارومار ایدن ١٩١٤ - ١٩١٨ محاربه سنده اولدیغی درجه‌ده ، کندیسنی ، کینه‌دارانه نفرتده ومحبتده ، برجسم واحد وبرروح یکانه حالنده حس ایتمامشدر . عالم محاربهٔ اخیره اثناسنده قابل اولدیغی قدر معقول برسببله شویله فریاد ایده‌من

میدی : « پاره‌لادیغم جسم کندی جسممدر ؛ بن کندی کندیمك بی رحم دشمنی‌یم ! »

بو حال حربده‌کی عالمك تفسیله تساندینك آثارینه هر طرفده تصادف اولنمشدر. حکومات احدیه [١] رومانوفلرك، هابسبورغلرك، هوهه‌نزوله‌رنلر سقوطلریله ضعفه اوغرامامشمی‌درلر؟ بتون حکومات عامیه [٢] حربك براقدیغی خرابه‌لر اوزرنده تأسس ایدن مطلق‌العمل ویا متغلب اشخاص حکومتلری طرفندن اغتشاشاته اوغرادلیورمی ؟ وقتاکه روس ایمپراطورلغی ییقلدی، نیویورقده‌کی ربانکردن طوتکزده هندستانده‌کی بر مهراجه‌یه قدر جهانك بالجمله زنکینلری خزینه‌لرینی دوشونه‌رك تیتره‌مدیلرمی؟ ١٩١٤ سنه‌سنده کیم دییه بیلیردی که بالقانلره متعلق استرقابادن روسیه ایله آوستریا آره‌سنده بر محاربه تحدث ایده‌جك‌ده قاتولیکلك ایله اسلامیتك مظفریت عظیمه‌لریله نهایت بولاجق؟ و بونکله برابر ایشته اوزمان خیال کذار اولمیان بو کیفیت شیمدی بر حقیقت فعلیه حالنده ظاهردر. شرقی و مرکزی اوروپانك سیاسةً فلاکتی اورطودوقس کلیساسیله پروتستانلغك لوته‌ریانیزم شعبه‌سنی ضعیف دوشوردی و بالعکس عاقبتی فلان ویا فلان دولتك عاقبتنه باغلی بولنمیان قاتولیکلکی قوتلندیردی. روس ایمپراطورلغنك انهدامی اسلامی اك مدهش دشمنندن قورتاردی.

محاربه عرقلری و قوملری مزج ایتدی. میلیونلرله آمریقالی، آوستریالیالی، ژاپونیالی، هندلی، سه‌نه‌غاللی، فاسلی، اوروپایه کلوب اوراده حرب ایتدیلر. محاربلرك آرقه‌لرنده اونلرك مدیران کزیده‌لری اوروپالیلرله مناسباته کیردی. او جنکاوران افواجیله او مدیران کزیده‌نك بتون او سیاحتلردن و بتون او مناسبتلردن مملکتلرینه نه کبی شیلر کوتوردکارینی کورمکه باشلایورز. دها محاربه باشلامه‌دن اوروپا آمریقالیلاشمقده، آمریقا ایسه اوروپالیلاشمقده ایدی. آنجق محاربه‌درکه بو ایکی استحاله‌یی نقطهٔ تکمله دوغرو عظیم بر ترقی ایله کوتوردی. بو کون آسیا اوروپادن محاربه‌دن اولکی زماندن زیاده نفرت ایدییور. فقط آسیا اوروپایی الیوم دها ایی طانیور و اونی دها زیاده تتبع و تدقیق ایدییور: البته که اونی اضرار ایتمك ایچون! درت ییل اثناسنده انکلتره بر آطه اولمقدن چیقدی ؛ - که بو حال ایلك دفعه اولمق اوزره کورولیور - قطعهٔ بریه اجزاسندن اولدی. آطه‌لیلق وضعیتنه وقتاًمن الاوقات دونه بیله‌جکنه نصل ایناناملی ؟

کذلك، آمریقا جماهیر متحده‌سی جهانك مسئولیتلری قارشیسنده ترددلر ایچنه دوشمش بولنیور، حال‌بوکه او مسئولیتلری درعهده ایتمسی لازم کلیردی. جمهوریات مذکوره کندی قطعه‌لرنده تکرار کوشه نشین انزوا اولمق ایستیورلر، صانکه صوك اون ییل بر معترضه ایله اقسام ازمنهٔ سابقه‌دن آیرلمش ایمش کبی. بر جدیدك نام‌دار دیپلوماتلرندن بری بوندن بر قاچ هفته اول بکا کوندردیکی بر مکتوبده: « اکر آمریقا کهولتده دها مترقی اولا ایدی، وقت مرهوننه ایریشمش بولنوردی. » دییوردی. فقط، آمریقا ایستر کاهل اولسون، ایستر اولماسون، بو کون بوندن اون ییل اولکی وضعیتده دکلدر. دنیانك هیئتی دکیشدی؛ آتلانتیك آرتق اسکی درجه‌سنده کنیش بر بحر محیط دکلدر، دارلاشمشدر...

آسیا ایله اوروپا ایکی خسته قطعه‌در، چونکه بری حرب، اوته‌کی اختلال دینیلن ایکی آفتله مصاب اولارق خراب اولمشدر، الآن اولمقده‌در. فقط اونلرك خسته‌لغی یوزندن هرکس متأثر و مضطرب: اوروپانك قرارسزلغی و خرابیسی، آسیانك ایچین ایچین تخمری جهان ماکنه‌سنی باشدن باشه تهدید ایتمکده. واقعا اقوام یکدیکرینی نفرتله تلقی و یکدیکرندن احترازً و تحاشی ایلکده ایسه‌ده، هیچ بر زمان یکدیکرینه زمانمزده اولدیغی قدر محتاج و مفتقر اولمامشدر. هپسی سفالت چکیور، چونکه نفرت و قورقو سببلریله بربرندن اوزاقه قاچیور، حال‌بوکه هیچ بری بوکونکی قدر قومشو قومشویه محتاج اولمامشدر.

یوق، یوق! انسانیتك چکمکده بولندیغی شو محنتلر توحید عالم یولنده چکه‌جکی محنتلرك صوکنجیسی والك شدتلیسی‌در، او توحید عالم، که تاریخك درت عصردن برو استهداف ایلدیکی قضیهٔ اجل و اعلادر.

*
* *

جدی بر نیك بینلك هر نه قدر براز کدورت بخش ایسه‌ده، منوال مبسوط اوزره تشریح افکار و آمال ایدر. استقباله عائد اولان شو وعد عظیمی اکدار زمانك الندن چکوب آلمق ایچون، خفیف‌المزاج و شطارت پرور بر نیك بینلکك یاپدیغی کبی، هرشیئك یولنه کیره‌جکنی کل‌یوم خلقه تبشیر ایدوب‌ده لکن بو انتظامك نصل و نه سببله حصوله کله‌جکنی سویله‌مه‌ین و بویله حقیقت ناپذیر وعدلریله خلقی اغفال ایتمیه‌جکدر. بو امیدلر هیچ اولمازسه تاریخك عین بصیرتله منظوری اولان بر شیئه استناد ایدییورکه اوشی صحیح‌در. هر نه قدر بو امیدلرك تحقق کیفیتنه نظر امنیتله باقیله‌ماز ایسه‌ده حد ذاتلرنده موهومات و مخیلات قبیلندن شیلر اولدقلرینه‌ده ذهاب ایدیله‌مز. هیچ بر کیمسه پیغمبرانه اورته‌یه چیقوب‌ده اونلرك کونك برنده صورت حقیقت آلمیه‌جقلرینی ادعا ایده‌مز.

[١] حکمداری بولنان مملکتلر حکومتلری: مونارشی Monarchie بوکا بر وقتلر حکومات سلطانیه ویا ملوکیه دیمکده ایدم. حکومت واحده تعبیر سقیمنی واضحاً رد ایچون بو تعبیری اختیار ایتدم: نفس‌الامره وضوح تام ایله موافقدر.

[٢] ده‌موقرات حکومت، خلق حکومتی، عامه حکومتی [عینك مدی و میمك تشدی ایله : عامّه .]

حقیقت شودرکه بحران حاضره عائد ایکی طاقم، متعارض تفهمات نیك بدبنانه باقیشله بدبینانه باقیش نتیجه‌سنده ذهنده پیدا اولان مفهومات متعارضه ، ایکی فرضیه‌یی احتوا ایدییورکه استقبال بونلردن برینی اتخاذ واختیار ایتمکه مجبور اولاجقدر . وانسانیت وقت وقت اوکنده بولندیغی قطعی دونوم یرلرینك شیمدی‌برینه دها مصادف اولمش‌در. بر جسم واحد هم آهنك اولمیان ، بالعکس یکدیکرینه معارض ومخاصم بولنان روحرله جاندار اولەرق یشایه‌ماز . درت عصردن برو دنیا استکشافات ، استعمارات ، مهاجرات ، اختلالات ، تجاری مناسبات ، سیاسی مناسبات ، خطوط حدیدیه ، بخارله متحرك سفائن، تلغراف ، الخ . سایه‌سنده یاواش یاواش برلشمش‌در . عجبا شو ساعت حلول ایده‌جکمیدر، که اونده بو برلشمه‌دن ، ماهیتی جهان شمول بر مدنیت چیقسون، شوجسم فسیحه بر روح منفرد کلوب نفخ ایدلسون؟ اویله بر مدنیت جهان شمول ، که متقدم مدنیتلرك اك صاف و اك عالی عنصرلرینی ـ اخلاق عیسویه‌یی، صنائع ، علوم وفنون غربیه‌یی حکمت آسیائیه‌یی، ازهار صنعت وهنر اوروپائی وشرقی‌یی ـ نفسنده قایناشدیرسون ؟

اوزمان طورونلرمز، روما ایمپراطورلغی تبعه‌سنك ایلك وایکنجی قرن میلادیده ، آق‌دکز کنارلرنده، کوردکاری برشیئی کوره‌جکلر، فقط نه عظیم مقیاسلرده! او زمان مبادیٔ مدبره‌سنده وحید برمدنیت ارضی تمامیله تحت اطاعتنه آلمش اوله‌جق . اکر بو عظمت بی نظیر نتیجه‌یه انسانیت واصل اوله‌جق اولورسه ، او زمان او نتیجه‌نك اوکنده عربده‌لرمز، شماته‌لرمز، محنتلرمز نه‌قدر کوچوك کورونه‌جك! لکن انسانیت او نتیجه‌یه وصول ایچون عجبا نفسنده قدرت کافیه بولابیله‌جکمی ؟ بوکون عالمی تخریب ایدن کینلر، نفرتلر و دهشتلر اکر بر قوت توحیدیه‌نك بی‌شعور آلتلری دکلسه ، بونلر بزی‌یکیدن عجبا نه‌کبی اضمحلاله سوق ایده‌جك ؟..

تاریخ نیك بینلکده، بدبینلکده تخمینی اخباراتنه عین‌نظر التفاتله مساعد بولنور . ایچنده یشامقده بولندیغمز دور کبی بردور اغتشاش وشورش یا پذیرای‌وجود اولمق حالنده‌بولنان بروحدت‌عظیمه‌یه، یاخود باشلامقده بولنان اوزون و بطی بر انفساخه دلالت ایده‌بیلیر . روما صلحی و میلادك ایلك عصرلرنده آق دکز حوضه‌سنی برلشدیرمش اولان مدنیت مشترکه‌یه اوروپاده ، آسیاده، وآفریقاده یوز ییل مدتجه محاربه‌لر و اختلاللر تقدم ایتمشدی ، اوچنجی عصرده سرنمای بروز اولان محاربات واختلالات ایسه، بالعکس، روما ایمپراطورلغی اجزای مرکبه‌سنك تجزی و انشقاق ایتمسی ، غرب ایالتلرینك خراب اولسی، ایچنده‌اوروپانك عصرلرجه‌سوندیکی اوزون‌بارباراق دورینی حاضرلامش ایدی . دیمك اولیورکه تاریخ « سیبیل » [۳] لرینك جوابلری ایکی معنالی‌در. عاقبتمز یا « سه‌زار » وه آغوستوس » نسللرینك عاقبتلرینه، یاخود «دیوقله‌تین» و «قسطنطین» انسانلك عواقبنه بکزه‌یه‌بیله‌جك . استقبالی آشکار کوره‌بیلمکلك ایچون، اغتشاشات زمانه ایچنده عمللرینه دوام ایتمکده بولنان قوای خفیه‌نك طبیعت و ماهیت حقیقیه‌لرینی بیلمك کرکدر .

بوقوتلری بوکونکی کونده آنجق بر پیغمبر کشف ایده‌بیلیر، زیرا بو قوای نهانك طبیعتی برلشدیریجی ویا بوزوب داغیتیجی فعللری اوروبا ، آمریقا و آسیایی اداره ایدن کزیدکانه تابع‌در. میلادك ایلك عصرنده روما صلحنك تأسس ایده‌بیلمسی ، بونجه اقوامه کندیلری ایچون جهان شمول بر ماهیتی حائز بر مدنیت افاضه ایتمسی یونان وروما عاللرینك رجال کزیده‌سنجه بونك‌بویله اولمسی مطلوب‌اولمقلق سایه‌سنده‌حصوله کلمشدر. بوذوات ممتازه کبر وغرورلرینی، قدرتلرینی، ثروتلرینی ، کینلرینی بو نتیجه‌یی استنباط اوغورنده فدا ایتدیلر ، اکر بو فداکارلقلری اختیار ایتمش اولماسه‌لردی ، عصر سابقده‌کی مبارزات مخربه میدانده هیچ بر انسان براقه‌نجه‌یه قدر فعل قاتلنه دوام ایدر کیدردی . انسانیتك درت عصردن برو وجوده کتیرمکه ـ فقط سعینك مقصود بهنی قلم ادراك ایتمز اولدیغی حالده، ـ چالیشدیغی بووحدت‌عالمی استحصال ایده‌بیلمك ایچون بزده، بزم‌چوجوقلریمزده لازم کلان فداکارلقلری نفسمزه تحمیل ایده‌بیله‌جکمی‌یز ؟ یاخود ، « نه‌رون » اهل صنعتی کبی اثرمزی اونی ختامه ایردیره‌جکمز آنده تخریب می ایده‌جکز ؟.

بزه بونی استقبال کوستره‌جك) انسال بشر ظلمات ایچنده یورویور . نه یاپدیغمزی هیچ بر وقت ایجه بیلمکسزین چالیشوب کیدییور . فقط بزی بکله‌ین عاقبت هر نه صورتده اولورسه اولسون درت عصردن بری بونجه انسال بشریه‌نك بی شعور و عظمت نمون هدفی اولان توحید عالم غایه‌سنه توجیه ابصار ایدرك غیرت و نفسه اعتمادله چالیشمالی‌یز ، کیم بیلیر؛ بلکه نتیجهٔ مأموله‌یه یاقلاشمشزدر ! ینه کیم بیلیر، بلکه‌ده تام‌اونی قاوزایاجغمز آنده اوبزدن قاچه‌جقدر! شو ایکی احتمالدن هر هانکیسی تحقق ایده‌جك اولورسه اولسون ، دنیانك بویوك‌قوملرینك واونلری سوق‌واداره ایدن رجال کزیده‌نك اومقصده ایرمك اوزره جهدلری هروقت اك عالی براجتهاداولاجق‌در.

۲۵ اغستوس ۱۹۲۳ قوغلیه‌لمو فه‌رره‌رو « ایللوستراسیون »

مترجمی
احمد رشید
سفیر

---

[۳] عندالقدما فالجی قادین .

قزيل تهلكه

اولكى هفته بالاده‌كى عنوان ايله نشر ايتديكمز بر مقاله‌ده مسلمانلغك بويوك بر بحران كچيرديكنى ؛ اشغال اثناسنده اجنبيلرله قول قوله دانس ايدن، بيراخانه‌لرده ايچكى ايچن، دكزلرده يانيو ايدن ، دها بيلمم نه‌لرده نه‌يايان بر طاقم مسلمان قادينلرينك شيمدى‌ده يارلره كيتمك، خرستيانلرله دانس ايتمك ، شانوله چيقه‌رق آقتريسلك ايتمك ، و بو صورتله شعائر دينيه‌يى ، اخلاق و آداب عموميه‌يى آياقلر آلتنه آلمق ايسته‌دكلرينى ؛ استانبولده مسلمانلغى انهدامدن قورتاره‌جق آنجق محترم بويوك ملت مجلسى و آناطولينك ديندار خلقى اولديغنى سويله‌مشدك . بوكا جواب اولمق اوزره انقره‌ده ساكن بولى مبعوثى فالح رفقى بكك اورادن كوندردكلرى (يشيل ادبيات) عنوانلى بر مكتوبى جمعه ايرتسى كونكى اقشام غزته‌سنده انتشار ايتدى .

فالح رفقى بك سبيل‌الرشادك يشيل ادبياتى جوشه كلديكنى، شريعت و مقدسات نامنه بايراق آچديغنى يازييور. شيمدى هر شيئى بر رنك ايله توصيف ايتمك مودا اولديغنه كوره مومى‌اليه سبيل‌الرشادك يازيلرينى (يشيل) ديه كوسترمش . ايى كه ابراز نزاكت ايدرك ، (سياه) ايله توصيف ايتمه‌مشلر. زيرا اونلرك دين و ديندارلر حقنده‌كى رمزلرى (قارا قوت) در . ديندن ، ديندارلردن ، دينه چاليشانلردن ، علمادن بحث ايده‌جكلرى وقت دائما (قارا قوت) ديرلر. چونكه اوروپاده بويله‌در؛ قيزيل (لادينى) لر پاپاسلره (قاراقوت) ديرلر. پاپاسلر باشلرينه قره‌شاپقه ، بللرينه‌ده سياه زنار طاقدقلرى ايچون بو توصيفده بر مناسبت وار. فقط علماى اسلاميه باشلرينه بياض ، ياخود يشيل صاريق صاردقلرى ايچون اونلرى (قاراقوت) ديه توصيفده هيچ بر مناسبت يوقدى . اكلاشيلان، بونى نظر دقته آلان فالح رفقى بك بو دفعه (قارا) صفتى يرينه (يشيل) ى اقامه ايدييورلر . احتمال كه مبعوثلق وقار و حيثيتنى چيكنه‌مك انديشه‌سى اويله حقارت‌آميز بر تعبير استعمالندن كنديسنى آليقويمشدر .

مع مافيه مقاله‌لرينه باشلاركن كوسترمش اولدقلرى بو نزاكت و وقارى آنجق برقاچ دقيقه قدر محافظه ايده بيلمشلر ، بر آز صوكره مفتى افنديلردن بحث ايدركن (قارا قوت) و (ارتجاع) تعبيرلرينى قوللانمقدن كنديلرينى آله‌مامشلردر. بو، اسكى باشى بوش كچن زمانلرينك بر سوء اعتيادى اوله‌ بيلير . لكن شيمدى فالح رفقى بك اسكيسى كبى باشى بوش دكلدر، ـ هر نه صورتله حصوله كلمش اولورسه اولسون ـ كنديسنده بر مبعوثلق صفتى واردر . بو صفتك وقار و حيثيتنى محافظه لازم كلير. قاراقوت ديديكى او مفتى افنديلرك، او ديندار خلقك ـ هر نه شكلده اولورسه اولسون ـ ويردكلرى وكالت سايه‌سنده مبعوث اولان بر ذاتك بالاخره اونلره حقارتده بولونمسى ، ابوينه قارشى سب و شتمده بولونمقدن فرقسزدر . هم اونلرك وكالتنى قبول ايتمك ، هم ده صوكره بر طاقم منكراتى ايسته‌مدكلرى ايچون (قاراقوت) ديه اونلرى تحقير ايتمك اصلا ياقيشيق آلماز. بونك نتيجه‌سى چوق فنادر ملى مبعوثلردن يوز چويرتمه‌مك ايجاب ايدر . كنديسى باشى بوش عدايدن بر وياير قاچ مبعوثك يوزندن يكانه ملجأ ملت اولان مجلسه قارشى خلقك حرمت حسلرينك خللدار اولمسى اصلا جائز دكلدر .

بولى مبعوثى فالح رفقى بك ديبوركه :

« بر مفتى افندى مهرينك پشنه برايكى يوز مأمور امضاسى طاقه‌رق اوده بحثه قاريشيور . شريعت نامنه محضرلر ، دين حسابنه عريضه‌لر ، بو هفته (قارا قوت) مى ديرسكز ، « ارتجاع » مى خوشكزه كيدر ، قاچ سنه‌در يوزاوستى سورتن شرذمه بوسبوتون غليانه كلدى . . . خلافتى سلطنتدن آييردق . شيمدى حكومته پاپالق ، بطريقلق ويا خاخاملقمى ياپديراجغز . »

فالح رفقى بكك (بر مفتى افندى) ديديكى ازمير مفتيسى فاضل محترم رحمة‌الله افندى حضرتلريدر . مفتى افندى مهرينك پشنه بر ايكى يوز مأمور امضاسى طاقامشدر . ايچكى ممنوعيتنك قالديريله‌جغنى غزته‌لرده اوقويان ازميرك محترم ديندار خلقى ، يعنى بش آلتى يوز قدر منتخب اول و منتخب ثانيلرى بوندن متأثر اوليورلر ، هر جهتله منافع عظيمه‌سى تحقق ايدن منع مسكرات قانوننك ابقاسنى استرحام ايچون بر شى يازييورلر، هپسى امضالادقدن صوكره بويوك ملت مجلسنه تقديم اولنمق اوزره مفتى افندى حضرتلرينه كوتوريورلر . مشاراليه‌ده خلقك بك مشروع اولان بو آرزولرينه مطاوعتدن باشقه بر شى ياپامايورلر . منع مسكرات قانوننك محافظه‌سنى ايسته‌ينلر يالكز ازميرليلر دكل ، برغمه ، بايبورد ، باليكسرى ، صامسون ، قوزان ، اوده‌مش و دها سائر محللر منتخب اول و منتخب ثانيلرى‌ده عينى مآلده مجلسه رجا و استرحامده بولونديلر . شيمدى بونلر بويوك ملت مجلسنجه قبول اولنمش والبوم تطبيق ايديلمكده بولونمش اولان بر قانونك ابقاسنى ايسترلر و بو آرزولرينى‌ده بر محضر ايله، بر عريضه ايله بويوك ملت مجلسنه عرض ايدرلرسه بوندن طولايى «قره قوت ، ارتجاع ، قاچ سنه‌در يوزاوستى سورتن اوشرذمه بوسبوتون غليانه كلدى . » ديه تحقيرمى اولنملرى اقتضا ايدر ؟ هم ده كندى وكيللرى اولان بر مبعوث طرفندن! «بن اونلرك وكيلى دكلم» مى ديه‌جكسكز؟ اونلرك وكيلى دكلسكزده بو موتى بيرا فابريقه‌سنك صاحبى روم (سينيوس اوغلى) نك مى؟ ، يوقسه ميخانه‌جى (پنقو) نك مى وكيلسكز ؟

مملكتك مفتيسى، اشراف و علماسى ، اهاليسى، مأمورى، منتخب ثانيلرى آرزولرينى مجلسه عرض ايتديلرسه بر جرم مى ايشله‌ديلر ؟ مبعوث محترم ، كيمك نامنه مجلسده سوز سويله‌يور ؟ « خلقجيلق » بومىدر ؟ « حاكميت مليه » بويله‌مى تلقى اولونيور ؟ بويوك ملت مجلسنك

یاپمش اولدیغی برشیئه خلقك ، منتخب نائبلرك « ابی یاپدك . بوندن هیمز ممنونز . صاقین یاپدیغك کوزل شیئی بوزمق ایسته‌ینلره بوزدورمایه‌سك » دیمسی قباحت‌میدر ؟

بولی مبعوثنك شونی بیلمسی اقتضا ایدرکه خلقه قارشی ملت مجلسنك قاپوسی هیچ برزمان قاپانه‌ماز . اونی قاپادیغکز کون ملت‌ده‌نظرلرینی اورادن چویرر . دنیانك هیچ بریرنده برمجلس یوقدرکه خلقك ارزو ومطالبنی استحقار ایتمش اولسون . بوتون قانون اساسیلر خلقك بو حقنی محترم طانیمشدر . خلق نه‌ایسترسه ، نه‌دوشونورسه مجلسه‌بیلدیرمك حقنی حائزدر . بوخصوصده هیچ برقوت اوکا ممانعت ایده‌من . بو ، حاکمیت ملیه‌نك ، مشروطیتك شرط ابتدائیسیدر .

مجلسلرینك یاپدیغی برشیئی تصویب ایتدکلری ایچون «قاچ سنه‌در یوز اوستی سورتن اوشرذمه» دیه حقارته روا کوردیککز کیملردر؟ اوت ، ازمیرمفتیسی واونك پشنه‌طاقیلان دیدیککز محترم امضا صاحبلری برقاچ سنه دشمنك ظلملری آلتنده یوز اوستی سوروندیلر ، اشکنجه‌نك ، حقارتك بیك درلوسنه معروض قالدیلر ؛ فقط شیمدی خلاص بولدیلر دیه مجلسلرینه قارشی معروضاتده بولونمق حقندن اسقاط‌می ایدیلدیلر ؟ برمبعوث ، وکالتنی ایفا ایتدیکی خلقك حقوقنی مدافعه ایله ، آرزولرینی یرینه کتیرمکله مکلفدر ؛ یوقسه اونلره قارشی حقارت ایله دکل .

صوکره « خلافتی سلطنتدن آییردق ؛ شیمدی حکومته پاپالق ، بطریقلق ویا خاخاملقمی یاپدیراجغز ؟ » سوزیکزده پك عجائب برشی ! برمبعوث ناصیل بویله برسوز سویلر ؟ بو بردوست سوزی‌میدر ؟ بوتون خلقك ربط قلب ایتدیکی بویوك ملت مجلسنی بو صورتله کوسترمکدن بویوك بر جرم اولورمی ؟ احکام اسلامیه‌یی محافظه وصیانت ایتمك پاپالق ، بطریقلق ویا خاخاملق‌می یاپمق دیمکدر ؟

فالح رفقی بك ، سویلدیککز سوزك معناسنی دوشونه‌رك ، بیله‌رك‌می سویلدیکز ؛ یوقسه من غیر شعورمی بویله برشی آغزیکزدن چیقدی ؟ خلافتی سلطنتدن آییردیسه‌کز ، مسلمانلغی‌ده مجلسدن آییرمش‌می اولدیکز ؟ سزجه بویوك ملت مجلسی بو ماهیتده‌میدر ؟ مجلسك منفعتی نامنه درحال بو سوزکزی کری آلماکز اقتضا ایدر . لطفاً تشکیلات اساسیه قانوننی آچیکیزده باقیکز نه دییور ؛ « احکام شرعیه‌نك تنفیذ واجراسی » صلاحیتی کیمك عهده‌سنده بولونیور ! فالح رفقی بك ، بویوك ملت مجلسی الحمدلله برمسلمان مجلسی‌در وتشکلندن شیمدی‌یه‌قدر مسلمانلغی محافظه‌وصیانت ایتدیکی کبی بوندن صوکره‌ده انشاءالله مسلمانلغك حارس وحامیسی اوله‌جقدر . بوتون ملت بونی آنجق بویله بیلدیکی حالده خلقك حسیاتنی فتوره دوشوره‌جك بویله بر سوز سویلك قدر مجلسه قنالق یاپیله‌بیلیرمی ؟

فالح رفقی بك ، سزك صفتکز یالکز تشریعی دکلدر ، عینی زمانده اجرائیدر . یعنی سز حکومتسکز ، هربریکز حکومتك بر جزئی تشکیل ایدر . بناءً علیه نفسکزه اضافةً سویلدیککز سوزك خلق نظرنده باشقه بر معناسی واردر . بز هیچ شبهه ایتمیزکه مجلسده‌کی ارقداشلرکز سزك بو سوزکزدن تبری ایده‌جکلردر . یعنی سزك بو سوزکزی بر مبعوثك سوزی اوله‌رق دکل ، باشی بوش بر آدامك سوزی دیه تلقی ایده‌جکلردر . باشقه چاره یوقدر . بیلمیورز ، یازیلریکزی بولید،کی‌منتخبلرکز اوقیورمی؟ صاقین کوندرمه‌یه‌سکز ، زواللیلری وجدان عذابیله اولدورمش اولورسکز .

صوکره بارلره کیتمك ، مسلم ، غیر مسلم یابانجی ارککلرله دانس ایتمك ، شانولره چیقه‌رق اقتریسلك ایتمك ، سرائر وجودیه‌سنی ارککلره عرض ایتمك ایسته‌ین قادینلرك رذالتلرینه ، کنجلری زهرله‌ین وروم میخانه‌جیلرینه اسیر ایدن ام‌الخبائثك تخریباتنه قارشی وقوع بولان نشریاتی « ملیت و تجدد دورینك مبشرلرینه صولت » صورتنده کوسترمکزده قاش‌یاپه‌یم دیرکن کوزچیقارمکزدن باشقه برشی دکلدر . مسلمان قادینلرینی بارلره کوتورمك ایسته‌ین (ماقسم بار) مدیری (طوماس) در و عفت قیدندن علاقه‌سنی کسه‌جك قدر منتهای مدنیته واصل اولمش مخلوقلردر . شانولره چیقارمق ایسته‌ینلرده او یوزدن کچینمك ویا اکلنمك ایسته‌ین (تیاتروجی) روحنده برطاقیم آداملردر . « ملیت و تجدد مبشرلری » ایله بونك نه مناسبتی واردر؟ بو مبشرلر مسلمان تورك قادینلرینك بارلره کیدرك یابانجیلرله دانس ایتمه‌لرینی ، شانولره چیقه‌رق اقتریسلك یاپملرینی‌می ایسته‌یورلرکه بونلرك علیهنده‌کی نشریات اونلره صولت عد اولونیور ؟ بز ظن ایدییورزکه « ملیت و تجدد دورینك مبشرلری [1] » سزك بو بیاناتکزدن پك متأثر اوله‌جقلردر . سز خلقه قارشی « ملت و تجدد » ی بو صورتله تبشیر ایدرسه‌کز الی‌الابد خلق سزکله قایناشاماز .. تجربه‌سنی یاپمق کوچ دکلدر . مثلا انقره‌نك یوقاری یوزینه ، قویون پازارینه چیقیکز ؛ اوراده‌کی اهالی‌یی ــ شاید کلن اولورسه ــ طوپلاییکز ، بویله بر مبشرلکده بولونکز ، باقه‌لم خلق سزه نه دیه‌جکدر ؟ وقتکز اولسه‌ده دائرهٔ انتخابیه‌کز اولان (بولی) یی‌ده تشریف ایدرك اوراده‌ده بو تجربه‌یی یاپسه‌کز چوق ایی بر درس آلمش اولورسکز .

برده ، بو مسئله‌لرك مطبوعاته عکس ایتمه‌سنك سائقی ، سزدن باشقه‌سی دکلدر . استانبولده شانویه چیقمق ایسته‌ین مسلمان قادینی پولیس مدیریتنك بحق منع ایتمسی اوزرینه سز (اقشام)ده هجوم ایتدیکز ، « انقره‌ده بز تورك قادینی شانویه چیقاریورز . سز ناصیل منع ایدرسکز ؟ » دیه پولیس مدیریتنی ال چابقلغیله شاشیرتدیکز ، عادتا تخویف ایتدیکز . زواللی نه یاپاجغنی بیله‌مدی . غزته‌لره متناقض

[1] مبشر کلمه‌سی تورکجه‌ده یکی براصطلاحدر ، فرانسزجه‌سی (میسیونر)در .

بیاباندە بولونمەیە مجبور اولدی . بونك اوزرینە مسئلە دالغالاندی . بز ، سزك انقرەیە مسلمان تورك قادینی شانویە چیقارمق ایچون کیتدیککزی قبول ایتمەدك ، « اونلر بویلە شی یاپماز ، بو طوغری دکلدر . » دیدك ، سزی مدافعە ایتدك . نە یاپەلم ، بویلە دیمەیە مجبور قالدق . خلق سزك اورایە بو وظیفە ایلە کیتدیککزی ایشیدیرسە نە قدر متأثر و منکسر اولور ؟ خلق ، سزدن شعائر دینیەلرینك تخریبی دکل ، محافظە وصیانتنی بکلر .

صوکرە « اك کوچوك حرصلریکزا ایچون بریکزلە بوغوشدیغکزی » سویلیورسکز . بزم بوندن هیچ خبریمز یوقدی . ای کە خبردار قیلمش اولدیکز .

صوکرە « بزدە روحانیلك اولمادیغندن ، بو کیدیشلە خواجەلغی دە سیویللریاپمەیە مجبور قالەجقلرندن » بحث ایدیورسکز . اساساً علمانك بویلە روحانیت دعواسندە بولوندقلری یوقدر . بزدە علما مدرس دیمکدر . خلقك عقائدی اوزرندە تصرف حقنی هیچ برعالم ادعا ایتمەمشدر وایتمز . روحانیت احداث ایتمك ایستەینلر هر حالدە خواجەلر دکلدر . دین ایلە دولتی آییرمق ، دینی قوۀ تأییدیەسز براقەرق یطربقلق و خاخاملق کبی صرف روحانی برشکلە قویمق ایستەینلرك علما اولدیغنی مبعوث محترم اثبات ایدەبیلیرلرمی ؟ مسلمانلغە خدمت ایتمك ایچون صاریقلی اولمق شرط دکلدر . فسلی اولسون ، قالپاقلی اولسون ، هر مسلمان دین اسلامك صاحبیدر ، مسلمانلغە خدمت ایلە مکلفدر . دینە قارشی هانکی خدمتدە بولونولدی دە علما بوکا اعتراض ایتدی ؟ بالعکس ، دینە خدمتدە بولونان سیویللری علما باشی اوستندە طاشیر .

مبعوث محترمك سبیل الرشاد حقندە استعمال ایتدیکی نابجا تعبیراتە کلنجە بوکا جواب ویرمەیە لزوم کورمیورز . سبیل الرشاد اون بش سنەدنبری انتشار ایتمکدەدر . مسلکی ، مشربی بوتون دنیا مسلمانلرنجە معلومدر . غایەسی مسلمانلغی نشر ومدافعەدن ، مسلمانلر آرەسندە تعارف وانتباهك ، وحدت وترقینك حصولە چالیشمقدن باشقە برشی دکلدر . ملی جهادك بدایتندن نهایتنە قدر آناطولینك مختلف شهرلرندە انتشار ایتمش ، مجاهدۀ ملیەدە الندن کلن ناچیزانە خدماتك ایفاسنە چالیشمشدر . کیمسەنك شخصیلە برآلیش ویریشی ، کیمسەنك شخصنە قارشی بر خصومتی یوقدر . کیمسەدن برشی بکلەمز . کیمسەنك مضمرینە آلت اولماز . مملکتدە وقوعە کلن بوقدر انقلابات وتحولاتە رغماً او ، هیچ برجریانە کندینی قاپدیرمقسزین دائما حق وحقیقتك مدافعی قالمشدر . بودە اللهك اثر توفیقندن باشقە برشی دکلدر . سبیل الرشادە طعن ایدەبیلمك ایچون بوتون بوتون انصافدن تجرد ایتمك ایجاب ایدر . شعائر دینیەیی قیلیورکن ، مسلمانلق کندی دیارندە غریب قالەرق هر طرفدن تکمەلەنیورکن بر سبیل الرشاددە اونك انینلرینە منعکس اولماسونمی ؟ یقلان اسلام عقتلرینك ، چوکن معالم دینیەنك ماتمنی دەمی طوتمق ممنوعدر ؟ براقیکز افندیلر ، کندی دیارندە غریب قالان مسلمانلق فراش اضطرابندە ایکلەسون .

(ام حسب الذین یعملون السیئات ان یسبقونا ساء مایحکمون .)

اوروپا مکتوبلری :

شرقك انتباهی وغربك تدنیسی

حرب عمومی بشریتك حیاتندە وتاریخ عالمدە یکی بر دورك باشلانغجیدر . اهل صلیب سفرلری نصل اوروپانك تعالیسی ایچون برمبدأ تشکیل ایتمش ایسە حرب عمومی نتایجی دە شرقك ترقیسی ودور حاکمیتی ایچون بر براعت استهلالدر . متارکەدنبرو سیاست عالمندە جریان ایتمکدە بولنان تقلبات وتحولاتدن حقایق سیاسیەیی اکلایان هر انسان ، صریح بر صورتدە کورورکە شرق یوکسلمکدە ، غرب تدنی ایتمکدەدر . بو حکمی ویرمکە سوق ایدن اك مهم سببلر بروجە آتیدر :

۱) بتون شرق ملتلرینی اویوشدیران وکندی حاکمیتی آلتندە اسارتدە یاشامغە محکوم ایدەرن اوروپانك نفوذ معنویسی ، حرب عمومی اثناسندە دول ائتلافیە طرفندن ظلم ووحشت ، استبداد وفجاعت طولاییسیلە زائل اولمشدر . وقتیلە بك یوکسك سویەلی ، مدنی وعدالتپرور عد اولنان اوروپالیلر ، حربدن صکرە شرقلیلر نظرندە ریاکار ، طمعکار ، دساس ، خونخوار ووحشی بر قورصان عد اولنیور . یعنی حرب عمومی اثناسندە یاپیلان وحشتلر هم شرقی اویاندیرمش ، هم دە آنی او اسکی سحرکار اوروپا نفوذ معنویسندن قورتارمشدر .

۲) اوروپانك موازنۀ سیاسیەسی مختل اولمشدر . هر طرفدە آسایشسزلك ، انتظامسزلق ، عدم ممنونیت حکمفرمادر . وقتیلە اوقاجق بربالقان ، بتون اوروپانك سلامتنی تهدید ایدیور ایدی وحرب عمومی اونك یوزندن نشأت ایتمشدی . اسلامیتك وبوتون انسانیتك اك بیوك دشمنلری لوید جورج ، بالفور ، قلەمانسو واونلر کبی جبار ، طمعکار وحریص جاە دیپلوماتلرك یاپدقلری ساختە صلح اتفاقنامەلری وبالقانلرە مرکزی وشرق اوروپانی علاوە ایتمکلە بتون اوروپانی انفلاق ایتمك اوزرە بولنان بر وولقانە چویردیلر . بو اختلاللرك ، بو شورشلرك هیچ اولمازسە یاریم عصردن فضلە دوام ایتمسی محققدر . بو مدت اثناسندە شرق ملتلری کندی استقلاللرینی قازانمش ، اوج بالایە وارمش اولاجقلر .

۳) حربدن اول اوروپانك بتون ثروت طبیعیەیی استثمار ایتملری صوك درجەیە وارمشدی . بوندن حاصل اولان واردات ایلە شرقدە اجرا ایتدکلری حدسز تجارتك کتیردیکی کار سایەسندە اوروپا اهالیسی مرفە ومسعود بر حیات کچیریورلردی . فقط حرب عمومی یوزندن

روسيه‌ده وقوع بولان بولشه‌ويق انقلابى اوروپانك بغداى مركزى ومواد اوليه‌نك اك مهم موردينى بر چوله چويرمشدر . حربدن اول هيچ اولمازسه يكرمى سنه ظرفنده هر حكومت بودجه‌سنده حربيه ايچون بيوك برقسم تخصيص ايدلمشدى . بش سنه‌يه ياقين دوام ايدن حرب عمومى اولدن حاضرلانمش اولان مالزمه‌يى افنا ايتديكى كبى بتون جهانك حاصلاتنى بش‌سنه ظرفنده تماماً محو ايتدكدن باشقه بتون اوروپانك اوتوز سنه‌لك وارداتنه مساوى ديوناته غرق اولمشدر. شمالى فرانسه صنايع منطقه‌لرينى تخريب ايتديكى كبى، آوستريا مجارستانى پارچه پارچه ايتمش وصنايعنى مفلوج برحاله كتيرمشدر . بتون اوروپا مجتمعاً چاليشدقلرى حالده بيله بومالى فلاكت آلتندن قالقملرى پك كوچ ايكن قيصه نظرلى سياست قهرمانلرينك سوء تدبيرلرى ايله حربك ايقاع ايلديكى خسارات مغلوب دولتلره يوكلنمشدر. طبيعى مستحيل اولان بوتكليف ايفا اولونه‌ماز وبوسببله غالب ومغلوبلر ارەسنده هر كون مشكلات احداث ايديور واوروپانك خراب ماليسنه سبب نالى اوليور.

بو فلاكتدن قورتولمق ايچون يالكز ايكى چاره واردر :

(ا) هر دولت يابديغى داخلى وخارجى استقراضلرى الغا ايتمكدر . فقط اوروپا حكومتلرى سرمايه‌دارانك تحت تأثيرنده بولندقچه بوتدبير اتخاذ اولنه‌ماز . حالبوكه اولنمادقچه اوروپا افلاسه محكومدر وفلاكت اقتصاديه‌دن قورتولمسى مستحيلدر .

(ب) جهانده شيمدي‌يه قدر استثمار اولنميان برلرك ثروتندن مستفيد اولمقدر . بونى تأمين ايده‌بيلمك ايچون بتون مستملكه‌لر استقلاللرينه نائل اولملى واستحصال اولنه‌جق وارداتدن يارسى اهالى محليه‌يه ترك ايدلملى وديگر نصفى حربك توليد ايلديكى تخريباتك اصلاح وتعميرينه تخصيص اولنمليدر . طبيعى بو ايشده اوروپانك سرمايه‌سى واصول فنيه‌سى قوللانيله‌جق.لكن ملل شرقيه‌نكده اللرينك استعمالى شرطدر . فقط غربك ايمپرياليزمى قالدقچه بويله بر سياستك اجراسى قابل دكلدر .

٤) حربدن اول معظم قوتلى حكومتلر واردى . اونلرك سايه‌سنده آسايش ونظام حكمفرما ايدى . هر كس ممنون وكمال فعاليتله چاليشيوردى . فقط حربدن صكره بوقوجه دولتلرك اكثريسى زائل اولدى . آسايش وانتظام يرينه صنفلرك محارباتى ، دين وماده آره‌سنده‌كى منازعات ومصادمات، اخلاق فاضله وفساد اخلاق آره‌سنده‌كى مجادله، منفعت عموميه ومحبت وطنيه ايله شخصى طمعكارلق وسوسياليزم يوزندن حاصل اولان وطنه اهانت آره‌سنده‌كى مرحمتسز عداوت حكمفرما اولدى. خلاصهٔ كلام بوكون اوروپاده‌كى مدنيت منتظم بروحشت ومادى اخلاقسز برحياتدر .

حربدن اول شرقده دينى، عرقى واجتماعى اختلافات پك شدتلبدى ودساس اوروپالى مستوليلر بوندن استفاده ايتمك اوزره تحريكاتله بو اختلافى تزييد ايديورلردى . فقط حربدن صكره روسيه ، انكلتره وفرانسه‌نك يابدقلرى ظلم طولاييسيله شرق ملتلرى ميانده بيوك بر انتباه حاصل اولمشدر ، ملى جريانلر ميدانه كلمشدر ، اختلاف يرينه تساند واتحاد قائم اولمشدر . حرب اثناسنده استفاده اولنان معلومات عسكريه ظالملره قارشى قوللانيلمقده‌در . هر مملكتده بر وحدت مليه تجلى ايتمشدر . افغانستان وتوركيا تام استقلاللرينى قازانمشلر ، بخارا ، توركستان وقافقاسيا نيم مستقل اولمشلر ، هندستان مصر ، طرابلس غرب وبلادالريف همان همان استقلال آلمق اوزره‌درلر ، ايرانده يكى برحيات باشلامشدر. تونس ، جزاير، فلسطين ، سوريه وعراق حركته كلمشدر . ملى مجادلات شرقك هر طرفنده كورلمكده‌در، هر طرفده ملى بانقه‌لر،اقتصادى شركتلر، تجارتخانه‌لر، زراعت وصناعت مؤسسه‌لرى ياپيلمقده‌در. الحاصل شرقده يكى بر دورك علاماتى ميدانده‌در .بوكون اوروپا دارالفنونلرنده بولنان شرقلى طلبه‌لر حربدن اولكيلرندن بلكه دورت بش مثلى اولدقدن باشقه يالكز بر مملكتده بولنميورلر؛ بالعكس هر مملكتده تحصيلده‌درلر .

٥) فاتح سلطان محمد طرفندن استانبول ضبط اولنجه بر چوق صنعتكارلر، برچوق فن آدملرى بيزانسدن اوروپانك مختلف مملكتلرينه هجرت ايتمش وكيتدكلرى يرلرده شرقدن كتيردكلرى حمولهٔ عرفانى نشر ايتمشلر ، اسپانياده تحصيل ايتمش اولان غربليلرله قرون وسطاده اوروپاده‌كى جهالت پرده‌سنى ييرتمشلر وبوكونكى اوروپا مدنيتنك اساسنى قورمشلردى . اليوم حرب عمومى طولاييسيله غربده حكمران اولان اسايشسزلك ، ايشسزلك وآغير ويركولردن قورتولمق اوزره برچوق متخصص ، صنعتكار ، عالم ، متفنن وسرمايه‌دار شرقه ، باخصوص ممالك اسلاميه‌يه شدرحال ايديورلر . برابر كتيردكلرى معرفت انتشار ايده‌جك ، بونلر غربده تحصيل ايدن كنجلرمزله برابر شرق مملكتنى برژابون ياپاجقلردر . مدنيت آليه بزجه النديكى كوندن اعتباراً شرقك حاصلاتندن متنعم و مستفيد اولان اوروپاليلرك عاقبتى وخيمدر ودور عظمتلرى بيتمشدر .

٦) قوجه روسيه ايچنده بر قليت تشكيل ايدن بولشويقلر كندى حاكميتلرينى ترصين وپرنسيپلرينى هرطرفه تعميم ايتمك ايچون حمالى فعاليتله چاليشيورلر. هر مملكتده‌كى عمله تشكيلاتنى پاره قوتيله الده ايده‌رك اختلال ياپمغه سوق ايدييورلر . الحاصل اوروپانك فلاكتنى تزييد ايتمكده‌درلر . بونلر قالدقچه اوروپانك ادبار وتدنيسى سريع خطوه‌لر ايله ايلرليه‌جكى شبهه‌سزدر. حالبوكه شرقليلرله الحمدولله سوسياليزم خسته‌لغندن اوزاقدر واسلاميت نفوذى باقى قالدقچه قومونيزم تهلكه‌سى بزم ايچون حكمسزدر، بلكه بزم انتباهمزه ياردمى اولور، ظن ايدرم.

۷) حرب عمومینك مهلك قاصرغه‌سی اوروپانك اك كزبده و اك مقتدر اولادندن هیچ اولمازسه یكرمی اوتوز میلیون محو ایتمشدر. بو، اوروپا ایچون تلافی ایدیله‌ین مهم بر ضیاعدر. فساد اخلاق سوء تغذی، قحط وسائره‌دن همان همان بوقدر مستحصل نفوسی دها غیب ایتمشدر. حالبوكه ملل شرقیه (توركیادن ماعداسی) نك ضایعاتی پك فضله محدود قالمشدر. ذاتاً شرقك نفوسی غربده‌كیلردن برقاچ دفعه فضله اولدقدن باشقه اك صاغلام، اك متین و اك شجیع عنصرلردن متشكلدر. اوروپا حاكمیتی نفوذی التنده شرقه سرایت ایدن فساد اخلاق وفحشیات پك محدود وتخریباتی نسبةً آزدر. بنابرین شرق كرك نفوسك مقداری وصحتی اعتباریله وكركسه ذكا ودها نقطهٔ نظرندن غربه پك متفوقدر وغربك مدنیت آله‌سنی الده ایتدیكی (نته‌كیم ایتمكده‌در) دقیقه‌دن اعتباراً جهانه حاكم اولمسی محققدر.

۸) ممالك شرقیه آره‌سنده نفاق وشقاق صوقمقله اجرای حاكمیت ایدن غربلیلر، خلافته قارشی، توركیایه قارشی وبتون عالم اسلامه قارشی حرب اثناسنده ومتاركه‌دنصكره یاپه گلدكلری ظلم وسوء معامله طولاییسیله یالكز اخوت اسلامیه‌یی ترصین ایتمكله قالمامشلر، اسلاملر وغیر مسلملر آره‌سنده متین بر صداقت، رصین بر تساند ایجاد ایتمشلردر. شیمدی نجم سعادتلرینك افول ایلدیكنی ویاخود ایتمكده بولندیغنی كوریورلر. اوروپا دارالفنونلرنده بولنان شرقلی طلبه شرق اتحاد جمعیتلرینی هر طرفده تشكیل ایتمشلر، حركات ملیه رؤساسی بربرینه قارشی عطف ومودت كوستریورلر، مناسبات خصوصیه تأسیس ایدییورلر. ممالك شرقیه آره‌سنده‌كی مناسبات تجاریه‌یی اجنبیلرك الندن اله‌جق برچوق تجارت وسیر سفائن شركتلری تشكیل اولنمقده‌در. اوروپا وشرق آره‌سنده‌كی تجارتی اداره ایلمك اوزره دخی نفس اوروپاده برچوق مؤسسه‌لر میدانه كلمشدر. بنابرین اوروپایی زنكین ایدن شرق تجارتی شرقلیلره انتقال ایدییور وبو انتقال حركتی نه‌قدر توسع ایلرسه شرقك سعادتی وغربك فقری اوقدر آرتاجقدر. دور اندیش، فعال ومتشبث ذوات ممالك شرقیه آره‌سنده‌كی مناسباتی تزیید ومنتظم برحاله افراغ ایده‌جك اولورسه، قاره ودكزده‌كی نقلیات ومخابرات وسائطنی اكمال ایدرلرسه كرك كندیلرینه، مملكتلرینه وكرك اقوام شرقیه‌یه اك بیوك ایلك ایتمش اولاجقلر وشرقك تعالیسنه لك پایدار اساس قوراجقلردر.

۹) حرب عمومی یوزندن بتون اوروپالیلر میاننده نصرانیت افلاس ایتمش اولدیغنه دائر قوی بر اعتقاد پیدا اولمشدر. هركس یكی بر دین آرایور وفلاكت تزاید ایتدكجه هركسی تسلیه ایده‌جك، دردینه معنوی برعلاج اولاجق بر دینه حاجت حس اولنیور. بعضیلری بودا، بعضلری اسلامیتی قبول ایدیورلر. عقل ومنطقه موافق، جانه راحت ویره‌جك وانسانیتك خسته‌لغنه شفا ایلیه‌جك یگانه دین اسلامیتدر. بزدن براز همت اولسه برق آسا برصورتله دین توحید اوروپا آفاقنه حاكم اولور. زیرا ماده‌پرستلك دوری كچمش ودینسز جریانی افلاس ایلمشدر. قوای معنویه ایله مسلح اولان توركیانك ویاخود طرابلس غربك پایدقلری خارقه‌لر میدانده بولندیغی كبی هردرلو وسائط مادیه وفنیه ایله مسلح اولان آلمانیا وایتالیا (معنویاتلری دوشكون اولمق طولاییسیله) هركس ایچون بر درس عبرتدر.

الحاصل بالاده سرد ایلدیكم سببلردن طولایی قطعی برصورتده حكم ایدیورم كه شرقك تعالیسی، شرقك انتباه دوره‌سی وغربك تردیسی وسقوط زمانی باشلامشدر. توركیا ظفرینك وافغانستان غلبه‌سنك یاقین برآتیده هر مملكت اسلامیه وهر ملت شرقیه‌یه نصیب اولمسی ملحوظدر. جناب حق مظلوملرك انتقامنی آلسون وعالم اسلامك سعادتنی تأمین ایلسون آمین

مونیخ دوقتور

احمد فؤاد

منع مسكرات قانونی اطرافنده

منع مسكرات قانون مبجلنك كمال شدتله تطبیقی ایچون ملتمزك كوستردیكی عزم دیندارانه‌نك تظاهراتنی هرهفته قید ایدیورز. ملتك بو آرزو واراده‌سنی، ارادهٔ ملیه‌نك یگانه حقیقی ممثلی اولان توركیا بویوك ملت مجلسنك نظر اعتباره الارق منع مسكرات قانوننك تعدیلنه دائر درمیان اولونان تكلیفاتی رد ایله منع مسكرات قانوننك كمال جدیتله تطبیقنه قرار ویرمه‌سنی بحق بكله‌مكده‌یز. بز بوراده منع مسكرات قانوننك تعدیلنه دائر درمیان اولونان تكلیفاتك خارجده وعالم اسلامده ناصل برتأثیر اجرا ایتمكده اولدیغنی ایضاح ایده‌جكز. معلوم اولدیغی اوزره بوكون اسلام عالمنك توركیایه قارشی حس ایتدیكی محبت وارتباطی ازاله وبزی منفرد برحالده بیراقمق ایچون هرغیرتی ابذال ایدن قوتلی بردشمن تشكیلاتی واردر. بودشمن تشكیلاتی هرواسطه ایله افكار عمومیهٔ اسلامیه‌یی بزدن صوغوتمق، بزم احكام جلیلهٔ اسلامیه‌یه، اخلاق وشریعت غرای محمدیه‌یه اعلان حرب ایله مسلمانلقدن صیرلمغه چالیشدیغمزی اثبات ایچون هروسیله‌دن، هرحادثه‌دن، هرقیل وقالدن استفاده ایتمكده واملنی تحقق ایتدیرمك یولنده هركون قطع مراحل ایتمكده‌در. بودشمن پروپاغانداسنك یگانه هدفی، اسلام عالمنی بزدن صوغوتمق، بزی مسلمانلغك علمداری، شریعت غرای احمدیه‌نك حامی وخادمی طانیان یریوزنده‌كی مسلمانلری بزدن روگردان ایتدیرمك در. مهم برهدفی دها واردر. اوده بزم ایچمزده توره‌ین زمرهٔ ضاله‌یی آلقیشلامق، یاپدقلرینی تحسین ایتمك، عالم مدنیتك كندیسنه ظهیر اولدیغنی ویاپدقلرینی عظیم برحس

ممنونیتله، داها عظیم بر اعتماد ایله قارشیلادیغنی کوسترەرك غرب مدنیتنك مساوی قاتلەسیله انقراضمزی تعجیله خدمت ایتمکدەدر.

ایشته بو پروپاغاندا تشکیلاتی منع مسکرات قانوننك تعدیلنه دائر درمیان اولونان تکلیفاتیدە بر وسیله عد ایدرك تورکیا بویوك ملت مجلسنك بو قانون مبجلی الغا ایتدیکنی چار انطار عالمه اعلان ایتمش و مسلمانلرك قلبنی جریحەدار ایتمشدر.

بورادە (بومبای) دە انتشار ایتمکدە اولان (بومبای قرونیقل) غزتەسنك، تشرین اول تاریخلی نسخەسندە اوقودیغمز بر مکتوبی عیناً ترجمه وارباب بصیرتك نظر دقتنه عرض ایدییورز. مکتوبدە دینیلیورکه:

« انقرەدە تورکیا بویوك ملت مجلسنك منع مسکرات قانونی کری آلدیغی و بو یوزدن شیخ الاسلام موسی کاظم افندی حضرتلرینك استعفاسنی ویردیکی ادعا اولونیور. ظن عاجزانەمە نظراً بو خبر محتاج تأییددر. بو خبر بعض انکلیز غزتەلرینك اسلام علیهندە یاپدقلری پروپاغاندانك محصولی اولسه کرکدر. (جمعیت علمای هند) ك تحقیقات اجرا ایتمەسی لازمدر. غزتەکزك واسطەسیله شونی تکلیف ایتمك ایسترم که هندستان، مصر، روسیا، افغانستان و سائر اقطار اسلامیه علماسندن متشکل دائمی بر هیئت مشاورە انقرە شرعیه وکالتی نزدینه اعزام اولونسون و شرعیه وکالت جلیلەسنه معاونت و مظاهرتدە بولونسون، یریوزندەکی مسلمانلر تورك احوال سیاسیه و اجتماعیەسنك منفی بر سیرجیسی قالمشلردر. حال بوکه مسلمانلرك هیچ اولمازسه مسائل دینیەدە صاحب رأی اولملری لازم کلیر. احترامامك قبولی. »

(بومبای قرونیقل) غزتەسنك درج ایتدیکی بو پك مهم مکتوب چوق شایان دقتدر. منع مسکرات قانونی (لله الحمد) الغا اولونمامشدر. ملتمزك عزم و ایمانی بو قانون مبجلك دوام حیاتنی کافلدر. فقط مکتوبدە اسلام علیهداری انکلیز غزتەلرینك پروپاغاندالرینه دائر ویریلن معلومات پك مهمدر. فقط مکتوبك داها مهم قسمی هند، مصر، افغانستان و سائر اقطار اسلامیه علماسندن متشکل دائمی بر هیئت مشاورەنك شرعیه وکالت جلیلەسندە بولونماسی و مقام جلیل مشیختی اشغال ایدەجك ذوات ایله تشریك مساعی ایتمەسنه دائر درمیان اولونان تکلیفدر.

علمدار اسلام اولان تورك ملتنك مسلمانلغه ایفا ایدەجکی خدماتدە بوتون اسلام عالمك مظاهرتنی تأمین و رابطۀ دینیەمزی تحکیم ایدەجك اولان بو تکلیفی نظر دقته آلمق لازم کلیر. اساساً تورکیا بویوك ملت مجلسی تدقیقات و تألیفات اسلامیه و شورای افتا مؤسسەلرینی تأسیس ایدییورکن بو مسئلەیی نظر اعتبارە آلمش و اقطار مختلفۀ اسلامیەیه منسوب افاضل علمانك بر آرادە اجتماع ایدوب بر طرفدن مسلمانلر آرەسندە تعارفی تأمین، دیکر طرفدن نشریات نافعه ایله افکار عمومیۀ اسلامیەیی تقویم ایتمەیی تقرر ایتدیرمشدی. آرتیق بو غایەلری تحقق ایتدیرمکه باشلیجه مانع اولان حرب ختامه ایرمش و صلحك تأمین ایدەجکی نعمتلردن استفادە زمانی کلمشدر. بوتون اسلام عالمنك بو اساسلر اطرافندە طوپلانمغه، برلشمکه آمادە اولدیغنی کوسترن دلائل پك چوقدر. یالکز مطبوعات اسلامیەنك بو اوغوردە واقع اولان نشریاتی نظر اعتبارە آلاجق اولورسق افکار عمومیۀ اسلامیەنك بو کبی مساعئ نافعەیه تمامیله آمادە اولدیغنی آکلاشیلیر.

بناءً علیه کچن هفتەکی تمنیاتمزی بو هفته ینه تکرار ایدییورز. تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئت عالیەسی ایله رئیس محترمی افندیلر حضراتی شرعیه وکیل محترمی افندی حضرتلریله کندی ساحۀ اختصاص و صلاحیتلری داخلندە اولان بو مسئلۀ مهمەیی مذاکرە ایدرك بوتون اسلام عالمنی ممنون و خوشنود ایدەجك جلادتکارانه بر قرار ویرمەلری لازمدر. بز بو قرارك اعطاسنی صبرسزلقله بکلەیورز. بو فرصت فوت ایدلدیکی تقدیردە اونی فوت ایدنلرك مسئولیتی پك بویوك اولەجقدر.

جمهوریت اعلانی

بو هفته آنقرەدە آنی مهم بر حادثه وقوعه کلمش، تشکیلات اساسیه قانونی ۱٥٨ رأی ایله بروجه آتی تعدیل ایدیلەرك جمهوریت اعلان اولونمش و غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلری رئیس جمهور اولمشدر:

ماده ۱ — حاکمیت بلا قید و شرط ملتكدر. ادارە اصولی خلقك مقدراتنی بالذات و بالفعل ادارە ایتمسی اساسنه مستنددر. تورکیا دولتنك شکل حکومتی جمهوریتدر.

ماده ۲ — تورکیا دولتنك دینی، دین اسلامدر. رسمی لسانی تورکجەدر.

ماده ٤ — تورکیا دولتی بویوك ملت مجلسی طرفندن ادارە اولونور. مجلس حکومتك انقسام ایتدیکی شعبات ادارەیی اجرا وکیللری واسطەسیله ادارە ایدر.

ماده ۱۰ — تورکیا رئیس جمهوری تورکیا بویوك ملت مجلسی هیئت عمومیەسی طرفندن و کندی اعضاسی میانندن بر انتخاب دورەسی ایچون انتخاب اولونور. وظیفۀ ریاست یکی رئیس جمهورك انتخابنه قدر دوام ایدر. تکرار انتخاب اولونمق جائزدر.

ماده ۱۱ — تورکیا رئیس جمهوری دولتك رئیسیدر. بو صفتله لزوم کوردکجه مجلسه و هیئت وکیلەیه ریاست ایدر.

ماده ۱۲ — باش وکیل رئیس جمهور طرفندن و مجلس اعضاسی میانندن انتخاب اولونور. دیکر وکیللر باش وکیل طرفندن ینه مجلس اعضاسی آرەسندن انتخاب اولوندقدن صوکره هیئت عمومیەسی رئیس جمهور طرفندن مجلسك تصویبنه عرض اولونور. مجلس حال اجتماعدە دکل ایسه کیفیت تصویب مجلسك اجتماعنه تعلیق اولونور. »

شهزادە باشی: اوقاف اسلامیه مطبعەسی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ « « در .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر
محمد عاکف
صاحب و مدیر
اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٤ ٢٨ ربیع الاول ١٣٤٢ * پنجشنبه * ٨ تشرین ثانی ١٣٣٩ جلد ٢٣

انفلیقانه کلیساسنه جوابی ترجمه ایتمکده اولدیغمز استادمز عاکف بک افندی اولکی هفته مصره عزیمت ایتدکلری جهتله ، جواب بو نسخه‌مزده نشر ایدیله‌مدی . انشاءالله کله‌جک هفته‌دن اعتباراً منتظماً نشرینه دوام اولونه‌جغنی امید ایدرز .

تجددک شرعاً لزومی و شرائطی

متفکرین علمای اسلامیه‌دن الماللی حمدی افندی حضرتلری طرفندن نشر اولونان (تحلیلی تاریخ فلسفه : مطالب و مذاهب ـ مابعدالطبیعه و فلسفهٔ الٰهیه) عنوانلی اثرک مقدمه‌سندن :

اوروپانک ترقیات اخیره‌سی اسلامه تماسدن صوکره آلدیغی وجدانک تأثیریله ، عقلی نصرانیتک تعبد محضی قارشوسنده سونمکدن قورتاروب آیروجه فعالیته قیمت ویره‌بیلمسی و نصرانیتی دائرهٔ حساسیتنده توقیفه چالیشمه‌سیله باشلامشدر . بناءً علیه بوکونکی اوروپا مدنیتی بویله ذهنیت و حساسیتی متباین چاتلاق بر مدنیتدر . علم ایله حس آراسنده‌کی بو چاتلاقلق اوروپانی کمال انسانیتدن محروم براقان و برکون کلوب بنیان حاضرینی ییقه‌جق اولان اک بیوک رخنه‌سیدر . اوروپا‌یه ایمره‌نیرکن بو رخنه‌دن تیترمک لازم کلیر .

اهل اسلامک انحطاط واقعی ایسه حساسیت دینیه‌نک تناقصی و عشق و شوقک انطفاسی و عقائدک بر حالت جمودیه اکتساب ایتمسی یوزندندر . عقائد اسلامک عقلیتی لله الحمد هر زمان ثابت و امین اولوب عالمده مسلمانلر قدر معتقد هیچ بر ملت بولنمدیغی ده مجرب و مشهود ایکن بو مبادئ اعتقادیه‌نک نامزد بولدیغی انکشافات علمیه و عملیه‌دن محروم قالمسی دینک حساسیتنه کرکی کبی عطف نظر ایدلمه‌مسندن و عقیده‌یه عشق‌ده ضم ایتدیره‌جک بر نشوهٔ وجدانیه ایله تعقیب اولنه‌مامسندن نشأت ایتمشدر . فلسفهٔ اسلامیه‌نک بتون فلسفه‌ده ثابت اساسلرله تنازعی بولنمدیغی و بو اعتبار ایله بزده نزاع علم و دین بحثی اولماماق لازم کلدیکی حالده بز نیچون فنونک جبههٔ تهاجمنده قالمش کبی کورونیورز ؟ نیچه بونک سببی دینمزک حسیتی تعقیب اولنه‌مامسندن ، عقائدمزله فنون مثبته آراسنده‌کی مناسبات متزایده انکشاف ایتدیریله‌مدیکی کبی ادبیات و صنایع روحیه‌مزه ، وجدان اجتماعیمزک نشوهٔ حیاتیه‌سنه رونق ویره‌جک بر حساسیت بخش ایدیله‌مه‌مسندن منبعثدر . بر جهتدن عقلیتی تماماً محفوظ اولان کلامزده ، فلسفهٔ حاضره کبی فنون حاضره‌نک هر برینی تعیین ایدن مبادئ خصوصیه آراسنده مناسباتی تثبیت و تنسیق ایتمک و بو صورتله اولا علومزه بر آهنک اجتماعی ویرمک ، دیکر جهتدن حقوق بشرک قدسیتنی عمده اتخاذ ایدن و متنفذینک بازیچهٔ تغلباتی اولمامسنه اعتنا ایله‌ین شرعیاتمزک جدیتنی محافظه ایله برابر انکشافاتنه بذل جهد ایتمک و عین زمانده ادبیات و اجتماعیاتمزه بر نشوهٔ حیات ویره‌جک بر حساسیت دینیه تعقیب ایله‌مک : ایشته بیچه ترقیمزک اسراری بو اوچ نقطه‌ده مندرجدر . بز هر نه زمان بر فیض کوردکسه حساسیت دینیه‌نک جاذبهٔ نشوه دارنده کوردک و فقط بونی ادامه ایده‌جک هیچ بر تظاهرده بولنمدق . حساسیت اسلامیه : حب حق ، حسن اختیار ،

ذوق بقا دیه تصنیف اولنه‌بیلیر وبوتصنیف محبت ومخافة‌الله ایله جمال ، ومنیهٔ قصوی ، مفکورهٔ علیا ، رضاءالله‌ه ارجاع اولنور .

باد وقبله دره توحید نتوان رفت راست
یا رضای دوست باید یا هوای خویشتن

« الم یأن للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذکرالله وما نزل من الحق ولایکونوا کالذین اوتوا الکتاب فطال علیهم الامد فقست قلوبهم وکثیر منهم فاسقون . اعلموا ان الله یحیی الارض بعد موتها قد بینا لکم لآیات ان کنتم تعقلون » آیتلرینه برعطف نظر ایده‌لم : « دها وقتی کلمدیمی که اهل ایمانك قلبلری ذکرالله وحقائق منزله قارشوسنده تتره‌سون ده‌دیکر اهل کتاب کبی اولمسونلر ، اونلره طول امد ، یعنی مرور زمان واقع اولمشده قلبلرینی قسوت بورومش واکثریسی فاسق اولمشدر . ـ بیلیکز که الله ئولن طوپراغی دیریلتیر ، آرتق ارباب عقولدن ایسه‌کز ، دوشونوب اکلامق شانکزدن ایسه سزه هردرلو آیات وادله‌یی بیان ایتدك . » مآلنی افاده ایدن شو آیتلردن برنجیسنده حساسیت دینیه‌نك مهم بر نقطه‌سنه اشارت ایدلمش ؛ ایکنجیسی‌ده بونقطهٔ حساسیتی ینه عقلك قوهٔ موازنه‌سنه تعلیق ایتمشدر . مخاطب اولان ذوات اهل ایماندن اولدقلری حالده حساسیتدن مجرد ایمانك غایهٔ دینیه‌یه کافی کلمدیکنی وبوکا برشهود حساسیت منضم اولوب الله دیدکجه کوکللرك باشقه برعشق وخضوع ایله چارپمسی وحقائق الهیه‌یه پك بیوك براعتصام ایله صارلمسی لازم کلدیکنی وبوحساسیتك مرور زمان ایله سوندیکنی واهل کتابك بوندن دولایی قلبلری قاتیلاشمش واکثریسی دوچار فسق اولمش بولندیغنی افاده ایدن بوآیت ، علم النفسك حساسیت قانونلرندن غایت مهم برقانونی ، برسنت الهیه‌یی متضمندر :

معلوم اولدیغی اوزره هر حس بر تحول ایله واو تحولك شدت وناکهانیلکی ایله متناسبدر . صوصامش بر آدمك ایلك یودوم صوده بولدیغی لذت صوك یودومنده یوقدر . بیوك براقبال ویامظفریتك ایلك نشئه‌سی کیتدکجه ناقص ایدر ، نهایت دویولماز اولور . عینی نعمت ویانقمت ایچنده بولنان انسانلر ، هر زمان سرور وکدرده مساوی دکلدرلر ، چونکه اونعمت ویانقمتك شرائط متقدمه‌سی مثلا ، تزاید ویاتناقص صورتیله واقع اولمسی کبی تحولاتك اوسرور وکدرده علاقه‌سی واردر . بوقدن بیك لیرا قازانمش آدم ایله ، اون بیك لیرا ثروتنك طقوز بیکنی غائب ایتمك صورتیله بیك لیرایه مالك بولنان آدملردن برینك حسی سرور ، برینك حسی‌ده کدر اولور . بناءً علیه اطرادك ومرور زمانك حساسیت اوزرنده بیوك تأثیرلری واردر .

اکر عقل وفکر نقصان ایسه تحول خارجی ایله واقع اولا ، اوالم ولذت پك چابوق سونر ، کچر . اکر اوتحول برسبب دائمه ، برعلت عقلیه‌یه مستند ایسه او علتك تذکیر وتذکری آلام ولذائذی تجدید ایدر . بونك ایچوندرکه لذائذ عقلیه ابدی ، لذائذ حسیه فایدردرلر . بوقسه لذائذ عقلیه ماهیت اعتباریله لذائذ حسیه‌دن باشقه برشی دکلدر . چونکه هرلذت برحسدر . انسان بوتذکر سایه‌سنده‌درکه حالنی ماضی واستقبالی ایله تعدیل ایدر . بوکونکی بیوك بر سروره یارینکی محتمل برکدرك ویا بوکونکی بیوك بر کدره یارینکی برامیدك تعارضی عکس تأثیر یاپار . تدبیر حیات بو تعارض و ترجیحك اداره‌سی دیمکدر . عقلیتدن ، خصیصهٔ تذکردن محروم اولان روحلر ، حساسیتك علل واسبابی ایله دکل ، یالکز نتائج حالیه‌سیله علاقه‌دارقاله‌جغندن مرور زمان احکامنه چابوق معروض اولورلر . وجزئی فلاکتلرده درحال اضطرابه دوشرلر .

انسانلق بقایی بیوك برذوق بیلمکله برابر تجدددن لذتیاب اولور . فقط سویلن یکیلك مماتك یکیلکی دکل ، حیاتك یکیلکیدر . لبید :

لکل جدید لذة غیراننی — وجدت جدیدالموت غیر لذیذ

بیتیله « هریکینك برطادی وار . فقط بن موتك یکیسنی طاتسز بولدم » دیه بیوك وبسیط برحقیقت سویله‌مشدر انسانده میل تجدد ، برطرفدن روحك تمایلاتنده نامتناهیلکدن ، برطرفدن‌ده حیات حادثك تجددشئون ضمننده بقا پذیر اولمسندن منبعثدر . بقا ایچنده تجدد ، تجدد ایچنده بقا ، ایشته نفسك آرادیغی بودر . وجدان نفسینك اصل ذوقی بونده‌در . وبونك ایچوندرکه بقایه ناظر اولان عقل ایله ، تجدده ناظر اولان حسك جهت وحدتنه مربوطدر . یوقسه علی الاطلاق حب تجددك برمعناسی یوقدر . بتون احتساسات تحول وتجدده مربوط ، المل‌رده براحتساسدر ، حالبوکه الم کثیرن تجدد سولمز . هرالم مخبر موت کبی کوروندیکی ایچون الم ، هر لذت مؤید حیات کبی کوروندیکی ایچون لذتدر . نفوس کامله‌یه بونلر اولدقلری کبی کورونورلر ، اونلر بعض لذائذی آلام ، بعض آلامی لذائذ تعقیب ایده‌جکنی بیلیرلر . بعض آلامی قبول ، بعض لذائذی رد ایدرلر ، آلام ولذائذی حیثیت حسیه‌لریله دکل ، حیثیت عقلیه‌لریله محاکمه ایدرلر . حسیاتدن معقولات ، معقولاتدن احتساس چیقاررلر . چونکه بونلر عقل وحسك نقطهٔ تلاقیسنده بولنان بر وجدان نفسی‌یه مالکدرلر . نفس اماره دکل ، نفس مطمئنه اربابیدرلر . تجارب جزئیه ایله آلدانماز ، تجارب آراسنده جهت تماثل واستقرایی کوزه‌دیرلر . عین زمانده تعلیل عقلی‌یه محکوم قالمیوب یارینکی تجربه‌نك بر جهت تحولی حائز اوله‌بیله‌جکنی‌ده بیلیرلر ، و بوراده عقلیت و حسیتلرینی جذاب مسبب الاسبابه ربط ایدرك بر حس تعبدله نامتناهی ساحه‌سنه آتیلیرلر . صرف حسی وجدان ایله یورویننلر ، تجارب جزئیه‌یه مربوط اولوب آلام ولذائذك مبادی ونتائجندن غافل بولندقلری کبی صرف وجدان عقلی ایله یورویننلرده تجارب جزئیه‌نك ذوق شهودندن غافل ومبادئ عقلیه‌ده مکنوز اولان تجلیات حسیه‌دن

محروم اولورلر . چونكه عقل مجرد بر ذهنيت محضه ديمكدر . ذهن ايسه بالذات بر وجدان شهودی دكل ، وجدانك بر ماضی قيمتنی حائزدر. اوذهنيتك حال واستقبال ايله مناسبتيدركه اصل ذوق وجدانی تشكيل ايدر . مثلا عقل بر كره اللهه كوتورر ، فقط او عقله معارض اولميان وجدان حسيدركه شئون روزمره ايله اووصالك ذوقنی تازه‌لرطورر. حياتی قاپانمش اولان عقل محضك كاری سونوك بر انطباع ماضينك ظل خيالنده طوكوب قالمقدر . ايلك نشوهٔ ادراكی ويرن مبدأ انطباع نه‌قدر مرور زمانه اوغرارسه اونشوه اونسبتده سونر ، يرينه قسوت كلير. عهد نبوت اوزاقلاشدقجه، هيجان شباب كچدكجه قلبلری بر جمود قاپلار، تذكير مطرد حساسيتی تهييج ايده‌من اولور . واقعات حيات مطرد كيدرسه اعتياد ، رونق حسی‌يی ازاله ايدر . تحولات جديده واقع اولورسه بوتحولاتك قانونلرينه ومبادئ وجدانيه‌سنه تفريعاً مطالعه‌سی كسب صعوبت ايلر . روحلر بو وقوعات جديده‌يی مبادئ اصليه‌لريله تأليف ايده‌مدكجه بحران واضطراب وجدانی حاصل اولور . حالبوكه تشهی ويا اضطراب ايچنده رأی يوقدر . بوصورتله حقدن تباعده دوشولمش وبقا مبهميت كسب ايتمش بولنور. بوقسوت وبحران طاقتفرسا بر حاله كلنجه كوكلرده كليشی كوزل بر ميل تجدد اويانير . عرض ايتديكم وجهله هر تجدد حيات اولميه‌جغی و تجددك قيمتی متضمن بولنديغی جهت تماثلدن محروم وتغاير مطلقه منتهی اولان تجددلر ، آرتق تجدد دكل، بقايی بيقان بر تبدلدر. بر اصلك سيرانكشافنی تعقيب ايتميه‌ين ، واقعهٔ ابتدائيه‌نك اطرافنده بر سلسلهٔ تكامل اخذ ايلميه‌ين تجددلر موت كتيرلر . بو كا لسان شريعتده بدعت سيئه اطلاق اولنور. هپ شعر اولمق ايسترسه‌كز ضربات حقيقت قارشوسنده نظم وآهنكی غائب ايدرسكز. هپ عقل ومنطق اولمق ايسترسه‌كز هنوز احاطه‌كزدن خارج بولنان تجليات حيات قارشوسنده بدبين اولورسكز . هپ عقل فاعل اولمق وهر شيئی فكر تعليل ايله حل ايتمك ايسترسه‌كز يارينكی تجليات حق قارشوسنده كور بر متعصب اولورسكز، الهام حقدن ، فيض تجربه‌دن محروم قالیرسكز . هپ عقل قابل اولمق ايسترسه‌كز هر يكی تأثير آلتنده بر كدوهٔ روحيه‌يه كيرن بر هوائی اولورسكز . عقل فاعل ، يعنی فكر و استنتاج متناهی ، عقل قابل يعنی اختيار ، تجربه واستقرا غير متناهيدر . فقط اومتناهيلر، حی وقيوم اولان ذات حقك احديته استناد سايه‌سنده صورت پذير وجود اوله‌بيلير . بتون موجوديتكزله حقه باغلی دكلسه‌كز واردات عقليه و حسيه‌كز شرك ايچنده يوزر، عقل فاعلك متناهی اولان فائدهٔ استنتاجندن بيله محروم دوشرسكز. حقه باغلی ايسه‌كز هم وارداتكز تزايد ايدر، هم وحدت روحيه‌كزی ابطال ايتميه‌جك بر طرز منتظمده دوام ايدر. بوسايه‌ده‌دركه يالكز بقای نوعيكزی دكل ، بقای شخصيكزی بيله تأمين ايتمك سعادتنه مظهر اولورسكز . جناب حق عالم ديديكمز شو تجددات غير متناهيه‌نك نظام وحدتنی خلق واداره ايدن قدرت بالغه‌در. اوقدرت بالغهٔ وحيده‌يه استناد ايدن بر دينك تناهيسی يوقدر. بويله بر دين صفحهٔ تكاملده توقف ايدوب قاله‌جق بر واقعهٔ ابتدائيه دكل ، هر تكاملی احتوا ايدن بر خصيصهٔ رحمانيه وربانيه‌در . ايشته (اعلموا ان الله يحيی الارض بعد موتها الخ) آيتی ای مؤمنلر بيلكزكه جناب اللهه عقلاً وحساً مربوط اولان انسانلر ايچون مرور زمان قورقوسی يوقدر. اونلر اسكيدكجه يكيلنمك امكانی بيلملی ، يی‌دربی اشواق جديده ايچنده الی الابد پايدار اولمليدرلر . بو دين محدود بر صفحهٔ تكاملده توقف ايچون نازل اولمش بر دين خاص دكل ، نامتناهی مراتب تكاملی اداره ايچون انزال اولنمش مبادئ حقه‌يی متضمن بر دين عامدر. كبی بر مآل افاده وايما ايتمكده‌در .

كتابدن آلديغمز بومعنی ومبدأ بر حديث شريفده طريقيله ايضاح اولنمشدر . پيغمبريمز بيورديوركه « ان الله يبعث لهذه الامة علی رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها » جناب الله بلاشبهه هريوز سنه باشنده يعنی هر عصرده بو امته دينی تجديد ايديوره‌جك آدم ويا آدملر كونده‌ره‌جكدر، ديه بر وعدی افاده ايدن بوحديث شريف بر وجه آتی نقاطی متضمندر :

۱ ــ بالعباره بعث مجددی وعد ايديور .

۲ ــ بالاشاره لزوم تجديده تنبيه وبونی عصر ايله توقيت ايديور.

۳ ــ بالايما امتی هر عصر باشنده تجدده اماله وكسب و قبولنه تشويق ايله‌يور .

٤ ــ هذه الامة عباره‌سی تجددده امتك هذيتی محفوظ قاله‌جغنده وتجددك تبدل دكل، بوهذيت وهويتی تأييد وادامه ايتمسی لزومنده نصدر.

۵ ــ مجددك تشخصنه اشارت واردر .

ايشته حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم افنديمز بوصورتله بزه طول امد، مرور زمان نتائجندن اجتناب واستخلاصك طريقنی وجهت كسبيتنی ارائه بيورمشدر. ديمك اوليوركه هر عصر باشنده دينمزك تجدد ينه انتظار بر حقمز وبو تجددی ياپه‌جق مجددلر نائليت ايچون چالشمق بر وظيفه‌مزدر. بز وظيفه‌مزی ادراك ايدرسه‌ك جناب الله ده وعدنی انفاذ ايده‌جكدر. بو صورتله مرور زمان قسوتندن قورتلغه چاليشه‌جغز و نور نبوت اوزاقلاشدقجه بزاو كا ياقلاشه‌جق وبو سايه‌ده حساسيتمزی محافظه ايدرك نشوه‌دن نشوه‌يه قوشه‌جغز .

الماليلی حمدی

اجتماعیاتده غربجیلق و یوزغربجیلق :

عصری عائله

۳

مسلمان قادینانی ، غربجیلرمزك هرکون تکرار ایتدکلری کبی حقیقةً بر اسیر ، بر اویونجاق منزله‌سنده‌میدر ؟ بو ادعایه قطعیتله « خایر » جوابنی ویره‌بیلیرز . مسلمان قادینی نه اسیر ، نه‌ده توهم ایتدیکی کبی اویونجاقدر . بالعکس ، جمعیتك مابه القوامی اولان عائله‌نك رکن اصلیسی ، بتون بشریته نمونهٔ فضائل اوله‌جق اوصاف ممیزه‌سیله ملت اسلامیه‌نك شایان حرمت بر عضویدر . غربجیلریمز دیبورلرکه :

— قادینلریمز قفسلر ایچنده محبوس بولونیور ، ایستدیکی یره ایستدیکی زمان کیده‌میور . ذوقنی ، حسنی اوقشایان تماشلرده بولونه‌میور . ارککك جمعیتلری ، مادی ساحه‌لر کندیلرینه مسدود ، بو قادین نه یاپسون . یوزمترو مربعی بر ساحه داخلنده عمرینی کچیرن ، حدود رؤیتی ، قومشولرك صاچاقلرینی آشمایان کوزکوسیله ناصیل ترقی ایده‌بیلیرز ؟ حریت نسوان شعارمز اولدقجه عصریلکی ادراك ایده‌میز .

هر آرزو ، هر فکره کوره طرز تفسیری تنوع وتعدد ایدن حریت واسارت مفهوملرینی لایقیله امتصاص ایتمدکجه ، وجدانلر فکره هر ملایم کلنی دکل ، منطقه ، ماوقعه موافق اولانلری سچمك مزیتنی کوستره‌جك درجه‌ده اصطفا کورمدکجه بو مجادلات دوام ایدوب کیده‌جکدر . اوزون اوزادی‌یه نظریاته لزوم اولمقسزین اثبات ایدیله بیلیرکه اسارتندن بحث ایدیلن قادینلرمز حقیقی اسارته شمدی دوشمکده ، حریت نامی آلتنده فلاکته سوروکلنمکده‌در .

برمدت ایچون بزده کندیلریله همفکر اوله‌رق قفس ایچنده اقامت ایدن نسوانك اسیروضعیتنده اولدیغنی قبول ایده‌لم . وبو اسارتك محیط وشمولنی تحلیل ایده‌لم .

مسلمان قادینی خانه‌سنك حقیقی قوماندانیدر . ایستدیکی کبی حرکت ایدر . کندیسنه هیچ بر صورتله سوء معامله ایدیله‌مز . ایسته‌مدیکی کیمسه‌لرله اقامت ایتمز . دیلرسه مستقلاً مسکن شرعی طلب ایده‌بیلیر . زوجی وسع واقتداری داخلنده وقدر معروف نسبتنده زوجه‌سنك انفاق واعاشه‌سی ایله مکلفدر . بوکا مقابل زوجه‌ده زوجه صداقت وحرمت کوسترمك مجبوریتنده‌در . اکر بو صداقت ؛ یعنی حقوق زوجیتك اقتضا ایتدیردیکی محبت متقابله ، یکدیکرینه عائد محاسنی دیکرلرندن قیصقانمق بر اسارت عد اولنورسه بو پك شایان آرزو اولان اسارت واردر . فقط حقیقت حالده بوکا آنجق سعادت عنوانی ویریلور . عائله قادینی ، هرکسك مالی اولان فاحشه‌لرله قیاس ایدیله‌مز . برینك خارجه قارشی سربستیسی محدود ، دیکرینك ایسه نامحدوددر . فقط مشروع وناموسلی عائله قادینلرینك هیئت اجتماعیه‌نك رکن اساسیسنی تشکیل ایتملرینه مقابل تحت‌البشر قادینلر جمعیت ایچون دائما بر یاره‌در . دونکی قادینلرك صداقت زوجیه‌لری ، سعادتنی آنجق ارککلرینه حصر و تخصیص ایتملری بر اسارت عد اولونیورسه بوکونکی قادینلغمزك سوق ایدلمك ایسته‌نیلدیکی احتراص ، لوث اسارتی یاننده پك خفیف قالیر . بارلرك ، عمومی محللرك کونا کون رذائلنه کندینی قاپدیران ، نظر تقدیری جلب ایتمك ایچون مودانك الك صوك جریانلرینی تعقیبه مجبور اولان بر قادین ، کندینی سفاهتك ، احتراصك ، مودانك ، ذوقك ، محیطك اسارتنه القا ایتمش دیمکدر . چونکه طریق فحشه سلوك ایدن قادینلرك همان کافه‌سی ادوار حیاتیه‌لرنده عینی انقلاباتی کچیرمشلر والك نهایت کران تلقی ایتدکاری عائله اسارتی یرینه عمومی اسارتلره قاتلانمق ذلتنی طاتمشلردر .

هر حریت ، منافع اجتماعیه قیدیله مقیددر . الك یوکسك بر موقع اقبال اولان ناظرلق بیله معین زمانلرده چالیشمق ، مجلسه حساب ویرمك ، ایسته‌دیکنی یاپامامق کبی بر چوق تحدیداته تابعدر . او حالده بوکاده اسارت دیه‌بیله‌جکمی‌یز ؟ دیکر طرفدن واضع قانون افراد ملت ایچون بعض شیلرك یاپلمسنی وبعض ایشلرك یاپلماسنی ـ بر جزا تهدیدیله ـ امر ایتمشدر . چونکه مع التأسف تام کمالی هیچ بر وقت کوسترمین جمعیت بشریه افرادینك طینتی ، قابلیتی مساوی دکلدر . بری ایچون امور طبیعیه‌دن ، محاسن اخلاقیه‌دن عد اولنان هرهانکی بر حرکت دیکری ایچون ناقابل تحمل بر یوك ، بر بار ثقیل تشکیل ایدر .

لکن بو ایکی طرز تفهمك فوقنده بر دوشونجه واردرکه اوده جمعیتك دوام وتکاملنی تأمین ، رصانت اجتماعیه‌یی تولید ایده‌جك شرائطی تثبیت ایتمکدر . ایشته ، هیئت اجتماعیه منفعت عمومیه ملاحظه‌سیله بر چوق حریتلری تحدید ایتمش ، اخلاق عمومیه‌یه رعایت ، عنعنانه حرمت کبی بر چوقلرینجه حریت عد اولنان لازمه‌لری تحت مجبوریته آلمشدر .

شو حالده عائله‌سی محیطنده سربست بر حیاته مظهر ایکن محیط خارجی‌یه قارشی ـ محضا زوج وزوجه آراسنده بولنمسی لازمکلن محبت وموالاتی محافظه ، عائله یوواسنی مضر تأثیراتدن وقایه ، تربیهٔ اساسیه‌نك منشائی اولان عائله‌یی صاف ونزیه بر درجهٔ علویتده بولندیرمق ایچون ـ طبیعةً ، روحاً ، مادةً ضعیف اولان قادینی صیانت ایده‌ن تحدیداتی وضع ایدن اسلامیت ، اوکا اسارت دکل ، حیات بخش ایلمش ، بو صورتله‌درکه اسارت سفلیه‌دن مادر بشر اولان قادینی قورتارمش ، حریت وفضیلتك شرفلی بر موقعنه اصعاد ایتمشدر .

احتراصاتنك زبونی اولان زواللیلر بونلری دوشونه‌مزلر . کندیلرینه کشاده بر سینه‌نك جمعیت ایچون الك اولدیغنی تقدیر ایده‌مزلر . اونلر

ایسترلرکه : بوتون سرائر ومحاسن وجودلریله بتون قادینلر کندی آرزو واملرینك اسیری اولسونلر. زواللی قادینلرمزه هیچ صیقلمادن بو اسارتی حریت دییه تلقین ایدییورلر.

کیم نه دیرسه دیسون، شو محققدرکه: بارلرده، تیاترولرده آچیلان قادین فحشه دوغری بر خطوه دها آتمقده‌در. بو ستونلرده تعمیق بك الیم اولان بعض احواله واقف بولونیورزکه : فحشك ، وثیقه‌لی فاحشه‌لرك نه کبی سوائق تحت تأثیرنده هرسنه تزاید ایتدیکنی واضحاً کوستر. ینه بر مثال اوله‌رق اسم ذکر ایتمکسزین سویلیه‌لم. استانبولك آز چوق کبار ونازك محیطی اوله‌رق طانمش بر محلده یکی آچیلان وبکلرله خانملره بر آراده لعبیات کوسترن بر سینه‌مایه کیتمك ایچون حقیقتدن بی‌خبر زواللی زوجلرك خانه‌لرینه کوندردکلری ارزاقی ، لوازم بیتیه‌دن اولان باقیرلرنی صاتان والیوم صاتمقده اولان قادینلرمزك موجودیتی هرحالده هیئت اجتماعیه‌مز ایچون حریت نسوان نامنه قید ایدیله‌جك بر شرف دکلدر .

ینه افشاسی بك الیم وبك سوزشلی صفحه‌لر احتوا ایده‌جك اولان بعض حقایق ووقایع دهاواردرکه: مع‌التأسف تحصیل وعرفانك اصطفای وجدان واخلاقه سبب اوله‌جق‌ یرده بزده هرنصلسه تردی‌یه آلت اولدیغنی کوسترر . طبیعی قباحت نه تحصیلك ، نه‌ده مکتبلرکدر. حسیات مواجهه‌سنده منطق ومقاومتلری خلقةً ضعیف اولار قادینلره — منفعت عائلیه واجتماعیه دوشونمکسزین — بحث ایدیلن وایدلمك ایسته‌نیلن نامحدود سربستیکدر .

بك چوق عائله رئیسلری بیلیورزکه : مدنیت ، آلافرانغه‌لق یالدیزی ایچنده احوالندن متغافل، عائله‌لرینك حیثیت وناموسنه ایندیریلن ضربه‌لره غیر واقفدرلر . قادینلرك تردیاتندن برنجی درجه‌ده مشغول عائله رئیسلری اولان ارککلردر . مشروطیتك اعلاننده حریتك معناسنی بیك بر شکلده تفهم وتطبیق ایدنلرك طاشقنلقلری ، واون بش سنه‌لك حیات اجتماعیه وسیاسیه‌مزده مع‌التأسف فعلاً کوستردیکمز لیاقتسزلکلر حریت مفهومنی ارککلرمزك، همده منور طبقه‌لرینك بیله هضم ایده‌مدکلرینی کوستردیکی حالده، ارککلرمزدن هیچده‌یوکسك ، متین بر قابلیتی حائز اولمیان زواللی قادینلرمزی‌ده بو کشمکشه علاوه ایتمکله مادی سیاست دیدی‌قودیلرینه، پوست غوغالرینه برده تردیاتی، لوثیاتی ، اخلاقسزلغی ضم ایتمش اولویورز .

ثانیاً — هیئت اجتماعیه رصانت وبنیان اجتماعینك محافظه‌سی ایچون حدود طبیعیه‌سنی آشان ، تهلکه تشکیل ایتمکه باشلایان تردیاته قارشی؛ وظیفه‌سی اولان مراقبه وتحدیداتی مع‌التأسف هیچ بر زمان اجرایه موفق اوله‌مامشدر . ملتی یاشاتمق ایسته‌یورایسه‌ك — که هرکسك مطلوبی بو اولدیغنه شبهه یوقدر — تملنی تشکیل ایدن قادینلغمزك بو کونکی حالیله بوکا امکان یوقدر . اولادیتیشدیره‌جك ، تربیه ایده‌جك، وطنه مادر اوله‌جق برسویهٔ اخلاقیه وفضیلته مالك اولمیان، اسکی فضیلتلرینی، اسکی حسنی ، اسکی حساسیتنی ، روحنی هرکون برپارچه دها غیب ایدن بوکونکی قادینلغی قورتارمق،— عائله رئیسلرندن، منورلرمزدن، علمامزدن باشلیه‌رق ، رؤسای امورمزه قدر— هم بر وظیفه ، همده بر حق تشکیل ایدر .

مقصدمز قادینلر مقید اولسونلرده ارککلر نامحدود بر سربستی محافظه ایتسونلر دیمك دکلدر . عینی مرض ، عینی شرائط آلتنده وحتی دها وخیم اوله‌رق ارککلرده‌ده موجوددر . بالطبع قادین ایچون تردیات ، لوثیات ، اخلاقسزلق عد اولنان احوال ارککلر ایچون‌ده کلمه‌نك شمول ووضوحیله ردائتدن باشقه بر شی دکلدر . هیمز محتاج اصلاحز. فقط بو صلاحده اك مهم عامل، مسلمان قادینلغنك فضیلت وناموسیدر .

هرحریت منفعت اجتماعیه نامنه تحدید ایدلمشدر. هیئت اجتماعیه‌نك متین تملره استناد ایتمسی جنسیت آراسنده آهنك ، تساند ومحبتك خصوصیله عائله‌لرك ، بو رکن اصلیٔ بشریتك رصانتیله ممکندر . بو رابطه‌لرك ایجاب ایتدیردیکی قیودده اسارت نامنی ویرمك قدر حق ناشناسلق تصور اولنه‌ماز . بشریت ایچون هرشی معین ومحدوددر . الویررکه : قادین عائله حریتك ، کندیسنی لوثیاتدن ، تهلکه‌لردن محافظه ایدن محیطی سربستی‌نك قیمتنی ، ارککلرده قادینلرمزك محافظهٔ عفتی لزومنی تقدیر ایتسونلر. حقوق اسلامیه، جمیتك اس الاساسی، مابه‌القوامی اولان عائله حیاتنی اویله رصین ، اویله اینجه اساسانه ربط ایتمشدرکه : هیچ بر صاحب علم وعرفان عکسنی ادعایه جسارت ایده‌مز . ینه بلا پروا ادعا ایده‌بیلیرزکه حقوق عائله‌مز؛ هیچ بر غرب ملتنك هنوز یتیشه‌مدیکی درجه‌ده یوکسکدر .

حسن حکمت

قوانین شرعیه‌نك رجحانه مدنیسی

ایلری غزته‌سنك مصر مخابر مخصوصی حکمت ناهید بك مصر باروسنك اك معروف واك ممتاز بر شخصی اولان هلباوی بك ایله وقوع بولان ملاقاتنده مشارالیه، قوانین شرعیه حقنده شو مطالعاتده بولونمشلردر :

« محاکم نظامیه ایله شرعیه‌یی توحید ایتملی . شرعیه قانونلریمز اك مدنی واك انسانی مواد اساسیه‌یی جامع وحائزدر . شرعی قانونلریمز اك مدنی قانونلره مرجحدر . »

نه کوزل فکر ! مملکتمزده توحید قضا وتوحید محاکم غایه‌سیله حرکت ایدن وفقط بوسبوتون معکوس بر یول تعقیب ایله‌ین افکار

ناقصه اربابنه نه کوزل بر درس ! بزده توحید قضا مسئله‌سی موضوع بحث اولدقجه همان محاکم شرعیه‌نك الغاسی خاطره کتیریلیور . احکام اسلامیه‌نك آنجق بر قسم قلیلنك سلامت وقیمت اصلیه‌سیله ساحهٔ تطبیق اوله‌رق قاله‌بیلن بو محکمه‌لرکده الغاسی بوندن صوکره انکشافات اسلامیه‌مزه مقتضی اولان وسائطی بوسبوتون رفع ایتمك کبی بر تهلکه‌یه بادی اولدیغی هیچ دوشونولمیور . حالبوکه بر محکمه‌نك قیمتی استناد ایتدیکی قانونك وآنی تطبیق ایدن رجالك قیمت واهمیتیله متناسبدر . احکام شرعیهٔ اسلامیه‌یه استناد ایدن وآنی قانون مدون اتخاذ ایدوب آکا توفیق حرکت ایله‌ین محکمه محکمهٔ شرعیه‌دن باشقه نه اوله‌بیلیر ؟ بر قسمی احکام اسلامیه‌یه ، برقسمی‌ده احکام غربیه‌یه استناد ایدن ایکی محکمه‌نك بر مملکتده موجودیتی البته تحسین ایدیله‌جك شیلردن دکلدر . بونلری توحید ایتمك ایچون امکان حاصل اولونجه ایکیسندن برینك لغوی ضروریدر .

ایشته مصرلی ذات ، بر طرفدن احکام غربیه‌یه استناد ایدن قانونلرك ساحهٔ تطبیق بولونان محاکم نظامیه‌یی او قانونلردن قورتارمق ، دیکر طرفدن محاکم شرعیه‌نك استناد ایتدیکی احکام شرعیه‌یی قوانین مدونه حالنه افراغ ایتمك صورتیله هرایکیسنی بر مأخذ قانونیده برلشدیره‌رك توحید محاکم مسئله‌سنی محاکم شرعیه لهنه حل ایتمشدر . شرعی قانونلریمزك اك مدنی واك انسانی مواد اساسیه‌یی جامع وحائز اولدیغنی ، اك مدنی قانونلره مرجح بولوندیغنی سویلمسی بونی تأیید ایدر .

مع التأسف او ذاتك بو سوزی احکام غربیه لهنه تفسیر ایدیله‌رك محاکم شرعیه‌نك الغاسی طرفدارلرینه بر وثیقه صورتنده کوسترلمك ایسته‌نیور . غایت واضح اولان او بیاناتك بو یولده معکوس بر سوء استعماله قائلی راضی دکلدر ، صانیرز .

اسلامك حامیلرینه دوشن وظیفه

استانبولده مسلمانلغی انهدامدن قورتاره‌جق ، شعائر اسلامیه وملیه‌یی حمایه ایده‌جك انجق انقره‌در

مملکتمزی استیلا ایدن غربك ظالم اردولرینی له الحمد وطنمزدن چیقاردق . فقط سفیل ورذیل روحلرینك اشغالی مع التأسف دوام ایدیور . برقسم ارککلرك وقادینلرك اجتماعی حیاتلری فرنك حیاتندن همان همان فرقسز بر حاله کلدی . بعض روحلرده اویله مدهش بر سقوط وارکه آرتیق حیا وادب دینیلن شی تمامیله قالقمش ، دیوارلر آرقه‌سنده یاپیلان رذالتلر شیمدی صحنه‌لره دوکولمك ایسته‌نیور . فرنك اجتماعیاتی مملکتك دینی وملی اجتماعیاتنه مستولی اولمش ، متصل اونی چیکنه‌یوب خردوخاش ایتمه‌یه صاواشیور . استانبول شیمدی بویله بر حرب اجتماعی ایچنده بولونیور . کوندن کونه عفت واخلاقك مغلوبیتی آرتیورسه‌ده هنوز انهزام قطعی حصوله کلمه‌مشدر . معمافیه تهلکه بویوکدر . دینی وملی بنیان اجتماعینك انهدامدن قورتارلمسنه چالیشیلمایه‌جق اولورسه فرنکلکك بو ساحه‌ده مسلمانلغه وتورکلکه غلبه چالماسندن جداً قورقولور . بو کیدیشله چوق زمان کچمزکه غربك بوتون لوثیات اجتماعیه‌سی بوراده مباحات صیره‌سنه کچه‌جکدر ؛ مسلمان قادینلری مسلم ، غیر مسلم بکندکلری ارککلرله بارلرده قول قوله دانس ایده‌جکلر ، شانولره چیقه‌رق رسماً وعلناً حجابی قالدیره‌جقلر ، الحاصل شعائر دینیه وعنعنات ملیه‌یی ترك ایدرك فرنك حیات اجتماعیه‌سنی عیناً تطبیق ایلیه‌جکلردر . واوزمان آرتیق مسلمان قالمق ایسته‌ینلر ایچون آناطولی‌یه هجرتدن باشقه بر چارهٔ سلامت قالمایه‌جقدر .

بو کیدیشك نتیجه‌سی مع التأسف بوندن باشقه بر شی دکلدر .

روم ایلیده یوزبیکلرجه مسلمان تورك قارداشلریمز ترك دارودیار ایدرك درلو درلو سفالتلر ، یوقسوللقلر ایچنده حریم اسلامه هجرت ایدرکن ؛ اناطولیده قوجه‌لری حرب میدانلرنده شهید اولان بیکلرجه زواللی قادینلر یتیم قالمش چوجقلریله طاش ییغینی اولمش خراب قولبه‌لری باشنده کوز یاشلری دوکرکن .. استانبولده برطاقم قادینلرك بوتون بو فجایعه لاقید قاله‌رق بارلره کیدوب یابانجی ارککلرله دانس ایتمك ایسته‌ملری ، صحنه‌لره چیقه‌رق آقتریسلك هوسنه دوشملری ، الحاصل ذوق وکیف آرقه‌سنده قوشملری ، فرنکلکه تمثل ایتملری ، بونلرك مسلمانلقدن وتورکلکدن نه‌قدر اوزاقلاشمش اولدقلرینی کوسترمه‌یه کافیدر .

هم دین وهمجنسلرینك فلاکتلرینه بوقدر یابانجی قالان ، اونلرك أملریله بی پروا استهزا ایدن بو اخلاقسز ، دینسز ، جبلیتسز مخلوقلر هر ایسته‌دیکنی یاپه‌جق ، هیئت اجتماعیه‌مزك تملرینی آلت اوست ایده‌بیله‌جك‌ده حکومت بونلره قارشی هیچ بر شی یاپه‌مایه‌جقمی ؟ مصونیت شخصیه قانونی هر حالده بواراذله سربستیٔ مطلق تأمینی ایچون وضع اولونمامشدر . بومبارك قانونی بوصورتله تفسیر ایتمك ایسته‌ینلر البته حریت فاضله‌نك دوستلری دکلدر . ۱]

[۱] توحید افکار رفیقمزله بر ملاقاتنده دوقتور مظهر عثمان بك افندی دیبورلرکه: — سز قادینلریمزك باره‌صوقولماسندن وبونك اخلاق محذورلرندن بحث ایدیورسکز ، مصونیت شخصیه ایله اوککنزه چیقیورلر . حالبوکه هیچ بر ملتده فردلره بوقدر نامحدود حریت شخصیه ویریلمز . عرق وملت تهلکه‌سی کلنجه حریت شخصیه تالی قالیر . بزبوراده بارلر مناسبتیله مصونیت شخصیه

اساساً قانون جزانك ٩٩ نجی ماده‌سنك اوچنجی ذیلی موجبنجه رعایت ایدلمسی لازم کلن بعض قواعد حقنده‌کی ٣٨ شباط ٣٢٨ تاریخلی قرارنامه‌نك بشنجی ماده‌سنده ادیان موجوده آداب وایجابنه مخالف وغلیانی محرك احواله علناً جرأتك ممنوع اولدیغی مصرحدر. بوقانون الغا ایدلمه‌مشدر . بناءً علیه احکامی معطل اولمامق ، انفاذ اولونمق ایجاب ایدر . انتخابات اثناسنده اجرا وکیللری هیئتی ریاستنك تبلیغی اوزرینه داخلیه‌وکالتی بالعموم ولایتلره لوالره کوندردیکی بر تعمیمده حسیات وعنعنات اسلامیه‌یی رنجیده ایده‌جك فیلملرك کوستریلمسی ، آداب واخلاق عمومیه‌یه مخالف پیه‌سلرك موقع تماشایه وضعی ، ادیان موجوده آداب وایجابنه مخالف احواله علناً جرأت اولونمسی قانون جزانك مواد مخصوصه‌سی موجبنجه ممنوع اولدیغی وخلاف قرار وتبلیغات حرکات وقوعنده تعقیبات قانونیه اجرا ایدلمسی لزومی تبلیغ اولونمشدی. ١]

آناطولی وروم ایلیده‌کی ولایتلره لوالرده قانون جزانك بالاده‌کی موادیله داخلیه وکالتنك بو تبلیغاتنه حقیله رعایت اولونوب اولونمادیغنی بیلمیورز . فقط استانبولده دیکر دینلر شویله دورسون ، دولتمزك دینی اولان مسلمانلغك آداب وایجابنه مخالف احواله مع التأسف علناً جرأت اولونیورده بو جرأتکارلر حقنده هیچ بر تعقیباتده بولونولمایور.

بوکون مسلمان قادیننه فحش وثیقه‌سی ویرمك مسلمانلغك آداب وایجابنه موافقمیدر ؟ بوکون هر ایسته‌ین مسلمان قادینی حکومته مراجعت ایدرك بر فحش وثیقه‌سی آلیور ، بو وثیقه ایله او قادین هر یرده بلا مانع اجرای فحش ایده‌بیلمك صلاحیتنی اکتساب ایدییور . قانون جزانك بالاده‌کی مادهٔ مخصوصه‌سیله ، داخلیه‌وکالتنك بالاده‌کی تبلیغاتیله بو فحش وثیقه‌سی ناصیل قابل تألیف اولور ؟

بو فحش وثیقه‌سی اصولی هیچ بر مادهٔ قانونیه‌یه استناد ایتمیور . بو ، دور سابقك بو ملته اك مشئوم واك رذیل بر یادکاریدر . بو اصول ، فحش ایچون عادتا بر تشویق وحمایه اولمشدر . بو وثیقه اصولی احداث اولوندقدن صوکره فحش استانبولده مدهش صورتده آرتمشدر. حرب عمومی زماننده ادرهٔ عرفیه آلتنده حکومت بو اصولی جبراً وقهراً وضع ایتمشدی. دولتك دیننه ، قانونلرینه کلیاً مغایر اولان بو هادم عفت اصولك هر شیدن اول درحال قالدیرلمسی ایجاب ایدر .

تشکیلات اساسیه‌نك یکی تعدیلاتنده (تورکیا دولتنك دینی دین اسلام اولدیغی) حقنده بر مادهٔ مخصوصه‌ده علاوه اولونمقله دولتمزك مسلمانلغی صیانت ایده‌جکی ومسلمانلق دائره‌سنده حرکت ایده‌جکی صراحةً اعلان اولنمشدر. ٢] اساساً تشکیلات اساسیه قانوننك دیکر بر ماده‌سنده‌ده « احکام شرعیه‌نك تنفیذ واجراسی » مجلسك وظائف اصلیه‌سندن اولدیغی مصرحدر.

« تورکیا دولتنك دینی دین اسلام اولدیغنه » دائر بر مادهٔ مخصوصه وضع اولونمسی بعض (لادینی) لرك پك زیاده جانی صیقمشدر. اونلر: « حکومت ایله دین آرتیق آیریلمشدر ، احکام وشعائر دینیه‌یی محافظه وصیانت ایله حکومت مکلف دکلدر ، شرع ایله دعوامز قالمامشدر ، ایسته‌ین احکام وشعائر دینیه‌یه رعایت ایدر ، فقط رعایت ایتمه‌ینلره ، حتی مخالف حرکتده بولونانلره حکومت مداخله ایتمز. » دییورلردی.

شیمدی بویوك ملت مجلسی تشکیلات اساسیه قانوننه دولتك دینی دین اسلام اولدیغی حقنده بر مادهٔ مخصوصه علاوه ایتمکله آرتیق (لادینی) لرك افکاری اضلال ایتملرینه امکان قالمامشدر . بو ماده‌نك علاوه‌سی محض اصابت اولمشدر. زیرا دولتك (دینی) لکی ، (لادینی) لکی داخلده وخارجده بر مسئله اولمشدی . لوزان قونفرانسنده مسئول بر ذات طرفندن بویوك ملت مجلسی حکومتنك (لاییق ـ لادینی) اولدیغندن علناً بحث ایدلمسی بوتون عالم اسلامده پك فنا بر تأثیر حصوله کتیرمشدی. داخلده‌کی افکار ایسه اساساً بعض محررلرك غزته‌لرله ، مجموعه‌لر وکتابلرله اوته‌دن بری (لادینی)لکدن بحث ایتملری ودولتی اوصورتله کوسترمك ایسته‌ملری یوزندن چوق اندیشه‌یه دوشمش ، تردد ایچنده قالمشدی . بناءً علیه بویله بر ماده‌نك وضعنه چوق احتیاج واردی .

مسئله‌سی مناقشه ایدرکن او بر طرفده اك مدنی اسویچره‌لیلر (زوریخ) ده متینغلر عقد ایدییور وبوتون آلفته‌لری (زوریخ) دن چیقاریورلر . آلمانیاده ١٧ یاشنه قدر کنجلر ایچکی دکل ، سیغاره ایچمکدن بیله منع ایدیلیور .

١] بولی مبعوثی فالح رفقی بك داخلیه وکالتنك بو تعمیمی حقنده دییورکه:
« بو تعمیم قارشیسنده کولدك ـ بر انقلاب حکومتی بو تعمیمه ناصل امضا قویه‌بیلیر ؟ دیدك . »
کولونه‌جك جهت نره‌سیدر ، بز آکلایه‌مادق . بالعکس انقلاب حکومتی عهده‌سنه دوشن وظیفه‌یی نظری اوله‌رق ایفا ایتمشدر .

٢] تشکیلات اساسیه قانوننك یکی تعدیلاتی مناسبتیله کرسیده ایضاحات ویرن قانون اساسی انجمنی رئیسی یونس نادی بك بو ماده حقنده دیمشدرکه :
« علاوه ایتدیکمز یکی بر ماده ایله دیمزك دین اسلام ولساتمزك تورکجه اولدیغنی اعلان ایدییورز ، که بوده وضعیتی افاده‌دن باشقه بر شی دکلدر ؟ »
مبعوث محمد امین بك ایراد ایتدیکی بر نطقده غربی روما ایمپراطورلغنك شمال جرمنلرینك آیاقلری آلتنده أزیلمسندن ، سه‌زارلرك فحش وسفاهت باتاقلرندن ، شرق روما وایرانك فساد اخلاقندن واستبدادندن بحث ایتدکدن صوکره :
«الله حرص وغروری تأدیب ایتدیرمك ایچون برالنده قیلیچ ، دیکرنده عصا اولدیغی حالده دنیایه بر پیغمبرك کوندریلمسنه احتیاج کوردی . . . . اون درت عصر صوکره الله ایکنجی بر معجزه‌سنی یاپدیرمق ایچون اك بویوك بر ملتی انتخاب ایتمشدر . »
دیمش ، اورفه مبعوثی شیخ صفوت افندی‌ده :
« بز شیمدی خلفای راشدین افندیمزك دورینه رجوع ایتمش اولویورز.» دیه تبشیراتده بولونمشدر . انشاءالله بو مجلس عالی مسلمانلغی یکیدن احیایه ، هر درلو منکراتك اوکنه کچمه‌یه موفق اولور. کرك علیه الصلوة والسلام افندیمز ، کرك خلفای راشدین حضراتی بزه مقتدابه اولدقدن صوکره البته فوز وفلاحه واصل اولورز. بو مقصد عالی ایله وضع اولوندیغی مجلس کرسیسندن اعلان اولونان بو ماده‌نك فعلیات ساحه‌سنده‌ده تجلیسی بوتون مسلمانلری دلشاد ایده‌جکدر.

لکن بو ماده‌یی یالکز قانونه قویمقله اکتفا ایتمك طوغرو دکلدر. یکی دولتمزك بر مسلمان دولتی اولدیغنی فعلاً کوسترمسی ایجاب ایدر. یوقسه مجرد قانونه کچمکله هیچ برشی حاصل اولماز. سلطان عبدالحمید زماننده قانون اساسی سالنامه‌لرك باشنه یازیلیردی. فقط برحرفی بیله اجرا اولونمازدی. دور سابقه‌ده قانون اساسیده «دولتك دینی دین اسلام اولدیغی» مصرحدی. فقط اسلامه ایندیریلن ضربه‌لرك اك مدهشی حکومت طرفندن کلیوردی.

دینی دین اسلام اولان بردولت مسلمان قادینلرینه فحش وثیقه‌سی طاغیته‌بیلیرمیدی؟ طاغیته‌مازدی اما، دور سابق حکومتی ادارهٔ عرفیه آلتنده پك اعلا طاغیتدی.

مسلمان قادینلرینی سترهٔ حجابدن تجرید ایچون نه قدر پاره‌لر، نه‌قدر امکلر صرف اولوندی. بوخصوصده‌کی درلو درلو نشریاتك، درلودرلو جمعیتلرك آرقه‌سنده هپ حکومت رجالی واردی. حتی برکیجه مرحوم جمال پاشانك حمایه‌سنده بر اوجاقده طوپلانیلمش، بوتون ترتیبات یاپیلمشدی. برقاچ قادین صحنه‌یه چیقه‌جق، چارشافلری، باشلرنده‌کی اورتولری چیقاره‌رق پارچه‌لایه‌جقلر؛ آیاقلری آلتنده چیکنه‌یه‌جکلر، علناً اعلان حریت ایده‌جکلردی! بومراسمك اجراسنه یاریم ساعت قدر قالدیغی صیره‌ده دیکر بررجل حکومت یتیشه‌رك «آمان، بویله بدلالق ایتمه‌ییك. ایشی کریه‌تیرسکز. بزم طوتدیغمز یول ایله اوچ سنه‌یه وارماز مسئله کندی کندینه حل ایدیلیر.» دیمشدی.

صوکره مؤسسات اسلامیه‌دندر دیه مشیختی ییقمق ایچون نه‌لر یاپمادیلر. برر برر قوللی قانادینی قیرمه‌یه باشلادیلر. بر دولتده ایکی محکمه اولماز، دیدیلر، محکمهٔ شرعیه‌لری آلدیلر، عدلیه‌یه ویردیلر. صانکه مشیخت دولتك اجزاسندن دکل‌ایمش! مقصد برقاچ استحاله‌دن صوکره محکمهٔ شرعیه‌لری بوس بوتون قالدیرمقدی. بونی یاپانلر، قانون اساسینك حامیلری ایدی.

صوکره برمملکتده ایکی معارف اولماز، دیدیلر. قرآن اوقونان اوقاف مکتبلرینی سد ایتدیلر. مدرسه‌لری مرور زمان ایله بوسبوتون اورته‌دن قالدیرمق مقصدیله مشیختدن معارفه نقل ایتمه‌یه قالقیشدیلر. فقط بوکا وقت بوله‌مادیلر. مع‌مافیه مدرسه‌لری پریشان برحاله کتیردیلر. طوتولان سیاست ایله آناطولینك هرطرفنده مدرسه‌لر قاپاندی. بالآخره بویوك ملت مجلسنك همتیله ییقیلان مدرسه‌لر یکیدن حیات بولمه‌یه باشلادی.

صوکره مکتبلرده چوجقلری تربیهٔ دینیه‌دن اوزاقلاشدیرمق ایچون نه‌لر یاپیلمادی. چوجقلر نماز قیلماسونلر دیه موصلقلر قالدیریلدی، جامع دیه مردبون آلتلری کوستریلدی.

الحاصل قانون اساسیده دولتك دینی دین اسلام اولدیغی حالده ینه بونلر یاپیلیوردی. دین اسلام، رعایت وصیانته مظهر اولمق شویله دورسون، حقارت وتعرضه دوچار اولیوردی. بونك ایچون مسلمان خلق، دورسابق حکومتندن تماميله قلبنی چویرمشدی. اوکا «حکومتم» دیه‌میوردی. اونی حقیقی برمسلمان حکومتی اوله‌رق قبول ایده‌میوردی. چونکه افعالی دائما مسلمانلقدن اوزاقلاشدیرمق ایدی.

ایشته مشروطیت دورنده خلقده حصوله کلن بو «ذهنیت» ی ازاله ایچون آنقره‌نك مسلمانلغی فعلاً ده حمایه وصیانت ایتمسی لازمدر. برکره هرشیدن اول مسلمانلره پك گران کلن؛ شرعه، قانونه، اخلاق وآداب عمومیه‌یه کلیاً مخالف بولونان بوفحش وثیقه‌سی اصولی درحال رفع ایتملیدر.

اوندن صوکره دولتك دینی اولان اسلامیتك احکامنه، آداب وشعائرینه ـ قادین، ارکك ـ هرکسك رعایت مجبوریتنده اولدیغنه، عکسی حرکتده بولونانلره دولتك قانون اساسیسنی طانیمامش نظریله باقیله‌جغنه دائر بر بیاننامه نشر ایتملیدر ووضع ایتدیکی قانونی جدی صورتده محافظه وفعلاً تطبیق ایتملیدر.

بوخصوصده حکومت آنجق بویله جدی حرکت ایدرسه استانبولده مسلمانلق زوالدن قورتوله‌بیلیر. عکسی تقدیرده بوراده مسلمانلق چوق بویوك تهلکه‌لره معروضدر. هرشی آنقره‌نك آرزو وهمتنه متوقفدر. بز امید ایدرزکه آنقره، استانبولده بویوك بحرانلر کچیرمکده اولان مسلمانلغی قورتاره‌جق وحقیقة دولتك دینی دین اسلام اولدیغنی یار واغیاره کوستره‌جکدر. آنقره بونی یاپارسه هیچ شبهه‌سز ملتك محبوب قلوبی اوله‌جقدر. توفیق وهدایت اللهدندر؛ هرکیمه دیلرسه اوکا احسان ایدر.

اوروپا مکتوبلری:

غربلیلاشمق

تورکیا اوراق حوادثنده بعضیلرینك اوروپا مطبوعاتیله نشر اولونان بیاناتنده فقرات کی تکرار اولونان یکی بر کلمه کوریورز «غربلیلاشمق». طوغروسی بن بو کلمه‌نك مدلول حقیقیسنی آکلایامیورم. بن کلمه ایله اوینامق طرفداری اولمدیغمدن بو کلمه‌نك موجدلری، مدافعلری مقصدلرینی آچیق اولاراق بیلدیرملرینی کمال حرمتله رجا ایلرم. زیرا شرقده اولسون، غربده اولسون بیوك بر شخصیت، یاخود بررجل حکومت طرفندن برمقصد مخصوص آلتنده برسوز سویلندیکی وقت، پاره مقابلنده بر مجرمك برائتنی قازانابیلمك ایچون فصاحتی، ذکاسنی، علم وعرفانی سوء استعمال ایدن دعوی وکیلی کبی بعض محرر وخطیبلر، یاخود معلم ومؤلفلر حرص جاه، یاخود منفعت شخصیه ایچون اوتمیری، او کلمه‌یی بر دین کبی کمال مهارت وقوتله مدافعه

ایتمکه قالقیشیرلر. یارین ینه دیکر بر رجل حکومتك خاطری ایچون اوفکر ایله طبان طبانه ضد اولان باشقه فکرلری ترویج ومدافعه ایدرلر.

روسیه‌ده عواملك حمایه‌سی ایچون تشکیل اولنان حکومت عمله وزراسی اولقدر آزمکده اولدیغی حالده بر چوق مدافعلری واردر. آلمانیاده عمله بوزلکلری نامی آلتنده (عمله تشکیلات مسلحه‌سی) رئیسلرك أمرینه کور کورینه اطاعت ایتمه‌ین عمله‌یی تدهیش وتعذیب ایله‌دکلری حالده برچوق مدافع ومروجلری واردر. سلطان عبدالحمید زماننده‌صباح، آقشام مداحلق‌ایدن برچوق محرر ومأمورلری مشروطیت اعلان ایدیلنجه هپسی مشروطیت بلبللری وقهرمانلری اولدیلر. اتحاد وترقی زماننده اونك ارکانه حرمت وتعظیم کوسترن وپاپدقلری خطالرینی هرواسطه ایله مدافعه ایدنلردن برچوقلری، تشکیلات ملیه قوت بولنجه اکا التحاق ایتدیلر، دونکی مدح ایله‌دکلری آدملری تنقیده، مدافعه ایتدکلری فکرلری تزییفه باشلادیلر. بونلر اویله آدملردرکه حریت حقنده اوزون اوزادی‌یه مدحیه‌لر یازارلرده صوکره قرون وسطایه یاقیشان وحریت فکریه و وجدانیه‌یی تماميله محو ایتمك ماهیتنده اولان شیلری بیله مدافعه ایتمکدن صیقلمازلر. بوکبی متصبص، ریاکار ونباتسز آدملر هرملتده وهرزمانده بولنورلر.

فقط سؤاله جواب ویرمك ایستیه‌جك ذوات قطعی فکرلرینی، حقیقی وجدانلرینی آچیق سویله‌سونلر. غربلیلاشمقدن مقصدلری نه‌در؟ عجبا اوروپاده‌کی بردارالفنون یاپمق، دیکر برطاقیم مکاتب عالیه تأسیس ایتلمك‌می؟ شیمدی‌یه قدر کیم بونی منع ایلمشدر؟ مکاتب عسکریه‌من وطنی قورتاران، اوروپا ضابطانیله رقابت ایدن کزیده ضابطان سنه‌لردنبرو چیقارمقده‌در. آنك توسیعنی، یاخود ترقیسنی کیم آرزو ایتمیور؟ دارالفنونه حرب زماننده برچوق آلمان پروفسورلرینك تعیننه قارشی کیم معترض اولمشدی؟ بالعکس، بو پروفسورلرك، اعدادی شهادتنامه‌سنی الده ایدەرك بعض رجال حکومته تبصبص ایتمکله بو نور و عرفان مرکزنده استاد تعیین اولونانلردن دها مفید اولدقلرینی هرکسدن اول بز تقدیر ایدیوردق. پکی، مادامکه مکاتبك صلاح وترقیسی واوروپادن متخصص کلمسی سنه‌لردن وقبول اولونمشدر؛ اوحالده بوغربلیلاشمقدن مقصدلری نه‌در؟

عجبا صنایعك انکشافی ایچون مختلف فابریقه‌لرك تأسیسی‌میدر؟ بوایسه کیم آنی ایستمیور؟ ایشته حکومتك مختلف فابریقه‌لری وایشته قره‌مرسل، هرکه فابریقه‌سی وبرچوق دارالصناعه‌لر واردر. کیم ونلرك تخریبنی طلب ایتمش، یاخود بویله مبارك بر غایه علیهنده بولنمشدر؟ بالعکس، هرکس شرقك اسکی عظمت وسطوتی علم وعرفان، فن وصنایع میداننده پیشدار اولمقله قابل استحصال اولدیغنه قانعدر. فقط بوکا غربلیلاشمق دینمز. زراعت ایچون متخصص وآلات کتیردك. کذا بحریه، حربیه وهر شعبه ایچون اسکیدنبرو بویله یاپیورز. آکا هیچ برکیمسه اعتراض ایتدیمی؟ شرقلیلاشمق، یاخود غربلیلاشمق موضوع بحث اولدیمی؟ زیرا بوکبی اصلاحاتك لزومی بدیهیاتدندر. اویله ایسه غربلیلاشمقدن مقصدلری نه‌در؟

عجبا هرطرفده تیمور یوللر یاپمقمی؟ بونی کیم ایستمیور؟ پاره‌مز اولسه ایدی؛ آناطولینك هرکوشه‌سنده بوحیات ومدنیت طمارلرندن مکمل برشبکۀ حدیدیه اولوردی. فقط مع التأسف شیمدی‌یه قدرهپ اجنبی شرکتلر واسطه‌سیله یاپیلیور. لکن ینه اعتراض ایتمیورز. یالکز تورکیه‌نك نفوسی فضله کثافت کسب ایتمدکجه تمدید اولونه‌جق خطلر مصرفلرینی چیقاره‌مازلر. بنابرین صحت عمومیه‌یه فضله اهمیت ویرمکه، اجنبی حاکمیتی آلتنده قالان روم ایلده، جنوبی روسیه‌ده، قبریسده وکریدده‌کی اسلاملری آناطولی‌یه کتیرمکه بذل غیرت ایتملی‌یز.

عجبا غربلیلاشمقدن مقصدلری تورکیاده، الك زنکین اوروپا دولتلرینه قارشی رقابت ایده‌جك ثروت معدنیه‌یی ایشلتمکمی؟ بونی دیناً، عقلاً، ومنفعتاً یاپمق مجبوریتنده‌یز. بونکله ملتك سعادتی، خلقك ثروتی، حکومتك وارداتی فیض وبرکت بولور. پاره‌مز یوقسه (حق حاکمیت اصولنی Royolity systen) قبول ایدەرك اجنبی سرمایه‌دارانیله مشترکاً استثمار ایتملی‌یز. فقط بوکا غربلیلاشمق دینمز. زیرا معدن ایشلتمسی ایلك اوکجه مصر وآسیاده اولمش، تاریخ قدیمده بیله اناطولی بوبابده مهم بررول اوینامشدر.

عجبا مقصدلری حکومتك طرز اداره‌سنی غرب اصول اداریه‌سنه بکزتمکمی؟ ذاتاً کلخانه خطندنبرو اوروپا طرز حکومتنی قبول ایتدك. حتی مرحوم مدحت پاشا فرانسه قانون اساسیسنی ترجمه ایتمکله ایکی ملت آره‌سنده‌کی اخلاق، عنعنات وسائره فرقلرینه اهمیت ویرمدیکندن طولایی حالا اوتقلید یوزندن قانون اساسیمز مختلف تجربه‌لره معروض قالیور. بونکله برابر غربده دیکتاتورلقدن جمهوریته قدر مختلف طرز حکومتلر واردر. هانکیسنی قبول ایتمك ایستیورلر؟ جمهوریت آلمانیا کبی دنیانك الك بوکسك ملتنده یاشامیور ومضرتلری عیوقه چیقیور. معاملات قرطاسیه ونظریاته افراطله صارلمق طولاییسیله بزم کبی پك فنا قالان وسوء اداره‌ده مثال اولان فرانسه‌ده جمهوریتدر. مسأله، اسم، یاخود شخص مسأله‌سی دکلدر. بزم آرادیغمز وآرزو ایتدیکمز شی حکومتك طرز مساعیسنی اصلاحدر. اوت، انکلتره وآلمانیاده بوطرز مساعی مکملدر. فقط فرانسه‌ده برباددر. زیرا شیمدی‌یه قدر تعقیب ایده‌کلدیکمز اصول سقیمه اورادن آلندیغی ایچون بورومیور. حکومتلرك تشکیلات ومساعیسنده مملکتك عنعناتی، جغرافیه‌سی، اقلیمی، وسائط نقلیه‌سی، تقسیمات اداریه‌سی، احوال روحیه ودینیه‌سی نظر

دقه آلتماد قچه نه قدر تقلید ایدرسه‌ك ایده‌لم، نتیجه‌ده ضرردن باشقه برشی دكلدر. بونكله برابر حكومتی اصلاح ایتمك، غربلیلاشمق دیمك دكلدر. زیرا هر حكومت زمانه واحواله كوره دائمی اصلاحاته معروض قالیور. بوكا نه شرقلیلاشمق، نه ده غربلیلاشمق دینیلیر. اویله ایسه مقصدلری نه‌در؟

عجبا غربلیلاشمقدن مقصدلری خریستیان اولمقمی؟ نصرانیت تماماً افلاس ایتمش بردورده ایكن اسكیدنبرو اسلامیتك مدافعلری، اك متین مجاهدلری اولان توركلرك بویله بر استحاله‌ٔ دینیه‌یه تابع اوله‌جقلرینه قانع دكلم. اوت، اوروپا كتابلرنده اوقودقلری، فقط هضم ایتمدكلری معلومات تاریخیه واجتماعیه‌یی دین برینه اقامه ایتمك ایسته‌ین بعض مجنونلر بولونه بیلیر. فقط بونلرك نه اهمیتی وار؟ بونلر منافع ملیه‌یی ادراكدن عاجز مخلوقلردن باشقه برشی دكلدر. روسیه‌ده‌كی بولشویق تهلكه‌سی كبی هرطرفده آتشلر صاچان، مدهش تخریبات ایقاع ایدن، اخلاق واجتماعیاتی تفسخه اوغراتان خطرناك بر انقلاب مركزی یانی باشمزده بولنوركن واكا قارشی بزی حمایه ایده‌جك یكانه سلاح معنوی دین مبین اسلامیت ایكن وطنی بوندن تجرید ایتمك ایسته‌ین مجنوندن، یاخود خائن وطندن باشقه نه اوله بیلیر؟ هله (مادیتپرستلك) یوزندن اوروپانك هر طرفنده مشهود اولان تخریبات میدانده ایكن بویله غایه كیدن یوللره ملتی سوق ایتمك ایسته‌ینلره حیرت ایتمه‌مك امكان خارجنده‌در.

غربلیلاشمق ایسته‌ینلره اوفاجق برنصیحتده بولنه‌جغم: اولا اسلامیت مجرد برعقیده دكلدر. بالعكس دین ودنیا ایچون كلمش برشریعتدر. ونص صریح وار ایكن اجتهاد اولاماز. ثانیاً مدح ایلدكلری اوروپا اصول فنیه‌سی موجبنجه برمسأله حقنده بیان فكر ایتمك ایسته‌ین اولبابده بحق متخصص اولمسی شرطدر. بنابرین دین مسائلنده اجتهاد ایلمك، امام بیضاوی، یاخود باشقه‌سنی تنقید ایتمك ایسته‌ین علوم دینیه‌ده صاحب وقوف اولمسی شرطدر. ذاتاً بوقاعده یالكز غربه مخصوص برشی دكلدر. مجتهدلر حقنده وضع اولونان شرطلره مراجعت ایتسونلر، كورورلركه متخصصلر ایچون نه كبی شرائط لازمدر واو مجتهدلره نه قدر بیوك حرمتلر كوستریورلردی. اوروپایی تقلید ایتمك ایستینلر انجق مفید ومعقول خصلتلرینی وقاعده‌لرینی تقلید ایتسونلر.

عجبا غربلیلاشمقدن مقصدلری اوروپا نسلنی محو ایتمكده بولنان ایچكی بلیه‌سنی اعاده ایتمكمی‌در؟ اوروپاده انسانیتك ونسلك سلامتی ایچون بونك علیهنده مدهش بر مجادله جریان ایدر ایكن؛ آمریقا، فلاندیا ونوروچده تماماً منع اولنمش ایكن؛ دانیمارقه‌ده، اسوچره‌ده، [۱] اغیر ویركو الماق صورتیله آلمانیاده تحدید ایدلمش ایكن؛ انكلتره،

[۱] اسوچره‌ده ذاتاً اسكیدن بری فضله كئول حاوی اولان قوتلی ایچكیلر ممنوعدر.

لهستان، ژاپونیا، برزیلیا، اسوچره‌نك فرایبورغ قانتونی، اوستریا وچك اسلاوقیاده اون سكز یاشندن دون اولانلره هر درلو ایچكینك بیع وشربی قانوناً منع ایدلمش ایكن؛ عینی قانون آلمانیاده دخی صدور ایلمك اوزره ایكن؛ صحت متخصصلرینك كوستردكلری مدهش تخریباتی یوزندن ایچكینك منعی هرطرفده تقرر ایتمك اوزره ایكن [۵] غربلیلاشمق علتنه طوتولان برقاچ كشینك خاطری ایچون ملتك صحی، دینی، اخلاقی واقتصادیاتی فدا ایدیلمز. ظنمه كوره غربلیلاشمق داعیه‌سنده بولنانلر ایچكی تعمیمنی طلب ایتدكلرینی سویلمكده ده جسارت ایده‌مزلر. بناءً علیه غربلیلاشمق كلمه‌سنك معناسی نه‌در؟

عجبا حجاب نسوانك اورته‌دن قالدیریلمسنی واوروپاده‌كی عائله حیاتنك قبول ایدلمسنیمی طلب ایدییورلر؟ اوروپا وآمریقانك هرطرفنده همان همان عمومی برحاله كلمش اولان فحشیاتك تخریباتی تخفیف ایتمك اوزره هر حكومت یوز بیكلرجه لیرا صرف ایلدیكی حالده موفق اولامیورلر. بزایسه پاراسزاوله‌رق مملكتمزده تأسس ایتمش اولان حیات عفت وعصمتی كندی الله‌ریمزله‌می خللدار ایده‌لم؟ مسلمان قادینلرك تستر وحجابی هیچ برزمان مانع ترقی اولامشدر. بالعكس، تستر وحجابی ترك ایدن قادینلر تردیٔ اخلاقدن آزاده قاله‌مامشلردر. نته‌كیم مصر وهندستانده عینی نتیجه‌یی كوریورز. روسیه مسلمان قادینلری میاننده مشهور اولان تردیٔ اخلاق وفحشیاتك انتشاری، انجق تستری قالدیرمش اولانلر میاننده موجوددر. بالقان حربی اثناسنده هلال احمر خسته‌خانه‌لرنده چالیشمق اوزره كوكللی اولارق كان وقادرغه خسته‌خانه‌سنده چالیشدقلری اثناسنده یاپدقلری تحملفرسا حیاسزلقلری بزم ایچون بر درس عبرتدر. اینانمق ایسته‌مه‌ین محترم استادم بسیم عمر پاشا حضرتلرندن صورسونلر. موسقوه‌ده موقتاً بولنمش اولان بعض ارقداشلرمك روسیه اسلام قادینلرینك تردیٔ اخلاقی حقنده بكا نقل ایتدكلری تجیع حكایه‌لر هر مسلمان ایچون بر درس عبرت اولملیدر. ذاتاً غربلیلاشان قیزلرمزله اسكی تورك تربیه‌سنه كوره یاشایان عائله قیزلرمزی مقایسه ایدرسه‌ك كوره‌جكزكه برنجیسنده كوستریش، الایش، طنطنه، دانس وسائره یوزندن زوجین آره‌سنده سعادتدن اثر یوقدر. ایكنجیسی مقتصد، تمیز، ساكن، تربیه‌لی اولدیغی ایچون زوجینك وچوجقلرك سعادتی میدانده‌در.

اوت بعضلری شرقلیلرله غربلیلر آره‌سنده ازدواج طرفداری اولیورلر. بو مجنونلره لونده‌ده وقوع بولان علی فهمی بكك فاجعه‌سی بردرس عبرتدر. او ایكی نظام عائله اره‌سنده‌كی فرق اولقدر بیوكدركه دینلر آنی ازاله ایده‌مدیكی حالده بو قیصه عقللی مخلوقلر آنی رفع ایده‌مزلر. اوندن تشكل ایدن عائله محوه وسوء عاقبته محكومدر. ملتی سون اوندن اوزاق قالملیدر.

[۵] ایچكی فابریقه‌لری صاحبلری حائز اولدقلری نفوذ وبعض عمله‌نك كاری ایچون «منع ایدلمسی كوچ اولور.» دییورلر.

غربليلاشمقدن مقصدلری غربدن هرشعبهٔ اداره‌یه ایچون متخصص كتيرمك‌ميدر؟ اوت، متخصصلرك كلمسی پك لازمدر. فقط بيطرف اولملری، سياسی غايه‌لری اولماملری ، بيوك حكومتلردن يعنی ملكمزه كوزديكمش اولان دولتلر تبعه‌سندن غيری اولانلردن انتخاب ايدلملری وشرقك احوال اجتماعيه، اقتصاديه، روحيه وجغرافيه‌سنی محق بيلنلردن اولملری شرط اولديغی كبی اونلره لازمكلن صلاحيتك ويرلمسی ده‌الزمدر. اعلان مشروطيتدن صوكره كتيرديكمز فرانسز مهندسلری، مشاورماليلر وحرب زماننده آلمانيادن چاغيرديغمز اعاشه متخصصلری اسباب سياسيه‌دن ، ياخود لازمكلن صلاحيت كنديلرينه اعطا ايدلمامسندن طولايی فائده‌سز قالدقدن باشقه خزينهٔ دولته بار اولمشلردر . بنابرين اسكی خطالرمزدن استفاده ايتملی‌يز. حكومت اداره‌سنده مشهود اولان تذبذب، انتظامسزلق، لزومسز تجربه‌لر وناأهل مأمورلرك يابا كلديكلری خطالردن قورتولمق ايستمك هركسك آرزوسی اولديغی حالده اكا غربليلاشمق ديمز. زيرا غربده نيجه مختل وغيرمنتظم حكومتلر واردر. هله سوسياليستلرك دور حاكميتندنبری.

عجبا غربليلاشمق اوروپاليلر كبی دوشونمك و ياخود غرب ذهنيتيله اعمال فكر ايتمكمی ديمكدر ؟ شايان‌به قدر تورکجه ادبياتی اولماديغنی سويلمك غربك علم و عرفانه ، فنی تدقيقاتنه قارشی بر هذيان‌در . حال بدا اونده باشایان ملتلرده بيله ادبيات موجود اولديغی نيجه‌غرب استادلری تقدير ايدرلر. شرقليلر اوروپاده نه‌قدر ياشارلرسه ياشاسونلر ، غربليلر شرقده نه قدرايسترلرسه اقامت ايتسونلر، كندی ذهنيتلرينی ، طرز تفكرلرينی ، عنعناتلرينی حقيقی برصورتده تبديل ايده‌مزلر . شرق اسكيسی كبی شرق، غرب ينه غربدر. مارق توينك ديديكی كبی بو ايكی توأم بربرينه اصلا ياييشامايه‌جقلردر .

هركس كندی ذهنيتی ايسته‌ديكی كبی قوللانابيلير . غربليلاشمق ديمكله نه حكومت، نه‌ده بوداعيه‌ده بولنانلر هركسك ذهنيتی برقالبدن كچيره‌بيليرلر . نته‌كيم بن ده اوروپا كتابلرندن ، اوروپالی استادلردن ، مجموعه و غزته‌لرندن تحصيل ايتدم . و بش سنه‌دنبرو اوروپانك اك مدنی ملتلری ومعلملری ميانده ياشاديغم حالده اسكيسی كبی شرقلی‌يم و شرق روحی و ذهنيتی طاشيورم . و كيتدكجه دها قويو بر شرقلی اوليورم . هيچ بر قوت ، هيچ برحكومت بوذهنيتمی دكيشديره‌مز. طبيعی هركسده عينی حال واردر . بنابرين لزومسز ايشلر و مناقشه‌لر ايله وقت كچيرمكدنسه وطنك اصلاحی وترقيسی ايچون اعمال فكر اولونمسنی توصيه ايلرم. ايشته ژاپون اسكيسی كبی دينی شرقلی، ذهنيتی شرقلی ، نظام اجتماعيسی شرقلی وغربدن آلديغی آلياتدن ماعداسنده قويو شرقلی اولديغی حالده جهانك اك قوتلی واك مترقی ملتلرندن معدوددر . كله‌جك مكتوبمده‌ده شرقليلاشمق ، ياخود دها طوغريسی اسلاملاشمق جريانی حقنده ايضاحات ويره‌جكم .

موتيخ : دوقتور احمد فؤاد

ملتك افكاری

شعائر دينيه‌یی ، اخلاق وآداب عموميه‌یی استانبول يقدماز

(وقت) غزته‌سی تورك قادينلرينك بارلره كيتمسی ، شالولره چيقوب آفتريسلك ايتمسی طوغری اولوب اولماديغی حقنده بر آنكت آچمشدی . بومناسبتله برچوق شيلر يازيلدی . جواب ويرنلر ايچنده بو منكراتی آچيقدن آچيغه ترويج ايدنلرده چيقدی . ديكر بعض غزته‌لرده خلقك حسياتنی رنجيده ايده‌جك نشرياتده بولونديلر . كرك بوجوابلر ، بونشريات ، كرك بعض متردی قادينلرك منكراتی ارتكاب خصوصنده فعلی حركتلری مملكتمزك مسلمان خلقنی جدی صورتده متأثر ايتديكنی بوهفته كلن مكتوبلردن آكلايورز .

شيمدی‌يه‌قدر خلقمز استانبولده‌كی رذالتلره قارشی تأثرينی اظهار ايده‌ميوردی. كوزياشلرينی دائما قلبنه آقيتيوردی. فقط شيمدی تأثرينی اظهار ايتمه‌نك يولنی اوكرنمه‌يه باشلاديغنی اكلاشيليور . هيچ شبهه‌سز بو ، حاكميت مليه‌نك فيضيدركه انتباه ملی‌يی كوسترمك اعتباريله بيوك برقيمتی واردر . ديمك كه مملكتك هرطرفنده يومی مطبوعات كمال اهميتله تعقيب اولونمقده ، استانبولده شعائر دينيه‌وملیه‌يه قارشی ارتكاب ايديلن مناسبتسزلكلر افكار خلقی انديشه‌يه دوشورمكده‌در. اشاغی‌يه‌درج ايتديكمز مكتوبلرك بريسی مملكتك بر اوجندن، اوته‌كيسی‌ده ديكر اوجندندر. دقت ايديكز، ايكيسی‌ده عينی تاريخده يازيلمشدر. وبوتون قضا اهاليسی نامنه يازيلمشدر . بورادكی مناسبتسزلكلرك مملكتده تأسيل عكسلر حصوله كتيرديكنی كورمليدر. هيچ شبهه‌يوقدر كه اناطولينك وروم ايلينك هرقضاسی بويله دوشونمكده، بواحوالدن صوك درجه متأثر اولمقده‌در.

(وقت) رفيقمز مسلمان قادينلرينك بارلره كيتمسی، شالولره چيقمسی حقنده ملتك افكارينی آكلامق ايسترسه اويله اوچ بچق زوبه‌نك سوزينی مقياس اتخاذ ايدرك حكم ويرمه‌يه قالقيشماسون وطنك بوتون مزاحم مدافعه‌سنی يوكله‌نن ، دولتی ياشاتان ، هردقيقه وطن اوغورنده اولمه‌يه حاضر بولونان اصل خلقك افكارينی طوپلاسون واوكا كوره حكمنی ويرسون .

بو محترم، بوفداكار خلقمز لازم كلديكی زمان فكرينی، آرزوسنی اظهار ايتمه‌نك يوللرينی بيليور ، ديه اهمال اولونماملیدر . يومی غزته‌لريمز مملكتك هرطرفنه مخابرلر كوندره‌رك طوغرودن طوغری‌يه خلق ايله تماس ايتملی ، اونلرك حقيقی افكارينی آكلامليدر . او وقت هرهانكی بر مسئله حقنده آچه‌جقلری آنكتدن حقيقی برنتيجه الده ايتمش اوله‌بيليرلر .

معمافيه بوكون كوريورزكه نيجه زمانلردن بری هرشيئه قارشی لاقيد طاورانان محترم خلقمز فكرينی اظهاره باشلامشدر .

«استانبولده شعائر ملیه ییقیلیورسه بکانه ؟» دییوب‌ده یان کله‌یور، یارین بو حالك معاذالله کندی مملکتنه، کندی عائله‌سنه‌ده سرایت ایده‌جکنی نظر دقته آله‌رق اندیشه‌یه دوشیور، شیمدیدن بو فلاکتك اوکنه کچیلمسنی ایسته‌یور. بو کون بو ایکی قضا اهالیسی دیلسزلکدن قورتولمش‌سه یارین، هیچ شبهه یوقدرکه بوتون قضالر اهالیسی‌ده عمومه تعلق ایدن هر هانکی بر مسئله‌ده فکرلرینی اظهار ایده‌بیله‌جك وسائط مدنیه‌یی اوکره‌نه‌جکلردر. اووقت هیچ کیمسه ایچون ملتك افکارینی باشقه درلو کوسترمك امکانی قالمایه‌جقدر.

مسلمان قادینلرینك بارلره کیتمسی، شانولره چیقمسی طوغرو اولوب اولمادیغی حقنده آچدیغی آنکته‌شو ایکی قضا اهالیسنك مکتوبلرینی‌ده ادخال ایتملرینی (وقت) رفیقمزدن رجا ایدرز:

***

استانبولده سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنه

افندم،

قضامز اهالیسنك قناعتلرینه ترجمان اولان آتیده‌کی معروضاتمزك بوتون عالم اسلامیتك مدار استنادی اولان جریدهٔ غربده‌کزله نشر واعلاننی بالخاصه رجا ایدرز: اوف ۲۵ تشرین اول ۳۳۹

تورکلرك اخص آمالی، وطنلریله برابر دینلرینك‌ده محافظه‌سیدر. تورکلر اسلامیتی قبول ایتدکدن صوکره بوتون مفکورهٔ اجتماعیه‌لری اسلامیتله یوغورلمشدر. اودرجه‌که تورك دیمك اسلام دیمك اولمشدر. بناءً علیه تورکلکی اسلامیتدن آییرمق امکانسزدر.

حرب عمومیدن اول، ملیت وموجودیتلرینی غائب ایتمش بر طاقم یابانجی شخصیتلر مملکتمزه صوقولمش ومملکتك وحدتی، اساسات اجتماعیه‌سنی خلدار ایده‌جك جریانلر حصوله کتیرمه‌یه چالیشمشلردی. کمال تأسفله کوریورزکه بو شخصیتلر بو کون‌ده فعالیتلرینه کرمی ویرمکده‌درلر. برده ایی وقتلردن بری غزته‌لرده کورولن عصریلق، لاییقلق کبی مسئله‌لردن مقصد نه اولدیغی شیمدی میدانه چیقیوردی. خلقك ارکان دینیه وعنعنهٔ ملیه‌لرینی بازیچه عد ایدن بو آدملر کورولتو ایله بوتون تورك خلقنی ملیتسز، عنعنه‌سز، دینسز بشر کومه‌سی یایمق قولای بر ایشدرمی صانیورلر؟ امین اولسونلرکه بوتون مسلمانلر بو قبیل کیمسه‌لره یالکز عنعنه خصم بی‌امانی دکل، وطنك‌ده الك مفرط دشمنی نظریله باقمقده‌درلر. ملی حقوقمز اولان فقیهمزك، ملی اخلاق واجتماعیاتمزك یرینه غربك تفسخ ایتمش شیلرینی کتیرمك ایسته‌ین بو کور مقلدلرك سوزلرینی غزته ستونلرنده کوردکجه بونلرك تورك اولدیغنه بر درلو ایناننه‌مایورز. تورکلر، مسلمانلر ناصیل غربك مفتونی اولور؟ ناصیل غربك فحش آلود اخلاق واجتماعیاتنی قبول ایدر؟ غربك صنایعنی، اقتصادیاتنی آله‌جغز، زراعت وتجارتنه رقابت ایده‌جکز. فقط هیچ بر زمان وارلغمزی، موجودیت اجتماعیه‌مزی غربه فدا ایتمه‌یه‌جکز.

بز تورکز، مسلمانز، شرقلی‌یز، شرقلی‌یز. غربك قانونلرینه، عنعنه‌سنه، مفکوره‌سنه، عین مذلت اولان حیات اجتماعیه‌سنه محتاج دکلز. غربلی دشمنلریمز مملکتمزی سلاح قوتیله کندیلرینه مال ایتمکی عادتا امکانسز بولدقلرندن طولاییدرکه قلعه‌یی ایچندن فتح ایتمه‌یه صاواشیورلر. بزم شعائر دینیه‌مزه، عنعنات ملیه‌مزه هجوم ایدنلر کیمك حسابنه چالیشیورلر؟ بزی بزلکدن چیقارمق ایسته‌ینلرك بو مملکتده قاچ کیشیدن عبارت اولدیغنی بیلمز دکلز. اونلر بایغره ایله، کورولتو ایله تورکلر هلاك ومذلت اوچورومنه سوروکلنمزلر.

بو مملکتده یاشامق ایسترلرسه بو مملکت خلقنك دیننه، اخلاق وعاداتنه حرمت ایده‌جکلردر. عکس تقدیرده یوللر آچیقدر. تورکك اجتماعی تعاضدینی قیرمغه قالقیشماسونلر. غربك بکندکاری سفاهتخانه‌لرنده یاشاسونلر. تورکلر، مسلمانلر، اخلاقی پرده‌لری ییرتمق، دینی عنعنه‌لری قیرمق ایله دکل، بلکه بونلری تقویه وترصین ایله ترقی ایده‌جکلردر. ملتك آرزوسی بودر. هرکس بونی بویله‌جه بیلملیدر.

اوف قضاسی ۲۵ تشرین اول ۳۳۹ امضالر

چاقیرزاده حلیم صدقی، احمد فوزی، مفتئ قضا، مدرس طورسون فیضی، صاری علی زاده عمر لطفی، صاری علی زاده سعداه، صاری علی زاده حلیم، عبدالکریم زاده خلیل، منتخب ثانی شین اوغلی یوسف ضیا، منتخب ثانی رام زاده احمد، منتخب ثانی محمد، منتخب ثانی عمر صبری، منتخب ثانی (مهر اوقونه‌مامشدر)، منتخب ثانی اسماعیل حقی، منتخب ثانی صالح اوغلی سلیمان عمر، منتخب ثانی سید الیاس، حاجی کنج آغا زاده احمد ضیا، چاقر زاده علی رضا . . . .

***

استانبولده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

بو جامعهٔ اسلامیه‌نك شان وشهامتله مزین بر تاریخ مخلدی واردر. تدقیق ایدیکز، هر صحیفهٔ قیمتدارنده منقوش اولان خاطره، دین واخلاقدر. یوزلرجه سنه‌دن بری ملتمز حارس دین اسلام اولمشدر. کندیلرینه منورسوسی ویرن وفقط حقایق اسلامیه‌یی هنوز آکلامایان بر طاقیملری طرفندن اخلاق ودینه قارشی عصیان بایراغی آچدیغنی کمال تأسفله کوریورز. وارلغمزك الك بی‌امان دشمنی اولان غربك سفاهتنی‌می تقلید وتمثل ایده‌جکز؟ شیمهٔ کریمهٔ اخلاقیه‌مزی غرب چرکابهٔ ضلالتیله‌می تلویث ایده‌جکز؟ احکام دینیه‌مزی، اخلاق وآداب مستحسنهٔ ملیه‌مزی حارس اولان قوانینمز وعلی‌الخصوص تشکیلات اساسیه قانونمز قطعیاً بویله شیلره مساعد دکلدر. ملتك مقدس حسیاتنه اشتراك وحرمت ایتمك ایسته‌مه‌ینلر تأدیب اولونمالیدر. مسلمان قادینی فحشخانه دیمك اولان بارلره ناصل کیده‌بیلیرمش؟ صحنه‌لرده ناصل عرض اندام ایده‌بیلیرمش؟ سوسیه‌ته حیاتندن بو ملته خیرالخلف اوله‌بیله‌جك بر نسل یتیشه‌بیلیرمی؟ حکومت بونلری تأدیبدن عاجزمیدر؟ بویله شیلره هیچ بر مسلمان تحمل ایده‌مز.

بونلر احکام دینیه‌یه وقانونیه قارشی علناً اطاعتسزلکدر . بو کون استانبولك بر کوشه‌سنده ارتکاب اولونان بو فضایح یارین معاذالله مملکتك دیکر طرفلرینه‌ده سرایت ایدر . دینه ، عادات وعنعنانه لاقید قالان بر ملت یاشاماز . قادین معزز ومحترم اولمق ایچون سفاهتدن تنزیه ایدلملیدر . دینسز بر ملت یاشایه‌ماز . دینسز وطن اوله‌ماز . حکومت ، دین واخلاقه قارشی عصیان ایدنلری تأدیب ایتمدکجه حضور وبقا بوله‌ماز . اسلام قادینی، حقیقی مسلمان آناسی ، ارسلانلر طوغوران تمثال عفت وانسانیت ، شعورلی ، نجیبلی بر صنف ممتازدر . موقعی ملتك سرتاج افتخاریدر . بار عالملرنده ، دانس صالونلرنده ، تیاترو صحنه‌لرنده بازیچهٔ احتراص وشهوت اوله‌ماز . بز قادینلرمزك بو حاله دوشمسنی ایسته‌میز . بو، اویله فجیع بر سقوطدرکه بوتون جمعیتی مندرس ایدر . غرب مدنیتی دینیلن انکرك بیلانی دکلیدرکه بزی محو ایتمك ایچون عصرلردن بری اوغراشیور . بزی اخلاق ودینمزدن ، عنعنات وعاداتمزدن مهجور قیله‌رق روحسز براقمق ، هرفضاحت ورذائلی قبول ایده‌جك بر درکه‌یه دوشورمك ایسته‌یور . مادامکه دولتك دینی قانوناً محفوظدر ، شو حالده ممنوعیت قانونیه‌یه مخالف حرکتده بولونان جرأتکارلر نیچین تأدیب ایدلمیور ؟ وطنی محافظه ایچون بوندن صوکره دها قوتلی بر اردویه احتیاجمز واردر . سفاهت دوشکونی بر طبقه‌دن یتیشه‌جك بر نسل دین ووطنی محافظه ایچون جانی فدا ایدرمی ؟

ملتك مقدراتی یدامانتلرنده تدویر وتمشیتله مکلف ملت وکیللرینك انظاردقت وانتباهنی جلب ایدرز . قیمتدار وقتلرینك برقسمنی اولسون بو مهلك فنالقلرك دفعی چاره‌سنه باقملرنی ، بو آفتك اطرافه انتشارینه میدان ویریلمه‌سی اسبابنك استکماله همت ایتملری رجا اولونور . بوکون مسلمانلغك وطولاییسیله بزم بقای حیاتمز انجق دینی واخلاق فاضله‌یی حاکم قیلمقله قائمدر . مسکراتی منع ایتمکله ناصیل بر چوق فنالقلرك اوکنه کچمش‌سه شعائر دینیه‌مزه ، اخلاق وآداب عمومیه‌مزه مخالف حرکتده بولونانلرکده بو تجاوزلرینه نهایت ویرمسنی درت کوزله بکلیورز .

اوزون کوپری ۲۰ تشرین‌اول ۳۳۹

امضالر : جماعت اسلامیه رئیسلری ، معلملردن ، مدرسلردن ، دعوی وکیللرندن ، تجارلردن ، اشرافدن ، اصنافدن ۳۷ امضا . . .

***

قره‌سیده چیقان (ظفر ملی) غزته‌سی یازییور :

« مملکتده غریب وکولونج بر (انقلاب اجتماعی) یاراتمق (!) ایسته‌ین بر قسم منورلریمز بو انقلاب موهومك محورینی هپ (قادین) اوله‌رق کورمه‌یه وکوسترمه‌یه صاواشیورلر ! تجدد نامنه ، اجتماعی انقلاب نامنه ایلك دفعه خاطرلرینه کلن ، سودالرینی اوقشایان شی ؛ قادینك عصمت وحجابدن صییرلمسی ، واسع وسرآزاد بر حریته مظهر اولمسی ، بناءً علیه ارککلرله قول قوله ، سینه سینه‌یه کلمسیدر .

او قسم منورلریمزك (اجتماعی انقلاب) ه عائد بوتون تصورلری تدقیق اولونورسه کورولورکه یا هوسات شهوانیه‌لرندن ، یاخود کوری کورینه آوروپایی تقلید آرزوسنده اولملرندن نشأت ایتمکده‌در .

زوپه‌لرك مملکتده یاپمق ایسته‌دکلری بو قبیل انقلابات ـ عون حقله ـ هیچ بر زمان جای قبول والتفات بوله‌میه‌جق ، بتون تشبثلرنده خائب وخاسر قالمایه محکوم اوله‌جقلردر . بو ، قطعیدر ، محققدر .

روم وموسقوف فاحشه‌لرینك ارککلرله قوجاق قوجاغه (دانس) ایتدکلری (بار)لره ، فحش ورذالت اولرینه شیمدی‌ده تورك ومسلمان خانملرینك دوام واشتراك ایتدیرلمسی آرزو اولنیور !! تورك ومسلمان خانملرینك تیاترو صحنه‌لرینه، شانوره چیقمالری مصراً ایسته‌نیور ! بو تشبث باشدن باشه بتون مملکت خلقنی یأس ایله ، غیظ ایله آغلاتدی !

بوکون آجلقله ، سفالتله ، عریانلقله ایکله‌ین ، تیتره‌ین آناطولینك قارشوسنده او قبیل تشبثلر ، او قبیل کپازه‌لکلر نه بیوك کفراندر ، نه رذیل عصیاندر ؟

(وقت) غزته‌سی او تشبثك ناصیل تلقی ایدیله‌جکنی أفکار عمومیه‌دن صورییور . بوده مملکتمزی سیکیرلندیردی . اونك وظیفه‌سی بویله (کونش وارمی ، یوقمی ؟) دیه بر (آنکت) آچمق دکل ، (وار.) دیه‌هایقیرمقدی. اونك محرر وصاحبلری‌ده ألبته مسلمان وتورك چوجوغیدر. اکر آنکته اشتراك لازمسه ایشته (ظفر ملی) ! هم بو سطرلر بر غزته‌نك ، بر محررك فکری دکل ، یوز بیکلرجه نفوسلی قوجه بر مسلمان ولایتی خلقنك متحد ، مشترك ، معصوم سسیدر . اعتماد ایتمزسه‌کز سیزه بیکلرجه امضا طوپلایالم .

أی زوپه‌لر ! بو ملتك آدابیله ، بو ملتك اجتماعیاتیله ، بو ملتك أك حساس مقدساتیله نه‌یه بوقادار اوینایورسیکز ؟ بشقه ایشیکز ، بشقه معرفتکز قالمادی‌ده شیمدی‌ده مسلمان دینی فحشخانه‌لرمی دولدورمق ایسته‌یورسکز ؟

خلقك افكاری

منع مسکرات قانونك عیناً محافظه‌سی مرکزنده‌در

منع مسکرات قانونك تعدیلی علیهنده بودروم منتخب ثانیلری طرفندن مغله مبعوثلرینه چکیلن تلغراف صورتیدر :

اناطولی خلقی شعائر دینیه‌سنی محافظه یولنده مالنی ، جانی ، هر شیئنی فدا ایده‌رك او یوکسك ومقدس حس وآرزولرینه نائل اولدی . سابق تورکیا بیوك ملت مجلسی تاریخه برچوق اجراآت فوق العاده میاننده برده منع مسکرات قانونی تنظیم شرفیله کچه‌جکدر . یکی مجلس ایسه بر قاچ سرمایه‌دارك ، بر قاچ بیك ملیتسز ، وطنسز سرخوشك ، ایلکه اعتراض ایتمکی شعار ایدینن بر قاچ کیشینك خاطری ایچون مسکرات ممنوعیتنی رفع ایدرسه سابق مجلسك تماماً معکوسی بر شهرت قازانمش اوله‌جقدر . مضرات عدیده‌سی انظار جهانجه مسلم و دین مبینلمزجه اعمال و استعمالی‌ده تحریم قیلنان مسکراتك منعی حقنده‌کی قانونك ابقاسنه قارشی بر تدبیر قطعی اتخاذینی طلب ایلرز .

بودروم منتخب ثانیلری نامنه : منتخب ثانی

مصطفی

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سی اداره‌سنه

احوال اجتماعيه‌مزك اصلاحنده ، اخلاق مستحسنه‌مزك تقويمنده ، صحت عموميه‌مزك كسب صلاح ايتمه‌سنه عائد حياتمزك كسب رصانت ايله‌سنده بك مهم بر عامل اولان منع مسكرات قانوننك مرعيتی الى الابد تأمين ايچون بوتون ملت اسلاميه‌مزك صرف ماحصل غيرت ايده‌جكنده هيچ شبهه‌يله ايتميورز . ايشته بو مبجل قانونی مدافعه ومحافظه خصوصنده منتخب قائيلرمزك مبعوثلرينه كشيده ايتدكلری تلغرافك بر صورتنی جريدهٔ عليه‌كزله‌ده اعلانه داعيكزی توسيط ايتدكلرندن مذكور صورتك اعلانی مسترحمدر افندم .

٢٤ تشرين اول ٣٣٩ بودروم مفتيسی

يوسف ضيا

***

منع مسكرات قانوننك تعديلنده فرانسزلرك ممنونيتی

طنين غزته‌سنك آوروپا مخابری (نيس) دن يازييور :

« برده منع مسكرات قانوننك موقع تطبيقه وضعی فرانسزلرك خوشنه كيتمه‌مشدی . اونلرك حسابنه بركت ويرسين‌كه ، ايكنجی خبريمز .. بيرا ايله ليكورك فروختنه استثناءً مساعده ايديله‌جكدر . ماًلنده‌كی تلغرافلر فرانسزلری عادتا تسكين ايتدی .

چونكه ليكور دنيلن ايچكينك بر چوغی فرانسه‌ده چيقار . شراب يرينه ليكوری توركيه‌يه فضله‌جه كوندرمكله فرانسزلر ايچون تلافیٔ مافات ممكندر . ايشك تحفنه باقكزكه بو صوك قراردن ممنون بيله اولديلر ، بو بزم ايچون بر نوع حمايه اولدی ديديلر . »

***

ايتاليا‌ده مسكراتك منعنه طوغرو

ايتاليان غزته‌لرنده اوقونديغنه كوره ايتاليا‌ده منع مسكرات لهنده بر تمايل مشهود اولمقده‌در . (موسولينی) حكومتك تنسيبی وقرالك برامرنامه‌سی اوزرينه ايتاليا‌ده مسكرات صاتان دكانلرك مقداری خيلی تنقيص ايديله‌جكدر . بيك نفوس ايچون يالكز بر مسكرات دكانی براقيلاجقدر . بو يكی قرار اوزرينه مسكرات صاتان محللر اوچده ايكی نسبتنده اكسيله‌جكدر .

***

آوستريا‌ده مسكرات ممنوعيتی

ويانه‌دن وطن غزته‌سنه يازيليور :

« استانبولدن صوكره ويانه‌ده‌ده مسكرات استعمالی منع ايدلدی .. بوكون ويانه‌ده‌اولجه اك چوق مسكرات صاتيلان هرزمه‌يه كيدرسه‌كز ليموناطه ، ياخود بر فنجان سياه قهوه‌دن باشقه ايچه‌جك برشی بولامازسكز . اوغراشسه‌كز قابل دكل بر داملا اسپرتولی مشروبات اله كچيره‌مزسكز .

حكومت غزته‌لره : « بوكون مسكرات ايچيلميه‌جك » ديه بر امر نشر ايتدی ، بوامر اوزرينه اسپرتولی ايچكيلر بردن بره معجزه كبی اورته‌دن غائب اولدی . ويانه ، اوته‌دنبری اسپرتولی ايچكيلرك فضله استعمال ايدلديكی بر مملكت اولديغی حالده حكومتك امرينه كوستريلن بو اطاعت شايان دقتدر .

يالكز شوراسنی‌ده علاوه ايتمك لازمدركه ويانه‌ده مسكرات استعمالی يالكز ايكی كون ايچون منع ايدلمشدر . بو ايكی كون ظرفنده انتخابات اجرا ايديله‌جكندن حكومت خلقك ، عقلی باشنده اوله‌رق رأی ويرمسی وكورولتو پاطيردی اولماسی ايچون بو تدبيره مراجعت ايتمشدر .

غربك خسته مدنيتی

وطن غزته‌سی باش مقاله‌سنده يازييور :

مملكتمزده ايشلرك بك منطق بر مجرا تعقيب ايتمه‌مسنه چوق تعجب ايتمه‌مليز .. بوتون دنيا منطقسزلق ايچنده بوياندر . بونكده ذروه‌سنه آلمانلر وارمشلر ، ياخود واردبرلمشلردر . بوكون آلمانيا‌ده موجود وضعيت ، عصرلرك تراكم ايتديرديكی مدنيت طبقه‌سنك بك اينجه اولديغنه ، آغيرجه بر صارصينتينك مدنيت بناسنی ييقابيله‌جكنه اك واضح مثالدر . بوكونكی آلمانيا دره بكلك دورلرينه عودت ايتمشدر . بوكك بر صناعی حياتك دار بر ساحه داخلنه تكثيف ايتديكی مليونلرجه انسان ، (رور) ده‌كی كومور ودمير منبعلرينك اشغالی اوزرينه دوروز دورماز دره بكلك دورلرينه عائد شرائط عودت ايتمشدر . دمير بر الك منتظم بر ماكنه اداره ايدر كبی قولايجه چويره‌بيلديكی او معظم آلمانيا بوكون اك كوچوك جزؤ فردلرينه قدر انحلال ايتمكده‌در . هركس كندی حسابنه بر لقمه اككك بولمغه چاليشيور . بر كيلو اككك فياتی درت كون ايچنده ٤٨٠ مليوندن بش بچق ملياره چيقمشدر . بونكله برابر بر چوق يرلرده اككك بولمغه امكان يوقدر . بو آچ انسانلرده حالا صنف منافرت واحتراصلری قالمشدر ، فقط اوقدر منطقسز بر شكلده‌كه مثلا قومونيستلرله مفرط مليتپرورلر ال اله ويرمشلردر . موجودی بر قات دها ييقمق ايچون مختلف مقصدلرله برابر چاليشيورلر . كافی درجه‌ده ييقدقدن صوكره قارشی قارشی‌يه كچه‌جك وبربرينك بوغازينه صاريلاجقلردر .

باويرا اردوسی جوار منطقه‌لری سوسياليزمدن تميزله‌مك ايچون تحشيدات ياپيور . ايمپراطورلق اردوسی ساقسونياده حكومتی قابوديشاری ايديور . رەن حواليسنده افتراق‌طرفدارلريله آلمانلق طرفدارلری كوكس كوكسه بوغوشيورلر .

***

(طنين) غزته‌سنك آوروپا مخابری نيسدن يازييور .

آلمانيا‌ده آتش وار ، ساقسونياده قومونيست بر حكومت ، باويه‌راده حكمدارلغه طرفدار بر ديقتاتور ، بلچيقانك تحت اشغالنده بولنان يرده استقلال ! هله مارقك رذالتی بك غريب بر شكل آلدی . برلين سوقاقلرنده كونده ٨٠ الى ١٠٠ كشی‌نك آچلقدن اولديكنی بيلنلر چوغالدی . فرانسه‌ده‌ده اولنلر وار اما اونلر آچلقدن زياده آچ كوزليلكلرينك قربانی اوليورلر .

دارالبدايع ايچون خيرلی ومشوق بر خبر اولميه‌جق ايسه‌ده ديه‌جكزكه فرانسه‌ده تياترو عالمی افلاس ايتمكده‌در . صنعتكارلر آواره بر خلقك لاقيديسی اوكنده عادتا يارەلی بر قوش كبی سوقاقلره دوشيور .

دها اولكی كيجه‌ايدی ، بوسنه‌نيسده‌كی زەنه تياتروسنك باريطونی اوله‌رق كلن آدمی برده ديكلەدم . صوردم ؛ زواللی آدمك ايكی سنه‌در بوش وآچ قالديغنی اوكره‌نديلر .

پاريس قونسر واتوارندن برنجی درجه‌ده چيقمش بر مادمازل ويك كوزل بر مادمازل طانيرم . اوده تأمين معيشت ايچون بوراده آنجق ايكی درس بولابيلدی . خلاصه فرانسه‌ده صنعتكارلق آنجق آچلغه بر نوع نامزدلك ديمك اوليور .

***

وطن غزته‌سنه (ويانه) دن يازيليور :

« آوستريا‌ده كاغدباصان ماكنه‌لر دورمقله برابر ويركی ماكنه‌سی ايشله‌مكده‌در . حكومت صوك زمانلرده ، عقله ، خياله كلميه‌ن بر طاقم ويركيلر طرح ايتمشدر . اليوم آوستريا‌ده ويركيلرك مقداری كوكده‌كی يلديزلر ودكزده‌كی بالقلر قادار چوق ومتنوعدر . اسكيلری بر طرفه براقه‌لم ، خلقه تحميل ايديلن صوك بعض

ویركیلردن بحث ایده‌لم : مثلا سزك باغچه‌كزده آغاجلریكز وار وبو آغاجلر سزه یوز اوقه میوه ویریور. سزده بونلردن قرق اللی اوقه رجل یاپیورسكز. حكومته بو یاپدیغكز رچلك اوقه‌سی باشنه بیلمم نه قدر بر ویركی ویرمكه مجبورسكز. ویرمزسه‌كز رچل سزه زهر اولور. كوبلو ورنجبرسكز، بوغدای اكدیكز وبو بوغدایدن كندی احتیاج ذاتیكز ایچون، مثلا بر سنه‌لك اداره‌كز ایچون برقاچ یوز اوقه آییرسه‌كز بونك كیلوسی باشنه حكومته ویركی ویرمكه مجبورسكز. تزیكز، كندی الكزله كندی كندیكزه بر البسه یاپیورسكز بو البسه ایچون حكومته بیلمم نه قدر بر ویركی ویرمكه مجبورسكز. ویرمزسه‌كز البسه وجودیكزه دار اولور. الخ ... »

***

كوزل مملكتمزی غربلیلاشدیرمق ایسته‌ینلر عجبا اوراده‌كی خسته‌لقلری مملكتمزه‌ده نقل ایتمك‌می ایسته‌یورلر ؟...

باب اجتهاد ــ جعفری مذهبی

تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتی رئیس محترمی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینه

اخیراً (سیاست و مذهب) نامیله بر كتاب یازدم و بونده ایكی اساسدن بحث ایتدم :

۱) باب اجتهادك قپانمسی ،

۲) مذهب جعفرینك سنیلرجه طانیمماسی .

بو ایكی منفی تدبیرك محصول، حكمت و حقیقت دكل، محصول سیاست اولدیغنی ذكر ایتدم. بر كون بر پادشاهك سیاستنه موقت بر تدبیر اتخاذی موافق كلمش اوله‌بیلور. فقط ملاحظه ایدیلن بو فائده هر زمان ایچون جاری اوله‌ماز. بالعكس موسمی كنججه مضر اولمغه باشلار. بر شیئك هم فائده‌سی، همده مضر جهتلری اوله‌بیلور وبعضاً محذورلری فوائدینی كولكه‌ده بیراقیر. بز بونك ضررینی اوزون زماندنبری متزاید بردرجه‌ده كوردك. باب اجتهادك قپانمسی دین كونشنك هدایت نورینی ضعیفلاتدی، بنیۂ اجتماعیه‌مز فقر فضیلته، باطنیاتمز درلو اعراض وسقامته اوغرادی.

شهراه اجتهادك آچیقلغی فكر ووجدانی دائما تصفیه ایدن یكی اجتهاد جریانلرینی تولید ایدر. عكسی‌ده دورغون صولركبی جیادتی غائب ایتمكه باشلار. بیلمم سز نه‌دیرسكز؟ كرك صلاحیتدار شخصیتكز، كرك بوتون عالم اسلامجه شایان حرمت اولان علم وكمالكز حسبیله ترجیحاً سزه صوریورم و مطالعۂ فاضلانه‌لرینی اوكرنمك استیورم. فضیلتمآب افندم حضرتلری.

ماردینی زاده

عمر فوزی

ایرانه ــ افغانستانه

معاهده‌سی

(كابل) ده انتشار ایدن (امان افغان) غزته‌سی، ایران ــ افغانستان حكومتلری آره‌سنده عقد وامضا اولنان عهدنامه مناسبتیله شو مقاله‌یی یازمشدر :

« مسلمانلرك متحد وقارده‌ش اولدیغی زمانلرده لوای اسلام چین دكزندن بحر محیط كبیره قدر امتداد ایدن معمورۂ عالم اوزرنده تموج ایدییوردی. نور اسلامیت اطراف جهانی علم ومدنیتله آیدینلاته‌رق، حقیقی عدالتی، حقیقی حریت ومساواتی كندی پیروانی بیننده ــ رنك وجنسیته باقمقسزین ــ احیا ایتدیكی اسلامیت هر زمینه حلول ایتدیسه اوحوالی‌یی واوحوالینك آداب واخلاق ایله تهذیب ایلدی؛ بشریته دنیا وعقبا سعادتی بخش ایلیه‌رك انسانلری لایق اولدقلری حقوق مادیه ومعنویه‌یه صاحب قیلدی. تاریخ اسلام اوقدر علوی، اوقدر تابدار صحیفه‌لره مالكدركه بزم عاجز ستونلرمز آنلری بر بر صایمقله بتیره‌مز.

وقتا كه صمیمیت وحس اخوت اهل اسلام آره‌سنده ضعف واضمحلاله دوچار اولمغه باشلادی؛ شان وتعالی یلدیزلری افول ایدرك، پارلاق اقبال كونلری، پك قاراكلق ادبار كیجه‌لرینه تحول ایلدی. دساس وطمعكار غربلیلر فرصتی غنیمت اتخاذ ایدرك كوندن كونه ممالك اسلامیه‌یه بربرندن فك ارتباط ایتدیروب مسلمانلر بیننده آیریلق تخملرینی اكدیلر. مسلمانلری بربرینه باغلایان روابط ومناسبات اخوتكارانه‌یی اخلاله اوغراتدیلر. دیار اسلام بایراقلری آلتنه كیرمكه باشلایه‌رق دشمنلریمزك مدهش حمله‌لری قارشوسنده كیتدكجه زبون اولدق. بدبخت، جاهل مسلمانلر دشمنلرك اتحادینه قارشو وقایۂ نفس وحفظ استقلال اوغورنده یكوجود اولملری لازمكلیركن، بالعكس، دشمنلره آلت اولدیلر وآنلرله كندی دین قارده‌شلری علیهنده برلشدیلر. اوروپالیلر بوصورتله ممالك شرقیه واسلامیه‌یی كندی بینلرنده تقسیمه موفق اولدیلر. اوت، بویله ملیونلرجه اهل اسلام كفر وصلیبك اسارتنه دوچار وتدریجی برصورتده بوكونكی حاله دوشمكه محكوم اولدی.

قوانین طبیعت مقتضاسنجه هر قراكلق كیجه‌یی برصباح، هر خزانی بر بهار، هر صعودی برحضیض، بمحاقی بر بدرك تعقیب ایتمسی لازمكلدیكنه نظراً بز مسلمانلركده بومذلت ومحنت كیجه‌لرمزك منور بركوندوزه تبدل ایتمسی یاقیندر. ایشته اسلامیتك اومظلم محیطارنده پك پارلاق وكوز قماشدیریجی برطاقم یلدیزملر كوكرمكه باشلادیغنی كوروب، یكیدن برعهد مدید سعادتك طوغه‌جغنی بزه تبشیر ایدلمكده‌در.

جامعهٔ اسلامیه ایچنده ایلك قیام ایدرك دوستلرك توجهنی ودشمنلرك نظردقتنی کندیسنه جلب ایدن افغانستان اولدی. افغان ماتی بیللردنبری بویونلرینك اطرافنی دعشتله حاطه ایدن آغر ومستکره بویوندوروقلری قیروب کندیسنی دهاش دشمنك وصایتدن قورتاردی.

ایکنجی حرکت ایسه انقره‌نك قیامیله خونخوار وعنادجی دشمنه حدلرنی بیلدیرمك اولدی. ایران قومشومزده سیلکینوب اویانمقده ومبارك طوپراقلرنی استیلا ایدن اسلام بدخواهلرینی قوغمقده آز همت وفداکارلق کوسترمدی.

خدایه حمد وثنالر اولسونکه افغانستان حکومتی تورکارله عقد وامضا ایتدیکی معاهده‌دن صوکره بوکونده دیندانی وقومشوسی بولونان ایران ایله یکی بر عهدنامه امضالامق صورتیله کندی حرکت وانتباهنی عالم اسلامه اثبات ایتمك ایستیور.

ایشته مستقبل ترقیاتمزك مبشری اولان ایران ـ افغانستان معاهده‌سیدرکه هرایکی حکومت وملتی اولکندن دهازیاده بربرینه دوستلق وقارده‌شلق باغلریله باغلایه‌جقدر.

بین‌الاسلام وسیلهٔ ترقی وقدرت صایله‌جق اولان اشبو مبارك عهدنامه‌یی، مجاهد فی سبیل‌الله اولان شوکتلو سوکیلی پادشاهمز (امیرامان‌الله) حضرتلری محرم آینك صوکنده‌کی جمعه کوننده (جامع عیدکاه) ده جمعه نمازینك اداسندن صوکره بوتون کابل اهالیسیله تورك وایران سفیرلرینك حضورنده وضع امضا بویوردی. اوکون امضا مراسمندن اول، امیرمز طاش منبره چیقوب اهالی‌یه خطاباً پارلاق برنطق ایراد ایدرك آتیده‌کی سوزلری سویلدیلر:

«ای بنم سوکیلی ملتم، سزه مژده ویریورم وکوزکزك اوکنده افغانستانله عزیز قارده‌شمز اولان (ایران) ایله عقد ایتدیکمز معاهده‌نامه‌یی امضا ایدییورم. بن ایرانی کندی جانم و شاهی نورعینم کبی سوییورم. افغانلیلرله ایرانیلر ایکی حقیقی قارده‌ش وصمیمی دوستدرلرکه مع‌التأسف زمانك سوء تصادف اثرلری نتیجه‌سنده اوزون مدت بربرندن اوزاق دوشمشلر ورابطه‌لری چوزولمشیدی. بو آیریلق ایسه هرایکی قارده‌شك روابطنی کوشه‌تمش وجامعهٔ اسلامیه‌یی ضعفه دوچار ایتمش وبزی بواوچورومه سوروکلمشدی. بو مبارك کونلری بکا وسزه کوسترن جناب حقه حمد وثنالر اولسونکه بنی تورکیا وایرانله اخوت روابطنی اولکندن قات قات زیاده ومحکم بر صورتده تأسیس وهرایکی قارده‌ش اسلام حکومتلریله عقد معاهده‌یه موفق ایتدی. بوندن طولایی کرك کندیمی، کرك ملتمی بختیار عد ایلکدیم.»

متعاقباً افغانستان خارجیه ناظری معاهده‌نك متنیله موادنی بر بر اوقومش وینه قیصه وپك صمیمی اخوتکارانه برنطقدن صوکره امیر حضرتلری خلقك مدید آلقیشلری اره‌سنده معاهده‌یی امضالریله تزیین وتوشیح بیورمشدر.

طاش منبرك ایاغنده رسمی اونیفورمه‌سیله طورمقده اولان (اعتلاءالملك) حضرتلریله معاونی (رفیع‌الملك)، امیر حضرتلرینك نطقلرینه پك بلیغ وبوتون مزایای اخوت ودینداری‌یی حائز برنطق ایرادایله معاهده‌نامه‌لرك مراسمنه باشلانمشدر. ایران سفیری، ایرانك شیروخورشید بایراغنه صاریلی اولوب ایران شاهنك امضاسی محتوی اولان نسخه‌یی امیر حضرتلرینه، امیر حضرتلری دخی افغانستان بایراغنه صاریلی بولنان دیکر نسخه‌یی‌ده ایران سفیرینه تسلیم ایتمشلر؛ امیر حضرتلری ایران بایراغنی آچوب اوموزلرینه آتمش، ایران سفیری‌ده افغانستان بایراغنه بورودکدن صوکره موقعه مناسب نشیدلر ایراد اولنمش، دعالر ایدیلمشدر.

بومناسبتله (امان أفغان) رفیقمز دیورکه: «تحقیق بوصورتله وبو مبارك وسیله‌لرله اسلام اتحاد واخوتی کسب رصانت ایدر واوروپانك حریصانه و ابلیسانه اولان امپریالیست تجاوزلرندن کندیمزی قورویه‌بیله‌جکز.

«افغان، تورك، ایران وتورکستان اتفاقی‌شبهه یوقدرکه بری برینه باغلی ومربوط اولان مبارك اسلام طوپراقلرینك بوندن بویله هر درلو تجاوزدن منع ایده‌جك وتکمیل مسلمانلری بربرینه ربط ایتدیره‌جکدر. عون حقله چوق کچمه‌دن عالم اسلامك بو روابطنه بوتون شرق ملتلرینك التحاق ایده‌جکلری مأمولدر.»

آثار منتشره:

ایچکینك حیات بشرده آچدیغی رخنه‌لر

بوتون اسلام عالمنك اك بنام اعاظم علماسندن وشرعیه وکالتی تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس فاضلی محترم شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلری طرفندن تألیف اولونوب استاد محترم عاکف بك افندینك تورکچه‌یه ترجمه ایتدکلری بو اثر، هیئت مشارٌ لیهاجه طابع ایله‌رك هرطرفه طاغیتدیرلمش، برقسمی‌ده جزئی بر بیأله موقع فروخته قونولمشدر. احکام دینك اسرارینی آکلامایانلری انتباهه کتیرمك ومؤمنین ایچون مدارشفا ورحمت اولان آچیق وبلیغ حجتلرینی اورتایه قویمق نیتیله یازیلان شو اثر، وموضوعده قلمه آلنان آثارك اك مهمیدر. احتوا ایتدیکی مبحثلر شونلردر: مقدمه ـ ایچکی وحیات اجتماعیه ـ کئول زهردر ـ ایچکی وصحت ـ حیات بدنیه، بالخاصه حیات زوجیه ـ ایچکی وحیات تناسلیه ـ ایچکی وفحش ـ ایچکیلرك تجارت، صنایع، برده وسائط نقلیه ایله درجهٔ مناسبتی ـ خلاصه.

اوروپانك اك مشهور دوقتورلرینك راپورلرندن اقتباس اولونان استاتستیقلرله ایچکینك بشریت ایچون نه بویوك برآفت اولدیغی غایت واضح برصورتده کوسترلمشدر. فیآتی اون بش غروشدر. طشره ایچون پوسته اجرتی بش غروشدر. مرکز توزیعی سبیل‌الرشاد اداره‌خانه‌سیدر.

شهزاده باشی: اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آدرس تبديلنده آيريجه
٥ غروش كوندرلمليدر .

مكتوبلرك امضالرى واضح
و اوقوناقلى اولملى وآبونه
صره نومروسنى محتوى
بولونمسى لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك
فرانسزجه يازلمسى رجا اولنور.

پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه
دائر اولديغى بيلديرلمسى
رجا اولنور

سبيل الرشاد

١٣٣٠.١٠١١

آبونه شرائطى : هر يرايچون
سنه‌لكى (٤٠٠) آلتى آيلغى
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبيه ايچون
سنه‌لكى (٤٥٠) ، آلتى آيلغى
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سى ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لكى ٥٠ ء ددر .

اداره‌خانه : بابعالى جاده‌سنده
رشيد افندى خاننده

اخطارات

آبونه بدلى پشيندر .

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه
قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين
يازيلر اعاده اولنماز .

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدير
اشرف اديب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٥٧٥ — ٦ ربيع الآخر ١٣٤٢ * پنجشنبه * ١٥ تشرين ثانى ١٣٣٩ — جلد ٢٣

آنغليقان كليساسنه جواب

شرعيه وكالت جليله‌سى طرفندن آنغليقان كليساسنه كوندريلمك اوزره تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئت علميه‌سى رئيسى عالبى شيخ عبدالعزيز چاويش افندى حضرتلرينك تأليف بويوردقلرى جوابلر :

اوروج . — «يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون اياماً معدودات .... فمن شهد منكم الشهر فليصمه ومن كان مريضاً او على سفر فعدة من ايام اخر يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر — سورهٔ بقره » [١]

اسلامده اوروجك اوچ مرتبه‌سى واردر : عوامك اوروجى ، خواصك اوروجى ، ابرارك اوروجى .

خواصك اوروجى قولاغك ، كوزك ، ديلك ، آياغك ، الك ، حاصلى بوتون اعضاى بدنك كناهلردن توقيسى‌در . ابرارك اوروجى ايسه قلبك سفيل مقصدلردن ، دنيايه عائد دوشونجه‌لردن پرهيزى و بوتون ماسوادن فراغتى‌در .

بو ايكى مرتبه آنجاق اوزون مدت هوسايله مجاهده ايدن ، نفسنه حاكم اولمق ايچون رياضتلر چكيرن كيمسه‌لره نصيب اولور كه بويله‌لرى آزدر . بناءً عليه سن بلوغه كيردكلرى كبى بوتون اركك‌لره وقادينلره فرض اولان برنجى مرتبه‌ده‌كى اوروجدر . بو اوروج رمضان آيلرينه مخصوصدر . بو آيده مسلمانلر هر كون فجر صادقدن كونشك غروبنه قدار يمكدن ايچمكدن وبهيمى شهوتلردن اوزق طورورلر .

اوروج فرضدر ؛ مكركه وجودك ضررينى ، ياخود مصالح عامه‌نك اضرارينى موجب اولسون ؛ ياخود مكلف اولان آدام سفرده بولونسون ، چونكه سفر مشقتدر .

شارعك انسانلره صومى فرض قيلماسندن مقصدى ايكيدر : برى صحى ، ديكرى اخلاقى .

صحى‌در ، چونكه اوروج حفظ الصحه قانونلرينك طورمايوب توصيه ايتديكى حميه‌دن باشقه برشى دكل . مسلمانلرك اوروجى معده‌نى ديكلندير‌ير ، تميزلر و بونك نتيجه‌سى اوله‌رق بدنك احوالى تنظيم ايدر ، اوكا صحت ويرر ، عافيت ويرر ، يوقسه ضرر ويرمز ، فتور ويرمز .

ايشته « اوروج طوتيككه صحت بوله‌سكز . » حديث شريفنك سرى بودر . بناءً عليه بو غايه‌نك حصولى ، برده ساعتلرجه نفسنى يمكدن ايچمكدن محروم ايدن صائمك درحال افراطه وارماسندن توليد ايده‌جك ضررك دفعى ايچون سنت نبويه بوبابده لازم كلن آداب صحيه‌يى بيلديرييور :

١ — افطار تعجيل ، سحور ايسه تأخير ايديلير .

[١] « اى ايمان ايدن كيمسه‌لر ، سزدن اولكيلره فرض ايدلديكى كبى سزه‌ده صاييلى كونلرده اوروج فرض ايديلدى ، مأمولدركه بوسايه‌ده معاصيدن چكينيرسكز ... ايچكزدن هر كيم رمضان آينده حاضر بولونورسه اونى اوروجلى كچيرسين ؛ كيم خسته‌لانير ، ياخود يولجى اولورده اوروج طوتامازسه طوتامادينى كونلر صاييسنجه ديكر كونلرده اوروج طوتار ؛ الله سزلر ايچون قولايلق مراد بويوريور ، يوقسه حقكزده كوچلك ديله‌ميور . »

٢ — طاتلی، یاخود میوه‌نوعندن آز برشیله افطار اولندقدن صوکره آقشام نمازی قیلنیر و آرقه‌سندن اعتداله رعایت شرطیله یمك یننیلیر.

٣ — یاتسو نمازیله آرقه‌سندن تراویح دینیلن یکرمی رکعت نماز قیلنمادقجه یاتیلماز. بو نمازلر ایسه یمکدن بر، بر بوچوق ساعت صوکره ادا اولنور.

٤ — بو نمازلرك اداسندن صوکره اویقو مستحبدر. زیرا معلوم اولدیغی اوزره جسمك اکثریتله غدایی تمثیل ایتمه‌سی آنجاق اویقو آره‌سنده اولور. عوامك بوتون رمضان کیجه‌لرینی اویقوسز کچیرملری طوغرو دکلدر وضرر محضدر.

٥ — سحور سنتدر. بوده اوروج طوتان کیمسه‌نك فجر صادقدن آز اول افراطه وارمامق شرطیله یه‌جکی یمکدر.

٦ — اوروج طوتان آدام آنجاق صباح نمازندن صوکره یاتار. برده کیجه‌نك بوتون ساعتلرنده جناب حقك عبادینه حلال قیلدیغی یه‌جکلرله مشروع اولان آرزولرك هپسی صائم ایچون مباحدر.

ایشته صائمك بدنی فریضهٔ صومدن صحت وعافیت اعتباریله مستفید اولمق ایچوندرکه شارع حکیم بو نظامی بیلدیریور. محللرنده ذکر ایدیله‌جك احصائیاتدن صراحةً آکلاشیله‌جغنه کوره دنیانك هر طرفنده‌کی انسانلرك اك اوزون عمرلیلری اك چوق اوروج طوتانلردر.

اوروجك تأمین ایتدیکی اخلاقی فائده‌لره کلنجه شونلردر:

١ — نفس آرزولرینه قارشی مقاومته آلیشدیرر.

٢ — آجلق المی طویمق خصوصنده زنکینی فقیرله برلشدیرر. سفالتلر، احتیاجلر ایچنده قیوراننان بیچاره‌لرك چکدیکی صیقنتیلری آکلامایه باشلار. دیکر طرفدن فقرا کروهی ده شونی ادراك ایدرکه جناب حق رفاه ایچنده یاشایان اغنیایی ده اخلاقلرینی تهذیب ایده‌جك، یورکلرینی رقته کتیره‌جك، اللرینی خیراته مبراته آچیق بولوندیره‌جق، بینلرینه چوکن غفلت وغروری کیده‌ره‌جك بر طاقم عبادات ایله مکلف بویوریور.

٣ — حادثاتك سوقیله کونك برنده یه‌جکدن، یاخود ایچه‌جکدن محروم قاله‌جق آدامه آجلغه، صوسزلغه تحمل قدرتی ویرر.

٤ — انسانی ایچابنده حدتی ینه‌بیله‌جك وهرهانکی برسببدن طولایی غلیانه کلن غضب حسنك زبونی اولمایه‌جق حاله کتیرر. زیرا اوروج طوتان آدامی آجلق، صوسزلق خیرجین ایدر، پیتیز ایدر. ایشتدیکی آجی برسوز، کوردیکی چیرکین بر منظره ایله باشقه‌لرندن فضله متأثر اولور. ایشته بویله بر زمانده حقارته، فنا معامله‌یه معروض قالیرسه «بن اوروجلی‌یم، بن اوروجلی‌یم.» دیه‌رك حسیاتنه اویمامق حقنده‌کی امر نبوی‌یی خاطرلار.

٥ — انسانی اخلاص ایله وطاعاتنده، عباداتنده ریادن مجانبتله مألوف ایدر. چونکه اوروج کیزلی بر عبادتدر. دیکر عبادتلر کبی آثاری اعضای بدن اوزرنده کورونمز. بو نقطهٔ نظردن الله ایله قولی آره‌سنده بر سردر. ایشته «الصوم لی وانا اجزی به — اوروج بنم ایچوندر؛ واونك مکافاتی ویره‌جك آنجاق بنم.» حدیث قدسیسنك معناسی ده بودر.

٦ — بوتون شهوات بدنیه‌دن کری طورمق ودیکر حیوانلردن تمیزینه مدار اولان ماهیت روحانیه‌سنی کندنده طویمق صورتیله هر سنه معین بر زمان ایچون ملکلره بکزر.

شو ایضاحاتدن آکلاشیله‌جقدرکه اسلامده بری بدنی، دیکری اخلاقی اولمق اوزره اوروجدن ایکی مقصد وار. بو مقصدلر باشقه دینلرده یوق. زیرا اونلرده اوروج آنجاق کناهلردن طولایی توبه وندامت نیتیله طوتولیور. بناءً علیه بونلره کوره صومك روحی اولجه ارتکاب اولنان خطالر سببیله وجودی تعذیبدن عبارت. حتی بو ادیان ایله متدین اولانلر ایچنده اوروجی اولوم درجه‌سنه کوتورنلر بیله‌وار. حالبوکه اسلام قطعیاً بوکا مساعده ایتمز.

صوکره اسلام اوروجلی‌یی صاچمه سوزدن، مناسبتسز حرکتدن، لیله، دلیله، کوزیله اوته‌کنی بریکنی اینجیتمکدن صاقینمایه وکین، بغض، حسد کبی نه‌قادار اخلاق خسته‌لقلر وارسه قلبی جمله‌سندن پاك طوتمایه تشویق ایدر.

حج — دین اسلام استطاعتی اولانلره مکهٔ مکرمه‌یه حجی امر ایدییور. حج مکلف اولان انسانه عمرنده برکره اولمق اوزره فرضدر. بردفعه‌دن ماعداسی مجبوری دکلدر. اسلام حجك زمانی‌ده کوسترمش واویله‌سنه‌نك راستکلن موسمنده بو فریضه‌نك اداسنه مساعده ایتمه‌مشدر. بوده جهانك هر طرفندن مکه‌یه کله‌جك مسلمانلرك بری بریله بولوشملری، طانیشملری، متقابل مرحمت ومحبت حسیله متحسس اولملری ایچوندر. بناءً علیه اجتماعی وجهه‌سی اعتباریله حج مسلمانلری بری برینه ایصیندیره‌جق وآره‌لرنده‌کی، جناب حق طرفندن موضوع، اخوت دینیه رابطه‌سنی تحقق ایتدیره‌جك وسائلك اك معظمیدر. ذاتاً، اولجه‌ده سویله‌مشدك. مسلمانلق اویله ادیان سائره کبی انسانلری قارداشلغه دعوتله اکتفا ایتمش‌ده بو غایه‌یه ایریشدیره‌جك یولی کوسترمه‌مش دکل. او، بالعکس بو رابطه‌نك تحقق وتأییدی ایچون مقتضی بوتون واسطه‌لری مشروع قیلمشکه حج‌ده بو جمله‌دندر.

حاجیلر مکه‌یه کیدرلر واحرام اثناسنده هپسی بردن دیکیشلی البسه‌دن صویونه‌رق لباسلرك اك ساده‌سنی کیرلرکه بوده بری بله قوشایلان، دیکری‌ده اوموزه آتیلان ایکی بیاض اورتودن عبارتدر. آره‌ده صنف، طبقه، رنك فرقی اولمقسزین بوتون حاجیلر بو صورتله حرکت ایدر. متبوع ایله تابع، اشراف ایله آحاد، افندی ایله خدمتکار، عالم ایله جاهل، زنکین ایله فقیر تمامیله مساویدر.

حجك تأمين ايده‌جكى مقاصدك باشليجه‌لرى شونلردر :

۱ — دمين ده‌سويله‌ديكمز كبى دنيانك درت كوشه‌سندن حج موسمنده مكه‌يه كلن مسلمانلر برى برى بريله بولوشوب طانيشيرلر .

۲ — برزمانلر صنملرله، هيكللرله، حاصلى شركك بوتون تظاهراتيله طولان ومختلف الهه‌لر نامنه كونا كون آيينلر اجرا ايديلن يرلرى كوروللرده او وقت ادراك ايدرلركه عليه الصلاة والسلام فنديمز بو مبارك طوپراقلرى شركك لوثندن تميزله‌يجه‌يه قادار نه معظم ، نه سوركلى بر جهاد آچمش! دين توحيده استقرار ويره‌بيلمك ايچون نه‌يامان صيقينتيلره قاتلانمش! بو اوغورده قومنك ييللرجه دوام ايدن اذاسنه، جفاسنه ناصل كوكس كرمش‌ده عزمى فتور كورمه‌مش ، همتى ضعفه اوغرامامش ! حاصلى حرب ايله ، ضرب ايله ، صبر ايله، ثبات ايله بوتون دوشمانلرينه غلبه چالمش‌ده نهايت فتنه‌لر، شورشلرله اورته‌دن قالقه‌رق دين الهى يريوزنده استقرار بولمش .

۳ — مختلف قطعه‌لردن كلن مسلمانلرك عينى مركزده تلاقيسندن بوتون عالم اسلام ايچون بر چوق فوائد استحصال ايديلير .

٤ — حج ايدن آدم اوانناده متنوع دعالر اوقومق، الله رضاسى ايچون قربانلر كسمك ، بهمه حال بر ييغين شدائد سفره قاتلانمق ، كناهلردن تميزله‌نه‌رك ، تمايلات و شهوات سفليه‌دن اوزاق طوره‌رق كوكلرك ، يرلرك خالقنه توجهده بولنمق .. حاصلى مكلف اولديغى بوتون اركان و آداب حجى يرينه كتيرمك يوزندن تهذيب اخلاقه مظهر اولور .

حجك وجوبى ايچونده بر طاقم شرطلر وار: يول مصرفنه قدرتى اوله‌جق . غيوبتى مدتنجه اولاد و عيالى كچينديرر مقدارده نفقه ترك ايده‌بيله‌جك. صحتى اعتباريله سفردن عاجز بر حالده بولونمايه‌جق، حج يولنده تهلكه‌يه، ياخود بر دوشمانلغه معروض اولمايه‌جق و غيرمشروع هيچ بر يركى اوده‌مك اضطرارينى كورميه‌جك .

حقيقتده اركان وآداب حجك خلاصه‌سى تلبيه‌لرله، مختلف دعالرله، نيازلرله الله‌ه مناجاتدن عبارت . بوخصوصده سنت محمديه‌نك بيلديرديكى مأثور بر طاقم دعالر واركه حجه كيدن آدام بوتون آيينلر آره‌سنده مثلا احرامه صوبونوركن، مسجد حرامه كيرركن واورادن چيقاركن، طواف ايدركن ، سعى ايدركن ، جبل عرفاتده وقفه‌يه طورووركن اونلرى اوقور . بو دعالردن برى شودر : ۱] «اللهم يارفيع الدرجات و منزل البركات ويا فاطر الارضين والسموات ضجت اليك الاصوات بصنوف اللغات يسألونك الحاجات وحاجتى اليك ان تذكرنى فى دار البلاء اذ نسينى اهل الدنيا . اللهم انك تسمع كلامى و ترى مكانى و تعلم سرى و علانيتى ولا يخفى عليك شيء من امرى انا البائس الفقير المستغيث المستجير الوجل المشفق المعترف بذنبه اسألك مسألة المسكين و ابتهل اليك ابتهال المذنب الذليل دعاء من خضعت لك رقبته وفاضت لك عبرته و ذل لك جسده و رغم لك انفه . اللهم اخرست المعاصى لسانى فمالى وسيلة من عمل ولا شفيع سوى الامل . الٰهى انى اعلم انا ذنوبى لم تبق لى عندك جاهاً ولا للاعتذار وجهاً و لكنك اكرم الاكرمين. الٰهى ان لم اكن اهلاً ان ابلغ رحمتك فان رحمتك اهل ان تبلغنى فرحمتك وسعت كل شيء . يامن ليس معه رب يدعى ويا من ليس فوقه خالق يخشى ويا من ليس له وزير يقصد ويا من ليس له حاجب يرشى. يامن لايزداد على كثرة السؤال الا جوداً وكرماً وعلى كثرة الحوائج الا تفضلاً واحساناً. اللهم ان لكل وفد جائزة ولكل زائر كرامة ولكل سائل عطية ولكل راج ثواباً ولكل ملتمس لما عندك جزاءً ولكل مسترحم عندك رحمة و لكل راغب اليك زلفى و لكل متوسل اليك عفواً و قد وفدنا الى بيتك الحرام ووقفنا بهذا المشاعر العظام و شهدنا هذه المشاهد الكرام رجاءً لما عندك فلا تخيب رجاءنا » ۱]

۱] احياء العلوم جزؤ ۱ صحيفه ۱۸۱

۱] اى درجاتى يوكسلتن اللهم ، اى بركتلرى اينديرن ، كوكلرى يرلرى يارادان خالقم ، سسلر درلو درلو لسانلرله كورولده‌يوب سكا طوغرى يوكسه‌ليور، سندن حاجت ديله‌يور. بنم ديله‌كمده اهل دنيا طرفندن اونودولديغم دار امتحانده سنك بنى آكمقلغكدر. ياربى، سن بنم سوزيمى ايشيده‌يورسين؛ يريمى كوريورسين ، كيزلى ، آچيق نه‌م وارسه بيليورسين . هيچ برايشم سندن صاقلى دكل. بن بيچاره‌يم ، فقيرم، عنايت ايسته‌يورم ، امان ديله‌يورم ، قورقويورم ، كناهلريمى اعتراف ايديورم. ياربى، سندن بر بيچاره ناصل ايسترسه بنده اويله ايسته‌يورم ؛ ذليل بر كناهكار سكا ناصل يالواريرسه بنده اويله يالواريورم . حضور عظمتكده بوينى بوكمش ، سنك ايچون كوزلرندن ياشلر بوشانان ، سنك اوغورنده بوتون وارلغى ذليل ايدن، سنك ايچون بورنى طوپراقلره سورتن بر قولك سكا ناصل دعا ايدرسه بنده اويله دعا ايديورم . ياربى، معاصيدن ديلم سويله‌مز اولمش . سكا توسل ايده‌جك بر عملم اولماديغى كبى املدن باشقه شفيعم‌ده يوق . اللهم ، بيليورم كه ، ايشلديكم كناهلر يوزندن، نه حضور عظمتكده موقعم ، نه‌ده سندن عذر ديله‌يه‌جك يوزم قالمامش . لكن سن اك كريملرك اك كريميسين . الٰهى بن رحمتكه ييتيشه‌بيلمك ايچون اهل دكلسه‌م رحمتك بكا ييتيشه‌بيلير . چونكه سنك رحمتك هرشيئى قوجاقلايه‌جق درجه‌لرده كنيش . اى يانى باشنده كنديسندن استمداد ايديله‌جك باشقه اله اولمايان الله ! اى اوست طرفنده ديكر بر قورقوله‌جق خالق تصور ايديله‌مين خلاق ! اى يانه وارله‌جق وزيرى ، اطماع ايديله‌جك پرده دارى بولونمايان مالك الملك ! اى ديلكلر چوغالدقجه احسانى ، كرمى چوغالان ، حاجتلر آرتدقجه انعامى ، فضلى آرتان الله ! ياربى ، هر قافله‌نك جائزه‌سى اولور، هرزيارتجى‌يه اكرام ايديلير ، هرايسته‌ينه عطيه ويريلير ، اميد ايله كلنه ثواب احسان اولونور ، نامتناهى جودكدن طلبده بولونانلره مكافات ، رحمت ايسته‌ينلره رحمت، سنى ديله‌ينلره قرب ، سكا توسل ايدنلره مغفرت رايكان بويورولور . بزلر سنك بيت حرامكه كلدك ، شو بويوك مشاعرك قارشيسنده طوردق ، شو مبارك مقاماتده حاضر بولوندق . اميديمز نزد احديتكده‌كى لطف وعنايتدن نصيب آلمقدر . ياربى ، اميديمزى بوشه چيقارمه . »

زکات و صدقات — دنیاده بر دین یوقدرکه ایلکه و احسانه تشویق ایتمسین ؛ آنجاق بو خصوصده‌کی احکام و تعالیمی اعتباریله هیچ بری اسلامه یتیشه‌من. اسلام ، فقرا ایچون زنکینلرك مالنده ـ فقه کتابلری طرفندن بیلدیریلان شرائط موجبنجه ـ معین بر حق طانیور . حتی بو قاداری‌ده کافی کورمیه‌رك صلهٔ رحم کبی ، اقربایه معاونت کبی ، طوللره ، اوکسوزلره رفق و مرحمت کبی دها برچوق ایلکلری توصیه ایدییور بوندن باشقه ، فقر و احتیاج اربابنه طغیدیلق اوزره ، عقوبات فصلنه نقدی ، مالی متنوع جزالر قویمش بولونیور .

دین اسلام فقرایه مادی معاونتی فرائضك باش طرفنه کچیره‌ن وبونی قطعی وثابت برحق بیله‌رك مال صاحبلرندن حقوق وتکالیف سائره کبی اداسنی طلبده بولونان ایلك دیندر . شو حالده اسلام دیکر دینلر کبی ایلکه ، احسانه ، اوکسوزلری ، طوللری حمایه‌یه ترغیب ایله اکتفا ایتمیور ؛ بونی مکلف اولانلردن هر درلو واسطه ایله استیفاسی لازم برحق شرعی طانیور . ایشته بونك نتیجه‌سیدرکه نه‌زمان ونرده اولورسه اولسون بو فریضه‌نك اقامه‌سنه اعتنا ایدن اقوام اسلامیه‌نك افرادی آره‌سنده کرك فقر و سفالت ، کرك فقرانك اغنیایه قارشی بسلدیکی غیظ وکین ، باشقه‌لرنده اولدیغی قادار دکل ، همان هیچ یوق کیبدر . چونکه فقر و ضرورتك امتلری نه‌حاله کتیره‌جکی و بویوزدن فردی ، اجتماعی ، سیاسی نه مدهش مفاسدك میدان آله‌جنی دین اسلامك نظر احاطه‌سندن قورتولامشدی .

اشتراکیون مذهبنك تأسسندن بری غربلیلر فقرانك دردیله مشغول اولیورلر ؛ بیچاره‌لری أزن سفالته قارشی حرب آچیورلر . بر طرفدن‌ده طورمایوب مؤتمرلر وجوده کتیریورلر بلای ضرورتی اورته‌دن قالدیرمق ، بشرك بویوك بر قسمنی بو آفتك پنجه‌سندن قورتارمق ایچون دوشونه‌بیلدکلری تدابیری تثبیت ایدییورلر . بونکله برابر ، دائما کورمکده‌یزکه ، سفالتك طیرناقلری دنیانك هر طرفنده بو زواللی طبقه‌نك مظلوم قانی ایچنده یوزمکدن بر آن بیله خالی دکل !

غربلیلر برچوق دوشونجه‌لر ، برچوق تدبیرلره ، برچوق قرارلره رغماً بشریتی بو فلاکتك تحمل ایدیله‌من حاله کلن دهشتندن قورتاره‌بیلمکده‌کی عجزینی کوردی . اویله‌یا ! عجبا مفرط اشتراکیلك ؛ قومونیستلك ، بولشه‌ویکلك نه‌در ؟ بو اقوامك میدانده کزن دزده قطعیاً مؤثر برچاره بولمقده‌کی عجزلرندن متولد نتائجدن باشقه شیلرمیدر ؟

فقر و سفالتك طوغوردیغی فردی ، اجتماعی ، اخلاقی خسرانلر اشتراکیونك آثارنده تفصیل ایدیلیور و بو خصوصده پك قورقونج حقیقتلر بیلدیریلیور .

ضرورت انسانلر آره‌سنده فحشك یاییلماسنه بادی اولیور . چونکه برچوق کنج قیزلری ، بالخاصه کوزللرینی ، درد احتیاج ابتذاله دوشورویور ؛ قدر وحیثیتلرینی فدا ایتمك صورتیله تأمین معیشت یولنه سوق ایدیور . اونلرده بولوندقلری مرتبهٔ عزتدن اینه‌رك ذلتلر ، محقریتلر ایچنده سوروکله‌نیورلر . جانسز متاع کبی الدن اله دولاشیلیه ، صرف بهیمی هوساتی یاتیشدیرمق ایچون آراتمایه باشلایورلر . اونه فجیع عاقبت ! اونه سفیل موقع !

شیقاغوده انعقاد ایدن مؤتمرك بیاننه کوره بو مملکتده یکرمنجی عصرك بدایتنده حکومته هرسنه درت میلیون دولار ویرکی ویرن اون بیك فاحشه وارمش . مع مافیه مؤتمر الندەکی تقریرلرك مندرجاتی ، انسانلق شرفنه طوقونه‌جق درجه‌لرده فجیع اولدیغی ایچون ، نشر ایتمکدن چکینیور . حال‌بوکه شوبیلدیکمز مدهش رقم شیقاغو حکومتندن صورت رسمیه‌ده رخصت آلمقسزین فحشه دوکولنلره طبیعی شامل دکل . یوقسه بریکیلرك یکونی اونه‌کیلردن جداً پك فضله‌در .

ضرورت فحشك بو ایکرنج شکلنی طوغوردقدن باشقه زوج ایله زوجه آره‌سنده‌کی مناسباتی‌ده فساده ویرییور ؛ اقوامك ، جماعاتك چوغنده طلاق ، یاخود رسمی افتراق انتاج ایتدیکی کبی غیر رسمی اوله‌رق نامتناهی آیریلقلره سبب اولیور . ۱۹۱۲ سنه‌سنده اکثریتی ضرورتدن تولد ایتمش اوزره انکلتره‌ده ۹۵۰ طلاق ومحکمه قراریله ۳۵۰۰ افتراق وقوعه کلمش . حکمه استناد ایتمه‌ین آیریلقلر ایسه بونك قات قات فوقنده . ۱۸۸۷ دن ۱۹۰۶ تاریخنه قادار کچن ۱۹ سنه ظرفنده آمریقا حکومات متحده‌سنده‌کی طلاقك مقداری ۹٤۵٦۲۵ ی بولمش که بو عدد عینی مدت ایچنده عقد ایدیلن ازدواجلرك اون برده برینه بالغ اولیور . مع مافیه غیر رسمی مفارقتلر ، برده محکمه حکملریله وقوع بولان تفریقلر بو حسابه داخل دکل .

ضرورت سائقه‌سیله میدان آلان جنایاته کلنجه ، منتظم حکومتلر طرفندن هرسنه بوبابده اجرا ایدیلن احصائی تدقیقات اویله آچی حقیقتلر بیلدیریورکه بونلرك قارشیسنده انسان مسلمانلغك وضع ایتدیکی زکات و صدقات قانونلرینك قیمتنی درحال آکلایور .

موضوع بحث اولان جنایاتك بوراجقده یالکز انواعنی بیان ایله اکتفا ، بزم ایچون ممکندر : ۱ـ انتحار ، ۲ ـ تزویر ، ۳ـ سرقت ، ٤ ـ یول کسمك ، ۵ ـ قتل ، ٦ ـ سیاسی فوضی واختلال .

ضرورت دینیلن بو قورقونج آفته قارشی کله‌بیلمك ایچون اجتماعیون برچوق وسائطه مراجعت ایدییورلر ؛ لکن دمین سویلدیکمز وجهله موفق اولامایورلر . أوت ، بو مقصدله شرکتلر ، اتحاد تجاری جمعیتلری ، دینی جماعتلر ، منع مسکرات هیئتلری وجوده کتیردیلرسه‌ده هیچ برفائده کوره‌مدیلر . بعضیلری‌ده فقرك اك کسدیرمه علاجی فکرلری تربیه ایدرك انسانلره ایچنده بولوندقلری محیطدن ، شرائطدن ناصیل

استفاده اولوناجغنی اوکرتمکدر ، دیدیلر وفردلره اعتماد نفس حسنی تلقین ایده‌جك برطاقیم تدبیرلرده بولوندیلر . لكن اسكی نسللرك براقدیغی اقتصادی، اجتماعی قانونلر پایدار اولدقجه بوکبی واسطه‌لرك عجزدن باشقه برشی کوستره‌میه‌جكی اشترا كیونك تأییدیله ایجه آكلاشیلدی.

اسلامه کلنجه ، او ، ضرورت دینیلن خسته‌لغك ماهیتنی بیلدی ومداواتی ایجون کوستردیکی اصول ایله فقرانك فلاکتنی تهوین ایتدی وزنکینلرله بونلر آره‌سنده‌کی حیاتی احتیاجات ومناسباتك تکثیری خصوصنده پك حکیمانه طاوراندی لكن دنیا مالی اعتباریله انسانلرك عین سویه‌یه کتیرلمسنه کلنجه اسلام بونی قبول ایتمك شویله طورسون ، مادةً وعادةً محال اولدیغنی کورور وبشری بوفکر اطرافنده طوپلامق ایجون اوغراشان مفرط اشترا كیون حماقتنه حکم ایدر: « ورفعنا بعضهم فوق بعض درجات لیتخذ بعضهم بعضاً سخریاً ـ سورهٔ زخرف » ١]

صوکره ، دین اسلام افرادی حق تملکندن منع ایتمیور ؛ بونکله برابر احتکاری ، غبن فاحشی قطعیاً تحریم ایله مرتکبلرینی معاقبه‌ده بولونیور وبوصورتله بشر آره‌سنده عدل اقتصادیی تأمین ایتمش اولیور.

معلومدرکه قادینلرك اشتراكه قبول ایتمسی، جوجوقلرك ده آنالرینه ، بابالرینه عائد اولمایوب جماعتلره نسبت ایدلمسی کبی اولجه اشترا كیوندن سن سیمونك ایلری سوردیکی، صوکره‌لری‌ده روس بولشه‌ویکلرینك طرفدار اولدیغی فکرلر مسلمانلغك روحیله طابان طابانه ضددر . ذاتاً هیچ برذوق سلیمك قبول ایتمدیکی وفطرت بشرك طویدقجه اوربردیکی بوکبی دوشونجه‌لر بوتون دیکر متمدن ملتلر طرفندن‌ده رد اولونمشدر .

خلاصه، مسلمانلقده‌کی زکاتلر، مجبوری ویرکیلر، مؤكد صورتده توصیه اولنان صدقه‌لر دنیانك هرطرفنه داغیلمش ملیونلرجه خلقی فقر یوزندن کله‌جك ضعف بدندن وضیق مسكندن قورتارمق ، صوکره ، جماعات بشریه‌یی سفالتك طوغوره‌جغی عمومی فلاکتلردن ، اختلاللردن ، اخلاقی شورشلردن ، بویوك بویوك جنایتلردن قورومق ایجوندر . اسلام اغنیایه قارشی فقرانك سینه‌سنده‌کی غیظی ، حسدی ، کینی قالدیروب یرینه فردلرده وعائله‌لرده الفت ، محبت، سرور یرلشدیرمك غایه‌سنی تعقیب ایدیور .

شریعت اسلامیه انواع زکاتی شوصورتله بیلدیرمشدر :

١ ــ ایش کورمیوب صالمه کزن حیواناتك زکاتی . بونلر صاحبلری طرفندن کندیلرینه‌یم ویریلیوب یالکز دول ایجون محافظه اولنور. دوه، صیغیر، قویون بو قسمه داخلدر .

٢ ــ هر کونکی غدایی تشکیل ایدن حبوبات ایله خرما و اوزومك زکاتی .

١] انسانلردن برقسمی دیکرینه ایش کوردیره‌بیلمك ایجون بعضیلرینك درجه‌سنی بعضیلرینك اوستنه چیقاردق .

٣ ــ آلتون وکوموش نقودك زکاتی .

٤ ــ اموال تجاریه‌نك زکاتی .

٥ ــ طوپراقدن چیقاریلان آلتون وکموش معدنلریله ینه طوپراق آلتنده بولنان اسکیدن قالمه دفینه‌لرك زکاتی .

٦ ــ زکات فطرکه رمضان بایرامی کونی کندیسنك وعائله‌سنك ییه‌جکندن بر اولچك فضله‌سنه مالك اولان هر مسلمانه واجبدر . برده هرکس کندی حسابنه بوزکاتی ویره‌جکی کبی نفقه‌سی اوزرینه واجب اولان باباسنك ، آناسنك، زوجه‌سنك، جوجوقلرینك حسابنه‌ده ویره‌جکدر .

صوکره‌ده کفارت دینیلن مالی برطاقم ویرکیلروار . اوروجی فساده ویرمك ، یمیننده حانث اولمق کبی شیلرك کفارتیکه بونلرده فقرا وبیچارکانه ویریلیر .

فرض اولمایان صدقه‌لره کلنجه علیه الصلاة والسلام افندیمز صدقاتك بوقسمنه پك چوق تشویقده بولونمشلردر « کل امرئ فی ظل صدقته حتی یقضی بین الناس» ١] وابوالدردایه خطاباً ایراد بویوریلان « اذا طبخت مرقة فاكثرماءها ثم انظر الی اهل بیت من جیرانك فاصبهم منه بمعروف » ٢] ارشاد نبویسی ایله « لیس المسكین الذی ترده التمرة والتمرتان واللقمة واللقمتان انما المسكین المتعفف » حدیث شریفی بو بابده برر نمونه‌در .

زکات اقچه‌سنك صورت صرفی شویله‌در :

١ ــ فقرایه. فقرا نه‌مالی، نه‌ده قازانمایه قدرتی اولمایان کیمسه‌لردر.

٢ ــ مساکینه. قازاندیغی شی نفقه‌سنه یتیشمه‌ین کیمسه‌لردر .

٣ ــ زکات مأمورلرینه . بونلر زکاتك قبضنه ، نقلنه ، حفظنه ، مستحق اولانلره توزیعنه باقارلار .

٤ ــ رقبه‌سنی قورتارمق ایجون کندیسنی مکاتبه‌یه ربط ایتدیرمش کوله‌لره .

٥ ــ نامشروع بریره صرف ایتمه‌مك شرطیله بورجه کیروب‌ده اوده‌یه‌میین کیمسه‌لره .

٦ ــ حکومتدن کندیلرینه برشی ویریلمه‌ین کوكللی عسکرلره .

٧ ــ اسلامه ایصیندیرمق ایجون مؤلفة القلوبه .

٨ ــ غیر مشروع برمقصدله اولمامق اوزره سفره چیقاران یولجیلره .

ایشته زکاتك صورت صرفی حقنده قرآن کریمك صراحتی بویولده.

أوت ، عالم اسلام دینك بورکن مکینی محافظه ایتدیکی مدتجه عزتنك ، شوکتنك منتهاسنی بولمشدی . بونکله برابر مصرده، جاواده ، طرابلسده،

١] انسانلر آره‌سنده حکم اولونجه‌یه قادار هرکس کندی صدقه‌سنك ظل حمایه‌سنده بولونه‌جقدر .

٢] چوربا پیشیردیکك زمان صوینی بولجه قوی، صوکره باقده‌قومشولرکدن برعائله خلقنه اوندن حصه آییر .

تونسده ، مغرب اقصاده حالا بوفریضه‌یی ادا ایدن جماعتلر موجود . سنه بیتدیمی ، یاخود حصاد وقتی کلدیمی باقارسین ، مامملکلری ایچندن الله‌ه عائد اولان حصه‌یی چیقاروب فقرایه ، مساکینه طاغیدیرلر .

زکات فطره کلنجه بونی ویرمه‌ین هیچ بر مسلمان طانیمایورز ، مکرکه قدرتی اولماسین . بوسایه‌ده درکه فقرایی ، محتاجینی رمضان بایراملرنده شن ، شاطر کورورز . قربان بایراملرنده‌ده قدرتی اولانلرک کسدیکی حیوانلردن ارباب فقره اصابت ایدن پارچه‌لر صاحبلرینه قالاندن چوق زیاده‌در .

افراد مسلمین آره‌سنده‌کی متقابل وداد ومحبت رابطه‌لرینی تأیید ایچون اسلامک تثبیت ایتمش اولدیغی حقوقی کتابمزک اوچنجی قسمنده سویلیه‌جکز .

تجددک شرعاً لزومی وشرائطی

متفکرین علمای اسلامیه‌دن المالیلی حمدی افندی حضرتلری طرفندن نشر اولونان (تحلیلی تاریخ فلسفه : مطالب ومذاهب ـ مابعدالطبیعه وفلسفهٔ آلهیه) عنوانلی اثرک مقدمه‌سندن :

شیمدی مبادئ علمیه وعقلیه‌سی ثابت ومحفوظ اولان دینمزه بو تجدد ناصیل کله‌بیلیر ؟ فکر بدعته قارشی مهاجم اولان دین مبین بو تجددی نصل تأمین ایده‌بیله‌جك ؟ شونی ایی درخاطر ایتمك لازم کلیرکه اول وآخر سویلدیکم وجهله تجدد ، تبدل وتحریف دکلدر . اسلامده اك بیوك دستور دستور وحدت اولدیغی ایچون بتون مبادئ سائره بودستور وحدتك جهت انکشافی نقطهٔ نظرندن عامل اولاجق وبتون تجددانده بو نقطهٔ نظر محفوظ طوتیله‌رق هذیت امت محافظه ایدیله‌جکدر . بوصورتله هرعصرده واقع اولان فکری ومادی حادثات بر تجربه نقطهٔ نظریله تدقیق ایدیلوب مبادینك صور تطبیقه‌سنه ارجاع نظر اولنه‌جق وبوصورتله بر طرفدن تجربی واستقرائی ، دیکرطرفدن عقلی واستنتاجی مضاعف برسیر ایله جهت تلاقی بولنه‌جق وبوصورتله حیات امته شعوری ویا لاشعوری اوله‌رق کیرن شئونات جدیده‌نك نسب صحیحهٔ دینیه وشرعیه‌سی تنقیح وتثبیت اولنه‌جق ، وعوارض مهلکه اولان بدعتلرله ، اسباب حیاتیه‌دن اولان انکشافات جدیده بالتفریق بریسی طی وبریسی تقریر ایدیله‌جك ، نهایت عقول ایله حسیات توحید اوله‌رق وجدانلره یکی احتیاجلری تطمین ایدن یکی بر نشوهٔ شطارت وامنیت ویرلمك خصوصنه اعتنا قلنه‌جقدر . مبادئ منصوصه محفوظ طوتیله‌جق وفقط تفریعات وتطبیقات نقطهٔ نظرندن یکیلکلر حصوله کله‌جك ، دها طوغریسی بزمسه‌یه‌جکمز یکیلکلرله بزمسه‌یه‌میه‌جکمز یکیلکلرك حدودی آیرلمق کبی بر انکشاف وجدانی الده ایدیله‌جك وبو طریق ایله نفس اجتماعی فترت وشقاقدن قورتیله‌جقدر . مجددك یاپه‌جغی شی وحدتی قیرمق ، شقاقی آرتیرمق ، اصولی انکار ، فروعی تجرید ، استقامتدن انحراف ، تشهیات مجرده‌یه تبعیت صورتیله وجدان امتی اجنبی وجدانلره تمثیل ایتمك وهذیت امتی رفع ایده‌جك بدعیاته یول آچمق اولمیه‌جقدر . تجدد بزه نفرت دکل ، محبت زرق ایده‌جك ، هراس دکل ، امنیت کتیره‌جکدر . هرعصرك تاریخی کوزلجه ضبط ایتمك واوتاریخده اسباب وعلل شرعیه‌نك قیمت عملیه ونتائج اجتماعیه‌لرینی تدقیق ، وبو صورتله عصر سابقك برفذلکه‌سنی یاپوب عصر آتینك احتیاجاتنی تعیین ایلمك ، ایشته ورثهٔ انبیا اوله‌جق علمای دینك وظیفه‌لری بودر . بواحتیاجات ، بعضاً نظری ، بعضاً عملی قیمتلری حائز اولور . احتیاجات نظریه علمی ، احتیاجات عملیه عملی شخصیتلر ایسترکه مجددلر ایشته بو شخصیتلردن ظهور ایده‌جك وبو شخصیتلر امتك هذیتندن یتشمك لازم کله‌جکدر .

کلام وحکمتك بالجمله علوم وفنون وکافهٔ عقلیات ایله ، فقهك تشریعیات واجتماعیات ایله ، حدیث وتفسیرك اخلاق وادبیات وبتون جهات دینیه وانسانیه ایله اولان علاقه‌لری تقویه وتنمیه اولنور ؛ بر جهتدن حق وباطلك ، برجهتدن‌ده حسن وقبحك معیارلری توضیح وتعمیم قیلنیر ؛ وحالدن مأیوس اولان کوکللر استقبال ایچون برعشق جاودانی بخش ایده‌جك منیه‌لر ، مفکوره‌لرله اشباع قلنیر . علم وعقل ، شئون جدیده ایچنده وجدان اجتماعینك بقای وحدتی تحت ضمانه آله‌رق ضروریات دینیه واجتماعیه‌یی تقویه ایدر ، حیاتده نفس اجتماعینك بووحدت ایچنده عشق وهیجانی تحیقلار ، تنافر کیدر ، برینه تجاذب کلیر . ارواح وقلوب لواء الحمد احمدی آلتنده طوپلانیر ، ظل عرش الرحمانده اوپوشوب قوجاقلاشه‌جق بر حیات جاودانی اکتساب ایلر . آرتق (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) کلمهٔ شهادتی آغزندن چیقوب هوایه منقلب اولماز . بتون معناسیله کوکللرده ، وجمیع اعضای مکلفه‌ده کمال شهود ایله رقص ایدر . غلغلهٔ تکبیر اك هیجانلی مارش اولور . دیدار ابد کورونور ، ذوق فنا هیجلانیر . بو دیدار مواجهه‌سنده انسانیت عشقدن عشقه ، فیضدن فیضه قوشه‌رق عصرتالیده دها یوکسك بر کمال ایچون حاضرلانیر . (للذین احسنوا الحسنی وزیادة لا یرهق وجوههم قتر ولا ذلة اولئك اصحاب الجنة هم فیها خالدون) سری هویدا اولور .

پیغمبر ذی‌شان افندمز حضرتلری بزی بو صورتله طول امدك فتور وقسوتندن قورتاراجق بر وعد الهی‌یی تبشیر ایتمش وفی الحقیقه زمان زمان بو وعد الهی تحقق ایدرك بیضهٔ اسلامی عرقدن عرقه ، مملکتدن مملکته کوتورمشدر . بیك تاریخلرندن بریدرکه بز فیضمزی بودستورده آرامدق واونك ایچون ضامن بقا بر تجددن محروم قالدق . هوس ایتدیکمز تجددلر ، هپ تجدد موت کبی آجی بر تبدل اولدی .

بيقدی، ياپمدی . بو كون عالم اسلام بيوك بر قوطلق وعين زمانده بيوك مصائبدن متولد عظيم بر انتباهك خلجانيله متهيجدر . بو انتباه ايچنده جناب حقدن اونشوهٔ موعودهٔ بی ايستهيهلم ، وايستركن علميه دينی متباين ، عقلی ايله حسی متخالف ناملايم و چاتلاق مدنيتلری دكل ، انسانلغه كمال وحدتيله ياپيشهجق ووجدان مليمزی كوكندن قاوراياجق اولان ، بر مدنيت مسعودهٔ بی منيه ومفكوره اتخاذ ايدهلم . اوروپا علميله، قنيله باريشهميان دينی قارشوسنده اسلامك پك ايی باريشهجغنی ادراك ايتمش بولنديغی ايچون اولسه كركدركه مسلمانلرك بر كون كلوب بو آهنكی قورارق وحقوق بشرك قدسيتی اعلا ايدرك بتون بشريته نمونه اولهجغندن قورقمش وبزی ارشاد واديسنده بيوك ضلالتلره سوق ايتمك ايستهمشدر . اوروپا بزی شعشعهٔ علميهسنه مفتون ايدركن حسيات واجتماعيته تمثيل ايلهمكه چالیشمش ، ودينمزدهكی اساسات تجددی "موضوع بحث ايدركن دين اسلام مانع ترقيميدر" دكلميدر ؟ ديه بر موضوع اورتهيه قويمشدركه بوندن بتون مقصدی، دين اسلامك خاصهٔ محفظهسنی قيرمق وترقی بی كنديلرينه تمثل صورتنده تفسير ايتمك جهتنه معطوف اولديغی يازيلان اثرلرندن مشهود اولمقدهدر . «قرآن آناليزه» ناميله آيات قرآنيهيی فرانسزجه ترجمهلرينه كوره موضوعلره تحليل وتصنيف ايدن اثر مهمك حاشيهلرندهكی نوطلره دقت ايديليرسه كورولوركه اوروپا بزم تجددات اخيرهمزی ، پروتستانلغه ويا ديكر بر اوروپا مذهبنك تأثيرينه عطف ايتمكده وهپ بونلری كنديلرينه بنده اولمق كبی بر غايه ايله مطالعه ايلهمكدهدر . فقط اوروپا قورقسه ايدی بر علم وفلسفهسنه ، برده دينه باقاردیده اوعلم وفلسفه ايله طبان طبانه متناقض اولان دينی ، رسومنی بزه تلقيح ايتمكه چالشمادن واز كچر ، اوعلم ايله قوجاقلاشهجق اولان اسلاميتی ترويجه اوغراشير، وحيات اسلاميه اضطراب ويرمكدن ذوق آلمازدی .

بو كون بتون بشريت بر صلاح اجتماعی‌یه احتياجنی حس ايتمشدر . بوده انجق حق واحده پرستش ايدن دين اسلامك دساتيری وبو دساتيرك انكشافات جديدهٔ علميه وحسيه ايله تأييدی صورتيله ممكن اولهبيلهجكدر . بن بو كتابی ترجمه ايدركن مجرد غربك كنه عقلنه وقوف سوداسنی طاشيوردم . فقط بالنتيجه آكلادمكه اوعقل بتون جريانيله بزم دينمز اولان وحدانيت الهيه عقيدهسنه طوغری قوشمش وبتون آرزولره رغماً كرك الحادی وكرك تثليثی تثبيت ايدهمهمشدر . اونی تعقيب ايدركن اسلاميتدن آلديغم عقل وفلسفهم صارصلمق شويله طورسون، كيتدكجه كسب قوت ايتدی ، انكشاف ايدهجك نقطهلر بولدی . شمدی اسلافمزك معلومات فلسفيهسیده بو اسلوبده بر تاريخ ايله ارائه اولونهبيلير ودهقاندن باشلايان فلسفهٔ متأخرين ايله تعارفمزده حصوله كتيريليرسه فلسفهنك اسلامدن ماعدا بتون اديانه حرام اولهجغنی بالفعل اثبات ايتمك ممكن اولهجق وفنونه حاكميت عقليه ودينيه‌يی بز قازانمش اولهجغز . بو كتابك بر فلسفهٔ اسلاميه تاريخيله تذييلنی كوكلم پك ايستيوردی . فقط قلت وسائط ايچنده بونی ميدانه كتيرمكله اوغراشيركن ميدانه كان شوقسملرك نشرينی اوزون مدت تعويق ايتمك انديشهسی او آرزومه مانع اولدی .

المالیلی حمدی

اوروپا مكتوبلری :

غربده شرقليلاشمق جريانی

كچن مكتوبمده غربليلاشمق ايستهينلرك مقصدلری نه اولهبيلهجكنی تحليل وفكرلرينی آچيق سويلهلری لازم كلديكنی تمنی ايلمشدم . بو مكتوبمده ده بز شرقليلقدن ، مسلمانلقدن اوزاقلاشمق ايستركن غربده شرقليلاشمق ، دها طوغروسی مسلمانلاشمق جريانلرندن بحث ايدهجكم . صاپا يوللره كيدنلر وملتی ده آرقهلرندن سوروكلهمك ايستهينلر بلكه متنبه اولورلرده كنديسندن اوزاقلاشمق ايستهدكلری شرقك ومسلمانلغك علويتنی تقدير ايدرلر ، ياخود شرقليلغه واسلاميته اولان بغض وحدتلرينی بر پارچه تخفيف ايدرلر .

۱) ايچكی ممنوعيتی . — ايچكينك حيات بشرده آچديغی رخنهلری نظر دقته آلان مسلمانلغك بوندن بيك اوچيوز سنه اول وضع ايتمش اولديغی بو اساسك بشريت ايچون نه قدر منفعتلی اولديغنی غرب شيمدی تقدير ايتمهيه وبو ممنوعيتی جدی صورتده فعلاً تطبيق ايلمهيه باشلايور . ايچكی ممنوعيتی كيتدكجه هر طرفده انتشار ايديور . امينمكه برقاچ سنه صوكره بوتون آمريقاده ، و اوروپاده مسكرات تماميله منع ايديلمش اولهجقدر . غربك حكماسی ، اطباسی ، رجالی ايچكی‌يه قارشی مدهش بر حرب آچمشلردر . هر طرفده تشكل ايدن جمعيتلر ايچكی ايله مجادله ايتمكدهدرلر . بعض يرلرده منع اولونمش ، بعض محللرده ده تحديد ايديلمش ، الحاصل ايچكينك بشريت ايچون نه بيوك بر آفت اولديغی تماميله تقدير ايديلمش وكلياً منعنی تأمين ايچون بر طرفدن جمعيتلرله خلقی ارشاداته ، ديكر طرفدنده قانونلر وضعيله تدابير مانعه اتخاذينه توسل اولونمشدر .

شوراسنی نظر دقتدن اوزاق بولوندورماملیدركه بو كون ايچكی‌يه قارشی غربك آچديغی بو جهادی، مجرد شرقی بر تقليد ، ياخود دينك تأثيريله وجود بولمش بر حركت صورتنده تلقی ايتمك طوغرو دكلدر . غربی ايچكی ايله مجادله‌يه سوق ايدن الك مهم عامل، علمك كوستردیكی حقيقتلردر . علمده ، فنده تدقيقات ايلرولهدكجه ايچكينك حيات بشرده آچديغی رخنهلر اوقدر واضح وقطعی صورتده كورولمشدركه آرتيق

بونك بشریت ایچون اك مدهش فلاکتدن ، اك مهلك آفتدن باشقه برشی اولمادیغنی اعتراف ایتمه‌مك امکانی قالمامشدر .

کورولیورکه فنك ترقیاتی اسلامیتك علویتی ، اساسات اسلامیه‌نك بشرك سعادتی تأمین ایچون وضع ایدیلمش اك عالی دستورلردن عبارت اولدیغنی میدانه قویمقده‌در . شیمدی فنلر ، ایستاتستیقلر هرسنه ایچکی یوزندن نه عظیم تخریبات وقوعه کلدیکنی تمامیله کوسترمکده‌در : میلیونلرجه نفوس بشریه تلف اولیور ، بی پایان ثروتلر هدر اولیور ، حیات اجتماعیه‌نك تملری صارصیلیور ، عرقلر ، نسللر بوزولیور ، عائله‌لر ییقلیور ، پریشان اولیور ، فحش وزنا چوغالیور ، انسانلرك سعی وعمل قدرتی ضعفه اوغرایور ، جرملر ، جنایتلر ، جنتلر چوغالیور ، الحاصل صحی ، اجتماعی ، اقتصادی هر ساحه‌ده عظیم فلاکتلر ، مدهش فنالقلر باش کوستریور .

بز بوتون غربك ، بوتون عالم مدنیتك ایچکی‌یه قارشی آچمش اولدیغی مجادله‌یی کوریبورزده مسلمان اولدیغمزه بیکلرجه شکر ایدیور ودینمزله افتخار ایلیورز . دیمك که بو نقطه‌ده بوتون عالم مدنیت مسلمانلاشیور ، مسلمانلغك ازلی وابدی برحکمنی قبول ایدییور .

آرتیق حقیقت بو درجه‌لرده ظاهر اولمش ایکن اومبارك منع مسکرات قانونی تعدیل ایتمك ایسته‌ینلرك فکرلرینی ، ذهنیتلرینی آکلامق ممکن اولمایور . ایشته بوکون ایچکی مسئله‌سنده غربده‌کی جریان بودر . غربلیلاشمق ایسته‌ینلر نیچون بوحقیقتلری کورمك وکوسترمك ایسته‌میورلر ؟ طوغروسی ، نه‌قدر تأسف ایدیلسه آزدر .

۲) زکات اصولی . — مسلمانلغك وضع ایتدیکی بو اصولده الیوم بوتون آمریقا و اوروپاده واردات سنویه ویرکوسی نامی آلتنده تحصیل وفقیرلرك ترفیه حاللری ایچون صرف اولونمقده‌در .

بز نه‌احمق ، نه‌جاهل انسانلرزکه بشرك سعادتی تأمین ایده‌رك اك یوکسك اساسلره مالك اولدیغمز حالده اونلره آرقه چویریورده یابانجی ملتلرك چوروك نظریه‌لری آرقه‌سندن قوشیور ، ملتی‌ده بو ضلالت یوللرنده سوروکله‌مك ایسته‌یورز . غرب ، غرب ادیبه باغیرانلر بیلمم‌که هانکی محیطلرده وقت کچیرمشلر . غالبا سفاهت عالملرندن باشقه برشی کورمه‌مشلر . اونك ایچون مملکتمزده بارلر آچیق ، قادینلری ذوقلرینه ، کیفلرینه اسیر ایتمکدن باشقه برشی دوشونمیورلر وبیلمیورلر . بونلر قولای شیلر . حسلرینه ، ذوقلرینه مجلوب اولان انسانلری جذب ایدر . فقط جمعیتلر بونلرله یاشاماز . بالعکس بوسفاهتلر جمعیتك تملرینی صارصار . بونك ایچون جمعیتلرك انحلال وانحطاطدن مصونیتنی دوشونن هرمملکتك حکماسی ، رجال مدبره‌سی بوفنالقلرك اوکنه کچه‌بیله‌جك چاره‌لر تحری ایدر وتطبیقه اوغراشیر . بزم غربلیلاشمق علته طوتولان خسته‌لریمز ایسه هم کندیلرینی مملکتك منور ومتفکرلری عد ایدرلر ، هم‌ده کوز کوره کوره مملکتی ، ملتی فلاکته سوروکله‌مك ایسترلر ، نه یازیق !..

قادینلری بارلره کوتورمك ، شانولره چیقارمق ایسته‌یه‌جکلرینه مملکتده فقر وسفالتك اوکنه کچه‌جك تدبیرلر اتخاذ ایتسه‌لر نه‌اولور ؟ زنکینك مالنده فقرا ایچون برحق طانییان شریعت اسلامیه قدر عدالت وسعادتی کافل بردستوری نره‌ده بوله‌جقلردر ؟ ایشته اوروپالیلر وآمریقالیلر بوکون بو دستوره صاریلمشلر ، بونی تطبیق ایله فقیرلرك رفاهنی ، سعادتی تأمینه اوغراشیورلر . کیف وذوقلرندن باشقه برشی دوشونمه‌ین غربجیلر برآزده فقر وسفالتك ازاله‌سی اسبابنی دوشونسه‌لر نه اولور ؟ غرب بوکون مسلمانلغك بویك مهم اساسنی قبول ایتمش ، تطبیق ایدییور .

غربجیلر بواصولی اساساً وضع ایدن اسلامیت اولدیغی ایچون صاقین بواصوله‌ده خصومت کوسترمش اولماسونلر ! اونلر ایسته‌دکلری قدر خصومت کوسترسونلر ؛ مسلمانلر ایچون فطرت بشره اك موافق ، سعادت بشریه‌یی اك زیاده تأمینه خادم اولان کندی اصول وقاعده‌لرینی تطبیق ایتمك اك بویوك شرفدر .

۳) طلاق . — مسلمانلقده اك معتدل واك مقبول شرائط آلتنده تقرر ایدن ، فقط سوء استعمال یوزندن ومجرملرك تجزیه ایدیله‌مسندن فنا برحاله افراغ اولونان بوقاعده‌ده ، شیمدی آمریقا واوروپانك اکثر دولتلری میاننده اسلامیتك وضع ایلدیکی قیدلردن وشرطلردن دها آزمعقول قیدلرایله قانون اولمشدر . مقتضای مصلحت وفطرت غربلیلری بوقاعده‌یی قبوله سوق ایتمشدر .

طلاقك حکمت شرعیه‌سی تدقیق اولنورسه بونك بعض احوالده نه‌قدر ضروری اولدیغی تحقق ایدر . طلاق اسلامیت هیچده خوش کورمز . بالعکس بوندن شدتله توقی‌یی امر ایدر . فقط بعض زمان اولورکه ارتق زوج وزوجه‌نك برآراده یاشاماسی امکانسز اولور ، عائله‌نك سلامتی ایچون طلاقدن باشقه چاره قالماز : ایشته بشرك فطرتی نظردقته آلان شریعت اسلامیه ، خرستیانلقده اولدیغی کبی بونك اوکنه سد چکمه‌مش ، احوال ضروریه‌ده بونی تجویز ایتمش ، شوقدرکه طلاق اك مبغوض برحلال اولمق اوزره تلقی ایلمشدر . ایشته شیمدی غرب ، ضروری زمانلرده عائله‌نك سلامتی ایچون بوقاعدهٔ اسلامیه‌یی قبول ایتمکدن باشقه برچاره بوله‌مامشدر .

انکلتره‌ده طلاق قانونی ایله شریعت اسلامیه آره‌سنده‌کی مقارنت حقنده مقدما سبیل الرشادده نشر اولنمش اوزون بر مقاله‌م واردر . بوخصوصده تفصیلات آلمق ایسته‌ینلر اومقاله‌مه مراجعت ایده‌بیلیرلر .

٤) مسلح صلح ، هر دشمنه قارشی اك صوك سلاحه بیدار آنیلمه . — بوقاعده‌ده مسلمانلغك اك عملی واك قیمتدار اوامرندندر .

شیمدی بوتون اوروپا وآمریقاده بواصول حکمفرمادر. دائمی ومنتظم اردولر تورکلردن بوتون جهانه سرایت ایتمش برشیدر . قوته استناد ایتمه‌ین هرحق هبادر. کندی حقنی مدافعه ایده‌مه‌ین ملتك اسارته محکوم اولدیغنی هرکس بیلیور . بوقاعده‌یی تطبیق ایدن ملتلر پایدار وحقلری محفوظ اولیور . بناءً علیه بوقاعدهٔ اسلامیه‌ده بوکون غربك قواعد سیاسیه وادارهسندن اولمشدر .

٥) **حضرت عیسانك بشریتی وتثلیث مسئله‌سی.** — مسلمانلق نظرنده حضرت عیسانك برپیغمبر، یعنی بر انسان اولدیغنی ، اسلامیتك تثلیثی رد ایلدیکنی بیلیورز. فقط شیمدی‌یه‌قدر نصرانیت ارکانی بواعتقادده دکل ایدیلر . ایکی سنه اول انکلتره‌ده پروتستان کلیساسنك قونغره‌سنده برپاپاس غایت آچیق برلسان ومدلل بربیان ایله حضرت عیسانك هرکس کبی برانسان اولدیغنی، آنجق جناب حقه یقین اولمق وقوهٔ ایمان صاحبی بولونمقله مقدس اولدیغنی ، بوکون حضرت عیسانك الوهیتنی قبول ایده‌جك برکیمسه قالمادیغنی، حضرت عیسانك انسان اولدیغنی قبول ایتمکله هرکسك قلبنده‌دها بویوك برموقع اشغال ایلیه‌جکنی سویله‌مش وقونغره طرفندن مظهر تصویب اولمشدی .

بو سنه‌ده نیاسین کبی، برپاپاس اولادی اولان معتبر برعالم اسوچ غزته‌لرنده غایت آچیق اوله‌رق عینی فکری ایلری سورییور ومارتین لوترك بدایتدن بری بو اعتقادده بولوندیغنی ، فقط کلیسادن تماماً آیریلمامق ایچون بو اعتقادی موقتاً کیزله‌دیکنی سویلیور .

دائرهٔ معارف مؤلفی مایر، نیاسین وشاید کبی محققلر نصرانیتده‌کی تثلیثك مصر وجنوبی عربستاندن آلندیغنی ، بوتون کلیسالرده بولونان حضرت مریم وحضرت عیسانك هیکللری وتصویرلری اسکی مصرلیلرك ایزیس واونك اوغلی هوروس هیکللرندن عبارت اولدقلرینی اثبات ایدییور؛ فنون آقاده‌میلرینك تصویبنه‌ده مظهر اولیورلر .

ایشته عقائد خصوصنده غرب مسلمانلغه تقرب ایدییور ؛ تثلیثی رد ایله حضرت عیسانك بر پیغمبر ، بر بشر اولدیغنی قبول ایدییور. دیمك که نصرانیت واسلامیت آره‌سنده‌کی عقائد اختلافی ، دین مبین احمدینك مظفریتی ایله ختام بولمق اوزره‌در .

٦) **بشریتی دستورلر اطرافنده طوپلامق.** — عصبیت قومیه یوزندن ملتلر آره‌سنده حصول بولان بغض ونفاقلری ، دوکولن قانلری ، وقوعه کان تخریباتی نظر دقته آلان مسلمانلغك قوم وقبیله‌یه مستند جاهلی عصبیت دعوالرینی خوش کورمه‌یوب سیاه ، بیاض ، صاری ، قیرمزی بوتون عروق واقوام اسلامیه‌یی عینی درجه‌ده ، عینی حقوقی حائز اولدیغنی قبول ایتدیکی ، انسانلر آره‌سنده مدار فضل ورجحان اوله‌جق «تقوی» دن باشقه بر شی اولمادیغی ، عینی دساتیر واساساتی قبول ایدن مسلمانلر هرهانکی عرقه، هرهانکی قومه منسوب اولورسه اولسون جمله‌سنك قارداش اولدیغی ، او دساتیرك حاکم اولدیغی هر یر مسلمانلرك وطنی اولدیغی ، بو صورتله متین بر اخوت دینیه وضع ایلمش اولدیغی معلومدر . یعنی ایلك دفعه اوله‌رق اقوام آره‌سنده عملی بر بین‌الملل (انترناسیونال) جریانی احداث ایدن اسلامیتدر که بو سایه‌ده مسلمانلر آره‌سنده محبت ، تساند ، صمیمی قارداشلق تأسس ایتمشدر .

شیمدی بر مدتدن بری اوروپا وآمریقا ، بو اسلام دستورینی غایه اتخاذ ایتمشدر ، اونی تطبیق ایچون صرف مساعی ایدییور . برنجی ، ایکنجی ، اوچنجی سوسیالیست انترناسیونالری ، یشیل زراع انترناسیونالی ، سیاه (قاتولیك کلیساسنك) انترناسیونالی، ودیکر انترناسیونالر هپ عینی اساسی تعقیب غایه‌سیله تشکل ایتمکده ، عینی دستورلر اطرافنده افراد واقوام مختلفه‌یی طوپلامغه چالیشمقده‌درلر .

بالطبع اسلامیتك وضع ایتدیکی محبت ، اخوت وتساندی بو انترناسیونالر تأمینه موفق اوله‌مدی . فقط بو باشقه مسئله‌در . بزم عرض ایتمك ایسته‌دیکمز جهت، افرادواقوام آره‌سنده‌کی عرق وقومیت تفرقه‌لرینی ازاله ایدرك عینی دستورلر اطرافنده بشریتی طوپلامق قاعدهٔ اسلامیه‌سنك بوکون اوروپا وآمریقاده رواج بولمسیدر . غرب عالمی بونك ایچون او قدر عظیم فداکارلقلر اختیار ایتمکده‌درکه بزم ایچون موجب عبرت وانتباه اولمق لازم کلیر . بو قاعدهٔ اسلامیه‌نك تعمیمی ایچون بیکلرجه وسائط نشریه‌یه مراجعت ایدییورلر، بروپاغاندا تشکیلاتلری یاپیورلر ، میلیونلر صرف ایدییورلر .

نه غریبدر که بعض مسلمانلر بیك شو قدر سنه‌دن بری تأسس ایتمش اولان بو قاعدهٔ اسلامیه‌نك قیمت واهمیتنی تقدیر ایده‌میورلرده حج وسائره کبی بو بین‌الملل تشکیلات ومؤسساتی ییقمق ایسته‌یورلر. بو خصوصده غرب مسلمانلاشیور ؛ بز ایسه ادوار ابتدائیه‌ده‌کی جهالت ونفاق زمانلرینه رجوع ایدییورز . عالم شمول اولان دینی واجتماعی مؤسسه‌لریمزی ییقمق دکل، اونلردن استفاده ایتمه‌نك چاره‌سنه باقمالی‌یز .

٨) **شکل حکومت مسئله‌سی.** — بوخصوصده‌ده اوروپا بویوك بحرانلر کچیرمکده‌در ، پارلامنتولرده‌کی فرقه‌جیلق احتراصاتی صنوف اجتماعیه آره‌سنده مدهش کین ونفرتلر حصوله کتیرمش ، عینی عرقه منسوب افرادی یکدیکرینك خصم بی‌امانی یاپمشدر. بوکون غرب پارلامنتولرنده‌کی اعضالر آرتیق کندی اجتهادلریله حرکت ایده‌میورلر ، هپسی فرقه‌لره تقسیم اولونمش ، مملکتك منافع عمومیه‌سندن زیاده منسوب اولدقلری فرقه‌لرك منافع خصوصیه‌لرینی تعقیب ایدییورلر ، یعنی فرقه منفعتی وفرقه تغلبی وطنك منافعی فوقنده طوتولیور . بر طاقم بولتقه‌جیلر ملتلرك مقدراتیله اوینایورلر. خلق ازیلیور . بو یوزدن پارلامنتولر

حقیقی سعادت اجتماعیه‌یی تأمین ایده‌میور . بونك ایچون مضر بر مؤسسه تلقی اولونمه‌یه باشلایور .

اوروپا شیمدی فرقه‌جیلق احتراصلرندن آزاده ، وطنك منفعتی هرشیئك فوقنده تلقی ایدن ، استقلال اجتهاد ایله حرکت ایله‌ین حقیقی شوری مجلسلری ایسته‌یور ، نفاق وشقاقلری ازاله ایدرك حکومتله خلق آره‌سنده محبت وصمیمیت تأسیس ایتمك آرزو ایدیور .

ایشته بو خصوصده اوروپا ، انسانلری هردرلو اغراض وآمال بشریه‌نك فوقنده اولان اساسات عادله اطرافنده طوپلایان اساسات وتشکیلات اسلامیه‌یه طوغرو کیدییور .

§ بالاده‌کی نقطه‌لردن باشقه میراث ، معدن ایشلتمك ، تعدد زوجات ودیکر بر چوق مسائلده اوروپاده انقلاب علامتلری کوریبورم . مادیت پرستلکك افلاسی پك یاقیندر . بوتون کشمکشلر ، بوتون اختلالار دین حسلرینی تقویه ایدییور . اوروپا هرحالده بو کونکی وضعیتده قالمایه‌جقدر . بر چوق نقطه‌لرده اسلامیته طوغرو یورومکده‌در .

ایشته غریب بوصورتله بر چوق نقطه‌لرده اسلامیته طوغرو توجه ایتمشکن ، یعنی اسلاملاشیورکن بزی غربلیلاشدیرمق ایسته‌ینلرك احوال جهان حقنده‌کی وقوفسزلقلرینه ، جهالتلرینه دیه‌جك یوقدر !

مونیخ : دوقتور
احمد فؤاد

خلافته دائر مناقشات

آنقره‌ده چیقان یکی کون غزته‌سنك صاحبی وقانون اساسی انجمننك رئیسی یونس نادی بکك طوروب طورورکن خاندان خلافت حقنده « انسانلرك اك آلچاغی » کبی تحقیر وتزییفك اك آغیری واك غلیظی اولان بر تعبیری استعمال ایتمسی وبو تحقیر وتزییفه طنین غزته‌سنك « سرخوش نعره‌سی » دیه مقابله‌ده بولونمسی اوزرینه مع الاسف تحدث ایدن خلافت مناقشه‌سی بوهفته بوتون مطبوعاتی جدی صورتده اشغال ایتدی .

خلیفه حضرتلرینك استعفا ایدرك بروسه‌یه کیده‌جکنه وشکل انتخابك دکیشه‌جکنه دائر بر طاقم شایعه‌لر دوران ایتدیکی حقنده (ایلری) و (اقشام) غزته‌لری طرفندن نشر اولونان خبرلر ، بالآخره بو خبرلرك اصل واساسی اولمادیغی حقنده دیکر صباح غزته‌لری طرفندن وقوع بولان نشریات وذات حضرت خلافتپناهی ایله یاپیلان ملاقاتلرده اوحادثه‌یه انضمام ایلدی . بومناسبتله کرك انقره‌ده‌کی ، کرك استانبولده‌کی بوتون یومی غزته‌لر خلافت وخاندان خلافت حقنده شایان دقت متعدد مقاله‌لر نشر ایتدیلر . بوهفته افکار عمومیه‌یی اشغال ایدن اك مهم مسئله بو نشریات اولدی .

شئون اسلامیه‌یه تعلق عظیمی درکار اولمقله برابر بز بومسئله‌یی موضوع بحث ایتمك ایسته‌میورز . زیرا بحثه قالقیشه‌جق اولسه‌ق اساسدن بحث ایتمك ایجاب ایده‌جکدر . بوکا ایسه بیلمیزکه احوال حاضره مساعدمیدر ؟ اساساً خلافت مسئله‌سی بوتون مسلمانلری شدتله علاقه‌دار ایدن اك نازك ، اك حساس بر مسئله‌در ؛ دیکر مسائل حقنده‌کی مناقشاته بونك اصلا تحملی یوقدر .

مسائل مقررهٔ اسلامیه‌دن اولان خلافت بحثنده بر طاقیم عندی مطالعات ایله افکار اسلامیه‌یی تهییج ایتمکدن ایسه بوبابده غایت احتیاطلی بیاناتده بولونمق ، ضرورت اولمادقجه بومسئله‌یی موضوع بحثدن ممکن مرتبه توقی ایلمك مقتضای سیاست ومصلحتدر .

یومی غزته‌لریمزك دیکر مسائلده اولدیغی کبی بومسئله حقنده‌ده جف القلم نشریاتده بولونملری ، مناقشه قاپولری آچملری هیچده موافق مصلحت وسیاست دکلدر . بر جرائد یومیه باش محررلرندن چوقدرجا ایدرزکه یالکز داخلده دکل ، بوتون اسلام عالمنده کمال اهمیت وهیجانله تعقیب اولونان بوغایت نازك بحثی قاپاسونلر ، بومسئله اطرافنده مناقشه‌یه میدان ویرمه‌سونلر . بوکون مملکتك منفعت وسلامتی بونی اقتضا ایتمکده‌در .

فرنکلشمك هوسی

مسلمان قادینلرینه شیمدی‌ده شاپقه کیدیرملك می ایسته‌یورلر ؟

(وقت) رفیقمز بوهفته‌ده اورته‌یه پك مناسبتسز بر غریبه چیقاردی . برنجی صحیفه‌سنك معتنا بر موقعنده « کوزل بر باش موداسی » سرلوحه‌سیله بر فرنك قادینك رسمنی قویور وآلتنه شو سطرلری یازییور :

« آوروپا غزته‌لری یکی بر باش موداسندن بحث ایدییورلر . قیشین مانتولر اوزرنده ظریف برشکل آلاجغنی تخمین ایتدیکمز بو موداده الثانی جنسدن قویو رنکده قدیفه‌دن بر باشلق یاپیلمقده‌در . بوباشلغك هرایکی طرفنده ینه عینی قدیفه‌دن یاپیلمش ایکی ظریف بوغوم واردر . بالطبع باشلغك باشك اوك وآرقه طرفلری‌ده اوزرلرنده منتظم قیوریقلر وجوده کتیرمك اوزره تنظیم اولونمقده‌در . بو باش ، قیش کونلرنده هرحالده ظریف دورمایه‌جق بر باش اولماسه‌کرکدر . »

اوروپا غزته‌لرینك فرنك قادینلری ایچون ترسیم وتقدیم ایتدیکی قیشلق شاپقه‌نك ظریف برشکل آلاجغنی بیان ایدن وقت غزته‌سنك بوسطرلرندن عادتا بزم قادینلرمزك بوباش موداسنی تقلید ایتمه‌لرینی توصیه ایتدیکی اکلاشیلیور . (وقت)ك بویله شاپقه پروپاغاندالرنده بولونماسی حقیقةً شایان تأثردر . اساساً کچنلرده (وقت)ك آچدیغی (بار) و (شاتو) آنکتی‌ده موجب حیرت اولمشدی . چونکه وقت آنجق « مسلك » و « بر نصیب » دن محروم اولانلرك اختیار ایده‌جکی بر خط حرکتی تعقیب ایدرك مملکتك مقدساتنه بیله هجوم ایدنلرك یازدقلرینی

درج ایتمکدن چکینمه‌مش ویك حقلی تأثرلر ومؤاخذه‌لرله قارشیلانمشدی. (وقت) غزته‌سنك هرحالده بر مسلك مختاری واردر. فقط مع التأسف بونی نشریاتندن آکلامق ممکن دکلدر. (وقت) غزته‌سی هرشیدن اول مسلکنی ایضاح ایتسه‌ده بو جهت بیلنسه، هرکس (وقت) ی اولدیغی کبی آکلاسه نه ایی اولور. فقط (وقت) هانکی مسلکی تعقیب ایدرسه ایتسین، مملکتمزده بویله شابقه مروجلکنی یاپمه‌سنی هیچ برکیمسه حسن تلقی ایده‌مز. شابقه‌جیلغك محل ترویجی (وقت) ك صحیفه‌لری اولماسه کرکدر.

شو مملکتی فرنکلشدیرمك وهویتنی غائب ایتدیرمك ایچون چالیشانلر یاپدقلری ایشك نه وخیم بر ایش اولدیغنی آکلاسه‌لر، بو خلقك حسیاتنه برآز حرمت ایتمه‌یی اوکرنسه‌لر!..

اتحاد واتفاق

کابلده انتشار ایدن محترم (امان افغان) رفیقمزدن اقتباس وترجمه ایدلمشدر:

هیئت جامعهٔ بشریه‌یی تشکیل ایدن انسانلرك هپسی عقل وشرعك ضروری کوستردیکی احکامه بناءً بری فردی، دیکری اجتماعی اولمق اوزره ایکی وظیفه ایله مکلفدر. موقعنده بو ایکی وظیفه‌دن برینه رعایت ایتمك مهمدر. هرایکی وظیفه‌دن تزاحم ایدنجه اجتماعی وظیفه‌نك ارجح و الزم اولمسی ایجاب ایدر. شریعت اسلامیه، تشریع احکام اثناسنده، هرایکی وظیفه‌یه اتم واکمل بر صورتده رعایت اولنمسنی نظر دقته آلمشدر. چوق دفعه شریعتمز تکالیف اجتماعیه‌یی فردی وظائفه اقدم صایمشدر. پیغمبر ذیشانمز افندمز حضرتلری ده کندیسیله شریعتی اجتماعی اوله‌رق امته طانتدیرمشدر.

جامعهٔ اسلامیه دستورلرینك امر محافظه‌سیله مسلمانلرك ترقی وتعالی‌یه طوغری قوشملری کیفیتی اتحاد کلمه اولمدقجه حاصل اولمیه‌جغنی بیان شارع اقدس، دیانت مبجلهٔ اسلامیه‌یی قبول ایدن بالعموم مسلمانلره اتحاد و اتفاق ایتملرینی تأکید بیورمشلر، هرکونا اختلاف کلمه‌دن، تفرقه و تشتتدن (فاعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا) آیت کریمه‌سیله آنلری منع ونهی ایتمشلردر. عینی شریعت اجتماعیه مسلمانلری یهود ونصاری دوستلغندن منع بیورمشدر.

اوحالده بزلرده، کندی رسول محترممزله خلفای راشدینه تبعیت واقتدا ایتمه‌مز لازمکلیر. انجق بوسایه‌ده اهل صلیب وتثلیث مقابلنده کلمهٔ توحیدی محافظه‌یه قادر اوله‌بیله‌جکز وآرامزده بغض وعداوت، شقاق و نفاق صاچمق ایستین اسلام دشمنلرندن صاقینه‌جغز.

قرآن دشمنلرینك، یاخود (غلادستون) طرفدارلرینك، فرقان تابعلرینه دوستلق و صمیمیت کوستره‌جکلرینه هیچ بر وقت اینانمه‌یهلم. کندی غرض وسیاستلرینی ترویج یولنده موقت بر زمان ایچون صورت حقدن کورونسه‌لر بیله، جاهل و ساده دل اولان بز مسلمانلری آولامقدن بشقه بر مقصد تعقیب ایتمدکلرینی بیلملی‌یز. «السیاسة تتشکل باشکال مختلفة» دستورینی هرحالده بزدن دها ایی تطبیق ایتدکلری محققدر.

پك غریبدرکه بز زواللی مسلمانلر علیهمزه مکرر صورتده چوردکلری انتریقه‌دن، فساد دولابلرندن عبرت آلمیورز وینه اوسیاست دجاللرینك دام تزویرلرینه اوغرامقده قورتوله‌مایورز.

کمال جرأتله ادعا ایده‌بیلیرزکه (سنی، شیعی) تفرقه‌سنی بو کونه قدر نشر ایدنلر واهل اسلام بیننده برایکیلك قاوغاسنی صالمغه چالیشانلر اونلردر. مثال آرامق ایچون اوزاقلره کیتمیه‌لم، یانی باشمزده‌کی هندستانه بر کره عطف انظار ایده‌جك اولورسه‌ق، حقیقتی اکلامقده اصلا کوجلك چکمیه‌جکز.

اقوام اسلامیه نه زمان غفلت اویقوسندن اویانه‌جقلر و «ان الدین عند الله الاسلام» آیت جلیله‌سنی قولاقلرینه کوپه یاپوب دین دشمنلرمزك قلبلرمزه القا ایتمك ایستدکلری شبهه‌لردن وارسته واونلرك دسیسه‌لرندن تخلیص نفس وکریبان ایده‌جکلر؟ بز مسلمانلری وهن و ضعفه دوچار ایتمك ایچون شو صوك سنه‌لرده نیجه بلاد اسلامیه‌یی دست غاصبانه‌لرینه کچیردیلر. الآن مسلمانلرك ایلك قبله‌سی صاییلان ارض فلسطینده باشمزه برده یهودی حکومتی تأسیس ایتمك آرزوسنی تعقیبدن کری قالمامقده‌درلر.

شایان تعجبدرکه، (الکفر ملة واحدة) فحواسنجه اهل صلیب بربرلریله بزم علیهمزه اتحاد واتفاق ایتمکده اولدقلری حالده، بز غافل مسلمانلر دیناً، شرعاً برلکه، برلشمکه مأمور ایکن بو وظیفهٔ دینیه‌مزه حالا حقیله رعایت ایتمه‌مکده‌یز! حالبوکه بزم بو کونکی وظیفه‌مز یوزلرجه سنه اولکندن دها آغیر ودها مهمدر. چونکه بز کریده قالدق، دشمنلرمز چوق ایلریله‌مشلر، بزی برآن اول بتیرمك، محو ایتمك، کوله یاپمق ایچون صلیبیون عادتا هم عهد و وفاق اوله‌رق برلشمشلردر. معاذالله موفق اولسه‌لر، دیار اسلامده نه تك بر جامع ومناره قاله‌جق، نه‌ده اذان محمدی سسی طویوله‌جقدر. مشاهد ومساجد اسلامیه کلیسالره مبدل اوله‌جقدر.

بو آجی حقیقتلری ادراك ایدن افغانستان اهالیسیله سرتاج مفخرتلری بولنان (امیر) حضرتلری تلافیٔ مافات ایچون بو دقیق نقطه‌لره فوق العاده اهمیت ویررك، بوتون دین قارداشلرمز آره‌سنده روابط اخوتکارانه‌یی کچمش کونلردن دها زیاده (حبل متین) ایله توثیق ایتمکه عزم ایتمشلردر.

بوکا بناءً افغانستانده یشایان و تماماً بزم وطنداشلرمز اولان (جعفری المذهب) دین قارداشلرمزه قارشو، حقیقی بر صمیمیت واخوت

دستورینی اظهار وابراز ایتمك ایچون بوسنه‌نك محرم الحرام آینده ماتم طوتانلره افغان سنیلرینك‌ده التحاق و اشتراك ایتملرینی شوكتلو (امیر) حضرتلری امر و فرمان بیورمق صورتیله جامعهٔ اسلامیه‌نك هر ایكی عنصر قیمتدارینی ممنون ایتمش ، جمله‌نك خیر دعاسنی استجلابه موفق اولمشلردر . امیر حضرتلری بوقدرله ده اكتفا ایتمه‌مش ، (عاشورا) كوننده بالذات ماتم مجلسی تشكیل اولنان كابلك (جند اول) محله‌سنه توركیه سفیری فخری پاشا وبالجمله رجال ، علما ، سادات و اعیان مملكتله برابر تشریف بیوره‌رق ، ساعت اون بردن ایكی‌یه قدر اوراده حضرت (سیدالشهدا) نك پك الیم مناقب شریفه‌لرینی و افاضل علمای جعفریه طرفندن وحدت واخوت اسلامیه‌یه دائر ایراد اولونان مواعظ شریفه‌یی دیكله‌دكدن صوكره منبره چیقه‌رق علمای مشارالیهمك یوزلرندن ، صقاللرندن اوپمشدر . ایران سفیریله افغان شیعیلری امیر حضرتلرینك بو التفاتلرینه تشكر ایتمشلردر .

ریفستان قهرمانلرینه یاردیم

ریفستان قهرمانلرینه ، قوجه اسپانیایه قاهر ضربه‌لر ایندیرەن غزات اسلامیه‌یه صحی یاردیمده بولونمق خصوصنده (هلال احمر) ه وقوع بولان دعوت مع الاسف دوچار اهمال اولدی . بین الاسلام بر مؤسسهٔ شفقت اولان (هلال احمر) جمعیتی منافعنی تقدیر ایدرك بو وظیفهٔ اسلامیه‌یی ایفا ایتمش اولسه بوتون اسلام عالمنك مظاهرتنه ، ودائمی معاونتنه احراز لیاقت ایتمش اولوردی . بز بو نقطه‌یی بوندن مقدم دفعات ایله ایضاح ایتمش ونشریاتمزك هلال احمر اوزرنده اجرای تأثیر ایتمكله برابر اسلام عالمنده فوق العاده ممنونیت ایله قارشیلاندیغنی كوردك . ازجمله هندستان مطبوعاتی ، وبالخاصه (بومبای) ده انتشار ایتمكده اولان یومی (خلافت) غزته‌سی نشریات واقعه‌مزی حسن تلقی ایدرك بو خصوصده بزمله همفكر اولدیغنی بیان ایتمشدر . نشریاتمزك اسلام عالمنده بوشكلده تلقی اولونماسی (هلال احمر) ك نقطهٔ نظرمزی قبول ایتدیكی تقدیرده احراز ایده‌جكی موفقیتك نه قدر بیوك اولاجغنی كوسترمكده‌در . هلال احمرك ، بو طرز مساعی‌یی اختیار ایتمه‌سی اونك مقاصد علویه‌سنی تحقق ایتدیرمك خصوصنده اعظمی تسهیلاته واعظمی موفقیته نائل اولاجغنی اثبات ایتدكدن صوكره بو مؤسسهٔ اسلامیه‌نك بیله بیله بومنافعی استحضار ایده‌جكنی ظن ایتمه‌یورز . بناءً علیه هلال احمر جمعیت محترمه‌سنك نظر دقتنی ینه بومسئله‌یه جلب ایدییور وریفستان مجاهدلرینه بر هیئت صحیه اعزام ایتمه‌سی ایچون وقوع بولان دعوتمزه اجابت ایتمه‌سنی تمنی ایدییورز .

بوندن مقدم وقوع بولان نشریاتمزی نظر دقته آله‌رق دعوتمزه اجابت ایدنلردن بحث ایتمشدك . بوهفته پك حمیتلی بر مسلمان اولان ارضروم موقع مستحكم قوماندانی میرآلای شوكت بك افندی ارضروم موقع مستحكمی ضابطلرینك ریف قهرمانلرینك امور صحیه‌لرینه صرف اولونمق اوزره تبرع ایتدكلری یكرمی لیرایی كوندرمكده‌در . بو پك حمیتلی مسلمانلره عرض شكران ایدرز .

لادینی‌می ، دینی‌می ؟

ایلری غزته‌سنك ۱۰ تشرین ثانی ۳۳۹ تاریخلی باش مقاله‌سنده شایان دقت بر فقره كوردك . باش محرری دییوركه :

« عالم اسلام بیلملیدركه توركیه برجمهوریت اسلامیه‌در . سلطنت عثمانیه‌نك قانون اساسیسنده صراحةً مندرج بولونان بوماهیت دینیه ، ۲ تشرین ثانی ۱۳۳۸ ده سلطنت الغا ایدیلیركن تأیید ایدیلدیكی كبی ۲۹ تشرین اول ۱۳۳۹ ده جمهوریت اعلان قیلنیركن معدل مواد اساسیه‌نك ایكنجی نومروسیله تأكید ایدیلمشدر . توركیا جمهوریتی دائما علمدار اسلامدر . بوندن انعزالی ممكن دكلدر جمهوریت اك حقیقی دولت اسلامیه شكلی اولدیغندن ، بز سائر دول اسلامیه‌دن زیاده روح اسلامه توفیق حركت ایتمزدر . »

بو فقره‌نك نظر دقتمزی جلب ایتمسی ایلری غزته‌سی طرفندن یازلمش اولدیغی ایچوندر . یوقسه بویوك ملت مجلسنك اساسات اسلامیه‌یه مبتنی برمجلس اسلامی اولدیغنده واحكام اسلامیه دائره‌سنده حركت ایله مسلمانلغی یاشاته‌جغنده وصیانت ایده‌جكنده شبهه‌مز یوقدر .

دها كچن كون ایلری غزته‌سی :

« بز لاییق (لادینی) غربجی‌یز ، عنعنه‌یه ، ماضی‌یه مربوط دكلز . بوكونكی ملی دولت ، حكومت ومجلس طرفداری‌یز . — عنعناته قارشی متحد برملی جبهه قورمق مجبوریتنده‌یز . — بوكونكی حكومتك باشنده بولونانلر تجدد خصوصنده صاغلام برقناعته مالك اولدقلرندن بو قناعتلرینی فعلیات ایله كوسترمه‌یه عزم ایتمشلردر . تورك قادینلرینك صحنه‌یه چیقمه‌لری بحثنی تازه‌لیه‌رك حكومت وپولیسك قوه‌مانعه‌سنی چاغیرانلر آلدانیورلر . چونكه تجدد وانكشاف خصوصنده آرتیق بركون بیله فوت ایتمه‌مكه قرار ویرن برحكومت زماننده‌یز . »

دییوردی . عجبا نه‌دن اقتضا ایتدی‌كه دون بوسبوتون باشقه بر شكلده كوسترمك ایسته‌دیكی حكومتی بوكون باشقه بر مسلكده كوستریور ؟ دون (لادینی) لكدن بحث ایدركن بوكون (دینی) لكدن بحث ایدییور . حق تعدد ایده‌میه‌جكنه كوره عجبا ایلری‌نك فكرنجه بونلرك هانكیسی طوغرودر ؟ ایلری غزته‌سی بوصوك فكرنده ثابت قدم میدر ؟ یوقسه (طنین) غزته‌سنك سیاست اسلامیه‌دن بحث ایتمسی اوزرینه بویله مدافعه‌ده بولونمه‌یه لزوم كورن ایلری ، یارین ینه (لادینی) لكدن‌می بحث ایده‌جكدر ؟ اكر او فكرینك ضلالت اولدیغی ، بو صوك فكرینك حقیقت اولدیغی سویله‌یه‌جك اولورسه تشكر ایدرز ومظهر هدایت اولدیغندن طولایی كندیسنی تبریك ایدرز .

لكن عینی تاریخلی (۱۰ تشرین ثانی ۳۳۹) غزته‌سنك دیكر بر صحیفه‌سنده دەنیلیوركه :

« كنج آرقاداشلر ، وطنداشلر ! كندی حقكزی كندیكز استرداد

ايديكز ! حكومتدن ياردم بكلمه‌يكز ! ترامويده‌كى ، واپورده‌كى پرده‌لرى ، بوله‌لرى پارچه‌لامق سزك الكزده‌در . تردد ايتمه‌دن بونلرى ييرتيكز . قيريكز ، پارالاييكز ؛ اكر سزه مانع اولمق ايسته‌ينلر بولونورسه ، اونلرى‌ده پارالاييكز »

اورهزنه ، بو لاحه طورشيسى نه ؟ مادامكه ماهيت دينيه‌مزى محافظه ايدييورز ، مادامكه اسلاميتدن انعزالك امكانى يوقدر ، اوحالده نه‌دن ايلرى غزته‌سى مسلمان قادينلرينى اركك‌لرله ، خرستيانلرله ، يهوديلرله ديزديزه اوطورتمق ايسته‌يور ؟ اوپرده‌لر ، او بوله‌لر مسلمان قادينلرينك آداب وشعائر دينيه‌لرينك تأمين محافظه‌سى ايچون قونولمشدر . ماهيت دينيه‌سنى محافظه ايدن ، مسلمانلقدن انعزال ايتمه‌ين بر حكومت اونلرى ناصيل قالديره‌بيلير ؟ بويله بر حكومتك زماننده « بونلرى ييرتيكز قيريكز ، پارالاييكز ؛ مانع اولمق ايسته‌ينلر بولنورسه اونلرى‌ده پارالاييكز . » ديمك اعظم جرائم دكلميدر ؟ اوت ، يونان اداره‌سى آلتنه كيرن محللرده يونانليلر ترامواي‌لرده‌كى ، واپورلرده‌كى پرده‌لرى ، بوله‌لرى پارچه‌لاديلر ، تردد ايتمه‌دن ييرتديلر ، قيرديلر ، پارالاديلر ؛ مانع اولمق ايسته‌ينلرى‌ده پارالاديلر . فقط ايلرى‌نك بو جرائم وفضايحى ارتكاب ايتمه‌يه دعوت ايتديكى كنج آرقاداشلر ، كنج وطنداشلر كيملردر ؟ صاقين بو آرقاداشلر ، بو وطنداشلر روملر ، ارمنيلر اولماسون ! اونلرك الندن كلسه ايلرى‌نك بو ديديكى شيلرى مع الممنونيه ياپارلر . فقط هيچ بر مسلمان بو فضايحى ارتكاب ايتمز . مادامكه حكومتمز ماهيت دينيه‌سنى محافظه ايتمكدن ، مادامكه مسلمانلقدن انعزال ايتمه‌مشدر ؛ بو فضايحى هيچ كيمسه‌نك ارتكاب ايده‌جكنه شبهه‌مز يوقدر .

خلقه رهبرلك ايتمك ، خلقى ارشاد ايتمك داعيه‌سيله نشر اولونان بر غزته‌نك آداب وحيثيت مليه ايله اصلا قابل تأليف اولمايان بويله مناسبتسز دعوت وتشويقلرده بولونمسى صوك درجه شايان تأسفدر .

***

ايلرى غزته‌سى ۱۳ تشرين ثانى تاريخلى نسخه‌سنده‌ده اوقافه ، مدرسه‌لره هجوم ايديور . معارف طرفندن اوقافك ، مدرسه‌لرك ضبط اولونمسنى يازيور . كيمك مالنى ضبط ايديورسك افندى ! كنديكى قيزيل بولشه‌ويك ديارنده‌مى ظن ايديورسك ؟ ماهيت دينيه‌سنى محافظه ايدن ، مسلمانلقدن انعزال ايتمه‌ين بر دولته بويله شيلر توصيه ايديليرمى ؟ ضبط ايده‌جك ، ييقه‌جق آرتيق برشى قالمادى‌ده شيمدى صيره اوقافه ، مدرسه‌لره‌مى كلدى ؟ بر مسلمان دولتى اوقافى ، مدرسه‌لرى ضبط ايتمك ، ييقمق دكل ؛ اونلرى احيا واعمار ايلمكله مكلفدر .

مؤسسات اسلاميه‌يه قارشى نه‌در بو هجوملر ؟ متصل ضبط ايتمكدن ، ييقمقدن بحث ايديورلر . برآزده اعماردن بحث ايتسه‌لر نه اولور ؟ مثلا بوكون مملكته يوز بيكلرجه مهاجر كليور . بونلرك صورت اسكانلرى ايچون ، صغوقلرده ، يوللرده پريشان اولمامارى ايچون بر طاقم تدابير توصيه ايده‌جك يرده شوراده بوراده قالان اوچ بش مدرسه‌دن ، اوقافدن نه ايستيورلر ؟ آ كلاشيلان بو افنديلرك اعمار نامنه هيچ برشى بيلدكلرى يوق كه متصل ضبط ايتمكدن ، ييقمقدن بحث ايديورلر . هانى ، مملكتى مادى ، معنوى چول حالنه كتيرمك ايچون (ايلرى) نك جذرى پروغرامنى تطبيق ايتمك كافى كله‌جكدر ! اووقت بايقوشلر كبى بو خرابه‌لر اوزرنده اوتوب طورسونلر . هى كيدى مصلحلر ! . .

افغان ــ ايران

عهدنامه‌سى صورتى

« لا اله الا الله محمد رسول الله »

« واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا »

جامعهٔ اسلاميه وروابط عرقيه وقومشولق علايق حسنه‌سى ايله ايران وافغانستان آره‌سنده مناسبات حسنه وروابط دوستانه‌نك تحكيمى ايچون بو عهدنامه منعقد اولمشدر .

بو مقصد مقدسك اجراسى ايچون بر طرفدن اعليحضرت شهنشاه ايران ، كندى وزير امور خارجيه‌سى اولان حاجى ميرزا حسين خان (محتشم السلطنه) بى ، ديكر طرفدن اعليحضرت امير افغانستان كندى سفير ومعتمدى اولان جناب سردار عبدالعزيز خانى مأمور تعيين بيورديلر . مشارالهما بو بابده كندى رسمى صلاحيتنامه‌لرينك تعاطيسندن صوكره آتيده‌كى موادى متفقاً تحرير وتثبيت ايلديلر :

برنجى فصل ـ بو كوندن اعتباراً صادقانه دوستلق ومناسبات حسنه ايران وافغانستان حكومتلريله هر ايكى دولت تبعه‌لرى بيننده بر قرار اوله‌جقدر .

ايكنجى فصل ـ دولتين معظمتين متعاهدتين ديارلرنده بولنان سفير ، ايلچى ووكيللرى ، بين الملل مرعى اولان رسوم وعادات موجبنجه معين ومقرر حقوق وامتيازاتدن مستفيد اوله‌جقلردر .

اوچنجى فصل ـ هر ايكى دولتك تبعه‌لرى ، ايستر حال قامتده اولسون ، ايستر اثناى مسافرتده ، محترم اولوب كاملاً كندى دولت متبوعه‌لرينك مأمورلرى حمايه‌سنده بولنه‌جقلردر .

دردنجى فصل ـ هر ايكى دولتك تبعه‌لرى مقيم ومسافر بولندقلرى مملكتك قانونلرينه تابع اولوب ، مرافعه ، جنحه وجنايت ايشلرنده او محلك عدليه محاكمنده دعوالرى رؤيت وتسويه اوله‌جقدر . هر ايكى طرفك قونسولوسلريله سياسى مأمورلرى ، قضائى ، حقوقى وجزائى اولان مسائلده مداخله‌يه حقلرى اولميوب ، هر ايكى دولتك محاكمى او كبى دعوالرك مرجعى صاييله‌جقدر .

بشنجى فصل ـ هر ايكى حكومتك مركز تجارت اولان شهرلره باش شهبندر ، شهبندر ، ويس قونسول ، شهبندر وكيلى تعيينه حقلرى اوله‌جقدر . آنجق بو مأمورلر مأموريتلرينك تصديقندن صوكره وظائف مودوعه‌لرينه مباشرت ايده‌بيله‌جكلردر .

آلتنجی فصل — هر ایکی حکومتك تبعه‌لری بر برلرینك مملکتنده، داخلده‌کی تبعه‌نك خدمت نظامیه و سائر اوکبی وظائفندن معاف و مستثنا اوله‌جقلردر.

یدنجی فصل — عادی جرم و تقصیر ایله مجرم و متهم بولنان هر ایکی حکومت تبعه‌سی بر برلرینك حدودینه فرار ایده‌جك اولورلرسه ایکی طرفك مأمورلری اوکبی مجرملری اعاده ایتمکه حقلری اوله‌جقدر. بو خصوصده مأمورین محلیه هر درلو معاونت و تسهیلات کوسترمکه بورجلیدرلر. فقط مجرمین سیاسیه بوندن مستثنا بولنه‌جقلردر.

سکزنجی فصل — مناسبات دوستانه ایله روابط تجاریه‌نك تقویه‌سی ایچون هر ایکی متعاهد دولت کرك تجارت، کرك کمرك، پوسته و تلغراف مناسباتنه عائد اولان عهود و مقرراتی بر آن اول ترتیب و تنظیم، امضا و تصدیقدن صوکره موقع اجرایه وضع ایده‌جکلردر.

طقوزنجی فصل — طرفین متعاهدیندن بری ایله اوچنجی بر دولت آره‌سنده حرب وقوعنده، دولتین آره‌سنده‌کی دوستلق و مودت روابطنك اخلالی، دشمن و محارب اولان دولتك تسهیل موفقیتنی موجب حرکاتدن — بیطرفلره مخصوص قوانین موجبنجه — اجتناب ایده‌جکدر.

اوننجی فصل — ایران ایله افغانستان آره‌سنده حکمفرما اولان روابط دوستانه‌نك و صمیمی اعتمادك تمامیله تأمینی مقصدیله هر ایکی دولت بیننده مذاکرات سیاسیه ایله خاتمه پذیر اولمایان اختلافات مهمه‌نك، بین‌الملل مرعی اولان مقررات و عادات وجهله، حکم اصولیله حل و فصلنی قبول و کمال صمیمیتله بالجمله احکام صادره‌یی موقع اجرایه قویه‌جقلرینی تعهد ایدرلر.

اون برنجی فصل — بو برنجی عهدنامه تبرکاً فارسی لسانیله یازلمشدر.

اون ایکنجی فصل — متعاهد هر ایکی دولتك مرخصلری، معاهده‌نك امضاسی تاریخندن اعتباراً یاخود ممکن اولدیغی تقدیرده دها اول عهدنامه‌یی تصدیق و آنی طهرانده، یاخود کابلده تعاطی ایتمکی تعهد ایدرلر. بناءً علیه هر ایکی متعاهد دولتك ممثللری مذکور عهدنامه‌یی امضا و تختیم ایتمشلردر.

طهران: ١٥ شوال المکرم ١٣٣٩ مطابق ١ سرطان ١٣٠٠

امضالر: ایران خارجیه وزیری محتشم السلطنه
افغانستان سفیری عبدالعزیز خان

مذکور معاهده‌نامه‌نك ذیلی

برنجی فصل — اوچنجی ماده‌نك تفسیری شودر: هر ایکی دولتك مأمورین رسمیه‌سی ایجابنده مملکتك قوانین جاریه‌سی موجبنجه کندی تبعه‌سنه لازمکلن تسهیلاتی استحصال ایچون مأمورین محلیه‌یه مراجعت ایده‌بیلیرلر.

ایکنجی فصل — وقتیله افغانستاندن ایرانه هجرت ایتمش اولان عشایر و قبایل ایستر (بربری) وسائر قبایل اولسون، کافی السابق ایران تبعه‌سی صاییله‌جقلر و افغانستانه مسافرت ایتمك قصدنده بولنانلرك تذکره‌لری ایرانده بولنان افغان مأمورلرینك امضا و تصدیقنی حاوی اولمدقجه افغانستانه کیرمکه حقلری اولمیه‌جقدر. یایلا و قیشلاره کیدن هر ایکی طرفك قبایل و عشایر افرادی افغانستانده ایکن کندیلرینه افغان و ایرانده‌کی اقامتلری اثناسنده‌ده ایران تبعه‌سی کبی معامله ایدیله‌جکدر.

بو معاهده‌نامه‌نك عقد و امضاسندن اول، افغانستاندن ایرانه هجرت ایدنلرك کافی السابق ایران تبعه‌سی عدیله، یاقین زمانلرده اجرای تجارت ایچون ایرانه کلنلرك ده اللرنده‌کی وثیقه‌لره نظراً ایران تابعیتی معاملاتنی حاوی اولمدیغی تقدیرده کندیلرینك افغانستان تبعه‌سی عد ایدیله‌جکلردر.

اوچنجی فصل — بالاده‌کی فصلده ذکر اولوندیغی اوزره ایراندن افغانستانه هجرت ایتمش قبائل و عشایر افرادیله ایرانیلر حقنده اشبو معاهده‌نامه‌نك عقدندن اولکی حکم باقی قاله‌جق و افغانلیلره ایران حکومتی طرفندن یاپیله‌جق اولان عین معامله‌یی‌ده افغانستان حکومتی یاپمغه حق اوله‌جقدر.

امضالر: افغانستان خارجیه ناظری ژنه‌رال محمد ولیخان
ایران سفیری نصرالله اعتلاء الملك

خلقك افکاری

مسلمان قادینلرینی بارلره، شانولره چیقارمق ایسته‌ینلرك نظر دقتنه

وقتك آچدیغی آنکت مناسبتیله بو هفته آلدیغمز مکتوبلر:

استانبولده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

شو صیره‌لرده بوتون مسلمانلرك مادی و معنوی مربوط اولدیغی دارالخلافه کبی بر اسلام شهرنده بعض اخلاق دوشکونلرینك شعائر اسلامیه‌یه قارشی ارتکاب ایتدکلری علنی تجاوزات محیطمزده بك درین بر عصبیت و نفرتله قارشیلانمش، حتی بو مسئله کویلره قدر عکس ایده‌رك بك چوق کیمسه‌لری دلخون ایتمش و بعض ذوات آرتیق بویله چیرکین حالك اوکنه کچمك ایچون بر چاره دوشونیلمه‌سی لزومندن بحث ایتمشلردر. قادینلرك سلامة الاسلام بارلره، شانولره و سائر غیر مشروع و محل تهمت اولان یرلره کیتمه‌سنی تجویز ایدن و افکار عمومیه‌ده بویله آرزو ایتدیکنی سویله‌ینلر بونی کورسون و آنی بیلسینلرکه: آنجق دینی و دنیاسی ایچون چالیشان بو معصوم ملت اویله اوچ بش غرب بودالاسنك آرقاسندن کیده‌مز. آیغی چاریقسز، صیرتی کوملکسز، یییه‌جکدن، ایچه‌جکدن محروم زواللی ملتك ناصیرلی اللرندن چیقان پاره‌لرله اوقویان، آوروپا مکتبلرینه کیده‌رك سنه‌لرجه قولاقلری اذان سسی دویمایانلر ینه بو فقیر خلقك نعمتیله پرورده اولدیغی حالده ملتك عنعناتی، اخلاقی، دینی، اجتماعیاتی تحقیر ایتمکدن، اونی هر زمان بالطالمقدن اوتانمایورلر. اویله آدملرك ملت نظرنده هیچ بر موقعی یوقدر. بونلر مضر کیمسه‌لردر. آنجق ملتك حیثیتنه رعایت ایدنلر اونك قلبنده یاشار. اسلامیتی دائما ضلالته سوروکله‌ینلر عجبا بو ملته تکامل نامیله نه یاپیورمشلر؟ تکاملی احتوا ایدن یالکز قادینلرك حیاسزجه حرکاتیله دینه قارشی آچیلان حرب میدر؟ مجبامات بو کار اضی میدر؟ ملت دائما عصمت، عفت و ناموسنك محافظه‌سی ایچون چالیشیر.

قادینلرك حریم عصمتنی لکه‌لەمك ، خلقی چیقماز یوللره سوروكله‌مك ایسته‌ینلر اك منفور كیمسه‌لردر . ملتله اونلرك علاقه‌سی یوقدر .

بو سویله‌دكلرم شخصی بر فکرك محصولی اولمایوب بوتون بر قضا خلقنك ترجمان حسیاتیدر . ۱ تشرین ثانی ۳۳۹ . چركش مفتیسی

مصطفی

. .

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

استانبولده بعض كیمسه‌لرك مسلمان تورك قادینلرینی بارلره كوتورمك ، شاپوله چیقارمق ایسته‌دكلرینی ، بر طاقم غزته‌لرك و محررلرك ده بونلره طرفدار اولدقلرینی كمال تأسفله كوردك . عزم و ایمانمزله وجوده كتیرمش اولدیغمز حكومت ملیه و دینیه‌مزك بوكا مشروع حركتلره مساعده ایده‌جكنی قطعیاً ظن ایتمیورز . بز توركلر عصرلردنبری عنعنات دینیه و ملیه‌مزی محافظه ایتدك . دیكمزه قارشی وقوع بولان هر هانكی بر تعرضه بویون اكمدك . اكر استانبول قادینلری اخلاقی نفسخ ایتمش درت بچق غرب مفتونلرینك بروپاغانداسیله پردهٔ عصمتلرینی چاك ایدرك كندیلرینی اجانبك انظار اشتهاسنه وضع ایده‌جك اولورلرسه بز آناطولی مسلمانلری استانبوله بر فرنك شهری نظریله باقمقدن المزدن كلمز . مع‌مافیه بو رذالتلری ارتكابه جرأت ایدنلرك نه اولدقلری بیلیرسیز بر شرذمهٔ قلیله‌دن عبارت اولدیغنی ظن ایدییورز . و بو ظنمزده اصابت ایتدیكمز قناعتنده بولونیورز . چونكه استانبول آناطولیدن زیاده تربیهٔ دینیه كورمشدر . كرچه اجنبی اشغالی حسبیله دین و اخلاق تزلزله اوغرامش ایسه‌ده بو تردی عمومی اولماسه كركدر . افكار عمومیه نامنه سوز سویله‌مكه قالقیشان بعض غزته‌لرك بو فضولی حركتلرینه حیرت ایدییورز . بو صلاحیتی اونلره كیم ویرمش . بو غزته‌لر اكر اناطولی افكار عمومیه‌سنی آكلامق ایسترلرسه ایی بیلسینلر كه آناطولیده هیچ بر مسلمان یوقدر كه دین مقدسمز و شعائر دینیه‌مز علیهنده یازی یازان مطبوعاتی لعنتله یاد ایتمسون . روحمزدن طوغان حكومت ملیه‌مزدن رجا ایدرز كه شعائر دینیه‌مزی ییقمق ایسته‌ینلره میدان ویرمسون .

اوانوس قضاسی مسلمانلری نامنه

عمر لطفی

. .

سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

اولجه نور عثمانیه‌ده‌كی قبرمزی سرایك دده‌لرندن اولان دیاربكرلی ضیا كوك آلپ و آذربایجانلی احمد آغایف بكلر یكی بر مذهب ایجاد ایتمك خولیاسنده‌می بولنیورلر ؟ شعائر اسلامیه یرینه غربك متفسخ اجتماعیاتنی اقامه ایتمك ایسته‌ین كرك بو ذواتك ، كرك ایلری غزته‌سنك نشریاتی نه‌قدر شایان تأسفدر . وقت غزته‌سنك آنكتی‌ده شایان حیرتدر .

استانبولك وثیقه‌لی فاحشه‌لرندن و اونلرك دلداده‌لرندن ماعدا بوتون توركیا ذكور و نسوان اسلامیه‌سی شعائر اسلامیه‌یه قارشی فعلاً و تحریراً وقوع بولمقده اولان تجاوزاتدن پك زیاده متأثردر . حقیقةً اسلامیتك بیوك بر بحران كچیرمكده اولدیغی آكلاشیلیور . الله انجامنی خیر ایلسون . لازستان مسلمانلری نامنه

ع . لطفی

. .

سبیل‌الرشاد غزته‌سی اداره‌سنه

خیلی زماندن بری استانبول غزته‌لرنده اسلامیتك له و علیهنده یازیلان یازیلری اوقورز . صاحبسز قالان امت محمدك كرفتار اولدیغی فلاكتلر كافی دكلمش كبی شیمدی‌ده غربجیلق كسوه‌سی آلتنده اخلاقسزلك افسادینه ، شعائر اسلامیه‌مزك امحاسنه چالیشلدیغنی كوریورز . بو احوال هیچ شبهه‌سز انقراض علامتلریدر . مسلمان قادینلرینك بارلره كیتمسی ، تیاترو صحنه‌لرینه چیقارق آكتریسلك ایتمسی ، وجودینی انظار تماشایه وضع ایتمسی ناصل اولور دیه بر درلو حوصله‌مز آلمایور . بو فسق و ضلالتدن باشقه بر شی دكلدر . باشمزه بو قدر فلاكتلر كلدی‌ده ینه اوصلانمامشز . سفاهت ، رذالت اسكیسندن چوق . بو فداكارلقلرله استحصال ایتدیكمز بیوك ظفرمزی تقدیس و تسعید ایده‌جك یرده كفران نعمتده بولونیورز . قوجه قوجه قطعه‌لردن المزده بر آووج طوپراق قالدی . بو مبارك یوردیمزده‌ده بارلر ، میخانه‌لرمی قوره‌جغز ؟ قادینلرمزی ، قیزلریمزی شاپولرمی چیقاره‌جغز ؟

چیقماز یوله كیدییورز . بونك صوكی اوچورومدر . بز شانلی و شرفلی صلحمزك صوكنده آرتق هر درلو رذالتلرك اوكنه كچیله‌جك دیه بكلركن نه‌لر ایشیدییورز . وقت غزته‌سی بر آنكت آچمش . هیچ بویله سؤاللر صورولورمی ؟ بارلره ، دانس صالونلرینه كیتمك ، شاپوله چیقمق ایسته‌ین بر طاقم سودی بوزوق كیمسه‌لرك یایدقلری طوغریمی ، دكلمی ؟ دیه صورییور . بو ، نه دیمكدر ؟ چوق یازیق چوق ! صوكره او غزته‌نك یازدیغی شیلره شاشدق ، قالدق . اونلر نه عجائب یازیلر ! هیچ بر مسلمان محرری كندی دیننه قارشی بویله شیلر یازارمی ؟ غزته‌لریمز یولدن چیقانلری ارشاد ایده‌جك یرده بعضیلری دها چوق باشدن چیقارمغه چالیشیورلر . دیمزاضمحلال بولورسه بو آدملرك النه نه كچه‌جك ؟ بو غزته‌جیلر نه‌ قدر انصافسز آداملرمش طوغریسی بو ایشلره چوق جانمز صیقلیور . محترم شرعیه وكیلمزدن چوق رجا ایدرز ، یولدن صاپیتانلری حق یوله ارشاد ایتسون .

چهارشنبه : فیضی

دینه قارشی

منحد جبهه تأسیسنی توصیه ایدنلر

انقره غزته‌لرینك طنین غزته‌سنی ارتجاع ایله اتهام ایتملرینه مقابل عجیب برمانوره اولمق اوزره طنین غزته‌سنك انقره مخابری « اصل ارتجاع نره‌ده‌در؟ ـ عدلیه وکیلی و شرعی محکمه‌لری ـ دین وقراسی ودین ایشلری ... » سرلوحه‌لی پك زیاده نظر دقته شایان بر مکتوب یازییورلر ۱۰ تشرین ثانی ۳۳۹ تاریخلی طنینده مندرج اولان بو مکتوبك مقدمه‌سنده منورلر جبهه‌سی آره‌سنده حصوله کلن تشتت وافتراقك نتیجه‌سی انهزامه منجر اولدیغی تقدیرده منقد ومدافع هرایکی طرف ایچون حصوله کله‌جك تهلکه‌یی ایضاح ایدییور . وارتجاع اینکتنی سلطنت طرفدارلرینه یایبشدیرمقله تحدید ایتمك طوغرو اولمادیغنی ، بناءً علیه ایکی‌یه آیریلان منور صنفك برلشه‌رك دینه قارشی متحد جبهه آلملری لزومنی ایلری سوریيور ، صوكراده طرز انتخابدن بحث ایدیور. بز بو مکتوبك سیاسته تعلق ایدن دیکر جهتلرندن صرف نظر ایدرك یالکز دینی نقطه‌لرینی قید ایدییورز طنین غزته‌سنك انقره مخابری دییورکه:

« اویله بر ارتجاع هواسی وارکه ، بو آنقره‌ده یاشایور ، اورادن قوت بولویور ، اوراده تابعیتنی ، دینی تبدیل ایتمش کبی صاقلانیور ، بوکون آرقه‌سنده برمجدد قوستومی واردر . فقط ایچینی ، ایچین یکی جمهوریتی کیرمکده‌در . و اصل قورقونچ دیو بودر . دییورزکه یکی جمهوریت دموقرات برملتك مؤسسه‌سیدر . حالبوکه دموقراسی‌یه عائد هانکی اساس اوزرنده مشترك بر قرار ویرلدی ؟ واقعا دولتك شکلی دکیشدی ، فقط حالا وکیللر هیئتی آره‌سنده دینله سیاستی تألیف ایدن ، دین نامنه قانونلریمزه ، قرارلریمزه امضا قویان بر وکالت واردر . هانکی دموقرات ملت واردرکه اوراده دین دنیا ایشلریله مشغول اولسون ! واقعا سلطنلر کلیسالره ، کلیسالر سلطنتلره دایانه‌رق یورورلر . فقط جمهوریتلر ، خلق ادره‌لری ، ملت شعورینی بولان انسان کتله‌لری کوکدن یرك اداره‌سنی قبول ایتمزلر . قرون وسطی سلطنتلری اساساً دینی اولدیغی ایچون اونلردن باشقه درلو حرکت بکلنه‌مز . فقط دموقرات برجمهوریت هرشیدن اول تجدد ومدنیت یولنده امثالندن آیریله‌ماز . بو ، بر .

بز دییورزکه دموقرات برملتز . بزم قانونلرمز آنجق تورك ملتنك آرزولرندن ، تمایللرندن قوت آلابیلیر . حالبوکه الده اویله برحقوق مجله‌سی وارکه هنوز بزی قرون وسطائی بر دولت حالندن چیقاره‌ميور . فقهه کوره حکم ایدن جمهوریت محکمه‌سی ارتجاعی اصل کندی ایچنده بولاجقدر . دموقرات برملت وحکومتده تشکیلات اساسیه تعدیلاتی موضوع بحث اولورکن شرعی محکمه‌لرك لزومی ایلری سورلدیکنی کوردکدن صوکره جمهوریتك عصری اساسلردن نه‌قدر قوت آلدیغی میدانه چیقار . هانکی عصری دولت واردرکه اونك شرعی وغیرشرعی دیه‌ایکی نوع محکمه‌سی اولسون ، بو ارتجاعك هانکی نوعیدر ؟ فردی سلطنته طرفدار اولانلرله بونلری محافظه‌ده اصرار ایدنلر آراسنده نه‌فرق واردر ؟

عصری بر دولتز دییورزده نیچون اخلاقده ، حقوقده قادینله ارککك مساواتنی قبول ایتمیورز؟ حالبوکه دموقراسی صنفلرك وجنسلرك مساواتی اساسی اوزرینه استناد ایتمزمی ؟ تشکیلات اساسیه قانونمزی مطلقا قسماً دینی شکله صوقان قیدلر نیچون الآن باقیدر ؟ ارتجاعه یوز ویرمه‌ین عصری بر دولت ، میلیونلرجه نفوسه مقابل قازانیلان بر ظفری . بویوك سلطنتك انقاضی اوزرینه ینه اسکی ملازمه ایله‌می بنا ایدر؟ حالا ارتجاعك اخلاق . حالا ارتجاعك دیلی ایچمزده یاشایور. واقعا بونلرك درحال اورتادن قالقاجغنی امید ایتمك خطادر. فقط کوزلری یالکز بر نقطه‌یه ، اك آز جانلانمسی محتمل اولان بر ساحه‌یه دیکمك نه‌قدر بصیرتکارانه‌در ؟ »

طنین مخابرینك بو یازیلری (لا .دینی) لرك تعقیب ایتدکلری پروغرامك خلاصه‌سنی کوسترمك اعتباریله اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر . اللرندن کلیرسه یاپه‌جقلری شی بودر : دین نامنه قانونلره ، قرارلره امضا قویان شرعیه وکالتنی قالدیرمق ، احکام اسلامیه‌یی محتوی اولان مجله‌یی ییرتمق ، شرعی محکمه‌لرك قاپولرینی سد ایتمك ، دولتك دین اسلام ایله علاقه‌سنی کسمك ، اخلاق وشعائر اسلامیه‌یی برطرف ایتمك ، الحاصل دینك حیاتده‌کی بوتون ایزلرینی سیلمك . . . طنین غزته‌سنك مخابری ، انقره‌نك دین ایله علاقه‌سنی کسمدیکنی ، بناءً علیه اصل ارتجاعك انقره‌ده اولدیغنی سویلیور . ودیمك ایسته‌یورکه : « مادامکه بز محررلر ـ انقره‌ده اولسون ، استانبولده اولسون ـ بو اساسلرده متفق بولونیورز ، او حالده یاپه‌جغمز شی متحداً حرکت ایله بو پروغرامی تأمین ایتمکدن عبارتدر . ای انقره محررلری ! سز هنوز دواق دیندن تجرد ایده‌مامشکن بزی ارتجاع ایله اتهام ایده‌مزسکز »

بز طنین مخابرینك بو یازیلرینه باش محرری حسین جاهد بکك کچنلرده ینه طنینده یازمش اولدیغی سوزلرله جواب ویرمك ایسته‌یورز. « یمن نه اولدی ؟ » مقاله‌سنده حسین جاهد بك دییورلردی‌که :

« بزم قصورلرمزدن بریده افراطدن تفریطه دوشمکدر . بعضا فعال ، سیاسی بر اتحاد اسلام دوشونویورز . بعضاً بونك عکس العملی اولمق اوزره اسلام سیاستنك بوتون بوتون علیهداری اولورز . شو دقیقه‌ده بویله بر عکس العمل دوره‌سی ایچنده بولوندیغمزی ظن ایدییورم . حالبوکه اسلامیت سیاستنه قارشی بو افراط ایله تفریطك اورته‌سنده معقول و معتدل بر طریق واردرکه لاییك تورك جمهوریتی کندی نفوذ وقدرتنه کندی الیله بی معنا بر ضربهٔ انتحار اورمقسزین بونی اهمال ایده‌مز ...

دینداشلق رابطهٔ قدسیه‌سی یالکز بر صیقنتی دقیقه‌سنده قضارا خاطرلامق بویوك برفائده ویرمز . بو ، بزم دائمی ، لایتغیر ، آچیق بر سیاستمز اولملیدر .

تورکیه جمهوریتی بوتون عالم اسلامك مرکز دینیسی اولدیغنی‌ده کوزدن قاچیرماملی و مختلف قطعه‌لرده‌کی حسیات انسانیه‌یی رنجیده ایتمه‌مکی‌ده سیاست داخلیه‌مزك عمده‌لرندن بری اولمق اوزره کوز اوکنه آلمالیدر. نه‌دیمك ایسته‌دیکمز آکلاشیله‌جغی امیدیله بو نازك نقطه‌یی علناً مناقشه ایتمکدن توقی ایدییورز . »

حسین جاهد

طنینك مخابری انقره‌یی حکومتك دین ایله علاقه‌سنی تماماً کسه‌مدیکندن طولایی اتهام ایدییور ، باش محرری‌ده (لاییق ـ لادینی) اونقله کلیده شیمدی برنجك طاشنی آیقلا !

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرملیدر.

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولونور.

یازه کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنی بیلدیرلمسی رجا اولونور

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی: هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥)؛ ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠)، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر.

سنه‌لکی ٥٠ عدددر.

اداره‌خانه: بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر.

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولونور. درج ایدیلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر محمد عاکف — صاحب و مدیر اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٦ — ١٣ ربیع الآخر ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٢٢ تشرین ثانی ١٣٣٩ — جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبد العزیز چاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابلر:

بدنك تمیزلکی

اسلام روحه اولدیغی قدر بدنه‌ده اعتنا ایتمش. اوت مسلمانلرك اخلاقنی تهذیب ایله سینه‌لرینی امراض شرك ومفاسددن تطهیر ایچون تأصیل کندیلرینه برچوق عبادتلر، طاعتلر تعلیم ایلمشـه بدنلرینه عافیت ویره‌جك، وجودلرینی تمیز طوته‌جق اسبابی‌ده اویله‌جه حاضرلامش.

مسلمانلقده وجودك تمیزلکی انسانی مأجور ایدن برعبادتدر. هله بعض احوالده برطاقم عبادانك صحتی نظافته مربوط اولدیغی ایچون فقه کتابلرنده تفصیل ایدیلان اسباب موجود اولدیغی کبی تمیزلك وجوب کسب ایدر. استنجا، وضوء، غسل کبی که شارع بونلری ایشله‌ینی مأجور، ترك ایدنی معاتب عد ایدیور. هله هیچ بردین یوقدرکه بدنك طهارتنی قسماً تکالیف، قسماً وصایای آره‌سنه قویان اسلام قادار تمیزلکه اعتنا ایتمش اولسون.

آبدستك، غسلك، استنجانك، طرناقلری کسمه‌نك وتمیزله‌مه‌نك، بیقلری قیصالتمه‌نك وبوقبیلدن اولان دیکر تمیزلکلرك حکمتی خصوصیله غربلیلرجه اوزون زمان بیلنه‌مه‌مشدی. حتی اندلسده‌کی انکیزیسیون محکمه‌لری غسل ایدن، یاخود صو ایله تمیزله‌نن، یاخود آبدست آلان کیمسه‌لری آراشدیره‌رق اله کچیرنجه — اولومده ایچنده اولمق اوزره — الك آغیر جزالره چارپاردی. لکن میقروبك کشفیله بومعظم حادثه‌نك علمده وجوده کتیردیکی مدهش انقلاب اوزرینه آرتیق دین اسلامك درین حکمتلری، معظم سرلری بر بر تجلی ایتدی وعصرلردن نسللردن صوکره بوتون جهان تدقیق وتحرینك انظار حیرتی او کنده انکشافه باشلادی.

صاحب رسالت صلی الله علیه وسلم افندیمزك زمان ظهورندن بربدرکه اسلام بدنك واطراف بدنك تمیزلکنی امر ایدیور. حالبوکه میقروبك کشفندن اول کیمسه چیقوب‌ده نه‌یه نظافت بوقدر صیقی طوتیلیور، نه‌دن تکرارتکرار تمیزلنمك فرض اولیوروترك ایدن کیمسه طرف باریدن معاتب اولیور، بونده‌کی سری آکلامش دکلدی. آنجق طبابت وحفظ صحت علملرینك ترقیسی دولاییسیله حیطهٔ ادراکمزه کیرن برطاقم کیزلی حقیقتلر سایه‌سنده یقین حاصل اولدی‌که اسلامك طهارت ونظافت حقنده‌کی احکامی اویله غیر مسلملرك توهمی کبی اسباب جویه‌دن، یاخود بلاد حجازك صیجاقلغندن دکلمش؛ بوحکملرك کافه‌سی «یره کیرنی ویردن چیقانی، کوکدن اینی وکوکه یوکسه‌له‌نی بیلن» ١] فاطر ذوالجلالك تبلیغ حکیمی ایمش.

دین اسلام اللری و آغزك، بورنك ایچنی ییقه‌مه‌یی؛ صوکره

١] « یعلم ما یلج فی الارض وما یخرج منها وما ینزل من السماء وما یعرج فیها — سورهٔ حدید »

یوزی ایجه اوغه‌رق ییقامه‌یی، باشه ، قولاقلره مسح ایتمه‌یی، آیاقلری ییقامه‌یی امر ایدییور. بوندن باشقه بعضاً واجب، بعضاً مسنون اوله‌رق بوتون وجودك ییقانمه‌سنی امر ایدیور. ١] کذلك وجودك بعض محللرنده‌کی قیللری ازاله ایتمه‌یی ، طیرناقلری کسمه‌یی و ایچنده بولنان کیرلری تمیزلمه‌یی ، پارمقلرك اوجلرینی و مفصللرینی تطهیر ایله‌یی امر ایتدیکی کبی یمکدن اول اللری، یمکدن صوکره‌ده هم اللری هم آغزی ییقامه‌یی امر ایدییور. بر ده‌دیشلری اوغمه‌یی و کرك دیشلرك، کرك دیلك اوزرنده‌کی پاسلری کیدرمك ایچون مسواك قوللانمانی ومضمضه‌یی توصیه‌ده بولنیور. مسواك کوزل قوقولو بر آغاجدرکه زمانمزده‌کی فورچه‌لرك یرینی پك اعلا طوتار. علیه الصلاة والسلام افندیمز صاچی اولانلره ییقاملرینی، طاراملرینی، یاغ سورونملرینی امر ایدرلردی. و کندیلری کون آشیری بونی یاپارلردی . صوکره سفرده ، حضرده آینه، طاراق کبی شیلری یانلرندن اکسیك ایتمزلردی. ٢] جناب پیغمبر « کیمك صاچی وارسه اوکا حرمت ایتسین ، یعنی تمیز طوتسون . » بویورمشلردی .

بر کره‌حضور رسالتپناهیلرینه صاچی صاقالی قارمه قاریشیق بر آدام کلشدی . « بو آدمك سورونه‌جك یاغی یوقمیکه صاچنی، صاقالنی یاتیشدیرسین؟ » بویوردیلر ؛ صوکره‌ده « شیطان کیبی کیریور. » دیدیلر .

علیه الصلاة والسلام افندیمز باشلرینك صاغ طرفنده‌کی صاچلری‌ده آییریرلردی، صول طرفده کبی‌ده. شریعت اسلامیه نظافت بدنه تشویق ایتدیکی کبی لباسك طهارتنی و نماز ایچون کوزل وتمیز البسه کیلمسی مؤکد صورتده توصیه ایدردی : « وثیابك فطهر ـ سورۀ مدثر » ٣] « یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کل مسجد ـ سورۀ اعراف » ٤] بو موضوعی حقیله احاطه ایده‌بیلمك ایچون فقه‌وحدیث کتابلرینه مراجعت لازم . بز یاپه‌جغمز ، کرك اطراف بدنك ، کرك لباسك ییقانماسنه و هردرلو پسلکدن تمیزلنمسنه دائر حفظ صحت علماسی طرفندن سویلنن سوزلری اجمالدن عبارت . چونکه طهارت و نظافتك احکام دینیه‌دن اولماسنده وجناب حقه عرض ایدیلن عبادتلردن عد ایدلمسنده اسلامك نه کبی مقصدی اولدیغی او زمان آکلاشیله‌بیله‌جك .

معلومدرکه میقروبلر عالمده موجود اطلاقه شایان نه وارسه همان هپسنك اوزرینه یاپیلمش بر حالده‌بولونیور. شیمدی تماسلر، مصافحه‌لر، آلمه‌لر ، یمه‌لر ، ایچمه‌لر ، طوتمه‌لر ال واسطه‌سیله اولدقدن باشقه یینیله‌جك، ایچیله‌جك شیلری حاضرلامق، کوزکبی، آغزکبی عضولری اوغمق ، سیلمك ایچون‌ده ینه ال قوللانیلیور . بو سببدن حفظ صحت علماسی اللری میقروبلرله اك چوق تماسده بولونوب اونلری اك چوق نقل ایدن بر عضو اعتبار ایدییور . صوکره ، اللرده اوفاجق بعض یاره‌لر ، چاتلاقلر اولورکه اورالردن بر طاقیم میقروبلر دوران دمه قاریشه‌رق یا التهاب حصوله کتیررلر ، یاخود بر مهلك خسته‌لغه سبب اولورلر .

شو حالده طبابت جدیده شریعتك اللری بر دوزی‌یه ییقامق خصوصنده‌کی اوامرینه موافق کلیور . کذلك اللرك مضمضه ایچون آغزه کوتورولمزدن اول ییقانماسنده‌کی سر ایله قوللانیله‌جق صویك تمیز وطعمی ، رائحه‌سی ، رنکی دکیشمه‌مش اولماسنده‌کی وجوبك حکمتی بو صورتله تظاهر ایتمش اولیور .

آغزه کلنجه ، بو عنصرك غددلعابیه‌یی ، اسنانی ، لسانی احتوا ایتدیکنی کورویورز . معلومدرکه یمکی چیکنه‌مك ایلك هضم اعتبار اولنور . آغزده موجود میقروبلرك هپسی طعام ولعاب ایله برابر معده‌یه کیدرك آهنکنی بوزار و اونی وظیفۀ هضمی لایقیله ادا ایده‌مز حاله کتیرر . بوندن باشقه دیشلرك آره‌سنده قالان یمك بقایاسنك‌ده متصل لعاب ایله برابر معده‌یه اینه‌رك هضمی فساده ویرن میقروبلرك تکثرینه بویوك یاردیمی طوقونور .

معده راحتسزلقلرینه طوتولان خسته‌لره اطبا آغزلرینی تمیزلمه‌یی، دیشلرینه ایی باقمه‌یی دائما توصیه ایدرلر و آغزك بوتون اقسامنی تمیز طوتمقدکی اهمالك معده ایچون اك ضررلی واك خطرلی بر آفت اولدیغنی تکرار ایدوب طوررلر . بوندن دولاییدرکه شریعت اسلامیه ایشی غایت صیقی طوته‌رق هر یمکدن صوکره آغزی ییقامه‌یی ، دیشلرك آره‌سنی تمیزلمه‌یی و اوزرلرینی مسواکله اوغمه‌یی مؤکد صورتده توصیه ایدیور .

هر آبدست آلیرکن طوتونیلان مسواکك مضر میقروبلری اولدورن عطری رائحه‌سندن دولاییدرکه علیه الصلاة والسلام افندیمز « امتمه زحمت ویرمکدن چکینمسه‌یدم هر نمازده کندیلرینه مسواك طوتونمالرینی امر ایدرم » بویوریور . بوراده‌کی امر امر وجوبیدر. بر ده صو ایله مضمضه ایتمك ، مسواکله ، یاخود پارماقلرله دیشلری اوغمق سایه‌سنده آغزك شوراسنده ، بوراسنده ودیشلرك آره‌سنده قاله‌رق تعفن ایتمش یمك بقیه‌لرینی بولوب چیقارمق امکانی حاصل اولدیغی کبی بو صورتله داخل فمده‌کی غدد لعابیه و اوردۀ شعریه و اوعیۀ دمویه تقویه ایدلمش بولونور .

ایشته یمکلردن صوکره وهر آبدست وغسل اثناسنده آغزی ییقامانك مشروعیتیله اوآرده مسواك، یاخود فورچه استعمالنك سری آکلاشیلمش اولدی .

معلوم اولدیغی اوزره بورون قوقلامق ونفس آلوب ویرمك ایچون

١] فقه کتابلرینه مراجعت
٢] احیاء العلوم جزؤ ١ صحیفه ١٠٢
٣] « اثوابکی تمیزله . »
٤] « ای آدم اوغللری، هرعبادت یری ایچون تمیزلباسکزی کیینکیز »

یارادیلمش برجهازدر . بناءً علیه هوا ، توز ، طوپراق وفضاده یاپیلمش برحالده بولونان املاح متصاعده برطاقم ذرات وطفیلات میقروبیه‌یی بوجهازدن ایچری صوقار . ایشته انسانی بوندن صیانت ایچون حکمت ربانی بورونده بوجهازك داخلی جدارلرینی قاپلایان برطاقم قیللرله اینجه‌جك تویلر یاراتمشکه خدمتلری اومضر میقروبلرك آق جکرلره یول بوله‌بیلمسنی ، یاخود قنوات دمویه‌دن برینه کیرمسنی منع ایتمکدر . خارجدن بورونه کیرن اجسامك خرده‌بین ایله معاینه‌سندن بو حقیقت میدانه چیقار و اوزمان اسلامك صو ایله بورونی مکمل صورتده ییقاتماسنده‌کی حکمت آکلاشیلیر . زیرا بو مضر جسملر کندیلرینی طاشییان هوا ایله برلکده جکرلرده کیره‌مدیکی صورتده بورونك جدارلرینه یاپیشیر و اوراده اوزون مدت قالدقجه غشای مخاطینك افرازاتیله برلکده ایچری‌یه طوغرو ایتمه‌یه باشلار . بناءً علیه مضمضه‌ده بر ره انسانی بونلرك ویره‌جکی راحتسزلقدن قورتارمق ، صوکره‌ده بورونه چکیله‌رك طیشاری‌یه ویریلن صو واسطه‌سیله خارجه آتیلان بو میقروب بیغینلرینك داخل بدنه کیرملرینی منع ایتمك فائده‌سی وار .

بونك ایچوندرکه صو آغزك وبورونك تا نهایتلرینه قادار کیدرك اورالرده ، شمدی سویله‌دیکمز ، مضر اجسامدن بر شی براقمامق ایچون مضمضه واستنشاقك قوتله اجراسی امر نبوی ایجابیدر . بوصورتله بورونه صو آلوب ویرمكده هر آبدست وغسلده تکرر ایدر طورور .

هر آبدست وغسلده یوزك ییقانماسنه کلنجه بوده برچوق فائده‌سندن دولاییدر . برکره ال ایله اوغه‌رق ییقامق جلدی قوتلندیریر ؛ باشده‌کی آغیرلغی ویورغونلغی تخفیف ایدر ؛ دوران دمی تنظیمه یاردیمی اولور ؛ چونکه قنوات دمویه‌یی تنبیه ایدرك طورغون قانلری جولانه کتیریر . صوکرا ، چیقان تری ویوزك مساماتنده متراکم افرازاتی ازاله ایدرك بشره‌یی تنفسلندیریر . وتر غده‌لرینی حقیله ایفای وظیفه‌یه دعوت ایدر . اوزمان وجود بر چوکلك ، بر زنده‌لك طویمه‌یه باشلار . حفظ الصحته دائر یکی یازیلان اثرلر یوزی ییقامایه ، یوزده‌کی بوتون اعضانك ، بالخاصه کوزلرك تمیزلکنه اعتنا اولونمایه سوك درجه‌ده تشویق ایدیور . صوکره بو اثرلرده ، شیمدی تفصیلنه حاجت کوره‌مدیکمز ، اویله اسباب وعلل سرد اولونمشکه اسلامك هرکون تکرار تکرار آبدست آلمقله تکلیفنده‌کی حکمتی حقیله ایضاح ایتمکده‌در .

ایشته یوزك ییقانماسنده‌کی ایجابات وفوائدك قسم اعظمی جامع بولندیغی ایچوندرکه شریعت اسلامیه هر آبدست آلینیرکن قوللرك ده دیرسکلره قادار ییقانماسنی امر ایدییور .

آبدست آلینیرکن باشه مسح اولونمسنده بویوك بر حکمت وار :

دماغ دائما برطاقم دوشونجه‌لرله یورولیور ، ضعیف دوشویور ، هجوم دمه معروض قالیور ؛ بناءً علیه براز صو ایله مسح اولونماسی بونی منع ایتدیکی کبی دماغی دیکلندیریر وفعالیته کتیریر .

قولاقلرك ایچنه ، طیشنه ، قیوریق یرلرینه وبوینك ایکی طرفنه صو ایله مسح اولونمسی‌ده جلدك اوزرنده‌کی پیسلکلری ازاله ایدر وزکامك منعنه چوق مفید اولور .

آیاغك ییقانماسی اولا تمیزلك ایچوندر . ثانیاً پارماقلرك آره‌سنده‌کی دری تمیزلنمیه‌جك اولورسه برچوق التهابی خسته‌لقلری سرعتله آلیر . تدقیقات فنیه‌دن تاتانوس دینیلن مهلك خسته‌لغك میقروبلرینی آیاقده‌کی جلدك سرعتله لدیغی آکلاشیلمشدر . بونك ایچوندرکه بالخاصه حیات عسکریه‌ده آیاقلرك ییقانماسی رعایتی واجب تدابیر صحیه‌نك اك مهملرندندر .

یوقاریدن بری سرد ایتدیکمز ایضاحات ایله معین عضولرك ییقانماسی ، یاخود مسحی یوزندن حیات بشره ترتب ایده‌جکی طباً ثابت اولان قطعی فائده‌لر آکلاشیلمش دیمکدر . شیمدی ، شریعت اسلامیه‌ده آبدست نه‌در ؛ مؤمنلر آره‌سنده‌کی ارباب صلاح وبصیرتك هرکون نمازلرله برلکده تکرار ایدوب طوردیغی بو عملیه‌دن مقصد نه اولیور ، اونی سویلیه‌لم :

مسلمان نماز قیلمق ایسته‌نجه صاف ، تمیز بر صویك باشنه کله‌رك اوچ کره اللرینی ییقار . صوکره یا مسواك ایله ، یا فورچه ایله ، یاخود بونلری بوله‌مادیغی صورتده پارمقلریله اوچ کره آغزینی ییقار . وبو صویی اصلا یوتمایوب هر مضمضه‌ده طیشاری‌یه چیقاریر . صوکره‌ینه بو صورتله اوچ کره بورننه صو آلیر ویریر . صوکره هر طرفی تمیزله‌مك ، اوغمق شرطیله اوچ کره یوزینی ییقار . صوکره ینه تمیزله‌مك ، اوغمق شرطیله اوچ کره قوللرینی دیرسکلرینه قادار ییقار . صوکره باشنه ، صوکره قولاقلرینه ، صوکره بوینك ایکی طرفنه مسح ایدر . اك صوکره‌ده اوچ کره آیاقلرینی ییقار .

ایشته بوصورتله آبدستنی آلوب بیتیردکدن صوکره‌درکه او مسلمان حقك حضورینه طوره‌رق مناجاتی عرض واوزرینه واجب اولان نماز و عبادتی ادا ایده‌بیلیر . آبدستسز نمازه کلنجه بونك هیچ حکمی یوقدر . وبویله بر نمازله فرض ساقط اولماز .

شیمدی ، اسلامك آدابندن اولدیغی حالده مدنیت حاضره اربابنك دقتنی جلب ایتمه‌ین بر جهت داها وار : آبدست ویا غسل اثناسنده بر عضوی تطهیر ایچون قوللانیلوب‌ده لسان شریعتده « ماء مستعمل » دینیلن صو دیکر عضولر ایچون استعمال اولونه‌ماز . چونکه اعضادن برینی تمیزله‌مك ایچون قوللانیلان صو اوراده‌کی میقروبلری وافرازات عرقیه‌یی ، کذلك عینی عضوده‌کی توزی طوپراغی قاپمشدر .

اسلام هر نماز ایچون آبدست یوقسه آلمایی وجوباً ، وارسه تجدیدی استحباباً امر ایتدیکی کبی غسلی‌ده اسبابی تحقق ایدنجه وجوباً امر ایتمش

وجمعه وبایرام کونلرنده اغتسالی سنت سیه‌سنه قویمشدر. أوت، شریعت آبدست کبی غسلك تکررینی امر ایتمیور. زیرا بر کره کوجلکی موجبدر؛ صوکره بدنك آبدست آلینیرکن ییقانماسی ایجاب ایدن اقسامندن ماعداسی مستور بولوندیغی ایچون اوته کیلرك معروض اولدیغی شیلردن مصوندر.

شرائط صحیه‌سنه رعایتله ایدیلن غسلك فائده‌لری پك چوق. طبابتده بونك بویوك قیمتی وار. بدنك کیرلرینی کیده‌ریر؛ جلده یوموشاقلق ویرر، طراوت ویرر؛ یورغون سیکیرلری دیکلندیریر؛ اویقویی جلب ایدر؛ وجودك، دماغك کوشکلکنی آلیر؛ ترافراز ایدن غده‌لری فعالیته کتیریر.

علیه الصلاة والسلام افندیمز ابو الدردایه «اعتن بالطهارة یطل عمرك == تمیزلکه اعتنا ایت که عمرك اوزون اولسون.» بویورمشلردی. ایشته بو ارشاد نبویده‌کی حکمت صوك زمانلرده طبابت وحفظ صحت ایلریله‌دکدن، بناءً علیه شرائطنه رعایت صورتیله ییقانمانك عمری آرتیران اسباب مطرده‌دن اولدیغی تدقیقات ومشاهدات علمیه ایله ثابت اولدقدن صوکره آکلاشیله‌بیلدی.

بوده کندیسندن بکله‌نیلن مقصدك تحققی ایچوندر که شارع ماء مستعمل ایله غسلی باطل صاییور. بوندن باشقه شایداو مستعمل صویی قوللانمش اولان آدام ساری بر خسته‌لقله معلول ایسه شریعت اسلامیه بویله بر صوایله وقوع بوله‌حق غسلی یالکز باطل عد ایتمیور؛ او واسطه ایله جرثومهٔ مرضك انتقال ایتمه‌مسی ایچون بوصویی قوللانمه‌یی باشقه‌لرینه صورت قطعیه‌ده تحریم ایدییور.

تجدد وتکمل

نمل طاشدی

بچنلرده اقدام غزته‌سنك صاحب امتیازی نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده دییوردی که:

«انسانلر دکشمه‌مش، ذهنیت اسکیسی کبی قالمش، بز تربیه تملك آتلمسنه احتیاج واردر، فوق العاده رهبرلره لزوم واردر؛ نه اکابرمز، نه علمامز، نه ادبامز، نه مکتبلرمز (نه مدرسه‌لرمز) تکاملدن حصه‌دار دکلدرلر.»

بن بو تملك ذهنلرده آتلمسی فکرنده‌یم. مکتب ومدرسه‌لرمزده تدریسات نه حالده‌در؟ حیات حقیقیه اورادن نبعان ایدر. کیمسه ادعا ایده‌بیلیرمی که مؤسسات علمیه‌مز حیات عصریه تأمین ایده‌بیله‌جك بر مکملیتی حائزدر؟

مدنیت، فنون غربیه دیدیکمز جزئیات متفرقه‌دن عبارت اولدیغی کبی، غزته‌جیلرك ظن ایتدکلری کبی کشف حجاب صورتیله بردن بره الده ایدلمسی ممکن اولان بر جوهر مجردده دکلدر. رهبر تعبیرندن بر داهی، بر ادیب اعظم، بر استاد محترم، بر مهدی، بر صاحب خروج مراد اولنیورسه ابتدا بونلرك آرقه‌سندن کیده‌جك بر ملت حاضرلاملی که، بونلرده بر ایش کورمك احتمالی تصور ایدیله‌بیلسین، مدنیت محیطك استعدادینه کوره انکشاف ایدر. مسئله رهبرك کلمسنده دکل، طبع ملتده او استعدادك حاصل اولمسنده‌در. محیط مساعد اولمزسه رهبرك، یاخود رهبرلرك کوره‌جکی ایش یا حکمی محدود نتیجه‌لره منحصر قالیر، یاخود ایلول آینك مهتابلی کیجه‌لرنده فجر وقتی ظهور ایدن شهابلر کبی آرقه‌سنده شرارهٔ ملتهبه نشر ایدن بر ذنب ترك ایدرك چیقار کیدر. بو پارلتیلر چوق چوق بر قاچ ثانیه ویابر قاچ دقیقه دوام ایدر. مارت و نیسان آیلرنده غروبدن صکره افق غربیده ظهور ایدن مخروطی الشکل شفقلرده بویله‌در. بناءً علیه بر ملتده آره‌صره ظهور ایدن داهیلر حادثات جویه‌یه بکزه‌ر آثار روحیه‌دندر. داهیلر بعضاً علماء دین ایچنده، بعضاً ادبا ایچنده، بعضاً رجال ملکیه و عسکریه ایچنده ظهور ایدر. بونلر ایچنده‌یتشدیکی ملتك فیض حیاتی کوسترمك ایچون کلیرلر. طبع ملتده مرکوز اولان قوتلری محیطه تطبیق ایده‌بیلرسه‌ده، خلقك صور باطنه‌سنی کندنده انطباع ایتدیره‌بیلیرلر ایسه، بر مدت حکمی دوام ایده‌بیلیر. بونلر لسان حکمتده (حس مشترك) تعبیر اولنان بر قوهٔ متوسطه‌در.

رهبرلره «بویورك، بو ایشلری یالکز باشکه سن کوره‌جکسك» دینیله‌میه‌جکی کبی، کورولمسی ایجاب ایدن ایشلرك نتیجهٔ مسئولیتیده اونلره تحمیل ایدیله‌مز. چونکه تعقیبی اقتضا ایدن زمینی کوسترمك بشقه، او زمین حیاتده یورومك بشقه بر شیدر. وجودمزده موجود سیکیرلرکده بر قسمی حسیاته، دیکر بر قسمی حرکاته خدمت ایتمکده دکلمیدر؟ معانیٔ جزئیه‌دن استفاده‌مزی تأمین ایده‌جك شی شخص دکل، ملتك قوهٔ متصرفه‌سیدر. بو قوتك اعماله تحول ایدن شکلنه (قوهٔ ارادیه) (فعالیت اختیاریه) دینلیور. علم اجتماعده بوکا (حکومت) نامی ویریلیور که قوهٔ مدیره دیمکدر. مدنیت دیدیکمز وغایهٔ اجتماعیه تعبیر ایتدیکمز سعادتی وجوده کتورمك وظیفه‌سنی درعهده ایدن قوتده بودر.

سعادت اجتماعیه‌نك تملی یالکز تربیهٔ عملیه دکلدر. تفکر دیدیکمز تصرفات ذهنیه‌در. جهل آزالدقجه معرفت چوغالیر. قلبده علم چوغالدقجه معرفت معرفتی انتاج ایدر. قلبلرده حقیقت چوغالدقجه شوائب وهمیه آزالیر، اعمال جوارحده اوکا کوره بر مجرای خلاصه کیرر. یوقسه هر شیئی رهبردن بکله‌مك، حکومتی بر محله بکجیسی ظن ایتمك دیمك اولور که؛ بو حال ایله بر ملتك بر مسلك مخصوص تکمل تعقیب ایتمسنه احتمال ویریله‌مز. حکومت ایسته‌دیکنی یاپان بر قوهٔ قاهره اولسیدی، بیوك مقیاسده بر ضبطیه نظارتی وجوده کتورمك کفایت ایدردی.

خالقمزك اقضا ايتديكي كالى الده ايده بيلمك ايچون هرشيدن اول تجدد وتكملك تمللرينى ذهنلرده قورمقلقمز ايجاب ايدركه آشياتمز نتيجه‌سز بر يورغونلقدن عبارت قالمسون .

علمى «حيات حقيقيه» ايله تعريف ايدن شيخ اكبر بو بابده‌ده نه بويوك وقوف كوسترمشدر . حجة الاسلام امام غزالى دينه متعلق امورده بيله هر شيدن اول مجارى افكارى تميزلهمكه لزوم واحتياج بولنديغى اوزون اوزون ايضاحه كيريشمشدر. بو سوزلر اسكى فضيلتلر اولمى د لا يبسيله بلكه خوشه كيتمز . فقط نه چاركه حقيقتد ، حقيقتك‌ده اسكيسى يڭيسى اولمز. حقك اقشامى، صباحى يوقدر . حقيقى بر حكومت حقيقى بر ملتدن چيقار . «هرملت لائق اولديغى حكومته مظهر اولور.» ، ووامثالى ؛ عصرلردن برى ترك تابعيت ايتمش حقائق اسلاميه‌دندر .

منابع اخلاقيه‌يى مى، يوقسه مجارى افكارى مى اول تميزلهملى يز؟ اسلاف كرام برنجيسنى ، متأخرين ايسه ايكنجيسنى دها زياده التزام ايتمشدر. شوائب وهميه‌نك زمانمزده تكثرى دولاييسيله بونلردن ايكنجيسنى برنجيسنه ترجيح ايدنلردن ايم. برنجى خواص، ايكنجى عوام يوليدر. برى شرقده ، ديكرى غربده مظهر رغبت اولمشدر .

شرقده حيات دينيلن شى، قوۀ معنويه‌نك انكشافندن ، غربده ايسه مواد خارجيه آلديغى مدنجه حكمى دوام ايدن برقوۀ طبيعيه‌دن عبارتدر. بونلردن برى ماده‌يى معنايه، ديكرى ايسه معنايى ماده‌يه فدا ايتمكدر. حالبوكه حق بولى ماده ايله معنانك تام اورته‌سندن كچر. (فضيلت) ممكن اولديغى قدر بوايكى حد وزنده دوره‌بيلمكدن، مقصد حياتده خلقتمزك اقتضا ايتديكى كمالى الده ايده‌بيلمكدن عبارتدر . مدنيت حقيقيه دخى شجرۀ حياتدن استثماردر . بوده طريق تعليم و تربيه‌نك برلكده كيتمسنه ، بو ايكى قوتك آت باشى ايلرله‌مسنه توقف ايدر . يالكز حدود معنوياتمز داخلنده قاله‌جق اولور ايسه‌ك موجوديتمزى قورتاره قايدررز . ساده ماديا تمزه حصر حيات ايدر ايسه‌ك هيئت اجتماعيه‌مزى يكديكرينى يمكله متعيش بر قورد سوروسى حاله صوقمش بولورز .

مقصده كليورم: مجبا برملك مخصوص ثقلمل تعقيب ايده‌مه‌مكلكمز نه‌دن ايلرى كليور؟ ياراديليشمزده بر نقصان طبيعى مى وار؟ حاشا . تاريخمز ميداننده ! قابليت حياتيه‌مزمى منطقى؟ اونى‌ده يوناليلردن صورملى . بو حال، طبيعت ديندن نشئت ايتمش بر عامل معنوى نتيجه‌سى‌ميدر؟ حاشا ثم حاشا . دنياده هيچ بر دين كوستريله‌بيليرمى‌كه اسلاميت قدر، وجوه احتياجات بشريه‌يى تأمينه كافل اوله‌جق بر مكمليتى حائز اولسون؟ بو جهت اكثر مستشرقينك دخى شهادات بيطرفانه‌سيله ثابت بر حقيقت قطعيه‌در .

بزم بعض سيورى عقللى لريمز بو بابده دوشونه دوشونه بر سبب بولديلر؛ اوده ، لزومى قدر اوروپا مدنيتنه اهميت ويرلمه‌سى ، ملتك قيوددينيه ايله قاص قاتى باغلانوب دورمه‌سى ! حالبوكه بوده صحيحى مسلم بردليله مستند دكلدر. چونكه بزم قدر اوروپانك شعشعۀ مدنيتنه مفتون اولان برملته نادر تصادف اولونور . بونلره كوره بز ، غرب مصطبۀ عرفاندن دوكوله‌جك قيرنتيلرله كچينه‌بيليرز ، آنجق غربك لطفا تأمين ايده‌جكى بر موجوديتله يشايه‌بيليرز . بو افنديلر ديبورلركه :

« ماملك موجوديتمزى مطلقا اوروپا ماكنه‌سندن كچيرملى يز . كنديمزى سه‌وديرمك ايچون اونلردن قيز آلوب ويرمك صورتيله صارماش دولاش بر خليطۀ مدنيت وجوده كتورملى يز . قيض حياتمزى قيافت و چهرۀ مليسى ايله تياترو صحنه‌لرنده عرض وجود ايده‌جك آناطولى تورك قادينلرينك يورك چاربيتيسندن آلملى يز . كنجلكى تورك قيزلرينك «زينت» شطارتكارانه‌سيله بويوتملى يز . تياترولرده ، سينه‌مالرده يان يانه اوتورمرق يكديكريمزك قولاغنه دوداق دوداغه آكلاشيلمز برشيلر فيصلداية بيلملى يز . بو قيز ، ياخود قادين بشقه برينك تحت نكاحنده ايمش ، ضررى يوق ! چونكه اوده انساندر ، اسير دكل يا . ديار غربيه‌ده قادينلره ويريلن حريتى بر تصور ايدملم ، قادينلر ايچون هفته‌ده بركون اركك مسافرى زيارتنه تخصيص اولنمامشى ؟ قبول كونى صاحب خانه‌نك اوده بولنمسى نزاكت مدنيه‌يه مخالف برقابالق دكلى در ؟ . »

ايشته بوصورتله موم سوندرنلرى بيله منظرۀ صفا بخشاسنه حيران ايده‌جك بر جنت ومدنيت نقابى آلتنده جذبات هوا پرستانه‌سيله توزى دومانه قارشدرمق ايسته‌يورلر .

اونى امريقادن ، ماقارنه‌سى ايتاليادن ، البسه‌سى انكلتره‌دن ، بودراسى آوستريادن ، قانونلرى فرانسه‌دن ، تونبا كوسى ايراندن كله‌جك ، يالكز هيجانى برلى قادينلرينك يورك چاربيتيسندن آلنه‌جق بر موجوديتله تأسيس مدنيت ايتمك مسئله‌سنه دوغريسى بر درلو عقل ايرديره‌مديكم ايچون :

چشم اكر اينست و ابرو اين ، وزلف و چهره اين
الوداع اى زهد و تقوا ، الفراق اى عقل و دين

شعر مشهورنى تخطر ايتمكله اكتفا ايديورم .

داردااغان زاده
احمد لطيف

فلسفه‌نك اقسامى

متفكرين علماى اسلاميه‌دن الماليلى حمدى افندى حضرتلرى طرفندن نشر اولونان (تحليلى تاريخ فلسفه : مطالب ومذاهب ـ مابعدالطبيعيه وفلسفۀ الهيه) عنوانلى اثرك مقدمه‌سندن :

معلوم اولديغى اوزره اسلامده فلسفه مختلف ومهم دورلر كچيرمش والك نهايت اوچ مذهب اساسى صورتنده تقرر ايله‌مشدر . بونلردن برى‌سى مذهب فلاسفه‌در كه باشليجه مشائيه واشراقيه شعبه‌لرينه آيريلير . بومذهب فلسفۀ عموميه‌يى بتون اقساميله تعقيب ايدر ومطالب فلسفيه‌نك مطالب اسلاميه ايله التيامى كوسترر، تعبير آخرله ديندن صرف فلسفى برنقطۀ نظرله بحث ايدر ؛ بومذهب ارسطو وافلاطون مذهبلرينك تأليف

وتوفيق وادیسنده کیدرك بری ارسطو طرفی، بری ده افلاطون وافلاطون ثانی طرفنه میل ایدر؛ ایکیسی ده ایقانی اولمقله برابر، کرك مبحث معرفت وکرك مبحث وجودده خیلی فرقلری واردر. ایکنجیسی متکلمین مذهبیدرکه اصل فلسفهٔ اسلامیه‌یی متضمن اولوب فلسفهٔ دینیه ایله دین فلسفه‌نك آهنکنی بولور. بومذهب مبحث معرفتده، ایقانی وتدریجی شعبه‌لری حائز اولمقله برابر، مبحث وجودده رواقیه‌یه مشابهدر، وجود ذهنی‌یی انکار ایدر فقط مبحث معرفة للهده رواقیه‌دن بسبتون آیریلیر. اوچنجیسی مذهب صوفیه‌درکه معرفت ووجودده، اشراقیه واسکندرانیه مذهبنه شبیه اولوب، انکشافات عملیه‌سنده بیوك فرقلر ابراز ایدر. بن درون کتابده آراصره بومذهبلره تماس ایدن بعض مسائله حاشیه‌لرله اشارت ایتمکله اکتفا ایتدم. فقط بو مذاهبی، اشبو کتابك نمونه‌سنه توفیقاً تحلیلی بر تاریخ فلسفه‌یه ربط ایتمك حال حاضرده خیلی متعسر بر امر مهم اوله‌جقدرکه، بونی بندن دکل، مدارسمزده ودارالفنونمزده بو درسلرله علاقه‌دار اولان ذواتك وظیفه‌لرندن بکله‌مك دها موافق اوله‌جقدر. بن کندمده نقطهٔ عزیمته عودت ایچون برتهالك حس ایدیورم، باقالم استقبال نه طوغورر؟

ایضاحات سابقه‌دن‌ده آکلاشیلدیغی وجهله زمانمزده فنون بربرینه احتیاج تساندینی محافظه ایتمکله برابر فلسفه‌یه قارشی برنوع مختاریت اعلان ایتمشدر. بونلردن هر بری حادثات ظاهره‌نك برنوعیله علاقه‌دار اوله‌رق بر موجودیت مخصوصه‌یی حائزدر. فیلسوف بونلر حقنده معلومات عمومیه‌یه مالك ایسه‌ده هر برینك ادارهٔ خصوصیه‌سی ترقیات وانکشافات مخصوصه‌سی بر استقلال داخلی تعقیب ایتدیکندن بونلر آرتق فیلسوفك دائرهٔ صلاحیتنده دکل، متخصصنك ید ولایتنده‌در. بو فنوندن هر برینك آزچوق قوانین اساسیه‌سی، طرق مخصوصه‌سی واردر. هر فنك قوانین اساسیه‌سیله قوانین فرعیه‌سنك مناسباتی او فنك فلسفهٔ خصوصیه‌سنی تشکیل ایدر. فقط بو قوانین اساسیهٔ خصوصیه وطرق مخصوصه ینه بر طاقم مبادیٔ کلیه وطرق عمومیه ایله علاقه‌داردرکه ایشته فلسفه وشعبات فلسفه بو عمومی قانونلری وطریقلری احتوا ایدر. بو اعتبار ایله بو کون فلسفه علم النفس، منطق، علم اخلاق، مابعدالطبیعه، فلسفهٔ اولی ویا الٓهیه نامیله بش شعبه‌یه منقسمدر. کتابمزك اصلی مطالب فلسفیه‌یی بو بش قسمه تصنیف ایدرك سیر تاریخیلرینی کوسترمش وصوکره برده تاریخ مذاهب علاوه ایتمش وبو تاریخلری قرون ثلثه ترتیبنه تابع طوتمشدر. یونانك بدایتدن نهایتنه وخرستیانلغك ظهورینه قدر قرون اولی ویا متقدمین، خرستیانلغك ظهورندن دوقارته قدر قرون وسطی ویا متوسطین، دوقارتدن بریسنه‌ده قرون اخری ومتأخرین فلسفه‌سی نامی ویرلمشدر. فقط قارئلریمه بو کون تقدیم ایتدیکم قسم مابعدالطبیعه وفلسفهٔ الٓهیه قسملری اولدیغنی‌ده عرض ایلامش ایدم.

مابعدالطبیعه، طبیعتك حد اخیری، مبادی وعلل اولاسی دیمکدر. علوم طبیعیه موجوداتدن وجود کلی اعتباریله دکل، نوع موجود اولان برخصوصیت اعتباریله بحث ایتدیکی حالده مابعدالطبیعه بوخصوصیتلری نظر اعتباره آلمیه‌رق هیئسنك جهت وحدتندن، یعنی من حیث الوجود موجوددن بحث ایتدیکی جهتله موضوعی حادثات جسمانیه وحتی معنویه‌نك منتهای حدودیدر. بونده مشهور اولان ایکی موضوع بحث واردر. بری مبحث معرفت، بری‌ده مبحث موجود ویا وجود، تعبیر آخرله مبحث عالمدر. بو کتابده اولا مبحث معرفتك یعنی علم بحثنك تاریخیله باشلانمش وبو بحثده علم یقینك امکانی وعدم امکانی مسئله‌سی اله آلنه‌رق اول امرده نعم ویالا جوابنه نظراً ایقانی وغیرایقانی یعنی حسبانی نام‌لرینی آلان وبر طرفدن سوفسطائیه‌یه، بر طرفدن معنویه‌یه قدر کیدن مسالکك تاریخ تکامللری تعقیب اولنمشدر. مبحث موجود ماده، روح، مناسبات جواهر عنوانلریله اوچ فصله آیرلمشدرکه اصل مبحث وجود بو اوچنجی بحثده تجلی ایتمکده‌در.

ایکنجی کتاب اولان فلسفهٔ الٓهیه ویامبحث دین قسمنده الوهیت حقنده‌کی بوبار تصورات ابتدائیه‌سندن باشلایه‌رق وجود الٓهی دلیللری، وحقیقت وصفات الٓهیه بحثلری قرون صره‌سیله آیری آیری مطالب اوله‌رق تعقیب ایدلمش ونهایت حیات آخرت فصلیله کتابه ختام ویرلمشدر.

اثنای ترجمه‌ده، بعض مباحثه، طرف عاجزانه‌مدن تحشیه‌لر یاپلمش وبو تحشیه‌لر آز چوق بحثی حیثیتی حائز بولنمشدر. اصطلاحاتی ممکن مرتبه سادەلشدیرمکه چالشدم. واصلك خصوصیتنی، حرفیاً تعقیب ایتمکله برابر روش افاده‌ده ممکن اولدیغی قدر وضوحی ولهجهٔ لسانمزی محافظه ایتمکی التزام ایتدم. اصلك رموزوماً خذینی کوسترمکدن‌ده صرف نظر ایده‌مدم. بعض اصطلاحاتك فرانسزجه‌لرینی‌ده تثبیت ایدرك طبعی اکمال ایتمکه چالیشه‌جغم. بکا یکی بر کتاب یازمقدن دها زور کلن شو ترجمه‌یه صرف ایتدیکم امك ارباب مطالعه‌نك رغبتیله قارشیلانیرسه بلکه شطارتمه وسیله اولور. مریض بر وجودك ومضطرب بر حیاتك پك طبیعی اولان قصورلرندن اغماض عین ایدرك شو خدمتی استکمال ایده‌جك لطفکارلق ابراز ایتملرینی ارباب همتدن رجا وهرخصوصده توفیقات سبحانیه‌سنه مظهر بیورمسنی جناب حقدن نیاز ایدر وحضرت مولانانك شو سوزلرینی اشبو دیباجه‌یه خاتمه، کتابه شروع ایچون بر فاتحه اتخاذ ایلرم:

همچنانکه هرکسی در معرفت — میکند موصوف غیبی را صفت
فلسفی از نوع دیکر کرده شرح — باحثی مرکفت اورا کرده جرح

وان دكر در هردو طعنه ميزند — وان دكر كز زرق جانى ميكند
هريك ازره اين نشانها زان دهند — تا كمان آيد كه ايشان زان دهند
اين حقيقت دان زحقند اين همه — نى بكلى كمرهانند اين همه
زانكه بى حق باطل نايد بديد — قلب را ابله ببوى زر خريد
كر نبودى درجهان نقد روان — قلبها را خرج كردن كى توان
تانبا شد راست كى باشد دروغ — آن دروغ از راست ميكيرد فروغ
بر اميد راست كژرا مى خرند — زهر در قندى زود آنكه خورند
كر نبا شد كندم محبوب نوش — چه برد كندم نماى جو فروش
پس مكو كين جمله دمها باطلند — باطلان بر بوى حق دام دلند
پس مكو جمله خيال است وضلال — بى حقيقت نيست در عالم خيال

آلاليلى : محمدى

اجتماعياتده غربجيلر و بوزغونجيلر :

عصرى عائله

٤

غربجيلرمز ايسته‌دكلرى قدر قفسلر ارقه‌سنده افناى حياته محكوم بر قادينلقدن بحث ايده دورسونلر ، تشكلات طبيعيه‌لرندن باشلايان وصفحات حياتيه‌لرينك هر دوره‌سنده تأثيراتى كوسترن ضعفلرينه قارشى اسلاميت ، بيوك بر شفقت ومرحمتله قادينى حمايه ايتمش ، حقوق تسويتى اعلا ايلمشدر .

نكاحه ، يعنى عائله تشكيلاتنه عائد احكام فقهيه تدقيق ايديلورسه كوروله‌جكدر كه : اسلاميت ، عائله‌يى حقوقى ومادى نقاط نظردن دواملى روابط وموالاتى مؤمن بر كل اوله‌رق دوشونمش ، تحديداتى حقوق ووظائف متقابله‌يى آنجق قوتلى بر جمعيت تأسيسى امنيه‌سيله وضع ايتمشدر .

نكاح ؛ زوج وزوجه‌نك متقابل حقوق ووظائف مقابلنده يكديكرندن استمتاعى ديمكدر كه محضر شهودده تسميهٔ مهرين وايجاب وقبول ايله منعقد اولور .

تعريفدن آكلاشلديغى اوزره ، اولا زوج ايله زوجه‌نك تشريك حيات خصوصنده على الطوع والرضا مطابق قالملرى ، ثانياً : بو موافقتك جماعت اسلاميه‌يى تمثيل ايدن بر هيئت شهود مواجهه‌سنده علناً اظهارى ؛ ثالثاً : تشكلات بدنيه وضعفيت عصبيه‌سى اعتباريله سهولتله معيشتنى تدارك اقتدارنده اولميان قادينك عقد نكاح حسبيله اعاشه واباته‌سنى تقبل ايدن زوج طرفندن تطليقى وقوعنده تأمين وتهوين ضرورت ايچون طرفينك اقتدار ووسعى نظر دقته آلنه‌رق قدر معروف دائره‌سنده قسماً معجل وقسماً مؤجل اوله‌رق بر مهر تعيينى لازمكليور يعنى قادين ، حياتنى ربط ايده‌جكى اركك كبى حركاتنه قارشى مادى بر قوهٔ تأييديه‌يه مالكدر . طلاق وقوعنده بو مبالغك عيناً تسويه‌سى مجبوريدر . عقد نكاح ايله برابر زوج قدر معروف دائره‌سنده زوجه‌سنك اسكان ، الباس واطعاميله مكلفدر . تاكه قادين عائله‌سنه صادق قاله‌رق ازدواجدن مقصود اصلى اولان ادامهٔ ذريتك ادامه‌سى وبالنتيجه هيئت اجتماعيه‌نك محافظهٔ موجوديتى ممكن اوله بيلسون . بونك تأمينى ايچون هر شيدن اول متقابل بر محبت احتياج بديهى اولديغندن شريعت اسلاميه حسن معاشرته مانع اوله‌جق هر درلو احتمالاته قارشى شديد تقيدات وضع ايده‌رك كيمسزلكلرك اسبابنى دفع ايتمشدر . على الاكثر عائله اركانى آراسنده ظهور ايدن سوء تفهمانه قارشى مسكن شرعى اساسى وضع اولنمشدر كه ، زوجه مستقل بر محيطده مداخلاتدن وارسته ومستريح قالمق امكاننى الده ايتمش اولور .

زوج وزوجه يكديكرينه حسن معامله ايله مكلفدرلر . هله زوجه‌يه قارشى مادى شدت استعماله جواز يوقدر . مكركه مواضع معلومهٔ شرعيه‌دن اوله .

زوج ، زوجه‌سنك اقرباليله تماسنى منع ايده‌من ، حتى امور بيتيه‌دن هر هانكى برينك ايفاسنه زوجه اجبار اولنه‌ماز . اكر عرفاً اولديغى كبى خانه‌سى امور ماديه‌سيله مشغول اولورسه تبرعدر .

زوجك عفتنى محافظه ايتمسى اك بيوك وظيفه‌سيدر . اوقدركه متأهل ايكن زوجيته خيانت ايدن اركككك شرعاً رجمى اقتضا ايدر .

الحاصل زوج زوجه‌نك احتياجات ماديه ومعنويه‌سنى تطمين ايتمكله ، حسن معامله ومحبتى اساس اتخاذ ايتمكله برابر « جناب حقك اك سومديكى فعل حلال ، طلاقدر » مآلنده‌كى حديث شريف موجبنجه هر حال روابط عائله‌نك محافظه وادامه‌سنه صرف مقدرت ايليه‌جكدر . فقط طرفينك احوال روحيه وماديه حسبيله حسن امتزاجلرى ممكن اولمازسه بو شرائط آلتنده عائله تشكيلاتندن مطلوب اولان مقصدك حصولى ممكن اوله‌ميه‌جغندن عند الاقتضا « طلاق » ده مشروع قلنمشدر .

طلاق اركك طرفندن واقع اوله‌بيله‌جكى كبى عقد نكاحده حق طلاق قادينده اولمق اوزره دخى شرط ايديله‌بيلير . ياخود معين بر فعلى ياپمق ويا ياپمامق شرطيله زوج طرفندن زوجه‌يه تفويض اولنور . بونلردن بشقه بر ده حكماً طلاق واقعدر كه زوج وزوجه‌نك معين شرائطى حائز اولماسى ، افعال غير مشروعه‌نك ثبوتى ، اعاشه واباته‌دن كف يد كبى اسباب دولايسيله بالمحاكمه حصول بولور .

كوروليوركه اسلاميت ؛ بر عائله‌نك سعادتى ايچون اقتضا ايدن وسائل ماديه ومعنويه‌نك كافه‌سنى جامع اوله‌رق حقوق بشريتى عالى درجه‌ده مدافعه وحمايه ايديور . آنجق جمعيتك انكشاف واصطفاسى ايچون اركك وقادينى عائله محيطيله مقيد بولندرمشدر . يعنى اركك چاليشه‌جق ، عائله‌سنك انفاق واعاشه‌سنى تأمين ايده‌جك ؛ قادين ده خانه‌سنده

تحت امنیتده، باشارامیه‌جغی آغیر ایشلردن، حیاتك چتین مجادله‌لرندن ممکن اولدیغی قدر محفوظ اوله‌رق اولاد یتیشدیره‌جکدر.

قادینی خارجی تأثیراتدن وقایه ایدن شریعت، اوكا لایق اولدیغی حریت ورفاهی بخش ایتمشدر. حتی طلاقدن صکره دخی زوج معین بر مدت زوجه‌سنی تأمین ایتمکه مجبوردر. عائله‌لرك روابطی نه قدر قوتلی ودواملی اولورسه هیئت اجتماعیه‌ده او نسبتده متعضی ومتکمل بوله‌جغندن یکیدن عقد نکاح صورتیله طلاقدن حصوله کلن فلاکتك تعمیری وحسب‌البشریه هضم نفس ایدیله‌میه‌رك واقع اولان خطالرك تضمینی امکانی‌ده موجوددر.

شمدی حق‌الانصاف دوشونولورسه هر هانکی برقانون مدنینك قادینه بوقدر امتیاز وحقوق بخش ایتمسی کورولمش دکلدر. ازدواجده کفو شرط اولدیغندن احوال روحیه اعتباریله‌ده مطابقت جهتی تأمین ایدلمش اولیور.

حالبوکه اقوام غربیه‌ده ازدواج وحقوق ازدواجیه هیچ‌ده عدالت پرورانه دکلدر. غربده حیاته آتیلان قادین چتین مساعی ایچنده مسعود ومرفه برحیات کچیرمیور؛ غزته‌جی، دوقتوراولمق، مأمورەلك، مبعوثه‌لکه ارتقا ایتمکله برابر عائله‌جه مسلمان قادینك یاریسی قدر مستریح وممنون اوله‌میور.

بر کره ایی بر زوجه نائلیت ایچون کلیتلی مقدارده دراخوما تدارکنه مجبوردر. ثروتی اولمدقجه دیکر فضیلتلر ازدواجه کافی کلیور. بونك ایچون قیزلر عائله‌جه بر ثروته مالك دکللرسه کوچوك یاشدن اعتباراً بیك مزاحمه کوکس کره‌رك زوجلرینه تقدمه حاضرلامغه باشلایور، سن ازدواجه پك یورغون وبیتکین برحالده واصل اولیورلر. بعدالازدواج ظاهره نظراً قادین واركك سربست قالیور. فقط حقیقت حالده فسخ نکاح وطلاق امکانی اولمدیغندن‌ اك وجدانکربزانه، ناموسشکنانه احوالده بیله ضرورته قاتلانه‌رق تشریك حیاته دوام ایتمك مجبوریتی قارشیسنده بولونیورلر. زمان کلیورکه زوج وزوجه جانی ایسترسه یکدیکرینی ترك ایدییور. بالفرض ترك ایدن اركك ایسه قادینی تحت نکاحنده ایکن سوقاغه براقفده تردد کوسترمیور. نه اعانه‌سیله، نه‌ده اناثه‌سیله، الحاصل احوال مادیه ومعنویه‌سیله کندیسنی مقید عد ایتمیور. دها ایسترسه میراثندن‌ده محروم براقه‌بیلیور. طرفینك حقوق ووظائفی صرف مادیاته استناد ایتدیکی ایچون بالطبع عائله‌لر آراسنده محبت، صمیمیت یرینه جعلیت واغفال جای قبول بولیور.

شو احواله نظراً مسلمان قادینی غرب قادینلغنه نسبتله صوك درجه‌ده مسعود ومرفهدر. نسوان غربك جمعیتلرده سربستجه عرض اندام ایده‌بیلملری کندیلرینی برکسلتمش دکلدر. بیوك عائله‌لره منسوب قادینلر آراسنده نه قدر رذالتلر، ماجرالر دوندیکنی وبو یوزدن انحلالرك، جنایتلرك اکسیك اولمادیغنی آکلامق ایچون اوروپا مطبوعاتنی تعقیب ایتمك کافیدر.

هرحریت کبی قادینك حریتی‌ده منفعت اجتماعیه حدودیله مقیددر. باخصوص جمعیتك اس‌لاساسی اولان عائله حیاتی موضوع بحث اولنجه بونك مشروعیتنده تردد بیله ایدیله‌مز.

کله‌لم قادینلرك نکاحده، میراثده ارککلرله هم حقوق اولملری لازمکله‌جکی ادعاسنه؛ یعنی اركك قادینی تطلیق ایده‌بیلدیکی کبی قادین‌ده ایسته‌دیکی زمان ارککی تطلیق مسئله‌سنه: بوقاروده ایضاح اولندیغی وجهله عقد نکاحده طرفینك رضاسیله شرط ایدلدیکی تقدیرده قادین ایچون‌ده حق طلاق موجوددر. فقط صورت عمومیه‌ده هرقادینه بویله حقی ویرمك دوغرومیدر؟..

اوفاق بر فوران حدتله، بحران اعصابله مفکره‌سی صارصیلان هرهانکی بر قادین بلا اذعان طلاقده تردد کوسترمز. حالبوکه هضم نفسه، وفداکارلغه توقف ایدن عائله حیاتی ضعیف ومتوهم برقادینك اراده‌سنه، آرزوسنه اسیر قیلمق بتون بشریت ایچون بیوك بر تهلکه وفلاکت تشکیل ایدر. بناءً علیه منفعت اجتماعیه ملاحظه‌سیله پك عالی بر مفکوره اولان عائله حیاتی اراده‌سنه دها زیاده مالك وجملهٔ عصبیه‌سی، هضم نفسی، دوشونجه‌سی دها قوتلی اولان ارککه تودیع ایتمك البته ایجابات احواله دها موفق اولور. قادینلرك دائما ارککلر طرفندن اعاشه واباته ایدلملری وبوتون مزاحمه، مشکلاته ارککلرك قاتلانمه‌لری حسبیله «نعمت کلفته، کلفت نعمته کوره‌در» فحواسنجه البته میراثدن قادینلرك دها آز استفاده ایتملری موافق حق وعدالتدر. بوندن دولایی شریعت مطهرهٔ اسلامیه میراثده قادینك حصه‌سنه مقابل ارککه ایکی حصهٔ انتفاع بخش ایتمشدر.

معروضاتمزی ایضاح ایدملم. مسلمان قادینی حق وحریتنه مالك بشریت ایچون مایه الافتخار فضائلی، محاسنی جامع شخصیتلردر. بالرده، عمومی محللرده ردای عصمتلری رنجیده ایدیله‌مز. مسلمان قادینی آچقله حریت وتکامل استحصالی ادعاسنده بولنان مرحمتسزلر فضیلت نامنه، اسلامیت نامنه ویاخود بشریت نامنه اك بیوك خیانتی ایشلیورلر. بونلرك آللی یوللی بر پروغرامی، بر سراب صورتنده کوستردکلری اوجوروملره، طاتلی سوزلره اینانماق، کندمزی قاپدیرماق لازمدر.

مادر وطن اولان مسلمان قادینلغنك اخلاقی، سجیه‌سی کوشه‌دکچه هرکون برازدها فلاکته یاقلاشمش اولیورز. ترقی وتکامل نامی آلتنده مسلمان قادینی فلاکته سوروکله‌مك یازیق دکلمیدر؟.. عیسی حکمت

هندستانده استقلال مجادله‌لری

بویوك بر اسلام مجاهدینك بلیغ بر نطقی

١

مسلمانلرك یكدیگریله طانیشماسنی تأمین ایچون هندستانك (قالكتا) شهرنده (الجامعه) مجموعه‌سنی لسان قرآن ایله نشر ایتمكده اولان فاضل آرقداشمز (عبدالرزاق الملیحی) افندی اخیراً قسماً تألیف ، قسماً ترجمه ایتدیكی قیمتلی بر رساله‌سنی اهدا ایتدی . بو رساله هندستان اختلال ملیسنك بعض صفحاتنی خلاصه وهندستان انتباهنك اك محترم قهرمانلرندن مولانا (ابوالكلام احمد) ك بر محاكمه‌سندن بحث ایله محاكمه اثناسنده مشارالیهك ایراد ایتدیكی بر نطقك ترجمه‌سنی احتوا ایتمكده‌در .

مولانا (ابوالكلام احمد) اسلام عالمك یوزینی آغارتان مجاهد ومجدد علماء اسلامیه‌دندر . مشارالیه هندستانك مشهور قهرمان ملیسی (غاندی) ایله همان هندستانك بوتون مراكزینی گزمش وهندستانی انكلیز ظلم واستبدادینه قارشی قیام ایتدیرمك ایچون هر یرده ایراد كلام ایلمشدر . ١٩٢٠ سنه‌سنك اغستوسنده هندستان ملی قونغره‌سیله خلافت جمعیتی انكلیز حكومتنه قارشی بویقوتاژ تطبیقنی ، حكومتك مكتبلرینی ، محكمه‌لرینی ، مجلسلرینی ، مأموریتلرینی ترك ایتمه‌یی ، انكلیز امتعه‌سنی قوللانمامه‌یی ، خدمت عسكریه‌یه سلوك ایتمكدن استنكاف ایتمه‌یی ، نهایت حكومته ویركو تأدیه ایتمه‌مه‌یی قرارلاشدیرمشدی . انكلتره حكومتی بو وضعیت قارشیسنده قالینجه خلق نظرنده اعادهٔ اعتبار ایتمك امیدیله انكلتره ولی عهدینك هندستانده بر سیاحت اجرا ایتمه‌سنی تنسیب ایتمش ، فقط انكلتره‌نك مقصدینی اكلایان علمای اسلامیه جمعیتی انكلتره ولی عهدینك زیارتنه قارشی‌ده بویقوتاژ تطبیقنه قرار ویرمش وبناءً علیه انكلتره ولی عهدی هندستانی زیارت ایتدیكی زمان امید اولونان حسن قبولی گورممش ، سیاحتی بر نتیجه ویرمه‌مشدی . انكلتره بوكا قارشی اولانجه شدتیله حركت ایدرك حریت اجتماع وحریت كلامی اك مدهش قیدلرله تقیید ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده مولانا ابوالكلام خلقی حكومته عدم اطاعته تشویق ایتمش ؛ حكومت ، اوامرینه قارشی گلنلری دردست ایتمش ویر قاچ گون ظرفنده حبسخانه‌لرك هپسی طولمش ، دردست اولونانلرك عددی (٥٠,٠٠٠) ی گچمش ، حكومت محبوسلری اعاشه‌دن عاجز قالمش ، بناءً علیه هركسی سربست براقمغه باشلامش !

بو وضعیت قارشیسنده ناچار قالان حكومت بوتون بو اغتشاشلرك منبعی وسائقی عد ایتدیكی مولانا (ابوالكلام) ی توقیف ایدرك ایراد ایتدیكی نطقلردن طولایی محاكمه ونهایت الامر كندیسنی ایكی سنه حبسه محكوم ایتمشدر . فقط مولانا (ابوالكلام) محاكمه‌سی اثناسنده محكمه‌یه خطاباً پك مهم بر نطق ایراد ایتمشدركه (الجامعه) مجموعه‌سنك مدیری بو نطقی عربجه‌یه ترجمه ایتمشدر .

مولانا ابوالكلام حضرتلری بعض مقدمات‌دن صوكره نطقنك باشنده دیبوركه :

هندستانك دوچار اولدیغی استبداد ، ملتلرك ضعف وانحطاط دورلرنده دوچار اولدقلری آفتلردندر . شبهه‌سز بو استبداد حریت ایچون جدال ایدن ملی حركتلردن توحش وحتی تدهش ایدر . چونكه بو ملی حركتلر موفق اولورسه استبدادك ظالم قوتی ییقیلیر وموجودیتی زوال بولور . بناءً علیه حریت ایله استبداد آره‌سنده‌كی جدال ، بر جدال حیاتیدر . بونلردن هر بری تأمین حیات ایچون مجادله ایتمكده‌در . ملت ، غصب اولونان حقلرینی ایسته‌یور . استبداد بوطلبی رد ایدیبور ، نفسنی وحیاتنی مدافعه ایدیور . بونی پك طبیعی گورورز چونكه خیرده ، شرده تأمین حیات ایتمك ایستر . هندستانده حریت ایله استبداد جدالی باشلادی . حریت وحق ایسته‌مك استبداد نظرنده بر جنایت وحریتپرورلرده بر جانیدرلر . بو اعتبار ایله ایشته محكمه‌نك وحكومتك حضورنده علناً اعتراف ایدیبورم ، بن بو جنایتی ارتكاب ایتدم حكومت بیلمه‌یورسه بیلسین . بو جنایتك تخملرینی بوتون ملتك قلبنه اكدم . بو تخملری یتشدیرمك ایچون حیاتمی وقف ایتدم . هندستانده بو ایشی یاپان ایلك مسلمان اولمقله افتخار ایدیبورم . حكومت نظرنده مادامكه جانی‌یم ، ایسته‌دیكی جزایی ویرسین . حكومتدن یالكز غلظت ، یالكز شدت بكله‌یورم . حكومت حاضره ظالمدر . عجبا بونی دیمه‌یم‌ده نه دییه‌یم ؟ .

بن مسلمانم ، مسلمان اولدیغم ایچون استبداد ایله مجادله ایتمك ، استبدادی تقبیح ایتمك مجبوریتنده‌یم . مسلمانلق حكومت شخصیه‌یی طانیماز . مسلمانلق بر سورو مأمورك آلدقلری معاش ایچون اداره ایتدكلری بر حكومتی تصویب ایتمز . مسلمانلق جمهوری بر نظامدر . مسلمانلق انسانلره مستبد حكمدارلرك ، اجنبی حكومتلرك ، روحانی رؤسانك ، متغلبلرك وسائرەنك اغتصاب ایتدكلری حقوقی اعاده ایتمك ایچون گوندرلدی . مسلمانلق ظهور ایدر ایتمز ، حقك قوتده اولمادیغنی ، حقك قوت اولمادیغنی ، حقك حق اولدیغنی ، هیچ بر كیمسه‌نك بر كیمسه‌یی قول ایده‌میه‌جكنی ، تذلیل وتسخیر ایده‌میه‌جكنی اعلان ایتدیكی كبی بوتون امتیازاتی الغا وبوتون انسانلرك انسانلقده متساوی ، حقوقده متساوی ، حیاتده متساوی اولدقلرینی بیان ایلدی . رنك ، ملیت ، حسب ونسب بونلرك هیچ بری معیار دگلدر . یگانه معیار « عمل » در . انسانلرك اك بیوكی ، اك اصیلی ، اك ایی عمل صاحبی اولانلری واللهدن اك زیاده قورقانلریدر .

مسلمانلق «حقوق بشر» ی فرانسز اختلال کبیرندن اون بر عصر مقدم اعلان ایتدی و یالکز اعلان ایله قالمیه‌رق عملی بر نظام جمهوری وضع ایتدی. پیغمبر اسلام ایله خلفای راشدینك حکومتی مکمل بر جمهوریتدی. بو جمهوریت امتك رأی و انتخابی ایله تشکل ایدردی. بوندن طولاییدرکه اصطلاحات اسلامیه‌ده بو غایه‌لری افاده ایده‌جك بوتون کلمه‌لر واردرکه بونلر باشقه لسانده یوقدر. مسلمانلق بر تاجدار و بر تاجدارلق طانیمادیغندن اونك یرینه (ریاست جمهوریت) ی تعریف ایتمش و اسمنی (خلافت) قویمشدر. خلافت، نیابت دیمکدر. بو موقعی اشغال ایدنلره خلیفه، یعنی «نائب» دینیلیر. چونکه شخصی بر نفوذ و اقتداری حائز دکلدر. صوکره مسلمانلق جمهوریت نظامنی (شوری) کلمه‌سیله افاده ایتمش و مسلمانلر ایشلرینی (شوری) ایله کورورلر، دیمشدر. شوری، استبدادك مقابلیدر. بناءً علیه مسلمانلق حکومت ایشلرینك جماعتك رأییله و شوری ایله رؤیت ایتدیرلمه‌سنی قرارلاشدیرمشدر. عجبا جمهوریتی، ریاست جمهوریتی، جمهوریت اصولنی بو کلمه‌لردن دها کوزل افاده ایدن کلمه‌لر وارمیدر؟

مسلمانلق، رأی و انتخاب ملتله تشکل ایتمه‌ین بر حکومت اسلامیه‌یی مسلمانلرك قبول ایتمه‌ملرینی امر ایدییورکن آرتیق بو متغلب اجنبی حکومتك نظر اسلامده موقعنی دوشونیکز. بو اساسات اوزره تشکل ایتمه‌ین بر حکومت اسلامیه ظالم اولویور و مسلمانلر بویله بر حکومتی ییقمق مجبوریتنده قالیورسه آرتیق سزك حکومتکزك ماهیتنی دوشونیکز؟

بر مسلمانك حقه قارشی صوصمامسنی و ظالمك ظلم اولدیغنی اعلان ایتمه‌مسنی ایسته‌مك حیات اسلامیه‌سنی فدا ایتمه‌سنی ایسته‌مکدن فرقلی دکلدر. اکر بر مسلمانك ارتداد ایتمه‌سنی ایسته‌میورسه‌کز ظلمه ظلمدر، دیمه‌سنه مانع اولمایکز.

حقی قبول و اعلان ایتمك حیات اسلامیه‌نك اساسلرندندر. مسلمانلق ملیت اسلامیه‌یی بو اساس اوزره قورمشدر. بو اساس ضایع اولورسه حیات اسلامیه اساسی ضایع ایتمش اولور. مسلمانلر یر یوزنده شهدای حقدر. ناصل بر شاهدك شهادتنی افاده‌ده تردد ایتمه‌مه‌سی لازم کلیرسه مسلمانك حقی اعلا خصوصنده ذره قدر تردد ایتمه‌مسی و بو اوغورده هر هانکی بر فداکارلقدن چکینمه‌مسی لازمدر. ظلمك غلبه‌سی زماننده بو فریضه فرائضك الک مؤکدی اولور. چونکه بویله زمانلرده حق تهلکه‌ده‌در. بوندن طولاییدرکه مسلمانلرك کتاب الهیده «شهدای حق» اولدقلری بیلدیرلمشدر. مسلمانلرك وظیفهٔ ملیه‌سی ایشته بودر. بو حکمته بناءً درکه «امر بالمعروف و نهی عن المنکر» فرائض اسلامیه‌نك الک مؤکدیدر. شوکت و عظمت اسلامیه‌نك اساسی بو اولدیغنی خبر ویریلیور. بو فرائض اوچ وضعیت داخلنده اوچ درجه‌ده ایفا ایدیلیر. پیغمبرمز بیوریورکه «بر فنالق کورن اونی الیله، یاپامازسه دیلیله، یاپامازسه قلبیله ده کیشدیرسین که بو صوك شق ایمانك الک ضعیفیدر» بز ایسه هندستانده حکومتك فنالقلرینی الله ده کیشدیرمدیکمزدن مع الاسف یالکز دیلمزله حکومتك ظلمنی اعلان ایدییورز.

قرآن کریم حیات اسلامیه‌یی درت اساس اوزره اقامه ایتمشدر: ایمان، عمل صالح، حقی توصیه، صبری توصیه. ایمان ایله عمل صالحك معنالری ظاهردر. حقی توصیه ایسه هر انسانك قرداشنه حقی التزام ایتمه‌سنی توصیه‌در. صبری توصیه حق اوغورنده دوچار اولونماسی ملحوظ اولان هر تهلکه‌یه، هر فلاکته تحملدر.

اسلامك اس الاساسی توحیددر. مقابلی (شرك) در. توحید جناب حقك ذات و صفاتنی توحیددر. توحید مسلمانلره آنجق اللهدن قورقولابیله‌جکنی اوکره‌تیر. جناب حقك غیریسندن قورقمق شرکدر. توحید ایله قابل تألیف دکلدر.

مسلمانلق باشدن باشه بسالت، شهامت و فداکارلغه، حق اوغورنده اولومی استحقاره دعوتدر. قرآن کریم بونی دائما تکرار ایدر. قرآن کریم بیورورکه «اونلرکه جناب حقك غیریسندن قورقمازلر. والله اونلره کافیدر.» «اونلرکه اللهه و آخرته ایمان ایدرلر، نمازی ادا، زکاتی اعطا ایدرلر و یالکز اللهدن قورقارلر.» پیغمبرمز ده بیورورلرکه «شهدانك الک خیرلیسی (حمزه) در و ظالم بر امامه قارشی قیام ایدرك اوکا امر و نهی ایدوب قتل ایدیلندر.» وینه بیورورلرکه «جهادك الک خیرلیسی ظالم بر سلطانه قارشی سویله‌نیلن حق سوزیدر.» پیغمبرمز اصحاب کزیندن، هر نره‌ده اولورسه حق سویله‌مك ایچون، عهد آلیرلردی.

حیاتنك هر دورنده امت اسلامیه‌نك حق اوغورنده ویردیکی قربانلر تاریخك آلتنی آغازتمشدر.

انکلتره حکومتی بیلسین‌که حق اوغورنده اولمك لازم کلدیکنی بیلن مسلمان هیچ بر وقت حقی سویله‌مکدن چکینمز و هندستان قانون جزاسنك ١٢٤ نجی ماده‌سی اونی اصلا قورقوتماز.

امت اسلامیه‌نك تاریخی ایکی‌یه منقسمدر. برنجی دوره پیغمبر اسلام ایله خلفای راشدین دوریدر. بو دوره‌ده اصول جمهوریت اسلامیه تمامیله تطبیق اولونیوردی. امت اسلامیه جمهوریتدن بحق استفاده ایدییوردی. مساوات عمومیهٔ اسلامیه، حریت تامه بوامته شامل ایدی. خلیفه و رئیس جمهوریت ملتك ایچندن ایدی. امت اونی نصب ایدر، کوچوك بیوك هر شیدن مسئول ایدر. ذره قدر اجرای استبداد ایتمه‌سنه امکان براقمزدی. اساساً خلیفه وظائف خلافت و حکومتی هر کسدن ای بیلیر، ساده و حتی فقیرانه بر حیات امرار ایدر، علی العاده بر اقامتکاهده یاشاردی. او زمان مقر خلافت اسلامیه‌ده «بیاض سرای» لر یوقدی.

بو دورده مسلمانلر منبر اوزرنده ایراد نطق ایدییورکن خلفانك سوزینی کسرلر، اونلرله مناقشه ایدرلردی.

محافظه‌کارلقدن مقصد نه‌در ؟

کلیبولی مبعوثی جلال نوری بك « انقلاب وجذریلك » عنوانیله آنقره‌دن « ایلری » یه کوندردیکی برمقاله‌ده محافظه‌کارلق ولیبه‌رالقدن بحث ایدییور . « دلی پترونك اسکی روسیه‌نك حقیقی احتیاجی تشخیص ایتدیکی وقت ، ماضی ایله مناسبتی اولان هر مؤسسه‌یی ییقدیغنی ، موسقوه پطریقخانه‌سنی الغا ایلدیکنی ، یکی طرزده بر عائله معاشرتی احداث وبوکا قارشی کلنلر تجرم بیله اولوندیغنی ؛ صقاللیلرك صقاللرینی تراش ایتمك ویاخود صلب اولونمقله تخییر اولوندقلرینی » بیان ایتدکدن ؛ بونی توصیه دکل ، چارك عزمنی کوسترمك ، افکارینی قبول ایتدیرمك ایچون فکر محافظه‌یه امان ورمدیکنی اشراب مقصدیله سویلدیکنی قید ایتدکدن صوکره دییور که :

« بوکونکی وظیفه‌مز ، بو انقلاب ذهنیتنه صادق قالمق ایچون هیچ بر صورتله فکر محافظه ایله اوزلاشمامقدر . محافظه‌کارلغی ادارهٔ مصلحت قبیلندن تطبیب ایتمك ایچون اوفاق بر مسامحه‌کارلقده بولونمق ، فکر انقلابه قارشی کفراندر ... »

مومی الیهك محافظه‌کارلقدن مقصدلری (لادینی محافظه‌کارلق) ایسه ، یعنی مسلمان محله‌لرنده آچیلان عمومخانه‌لر ، مسلمان قادینلرینه ویرلمکده اولان فحش وثیقه‌سی اصولی ، مسلمان قادینلرینك بعض عمومی محللرده مسلم ، غیر مسلم ارککلرله برلکده بولونه‌رق دانس ایتملری ، مسلمان قادینلرینك قولتوقلرینه قدر قوللرینی ، دیزلرینه قدر کوکسلرینی ، دیزلرینه قدر باجاقلرینی آچه‌رق سوقاقلرده کزملری ، ارککلر ، قادینلر برلکده تیاترولر ، سینه‌مالره کیدرك یان یانه اوطورملری ، مسلمان چوجقلرینك باشلرینه برشاپقه کچیریله‌رك سوقاقلرده کزدیرلملری وسائر بوقبیلدن شیلر ایسه طبیعی بونلری محافظه ایتمك ایسته‌ینلرله اوزلاشمق ، بونلری تطبیب ایچون مسامحه‌کارلقده بولونمق فکر انقلابه قارشی کفران نعمتدر . زیرا ملت بو انقلابی ، کاظم قره بکر پاشانك سویلدکلری وجهله ، مقدس دینی اعلا ایتمك ، ییقیلمق ایسته‌نیلن مقدسات ملیه ودینیه‌سنی قورتارمق مقصدیله وجوده کتیرمشدر .

یوق ، محافظه‌کارلردن مقصدی دینك ، احکام ومؤسسات دینیه‌نك ، آداب وشعائر اسلامیه‌نك محافظه‌سنی ایسته‌ینلر ایسه بونلرله اوزلاشمامه‌یی ، بونلره اوفاق بر مسامحه‌کارلقده بیله بولونمامه‌یی جلال نوری بك بلکه کندیسی ایچون بر وظیفه تلقی ایده‌بیلیر . فقط منسوب اولدیغی فرقه ویا حکومت معاذالله جلال نوری بکك بو نصیحتیله عامل اولمغه قالقیشه‌جق اولورسه مملکتده‌کی وضعیتی پك مخوف اولور .

مومی الیه ، خلق فرقه‌سنی وحکومتی ملته قارشی نه‌قدر فنا ، نه‌قدر قورقونج برشکلده کوستریور ! حالبوکه ملتك دینینه ، مقدساتنه حرب آچمش کبی بر وضعیت ! دلی پترولردر ، یکی طرزده عائله‌لر احداثندن بحث ایدرك دینك ، احکام وشعائر دینیه‌نك محافظه‌سندن بیوك بر غایه طانیمایان ملت ایله فرقه‌نك آره‌سنی آچمقدن جلال نوری بك نه فائده بکله‌یور ؟ اوت ، دلی پترو جبراً یکی طرزده بر عائله احداث ایتدی . فقط احداث ایتدیکی عائله دنیاده فحش وسفاهتك اك صوك درکه‌سنه واران بر عائله طرزی اولدی . بوکون بر یوزنده فحشده اك ایلری کیدن مملکت نره‌سیدر ؟ دییه صورولدیغی زمان بلا تردد روسیه‌یی کوستریلیر ، یعنی دلی پترونك احداث ایتدیکی طرز عائله !

اکر مقصدی (عزم) مثال کتیرمك ایسه نه‌یه حضرت عمرك جهانلری سرفرو ایتدیرن عزمنی مثال کتیرمیورده دلی پترو کبی بر چیلغینك اجراآتنی ایلری سوریبور ؟

بونلر ، هیچ‌ده ایی شیلر دکلدر . ملتك دینینه ، مقدس حسلرینه قارشی بوقدر صایغیسزلق اولماماز .

دها کچن کون جلال نوری بك انقلاب جدیدك ماهیت دینیه‌یی حائز اولدیغندن ، اسلامیتدن انعزالی غیر ممکن بولوندیغندن بحث ایدییوردی . شو حالده ملت دینی ، احکام دینیه‌سنی ، مؤسسات دینیه‌سنی ، شعائر دینیه‌سنی محافظه ایتمك ایسترسه بر جرممی ایشله‌مش اوله‌جقدر ؟ باری بوکا دائرده بر قانون چیقارملی‌ده هرکس جلال نوری بکك جذری پروغرامنك اساسنی آکلاسون .

برکن ویرسون ، محافظه‌کارلر اوزلاشمامق ، مسامحه‌کارلقده بولونمامق یولنی طوتمایورلرده ایشلر یوریبور . یوقسه جلال نوری بك حانیه ایله قونیه‌یی پك کوزل آکلاردی .

ملتی مسلمانلق قورتاردی

کاظم قره‌بکر پاشا دییورکه : « ملت غربلیلاشمقله دکل ، دینه مبین اسلامه صاریلمقله موجودیتنی قورتاردی . »

استانبول مبعوثی وارمنستان فاتحی کاظم قره‌بکر پاشا حضرتلری دارالفنون حقوق فاکولته‌سنك بوسنه‌کی مأذونلری شرفنه ویریلن ضیافتده مهم بر نطق ایراد ایتمش ، غربجیلق ومسلمانلق حقنده شایان دقت بیاناتده بولونمشدر . مشارالیه ، « دارالفنون ملتك دماغی اولدیغی ، دارالفنونك قراکاقلر ایچنده نره‌یه کیده‌جکنی شاشیران بو ملتی نوریله تنویر ایده‌جك وبو ملته یول کوستره‌جك مقدس بر ایشیق منبعی اولدیغی » سویلدکدن صوکره دیمشلردرکه :

آوروپاده تحصیل ایدن بر قسم منورلرمز آناطولینك مختلف مواقعنه کلیورلر وطبیعی بوراده رفاه ، سعادت و ثروت خصوصنده تام بر هیچلك کوریبورلر . ودوداق بوکیورلر . خلقمزی آوروپایه بکزه‌تەبیلمك ایچون مطلقا غربلیلاشمغی توصیه ایدییورلر .

افندیلر ، غربلیلاشمقله خلقك قارنی طویماز . غربلیلاشمقله ایش وثروت تأمین ایدلمز .

خلقه وملته ـ اوملته‌كه جهانی آت اوست ایدن پك معظم بر مجادله‌دن غالب چیقمشدر ـ رفاه ، سعادت وثروت تأمین ایتمك ایچون اونك پاره‌سنی خارجه قاچیرمامغه چالیشه‌جغمز یرده زواللی ملتی بوسبتون اوچورومه آته‌جق مضر تلقیناتده بولونیورز : غربلیلاشه‌لم ! دییورز .

غربلیلاشمغه هوسكار بر قاچ منورك منفی استقامته كیتمه‌لری ، دیگر كنجلریمزك مساعیسنی عقامته اوغراته‌جق اسباب حاضرلیور .

افندیلر ،

ملت ، غربلیلاشمقله دكل ، آنجق دین مبین اسلامه صارلمق صورتیله موجودیتنی قورتارمش [سوره‌كلی آلقیشلر] تورك اوغلنی هرشیدن تجرید ایتسه‌كز دین مبین اسلامدن باشقه استناد ایده‌جك یری یوقدر . افندیلر ، ملت هر درلو محرومیت ایچنده امیدسز بر مجادله‌یه نیچون آتیلمشدی ؟ اولا تحقیر ایدیلن مقدس دینی اعلا ایتمك ، ثانیاً حیثیتی قورتارمق ودشمن آیاغی آلتنده ایكله‌ین اقسام وطنی تخلیص ایتمك ایچون دكلی ؟ مقدسات ملیه ودینیه‌مزه ایدیلن حقارتی اعاده ایتدك . امثالسز فداكارلغه قاتلاندق . بوكا غربلیلاشمق دكل ، دینمزه صارلمقله موفق اولدق .

تورك عدالتك تمثال مجسمیدر . وقتیله عدالتی ، شمدی چوق هوس ایتدیكمز غرب مدنیتنی تورك تأسیس ایتمش ، حق وعدالك بوتون قانونلرینی الله آلمش وتطبیق ایتمشكن آوروپا ظلم ایچنده ایكله‌یوردی . بوپارلاق كونلردن صوكرا مع الاسف دور انحطاطمز باشلامش وملعون بر استبداد مملكتی محو وخراب ایتمشدر .

بومملكت استبداد آلتنده ایكلركن آوروپا چالیشدی . تورك‌ك مدنیتنی وعدالتنی كندینه مال ایتدی .

قریم محاربه‌سندن صوكراده غربلیلاشمق جریانلری بلیرمشدی .

اوزمانك غربجیلق طاسلاقلری ، أولرینه فرنك مربیه‌لر آلمق صورتیله غربلی اولاجقلرینی ظن ایتمشلردی . نتیجه نه اولدی . جمله‌مزك معلومیدر .

بوآنلارده ، بز غربجیلقله اشتغال ایدركن ، غربلیلاشمغه چالیشیركن آوروپا حالی بر فعالیتله اقتصاد ساحه‌سنده چالیشدی . شركتلر تشكیل ایتدی . اقتصادیاتی انكشاف ایتدیردی ، بو انكشاف توسع ایتدی ومستولی برشكل آلدی . مملكتمزك محوینه یورودی .

نتیجه بز غربلیلاشمغه اوغراشیركن غرب ، مكافاةً بوتمزه قاپیتولاسیون دینیلن بر زنجیر اوردی .

عدالتی مملكتده استقرار ایتدیرمك ، متفكر وحقیق وطنپرور انسانلری مملكتده حاكم قیلمق لازمدر . آنجق بو سایه‌ده تورك‌ك حرب زماننده پك قوتلی اولان قوللرندن مدنیت ، صلح واقتصاد ساحه‌سنده‌ده استفاده ایتمك قابل اوله‌جقدر .

مملكتك سعادت وسلامتی ودین مبین اسلام اوغرنده وجودینی فدا ایتمك ، هرهانكی بر فلاكت آننده سزی ، تقدیس ایتدیكم منور كنجلكی مسعود كورمك تورك حیات ایتمك الك برنجی هدفم وغایه‌مدر .»

كاظم قره‌بكر پاشا حضرتلری طرفندن ایراد اولونان بومهم نطق دارالفنون محیطنده پك اوزون سنه‌لردنبری مثلی ایشیدلمه‌ین قیمتلی سوزلری وبالخاصه صوك زمانلرده ترویج ایدیلمك ایسته‌نیلن بر طاقم ضلالت جریانلرینه قارشی پك قوتلی ضربه‌لری احتوا ایتمكده‌در . معلوم اولدیغی اوزره صوك زمانلرده الازیاده ترویجی آرزو اولونان ، حتی بوتون ملته مال ایدلمك ایسته‌نیلن غربجیلق وغربلیلاشمق اساسلرینك ترویجنه چالیشلیور ، بواساسلرك ترویجی ، وحتی تطبیقی ایچون بر طاقم مؤسسه‌لر آچیلیور وبومؤسسه‌لرده وظیفهٔ مودوعه‌لرینی ایفایه غیرت ایدیبیررلردی . بوندن باشقه بوتون كنجلكك بویابانجی ومضر تلقیناته مظاهر اولدیغی‌ده كوسترلمك ایسته‌نیوردی . كاظم قره بكر پاشا حضرتلرینك دارالفنون كنجلكی ایچنده ایراد ایتدكلری وفوق العاده حسن تأثیر اجرا ایلدیكی كورولن مهم نطق كنجلك اطرافنده قوپاریلان‌بایغره‌نك قوروصیقی بر پروپاغاندادن عبارت اولدیغنی كوسترمكده‌در . كنجلكك اجتماعی غربجیلق وغربلیلاشمق دعواسندن اوزاق اولدیغنی بومناسبتله كوسترمسی جداً شایان شكراندر . بز دارالفنون كنجلكمزك ضلالت جریانلرندن اوزاق قالدیغنی كورمكله ممنون اولورز . ایسترزكه بو كنجلك ضلالت جریانلرینه مجادله ایدن الك قوتلی مجاهد اولسون وبونی فعلیات وآثاریله اثبات ایتسین .

حكومت

احكام اسلامیه‌نك قوهٔ مؤیده واجرائیه‌سیدر .

وقت غزته‌سنك انقره مخابری باش وكیل عصمت پاشا حضرتلریله بر ملاقات اجرا ایدرك مختلف سؤاللر میاننده شو سؤالی‌ده صورمش :

ـ خلیفه‌نك مسلمان مملكتلرندن كله‌جك بر مرخص طرفندن انتخاب ایدیله‌جكی وبو شورانك خلیفه‌لكه بر وجهه ویره‌جكی خبرلری شایع اولدی . بوخصوصده مطالعهٔ دولتكز نه‌در ؟

عصمت پاشا بوسؤاله جواباً دیمشلركه :

— مقام خلافت حقنده جریان ایدن حوادث ومطلعات ایله حكومت یاقیندن ، اوزاقدن هیچ برصورتله علاقه‌دار دكلدر . توركیا حكومت جمهوریه‌سی ، توركیا ادارهٔ دولتنه تعلق ایتمه‌ین برمسئله ایله اشتغال ایتمز . وتوركیا ادارهٔ دولتنه خارجدن هیچ برمداخله‌یه مساعده ایله‌مز .

وقت غزته‌سی عصمت پاشانك بوبیاناتی حقنده دییوركه :

— پاشا حضرتلرینك سوزلرندن آكلاشیلیوركه حكومت جمهوریه خلافته عائد مسائله هرهانكی برصورتله مداخله ایتمكی ادارهٔ دولت اموری خارجنده تلقی ایتمكده وبالمقابله توركیه ادارهٔ دولتنه خارجدن برمداخله اجراسنی تجویز ایتمه‌مكده‌در .

ایلری غزته‌سی‌ده شویله دییور :

— باش وكیل بوملاقاتنده حكومت مسئله‌لریله خلافت مسئله‌لرینی یكدیگرندن قطعی برصورتده تفریق ایدیور . بوپك یكی برسیاستدر . عینی زمانده‌ده پك فنی ، پك موافق وپك ایی برسیاستدر . حقیقت حالده دین ایشلری باشقه ، حكومت ایشلری باشقه دكلیدر ؟

بز بویكی سیاستك پك فنی ، پك موافق اولوب اولمادیغی حقنده برشی سویله‌یه‌جك دكلز . یالكز (ایلری)نك « حقیقت حالده دین ایشلری باشقه ، حكومت ایشلری باشقه » دیمسی حقنده بر قاچ سوز سویله‌مك ایسته‌یورز . عجبا حقیقت حالده بویله‌میدر ؟ اموردینیه ایله امور حكومت تفریق اولونه‌رق

حكومت لائیق بر شكلمی اكتساب ایتمشدر ؟ تشكیلات اساسیه قانوننه باقیلیرسه بویوك ملت مجلسنك احكام شرعیه‌یی تنفیذ واجرا ایله مكلف اولدیغی ، صوك تعدیلاتده دولتك دینی دین اسلام اولدیغی ده آ ریجه تصریح ایدیلدیكی كوزولیور . بویله ایكن (ایلری) نك حكومتك دین ایشلریله علاقه‌سنی كسمش بر وضعیتده كوسترمك ایسته‌مه‌سنك حكمتی آكلاشیله‌مایور . عجبا هر نه‌قدر ظاهراً بویله ایسه‌ده ، « حقیقت حالده ، حكومتك دین ایشلریله علاقه‌سی قالمامشدر ، » می دیمك ایسته‌یور ؟ حكومتی ملته قارشی بویله كوسترمكده بیلمیزكه نه‌فائده واردر ؟ فائده شویله طورسون ، بزجه بونك چوق مضرتی واردر . خلق ، دین ایشلرینك قوهٔ مؤیده‌سز قالدیغی ، یعنی شریعت اسلامیه‌یی اقامه ، تنفیذ واجرا ایده‌جك بر قوهٔ اجرائیه بولونمادیغنی كوره‌جك اولورسه بالطبع احكام اسلامیه‌نك معطل اولدیغنه ذاهب اوله‌جق وبو یوزدن قلوب اسلامیه‌یی فتور عظیم استیلا ایلیه‌جكدر .

شبهه یوقكه « دین ایشلری » دنیجه دین اسلام ایشلری قصد ایدیلیور . یوقسه خرستیانلق ویهودیلك دیننك ایشلری دكل . معلومدركه دین اسلام بو خصوصده دیكر دینلردن كلیاً فرقلیدر . دین اسلامك اساسی اولان قرآن كریم هم امور اعتقادیه واخرویه‌یی شاملدر ، هم معاملات وعقوباته دائر امور دنیویه‌یی . اسلامیت خرستیانلق كبی یالكز بر طاقم عقائد مجرده‌دن عبارت دكلدركه دین ایشنی حكومت ایشندن آییرمق قابل اوله‌بیلسین . مادامكه مسلمانلق امور دنیویه‌یه عائد بر طاقم احكامی ده محتویدر ، او حالده بو احكامك اقامه‌سی ایچون بر حكومته ، بر قوهٔ اجرائیه‌یه ، بر محكمه‌یه احتیاجی ضروریدر . اسلامیت بویله بر قوهٔ اجرائیه‌دن محروم قاله‌ماز . زیرا او تقدیرده معطل اولور . بالطبع مسلمانلر مسلمان اولدقجه احكام اسلامیه‌نك بر قوهٔ اجرائیه‌دن محروم قاله‌رق معطل اولوب كیتمسنه رضا كوسترمزلر . بناءً علیه مسلمانلر فرض محال اوله‌رق بویله بر وضعیته دوشمش اولسه‌لر بیله بونی بر دور فترت عد ایدرك احكام اسلامیه‌یی تنفیذ واجرا ایلیه‌جك بر قوهٔ مؤیده‌یه ، یعنی بر حكومته اولان احتیاجلرینی محافظه ایده‌جكلردر .

بر اجنبی استیلاسی قارشیسنده بو شكل واقع اوله‌بیلیرسه‌ده بویله بر استیلادن مصونیت حالنده تحققنه امكان و احتمال یوقدر . اولیله‌یا ، اركان حكومت هم مسلمان اولسون ، هم احكام دنیویهٔ اسلامیه‌یی تنفیذ و اجرادن ابا و امتناع ایتسون . بو ، غیر قابل تصوردر .

نته‌كیم تشكیلات اساسیه قانونی دولتك ماهیت دینیه‌سنی محافظه ایتمكده‌در .

شو حالده ایلری‌نك « حقیقت حالده دین ایشلری باشقه ، حكومت ایشلری باشقه‌در . » دیمكدن مقصدی نه‌در ؟ بالطبع بو سوزلرك نظر اسلامده هیچ بر قیمتی ، هیچ بر معنای علمیسی یوقدر . چونكه مسلمانلغك اساسی و روحی نظر اعتباره آلنه‌رق سویلنمش بر سوز دكلدر ؛ خرستیانلق معلوماتیله مسلمانلق حقنده مطالعه یورودولورسه طبیعی بویله دینیر . عجبا ایلری غزته‌سنه بر سؤال صورولسه ، دینیلسه‌كه :

— مادامكه دین ایله حكومت تفریق اولنمشدر ، او حالده صوك تعدیلاتده دولتك دینی دین اسلام اولدیغی نه‌دن تصریح اولوندی ؟ كذلك تشكیلات اساسیه قانونیله بویوك ملت مجلسنه عائد اولان احكام شرعیه‌یی تنفیذ واجرا صلاحیتی نه‌دن كندیسندن نزع اولونمادی ؟

عجبا بویله بر سؤاله نه‌دیر ؟ هیچ برشی دیه‌جكی یوقدر . مادامكه حقیقت حال بویله‌در ، او حالده دین ایشلریله ، اسلام مسئله‌لریله حكومتك علاقه‌سزلغی ناصیل اوله‌بیلیر ؟ حكومت ، تشكیلات اساسیه قانوننده دولتك دینی دین اسلام اولدیغی ، مجلسك احكام شرعیه‌یی تنفیذ و اجرا ایله مكلف بولوندیغنی قالدیرمادقجه حكومت دین ایشلریله قطع علاقه ایده‌مز .

عجبا یاكلشلقمی وار؟

وطن غزته‌سنك ویردیكی معلوماته كوره بویوك ملت مجلسی داخلیه انجمنی داخلیه وكیلی فرید بكك حضوریله مطبوعات قانوننك ۲۶ نجی ، ۲۷ و ۲۸ نجی ماده‌لرینی مذاكره ایتمش . تعدیلاً قبول اولنان ۱۶ نجی ماده‌یه كوره : بویوك ملت مجلسی ویا رئیس جمهور حقنده ذم وقدحی متضمن واقع اولاجق نشریات ایچون ۳ آیدن ۳ سنه‌یه قدر ، انبیای عظام وخلیفه ایچون واقع اولاجق ذم وقدحی متضمن نشریات ایچون ۲ آیدن ۲ ایكی سنه‌یه قدر ، دول متحابه حكمدارلری وسائر دولت رئیسلری ایچون واقع اوله‌جق نشریاته قارشی ۳ آیدن ایكی سنه‌یه قدر جزا تعیین ایدلمش !

(وطن) غزته‌سنك ویردیكی بو معلوماتدن آكلاشیلیوركه بویوك ملت مجلسنه ورئیس جمهوره ذم وقدح انبیای عظامه وخلیفهٔ مسلمینه ذم وقدحدن دها بویوك بر جرم تشكیل ایدییور ، بناءً علیه دها آغیر بر جزایی استلزام ایدییور . هیچ ظن ایتمه‌یزكه بویوك ملت مجلسی ورئیس جمهور كندیلرینی فخر كائنات افندیمزكده داخل بولوندیغی قافلهٔ انبیای عظامك فوقنده ، یاخود انبیای عظام علیهم الصلاة والسلام افندیلرمزی كندی موقعلرینك مادوننده تصور ایتسینلرده بوتون تورك ملتنی وتورك ملتیله برابر بوتون امت اسلامیه‌یی رنجیده ایده‌جك بویله بر طاقم تعدیلاتی تصویب ایتسینلر . بز هر حالده بر یاكلشلق وقوعنی فرض ایدییورز .

تعدیلده ایكنجی بر غرابت دها وار ، اوده انبیای عظامه

بناءً علیه مکتبلر نه‌قدر دوشونولیورسه مدرسه‌لرده اونسبتده مظهر حمایه و صحابت اولملیدر. طلبهٔ علوم کندیلرینی بیکس ، حمایه‌دن محروم تلقی ایتمه‌ملیدر . مکتبلیلرک هرخصوصاتی بوقدر دوشونولمکده اولدیغی برصیره‌ده آزچوق مدرسه‌لیلرکده تطییب خاطرینه چالیشمق مقتضای مصلحتدر .

کچنلرده آز قالسون ، جبراً اوطوردقلری مدرسه‌دن طیشاری چیقاریله‌جقلردی . برکت ویرسین ، شرعیه وکیلی طلبه‌نک استرحاماتی قبول ایتدی‌ده زوالیلر سوقاقده قالمادیلر .

اوندن دهااول معارف باب‌مشیخته‌ده وضعیه ایتمه‌یه اوغراشدی. ینه شرعیه وکیلنک همتیله بووضعیه برطرف ایدیله‌بیلدی .

لکن معارفک بوصوک تشبثنه قارشی شرعیه وکیلی حضرتلری غالبا مقاومت ایده‌میه‌جکدر. آکلاشیلان، اوقافک طلبهٔ علوم ایچون یاپدیرمقده اولدیغی بوبنایه طلبه ایچون آیاق باصمق نصیب اوله‌مایه‌جق ! زواللی طلبهٔ علوم ، نیجه سنه‌لردنبری بوبنانک اکمالنی بکله‌یور . بورادن کلوب کچدکجه متسلی اولیور . امید ایله رطوبتلی ، صیقینتیلی طاش اوطه‌لرده اوطورمه‌یه قاتلانیور .

مع‌التأسف بوکون او امیدلری‌ده قیریلیور . اوقافک پاره‌سیله یاپیلان بو بنادن‌ده علاقه‌لری کسیلیور . بوکون دارالفنونک اولدیغی بر بر سرایدر .

معظم حربیه دائره‌سی‌ده دارالفنونه تخصیص اولونمشدر . بونلر مملکتک علم وعرفانی نامنه موجب ممنونیتدر . فقط استانبولده‌کی مؤسسات تقسیم اولونورکن بردانه‌جکی اولسون طلبه‌یه بخش اولونمه‌سی ایجاب ایتمزمیدی ؟ طوغروسی ، بوخصوصده شرعیه وکالتنک اهمال ولاقیدی کوسترمش اولدیغنی ظن ایدیورز .

هرنه‌ایسه ، طلبهٔ علومه منتظم بربنا تخصیص اولونه‌دی . باری کندیلرینه عائد مبانی اشغاله قالقیشلماسه . معارف بودجه‌سی هر شیئه مساعددر. بونلردن دها مکمل بنالر یاپه‌بیلیر . لکن مدارس ایچون اویله‌میدر؟ بوکون مدرسه‌لرده‌کی بکارلر بینه‌جک شی دکلدر. انسان آنجق آجلقدن اوله‌مک ایچون بونلری یه‌بیلیر. بیتوتت ایتدکلری اوطه‌لر اوطوروله‌جق یرلر دکلدر . انسان آنجق سوقاقده یاتمامق ایچون بو اوطه‌لرده امرار حیات ایده‌بیلیر .

ایشته طلبهٔ علومک حیاتی بویله ایکن اونلره عائد بر بنایی‌ده اونلره چوق کوره‌رک دارالفنون مداوملرینه یورد اوله‌رق بخش ایتمک اصلا موافق نصفت وعدالت دکلدر . بو کونکی طلبهٔ علوم منور ، چالیشقان ، عصری معلومات ایله مجهزدر . بر بنایی اونلره چوق کورمه‌ملیدر .

مصرده مجادلهٔ انتخابیه

مصر مطبوعاتندن اکلاشلدیغنه کوره مصرده مجادلهٔ انتخابیه حاد بردوره کیرمشدر . مبعوثلرک انتخاب کونی تأخیر اولونا اولونا نهایت ١٢ کانون ثانی اولمق اوزره تقرر ایتمشدر . منتخب ثانیلر انتخابی بر مدت مدیده‌دن بری ختام بولدیغی حالده مبعوثان انتخابنک بوقدر اوزون بر زمان تأخیرنده البته بر حکمت واردر . بونک حکمتی اولسه اولسه منتخب ثانیلر اوزرنده اجرای تأثیر ایتمک اولابیلیر . فقط منتخب ثانیلر اوزرنده کیملر اجرای تأثیر ایده‌جک؟ مصرده موجود فرقه‌لرمی؟ مبعوثان انتخابنک تأخیری فرقه‌لر طرفندن یاپیلمش برحرکت اولمادیغندن واساساً فرقه‌لرک کافه‌سی سنه‌لردن بری مسلکلری معلوم اولدیغندن مبعوثانک انتخابنی تأخیر ایتمکده فرقه‌لرک خلق اوزرنده اجرای تأثیر ایتمه‌سندن باشقه بر شی آرامق لازمدر . بزه قالیرسه مبعوثان انتخابنی تأخیر ایتمکله بوندن استفاده ایتمک ایسته‌ین طرف، مصر فرقه‌لری دکل، مصری اشغال عسکریسی ومراقبهٔ سیاسیه‌سی آلتنده بولوندیرمق ایسته‌ین انکلتره‌در. چونکه انتخاب نتیجه‌سنده تشکل ایده‌جک هیئت تشریعیه انکلتره‌ایله مصر آره‌سنده‌کی حیاتی مسائلک حلنی درعهده ایده‌جکدر . مصرک وطنپرور وفداکار اولادلری انتخاب اولونورده بونلر رأس کاره کلیرلرسه انکلتره‌نک حضور واستراحتنی سلب ایده‌جک ، انکلتره‌نک سیاستنی آلت اوست ایده‌جک مهم بر عامل میدان مجادله‌یه چیقمش اولاجقدر . بناءً علیه بوفرصتدن استفاده ایدوب انکلیزلرک اعظمی غیرتلر صرف ایده‌جکلری شبهه‌سزدر . انکلیزلر بو زمانی، فرقه‌لری ، منتخب ثانیلری آلداتمغه چالیشمقله امرار ایتمکده‌در .

شیمدی‌یه‌قدر مصر خلقنک سعدزغلول پاشایه متوجه اولدیغی اکلاشیلیور. هریرده مشارالیه‌ایله طرفدارلرینک احراز اکثریت ایتدکلری کورولمکده‌در. سعد زغلول پاشا مصر حرکت ملیه‌سنه خدمت ایتمش محترم برسیمادر . فقط آتیاً تعقیب ایده‌جکی مسلک حقنده برشی سویلیه‌میز . مشارالیهک صوک بیاناتی مصرک استقلال نامنه چالیشه‌جغنه وآنجق بواساس اوزره انکلیزلرله معاهده عقدایده‌جکنه دائردر . مشارالیهک بومسلکده ثبات ایتمه‌سنی وبومسلک داخلنده سعد زغلول پاشایه اک شدتلی مخالفتی عدلی یکن پاشانک طرفدارانی یاپیورلر . فقط بومخالفت صرف شخصی برمخالفتدر . مصرده حرکات ملیه‌یی عادتا احیا ایدن وانکشاف ایتدیرن وانکلیزلرک خصم بی‌امانی اولان حزب‌الوطنی ایسه صوک زمانلرده بویوک برضربه‌یه اوغرامشدر . (حزب‌الوطنی) نک بوتون غزته‌لری سدایدلمش اولدیغندن بوحزبک فعالیت انتخابیه‌سی زیاده‌سیله ضرردیده‌اولمشدر. (حزب الوطنی) ده سعد زغلول پاشایه قارشی مخالف موقعنده‌در . حزب الوطنینک انکلیزلرطرفندن اغفال اولونماسنه امکان‌یوق ، کبی‌در. مع‌مافیه‌بوتون فرقه‌لرک پروغراملری برنقطه‌ده متحددر : مصرک بلاقید وشرط استقلالی . شیمدی باقالم انکلیزلر نه‌یاپه‌جقلردر ؟ اک مهم مسئله انکلیزلرک انتخابات اوزرینه اجرا ایده‌جکلری تأثیردر .

تشکر

سبیل‌الرشادی اوقویان هرمسلمان قارداشمزک لااقل ایکی آبونه قید ایتمسی حقنده‌کی رجامزی قبول ایدرک نشر وتعمیمی خصوصنده همت کوسترن محترم قارئلریمزه تشکرلر ایدر وبوتون قارئین کرامک لطفاً بواصوله رعایت وهمتده بولونملرینی رجا ایلرز .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ؛ ممالک اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٧ ٢٠ ربیع الآخر ١٣٤٢ * پنجشنبه * ٢٩ تشرین ثانی ١٣٣٩ جلد ٢٣

آنغليقان كليساسنه جواب

شرعیه وكالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان كلیساسنه كوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بویوردقلری جوابدر :

معاملات وعقوبات

انسانلر آره‌سنده شئون تعاملیه‌یی اداره، حقوقی محافظه ونفوسی صیانت ایچون شریعت اسلامیه برطاقم اصول كلیه واحكام فرعیه بیان ایتمشدركه بونلری فقه، تفسیر، حدیث كتابلری اك اینجه نقطه‌سنه قدر تماميله تفصیل ایتمشدر . بونلر ، بیع ، اجاره ، سلم ، مقایضه ، رهن ، افلاس ، حجر ، صلح ، حواله ، ضمان ، شركت ، وكالت ، ودیعه ، اعاره ، غصب، شفعه ، تقسیم ، قرض، مزارعه ، مساقات ، جعاله ، احیای ارض موات ، وقف ، هبه ، لقطه ، دعوی ، قضا ، شهادت ، جنایت ، ردت ، زنا ، قذف ، رق ، حرب ، وصیت ، فرائض كبی انسانلر آره‌سنده وقوعه كلن حادثاته متعلق احكامی متضمندركه همان همان معاملات اجتماعیهٔ دنیویه‌نك باشلیجه انواعی ، آنا خطلری بونلردن عبارتدر. بونی احكامه عائد اقسام فقهك مأخذلری‌ده كتاب، سنت ، اجماع ، قیاسدر . اصول فقه كتابلری بو درت منبعی كاملاً بیان وایضاح ایتمشلردر .

معاملات وعقوباته متدائر احكام فقهیهٔ فرعیه، زمانلرك ، مكانلرك اختلافنه كوره مختلف اولمق حسبیله علمای اصول كتاب وسنتدن برطاقم قواعد استخراج ایتمشلر وبو قواعد احكام اجتهادیه‌یی تقدیر، تفریعات واستنباطاتی ضبط ایچون معیار ومیزان اتخاذ ایدلمشدر، كه بعضیلری شونلردر :

١) برایشدن مقصد نه ایسه حكم آكا كوره‌در . ٢) شك ایله یقین زائل اولماز . ٣) برائت ذمت اصلدر . یعنی غیرك حقوقیله ذمتك مشغول اولدیغنه دلیل بولونمادقجه برائت ذمتله حكم اولنور . ٤) صفات عارضه‌ده اصل اولان عدمدر . [١] ٥) بر امر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصلدر. ٦) كلامده اصل اولان معنای حقیقیدر . ٧) مشقت تیسیری جلب ایدر . ٨) ضرر ومقابله بالضرر یوقدر . ٩) ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار . ١٠) ضرورتلر كندی مقدارنجه تقدیر اولنور . ١١) ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنور . ١٢)ضرر اشد اخف ایله ازاله اولنور. ١٣) ایكی فساد تعارض ایتدكده اخفی ارتكاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقیلیر . ١٤) دفع مقاسد جلب منافعدن اولادر. [برمفسده‌ ایله برمصلحت تعارض ایتدكده علی الاكثر دفع مفسدت تقدیم اولنور .] ٥) اضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمز . ١٦) آلمسی ممنوع اولان شیئك ویرمسی دخی ممنوعدر . مثلا رشوت كبی . ١٧) عادت محكمدر . یعنی حكم شرعی‌یی اثبات ایچون عرف

[١] مثلا برانسان برآت اشترا ایتسه‌ده تسلمندن صوكره عیب اصلیسی بولوندیغنی ادعا ، بایع‌ده انكار ایلسه سوز مع الیمین بایعكدر . زیرا صحت اصل، عیب ایسه صفات عارضه‌دندر .

وعادت حکم قیلنیر. *] « مارآه المسلمون حسناً فهو عندالله حسن » ١] حدیث شریفی ده بو قاعده نك مأخذیدر. ١٨) عادتك دلالتیله معنای حقیقی ترك اولونور. [یعنی بر کلمه ویا عباره نك برمعنای حقیقیسی وار ایکن عرف اونی باشقه برمعناده قوللانیرسه عمل عرف وعادتك دلالتی مقتضاسیله در.] ١٩) اعتبار ، غالب شایعه در ، نادره دکلدر. ٢٠) عرف ایله تعیین نص ایله تعیین کیبدر . ٢١) مباشر (یعنی بالذات فاعل) ایله متسبب مجتمع اولدقده حکم مباشره مضاف قیلنیر . ٢٢) کلفت نعمته ، نعمت کلفته کوره در. ٢٣) مباشر متعمد اولماسه ده ضامن اولور . متسبب متعمد اولمادقجه ضامن اولماز . ٢٤) غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمك باطلدر. ٢٥) بلا سبب مشروع برینك مالنی بر کیمسه نك اخذ ایتمسی جائز اولماز . ٢٦) کیم که برشیئی وقتندن اول استعجال ایلرسه محرومیتله معاتب اولور . ٢٧) هر کیم که کندی طرفندن تمام اولان شیئی نقضه سعی ایدرسه سعیی مردوددر .

بوراده بوقدرله اکتفا ایده لم . احکام فرعیه نك ابتنا ایتدیکی اصول فقهیه یی دها زیاده آکلامق ایسته نیلیرسه اصول و فروع کتابلرینه مراجعت اولونسون .

سیاست اسلامیه

دین اسلامده سیاستك بری عدل، دیکری مشورت اولمق اوزره ایکی تملی وار . بونك باشقه درلو اوله بیله جکنی ادعا ایدن کیمسه یا جهلی ، یا تعصبی سائقه سیله اسلامه فالق ایتمش اولور .

عمربن الخطاب رضی الله عنه سریر خلافته کچیردیکی کون منبره چیقه رق جماعت مسلمینه « ای ناس ، بنده بر اکریلك کوره جك اولورسه کز طوغرولتیکز . » دیمشدی . بونك اوزرینه اوراده بولونانلردن بری قالقه رق « سنده بر اکریلك کورورسه ك ، امین اول ، قیلیجلریمزله طوغرولتورز. » جوابنی ویردی . حضرت عمر عینی خطبه ده شو سوزلری سویلمشدی : « ای ناس ، اللهه یمین ایدرم ، هیچ بر ضعیفکز یوقدرکه باشقه سنده کی حقی استرداد ایله کندیسنه ویرمك ایچون نظرمده اك قویکز اولماسین ؛ هیچ بر قویکز یوقدرکه باشقه سنك حقنی کندیسندن آلوب صاحبنه تسلیم ایچون نظرمده اك ضعیفکز اولماسین . »

قرآن کریم مؤمنلری « وامرهم شوری بینهم = ایشلری آره لرنده مشورتله کورولور . » آیت جلیله سیله وصف ایدیور. بناءً علیه اسلامك بوتون سیاستی عدل ایله شوری اطرافنده طوپلانیر . حکمدارك اسلام آره سنده کی موقعی نه قادار یوکسك اولورسه اولسون ، بوتون حرکاتندن رعیه سنه قارشی مسئولدر . رعیه سی ده اللرنده کی وسائطك کافه سنی قوللانه رق حکمداری حقه ارجاع ایتمکله مکلفدر . شاید آدامی یوله کتیره مزلرسه اولانجه قدرتلریله باشلرندن آتمایه چالیشمق هپسنه فرض اولور .

مع مافیه بوموضوعی رساله مزك برنجی قسمنده ایضاح ایتمشدك . داها زیاده تفصیلات آلمق ایچون اورایه مراجعت اولونمالی .

تاریخ کتابلریله خراجه عائد اثرلر کرك خلفای راشدین دوریله بنی امیه وعباسیه زمانلرنده کی حکومات اسلامیه نك ، کرك صوکره لری دیار اسلامك هرطرفنده ظهور ایدن دولتلرك اشکال ونظاماتنه دائر ایجاب ایدن معلوماتی ویریور . بناءً علیه بوراده اونلری ایضاحی زائد کورویورز . حکومتلرك اشکالی زمان ومکان اختلافیله تخلف ایدر طورور . اسلام ایسه ، دمین سویلدیکمز وجهله ، حکومت مسئله سنده خاص برشکل ، معین برطرز ایله مقید اولمیور . الویرر که حکم واداره عدل وشورادن عبارت بولنان مبنای سیاسته استناد ایتسین .

اسلام هم حکمدارلغی ، هم جمهوریتی ، هم ارباب حل وعقدك انتخابی اوزرینه وقوع بولاجق ولایق ، هم امتك رضاسنه قرین اولان ولایت عهدی ... هپسنی قبول ایدر . حکومتك باشنده کی آدام اهل شورانك ویردیکی قراره اطاعت مجبوریتنده در ، قطعیا مخالفت ایده من .

ایشته سیاست اسلامیه نك اساسی بوندن عبارت . مصره والی نصب ایتدیکی مالك بن الحارث الاشتره امام علی رضی الله عنه طرفندن یازیلان شو امرنامه مسلمانلقده کی سیاستی کوسترر الك جمیل بر اثردر :

« بسم الله الرحمن الرحیم . ویرکیسنی طوپلامق ، دوشمانلرینه جهاد آچمق ، اهالیسنه صلح وصلاح ومملکتلرینه عمران تأمین ایتمك ایچون مالك بن الحارث الاشتری مصره والی نصب ایتدیکی زمان اللهك قولی امیرالمؤمنین علی نك کندیسنه امری شودر : اوکا اللهدن اتقانی ، اللهك طاعتنی اختیاری وکتابنده امر ایتدیکی فرائضیله سنتلره اتباعی امر ایدر . او فرائض و سنن که هیچ کیمسه اونلره تبعیت ایتمدکجه سعادت یوزی کورمز و اونلری طانیمادقجه ده خسرانه اوغرامز . برده اوکا الیله ، قلبیله ، دیلیله جناب حقه یاردیمده بولونمایی امر ایدر . چونکه الله ذوالجلال کندیسنه یاردیم ایده نه نصرت ، کندیسنی آغیرلایانه عزت ویرمه یی تکفل بویوریور . صوکره ، اوکا شهواته صالدیردقجه نفسنی قیرماسنی ، سرکشلك ایتدکجه دیزکینلرینی چکمسنی امر ایدر. زیرا نفس آلابیلدیکنه فنالغی آمردر ، مکرکه جناب حق مرحمتیله انسانی قورومش اولسون .

شیمدی بیلمش اول ، ای مالك ، بن سنی اویله مملکتلره کوندریورم که برچوق حکومتلر سندن اول اورالرده عدالت سوردی ،

*] عرف وعادتك معناسی، اقسام وتفرعاتی، معامله لرنده کی درجهٔ تأثیرینی آکلامق ایچون علی حیدر افندینك مجله شرحنه مراجعت اولونه . صحیفه ٩٣ ومابعدی . ١] مسلمانلرك کوزل کوردیکی عندالله ده کوزلدر .

ظلم ايتدی. سن وقتيله ناصيل سندن اولكی واليلرك اجرا آتی كوزدن كچيريورسك ؛ خلق ده شيمدی اويله‌جه سنك اجرا آتی كوزه‌ده‌جك. اوزمان سنك اونلر حقنده سويلدكلريكی خلق ده شيمدی سنك حقكده سويليه‌جك. كيملرك صالح اولديغی آنجاق اللهك كندی عبادی لسانندن سويلتديكی سوزلرله اكلاشيلير. اونك ايچون ادخار ايده‌جككك الك سوكلی آزيق صلاحه مقرون اعمال اولسون. هوساتكه حاكم بولون. سكا حلال اولمايان شيلرده نفسكه قارشی بخيل اول. زيرا كرك خوشلانديغی، كرك ايسته‌مديكی شيلرده نفسه قارشی بخل اونك حقنده محض عدلدر.

رعيه ايچون قلبكده محبت، مرحمت طويغولری، لطف ميللری بسله. صاقين بيچاره‌لرك باشنه كنديلريني يوتمايی غنيمت بيلن بيرتيجی برجاناوار كسيلمه! چونكه بونلر ايكی صنفدر: يا دينده قارداشك، ياخلقتده بر اشك. أوت كنديلرندن زله صادر اولابيلير؛ كنديلرينه برطاقيم عارضه‌لر كله‌بيلير. خطا ايله، ياخود قصده مقرون اوله‌رق ايشله‌دكلری قباحتلردن طولايی اللرندن طوتوب يوله كتيرمك پك ممكندر. كندی حقكده ناصيل اللهك عفوينی، صفحنی ايسترسه‌ك، سن ده اونلره عفويكی، صفحكی دريغ ايتمه. چونكه سن اونلرك فوقنده بولونيورسين؛ امر ولايتی سكا تفويض ايدن سنك فوقنده بولونيور؛ الله ايسه ولايتی سكا ويره‌نك فوقنده بولونيور وامور عبادی حقيله كورمه‌كی ايسته‌يور، سنی اونلرله امتحان ايديور. صاقين الله ايله حربه كيروبده كنديكی غضبنه هدف ايتمه. چونكه نه انتقامنه دايانه‌جق قدرتك وار، نه ده عفو ومرحمتندن مستغنيسين.

صاقين هيچ برعفوكدن طولايی اصلا پشيمان اولمه؛ صاقين هيچ برعقوبتك ايچون ده قطعياً سوينمه. برطرف ايتمك امكانی بولدقجه هيچ بر بادره‌يه آتيلما. برده صاقين «بن قدرت كامله صاحبی‌يم، امر ايدرم، اطاعت ايدرلر.» ديمه. بو، چونكه، قلبی فساده ويرمك، دينی ضعفه اوغراتمق، فلاكته ياقلاشمقدر. شايد الكده‌كی قدرت سكا برحس عظمت ويررسه درحال فوقكده‌كی ملكوتك عظمتنه باق وسنك كندی نفسكه قارشی قدرتياب اولامايه‌جغك شيلرده اللهك سكا قارشی قادر اولديغنی دوشون. ايشته بو دوشونجه‌سنك اوبوكسكلردن اوچان نظريكی زمينه ايندير؛ شدتكی كيده‌رير؛ سنی براقوب كيدن عقلكی باشكه كتيرر. صاقين الله ايله عظمت ياريشنه قالقيشمه، صاقين كبريا وجبروتنده كنديسنه بكزه‌مه‌يه اوزنمه. چونكه فاطر ذوالجلال هر جباری ذليل، هر متكبری حقير ايدر براقير.

نفسك حقنده، سكا خصوصيتی اولانلر حقنده، رعيه‌ك آره‌سندن كنديلرينه ميل بسله‌دكلرك حقنده اللهه وعباداللهه قارشی عدالتدن قطعياً آيريلما. شايد بويله ياپمازسه‌ك ظلم ايتمش اولورسين. حالبوكه عباداللهه ظلم ايده‌نك عبادالله طرفندن دعواجيسی اللهدر. الله ده برينك خصمی اولديمی اوكيمسه‌نك طوتونه‌بيله‌جكی بوتون حجتلر باطلدر. وأولونجه‌يه، ياخود توبه ايدنجه‌يه قادار كنديسيله حرب ايچنده بولونور. دنياده ظلم قادار اللهك لطفنی تبديل، قهرينی تعجيل ايده‌جك برشی اوله‌ماز. زيرا جناب حق ظلم آلتند ايكله‌ينلرك انكارينی ايشيديور؛ ظالملری ايسه كوزتليوب طوروپور.

اموركك ايچندن اويله‌سنی اختيار ايتمليسين‌كه حق خصوصنده الك متوسطی، عدل اعتباريله الك شاملی اولسون؛ صوكره خلقك رضاسنی الك زياده جامع بولونسون. زيرا عامه‌نك خوشنودسزلغی اشخاصك رضاسنی حكمسز براقير؛ اشخاصك غضبی ايسه عامه‌نك رضاسی ايچنده قايناركيدر.

صوكره والی ايچون خاصه طاقيمی قادار ايی كونلرده يوكی آغير باصان، قاره كونلرده ياردمی آز طوقونان، عدالتدن خوشلانماز، ايسته‌مكدن اوصانماز، ويريلنجه شكر بيلمز، ويريلمزسه دكمه غدرله صاوولماز، فلاكته صبرسز تك آدام يوقدر. حالبوكه اسلامك ركنی مسلمينك شيرازه‌سی عامهٔ امت اولديغی كبی دوشمانه قارشی طوره‌جق بر سلاح وارسه آنجاق اودر. اونك ايچون صميميتك، ميلك دائما بونلره متوجه بولونمالی.

رعيه‌ك آره‌سنده يانكه ياقلاشديرمايه‌جغك، كنديسندن الك چوق نفرت ايده‌جكك آداملرسه خلقك معايبنی الك زياده آراشديران كيمسه‌لر اولماليدر. زيرا ناسك اويله عيبلری واردركه اورتولمسی هركسدن فضله والی‌يه دوشر. بناءً عليه بو معايبك سكا كيزلی قالانلرينی صاقين آشمه. سنك وظيفه‌ك مطلع اولدقلريكی اصلاحدن عبارتدر. مجهولك اولانلره كلنجه، اونلرك حقنده‌كی حكمی الله ويرر.

أوت، سن رعيه‌نك عيبنی كوجك‌يتديكی قدر اورت‌كه الله ده سنك رعيه‌كدن كيزلی قالماسنی ايسته‌ديكك شيلريكی اورتسون.

انسانلر حقنده‌كی بوتون كين عقده‌لرينی چوز؛ سنی انتقامه طوغرو سوروكليه‌جك ايپلرك هيسنی كس. سنجه وضوح كسب ايتمه‌ين شيلرك كافه‌سی حقنده آكلامامش كورون، شونی ونی غمز ايده‌نك سوزينه صاقين چارچابوق اينانما. چونكه غماز نه قادار صاف كورونورسه كورونسون ينه دساسدر. صاقين، نه سنی ضرورت احتماليله قورقوته‌رق كرمكدن چويره‌جك بخيلی، نه معظمات اموره قارشی عزمكی كوشه‌ده‌جك جبينی، نه ده جوره صاپه‌رق سكا احتراصی ايی كوستره‌جك حريصی مجلس مشورتكه صوقما. چونكه بخل، جبانت، احتراص آيری آيری طبيعتلردركه الله ذوالجلال حقنده بسله‌نن سوء ظن بونلری برآره‌يه كتيرر.

سکا مشاور اوله‌جقلرك اك کوتوسی سندن اول اشراره همدم اولان ، اونلرك جرائمنه اشتراك ایدن کیمسه‌لردر . بویله‌لری قطعیاً سنك محرمك اولمامالی . چونکه جانیلرك اعوانی وظالملرك یارانیدر . نه حاجت ! هیچ برظالمه ظلمنده ، هیچ بر کناهکاره جرمنده یاردیم ایتمه‌ینلر ایچندن بونلرك یرینی طوته‌جق اویله‌لرینی بولاجقسین‌که ، اونه‌کیلرك رأی و تدبیرینه تمامیله صاحب ، لکن وزر ووبالندن قطعیاً مصون . ایشته سنك ایچون بویله‌لرینك یوکی اك خفیف ، یاردیمی اك چوق ، سکا شفقتی هرکسك کندن زیاده ، سندن باشقه‌سنه محبتی اونسبتده آز اولور . بوکیلرینی هم خصوصی ، هم عمومی مجلسلرکده کندیکه مقرب ایدین . صوکرا ، بو آداملرك ایچندن اك زیاده اونی بکنملیسین‌که سکا آجی حقیقتلری هرکسدن زیاده او سویله‌سین ؛ و شاید سودیکی قوللرندن صدورینه اللهك راضی اولمادیغی برحرکتده بولونمق ایسترسه‌ك خوشکه کیده‌جکنی کیتمیه‌جکنی هیچ دوشونمه‌یه‌رك سکا تماشانی بیراقسین .

برده صادق ومتورع آداملری کندیکه محرم اتخاذ ایت . سنی آلقیشلامامالرینه ، یاپمادیغك بر طاقم ایشلری سکا اسناد ایله کیفکی کتیرمه‌ملرینه مساعد بولون . زیرا آلقیشك چوغی انسانی عظمته سوق ایدر ، غروره یاقلاشدیرر . صاقین آداملك ایبی ایله کوتوسی عندکده براولماسین . زیرا بو مساوات ایبلری ایبلکدن صوغوتور ؛ کوتولرکده فنالغه میلنی ادامه ایدر .

بیلمش اول‌که ؛ والینك رعیه‌سنه حسن ظنی اك چوق دعوت ایدن شی کندیلرینه ایلکده بولونماسی ، یوکلرینی تخفیف ایتمسیدر . حسن ظن ایدرسه‌ك اوزون اوزون یورغونلقلردن قورتولورسین . صوکره ، حسن ظنکه اك زیاده لایق اولان آدام سنك حقکده‌کی تجربه‌لری ایی چیقانیدر ؛ سوء ظنکه اك لایق اولانی‌ده حقکده‌کی تجربه‌لری فنا چیقانیدر .

بو امتك ایلری کلنلری طرفندن ایشله‌نه‌رك هرکسك الفت ورعیه‌نك کوزلجه تطبیق ایتدیکی برسنت صالحه‌یی صاقین قالدیره‌یم دیمه . وبواسکی سنتلرك هرهانکی برینه آیقیری کله‌جك یکی بر سنتی احداثه‌ده اصلا یاناشمه . چونکه اجر او سنت صالحه‌یی وضع ایدنك ، وبال‌ده قالدیره‌دیغندن طولایی سنکدر . امور مملکته اویغون کلن تدابیری تثبیت و سندن اولکی انسانلره طوغرولق تأمین ایدن اسبابی اقامه خصوصنده صیق صیق علما ایله مذاکره ایت ، حکما ایله مباحثه‌ده بولون .

معلومك اولسون‌که رعیه طبقه‌طبقه‌در . بونلردن هربرینك صلاحی دیکرینك صلاحنه باغلی و هیچ بری ایچون دیکرندن مستغنی بولونمق امکانی یوقدر . بوطبقه‌لردن بر قسمی الله یولنده عسکرلك ایدنلر ، بر قسمی عامه‌نك و خاصه‌نك وظیفه کتابتنی کورنلر ، بر قسمی عدلی توزیعه مأمور قاضیلر ، بر قسمی رفق وانصاف ایله اداره‌ٔ امور ایده‌جك عامللر ، بر قسمی جزیه و خراج ویرن اهل ذمتله مسلملر ، برقسمی تجارت و صناعت اربابی ، برقسمی‌ده فقر واحتیاج ایچنده‌کی طبقه‌در . جناب حق بونلردن هر برینك حصه‌سنی بیلدیرمش و هر برینه عائد حدود وفریضه‌یی یا کتابیله ، یا نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندیمزك سنتیله کوستردکدن صوکرا مرعی و محفوظ بر عهد اوله‌رق بزلره تودیع بویورمشدر .

عسکرلر ، اللهك اذنیله ، رعیه‌نك قلعه‌لری ، والیلرك شرفی ، دینك عزتی ، آسایشك واسطه‌لریدر . رعیه آنجاق بونلرك سایه‌سنده طوره‌بیلیر . بونکله برابر عسکرك انتظامی‌ده اللهك کندیلرینه آییردیغی خراج ایله قائمدرکه ، دوشمانلرینه قارشی اونکله جهاد ایده‌بیلیرلر ؛ ایشلرینی یولنه قویه بیلمك ایچون اوکا کووه‌نیرلر و بوتون احتیاجلرینی تأمین ایتمك اوزره آرقه‌لرنده او بولونور . صوکره بو ایکی صنفك موجودیتی قاضیلرك ، عامللرك ، کاتبلرك وجودیله قائمدر . چونکه عقودی ایجابی وجهله باشارانلر ، منافعی جمع ایده‌بیلنلر ، خصوصی عمومی بوتون ایشلرده مؤتمن اولانلر بونلردر .

هپسنك بقاسی ایچون‌ده تجارت وصنایع اربابنك وجودی شرط . زیرا اسباب منافعی ، تجارتکاهلری و باشقه‌لرینك میدانه کتیره‌میه‌جکی آثار صنعتی بونلر تأمین ایده‌جك .

صوکره ارباب فقر واحتیاجی تشکیل ایدن صوك طبقه کلیورکه احسان و معاونته مستحقدرلر . بونلردن هر برینك اللهدن قسمتی وحاجتی مقدارنجه والی اوزرنده حقی واردر . والی اللهك کندیسنه تودیع ایتدیکی بو تکلیفك آلتندن انجاق کمال اهتمام ایله واللهدن عون وعنایت طلبیله ، برده خفیف ، آغیر بوتون ایشلرده نفسنی حقه وصبر وتحمله آلیشدیرمقله قالقه‌بیلیر .

صوکره ، عسکرلریکك باشنه اویله برینی کچیرکه اللهه ورسولنه‌وامامکه قارشی سنجه هپسندن داها مخلص بولونسون ؛ قلبی هپسندن تمیز اولسون و عقلی باشنده . اولمق اعتباریله هپسنه تفوق ایتسین ؛ زمان غضبنده آغیر داورانسین ؛ معذرتی سکون ایله دیکله‌سین ؛ ضعفایه آجیسین ؛ قویلردن اوزاق طورسون ؛ اویله عنف ایله قالقوب عجز ایله اوطوران طاقیمدن اولماسین .

صوکره ، کرك مروت و حسب اربابنه ، کرك صلاحیله ومبرور افعالیله طانمش عائله‌لر افرادینه ، داها صوکره شجاعت و سماحت اصحابنه ملتفت بولون . چونکه بونلر کرم خلقیدر ، لطف جماعتیدر . آنا ، بابا چوجوقلرینك ایشنی ناصیل آراشدیررسه سن‌ده عسکرلریکك ایشلرینی اویله‌جه کوزت . کندیلرینی تقویه ایچون ویردیکك شی چوق بیله اولسه نظرکده اصلا بویومسین ؛ حقلرنده تعهد ایتدیکك لطف آزبیله اولسه کوزیکه قطعیاً حقیر کورونمسین . چونکه سکا قارشی بذل اخلاص

ایتملرینی و حسن ظنده بولونمالرینی موجب اولور . برده اونلره عائد ایشلرك بویوکنی کورویورم دیه کوجوکنی تعقیبدن کری طورمه . زیرا اوفاق بر لطفکدن انتفاع ایده‌جکلری موضعده اولور ، بویوك لطفکدن وارسته قاله‌مایه‌جقلری موقعده اولور .

اردوکك باشنده کیلری ایچنده سنجه اك مقبولی او کیمسه‌لر اولمالی که عسکره ایلکده بولونسون وهم شخصلرینی، هم کریده قالان عائله‌لرینی صیقینتیدن قورتاره‌جق قدر کندی ثروتندن فداکارلق ایتسین‌ده بو سایه‌ده عدویه قارشی جهاد ایدرکن هپسنك دوشونجه‌سی بو نقطه‌ده برلشه‌بیلسین .

والیلر ایچون مملکتده عدالتك قائم اولماسندن ، برده رعیه‌نك کندیسنه قارشی محبت کوسترمسندن بویوك مدار تسلی یوقدر . زیرا یورکلر سالم اولمادقجه محبت اظهار ایتمز . صوکره عسکرك سنك حقکده‌کی اخلاصی آنجاق امراسندن ممنون اولمالریله واونلری استثقال ایدوب برآن اول باشلرندن چکیلملرینی ایسته‌مه‌ملریله قائمدر . سن کندیلرینه امید ساحه‌سی آچ . ثنایه مستحق اولانلری ثنا ایتمکده ، بویوك وقایع کچیرمش اولانلرك سرکذشتلرینی صایمقده قصور ایتمه . زیرا بونلرك قهرمانلقلرینی صیق صیق آکمق – انشاالله – ارباب شجاعتی غلیانه، حرب ایسته‌مینلری‌ده غیرته کتیرر. صوکره، بونلردن هر برینك فداکارلغنی ایچه طانی؛ هم صاقین برینك خدمتنی باشقه‌سنك خدمتیله برابر ذکر ایتمه . کیمسه‌یه‌ده کوستردیکی شجاعتله نسبت قبول ایتمیه‌جك دون بر پایه ویرمه . برده نه موقعنك بویوکلکی بر آدامك اوفاق خدمتنی بویوك کورمه‌که ، نه‌ده موقعنك کوچوکلکی بر آدامك قیمتلی یارارلغنی کوچولتمه‌که اصلا سائق اولمامالی .

صوکره آلتندن قالقه‌مادیغك حادثاتی ، کسدیروب آته‌مادیغك اموری اللهه و رسولنه کوندر . زیرا جناب حق ارشادینی دیله‌دیکی بر قومه « ای ایمان ایدنلر، اللهه اطاعت ایدك ، پیغمبره واچکزده‌کی اولوالامره اطاعت ایدك ؛ شاید بر شیده آکلاشه‌مازسه‌کز اونی اللهه وپیغمبره کوندرك » بیوریبور. اللهه کوندرمك دیمك کتابنده‌کی محکماته صاریلق دیمکدر ؛ رسوله کوندرمك دیمك اونك طوپلایان، تفرقه‌یه میدان ویرمین سنتنه اویمق دیمکدر .

ناس آره‌سنده حکم ایچون اویله بر آدم سچ که سنجه رعیه‌نك اك دکرلیسی بولونسون، ایشدن صیقیلماسین؛ مرافعه‌یه کلنلردن سیکیرلنه‌رك عناده قالقشماسین ؛ خطاسنده اصرار ایتمسین ؛ حقی کوردیکی کبی ، دونه‌جکی یرده دیلی طوتولوب قالماسین ؛ هیچ بر زمان طمع ایتدیکی منفعت غائب اوله‌جق اندیشه‌سنه دوشمسین ؛ مسئله‌یی کنهنه قادار آکلامادقجه وهلهٔ حاصل ایتدیکی قناعتی کافی کورمسین . شبهه‌لرده اك چوق طورور ، حجتلره اك زیاده صاریلیر ، خصمك مراجعتندن اك آز اوصانیر، امورك وضوحنی اك فضله بکلر ، حکمك وضوحنده اك قطعی دوارانیر ، مدح ایله شیارماز ، تهییج ایله ا کیلوب بوکولمز اولسون. واقعا بویله‌لری ده‌پك آزدر. صوکره بوآدامك ویره‌جکی حکملری صیق صیق تحقیق ایت وکندیسنه ضرورتی کیده‌ره‌جك ، خلقدن احتیاجنی کسه‌جك قادار بذلده بولون ، هم سنك یانکده اویله بر موقع ویرکه مقربلرکدن کیمسه او موقعه کوز دیکمه‌سین و او آدم باشقه‌لرینك سکا کلوب‌ده کندیسنه قارشی خائنلك ایده‌میه‌جکندن امین اوله‌بیلسین .

أوت ، بو خصوصده غایت دقتلی بولونمالیسین . چونکه بو دین کوتو آداملرك النده اسیر اولدی : اونك نامنه ایسته‌نیلن یاپیلیور و اونکله دنیایی الده ایتمه‌یه اوغراشیلیور ! [۱]

شیخ اکبر

رضی الله عنه

استاد فاضل شیخ صفوت افندی حضرتلریله فقیرك نامنه اتحاف بیوردقلری مقالهٔ محققانه‌لری عبد عاجزی اولدقجه معضل بر موقعه دوشوردی . جواب نامنه بر شیلر قارالاسه‌م ذات عالیلرنجه مشکل عد اولونان مباحثی بحق حل ایده‌میه‌جکدم . هیچ یازمامق ایسه میانه‌مزده‌کی قیمتدار وپك محترم حقوقه قارشی غیر ممکندر. بناءً علیه، کاملاً اساس مسئله‌یه خدمت ایده‌مه‌سه‌م بیله آزچوق بر فائده‌م طوقونور امیدیله بروجه آتی معروضاتده بولونیورم .

بر مکتوب مخصوصله (شیخ اکبر) نامنده‌کی اثر عالیکزی تنقید ایدن فاضل مستشرقیندن موسیو لوئی ماسینیونك وحدت وجود حقنده‌کی شیخ اکبرك فکرینی تصویب ایدر حرکت ایتمه‌یوب‌ده بوبابده اك مدهش معارضی (ابن تیمیه) یه طرفدار کبی کورونمه‌سنه قارشی بالاصاله (حکم) موقعنده بولونمق فقیرك حوزهٔ جرأتنه اصلا کیره‌من . بلکه شیخ محققمز صفوت افندی حضرتلری بنده‌کزك بوش براقه‌جغم بوقبیل مباحث محلنی طولدورورلر. بلکه‌ده استانبولده وجودلریله تبرك ایله‌دیکمز بعض اجلهٔ صوفیه – حق ارلره بر خدمت اولمق اوزره – بو بابده اجالهٔ قلم ایدرلرده مسئله مطلوبمز وجهله مرتبهٔ تحقیقه واصل اولور .

بومبحثه عائد فقیرك عرضم شودرکه : شیخ اکبر حضرتلری باشده اولدیغی حالده ابن سبعین ، عبدالکریم جیلی ، ابن فارض وسائر بر چوق مغرب ومشرق صوفیه‌سنك وحدت وجوده دائر تحقیقاتی – دکل ابن تیمیه ، ابن قیم الجوزیه ، ابن حزم کبی صوفیه دشمنی

[۱] امرنامه بیتمدی ، کله‌جك هفته‌ده دوام ایده‌جکدر .

ذواتی ـ بزم (متکلمین) دیدیکمز امام اشعری وامام ماتریدی پیرولری بولونان اهل سنت کلامجیلری‌ده ممنون ایده‌مه‌مشدر . هله بالعموم شیعیه تکفیرده تردد ایتمزلر . بالطبع طرفینك دلائلنی بوراده ایراد ایتمه‌یه‌جکم . ذاتاً ذات والالرینه‌ده رعنا معلومدر . انجق عبد عاجزك کلام‌اللهدن طوغرودن طوغرویه آکلادیغم شودرکه : جناب رب‌العالمین کتاب مجیدنده توحیده ویردیکی اهمیت کبی هیچ بر شیئه اهمیت ویرمه‌مشدر . مقام الوهیته شریك ونظیر اسناد ایتمك واولاد واحبا نسبت ایله‌مك مثللی کافرانه ومشرکانه تجاوزلره قارشی قرآن کریم غایت شدید مؤاخذاتده بولونیور وبوخصوص ایچین اوفاق بر تعرضی دکل ، ایما وایهامی بیله رد ایدیبور . (شرك) دن ماعدا هر کناهك قابل مغفرت اولدیغنه دائر آیت کریمه‌معلوم عالیلریدر. حق انبیا‌واحبار ورهابین حقنده حقوق‌الوهیته تجاوزماهیتنده فضله حرمتکارلقلری‌ده شدتله مؤاخذه ایلر. برحدیث صحیحده قبور انبیابی مسجد اتخاذایدن یهودیلره لعنت بویورلمشدر [۱] . کذلك هرهانکی‌امام طرفندن‌کلیرسه کلسین ـ دینك مقتضای جلیلنی عمده اتخاذ ایتمه‌یوب‌ده بلا تحقیق بعض رؤسای دینی کندیلرینه غیر مخطی ویکانه مصیب پیشوا عد ایدن وبو رؤسانك سوزلری خلاف نص اولسه بیله (کیم بیلیر بر حکمتی واردر ، بنه بن پیشوامی تقلید ایدرم) دیبه جامد بر تعصبله کندی پیشواسنه نسبت ایدیلن احکامه اویانلری وانلره تعبد وضعیتنده حرمت کوسترنلری دخی (ابن تیمیه وابن حزم) مشرب ومذهبنده اولانلر برنوع تشریکله اتهام ایلرلر .

شوتفصیلاتدن اکلاشیلورکه (توحید) مسئله‌سنده الله ورسول‌الله ورجال دینك هرقسمی غایت قیصقانج برلسانله تنزیهاتده بولونیورلر . حضرت شیخ اکبر افندیمز ودیکر اجلهٔ صوفیه‌ده هر برلری اکابر علمای اسلامدن اولدقلری کبی بالخاصه شیخ اکبر حضرتلری ابن حزم وابن تیمیه‌دن هیچ‌ده آشاغی قالمایه‌جق صورتده (تفسیر، حدیث وفقه) علملرنده دخی صاحب کمالدر . (فتوحات) سنیه‌لری بونك برهان قاطعیدر [۲] .

شو صورتده حضرت شیخك (وحدت وجود) ه دائر اقوال سنیه‌لری‌ده بویوك بر تحقیقه مستند اوله‌جغی مسلمدر . ومستشرق مومی‌الیهك ایکی طرفی موازنه خصوصنده نه درجه صلاحیتی اوله‌جغی فقیرجه معلوم دکلدر .

(ابن عربی‌نك خالقله مخلوق آراسنده بر اقتران منطق اثباتنه قالقیشمه‌سی) خصوصندن‌طولایی آنی قرامطه مذهبنه سالك عدایتمك محققدرکه (ابن تیمیه) نك مفتریاتندندر. چونکه حضرت شیخ اویله قرامطه واسماعیلیه کبی مفرط (اتحاد) سالکلرینی کور کورینه تقلیده تنزل ایده‌جك درکهٔ عجزده دکلدر . یالکز شو جهت تحفمه کیدیبور . مستشرقلر عالم اسلامده دائما علماً ، عملاً ، حالاً ، قالاً مخالفتده قالانلری التزام ایدرلر ، طوغرو بولورلر .

(تاریخ اسلامیت)ده (ابوجهل، ابوسفیان ، یزید) کبی کیمسه‌لر تقدیر ایدیلیور . کذلك بر چوق مستشرقلر (ابوالعلاءالمعری) و (خیام) ایله چوق مشغول اولورلر . بونلر اکلاشیلمز شیلردر .

(قرمطی) لق مسئله‌سنی (شجرةالکون) ك بر فقره‌سی ایله استدلال ایله‌یور. عجبا (شجرةالکون) حقیقةً حضرت شیخکمیدر؟ بوده آریجه تحقیقه محتاجدر . حضرت شیخه اسناد اولونان رسائلك برخیلیسی شبهه‌لیدر. بروقت مغرب کبرای چوق رغبت کوستردیلر. او اثناده حضرت شیخه اسناد اولونان بعض نادر رساله‌لر میدانه چیقدی .

حاصلی حضرت شیخ باشلی باشنه برامت واحده‌در. هم آنلری واثرلرینی تحقیق ایچین برآدامك عمری کافی دکلدر .

ماسینیون ایله حضرت شیخك اختلافاتی (بنده‌کزجه بواختلاف زاویهٔ رؤیتك تخلفندن ، مشربلرك تعددندن ویاخود عین بصیرتك آچیلماماسندن ایلری کلیور) جملهٔ محققانه‌سیله اك اعلا کندیکز حل ایله‌مشسکز . چونکه حضرت شیخك بومسئله‌یی حله دائر ایرادایده کلدیکی جلدلرله بیاناتده کوردیکمز عدم کفایت ؛ هب بزم کبی مقام شهوده اعتلا ایتمه‌سی اهل صورتك مرتبه‌سنه تنزلله اونلرك عقللرینی ایردیره‌جك دلائلی آرایوب بوله‌رق ناچار اودلیللرله ادارهٔ مصلحته مجبور اولندیغندندر . حالبوکه ذات عالیکز پك اعلا وبالاصاله بیلیرسیکزکه کلامیه، حجج ودلائل ایله پك آز مسائل عقلیه حل ایدیله‌بیلمشدر . پك چوقلری طرفینك کتبخانه‌لر طولدوران شبهات واحتجاجاتی ایله مالا مالدر. شوراسی محققدرکه حضرت شیخ‌وامثالی (وحدت صرفه) مسئله‌سنده مرتبهٔ شهوده‌ایرمشلردر . بونك کونش قدر دلیلی بیکلرجه اعاظم صوفیه‌نك بیانات واعترافاتی ویقین تامه‌دن عبارت بر دعوا ایله آثار علیه‌لرینی اونقطه‌دن یوروتمه‌لریدر . اکر بو ذواتك لهلرنده‌کی مدعالرینه اینانمایه‌جقسه‌ق اثرلرندن علیهلرینه ایراد ایتدیکمز سوزلرده باطل اولور . اوصورتده صوفیه‌یی وحق فلاسفهٔ الهیهٔ قدیمه‌یی‌ده‌ایشه قارشدیرمایه‌رق آریجه کندی کندیمزه بومسئله‌یی آجوب اویولده حل ایتمکه چالیشمه‌مز لازم کلیرکه بوده بزجه حل اولونمش ومنکرلرجه چوق ایلریله‌مش بر مسئله‌یی یکی باشدن اورته‌یه دوکمك اولور . بیلمم بوندن داها بویوك بر برکت حاصل اولورمی ؟ —

[۱] رسول‌الله افندیمز حضرتلرینك صوك زمانلرنده فم اقدسلرندن صادر اولان احادیث شریفه‌دن اولمق اوزره مشهوردر .

[۲] بعضلری (حضرت شیخ عملاً ظاهری المذهبدر، وفتوحاتك‌مسائل فقهیه‌سی ابن حزمك محلی‌سندن ملخصدر) دیرلر .

بو كبی خصوصات ایچین حضرت پیر افندیمز بویوروپورلركه: بعض نفس دعوی مدعی‌یه حجت اولور . مثلا بر كیمسه عربجه بر عباره ایله (بن غایت كوزل عربجه بیلیرم) دییه اوزون دعوالرده بولونسه او دعوی مدعینك عربجه بیلدیكنه دلیل اولور. بر آدام تعلیق خطله (بن كوزل تعلیق یازارم) دییه یازسه او دعواده بویله‌در. قارانلقده قاپو چالینوب (كیم او) دییه سؤال ككزه (بن ، پدریكزم) دیسه سزبلا احتجاج قاپی‌یی آچارسیكز . چونكه پدریكزك سسنی بلاتردد اكلارسیكز. داها بویله مثاللر چوقدر .

معلوم عالیكزدركه اولیاءالله كرام تام حقیق توحیدی (عبدك حقده كلیاً فانی اولمه‌سیدر) دیرلر. و كندیلرینی (عدم محض) بیلیرلر. مثنوی شریفده حضرت پیر :

ماعدمهاییم . وهستیهای‌ما
توو جود مطلق ، فانی نما

(بز عدملرز ، هیچلرز . بزم موجودیتمز ، سن ــ فانی كورونور ــ وجود مطلقسین) .

بویوریور . رباعیات شریفه‌ده دخی :

تابنده زخود فانی مطلق نشود
توحید ، بنزد او محقق نشود
توحید ، حلول نیست . نابودن تست !.
ورنه ، بكذاف ، باطلی حق نشود

(قول كندی وارلغندن فنای مطلقه فانی اولمادقجه او قوله كوره ــ او قول حقنده ــ توحید تحقق ایتمز ، توحیددن بحث ایده‌من . توحید ؛ « حلول » دیمك دكلدر . بلكه سنك یوق اولمقلغك ، فانی وارلغكك بنه فنایه قاریشمه‌سی دیمكدر. یوقسه لاف ایله باطل بر وجود ، بر وارلق « حق » اوله‌من .) بویوریورلر . مثنوی شریفك متعدد محللرنده. محدود بشریت كلامی ؛ نامحدود مباحث توحیدی احاطه ایده‌مه‌یه‌جكندن ، نه سویلنسه مسئله بحق تصور ایدیله‌مه‌یه‌جكندن شكایت ایدیلیر؛ اما بو مجرد بر شكایت دكل . اولا تصوره باشلار. اویله‌درین ، اویله نازك و مغلق لطائف غیبیه وحكمت عرشیه‌نك بیانه باشلاركه بونلری آكلاتمق ایچین ایراد ایله‌دیكی دلائلك مقصده نسبتله نه‌درجه قابلیتسز قالدیغنی كندیسی كورور . او زمان بزلره توجیه خطابله (كورویورسیكزیا . مقصدی ایضاح ایده‌میم دیركن یاالفاظ و تمثیلات اونی احاطه ایده‌مه‌یور ؛ یاخود علویت مقامك شانه لایق اولمایور . الی آخره) طرزنده شكایت بویورورلر. حقیقةً مطالعه ایدن اهل مثنوی‌ده بو اضطراری سزر .

دیمك اولیوركه : بو مسئله داها زیاده شهود ایشیدر . چونكه عبدك فناسی موسیو فلانه ناصل آكلاتیله بیلیر؟ موسیو فلانه دكل؛ سكا، بكا ده اكلاتیله‌من . چونكه بو ؛ شهود ایشیدر . انسان كندی فانیلكنی كندی بیلیر. یاخود بعینه كندیسی كبی اولان بیلیر :

بر سیدیكه عاشق چیست
كفتم كه چومن شوری بدانی

(بیریسی « عاشقلق نه‌در » دییه صوردی . « بنم كبی اولورسه‌ك بیلیرسین » دیدم .)

شو معروضاته قارشی مستشرق فاضل آرتق كندی كندینه ایشی یوقسه ایستدیكی قدر (اقتران منطقی) آراسین طوروسون .

مذكور مستشرقك ابو سعید حرازك ، منصور حلاجك ، ابو حیان توحیدی‌نك ، شیخ شهاب‌الدین مقبولك مسلك صوفیه‌لرینی بالترجیح حضرت شیخك وضع ایتدیكی علم تصوفك قرامطه‌یه و حكمای اسكندرانیه و یونانیه‌یه و بلكه قدیم صابئهٔ هندوانیه فلسفه‌سنه مستند بولوندیغنه دائر بو اثرلرندن منقولاتكز بنده‌كزه پك مجمل كلدیكی جهتله اصلا بر فكر یوروته‌مه‌یه‌جكم . چونكه (فلان مسلك فلاندن آلینمشدر) دییه‌بیلمك ایچین بر چوق دلائل و شواهد لازمدر . اونلر اولمایانجه قول مجرددن عبارت قالیر . بعض خصوصاتده تشابه اثبات مدعایه دلیل اوله‌من . بناءً علیه او منقولاتدن حضرت شیخك كندی تصوفنی بونلردن تلفیق صورتیله اخذ ایتدیكی نتیجه‌سی چیقاریله‌من . فقط هرحالده تا هارون رشید و مأمون زماننده بالرواية علملردن ماعدا عالم اسلامده ظهوره كلن علملر ایله برابر الهیات علمی‌ده اقوام سالفه كتابلرندن عربجه‌یه ترجمه ایدلمشدی . ایشته او زمان (حكمت) معناسنه اولان (زوفوس) دن معرب اولان (صوف) ماده‌سنه ادات نسبت كتیریله‌رك (حكمت الهیه) اربابنه (صوفی) دینیلدیكنی بعضلری نقل ایتمكده‌در .

بو مضمون اشتقاقی قبول اولندیغی تقدیرده قدمای صوفیه‌نك دخی قرامطه و سائره‌جه منظور اولان هند و اسكندریه و یونان الهیاتنی كورمه‌لری استبعاد ایدیله‌من ، واقعا بایزید و منصور زماننده صوفیه او قدر بول‌بول اصطلاحات صوفیه قوللانمزلر و سیر و سلوكلری سیرت نبوی و صحابی و تابعی اوزره اولوب كونا كون خلوات و ریاضات وسائره‌لری شایع دكلدر . مع‌ذلك طبقات صوفیه كتابلری بزلره تاذات نبوت‌پناهی ایله اصحاب و تابعیندن دخی بونلرك ایزلرینی كوستررلر و آیات و احادیثدن دلائل كتیرلر . بناءً علیه : آرتق بایزیدك (لیس فی جبتی سوی الله) دیمه‌سی و منصورك (اناالحق) سویله‌مه‌سی استبعاد ایدیله‌من كه بو و امثالی بیانات ایله (وحدت وجود)ك مبانیی یوقدر . بو صورتده ایزلری تورات شریفده كوریلن و انجیل شریفه زبور بخشا اولنان نشئهٔ تصوفله بیاناتك ادوارینی تحقیق ایتمك و حضرت شیخ دورنده‌كی وضعیتی بالتحقیق جناب شیخك كیملردن نه‌لری

اقتباس ایتدیککی علمی بر صورتده تعیین ایده‌بیلمك هرمستشرقه میسر اوله‌مایه‌جق غوامضدندر. مع‌مافیه : وماذلك علی الله بعزیز .

چونکه آدمدن خاتمه قدر والی ماشاءالله تعالی بو خانقاه عالم صوفیون الٓهیوندن خالی دکلدر . (و منهم من لم نقصص علیك) نص صریحی بزه هندلرده ، چینلرده ، ایران وتورانده ، چارکوشهٔ جهانده اول‌وآخر بر چوق پیغمبر وحکمای متألهین واحبار ورهابین وعلمای ربانیین اکسیك اولمایه‌جغنی سویله‌یور . وبو الٓهی زمره‌نك عمده‌سی وحی‌الٓهی اولاجغنه کوره بالخاصه مسائل توحیدده‌جمله‌سنك اساس بیاناتی بر اوله‌جقدر . تخلف اولسه بیله تخالف السنه وازمنه ومذاهب ومشاربدن حصوله کله‌جکی بدیهیدر . شو صورتده آرتق حق یولندن عصرلردن بری روان اوله‌کلن بونجه الٓهیونك‌یکدیکری ازینه باصه‌بیلمه‌لری‌ده پك ضروری اولنجه اوایزلرك قدیم‌وجدیدنی وانواعنی تعیین مشکلدر .

ماسینیونك (ارض سمسمه) یه تعرضنه قارشی مدافعه‌کزی پك حکیمانه ، پك قیمتدار بولدم . کوکلم ــ شفاهاًده عرض ایلدیکم وجهله ــ ذات دولتکزك برکره جهان مثنوی‌یه طالعه‌کزی پك آرزو ایدییور . ایشته او وقت عوالم موجوده ایچنده ارض سمسمه‌یه بکزرنجه عالم اوله‌بیله‌جکی کوروله‌جك وبلکه سیر وسلوك نتیجه‌سنده او عالملرده سیران ایدیله‌جکدر. بنده‌کزك بوکا علم الیقین ایمان کاملم واردر . حضرت شیخك ابتدای فتوحانده برده (عالم حروف) ی وار . ناصلسه مستشرق فاضل اوکا دائر فکرینی یازمامش ، بو (عالم حروف) که موافق ، مخالف متنوع اقوامدن بینلرنده حرب وصلح ظهوره کلن بر عالم لطیف مخلوقاتیدرلر . نظر استغرابی جلبده ارض سمسمه‌دن آشاغی دکلدر . معلوم کاملانه‌لریدرکه بو حروف مبحثی فضل حروفینك اصول حروفیه‌سنه بکزه‌مز ؛ اونککی قرامطه اصولیدر .

حاصلی (الهیات) و (مبدأ ومعاد) علملریله متوغل اولمق اوزره حاضرلانان هرمحقق بویله (ارض سمسمه) و (عالم حروف) کبی بالنسبه ممکنات عقلیه داخلنده بولونان شیلری جف القلم انکارده استعجال ایتمه‌مه‌لیدر . ویاخودکه بو علملرله اوغراشمامه‌لیدر . معلومدرکه : بر علم آدامی بیلمدیکی شیئی کور کورینه تصدیقده نه قدر حقسزسه انکارده‌ده اوقدر حقسزدر .

مستشرقك : (ایلك مؤمنلرك حقیقی تصوفی قیل وقاللرله وفلسفه‌نك غریب تخیلاتلریله او قدر اشتغال ایتمزدی) سوزنی (قدیم زاهدلرك آثارنده‌اصطلاحات صوفیه وخلوتلرده سیرسلوك مقتضاسنجه ریاضات وسائره ایله اصول وقواعد صوفیه اوزره تسلیك کورولمز) شکلنه تبدیلله‌تصدیق ایده‌جکم. حقیقةً (قوت القلوب) و (عوارف المعارف) کبی و (رسالهٔ قشیریه) کبی قدما آثاری بو یولده‌در. مثنوی شریف‌ده‌اکثر جهتدن بویله‌در ومسلك جلیل مولاناده‌بویله‌در. انجق فلاسفه‌وحکمانك کتب حکمیه وکلامیه‌ده کورولن مباحثات ومجادلاتنه اصل بکزه‌مه‌ین ربانی وعرشانی غایت غامض ودقیق معارف الٓهیه‌یی اعجاز درجه‌سنده بر سهولت بیان ، بر مبذولیت دلائل وتشبیهات ایله آنجق کندینه مخصوص بر طرزده بیان ایله‌مه‌سی‌مثنوی شریفی کتب قدمادن تفریق ایلر. کرچه شیخ‌عطار وحکیم سینائی‌نك آثارنده‌ده‌بونلر کورولورسه‌ده اونلرده قطره ، آثار مولاناده دریادر . حضرت پیرك ابتدای احوالنده فقرایی تسلیکی دخی طرز قدماده ایدی . یعنی مدرسه‌ده درس اوقوتور وفقط طلبه‌سنه (نکاح طلاق عتاق بیوع ومعاملات) ابوابندن زیاده قسم عباداته‌اهمیت ویردیروب اصحاب وتابعین‌مشوارنده زهد وصلاح جهتنی حالاً ، قالاً اونلره تعلیم وتلقین ایلردی . حضرت شمس ایله ملاقاتی آنجق سماعی وعشق ووجدی طریقتده داها بارز بر صورتده طریقتده نمایان اولمسنه‌سبب اولمشدر . یوقسه ماوراءالنهر صوفیلرنده ذاتاً سماع وار ایدی . وحضرت سلطان العلما و مولانا اوائلده بعضاً مجلس سماعده بولونورلر وسماع ایلرلردی .

(تصوفك علم الاشارات دکل ؛ علم المعاملات [الاعمال اوله‌جق] ورعایة الاخلاق ایله تصفیهٔ قلوبدن‌عبارت اولدیغنی کوستردم) کلامنی‌ده حقیقةً جناب پیرك مثنوی شریفده مسلکی سلوك ورياضتله تهذیب اخلاق وعادات وطاعاتله تهذیب ذات وصفات ایدوب وصول الی الله قابلیتلی انسان کامل یتشدیرمکدن عبارتدر سوزیله تأیید ایلرم .

(من عرف نفسه الخ) اثریله درکاهلرك بو کونکی احتیاجنه کوره تعدیل واصلاحی مسئله‌سنی باشقه‌بر مقاله‌یه براقه‌جغم .

اوفاق برراحتسزلك الجاسیله جوابنامهٔ درویشانه‌مك کجیکدیکندن طولایی عفو عالیکزی نیاز ایلرم . مستشرق فاضلك بو کبی‌مقالاتمزی تعقیب ایدرك کندی ملاحظاتیله بزی تنویر ایله‌مه‌سنی پك آرزو ایلرم.

ولد چلبی

اجتماعیاتده غربجیلر وبوزغونجیلر

« عصری قانون »

غربجیلرمزك باشلیجه مدعالرندن بری‌ده شرعیاته استناد ایدن مدونات وقوانین حقوقیه‌مزك عصری ومدنی برقیمتی اولمدیغیدر . بویاکاش دوشونجه‌یی رد ایتمك مجبوریتنده‌یز . معلوم اولدیغی وجهله حق وناحق مفهوملرندن، تعبیر دیکرله منفعت ومدافعهٔ شخصیه واجتماعیه ضرورتندن متولد اولان وکتب سماویه ایله تثبیت وتوثیق ایدیلن

تلقيات حقوقيه‌نك قوهٔ تأييديه‌سی قانونلردر. ايستر اداری، ايستر عدلی واجتماعی اولسون، هيچ برقانون منفعت شخصيه وعموميه‌نك محافظه ومدافعه‌سنه مختص اولمقدن وارسته قاله‌باز . آنجق بتون جهان علمای حقوقيونجه متفقاً قبول اولنه‌رق دستور حالنی اكتساب ايدن بو اساساتك صور تطبيقيه‌سنده مختلف جريانلر، استحاله‌لر حصوله كلمش ، بوتأثيرات ادوار تاريخيه‌ده برچوق حادثاتك ظهورينه سبب اولمشدر .

ايلك جدلرمزك حقوق فكرلری محدود ايدی . مفقود عائله‌لر آراسنده يكديكرينه عائد اولان ذیروح، غير ذی روح مكتسباته تجاوز ايتمك ، كوچكلر بيوكلرينه اطاعت ايتمك ، عائله رئيسلرينك هرهانكی برجرمه قارشی افراد عائله‌سی ايچون حق تأديب بولنمق كبی محيطی بر ساحه‌ده قالان تجليات حقوقيه ، عائله‌لرك بربرلرندن خبرآلوب ويرمه‌لری صورتيله حاصل اولان صهريت حسبيله براز دها توسع ايتمش، مدافعهٔ اجتماعيه‌نك ايلك اساسی بوصورتله تشكل ايتمشدر . يواش يواش قبيله وكومه حالنده يشامق احتياجنی كورن انسانلر آراسنده برطاقم متقابل حقوق ووظائفك تحصل ايتديكنی كورييورز. ديكر قبيله‌لرك تجاوزينه، غصب وغارتنه قارشی محافظهٔ جان ومال ، شدائد طبيعيه‌يه قارشی مشتركاً اسباب تحفظ احضاری ، حيوانات وحشيه ايله مجادله مجبوريتی بين الافراد برتعاون وآهنك تأسيسنه مدار اولمشدر . تشريك مساعينك ايجاب ايتديرديكی ضروری خدمتلرك عدم ايفاسی تهلكه‌سنه قارشی قبيله رئيسلرينك ضرب ، خدمات شاقه نوعندن تعيين ايتدكلری جزالر جمعيت نامنه ايلك قوهٔ تأييديه‌يی وجوده كتيرمشدر . وقايع تكرر ايتدكجه جزالرك‌ده تكرری تعاملی توليد ايتمش ، تعامللرك جمعيتده استقراری غير مكتوب برقانون ماهيتنی آلمشدر . قبيله‌لرك مشترك تهلكه‌لر مواجهه‌سنده ظهوره كلن غير اختياری تماسلری نتيجه‌سنده مبادله حسلری اويانمش ، احتياجاتك كندكجه تنوع وتعدد ايلمسی فكر تجارتی القا ايتمش ومتقابل مناسبتلرده اساس تشكيل ايدن برطاقم قيودات حقوقيه تأسيس ايلديكی جهتله تكامل قانونلرينك ناقابل مقاومت تأثيراتی بشريتی برطرفدن يكی احتياجاتی تطمين ايده‌جك وسائطی احضار ، ديكر طرفدن دها قوتلی ، دها مرفه يشامق ايچون غلبه‌لق محيطلرده طوپلانمغه سوق ايده‌رك تدريجاً جمعيت حياتی باشلامشدر . انبيای عظام حضراتنك احتياجات وترقيات فكريه وزمانه‌يه كوره تبليغ ايتدكلری احكام الٰهيه ايله تعامل حالنده قالان حقوق انكشافه باشليه‌رق عائله ، ازدواج ، وراثت ، قصاص ، مبادله خصوصاتنده معين شكللر استقرار كسب ايتمشدر . ابتدائی حكومتلرك تشكلی بودوره‌يه مصادفدر.

تلقيات حقوقيه‌نك ايضاح اولنان انكشافاتی تدقيق اولنورسه كوروله‌جكدر كه : هرفرد يشامق ، چاليشمق حقنه مالكدر . مساعی نتيجه‌سنده ادراك واستحصال ايتديكی هرشيئی كنديسنه عائددر . بوكا تجاوز اولنه‌ماز . فقط افرادك يالكز باشنه كرك شخصی وكرك عائلوی احتياجاتی تأمينه مقتدر اوله‌مه‌جغندن جمعيته انتسابی؛ يعنی مدنی اولمسی ضروريدر . بو ضرورت هيئت اجتماعيه‌نك ديكر شخصيتلرينه قارشی متقابلاً حرمت وحقوقه رعايتی اقتضا ايتديرديكی كبی مدافعهٔ حيات ومال ايچون جمعيت نامنه انتظام اداره‌يه مأمور ايديلن هيئت حكومتله‌ده برطاقم مناسباتی موجبدر . ديمك كه : بشريت حياتنده جمعيت ومدنيت اصل اولديغندن اولا هيئت اجتماعيه‌نك آهنك وانتظامنی، ثانياً شخصی حقلری تأمين ايده‌جك برقوهٔ تأييديه‌يه احتياج واردر . شمدی بوقوهٔ تأييديه‌نك وياخود قوانينك ماوضع لهنده مطلوب تأثيراتی حصوله كتيره‌بيلمسی ايچون نه‌كبی اوصاف وشرائطی حائز اولمسی لازمكله‌جكنی ــ علمای حقوقيونك متفق عليه اولان رأيلرينه نظراً ــ ملاحظه ايده‌لم .

اولا: جرم ايله جزا آراسنده برمطابقت ، توازن بولنمليدر منفعت اجتماعيه ، سلامت عامه‌نك موضوع بحث اولديغی جرملرده جزا شدتلی اولمليدر .

ثانياً : جزادن مقصد مجرم وقاصدك تجزيه‌سندن زياده معروض اولديغی عاقبتك هيئت اجتماعيه آراسنده تشهير واعلان صورتيله امثالی جرائمك وقوع بولماسنی تأييددن عبارت اولديغندن جزالر شكلی ودرجه‌سی اعتباريله مدار انتباه اوله‌بيله‌جك درجه‌ده مؤثر بولنمليدر .

ثالثاً : مدافعهٔ اجتماعيه وشخصيه اساسی لايتغير بر دستور عدالت عد اولنه‌رق حق وناحق مفهوملری دكيشمه‌مليدر .

بو اساساتی جامع اولميان هرهانكی برقوهٔ تأييديه جمعيت ايچون محض ضرر ، ارباب جرائم ايچون مدار تشويق اولمقدن قورتولاماز . ايشته اسلاميت منافع عموميه ومصونيت شخصيه‌يی مؤمن اساسات حقوقيه‌يی وضع ايتمكله برابر احوال روحيهٔ بشريه‌يه اك موافق اولان جزالری‌دخی قطعيتله تثبيت ايتمشدر . اسلاميت نظرنده حقوق وعدالت نه‌زمان ونه‌ده قناعتله ، اجتهادله تبدل ايتمسی ، دوره كوره دكيشمه‌سی ممكن اولميان بردستور لايتغيردر . صحائف تاريخده زمان زمان عدالتی اك اوفاق جرملر ، اك عادی احتراصات ايچون قطع سرله تفسير ايدن حكمدارلر ، قناعتلری آتش وقانله سوندورمك ايسته‌ين انكيزيسيونلر كورولديكی كبی، برقسم بشركقاتی هدر عدايدن، ديكرينك اك اوفاق حقوقنی آرايان حاكميتلر كورولمش وكورولمكده بولنمشدر . حالبوكه شريعت اسلاميه ؛ ــ بلا تسبب قصداً دشمن طرفندن مباشرت اولنان جرملر مستثنا اولديغی حالده ــ حقوق وتوزيع عدالت نقطهٔ نظرندن نه‌سياست ضرورتلری ، نه‌رنك ، نه‌صنف، نه‌رتبه فرقی دوشونمه‌مش؛ بلا استثنا هركسك حقوقنی تعرضدن مصون ، هرهانكی برتمدياتی كيمه قارشی اولورسه اولسون مستلزم عقوبات عد ايتمشدر .

حالبوکه غربجیلرمز بوحقیقتدن هرنه‌دنسه متغافل بولونیورلر. زعملرنجه، قانونلرمزده قرون وسطائی برذهنیت وارمش! الیوم قانوناً حد شرعی اجرا ایدیله‌بیلمسی مدنیتله توفیق ایدیله‌مزمش! فی‌الحقیقه غرب عالمنك کچیرمکده اولدیغی بحرانلر، هرشیده اولدیغی کبی عدالت وحق مفهومنی‌ده شیرازه‌سندن چیقارمشدر. قرون وسطی تعبیرنی علامت استخفاف اوله‌رق قبول ایدن غرب؛ بوکون ادعا ایدیلن انکشافاته رغماً مع‌التأسف قرون اولی‌یه قدر رجوع ایتمش بولونیور. حیواناتك حمایه‌سنی، اك مدهش آزغین بر جانینك محکومیتی حسبیله کچیره‌جکی سنه‌لرك آلامنی تخفیف ایتمکی وظیفهٔ وجدانیه بیلن آوروپا، ینه کورولیورکه اك اوفاق احتراصاتی ایچون ملیونلرجه بشری یکدیکرینه قیردیرمق ایسترسه اك اوفاق برحس وجدانی وانسانی‌یه بیله تابع اولمیور. حالا رنك ودین کبی هیچ کیمسه‌نك مدار تحقیری اولمامسی لازمکلن اوصاف هتك حقوق ایچون واسطه اوله‌رق تلقی ایدیلیور.

برطرفدن بولشه‌ویك روسیه چیقیور. شخصی مساعی‌نی جمعیته مال ایدییور. آلین تریننك قیمتنی هیچه صاییور. بتون استحصالاتك، مکتسب حقوقك اخلالی اك طبیعی برحق اوله‌رق کورولیور. زوجه‌لر بیله عمومك مالی، چوجقلرده جمعیتك اولادلری عد اولونیور. نه ملکیت، نه‌ده مصونیت تلقیلرینه امکان وار.

بری طرفدن برفرانسه چیقیور. رقیبی آلمانیانك حق حیاتی، حق مساعیسنی بیله طانیمیور. بش اون تجارت کمیسی یاپلسه آلمانیا جانلانیور، یاشامق ایستیور، دییه قیامتلر قوپییور. ملیونلرجه نفوس بشرك فلاکتی دیکر بر قسمنك خودبینیسنی تطمین ایدییور. بوکاده حق نامی ویریلیور.

بر انکلتره چیقیور. حالا یوز ملیونلرجه افراد بشری تحت اسارتده ایکلتمك ایچون هردرلو مظالمی، شدتی، تقیید حریتی حقوق طبیعیه‌دن عد ایدییور.

عدالت مفهوملرینك تجلیاتی‌ده میدانده. بهبود خانك، طلعت پاشانك، ووروفسکی‌نك، هله‌مصرلی شهزاده‌نك قاتللرینك براتی عدالتك هیچه صاییلدیغنی کوسترر. هرقتل جمعیت نامنه ورولمش برضربه‌در. سائقی آرانیله‌ماز. هیچ برکمسه، ولوکه واجب‌الازاله اولسون هیچ بر مجرمی شخصاً تجزیه ایده‌مز. ایدرسه جمعیت‌ده بوتجزیه‌یی کندینه عائد حقوقه تجاوز عد ایدر. حالبوکه مقتوللرك برقسمنك مسلمان اولمسی، دیکرلرینك‌ده غربی سکیرلندیرن برعقیده‌یه منسوب اولمسی حق چیکنه‌مك ایچون کافی کلمشدر.

جرم ایله جزانك مطابقتی قاعده‌سی آرتق اونوتلمه باشلامشدر. غربك سیر قانونیسی مجرملری حمایه ایده‌جك تهلکه‌لی برشکل آلیور. اك بیوك جرمه مقابل، اك کوچوك جزا نظریه‌سی مجرملری ایقاع جرائمه تشویق وترغیب ایدییور. اوله‌یا بریسی تحت نکاحنده‌کی قادیندن قورتلق ایچون اونی قتل ایدییور. دوغری ژوری هیئتنك حضورینه. اوراده کندینی مدافعه ایدییور. نه‌یاپسون، احوال روحیه‌سی حرکاتنه انکل اولان بوقادینی کورمکه مساعد دکلش، سوه‌میورمش، اونکله یاشادقجه عذاب دویبورمش. . . . الخ برچوق سفسطه‌لردن صکره ژوری قرارنی ویرییور. مادامکه روحی برطاقم اسباب وضرورات فعل قتله سائق اولمش، شوحالده اسباب مخففه وار. حاکم‌ده حکمی ویرییور. برسنه حبس. اووخ نه‌اعلا! بریکی طرفدن برسارقده ذوق وطربله برحیات کچیره‌مدیکندن، احوال روحیه‌سنی کندیسی کوزل یشامق ایچون خرسزلغه سوق ایتدیکندن بحث ایده‌جك، بوده اسباب مخففه‌دن عد اولونه‌رق اوفاق برجزا ایله قورتوله‌جق!

ایشته غصب، مصادره، ملکیت، حق مکتسب طانیمامق، بشقه ملتلره یاشامق حقی ویرمه‌مك، ایسته‌دیکنی تجزیه ایتمك، ایسته‌دیکنی عفو ایتمك کبی همان هروقت تکرر ایدن حادثات کوستریورکه غرب نظام وانتظام اجتماعینك محافظه‌سنده عامل اولمقدن اوزاقدر. بوکونکی روح ایله ادوار ابتدائیه‌یه رجوع ایدییور. حالبوکه اسلامیت وضع ایتدیکی عدالت وحق دستورلریله بتون بشریتك خلاصکار رفاه وسعادتی اولمقده دوام ایده‌جکدر. بوحقیقتلر کون کبی میدانده‌ایکن بلا تدقیق اساسات شرعیه‌دن ملهم قانونلرمزه قرون وسطائی برذهنیت عطف ایدلمسی اسبابنی آکلایه‌میورز. قوانین اسلامیه، دساتیر شرعیه بشریتك احوال روحیه واحتیاجات طبیعیه‌سنه اك موافق دوالردرکه عون حق ایله پیدرپی بونلری تدقیق وغرب قوانینیله مقایسه‌یه چالیشه‌جغز.

حسن حکمت

جمهوریت دورنده

قوانین شرعیه‌نك تطبیقی اولونه‌مایه‌جغی دعواسنی کورندر

سرخوشلر حقنده حد شرعینك تطبیقندن طولایی آقشام غزته‌سی باش محرری نجم‌الدین صادق بك استخفافکارانه برمقاله نشر ایتدی. مومی‌الیه بومقاله‌سنده حکومت جمهوریه ایله احکام وحدود شرعیه‌نك غیر قابل تألیف اولدیغنی، ایکیسنك بر آره‌ده یاشایه‌مایه‌جغنی، بوکونکی جمهوریتلرك یکرمنجی عصرده‌کی دموقراسی جریانلرینك محصولی اولدیغنی، جمهوریتك یالکز بر اسمدن عبارت اولمایوب مملکتك بوتون مؤسسات اجتماعیه‌سنه، قانونلرینه، نظاملرینه عائد برهیئت عمومیه اولدیغنی، محاکم شرعیه‌یرینه عصری قانونلر اقامه‌سی لازم کلدیکنی ایلری سوردییور.

جمهوریتله قوانین شرعیه‌نك امتزاج ایده‌میه‌جکنی بز اصلا قبول

ایتمیورز. جمهوریت دیمک ، احکام اسلامیه‌یی قالدیره‌رق اونك یرینه فرنك قانونلرینی اقامه ایتمك ، ملتك حیات اجتماعیه‌سنی دکیشدیره‌رك غرب اجتماعیاتی کتیرمك‌میدر؟ جمهوریتی بز هیچ‌ده بو صورتله آکلامایورز. بالعکس ، ملتك احوال روحیه و اجتماعیه‌سنك ، عقائد وافکارینك، آرزو وحسیاتنك تمامیله حاکم اولمسی صورتنده تلقی ایدیورز .

حتی اونك ایچوندرکه جمهوریتلرده اشخاصك اودرجه حکمی اولماز، بوتون نفوذ و قوت ملتك شخصیت معنویه‌سنده طوپلانیر . اك ایی جمهوریت حکومتی ، آرزو و ارادهٔ ملیه‌یی اك ایی تمثیل وتطبیقه موفق اولان حکومتدر. جمهوری حکومتلرده رأس اداره‌ده بولنان کیمسه‌لرك شخصی و خصوصی اجتهادلری حاکم اولاماز . اکر اونلر ملتی کندی فکرلرینه ، کندی آرزو و هوسلرینه کوره یورونمه‌یه چالیشه‌جق اولورلرسه او، حقیقت حالده بر حکومت جمهوریه اوله‌ماز؛ جمهوریت شکلنه بورونمش بر اشخاص حکومتی اولور . بناءً علیه ، حکومت جمهوریه‌یی ملتك قوانین مدنیه و اجتماعیه‌سنی تبدیله دعوت ایتمه‌نك معناسنی بز آکلایه‌مایورز . ودارالفنون اجتماعیات معلمی نجم‌الدین صادق بکك‌ده بویله بر دعوتده بولونمسنه نه سیاسیات، نه‌ده اجتماعیات علملری مساعده ایتمز ، ظن ایدیورز .

معلومدرکه ملتلرك مؤسسات سیاسیه‌لری احوال اجتماعیه‌لرینك مولودیدر . اجتماعیاتلری‌ده اخلاق و عقائدینك محصولیدر. هرهانکی بر شکل حکومت ملتك حیات اجتماعیه‌سیله ، افکار و عقائدیله امتزاج ایده‌مزسه او شکل حکومت و ملتك بنیه‌سنه اویغون دکلدر ، دیمك اولور . شکل سیاسی‌یه کوره حیات اجتماعیه‌ده ، حیات اخلاقیه واعتقادیه‌ده تحولات اجراسنه قالقیشان بر اجتماعیات عالمی طانیمیورز. بو صورتله آیقیری حرکتده بولونمق ایسته‌ین ، نتیجه‌ده یا کندیسنی ، یا ملتنی خسران و فلاکته دوشورن چیلغینلری تاریخ قید ایتمیور دکل . فقط بوتون دورلرده یتیشن حکما بو حرکتی متفقاً تقبیح ایتمشلردر .

بو حقایق بر دارالفنون اجتماعیات مدرسنه مجهول اولمامق لازم کلیر . عجبا نجم‌الدین صادق بك ، قانونلرله تجدد و تحول یاپمق ، انتظام اجتماعی‌یی مخل و حکمت تشریعه مخالف اولدیغنی بیلمیورمی ؟ هیچ‌ده ظن ایتمیورزکه بو خصوصده کوستاولوبونك فکرینه اشتراك ایتمش اولماسونلر . نجم‌الدین صادق بك تنظیمات و اصلاحاتك مبدأیله نتایج اجتماعیه وسیاسیه‌سنه شویله عمومی بر نظر عطف ایده‌جك اولورلرسه کورورلرکه ملتك احوال اجتماعیه وعقائد دینیه‌سنه قارشی وقوع بولان حرکتلر مملکت ایچون فلاکتدن باشقه برشی کتیرمه‌مشدر . چونکه عالمده هیچ برشی تبدیل هویتله اصلاح ایدیله‌مز، آنجق افنا ایدیلیر. ملتی طبیعت اصلیه‌سی خلافنه سوق ایتمك ایسته‌نیلمه‌سنك عواقب ألیمه‌سنی نجم‌الدین صادق بك‌ده بیلمز دکللردر دورهٔ اصلاحات وتنظیماتدن بری یاپیلان قانونلرك هیچ برینك جدی بر قانون اوله‌مامسی هپسنك برر تحول ، برر انقلاب پروپاغانداسی ماهیتنده قالماسی عجبا نه‌دندر ؟

بزم رجال ادارهمز ، دائما افکار عمومیهٔ ملیه‌یی حکمدن اسقاط ایدرك ارادهٔ دولتی محدود اللرده طوپلامق علتندن قورتولامامشلردر. اونك ایچون هر دورده قانوندن زیاده ادارهٔ عرفیه تطبیق ایلمه‌یه مجبوریت حاصل اولمشدر . حتی مشروطیت دورنده‌ده اسکی دورلردن زیاده استبداد حس ایدیلمش ، مشروطیتك استبداد منورله تفسیرینه لزوم کورولمشدر .

ملتك احوال روحیه واجتماعیه‌سنه ، افکار وعقائد اصلیه‌سنه آیقیری اوله‌رق یاپیله‌جق قانونلردن نجم‌الدین صادق بك ، عجبا نه فائده بکله‌یور ؟ بویله روح ملتده یری اولمایان قانونلرله منتظم و مستقر بر وضعیت اجتماعیه حصوله کتیره‌بیله‌جکی قناعتنده‌می بولونیورلر؟ ملتك اجتماعیاتنه، عقائدینه ، افکارینه آیقیری اولان قانونلرك قلوب ملتده اصلا نفوذی اولمادیغنه قطعی صورتده امین اولملیدر . قانونلرله ملتك روحنده تحول یاپیله‌ماز . تحول ، طبیعت وفطرت حیاتنده حاصل اولور . قانونلر بونی تثبیت ایچون تعدیل اولنور ، فلسفهٔ حقوقك کوستردیکی قطعی ولایتغیر دستور بودر .

بناءً علیه نجم‌الدین صادق بکك ملتك قوانین مدنیه و اجتماعیه‌سی یرینه یابانجی قانونلر اقامه ایدیلمسی لزومی حقنده‌کی توصیه‌لرینی بز بر عالم ، بر دارالفنون مدرسی سوزی تلقی ایتمکده معذورز . بو ، آنجق ملتك اجتماعیاتنه ، عقائدینه ، تلقیاتنه قارشی خصومت بسله‌ین بر متعصب سوزی اوله‌بیلیر . حقیقةً عالم اولانلر وملتك سعادت اجتماعیه‌سنی صمیمی بر صورتده آرزو ایدنلر ، دائما ملتك عقائدینه ، افکارینه، حسیاتنه ، الحاصل مبادی وتلقیات روحیه‌سنه حرمت ایدرلر. یوقسه ملتك دوشونوشنی ، تلقیلرینی هیچه صایه‌رق ارادهٔ دولتی محدود اللرده طوپلامق، منورلره برحق استبداد بخش ایتمك هیچ‌ده حریت پرورلك دکلدر . بونلر آنجق ساخته دهموقراسیلردر . کلمه‌لرله خلقی آلداتمق زمانلری آرتق کچمشدر . نجم‌الدین صاق بك کبی بر دارالفنون اجتماعیات معلمی هرهانکی بر مسئله‌یی موضوع بحث ایتدیکی زمان او خصوصده ملتك روحنده تأسس وتقرر ایتمش مبادی وتلقیاتی تدقیق ایتمك ، ملتك طبیعت وفطرت اصلیه‌سنده بر تحول حاصل اولوب اولمادیغنی نظر اعتباره آلمق لازمدر . یوقسه حکومت شونی ییقسون، اونك یرینه شونی کتیرسون، کبی سوزلر بر دارالفنون معلمنه هیچ‌ده یاقیشمایان سوزلردر. بونلر بر محرر ایچون‌ده شرفلی شیلر دکلدر . بر انسان هرشیئی سویله‌یه‌بیلیر ، هرشیئی یاپه‌بیلیر . دنیاده اك قولای شی حقارتدر ؛ یا افرادك ، یا برهیئت اجتماعیه‌نك عقائد

وتاقیسانیله استخفاف ایتمك ایچون هیچ بر تحصیل وتربیه‌یه لزوم یوقدر . هرکس بونی یاپه‌بیلیر . یالکز یاپمه‌یه حق اولمایان کیمسه‌لر وارسه اونلرده عالملر ، معلملردر . یوقسه عکسی تقدیرده بر عالم‌ایله آحاددن بری آره‌سنده هیچ بر فرق قالماز .

مسکرات قانونی وضع ایدیلیرکن مجازات میانه حد شرعینك‌ده قویولمسی افکار عمومیه‌ده سوء تأثیر یاپدیغی ، بنـاءً علیه بو حدك تطبیق بر استبداد اولدیغی نجم‌الدین صادق بك ادعا ایده‌بیلیرلرمی ؟ اصل تدقیق اولونه‌جق نقطه بودر . بو خصوصده بر دارالفنون اجتماعیات معلمنه یاقیشه‌جق بر صورتده اساسلی تدقیقاتده بولنورلر، نتیجهٔ تتبعاتلرینی کمال حریتله بیلدیررلر . او وقت بو سوزلرینك برقیمت علمیه واجتماعیه‌سی اوله‌بیلیر. عالملر ایچون، بالخاصه اجتماعیات متخصصلری ایچون یاپیله‌جق شی بودر . بو کون مسکرات قانوننك وحد شرعی تطبیقنك علیهنده اولانلر دییورلرکه : « او زمان افکار عمومیه‌یی قازانمق ایچون بویله یاپلمشدی . فقط شیمدی بوکا حاجت قالمامشدر . » دیمك‌که سرخوشلر حقنده حد شرعینك تطبیق افکار عمومیه‌یی قازانه‌جق درجه‌ده بر حسن تأثیر حصوله کتیرمشدر .

بوکون انتخاباته اشتراك ایدنلرك‌هپسنه فرداً فرداً صوروولسه حدشرعینك تطبیقنی ایسته‌مه‌ینلر عجبا قاچ کیشی چیقار ؟ بز هیچ ظن ایتمه‌یزکه یوزده بشی گچمش اولسون واونلرده ایچکی ایچنلر بولنمش اولماسون .

دهموقراسیدن ، خلقچیلقدن، ارادهٔ ملیه‌دن بحث‌ایدنلر بوامتحانه کله‌بیلیرلرمی ؟ ایش بورایه کلنجه « العوام کالهوام » دیرلر ، ملتك جهالندن، کندیسنی بیلمدیکندن ، استبداد منوراندن بحث ایدرلر . ایشته‌بوتون شیلر اللرنده‌بویله اویونجاقدر. علملری‌ده‌بویله‌در. «وجدان عمومی» دیرلر، فقط کندی کیفلرندن باشقه‌برشی‌طانیمازلر . «ارادهٔ ملیه» دیرلر؛ فقط کندی ارادهٔ شخصیه‌لرندن باشقه‌برشینك حکمران‌اولمسنی ایسته‌مزلر. افکارعمومیه‌نك ترجمانی اوله‌رق سوز سویلرلر ؛ فقطافکار خصوصیه‌لرندن باشقه برشیئه حرمت ایتدکلری یوق .

دیللرنده بر نقراتدر کیدییور : یکرمنجی عصرك دهموقراسی جریانلری ، عصری قانونلر ، عصری حقوقلر ، عصری بیلمم‌نه‌لر .. اونلری‌ده بیلیورز ، افندیلر . اونلرك‌ده نه متاع اولدیغنه واقفز . بوکون بر جنت کبی کوسترمك ایسته‌نیلن غرب جمعیتلرینك نه قدر بحرانلر ایچنده چیرپینمقده اولدیغی ، سعادت اجتماعیه‌یی تأمین ایچون نه عظیم مجادله‌لر ایچنده یوبان اولدقلری هیچ‌ده غیرمعلوم شیلردکلدر. اوت ، بوکون غرب جمعیتلرنده بورژوا صنفنك رفاهیت وسامانیله‌تمیز ایدن دهموقراسی حکومتلری حاکمدر . فقط بشرك سعادتی نامنه اقوام غربیه‌نك بو دهموقراسی حکومتلری نه تأمین ایتدیلر ؟ اخلاقی واجتماعی ماهیتده‌کی مسائلك ضررینه اوله‌رق مسائل اقتصادیه مستثنا بر اهمیت قازاندی . حال‌بوکه بشرك سعادت حقیقیه‌سی نقطهٔ نظرندن اخلاقی و اجتماعی مسائل دها مهم ایدی . بو حالك نتیجه‌سی اولمق اوزره خودکاملق حسی ، احتکار و باشقه‌لرینی استثمار تمایللری تصور ایدیله‌بیله‌جك درجه‌لرك فوقنه چیقدی . نهایت‌نامحدود بر آرزوی ثروتی وبوثروتك تأمین ایده‌جکی بوتون مادی هوساتی تطمین ایچون هر شیئك کندیلرینه مباح اولدیغی قناعتنی ویردی . شیمدی‌ده او دهموقراسی حکومتلرینی کندی سعییله بسله‌ین ، یاشاتان امکدار بر صنف اورته‌یه چیقه‌رق اونلرله مجادله‌یه باشلایور . دون اولدیغی کبی بوکون‌ده غرب جمعیتلری ثابت برغایهٔ اجتماعیه‌دن محرومدر. جمعیت بشریه‌یه استقرار تام تأمین ایدن حقیق ولایتغیر اخلاقی‌واجتماعی مبدألری هنوز بولامامشدر. صنوف اجتماعیه آراسنده‌کی رقابتلر ، خصومتلر بری‌برینی بوغازلایه‌جق درجه‌ده‌موجودیتنی محافظه ایدییور. متمادی بر تحول و بحران ایچنده چیرپینوب طورمقده‌در . موازنهٔ اجتماعیه‌سی‌متمادی صورتده تهدیده‌معروضدر. ومتمادیاً خللدار اولیور.

ایشته بویله بر وضعیتده بولونان یکرمنجی عصرك دهموقراسی حکومتلرینی‌ده سعادت بشریه‌نك بر انموذجی کبی کوسترمك ایسته‌ینلرك سوزلرنده البته بز برشمهٔ حقیقت کوره‌مه‌یز .

* * *

نجم‌الدین صادق بکك ورفقاسنك هروسیله‌دن بالاستفاده خلقك قوانین مدنیه واجتماعیه‌سنه قارشی خصومت ابرازندن کری قالمامالری بزی بویله اساس مسئله حقنده بر قاچ سوز سویله‌مه‌یه سوق ایتدی . چونکه مسئله دکنك مسئله‌سی دکلدر . اونی سر رشته اتخاذ ایده‌رك قوانین شرعیه‌نك اساسنی رخنه‌دار ایتمکدر . اصل وجههٔ تعرض‌اودر. یوقسه احکام و قوانین شرعیه‌نك دیکرلری قبوله شایان کورولوب‌ده یالکز بونقطه‌سنه اعتراض ایدیلیور ، دیمك دکلدر . بو ، اصله هجوم ایچون بر وسیله‌در .

نجم‌الدین صادق بکك مقصدی ، جرم ایله جزا آره‌سنده تعادل مسئله‌سی دکلدر . یعنی مسئله‌یی حقوق نقطهٔ نظرندن موضوع بحث ایتمه‌مشلردر . اویله اولسه‌یدی نظرلرینی بر آز دها کنیشله‌تیرلردی‌ده متمدن‌ملتلرك محصول اختراعلری اولان جزا قانونلرنده تعیین اولنان مجازات ایله آره‌لرنده هیچ بروجهله نسبت وتعادل اولمایان بر چوق جرائمی‌ده کورورلردی . ملتلرك « عصری قانونلری » آره‌سنده ظلم محضدن‌عبارت نیجه‌شیلر وارکه علما. تشریعك قول‌مجردلری، سیاسیونك تمایلات شخصیه‌لری آکا رنك قانونیت ویرمشدر .

شریعت‌اسلامیه‌نك‌ایسه هیچ‌برجزاسنده بوشائبه یوقدر. عدالتدن باشقه هیچ‌برشی اونی تأثیری آلتنده بولوندورمامشدر. بوتون احکامی

اغراض و آمال بشریه‌نك فوقنده اوله‌رق محضا سعادت انسانیه‌یی تأمین ایچون وضع اولونمشدر .

بوكون مدنیتك اڭ یوكسك مرتبه‌لرینه ترقی ایتمش اولان مختلف اقوام آره‌سنده موضوع اولان قوانینی تدقیق ایتدیكمز زمان آره‌لرنده اویله مباینتلر بولیورزكه بو قانونلرك وضعی خصوصنده نه كبی شیلره استناد ایدیلدیكنی ، قواعد عدل وانصافه ومصالح ناسه اوفق اولان اساسانه‌می ، یوقسه هرامتجه كندینه خاص اولان اسبابه‌می رعایت ایدیلدیكنی بداهةً كوستریبور . او اسباب ایسه هرمملكتده سرمایه ونفوذ اصحابنك تعقیب ایتدكلری سیاسی غایه‌لردن عبارتدركه ، پارلامنتولرك ، مجالس اعیانك ، شورای قوانینك موجودیتنه رغماً ، امتلرك عزم واراده‌لری اوغایه‌لرك حصول وتحقق اوكننده بر وضع انقیادكار آلمغه محكومه‌در .

« یكرمنجی عصرك دموقراسی جریانلرینه كوره تشكل ایتمش حكومتلرك ، قوانین جزائیه‌لری میاننده نیجه جزالر واردركه جرم ایله هیچ نسبتلری یوقدر . بوكون علماء حقوقك وظیفهٔ تشریع نامنه یاپمش اولدقلری شیلر صانكه نه‌در ؟ قوانین موضوعه‌نك ضعف، اختلاف، عدم تناسب ، مصلحت عامه‌یه عدم توافق و ـ قواعد عدل وانصافه دكل ـ برطاقم اساسات سیاسیه‌یه ابتنا كبی حالات ایله معلول اولدیغنی ادراك وتقدیر ایتمك ایچون اوقدر مدقق اولمه‌یه لزوم یوقدر. بر آز كورور كوزی ، دوشونور قفاسی اولانلر بو حقایقی پك قولایلقله ادراك ایده‌بیلیرلر .

بوكونك مدنی قانونلری بر تهمت طولاییسیله بر انسانی موقتاً ویا مؤبداً زندانلره آتیور . یا بو آدم عائله‌سی نزدنده عاجز پدر ووالده‌سنك ، دائرهٔ محرمیتنه آلدیغی زوجه‌سنك ، بیچاره یاورولرینك تأمین كفافنه كفایت ایده‌بیله‌جك بر شی براقامشسه او عائله‌نك حالی نه اولور ؟

دینه‌جككه : « حبسدن مقصد ، تأدیب واصلاح ، یاخود متهمی برائت ویا مجرمیتی تبین ایدنجه‌یه قدر توقیف دكلیدر ؟ » اویله ایسه بر منفعت الده ایتمك ایچون مضرات عدیده‌نك احداثی ناصیل تجویز اولونه‌بیلیر ؟ بر انسانك بو مقصدله لزوم توقیفی تسلیم اولونه‌بیلیر . لكن اركان عائله‌سنی تشكیل ایدن بر طاقم بیچاره‌كانك مدار حیات وبقاسی اولان سرمایه‌سنی مصادره‌یه قائل اولمق تسلیم اولونه‌بیله‌جك شیلر دكمیدر ؟

واضع قانون اولانلرك هیئت اجتماعیه‌نك اصلاح حال و شأننه خدمت ایتمك زعمیله وضع ایتدكلری بویله بر قانونك موافق عدالت اولدیغنه قائل اولمق هیئت اجتماعیه‌یه قارشی صریح بر ظلم وآنك حقوقنه تجاوز دكلیدر ؟

بونی مدنیتك اوج بالای تكامله ارتقا ایتدیكی ادعا اولونان بویله بر زمانده علمای حقوقك وظیفهٔ تشریع نامنه یاپمش اولدقلری شیلره مثال اولمق اوزره ذكر ایدییورز. یوقسه ارباب بصیرته هروقت ایچون مختلف مملكتلرده موضوع احكام قانونیه آره‌سنده نظر عبرت وامعانی جالب پك چوق شیلر واردر .

بز بوراده حدود وقوانین شرعیه‌ده مندمج حكم واسراری ایضاح ایتمه‌یه لزوم كورمیورز . حقایقه قارشی كوزلرینی یومان ، قولاقلرینی طیقایان كیمسه‌لره قارشی حكمتدن بحث‌ه‌قالقیشمق صافدللكدن باشقه برشی اولماز. چونكه نه‌سویلنسه بوشدر. اونلر بیلدكلرندن شاشمایه‌جقلردر . بركره قلبلرنده قوانین شرعیه‌یه قارشی خصومت یرلشمشدر . زمانی مساعد كوردكجه سینه‌لرنده كیزله‌دكلری بغض و عداوتی آغزلرندن طاشیره‌جقلردر .

نه غریبدركه برزمانلر قوانین شرعیه‌نك علیهنده ادارهٔ كلام ایدنلر اجنبیلر ایكن بوكون مسلمانلق كندی اولادندن بو حقارتلره معروض قالیور. ۱۸٤٤ ده مرتدلر حقنده احكام شرعیه‌یه شدتله اعتراض ایدن انكلتره سفیری (لورد استراتفورد)ك روحی كیم بیلیر شیمدی بو تعرضلردن نه قدر شاد اولمقده‌در ! نه یاپه‌لم ، بوكون مسلمانلق كندی دیارنده غریب قالدی . كندی اولادی اوكا نظر خصومتله باقیور . بوده بر جلوهٔ شئونندر . تاریخ، بشرك نیجه ضلالتلرینی قید ایتمش ، نیجه آزغین دورلرینی صحیفهٔ عبرته یازمشدر ! هدایتدن محروم قالان ملتلرك ، فردلرك یرنده بوكون یللر أسیور. عجبا اونلرك اوطغیانلری الوهیتك شان و عظمتنه ذره قدر بر نقیصه ایراث ایده‌بیلمشمیدر ؟ انسانلرك ضلالتلری‌ده كندیلرینه عائد اولیور، هدایتلری‌ده . یولنی صاپیتان ملتلرك هویت وموجودیت ملیه‌لری زوال بولور. هدایته مظهر اولان ملتلرده مجد وشرفه صاحبی اولورلر .

اسلامیت كونش كبی‌در . بوراده غروب لوحه‌سی عرض ایدركن اوته‌ده طلوعلر باشلایور . بز اوندن اوزاقلاشدقجه اطرافمزی ظلمتلر احاطه ایدییور . « یا ایها الذین امنوا من یرتد منكم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذلة علی المؤمنین اعزة علی الكافرین یجاهدون فی سبیل الله ولا یخافون لومة لائم ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء والله واسع علیم . »

مجله حقنده

تدقیقات تاریخیه وتتبعات حقوقیه‌سی چوق اولان عبدالرحمن عادل بك افندی بوهفته اقدام غزته‌سنده «مجله‌می ، قودنابولیونمی ؟» عنوانلی برمقاله نشر ایتدیلر. مجله‌نك تحریری زماننه عائد شایان دقت معلوماتی احتوا ایدن فقره‌لری بر وجه آتی نقل ایدییورز :

« تنظیمات دوری عالی پاشا فصله كیرنجه مركز سلطنتده دخی برقانون مدنی

تدوین وترتیبی ضرورتی حاصل اولدی . اوزمان فکرلر ایکی‌یه آیرلدی . بتون بتون غربلیلاشمق ایسته‌ینلر مصرده اولدیغی کبی قود ناپولیونك ترجمه‌سنی تکلیف ایتدیلر . علما صنفی مخالفت ایتدیلر . بزده احکام شرعیه‌نك معاملات قسمی واردر، بوقسمی ترجمه وتدوین ایدر، قانون مدنی اتخاذ ایدرز ، دیدیلر. آره‌ده خیلی مناقشه ومجادله اولدی . نهایت علما صنفی غلبه ایتدی . فقهك معاملات قسمی ترجمه وتدوین ایدلمکه قرار ویرلدی .

صکره ایکنجی بربحث آچیلدی . اوده مذاهب اربعه‌دن حنفی، شافعی ، حنبلی، مالکی مذهبلرندن هرهانکی برنده احتیاجات عصریه‌یه موافق احکام بولورسه‌ق آنی آلوب درج وتدوین ایده‌لم ، دیدیلر . متعصبین علما بورأیه‌ده مخالفت ایتدیلر . بزم مذهبمز مذهب حنفی‌در ؛ مذهب حنفی خارجنده هیچ برقول وحکم قبول ایده‌مه‌یز ، دیدیلر . نهایت سلطان عزیزه عرض ایدلدی . اوده مذهب حنفی‌نك اك صحیح قوللری اقتباس وجمع اولنسون ، دیدی . « اصح اقوال احناف » سوزی دستور ترتیب وتدوین اولدی .

جودت پاشانك تحت ریاستنده اجتماع ایدن مجله جمعیتی باب عالیده صدارت دائره‌سنده انعقاد ایدر ، مساعیسنه دوام ایلر ایدی . جودت پاشا مساعیسنه دوام ایده‌طورسون ، شورای دولت مسئله‌یه وضع ید ایتدی . اوراده‌ده آوروپادن برقود ناپولیون متخصصی کتیره‌لم ، مملکته برقانون مدنی یاپدیره‌لم ، دیه بعض فکرلر درمیان ایدلدی . فقط مفید ومثمر اولمادی . قرین آبادی عمر حلمی افندی مرحوم دیر ایدی‌که : مجله‌یی وجوده کتیرمك ایچون جودت پاشا چوق امك صرف ایتدی وچوق نکبتلره معروض اولدی. جودت پاشانك کاه حلب وکاه یانیه والیلکلریله طشره‌یه مأموریتی هپ مجله‌یی وجوده کتیرمسنه مانع اولمق ایچون اتخاذ ایدلمش تدبیرلر ایدی .

مجله‌نك مقدمه وکتاب البیوعی شورای دولتك برنجی سنهٔ انعقادنده وجوده کتیرلدی ومجلس عمومینك ایکنجی دورهٔ افتتاحیه‌سی مبدئی اولان ۲۴ محرم ۱۲۸۶ پنجشنبه کونی صدراعظم عالی پاشانك قرائت ایتدیکی نطقده مذکوردر . سلطان عزیز بونطقه ویردیکی جوابده مجلهٔ احکام عدلیه‌دن بحث ایدرکن هیچ برقانون ومسئله حقنده کوسترمدیکی برشدت عزمی کوسترمش ومجله‌نك دوام واتمامنی اکیداً ومخصوصاً وصورت قطعیه‌ده تعبیرلریله تنبیه واخطار ایلمشدر . بوتنبیه واخطار دخی اوزمان قود ناپولیون ویا احکام معاملات فقه مسئله‌لرینك پك بیوك مناقشه‌لر استلزام ایتدیکنك دلیلیدر . »

عبدالرحمن عادل بك ، اودورك بعض رجالی حقنده دها بعض معلومات ویردکدن صوکره (یانقو ویطینوس) افندینك برسوزینی نقل ایدییورلر . یانقو ویطینوس افندی دییورمش‌که :

« مجله‌نك تدوینی دولت عثمانیه‌یی یوز سنه‌لك برترقیدن آلیقویمشدر . »

عبدالرحمن عادل بك افندی‌ده بوکون بوفکرده اولدقلرینی علاوه ایدییورلر . بز عبدالرحمن عادل کبی مدقق ومتتبع برذاتك بو فکرده اولدیغنی ، طوغریسی ، بوکونه قدر بیلمیوردق . اییکه شیمدی‌یه‌قدر قلبنده طاشیدقلری برعقده‌یی اظهاره زمین وزمانی مساعد کوردیلر . بوخصوصده‌کی فکرلرینی دیکر برمقاله‌ده دها زیاده ایضاح ایده‌جکلرینی سویلیورلر . بونك ایچون هیچ بر مانع ، هیچ بر قیغو یوقدر . بویله مدقق ومتتبع برذاتك فکرلرندن استفاده ایتمك ایسترز . باقه‌لم، احکام فقهیهٔ اسلامیه‌یی احتوا ایدن مجله دولت عثمانیه‌یی نه صورتله یوز سنه ترقیدن آلیقویمشدر ؟.. امید ایدرزکه مشار الیه بزی چوق انتظارده براقمازلر .

آناطولیده یوکسلن سسلر :

استانبولده سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

بر وقتلر اك بدیعی مفاخر لیله‌یی ، اك عصمتکار تجلیات دینیه‌یی سینهٔ صموت واصیلنده صاقلایان استانبولك بوکون اهمالکار اللر واراده‌لر قارشیسنده فقر وعجزدن ، تکاسل وتسامحدن متولد اوله‌رق دوشمکده اولدیغی کرداب فجاعت بزلری هیجان ونفرت رعشه‌لری آره‌سنده صارصمقده بولنیور .

ظن ایتمه‌ییکزکه آناطولی . بوتون عرفان وعصبیت دینیه‌سنك برمأوای طبیعی ومخلدی اوله‌رق بیلدیکی عزیز دارالخلافه‌سنك بوکونکی وضع سفیل وذلیلندن متغیر ومشتکی دکلدر .

ظن ایتمه‌ییکزکه آناطولی .. الیم برسوزش روحی وفکری ایله بواصیل مأمن دینینك سوروکلندیکی غیای انقراض وانهدامی تماشا ایتمکله مأیوس وبدبخت دکلدر . قطعیاً وابدیاً ..

اك صوك عمدهٔ حیات وبقا اوله‌رق طانیدیغمز دین نامنه، فضیلت نامنه، اخلاق نامنه بوتون صلاحیتکار لسان واجرا آتك صوصدیغی وقپرانمه‌دیغی برمحلده البته اسلامك مخلدات اساسیه‌سی‌ده وهن وتزلزله اوغرار .. آمان یاربی یوز میلیونجه اسلامك قبلهٔ حیات وحاجاتی اولان زواللی استانبول بوصورتله‌می بوتون جهان توحیدك عصمت وجلادت دینیه‌سنه برتمثال عزیز اولاجق ؟ بو صورتله‌می ناشر دین مبینك امر ووصایاسنی حیز حصوله ایصال ایده‌جك ؟ هیهات !

سینیور موسولینی بیله برملتك ، برحکومتك بقا واستقلالی آنجق دین ایله مرادف اولابیله‌جکنی سویلرکن عجبا بزمی ، بزم بووضعیت فجیعه‌مزمی اشارت ایتمك فضیلت سیاسیه‌سنده بولوندی ؟ عجبا هرکون دینسزلکه دوغری آتدیغمز آدیملری‌می مراد ایده‌رك بزه بوطرزا خطاری افهام ایتدی؟ بوقسه الی یوم القیام نشر دینه مأمور ایدیلن برامت معظمه‌نك می مابعد استقلالنی توضیح ایتدی ؟ بیله‌میورم ویالکز بیله‌جکم برشی وارسه اوده بوالیم حالات مؤسفه‌دن آناطولینك تیتره‌دیکنی ، بومخوف بادره قارشیسنده ایچین ایچین صیزلادیغنی عرض ایتمك . بو، براسلام قادینك فحش وثیقه‌سی آلماسندن ، بر اسلام قادینك حریم قلبنه باصدیره‌جغی یابانجی برار ککله دانس ایتمه‌سندن ، براسلام قادینك تیاترو وبار صحنه‌لرینه چیقه‌رق بوتون مقدسات دینیه وملیه‌سنی چیکنه‌مکدن متولد برخسران عظیمك تأثیر جانسوزی آلتنده قیوراندیغنی تشریح ایتمکده‌در .

افندیلر، بوبر انتحاردر. عالم اسلامك رأس عزیز وفضیلتنی بالطالایان اك مدهش برضربهٔ انهدام واضمحلالدر .

جمهوریتی ادوار اولین اسلامیه بکزه‌دنلردن، حضرت فاروق وصدیقك

عهد عدالت وصفوت مقدسه‌سنه تشبيه ايتمك ايسته‌ينلردن پك چوق رجا ايده‌رزكه بزه (لايق) برطرز تجدد دكل، تكاملى پك سه‌وه‌ن وامر ايدن فرقان مبينك احكام مؤبده‌سنى بر پارچه اولسون تطبيق ايدن بر تجدد كوسترسونلر .

مادامكه عصر اول اسلاميته رجوع ايتمك بختيارلغنده بولنيورز؛ او دورك وارسه‌لرك فضيلت وديانت صاحان اساسات علميه‌سندن بالكز وهيچ اولمازسه بريسنى ، يعنى دينه وعدالته حرمتى اولسون هدف اجرا آت اتخاذ ايتملى يز .

پك كوزل ومتين اساسلرله ملتك حق مصونيتنى نسبتاً تأمين ايدن مصونيت شخصيه قانونى ايلرى سوره‌رك ايش كورمك ايسته‌مه‌ينلرامين اولالم كه ، اوتميزقانونى روح اصليسندن تجريد ايده‌رك اللرنده برستره‌ٔ اعذار يامق صورتيله ايش كورمك ايسته‌مه‌ين كيمسه‌در .

آناطولينك روح صميم بكارتى ، بوفجيع ومتوالى تظاهراتدن ... روح اسلامه ايندريلن وايندريلمكده بولنان ضربه ورخنه‌لردن ابدياً مشتكى وقطعياً متنفردر .

بز مسلمان ديندا شلرمزك تياترو صحنه‌لرنده ، فحش محللرنده ، بار كوشه‌لرنده تذليل وتحقيرينى قطعياً قبول ايده‌مه‌يز. بوحالات بزه اسلاميتك انقراض أشيكنده بولنديغنه بالكز براشارت مهلكه تشكيل ايدر .

عجبا بوحركات فجيعه قارشيسنده استانبولك برضابطه‌سى، صاحبى، مسئول ومتدين برمرجع صلاحيتدارى يوقمى ؟

بيلمه‌يورلرمى كه .. خرستيانلق اسلاميته انقلاب ايده‌بيلمك ايچين مديد ومهيج صرعه‌لر كچيريركن ... حالا بز دينمزلكه قارشى درين ومتوالى برحرص بهيمى ايله ياقلاشمغه چاليشيورز .

هرحالده دينى پايدار وتقديسكار برحاله قويه‌بيلمك ايچين چوكمكده بولنان بنيان اسلامك متين وديندار اللرله مطلقا تعمير وتجديدينى طلب ايلرز والسلام .
كره‌ده : عبدالحليم

* * *

طواس منتخب ثانيلرينك طلبلرى

منع مسكرات قانوننك تعديلى تشبثلرندن و ٣١٦ ، ٣١٧ ومرولى طلبه‌نك سوقه مباشرت اولونديغندن متأثر اولان طواس قضاسى منتخب ثانيلرى دكزلى مبعوثى مظهرمفيد بكه ، كاظم ويوسف بكلرله شرعيه وكالتنه بر تلغراف چكمشلر وبونلرك اوكنه كچيلمسنى طلب ايتمشلردر .

* * *

كسكين قضاسندن يكرمى بش منتخب ثانى طرفندن باش وكالت ايله شرعيه ومدافعه‌ٔ مليه وكالتلرينه كونده‌ريلن عريضه‌نك صورتيدر :

« كثيف بر جهالتك طوغورديغى اليم محروميتلردن برى اولمق اوزره كويلرده جنازه‌لرى تكفين و تجهيز وتدفين ايده‌جك انجق يوزده بش نسبتنده وجودينه تصادف اولنان ائمه‌يى تكثير احتياج عظيميله حس ايلديكمز انديشه‌لرى قسماً تعديل و تسكين ايدن مدارس علميه‌نك كافل ادامه‌سى اولان طلبه‌دن بر صنفك غير منتظر بر شكل اليمده سلاح آلتنه دعوتيله حاصل اولان بوشلغى املا ضرورتى قارشيسنده ايكن عين عاقبته نامزد اولدقلرينه حاصل ايلدكلرى درين قناعت اوزرينه پيدر پى ترك تحصيل ايتمكه باشلايان آرقداشلرينك پك محق و منطق اولان و منع و دفعى غيرممكن برشكل آلان شو جبرى حركت رجعيه‌لرى مواجهه‌ٔ اليمه‌سنده او درجه فياض و قدسى خدمتلر ايفا ايدن مدارس علميه‌مزك بويله نامبوسم تعطيل فعاليتله سده محكوميتنى كورمكدن متولد تأثر وهيجانلريمزى احساسه چاليشيركن بعدما وقوعبوله‌جق جنازه‌لرك حال تفسخدن وقايه مجبوريت قطعيه‌سى قارشيسنده مسئول بر مرجع قانونى تحريبى واديسنده معروض قالديغمز مشكلات عظيمه‌يى بحران آتيله‌ده تأليف و مزج ايده‌رك هيئت عموميه‌سندن حاصل اولان وضعيت مؤسفه‌يى نظر كاه ديانتپرورلرينه عرضه جسارت أيلر وجهالتك نتيجه‌ٔ ضلالتندن تجاوز ايچون مقامات عليه‌كزى يكانه نقطه‌ٔ استناد اتخاذ ايلرز فرمان . » ١٧ تشرين ثانى ٣٣٩

* * *

كسكين فيضيه مدرسه‌سنه مداوم طلبه‌ٔ علوم طرفندن شرعيه ومدافعه‌ٔ مليه وكالتلرينه چكيلن تلغرافنامه صورتيدر :

« ماضيده خلقك اك فياض برمنبع ارشاد و علوى بولنان وتبدل زمان ايله اهميت قدسيه‌سنه قسماً خلل كلمش ايكن أخيراً حكومت مليه‌مزك لايق اولديغى درجه‌ده مظهر تقدير اولمسندن فعاليت سابقه‌سنه عودت ايدن ومشكور همتلره تتويج ايلمكده اولان مدارس علميه‌نك ادامه‌ٔ موجوديتى بزلركده مستمراً دوام تدريساته وابسته اولوب حالبوكه امر أخير موجبنجه اون آلتى واون يدى تولدليلرك سلاح آلتنه دعوتيله اودرجه قدسى بر وظيفه ايفا ايدن شو مؤسسه‌ٔ نزيهه‌يى زلزله اوغراتمق كبى غير منتظر بروضعيت احداث ايدلمش وبونك مجرد دردنجى سنه‌درسلرندن امتحان ويرمه‌مك قيديله تأليف ايديلديكى آكلاشلمش ايسه‌ده مكاتب سائره مداومينك نتيجه‌ٔ تحصيله قدر دوام تأجيل تعامل مرعيسندن بزلرك دخى استفاده ايتمه‌مز برحق طبيعى وبرنجى، ايكنجى سنه درسلرينك على الدرجات تحصيلدن اول دردنجى سنه درسلرندن امتحان ويرمك فوق الطبيعه برمسئله تشكيل ايده‌جكى بارز بر حقيقت بولنمش اولديغندن دعوت واقعه‌نك نتيجه‌ٔ تحصيلمزه تعليق خصوصنده بذل عاطف وعنايت بيورلمسى حسيات معارفپرورانه‌لرندن مسترحمدر . »

هندستانده استقلال مجادله‌لرى

مولانا ابو الكلام احمدك نطقى

٢

كچن هفته‌كى نسخه‌مزده هندستان اكابر علما واعاظم مجاهدينندن مولانا (ابو الكلام) حضرتلرينك اخيراً بر رساله شكلنده انتشار ايدن نطقنك برنجى قسمنى نشر ايتمشدك . بونطقك ترجمه‌سنه بو نسخه‌مزده دوام ايديورز :

امت اسلاميه‌نك كچيرديكى ايكنجى دور ، حكومت شخصيه و مطلقيت

ادارەسیدر . بو اثناده جمهوریت اسلامیه آلت اوست اولمش واونك یرینی استبداد اشغال ایلمشدی . خلیفهٔ مسلمینك موقعنده تاج كیەن، آلتون تختلر اوزرنده اوطوران تاجدارلر بولونیوردی . فقط بو ادارهٔ مستبدەنك تحكمنه رغماً مسلمانلر هیچ بر وقت ، حقی سویلەمكدن ، حق اوغورینه مجاهده ایتمكدن كری قالمامشلر ، حق اوغورنده دائما فداكارلق ایده كلمشلردر . اصحاب كرام والیلرك ظلمنی تشهیر ایتمكده دوام ایدەرك شكل ادارەنك تبدیلنی و حكومتك شورایه استنادینی مدافعه ایتمكده دوام ایلمشلردر . اصحابك یتشدیردیكی تابعین عینی خط حركتی تعقیب ایدەرك « حق » ی اعلان و اعلایه بوتون قوتلریله چالیشمشلردر . تابعین، جبار ومستبدلرك یوزینه قارشی : « اصلاح حال ایدیكز ، یاخود زوال بولیكز ، الله سزی ازاله ایتسین » دیرلردی . فقط بو ذواتی بو خط حركتی تعقیب ایتمكدن ، بونلری امر بالمعروف و نهی عن المنكردن، حقی اعلان وظلمی تقبیح ایتمكدن منع ایدەجك بر قانون یوقدی .

بنی امیه خلفاسندن (هشام) بر كون (طاوس بن الیمانی) یی حضورینه چاغیرمشدی . طاوس خلیفەنك حضورینه كیردیكی زمان اوكا یالكز « السلام علیك یا هشام ! » دیمش ، قارشیسنه بلااستیذان اوتورمش و « نصلسك هشام ؟ » دیمشدی . خلیفه هشام ، طاوسك بو احوالندن فوق العاده حدتلنمش ، قتلنی امر ایدەجك درجەیه كلمشدی . فقط خلیفه غضبنی ینەرك دیمشدی كه :

— طاووس ! نیچون بو خط حركتی تعقیب ایتدك ؟

— نه یاپدم ؟

خلیفەنك غضبی قات قات آرتدی .

— آیاق قابلرینی قارشیمده چیقاردك ، دیدی؛ الیمی اوپمەدك؛ اومبارك خلافت سلامنی ویرمەدك ، كنیەمی یاد ایتمەیەرك اسممی سویلەدك ؛ بلا استیذان قارشیمده اوطوردك ، « هشام ، ناصلسك؟ » دیدك !..

طاووس شو جوابی ویردی :

— آیاق قابلرمی قارشیكده چیقاردیسەم هر كون بش كره حضور عزتده بو آیاق قابلری چیقاریورم . الی اوپمەمكه كلنجه امام علی رضی الله عنه افندمزك شو سوزینی ایشیتدم : « بر انسانك آنجق فرط محبت سوقیله زوجەسنك ، وفرط مرحمت حسیله اولادینك اللرندن باشقه اللری اوپمەسی جائز دكلدر . » سزه خلافت سلامنی ویرمكلكمه كلنجه هر كسك خلافتكزدن ممنون اولمادیغنی كوردم . بناءً علیه یالان سویلەمك ایستەمەدم . قارشیكه اوطورماقلغه كلنجه امام علی افندمز بیوریورلركه : « اهل جهنمدن بر آدمی كورمك ایستەیورسەكز كندی اوتوردیغی حالده ، اطرافنده كیلری آیاقده طوردیران بر آدمه باقیكز ! »

بونك اوزرینه (هشام) ك حدتی یاتیشمش و (طاوس) ه « بنی ارشاد ایت » دیمشدی طاوس ده « امام علی افندمزك شو سوزلری سویلەدیكنی ایشیتمشدم : « جهنمده طاغ كبی ییلانلر ، قاطر قدر عقربلر واردر كه تبعەسی آرەسنده اجرای عدالت ایتمەین امرایی صوقارلر » دیمش وكیتمشدی .

ابو حازم ، جابر (سلیمان وعبدالملك) ه خطاباً دیمشدی كه :

« سنك بابالرك خلقی قلیجله ازەرك بو ملكی زورله غصب ایتمشلر، موقع اقتداره مسلمانلرك مشورتیله رضا یله كلمەمشلردی . بالعكس چوق مسلمان قانی دوكمشلردی . نهایت هپسی ارتحال ایتدیلر . بونلرك نه سویلەدیكنی ، وبونلر ایچون نه سویلەندیكنی بر حس ایتسەك !.. »

حاضروندن بری (ابو حازم) ه دیمشدی كه :

— نه قدر فنا سویلەدك ! ابو حازم ده جواباً :

— جناب حق علمادن هر شیئی بیان ایتمك ، هیچ بر شیئی كیزلەمەمك ایچون عهد ومیثاق آلمشدر، دیدی .

بونك اوزرینه (سلیمان) :

— پكی ، دیدی ، بو فسادی ناصل اصلاح ایدەلم ؟..

مقامات مباركهٔ اسلامیەنك استقلالی

لوزان معاهدەسنك عقدیله توركیانك بین الملل استقلال تامی تصدیق اولندقدن صوكره اسلام عالمنك نظردقتی مهد اسلام اولان ، اراضیٔ مقدسهٔ اسلامیەیی احتوا ایدن وفریضهٔ حجك محل ایفاسی اولان جزیرة العربك استقلالنی تأمین ایتمك اندیشەسیله متحسس اولمغه باشلادی . بو هفته مصردن، هندستاندن كلن مطبوعات اسلام عالمنك جزیرة العربی هرهانكی غیر مسلم بر دولتك نفوذ ومراقبەسندن قورتارمق ایچون مسلمانلرك وقوع بولمقده اولان تظاهراتیله مالیدر . بو تظاهراتك اك مهمی هندستانده وقوع بولانیدر . هندستان خلافت جمعیتی كچن ۱۹ تشرین ثانی كونی جزیرة العربه تخصیص ایتمش واو كون بوتون اسلام عالمنده مقامات مباركهٔ اسلامیەنك استقلالی ایچون تظاهراتده بولونمق اوزره اسلام عالمنك هر طرفنه مراجعت ایتمشدر . خلافت جمعیتی ازجمله خلیفهٔ مسلمین حضرتلرینه و غازی مصطفی كمال پاشا حضرتلرینه ، مصر اكابر رجالنه ، حجاز ، عراق ، فلسطین ، سوریه ، تونس وسائر اقطار اسلامیەیه مراجعت ایدرك مهد اسلامك خلاصنی تأمین ایچون بوتون اسلام عالمنده تظاهرات معظمه وقوعنی ایستەمشدر .

صوك خبرلردن آكلاشیلدیغنه كوره هندستانك بوتون مراكز اسلامیەسنده مهد اسلامك تخلیصی ایچون وقوع بولان تظاهرات فوق العاده معظم اولمشدر . هندستانك دیندار وحمیتلی مسلمانلری ۱۶ تشرین ثانی كونی مقامات اسلامیەیی غیر مسلملردن قورتارمغه حصر ایتمش وبونك ایچون اك حرارتلی ، اك صمیمی تشبثاتده بولونمشدر .

جنوبی آفریقاده وسائر یرلرده بولونان هندلی مسلمانلرده عینی تظاهراتی یاپمشلردر . (مكه) ده بو تظاهرات اجرا اولونمش و ۱۶ تشرین ثانی كونی شریف حسین بیت معظمی كشاد ایدرك جزیرة العربك خلاصی ایچون مسلمانلر اورادە تضرعاتده بولونمشدر .

جزیرة العربك استقلالی هر مسلمانی علاقه‌دار ایدر . احتمال كه بوسنه بوتون مسلمانلر خلافت جمعیتنك بو مساعیسنه فعلاً اشتراك ایدەمدی . فقط هیچ شبهه یوق كه هر مسلمان خلافت جمعیتیله قلباً برابردر .

همان جناب حق بوتون مسلمانلری خلاصه نائل ایلسین .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعەسی

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ ع- ددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدره‌سلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٨ — ٢٧ ربیع‌الآخر ١٣٤٢ — ❊ پنجشنبه ❊ — ٦ کانون اول ١٣٣٩ — جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

صوکره عامللرینکه دقت ایت . کندیلرینی ایش باشنه اویله کتیر . بوقسه طرفکیرلك ، خودکاملق حسیله کیمسه‌یه وظیفه تودیع ایتمه . چونکه بو ایکی سبب جور و خیانته سائقدر . برده بو ایش ایچون صلاح ایله معروف عائله‌لردن یتیشمش ، تجربه اهلی ، حیا صاحبی ، اسلامه خدمتی سبق ایتمش آدملر آراشدیر . زیرا اخلاقی اك درست ، ناموسی ، شرفی اك صاغلام ، طمعك جاذبه‌سنه اك آز قاپیلیر ، عواقب اموری اك دوغرو کورور انسانلردر . اسباب معیشتلرینی‌ده کنیش بر صورتده تأمین ایت . چونکه نفسلرینی صلاحه سوق خصوصنده بو بر قوت اوله‌جنی کبی اللری آلتنده‌کی شیلره اوزانمقدن او سایه‌ده مستغنی قالیرلر . بوندن باشقه شاید امریکه مخالفت ایدرلر ، یاخود اماتکی سقطلارلرسه سنك ایچون علیهلرنده قوللانه‌جق بر حجت اولور . صوکره ، بونلرك اجراآتنی تعقیب ایت . آرقه‌لری صیره وفا و صدق اربابندن اولمق اوزره کوزجیلر کوندر . زیرا ایشلری ناصیل کوردکلرینی کیزلیجه اوکرنمه‌ك اماتی محافظه‌لرینه و رعیه حقنده رفق ایله معامله‌لرینه بادی اولور .

اعوانکه قارشی‌ده احتیاطلی بولون . شاید ایچلرندن بری الینی خیانته اوزاتیر و کوزجیلرینك ویره‌جکی خبرلر حریفك بو خیانتی اوزرنده طوپلانیرسه شهادتك بو قدارینی کافی کوره‌رك مستحق اولدیغی عقوبتی بدنی اوزرنده اجرا ایدرسك ؛ طوپلادیغی پاره‌لری آلیر ، کندیسنی موقع ذلته دیکرسین ؛ آلنه خیانت لکه‌سنی اورور ، بوینه عار تهمتی کچیررسین .

صوکره ، خراج ایشنی اهل خراجك صلاحیله برلکده تعقیب ایت . چونکه امر خراجك اصلاحیله اهلنك صلاحی ایچنده باشقه‌لرینك‌ده صلاحی داخلدر . ذاتاً باشقه‌لرینك صلاحی آنجاق بونلرك‌کنه توقف ایدر . چونکه خلقك هپسی خراجه و اهل خراجه محتاج . او حالده مملکتك عمرانه صرف ایده‌جکك وقت خراج طوپلامایه معطوف اولان همتکدن فضله اولمالی . زیرا خراج آنجاق عمران ایله‌ اداده ایدیله‌بیلیر . عمرانسز خراج ایسته‌ین کیمسه بلادی خرابه‌یه چویرر ، عبادی هلاك ایدر . ایشی‌ده پك قیصه بر زمان ایچون یورر . شاید بوکك آغیرلغندن ، یاخود بر آفتدن ، یاخود یاغمورلرك ، صولرك کسیلمسندن ، یاخود طوپراقلرك صو آلتنده قالماسندن ، یاخود قوراقلق استیلاسندن شکایتده بولونورلرسه تأثیرینی اومدیغك بوتون وسائطه مراجعتله دردلرینی تخفیفه چالیش . بو خصوصده هیچ بر فداکارلق سکا قطعیاً آغیر کلمسین . زیرا او بر سرمایه که بلادیکی اعماره ، ولایتکی تزیینه صرف ایچون سکا اعاده ایده‌جکلر . فضله اولارق ثنالرینی قازانه‌جقسین ، حقلرنده کوستردیکك عدالتدن دولایی مفتخر اوله‌جقسین . هم‌ده سن بو سرمایه‌یی فضله‌سیله ویره‌جکلرینه کووه‌نه‌رك ویریوردك . زیرا کندیلرینی ترفیه ایتدیکك ایچون بیریکدیره‌جکلرینه

وعدل رفق ایله معامله‌ك سببیله سكا امین بولوندقلرینه اعتمادك واردی . اوه‌ت ، كونك برنده ، معاونتلرینه دایانه‌جغك بر حادثه ظهور ایدر . باقارسین كه خاطر خوشلغیله بوتون یوكی اوزرلرینه آلمشلر ، طاشیورلر. عمران متحملدر ، یوكلدیكك قادارینی كوتوره‌بیلیر . مملكتك خرابیسی اهالینك سفالتندندر ؛ اهالی‌یی سفیل ایدن سبب‌ده آنجاق والیلرك ثروت طوپلامایه حرصلری ، اوزون مدتله موقعلرنده قاله‌جقلرینی ظن ایتمه‌لری ، برده تجمش عبرتلردن ایجابی قادار حصه آلمامه‌لریدر .

صوكره ، كاتبلرینك حالنه‌ایی دقت ایت . ایشلریكه الك ایلرینی كتیر . خصوصیله ترتیباتكی ، اسراریكی تودیع ایده‌جكك مكتوبلریكی اویله آداملره یازدیر كه صوبی تمیز ، اخلاقی دوزكون اولسون ؛ كوردیكی اعتبار ایله شیماروب باشقه‌لرینك یاننده سكا قارشی كلمه‌یه جرأت ایدنلردن اولماسین . عامللریكك سكا یازدقلرینی كتیروب كوسترمكده ، سنك طرفندن ویریله‌جك جوابلری طوس طوغرو یازه‌رق كوندرمكده ، وسنك حسابكه آلوب ، سنك حسابكه ویره‌جكی شیلرده غفلتی سببیله قصور ایتمسین . سنك لهنده بولدیغی بر عقدی محكم طوتسون ، علیهكده بولدیغنی‌ده چوزمكده ضعف كوسترمسین . عهده‌سنه مودوع امور اعتباریله ناصیل بر موقعی اولدیغندن بی‌خبر بولونماسین . زیرا كندی قیمتنی بیلمه‌ین باشقه‌سنك كنی هیچ بیلمز .

صوكره ، بونلرك انتخابنده یالكز سیمالرینی تدقیقك ، برده حسن ظنك كافی كلمه‌ملی . چونكه انسانلر دائما تصنع وحسن خدمت كوستره‌رك ظواهره حكم ایدن والیلرك كوزینه كیره‌بیلیرلر . حالبوكه ایشك اوته‌سنده اخلاص نامنه برشی یوقدر . اونك ایچون سندن اولكی صالح والیلره خدمت ایتمشلری آراشدیره‌رق خلق آراسنده الك ایی صیت بیراقمش ، امانتلریله الك زیاده طانمش اولانلرینی انتخاب ایت . بویله بر حركت سنك اللهه وكندیسندن تولی امر ایتدیككك كیمسه‌یه قارشی اخلاصكی كوستر .

برده اموری تصنیف ایدرك هر صنفك باشنه بو كاتبلردن برینی كچیر كه ایش بویوك اولورسه آلتنده ازیلمه‌سین ، چوق اولورسه طوپلاماسنی بیله‌میوب ده طاغیتماسین . شاید كاتبلریكك خطاسنی كوروده آلدیرمازسه‌ك كندك معاتب اولورسین .

صوكره تجارت وصنعت اربابنی كبی برقسمی اوطوردیغی یرده چالیشیر ، برقسمی شورایه بورایه مال كوتورور ، برقسمی‌ده الك امكیله كچینیر ، جمله‌سی حقنده ایی معامله ایت وباشقه‌لری طرفندن‌ده او صورتله معامله ایدلمسنه دائر وصایاده بولون . چونكه بونلر مملكت ایچون اسباب خیردر ، وسائل منفعتدر . واوخیر ومنفعتی سنك طوپراغكده‌كی ، دكزكده‌كی ، اوواكده‌كی ، طاغلركده‌كی اوزاق یرلردن وباشقه‌لرینك كیده‌میه‌جكی ، یاخود جرأت ایده‌میه‌جكی موقعلردن كتیریورلر .

بونلر مملكت ایچون صالح وسلام آداملریدر : نه غائله چیقارمالرندن قورقولور ، نه فسادلرندن اندیشه ایدیلیر . كندیلرینك كرك نزدنده‌كی، كرك بلادیكك دیكر جهتلرنده‌كی ایشلرینی تعقیب ایت . مع‌مافیه شوراسنی‌ده بیل كه بونلرك چوغنده فاحش بر طمع ، چیركین بر حرص ایله برابر منافعده احتكار ، آلیم صاتیمده حیله اولور . بو ایسه خلق ایچون ضرر ، والی ایچون عیبدر . بناءً علیه احتكاره مانع اول . چونكه علیه‌الصلاة والسلام افندیمز احتكاری منع بویوردیلر . آلیم صاتیم طوغرو طارتیلرله اولمالی وآلانی‌ده ، صاتانی‌ده ازمیه‌جك معتدل اسعار اوزرندن وقوعه كلملی . كیم سنك یاساغكدن صوكره احتكاره یاناشیرسه ، افراطه وارمامق شرطیله ، همان جزالاندیر .

هله آلت طبقه‌ده‌كی هردرلو چاره‌دن محروم فقرا وبیچاركان ایله فلا كتزده‌لر ، كوتورومله حقنده اللهدن قورقمالی ، هم چوق قورقمالیسین . بوطبقه‌ده حالنی سویله‌ین‌ده وار ، سویله‌یه‌مین‌ده وار . اللهك بونلره عائد اولمق اوزره حفظنی سكا تودیع ایتدیكی حقی صیانت ایت . اورا‌ده كیلره بیت‌المالكدن برحصه ، باشقه یرلرده بولنانلره‌ده هر مملكتك فقرای مسلمینه خاص غله‌سندن برحصه آییر . چونكه الك اوزاقده كیلرینك‌ده الك یاقینده كیلر كبی حقلری موجود . جمله‌سنك حقنی كوزتمك ایسه سكا مودوع بر وظیفه . صاقین عظمت سنی اونلرله اوغراشمقدن آلیقویماسین . زیرا ایشلرك مهمنی ایی كوردیكك ایچون اهمیتسزینی بوزاوسق بیراقیرسه‌ك معذور كورولمزسین . بو سببدن كندیلرینی دوشونمكدن كری طورما وزواللیلره اكشی چهره كوسترمه . ینه بونلردن اولوب‌ده نظرلرك تحقیری ، رجالك استثقالی یوزندن ایشلری سكا قادار كله‌مینلری آراشدیر . صرف بونلر ایچون ارباب خشیت وتواضعدن امین برآدم تخصیص ایت كه آره‌ده واسطه اولسون ، ایشلرینی سكا بیلدیرسین . حاصلی ، اویله چالیش كه حضور باری‌یه چیقدیغك زمان « وسعمی صرف ایتدم » دیه‌بیله‌سین .

رعیه‌نك بو طبقه‌سی عدل وانفاقه باشقه‌لرندن زیاده محتاجدر . اونك ایچون هربرینك حقنی ویرمه‌یه صوك درجه‌ده اعتنا ایت . صوكرا ، یتیملری ویاشلی بولندیغی حالده هیچ بر چاره‌سی اولمایان كیمسه‌لری اوزریكه آل . واقعا بو ایشلر والی‌یه آغیر كلیر . لكن نه قادار حق وارسه هپسی آغیردر ؛ بونی الله یالكز او كیمسه‌لره قولایلاشدیریر كه حالدن زیاده عاقبتی دوشونه‌رك نفسنی تحمله آلیشدیریر وكندی حقنده‌كی وعهد الٓهینك صدقندن مطمئن بولونور .

ارباب احتیاج ایچون ، صرف كندیلریله مشغول اوله‌جغك ، بر زمان ومكان آییر . وهپسیله برابر اوطورده سنی یارادان اللهك رضاسنی جلب ایده‌جك بر تواضع كوستر . صوكره ، عسكریكی ، اعوانكی ، محافظلریكی ، ضابطه مأمورلریكی یانلرنده بولوندورمه كه

سویله‌مك ایسته‌ین چکینمه‌دن دردینی دوکه‌بیلسین . بن علیه‌الصلاة والسلام افندیمزدن برقاچ یرده ایشیتدم : « ایچنده‌کی ضعیفك حقی صربستجه قویسندن آلنه‌میان برامت هیچ بر زمان قوتلنه‌مز . » بیورمشدی .

برده بونلرك مناسبت آلمایان سوزلرینی ، یاخود افادهٔ مرامده‌کی عجزلرینی خوش کور . کندیلرینه خیرچینلق ایتمه ، عظمت کوسترمه . بویوزدن جناب حق سکا جناح رحمتنی آچار ؛ طاعتکه مقابل ثوابنی احسان ایدر . هم ویردیککی کولر یوزله ، کوکل خوشلغیله ویر . ویره‌مدیکك صورتده قبول اولونه‌بیله‌جك عذرلر دیله .

صوکره ، اموریکك ایچنده اویله‌لری اولورکه بالذات کورمکلکك لازم . مثلا کاتبلرك اظهارعجزایدنجه عامللریکه جوابنی سن ویره‌جکسین . ناسك حاجاتی آرتق اعوانکك تحمل ایده‌میه‌جکی درجه‌یی بولدیمی انجابنه ینه سن باقه‌جقسین . برده هر کونك ایشنی اوکون کور ؛ چونکه دیکر کونلرك کندینه مخصوص ایشی واردر .

واقعا نیت خالص اولمق و رعیه‌نك سلامتنه یارامق شرطیله بو مشغله‌لرك هپسی الله ایچون ایسه‌لرده سن ینه وقتلریکك اك خیرلیسنی الله ایله آره‌کده‌کی حالات ایچون نفسکه حصر ایت . خالصاً لوجه‌الله ادا ایده‌جکك طاعاتك اك باشلیجه‌سی‌ده ذات الٰهی‌یه خاص اولان فرائضی یرینه کتیرمکدن عبارت اولسون . کیجه‌کده ، کوندوزکده بدنکدن اللهه عائد بولونان حصهٔ عبودیتی آییر وسنی حقك حریم سبحانیسنه یاقلاشدیران بو طاعاتی ، وجودیکه هرنه‌یه مال اولورسه اولسون ، اکسیکسز ، کدیکسز ادا ایت . شاید نمازکده خلقه امام اولمشه‌ك ، صاقین نه بیقدیره‌جق ، نه‌ده برخیره یارامایه‌جق کبی قیلدیرما . چونکه ناسك ایچنده اویله‌لری واردرکه علت صاحبی‌در ؛ اویله‌لری‌ده واردرکه ایش صاحبی‌در . علیه‌الصلاة والسلام افندیمز بنی یمنه کونده‌ریرکن « اونلره نمازی ناصیل قیلدیره‌یم ؟ » دیمشدم . « اك ضعیفلرینك نمازی کبی . » بیورمشلردی . مؤمنلره مرحمتلی اول .

بوندن صوکره . صاقین رعیه‌کدن اوزون مدتله صاقلی طورما . چونکه واللیرك رعیه‌دن صاقلانماسی بر نوع صیقینتی اولدقدن باشقه امور مملکته وقوفلرینی آزالتیر . بونلرك پرده آرقه‌سنده اوطورمالری پرده‌نك طیشنده دونن ایشلره اطلاعی منع ایدر . بناءً علیه نظرلرنده حادثاتك بویوکی کوچولور ؛ کوچوکی بویولور ؛ کوزلی چیرکین ، چیرکینی کوزل اولور ؛ حق باطل ایله قاریشیر . والی‌ده نهایت بشردر . خلقك کندی نظرنده کیزلی قالان اموری نره‌دن بیله‌جك ؟ حقك اوزرنده نشانه‌لر یوقکه اوکا باقه‌رق صدقك هر درلوسی کذبك هر درلوسندن آییرمق ممکن اوله‌بیلسین . شیمدی ، سن مطلقا ایکیدن بریسین : یا حق یولنده بذل ایدر، کوکلی غنی بر آدامسین .. اوحالده نه‌یه واجب اولان برحقی اوده‌مکدن ، یاخود کریمانه برحرکتده بولونمقدن چکینوب‌ده صاقلانیورسین ؟ یاخود اویله دکلسین‌ده بخله مبتلا بر آدامسین . . بو احتماله کوره‌ده خلق احسانکدن امیدی کسدکلری کبی ایسته‌مکدن اوقادار چابوق واز کچرکه !. . بونکله برابر رعیه طرفندن سکا عرض ایدیله‌جك حاجاتك چوغی یاظلمدن شکایت ، یا بر معامله‌ده عدل طلبی کبی سنك یاردیمکی ایسته‌مه‌یه‌جك شیلردر .

صوکره والینك خواصی ، مقربینی واردرکه بونلرك التماسی ، تعدیسی ، معاملاتده انصافسزلغی کورولور . سن اونلرك ضررینی بو کبی احوالك اسبابنی قالدیرمق صورتیله کس . اطرافکده‌کیلردن ، خاصه‌کدن ، اقرباکدن هیچ برینه قطعیاً طوپراق ویرمه . وبونلردن هیچ بری سندن جسارت آلوب‌ده مشترك صو ، یاخود مشترك دیکر بر ایش طوته‌رق اطرافنده‌کیلری متضرر ایده‌جك و زحمتی باشقه‌لرینه یوکله‌ده‌جك صورتده ذخیره ادخارینه قطعیاً طمع ایده‌مسین . چونکه بونك کاری سنك دکل ، اونك؛ عاری ایسه دنیاده آخرتده سنکدر . صوکره ، سکا یاقین اوزاق هرکسی قبول حقه مجبور ایت ؛ وخواص و مقربینك ایچون هرنه‌یه مال اولورسه اولسون بو خصوصده ثبات و دقت کوستر . نفسکه آغیر کله‌جك اولان بو حرکتك صوکنی کوزت ، چونکه صوکی خیردر .

شاید رعیه‌ده سنك ظلم ایتدیکك ظنی حاصل اولمشسه کندیلرینه عذریکی بیلدیره‌رك ظنلرینی تبدیل ایت . چونکه بونکله هم نفسکی قیرمش ، هم رعیه‌که رفق ایله معامله ایتمش ، هم کندیکی معذور کوسترمش اولیورسین‌که اونلری حق اوزرنده دائم قیلمقدن عبارت بولونان مقصدیکی او سایه‌ده استحصال ایده‌بیلیرسین .

دوشمانك طرفندن سکا تکلیف اولونان صلح رضای الٰهی‌یه موافق ایسه قطعیاً رد ایتمه ، زیرا صلحده عسکریکه استراحت ، سکا اندیشه‌دن راحت ، بلادك ایچون‌ده سلامت وار . لکن صلحدن صوکره دوشمانکدن صاقین ، هم چوق صاقین . اویله یا ! بلکه سنی غافل آولامق ایچون سکا یاقلاشمق ایسته‌مشدر . اوسببدن احتیاطه صاریل ، بو خصوصده حسن ظنه قاپیلما .

شاید دوشمانله آره‌کزده برمقاوله عقد ایتدکسه ، یاخود اوکا قارشی بر تعهدك وارسه ، مقاوله‌یه رعایتده بولون ، عهدیکی یرینه کتیر . ویردیکك سوزی محافظه ایچون ایجاب ایدرسه حیاتکی بیله فدا ایت ، چونکه آرزولرینك متفرق ، رأیلرینك متشتت اولماسنه رغماً انسانلرك فرائض الٰهیه آره‌سنده عهوده وفا قادار اوزرنده برلشدکلری برشی یوقدر . حق مشرکلرده خیانتك وخیم عواقبنی کوردکلری ایچون مسلمانلره قارشی عهده‌وفایی التزام

ایدییورلر. بناءً علیه صاقین ویردیکك سوزدن دونمه ؛ صاقین عهدیکه خیانت ایتمه ؛ صاقین دوشمانی آلداتما . زیرا خیانت وحرمانه محکوم عقلسزلردن باشقه‌سی اللهه قارشی کلك جرأتی کوسترەمز . چونکه الله ذوالجلال ، رحمت ازلیه‌سی ایجابی ، عهد وذمتی عبادی ایچون سایهٔ شفقتنده بارینه‌جقلری بر دارالامان ، ساحهٔ منیعنده آسوده قاله‌جقلری ، جوارینه قوشه‌جقلری برحریم اطمینان قیلمش . اونك ایچون بونده فساد ایتمك ، خیانتده بولونمق ، یاخود آلداتمق اولاماز.

برده برطاقیم تأویلاته مساعد اوله‌جق عقدلرده بولونمه . تأکید وتوثیق ایتدیکك بر عقدی نقض ایچون‌ده صاقین کلامك کیزلی دلالتلرندن استفاده‌یه قالقیشما . اللهك عهدی ایجابی کیرمش اولدیغك بر ایشك طارلغی حقسز یره اونی توسیعکه قطعیاً سائق اولماسین . زیرا کنیشلیه‌جکنی وصوکنك ایی اوله‌جغنی اومدیغك برطارلغه تحمل سنك ایچون البته کناهندن چکندیکك ودنیاده آخرتده جزای الٰهیدن خلاص امکانی اولمایغنی بیلدیکك برخیانتدن داها اهوندر .

صوکره ، قاندن واونی حقسز یره دوکمکدن صوك درجه‌ده صاقین . چونکه حقسز یره قان دوکمك کبی فلاکتی جالب ، بونك قادار مسئولیق بویوك ، بونك قادارنعمتك زوالنی ، دولتك اضمحلالنی حق ایدن بر شی یوقدر . الله ذوالجلال ، قیامت کونی ، قوللری آره‌سنده حکمنی ویرركن دوکدکلری قانلردن باشلایه‌جق . صاقین حرام برقانی دوکه‌رك سلطنتکی قوتلشدیرمك سوداسنه قاپیلما ! زیرا بوحرکت‌اونی ضعفه دوشوره‌جك ، داهاطوغروسی زواله‌ایردیره‌جك ، باشقه اللره کچیره‌جك اسبابدندر . هله تعمداً ایقاع ایده‌جکك بر قتل ایچون نه اللهك عندنده ، نه بنم عندمده هیچ بر عذرك اولاماز . چونکه بدناً قصاص لازم. شاید برقضایه اوغرارسه‌ك.. تأدیب‌ایدرکن قیرباجك ، یاخود قیلیجك ، یاخود الك افراطه واریرسه ـ زیرازمان اولورکه یومروق ، یاخود داها بر آز فضله‌سی أولومی انتاج ایدر ـ صاقین صاحب اولدیغك نفوذه کووه‌نه‌رك مقتولك ولیلرینه حقلرینی ویرمه‌یم ، دیمه‌یه قالقیشما .

برده صاقین کندینی بکنمه ، صاقین نفسکك سکا خوش کلن جهتلرینه کووه‌نمه ، صاقین یوزینه قارشی مدح اولونمانی ایسته‌مه . زیرا ایلرك نه قادار ایلکی وارسه هپسنی محو ایچون شیطانك الده‌کی فرصتلرك الك صاغلامی بودر . صوکره ، صاقین رعیه‌که ایتدیکك احسانی باشلرینه قاقما ؛ یاخود یاپدیغك ایشلری مبالغه‌لی کوسترمه ؛ یاخود کندیلرینه اولان وعدکده خلف ایتمه . چونکه منت احسانی بیتیرر ؛ مبالغه حقیقتی سوندورور ؛ خلف ایسه خالقکده ، خلقکده نفرتی جلب ایدر. جناب‌حق « بویله ، سزك یاپمادیغکزی‌سویله‌مکز الله عندنده نه منفور برحرکتدرا » بویوریور. صاقین اموره‌وقتندن اول آتیلما . صاقین وقتی کلنجه‌ده تهالك کوسترمه ؛ صاقین وضوح کسب ایتمه‌ین ایشلرده عناداتمه . صاقین وضوح کسب ایتدیکی‌زمان‌ده کوشه‌مه . صوکره ، امورك هر برینی موضعنه وضع ایت ؛ اعمالك هر برینی موقعنده بولوندور . هرکسك بر اولدیغی نقطه‌لرده کندیکی قایرمقدن چکین . استخدام ایتدیکك آدملرینك ظاهراولمش فنالقلرینه قارشی سندن‌بکله‌نن حرکتدن خبرسزکبی طاورانما . چونکه‌باشقه‌سنك حسابنه سن معاقب اولورسین . آز وقت صوکره امورك اوزرنده‌کی پرده‌لر کوزلرینك اوکنده آچیلیر ومظلومك حقی سندن آلینیر .

حدتکه ، غضبکه ، الکه ، دیلکه حاکم اول ؛ وبونلرك هپسندن مصون قاله‌بیلمك ایچون بادره‌لردن کری طوروب شدتکی تأخیر ایت‌که اوفکه‌ك کچسین‌ده اختیاریکه مالك اولاسین . بوندن باشقه خالقکه رجوع ایده‌جککی آکه‌رق اندیشه‌یه دوشمدکجه نفسکه حاکم اولمق امکانی قطعیاً بوله‌مازسین .

شیمدی ، اوزریکه واجب اولان ، سندن اولکیلرك سبق ایدن عادل بر حکمنی ، یاخود طوغرو برمسلکنی ، یاخود علیه‌الصلاة والسلام افندیمزدن کلش برخبری ، یاخود کتاب‌اللهده واردبرفریضه‌یی تخطر ایتمکدر . تاکه اوکبی مسئله‌لرده بزدن کوردیکك طرز حرکته اقتدا ایده‌سین وشو امرنامه‌مده بیلدیردیکم وایلریده هوای نفسکه قاپیلماکی معذور کوسترەمەمکلکك ایچون المده سکا قارشی صاغلام برحجت بیلدیکم احکامی تطبیقه چالیشه‌سین .

آرتیق ، جناب حقك سعهٔ رحمتندن وبوتون طلبلری محیطاولان عظمت قدرتندن دیلرم‌که رضای الٰهیسی وجهله عباد آره‌سنده ثنای جمیل وبلاد ایچنده آثار خیر ابقاسی ایچون وسعتمز یتدیکی قادار چالیشمه‌یه سنی‌ده، بنی‌ده موفق ایتسین ؛ حقمزده‌کی نعمتنی اتمام ، کرمکی تضعیف وسکاده بکاده سعادتله ، شهادتله جان ویرمك میسر ایلسین . بزم نیازیمز اللهه‌در والسلام علی رسول‌الله ....»

هندستانده استقلال مجادله‌لری

امام الهند مولانا (ابوالکلام) ك انکلیز محکمه‌سنه خطاباً ایراد ایتدیکی نطق

ـــ بونك چاره‌سی حلالی آلمق وکیمك حقی ایسه اوکاویرمکدر.

خلیفه سلیمان : ـ پکی ، دیدی ، بونی کیم یاپه‌بیلیر ؟

ـــ جنتی ایسته‌ین وجهنمدن قورقانلر یاپار .

کبارتابعیندن (سعیدبن‌المسیب) زمانك حاکملری، والیلری حقنده بونلر انسانلری آچ بیراقان ، کوپکلری طویوران انسانلردر؛ دیردی. امویلر دورنده واونی تعقیب ایدن دورلرده علمای اسلام دائما

حقی اعلان واعلایه وقف حیات ایتمشلردر. خلفای عباسیه‌دن (منصور)، (سفیان ثوری) یه « آرزوکزی سویله‌یکزده اسعاف ایده‌یم » دیدیکی زمان (سفیان) شو جوابی ویرمشدی: « یریوزینی ظلم ایله طولدیریورسکز. اللهدن قورقیکز ! »

هارون الرشید اریکهٔ خلافته جلوس ایتدیکی زمان خط دستیله (سفیان ثوری) یه شو مآلده برمکتوب یازمشدی:

« اللهك قولی، امیرالمؤمنین (هارون الرشید) دن برادری (سفیان بن سعید بن المنذر) ه:

« برادرم، بیلیرسك كه جناب حق مؤمنلر آره‌سنده اخوت رابطه‌سنی تحکیم ایتمشدر. سنکله بنم آره‌مده اویله براخوت واردر كه سنی هیچ بر وقت اونوتامقلغمه، سنك مودتنی هیچ بر زمان قیرمامقلغمه بادی اولمش وقلبمی سکا قارشی اك صمیمی محبتله طولدیرمشدر. حالبوكه مقام خلافته ارتقا ایتمکلکم اوزرینه سنك وبنم ارقداشلرمك كافه‌سی بنی زیارت ایدرك تبریکاتده بولوندقلری، بن ده بیت المالی آچه‌رق محتشم جائزه‌لر اعطاسیله اونلری تلطیف وبو صورتله غریق سرور اولدیغم حالده سن بنی زیارت ایتمك خصوصنده گیجیکدك وبوتون انتظارمی هدر ایتدك. سکا قارشی حس ایتدیکم شدتلی اشتیاقدن طولایی بومکتوبی یازییورم. مؤمنی زیارت ایتمك، مؤمنلر آراسنده‌کی روابطی دوام ایتدیرمك حقنده وارد اولان هرشیئی بیلورسك. اوحالده مکتوبمی آلیر آلماز بکا شتاب ایت. »

علمای اسلامیه‌دن برینه بومکتوبی یازان (هارون الرشید) ك ناصل برخلیفه اولدیغنی بیلیورمیسکز؟ هارون کرهٔ ارضك دردنده برینه حاکمدی. قیصر (روم) ه (کوپك!) دیه خطاب ایدردی. خلیفه‌نك بومکتوبنی آلان اسلام عالمنك نه جواب ویردیکنی بیلیورمیسکز؟ (سفیان ثوری) نك ویردیکی جواب حقی اعلان ایتمك اوغورنده اسلام علماسنك نه‌قدر جسور وقهرمان اولدقلرنی ارائه ایدییور.

خلیفه (هارون الرشید) ك ماینجیسی مکتوبی حاملاً (کوفه) جامعنده رفقاسیله برلکده اوطوران (سفیان)ی بولوب خلیفه‌نك مکتوبنی تسلیم ایتدی. سفیان، خلیفه‌نك مکتوبنی کورونجه تیتره‌دی وبریلاندن اوزاقلاشیر کبی مکتوبدن اوزاقلاشدی. صوکره النی جبه‌سنك قوللرینه صوقه‌رق مکتوبی آلدی، چویروب باقدی، ارقداشلرندن برینه آتدی، « آلیکز، بریکز شونی اوقوسون، چونکه بر ظالمك الیله طوتدیغی برشیئه المك طوقونماسنی ایسته‌مم » دیدی. سفیانك آرقداشلرندن بری مکتوبی آچه‌رق اوقودقدن صوکره سفیان « کاغدك آرقه‌سنه سویلیه‌جکم سوزلری یازیکز » دیدی. آرقداشلری « تمیز برکاغده یازسه‌ق دها ایی اولمازمی؟ » دیه اعتراض ایتدیلرسه‌ده سفیان قبول ایتمه‌دی. « خایر، دیدی، ظالمه مکتوبنك آرقه‌سنه یازیکز. مکتوبك

کاغدینی حلالدن قازاندیسه نه‌اعلا. حرامدن قازاندیسه جزاسنی کوره‌جکدر. فقط برظالمك ورقپاره‌سی بیله نزدمزده قالماسین ! »

صوکره شومکتوبی یازدیردی:

« اللهك کنهکار قولی (سفیان الثوری) دن ایمانك حلاوتندن محروم، واهی املرك ویردیکی غرور ایله سرمست اولان (هارون الرشید) ه: سنکله هر رابطه‌یی کسدیکمی، مودتمی قیردیغمی بیان ایتمك ایچون بومکتوبی یازدیرییورم. چونکه سن مکتوبکده مسلمانلرك بیت الماله تجاوز ایدرك اموال مسلمینی حقسز یره طاغیتدیغنی اقرار ایدییورسك. صانکه بو تجاوزك کافی دکلمش کبی یازدیغك مکتوب ایله بنی ده سوء افعالکه شاهد اقامه ایدییورسك. بناءً علیه بن وبنمله برابر مکتوبی دیکله‌ین ارقداشلرم یارین حضور الهیده سنك حقکده ایفای شهادت ایده‌جکز. ای هارون، مسلمانلرك رضاسی اولمقسزین بیت المالرینه ناصل تجاوز ایتدك؟ عجبا سنك بو تجاوزندن ممنون اولان بولوندیمی؟ سنك بو حرکتکدن، مجاهدلر، عامللر، ابنای سبیل، حملهٔ قرآن، علماء، ارامل وایتام، الحاصل بوتون خلق ممنونمیدرلر؟! هارون! کندینی طوپلا، سؤاله جواب حاضرلا! بیل که یارین برحاکم عادلك حضورنده طوره‌جقسك! سن که علم وتقوی نورندن، قرآن ذوقندن، صلحا ایله یاشامق بختیارلغندن دور قاله‌رق کندینی فلاکته دوچار ایتدك، ظالم اولمه‌یی حتی ظالملرك سرداری اولمه‌یی قبول ایلدك. ای هارون؟ تخته اوطوردك، ایپکلر کیدك، قاپوکه پرده‌لر کردك، کوزه کورونمه‌ین رب العالمینه بکزه‌مك ایسته‌دك، صوکره قاپوکه ظالم عسکرلرنی طوردیردك، بونلرده انسانلره بلا انصاف ظلم ایله مشغول اولدیلر. یارین حضور الهیده « ظالملر ه ظالملرك » آرقداشلری نره‌ده؟ دهنیله‌رك ایکی الك بویوننه باغلی اولدیغی حالده حضور الهی یه کلدیکك زمان نه یاپه‌جقسك؟ اوزمان حسناتنی باشقه‌سنك میزاننده، باشقه‌لرینك سیئاتنی کندی میزاننده کوره‌جك، بلا اوستنه بلایه کرفتار اولاجقسك! ایشته سکا نصیحتم بودر. بونصیحتمی طوت والسلام »

بومکتوبی اوقودیغی زمان (هارون الرشید) ك کوزلری یاشارمش وبو خلیفه اولونجه‌یه قدر هرنمازی متعاقب بومکتوبی اوقومقده دوام ایتمشدر.

امر بالمعروف ونهی عن المنکر وظیفه‌سنی او زمان یالکز علما واثمه یاپمازدی. اوباوحتی عوام ناس ایچنده بیله بووظیفه‌یی جسارت وشهامتله ایفا ایدنلر بولونوردی.

خلفای (عباسیه)دن (منصور) کعبه‌یی طواف ایدرکن برآدمك شو سوزلری سویله‌دیکنی ایشیتمشدی: « یاربی یریوزنده بغی وفسادك ظهورندن، حق ایله صاحبلری آره‌سنده کیرلن احتراص وظلمدن سکا شکایت ایدرم. » خلیفه منصور بو سوزلری ایشیدنجه سویله‌نی

چاغیرمش وسبب شکایتی صورمشدر. او آدم ده «جناب حق سکا مسلمانلرك ایشلرینی توديع ایتدی. سن مسلمانلرك ایشلرینی برطرفه بیراقه‌رق، مسلمانلرك پاره‌لرینی طوپلامغه قویولدك. کندکه مسلمانلر آره‌سنده طاشدن طوپراقدن سرایلر، دمیر قاپولر، سلاحلی عسکرلر اقامه ایدرك کندیکی صاقلادك. مسلح آدملرنی پاره طوپلامغه کوندردك. طبیعی بونلر تبعه‌نك حالندن سکا برشی سویله‌میورلر. آنجق ایسته‌دیکك برقاچ آدمی حضورینه بیراقیورلر. بویوزدن هرطرفده بغی وفساد ظهور ایتدی. وسن غفلتده یوبان قالدك.»

منصور بوسوزلری دیکله‌نجه پك متأثر اولمش و هیچقیره هیچقیره آغلامشدی.

صوکره (حجاج) ك ظلمنی، غلظتنی، خونخوارلغنی طویمایان وارمی؟ فقط بو آدمك جبروت وقهری مسلمانلری حقی اعلاندن واز کچیره‌مامشدی. برکون (حطیط الزیات) ی قارشیسنه اسیر اولارق کتیرمشلردی. حجاج بوذاتی کورونجه «حطیط سنمیسك؟» دیدی. اسیر: «اوت، دیدی، ایسته‌دیکنی صورابیلیرسك. جناب حقه قارشی اوچ صفتی محافظه ایتمه‌یی عهد ایتدم: برسؤال صورولدیغی زمان طوغریی سویله‌مك، اذا وجفایه اوغرادیغم زمان صبر ایتمك، عافیت ایچنده یاشانجه شکر ایتمك» بونك اوزرینه حجاج دیدی که: «نم حقمده نه دوشونیورسك؟» حطیط شو جوابی ویردی:

— «سن اللهك یریوزنده دشمنیسك. محارمی هتك ایدییورسك، برشبهه اوزرینه انسانلری اولدیرییورسك!»

حجاج برسؤال دها صوردی:

— امیرالمؤمنین (عبدالملك بن مروان) حقنده نه دیرسك؟

— اونك جنایتی سنككندن دها بیوك. وسن آنجق اونك ارتکاب ایتدیکی جرملرك بریسك!»

ایشته مسلمانلر بویله ایدیلر. پادشاهلرله امرایه قارشی بویله مجادله ایدرلر وهیچ برشیدن پروا ایتمزلردی.

ظن ایدییورمیسکزکه غرب استیلاسی مسلمانلری حقندن چویرر؟ اصلا. مسلمانلر دها اول تاتار استیلاسنه‌ده دوچار اولمشلر، قیرلمشلر، خردوخاش اولمشلردی. ناصل انکلتره اسلام مملکتلرینی پایمال ایتدی، خلافت دولتنی پارچالادی، شرق مملکتلرینك حریتنی اغتصاب ایتدی، آناطولیده‌کی مسلمانلرك سل کبی قانلرینك دوکولمه‌سنی روا کوردی ایسه طبق تاتار استیلاسی‌ده بویله اولمشدی. تاتارلرده وحشی برصولتله اسلام مملکتلرینه آقین ایتمشلر، مسلمانلری قیلیجدن کچیرمشلر، خلافت عباسیه‌یی ییقمشلردی. فقط هلاکوخان، منکوخان وسائره‌نك قیلیجلری علمای اسلامی سوصدیره‌بیلدیمی؟ خایر. ایرانك شاعر لایموتی سعدی هلاکو خانك یوزینه قارشی «ظالمسك!» دیمشدی. شیخ الاسلام (احمد بن تیمیه)، (اباقاآن) ك یوزینه قارشی لعنت اوقومشدی. اوت، تاتارلرك الده قافالری برآنده اوچوران قیلیجلر واردی. فقط مدنی انکلتره ملتنك هندستان قانون جزاسنه ادخال ایتدیکی (١٢٤) نجی ماده‌یه معادل برماده جنکیز اختلالنده بیله یوقدی.

شیمدی بز مسلمانلر کندی اسلام حکومتلرمزه قارشی بو خط حرکتی تعقیب ایدرسك بواجنبی حکومت بزدن نه بکله‌یه‌بیلیر؟ انکلتره حکومتی نظرمزده، شرعاً و دیناً اطاعتی واجب اولان حکومتلردن دها معزز می صاییله‌جق؟ بشنجی قرال جورج حضرتلری واونك والی عمومیسی لورد ریدینغ جنابلری نظرمزده (عبدالملك بن مروان) دن و (حجاج) دن دها محترم بر موقعمی اشغال ایده‌جك؟ غیر مسلم اجنبی حکومتله ملی حکومت اسلامیه آره‌سنده‌کی شرعی فرقی، هایدی، نظر اعتباره آلمیه‌لم، لورد (جلمسفورد) ایله لورد (ریدینغ) ه حجاج ایله خالد القسری‌یه قارشی سویله‌دکلرمزی اولسون سویله‌میه‌لم‌می؟ بز حجاج ایله همپالرینه «یریوزینی ظلم ایله طولدیردیکز. اللهدن قورقیکز» دیمشدك. بوکون بونك عینی سویله‌یورز. استبدادی امحا ایدنجه‌یه، یاخود بز محو اولونجه‌یه قدرده سویلمکده دوام ایده‌جکز!

تجدد

احکام دینیه‌نك نسخ وابطالی دیمك میدر؟

کچن هفته اقشام غزته‌سی باش محرری نجم الدین صادق بك سرخوشلر حقنده حد شرعینك تطبیقی مناسبتیله «جمهوریت دورنده قوانین شرعیه‌نك تطبیق اولونه‌مایه‌جغی» دعواسنی ایلری سورمش وقوانین شرعیه حقنده استخفافکارانه بر مقاله نشر ایتمشدی. مومی الیهك بو نشریاتنه قارشی کچن نسخه‌مزده جواب ویرمش وبومنا بتله دیمشدك که:

«مسئله دکنك مسئله‌سی دکلدر. اونی سررشته اتخاذ ایدرك قوانین شرعیه‌نك اساسنی رخنه‌دار ایتمکدر. اصل وجهه تعرض اودر. یوقسه احکام وقوانین شرعیه‌نك دیکرلری قبوله شایان کورولوبده یالکز بو نقطه‌سنه اعتراض ایدیلیور، دیمك دکلدر. بو، اصله هجوم ایچون بر وسیله‌در.»

فی الحقیقه مقصدك بوندن عبارت اولدیغنی بوکره نجم الدین صادق بك «تجدد فکرلرینك تطبیقی لازمدر» سرلوحه‌لی دیکر بر باش مقاله‌سنده بوتون وضوحیله میدانه قویمشدر. مومی الیه بو مقاله‌سنده تجدد مناسبتیله سلطنتی «روحانی وجسمانی سلطنتلر» دییه بر تفریقه تابع طوته‌رق دینك بر سلطنت روحانیه، دولتك‌ده بر سلطنت جسمانیه ماهیتنده اولمسنی اشراب ایله تجددی سلطنت روحانیه‌نك سلطنت جسمانیه‌دن آیریلمسی صورتنده تفسیر ایدییور؛ دیکر طرفدن‌ده «حیاتك یالکز مادیاتدن عبارت اولمادیغنی، معنوی قسمنده‌ده، تابع اولدیغمز اوروپا مدنیتنك بوتون ترقیلرندن استفاده ایده‌جکمزی؛

معنويات ساحه‌سنده تجدددن مقصد اولا آسيالى دكل، اوروپالى اولديغمزى قبول ايتمك وبونك ايچون دولت ايشلرنده ، حياتى معاملاتده دينى تماميله آييرمق لزومنى ايلرى سوريور .

« اقتصادياتده ناصل اوروپا قيافتى ، اوروپا اصوللرينى قبول ايديورسه‌ق حقوقده‌ده عينى اصوللرى قبول ايده‌جكمزى، ازدواج ، طلاق ، وراثت الخ كبى انسانلرك يكديكريله مناسباتنى تعيين ايدن بوتون احكامك مدنى قانونلرله تثبيت ايديله‌جكنى » ادعا ايليور . وبالنتيجه ديوركه :

« يالكز وجدانلرده حاكم اولان دين وشريعت، آرتيق دولت معاملاتنده، انسانلرك مناسبتلرنده حاكم دكلدر . هرشى ثابت ومدون قانونلره تابعدر . يعنى دين آيرى بر مؤسسه‌در ؛ حقوق ، اقتصاديات ، اخلاق ، بديعيات آيرى ودينيدن تماميله مستقل مؤسسه‌لردر. ايشته تجدد بو ديمكدر . ارتجاع، دولته بر سلطنت روحانيه صفتى بخش ايتمك ، بوتون معاملاتده قانونى دكل ، شريعتى طانيمقدر . »

بز بوكا قارشى ايلك سوز اوله‌رق « كدام غلطهارا تصحيح ميكنم » ديه‌جكز. بر طرفدن روحانيت وجسمانيت تفريقى ياپمق، ديكر طرفدن حياتك معنوياتنى دخى قبول ايله جسمانيتك نفوذ وتأثيرينه تابع طوته‌رق تجدد ياپديرمق نه‌قدر بويوك تناقضدر ! بر ملت كه مادى، معنوى استقلالنى تأمين ايتمك ايچون دنيانك بوتون فلاكتلرينه كوكس كرمش و بوصورتله كنديني عالمه طانيتديرمشدر ، بويله بر ملتى اوروپالى تابعيتنه صوقمق نه‌ديمك اولديغنى عجبا دارالفنون معلمى ادراك ايده‌مه‌مش‌ميدر؟ مناسبات مدنيه‌نك بر آهنك اجتماعى اولديغنى قبول ايده‌لم. فقط بو، هر حالده متقابل بر آهنك اولمليدركه معناى مدنيسى آكلاشيله بيلسون . او تقابلى حسابه آلمقسزين تابعيتدن بحث ايتمك عجبا اساريتدن باشقه نه‌معنا افاده ايدر ؟

كوكلم ايستردى كه دارالفنون اجتماعيات معلمى بو كبى مسائله تماس ايدركن هيچ اولمازسه قوللانديغى كلمه‌نك، مضمون وشمولنى تعيين ايده بيلسون ديندن، اسلامدن بحث ايدركن دين اسلامك نه‌ديمك اولديغنى، ماهيتى نه‌دن عبارت بولونديغنى بيلمش بولونسون . طوغروسى ، بز بو مقاله‌ده مسلمانلغى اساسندن آتوب خريستيانلق اساساتنى تجدد نامى آلتنده ايلرى سورمكدن باشقه برشى كوره‌مدك . چونكه دارالفنون اجتماعيات معلمنجه معلومدركه انجيل « قيصرك حقنى قيصره ، اللهك حقنى اللهه ويرمه‌بى » توصيه ايدر. فقط نجم الدين صادق بك بز قرآندن بويله بر آيت كوستره بيليرمى ؟ استاد محترم شيخ عبدالعزيز چاويش حضرتلرينك انغليقان كليساسنه ويردكرى جوابك باش طرفلرنده ايضاح اولونديغى وجهله، خريستيانلق يالكز حيات روحانيه ايله كلمش وتعبدى اساس مطلق اتخاذ ايتمش، بالآخره رؤساى روحانيه‌نك مداخله‌سى اولمقسزين‌ده اجراى عبادته مساغ براقامشدر . بوندن طولايى خريستيانلقده روحانيت تعبداتده حاكم بر حكومت روحانيه تشكيل ايتمش وصوكره دعواى خلافه دنيايه‌ده ال اوزاته‌رق معاملات جسمانيه‌يى‌ده صرف او تعبدى احكام ايله اداره ايتمك ايسته‌مشدر. ايشته اوروپا، خصوصيله فرانسه انقلاباتنده عامل اولان تفريق مسئله‌سنك حكمت اساسيه‌سى خريستيانلغى ماهيت اصليه‌سنه ارجاع ايتمكدن عبارت ايدى. برده بونك سياسى بر سببى واراديكه اوده حكومت روحانيه رئيسى اولان پاپانك حائز اولديغى حكومت جسمانيه ، ديكر حكومات جسمانيه‌نك خارجنده بولونمق اعتباريله او حكومتلرك منافعيله متناسب اولميان تأثيرات ايقاع ايده كلمسيدى .

حالبوكه دين اسلام بو انقلابك اك مهمنى كنديسى ياپه‌رق دنيايه كلمشدر . فى الحقيقه تعبداته متعلق بر خيلى احكامى مشتمل اولمقله برابر الله ايله قوللرى آره‌سنده هيچ بر فردك مداخله وتوسطنى قبول ايتمه‌مش وبو صورتله حكومت روحانيه مسئله‌سنى كوكندن قالديرمشدر . اسلام تعبداتى دائرهٔ توحيدده بويله كمال صفوتيله تكامل ايتديرركن عينى زمانده انسانلره اك بويوك رحمتى حقوق وشرعياتنده كوسترمشدر . بر نقطهٔ نظردن ده‌نيله بيليركه اسلام ديمك احكام شرعيه‌سى ديمكدر . مكتب محمدينك بشريته نشر ايتديكى بر علم حقوق واردركه بونك ماهيتى بوتون معناسيله علمى وفنى تعليلات وتطبيقات عقليه‌در. بوراده اجتهاد بشرى هيچ بر توقفه تابع اولمادن نامتناهى يوروية بيلير . هر حكمنى ، هر قانونى « نچون » ى ايله برابر تعقيب ايده بيلير . بوراده حياتك تجدداتى لازمه‌سى توقيف ايده‌جك تعبد يوقدر اولسه اولسه فطرت انسانيه‌يى و آنك محتاج بولونديغى لازمهٔ عدالت حقيقتنى تغيير وتبدلدن محافظه ايده‌جك لايموت اساسلر واردر. اوروپا نچوننى بيله‌رك قانون تطبيق ايده‌بيلمك ايچون حكومت روحانيه‌دن آيريليوردى. نجم الدين صادق بك ايسه نچوننى دوشونميه‌رك اوروپايه تعبد ايتمك ايسته‌يور.

ايواه ، بر دارالفنون معلمى ايچون نه بدبختلقدركه مسلمانلغك تا بدايتنده ياپديغى بويوك انقلابك ماهيتنى ادراك ايده‌مسون‌ده اسلاميتى خريستيانلق كبى تلقى ايلسون !

حاصلى اسلاميتده ايكى نوع احكام واردر : برى احكام دنيويه ، ديكرى‌ده اخرويه‌در . بونلرك ايكيسى‌ده احكام دينيه‌در . احكام اخرويه ايچون بر حكومت يوقدر . واسلام هيچ بر فرده ، هيچ بر مقامه بو بابده مداخله وحاكميت قوتى طانيمامشدر . مسلمان نمازينى قيلاركن پيغمبرينى بيله تشريك ايده‌مز. ايدرسه مشرك اولور . مسلمان آنجق وآنجق اللهه ربط قلب ايدرك اجراى عبوديت ايدر. وپيغمبرك‌ده اللهك قولى ورسولى اولديغنى سويليه‌رك كنديسى ايچون اولديغى كبى پيغمبرى ايچون‌ده آنجق دعاده ، رجا ونيازده بولونور .

اسلامده حكومت دينجه مسلمانلر شريعتك دنيوى حكملرينك اجرا وتطبيق قدرتنى بالنيابه حائز اولان بر قدرت حاكمه آكلارلر .

اصل دین اولان قرآن وسنت پیغمبری‌یه ارجاع نظر ایدیلدیکی زمان کورولورکه احکام دنیویه‌یه متعلق تفصیلات احکام عباداته عائد بیاناتدن چوق فضله‌در . مثلا نماز حقنده‌کی بیانات ایله نکاح، طلاق ، میراثه عائد بیانات مقایسه ایدیلیرسه صوکره‌کیلرك دهازیاده تفصیلاتیله تبلیغ بویورولدقلری واضح صورتده مشاهده اولنور . کذلك بخاری ومسلم کبی کتب احادیث کوزدن کچیریلیرسه هرایکی نوع احکام حقنده‌کی تفصیلاتك مقایسه‌سی ینه عینی نتیجه‌یی اظهار ایدر .

شیمدی نجم‌الدین صادق بك سلطنت شخصیه‌نك ملغا اولدیغی شو زمانده برسلطنت روحانیه ، برده سلطنت جسمانیه تفریق یاپه‌رق وجوده کتیرمك ایسته‌دیکی تجددده عجبا سلطنت روحانیه‌یی مسلمانلرك تعبداتنه مداخله ایتدیرمك‌می ایسته‌یه‌جك ؟ یعنی پیغمبره بیله ویرلمه‌ین واسلامده شرك عد ایدیلن برسلطه‌می تأسیس ایتمك ایسته‌یه‌جك ؟ صوکره سلطنت جسمانیه‌یه احکام دنیویهٔ اسلامیه‌یی تطبیق ایچون صلاحیت ویرمه‌یه‌جك‌می ؟ اسلامك بودنیوی احکامنی بالطبع «سلطنت روحانیه» دیدیکی مؤسسه‌یه ویرمه‌یه‌جك . چونکه بواحکامه جسمانی دیبور. عینی زمانده سلطنت جسمانیه نامی ویردیکی حکومته‌ده ویرمه‌یه‌جك. چونکه بواحکام دینی صفتنی حائزدر . اوحالده اسلامك بواحکامی نه اوله‌جق ؟ مسلمانلرك قیامته قدر باقی اولدیغنه اعتقاد ایتدکلری بو قوانین شرعیه‌نك منسوخیتی حقنده یکی برنص‌می نازل اولدی ؟

بك اعلا کورولیورکه بوکبی سوزلر ، بوکبی فکرلر دین اسلامك ماهیتنی تحریف و دنیایه متعلق بوتون احکام جلیله‌سنی الغا غایه‌سنی استهداف ایتمکده‌در . اساساً ـ ایضاح ایتدیکمز وجهله ـ حکومت روحانیه قبول ایتمه‌ین اسلامیت مملکتمزده حکومت جسمانیه‌دن‌ده محروم قالیرسه نتیجه نه‌اوله‌جق ؟

دارالفنون اجتماعیات معلمنه شونی اخطار ایتمك ایسترزکه مسلمانلر (دین) دیدیکی زمان افراد بشرك سانحات خصوصیه‌سندن کیف‌مااتفق طوغان اوهام وخیالات ویا اساطیر وخرافاتدن عبارت تمایلات نفسانیه تلقی ایتمزلر. بلکه بشرك افعال اختیاریه‌سنی غایهٔ فضیلت وسعادته ایصال ایده‌جك بر صورتده اداره ایتمسی لازم کلن معیار حقه ودساتیر حقیقته ایمان واعتقاد ، تعبیر آخرله نعم جلیلهٔ الهیه‌یه موصل اولان برصراط مستقیم تلقی ایدرلر .

اخلاقی دیندن آییرمق ایسته‌ین نجم‌الدین صادق بك (فیخته) نك « دینسز اخلاق عبث ، اخلاقسز دین خرافه‌در . » سوزینی البته بیلنیرلردی . فقط دینی هرشیدن تجرید ایدرك خرافه حالنده برایمایه معروض طوتمق ایچون بوراده تجاهل عارفانه‌اسلوبنی التزام ایتمشلردر، ظن ایده‌رز .

دارالفنونمزك اجتماعیات معلمی علم اجتماعی‌یی اون سکزنجی عصر ملحدلری نقطهٔ نظرینه کوره‌دکل، اوفکرلرك بوکونکی نتائج مضره‌سنی دهاعلمی برصورتده تعدیل واصلاح احتیاجی دویان حکمای عصریه‌نك تلقیاتنه توفیقاً مطالعه و اوکا برآزده نشوهٔ اسلامی افاضه ایتملری اقتضا ایدرکن مع‌التأسف نه‌علم اجتماع ایله ، نه‌ده علم دین ایله اصلا مناسبتی اولمایان عندی برطاقم مطالعات ایله قوانین شرعیه‌یی فسخ وابطاله قالقیشمق ایسته‌مشدر. انسان بیان مطالعه‌ده بولنمق ایسته‌دیکی بر موضوع حقنده برآز اولسون معلومات صاحبی اولمق لازمدر . دین اسلام حقنده سطحی برمعلوماته بیله صاحب اولمادیغی یازیلرندن آکلاشیلان موسی‌الیهك بوجرأتکارلغی نه‌قدر فضولی اولیور ! باشقه مملکتلرده اولسه‌یدی بویله‌علمه کلیاً مغایر برمقاله نشر ایدن برمعلمه، بر مدرسه دارالفنون قاپوسندن آیاق بیله آتدیرمازلردی. بك اعلا کورولیورکه نجم‌الدین صادق بکك موقعی دارالفنون کرسیسی دکل ، آنجق طلبه صیره‌لریدر . بز دارالفنونمزك حیثیت علمیه‌سی نامنه رجا ایدرزکه هرنه صورتله اولورسه اولسون او معلا کرسیلری آله‌کچیرنلر باری سکوت ایتسونلر ، مطبوعاتده علمی مسئله‌لری موضوع بحث ایدرك ارباب علمی یأس وفتوره دوشورمسونلر . باشی‌بوش برآدم عقلنه أسن هرشیئی سویله‌یه‌بیلر . فقط بردارالفنون معلمی ایچون بویله‌میدر ؟ علمك ، قوجه بر دارالفنون مؤسسه‌سنك هیچ برحیثیتی یوقیدر ؟

بوندن باشقه نجم‌الدین صادق بك تماميله خلاف حقیقت اولمق اوزره«دین وشریعت، آرتیق دولت معاملاتنده، انسانلرك مناسبتلرنده حاکم دکلدر . » دیبور. بوکون عجبا محکمه‌لردن احکام دینیه‌یی محتوی اولان مجله‌قالدیریلدی‌می که نجم‌الدین صادق بویله سویله‌یور؟ ملت مجلسی، تشکیلات اساسیه قانونیله درعهده ایتمش اولدیغی احکام شرعیه‌یی اجرا وتنفیذ صلاحیتنی اوزرندن آتمش‌میدر؟ عجبا دهادون دولتك دینی دین اسلام اولدیغی حقنده تشکیلات اساسیه‌یه علاوه ایدیلان مادهٔ قانونیه معناسز برشی‌میدر ؟ بوقدر حقایق، بوقدر صراحت قانونیه‌قارشوسنده نجم‌الدین صادق بك بوکونکی انقلابی ، بوکونکی حکومتی نیچون بویله دین وشریعتدن متجرد کوسترمك ایسته‌یور ؟ موسی‌الیهك بو یازیلرینی اوقویان مسلمانلر نه قدر اندیشه‌یه ، نه قدر یأس وفتوره دوشرلر ! نجم‌الدین صادق بك « حکومت دین ایله مناسبتنی کسملی ، بنم آرزو ایتدیکم وجهله تماميله لائیق ـ لادینی برشکله کیرملیدر. » دیه‌بیلیر. فقط « دین وشریعت، آرتیق دولت معاملاتنده، انسانلرك مناسبتلرنده حاکم دکلدر » دیه‌مز . چونکه بو حقیقته مغایردر ، کذب محضدر . ها، نه‌وقت ، مجله یرتیله‌رق محکمه‌لردن آتیلیر ، بیوك ملت مجلسی احکام شرعیه‌نك اجرا وتنفیذ وظیفه‌سنی اوموزلرندن آتار، حکومت دولتك دین اسلام ایله علاقه‌سی قالمدیغنی اعلان ایدر ؛ او زمان

نجم الدین صادق بك بویله سویله‌یه‌بیلیر. فقط بو کون سویله‌یه‌مز. سویلرسه افترا ایتمش اولور.

صوکره معاملاتده شریعتی طانیمق ارتجاع اولدیغنی سویلیور. دیمك که نجم الدین صادق بکه کوره بوتون مملکت خلقی، بویوك ملت مجلسی، حکومت هپسی اهل ارتجاعدر. زیرا بو کون له الحمد هپسی شریعتی طانیور. ملتمز باشدن باشه کمال صدق وخلوص ایله شرع محمدی‌یه مطیعدر. وحکومتده بز بویله بیلیورز. مجلس اعضاسی آره‌سنده نجم الدین صادق بکك فکرنده بر طاقیم ذوات وار ایسه اونلرك کیمك نامنه بو فکرده بولوندقلرینی بیلمیورز. هر حالده بزم ملتمز آره‌سنده نجم الدین صادق بکك فکرنده اولانلرك هپسی بر آره‌یه طوپلانسه‌لر، یکونلرینك جذر مکعبی‌ده آلسه‌لر ینه بر مبعوث چیقاره‌جق قدر بیله حد نصابی بوله‌مازلر. او حالده شریعتی معاملاتده طانیمق ایسته‌ینلرك، یعنی دینك احکام دنیویه‌سنی نسخ وابطال ایتمك ایسته‌ینلرك سوزلری بو ملت نامنه دکل، بلکه روس ملتی، یاخود فرانسز ملتی، یاخود دیکر یابانجی بر ملت نامنه اوله‌بیلیر.

صوکره اسلامده سلطنت روحانیه اولمادیغی ایچون دولته بویله بر صفت بخش ایتمك ایسته‌ینلرده مسلمانلر آره‌سنده بولونه‌ماز. بو کبی آداملرده اولسه اولسه اسلامك غیری ملتلرده بولونه‌بیلیر.

الحاصل نجم الدین صادق بکك بو مقاله‌لری علوم اجتماعیه ودینیه نقطهٔ نظرندن بر قیمت علمیه‌یی حائز اولمادیغی کبی سیاسةً ده هیچ بر فائده‌یی متضمن دکلدر، بلکه حقیقته مخالف اولمقله ضرری مؤدیدر. پك محتاج اولدیغمز (تجدد) ی ملته بو صورتله کوسترمك ایسته‌ینلرك مقصدینی طوغروسی بز آکلایه‌مایورز. بز (تجدد) ی خلقه قارشی بویله قوانین شرعیه‌نك حکمدن ساقط اولمسی شکلنده کوسترسه‌ك بوندن منفعتمی، یوقسه مضرتمی حاصل اوله‌جغنی آکلامق ایچون اوقدر بویوك ادراك صاحبی اولمه‌یه احتیاج یوقدر. آزیجق عقلنك حکمنه اطاعت کوسترنلر بونی آکلایه‌بیلیر. نجم الدین صادق بك، سز دار الفنون معلمی اوله‌جقسکز، سزه بویله باشی بوش قلملرك کاری اولان یازیلر یاقیشماز. سز منسوب اولدیغکز دار الفنونك حیثیتنی‌ده محافظه ایتمکله مأمورسکز.

تجددی بویله قورقونج بر شکلده کوستره‌رك خلقی تجدددن صوغوتمقدن هیچ بر فائده حاصل اولماز. تجددی خلقه سودیرمه‌مز لازمدر. اساساً تجدد ایله مسلمانلر شرعاً مأموردر. شو قدر که بو تجدد هویت ملیه‌یی محافظه ایده‌بیله‌جك بر شکلده اولمالیدر. بز مسلمان قاله‌رق تجدد ایتمك ایسته‌یورز. مسلمانلغی بر طرف ایدرك حصوله کله‌جك تجددی ملت ایسته‌میور. چونکه او، تجدد دکل، تنصردر. آکلادیکزمی نجم الدین صادق بك افندی؟!

ملتك ایسته‌دیکی

آنقره‌دن ارضروم مبعوثی ضیا بك افندی طرفندن کوندریلیور:

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

مشروطیتك ظهورندنبری سیاسی بر مقصد تعقیب ایتمه‌یرك یالکز بشریتك مادی، معنوی احتیاجاتنی تطمین وهیئت اجتماعیه‌نك سعادتنی تأمین ایدن دین مبینك حقایقنی، غوامضنی تشریح ونشر وتعمیم ایله عالم اسلامی فیضیاب ایدن محترم غزته‌کز عموم ملتك مظهر توجه وقبولی اولمشدر. جریدهٔ محترمه‌کز کبی بو قدر انقلابات دورلرنده هیچ بر جریانه تابع اولمیه‌رق لاقیدلر آره‌سنده حساس، دالقاوقلر میاننده حق وفضیلتپرست اولمقله مزایای نجیبهٔ اسلامیه وانسانیه‌نك مقام بلندینی احراز ایدن بر مجموعه ایچون بتون مسلمان قلبلرینك اك محترم کوشه‌سنده صمیمی بر محبت بسله‌نیور. اوته‌دنبری اسلامك احکام وشعائرینی، اجتماعیاتنی، آداب دینیه وملیه‌سنی وهنه اوغراتمق ایسته‌ین بر کروه لایفلحون ایچونده هر طرفدن عموم ملتك وجداننده فوران ایدن حس نفرت وصدای تلعین دائما یوکسه‌لیور.

غربك بتون معارفنی، صنایعنی آلمق صورتیله هر فرد ترقی وتجدد ایسته‌یور. فقط حسیاتنی، عقائدنی، هویت ووحدت ملیه‌سنی خللدن مصون بولندیره‌جق بر تجدد ایسته‌یور. اسلام قادینلرینك بارلره کیدوب اسلام وخرستیان کنجلریله قول قوله دانس وشانولرده آقتریسلك ایتدیرمکه ودیکر مواقعده قاریشق اوطورتدیرمق کبی شعائر اسلامیه واخلاق عمومیه‌یی چیکنه‌یه‌رك عفت وناموس ملیه‌یی باشقه‌لرینك تأمین ذوقی یولنده فدا ایتدیرمه‌یی خوش کورن وتشویق ایدن توده‌دیلرله حکومت ملیه‌مزك مناسبت وعلاقه‌سی اوله‌مز. چونکه ملتی غربك عرفانیله دکل، چرکاب ورذائلیله تلویث ایتمك ایسته‌ین واتحاد حکومتی زماننده دخی اسلامیته منافی بر طاقم هذیان نشریاتیله افکار عمومیه‌یی تهییج واو اداره‌یی سقوطه محکوم ایدن بو شرذمهٔ قلیله هیئت عمومیه‌جه معلومدر. قانونلرینی‌بیله احکام شرعیه ایله تأیید وتثبیت ایدن حکومتمز، بو میقروب کبی سایه‌سنده کچندیکی وجودك قانی تسمیمه چالیشان اسافلی طانیر، ماهیتلرینی بیلیر وغرب سفاهتی آرزوسیله دماغلری تفسخ ایدن بر قاچ سرسرینك دوشونجه‌سیله ملیونلرله اسلام کتله‌سنك یورودیله‌میه‌جکنی‌ده تقدیر ایدر وایده‌جکدر. مع مافیه انتقام الهینك شکل مخصوصی یوقدر. فضاحت فضیلته غلبه ایتمك ایسته‌نجه کندی ثقلی آلتنده ازیله‌جکی قانون خلقت اقتضاسندندر. (فسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون) الآیة

۲۶ تشرین ثانی سنه ۳۳۹، آنقره

ارضروم مبعوثی

ضیاءالدین

آناطولیده یوکسه‌لن سسلر :

حاکمیت ملیه تجلیاتی

قره‌دکز ساحلنده (اونیه) قضاسی اهالیسی نامنه علمادن ، اشرافدن ، دوقتورلردن ، احتیاط ضابطلرندن ، تجاردن واصنافدن اوتوز بش امضا ایله کوندریلیور :

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

قضامز اهالیسنك حسیات نجیبهٔ اسلامیه‌سنه ترجمان اولارق یازدیغمز بروجه آتی معروضاتمزی معتبر رساله‌کزله اعلان بویورارق انظار عامه‌یه وضع ایتمه‌کزی رجا ایدییورز ..

کندیلرینی منور فرض ایده‌رك عصریلق نامی آلتنده وقادینلرمزی فحش وسفاهت محلرینه تشویق ایتمك صورتیله تورك واسلام قادیننك عفت وعصمتیله اوینامق ایسته‌ین بعض نورسزلر ، عفت یرینه رذیلت ، فضیلت یرینه فضاحت ، صلابت دینیه واخلاقیه یرینه دینسزلك ، ملی سجیه یرینه‌ده لاوبالیلك اقامه ایتمك ایستیورلر. افندیلر، تورکك ناموس وعصمتیله اویناماییکز ! تورك دها برنجی عصر هجریده اسلامیتی قبول ایتمشدر . تورك دیمك اسلام دیمکدر . اسلاملق تورکدن لاینفکدر . دین مبین اسلام سزه صورمادن اسلام قادیننك وضعیت اجتماعیه‌سنی ، ترقیات وتکاملات بشریه‌یی نظر اعتباره آلارق تعیین ایتمش‌در ؛ اونی ییقمق قوت وقدرتنی نره‌دن آلیورسکز ؟. افندیلر ، تورکك آبدهٔ عرض وناموسنی ییقمغه اوغراشیرکن امین اولکز کندیکز ییقیلیرسکز! ویقیله‌جقسکز. تورکك مقدساتنه بوقدر کستاخانه تجاوز وتعرضکزك آلتنده نه‌کبی خائن وکیزلی أمللر بسله‌دیککزی أفکار عمومیه چوقدن تقدیر ایدییور . افندیلر ، سز کندی یاصدیغکز دالی کسیورسکز ، زهرلی عرفانکزله ، فحش ورذالته تشویق صورتیله قادینلغه شهراه‌رها(!) دییه کوستردیککز اوضلالت یولی روماللیری ، قارته جالیلری ، ایرانیلری الخ .. ناصل منقرض ایتدیکنی اوقومادیکزمی ؟ تورك عائله‌سنی ، دها دوغریسی تورك واسلام مقرینی کیزلی بر قورت کبی ایچندن کمیرمك صورتیله انحلال واضمحلاله اوغراتمق ، دشمنلرك آتش یاغدیران وسائط حربیه ایله یاپامادقلرینی یاپمق ایستیورسکز .

ای محترم مبعوثلرمز ، هر مملکتده حریت وسربستینك بر حدودی واردر: حریتی ، بو مقدس حقی ، ملتك مقدساتنه تجاوز وتعرض ایدرك سوء استعمال ایدنلر حقنده قانون جزایه ومطبوعات قانوننه مناسب ماده‌لر علاوه ایدیکز . زیرا ملت ، عرض وناموسنه ومقدساتنه قارشو واقع اولان بوتجاوزلری آرتق هضم ایده‌میه‌جك بر حاله کلمشدر .

۲۶ تشرین ثانی ۳۳۹

∴

(برهانیه) قضاسنك عموم مسلمان قادینلری نامنه اشراف ، اهالی ومأمورین عائله‌لرندن ومعلمه‌لردن اللی آلتی خانم امضاسیله کوندریلیور :

درسعادتده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

غربك عادات سفیهانه‌سنی استانبولده بار وشانتولرده تقلید ایله عنعناتمزی تاماسندن صارصمه‌یه یلته‌نن برطاقم زواللیلرك ، آناطولینك حریم عصمتنه برنمونهٔ فساد اولارق صوقمق ایسته‌دکلری غرب رذائلی ، یوواسنده عائله‌سنك سعادتی تأمیندن باشقه بر شی دوشونمه‌ین مسلمان قادینلغی نامنه پروتستو ایدر وبز آناطولی قادینلرینك بو مستکره منظره‌دن پك زیاده دلخون بولوندیغمزك جریدهٔ معتبره‌لریله نشرینی رجا ایلرز .

۱۷ تشرین ثانی ۳۳۹

∴

بوده کدوس قضاسی مسلمانلری طرفندن کوندریلیور :

سبیل الرشاد جریدهٔ محترمه‌سنه

حیات اجتماعیه‌مز اوزرنده پك عظیم تأثیرات مضره ایقاع ایدن ، حیات بشری وحشی جانوارلر کبی کیره‌ن ، وجود بشره تلافیسی غیر قابل اولان بر چوق خسته‌لقلر احداث ایدن ، دها کنج یاشلرنده برچوق قهرمانلریمزی سوروکله‌ین ، برقطره‌سی بیله دیناً حرام اولان وحرمتی نص قاطع ایله ثابت بولونان مسکراتك اعمال و استعمالنك منعندن شیمدی‌یه قدر مملکتلریمزده کنجلریمز اوزرنده نه مهم ، نه درجه انسانی و اجتماعی فوائد تأمین ایلدیکی بوکونك الکباهر خصوصاتی صیره‌سنه کچدیکنده برده دوشمك ، دوشنانلریمزك بیله تقدیر ایتدکلری بو مستثنا قانون علیهنده مطالعات و ملاحظات درمیان ایتمك هیئت اجتماعیه‌مزی سنه‌لرجه سولوك کبی أمن بر آنکرك بیلانك تکرار بنیهٔ مسلمینه صوقولوب کله‌سنی تمنی دیمکدر . منع مسکرات قانوننك علیهنده ادارهٔ کلام ایتمك وطنی بر وظیفه‌یی عن قصد اهمال ایتمك دیمکدرکه مضرتی یالکز شخصه انحصار ایتمکله قالیه‌رق جمعیت بشریه آره‌سنده‌ده بی‌پایان مضراتی تولید ایده‌جکنه حکم ایتمك لازمدر .

ام الخبائث اولان مسکراتك عصرلردن بری سوکیلی دینداشلریمز اوزرنده نه بیوك ونه‌درجه خانمانسوز وقایع میدانه کتیردیکنی درت بش سطرله تشریح ایتمك غیر قابل اولدیغی عنعنات دینیه و اخلاقیه‌سنه پرستش ایدن هر مسلمان ایچون بدیهی وآشکار اولدیغنده تردد کوسترمك زائددر.

تاریخك هرهانکی صحیفه‌سنی قاریشدیره‌رسه‌کز اوراده صلابت دینیه‌نك ضعفه یوز طوتدیغی زمانلرده دولتمزك انقراضه دوچار اولدیغی ، زوالی دینداشلرمزك مصائب وبلایای متعدده قارشوسنده قالدقلری کورولور . صلابت دینیه‌دن ، متین اساسلی سجیه و اخلاقدن ، عزم واراده‌دن ، علم وعرفاندن ، عفت واستقامتدن محروم اولان ملتلرك تاریخ عالمده معروض فلاکت اولدقلرینی کورمك قدر بسیط برشی اوله‌ماز . مادیاتله معنویاتك آیرلدیغی زمانلرده ، توأم اوله‌رق شهراه ترقیده یورودکلری آنلرده آناطولینك پاکروناموسکار محیطنه کیرن ، وآنا یوردنده‌کی مقدساتمزه صالدیران خونخوار وآلچاق دوشمانی آندیغمز هنوز کوزیمزك اوکنده‌در .

منع مسکرات قانوننك اخلاق عمومیه‌یه ، بالخاصه نسل آتیزه نه بیوك خدمتلر ایده‌جکنی بیلن وتقدیر ایدن هرکس بو قانونك تعدیلنی دکل ، احکام ومواد عمومیه‌سنك بتمامها تطبیقنی مصراً طلب ایتمکله دینه ، مملکتنه قارشی اك علوی واك مدنی بر وظیفه ایفا ایتدیکنه شبهه ایتمه‌ملیدر . وجود بشرده‌کی تخریباتی دولاییسیله غربك بعض یرلرنده بیله قانوناً منع ایدیلن و ایدیلمکده

اولان كثوولك مملكتمزه تكرار بر دشمن بی أمان اولەرق كيرمەسنه طرفدار اولمق جنتدر . غربك سفلی وغير اخلاق عنعناتنی آلەرق دين جليل اسلامك منع ايتديكی ، عقل ومنطقك قبول ايتمديكی بی سود و سرابا رذائل اعدادينه داخل اولان كورەنكلری بو مملكتده تجدد نامی آلتنده تطبيقه قالقيشمق وطنمز ايچون غير قابل عفو بر قصوردر.

بزی بر نقطەده جمع ايدن ديندر . رابطۀ دينيەنك عدم تقويەسی مسلمانلر بيننده نفاق وشقاقك تزايدينه وبالنتيجه وطنك سعادت حالدن محروميتنه وسيلەدر. ماضيدەكی احوالدن ، شمدی‌يه قدر چكدكلرمزدن متنبه اولميەرق فی‌مابعد دخی غربك ترقياتيدر ديه مملكتمزه صنايع و عمران نامنه رذائل اخلاقيەيی، دينمزله مسلمانلغمزله غيرمتناسب احوال وحركاتی صوقغه يلتەنيرسەك يارين آنا يورديمز اوزرنده ياتان وصوك سنەلر ايچنده سعادت واستقلاليتمز اوغرنده قانلرينی آقيدان شهيدلريمز بيله بزه قبرلرندن لعنت خوان اولورلر . كنديمزی طوپلامق ، ترقی و عمران يوللرنده قوشاراق موجوديت مليەمز اوغورنده اساسلی آديملر آتمق وعشرته قارشی بعض سفهاده رونما اولان ميل ورغبتی بر طرف ايدەرك خرابەزاره دونن وطنك دردينه چارەلر آرامق وتدبيری تطبيق ايلەمك جملەمزك وظيفەسيدر.

منع مسكرات قانوننك موقع مرعيته وضعندن بو كونه قدر كذران ايدن مدت ظرفنده خلقك نەقدر مستريح بر حيات سورديكی آناطوليده بر قاچ قريەيه اوغرامقله آكلاشيلير. وبو سببله برچوق مجادلات ومنازعاتك آرقاسی آلنديغی موجود ايستاتستيقلری بسيط بر حالده تدقيقله تقدير ايديلير.

هر زمان اولديغی كبی بو دفعەده عمومك منافعنی اخلال ايدن وهركسی علاقەدار ايلەين بو مهم مسئلەده دخی كدوس منتخب ثانيلری يكدل ويكزبان اولەرق آتيدەكی تلغرافنامەيی محترم مبعوثلرينه تقديم ايلەمكله هيئت اجتماعيەيه قارشی اولان اك وطنی وظيفەلرينی ايفا ايتمشلر ، دينلرينه اولان بورجلرينی ايفا ايلدكلرندن دولايی بويوك بر محظوظيت دويمشلردر . ولايتمز مبعوثلرينه كشيده اولنان وزيره عيناً نقل اولنان تلغرافنامه ايله مكتوبمزك عيناً درجی حرمتلريمزی تقديماً رجا ايدەرز افندم.

كدوس منتخب ثانيلرندن

نوری

* * *

كوتاهيه مبعوثلرندن داخليه وكيلی فريد ، مبعوث نوری، رجب ، راغب ، سيفی وجودت بك افنديلره

محترم اسلافكزك سزه وجهان مدنيته مهم بر وديعه اولەرق ترك ايتديكی منع مسكرات قانوننك تعديلنه دائر مجلس اعضای كرامی آرەسنده بعض جريانلر موجود اولديغی و اشبو تعديلات حقنده بو كونلر مذاكرات جريانی محتمل بولونديغی احساس اولونيور . مضرات عديدەسی بوتون عالم مدنيتجه مسلم ودين جليل اسلاميتجه اعمال واستعمالی هر صورتله ممنوع اولان وقانونك موقع مرعيته وضعندن بو كونه قدر بی‌پايان فوائدی كورولن بر قانونك ولو كه قسماً دخی اولسه تعديلی اجتماعيامزی ، اخلاقمزی صارصاجق بر آفتك تكرار مملكتی استيلاسنه مساعده ، دينمزه قارشی پك صريح بر تعرض وتجاوز ديمك اولەجغنده شبهه ايديلەمز . بوتون منتخب ثانيلريكز بو مهم وتاريخ شان آوريمزك كزيده صحيفەلرينه كچەجك اولان منع مسكرات قانوننك علی حاله ابقاسی حقندەكی مدافعاكزی عمومكزدن طلب واسترحام ايدر .

قرق سكز منتخب ثانی نامنه : بلديه رئيسی

امين

* * *

استانبولده سبيل الرشاد جريدۀ اسلاميەسنه

استانبولده بر طاقيم مسلمان قادينلرينك آداب وشعائر اسلاميەيی چيكنەيەرك فرنك حيات سفيهانەسنه طوغرو كيتمكده اولمسی بورادەكی مسلمانلری پك زياده متأثر وانديشەناك ايتمشدر . اجنبی اشغالی زماننده ارتكاب اولنان رذالتلرك بو كونده دوام ايتمسی ناصيل اولور ؟ بو حالك اوكنه كچيلمك لازمدر . معاذالله ، بو حالك توسعی انقراضدن باشقه بر نتيجه ويرمز . دينی ، اخلاقی چيكنەين بر ملت ايچون اضمحلال محققدر . تاريخده اسملرينی كورديكمز ملتلر هپ بو يوزدن منقرض اولمشلردر .

آناطولی خلقنك بو قدر فداكارلقلرينه مقابل استانبولده بر طاقيم قادين واركككلرك ذوق وسفاهتدن باشقه بر شی دوشونمەمسی، حيثيت مليه وشعائر دينيەيی آياقلر آلتنده چيكنەمسی نه بويوك كفران نعمتدر. غربه قارشی بو درجه مفتونيتك معناسنی آناطولی مسلمانلری آكلايەمايور. بز كندی مملكتمزده آداب وشعائر دينيەمزك كوز كوره كوره چيكنەنمەسنه تحمل ايدەمەيز. يا دولتمزك دين رسميسی اولان مسلمانلغك آداب وشعائرينه رعايت ايدرلر ، ياخود مفتون اولدقلری غرب ديارينه دفع اولوب كيدرلر. بونك باشقه يولی يوقدر. دينی ، مليتی چيكنەين بر طاقيم سفها يوزندن بز ملتمزك فلاكت اوچورومنه يووارلانمەسنه رضا كوسترمەيز . آرتيق بو پرواسزلقلرك ، بو حياسزلقلرك اوكنه كچيلمك لازمدر . بو كون ملتك ايستەديكی بودر .

چناق قلعه : **محمد عارف**

اوروپا مكتوبلری :

يكی موده

نك اوروپاده وجوده كتيرديكی فنالقلر

آلمانيانك لايپزيغ شهرنده صنعت تحصيلنده بولونان كنج طلبەمزدن صلاح الدين نوری بك طرفندن آلديغمز مكتوبدر :

استانبولده سبيل الرشاد مجموعۀ اسلاميەسنه

محترم افندم ،

قارئلريكزدن محترم بابامك بكا كونديرديكی ١ تشرين ثانی ٣٣٩ تاريخلی سبيل الرشاد مجموعەسنی مطالعه ايتديكم صيرەده حسن حكمت بكك «اجتماعياتده غربجيلق وبوزغونجيلق : عصری عائله» عنوانلی پك مفيد

مقاله‌لرینی اوقودم . مملکتده‌کی بعض بوش قفالرك تصورلرینه بنده کزده وطندن اوزاق ، فقط هر آن قلبی مسلمانلق و صنعت حسیله مالی اولان برطلبه صفتیله اوفاق برجواب ویرمه‌یی مناسب کورویوردم .

آلمانیا حرب عمومیدن مغلوب چیقدقدن صوکره دینی دخی صارصیله‌رق اجتماعی بحرانلره دوچار اولدی . قادینلر ، ارککلر ، کنج قیزلر کندیلرینی هیچ برشیله مقید کورمیه‌رك باشی بوش حرکته باشلادیلر . برطرفدن معنویاتك صارصیلمسی دینسزلك ، ملیتسزلك جریانلرینی حصوله کتیردیکی کبی ، دیکر طرفدن احوال اقتصادیه‌ده‌کی بحران ایشسزلکی ، آچلغی انتاج ایتدی . بوجهتله آلمانیا اك مدهش اوچوروملره طوغرو یووارلانمه‌یه باشلادی . معنوی باغلرك چوزولمسندن حصوله کلن بوسقوط نره‌ده قرار قیله‌جق؟ الله بیلیر اما بوراده‌کی مدنیت ایچون چوق وخیم برعاقبت مقدر کبی کورونیور .

بردفعه هیئت اجتماعیه‌نك دوزه‌نی بوزولدی . هر طرفده تذبذب باشلادی . عائله‌نك تمللری صارصیلدی . قادین وظائف طبیعیه‌سی خارجنه چیقدی . ارککك قادین حقنده‌کی حمایه وشفقت حسلری قورودی . فابریقه‌لره دوشن قادینلر ارککلرله برابر دوشه قالقه قادینلغه مخصوص مزایا وخواصی ضایع ایلدیلر . عائله محبتلری ، عائله حسلری قالمادی . قادینك ارکك ایله عائله تشکیلنه قارشی استغناکار برطور آلمسی ، غیر مشروع یوللرده کندیسنی تطمین ایتمسی ارککك طبیعتنده برتحول حصوله کتیردی . برارکك ایچون دها قولای اولان بو غیر مشروع یوللر ارککی‌ده تحت حکمنه آلدی . کندی باشنه ، کندی ذوقنه یاشامق ایسته‌ین قادین قارشوسنده ارکك‌ده عینی وضعیتی آلدی . بو یوزدن حصوله کلن غیرمشروع چوجقلر هم بابانك حمایه‌سندن ، هم آنانك شفقتندن محروم قالدیلر . چونکه آره‌ده بر عائله رابطه‌سی اولمادیغی ایچون بابالق ، آنالق حسلری تأثیراجرا ایده‌مز برحاله کلدی .

شیمدی احوالك آلدیغی بوشکل آلمانلری دوشوندورمه‌یه باشلادی . عقلی باشنده اولان آلمانلر بوایشك عاقبتنی پك وخیم کوریورلر . بونك اوکنه کچه‌مزسه‌ك انحلال محققدر ، دییورلر . هیئت اجتماعیه‌نك تملی اولان عائله رابطه‌سی بوزولدقدن صوکره برجمعیت ناصیل یاشایه‌بیلیر؟ دییه اندیشه ایچنده بولونمقده‌درلر . فقط چاره‌ده بولامایورلر . ایش اوقدر غیر طبیعی برمجرایه کیرمش که اوکنه کچمه‌نك امکانی یوق . دینی ، ملی ، اجتماعی تربیه یرینه قائم اولان یکی موده ، یکی ذهنیت ایشته آلمانیایی بوحاله کتیردی .

صوکره آلمانیانك معنوی واجتماعی سقوطنه آلقولك‌ده مهم بر عامل اولدیغی تبین ایتدی . زیرا مسکرات او قدر تعمم ایتدی که مملکتده همان آییق کیمسه قالمادی . سرخوشلق ، آرقه‌سندن هردرلو فناقلر میدان آلدی . یکی موده آلمان حیات اجتماعیه‌سنی زیر وزبر ایتدی . تیاترولره ، سینه‌مالره ، قهوه‌خانه‌لره ، بارلره دوام یوزندن فحش وسفاهته دوشن قادینلرك بو کون حد وحسابی یوقدر . بونلریابانجی ارککلرله تماس نتیجه‌سی اوله‌رق آلدقلری پیس خسته‌لقلرله‌ده معلول اوله‌رق صحت عمومیه‌یی تهلکه‌یه القا ایتمکده‌درلر . بو یوزدن مملکت پك بویوك فلاکتلره معروض قالمقده ، سعادت اجتماعیه‌سنی ضایع ایتمکده‌در .

بوراده اخلاقك نه قدر سقوط ایتدیکنی کوسترمك ایچون بر مثال سویله‌یه‌یم : کچن بازار کونی اقشامی اهالی قهوه‌خانه‌سنه کیتمشدم . قهوه‌نك بویوك برلوقطه‌سی ، برده دانس صالونی واردر . قهوه‌دن چیقارکن سوقاقده قونوشان ١٦ ، ١٧ یاشلرنده ایکی قیز بکا طوغرو یاقلاشدی . ایچلرندن بریسی دیکرینه آنه‌سنك کندیسنه پاره ویرمدیکندن بحث ایتدی . واو صیره‌ده بکا دونه‌رك برلکده دانس ایتمك تکلیفنده بولوندی . دانس بیلمیوردم ، دیدم . اویله ایسه آرقاداشیله دانس ایتمك ایچون بر مقدار پاره ویرمکلکمی رجا ایتدی . طلبه‌یم ، دیدم ؛ کوچ حال ایله یاقه‌می اللرندن قورتاره‌بیلدم .

ایشته اوروپا مدنیتنك کنج قیزلری بو کون بو حالده بولونیور . ارکك بر طرفده ، قادین بر طرفده ایسته‌دیکنی یاپیور . نظرلرنده عفت وناموس دینلن شی اك معناسز بر حاله کلمش . بو یوزدن هرکون یوزلرجه غیرمشروع چوجقلر ولادتخانه‌لری طولدورمقده‌در .

بر ملت آره‌سنده غیر مشروع چوجقلرك چوغالمسی او ملت ایچون فلاکتلرك اك مدهشی ، اك وخیمی‌در . آنا ، بابا شفقت ومرحمتندن جدا اوله‌رق ولادتخانه‌لرده یتیشن بر نسل جمعیت بشریه ایچون نه قدر فائده‌لی اوله‌بیلیر ؟ بوتون مقدس شیلر عائله اوجاغنده ، آنا بابا قوجاغنده اوکره‌نیلیر ؛ قلبلرده رسوخ کسب ایدر . انسانلرك احتراص وظلم حسلرینی تعدیل ایدرك اونك یرینه شفقت ومحبت حسلرینی اقامه ایدن ، وطنی سودیرن ، عزمی ، فداکارلغی ، شهامتی ، عفت وعصمتی اوکره‌تن دینی دویغولرله ، بر ملتك موجودیت وهویتنك هویات سائره طرفندن بلع وتمثیل اولونمسنه مانع اولان ملی عنعنه‌لرله پرورشیاب اولمایان بر چوجق بویونجه طبیعیدرکه هیئت اجتماعیه‌نك دشمنی کسیلیر ، قومونیست اولور ، آنارشیست اولور ، هرشی اولور . اوکا کوره بو نظام اجتماعی بربار عظیم ، برکلفت محضه اولور . اونك نظرنده هیچ بر مقدس شی یوقدر . او هرشینك ییقلمسی طرفداری اولور . او ، هیئت اجتماعیه‌یه قارشی انتقامکار برذهنیتله حرکت ایدر . او ، جذری برصورتده هرشیئ کوکندن ، تملندن ییقمق ایستر . صانمایکزکه ییقمق ایسته‌دیکی شیلرك یرینه قویه‌جق برشیئی واردر . مقدسات نامنه هیچ برشی طانیمایان بویله‌لرندن

ملت ضررردن باشقه نه کورور ؟ ایشته بوکون اوروپا مدنیتی بویله برنسل یوزندن بحرانلر ، فلاکتلر ایچنده چیرپینمقده‌در .

شیمدی بویوك دیمزك تأثیرات حسنه‌سیله بو فنالقلردن مصون قالان مالتمزك اوکوزل ، او محض عفت اولان حیات اجتماعیه‌سنی بو حاله‌می کتیرمك ایستیورلر ؟ بیلمم که‌ذره قدر ملتنه ، دینه محبتی اولان اونی بو فلاکته ناصل سوروکلر ؟ اوروپانك اجتماعیاتنی تقلید ایتمکه قالقیشمق ایچون انسانك مجنون اولمسی لازمدر . معاذالله بزشعائر دینیه و ملیه‌مزی بیقه‌جق ارلورده اوروپالیلرك بو فنا عادتلرینی مملکتمزه کتیره‌جك اولورسه‌ق بیتدیکمز کوندر . اوروپالیلردن دهافنا برحاله دوشرز . اساساً اوروپالیلر کندی حاللرندن ممنون دکلکه . برکره بو حاله دوشمشلر . قورتولمق ایچون جان آتارلر . فقط ممکن دکل . بو حیات اجتماعیه‌نك محض فلاکت اولدیغنی بیله بیله ایچنده یووارلانوب کیدییورلر . او حالده ناصل اولورده بوکون اوروپالیلرجه مضرتی تحقق ایدن بو فنا عادتلری مملکتمزه صوقمق ایسته ینلر بولونه‌بیلیر ؟ هیچ شبهه‌سز بو آداملرك باشقه برمقصدلری اولسه کرکدر . حقیقی برمسلمان قادیننك کمب فضیلتنه هانکی غرب قادینی ایریشه بیلیر ؟ بزم قادینلریمز حقیقةً بر والده‌در . تمثال عفت و فضیلتدر . شعائر دینیه و عنعنات ملیه‌سنه رعایتله ممتازدر . غربك متفسخ حیات اجتماعیه‌سنی قبوله هیچ براحتیاجی یوقدر . غربك عادات خبیثه‌سندن اجتناب ایتمك هر مسلمان ایچون فرضدر . غربجیلق طرفدارلری هر کیملرسه مملکتلرینه هیچ مربوطیتی اولمایان ، قادینلره هیچ آجیمایان ، ملتنی ، دینی هیچ سومه‌ین بر طاقیم کیمسه‌لردر . صاقین بونلرك سوزلرینه کیمسه قاپلماسین . بزه اوروپا عادات اجتماعیه‌سنك هیچ لزومی یوقدر . بز اونلرك یالکز فن و صنعتلرینی تحصیل ایله مکلفز . فقط عادتلرندن بوتون موجودیتمزله اجتناب ایتمه‌مز ایجاب ایدر . بز ایشته اونلرك ایچنده‌یز . ایچلرینی ، طیشلرینی بیلیورز . اونلرك عقلی باشنده اولانلری بزم حیات اجتماعیه‌مزه حسرتدر . فقط ممکن دکل . بو سفاهت اونلری بتیره‌جکدر . بیلمم که غربجیلق دعواسیله اورته‌یه چیقانلر مملکتمزك صنایعنه ، ترقیات مادیه‌سنه نیچون چالیشمایورلرده حیات اجتماعیه‌سنی ییقمغه اوغراشیورلر ؟ مملکتمزك یکانه صاغلام قالان معنویاتنی ، اجتماعیاتنی‌ده‌می ییقمق ایسته‌یورلر ؟ بو ، نه انصافسزلقدر ! بویله دینسزجه ، ملیتسزجه پروپاغاندالری منورانك کمال نفرتله قارشیلاملری و اونلره بوتون قوتلریله مانع اولملری لازمدر . عکس تقدیرده بزم هیئت اجتماعیه‌مزدن‌ده خیر قالماز .

تورك طلبه‌سندن

لایپزیغ : صلاح الدین نوری

قومونیزم وادیان

محترم پدریمز سیاح شهیر عبدالرشید افندی حضرتلری بو هفته موسقووه طریقیله ولادیووستوقدن کلدیلر . بو دفعه‌ده دنیایی دولاشمشلر ، بالخاصه چینك تا ایچریلرینه قدر کیده‌رك خیلی تدقیقاتده بولونمشلردر . قومونیزم حرکتلرینی یاقیندن تعقیب ایدرك روسیه‌ده مسلمانلرك احوالیله مشغول اولمش ، بولشه‌ویکلرله تماس ایدرك اونلرك آمال و افکارینه تمامیله وقوف حاصل ایتمشدر .

مشارالیه بوتون سیاحت خاطره‌لرینی قید ایتمشدر . بونلری صره‌سیله نشر ایده‌جکمز جهتله قارئین کرام مفصل صورتده قومونیزم انقلابی و چین احوالی حقنده معلومات ایدینه‌جکلردر . مشارالیهك ویرمش اولدقلری ایضاحاتدن بو هفته بولشه‌ویکلرك عموم ادیان وخصوصیله اسلامیت حقنده‌کی نقطهٔ نظرلرینه دائر بیاناتنی نشر ایدییورز :

— بولشه‌ویك حکومتنك آلتی سنه ظرفنده ادیانه قارشی آلدیغی وضعیت شو صورتله خلاصه اولونه‌بیلیر :

بولشه‌ویکلك اولا عموماً ادیانی ییقمق ، چیکنه‌یوب کچمك شکلنده کلمشدر . بونك ایچون‌ده بولشه‌ویکلکك ابتدائی دوره‌سنده دین علماسنی عمومیتله قتل ایتمك صورتیله ایشه باشلامشدر . بالخاصه اورتودوقس رؤسای روحانیه‌سندن بیکلرجه آدام قتل ایتمشلردر . اسلام علماسندن نه قدر قتل ایتدکلرینی عمومیتله تعیین ایده‌مزسه‌كده یالکز نیژنی نووغورود ولایتنده (سیرغاچ) ناحیه‌سنده قرق بش علمایی قتل ایلدکلری نظر دقته آلینیرسه قوجه روسیه‌نك بیکلرجه قصبه و ناحیه‌لرنده قتل اولونان علماء اسلامك یکونی نه‌لره وارەجغی آکلاشیلیر .

بولشه‌ویکلرك بو شدتلی حرکتی ، خلق اوزرنده بالطبع پك فنا بر تأثیر اجرا ایتدی . کرك خرستیانلر ، کرك مسلمانلر صوك درجه خوف و دهشت ایچنده قالدیلر . بوتون اوروپا غزته‌لری بیله بو مظالمی یازدیلر . کرك خارجده ، کرك داخلده‌کی افکار اوزرنده حصوله کلن تأثیرلری عکس العمل قورقوسیله بولشه‌ویکلر نظر دقته آلمه‌یه مجبور اولدیلر . بونك اوزرینه بو شدتلی حرکتلرینی تعدیل ایدرك مقصدلرینی اجرا ایچون باشقه بریول طوتدیلر . روسیه‌نك هرطرفنه دین حقنده مناظره ایتمك اوزره خصوصی آداملر کوندردیلر . بونلر دین حقنده مناظره ایده‌جکلر ، دینی علم وفنله رد و ابطال ایلیه‌جکلردی .

ایشته بو ، بولشه‌ویکلکك ایکنجی دوره‌سیدرکه بوکا «علمی مناظره» اسمنی ویردیلر . بو آداملر هریره داغلدیلر . کیتدکلری یرده رؤسای روحانیه‌یه خصوصی دعوتنامه‌لر کوندره‌رك اونلری عمومی مجلسلره دعوت ایتدیلر . اهالی‌یه‌ده مناظره‌نك محلنی ، زماننی و هرکسك بو مناظره‌لره کله‌بیله‌جکنی اعلان ایتدیلر . بونك اوزرینه موسقووده و سائر ولایتده مناظره‌لر باشلادی . بو مناظره‌لرده اکثریتله خلقتدن ، انسانلرك مایموندن تکامل ایتمش اولدقلرندن بحث ایتدیلر . املاك خصوصیه‌نك قتال وجداله سبب اولدیغندن طولایی بوتون بو محاربانی

توليد ايتمكده اولديغى، قومونيستلكك ده يكانه مقصدى انسانلر آره سنده كى محاربه لره نهايت ويرمك بولونديغى، بعث بعدالموت عقيده سى فنه مغاير اولديغى ايلرى سورديلر .

لكن بولشه ويكلر بو مناظره لردن بكله دكلرى نتيجه يى آله ايده مديلر. برچوق يرلرده مغلوب اولديلر. بالخاصه اوفا و طوبولسق ولايتلرنده كى مناظره مجلسلرنده مدهش انهزامه اوغراديلر . حتى بو انهزام نتيجه سى اوله رق كينازيف اسمنده كى بر باپاسى قتل ايتديلر . لكن خلق بولشه ويكلره رغماً بو باپاسك جنازه سى حقنده پك بويوك نمايشلر ترتيب ايتديلر . او درجه ده كه همان بوتون شهر خلق جنازه مراسمنه اشتراك ايتدى .

بالآخره بولشه ويكلر بو مناظره لكده مثمر نتيجه لر ويرمديكنى كورەرك ديانت عليهنده تحريرى پروپاغاندالره توسل ايتمه يه قرار ويرديلر. هر ولايتده خصوصى محررلردن مركب هيئتلر تشكيل ايده رك نشرياته باشلاديلر . بو محررلر ميانده خريستيانلر اولديغى كبى تاتارلرده بولونوردى . ايشته بوده بولشه ويكلرك دين عليهنده كى حركتلرينك اوچنجى دوره سيدر. بو دورده بولشه ويكلرك بويوك فعاليتلرى كورولدى. بو خط حركتك الك فائده لى بر يول اولديغى بالتجربه آكلاشيلديغى جهتله بوتون مطبوعاته ال آتديلر . كنديلرندن ، كندى فكرلرندن ماعدا هيچ كيمسه يه نه غزته ، نه كتاب نشرينه قطعياً مساعده ايتمديلر .

نشريات ايله ، پروپاغاندا ايله بيقلمسى ، قيرلمسى مشكل اولان صلابتلى محيطلره برباشقه بليه ده حواله ايتديلر كه او ده آجلق بلاسى ايدى. بولشه ويكلر بعض محللرده صنعى بر قحط ايجاد ايتديلر. اهالينك النده موجود اولان ارزاق بالآخره اعاده اولونمق اوزره جبراً آلديلر. وصوكره اعاده ايتمه ديلر . بو صورتله اورالرده قحط حصوله كلدى. آچلق حكمفرما اولدى. بو محيطلر اكثريتله مسلمان ايله مسكون ولايتلر ايدى. بو رالرده نه قدر مليونلرجه مسلمان تلف اولديغى غزته لرده كورمشديكز. حتى او درجه يه واردى كه پك چوق كيمسه لر انسان ييديلر. اوغلى يه ين بابالرك، قيزينى يه ين آنالرك اسملرى بيله غزته لرده يازيلدى . غريبدر كه اولنلرك اكثريسى اون ايكى ياشندن يوقاريسى ايدى. زيرا بونلر هر درلو حمايه دن محروم براقيلديلر . چوجقلر ايسه آلينه رق روس ايالتلرينه سوق اولوندى . بو جمله دن اوله رق سكسان بيك مسلمان چوجغى (مورمون) ولايتنه كوندرلمشدر كه اوراده بر تك مسلمان بولونمايور. بالطبع بويله بر محيطده بويويه جك چوجقلرك دين ايله علاقه سى قالمايه جقدر . اولسه اولسه روس اوله جقلردر. بوندن ماعدا بيكلرجه مسلمان چوجقلرى ده سيبريا خطى بوينده ساكن آلمان قولونيلرينه سوق اولوندى .

بو فلاكت قارشوسنده قالان مسلمانلرى دهشت استيلا ايتدى . بردن بره نه يه اوغرادقلرينى شاشيرديلر ، جدى بر مقاومت كوسترمه يه ميدان بولاماديلر. عصرلرجه چارلغه قارشى، اورتودوقس ميسونرلرينك مليونلرجه پاره صرف ايده رك خرستيانلشديرمق خصوصنده كى مساعيلرينه مقاومت ايتمش ايكن بو دفعه بولشه ويكلره قارشى او مقاومتى كوسترمكدن عاجز قالديلر . بونكده سببى بولشه ويكلر مسلمانلرك احواله ياقيندن واقف اولان كنج تاتارلرى آلت ايده رك اسلاميته ضربه يى اينجندن ايندرديلر . اوغلى باباسنه ، قيزينى آناسنه دشمن ياپديلر . بو كنج تاتارلر هيچ كوزلرينى قيرپمايه رق هر مظالمه آلت اولديلر . اولا مسلمانلرك ثروتلرينى ياغما ايتمك صورتيله مسلمانلرى مادى قوتدن دوشورديلر ، صوكره علماينى ده قتل ايتمك صورتيله مسلمانلرك معنوى قوتلرينى ده قيرديلر .

حالبوكه زواللى مسلمانلر بو كنج تاتارلرى كنديلرى كبى ظن ايده رك، اونلرك شوراده بوراده ايش باشنه كچملرنده كى مضرتى او قدر فرق ايده ميه رك اونلره بويوك بر اعتماد كوسترمشلردى . چارلق زماننده هر درلو حقوق سياسيه دن محروم قالان مسلمانلر بولشه ويكلرك بخش ايتدكلرى بو يالانجى مختاريتلرك ايچ يوزينه واقف اولاماديلر. بو كنجلرك منافع مليه يى تعقيب ايده رك مسلمانلر ايچون بر موجوديت سياسيه تأمين ايده جكلرينه ذاهب اولديلر. لكن مع التأسف بو كنجلر مسلمانلرك كنديلرندن بكلدكلرى منافعى هيچ نظر دقته آلماديلر ، بالعكس بوتون معناسيله مسلمانلر ايچون باعث فلاكت اولديلر ، بولشه ويكلرك النده كور بر آلت اوله رق اسلامك چارلق زماننده كى موجوديتنى بيله تارمار ايتديلر .

بو كنج تاتارلرك كندى ملتلرينه قارشى ارتكاب ايتدكلرى سوء قصدلره بر مثال اولمق اوزره بيكلرجه حادثه دن يالكز برينى ذكر ايده يم : (سيمبر) ولايتى اهاليسى نامنه موسقوه يه كان هيئتك رئيسى حافظ افندى بو كونكى بولشه ويك دولتنك مقام رياستنده بولنان (قاله نين) ك حضورينه كلير، دير كه :

— بو حال ايله بز آرتق روسيه ده ياشايامايز . يا بزه حريت دينيه بخش ايديكز ، ياخود توركيايه هجرت ايتمه مزه مساعده ايديكز . سز بزه حريت دينيه بخش ايتميه جك اولورسه كز بز قطعياً بوراده قالمايه جغز. طوپلريكزى اوكزه ديكه جك اولسه كز بيله ينه كيده جكز ...

حافظ افنديك بو سوزى اوزرينه قاله نين ايشك جديت واهميتنى نظر اعتباره آله رق بولشه ويك رؤساسيله مهم بر اجتماع عقد ايتمشلر وبو اجتماعده تاتارلره حريت دينيه بخش اولونمسنه اساس اعتباريله معارض اولمادقلرينه، شو قدر كه بو خصوصده محلى مختاريت حكومتلرينك موافقتى لازم كلديكنه قرار ويرمشلر و بو قرارى تاتار هيئتى رئيسنه رسماً وتحريراً تبليغ ايله مشلردى .

بونی خبر آلان بوتون تاتار کنجلری کمال تلاش ایله قاله‌نینه قوشه‌رق بو قراردن طولایی بولشه‌ویکلری پروتستو ایتدیلر، دیدیلر که:

— نیچون هیئته قارشی بویله مساعد داوراندیکز ؟ بونلرک سوزلرینه ، تهدیدلرینه آلدیرمایکز : هیچ بر طرفه کیده‌جکلری یوقدر . بوخصوصده بز سزه هر درلو تأمیناتی ویرمه‌یه حاضرز .

بونک اوزرینه (قاله‌نین) ، فکرنی تبدیل ایدرک اولجه ویریلن قراری تطبیقه لزوم کورمدی .

ایشته بولشه‌ویک تاتار کنجلری کندی ملتلرینه قارشی بوصورتله مدهش فنالقلرده بولندیلر . بوکبی حادثات مسلمانلری پک زیاده یأس و فتوره دوشوردی . طوتونه‌جق بر، بارینه‌جق بر سایه قالمادیغنی کوره‌رک خلاص امیدلری بوسبوتون قیریلدی .

دارالالحانده

مسلمان قادینلرله ارککلرک مشترک قونسرلری حقنده

کچن هفته خلق فرقه‌سنک معهود مناقشه‌سی اثناسنده حمدالله صبحی بکک کاظم قره بکر پاشا حقنده :

« بعض آرقداشلریمز وارکه صلجک عقدندن بری بو حکومتک هیچ بر اینی یاپمادیغنی افاده ایتمشدر . تورک قادینلرندن مرکب بر هیئتک موسیقیسی دیکلرکن صلابت دینیه‌دن بحث ایتمشدر. فرقه ، رؤف بک افندی‌یه صوردیغی سؤالی اونلره‌ده صورملیدر . »

دیمسی هرکسک نظر دقتنی جلب ایتدی . توحید افکار ایله وطن غزته‌لری موما الیهک بو بیاناتنی تنقید ایتدیلر . توحید افکار پاشایی مدافعه ایتدی . وطن غزته‌سی‌ده دیدی‌که :

« عجبا بو سوزلرک حمدالله صبحی بکک اساننده نه معناسی اوله‌بیلیر ؟ عجبا حمدالله صبحی بک تورک خانملرینک موسیقیسی دیکله‌مکی دینسزلکمی عد ایدییوردی؟ بویله بر حرکتده بولونان بر ذاتک صلابت دینیه‌دن بحث ایتمسنده تناقض کوریور ؟ . . بو طرزده اتهاملر اوجلری درحال فاعللرینه توجه ایدن سلاحلردر . . . »

وطن غزته‌سنک بو صورتله بیان مطالعه‌ده بولونمه‌سنک سائقی حمدالله صبحی بکک استانبول تورک اوجاغنک کشادی مراسمنده دارالالحان خانملرینی اوجاغه کتیره‌رک ارککلر حضورنده اونلره قونسر ویردیرمسیدر . وطن غزته‌سی حمدالله صبحی بکه قارشی دیمک ایسته‌یورکه :

« سز اساساً تورک خانملرینی اوجاغه کتیروب ارککلر حضورنده اونلره چالغی چالدیردیغکز حالده شیمدی کاظم قره بکر پاشانک دارالالحانه کیده‌رک تورک خانملرینه صلابت دینیه‌دن بحث ایتمسنی مؤاخذه ایتمکز پک عجائب بر شی اولور. نه اولدی ، عجبا سزده فکریکزی دکیشدیره‌رک متعصبمی اولدیکز؟ صاقین بر دها بویله شیلر سویله‌میکز . معقول تجدد آدملرینه قارشی دینی تعصبی تحریک ایتمه‌یکز. صوکره کاظم پاشایی مؤاخذه ایدرکن اصل پرنسیبلریمزی یقمش اولورز. بناءً علیه تجاوزه کچمک لازمکلنجه سلاحلرک انتخابنده احتیاطلی اوله‌لم ... »

حمدالله صبحی بک قیردیغی پوطک غالبا فرقنده اولمادیغی ایچون وطن غزته‌سی اونی ایقاظ ایدییور . فقط وطنک پک ذکی اولان محرری برطرفی تنقید ایدرکن دیکر طرفده ایکنه‌سنی صوقمقده قصور کوسترمیور. هرنه ایسه شیمدی اونی برطرفه براقه‌رق اصل بحث ایتمک ایسته‌دیکمز مسئله‌یه کله‌لم .

معلوم اولدیغی وجهله اوکجه‌لری دارالالحان ایکی قسمدی: خانملر آیری، ارککلر آیری موسیقی تحصیل ایدر؛ قونسرلرده‌ده برلکده بولونمازلردی. اجنبی اشغالی زماننده، اناطولی مجادلهٔ ملیه ایله مشغول ایکن، بونلر برلشمشلر ، عمومی محللرده برلکده قونسر ویره‌جک قدر ایشی ایلری کوتورمشلر ! حریت و ائتلاف فرقه‌سنک ناظری علی کمال اناث دارالفنونی قالدیره‌رق مسلمان قیزلرینی ارککلرله عینی درسخانه‌ده اوطورمه‌یه مجبور ایتدیکی زمان « بونده نه محذور وار ؟ یان یانه اوطوروب‌ده چالغی چالمایورلرکه . درس اوقیورلر . » دییوردی . لکن بر آز زمان کچدکدن صوکره اصل مقصدک نه اولدیغی آکلاشیلدی.

هرکس بیلیورکه بو حرکت بوکون باشلامش دکلدر. بو ایشلک اساسلری تا اتحاد و ترقی دورنده قورولمشدی . اتحادجیسی کیتدی ، ائتلافجیسی کلدی. فقط بو نقطه‌ده پرنسیبلر اصلا دکیشمدی . بالعکس « حریت وائتلاف» بوخصوصده اتحادجیلردن دها ایلری کیدرک اناث دارالفنونی بیله قالدیردی. صوکره بو حرکت اجنبی اشغالی زماننده بوسبوتون انکشاف ایتدی . ایشته بو انکشاف نتیجه‌سی اوله‌رق مسلمان قادینلری بوکون سوقاقلرده کورولن شکللره کیردی ، تیاترولره ، سینه‌مالره ارککلرله برابر کیتمه‌یه ، قونسرلرده برلکده خواننده‌لک ، سازنده‌لک ایتمه‌یه باشلادیلر. اخیراً شهر امانتی مکتب صنایعک بودجه‌سنی قیصه‌رق دارالالحانه قرق بیک لیرا تخصیصات ویردی . شیمدی شهزاده جامع شریفنک قارشوسنده‌کی معظم بر بناده قادین ارکک برلکده قونسرلر ویریلیور. انقره‌دن کلن مبعوثلره اولا بوراسی زیارت ایتدیریلیور ، قادینلرله ارککلرک مشترک قونسرلری دیکلتدیریلیور .

دیکر مبعوثلر کبی برکون کاظم قره بکر پاشاده دارالالحانه کیتمش، اوراده صلابت دینیه‌دن بحث ایتمش . بوراده چوق کیشیلرک بوندن خبری اولمادی ، ظن ایدرز. فقط حمدالله صبحی بک بونی قید ایتمش. کاظم قره بکر پاشا دارالفنون کنجلکنه قارشی مسلمانجه بر نطق ایراد ایدرک «مملکتی غربجیلق دکل، مسلمانلق قورتاردیغنی» سویلمسی، آکلاشیلان، حمدالله صبحی بکده و رفقاسنده بر عقده حاصل ایتمش . فرصت دوشوره‌رک فرقه مذاکره‌سنده پاشانک دارالالحانه کیتمسنی بر وسیلهٔ مؤاخذه اتخاذ ایتمش ! مسئله‌نک روحی بوندن عبارت .

شیمدی کاظم قره بکر پاشا بو خصوصده حقیقةً شایان مؤاخذه میدر؟ اکر ذوق و کیف ایچون دارالالحانه کیتدیسه اووقت حمدالله صبحی بکك مؤاخذه‌لری حقیقةً وارددر . چونکه بر طرفدن دارالفنونده مسلمانجه نطق ایراد ایتمك، دیکر طرفدن دارالالحانه کیده‌رك خانملرله ارککلرك مشترك آهنکلرینی دیکله‌مك یکدیکریله تألیف قبول ایتمه‌ین حرکتلردر؛ بناءً علیه بو تقدیرده کوره پاشا سویله‌دکلرنده صمیمی اولماز. فقط پاشا دارالالحانه کیتدکدن صوکره بو مشترك آهنکی بکنمه‌یوب ده اوراده‌کی کنجلره « صلابت دینیه‌دن بحث » ایتدیسه ، یعنی اونلره نصیحت ویردیسه او وقت پاشا هیچ بر وجهله مؤاخذه‌یه شایان اوله‌ماز . بالعکس ، دارالفنون کنجلرینه ایراد ایتدیکی مسلمانجه نطقك تماميله صمیمی اولدیغی تحقق و تأید ایتمش اولور .

حمدالله صبحی بك پاشانك دارالالحانده صلابت دینیه‌دن بحث ایتدیکنی سویله‌مکله کاظم قره‌بکر پاشایی فرقنده اولمتسزین دها زیاده یوکسلتمش، کندیسنی‌ده تحف بر موقعه دوشورمشدر .

تورك قادینلرندن مرکب بر هیئتك موسیقیسنی دیکلرکن صلابت دینیه‌دن بحث ایدیلمسی نه‌دن‌دولایی موجب مؤاخذه‌در ؟ چونکه نامحرم مسلمان قادینلرینه چالغی چالدیروب اکلنمك بالطبع صلابت دینیه ایله قابل تألیف بر حرکت دکلدر . حمدالله صبحی بك بویله سویلکله بو حرکتك دینده یری اولمادیغنی آچیقدن آچیغه اعتراف ایتمش اولیور . دیمك‌که استانبول‌مبعوث محترمی استانبول تورك اوجاغنی کشاد ایدرکن بویله دین ایله قابل تألیف اولمایان ، دینده یری بولونمایان بر حرکتده بولونمشدر . ایشته بوکا «انطاق‌حق» دیرلر. بز بونی وقتیله یازمشدق‌ده حمدالله صبحی بك ورفقاسی بزه‌معناسز بر طاقیم مجرملرده بولونمشلردی. شیمدی حمدالله صبحی بکك بو یوطی قیردیغندن طولایی بالطبع هم کندیسی، هم‌ده بوراده‌کی آرقداشلری پك مشکل بر موقعه دوشمشلردر .

لکن بزجه شونك بونك مشکل موقعه‌دوشمسی موضوح بحث دکلدر. اصل مسئله ، کندیلرینك‌ده اعترافلری وجهله دین ایله تألیف قبول ایتمه‌ین بو حرکتلرك الآن دوام ایتمکده اولمسیدر . دولتك دینی اکر دین اسلام ایسه -که تشکیلات اساسیه قانونی دین اسلام اولدیغنی سویلیور - او حالده اودولتك هرهانکی بر والیسی مسلمان قادینلریله ارککلری بر آرده چالغی چالدیرمامق ، کان مبعوثلری اورایه کوتورمه‌مك ، اونلرده کیدمه‌مك ایجاب ایدر . قانونی یاپانلر واجرا ایله مکلف اولانلر هرکسدن زیاده قانونك قدسیتنی محافظه‌یه مجبوردرلر . یوقسه خلق نظرنده هیچ برشیئك قیمتی قالماز .

شئونه

مصر:

مصر مکتبلرنده تربیهٔ دینیه . — مصردن‌کلن صوك پوسته‌ده همان بوتون مصر مطبوعاتنك مصر مکتبلرنده تربیهٔ دینیهٔ اسلامیه‌یه اهمیت لازمه‌نك ویریله‌سی ایچون قیمتلی نشریاتده بولوندیغنی کال ممنونیتله کوردك . بر چوق افاضل علمای اسلامیه ازجمله بوتون مکتبلرده فریضهٔ صلاتك منتظما ایفا ایتدیرلمسنی تأمین ایچون هر مکتبده طلبه‌یی استیعاب ایده‌جك بر نماز کاهك انشاسنی طلب ایتمکده و مکتب طلبه‌لرینك بو فریضهٔ معظمه‌یی دائما ایفایه آلیشدیرلماسنی توصیه ایلمکده‌درلر .

بو نشریات مصر معارف نظارتی نزدنده کال اهمیتله تلقی اولونمش و مصر معارف ناظری کندیسنه مراجعت ایدن علمای اسلامیه‌یه بوتون مکتبلرده بو فریضهٔ اسلامیه‌یی تأمین ایده‌جك کافهٔ تدابیره توسل ایده‌جکنی بیان ایتمشدر.

بز کرك مصر مطبوعاتنك بوکبی خیرلی نشریات ایله تزیین صحائف ایتمه‌سنی، کرك مصر علمای اسلامیه‌سنك بو اقدامات دیانتپرورانه‌سنی تقدیر ایدر و مصر معارف ناظرینك موفق اولماسنی تمنی ایلرز .

هندستان:

هندستانده انکلیز اداره‌سنك سیأتی . — (قالکوته)ده انتشار ایتمکده اولان (الجامعه) رفیقمز معلومات آتیه‌یی ویریور : هندستانك انکلیز حاکمیتی آلتنده هر درلو رفاهیته نائل اولدیغی ادعا اولونه‌کلمکده‌در . انکلیزلرك تلغراف تللری ، دمیر یوللری تمدید ، مؤسسات عرفانی اقامه ، تجارتی احیا ایتدکلری دها نیجه نیجه ایلکلر یاپدقلری سویله‌نیور . حالبوکه حقیقت تماميله عکسنه‌در . هندستانده انکلیز اداره‌سندن مقدم وقوع بولان قحطلرله انکلیز اداره‌سندن صوکره وقوع بولان قحطلری مقایسه ایتمك کافیدر . هندستانده ۱۱ نجی عصر میلادیدن اون سکزنجی عصره قدر محلی ۱۶ قحط وقوع بولمش اولدیغی حالده انکلیز دور حاکمیتنده ۱۷۶۹ سنه‌سندن ۱۹۰۰ سنه‌سنه قدر محلی بر طاقم قحطلره ضمیمةً ۱۳۵ قحط حادثه‌سی وقوع بولمشدر. اون‌طقوزنجی عصرده وقوع بولان قحطلرده تلف اولان انسانلر بر وجه آتیدر:

۱۸۰۰دن ۱۸۲۵ سنه‌سنه قدر ۵ قحط حادثه‌سی وقوع بولمش و بر میلیون انسان اولمشدر .

۱۸۲۶ دن ۱۸۵۰ سنه‌سنه قدر ۲ قحط حادثه‌سی وقوع بولمش و ۵ میلیون انسان تلف اولمشدر .

۱۸۵۱ دن ۱۸۷۵ سنه‌سنه قدر وقوع بولان ۶ قحطده ۵ میلیون انسان تلف اولمشدر .

۱۸۷۱ دن ۱۹۰۰ سنه‌سنه قدر وقوع بولان ۱۸ قحطده ۲۶ میلیون انسان تلف اولمش و بو صورتله هندستان بر عصر ظرفنده ۳۷ میلیون تلفاته دوچار اولمشدر. بناءً علیه هندستان انکلیز اداره‌سندن مقدم دها زیاده مرفهدی.

« مسجد اقصی » نك تعمیری ایچون . — مسجد اقصانك تعمیری ایچون اعانه طوپلامق اوزره هندستانه کوندریلن هیئت (بومبای) ده بر مدت چالیشدقدن صوکره (دلهی) یه کیتمشدر ، (الجامعه) رفیقمز هندستان امراسنك هر حالده مهم تبرعاتده بولونه‌جقلرینی امید ایتمکده‌در .

سبیل الرشادك هر قارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دها آبونه قیدایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بیوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ؛ ممالک اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .

سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٧٩ — ٥ جمادی‌الاولی ١٣٤٢ * پنجشنبه * ١٣ کانون اول ١٣٣٩ — جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمک اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلرینک تألیف بیوردقلری جوابدر :

خلیفهٔ مسلمین امام علی رضی‌الله عنهک مصر والیسی اشتره یازدیغی شو امرنامه‌دن مسلمانلغک بوتون شعبات اداره وسیاستنده‌کی روحی کمال وضوح ایله کورولیور .

اوت ، مسلمانلق معقول بر خلق حکومتنک اک متکامل شکلنی کتیره‌رک بوتون جماعتلر آره‌سنده تثبیت ایتدی وهر طرفده اهالی‌یی استبدادینه محکوم یاشاتمق ایسته‌ین آمر طبقه ایله پاپاسلر، برده زادکان استثنا ایدلدیکی صورتده اوزمان کیمسه بو شکله قارشی طورمادی . اهالی‌یه کلنجه اونلر کندی آرزولریله فوج فوج اسلامه کیریوردی؛ چونکه مسلمانلقده خلقچیلغک اساساتی، برده بوتون طبقه‌لرک حقوق اعتباریله عدالت ومساوات کامله‌یه مظهریتنی کورویوردی .

صدر اسلامده‌کی محاربه‌لری تدقیق ایدنلر کورورکه بونلر آنجاق بین‌البشر عدالت ومساوات اساسلرینی تثبیت اوغورنده اختیار ایدیلمشدی . صوکره مسلمانلق نره‌یه کیرمک ایسته‌مشسه اوکنه بو زادکان ایله روحانیلردن باشقه‌سی طورمامشدی . بو طبقه‌لرده کونشک حرارتیله اریین قار بیغینلری کبی دعوت اسلامیه قارشیسنده اریمکدن ماعدا بر ایش کوره‌میوردی . چونکه مالی ، بدنی دورلو دورلو اشکنجه‌لری، ظلملری آلتنده ازیلوب طوران امتلری هیچ برزمان کندیلرینه ظهیر اولمیوردی .

مسلمانلق تثبیت ایتدیکی بو مبدألر یوزندن هریرده خلق طبقه‌سنی اله آلمش واو سایه‌ده قوت ، سطوت صاحبی اولمشدی . حالبوکه آز اول پک جانسز ، پک جلیزدی . حتی کوردکلری تضییقدن قاچان مبشرلرندن کیمی حبشستانه ، کیمی‌ده مدینه‌یه التجا ایدرک اورالرده‌کی خلقک یاردیمنی ایسته‌مشلردی .

پیغمبرکه دینک صاحبیدر ، « ای ناس ، کیمک مالنی آلمشسه‌م ، ایشته مالم ، کلسین حقنی استرداد ایتسین ..... یمین ایدرم ، اگر محمدک قیزی فاطمه خیرسزلق ایتسه‌یدی النی کسردم . » دیه‌رک للهدن باشقه کیم وارسه شریعته قارشی مسئول اولدیغی ، هیچ کیمسه‌نک مستثنا قالمایه‌جغنی بزه کوستریور .

شیمدی بو نره‌ده ؛ صوکره ، اون یدنجی ، اون‌سکزنجی عصره قدار کلن پاپالرک، حتی اون دردنجی، اون بشنجی لوئی کبی حکمدارلرک قالقوب‌ده کندیلرینک لایخطی وسوزلرینک وحی الٰهی اولدیغی، بناءً علیه ویره‌جکلری هانکی بر امرک مناقشه‌سی کبائردن بولوندیغنی ادعا ایتملری نره‌ده !

واقعا اولجه یالکز کلیسا رجالی بو دعواده بولونیوردی . لکن اون طقوزنجی عصر میلادیده کلن اون بشنجی لوئی‌یی کورویورزکه، ١٨٧٠ سنه‌سنده اصدار ایتدیکی برامرده «تاجمزی بزه الله ویرمشدر؛

بناءً عليه قوانين وضعى آنجاق بزم حقمز اولابيلير . » ديبور . صوكره ينه كنديسيله اون دردنجى لوئى « اللهك ير يوزنده حكم ايده‌جك وكيللرى يز ؛ هيچ بر ايش ايچون كيمسه‌نك بزدن حساب صورمايه حق اولاماز . » ديمشلردى .

شو سويله‌دكلريمزله رساله‌مزك برنجى قسمنده كچن ايضاحاتدن آكلاشيلمشدركه اسلامك كوزتديكى هدف حقوقده خلقچيلق اساساتى اوزرينه عدل ومساواتك تأمينندن باشقه برشى دكل . بو غايه‌نك تحققى ايسه اويله ژان ژاق روسونك ديديكى كبى مطلقا فلان حكومت شكلنه توقف ايتمز ؛ شورى وايش باشنده كيلرك ملت طرفندن مراقبه‌سى اساسلرينه استناد ايدن هرشكل حكومتله قابلدر . بونكله برابر هركس بيليركه ملتلرك اراده‌سنى تمثيل خصوصنده غايهٔ تكامله وارمش ظن اولنان يكى پارلامنتوشكللرى ياقيندن تدقيق ايديلنجه بك‌ده ايشيديلديكى كبى چيقمايور . آوروپاده ، آمريقاده اويله پارلامنتولر واركه ، ارباب ثروتدن باشقه‌سنه سوز دوشمز ..

انكلتره ، فرانسه ، ايتاليا ، آمريقا وسائره كبى الك ايلرى كيتمش امتلرك پارلامنتولرينى تدقيق ايدنلر بو سويله‌دكلريمزى بيليرلر ؛ چونكه هپسى‌ده بو يولده قطعى ، واضح برچوق شواهد وحادثات ايله طولودر .

دين اسلامه كلنجه ، سياستى خلقچيلقه ، حكومتى صرف شورايه استناد ايتمكله برابر نه برشكل خاص ايله مقيد بولونور ؛ نه‌ده شورى ايچون قطعى برنسبت قبول ايدر ؛ ايسترسه اعضاى شورانك مقدارى جداً آز اولسون . چونكه اونك بوتون دوشونجه‌سى عدلك ، حقك ، صلاحك تأميننده عبارت ؛ چونكه بو مسئله‌ده سياستك محورى كميت دكل ، كيفيت .

بونك ايچوندركه اميرالمؤمنين على دمين اقتباس ايتديكمز امرنامه‌سنده واليسنه شويله ديبوردى : « صاقين مجلس مشورتكه نه بنى احتمال ضرورتله قورقوده‌رق كرمكدن چويره‌جك بخيلى ، نه معظمات اموره قارشى عزمكى كوشه‌ده‌جك جبينى ، نه‌ده جوره صابه‌رق احتراصى نظريكه خوش كوستره‌جك حريصى اوغراتما . »

بونك كبى عمربن‌الخطاب أولوم دوشكنده ياتاركن شورانى اسملريله صايديغى آلتى كيشى‌يه توديع ايتمشدى . چونكه بونلر رأى ، تدبير ، استقامت صاحبلريدى .

شيمدى ، خلقك بوتون آمرلرى ، حتى تشريعى مجلسلرده‌كى وكيللرى اوزرنده حائز اولديغى مراقبه حقنه كلنجه بو ، برچوق آيات كريمه ايله احاديث نبويه‌دن استنباط اولونمشدر : « ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ـ سورهٔ عمران » [۱] « كنتم خيرامة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر ـ سورهٔ عمران » [۲] « يجاهدون فى سبيل‌الله ولايخافون لومة‌لائم ـ سورهٔ مائده » [۳] « والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولياء بعض يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ـ سورهٔ توبه » [٤] « ياايهاالذين آمنوا كونوا قوامين بالقسط شهداءالله ولوعلى انفسكم اوالوالدين والاقربين ـ سورهٔ نسا » [٥]

بو خصوصده‌كى آيات جليله‌ده الك شدتليسى شودر : « لعن‌الذين كفروا من بنى اسرائيل على لسان داود وعيسى بن مريم ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون كانوالا يتناهون عن منكر فعلوه لبئس ما كانوا يفعلون ـ سورهٔ مائده » [٦]

برده شو حديث شريفه باقالم : « لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر اوليسلطن الله عليكم شراركم فيدعو خياركم فلا يستجاب لهم » [۷]

ديمك بواشرارك خلق اوزرينه مسلط اولماسى اللهك برعقوبتى ، خلقتك بر قانونى ايمش ؛ بوكاده ميدان آلان اخلاقى ، سياسى ، فردى ، اجتماعى هرهانكى بر منكرك منعى فريضه‌سنى ادا ايتمه‌ينلر مستحق اولورمش .. كورملى ، عليه‌الصلاة والسلام افنديمز بونى ناصيل بيان بويوريورلر ! صوكره هربرينك ذمتنه متحتم وجيبه‌يى دقتله ادا ايتمدكلرندن دولايى اللهك الك خيرلى قوللرى طرفندن رفع ايديله‌جك نيازلرك‌ده مستجاب اوله‌ماية‌جغنى نه قطعى بر لسانله بيلديريورلر ! أوت ، بو ، اللهك عبادى آره‌سنده جارى بر قانونى‌كه دكيشمك احتمالندن ابدياً مصون .

مسلمانلقده‌كى حرب سياستيله امراى عسكريه‌نك وظائفنه كلنجه ، فقه وحديث كتابلرنده تماميله تفصيل ايديلن بو مباحثك نقلنه وجيز اولماسنه اعتنا ايتديكمز رساله‌مزك تحملى يوق . اونك ايچون ، پيغمبرك ايلك خليفه‌سى ابو بكر الصديق طرفندن اردو قوماندانلرندن برينه يازلمش امرنامه‌نك بعض قسملرينى اقتباس ايله اكتفا ايديبورز :

---

[۱] ايچكزدن انسانلرى خيره چاغيرر ، ايلكى امر ، كوتولكدن منع ايدر برجماعت آيريلالى . »

[۲] سزلر ايلكى امر ، كوتولكى نهى ايدر اولديغكزدن انسانلرك خيرى ايچون ميدانه چيقاريلمش الك ايى برامتسكز . »

[۳] « الله يولنده مجاهده ايدرلر وهيچ برلوم ايدنك لومندن چكينمزلر . »

[٤] « مؤمنلرله مؤمناتك هربرى ديكرينك وليسيدر ، ايلكى ، كوتولكدن نهى ايدرلر . »

[٥] « اى ايمان ايدنلر ، ايسترسه كندى عليهكزده ، ايسترسه آناكزك باباكزك ، ياخود الك ياقينلريكزك عليهنده اولسون ، الله ايچون شهادت ايدرك عدالتك صوك درجه‌سنى كوزه‌دك »

[٦] « بنى اسرائيلك ايچندن كافر اولانلرى داود و عيسى بن مريمك لسانيله تلعين ايدلدى . چونكه عصيان ايديورلردى ، ظلم ايديورلردى ؛ ياپدقلرى فنالقلردن بريرلرينى نهى ايتميورلردى ، ياپدقلرى ايشلر نه كوتو شيلردى ! »

[۷] « ياكمال جديتله ايلكى امر وكوتولكدن صيق صيق نهى ايدرسكز ، ياخود الله ايچكزدن الك شريرلريكزى مطلق تپه‌كزه مسلط ايده‌جك واوزمان الك خيرليلريكز دعاده بولونه‌جق ، لكن مستجاب اولمايه‌جق . »

یزیدبن ابوسفیانه یازدیغی امرنامه‌دن: «یوروییشه قالقدیغك زمان نه کندیکی، نه‌ده آرقاداشلریکی دارلنه‌جق درجه‌سنه وارمه. جماعتكی، یارانکی اوفکه‌لنمه. ایش خصوصنده کندیلریله مشاوره ایت. عدالتدن آیریله؛ ظلمی، جوری یانکه یاقلاشدیرمه؛ چونکه ظلم ایدن قوم نه فلاح بولور، نه‌ده خصمنه غلبه چالار.

«شاید دوشمانله قارشیلاشیرسه‌کز صاقین اوندن یوز چویرمیکز. کیم اویله بر کونده باشقه بر طرفدن حربه صوقولمق، یاخود امداد ایچون دیکر دینداشلرینه قاتلمق کبی مقصدلرله اولمایه‌رق دوشماندن یوز چویررسه اللهك غضبنه اوغرار؛ کیده‌جکی یر ایسه جهنمدر، او نه کوتو بر یردر!

«دوشمانکزه غلبه چالارسه‌کز صاقین چوجوقلری، اختیارلری، قادینلری اولدورمیکز ویه‌جککزدن ماعدا حیوان کسمیکز. معاهده ایدرسه‌کز عهده خیانتده بولونمایکز؛ باریشیرسه‌کز صلحی نقض ایتمیکز.

«یولده صومعه‌لره قاپانمش راهبلر کوره‌جکسکزکه اللهه وقف نفس ایتدکلری زعمنده بولونورلر. بویله‌لرینی کندی حاللرینه براقیکز وصومعه‌لرینی ییقمایکز.» [۱]

ینه اوکا ویردیکی امرلرندن: «عسکریکك قارشیسنه چیقارسه‌ك کوزل کوزل قونوش، سوزه خیر ایله باشلا وکندیلرینه خیری وعد ایت. نصیحت ایتدیکك زمان قیصه کس. زیرا اوزون سوزك بر طرفی دیکر طرفنی اونوتدورور. اولا کندیکی اصلاح ایت که باشقه‌لری ده سکا قارشی صلاح کوسترسین.

«شاید خصمك ایلچیلری سکا کلیرسه اکرام ایت. برده آز اوطورت که یانکدن چیقارلرکن بر شی اوکرنمش اولماسینلر. اطرافی کوسترمه، صوکره ضعیف نقطه‌لرینی کورورلر وسنك علمکی الده ایدرلر. هم اونلری عسکرلکك‌ك زنکین اولان موقعنه ایندیر. لکن سندن اول عسکرله قونوشملرینه میدان ویرمه‌یرك محاوره‌یی کندك اداره ایت. اسراریکی میدانه چیقاروب‌ده ایشکی قاریشدیرمه. استشاره ایتدیکك زمان سوزی طوغرو سویله که مشورتده طوغرو چیقسین. رأیکه مراجعت ایتدیکك آدامدن ایشك حقیقتنی صاقلامه. صوکره مسئولیت تماميله نفسکه راجع اولور. کیجه‌یی آرقاداشلرکله برلکده کچیررسه‌ك یکی یکی خبرلر آلیر، بر چوق اسراره مطلع اولورسین. نوبتجیلریکی چوغالته‌رق عسکرك آره‌سنه داغیت وسندن خبرلری اولمقسزین صیق صیق نوبتلرینی تفتیش ایت. وظیفه‌سندن غافل یاقالادیغکی افراطه وارمامق اوزره کوزلجه تأدیب وتجزیه ایت. کیجه نوبتلرینی

[۱] فتوح الشام، جزء ۱، صحیفه ٥

فاصله ایله ترتیب ایدوب ایلك نوبتی صوکره‌کندن اوزون طوت. چونکه کوندوزه یاقین اولمق اعتباریله اوته‌کندن خفیفدر.

«مستحق اولانی تجزیه‌دن چکنمه. لکن صاقین عقوبتده نه مفرط، نه مجحول اولما. بونکله برابر بوسبوتون‌ده براقمه. عسکریکه قارشی لاقید قالمه، افساد ایدرسین؛ حاللرینی تجسس ایتمه، حیثیتلرینه طوقونورسین. خلقك اسرارینی اشمه، ظاهر حاللریله اکتفا ایت. مناسبتسزلرله دوشوب قالقمه، صادق، وفی آداملرله همدم اول. دوشمانله قارشیلاشنجه متین اول، قورقه‌که خلق‌ده قورقویه دوشمه‌سین.

«حیله‌دن صاقین، چونکه فقری یاقلاشدیرر ونصرته مانع اولور. صومعه‌لرده حبس نفس ایتمش بر طاقم جماعتلر بوله‌جقسکز. اونلری کندی حاللرینه براق.» [۲]

تجدد ـ تکمل

مجله مسئله‌سی

مجله ماده‌سی بر تشریع مسئله‌سیدر. هیچ بر مملکت محیط مترقیسنه مراجعت احتیاجندن مستغنی دکلدر. قانونك طبیعت بشردن مستنبط روابط ضروریه‌دن اولماسنه کوره هر قانون، حقنده تطبیق ایدیله‌جك قوم وملتك احوال حیاتیه‌سنه درجهٔ موافقتیله محاکمه اولونور. بر قانون بردن‌بره، بر مملکتدن دیکر بر مملکته اشیای تجاریه کبی نقلی ممکن خصوصات مادیه‌دن عبارت عدایدیله‌من. هر شیئی خارجدن نقله محتاج اولان بر مملکته استقلالنه مالك بر ملت نظریله باقیلامایه‌جغنه کوره‌نه‌یه محتاج ایسه اونی آلماسی، تپه‌دن طیرناغه قدر دکیشمه‌مسی اقتضا ایدرکه اونده وجودی موجودیتنه کافی برکلی اجتماعی مفهومی تصور ایدیله بیلسین. بر قانونك هر یرده عینی نتیجه‌یی تأمین ایده‌بیلمه‌سی ممکن دکلدر. هر کوردیکی آلان بر مملکت بالینابالفی کبی اوکنه‌کلنی معده‌سنه دولدیروب بوشالدان مخلوقات مائیه‌یه بکزه‌ر. بر قانون اوقونورکن هانکی ملت ومملکت ایچون یاپیلمش اولدیغی یك نظرده آکلاشیلماسی، خارجدن آله‌جق شیلرك ایسه یالکز آچیغنی قاپاتمغه منحصر بولونماسی لازمکلیر.

دوکمه حروف ایله مالی بر قاصه‌دن مرتب ناصل ایسته‌نیلن معنایی افاده ایده‌جك عباره‌لر وجوده کتیریبورسه، بر تاجر ناصل بردن بره، شهردن شهره، فابریقه‌دن فابریقه‌یه، مغازه‌دن مغازه‌یه دولاشه‌رق مثلا آله‌جغی قماشی، صاغلاملغنه، شکلنه، اکنه، بوینه، کوتوره‌جکی مملکتنده‌کی سورومنه، اومملکتك ذوق تلبسنه، وسعت مالیه‌سنه کوره انتخاب ایدیبورسه بر حکومتك‌ده آلاجغی اصول واحکامی مملکتنده‌کی تأثیراته، اونك حاصل ایده‌جکی نتیجه‌لره کوره آلمسی ایجاب ایدر.

[۲] ابن الاثیرك کتاب الکاملی، جزء ۲، صحیفه ١٥٥

سیاست مدنیه‌دینیلن شی‌ده مرکزله محیط آراسنده وجودی مطلوب نسبتلری اداره ایتمکدن بشقه برشی دکلدر .

أوت ، طرز ادارهٔ‌مزی تأسیس مناسباتنه چالیشدیغمز ماتلره اویدیرمق مجبوریتنده‌یز. فقط بزم‌ده مستقل بروارلغه مستند اولدیغمز، برطاقم عادات وعنعنات ملیه‌یه مربوط بولوندیغمز ، استقلالی ملتزم بر ملت حیاتی یاشامق ایسته‌دیکمز آکلاشیلمالیدر . وجودی موجودیتنه کفایت ایتمه‌ین ، سیمای ملیتنده مرتسم خطوط ملیه‌نك فرقنده اولمایان برمملکت مادةً مستقل اولسه‌ده معناً وحقیقةً بشقه برمملکتك تحت حکمنده دیمکدر. بزهر شیده اولدیغی کبی قانون وضعنده دخی حساسیت ملیه‌مزی محافظه ایتملی‌یزکه انظار اجانبده بر میراث یدی شکلنده کورونمش اولمایالم. خیر وشرنی بیلیر، ترازوسی الده، درهملری بلنده حساس برتاجر نظریله باقیلمغه مستحق اولالم.

بعضیلری « مدنیت برکلدر . بو پارچه پارچه آلنه‌ماز » دییورلر . أوت برمستقل حکومتك ویاملتك بروحدت مکمله‌ارائه ایتمه‌سی ایجاب ایدرکه استقلاله مالك برمملکت نظریله باقیله بیلسین . فقط هرشیئك برشیٔ اولماسنه وبرشیئك کندندن بشقه برشیٔ اولماماسنه کوره بودرلو کلیتده برمفهوم منطق تصوری امکان خارجنده‌در .

ینه معنای کلیته متعلق اولمق اوزره دینیلیورکه: « اوروپاده دین سیاسته قاریشدیریلیور. دنیا ایله آخرت اموری بشقه بشقه شیلردن عبارتدر » بوراده انجیل ایله قرآن یکدیکرینه قاریشدیریلیور دیمکدر. معلومدرکه حضرت عیسی یالکز بنی اسرائیلك غائب اولمش قویونلرینی آرامغه کلدیکنی سویله‌مش ، کتیردیکی شریعت دخی صرف مبادیٔ اخلاقیه‌دن عبارت بولونمش اولدیغی حالده بر مناسترك بیله ادارهٔ زاهدانه‌سنه کفایت ایتمیه‌جك بر شریعت ناصل ملتلرك تدویر مقدراتی وظیفه‌سنی درعهده ایده‌بیلیر ؟ عالمده بر مسئله کوستریله‌بیلیرمی‌که خریستیانلق حسیاتندن آزاده برصورت حله اقتران ایده‌بیلمش اولسون ؟ اکر حسیات مذکوره‌دن متجرد برسیاست تعقیب ایدلمش اولسه‌یدی حکمی عالمشمول برادارهٔ جهانکیرانه تعقیب ایتمکده اولدقلرینی نه‌صورتله تعلیل ایتمك امکانی تصور اولونه‌بیلیردی ؟ بر جسم آلی شرائط حیاتیه‌سنی کندینه موافق بولدیغی جزؤ فردلری طانیه‌رق طوپلایور؛ بشقه‌سنك برهزانه‌سیله دکل، کندی معرفت ذاتیه‌سیله انتخاب ایدییور . هیچ برشیٔ طبیعتك کندینه تخصیص ایتدیکی نقطه‌دن آیریلامیور. حکمت‌ده هرشیئك نه اولدیغنی بیلمکدن ، خلقتنك اقتضا ایتدیکی کمالی بوصورتله الده ایده‌بیلمکدن عبارت دکیدر ؟ اکر اوروپا مدنیتی بروحدت کلیه افاده ایدییورسه شو حالده دیار مدنیت نامنی وردیکمز یرلرك حوله‌ٔ ملوناتی دخی چکه‌رك کتورمکلکمز اقتضا ایتمزمی ؟.

احیاده نشو، که اونده حصوله‌کلن تغیراتدن عبارتدر، بوتغیر قانون طبیعته موافق برمجراده جریان ایتمزسه اوکاتکمله خادم بر تجدد معناسی ویریله بیلیرمی ؟ مملکتده حصوله کلن حس تجددبزی ایستر ایسته‌مز اوکنه قاتوب کوتورر دینیله‌من. بوحسك هرحالده برشکل مخصوصه کیرمه‌سی لازمکلیر. ایشته معرفت مدنیه ، تربیهٔ ملیه‌ده بودائره داخلنده تعقیبی مقتضی معارف سیاسیه‌دندر. بزم ایچون بوبابده اختیار ایدیله‌جك بریول وارسه اوده سرعت ممکنه ایله حیات مستقبله‌مزه برمرکز استقرار حاضرلامقدن بشقه‌نه اولا بیلیر ؟

شورایی‌ده شایان قید وتدقیقدرکه برقانونك استنادکاهی اخلاقدر. اخلاق عمومیه‌سی بولنده جریان ایتمه‌ین برملتی هیچ برقوت وقهرمانلق طوتامامشدر. روماليلرکبی حاکم عالم اولان بر ملت معظمه قانونلرینك اك زیاده کسب انتظام ایتدیکی بر زمانده ساحهٔ موجودیتدن سیلنمشدر. طرحانه چورباسی بر طاقم قیریق دوکوك معلومات جزئیهٔ متفرقه ایله مملکتك حس تعالیسی تطمین ایدیله‌من.

شو مقاله برمقدمه‌دن عبارت اولوب « مجله‌نك یوز سنه‌لك ترقیدن بزی محروم براقدیغی » مسئله‌سیله بوکا متفرع بعض مسائل اجتماعیه‌نك دخی عاجزانه تدقیقاتنه کیریشه‌جکز.

محکمهٔ تمیز اعضای سابقه‌سندن
داردافان زاده
احمد نظیف

مسلمانلقده افتراق زوجین

افتراق زوجینك جوازی — طلاقك مشروعیتنده‌کی حکمت اجتماعیه — طلاق حقنده‌کی اعتراضاتی رد — اهلیت طلاق یالکز زوجك حائز اولماسنده‌کی حکمت شرعیه — طلاق انتاج ایدن احوال اجتماعیه — طلاقك کثرت وقوعنه مانع اولاجق تدابیر اخلاقیه واجتماعیه .

— ۱ —

افتراق زوجینك جوازی :

بشریتك هروجهله سعادتنی ، اعتلاسنی تأمین ایده‌جك احکامی ، اساسانی محتوی اولان شریعت اسلامیه‌ده بعض اسبابدن طولایی رابطهٔ نکاحك رفع وازاله‌سی تجویز بیورلمشدر . بوصورتله زوجین بیننده افتراق حاصل اولور .

رابطهٔ نکاحك رفع وازاله‌سی بعض اسباب شرعیه‌یه بناءً علاقه‌دارانك مراجعتلری اوزرینه حاکمك حکمیله وقوعه کله‌بیله‌جکی کبی بالذات زوجك طلاقی — یعنی الفاظ مخصوصهٔ شرعیه‌دن برینی استعمال ایتمه‌سی — ایله‌ده وقوعه کله‌بیلیر . بوخصوصانه دائر تفصیلات ویرمك بزم استهداف ایتدیکمز غایه ایله علاقه‌دار اولمادیغندن بز بوراده یالکز بورابطه‌یی طلاق طریقیله رفع وازاله ایتمه‌نك حکمت ومصلحته موافق، منافع اجتماعیه‌یه مطابق اولوب اولمادیغنی تدقیق ایده‌جکز .

***

طلاقك مشروعيتنده‌كی حكمت اجتماعيه :

معلوم اولديغی اوزره نكاح ، برنعمت عظيمه‌در ، برچوق فوائد ومحاسنی جامعدر ؛ سلسلهٔ انسانيه‌نك حسن دوامنه ، محيط بشريتده فضائل اخلاقيه‌نك انكشافنه خادمدر. بناءً عليه بونعمتی كوزلجه محافظه ايتمك ايجاب ايدر . برهيئت اجتماعيه آره‌سنده طلاق حادثه‌لرينك كثرت وقوعی عائله‌لرك سعادتنه منافی ، جمعيتك منافعنه مخالف ، اخلاقی ، اجتماعی برچوق محذورلری مستلزمدر . فقط بويله اولمقله برابر بعضاً بين الزوجين اويله مؤسف برحالت تحدث ايدركه اوحالده طلاقه توسلدن باشقه چاره قالماز، حتی طلاقك وقوعی برعائله‌يی اك بويوك فلاكتلردن قورتارير ، زوج ايله زوجه‌دن هربرينه برحيات نوين بخش ايدر .

كتب فقهيه‌مزدن (مبسوط السرخسی) ده دينيليوركه « نكاح ، حد ذاتنده برنعمتدر، برضرورته مستند اولمايان طلاقلر ايسه حماقت وسفاهتدن منبعث ، كفران نعمتدن معدوددر. لكن نكاحك برنعمت اولماسی زوجينك حسن امتزاجی، توافق اخلاقی حالنده تحقق ايدر . عكس تقديرده نكاحك دوامی منازعاتك تماديسنه سبب اولور؛ بناءً عليه بوكبی احوالده عقدهٔ نكاحدن قورتولق ايچون طلاق مباح اولمشدر. »

فی الحقيقه بويله برحالده طلاقدن دها طبيعی برشی اولاماز . سوء امتزاج ايله كچن برحياتك ، برمعيشت زهرآلودك نه‌قيمتی اولابيليركه بونك دوامی برنعمت اولسون ؟ . حاصلی طلاق، ضرورت حالنده برطاقم فوائد ومحاسنی احتوا ايديسه‌ده قطعی برضرورت بولونماديغی تقديرده اصلا قرين صواب اولاماز .

(منحة الخالق) ده بيان اولونديغی اوزره رسالتمآب افنديمز حضرتلريله اصحاب كرامنك ايقاع بويورمش اولدقلری طلاقلر مطلقا شرعاً معتبر اولان برر سببه ، برر حكمت ومصلحته مستند ايدی ، يوقسه هيچ بری عبث يره ، بلاسبب واقع اولمامشدر .

آرتق آثر نبويه‌يه اتباع ايتمه‌لری ايجاب ايدن افراد امتك‌ده بر سبب شرعی‌يه مستند اولمقسزين طلاقده بولونمالری البته شايان تحسين برحركت اولاماز .

***

طلاق حقنده‌كی اعتراضاتی رد :

بعض غرب مؤلفلری شريعت اسلاميه‌نك تجويز بويورمش اولديغی تعدد زوجات عليهنده بولوندقلری كبی برزمانده طلاقك مشروعيتی حقنده برچوق اعتراضات درميان ايتمشلردی .

غربيونی هرخصوصده تقليددن، آنلرك بالجمله افكارينی تصويبدن بر ذوق وجدانی حس ايدن بعض مسلمانلرده بواعتراضاته اشترا كدن كنديلرينی آلاميورلر .

خرستيانلق عالمنده نكاح ، نام اقدس الٰهی‌يه عقد ايديلير بر رابطه‌دن عبارت تلقی اولونديغی جهتله بو مقدس رابطه‌يی رفع وازاله ايتمك صلاحيت بشريه خارجنده‌در . بو رابطهٔ دائمه‌نك زوالی آنجاق موت كبی مقدرات الٰهيه‌نك وجودينه منوطدر ، باشقه صورتله قابل اولاماز .

حال بوكه نكاح ، رضای طرفين ايله ياپيلان بر عقد شرعی ومدنيدن باشقه دكلدر. نكاح، ناصل كه احتياجات طبيعيه واجتماعيه‌دن معدود ايسه بعض اسبابدن ناشی زوجين آره‌سنده وقوع افتراق‌ده بر ضرورت حياتيه‌دن عبارتدر .

واقعا دينی، دنيوی برچوق مصالح ومحاسنی متضمن اولان نكاحی بر ضرورت تحقق ايتمدكجه ازاله ايتمك محظوردن خالی دكلدر . فقط بر ضرورت تحقق ايتديكی تقديرده‌ده بو رابطه‌يی ازاله ايتمكدن دها معقول ، دها شايان تصويب بر حركت اولاماز .

نته‌كيم طلاقك عليهنده بولونانلرده اخيراً الجای ضرورتله بو طريقه ايسترايسته‌مز سلوك ايتمشلردر .

ازجمله برزمانلر طلاق عليهنده بولونان غرب كليساسی مؤخراً تفريق ابدان اصولنی قبوله مضطر قالمشدر . شرق كليساسی ايسه دها زياده ايجابات اجتماعيه‌يه انقيادده مجبوريت كوره‌رك مأمورين روحانيه واسطه‌سيله عقدايديلن برعقدك ينه‌عينی واسطه ايله رفع ايديله‌بيله‌جكنه قانع اولمشدر .

بو كون اورتودوقس وروم كليسالری قانونلرنجه‌ده نكاح بر چوق سببلردن طولايی رفع ايدلمكده‌در .

عبرانيلر آره‌سنده دخی بر چوق اسباب طلاق موجوددر . بو سببلردن بری تحقق ايدنجه محافل روحانيه‌جه طلاقه حكم اولونمقده‌در. اليوم آوروپا قوانين مدنيه‌سنه دخی طلاق حقنده برچوق ماده‌لر علاوه اولونمشدر .

ينه غرب مؤلفلرينك اعترافلرينه نظراً بو كون آوروپاليلر ايله آمريقاليلر آره‌سنده شرقليلردن زياده طلاق وقوع بولمقده‌در . هله حرب عموميدن صوكره پك چوق طلاق وقوعه كلمشدر . آوروپا دارالحربنه كلن آمريقاليلر اورادن تزوج ايدوب مملكتلرينه كوتوردكلری قاديـنلری مؤخراً ترك ايتمكه باشلامش اولدقلرندن محكمه‌لر برچوق طلاق وقوعاتيله اشتغاله مجبور اولمشدر .

آرتق طلاقی تجويز بويورديغندن طولايی شريعت عادله‌مز حقنده ناصل تنقيدانه جرأت اولونابيلير ؟ . معظم شريعتمز بو بابده دخی بشريتك احتياجاتنی ، حالات روحيه‌سنی نظر دقته آلمش اولديغندن قابل اجتناب اولمايان براس اجتماعی‌يی علی الاطلاق منع ايتمكی موافق حكمت كورمه‌مشدر .

بناءً عليه معظم شريعت اسلاميه نك بوتون احكام جليله سی كبی طلاق حقنده‌كی احكام عادله سی ده هر وجهله شايان تبجيلدر . اولوركه بز بو احكام منيفه دائره سنده حركت ايده لم .

***

اهليت طلاقی يالكز زوجك حائز اولماسنده‌كی حكمت شرعيه :

احكام شرعيه‌مزه نظراً مادامكه نكاح ، سائر عقود مدنيه كبی بر عقد شرعيدن عبارتدر ، او حالده نكاحه بالذات مقتدر اولانلرك طلاقه ده مقتدر اولملری بر امر طبيعيدر . آرتق بو خصوصده بهمه حال باشقه‌لرينك توسطنه ، محكمه‌لرك مداخله‌سنه نه‌دن احتياج كورلسون ؟ حريت شخصيه‌يی حائز ، اهليت كامله‌ٔ حقوقيه‌يه مالك بولونان بر كيمسه بو كبی تصرفاتدن محجور و ممنوع اولوناماز . بويله بر حركت ، حقوق اساسيهٔ انسانيه‌يه منافيدر . شوقدر واركه اهليت طلاق (تفويض بولونمادقجه) يالكز رجالك حائز اولوب ده نسانك حائز اولماسی بر حكمت شرعيه واجتماعيه‌يه مستند اولديغندن بو خصوصده مدار اعتراض اولاماز .

ذاتاً ادوار قديمه‌دن بری هيچ بر قومده اهليت طلاقك قادينلره بخش ايدلديكی كورولمه‌مشدر .

واقعا طائفهٔ نسانك بو حقدن محروم براقيلماسی بادیٔ نظرده قاعدهٔ عدالت ومساواته منافی ، رجالك تحكم وتغلبندن منبعث كبی كورنلر بولونابيلير . لكن بر آز تعميق نظر ايدلديكی تقديرده بو جهتك پك بويوك بر عدالت وحكمته مستند و حقوق نسوانك دها زياده محفوظيتنی متكفل اولديغی تظاهر ايدر .

قابل انكار دكلدركه قادينلر (هيئت عموميه‌لری اعتباريله) فكراً ، عقلاً نه‌قدر اعتلا ايدرلرسه ايتسينلر ارككلر قدر متانته ، سلامت ذهنه ، اصابت محاكمه‌يه موفق اولامازلر . قادينلرك تشكلات دماغيه‌لری ، حالات لطيفهٔ روحيه‌لری ، درعهده ايتدكلری وظائف خصوصيه‌لری بو كبی خصائلده ارككلر ايله بر سويه‌ده بولونابيلمه‌لرينه مانعدر .

قادينلر خلقةً ضعيفدرلر ، نحافت بنيه‌لری ، لطافت فطريه‌لری ارككلر قدر تضييقات روحيه‌يه مقاومت ايده‌بيلمه‌لرينه مساعد دكلدر . بعضاً اك عادی بر سببله پك درين بر يأس وتأثره دوچار اولورلر . صفوت قلبيه‌لری ايجاباتندن اولارق پك چابوق الفاآت خارجيه‌يه مغلوبيتله محاكمه‌لرينی غائب ايده‌بيليرلر . آرتق بو حال ايله بر اهميت مخصوصه‌سی قابل انكار اولمايان حق طلاقك قادينلره بخش ايدلمه‌سی ناصل موافق اولور ؟ بو حالده ابغض المباحات اولان طلاقك دها زياده وقوع بولماسنه سببيت ويرلمش اولمازمی ؟ طلاقك كثرت وقوعی ايسه حكمت اجتماعيه‌يه منافيدر ، هر وجهله مسعوديتنی آرزو ايتديكمز جنس لطيف نسانك منفعتيله غير قابل تأليفدر .

بو بابده خاطره كلن بر صورت واردركه اوده بالتراضی عقد ايدلن نكاحك ينه بالتراضی رفع ايديله‌بيلمه‌سيدر . بو صورت ، وهلهٔ اولاده مقرون عدالت كوريله‌بيلير ، لكن كوزلجه دوشونيليرسه بونكده حكمت ومصلحته موافق اولمادیغی تظاهر ايدر .

بو صورت ، اولاً حكمت اجتماعيه‌يه منافی اولارق زوجه‌نك صلاحيتنی تزييد ايده‌جكی حالده زوجك حق طبيعيسنی تنقيصه باعث اولور .

زوج ، زوجه‌سنك مهرينی اعطايه ، نفقه‌سنی تداركه وسائر بر قسم احتياجات حياتيه‌سنی تأمينه مجبور طوتوليور ، زوجه‌نك نائل اولديغی بوقدر حقوقه مقابل زوج ده حق طلاقه مستقلاً مالك بولونيور . آرتق ارككه ويريلن بو حق نه‌دن چوق كوروله‌ليدر ؟ نعمت ، كلفته كوره دكلميدر ؟.

ثانياً زوج طلاقه مضطر قالديغی تقديرده زوجه‌سنك رضاسنی استحصاله مجبور اولاجغندن بو حال مشكلاته باعث ولدی الحاجه طلاقدن منتظر اولان مصالحك حصولنه مانع اولور .

مع هذا احكام فقهيه‌مزه نظراً بو بابده قادينلره بر رخصت مخصوصه بخش ايدلمشدر . شويله‌كه : حق طلاقك يالكز زوجه عائديتنی كندی ملاحظه‌سنه ملائم كورمه‌ين بر قادين حين ازدواجده بو حقه مالكيتنی شرط اولارق درميان ايده‌بيلير ، امر طلاق اصول مشروعه‌سی دائره‌سنده كنديسنه تفويض ايدلمه‌جه عقد نكاحه موافقت ايتمز . بو طريقه توسل ايتمديكی تقديرده ايسه بو حقك يالكز زوجه عائديتنی قبول ايتمش اولاجغندن بالطبع مؤخراً اشتكايه ، كنديسنی معذور عد ايتمكه صلاحيتی قالماز .

يالكز شونی عرض ايده‌يم كه قادينلرك بويله بر رخصتدن استفاده‌يه قالقيشمالری كنديلری ايچون چوق كره منفعتدن زياده مضرت توليد ايده‌بيله‌جكندن شايان تصويب كوريله‌مز .

مع مافيه قادينلرك ده هر حالده امر طلاقه مالكيتنی تصويب ايدن ارككلر بولونورسه بونلر كندی زوجه‌لرينه امر طلاقلرينی تفويض ايده‌بيليرلر . بو خصوصده كنديلرينه كيمسه مداخله ايده‌مز . فقط صوكره « زوجه‌لرمز بزی تطليق ايتدی » ديه مراجعت ايدرك محكمه‌لری اشغال ايتمه‌مليدرلر !..

بو بابده وارد خاطر اولان بر جهت دها واردركه اوده امر طلاقك تقدير محكمه‌يه عائديتيدر . فقط بو جهت نه قدر موافق اولابيلير ؟. ذاتاً نظر شريعتده مبغوض اولان طلاقه توسل اولونماسی بر حاجت وضرورته مستند دكلمی ايدی ؟ عجبا ايش محكمه‌نك تقديرينه قالنجه بو بابده‌كی مقصد تأمين ايديله‌بيليرمی ؟ البته ايديله‌مز .

فرض ايديكزكه زوج زوجه‌سنك سوء اخلاقندن ، جوهر عصمتدن محروميتندن بحث ايدرك بينلرينك تفريقی ايچون محكمه‌يه مراجعت

ایدییور ؛ فقط بو خصوصده لازم کلن دلائلی احضار ایده‌میور . شیمدی بویله اتهام ایتدیکی بر قادینله ادامهٔ زوجیته مجبور ایدیله‌جك ، دکلی ؟ . عجبا بو حال ایله برابر ادامهٔ زوجیت ناصل قابل اولابیلیر ؟ آرتق بو ایکی رفیق حیاتك هیئت اجتماعیه آره‌سنده‌کی موقعلری نه اولور ؟ .

دیه‌لم که زوج احضار ایتدیکی دلائل و بیناته بناءً محکمه‌دن طلاق قراری آلدی ؛ بو حالده قادینك حالی نه اولور ؟ . هر نصلسه بر کره اخلاقسزلقده بولونمش ، یاخود بویله بر فضیحه‌دن دامن عصمتی بری اولدیغی حالده مجرد احضار ایدیلن دلائله بناءً بو فضیحه ایله محکومیت بدبختلکنه دوچار اولمش اولان بو قادین ایچون آرتق جمعیت آره‌سنده یاشامق نه قدر کسب مشکلات ایدر . یا بونلردن دنیایه کلمش اولان چوجوقلرك آتیسی ، ناصیهٔ ناموسلری اوزرنده ناقابل زوال بر صورتده نمایان اولاجق اولان لکه‌یی دوشونمك لازم کلزمی ؟ .

حاکم حضورنده آنالرینك سفاهتی ، سوء تربیه‌سی ثابت اولدقدن صوکره آرتق بونلر کندی والده‌لرینه قارشی نه کبی بر حس ایله متحسس اولاجقلردر ؟ عجبا والده‌لرینك بو فضیحه‌سنی بویله تشهیره سبب اولان پدرلری حقنده دخی نه کبی بر فکرده بولوناجقلردر ؟ . آرتق بونلرك آره‌سنده محبت وصمیمیتدن اثر قالیرمی ؟

بناءً علیه طلاق مسئله‌سنی محکمه‌یه تودیع ایتمکدن ایسه یالکز زوجك تقدیرینه ، وجدانینه ، تربیهٔ دینیه‌سنه تفویض ایلمك البته دها زیاده موافق حکمت ومصلحتدر .

فی الواقع طلاق حقنده‌کی مساعدهٔ شرعیه‌یی سوء استعمال ایدن بر طاقم ارککلره مع التأسف تصادف اولونیور ، فقط بو قصور ، تربیهٔ اسلامیه‌یه بحق نائل اولامایان کیمسه‌لره راجعدر .

الحاصل هر هانکی نقطهٔ نظردن باقیلیرسه باقیلسین شریعت منوره‌نك طلاق خصوصنده‌کی احکام حکمت اساسی‌ده هر درلو تنقیداته هدف اولمقدن متعالیدر .

* * *

طلاق حقنده‌کی تحذیرات شرعیه :

اولجه‌ده بیان اولوندیغی اوزره طلاق آنجاق بر ضرورت حیاتیه‌دن طولایی جواز شرعی‌یه اقتران ایتمشدر . یوقسه طلاقده اصل اولان حرمتدر . بر ضرورت تحقق ایتمدکجه رابطهٔ زوجیتك محافظه‌سیله طلاقدن اجتناب ایدلمه‌سی خصوصنده برچوق وصایای شرعیه ، تنبیهات عالیه واردر . از جمله : (وعاشروهن بالمعروف) امر الٰهیسی موجبنجه زوج ، زوجه‌سیله حسن معاشرته ، یعنی قولاً ، فعلاً لطف واحسان ایله معامله‌ده بولونمایه دیانةً مجبوردر .

انس بن مالك رضی الله تعالی عنه دییورکه : بن حضرت پیغمبردن « مؤمنلرك ایمان جهتیله اکملی کیمدر ؟ . » دیه سؤال ایتدم . علیه الصلاة والسلام حضرتلری‌ده : (احسنهم خلقاً مع اهله) دیه جواب اعطا بیوردیلر .

دیکر بر حدیث نبویده‌ده (خیرکم خیرکم لاهله وانا خیرکم لاهلی) مبسوط سرخسی‌ده دینیلیورکه : بعض علمایه کوره بر ضرورت تحقق ایتمدکجه طلاق ، مباح اولماز . نته‌کیم : (لعن الله کل ذواق مطلاق) حدیث شریفی مجرد استیفای حظوظات مقصدیله متصل قادین اولوب بوشایان کیمسه‌لرك نه قدر مذموم بر حرکتده بولوندقلرینی کوسترمکده‌در .

منحة الخالق‌ده بیان اولدیغی اوزره بلاحاجة وقوع بولان طلاق ایله نکاحدن بکله‌نیلن فائده‌لر فوت اولور ، کرك زوجه‌یه وکرك زوجه‌نك اولاد واقاربنه بیهوده‌یره اذا وجفا ایدیلمش اولور . ایشته بو وجهله طلاق محظوردن خالی دکلدر . بناءً علیه بر قادین زوجنك مشروع امرلرینه اطاعت ایدر ، حسب البشریه کندیسندن صادر اولمش بولونان نشوزی ، سوء امتزاجی ترك ایلر ایسه آرتق اویله بر قادینی تطلیق ایتمك شیمهٔ انصاف ودیانتله قابل تألیف اولاماز . نته‌کیم فرقان مبینده : (فان اطعنکم فلا تبغوا علیهن سبیلاً) بویورلمشدرکه « زوجه‌لرکز سزه اطاعت ایدرلرسه آرتق آنلردن افتراقه وسیله آرامایکز . » مألنده‌در .

بو امر جلیل الٰهینك مابعدنده : (ان الله کان علیاً کبیراً) بویوریلیورکه پك مهم تنبیهات سبحانیه‌یی متضمندر .

عادتا دینیلمش اولیورکه : جناب الله کمال علویت وکبریاسیله برابر عاصی قوللرینك توبه‌لرینی قبول ایدییور ، کندیلرینی عفو ومغفرتنه مظهر بویوربیور . او حالده نشوزینی ترك ایده‌رك دائرهٔ اطاعته رجوع ایدن زوجه‌لرکز حقنده سزك عفو وصفح ایله معامله ایتمه‌کز اولی اولمازمی ؟ .

ینه دینیلمش اولیورکه : قادینلر هر نه قدر ضعیف اولدقلری جهتله حقلرنده ارککلر طرفندن واقع اولاجق مظالمی دفعه مقتدر دکللرسه‌ده جناب حق قوت وعظمته ، عدالت مطلقه‌یه مالك اولدیغندن قادینلره ظلم ایدن ارککلردن اخذ انتقامه قادردر . ارککلر بو جهتی دوشونوب‌ده قادینلره ظلم ایتمکدن وآنلری بلا لزوم تطلیق ایتمکدن حذر ایتسینلر ! .

فی الحقیقه قادینلر ضعیفدرلر ، پك رقیق بر حسه مالك اولدقلرندن جزئی بر وسیله ایله محاکمه‌لرینی ، اعتداللرینی غائب ایده‌رك حدتلرینه مغلوب اولابیلیرلر وچوق کره بر مقصد مخصوصه مستند اولمقسزین زوجك خوشنه کیتمه‌یه‌جك لاقیردیلرده بولونورلر . فقط قوت بدنیه‌یه ، متانت قلبه ، حسن محاکمه‌یه مالك اولماسی لازم کلن بر ارکك ایچون یاقیشمازکه همان بویله بر حالی وسیله اتخاذ ایده‌رك طلاقه توسل ایتسین . بر ارکك رفیقهٔ حیاتنك بعض قصورلری حقنده اغماض عین ایتمه‌لیدر . حسن سیاست واداره‌سیله شریکهٔ حیاتنك اخلاق واطوارینی اصلاحه چالیشمالیدر .

بر کیمسه خلقاً ، خلقةً کریه کوردیکی زوجه‌سنك بو حالنه تحمل

ایدرده آنی تحت نکاحنده ابقا ایلر ایسه مأمولدرکه بو بوزدن بویوك برمکافاته ، مثلا خیرلی اولاده نائل اولورده آرتق آره‌لرنده‌کی کراهت ومنافرت برمحبت والفته منقلب اولور . نته‌کیم : (وعاشروهن بالمعروف فان کرهتموهن فعسی ان تکرهوا شیئاً ویجعل الله فیه خیراً کثیراً .) آیت جلیله‌سی بو حکمت عالیه‌یی ناطقدر .

ملغی مجلس تدقیقات شرعیه اعضاسندن

عمر نصوحی

اجتماعیاتده غربجیلق و بوزغونجیلق :

عصری قانون

۲

ملتمزك متدین برکتلهٔ اسلامیه ، حکومتمزك برجمهوریت اسلامیه اولمسی اعتباریله جمعیتمزك استناد ایده‌جکی اساسات اجتماعیه وحقوقیه‌نك عنعناتمزه توافق ایلمسی برضرورتدر . کندیلرینی بو ضرورتله مقید عد ایتمینلر بولونه‌بیلیر . فقط دائما اقلیتده قالمغه محکوم اولان بو قناعتلرك تجلیات حیاتیه‌ده مثبت برقیمتی اولدیغی ادعا ایدیله‌من . علوم اجتماعیه کوستریبورکه : احتیاجات ، حسیات ، مزاج ، شرائط محیطیه ، وتکامل قانونلرینك تأثیراتی آلتنده تمرکز و تبلر و عصرلرك مروریله تأید ایدن دساتیر دینیه واجتماعیه اك ثابت مفکوره‌لردر وکیتدکجه متکامل برشکل آلمغه مستعددرلر . جمعیت وافراد حیاتنك هرصفحه‌سنده نفوذ وقوتی کوسترن اساس مبدألر نظردقته آلنمیه‌رق یکی ذهنیتلرك تطبیقاتی اجتماعی صارصینتیلری ، ملتلرك انهدامنی ، تردیسنی دعوت ایدر . بونك ایچوندرکه : هر ملتك کندینه خاص اولان اوصاف ممیزه‌لری ، عنعناتی شایان حرمت عداولنمش و بونلره حقارت قانوناً مستلزم جزا کورولمشدر . حالبوکه غربجیلرمز نه علوم اجتماعیه‌نك دستورلرینه ، نه‌ده ملتك تشکلات روحیه‌سنه اهمیت ویرمیه‌رك مبدأی ماضی‌یه عائد اولان شیلری ییقمق لزومنه قانع اولمشلردر . بو قناعته نظراً ، «قرون وسطائی برشکلیت ارائه ایدن ، « ته‌ئوقراسی وقله‌ریقالیزم » انقاضیله مالامال اولان حقوقیاتمزی بو بقایادن قورتارمق لازمکلیورمش ! »

معلوم اولدیغی اوزره اجتماعیات ، حقوقیات یالکز علمه ، عرفانه استناد ایتمسی اقتضا ایدن واساساً بشقه درلو تلقی اولنمسنه امکان متصور اولمیان موضوعلردرکه : سربست ، تحلیلی وتنقیدی مناقشات ایله تنور ایدر و وجدانلر حقیقتك حکمنی ویرر . هرهانکی براساسك غیر عصری ، غیر کافی اولدیغنه قرار ویره‌بیلمك ایچون ، «نقاط استناد»یه‌مز ماضیدن ، هم‌ده اون اوچ عصرلق برماضیدن اقتباس قوت ایتمکده‌در . بشریت ایسه متمادیاً تکاملده‌در . قرون وسطی بادیه نشینانك بسیط احتیاجلرینی تأمین ایچون وضع اولنان دستورلرله بوکونکی مترقی انسانیت اداره ایدیله‌من » نوعندن عندی منطق نظریه‌لری برحجت ، بربرهان تشکیل ایتمز . بلکه ماده ووقایع ذکریله هانکی اساسك هانکی سببلردن دولایی ترقیمزه انکل اولدیغنی ، حقوق اسلامیه‌ده عدالتی تأمین ایتمین ، وجدانلری تطمین ایده‌مین هانکی قسملر بولندیغنی ذکر ایتمك ایجاب ایدر . دلیله استناد ایتمه‌ین ، وقایعه ، تمایلات وروحیات ملیه‌یه اویمایان جریان فکریلر علم ساحه‌سنده برموقع اشغال ایده‌مز .

اوقدر اصرار ایله حقوق ملیه اراسندن تبعید وتطهیری ایسته‌نیلن « ته‌ئوقراسی وقله‌ریقالیزم » بقایاسی عجبا جمعیتمزده موجودمیدر ؟ بحث ایدیلن ته‌ئوقراسی ، که قانونلرك بر یوزنده حاشا جناب حقك کولکه‌لری عد اولنان مستبد قراللر ، ایمپراطورلر طرفندن یاپلمسی دیمکدر ؛ قرون اخیره‌ده آوروپاده ظهوره کلن برطاقم انقلابات وجریانلرده احداث وتسمیه ایدیلن بو تعبیر اجنبینك اجتماعیاتمزله اولان مناسباتنی تدقیق ایتمك ایچون اول امرده اسلامیتده « ته‌ئوقراسی »نك موجود اولوب اولمدیغنی بیلمك لازمدر . معاملاتده اك بیوك وذیشمول براساس متین اولان « اجماع امت » دستور شرعیسی ؛ ناسه عائد قوانینك تنظیمنده ، اداره‌ده ، طرز مساعی‌ده معمول به اولمسی لازمکلن « ازمانك تغیریله احکام تبدل ایدر . » قاعدهٔ کلیهٔ فقهیه‌سی ؛ خلفای راشدینك حق وعدله موافق اوله‌رق طرز اداره‌ده والیلرینی سربست براقلری وبو والیلرك « مشورت » اساسنه استناداً اجرای امور ایلملری ؛ اسلامیتك دور تشکل وتأسیسنه مصادف اولان زمان پیغمبری‌ده امور ملتك بالذات جناب پیغمبر طرفندن امتك وکیللری دیمك اولان اصحاب کرام ایله بالمشاوره اجرا ایدلمسی ؛ اسلامیتك دستور اساسیسی اولان قرآن کریمده « وامرهم شوری بینهم ... » آیت جلیله‌سنك عبادالله اوزرینه مشورتی حکم ایلمسی واضحاً ، صراحةً ، یقیناً کوستریبورکه : مسلمانلقده ، ته‌ئوقراسی یوقدر واوله‌ماز .

بش اون مستبد حکمدارك روح اسلامه مغایر اوله‌رق یاپدقلری کیفی قانونلر بالطبع اسلامیته اضافه ایدیله‌من « باطل مقیس علیه اوله‌ماز . »

اسلامیتك حقوق ملته نه قدر رعایتکار اولدیغنك اك بیوك دلیلی ارتحال نبوتپناهیدن صکره ایلك خلفانك ـ وصیت پیغمبری موجبنجه ـ ملت طرفندن بالانتخاب تعیین ایدلمسیدر . اون اوچ عصر مقدم بوکون اك مترقی اداره عد اولنان جمهوریتك حقیقی معناسیله بانیسی اولان مسلمانلق ، انتخاب ایتدیکی امیرك عدالتسزلکی تقدیرنده خلعی حقنی ینه امته بخش ایتمشدرکه : بو قوتی حائز اولان ملتك قوانین تنظیمنه اولان صلاحیتی وبوحقه مالکیتی بذاته ثابت اولور .

قله‌ریقالیزمه کلنجه : «جناب حق طرفندن وضع ایدلدیکی ادعا اولنان عنعنه‌لرك لایتغیر قانونلر عد اوله‌رق جناب حقك ترجمانلری عد اولنان

روحانیلر طرفندن تفسیر ایدلمسی ، طرزنده تلقین ایدلمك ایسته‌نیلن بو مسلکك‌ده اسلامیتله قطعیاً برعلاقه‌سی یوقدر . بلکه خرستیانلغه عائد عقائدك محصولاتندندر .

اسلامیتده نه‌رهبانیت ونه‌ده روحانیلر موجوددر . قرآن کریمك تفسیری حق‌ده هیچ برصنفه ، هیچ برعالمه ، هیچ برمؤسسه‌یه بخش وتخصیص ایدلمه‌مشدر . قرآن کریم بتون بشریتك مشترك قانون عمومیسیدر. اونك یوزندن مستفیداولمق ایستین هرفرد ایچون اوقومق، آکلامق ، دوشونمك حقی موجوددر . برخالقه عبودیت مجبوریت فطریه‌سندن وارسته قالمسی ممکن اوله‌میان بشریتك معنویاتله قطع علاقه ایلمسی ممکن دکلدر . تاریخ ادیان کوستریورکه دنیانك تکوننده‌نبری انسانیت دائما بوروحدن اقتباس قوت ایتمش ، تسلی بولمشدر .

بشریتك احتیاجات وتکامل فکریسنه کوره تکامل کوسترن‌دین، اساساً ظن اولندیغی کبی نه‌قراللره ـحاشاـ قوهٔ قدسیه، وکالت روحانیه ویرمش ؛ نه‌ده حق باطل، باطلی حق اوله‌رق کوسترمشدر. دین کامل اولان اسلامیتده ایسه ملتك بتون افرادی حقوقاً یکدیکرینه مساویدر . خصوصی ، روحانی امتیازلره مالك هیچ برصنف موجود اوله‌ماز . خلیفه داخل اولمق اوزره هرکس اعمالندن مسئولدر .

شوقدر واركه : «دنیا آخرتك تارلاسیدر. » دیین «دین» ایله «ملت» مفهوملرینی برعدایدن اسلامیت شریعتله دنیایی آییرمامشدر. بو ایکی جهت ، حیاتك هر صفحهٔ تظاهراتنده انفصالی ممکن اولمیان اجزای اصلیه‌سندر . معنوی قوتلردركه ، مادی ساحه‌لرده انتظامی وغایه دینلن مفکوره‌لری تولید ایدر . هیچ برشی مقصدسزوسببسز اوله‌میه‌جغندن مساعیٔ مادیه‌ده بلاسبب دکلدر. مسلمانلق حیات دنیایی برمنتها اوله‌رق تلقی ایتمز . دیکر برعالمه منتهی برطریق عد ایدر .

بونك ایچون یکدیکرینه مربوط اولان مادی ومعنوی حیاتی اصلا تفریق ایتمز . اسلامیت ساده عقائد وروحیاتله اکتفا ایتمیه‌رك معاملات ناسه عائد کافهٔ اموری ، اجتماعیاتی ، فنیاتی ، تاریخی ، علومی احتوا ایتمك اوزره برمؤسسهٔ کلیه وجوده کتیرمشدر . بناءً علیه : مسلمان ومتدین اولان تورك دین ودنیاسنك ناظمی اولان برقانون طانیرکه اوده قرآن کریمدر.

کورولیورکه : بتون ادعالره رغماً هیئت اجتماعیه‌مز هیچ بر بقایا ایله معلول دکلدر . بلکه اصل حیاتمزدن ، اجتماعیاتمزدن ، روحمزدن تطهیری اقتضا ایدن بر بقایا واردركه : اوده تحلیله ، تدقیقه غیرمستند ، ماهیت علمیه‌سی، قیمت تطبیقیه‌سی اولمایان عندی غربجیلق جریانندن عبارتدر . پك حقسز اوله‌رق (لائیق) بر اساس عد اولنان «دموقراسی» عصرلردنبری اسلامیت محیطنده یشامش وتجلیات کونا کونیله جهانی نورلاندیرمش برعمده‌در . یالکز اسمنك «حقوق عباد» اولمسی ، فرنکجه اولمامسی بر قصور اوله‌جق‌كه غربجیلرمزی علاقه‌دار ایتمیور . «حقوق عباد» او قدر واجب‌الرعایه برحق، طرز اداره‌ده اوقدر مجبوری‌الاجرا برعمده‌درکه هرکس بوحدودی تجاوز ایتمامکله ومحافظه ایتمکله مکلفدر. «نفع عام ایچون ضرر خاص اختیار اولنور» «جمهوره مخالفت قوهٔ خطادندر. » دساتیری بوروحی افاده ایده‌جك اساسلردر . حیات عمومیه‌ده بالذات اك یوکسك مقامادن اك اوفاق مأموریته‌قدر هرکس امتك امور وخصوصاتنك تسویه‌سی ایچون اجیر خاص موقعنده اولوب آنجق جمهور مسلمینك رأیی حاکم ونافذدر .

جمعیت حیاتی بوقدر شمول ووضوح ایله ، غربك دها واصل اوله‌بیلمکدن چوق اوزاق بولندیغی بر فکر تجدد وعدالتله ساحهٔ تطبیقاته ایصال ایدن اسلامیت ؛ نصل اولورده دین ایله دنیایی آییرر؟ مسلمانلغی خریستانیت اقانیمله ممزوجاً تدقیق ایتمك پك یاکلش بر یولدر . اسلامیتی بشقه یوللردن دکل ، روح صافیته حلول ایتمك، فکر تدقیق وتحلیل وتعقیبی اساس اتخاذ ایلمك شرطیله احاطه‌یه چالیشمق لازمدر. یوقسه یاکلش مبدألردن حرکت ایدیلیرسه اساسات شرعیه‌دن ملهم قانونلرمزده قرون وسطائی بر ذهنیت کوروله‌بیلیر ، مجله‌نك ملتی برعصر ترقیدن محروم براقدیغی ، عنعنانك مانع ترقی اولدیغی یولنده جابجا منکسرالحقیقه رؤیتلر ظهوره کلمش اولور. بیك اوچیوزسنه‌اول مدنیتك، عصریلکك اك یوکسك اساساتنی قوران مسلمانلق، معاملاتنده، عقوباتنده‌ده غربك بیك برجریان ایچنده وجههٔ استقامتنی ، رهای اجتماعیسنی، نور وجدانیسنی غیب ایدن استحاله‌یه محتاج دکلدر . «حقوق اسلامیه» وقوهٔ تأییدیه‌سی اولان «قوانین شرعیه» هرزمان ایچوندر ، احوال روحیهٔ بشریه‌یه موافق ، اك یوکسك برقیمت علمیه‌یی حائزدر .

حسن حکمت

هندستانده استقلال مجاهده‌لری

امام‌الهند مولانا ابوالکلامك انکلیز محکمه‌سنه خطاباً ایراد ایتدیکی نطق

٤

شریعت اسلامیه مسلمانلره ظلمه دوچار اولدقلری زمان ایکی یول کوسترمشدر . برنجیسی اسلام حکومتنك استبدادینه، ایکنجیسی اجنبی حکومتنك استبدادینه قارشیدر. برنجی یول امربالمعروف ونهی عن‌المنکر وظیفه‌سنی ایفا ، حقی اعلان وظلمی تقبیح ایتمکدر . ایکنجی یول قیلیجی چکوب حرب ایتمکدر. هرایکیسنده‌ده مسلمانلر جانلرینی فدا ایتمکله رحمت الهیه‌یی امید ایدرك، دنیا وآخرتده فلاحی تمنی ایلیه‌رك کمال صبر ومتانتله اولومی قارشیلامقله مأموردرلر . بوندن

طولانی ظالم والیلرله مجادله ایدرکن مسلمانلرك جام شهادتی نوش ایتدکلرینی کوردیکمز کبی کلمهٔ حقی اعلان واعلا اوغورنده اجنبیلرك الیله واصل مرتبهٔ شهادت اولدقلرینی کورورز . مسلمانلر بو وادیده اقوام سائرهنك کافهسنی کچمشلر و بوندن طولانی کرك « فعالیت عسکریه » لری، کرك « فعالیت مدنیه » لری اعتباریله بی نظیر قالمشلردر.

بو ایضاحاتمزدن هندستان مسلمانلرینك ایکنجی خط حرکتی اختیار ایدرك انکلترهیه اعلان حرب ایتمهلری واولو تجربهیه قدر اونکله مجادله ایتمهلری اقتضا ایتدیکی آشکاردر. حال بوکه هندستان مسلمانلری برنجی خط حرکتی ترجیح ایدرك سلاح قالدیرمایهجقلرینی ، قان دوکمیهجکلرینی ، انکلترهیه بویقوتاژ تطبیق ایتمکله ، انکلتره ایله تشریك مساعی ایتمهمکله اکتفا ایدهجکلرینی بیان ایتدیلر . وبو صورتله انکلتره حکومتنه قارشی آنجق بر حکومت اسلامیهیه قارشی تعقیب اولونابیلهجك بر خط حرکت تعقیب ایتمش اولویورلر . کرچه هندستان مسلمانلرینك برنجی خط حرکتی تعقیب ایدرك انکلترهیه اعلان حرب ایتمهلرینه امکان یوقدر . فقط بو مسلمانلر کندیلرینی انکلیز طوپلرینك آغزینه آتمقدن ، انکلیزلرك یوللی پارچهلانمش کوودهلریله سد ایتمکدن عاجز دکللردر . انکلترهنك بو مسامحهکارلغی تقدیر ایتمهسی ایجاب ایتمزمیدی ؟

حکومتك محضا بنی جزایه دوچار ایتمك ایچون بورایه کتیرمهسنی بنی هیچ بر وقت متأثر ایتمز . بنی متأثر ایدن جهت ، بر مسلمانك طوغریسی سویلهمهسی طلب اولوناجنی یرده، قانون جزانك یوز یکرمی دردنجی مادهسی حقی سویلهیهنی دوچار جزا ایتدیکندن طولانی، هر مسلمانك صوصمهسنی ایستهمك ومسلمانلرك ظالمه « ظالمسك ! » دیمهلرینه مانع اولمقدر .

حال بوکه مسلمان، تاریخ اسلامك ایلك دورلرنده الا جبار حکمدارلره قارشی : « ظالمسکز ! » دیر وهیچ بر جزادن ، هیچ بر اشکنجهدن قورقمازدی ! بو وضعیت ایله ۱۲۴ نجی مادهکزك احداث ایتدیکی وضعیتی بر کره مقایسه ایدیکز !

فقط بك الیم اولمقله برابر شوراسی قابل انکار دکلدرکه بو شرفسز انقلابدن ، اجنبیلرك دیار اسلامیهیه مسلط اولمالرندن بالذات مسلمانلر مسئولدرلر . چونکه مسلمانلر حیات اسلامیهنك بوتون خصائصنی ضایع ایتمشلر، عبودیت رذائلنك کافهسنی قبول ایلمشلر وحال حاضرلریله اسلامك باشنه بر فلاکت کسیلمشلردر . بونی سویلیورکن ومسلمانلر آرهسنده ظالملره یاردا قجیلق ایدن، ظلمه پرستش ایدن آدملر بولوندیغنی کوریورکن قلبم پارچهلانیور . فالی الله المشتکی ، ثم ، الی الله المشتکی!

یالکز مسلمانلرك بو فجیع حالی هیچ بر وقت اسلامك تعالیم غراسنی لکهلیهمز. کتاب کریممزك حفظ ایتدیکی بو تعالیم مسلمانلرك اجنبیلره، مستبدلره قول، کوله اولهرق یاشاملرینی هیچ بر وجهله تجویز ایتمهیور. بالعکس دائما حر یاشاملرینی، یاخود ناموسلریله اولملرینی امر ایدیور.

بوندن طولایی در که اون ایکی سنه مقدم، نشر ایتمکده اولدیغم (الهلال) ده مسلمانلره شونی خاطرلاتمشدم که: « مسلمانلره اجداد عظاملرندن کندیلرینه انتقال ایدن الك شانلی میراث، حریت اوغورنده مجاهده، حقی اعلا اوغورنده جان ویرمکدر. بناءً علیه بو میراثه بحق صاحب اولملری لازمدر. دین اسلام مسلمانلرك هر کسدن وسائر وطنداشلرندن اول خدمت وطنیهیه شتابان اولملرینی امر ایدیور . مسلمانلر بو کبی حرکات ملیهنك قوروغی دکل ، باشی اولملیدر . » الهه بیکلرجه شکر که بنم بو دعوتم هبا اولمادی . بالعکس اجابتله قارشیلاندی. بو کونده لله الحمد مسلمانلرك قوللرینی صیوایهرق ایشه باشلادقلرینی، حرکات ملیهیه اشتراك ایتدکلرینی کوریورم .

بوراده انکلترهنك خلافت اسلامیهیه قارشی ارتکاب ایتدیکی مظالمی تکرار ایتمك ایستهمیورم. بونلری هر کس بیلیور. یالکز شونی سویلهمکله اکتفا ایدهجکم که شو ایکی سنه ظرفنده بر کون بر کیجه کچمهمشدرکه بن هر کسه قارشی بو مظالمی اعلان ایتمش اولمایایم. هر کسك اوکنده باغیرامامکه: خلافت اسلامیهیی ایاقلریله چیکنهینن ، هندستانده ارتکاب ایتدیکی فجایعدن طولایی ندامت طویمایان دولت ، بو مملکتك برتك اولادندن ذره قدر صداقت بکلهیهمز. چونکه بو دولت، اسلامك ومسلمانلرك بی امان دشمنی اولدیغنی اثبات ایتمشدر .

بز بو حکومتك ظالم اولدیغنی وازالهاید لمسی لازم کلدیکنی سویلهیورز. حکومت نیچون حدت ایدیور ؟ اکر ظالم اولدیغی حالده « عادلسك، بیلدیککدن واز کچمه ، تعقیب ایتدیکك یولده دوام ایت! » مآلندهمی سوزلر سویلهیهلم؟ بو کا صورت قطعیهده امکان یوقدر .

غریب اولان جهت، حکومتك ایکی اکسیك نطقی بولوب اونلری علیهمده مدار اتهام عد ایتمهسیدر. عجبا حکومت بونلردن باشقه بر شیء بولمادیمی ؟ یازدیغم بیکلرجه مقالهلر، ایراد ایتدیکم بر چوق نطقلر ایچنده یالکز بو ایکی نطقیمی بولدی ؟ حکومت بوتون یازیلریمی الله آلسه هر برنده اختلالجویانه فکرلر بولابیلیر .

حکومت پك اعلا بیلیرکه اختلال پرنسیپلریله انسیتم یکی دهکلدر. بالعکس الك کوچوك یاشمدن بری بونلرله مشغولم. اون سکز یاشمدن اعتبارا حیاتی تحریریهیه باشلادم. بوتون کنجلکمی یازی یازمقله، نطق ایراد ایتمکله افنا ایتدم. بوتون ملتی اختلال پرنسیپلرینی قبوله دعوت ایتدم. بوندن طولایی حکومت بنی توقیف ایدرك درت سنه حبس ایتمشدی. فقط بو ده بنی ایفای وظیفهدن منع ایتمهدی . الك شدتلی مراقبهلر آلتنده هر کسی ایقاظه چالیشدم . ذاتا حیاتمك یکانه هدفی بودر .

بناءً علیه بکا اسناد ایتدیککز تهمتدن تبرییه هیچ محل یوقدر،

چونكه سزك تهمت عد ايتديككز بو حركت اسلاميه‌يى بن احضار ايتدم و بو حركتدركه افكار اسلاميه‌ده عظيم بر انقلاب ياپمش، مسلمانلرى بو كونكى وضعيته ايصال ايلمشدر. مسلمانلر بنم فكرلرمى قبول ايتمكله سزك نظركزده بنم شريك جرمم اولمشدر و بنم اوزرمده تطبيق ايده‌جككز جزايه استحقاق كسب ايلمشلردر. بن ۱۹۱۲ سنه‌سنده نشرينه باشلاديغم (الهلال) مجموعه‌سيله مسلمانلرى بو جنايته تشويقه باشلامش، هندولرله توحيد مساعى ايتملرينه چاليشمشدم. حكومت بو مساعى‌يه تحمل ايده‌مدى. (الهلال) ى سد ايتدى. بن ده (البلاغ) ى اصداره باشلادم. بو سفر حكومت بنى دردست ايتدى و حبس ايتدى. (الهلال) ك خلاصهٔ نشرياتى «اولوم ويا حريت» دى. بو كون (مهاتما غاندى) نك هندولر آره‌سنده نشر ايتمكده اولديغى دعوتى بز ۱۹۱۴ سنه‌سنده تماملامشدق. محبسدن چيقدقدن صوكره ينه اسكيسى كبى پره‌نسيپلرمى نشر ايتمكه باشلادم. (قالكوتا) ده تحت رياستمده عقد اولانان خلافت قونغره‌سنده شو قرارك اتخاذينه سائق اولمشدم:

«حكومت ضلالتنده دوام ايدرك خلافته متعلق مطالبمزى ديكله‌مديكى تقديرده مسلمانلر اوامر دينيه‌يه توفيقاً حكومتله هر رابطه‌يى كسمكه مجبور اولاجقلردر.»

ينه بو قونغرده شريعت اسلاميه‌يه كوره حكومته مسلمانلرك اشتراك مساعى ايتمه‌ملرى لازم كلديكنى ايضاح ايتمشدم.

ينه عينى قونغره‌ده مسلمانلرك، بو حكومتك خدمت عسكريه‌يه سالك اولماملرى لازم كلديكنى، چونكه بو حكومتك خلافتله حرب ايتديكنى سويله‌مشدم. شايان دقتدر كه حكومت (كراچى) ده بو سوزلرى سويله‌ينلرى جزا ديده ايتديكى حالده بنى جزايه چارپمايور. حال بوكه غزته‌لرده دفعات ايله بو حكم دينى‌يى اعلان ايتمش، رياستم آلتنده انعقاد ايدن اوچ خلافت قونغره‌سنه بو قرارى ويرديرمشدم. كچن ايكى سنه ظرفنده بوتون هندستانى طولاشه‌رق خلافت مسئله‌سى، استقلال مسئله‌سى حقنده نطقلر ايراد ايتمشدم.

۱۹۲۰ سنه‌سنك كانون اولنده (ناغبور) شهرنده انعقاد ايدن بويوك خلافت قونغره‌سنده، ۱۹۲۱ سنه‌سنك نيسانده عقد اجتماع ايدن جمعيت علمايه وسائر جمعيتلرده رياست ايتمش، هپسنده نطقلر ايراد ايتمش، بوتون بو سوزلرى سويله‌مشدم.

بو نطقلرده وارد اولان مطالب حكومتك خوشنه كيتمه‌يورسه نيچون بو نطقلرمدن طولايى بنى دوچار جزا ايتمه‌يورده يالكز ايكى نطقمى سر رشته اتخاذ ايديور؟!..

بزم خط حركتمز حكومته قارشى ترك موالاتدر. قارشيمزده حكومت سلاحلريله طوريور و بزى ازمك ايسته‌يور. فقط بو بزى قورقوتاماز، بزم ماديه و مادى سلاحلره اعتقادمز يوقدر، بز يالكز واحد قهاره ايمان ايدرز. ويرديكمز فداكارلقلره ايناييورز. بو كون سلاح استعماله جواز ويرمه‌يورز. سلاح استعمالى اقتضا ايتديكى زمان شرعاً استعمالنده بأس اولماديغنه قائم. فقط شيمديلك بوكا امكان يوقدر.

بناءً عليه حكومتك بزه قارشى تعقيب ايتديكى خط حركت شايان استغراب دكلدر. حكومات ظالمه‌نك حريت وحق امحا ايچون بوتون وسائل شدتى استعمال ايتمه‌سى پك طبيعيدر.

حكومت بنى (اختلال) ايله اتهام ايديور. (اختلال) نه ديمكدر؟ بونى آكلامق ايسترم. «اختلال» بو بزم هنوز موفقيته اقتران ايتمه‌ين تشبثاتمزميدر؟ اختلال بو ايسه بن ده اختلالجى‌يم. وايشته قارشيكزده بولونيورم. ايسته‌ديككز جزايى تطبيق ايديكز. فقط اييى بيلكزكه بزم تشبثاتمز موفقيتله تتوج ايتديكى زمان سزك اختلال تسميه ايتديكز حركات «وطنپرورلك» و «حريت اوغورنده جهاد» نامنى آلير. دون ايرلاندا رهبرلرينه سزده عاصى و اختلالجى ديپورديكز. فقط بو كون بونلره «حريت قهرمانلرى» ده‌نيليور.

حريت، ظلم وقهرك دوكديكى قانلرله اروا اولونور. هندستان حكومتى ده بو وظيفه‌يى ايفا ايديور.

سوزمى بيترمه‌دن اول بو دعواده بنم عليهمده چاليشان وطنداشلرمه‌ده بر قاچ سوز سويله‌مك ايسترم:

«افنديلر، امين اولكزكه سزك طرز حركتكزدن شخصاً هيچ متأثر دكلم. حتى سزى يالانجيلق وتزوير ايله‌ده اتهام ايتمم. چونكه بوتون سويله‌دكلركز طوغريدر. يالكز حكومتك استبدادينه، ظلمنه، اسلامه قارشى اعلان ايتديكى حربده حكومته ظهير اولمقله الله‌ه قارشى عصيان ايتمش اولويورسكز. امينم كه وجدانكز سزى توبيخ ايديور. فقط سزى بو طرز حركتى اختياره مجبور ايتدكلرينى بيليورم. چونكه فقيرسكز. باشقه بر واسطه ايله قارنكزى طويورمغه امكان بولاميورسكز. كنديكزده حق اوغورنده فلاكتلره، مصيبتلره تحمل قدرتى ده كورميورسكز. بناءً عليه سزى تقبيح ايتمه‌يورم. سزى عفو ايديورم وجناب حقك ده سزى عفو ايتمه‌سنى تمنى ايديورم.

بوندن باشقه دعوى وكيلى ده كندى وطنداشمدر. ناصل بر آدم اولديغنى بيلمه‌يورم. فقط كوريورم كه دعوا ايله علاقه‌دارلغى آلديغى پاره‌دن عبارتدر. بوندن طولايى ده كنديسنه قارشى هيچ بر اغبرار حس ايتمه‌يورم. يالكز جمله‌سنه قارشى پيغمبر اسلامك شو دعاسنى تكرار ايده‌جكم: «اللهم اهد قومى فانهم لايعلمون: يا ربى قوممى مظهر هدايت ايله، چونكه جاهلدرلر.»

حاكم افندى! سزه ده آنجق بندن اول بو وضعيتده طوران مؤمنلرك سويله‌دكلرينى سويليه‌جكم: «فاقض ما انت قاض، انما انت تقضى هذه الحياة الدنيا = نه حكم ويره‌جك ايسه‌كز ويريكز. سزك حكمكز

آنجق بوحیات دنیایه عائددر . » چونکه ذره قدر براغبرار ، ذره‌قدر برالم حس ایتمه‌یورم. جزا کز نه‌اولورسه اولسون ، بونك اهمیتی یوقدر. چونکه بنم دعوام حکومت ایله‌در . بر شخص ایله دکلدر . حکومت یوزوق اولدقدن صوکره حکومت مأمورندن خبر اومولاماز .

سوزلری عین‌موقعده طوران بویوك براوروپالینك عینی‌وضعیتده ایکن سویله‌دیکی سوزلرله‌بتیره‌جکم :

« اك آغیر جزایی ویریکز . چونکه سز جزایی ویریورکن بنم حقمده بلکه‌برآز شفقت حس‌ایدرسکز . حال‌بوکه بن‌سزك‌جزا کزی دیکله‌یور ایکن ذره قدر براندیشه حس ایتمیه‌جکم . »

حاکم‌افندی! سوز اوزادی . آیریلق‌زمانی کلدی. بوراده آره‌مزده کچەن حادثه‌نی تاریخ قید ایده‌جکدر . بز بو حادثه‌یی برلکده احداث ایلدك . سز حاکملك صندالیه‌سندن ، بن جانیلر موقعندن بوحادثه‌یی احضار ایتدك . بزدن‌صوکره کله‌جکلر ایچون عبرت تشکیل ایده‌جك اولان بوایشی آرتیق بیتردلم . مورخ بکله‌یور . استقبال بوایشی اتمام ایتمه‌مزه انتظار ایدییور . چونکه بومحکمه‌نك ایشی بیتدکدن صوکره دیکر برمحکمه‌نك قاپوسی آچیله‌جقدر . بومحکمه‌قانون الهی محکمه‌سیدر ! . »

صوك

استاد محترم محمد علی عینی بك افندی‌یه

کچنکی مقاله‌مك چوق اوزامه‌سی حسبیله ایکنجی مبحثی ایکنجی مقاله‌مه بیراقمش ایدم اونلری‌ده یازییورم :

۱ — من عرف نفسه فقد عرف ربه

بو وجیزهٔ مبجله « احادیث مشتهره » دندر . « حدیث » لفظی علی‌الاطلاق سوز وبالخاصه اکا بردن مأثور وجیزه‌لر معناسنه اولمقله دوردنجی عصره یعنی آرتیق علم حدیثك جمع وتدوینی کماله ایرنجه‌یه قدر (ذات لاهوتی سمات نبوت پناهی ، اصحاب کرام ، تابعین ، تبع تابعین ، ائمهٔ مجتهدین وسائر اجلهٔ دین) دن منقول بالجمله وجائز کونا کون مقصدله انواع تألیفاتده ضبط اولونمشدر . ایلك مؤلفلر احکام دینیه‌یه عائد اثرلرنده بالاده‌کی‌ذواتك اقوالنی قاریشدیرمشلر وجمله‌سنك کلمات جلیله‌سندن‌ده نقل ایله‌مشلردر . تربیهٔ دینیه‌یه ، زهدیاته، اخلاقه متعلق اثرلرده‌ده بونلرك‌انواعی مسطوردر. برده یالکز اقوال‌نبویه‌یی حاوی اولانلرواردرکه معلوم کتب احادیثدر. بونلرك اکثری صحیح وضعیف وموضوع نامریله اوچ بویوك‌اقسامی شامل احادیثی‌حاویدر. بعضیلری (صحاح) نامی آلتنده انجق صحیح حدیثلری جمع ایتمشلردرکه (صحاح سته) [۱] بو جمله‌دندر . رسول‌الله افندیمزه افترا اوله‌رق برطاقم منقولات واردرکه بونلره (احادیث موضوعه) دیرلر . (ابن‌الجوزی ، امام صنعانی ، علی‌القاری) تالیفاتی اولان (موضوعات) کتابلری مشهوردر. برده راویسی نقل ایدلمه‌یرك السنهٔ ناسده (ضرب مثل) کبی تداول ایدن کلاملر واردرکه بونلره (احادیث مشتهره) دیرلر . بونلرك ایچنده بالاده سویله‌دیکم کلماتك هپسندن بولونور. یعنی حدیث پیغمبری‌نك انواعندن ، اصحاب وتابعین الخ آثارندن ، حتی اسکی شعرك برمصرعی بیله بولونور . بونلردن بعضلری بزم خلقمزك لساننده بیله شایع اولمشدر. (ضرب مثل) لریمزك ایچینه صوقولمشدر. عوام ناس ، بلکه علم حدیث ایله مشتغل اولمایان بعض خواص [۲] بونلردن خیلیسنی احادیث نبویه صاندقلری جهتله بعض علما بونلری جمع ایدوب کونا کون نامرله افراد ایله‌مشلر واوو جائزك کیملره منسوب اولدیغنی واونك حقنده علما طرفندن نه‌لر سویله‌نیلدیکی آنك ضمننده بیان ایتمشلردر . موضوعمز اولان اثر مناسبتیله کتبخانه‌مده بوعلمه دائر موجود اولان آثاردن بحث ایدیله‌جکدر .

احادیث مشتهره‌دن برقاچ مثال :

اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنورالله — غریب، ضعیف، موضوع[۳]
اختلاف امتی رحمة — لااصل‌له ، ضعیف
اذا لم‌تستح فاصنع ماشئت — صحیح
اذاجاءالقضا عمی‌البصر [٤]
اذکروا موتاکم بالخیر [٥]
استفت قلبك — صحیح
اشتدی ازمته تنفرجی — موضوع
اطلبوا الخیرعندحسان‌الوجوه — موضوع،ضعیف،حسن
اطلبو العلم ولوبالصین — موضوع
ان‌الله جمیل یحب‌الجمال — صحیح [٦]
ان من‌الشعر لحکمة — صحیح
انا عند ظن عند ربی — صحیح
انا عندالمنکسرة قلوبهم — موضوع
انا مدینة العلم وعلی بابها — موضوع
ایاکم وخضراءالدمن — موضوع
الارواح جنود مجندة الخ — صحیح
الاعمال بالنیات — صحیح

[۱] (بخاری ، مسلم ، ابوداوود ، نسائی ، ترمذی ، ابن ماجه) بعضیلری (ابن ماجه) یرینه (موطأ)ی ترجیح ایتمشدر . (بخاری ومسلم)ه آیریجه (صحیحین) دیرلر .

[۲] امام غزالی ، امام‌الحرمین کبی اجله بو میانده‌در . فقهای حنفیه‌نك قسم اعظمی‌ده محدثلکله معروف دکللردر .

[۳] حقنده شواوج تورلو حکم ویرلمشدر . دیمکدر . اختصاره رعایت ایچین بویله یازیلدر .

[٤] احادیث مشتهره کتابلرنده بوعباره یوقدر. فقط بوکا یاقین‌وبومألده حدیثلر واردرکه جمله‌سی براصل صحیحه دلالت ایدر .

[٥] احادیث مشتهره کتابلرنده بوعباره ایله یوقدر . بزده بوعباره ایله شایع اولمشدر . فقط بوعباره‌یه مشابه ویاخود بومعناده اوله‌رق(صحیحین)دن ماعدا کتب‌سننده کورولیور . (حسن) درجه‌سنده‌برقوتی اولدیغی اکلاشیلیور. زیاده تفصیله مقاله‌مز مساعد دکلدر .

[٦] شراح حدیث بوراده (جمال) دن مقصد تمیزلك وشرف ووقاری محافظه‌در دیورلر . کوزللك دکل .

نمونه اوله‌رق یالکز (الف) حرفندن اسکی یولده اوقومش یازمش اولانلریمزك جمله‌سنه مجهول اولمایان (احادیث مشتهره) دن برمقدارینی غایت مختصر اوله‌رق یازدم. برفرصت بولورسه‌م علم حدیثك غایت نادر حقایقنی شامل بر مقدمه ایله (احادیث مشتهره) دن بزده مشهور اولانلری مختصر ومفید شرح ایتمك ایسترم.

شیمدی (من عرف نفسه فقد عرف ربه) اثرینه کله‌لم.

امام سیوطینك نسخه‌سی اندر (الحاوی) نامنده‌کی یوزه قریب رسائلی شامل بویوك براثرنده بررساله دخی بواثرك تحقیقنی شاملدر. اثرك علم حدیثه عائد وضعیق حقنده دیبورکه: بوحدیث (صحیح) دکلدر. امام نووینك فتاواسنده بو بابده واقع اولان سؤاله جواباً بویورمشلرکه: [بواثر (ثابت) دکلدر. ابن تیمیه‌ده بو فکرده‌در. زرکشی (احادیث مشتهره) سنده (ابن السمعانی) دن نقلاً بونك اکا بر صلحای اسلامدن (یحیی بن معاذ الرازی) نك کلامی اولدیغنی سویله‌مشدر. اثرك بو قسمنه دائر سیوطینك بیانی بوندن عبارتدر. (اسنی المطالب فی احادیث مختلفة المراتب) ده بوکلام (ابوسعید الخراز) ه اسناد اولونمشدر.

ینه نسخ نادره‌دن اولان و(احادیث مشتهره) نك اك مفصللرندن بولونان (کشف الخفا ومزیل الالباس مما اشتهر من الاحادیث علی السنة الناس) عنوان طویلنی شامل شیخ اسماعیل عجلونی‌نك بر اثرنده سیوطینك بالاده‌کی منقولاتی سرد ایدلدکدن صوکره ابوالمظفر بن السمعانی‌نك (قواطع) ده‌کی قولی‌ده (مرفوع اوله‌رق معروف دکلدر) طرزنده نقل ایدییور. ابن الغرس بالاده‌کی منقولاتی اصول مستحسنهٔ مؤلفین اوزره نقل ایله‌دکدن صوکره کندی طرفندن (فقط کتب صوفیه بونکله مالیدر. شیخ محیی الدین عربی ایله دیکرلری بر حدیث سوق ایدر کبی بونی‌ده ایراد ایلرلر. فقط جامع الصغیر شارحی شیخ حجازی واعظ [١] استادیمز بزه بویوردی‌که: شیخ محیی الدین عربی حضرتلری حفاظ حدیثدن معدوددر. بعض یارانمز دیدی‌که: شیخ محیی الدین حضرتلرینك بوبابده بیانی شویله‌در: کرچه بوحدیث روایت طریقیله ثابت دکلسه‌ده بزم نزدیمزده کشف طریقیله ثابت اولمشدر) دییوب امام سیوطینك بوبابده (القول الاشبه فی حدیث من عرف نفسه فقد عرف ربه) نامنده بررساله‌سی اولدیغنی بیلدیره‌رك سوزینه ختام ویرییورکه مذکور رساله بزم بومقاله‌مز منقولاتنه اساسدر.

ینه (کشف الخفا) دیرکه: نجم الدین الغزی (اتقان مایحسن من الاخبار الدائرة علی الالسن) نامنده‌کی بو علمه دائر اثرنده دیمشدرکه: امام ماوردی (ادب الدنیا والدین) حضرت عائشه‌دن نقلاً (انسانلر ایچنده ربیسنی عارف کیمدر) طرزنده رسول الله افندیمزه بر سؤال ایراد ایدلمش. افندیمزده (نفسنی اك ایی بیلن) [٢] بویورمشلردر.

علی القاری‌نك مشهور (موضوعات) نده بالاده‌کی منقولاتمز مجملاً ایراد قیلنمشدر. یالکز شو نکته‌یی علاوه ایله‌مش: بو (من عرف الخ) کلامی (ومن یرغب عن ملة ابراهیم الا من سفه نفسه) آیت کریمه‌سندن مستفادر. «انتهی»

لغز قبیلندن اولان بوکلامك حلی شویله اولسه کرکدر: ابراهیم علیه السلامك ملتی یعنی دینی توحیددر. یعنی (معرفة الله) در. بو معرفة اللهدن انجق سفیه النفس اولانلر اباواعراض ایدرلر. (سفیه النفس) که دقتسز، صایغیسز، عزت نفس صاحبی اولمایان ونفسنك، ذاتنك حقیقت کمالنی بیلمه‌ین ذلیل النفسدر. شیخ غالبك:

خوشجه باق ذاتکه کیم زبدهٔ عالمسین سن
مردم دیدهٔ اکوان اولان آدمسین سن

نکتهٔ مولویه‌سندن خبردار اولمایان عادی، زبیدی کیمسه‌لره‌دیرلر.

شو تفصیلاتدن شویله برخلاصه چیقار:

«من سفه نفسه ای سهی وجهل نفسه فقد جهل ربه = نفسنی بیلمه‌ین ربیسنی‌ده بیلمز.» بونك‌ده عکسی بالطبع شویله اولور:

ومن عرف نفسه فقد عرف ربه = نفسنی بیلن ربیسنی‌ده بیلیر. والله اعلم.

امام سخاوینك (المقاصد الحسنه فی بیان کثیر من الاحادیث المشهرة علی الالسنه) نامنده‌کی اثری ایسه جمله‌سنك مأخذی اولمق اعتباریله بالاده‌کی منقولاتمزدن فضله بر شی سویله‌مه‌مکده‌در. یالکز (ابن السمعانی) نك (قواطع) ده (یحیی ابن معاذ) ه اسناد ایتدیکی کلام (حسن، قبح عقلیمیدر، شرعیمیدر؟) مبحثنده ایمش.

(المقاصد الحسنه) نك خلاصه‌سی اولان تمییز الطیب) فضله بر سوز یازمامشدر.

ابو الفضل المقدسی (تذکرة الموضوعات) ده ذکر ایتمه‌مکله بونك (حدیث موضوع) اقسامندن دخی اولمادیغنه ذاهب اولمشدر. زیرا محققین حدیث عندنده بوکلامك اصلی هیچ [illegible] دکلدر. یعنی (حدیث موضوع) بیله صاییلمز. چونکه (حدیث مر[illegible]ع) یالانجیلغی ثابت اولان کیمسه‌لرك عنعنه‌سیله حضرت پیغمبر افندیمزه برسوزی اسناداله (بو کلام رسول اللهدر) دییه نقل ایله‌دکلری کلامدر. معلومدرکه یالانجی دینیلان کیمسه‌نك بعضاًدن کرچکدن حضرت پیغمبرافندیمزدن صحیح اوله‌رق برحدیث روایت ایله‌مسی محتملدر. بو، بیر. رسول الله افندیمزه یالاندن حدیث اسناد ایدنلر ایچنده بعضاً آبدال صوفولرده وار. پك مشهوردرکه صوفونك بری (خلق حکما ومتکلمینك لافلریله مشغول اولوب قرآن کریمك قرائتنی اونوتمشدر) دییه (فضائل قرآن)

[١] علمای رومدندر. فضل وکمالیله علمای عربك مقبولی اولمشدر. ذاتاً مکهٔ مکرمه‌ده اقامت ایله‌دیکی جهتله (حجازی) نامنی آلمشدر. عربی، فارسی، تورکی اشعاری واردر. درویشان عاشقان مولویه‌دندر.

[٢] سئل علیه السلام من اعرف الناس بربه قال اعرفهم بنفسه

حقنده بر چوق حدیث اویدورمش وکندیسی اعتراف ایلەمشدر . بویله صوفولر ایچنده بر چوق‌ده کرچکدن حدیث نبوی‌یی ایشیتوب روایت ایدن بولنه‌مزمی ؟ بو ایکی . امام بخاری کبی بعض مسائلده غایت تعصب کوسترن ذوات ؛ کندی مشربنده اولمایانلرك روایتنی قبول ایلەمەمش و بلکه‌ده بعضلرینك (جرح) نده افراط ایده‌رك (تضعیف) وحتی (تکذیب) ایلەمشلردر . مثلا حضرت بخاری امام اعظمی صاحب رأیدر دیه منقولاتنی قبول ایلەمز ، بلکه بر چوق محلده ضمناً مؤاخذه ایلر . امام اعظم افندیمز حضرتلری ایسه بالجمله ائمه‌نك اعظمی اولدیغی محققدر . بناءً علیه امام بخاری وامام احمد ابن حنبل درجه‌سنده کیلر اولماسه بیله بر قسم محدثینك بویله تعصب الجاسیله بعض آزاده مشرب راویلری تضعیف ویا تکذیب ایلەمەسی قابل دکلیدر ؟ خصوصاً بالآخره ـ ائمه‌نك رأی ورضاسی خلافنه اوله‌رق ـ نامlرینه مذهبلر احداث ایدیلوب‌ده هرمذهب رجالی ایچنده مذهبی اصول وقواعدینی تأیید وترجیح غیرتنه دوشدکلری هنکامده کندی ایشلرینه کله‌ین حدیثی جرح وتضعیف ، کلن ضعیفی دخی تصحیح ایله‌ین فضله غیرت کشلر بولوندیغی محققدر . بناءً علیه : براز داها افراط ایدوب‌ده ضعیفی دخی موضوع درجه‌سنه ایندیرن اوله‌مازمی ؟ نیته‌کیم (ابن الجوزی) مشهور (موضوعات) نده کتب صحاحده بولونان بعضی احادیثی موضوع عد ایله‌دیکی مشهوردر .

امام سیوطینك (اللآلی المصنوعه فی الاحادیث الموضوعه) نامی آلتنده ابن الجوزی موضوعاتنی تصحیح ایچین اوچ جلد کبیری واردر .

یحیی ابن معاذ الرازی‌یه ، یاخود ابوسعید خرازه اسناد اولونان اشبو کلامك بر کره او ذاتلرك برینك کلامی اولدیغنه دلیل ایستر . چونکه بو کلام بو ذاتلرك آغزندن صدور ایله‌سه بیله محتملدرکه انلر ایشیتدکلری کلام رسول اللهی راویسز نقل ایتمش اوله‌بیلیرلر . بعض اصحاب بیله بو یولده کلام رسول اللهی مفهوماً سویلەمشلردر . نیته‌کیم امام ماوردینك نقل ایله‌دیکی (سئل علیه السلام من اعرف الناس بربه قال اعرفهم بنفسه) حدیثی دخی بونی مؤیددر . چونکه بو (من عرف نفسه فقد عرف ربه) اثرینك مؤکد طرزنده عینیدر . کذلك علی القارینك استنباطنه کوره آیتله دخی بو معنا مؤیددر . واجلهٔ عرفای اسلام اولان محققین صوفیه‌نك قبولیله مشیددر . بوندن طولایی شیخ اکبر حضرتلری بو اثرك علی طریق الشهود تصحیح ایدلمش احادیثدن اولدیغنی سویلەمشدر . بنم اعتقادمجه هر برلری مجتهد مستقل اولان وعین زمانده کلام الله وکلام رسول الله علمنده صاحب رسوخ بولونان اولیاء اللهك شهودی اویله مجرد باشنی خرقه‌یه چکوب دوشوندیکی اثناسنده رؤیا کورور کبی کوکلنه بردن بره (فلان کلام حدیثدر) ویاخود (اصولاً تحقق ایدن فلان حدیث شهوداً صحیح دکلدر) دیه اولی ویرمه‌سندن عبارت دکلدر . بلکه بزلر کبی قلبلری دنیانك انواع غوائلیله مالی اولمایان واصلا قلبی قاراتیجی خواطرله صارصیلمایان ، مرآت مجلا کبی حکمت عرشیه وواردات لاهوتیه‌یه تجلیکاه بولونان شیخ اکبر افندیمز کبی امثالی عالم اسلامه دکل ، بوتون جهانه پك نادر کلمش ذوات ، خلوتکاه قدسیلرنده هرهانکی مسئله‌یی تدبر ایدرلرسه ناظر لوح محفوظ اولان بصر بصیرتلرینه اومسئله‌یه متعلق نقیر وقطمیر بالجمله مباحث اصلیه وفرعیه تجلی ایدیله‌رك اومسئله‌یی حقیقتی نه ایسه قیل قدر فرقی اولمامق اوزره عیناً واطرافیله کورور وآنکچون هر نوع تحقیق وبیانلری محض حقیقت اولور . آخر زمانك مجزهٔ متصوفه‌سی اکابرك آثارینی اطرافیله اوقویوب مشارب قدسیه‌لرینی بحق تدقیقه اوشندکلرندن وبناءً علیه اونلری تقدیر ایده‌جك قابلیتده اولمادقلرندن همان (حق اونلر هرشیئه قادرلردر . اونلر ایچین ارباب تشبث احتیاجی اوله‌مز . اول دیدکلری اولور والسلام) کبی غیر عملی و خلاف عقل وحکمت بر لاف متعصبانه ایله ایشی قاپاتیرلر . قلبی مضطرب ایدن ، مشکللرینی حل ایتمك ایسته‌ین برنونیازك سؤاللرینه‌ده اونی منکر ، اهل صورت تهمتنه دوشورن بر مقابله ایله باقوب ویا عقلنه بر نظر فیرلاتوب کندی قابلیتسزلکلرینی ستر ایتمك ایسترلر . بعض کامللرك بعض مسائلی ذات نبوت پناهینك روحانیت جلیله‌لرندن استمداد ایله حل ایتمه‌لری دخی بالاده‌کی معروضاتم وجهله هر مسئله‌نك اصول وفروعیله نظرنده تجلی ایدرك او بابده حقیقت هرنه ایسه بعینه ظهورندن عبارتدر .

جاهل وبی ادراك کیمسه ولی اوله‌مز . هله حقیقةً جسمانی بر جنونه دوچار اولان جوشقونلر هیچ بر سالکی ارشاد ایله‌یه‌مز . بالجمله اولیاء الله کرام یا بزم بیلدیکمز شکلده اولا تحصیل علوم دینیه ایله‌یه‌رك ویاخود کامللرك اوزون مدت صحبتلرنده بولونه‌رق کندی طریق سیر وسلوکنده مجتهد مطلق اولمادقجه ولی الله مرتبه‌سنه ایریشمزلر . اونلرك تبرکاً مذاهبدن برینك مقلدی کورونه‌لری اسلامیتك صوری انتظامنی خللدار ایتمه‌مك کبی بر سبب مشکور الجاسیله‌در .

شونی بیلمه‌لی که بوی بوی هر صنف پیشوایان اسلامدن هر عصرده دینی تجدید ایدنلر والی ماشاء الله تجدید ایده‌جکلر میانده‌کی مجددین مرشدین ایچنده هیچ علوم ظاهریه وباطنیه‌یه غیر واقف ذوات یوقدر . جمله‌سی کملین مجتهدیندن واجلهٔ عارفین واصلیندندرلر . بر ولی هم حقه واصل اوله‌جق درجه‌ده اك غامض مراتب تحقیقی قطع ایتسین ، هم‌ده علوم دینیه وفروع فقهیه‌نك مأخذلرینه عارف اوله‌مایه‌جق درجه‌ده عاجز بر مقلد بولونسون وبناءً علیه اسباب وصول الهی اولان عبادات واعمالنده خطا ایده‌رك ویاخود بر مقتضای تقلید عدم یقینی الجاسیله کور کورینه وبلاذوق عباداتنی ادا ایله‌یه‌رك یعنی نه یچیم عبادت ایتدیکنك کندی فرقنده اولماسین . هیچ بویله انسانلری حق یولنه ارشاد ایدن ولی الله و واصل الی الله اولورمی ؟

بو عجزده بو كفايتسزلكله بر قابودانه بر واپوری تسليم ايدوب ده بحر محيطدن آمريقايه يولجی ايده‌بيليرمی ؟ بو ؛ اولسه اولسه بلكه ـ ارشاده غير مأمور ـ بعض خاصة الله ايچين تجويز اولونه‌بيلير .

بالاده‌كی تفصيلاتدن شو نتيجه چيقدی . بو اثر شريف علم حديث مقتضاسنجه هيچ بر محدثدن (حدثنا فلان عن فلان) ديه‌تا رسول الله افنديمز حضرتلرينه قدر مرفوع اوله‌رق ايشيدلمه‌مش وياخود كذلك (مرسل ، منقطع ، ضعيف) وحتی موضوع اوله‌رقده روايت ايدلمه‌مش . اوندن طولايی حديثجيلر (ثابت) دكلدر ، ديورلر . چونكه (موضوع) اقسامندن اولمقده علماً بر ثبوتدر . اقسام حديثدن اك صوك بر قسمدر . صوكره‌ده حديثده‌كی بو مراتب ؛ قطعی دكلدر . بالاده بر آز بحث ايله‌ديكم وجهله هر محدثك انواع حديث واقسام رواة حقنده بر اصولی وار . امام بخاری ايله مسلم ؛ رواتی تزكيه خصوصنده چوق مدقق اولدقلری وعهد نبوته قريبتلری حسبيله اوچ بطن اول كچن تابعی وديكرلرينی تحقيق ايده‌بيليرلر فرض ايديورز وروايت ايتدكلری احاديثك قسم اعظمنك صحتنده كرك معاصرلری وكرك صوكره كلن اجلهٔ محدثين اتفاق ايديورلرسه‌ده ينه (كمال الدين ابن الهمام) كبی بعض محققين بو ايكی كتابك‌ده ديكر كتب صحاحدن هيچ فرق اولماديغنی ، بونلرده‌ده تضعيف ايديله‌جك حديث اولديغنی ورجال حديثلرنده يالانجيلقی سويله‌نيلن كيمسه‌لر بيله بولونديغنی وداها بو يولده آغيرجه اتهاماتی پرواسزجه سويله‌مشلردر . بو اتهاماتك بر چوغی نفس شروح بخاريده بيله بر تفصيل موجوددر . بوراسی تفصيل يری اولماديغندن شونی سويله‌يه‌يم كه علم حديثه منتسب اولمايان بر عالم بر حديث روايت ايتسه ولو كه عصرك غزاليسی بيله اولسه اعتماد ايتمه‌يوب اهلندن تحقيق ايستر . حمد اولسون بوكون علمای كرامك بزه بيراقدقلری اصول وقواعد وتحقيقات بيشمار سايه‌سنده نيجه‌بيكلرجه احاديثك صحتنه ـ قدرت بشريه داخلنده ـ وصول قابلدر . وبو سايه‌ده بخارينك بش اون ، مسلمك يكرمی اوتوز قدر حديثندن ماعدا جمله‌سی صحيحدر . او احاديث معدوره دخی رواتی جرح ايدلمك صورتيله قيل وقاله معروض اولمشلردر . وهيچ بر وقت (موضوع)‌ دكلدر . احاديثك هيچ بر قسمی بر قطعيت رياضيه ايله تحديد ايدلمه‌ديكی جهتله اشبو (من عرف الخ) اثرينك ثبوت بولمامه‌سی كنديسندن صدور اسلامه عائد اولمقلغنی واصول اسلاميه‌دن بر اصله موافق اولمقلغی سلب ايله‌مز . چونكه عزو ايدلديكی ذاتلر صدر اسلامك اك بويوكلرندندرلر . بونلردن اصول اسلاميه‌يه مباين وياخود مباعد بر كلام صادر اوله‌مز . صوكره بو كلام ؛ بونلرك كندی سوزلری اولديغی‌ده مشكوكدر ، كلام رسول الله اولمق اوزره روايت ايدلمه‌سی‌ده محتملدر . نيته‌كيم ديكر بر حديث ايله هم مآلدر . وبر آيت كريمه‌نك مضموننك عينيدر .

بناءً عليه ؛ بونك منقطع ويا مرسل ، حتی ضعيف وبلكه موضوع بر حديث اولمه‌سی دريش ايدلسه‌بيله هر حالده مآلاً بر حديثه وبر آيته مشابه اولمه‌سی دائما قدسيتنی محافظه ايلر . (موضوع) ديديكمز حديثلر بيله اك آشاغيسی دوردنجی عصر هجر اجلهٔ محدثينك مروياتی ميانده بولونان آثار اولمغله هر حال وكارده راويسی مضبوط اولمايان وقسم اعظمی مجروح كيمسه‌لرك مروياتی بولونان روايات تاريخيه‌يه وكتب محاضرانه وآثار ادبيه‌يه مقيس اولمايه‌جق درجه‌ده اهميتلی ، صدر اسلام سوزلرندن اولماسی اعتباريله چوق قيمتليدر .

علم حديثه عائد ؛ اولدقجه اهميتلی ظن ايله‌ديكم بعض فوائدك ايرادی بو مقاله‌يی‌ده نصابنه ايصال ايله‌ديكی جهتله بالضروره بونی‌ده بوراده بيراقه‌جغم . اثرك معناسی ايله ديكر مبحثی اوچنجی مقاله‌يه بيراقيورم .

ولد چلبی

اسلام انتباهی

ميسيونر تشكيلاتنه قارشی جاوا مسلمانلرينك مجادله‌لری

اخيراً (جاوا) نك (وه‌لته‌وره‌دن) شهرنده «الذخيرة الاسلاميه» ناميله آيلق بر مجموعه انتشاره باشلامشدر . بو مجموعه‌نك باش محرری «احمد بن محمد سوركتی الانصاری» عن اصل سودانليدر . فريضهٔ حجی ايفا ايتمك اوزره سوداندن (مكهٔ مكرمه) يه كيتمش ، بر مدت بيت اللهه مجاورت ايتدكدن صوكره اون درت سنه مقدم (جاوا) ده‌كی اسلام جمعيتلرينك دعوتيله جاوايه عزيمت و اوراده توطن ايتمشدر . موهی اليه ، عمر رضا بك برادريمزه كوندرديكی بر مكتوبده ، جاوايه مواصلت ايتديكی زمان كورديكی منظره‌يی شو صورتله توصيف ايديور :

« جاوايی منتظم مدارس اسلاميه‌دن خالی بولدم . حال بوكه خرستيان ميسيونرلرندن ، (بودا) دينه دعوتله مشغول دين ناشرلرندن بويوك بر كتيبه ايله قارشيلاشمشدم . بو ميسيونرلرك ناشر افكاری اولارق بر چوق غزته‌لر ومجموعه‌لر باصيليور . بيكلرجه خرستيان مكتبی خرستيانلغی نشر وتعميمه چاليشيور ، بو مكتبلرك يانی باشنده محتشم خسته‌خانه‌لر ، ايتام وفقرايه مخصوص مؤسسه‌لر قائم بولونيوردی . بوتون بو خرستيان مؤسسه‌لرينی منسوب اولدقلری حكومتلر حمايه ايديوردی . راهبلره ميليونلرجه روپيه‌لر ويريوردی . بوندن باشقه بو ميسيونرلرك اصل مملكتلرنده‌كی قوتلی ، زنكين وفعال جمعيتلر بونلره هر يارديمی ابذال ايديور ، هر واسطه ايله مقصدلرينی تحقق ايتديرملرينی تسهيل ايله‌يوردی .

ديكر طرفدن علمای اسلام فقر وفاقه‌دن ، وسائطسزلكدن بك آجينه‌جق بر حالده ايديلر . مع مافيه بز مقابل طرفك بوتون بو قدرتنی استصغار ايدرك « نيجه ، نيجه دفعه‌لر كوچوك بر فرقه ، اللهك يارديميله ، بويوك فرقه‌لره غالبه چالدی ! » آيتنی اوقويه‌رق و « اللهك مؤمنلره يارديمی محقق » اولديغنه دائر قرآن كريمك تبشيراتنی ورد زبان ايدرك جداله باشلادق . جناب حقه بيكلرجه شكر بر چوق ظفرلر قازاندق . الحالة هذه بر چوق جمعيتلرمز ، بش بيك طلبه‌يی استيعاب ايدن منتظم مدرسه‌لرمز وبونلردن نشئت ايدن بر چوق معلم

واعظ ، خطیب ومرشدلرمز واردرکه هپسی انسانلری الله یولنه دعوته وقف حیات ایتمشلردر .

بوندن باشقه بوسنه‌مجریه‌نك باشندن اعتباراً ، برطرفدن اجنبی دشمنلرینك تجاوزاتنه ، دیکر طرفدن جاهل دوستلرینك ضلالتلرینه قارشی جبههٔ اسلامی مدافعه ایتمك ایچون برمجموعهٔ دینیه نشرینه وبوصورتله بوحوالیده ساکن التی میلیون مسلمانك احتیاجاتنه کفایت ایتمه‌ین مکتب‌ومدرسه‌لرمزك اکسیکلکنی تلافی‌یه باشلادق . مجموعه‌مز برطرفدن اساسات حقیقیهٔ اسلامیه‌یی ایضاح ، دیکر طرفدن دشمنلرك اسلامه هجوم ایتمك ایچون استنادکاه اتخاذ ایتدکلری موضوع وکاذب احادیثی تشهیر ایده‌جکی کبی احکام قرآنیه‌یه مطابق اولان احادیث نبویه‌یی‌ده نشر ایله‌یه‌جکدر .

مجموعه‌مز هم لسان قرآن ایله ، هم‌ده مالای لسانیله‌آیری آیری ایکی نسخه اولارق انتشاره‌باشلامشدر . مسلمان‌قرداشلرمزدن رجامز شودرکه متفکرلری فکرلریله ، عالملری علملریله ، زنکینلری ثروتلریله بزه یاردیم ایدرك شرق بعیده‌ده مسلمانلغك ومسلمانلرك خلاصنه یاردیم ایتسینلر . »

جاواده بویله برمجموعهٔ اسلامیه‌نك انتشاره باشلامسی بوتون مسلمانلری ممنون ایده‌جکنه شبهه‌یوقدر. مسلمانلمه ومسلمانلره قارشی درلو درلو ضلالت جریانلری احداث‌ایتمکده‌اولان میسیونر تشکیلاتنه قارشی جاوامسلمانلرینك کوستردکلری بوفعالیت جداًموجب شکراندر. مجموعه‌مباحث‌مفیده‌یی محتویدر.ناشرلرینی تبریك وموفقیتلرینی تمنی‌ایلرز.

قره‌سی مبعوثی ایله ملاقات

قره‌سیده چیقان ظفر ملی غزته‌سنك قره‌سی مبعوثلرندن وخلق فرقه‌سی اعضاسندن خلوصی بك ایله یاپدیغی ملاقاتك شایان دقت قسملرینی بروجه‌آتی نقل ایدییورز :

— ذات عالیکز محافظه‌کارمی ، یوقسه لیبه‌رال ویا رادیقال‌میسکز ؟

— عنعنات‌دینیه‌وملیه‌اساساتیله‌قابل‌تألیف‌اولمق‌شرطیله‌تجددوترقی‌یه‌طرفدارم.

— مملکتك، یعنی موکلریکزك احوال روحیه وحسیات دینیه وملیه‌سی حقنده‌کی قناعت وتدقیقاتکز نه‌در ؟

— دائرهٔ انتخابیه‌م اهالیٔ محترمه‌سنك صلابت دینیه‌لری وحسیات ملیه‌یه یوکسك مربوطیتلری واحوال روحیه‌لرنده میل تعالی وفضیلت بنده‌کزده بك اسکیدن تأسس‌ایتمش برقناعت اولدیغی کمال‌شکرانله هرزمان برآوردهٔ زبانمدر.

— منع مسکرات قانوننك تعدیلی حقنده‌کی فکریکز ؟

— منع‌مسکرات قانوننك تمامیٔ تطبیقنه وحتی تشدیدینه طرفدارم. دیکر قره‌سی مبعوثلری آرقداشلرم‌ده عینی فکرده‌درلر . قانونك معنوی ومادی فوائدینی تفصیل بیجه زائددر .

— مبعوثلرك موکلرینك تعدیله طرفداراولدیغنه ذات عالیکزقانعمیسکز؟

— شرعاً حرام اولان مسکرات استعمالنی منع ایدن قانونك تعدیلنه براسلام مملکتی اهالیسنك اکثریته طرفدار اوله‌جغنی ظن ایتمم . مع‌مافیه‌بعض مطالعات اقتصادیه‌یه بناءً تعدیلاته طرفدار اولانلرده واردر . قناعتمه کلنجه: دائرهٔ انتخابیه‌مك محترم خلقنك قانون حاضرك تمامیله لهنده اولدقلرینه امینم .

— مجلسك وخلق فرقه‌سنك (لائیك) برصورتده مساعیسنه دوام اوله‌جغی بعضیلرنجه ادعا اولنیور ، نه دیرسکز ؟

— حکومتمزك دین رسمیسی اسلامدر . عقائد وعنعنات دینیه بالخاصه مجلسك رهبریدر . لائیك صورتده مساعی سبق ایتمه‌مش وایتمیه‌جکدر . بناء علیه بحث اولونان ادعا وارد دکلدر .

قوانین دولته اطاعت لازمدر

مسلمان قادینلری بارلره کیده‌جکلرمی ، کیدمیه‌جکلرمی ؟ شانوله چیقه‌رق آقتریسلك ایده‌جکلرمی ، ایدمیه‌جکلرمی ؟ دیرکن بر تیاترو قومپانیه‌سی أل چارقنی یابه‌ق ۶ کانون اول کیجه‌سی بك اوغلنده واریه‌ته تیاتروسنده بر امر واقع حصوله کتیرمك مقصدیله بر قاچ تورك قادینی آقتریس اوله‌رق صحنه‌یه چیقاردی .

شعائر اسلامیه‌یه ، اخلاق وآداب عمومیه‌یه کلیاً مغایر اولان وبناءً علیه قانوناً افعال ممنوعه‌دن بولونان بو حادثه قارشوسنده کرك پولیس مدیریتنك ، کرك مدعی عمومیلکك نه کبی تشبثات وتعقیباتده بولوندیغنه دائر هنوز برخبرآله‌مادق . دینی دین اسلام اولان دولتمزك قانونلری بو کبی احوالی قطعیاً تجویز ایتمدیکی ، بالعکس منع ایلمش اولدیغی حالده بر تیاترو قومپانیاسی شعائر اسلامیه‌یه ، اخلاق وآداب عمومیه‌یه ، وبونلرك محافظه‌سنی تکفل ایدن قوانین دولته قارشی ناصیل تجاوزده بولونه‌بیلیر ؟ بوراسی جداً موجب حیرتدر . اوکیجه‌تیاتروده اجنبی‌مخابرلری‌ده بولونمش وبوحادثه‌یی تلغرافلرله اوروپایه‌بیلدیرمشلر!

مسلمانلرك حسیاتنی پك أليم بر صورتده رنجیده ایدن بو حادثه حقنده فضله برشی سویله‌مه‌یه لزوم کورمیورز. امید ایدرزکه حکومت، برتیاترو قومپانیاسنك منفعتی‌ایچون‌قوانین‌دولتی چکنه‌تمه‌یه‌جك وقلوب اسلامیه‌یی تأثر وانفعال ایچنده براقمایه‌جقدر .

تورکستان:

کیمسه‌سز قالان یکرمی بدی بیك چوجوق . — تایمس غزته‌سنه یازیلیو : تورکستانك پایتختی اولان « طاشکند » شهرندن موسقوایه کلن بر تلغرافنامه‌ده قحطك کیتدکجه‌توسع وروس اهالینك‌یوزده طقسانی آچ اولدیغی بیلدیرلمکده‌در. کویلولروقیرغیزلر یه‌جك بولمق‌ایچون شهرلره هجرت‌ایدییورلر، چونکه‌اورنبوغ - طاشکند شمندوفر خطی‌کافی درجه‌ده ارزاق نقل‌ایده‌میور. یرلی اهالی آره‌سنده وفیات یوزده قرق بولمشدر . اون ایکی یاشندن اوفاق چوجوقلری اعاشه ایچون آچیلان « اطفال یوردی » ارزاقسزلقدن قاپولرینی قاپامش اولدیغندن بوراده‌کی یکرمی یدی بیك بیوایه چوجغك روسیه‌یه سوقلرینه‌مجبوریت کورلمکده‌در. [۱] تورکیه‌دن بورایه‌کلن مأمورلرهرطرفده اهالی‌یی روسیه علیهنه تحریك ایدییورلر. ارزاق وادویه توزیعنه مأمور اولانلر اوزاق کویلره کیتمکه قورقیورلر. یوللر اشقیاایله دولودر. روسیه‌دن کوندریلن ارزاق تزیید ایدلمزسه قیشك نهایتنه‌قدر اهالینك یوزده قرق قیرلمش‌اوله‌جقدر.

[۱] سبیل‌الرشادك کچن‌هفته‌کی (قومونیزم وادیان) مقاله‌سنده بوخصوصده تفصیلات واردی .

سبیل‌الرشادك هرقارئی‌لااقل ایکی کیشی‌یی‌دهابونه قید ایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بیوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٠ — ١٢ جمادی الاولی ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٢٠ کانون اول ١٣٣٩ — جلد ٢٣

قرآن

ای فیض ، ایریلمز ابدیتلره منظور ،
ای مشرق ، آفاق الوهیت اولان نور ،
کوندن کونه سونمکده سمالرده‌کی اجرام ،
لا کن ایده‌جك نوریکی کونلر سنك اتمام .
بر اویله سماسك که حدودك ابدیت ،
بر مهر ازلسك که محیطك احدیت .
داغلر دکیل ، آنجاق ، اکیلنلر سکا قارشی ،
علویت وجدك کتیرر سجده‌یه عرشی ؛
آیتلریکك هر بری پرنور هدا بر
منظومهٔ شمسیه‌که مشحون سرائر .
هر بر کلمه‌ك بر ابدی شمس حقایق ،
هر نقطه ، بر ، هر کوکب حق دینمکه لایق .
بر پارلادی شعله‌ك ، بشریت اویووردی ،
شمشك کبی وجدانلرك اعماقنه ووردی .
بر باشقا سحر باشلادی ، انسانلق اویاندی ؛
یارب اونه علوی ، اونه قدسی لمعاندی .
بر وجه الهی کبی ایتدکده سن اشراق ،
ظلمتلری بردن بره هپ ایله‌دك احراق .
بیچاره بشر کور کبی مجهوله قوشاردی ،
وحشتلره دوشمشدی ، قارا کلقده یاشاردی .
برموج فروغکله آله‌ولندی کوکوللر ،
ایمان ایله چالقاندی ظهور ایتدیکی هر یر .
ملحدلره بر آنده ایریشدیردی هدایت ،
وحشیلره بخش ایتدی حیات ملکیت .

ای وجه تجلادن این تابش ایمان ،
ای دینه اساساتی قوران حضرت قرآن ،
برمشعله‌سك سن که یاقان نوریکی حقدر ؛
قالدقچه اوحق لمعهٔ فیضك یانا‌جقدر .
برمشعله‌سك سن که طوتان أل ، سنی الله ،
دوشمزسك او أل هپ سکا اولدقچه بناکاه .
ای شمع خدا ، سن که تجلیکه حقدك ،
سوندورمك ایچون سیوریله‌جك ألری یاقدك .
دوغدك ، ارادن کچدی بیك اوچ یوز بوقدار ییل ،
بر نقطه‌کك اوستنده خسوف اولمادی حاصل .
ای رهبریمك قلبنه ایمش ازلی نور ،
کوکلم سنك اشراقکله اولسون ابدی طور .
دنیاده ایکن قلبمك اعماقنه سن طول ،
قبریمده‌ده سن روحمه ، ای نور ، چراغ اول !

١٥-١٢-٣٩ ، آنقره — نعیم حازم

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبد العزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بویوردقلری جوابدر:

قادینك شریعت اسلامیه‌ده‌كی موقعی

١٧٨٩ سنه‌سنده فرانسه انقلاب کبیری وقوعه کلوب‌ده « انسانك حقوق طبیعیه‌سی » نامنی آلان بیاننامه قرار آلتنه آلندیغی زمان پاریسده‌كی قادینلر مجلس ملی‌یه بر عریضه تقدیم ایتدیلر که بو عریضه ایله ارککلره عائد حقوقده رجال ایله نسوانك مساوی عد ایدلمه‌لرینی طلب ایدیورلردی . هیچ‌ده بکله‌نمه‌ین بو بویوك خطوه اوزمانك آدملرینه اوقدر کران کلدی ، روحلرنده اویله بر عصیان قوپاردی که انقلاب کبیرك اك بیوك خطیبی « شومت » ك [١] بوکادائر پارسلی مادامله‌ره قارشی ایراد ایتدیکی نطقده : « طبیعت وظائف اجتماعیه‌یی ایکی‌یه تقسیم ایدوب مملکتك حمایه واداره‌سنی ارککلره براقمش وقادینلری ده اداره‌سی تدبیر وتنظیمه خاص بر فطرتده وجوده کتیرمشدر » دیدیکنی کوریورز . ایشته اوکوندن بری ارکك ایله قادین آراسنده جدی بر مبارزه باشلامش وطرفیندن هر بری کندی دعواسنی تأیید ایچون الندن کلدیکی قدر وسائل وادله‌دن استفاده‌یه چالیشمشدر. هم‌ده ایکی طرفك مجادله‌سی خطابیات وخیالیات قبیلندن اولان ادله سردیله قالمادی ، طرفین متخاصمین یالکز شواهد تاریخیه ابرازیله قائمادی‌ده اونلرده ، بونلرده دقایق علمیه‌یه قدر درین بحثلره طالدیلر . وعلم الحیات ، علم النفس وعلم وظائف الاعضا کبی علومده تقرر ایدوب حقائق ثابته‌دن اعتبار ایدلمش ، یاخود عالم حقیقته اك یقین عد اولنمش مسائلدن استعانه ایتدیلر. غریبی شوکه مجادله‌یه کیریشن هر ایکی طرفك مدافعه‌سنی درعهده ایدنلرده شو دیدیکمز ادلهٔ علمیه ایچندن الك صریح وافکاره الك غیر مساعد ظن اولونانلری انتخاب ایدوب طوردورلرکه بو سایه‌ده قادین دعواسی مدافعلکی قادینی ارکك مقامنه قائم اولاجق مرتبه‌یه هنوز چیقارامدیسه‌ده آکاه آرانان امنیه‌یه واصل اولاجق واستحصال ایدلمك ایسته‌نن حقوقه یاقلاشه‌جق راده‌ده مهم خطوه‌لر آتدیرمشدر. غربلی قادینك ارککه قارشی بوکونکی موقعی ایشته بودر . او ، بولی طوتدیرمش کیدیور ، هنوز اله کچمه‌مش حقلرینی ارککدن آلمغه چالیشیوب طوریور . وقاوغا نهایته ایروب ارککلره دیدکلرینی قبول ایتدیرنجیه قدر قونغره‌لر عقد ایتدیره‌جك وحجج وبینات ایله مجادله‌یه دوام ایده‌جکدر . لکن بو حقلرینی ارککلرك تسلیم وقبول ایتمه‌لری ناصل ونه زمان اولاجق ؟ ایشته بونی شیمدیدن کسدیرمك ممکن دکلدر.

[١] Chaumette

مسلمان قادینه کلنجه خدای علیم وحکیمك کتاب کریمنده انزال ایتدیکی احکام وحقوق ووظائف سایه‌سنده جدال ونزاع زحمتندن قورتولمشدر. منزل الکتاب اولان ذات اجل واعلاسی ذکور ونسانك خالق بیچونی اولوب دیله‌دیکنه دیله‌دیکی خواصی بخش ایتمش ورسول کریمنه (فلا وربك لایؤمنون حتی یحکموك فیما شجر بینهم ثم لایجدوا فی انفسهم حرجاً مما قضیت ویسلموا تسلیما .) ١] آیت جلیله‌سنی وحی بویورمش اولدیغی ایچین ارکك قادینه تغلب وتعدی آرزوسنه دوشدکجه قادینك سندی ، سلاحی قرآن کریم محکمهٔ عدالتنه آنی دعوت ومرافعه‌یی طلبدن عبارتدر . او قرآن کریم‌که حین حاجتده کندیسنی دار آغاجنه چیقاراجق قدر علیهنه حکم ایتدیکی کبی صره‌سنه کوره منصب قضایه چیقماسنه مساعده ایده‌جك قدرده لهنده حکملر ویرر . کذلك ارککه قارشی قادینی برطاقم وظیفه‌لرله مکلف قیلدیغی کبی حد معروف دائره‌سنده ارککه قادینه قارشی نه‌قدر حق ویرمش اینه قادینه‌ده ارککه قارشی اوقدر حق ویرمشدر .

بو اجمالك بیانی تفصیله وهر ایکی صنفك (یعنی ارکك ایله قادینك) کرك کندیلری وکرك استعدادلریله اطوار متعاقبه‌لری حقنده سجلات تاریخیه کچن وقایعه وکتب شرایع ایله تکوین حیوانی علومنك محتوی اولدیغی حقایقه دائر بسط مقاله محتاج اولدیغندن قادینك شریعت اسلامیه نظرنده‌كی موقعنی بیانه کیریشمه‌دن اول بالاده‌كی موضوعلری مختصراً اولسون تقدیم ایتمك لازم کلیر .

قادینك یارادیلیشی

ذکور ایله اناثك امر تکوینندن بحث ایدنلر ایکیسی بیننده شبهه کوتوره‌میه‌جك وجه ایله ثابت برطاقم مادی فرقلر بولونوب قادینك هر جهتله ارککدن کری اولدیغنه اتفاق ایتمشلردر . قادین جسمنك ایریلکجه ، طول وعرضجه وأتنك ، کمیکنك ، عضلاتنك ، قانك مادهٔ تکوینی اولان عناصرك مقدارنجه ارککك دوننده اولدیغی کبی

١] خیر ، اویله دکل . ربکه قسم اولسونکه اونلر آرالرنده تحدث ایدن اختلافات ومنازعاتده سنی حکم یاپمادقجه ، هم ده سنك ویره‌جك حکم وقضادن دولایی جان صیقنتیسی طویمقسزین تمامیله کندینی تسلیم وانقیاد اولمش اولمادقجه ایمان ایتمش اولمازلر . »

جمجمه ایله جبهه‌سنك حجمنجه ، دماغنك حجم وثقلتنجه ، قلبنك وزن وحجمنجه ارككه مساوی دكلدر . نته‌كیم اعصاب وعروقجه بینلرنده فرق واردر . آنجق تشریح ایله فیسیولوجیا علماسی بالاتفاق بو بدنی فرقلری شك وشبهه‌دن عاری اولارق ثابت بیلمكله برابر بو فرقلرك ذكا ، اراده ، صبر واقدام كبی قوای عقلیه وملكات نفسیه‌یه تأثیری اولوب اولمادیغنده اختلاف ایتمشلردر . بعضلری بو ملكات معنویه‌نك شئون مادیهٔ بدنیه ایله ارتباطی بولونمادیغنه قائل اولوب بوتون اعضا وجوارحه مودوع قوانك بو اعضانك حجم وثقلتریله علاقه‌دار اولمادیغنه وآره‌ده كورولن تفاوتلرك یاپدیریلان ادمان تفاوتندن نشأت ایتدیكنه برچوق امثله ایراد ایدرلر . بونلرك نظرنده افراد ناسده بری برینك مثلی اولان اعضا وجوارح فرقلری یا عام وكلی ویا خاص وجزئی اولارق كندیلرینه یاپدیریلان ریاضت بدنیه فرقلرندن عبارتدر. بو مذهبك طرفدارانی ، سوسیالیستلردر . بونكله برابر بونلر اركك ایله قادین بیننده‌كی مشهود وثابت فرق مادینك منشأی اصل فطرت واختلاف صنفی (یعنی ارككلك وقادینلق) اولدیغنی تسلیم ایتمزلر . بونلرك ادعاسنه كوره بو فرق قادینك بیكلرجه سنه‌دنبری اسارت واسترقاق ایچنده استخدام ایدلمه‌سندن نشأت ایدییور. ایشته بو طارحیات ومعیشت ، اونی قوتدن دوشورمش وبدنی تركیب ایدن عناصری ضعفه اوغراتمش اولوب بو وهن وضعف نسلدن نسله، آنالردن قیزلره موروث قاله قاله نهایت اونلرك مقتضای فطرتی وشرائط تكونی حكمنه كیرمشدر . بونلر اثبات مدعی ایچون كویلی قادینلرله ریاضات بدنیه ایله اشتغال ایدن نسوانی مثال كتیریرلر . كویلی قادینلر مشاق اعمالی كندیلرینه ایش كوچ ایدینمش اولوب ارككلرك هر یاپدیغنی یاپارلر . ادمانلی قادینلرك‌ده اویله قوتلی عضلاتی اولور كه ادمانسز ارككلرك عضلاتنی فرسخ فرسخ كچر . (داروین) فلسفه‌ده، شعرده ، رساملقده، هیكلتراشلقده ، موسیقیده، طبیعیاتده شهرت آلان ارككلرله بو مسالكده اونلرك دنكی اولان قادینلرك كیكلری بیننده یاپدیغی مقایسه نتیجه‌سنده بالاده‌كی ملاحظاتك صحتی قبول ایدلسه‌بیله ینه هر ایكی صنف (اركك ایله قادین) بیننده‌كی فرقك بیوك اولدیغنه قائل اولمشدر . لكن تساویٔ فطری طرفدارانی باشنه قیزلجه قیامت قوپاروب بو فرقلرك صنفیت (ذكورت وانوثت) مقتضاسی اولدیغنی انكار وبونك محضا قادینك عصرلرجه ایچنده بولوندیغی حیات اسارت نتایجندن بولوندیغنی اثبات ایلرلر. زوریخ پروفسورلرندن دوقتور تؤفیل ده بو مسئله‌ده بونلردن یكا چیقوب : « او اوزون عصرلرده قادین ایله اركك آراسنده كرك تربیهٔ بدنیه وعقلیه وكرك موضوع بحث اولان علومدن تحصیل بتدریله‌جك مقدارلرده مساوات كوزه‌دلمش اولایدی نتیجه داروینك بولدیغی نتیجه‌دن باشقه اولوردی. علی الخصوص شهرلی قادینلرده بولدیغمز بدن ضعفی اقوام وحشیه ایله كوی قادینلرنده همان همان كوروامز . » دیمشدر .

ارككلرله قادینلر بیننده‌كی تفاوت مادینك فطری، طبیعی، صنفی وملكات عقلیه ونفسیه‌نك دماغ، یاخود جمجمه ایله مرتبط، یاخود دماغك ثقلتی ایله جسمك ثقلتی بیننده متناسب وبو تناسب وارتباطك مطرد اولدیغنی سویلین نظریه‌یی انكار ایدنلرك مذهبی ایشته بودر. سوسیالیست غلاتنك بو مذهبه دائر برچوق تألیفاتی [١] واردر .

بو ایكی نظریه‌یه قائل اولانلره كلنجه بونلرك النده یاقین وقتلره قدر تسلیم اولونان وتلقی بالقبول ایدیلن استقرائی برچوق شواهد واردر. فروق طبیعیه‌یه وذكانك، دماغك آغیرلغی ایله علاقه‌دار اولدیغنه قائل اولانلرك پیشوالرندن بریده مشهور آلمان دوقتور «بیشوف»در. مومی الیهك مصراً ادعا ایتدیكنه كوره قادین نه یاپسه قوای عقلیه‌سی امثالی ارككلرك قوای عقلیه‌سنه یتیشه‌من . چونكه قادین دماغنك آغیرلغی اركك دماغنك آغیرلغندن تقریباً اونده بر مقداری اكسیكدر. آنجق اهل تتبع وتجربه اولان برچوق ارباب فنون بو نظریه‌یه قارشی كلمش، شو قدر كه جهت مخالفه‌ده رأیلری اتحاد ایده‌مه‌مشدر . كیمی دوقتور تؤفیل كبی بو فرقلری اصلندن انكار ایدیور . كیمی اركك ایله قادین ذكاسی بیننده‌كی فرقی دماغك آغیرلغنه باغلی كورمیورده دماغ ایله جمجمه‌نك حجمیله متناسب كوریور . كیمی‌ده ذكاده‌كی فرقك منشائی دماغلرده‌كی مادهٔ سنجابیه مقدارلرنده‌كی فرقلرده كورمك ایسته‌یور. بعضلری‌ده ذكا مخ اوزرنده‌كی تلافیف وچیزكیلر ایله متناسبدر دیرلر . وبوكا دلیللری حیوانلردن بعضلرینك دماغنده تلافیفدن اثر كورولمه‌دیكی حالده دیكر بعضلرنده تلافیفدن یالكز بری ، ایكیسی ویا اوچی بولونماسیدر . بو بابده اك زیاده مخالف طاورانان مادام نادیكده [Nadigde] در . مومی الیها دماغك آغیرلغی ، وزنی یالكز یاپیلان حركات بدنیه كبی شیلرله علاقه‌دار اولدیغنه قائل اولان اسپنسرك سوزنی قبول ایله اكتفا ایتمیه‌رك بوكا علاوةً برده ذكای انسانینك جنه‌لرله اوجنه‌لر ایچنده اولان دماغلرك وزنلری بیننده‌كی نسبتلرله تقدیر اولونابیله‌جكنی ادعا وبونك تخلف قبول ایتمز برحقیقت ثابته اولدیغنی فرض ایتدكدن صوكره آدیم آدیم ایلری كیده‌رك قادینك اركككدن فطرتی اقتضاسنجه علی العاده دها زیاده ذكی اولدیغی شك وشبهه‌دن وارسته اولدیغنده قرار قیلدی . بو مادامك ، ادلهٔ قاطعهٔ علمیه اولارق زعمنی تأیید ایده‌جك یگانه دعوی « اركك ایله قادین بیننده‌كی فرق اركك جسمنك دها ایری واعصابنك دها قوی اولماسندن عبارتدر.» دییه انكلیز فیلسوفلرندن استوآرت میل كبی بعض فلاسفه‌دن منقول اولان قورو بر سوزدن ایلری‌یه كیتمه‌دیكی حالده سوسیالیسـ

[١] سوسیالیستلكده قادین = Woman in socialisme كتابی كبی.

مؤلفلر ایکیده برده اونك سوزلریله استشهاد و بوبابده‌کی ایستاتستیقلری ایله مباحث سائره‌سنی سند اتخاذ ایدر طورورلر .

الحاصل ذکای انسانینك منشأی ومصدر تفاوتی حقنده علما ایله اطبا بالاده سرد ایندیکمز درلو درلو مذهبلره آیرلدیلر. هر برینك لهنده‌ده، علیهنده‌ده او قدر دلیللر واردرکه بو دلیللردن هیچ برینك انسانه حقیقت بودر دیه اطمئنان ویقین بخش ایتمك صلاحیتنی حائز اولمادیغی قولایجه تبین ایدر . آنجق شو وارکه بو دلیللرك برجه اك چوروکی ذکا ایله دماغك ثقلتی بیننده مطرداً تلازم بولوندیغنه قائل اولان نظریه‌در. زیرا فلسفه‌ده، شعرده، ادبیاتده، طبیعیاتده ایلری کیدنلرك بر چوغنده دماغك وزنی قادین دماغندن دها خفیف اولدیغی استقراء کافی ایله ثبوت بولمشدر . [۱] ایشـك اك لطیفی بو نظریه‌نك صاحب ویا مدافعی اولان المان دوقتوری « بیشوف »ك دماغی وفاتندن صوکره طارتیلارق قادینلرك دماغندن دها خفیف چیقدی . کذلك دقیق استقرالرله ثابت اولدی‌که بعض معتوه ومجنون قادینلرك دماغی اك آغیربیلین قادین دماغلرندن آغیر کلیور. حق یالکز عالم نسوانده‌کی دماغلرك وزن وحجملرینی یکدیکره قیاس ایدنجه کورولمش‌که فرانسه، انکلتره کبی مترقی مملکتلرده یاشایان قادینلرك دماغی آوستراليا ایله آمریقا وحشیلرنده‌کی قادین دماغلرندن دها خفیف وحجملری دها آزدر . برده انسانك دماغی ایله جسمنك وزنی بیننده‌کی نسبت بویوك ایسه‌ده بو نسبت انسانده ـ طیور کبی ـ کوچوك حیوانانده‌کی نسبتدن دها بویوك دکلدر .

مسلمانلقده افتراق زوجین

۲

مع هذا بر ارککك لزومسزیره طلاقه توسل ایتمه‌سی موافق اولمادیغی کبی بر قادینك‌ده بلا لزوم زوجندن طلاقنی طلب ایتمه‌سی ، عهدهٔ نکاحدن خلاص ایچون چاره آراماسی اصلا قرین صواب اولاماز . « هانکی قادین‌که بر ضرورته ، بر سبب مشروعه مستند اولمقسزین زوجندن طلاقنی طلب ایدرسه آکا جنت رائحه‌سی حرامدر. » مآلنده بولونان (ایما امراة سئلت من زوجها طلاقاً فی غیر بأس فحرام علیها رائحة الجنة) حدیث شریفی بویله بر حرکتك نه‌قدر مذموم اولدیغنی ارائه ایدر .

اصمعی دیبورکه : بن بادیه‌ده بر اعرابیه‌یه تصادف ایتدم‌که کندیسی قادینلرك اك کوزلی اولدیغی حالده زوجی اونسبتده چیرکین ایدی . بومعلك کبی قادین زوجنه دیبوردی‌که « سنی تبشیر ایده‌رم ، ایکیمزده جنتدکز، چونکه بن سنك حسن جمالدن محرومیتکه مبتلا اولدیغم حالده صبر ایدییورم ، صابرلرك یری ایسه جنتدر . سن‌ده بنم حسن جماله نائلیتکدن طولایی شکر ایدییورسین ، شاکرلرك یری‌ده جنتدر . » !

الحاصل بر ضرورت تحقق ایتمدکجه طلاقدن اجتناب ایدیلمه‌سی عقلاً ، شرعاً لازمدر . ابو داود ایله ابن ماجه‌دن مروی اولان : (ان ابغض المباحات عندالله الطلاق) حدیث شریفی طلاقك ابغض المباحات اولدیغنی ناطقدر . « تزوج ایدیکز ، فقط تطلیق ایتمه‌یکز ، چونکه طلاق اویله بر شیدرکه اوندن عرش رحمان تترر » مآلنده بولونان (تزوجوا ولاتطلقوا فان الطلاق یهتز منه العرش) حدیث شریفی‌ده طلاقك نه‌قدر مشئوم، « لازم الاجتناب » بر شی اولدیغنه « شاهددر.

***

طلاق انتاج ایدن احوال اجتماعیه :

نحجبا نظر اسلامده طلاق بوقدر مذموم اولدیغی حالده نه‌دن مسلمانلر آره‌سنده ینه برچوق طلاق حادثه‌لری میدانه کلیور ، بویوزدن برچوق عائله‌لر پریشان اولیور ؟.. بوبابده وهلهً خاطره کلن اسباب شونلردر:

۱ ــ عقد نکاحدن اول کفائت جهتنك تحری ایدلمه‌مسی .

۲ ــ زوجینك کوزل بر تهذیب وتربیه‌یه نائل بولونمامه‌لری .

۳ ــ عنداللزوم زوجینك آره‌لرینی اصلاحه ، کندیلرینی نصایح حکیمانه اجراسیله ارشاده همت ایدیلمه‌مسی .

۴ ــ اسباب معیشتك نقصانیله برابر زوجینك صبر وقناعت کبی مزایادن محروم بولونمالری .

۵ ــ زوجیندن برینك ویاهر ایکیسنك عفتله ، نزاهتله قابل تألیف اولمایان حالاتدن توقی ایتمه‌مسی .

۶ ــ زوجك قمار کبی ، عشرت کبی منهیاتدن کندیسنی آلامامسی

ایشته بو صایدیغمز شیلردن هر بری مؤسسهٔ ازدواجدن بکله‌نیلن منافع ومصالحك حصولنه مانع وچوق کره نکاحك طلاق ایله نتیجه‌لنمسنه بادی اولمقده‌در .

***

طلاقك کثرت وقوعنه مانع اولاجق تدابیر اخلاقیه واجتماعیه :

کثرت طلاقه سببیت ویرن احوال اجتماعیه بروجه معروض معلوم اولدقدن صوکره بوکا مانع اولاجق تدابیر ، طبیعتیله تعین ایتمش دیمکدر. فقط مسئله‌نك اهمیتنه بناءً برآز ایضاحاته لزوم کوردیورم :

۱ ــ طرفین قبل النکاح کفائت جهتنه اعتنا ایتمه‌لیدرلر . کفائت زوج ایله زوجه‌نك نسب ، دیانت (صلاح حال)، ثروت ، حرفت کبی خصوصاتده بری برینه مماثل ومساوی اولماسی ویا بو کبی اوصافده زوجك زوجه‌دن دها یوکسك ، دها شرفلی بر موقعده بولونماسی‌در .

---

[۱] Encyclopedie Britannica یه مراجعت .

معلومدركه نظر اسلامده انسانلر براصلدن منشعب، يكديكرينه حقوقاً مساويدرلر. انسانلرك يكديكرينه تفوقى يالكز زهد وتقوى جهتيله‌در، علم وفضيلت اعتباريله‌در. بوقسه سائر خصوصاتدن طولايى آره‌لرنده برممتازيت جارى دكلدر.

بويله اولمقله برابر نكاحده كفائت آرانيلماسى برمصلحت اجتماعيه‌يه مستنددر. نكاحدن منتظر اولان فوائد ومصالحك تجليسنى تأمين حكمت شرعيه‌سنه معطوفدر.

معتبرات فقهيه‌مزدن (فتح‌القدير) ده ديليوركه: « نكاحك مشروعيتندن مقصد؛ زوجينه عائداولان مصالحك مادام‌الحيات برانتظام دائره‌سنده جريان ايتمسيدر. بوسايه‌ده صهريت تأسس ايدر، اجانبدن اولانلر بيننده برقرابت ومصاهرت حصوله كلير، بونلر برى برينك سروريله مسرور، كدريله مكدراولورلر. فقط بوكبى احوال، آره‌لرنده مصاهرت حصوله كلن كيمسه‌لرك يكديكرينه مماثل ومتقارب بولونمالرى تقديرنده تحقق ايدر؛ بينلرنده اوصاف وانسابجه مباعدت اولان نفوس بشريه آره‌سنده ايسه مقارنت وموانست وجوده كلمز. »

فى‌الحقيقه احوال روحيهٔ بشريه‌يى تدقيق ايدنلرجه ثابتدركه بين‌الناس حسب ونسبك، ديانت وفضيلتك، ثروت وحرفتك براهميت مخصوصه‌سى واردر، بونلر مفاخر عاليه‌دن معدوددر. بناءً عليه يكديكريله مصاهرت تأسيس ايدن كيمسه‌لر آره‌سنده بوكبى خصوصاتده برمماثلت ومجانستك وجودينه لزوم واردر. هيچ برفرد كنديسنك اقران وامثالندن اولمايان كيمسه‌لر ايله كوزلجه استيناس وامتزاج ايده‌مز، (اضيق السجون معاشرة الاضداد) قول حكيمانه‌سى مشهوردر. ايشته بشرى مفطور بولونديغى بوكبى حالات روحيه‌دن بوسبتون تجريد ايتمك قابل اولماديغندن كفائت جهتنه ممكن مرتبه رعايت ايتمك لازم كلير.

حال بوكه زمانمزده بوجهته دقت ايدلميور. هله كوزه‌ل برتهذيبه نائل اولامايان برقسم كنجلر آره‌سنده بر نظرهٔ عاشقانه‌نك انعطافى همان بركاشانهٔ ازدواج تأسيسنه كفايت ايدييور؛ صوكره‌ده الك خفيف برروزكارك تموجاتى بوآشيانهٔ سعادتى هواده ياپراغه دونديروب كيدييور.

اوت .. چوق كره تجربه‌سز برقيزجغز نظرهٔ هوسانه چارپان بر كنج ايله درحال عقد ازدواجه موافقت ايدييور؛ حال بوكه پارلاق كورديكى كنجك پك‌سونوك برحيات سفيهانه ايچنده ياشاديغنه بالاخره مطلع اولارق پاپديغنه ندامت ايدييور، رابطهٔ ازدواجى قطع ايچون هرتورلو چاره‌لره باش ووروب طوربيور. ينه چوق كره عاقبت انديش اولمايان بركنج نورسيده بر قيزك ملاحت جماله مفتون اوليور، آنك كلبكلر كبى يالديزلى كوريتى ظاهر حالنه باقيورده آنى حريم عصمتنه آلمق ايچون هرتورلو فداكارلقده بولونيور، حيفا كه آزصوكره بو يالديزلر زائل اوليور، نودميده قيزك سيرتى، ماهيت اخلاقيه‌سى الك چركين بر صورتده تظاهر ايليور، آرتق اسباب افتراقه توسلدن باشقه چاره قالميور!.

والحاصل تأهل ايده‌جك كيمسه‌لرك اول امرده كفائت جهتنى كوزلجه آراشديرمه‌لرى ايجاب ايدر.

۲ ــ عائله تشكيلنه نامزد اولان كنجلره كوزه‌ل بر تهذيب و تربيه ويرمليدر. كرك جمعيتلرك وكرك جمعيتلرك منشأى اولان عائله‌لرك انتظامى، مسعوديتى آنجاق بوتهذيب وتربيه سايه‌سنده تجليساز اولور.

برمملكتك حقوقى، جزايه وسائر خصوصاته متعلق اولان قانونلرى نه‌قدر عادلانه، حكمتپرورانه برصورتده وضع ايدلمش اولورسه اولسون اومملكتك افرادى كوزه‌ل برتهذيب وتربيه‌يه نائل اولمادقجه بوقانونلردن بيوك برفائده بكله‌نه‌مليدر. بناءً عليه هيئت اجتماعيه‌مزك انتظامنى، سعادتى، برطاقيم كمالات مدنيه وانسانيه‌دن بحق‌ پايه‌دار اولماسنى آرزو ايدييور ايسه‌ك هرشيدن اول مملكتمزده دينى، اخلاقى كوزه‌ل برتهذيب وتربيه‌نك انكشافنى تأمينه چاليشماليز.

بوكبى برتهذيب وتربيه‌دن محروم اولانلر نه حقوق عموميه‌يه رعايت ايده‌بيليرلر، نه‌ده زوجيته عائد حقوق ووظائفى ايفايه قادر اولابيليرلر.

معلومدركه جمعيت حالنده ياشايان انسانلرك انتظام حياتى، بقاى موجوديتى برطاقيم متقابل وظائفك ايفاسنه مربوطدر. بووظائف اساساً ايكى قسمه آيريلير، برقسمى وظائف حقوقيه‌دركه هرحالده ايفاسى مجبوريدر. بونك شرعى، قانونى برطاقيم مؤيده‌لرى واردر. بووظيفه‌لره عدم رعايت، مسئوليتى مستلزم اولور. ديكر قسمى ايسه وظائف اخلاقيه‌دركه بونك ايفاسى هرحالده مجبورى دكلدر. بوقسم وظائفه عدم رعايت، تعزيرات شرعيه‌يى، مداخلهٔ قانونيه‌يى مستلزم اولماز شو قدر واركه عدم رعايت، شرعاً مذموم، نظر عامه‌ده مقدوح اولديغندن صاحبى خصائل انسانيه‌دن محروم عد اولونور.

ايشته برمنظومهٔ اجتماعيه آره‌سنده جريان ايدن بوايكى قسم وظائفك الك بويوك تجليكاهى زوج ايله زوجه‌ده مثلا: زوج ايچون زوجه‌سنك مهرينى ويرمك، نفقه‌سنى تدارك ايتمك؛ زوجه ايچون‌ده ــ بر مانع شرعى بولونمادقجه ــ زوجنك خانه‌سنه كيتمك، زوجنك مشروع اولان امرلرينه اطاعت ايتمك بروظيفهٔ حقوقيه‌در، زوجين بووظيفه‌لرى ايفايه شرعاً وقانوناً مجبوردرلر.

بالعكس زوجك زوجه‌سنه قارشى پك نواز شكار بولونماسى، رفيقه‌سنى كندى سفره‌سنه آلماسى، زوجه‌نكده ييه‌جكلرى طعامى پيشيروب حاضرلاماسى، چوجوغنى امزيرمه‌سى برروظيفهٔ اخلاقيه‌در. زوجين بووظيفه‌لرى ايفايه حكماً مجبور دكلدر. فقط زوجينك علويت فطريه‌سى، صفوت وجدانيه‌سى آنجاق بووظائف اخلاقيه‌يه رعايتلرى حالنده متجلى اولور.

اوت. وظائف حقوقيه‌يه رعايت مجبورى اولديغندن بونلرك ايفاسى اوقدر مزيت عد اولوناماز. اصل مزيت ذاتيه، فضيلت

اخلاقیه اختیاره منوط اولان و ظائفك ایفاسی حالنده تظاهر ایدر . از جمله برقادینی ایچون یمك پیشیرمك ، البسه دیكمك ، اوینك نظافتنه اعتنا ایتمك ، چماشیر ییقامق ، ثمرهٔ حیاتی اولان نوزادی امزیرمك اوبله برر وظیفهٔ اخلاقیه‌درکه آنکچون بونلری ایفادن دها کوزل برشرف اولاماز .

هیچ برقادین ثروت وسامانه ، منسوب اولدیغی عائله‌نك موقع اجتماعیسنه باقارق بوکبی کوزل وظیفه‌لری ایفادن استنكاف ایتمه‌ملیدر .

نبی عالیشان افندیمز علی المرتضی ایله فاطمة الزهرا بیننده تقسیم اعمالده بولونورق خارج بیته عائد وظائفی حضرت علی‌یه ، امور بیتیه‌نك حسن تمشیتنی‌ده حضرت فاطمه‌یه تخصیص بویورمشلردی ؛ بوتون مخدرات اسلامیه‌نك سیده‌سی اولان حضرت فاطمة الزهرا بووظیفه‌لری ایفادن امتناع بویورمادیلر .

فی الواقع زوجنك ویا ابوینك ثروتی سایه‌سنده یمك پیشیرمك ، چوجوغی امزیرمك کبی وظیفه‌لری بالذات ایفادن مستغنی اولان قادینلر بولونابیلیر . فقط دوشونمه‌لیدرکه شئون کونیه مختلف صورتده ظهور ایدر ، طالعك غریب جلوه‌لری وجوده کلیر ، بوکون پك زنکین اولان برشخص یارین پك فقیر دوشه‌بیلیر ، بوکون باشقه‌لرینی استخدام ایدنلر یارین باشقه‌لرینه خدمت ایده‌جك بر حاله معروض قالابیلیرلر . آرتق اذواق حیاتیه‌سنه طالوب‌ده چالغیسنك لطیف لطیف هوالریله تزیید شوق وشطارته چالیشمقدن ؛ وضعیت کبارانه‌سیله ، تزیینات هوا پرستانه‌سیله باشقه‌لرینك انظار دقتنی جلب ایتمکدن باشقه برشی دوشونمه‌ین خانم قیزلر ایچون برآزده استقبالی دوشونمك ، سعادت آتیه‌لرینی تأمین ایده‌بیله‌جك اسبابی احضاره چالیشمق لازم کلیر .

ابوین ایچون‌ده لازمدرکه ایلری‌ده برر خانه صاحبه‌سی اولاجق اولان قیزلرینی بوکبی وظائف بیتیه‌یی حسن ایفا ایده‌بیله‌جك برطرزده یتشدیروب تربیه ایتسینلر .

برحدیث نبویده : (من کان له ثلاث بنات فانفق علیهن واحسن الیهن حتی یغنیهن الله عنه اوجب الله له الجنة الا ان یعمل عملاً لایغفر له) بویورلمشدر .

یعنی : « نائل اولدیغی اوچ قیز اولادینه جناب الله آنلری کندیسندن مستغنی ایده‌جکی زمانه قدر انفاق واحسانده بولونان کیمسه ایچون جناب حق جنتی واجب قیلمشدر ، مکرکه عفو ایدیلمیه‌جك بر عملده بولونسون . »

بناءً علیه قیز اولادی حقنده لطف واحسانده بولونمالیدر . آنلرك حقنده الك بویوك لطف واحسان ایسه کندیلرینه کوزل ، تربیه‌بر تربیه ویرمکدن باشقه برشی دکلدر .

۳ ـ زوج ایله زوجه آره‌سنده نزاع وشقاق آثاری مشهود اولدیغی زمان بونلرك اقربا واصدقاسی بوناسزا احوالی ازاله‌یه چالیشمالیدرلر .

واقعا عائله حیاتنده بعضاً اویغونسزلق یوز کوستره‌بیلیر ؛ بعضاً پك اهمیتسز برشی یوزندن زوجین بری برینی ترك ایده‌جك قدر برحدته معروض قالابیلیرلر ؛ فقط بوحالده بونلرك اقرباسی ، اوداسی ایچون ایجاب ایدرکه حادثه‌یی کوزلجه تدقیق ایده‌رك موجب منافرت اولان شیئك ازاله‌سنه چالیشسینلر ، بونلرك آره‌سنده‌کی محبت وصمیمیتك تکرار تجلیسنی تأمینه غیرت ایتسینلر . ایشته (وان خفتم شقاق بینهما . .) آیت جلیله‌سی‌ده بزه بومهم وظیفه‌یی اخطار ایتمکده‌در .

احکام فقهیه‌مزه نظراً زوجین بیننده نزاع وشقاق ظهور ایدنجه طرفین عائله‌لرندن بر ذات حکم تعیین اولونور . بونلر موجب نزاع اولان مسئله‌یی تدقیق وبونك ازاله‌سی نه‌یه متوقف ایسه آنی تحری ایدر وزوجین حقنده لازم کلن نصیحتلرده بولونورلر .

حکملرك وظیفه‌لری اصلاح بینه چالیشمقدر . بونلر بو امل ایله چالیشیر ایسه‌لر حق تعالی حضرتلری‌ده زوجینك بینلرینی تألیفه ، عائله آره‌سنده حسن الفت وامتزاجك تکرار ظهورینه موفقیت احسان بویورر .

حاصلی زوجینك اولیا واقرباسی بونلرك بیننده‌کی رابطهٔ زوجیتك دوامنی تأمینه غیرت ایتمه‌لیدرلر ، حتی آره‌لرنده افتراق واقع اولدیغی تقدیرده دخی برمحذور شرعی موجود اولمادقجه توسط ایده‌رك اعادهٔ زوجیته چالیشمالیدرلر . یوقسه انفعالات نفسانیه‌یه مغلوب اولوب‌ده بوکبی برامرخیره توسطدن قاچنمق مناسب دکلدر .

بعضاً کوریلیورکه زوجین آره‌سنده حسب البشریه عادی برمسئله‌دن طولایی طلاق تحدث ایدییور ، متعاقباً بونلر اظهار ندامت ایده‌رك تجدید نکاح آرزوسنده بولونورلرده بونلرك ولیلری بوآرزوی مشروعه مخالفت ایتمك ایستیور .

انوار التنزیل‌ده بیان اولوندیغی اوزره (معقل بن یسار) قیزقارداشنی زوج مطلقی ایله اعادهٔ نکاحده بولونمقدن منع ایتمشدی ، بونك اوزرینه (فلاتعضلوهن ان ینکحن ازواجهن اذا تراضوا بینهم بالمعروف) آیت جلیله‌سی نازل اولمشدرکه : « بینلرنده وجه شرعی اوزره تراضی حاصل اولونجه مطلقه‌لری زوجلریله تجدید نکاحدن منع ایتمه‌یکز . » مآلنده‌در .

٤ ــ زوجین ؛ اسباب معیشتك نقصانی حالنده صبر وقناعتی الدن بیراقمامالیدرلر . معلومدرکه زوج زوجه‌سنك نفقه‌سنی تأمینه وسائر برقسم احتیاجات حیاتیه‌سنی تطمینه مجبوردر . مادامکه برقادین نفسنی زوجنك حریم عصمتنه تخصیص ایدییور ، آرتق آنك اسباب معیشتنی احضار ایتمك بالضروره زوجنك عهده‌سنه ترتب ایدر . بوخصوصده طرفینك حاللرینه ، موقع اجتماعیلرینه باقیلیر ، ثروتلریله متناسب برصورتده

نفقه تدارك ایدیلیر . فقط بعضاً زوج احتیاجه دوچار اولور ، بر طاقم حادثات كونیه نتیجه سنده ثروتی ، وارداتی الدن چیقارر ، عائله سنك معیشتنی دلخواهی وجهله تأمیندن عاجز بر حاله كلیر . ایشته بویله بر وضعیت قارشوسنده، فرط تأثراته مغلوب اولوب ده صبر وقناعتی الدن بیراقمق جائز اولماز . هله زوجه ایچون لازمدر كه بو حالده پك اصیلانه، قناعتكارانه بر حركتده بولنسون ؛ مجرد مأكولات وملبوساتده كی نقصاندن ناشی زوجنی رنجیده خاطر ایده جك ، زواللی آدمك آلام قلبیه سنی بر قات دها آرتیره جق لاقیردیلرده بولونماسون .

مع مافیه وسعت معیشته نائل اولان عائله لرده اسرافاتدن حذر ایتمه لیدرلر . واقعا صاحب ثروت اولان بر شخصك افراد عائله سنی ضیق معیشت ایچنده بیراقماسی جائز دكلدر . فقط اسرافاته میدان ویرمك ، موجود ثروتی بیهوده یره تلف ایتمك ده موافق اولاماز . چونكه نافله یره صرف ایدیلن بر ثروت آتیاً عائله ایچون موجب ندامت اولابیلیر [ماعال من اقتصد]

٥ — زوجیندن هر بری عفیف ، نزیه بر حیاته مالك اولمالیدر . بر ارككك شائبۀ تهمتدن خالی اولمایان یرلره دوام ایدرسه ، بر ارككك افراد عائله سنك مدار حیاتی اولان قازانجنی ، ثروتی مجرد كندی حظوظات نفسانیه سی اوغورنده صرف ایلرسه آنك رفیقۀ حیاتی كندیسی عفیف، وظیفه شناس بر زوجك دائرۀ عصمتنده بولونمقله ناصل مباهی عد ایده بیلیر ؟ .

بالعكس بر قادین فضیلت اخلاقیه اربابنك بولونامایه جقلری یرلره كیدرسه ، بر قادین جوهر پارۀ وجودینی بر سترۀ نزاهتله ستر ایتمیوب ده بر طاقم هوا پرستانك تماشاكاه احتراصنه وضع ایدرسه آنك زوجی روحاً ، وجداناً ناصل مستریح اولابیلیر ؟

ایشته اخلاق فاضله اصحابنجه صوك درجه مقدوح اولان بوكبی چیركین اطوار وحركاتندن پك زیاده قاچنمالیدر كه رابطۀ زوجیت انحلالدن مصون قالسون .

٦ — زوج ؛ قماركبی ، عشرت كبی آهنك اجتماعی یی افساد ایدن منهیاتدن اجتناب ایتمه لیدر . بر كره قمار بر چوق محاذیر اجتماعیه یی مستلزم اولدیغی جهتله شرع شریفده قطعیاً حرامدر ، بلاهت وسفاهت آثارندن معدوددر. قماره مبتلا اولانلر ثروتلرینی غیر مشروع بر صورتده الدن چیقارورلر ، بالطبع بونك مشئوم بر نتیجه سی اولمق اوزره ده دائما بر حزن وكدر ایچنده یاشار ، پك فجیع بر منظرۀ سفالت ارائه ایدرلر. بر قمارباز چولوق چوجوغنی اصلا دوشونه مز؛ آنك فكری، بوتون اشتغالات ذهنیه سی قماره مصروفدر . بالخصوص قمار یوزندن غائب ایتدیكی ثروتنك آجیلرینی دائما افراد عائله سندن چیقارمق ایستر . آرتق بویله بر عائله نك انتظامی بوزولمازمی ؟ اسباب سعادتی زائل اولمازمی ؟.

مسكراته كلنجه بوده بالجمله فضائح اجتماعیه نك مولدی اولدیغی ایچون شریعت اسلامیه ده قطعیاً حرامدر . مسكرات ؛ ام الخبائثدر . دائما ظهورینه شاهد اولدیغمز جنایتلرك ، عائله وقوعاتنك ، اختلاف وافتراق حادثه لرینك بر چوغی مجرد مسكرات یوزندندر . مسكرات ایله الفت ایدنلردن جمعیت بشریه بر خیر بكلنمه ملیدر ، بالعكس بو كبی كیمسه لر هم كندی عائله لری ایچون ، هم ده بوتون بر هیئت اجتماعیه ایچون پك مضرعد ایدلمه لیدرلر. مایعات كئولیه نك هر قطره سی بر سم قاتلدر . بو زهر سیالك مهلك اولان تأثیراتی ایر كیچ كندینی كوسترر ؛ حیفا كه بو زهرابۀ مذلتك احضار ایتدیكی مدهش نتیجه یالكز عشرت پرستك شخصنه منحصر قالماز . چوق كره آنك اولاد واحفادینه سرایت ایدر .

طباً ثابتدر كه اسیر عشرت اولان اشخاصك چوجوقلری بر چوق علل وامراضه مستعد وعلی الاكثر صحت بدنیه دن محروم ، مختل الشعور بر حالده دنیایه كلیر .

بر سرخوش ؛ فاطر ذی قدرت طرفندن دماغنه مودوع اولان جوهر عقلی پارچه لیور ، محو ایدیور ؛ بر منبع فیض وحكمت اولماسی اقتضا ایدن قوای سلیمه سنی بر فوارۀ جركاب حالنه كتیرمش اولیور.

بر باده پرست ؛ ایچكینك سوء تأثیریله موازنۀ فكریه سنی غائب ایده رك بر جنت موقته یه طوتولور ؛ حیثیتنی ، وقارینی پایمال ایده رك هر كسك خندۀ استهزاسنه هدف اولور ؛ دماغنه هجوم ایدن قانك تضییقاتیله هذیانده بولونور ؛ عیاشلغك روحنده اویاندیردیغی بر أمل سفیهانه سائقه سیله بر طاقم غیر مشروع حالاته مجاسر اولور ؛ بونك نتیجه سنده بر عائله نك حیاتی پك حزین بر صورتده سونر كیدر .

ایشته مسكراتك سببیت ویردیكی بوكبی دها نیجه فجایع اجتماعیه یی نظر دقته آلان بر طاقم متمدن ملتلر بو كون مسكراتك منعی خصوصنده پك زیاده چالیشوب طوریورلر .

علوتنی تقدیردن عاجز بولوندیغمز شریعت اسلامیه ایسه بشریت ایچون اك بویوك بر فلاكت اولان مسكراتی اون درت عصردن بریدر كه صورت قطعیه یه تحریم ایتمش ؛ « قماردن ، خمردن وبو كبی مضر اعتیاداتدن اجتناب ایدیكز كه نائل فلاح اولاسكز » خطاب بلندیله منتسبلرینی ایقاظ وارشاد ایتمكده بولونمشدر .

آرتق مسلمان بولونمق شرفنی حائز اولانلر ناصل اولورده بوكبی منهیاتی ارتكاب ایده رك هم مقدس دینلرینك احكام علویه سنه مخالفت، هم ده منسوب اولدقلری جمیتك، عائله لرك تعالیسنه، سعادت حیاتیه سنه خیانت ایده بیلیرلر ؟ . والسلام علی من اتبع الهدی .

ملفی مجلس تدقیقات شرعیه اعضاسندن
عمر نصوحی

تجدد وتکمل

تجدد مسئله‌سی

عالمده کیشیور ، هرشی تبدل ایدییور ، تعاقب امثالدرکه بزه بردوام منظره‌سی ارائه ایتمکده‌در. ثابت کوردیکمز داغلر، الك سه‌رت قایالرده برسحاب سیار کبی اوچوب کیدییور ، عناصر جسمیه‌مزی ترکیب ایدن اجزای فردیه‌نك بری کیدوب یرینه دیکرلری کلمکده ، احوال داخلیه‌مزده لاینقطع تحول ایتمکده‌در . [وتری الجبال تحسبها جامدةً وهی تمر مر السحاب ـ الآیة] رخلق جدید نقاب رقیق آلتنده وقوعه‌کلن حادثات متغیره‌یه عالم دییورز ، بوحادثات متوالیه‌نك طرز جریاننه (خلقت) تعبیر ایدییورز . حکمتده بو طرز جریانه دقتدن بشقه‌نه اوله‌بیلیر ؟

بز خلقته ، یعنی حادثات مشهوده آره‌سنده‌کی نسبتلره نه‌درجه‌یه قدر توفیق حرکت ایده‌بیلیر ایسه‌ك کائناتك سر تکوننده اونسبتده تقرب ایتمش اولورز. هیچ برملت کندی کندینه قاله‌ماز . آمریقاده اوچان برقوشك بیله بوکون وارلغمزله برعلاقه‌سی ، بحرمحیط کیرك ضیای شمس نفوذ ایده‌میان ده‌رینلکلری ایچنده یوزەن بر بالغك‌ده حصهٔ وجودی واردر . بوبالق‌ده برشیدر . فقط کندندن بشقه‌برشی دکلدر . انسان ایکی آیاقله یورور ؛ بونلردن بری نسبت ذاتیدر، دیکری‌ده نسبت اضافیه‌در . ایشته شهراه مدنیت بونسبتك نقطهٔ اتصالندن کچر . بو نقطه‌یه اهل شریعت « صراط‌مستقیم » دیورلر ، اهل طریقت « خط استوا » ، ارباب حکومت « استقلال » تعبیر ایدییورلر. اراده‌وحریتی‌اهل حکمت علی‌الاطلاق فعالیت اختیاریه‌ایله تعریف ایدییورلر ، اسلامیتده ممکن اولدیغی قدر شو ایکی نسبت اوزرنده دوره‌بیلمکدن عبارتدر، دیورلر .

انسانك برعین ثابته‌سی اولماسه‌یدی ، کائناته کلیشی کوزل برصو آقینتیسی نظریله باقیله‌بیلیردی . (بن) لفظنك دلالت ایتدیکی معنا ، نه‌ایسه حقیقت ثابته‌سی‌ده اودر . انسانلر کچر ، داغلر اوچار ؛ فقط انانیت باقیدر . چونکه ماهیت مجهول‌دکلدر . برملت ایجاد ایدلمز ، اداره ایدیلیر . برنظام هر یرده موجب انتظام اولسیدی ، الك مکمل برقانونك هرطرفده طبیعی‌الجریان اولماسی لازمکلیردی . بر انسانك روحی دیمك اونك‌حقیقتی ، اونك شیئیتی دیمکدر . هرشی برشیدر . فقط هیچ برشی هیچ برشی دیمك‌دکلدر. حکومت‌هرهانکی برشکلده اولورسه اولسون اداره‌سیله مکلف‌اولدیغی مملکتك شرائط حیاتیه‌سنی قوللانه‌جق برقوتدن بشقه نه‌اوله‌بیلیر ؟

قانونلرمزی قالدیروب آتەلم دییورز ؛ آلنمش اولانلرك صور تطبیقیه‌سنی تأمین ایدەلم ، قابلیت هضمیه‌سی اولمایان شیلری معده‌مزه ایندیرمکده استعجال ایتمیه‌لم دییورز . کتب فقهیه‌دن آلنمش اولان برچوق ماده‌لرك دخی تعدیلنه احتیاج واردر . منافع مغصوبك عدم تضمینی ماده‌سنك بوکون حکمت موجودیتی قالمامشدر ، بونی بك اعلا ده کشدیره بیلیرز ، مذهب حنفی‌ده بولنمزسه مذهب‌شافعی‌دن آله‌بیلیرز . چونکه اوده محقق مسلم برشریعته استناد ایدییور. برعصراً محتاج اولدیغمز برقانونه مالك دکل ایسه‌ك ، بوکندی تصورمزدن نشئت ایدییور . الویرركه تحت تأثیرنده بولندیغمز احوالی بحق تقدیر ایده‌جك آدملریمز بولنسون .

اوروپا ، انجیل‌جیلری ایشه قارشدیرمیورمش ! دوغریدر . چونکه اونده حیات اجتماعیه‌نك تأمینه عائد انجیر چکیردەکی قدر برشی بوله‌میورلر . فقط اسلامیت جواهر حیاتیه‌ایله دولودر . یالکز تدقیقات‌علمیه صیقینتیلرینه برآز قاتلانمق‌ایستر. تشریع تألیفه بکزه‌مز. چونکه اشتغال ایله انتخاب بشقه بشقه شیلردر . نسب‌اضافیه ، یاخود تقدیرات زمانیه دیدیکمز ترجیح مسائلدن بشقه برشیمیدر ؟

بز اسلامیتك هر عصره کوره برقانون یاپه‌بیله‌جکی مسئله‌سنی مطلقا اوروپادن اوکرنمك ایسترسه‌ك ، دینلیرسه ، برقاچ نمونه کوسترەلم :

۱ — اوقیانوس آتلانتیق‌دن جانجیس نهرینه قدر حکمی جاری اولان قرآن ، یالکز اصول دینی دکل ؛ الك اوفاق قبیله‌دن الك معظم برحکومت متمدنه‌یه وارنجه‌یه قدر لازمکلن شئون متنوعه‌یی مشتمل برکتابدر .

موسیو دوللو

۲ — شریعت اسلامیه مطلقیت واستبداده معارض‌در ، بوشریعت الك جاهل بر مسلمانی بیله حکومت مشروطه وقانون فکرینی تماماً قبوله مساعد قیلار . مشروطیت ، دیموقراتیق عالم اسلامده برحادث علمی دکل ، بلکه بر امر دینی‌در .

موسیو لی‌یه‌ر

۳ — اسلامیت ناشر مدنیتدر ، خیروشره خدمتی انکار قبول ایده‌جك شیلردن دکلدر .

موسیو اسحق‌طیلر

٤ — اسلامیت اسپانیانك (تاج) نهرندن هندستانك (غانج) نهرینه قدر قول قاناد صالارق اقطار ارضه اعلام تمدنی دیکدیکی زمانلر اوروپا غایت کثیف برجهل وظلمت ایچنده بولنیوردی .

موسیو جون

٥ — اوروپا ضیایی ایکنه دلیکندن کوره‌بیله‌جك درجه‌ده ظلمت فکر ایچنده بولندیغی زمانلر ، عالم اسلامدن غایت پارلاق برنور یوکسلیوردی ، قرون وسطی‌یه مدنیت هپ دیار اسلامدن کلمشدر .

موسیو دروی

محکمهٔ تمیز اعضای سابقه‌سندن : داراغان زاده

احمد نظیف

اقتصادی وضعیتمز

یومی غزته‌لرمزك ویردیکی معلوماته کوره استانبوله عائد تجارت خارجیه احصائیاتی آلتی آی ظرفنده ۳۸ ملیون لیرالق ادخالاته مقابل آنجق ۱۲ ملیون لیرادن بر آز زیاده اخراجاتمز اولمشدر . رسومات

ادارەسی تموز واغستوس آیلرینه دائر احصائیاتی طوپلامش وبالنتیجه بو ایکی آی ظرفنده ادخالات و اخراجاتك شو مقدارده اولدیغی آکلاشلمشدر :

ادخالات	۱۵,٤۲۵,۳۵۲,۵۰
اخراجات	٤,۸۳۱,۷٤٤,۵۰
ایکی آیلق فرق	۱۰,٦۹۳,٦۰۸,۰۰

یومی غزتەلر بومسئلەیی موضوع بحث ایدیورکن بومهم حادثەنك مع الاسف نەحکومتك ، نەمبعوثلرمزك ، نەده مقتصدلرمزك نظردقتنی کافی درجەده جلب ایتمەدیکنی واخراجات ایله ادخالات توزین ایدلمزسه آتینك پك وخیم اولاجغنی سویلەیورلر . بو سوز چوق طوغرودر . مملکتمزدن میلیونلرك متمادیاً خارجه آقمەسی بالنتیجه بادئ افلاس اولور . بوحقیقتی تقدیر ایتمەمك ممکن دکلدر . فقط مملکتك بعض منورلری بوایشلرله مشغول اولمەوقت بولامایورلرکه . ایشی کوچی غربلیلاشمق یعنی قادینلری آچمق ، قادینلری ارککلرله اختلاطه سوق ایتمك ، قادینلری تیاترو شانولرینه ، سینەما پردەلرینه چیقارمق اولان ، مملکتمزده عائلەحیاتی ییقمق اولان بوقسم منورلر مملکتك حیاتی بویله اقتصادی تهلکەلر قارشیسنده بولوندیغی تقدیر ایدرك قادینلرمزی غربلیلاشدیرەجغز دیەاوروپا متعەسنه ، اوروپادن کلن مزینانه ، اوروپادن کوندریلن پودرەلره ، لوانطەلره ، اینجەچورابلره ، ایپکلره ، کورکلره واسع برساحەرواج تأمین ایدرك میلیونلرمزك مملکت خارجنه آقمەسنه سببیت ویرەجکلری یرده اویله ، ناموسیله یاشایان قادینلرمزی حیات مملکتده سوء تأثیر اجرا ایدەجك ، بلکه بر مصیبت کتیرەجك یوللره دوکمسەلر .. بو صورتله مملکته ، مملکتك اقتصادیاتنه ، مملکتك اجتماعیاتنه خدمت ایتسەلر ...

هیچ شبهه ایتمەیزکه بومملکتك میلیونلری اوروپادن ، آمریقادن ادخال اولونان فائدەلی شیلره ، ماکنەلره ویرلەیور . اوروپادن مملکتمزه یالکز حوائج ضروریه ، آلات صناعیه ادخال ایدلسه هیچ بروقت خارجه آقان میلیونلرمز ، وخیم برتهلکه تشکیل ایتمز . بومیلیونلرك وخیم برتهلکهٔ اقتصادیه تشکیل ایتمەسی صرف اسراف ، صرف فرنکلره بکزەمك ایچون ادخال ایدیلن لزومسز شیلره ویرلەسندن ایلری کلیورکه بولزومسز شیلر بوقاریده ایضاح ایتدیکمز مزیناتدر . حالبوکه بزم تورك قادینی ، آناطولی قادینی ، بویله دکلدر اوتمثال عفت ، اومجسم ناموس وحمیت اولان مسلمان قادینی ، تمامیله مستحصل ، تمامیله نافع بر انساندر . ملبوساتنك ایپلکنی کندی احضار ایدر ، کندیسی نسج ایدر ، سادەلکی ، حقیقی وصمیمی ملیتپرورلکی ، مملکتك اك مهم عنصر مستحصلی درجەسنه کندیسنی یوکسلتن فعالیت وغیرتی ، اوروپایه میلیونلرمزی کوندرن عصریلره برنمونهٔ امثال تشکیل ایتمەسی لازمدر . بوعصریلر اپی دوشونملی که بومملکتی ظفره سوق ایدن ، بومملکتك یدی دوله قارشی مقاومتنی تأمین ایدن ، بومملکتی داخلی ، خارجی هر موفقیته ایصال ایچون هرفداکارلغی کوزه آلەرق تورکیانك شاننی اعلا ایدن ، حق حیاتی وحق حریت واستقلالنی قازانمق ایچون چالیشان ، طبیعتله مجادله ایدن ، اکن ، بچن ، قوشان تورك قادینیدر . معاذالله بوتون مملکتمزك قادینلری بو عصریلرك ایجاد ایتمك چالیشدقلری وبعض نمونەلری شوراده بوراده کورولن اعجوبهٔ خلقت کبی برشی اولایدی بو مملکت قطعیاً قورتولامازدی . بوعامل نجات کوز اوکنده دائما بولوندیرلمالی ودائما اوکا امتثال اولونمالیدر .

عصمت وعفت ، غیرت وفعالیت ، فداکارلق حسلرینك علویتی اعتباریله هروجهله شایان تحسین اولان تورك قادینی بومملکتی خلاص قطعینك صوك مراحلنه قدر امنیتله کوتورەجك اك مهم قوت اجتماعیەدر . کندیلرینه عصریلر صفتنی ویرنلرك بومهم قوت اجتماعیەیی فلجه اوغراتمق ، اونك مستحصل ونافع ماهیتنی اولدیرمك ، اونی مستهلك ومضر ، جالب تهلکه برعامل تفسخ حالنه قویمق ایستەدکلرینی ، هیچ اولمازسه مملکتك میلیونلرینی هدر ایتمك وایتدیرمکله مادةً اثبات ایدیورلر .

بونك بویله اولاجغنی بزمتمادیاً سویلەیورز . حقائق مادیەنك قاهر بلاغتی ده حقلی اولدیغمزی اثبات ایدیور . باری بوبلاغت مادیه اجرای تأثیر ایتسه !..

اسلامك استقبالی

یوز میلیونلرجه هندلی مسلمان اولاجقمی ؟

دین مبین اسلامك بوتون دنیایی تنویر وبوتون بشریتی مظهر هدایت ایدەجکی محققدر . کون کچدکجه بوحقیقت برچوق متفکر انسانلرك ادراك وافاده ایتدکلرینی کوریورز . بوحقیقتی افاده ایدنلر میاننده هندستانك وبوتون شرقك اك بیوك شاعری واك شایان حرمت حکیمی (رابندرانات تاغور) ی کوریورز . سبیل الرشاد قارئلری مشار الیهی طانیرلر . (ژاپونیاده ملیت) و (غربده ملیت) عنوانیله مشارالیهك آثارندن ترجمه ایتدیکمز برقاچ مقاله قارئلرمزك تقدیریله قارشیلانمشدی . بو دفعه هندستانك (قالکوتا) شهرنده انتشار ایتمکده اولان (الجامعه) رفیقمزدن سطور آتیەیی اقتباس ایدیورز . رفیقمز دیورکه :

« انکلیزجه غزتەلری مخابرلرندن بری ، هندستانك شاعر مشهوری (رابندرانات تاغور) دن « هندستانده انکلیز حاکمیتی » حقنده نەدوشوندکنی صورمش ومومی الیه آتیدەکی جوابی ویرمشدر :

« — انکلیز حاکمیتنك شایان مؤاخذه کوردیکم نقطەسی ، صوك درجه مکمل اولمەسی ، هر درلو حسدن وشعوردن محروم اولان بر ماکنەیه

بکزه‌مه‌سیدر . بوظالم ماکنه هندستانك امیدلرینی ، حسیاتنی ، تمنیلرینی زیروزبر ایتمشدر . مستبد ومطلق برحکومت اولدیغی سویله‌نیلن (دولت تیموریه) انکلیز حکومتندن دها حسلی ودها وجدانلی ایدی . اونك زیر حاکمیتنده قلب بشر حضور واطمینانندن نصیبه‌دار اولویور ، افراد ایچون ترقی وانکشاف قاپولری آچیق بولونیوردی . فقط انکلیزلرك هندستانه کلدکلری کوندن بری هندلیلرك یوزلرینه قارشی هر قاپو قاپانمش وهندلیلر کندیلرینی انحطاطه دوچار اولمش بر ملت اوله‌رق کورمکه باشلامشلردر .

بر امیادینی ، مسالمت دینیدر . مسلمانلق هندستانلیلره حماست وجنکاورانه شهامت روحنی نفخ ایتمشدر . هندستانده مسلمانلرك عددی آرتیور . بت پرستلرك عددی تناقص ایدیور . هندستانده بر انقلاب وقوع بولورسه بوتون هندستان مسلمان اولور . فقط هر حالده اوزمانکی هندستان حکومتی بوکونکی حکومتدن چوق ایی اولور . »

انکلتره‌ده

یکی بر اهل صلیب !

اوروپا مملکتلرینك اك عصریسی اولان انکلتره‌ده شو صیرالرده غریب بر فکر ومفکوره‌نك یکی برحیاته مظهر اولدیغنی کوریبورز . صوك پوسته ایله کلن انکلیز مطبوعاتی ، ایکی سنه مقدم وجود بولان اهل صلیب تشکیلات خفیه‌سی حقنده معلومات ویریبور ، از جمله دیبورلرکه :

« اهل صلیب جماعتنه منسوب افراد غریب وجالب دقت بر البسه‌یی لابس اولارق (وه‌ست‌مه‌نیستر) کلیساسنده مدفون « مجهول عسکر » ك قبری اطرافنده اجرای آیین ایتمشلردر . بو حرکت عظیم بر مراق اویاندیرمشدر .

یکی اهل صلیب جماعتنك هدفلری آرقداشلق ، همشهریلك ، وطنداشلق حسیاتنی تقویه ایتمکدر . بو هدفلر هیچ بر وجهله شایان مؤاخذه دکلدر . اهل صلیب جماعتنه داخل رجالده شایان حرمت ذواتدر . اصل جالب دقت اولان جهت ، جماعتك تشکیلات خفیه‌سی وجماعته منسوب افرادك خصوصی البسه‌لر اکتسا ایتمه‌لریدر . جماعت رؤساسندن برقاچ ذاتك متناقض بیاناتی اهل صلیبی احاطه ایدن اسرار انکیز ماهیتی بر قات دها درینلشدیرمشدر . مثلا جنرال (به‌تون) ، جماعتی تشکیل ایتمك وجماعته منسوب افرادك عینی البسه‌یی کیمه‌لرندن مقصد مساوات حسنی تقویه ایتمك اولدیغنی سویله‌مشدر . بونی قبول ایده‌لم . فقط خفی اجتماعلر عقدنده‌کی معنی نه ؟ اجتماعلرك خفی اولارق عقدی بر چوق شبهه‌لر حاصل ایتمکده‌در . بو جماعتك عرق سامی‌یه منسوب اولانلرك علیهداری اولدیغی سویله‌نیور . چونکه یهودیلری اعضا اولارق قبول ایتمه‌یور . فقط بونك سببی ، جمعیتك بر خرستیان جمعیتی اولماسی ایمش . بوندن باشقه بو اهل صلیب آمریقانك (قو ـ قلوقس ـ قلان) جمعیت خفیه‌سنه تشبیه اولونمقدر .

الحاصل اهل صلیبك بر کسوهٔ مخصوصه اکتسا ایتمه‌لری ، خفی فعالیتلرده بولونمالری هر کسی شبهه‌یه دوشورمکده‌در . حال بوکه انکلتره‌ده بر فاسیست تشکیلاتنه ، بر (قو ـ قلوس ـ قلان) جمعیته لزوم یوقدر . اهل صلیب جماعتنك خفی اجتماعاتی نه‌دندر ؟ بو جهت هر کسی اندیشه‌ناك ایتمکده‌در . بناءً علیه اهل صلیبك میدانه چیقه‌رق وضعیتلرینی ایضاح ایتمه‌لری لازمدر . حال بوکه اهل صلیب بوکا مقابل (فارماصون) لرك ده بر جمعیت خفیه تشکیل و بر کسوهٔ مخصوصه تلبس ایتدکلرینی سویله‌یورلر . بو جواب کرچه منطقیدر ، فقط فارماصونلرك منشأی ظلام تاریخه قاریشمش وخلقده اوزون زماندن بری اونلره آلیشمش و اونلرك اجتماعی تشکیلات وجوده کتیرمش اولدقلرینی آکلامش بولونیور .

اهل صلیب ، صنف فرقلرینی ، صنف مجادلاتنی ازاله ایتمك ایچون وجوده کتیرلمش بر جمعیتدر . شونی اونوتمامق لازمدرکه بو جماعته مخالفت ایده‌جك بویوك بر کتله واردر .

اهل صلیب جماعتی ، سیاسی بر جمعیت دکلدر . قناعت سیاسیه‌لری مختلف اولان بر چوق رجالی احتوا ایتمکده‌در . »

انکلتره‌ده تشکل ایدن یکی اهل صلیب حقنده انکلیز غزته‌لرینك ویردکلری معلومات ودرمیان ایتدکلری اعتراضات بوندن عبارتدر .

عبرت وانتباه لوحه‌لری :

خاج طاقیلان جامعلر

سلانیکده ، بولونان ملتجیلرله آطه‌لرده وضعیتلری تحمل فرسا برحال آلان بیچاره یرلی مسلمانلرك آناطولی‌یه نقلی ایچون کوندریلن واپورلرله کریده‌کیدن بر مسلمان قارداشمز ، بر زمانلر مسلمان حاکمیتی آلتنده بولونان آطه‌نك بوکونکی حالنی ، اوراده‌کی دینداشلریمزك مضطرب وپریشان وضعیتلرینی وقت غزته‌سنه کوندردیکی بر مکتوب ایله ایضاح ایدییور . پك الیم وفجیع حادثاتی نقل ایدن بو مکتوبك بعض فقره‌لرینی مسلمانلرك انظار عبرت وانتباهنه وضع ایدییورز . مکتوب صاحبی دیبورکه :

تشرین ثانینك ۲۹ نجی پرشنبه کونی زوالده ازمیردن حانیه‌یه متوجهاً حرکت ایتدك . جمعه کونی درتده حانیه لیمانك اوکنده بولونیوردق . شهری کورمك ایچون کینك ضابطان ومرتباتنك همان هپسی کوکرته‌ده طوپلانمشلردی . شهرك مناره‌لری سیاه بولوطلر آلتنده حزین ومأیوس پارلایورلردی . او آرالق قاراکلق افقلری بورویوردی . ایلك اسکله‌یه چیقدیغی زمان ریختیم اوزرنده بولنان یالی جامع شریفی کوزه چارپدی . هرشیئی اسکیسی کبی دوران بو جامعك دکزه متوجه جبهه‌سنه روجه برلوحه تعلیق ایدلمش . دقت ایتدك ، لوحه‌ده « قهوه لیوط » عباره‌سی یازلمشدی . ذاتاً جامع ایله ریختیم آره‌سنده بولنان میدانلغه قونیلان ماصه وصندالیه‌لرده بوراسنك بر قهوه‌خانه ، حتی بربیراخانه حالنه افراغ ایدلدیکنی کوستریوردی . شهر طرفنده‌کی جبهه‌سنه ایسه دها

بويوك برلوحه ايله آجنته اعلانى آصلمش اولديغنى كوروبجه ، همان فطوغرافنى آنى عقليمه كلدى ، ايكى يوز چيقاردقدن صوكرا شهر طرفنه يوروديكم زمان اطرافده يولنان روملرده برخومورداننمه‌در ، باشلادى ، فقط اوزاقدن باشلرينه بر صارمش برقاچ كيشى بنى حمايه ايديورلرمش كبى بروضعيتله اطرافده طولاشمقده اولدقلرينى كوردم . اومجهول شخصلر متمادياً بنى تعقيب ايديورلر، بن ايلريله‌دكجه يانمه ياقينلاشييورلردى. نهايت بردانه‌سى يانمه كلرب رومشيوه‌سيله توركجه اولارق « افندى بوطرفه كليكز، قورقاييكز ، بز مسلمانز، سزى كمال اشتياق ايله بكله‌يوردق ، نه ايسته‌يورسه‌كز بزه سويله‌يكزده الميزدن كلديكى قدر سزه ياردم ايده‌لم . » زواللى آدم آغلايه‌رق ديديكه : «قوزوم افندى، مادامكه جامعلرك فطوغرافلرينى آليورسكز ، سزه چوق رجا ايده‌رز ، اصل فطوغرافى آلنه‌جق جامع بزم محله‌ده‌در . اسمى‌ده خنكار جامعيدر . بيلمم دكزدن كورديكزمى ايكى شرفه‌لى بر مناره‌سى واردر . فقط شمدى مناره‌نك اوست شرفه‌سنه يونان بانديره‌سى چكيرلر وقپوسنك اوزرينه‌ده بويوك بر صليب طاقيورلر . اولجه جامعك اطرافى كاملاً اسلام محله‌سى ايدى . هيچ بر خرستيان أوى يوق ايدى . شمدى ايسه اولا بزى يوورلريمزدن چيقارديلر ، بالآخره‌ده مذكور جامعى كليسايه تحويل ايتديلر. اوكنده كوزل برموقتخانه‌سى وار ايدى ، بونى بيراخانه يابديلر ؟ بز اسلاملر بو حالى كوردكجه هركون ئولو كبى ياشامقده‌يز . اكر جامعك فوطوغرافنى آلوب بر دانه بزه ويرر وهم‌ده استانبولده غزته‌لرله اعلان ايدرسه‌كز بزى بختيار ايتمش اولورسيكز. آلديغكز رسمى اوز وطنده اسلام قرده‌شلريمز كورورلرسه اميد ايدرمكه چكديكمز أس والمك درجه‌سنى آكلارلر . »

بو ديداشلرله برچوق سوقاقلرى دولاشدقدن صوكرا نهايت مذكور جامعك يانه كلدك . حقيقةً جامع او حاله كلشدى . درعقب رسمنى چكمك اوزره ايكن جوارده بولنان يونانليلر بنى تهديد ايدوب ماكنه‌يى الدن آلمق ايستديلر . فقط رفقامك معاونتلريله موفق اوله‌مادیلر . بن‌ده بوصورتله ايكى يوز آلدم .

مسلمانى چوق اولان برمحله‌يه كلدك. اوراده يرلى مسلمانلر همان اطرافمى صارديلر . واپور كله‌جكمى ؟ ديه صوريورلردى .

بى‌چاره ديداشلريمزدن برى آغلايارق بزى آلمغه‌مى كلديكز « آه‌افندى‌بورادن بر ساعت اول آيرلانلر بختياردر . بوراده چكدكلريمزى بيلسه‌كز سزده بزم كبى آغلارديكز » ديبور ، بكا قهوه وميوه اكرام ايديورلردى .

صوردم : — شو قارشيده اوطوروب بزى ديكلين باشى آچيق ويا باشلرى بزله صاريلى آدملر خرستيانميدرلر ؟

— اوت، مسلماندرلر. ايشته اونلر كبى نه‌قادار باشلرى آچيق ويا باشنه بز صارمش انسانلر وارسه هپسى مسلماندر . بنم بيله باشمده‌كى فس بش سنه‌لكدر. بوممكلتده بش سنه‌دن برى برفس صوقق ممكن دكلدى. ثروتكزى ويرمش اولسه‌كز بر فس بولامازسكز . بونك ايچون مسلمانلرك قسم اعظمى باشلرى آچيق كزرلر . ظن ايدر ايسه‌م بوحال وضعيتمزى تنويره كافيدر. »

زواللى مسلمانلر ، معبدلرينه علم توحيد يرينه خاچلر طاقيلمش، مناره‌لرنده اذان سسلرينه مقابل ناقوسلر چالينيورمش، باشلرينه فس كيمك حق بيله نزع ايديلمش ! نه فجيع محنه‌لر ! استانبولده جامعلره هيچ آديم آتمايان، چوجقلرينه شابقه كيديرن، دينى، مليتى آياقلر آلتنه آلان بعض مسلمانلر ايچون عبرت آلينه‌جق لوحه‌لر ! فقط عبرت‌ده ارباب بصيرت ايچوندر . دينى ، مليتى چيكنه‌ينلره بو فجايع ماصال كبى كلير !..

مدارس علميه

ديكر مؤسسات عرفانيه كبى مساعدات مظهر اولملرى باشلايه‌جقدر .

استانبولده سبيل الرشاد مجموعهٔ اسلاميه‌سنه

محترم افندم ،

جبل بركت منتخب ئائبلرى طرفندن مدافعهٔ مليه، امور شرعيه واوقاف وكالتلرينه تقديم اولونان عريضه‌نك بر صورتى لفاً كوندردك، محترم سبيل الرشاد ايله نشر ايلمكزى رجا ايدرز افندم .

مدرس

١٠ كانون اول ٣٣٩ : جبل بركت

مصطفى

عرض وايضاحدن مستغنى اولديغى اوزره حيات معنويه وماديه‌مزه قصد ايتمش ايكى دشمن بى‌آمان قارشوسنده مجادلهٔ حيات ايچون حرب وضرب صحنه‌لرينه آتيلمق لازم كلدى ظاهراً وماديةً اوزريمزه هجوم ايده‌رك ساحهٔ جهاندن وجودمزى ، خريطهٔ عالمدن ناممزى رفع ايدوب مقدس وطنمزى كندى آرالرنده تقسيمه قرار ويرن اومدهش دوشمانلريمزه قارشى بلوكلر ، طابورلر ، اوردولر تشكيل ايدرك [ورد الله الذين كفروا بغيظهم لم ينالوا خيراً] نظم جليلنك سرينه مظهريتله باشلرينه مهلك ضربه‌لر اينديردك ؟ بر قسمنى عنايت حقله نار جحيمه كوندرك ، متباقيسنك‌ده او خبيث يوزلرينى لله‌الحمد والمنه مقدس وطنمزدن دونديردك .

بو صورتله مادى دوشمانلرله چارپيشيركن بنيان مليمزى واساسات دينيه‌مزى تا تملندن سوكوب آتمق فرصتنى هيچده فوت ايتمه‌ين ومعنوى دوشمانلريمزدن معدود اولان سرقت ، غصب، نهب وغارات، زنا ، نفاق وشقاق ودها بو كبى نيجه جرائم ملت اسلاميه‌نك معنوياتنى خرابه‌زاره چويرمك اوزره منتظم ومحكم جبهه‌لردن متوالياً هجوم ايتمكه باشلاديغى والآن استانبول وآطنه محيطى كبى تحت اشغالده قالان مملكتلريمزده بو هجوملرك تمادى ايتديكى نظر تأسفله كورولمكده‌در. حالبوكه معنوى دوشمان مادى دوشماندن دها مخوفدر . بوكا قارشى بيكانه قالمق معناً محو ومحكوم اولمقدن باشقه بر شى دكلدر . زيرا جمعيتلرك بقاسى اخلاقك يوكسلمسيله حاصلدر . بر قومده جوهر اخلاق تطرق فساددن نه درجه محفوظ اولور ايسه او قوم ايچون او نسبتده محافظهٔ موجوديت قابل اولور . امور دينيه واخلاقيه‌ده واقع اولان مبالاتسزلغه قارشى مسامحه‌كارلق ، بو حال برملالك اعتياد درجه‌سنه وصولنى انتاج ايده‌رك بنيان اسلاميه‌مزى ايچين ايچين قورتلر كبى كميره‌جكى، بر كون هويت مليه‌مزى‌ده غائب ايده‌جكى شبهه‌سزدر.

آداب مليهٔ اسلاميه‌مزه مخالف واخلاق فاضلهٔ مليه‌مزه منافى واز هرجهت تأسفات عظيمه‌يه بادى اولان سالف العرض حالات

مشهوده ومسموعه‌يه قارشی تدابير سريعه اتخاذينك وجوبنی حكومت مليه‌مز تقدير ايدرك بو معنوی دوشمانلره قارشی‌ده بيگانه قالمامش ، بونك‌ده اوردولری اولان قافلهٔ علمانك ترقی وتعاليسنی پيش نظره آلمش ، بر طاقم اسباب دولاييسيله نور وضياسی سونمكه يوز طوتان مدارس علميه‌نك يكی باشدن كشادی ومطلوب وجه اوزره احيا وادامه‌سی ايچون لازمگلان پروغرامنی تنظيم ايتمش ، بو مساعئ مشكوره‌نك آثار فيضی‌ده تجلی‌يه باشلامش ايدی . سعادت اسلاميه‌يی اخص آمال اتخاذ ايدن مدرسه‌لريمز فقر وضرورتك پنچه‌لری آلتنده ايكيم ايكيم ايكلمكده اولديغی حالده بوتون ضرورتلرينه رغماً تنوير قلوب مؤمنينه كما فی السابق دوام ايتديلر . بز ملت اسلاميه‌نك باعث نجاتی اولان بو مسلك عالينك كمال عظمتله تعالی‌يه مظهر اولمسنی درت گوزله انتظار ايتمكده ايكن صوك زمانلرده بعض محللرده طلبه‌لره مخصوص اولمق اوزره انشا ايديلان بنالرك اللرندن آلنوب باشقه مؤسسه‌لره ويريلمسی كبی بعض حادثه‌لر بزی دلخون ايتمش ومدافعهٔ مليه وكالتی اوردو دائره‌سنك ٢/٣٦ و ١٢٥٨٥ نومرولو و سا ١٩ تموز ٣٣٩ تاريخلی قرار عموميسی‌ده مدرسه عالمنی تملندن صارصمشدر . دار الخلافه ومكاتب سائره طلبه‌لری اكمال تحصيله دكين تأجيل ايدلدكلری حالده مدارس علميه طلبه‌سی نيچون تأجيل ايدلميور ؟ هر حالده مدارس علميه طلبه‌سی‌ده ديگر مؤسسات عرفانيه طلبه‌لری كبی اكمال تحصيله دكين تأجيل ايديلير ، ديه اميد ايديوردق . بر سنه خدمت مقصوده‌سنی ايفا ايدن بر طلبه تكرار مدرسه‌يه عودتله اكمال تحصيل ايده‌بيليرمی ؟ طلبه‌نك قسم اعظمی برنجی وايكنجی صنفدن ترفيع ايده‌جك ودردنجی صنفی آشمه‌دن عسكرلكی گلنجه طلبه اولمايانلر مثللو معامله گوره‌جك اولان او طلبه‌نك قطعياً وقاطبةً بر دها مدرسه‌يه اياق آتمايه‌جغی ايكی كره ايكينك درت ايتديكی قدر جلی بر حقيقتدر .

قرا ومحلاتك بوسبوتون امامسز قالديغی ، مسلمان اولولرينك مسلمينك تجهيز وتكفين ومراسم دينيهٔ سائره‌سی اجرا اولنه‌مديغی ، ديانت اسلاميه‌نك هر طرفده افوله يوز طوتديغی ؛ مركزه ملحق اولان خاصه و بغچه واصلاحيه ودرتيول قضالرنده مدرسه اولمايوب مركزده بولونان طلبه‌لرك‌ده مملكتمزك احتياجاتنه نظراً پك جزئی بر يكون تشكيل ايتديكی بر زمانده داخل اسنان اولمايان طلبه‌لرك بيله بو قراردن متأثراً درسلرينی ترك ايده‌رك صاووشوب گيتمه‌لری بزی انديشه‌يه دوشورمكده‌در . مقصديمز طلبه‌لری عسكرلكدن قاچيرمق دگلدر . بز بو خصوصده اوچ چاره دوشونه‌بيلدك : ١) مدرسه‌يه قيد وقبول ايديلان طلبه‌لرك هرهانكی صنفدن اولورسه اولسون ياخدمت مقصوده گورمه‌لری ، ٢) ياخود ديگر مؤسسهٔ عرفانيه‌ده اوله‌جغی كبی اكمال تحصيله دكين تأجيللری ٣) ياخود مدرسه بولونان يرلرده بر ضابط تعيينيله طلبه‌لرك موقع تحصيللرنده تعليم ايدلمليدر . گونده بر ويا ايكی ساعت تعليم ايدن طلبه عينی زمانده درسلرينی‌ده تعقيب ايده‌بيله‌جكندن هرايكی منفعت الده ايدلمش اولور .

بو عريضه‌نك محتوياتی قلوب اسلاميه‌نك اك درين گوشه‌لرندن قوپوب گلن بر صدا وجريحه‌دار سينه‌لردن ظهور ايدن بر ندا اولوب وكالت ساميلرنجه‌ده اسعاف بيورلمسی رجا واسترحام اولنور .

طلبه‌نك استرحاماتی

امور شرعيه واوقاف وكالت جليله‌سنده

اهمال ولاقيدی يوزندن صوك زمانلرده اك آچينه‌جق بر حاله گلن مدرسه‌لرك يكی باشدن اصلاح واحياسنه همت ايدن بيوك ملت مجلسی مدرسه‌لرك اداره‌سی وطرز تدريسی حقنده بر قانون نشر وتعميم ايتدی. شوقدر كه اووقتك ايجاباتی اوله‌رق مدرسه‌لره لازم گلديكی قدر تخصيصات تعيين ايده‌مدی. اوت، اووقتلر حكومت مليه‌مزك حال حربده اولمسی طولاييسيله بودجه‌سنك حربدن باشقه شيلره مساعد اولمايه‌جغی طبيعيدر . لكن شيمدی حمد اولسون مظفر اردومز حربی قازاندی، دشمنلريمزی مقدس وطنمزدن چيقاردی ، شان مليمزه لايق صلح ياپدق . آرتيق امور داخليه‌مزك اصلاحنه چالشمقده‌يز. معارفمزك‌ده لايق اولديغی التفاته مظهر اولديغنی چشم افتخارله گورمكده‌يز. ازجمله بتون مكتبلريمزه مستوفی معاشلی معلملر ومديرلر تعيين ونواقصی اكمال اولنمقده‌در . مدرسه‌لرك ترقی وتعاليسی ايچون‌ده لازم گلن همتی حكومتمزك دريغ ايتميه‌جگنی قوياً اميد واو امللريمزك ساحهٔ تطبيقه چيقارلمسنی كمال تهالكله انتظار ايتمكده‌يز . هر عرفان اوجاغی آز چوق فيض مليدن حصهٔ انتفاعی آلديغی بر زمانده البته بز طلبهٔ علومده محروم قاله‌جق دگلز . مدرسه‌لريمز ، حقيقی وجدی برمعاونته چوق محتاجدر. بزوالليلر حالا رطوبتلی، مقسی، طوپراق ييغينندن باشقه برشی اولميان خراب ، غيرصحی برطاقم اسكی مدرسه‌لرك مجرا گوشه‌لرنده يووارلنمقده‌يز . بزده بو وطنك اولاديز .

معارف اداره‌سی كويلره وارنجه قدر برطاقم صحی مكتب بنالری ياپديرديغی ومستوفی معاشلرايله معلملر تعيين ايلديكنی كمال ممنونيتله گورييورز، انشاالله مدرسه‌لرده بوحمايه‌يه مظهر اوله‌جقدر .

دين اسلامی ياشاته‌جق مدرسه‌لره بونجه اصحاب خير طرفندن ترك وتبرع ايديلان اوقافدن اولسون حصه ياب اولمغه حقمز يوقميدر؟ يكی مدرسه‌لر نظامنامه‌سی موجبنجه مكتبلرده اوقونان درسلرك همان هپسی تدريس وتدرس اولنمسی وامتحانلر اثناسنده مملكتك اك بيوك عسكری وملكی مأمورلرينك بولنمسی كبی بر طاقم شرائطی حاوی

امرلریکز متوالیاً ورود ایتمکده‌در . بر آزده بونلر نه‌ده ونه کبی حجره‌لرده امرار حیات ایدیورلر ونه کبی مدرس ومعلملردن اوقیورلر، کندیلرینك ، مدرس ومعلملرینك معیشتی ناصیلدر ؟ دیه سؤال لطفنده بولونمکزی رجا ایدرز . واقعا شمدی‌یه قدر بوعالی مسلك خدای‌نابت اوله‌رق میدانه کلش واسلام حکومتلرینك مدار افتخاری اولان بونجه علما یتشدیرمش ایسه‌ده اووقتلرك شیمدیکی عصره قیاس ایدیله‌میه‌جکی معلوم فضیلتلریدر . چونکه مکتب طلبه‌سنك کاشانه‌لرده رفاه وسعادتله تحصیل ایتدکلری و کندیلری ایچون مختلف صورتده غایه‌لر ارائه ایدلدیکنی نظر ممنونیتله کوریوروز . لکن بزلرده بووطنك اولادی‌یز . بزلرکده حیات علمیه ودینیه نقطهٔ نظرندن برقیمت واهمیتمز اولسه کرکدر . بزلری‌ده بوپریشان وآجیقلی وضعیتدن قورتارمق، بزلر ایچون‌ده برغایه تثبیت ایتمك مقام معلاکزك وظائفندندر صانیرز .

یوقسه بوکیدیش ایله مدرسه‌لر شبهه‌سز ادامهٔ حیات وموجودیته مظهر اوله‌ماز . بز زواللی طلبه‌لرك اوان شبابتلری بویله هدر اولوب کیتمه‌سنك مسئولیتی عجبا کیملره عائددر ؟

برده ؛ بتون مکتبلرده تحصیل ایدن طلبه ، اکمال تحصیله قدر تأجیل ایدیلیورده مدرسه طلبه‌سی اثنای تحصیلده خدمت فعلیه‌لرینی ایفا ایچون سوق ایدیلیور . اوت ، عسکرلك بالخاصه شو عصرده اوزریمزه ترتب ایدن اك مقدس وظیفه‌لردندر . ایجابی زمانده جمله‌مزك بو امر جهاده اجابت ایده‌جکی شبهه‌دن وارسته‌در . نته‌کیم بن وبنم کبی برچوق آرقداشلریمزده حرب عمومی‌ده چناق قلعه ، فلسطین ودها نیجه ، نیجه موقع حربلرده اثبات وجود ایده‌رك وظیفهٔ متحتمه‌مزی ایفا ایلدك . دها پك یاقینده بیله مملکتمزك دوشمانك اوملوث اشغالندن تطهیر وتخلیصی ایچون طوروس طاغلرنده . قیش کونلرینك شدائد ومزاحمنه قاتلانه‌رق ، مادی تجهیزاتمزك فقدانه‌رغماً جانسپارانه مقاومت ومدافعه ایده‌رك برچوق شهیدلر فدا ایتدك وعون حقله‌ده موفق اولدق .

بناءً علیه شیمدی صلح زمانده بزطلبهٔ علومكده دیکر مکتب طلبه‌سی کبی اکمال تحصیله قدر تأجیله مساعده بیورلسه مدرسه‌لرك اندراسنه قارشی حقیقی برسد چکلمش اولور . یوقسه اهمال ایدیله‌جك اولورسه مدرسه‌لرك حال حاضری بیله دوام ایده‌میوب محو ومنقرض اوله‌جغی مستغنی ایضاحدر .

شوحال اسف اشتمالمزی انظار حمیتکزه عرض ایدیورز . وبو معروضاتمزی لطفاً سمع اعتباره آله‌جغکزه واحتیاجاتمزك تطمینته هرصورتله همت بیوره‌جغکزه امیدوارز . باقی محترم ومبارك اللریکزدن اوپرز افندم .

اطنه مدرسهٔ علمیه‌سی طلبه‌سی نامنه
۱۰ کانون‌اول سنه ۳۳۹
محمد حلمی

هپ عینی نقرات

اقشام غزته‌سی کچنلرده اورته‌یه آتدیغی غریب بر دعوانی متمادیاً ایلری سوروب طوریور . اقشامه‌کوره کویا جمهوریت مؤسسات وقوانین شرعیه ایله بر آره‌ده بولونه‌مازمش ، بناءً علیه محاکم شرعیه قالدیریلمالی ، شرعیه وکالتی هیئت وکیله آره‌سندن چیقمالی ، قوانین شرعیه یرینه عصری قانونلر اقامه ایدیلملی ایمش ! . .

بو معناسز ادعا حقنده کچن نسخه‌لرمزده متعدد مقاله‌لر یازدق ، بونك قطعیاً طوغرو اولمادیغنی ، بو سوزلرك نه علم ایله ، نه‌ده مصلحت ملت ایله هیچ برمناسبتی بولنمادیغنی ، بوکبی قیمت علمیه واجتماعیه‌سی اولمایان سوزلر آنجق اسلامه قارشی خصومتدن ، یاخود مسلمانلق حقنده جهلدن طولایی سویلنه‌بیله‌جکنی ، جمهوریتك مؤسسات وقوانین شرعیه ایله پك کوزل قاینانشه‌بیله‌جکنی ، بناءً علیه مشروطیت دورنده قالدیریلمق ایستنن مؤسسات وقوانین شرعیه‌نك جمهوریت دورنده برحیات‌نوین اکتساب ایدرك دها اساسلی ودها فیاض ومتکامل بر صورتده تطبیق ایدیله‌جکنی ایضاح ایتمش ، اقشام غزته‌سی باش محرری ودارالفنون اجتماعیات معلمی نجم‌الدین صادق بکدن بعض سؤاللر صورمشدق . فقط مومی‌الیه نه‌صوردقلریمزه جواب ویره‌بیلدی ، نه‌ده بویله بر مباحثهٔ علمیه واجتماعیه‌یه یاناشدی . شیمدی ایکیده بر او معناسز دعوانی ایلری سوروب طوریور .

کچنلرده محاکم شرعیه‌نك الغا اولونه‌جغنه دائر یومی غزته‌لرك مخابرلری آنقره‌دن تلغرافلر چکمشلردی . بالاخره بونك طوغرو اولمادیغی آکلاشیلدی . بو مناسبتله عدلیه وکیلی سید بك بیاناتده بولوندی :

« بونك امکانی اولمادیغنی ، بر طرفدن احکام شرعیه‌یی مدنی قانونلر حالنه صوقارکن دیکر طرفدن محاکم شرعیه‌نك لغوی ایچون هیچ بر سبب موجود اولمادیغنی ، بالعکس بو محکمه‌لره لزوم اولدیغنی ومحاکم شرعیه‌نك حقوق عائله قانونی تطبیق ایله مکلف اولدیغنی » سویلدی . اقشام غزته‌سی بوکاده چاتدی :

« بوناصیل جمهوریتدرکه معین ومدون قانونلری آیری آیری مقاملره تابع ایکی نوع محکمه تطبیق ایدر ؟ عدالتك تطبیقنی دینی مقاملره براقیور ؟ جمهوریت برکلدر ، بوتون ذهنیتك هیئت مجموعه‌سیدر ، جمهوریتی تماملامق ، محاکم شرعیه‌یی الغا ایتمك ایچون ، زمان دکل ، یالکز جسارت لازمدر . »

دیدی . اوندن صوکره حقوق عائله قرارنامه‌سنك احکام شرعیه‌یه ابتنا ایتمسی‌ده ینه اقشام غزته‌سی ایچون ودیکر بعض غزته‌لر ایچون وسیلهٔ هجوم اولدی . « تورکیه جمهوریتی جمهوریت اوله‌بیلمك ایچون اولا عصری قانونلرله اداره ایدیلمك مجبوریتندن ؛ ازدواج ، طلاق ، وراثت کبی حقوقی مناسباتك مبهم شکللرده اولدیغندن » بحث اولوندی .

اقشامك بوندن‌ده مقصدی نه اولدیغی پك اعلا آكلاشیلیور . مسلمان فقهاسی مثلا وراثی برعام حاله قویه‌جق قدر ایشله‌مش و توضیح ایتمش اولدقلری حالده مومی الیهك احكام شرعیه حقنده بویله براسانده بولونمسی نه قدر انصافسزلقدر ! بردارالفنون معلمی ایچون علم فرائضك قیمت واهمیتنی تقدیر ایتمه‌مك ، یاخود بویله برعلمك وجودندن تغافل ایتمك هیچ‌ده یاقیشیق آلماز .

دیكر برنسخه‌سنده‌ده فالح رفقی بك :

« ... فقهانك اسملری ، تورك جمهوریتی كنجلرینه ، تربه وقبركتابه‌لری اوستنده اوقونان یازیلر كبی ، اوقدر اوزاق وحیاته اوقدر یابانجی كلیر . »

دییور . بوده طوغرو دكلدر . بوتون مملكت كنجلكنی استانبولده مسلمان قادینلرینی صحنه‌لره چیقاروب آقتریسلك ایتدیرن كنجلر كبی تلقی ایتمك طوغرو دكلدر . بویله كنجلر نظرنده البته فقهای اسلامك برموقع حرمتی اوله‌ماز . فقط بو كنجلر عندنده یالكز فقهانك دكل ، هیچ برشینك قیمتی یوقدر ، یالكز ذوقك ، اكلنجه‌نك قیمتی واردر . لكن برمملكت بویله كنجلرله یاشایاماز . برطرفدن بویوك ملت مجلسی احكام فقهیه‌یی قانون شكلنه قویاركن او مجلس اعضاسندن بر ذاتك بویله سویله‌مسی نه قدر معناسز برشی اولیور ! بومحرر بكلر سیاستدن بحث ایدركن فقهی ، شریعتی قاریشدیرماسه‌لر اولمازمی ؟ مناسبتلی مناسبتسز متصل قوانین شرعیه‌یه هجوم ایدوب طوریپورلر . بوهجومدن باشقه ، كندی فكرلرینی مجلسك فكری كبی كوسترمكده نه قدر فضولی اولیور ! بویوك ملت مجلسی دولتك دینی دین اسلام اولدیغنی اعلان ایتدی . احكام شرعیه‌یی تنفیذ واجرا وظیفه‌سنی درعهده ایتدیكنی قانونلرینه یازدی . تنظیم اولنه‌جق قوانینك احكام فقهیه وحقوقیه‌یه استناد ایده‌جكنه دائر تشكیلات اساسیه‌سنده آیریجه برمادهٔ مخصوصه‌سی وار . بویله ایكن بونی (لاییق ـ لادینی) برشكلده كوسترمك قدر فضولی برشی اوله‌ماز . عجبا بو مبعوث بك ، بو دعواسنی ملت مجلسی كرسیسنده ایضاح ایتمكدن نه‌دن چكینیورده كلوب بوراده غزته‌لرده بویله سویلیور ؟

صوكره‌كچنلرده ارضروم مبعوثی ضیابكك رساله‌مزده برمكتوبلری انتشار ایتمشدی . بومكتوبه قارشی ینه بولی مبعوثی فالح رفقی بك جواب ویردیلر . دیدیلركه :

« عجبا عینی فكرده بولونان بزمی طرف ، ـ باقیكز عینی فرقه‌ده ضیاءالدین افندی ایله ایكی طرف كبی قونوشیورز . ـ عجبا ضیاءالدین افندی‌یی بوقدر انفعاله دوشورمك ایچون تفرعات ویا اصولده‌كی جنایتلریمز نه‌لردر ؟ ضیاءالدین افندی بوسیئاتی شویله صایوب دوكیور : « ۱ ـ اسلام قادینلرینی بارلره [یعنی منع مسكراتدن بری چای وقونسریری] كوتوروب اركككرله دانس ایتدیره‌رك ، ۲ ـ اسلام قادینلره شانو [صحنه] لرده اجرای صنعت ایتدیره‌رك ، ۳ ـ اسلام قادینلرینی دیكر مواقعده [سینه‌ما وتیاترو] قاریشیق اوطورته‌رق اخلاق عمومیه‌یی چیكنه‌تمك ، عفت وناموس ملی‌یی باشقه‌لرینك تأمین ذوق اوغورنده فدا ایتدیرمك . . . » جنایتلریمز بونلر ، وضیاءالدین افندینك فكرنجه جمهوریت حكومتی تمامیله كندی قناعتنده‌در . بن ایسه تام ضد فكرده وجمهوریت حكومتنك بنم طرفده اولدیغنه قائم . تورك قادینلرینك تیاترووده بتله یان یانه اوطوروشی ، دها دون اقشام ـ « اوتللو » ده‌ده اولدیغی كبی ـ تورك قادینلرینك صحنه صنعتكارلغنه باشلایشی ، بكا عفت وناموس ملی‌یه قارشی تعرض كبی دكل ، بالعكس غایت طبیعی وكوزل كلیور . »

صوكره (وقت) غزته‌سنك انقره مخابری‌ده تجدده دائر یازدیغی مكتوبلرینك برنده « عقائد وعنعناتك عصری احتیاجاتله تعرض ایدن احكامنه آرتیق سرفرو ایتمه‌مك و آنجق كونك ، عصرك ضرورت وایجاباتنه اویغون واویمه‌یه مجبور ایتمك اندیشه‌سندن ملهم اولان صورتیله انقلابك درینلشمه‌سندن » بحث ایدییور . بز بوندن‌ده برشی آكلامادق . بوذات‌ده كندی فكرینی انقلابك فكری شكلنده كوسترمك ایسته‌یور . بوده فضولی برادعا !

طنین غزته‌سنك مخابری ایسه جمهوریتك اسلامی والهی برشكل آلماسندن شكایت ایدییور :

« كچن سنه دین ایله دولتی ، دنیا ایله اخرتی آییردقدن صوكره بوسنه ینه لاییق جمهوریتی اسكی شكلی صوققده نه‌معنا واردر ؟ قانون اساسی انجمنی بویوك ملت مجلسنه الهی حقوق بخش ایدركن هرحالده بونی سیاسی برمقصدله وجوده كتیرمشدر . نه‌كیم علاقه‌دارلر بوخصوصده فكرلرینی شو صورتله خلاصه ایدیورلر : « ـ احكام شرعیه‌نك انفاذی برایشدر . بونی اكر بیوك ملت مجلسی آلمازسه ، دولت بونی یاپمازسه هیچ ایی اولماز . »

دییور . مخابرلرك سوزلری بربرینی طوتمایور . هر بری دیكرینك ضدینی سویله‌یور .

شیمدی‌ده (ایلری) غزته‌سنك باش محرری جلال نوری بكك آنقره‌دن كوندردیكی مكتوبی اوقویه‌لم . دییوركه :

« دینك وجدانیاته ، الله ایله قول اراسنده‌كی مناسباته (یعنی عباداته) عائد بر قسمی واردركه دنیوی قوتلر ، حكومتلر بوكا مداخله ایده‌مزلر . برده دینك اداره‌سی كیفیتی واردركه بو ، مستقلاً دولتلره عائددر . دینی اجتماعیات ، رؤسای دینیه‌نك تعیین ویا انتخاب اولونانلرك تصدیق ویاتصدیق ایدلمه‌سی ، اوقاف اوزرنده‌كی ولایت عامه ، دینی محكمه‌لرك وظیفهٔ قضائیه‌سی ، مؤسسات دینیه‌نك امور مالیه‌سی . . . كبی خصوصات حقنده حكومتلر برطاقم وظائف درعهده ایتمشلردر .

بوحقوقدن فراغت ، استقلال داخلی حقندن فراغت معناسنی مفیددر . دولتلردن برچوغنك رسمی بر دینی واردر . اورالرده ، حكومت ، اولوتله ادارهٔ دینیه‌یی تنظیم ایدر . فقط عموم دولتلر ، دین رسمیدن ماعدا دینلری‌ده مساعفه‌سنه مظهر ایده‌كلكده‌در . بو تقدیرده‌بیله ، حق استقلاله تعلق ایدن امور دینیه‌نك اداره‌سنده دولتك برصلاحیتی واردر . »

اسكیدن ایلری غزته‌سی بو فكرده دكلدی . اوده (لاییق) لكدن بحث ایدییوردی . فقط شیمدی حقیقتی قبوله طوغرو كیدییور . دولتك دین ایله اولان علاقه‌سنی طبیعی وضروری كورییور . الله ایله قول آراسنده‌كی مناسباته ـ كه عباداتدر ـ حكومتلرك مداخله ایده‌میه‌جكی طبیعیدر . اسلامیت بوخصوصده هیچ بركیمسه‌نك ، هیچ برقوتك مداخله‌سنی قبول ایتمز . مسلمانلر عبادتلرینی طوغریدن طوغرویه الله‌ه قارشی ایفا ایدرلر . آرایه هیچ كیمسه قاریشماز . فقط بومسلمانلغه

مخصوصدر. خرستیانلقده بویله دکلدر. نصرانیتده الله ایله قول آراسنده‌کی مناسباته دنیوی قوتلر مداخله ایدرلر . مسلمانلق بو خصوصده بویوك بر انقلاب یاپمشدر .

صوکره مسلمانلقده دینك دنیوی واجتماعی بر طاقم احکامی ، کذلك دنیوی بر امر اداره‌سی واردرکه بونلرله حکومتك علاقه‌سی طبیعیدر . بو احکامك قوهٔ اجرائیه‌سی آنجق وآنجق حکومتدر. ایلری غزته‌سنك بو فکری طوغرودر . ایشته اونك ایچوندرکه برمسلمان حکومتی ایچون (لاییق ـ لادینی) برشکل متصور دکلدر . بز بونی اوته‌دن بری سویلیورز. اقشام غزته‌سی ودها دیکر بعضلری‌ده (لاییق) لکدن بحث ایدیورلر . حتی ایلری غزته‌سی‌بیله اویله دییوردی . لکن شمدی حقیقتی قبول ایدیور . برمسلمان حکومتی ایچون لاییقلك اولامایه‌جغنی اعتراف ایدییور .

دیمك‌که بوخصوصده ایلری غزته‌سی‌ده اقشام غزته‌سنك فکرندن آیرلمش اولیور . الله وبره‌ده (ایلری) بو اجتهادنده ثبات ایده . شو مناسبتله محررلریمزدن ومتفکرلریمزدن پك جدی بر رجامز وار :

بکلر ، افندیلر ! دوشونجه‌لرمزی ، امیدلریمزی هپ مخالف ، متباین جهتلره دکل ؛ متوافق ، متجاذب استقامتلره توجیه ایده‌لم . ملتی تشتته دوشورمه‌یه‌لم ؛ طوپلایه‌لم . فردلرك ، صنفلرك پك مختلف حسلری وفکرلری اوله‌بیلیر. فقط قدرت ، بومختلف حسیات وافکار آراسنده وحدت نقطه‌لرینی کشف ایدوب خلقی اووجهله تنویر ودائما تقریب ایتمکدر . بر مملکتك اجزاسی آراسنده جاذبه نه‌قدر تقویه ایدیلیرسه وحدت ملیه اوقدر انکشاف ایدر وخارجه قارشی قوهٔ دافعه‌سی‌ده اونسبتده تکامل ایلر . یوقسه عناصر تفرقه اوقدر مبذولدرکه هر فردك اك جزئی حسیاتنه ، تشهیاتنه تابع اولیورمسیله حصوله کله‌بیلیر . فقط وطن ایشی ، ملت ایشی اویله فداکارلق ایجاب ایدرکه بو آییریجی فرقلردن واز کچیله‌رك برلشدیریجی نقطه‌لره اهمیت ویرلملیدر .

قومونیزم وادیان

۲

روسیه‌دن یکی کلن سیاح شهیر عبدالرشید افندی پدریمز آکلاتیور :

ـ بولشه‌ویکلر عمومیتله ادیان علیهنده ، بالخاصه اسلامیته ومسلمانلره قارشی برچوق تدابیر اتخاذ ایتدیلر. بر آرالق کندیلرینك تورکیه حکومتیله متحد اولدقلرینی ایلری سوره‌رك روسیه مسلمانلرینی اغفاله چالیشدیلر. کندی مسلکلرینی آناطولینك‌ده قبول ایتدیکنی سویله‌یه‌رك افکاری تغلیط ایتمك ایسته‌دیلر . غزته‌لرك بو یولده‌کی نشریاتی برچوق قیل وقالی موجب اولدی. بعض ساده دللر چوق مکدر اولدی. قولاقدن قولاغه برچوق سوزلر فیصلداندی. غالبا بولشه‌ویکلر بونی بویوك بر موفقیت عد ایتدیلر .

بونك اوزرینه بولشه‌ویکلرك رسمی غزته‌لرندن (ازوه‌ستیا) غزته‌سی محرری تورکیه حکومتی ممثلی علی فؤاد پاشا ایله بر ملاقات یاپدی . ازوه‌ستیا علی فؤاد پاشا اولان ملاقاتی شو صورتله نشر ایتدی :

« ـ بزه قارشی اولان نقطهٔ نظریکزی سویلرمیسکز ؟

علی فؤاد پاشا : ـ بز سزه تاریخی بر دشمن نظریله باقارز . فقط بوکون وقایع تاریخیه والجای حادثات بزی برلشدیردی. یکدیکریمزه دوستانه معامله‌ده بولونمه‌یه مجبور اولدق . تمنی ایدرزکه بو وسیله ایله یکدیکریمزه دائمی وصمیمی دوست اوله‌لم ، عمومی دشمنلره قارشی بوصمیمیتمزی محافظه ایده‌لم .

ـ قومونیزمه ناصل باقارسکز ؟

علی فؤاد پاشا ـ قومونیزم سزك ایچون کوزل برمسلك سیاسیدر. غلوه کیتمزسه‌کز حقکزده فائده‌لی اوله‌بیلیر. فقط بزمسلمانلر ایچون قومونیزم هیچ برزمان شایان قبول اوله‌ماز. زیرا بزم قرآنمز مرشیدن مقدسدر . بزم احتیاجات سیاسیه واجتماعیه‌مزی قرآن متکفلدر . شو حالده بزم ایچون باشقه بر یول ، باشقه برمسلك آرامه‌یه حاجت یوقدر ... »

پاشا حضرتلرینك بوبیاناتی روسیه‌ده عموم مسلمانلر اوزرنده غایت بویوك بر تأثیر حصوله کتیردی. معلومیا، کرهٔ ارضده‌کی عموم مسلمانلرك یکانه استنادکاهلری تورکیه حکومتیدر. بوسبیله تورکیا حکومتی قومونیزم اساساتی اوزرینه قوروله‌جق دینجه مسلمانلر صوك درجه یأسه دوشمشلردی . بوتون قلبلر اندیشه ایچنده قالمشدی . بویله برزمانده علی فؤاد پاشانك بوبیاناتی مسلمان کوکللرینی چوق سویندیردی .

قومونیستلرك طوتمش اولدقلری یول، (سیونیزم) ك وضع ایتدیکی اساساته پك زیاده توافق ایتمکده‌در . سیونیستلر بازیل قونغره‌سنده اتخاذ ایتدکلری ۲۴ قرارك برنده دییورلردی‌که :

« منطقلی ، منطقسز سوزلرله انسانلرك باشلرینی قاریشدیرملی . بعضاً دینلی ، بعضاً دینسز ، بعضاً هیچ معناسز سوزلرله ذهنلرینی اشغال ایتملی . بوتون مطبوعاتی کندی الٔمزه آلمق ایچون نه ایجاب ایدرسه یاپملی . بزه مخالفت ایدنلره سوز سویله‌یه‌جك میدان براقماملی.»

بو کون بولشه‌ویکلرك‌ده عینی قراری تطبیق ایتمکده اولدقلری غایت آچیق کورولمکده‌در . نتیجه‌نك نره‌لره قدر وارده‌جغنی، بو حالده نه‌لر تولد ایده‌جکنی کرك روسلر ، کرك تاتارلرك متفکرین قسمی پك کوزل آکلامشلردر . یهودیلرده شیمدی روسیه‌ایله بیدربی ترك ایتمکده‌درلر . هر کس مقصد اساسینك اعمار اولمایوب تخریب بلاد واماحای عباد اولدیغنه کسب قناعت ایتمشلردر .

قلعه ایچندن فتح اولنور ، مثله امثالاً روسلردن بعضلری قوموئیست فرقه‌سنه داخل اولمشلرسه‌ده بك موفق اوله‌مایه‌جقلری كی كلیور . زیرا فساد اخلاق كوندن كونه مدهش صورتده تعمم ایتمكده‌در . وحشت كیتدكجه آرتیور . بوتون نفوذ وقدرت (چه‌قا) لره ، یعنی انقلاب محكمه‌لرینه ویرلمشدر . (چه‌قا) لر لایسئل عمایفعلدر . هركس اوركمكده اولدیغی حالده ینه عكس العملدن قورقولیور . بوندن طولایی بالخاصه یهودیلر تدهش ایتمكده‌درلر . زیرا بو تدهیش اصولنك عكس العملی ایلك دفعه یهودیلری سوپوره‌جكدر . بوتون دنیانك مقدراتیله ، اقتصادی ، سیاسی واجتماعی مقدراتیله اوینایان یهودیلری شمدی مدهش بر قورقو آلمشدر . بوتون اوروپایی قاریشدیران یهودیلردر . اوروپاده‌كی وروسیه‌ده‌كی بوتون انقلابلرك آرقه‌سنده یهودیلر واردر . خرستیانلر آره‌سنده سیاسی واجتماعی تفرقه‌لر چیقارتمق صورتیله خرستیانلقدن انتقام آلمقده‌درلر . سوئیستلر پارەلریله ، تشكیلاتلریله ، انتریقه‌لریله اورته‌لغی قاریشدیروب طوریورلر . بوكون اوروپا دولتلری یهودیلرك بو ترتیباتنه تماميله واقف اولمشلردر . اونك ایچون هر طرفده یهودی علیهنه حركت باشلامشدر . بالخاصه روسیه‌ده رأس كارده بولونانلر آره‌سنده یهودیلركده اولمسی روسلری غیظ وحدت ایچنده مضطرب ایتمكده‌در . كونك برنده بو انفعال عمومینك پاطلاق ویرمسی محتملدر . محتمل دكل ، محققدر . بونی سزدن یهودیلر شیمدی فوج فوج روسیه‌یی ترك ایتمكده‌درلر .

مسكراتله مجادله ایدن بر خرستیان ملتی

بو هفته‌كی خبرلره كوره بر انكلیز یلكن كمیسی آمریقا ساحللرینه قاچاق صورتیله ۱۵۰ صندیق ویسكی ادخال ایتمك ایسته‌مش ؛ فقط آمریقالیلر طرفندن كمی طوب آتشیله قارشیلانه‌رق توقیف وایچنده‌كی مسكرات ضبط ومصادره ایدلمشدر . دیكر بر انكلیز كمیسنك كتیردیكی ۴۵۰۰۰ دولار قیمتنده ۱۸,۰۰۰ شیشه بیرایی قاچاقجیلر آمریقایه ادخاله موفق اولمشلرسه‌ده ، آمریقا ضابطه‌سی ، بیرالری یاقالامش ، آمریقا مسكرات قانوننه توفیقاً بر چوقورك ایچینه شدتله آتوب شیشه‌لری پارچه‌لامق صورتیله بیرالری امحا ایله‌مشدر .

ایشته یاشامق ایسته‌ین ملتلر منع مسكرات قانوننی بو صورتله تطبیق ایدرلر . ایچكی‌یه قارشی بوشدنی كوسترمكله آمریقا مدنی بر دولت عدادندن چیقمایور . لكن بزده‌كی مسكراتجیلر بونی كورمیورلر ، كورمك ایسته‌میورلر . بر سرخوشك بر قاچ دكنك یمسنی اعظام ایدرك وحشتدن ، قرون وسطائی ذهنیتدن بحث ایتمكدن هیچ صیقلمازلر . باقكز آمریقایه ، مسكرات قاچاقجیلرینه دكنك ایله دكل ، طوپلرله هجوم ایدییور .

مسكرات قانونی الآن استانبولده تماميله تطبیق ایدلمه‌یور . مهره‌لنن ایچكیلرك خارجه چیقارلمسی ، یاخود یره دوكولمسی قانوناً ایجاب ایتدیكی حالده غزته‌لر درت آی دهامدت ویرلدیكنی یازییورلر . بو ناصیل اوله‌بیلیر ؟ بر قانونك اجرای احكامی ، دیكر بر قانون اولماقجه ، هیچ بر صورتله تأخیر اولونه‌ماز . بیلمیورز ، بوزواللی منع مسكرات قانوننك قباحتی نه‌در كه بویله فلجه اوغرادیلیور ! قانونلر بزك الك خیرلیسی وفائده‌لیسی اولان وبوتون ملتجه تمامی تطبیق شدتله آرزو ایدیلن بو قانونی حقیله تطبیق ایتمك حكومت اسلامیه‌مز ایچون پك بویوك بر شرفدر .

موسی جارالله افندینك توقیفی

هلسینكفورس امامی حكیم افندی طرفندن چكیلن بر شایان تأسف تلغرافه كوره ، روسیه مسلمانلری آره‌سنده بویوك بر شهرت صاحبی اولان واسلامیت حقنده شایان دقت نشریاتیله تعارف ایدن ، لهنده ، علیهنده بر چوق سوزلر سویله‌نن ، اثرلر یازیلان مشهور موسی جارالله افندینك بولشه‌ویك (چه‌قا) انقلاب محكمه‌سی طرفندن توقیف اولوندیغی آكلاشیلیور ؛ موسی جارالله افندینك الك صوك وظیفه‌سی پتروغراد امامتی ایدی . كندیسیله برابر بر چوق مسلمانلرده توقیف اولونمش . توقیفك سببی ، « دینی ، اجتماعی ، سیاسی مسئله‌لر وتدبیرلر حقنده اسلام ملتلرینه » خطاباً یازیلان واخیراً برلینده طبع ایدیلن بر كتابدر . بو كتابك بر نسخه‌سیده صوك پوسته ایله اداره‌خانه‌مزه كوندرلمشدر . كچ كلدیكی ایچون تدقیقه وقت اولمادی .

شانلی تورك عسكرینك شرفنه تألیف قیلنان بو كتابده شایان دقت مطالعات وملاحظات اولدیغی آكلاشیلیور . انشاءالله كله‌جك هفته بو خصوصده دها زیاده ایضاحات ویررز . بولشه‌ویكلرك شیمدی‌یه قدر توقیف ایتدكلری ، اولدوردكلری علمانك حد وحسابی یوقدر . فقط موسی جارالله افندی اونلرله قابل قیاس دكلدر . مشارالیهك توقیفی بوتون روسیه مسلمانلرینی شدتلی صورتده علاقه‌دار ایتمشدر .

موسی جارالله افندینك توقیفندن بحث ایدن (یكی قافقاسیا) دییور كه :

« شبهه یوقدر كه اشبو اثرینی ، هر ناصیل اولسه‌ده ، طبع ونشر ایتدیرن موسی افندی یاقه‌یی (چه‌قا) یه ویره‌جكنی بیلیوردی . بویله ایكن تردد ایتمه‌دن نشر ایلدیكی اثری ایله كندیسنی افكارینه فدا ایده‌جك بر رشادت مدنیه كوسترمشدر .

بو رشادتك جزاسی اوله‌رق موسی افندی ، شیمدی پتروغراد (چه‌قا) سنك بودورومنده اوطوریور . تحمل ایده‌مدیكی اسارت هواسی ایچنده مضطرب بولونان معنویاتی ، بو صورتله ، بر نوع اطمینان بولسه بیله ، نحیف بولونان وجودی ایكنجی دفعه اوله‌رق اوغرادیغی بو اشكنجه‌یه تحمل ایده‌جكمی ؟ ..

كوكل آرزو ایدردی كه مطبوعاتك بو خصوصده ابراز ایلدیكی علاقه‌دارلق دها مطرد بر شكل اكتساب ایله‌سین‌ده ، موسقوا جلادلرینه احساس ایتدیرسین كه روس قوموئیستلرندن باشقه‌دوشونن تورك واسلام متفكرلرینی قوللای تنكیل ایتمك اولماز . »

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٠ . ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر محمد عاكف — صاحب و مدیر اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨١ — ١٩ جمادی‌الاولی ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٢٧ کانون اول ١٣٣٩ — جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

خلاصه ارکك ایله قادینك قوای مادیه وعقلیه‌جه امکان تساویلری دعواسی قادینده‌کی توازن طبیعی ارککده‌کندن دها آز ثابت ومستقر اولیور . زیرا دماغك طبقهٔ قشریه‌سنه اوغرایان (اعصاب بصرك کوکلری ایله اعصاب شمدن ماعدا) بوتون اعصاب طبقهٔ قشریه‌نك اوته‌سنده‌کی طبقهٔ مرکزیه‌یه‌ده اوغرارلر. بوطبقهٔ قشریه‌نك وظائفندن بری‌ده اوکا منطبق اولان طبقهٔ مرکزیهٔ دماغیه‌یی اورتوب اونی محافظه اولدیغی ایسه معلومدر . یوقاریده بیان ایدلدیکی اوزره طبقهٔ قشریه‌نك حجمی قادینده ارککده‌کندن دها کوچوك اولدیغندن، دیکر طرفدن‌ده اورایه واروب طبقه‌داخلنه یاییلان طمارلرك دوران‌دمی تعدیل ایتمه‌سی طولاییسیله بو طبقه آزغدا آلدیغندن قادین ارککه نسبةً دها زیاده مشقته ، یورغونلغه ، طاقتسزلغه معروض اولمقله قالمایوب اضطرابات فکریه وعصبیه‌یه استعدادی‌ده آندن زیاده‌در . بو حقیقتلر برجهتدن قادینی ارککك فوقنه چیقاران برموهبهٔ فطرت اعتباریله شایان اولان بعض خصائلی [١] قولایلقله ایضاح ایتدیکی کبی، دیکر جهتدن‌ده قادینك – طبیعی حسیله – رأینده آنی اولارق کوستردیکی تحوللرك‌ده اسبابنی واوهام ایله وسوسه‌نك ارککدن زیاده اوکا مسلط اولماسنك سرینی بزه بیلدیرر . حق تحقیقات علمیه ایله ثابت اولمشدرکه pons Dura matesr = ام الصلبه آره‌سنده‌کی فقدان موازنه دائما قادینك حیض ، حمل ، ولادت ، نفاس وشیخوختی زماننه مصادفدر. کذلك قادینك طبیعةً مالیخولیایه ارککدن زیاده میلی وایچ صیقندیسی ایله اضطراب عقلی‌یه (روحی‌یه) ارککدن زیاده‌مغلوبیتی خواص طبیعیه‌سی اقتضاسندندر . پروفسور ماریتك سوزی بوراده بیتیور . بز ینه دوام ایده‌لم .

فیسیولوجیا(حیوانی علم وظائف الاعضا) علمنده ثابت ومقرردرکه اختیاری کوله وآغلامه مرکزی مخك طبقهٔ قشریه‌سیدر . ینه ثابت ومقرردرکه سریر بصری (که طبقهٔ قشریه آرقاسنده بر ناحیهٔ دماغیه‌در) تهیجات نفسیه‌نك وتشنجی یعنی غیر اختیاری کوله ایله آغلامه‌نك مرکزیدر . سریر بصری ایله طبقهٔ قشریه آراسنده‌کی ارتباط وبرندن دیکرینه واقع اولان تأثیر وتفاعل ایسه اهمیتی نظردن قاچیره‌جق نتیجه‌لر ویریور . مثلا ایکیسی آراسنده‌کی ارتباط قطع ایدلدیکی وقت انسانه قصد واراده‌یه مقرون اولمقسزین کوله ویا آغلامه تشنجاتی عارض اولور . کذلك طبقهٔ قشریه بر طاقم امراض ویا تغیراته ویاخود استحاله‌لره ویا شدید یورغونلغه معروض اولورسه سریر بصریده بر هیجان وعنیف بر اضطراب عصبی حاصل

[١] قادینده‌کی قوای عاقله کرك تصورده وکرك حکم ویرمکده سرعت کوستریر . ارککده ایسه تصور ایله حکم تدبری وبالنسبه دها بطیدر .

اولورکه او حال ایچنده انسانك عادی واك واهی بیلرله کولر، آغلار. بعضاً سریر بصری خسته‌لیر وبو تقدیرده اختیاری کولمه، آغلامه مالکه‌سنك طبقهٔ قشریه‌ده‌کی مرکزی آفتزده اولور وانسانی آغلادان ویا کولدورن اشیا ایله حادثاته قارشی صانکه هیچ بر علاقه ومناسبتی یوقمش کبی حسسز، طونوق بر حالده طورور. بو ایکی مرکز علل وامراضدن وشدید یورغونلقدن سالم اولدقجه توازن طبیعی بالضروره دوام ایتمز. اسباب آنفه‌یه بناءً طبقهٔ قشریه قادینده ارککك طبقهٔ قشریه‌سندن اول ضعفه ویورغونلغه کرفتار اولدیغنه وبالخصوص قادینده مزاج عصبی (مالیخولیا) غالب اولوب وطبقهٔ قشریه‌ی جموده اوغرایوب ضایع اولان قوتلرینی قولایلقله تلافی ایده‌مدیکنه نظراً بو طبقه‌نك شئون مختلفه‌سی اعتباریله سریر بصری‌یه اولان درجهٔ تأثیرینی ادراك ایتمك وسریر بصرینك حیات نفسیه اعتباریله طبقهٔ قشریه‌ده‌کی آثار ونتایجنی قولایلقله آکلامق ممکندر.

بو تدقیقات مثبته وبو آچیق حقیقتلر قارشیسنده ذکور ایله اناث آره‌سنده مساوات مطلقه ادعا ایدن مذاهب اصحابی متحیر قالوب نه دیه‌جکلرینی بیله‌میور وبونلره قارشی هیچ بر حجت اقامه ایده‌میورلر. لکن بونلرك هنوز قلبلرینه یأس دینیلان شی اوغرامایوب حالا خصملرینك ضعیف طرفلرینی آراشدیروب اورلردن هجومی کوزله‌مکده وتدقیقات علمیه‌نك مکنوز اولان اسرار کائنات ایچندن لهلرینه چیقاره‌جغی خزائن معلوماته انتظار ایتمکده‌درلر. حتی کونك برنده هر ایکی طائفه‌نك (ذکور ایله اناثك) یارادیلیشجه اولان طبیعی فرقلرینی قادینلرك ازمنهٔ سالفه‌ده کچیرمش اولدقلری حیاته عطف ایده‌رك بو فرقلری قرون ماضیه‌ده ارککلرك تمادی ایدن جنایاتنه الحاق ایده‌جکلری بیله کوزمزك اوکنه کلیور. بونلر خصملرینی الزام ایچون ارککلر ایله قادینلرك أت، قان وعضله‌جه وخشونت، ثقلت وحجمجه مساوی اوله‌جقلری، تعبیر دیکرله عالم وجودده یکدیکره هم تراوله بیله‌جك ارککلردن وبربرینه هر خصوصده بکزر افرادن بشقه‌سی بولونمیه‌جغی زمانه قدر بکلیه‌جکلردر. مع هذا بز شوندن امینز که بتون مترقی مملکتلرك قادینلری کمیکلرینك نقاقی، عضله‌لرینك کثافتی، قره‌جکرلرینك غلظتی، جسملرینك اعتباریله ارککلره یاریشه چیقوبده بوکا مقابل رقت قلب ایله بوی بوص کوزللکندن غائب ایتدکلری کبی جویکلکلرندن واعضای بدنلرینی سرعتله قوللانه‌بیلمکدن‌ده محروم قالمغه راضی اولمزلر. قادینلری اصول خلقیه‌ده دخی ارککلره اوموز أوپوشمکه سوق ایدنلر بر وحشی مملکتلرده‌کی قادینه، برده الك مترقی مملکتده یاشایان همشیره‌لرینه عطف نظر ایتسه‌لر قادینك مدنیتده ایلرولدکجه واستقلال وحریتی آرتدقجه هانکی یوللردن کچدیکنی عیان بیان کورورلر.

قادین ایله ارکك آره‌سنده‌کی مادی وعقلی فرقلر حقنده مذاهب مختلفه اصحابنك سوزلری بونلردن عبارت اولوب خلاصه‌لری شوکا منجر اولور: صفات وخصائص مادیه وعقلیه‌جه هر ایکی صنف بیننده مساوات ممکناتدن وتحقیق جائز شیلردندر. آنجق بوقارده بحث ایتدیکمز بعض صفات وخصائص بونلردن مستثنادرکه بو فرقلر مادی اولمقله برابر ایکی صنف بیننده معنوی وعقلی دیکر بر طاقیم فرقلرده انتاج ایدر. از جمله قادین شو ذکر ایتدیکمز اسبابدن طولایی ارککدن دها چابوق اوصانور ویورولور وقوای فکریه‌سنی دها کچ طوپلار. کذلك اوندن دها چابوق فکرلرینی ورأیلرینی تبدیل ایدر. وبوندن طولایی اراده‌سی، عزمی، ثباتی دها ضعیفدر.

اجتماعیاتده غربجیلر وبوزغونجیلر:

عصری قانونه

۲

جمعیتمزك «تئوقراسی وقله‌ریقالزم» بقایاسیله معلول اولمدیغی ثابت اولدقدن صکره الك بویوك بر مفهوم اولان حقوق شخصیه وعمومیه تلقیانی، وبو تلقیاتك قوهٔ مثبته وتأییدیه‌سندن بشقه برشی اولمیان قوانین حقنده‌کی وجهه‌لرینك تدقیقی ایجاب ایدر. تاکه اسلامیتك، ناصل ذی‌شمول وواسع بر احاطه ایله عدالتك تجلیسنی، رفاه شخصی واجتماعینك حصولنی مؤمن شرائط واوصافی، قدرت تطبیقیه‌یی حائز اساسلره کمال مبذولیتله مالك اولدیغی، غرب مدنیتنك هنوز دها بو تکامله واصل اولمقدن چوق اوزاقده بولندیغی دلائلیله تعین ایتسون.

اسلامیت نظرنده حق، تعدد ایتمه‌ین بر کمال لایتغیردر. جناب حقك وحدانیتی بو کمالك الك عالی بر مفکوره‌سیدر. حقوق که حقایق اشیایه مطابق، مصونیت شخصیه واجتماعیه‌یه، رفاه بشری وسعادت سرمدیه‌یه منتهی وسائط ووسائلك، حدود وشرائطك، دساتیر واساساتك هیئت مجموعه‌سندن عبارتدر؛ شریعتك الك محترم، الك واجب الصیانه عد ایتدیکی بر کلدر.

«حقوق عباد» هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك مناسبات شخصیه وعمومیه‌لرنده عامل اولان مفهوملری محتوی اولدیغی قدرادراری تکاملرك الك واسع معنالرینی بشریتك واصل اولمق ایسته‌دیکی روح کماله قدر ایصال ایتمکده‌در. معلوم اولدیغی اوزره فعله انقلاب ایدن هر بشری حادثه بذاته تحصل وتشکل ایتمش اولمیوب درجه درجه تحسس، تفکر، محاکمه، اراده صفحه‌لرندن کچه‌رك تکمل ایتمشدر. تکملاتك‌ده مختلف الشکل استحاله‌لری موجوددر. شو حالده الك مادی عد اولنان ایشلربیله معنوی بر اثرك مولودیدر. معنویات ایسه یالکز فعل ایچون بر آلت وبر واسطه ماهیتنده دکل، انسانیت ایچون‌ده مسعود بر غایه‌در.

هيچ بر وقت عصر حاضر «ميخانيك» بر طرز مدنيت عد ايديله‌من. ساحه ساحه بتون غربی بيك دورلو جريانلر، فكری، اداری، سياسی، علمی، اجتماعی اختلافلر ايچنده ارائه ايدن حادثات جاريه كوسترييوركه: بشريت برماكنه‌دن، ماديانه ايشله‌ين يكنسق بر آلتدن عبارت عد ايديله‌من. «عصريلك» ايسه مفكوره‌وی بر تكامل تصوريدركه: آنجق اسلاميتك كوكسك رفاهه، الك واسع حضوره، آسايشه نائل ايده‌جك بر وجهه ارائه‌ايده بيلرسه مسماسنه مطابق اولور. عكسی تقديرده «حال حاضر» معناسنی افاده ايدركه بوده بشريتك رفاه وسعادتی ديمك دكلدر.

هر هانكی بر حادثه نتايجيله تحليل اولوناماز. بلكه حاكم اولان روح ايله افاده اولنور. فلان قانون، فلان اداره، فلان مسلكك احتياجاته كافل اولمديغنی تثبيت ايچون او قانونه، او اداره‌يه، او مسلكه حاكم اولان روحی تدقيق ايتمك لازمدر. شو حالده عصرلردنبری مسلمان بر ملت، مسلمان بر حكومت حالنده يشاديغمز ويشامقده اولديغمز جهتله شرعه استناد ايتمسی لازمكلن قانونلرمزك، عنعناتمزك احتياجات عصريه‌يه توافق ايدوب ايتمديكنه حكم ويره‌بيلمك ايچون اول امرده بو كلياتك اساسنی، روحنی، منبعنی، طرز تجليسنی، انكشافه اولان استعدادينی، مختلف زمانلرده، مختلف شكللرده تطبيقاتنی آيری آيری محاكمه ايتمليدز.

احكام شرعيه دنيا و آخرته شامل اولمق اوزره: اعتقادات، عبادات، معاملات و عقوبات قسملرينی محتويدر. صورت عموميه‌ده محاكمه ايديليرسه بو اقسامك هر بری ديكرينك لازم غير مفارقی اولديغی كوريلور. كنديسنك ومكوناتك البته بر خالقی اولديغنی دوشونن هر انسان ايچون عبادات نه‌قدر طبيعی بر لازمه ايسه الله دوشونجه‌سندن تولد ايدن حقوق ووظائفك حيات شخصيه وعموميه‌ده تجلياتی اعتباريله معاملات و بونلرك قوۀ تأييديه‌سی اولان عقوباتده او قدر ضروری بر لازمه اوله‌رق اثبات وجود ايدر. اساس و روح اعتباريله يكديكرينك متممی اولان بو كلياتك مبدأی معرفة الله‌دن بشقه بر شی دكلدر. هر بريسی ايچون آيری بر مبدأ تصور اولونورسه نظام و آهنك بشر مختل اولور. انسانيت يكی بر بابل وقعه‌سی ياشار. جهانده حكمران اولان قرارسزلقلری بو فتوحاتك مقدماتی اوله‌رق قبول ايتمكده ارباب عقول تردد ايتمزلر.

بناءً عليه، قانونلرمزك، عنعناتمزك ماضيدن ملهم اولمسنی وسيلۀ استخفاف اتخاذ ايده‌رك دكل، هانكی اساسك هانكی احتياجه تقابل ايتمديكنی ايضاح و اثبات صورتيله يكی بر مبدأ ادعا اولنه‌بيلير. ملتی اولميان علم وصنايعدن بشقه، روحاً، فكراً، بتون كلياتيله آوروپالیلاشمق ايسته‌ين غربجيلرمزك مقصدلری هيئت اجتماعيه‌مزه رفاه وسعادت كتيرمك ايسه، هر شيدن اول موجود ومقتضی شكل اجتماعيمزك ومبدألرمزك نواقصنی، خطالرينی علماً ارائه ايتملری لازمدركه، دعوالرينی قرانه‌بيلمش اولسونلر. اساسات اجتماعيه‌مزك احتياجاتمزه تماميله كافی اولوب اولمديغنی، يكی احتياجلر قارشوسنده تجدد و تكاملی اساس اوله‌رق قبول ايدن اسلاميتك هر درده دوا بولوب بوله‌ميه‌جغی خصوصنده تردد كوسترنلر ايچون ميدان مناظره هر زمان آچيقدر.

روح اسلاميتده، مترددلری تنوير والزام ايده‌جك بيكلرجه دليل، حجت، برهان قاطع موجوددر. حقوق اسلاميه‌نك حيات دنيويه‌يه عائديتدن دولايی الك زياده تنقيد ايديلن قسملری «معاملات وعقوبات» جهتلريدر. تعبيرات زمانه‌يه كوره «حقوق وجزاء» اولمق اوزره ايضاحی طبيعی اولان بو احكامك روحی طبيعت بشريه‌يه، احتياجات اجتماعيه ومحيطيه ايله متوافقاً جمعيتك نظام و آسايشنك ادامه‌سی، حريت مساعينك، مساواتك، حريت شخصيه‌نك، حريت كلامك محفوظيتی، مناسبات ناسك تنظيمی، انكشافات شخصيه‌نك، حقوق فرديه و عموميه‌نك تأمينی غايه‌لرينه متوجهدر.

قانون مدنيمزك قيمت اساسيه‌سی جهانشمول بر حالده‌در. بالخاصه غرب علمای حقوقيونك مطالعه‌لرينی اشهاد ايده‌رك قوانين مدنيه‌مزك احاطه، عدالت، شمول، قابليت ومناسبات اجتماعيه نقطۀ نظرندن عصری دنيای غرب اقواميك احكام مدنيه‌لرينه هر صورتله فائق اولديغنی بحق اعلان ايده‌بيليرز. دها بر قاچ آی اول انكلتره مشاهير سياسيون و اجتماعيونندن «ماق ماهون» مسلمانلغه عائد عائله حقوقنك غربه نسبت قبول ايتميه‌جك درجه‌ده مكمل ومسلمان قادينلرينك هر صورتله دها مسعود اولديغنی صراحةً اعترافه مجبور قالمشدی. اكر محتاج توسيع بر ماده وار ايسه، ياخود هر هانكی بر احتياج مواجهه‌سنده بعض احكام وضعی در پيش ايديليرسه مأخذی كتاب وسنت اولان ائمۀ دينك احتياجات زمانه‌يه موافق قوليله عمل و دفع ضرورت ايدلمسی هر زمان ممكندر. ضرورت وقوعنده اساسات اسلاميه داخلنده «استحسان» طريق شرعيسندن استفاده ايتمكه نه مانع واردر؟ بو قدر اسباب يسر وتكامل موجود ايكن غرب مدوناتنك عيناً اخذی لزومنه قائل اولمق بيوك بر انصافسزلق اولور.

عقوباته كلنجه: فرانسز قانون جزاسندن عيناً ترجمه صورتيله وجوده كتيرديكمز واليوم معمول به اولان جزا قانونامه‌سنك نه درجه‌يه قدر مكمل اولديغنی صلاحيتدار اولان ذوات توضيح بيورسونلر. بالكز حقوقجيلرمزك عمومی تلقيلری هر حالده روح وتوازن اعتباريله آهنكدار بر كل تشكيل ايده‌مديكی مركزنده‌در. بو كون موجود قوانينه رغماً ينه مجرملر متنبه اولميه‌رق يكی جرملرينه دوام ايدييورلر. جزالر ايسه كرك متجاسرلری، كرك هيئت اجتماعيه افرادی اوزرنده عبرت مؤثره تشكيل ايده‌جك بر قوتده دكلدر.

فحش ورذالتك باش دوندوريجى سرعتله تزايدندن ، امراض افرنجيه نك مستولى برصورتده نسلى تخريب ايتمه سندن متأسف اولمايان ورعذاب حس ايتمه ين هيچ برفرد تصور اولنه ماز. ديسپانسرلرك قيود اتى اليم اولان حقيقتى دها وضوح ايله كوستريور . صوك سنه لرده فحش كنج قيزلرده يوزده اون، ناموسلى قادينلر ميانده يوزده آلتى نسبتنده تزايد ايتمشدر. قوانين جزائيه مزك احكامى صراحةً كوستريوركه محافظه ومدافعه سى لابد وضرورى اولان اخلاق عموميه يى صيانته كافى شدت وروحى احتوا ايتمه مكده در .

كمال شكران وافتخار ايله يادينى بروظيفه عد ايلديكمز بيوك ملت ملت مجلسمزك رصانت اجتماعيه يى ، ناموس وعفتك يوكسك قدرينى اعلا ايتمكده اولان صوك تكليف قانونيسى بو وضعيت قارشوسنده عنعنات مليه نك قدسى ومحترم برهيجان ايمان ايله ناصل مدافعه ايدلمكده اولديغنى كوستريور . عدليه انجمننجه حواله ايديلن بو مهم تكليفك اسباب موجبه سنده ده نيليوركه : « مملكتمزده قيصه برزمانده وجوده كلوب سرعتله انكشاف ايدن اجتماعى انقلاب سوء اخلاقه بيوك برجريان ويرمشدر . معيشت احتياجى قارشوسنده حياته اركككلر كبى آتلمق مجبوريتنده بولنان قادينلر وبالخاصه كنج قيزلر حيات مجادله سنك دها ايلك صفحه لرنده اكثريتله مدهش كردابلره يوارلانمق تهلكه سنده بولونيورلر . » وطنك اك بيوك ياره لرندن برى اولان اخلاقى تردينك بوندن دها موجز برتشريحى اوله ماز. لايحه نك ديكر برنقطه سنده: « بناءً عليه غرب ملتلرينك جزا قانونلرينى عيناً تطبيق ايتمك دوغرو اوله ماز. » مطالعه سى درميان ايديليور. ملتك حس وروحنه ، امزجه وطبايعنه مخالف اولان وبشقه ملتلر ايچون محلى احتياجاته نظراً تدوين ايديلن اجنبى قانونلرينك بلاتدقيق عيناً ترجمه وقبولى صورتيله كرفتار اولديغمز اجتماعى وعمومى ضررلرك ازاله سى مقصدينى استهداف ايتديكى اكلاشيلان بو رهاكار فكرلرك انشاالله ملتمزك اساساتى داخلنده ارتقايه كسب لياقت ايلديكى مراتب مدنيه يه ايصالنده رهبر اوله جغنه امين ومسترح بولونيورز .

حسن حكمت

قومونيزم

عليهنده موسى جارالله افندينك نشر ايتديكى كتاب

روسيه نك اك مشهور علماسندن موسى جارالله افندى، نشر ايتديكى بركتاب يوزندن بولشه ويكلر طرفندن توقيف ايديلديكنى كچن نسخه مزده يازمشدق . بو كتابك بولشه ويكلر عليهنده شايان دقت معلومات ومطالعاتى احتوا ايدن مدخلنى- بك جزئى كلمه لرى شيوه مزه اويدوره رق - عيناً بروجه آتى درج ايديورز :

اون طقوزنجى عصر اورته لرنده بدبين قارل ماقس كبى مادى اقتصاديونك دوربين آچيق كوزلرينه كورونن، غربده اسكى مدنيت دنياسنك مركزلرنده طولاشوب دوران فتنه خياللرينك سياسى ، اجتماعى ، اقتصادى سببلرى يكرمنجى عصر ابتدالرنده بريوزنده بوتون قوتيله دوام ايديور ؛ حتى ، بويوك فتنه لرك علامتلرى اولمق اوزره نحسين، يعنى (زحل) ايله (مريخ) ك كوك يوزنده قرانلرى ده ۱۹۱۲ ده واقع اوليور ؛ ديانت دنياسيله مدنيت دنياسنك صوك درجه فسادلرينك ضرورى بر نتيجه سى اولمق اوزره دهشتلى حادثه لرك ، غايت بويوك انقلابلرك حادث اوله جقلرندن خبر ويريورلردى . لكن كرك مدنيت دنياسنده ، كرك ديانت دنياسنده نه ايشيده جك قولاق واردى ، نه ده كوره جك كوز !

عاقبت ، مدنيت دنياسنك غايت بويوك فسادلرينك ، غايت فاحش عدالتسزلكلرينك ، انسانلرك اجتماعى كناهكارلرينك، سياست ورياست احتراصلرينه طويماز امللرينك ، بوتون دولتلرك قوت ميدانلرنده كى مسابقه لرينك ضرورى وطبيعى برنتيجه سى اولمق اوزره ۱۹۱۴ ده مدنيت محاربه سى ، بوتون دنيا محاربه سى باشلادى ؛ بويوك قيامتك اك بويوك دهشتلرينه نمونه اولمق اوزره ، درت بش سنه دوام ايتدكدن صوكره، الوهيت ، ديانت ، جمعيت ، دولت ، انتظام دشمنى ، آنارشيست بدبين قارل ماركسك جنى تدبيرلريله حاضرلانمش ، انتقام غضبيله ، بدبينلك زهريله زهرله نمش بويوك عسكرك ، يعنى پروله تاريالرك بويوك قوتى ، قهرمان قوماندانلرينك جسورانه حركتلرى سايه سنده مدهش اختلال (ره وولوسيون) مدنيت دنياسنك بوتون اساسلرينى ، بوتون اثرلرينى تخريب ايتمك عزميله باشلادى . مدنيت مركزلرنده بدبين قارل ماركسك اوزاغى كورن كوزلرى اوكنده يتمش ايكى سنه مقدم طولاشوب طوران فتنه خياللرى بوكون دهشت ظلمتلرى ايچنده ، مدنيت قبرستانى اوستنده مهيب برشكلده سوسياليزم لباسيله ، قومونيزم صورتيله ظاهر اولدى؛ روسيه ده مدنيتك بوتون اثرلرينى ، بوتون اساسلرينى خراب ايتدى؛ آچلق ايله ، يوقلق ايله بوتون انسانلرى پايمال ايلدى ؛ حريت شعاريله ، آزادلق دعواسيله بوتون دينلرى ، بوتون تعليملرى انكار ايتدى .

روسيه معارف وصنايع جهتيله مدنى دولتلرك هپسندن كرى ايسه ده انقلاب حركتلرى ايچون ضرورى اولان فتنه قوتى روسيه ده غايت بويوك ايدى . اختلال رهبرلرى، ره وولوسيون ديپلوماتلرى فرصتى غنيمت بيله رك هرطرفدن قوشوب روسيه ده طوپلانديلر . اك مساعد برزمينده ، ساعتى تمام حلول ايتمش برزمانده انقلاب حركتلرى باشلادى .

محاربه لرله خراب اولوب قالان شهرلر ، قريه لر اختلال وحشتيله تماماً يغما ايدلدى ؛ عائله لر محو اولدى ؛ شهرلر ، قريه لر بوم بوش قالدى . انته رناسيونال ناميله ملتلرك هربرى ، دينلرى ، معبدلرى ، محكمه لرى ، قانونلرى تحقير اولوندى . ديوان حربلرك ، فوق العاده

قومیسیونلرك ، (چەقا) لرك ـ انقلاب محکمەلرینك ـ شمشکلری ایچنده ، یانار سرایلرك دومانلری آره سنده ، محکمەلرك ، فابریقەلرك خرابەلری اوستنده یکی دینك یکی دە قانونی (اوامرعشره سی)، قومونیزم تعلیملرینك وایمان شرطلری، هر یرده قیزیل لوحەلر اوزرینه بیوك حرفلرله یازیلەرق اعلان اولوندی . تربیه زهرلندی و آلچالدی . انسانلرك طبیعتلری ینه وحشت حاللرینه دوندی .

یعنی انسانلرك اکثریتنه یوقلقدن، حقارتدن، سفالتدن، قاندن ، یاشدن ، مشقتدن ، طارلقدن ، قایغودن باشقه هیچ برشی ، هیچ برسعادت ویرمه مش اولان مدنیت نظاملری، دیانت شکللری اکثریت ایله ، انتقام قوتیله تخریب اولوندی. اسکی گناهلرك عدالتلی جزالری حصول بولدی .

روسیەدە اکثریتك الندە ، ملکندە ، کوکلندە مدنیتدن ، دیانتدن هیچ برحظ یوق ایدی . یالکز بدبختلك ، یالکز اسیرلك واردی . ألدە صاقلانەجق ، کوکلدە سویلەجك ، املدە رغبت ایدیلەجك برشی یوقدی . لکن هر خصوصدە نفرت ایدیلەجك احوال غایت چوق ایدی .

بو احوال قارشیسندە بوتون روحیلە ، بوتون دماغیلە کندیسنی بدبینلکە قاپدیران قارل مارقس کبی دولت وانتظام دشمنلرینك ، بیوك آنارشیستلرك نظرلری ، روحلری تلقینات طریقیلە غایت قولای بر صورتدە خلقك اکثریتنە سرایت ایتدیریلدی . بو سایەدە روسیەنك هر یرندە دهشتلی اختلال ، قوتلی رەوولوسیون قولایلقلە باشلادی . سرعتلە انتشار ایتدی . مدنیت نظاملری ، دیانت تربیه وتعلیملری ، شریعت اصوللری خلافنە یکی دین ، قومونیزم دینی روسیەدە سلاح قوتیلە غلبە ایتدی .

اسکی مدنیت ، پیرامش مدنیت اولدی. کندی مزارینه کندیسیله برابر بوتون اثرلری ده کومولدی . اوت ، اما قارل مارقسك زعمی کبی کورولن پرولەتاریا ـ مدنیت مزارینی ، بورژووازی قبرینی قازیان پرولەتاریا ـ قاپیتالك (سرمایه) ایله حاضرلانمادی . بلکه مدنیتك ظلمی ، مدنیتك سفاهتی ، اسرافاتی ، مدنیتك هیچ برشیدن طویمازاوبورطاماغی، اوبور معدەسی کندی قبرینی پرولەتاریا ایله ، ظلم کوره کیله قازدیردی . اولکی بورژووازی دیکتاتورلغی یرینه پرولەتاریا دیکتاتورلغنی یرلشدیردی .

البته ظلم ، ظلمدن باشقه هیچ برنتیجه طوغورماز . استبداد کمیت جهتیلەدە ، کیفیت جهتیلەدە آرتدی . اولکی استبداد براقلیت الندە ایدیسە انقلابدن صوکره شوکونکی استبدادده ایکنجی اقلیت الینه کچدی . شو فرقله که شیمدی اکثریتك حقوقدن محرومیتی قانون حکمیله اولدی .

یعنی اسکی فسادلرك ، اولکی ظلملرك طبیعی برنتیجەسی ، برجزاسی اولمق اوزره بوکونکی دیکتاتورلق طوغدی . یوقسه اسکی حاللرك ، اسکی نظاملرك هر برینە دشمنلك ، بدبینلك کوزیله باقان قارل مارقسك زعمی کبی مدنیت علملرینك ، هنرلرینك ، صنعتلرینك ، ماکنەلرینك ، دیانت عقیدەلرینك ، تربیەلرینك ، تعلیملرینك ، اصوللرینك ، قانونلرینك برنتیجەسی اولمق اوزره دکل .

مزارلریمزدن قالقەرق کوزلریمزی آچوب ده باقارسەق کورورزکه تاریخك شو کونلری بوتون روسیه دنیاسی ایچون تمامیله بر قیامت اولدی :

آسمان میکفت این دم بازمین ـ کر قیامت را ندیدستی ببین !

عملرینك دفترلری عذاب زبانیلرینك اللریله انسانلرك هر برینه صول طرفلرندن ویریلدی . قاره صحیفەلرینك یوزندە قیزیل قانلرله یازیلمش اسکی گناهلرینك عدالتلی عقوبتلری قهر کوکلرندن بریوزینه بوتون دهشتیلە یاغمور کبی یاغدی . انسانلرك هر برینی ، مجرملرینی ده ، معصوملرینی ده حساب میدانلرینه ، نوبت صفلرینه سوردی .

بویله برقیامت صوك سنەلرك ضروری وطبیعی برنتیجەسی ایدی.

سیاست دنیاسندە اك بیوك ، اك قوتلی دولتلر ایکی طرف ایدی : ۱) انکلیز ، فرانسز ، روسیه طرفی ، ۲) آلمانیا طرفی . غایت قوتلی اولان شو ایکی طرف هر سیاستده ، خصوصیله شرق سیاستلرندە ، ایران وتورکیه مملکتلرینی استیلا واستثمار حرصلرندە مسابقەدە ایدی . بونلر هر صورتلە مجهز ایدی، هرشی ده تمام ایدی .

مدنیت دنیاسندە اقتصاد مسئلەلری ده بیوك بحران طوفانلری ایچندە ایدی . قارل مارقس کبی دولت دشمنلرینك ، بدبین اقتصاد عالملرینك غایت جاذب تعلیملرینه ، تلقینلرینه اقتصاد بحرانلری برکتلی زمین اولدی . انسانیت دنیاسندە بیوك اختلالك قوتلی عامللری ، مهلك عنصرلری تمامیلە حاضرلنمشدی .

قوم قدر چوق اولان اسلام ملتلری قوم کبی متفرق و اکثریسی مدنی دولتلرك الندە اسیر برحالدە ایدی .

انکلترە ، فرانسە ، روسیه کبی بیوك دولتلرك شدتلی نفوذلری ، قوتلی هجوملری آلتندە عصرلرجە یاشایان ، محاربەلردن محاربەلرە ، انقلابدن انقلابلرە یووارلانه یووارلانە کلدکدن صوکره سوسیالیستلرك رهبرلرینه کوزل انقلابات نمونەلرندن عبرتلی درسلر ویرن، شوکونکی عمومی محاربەدە روسیه انقلابینه یول آچان تورکیه دولتی صوك عصرلردە مملکتك اصلاحات داخلیەسندە عجز کوستردی . هم تورکیه دولتنە ، هم عموم اسلام مملکتلرینه مطلقا فائدە ویرەجك اولان اسلام سیاستلرندن ده غافل قالدی . بلکه خلافنە ، تمامیلە ضررینه حرکت ایتدی . شارع حکیم علیه الصلوة والسلام حضرتلرینك خلیفەسی ،

قبلهٔ اسلامك صاحبی ، روضهٔ سعادتك خادمی ، اوچ مقدس حرمك مالكی ، عرفات ، منا جامعلرينك رئيسی ، قرآن كريم امامی توركيا دولت عليه‌سی اسلام ملتلرينك قلبلرينه كندی نفوذينی ، اسلام ملتلرينك احترامارينی تأمين ايده‌مدی . شوحال ، شبهه‌يوق ، حكومتك ، مشيختك غايت بويوك بر غفلتی ، عفو اولونماز بر كناهی ايدی . بوتون اهل اسلامك قلبلرينه نفوذ ايده‌جك قدر بويوك ومقدس قوتلره مالك اولديغی حالده اهل اسلامك قلبلرينی خلافت مركزينه ربط ايتمك سياستلرندن حكومتك ، مشيختك غفلتلری بنم نظرمده اك بويوك بر قصوردر .

اووقتلر توركيه‌دن باشقه اسلام مملكتلرنده قلم تكليف جاری اولماديغی ايچون شوملاحظه‌می توركيا حكومتنه ، توركيا مشيخت اسلاميه‌سنه توجيه ايتدم . جهان محاربه‌سنده عربلرك عصيانلرينه ، فتنه‌لرينه ، بعض جاهل وغافل هندستان مسلمانلرينك توركيه‌يه قارشی محاربه‌لرينه حكومتك ، مشيختك غفلتی سبب اولماسه‌يدی بوكون شويله بر ملاحظه البته بزم خاطريمزه خطور ايتمزدی .

حرب عمومی ابتدالرنده خلافت اسلاميه لسانيله ، مشيخت اسلاميه خطابيله نفير عام اولمق اوزره بوتون اسلاميت دنياسنه جهاد عمومی اعلان قيلندی . بوكا رغماً اسلام وتورك دشمنلرينك سوادينی ، صفلرينی اسلام عسكری ، تورك عسكری تكثير ايتدی . صوك درجه منفور اولان شوحالك البته اسكی بر سببی واردر . بن اعتراف ايدرم ، كمال جسارتله ادعا ايدرم كه اهل اسلامك فردلرنده ايمان ، توركيا دولتنه بويوك بر محبت وارايسه‌ده عالم اسلامك هيئت كليه‌سنده ايمان يوقدر ، مسلمانلق يوقدر . بوسببله و خلافت ، اسلاميت سياستلرندن ، اسلام دنياسنك دينی ، تربيوی ، اجتماعی احوالندن حكومتك ، مشيختك تماميله غفلتلری يوزندن حرب عموميده اسلام عزتی ، اهل اسلامك حرمتی ، اهميتی ، اسلام دولتلری ينه مسلمانلرك كندی اللريله تخريب اولوندی .

انسانيت دنياسی ايچون ، بوكونكی مدنيتك بوكونكی حياتی ايچون هلاك اولمق مقدر ايمش كه سياست حركتلرينك ، اقتصاد بحرانلرينك ضروری بر نتيجه‌سی اولمق اوزره بويوك دولتلرك ، بوتون ملتلرك عمومی محاربه‌لری ١٩١٤ ده اعلان قيلندی .

اوت ، محاربه ، بر مقصد ، بر غايه دكلدر ؛ لكن نجات كبی ، عزت واستقلال كبی ، حقيقت وحقوق كبی اك بويوك ، اك مقدس مقصدلرك ، غايه‌لرك يالكز بر وسيله‌سيدر . انسانلرك طبيعتلرينه ، قوتلرينه نسبتله بوكا باشقه بر وسيله يوقدر . بالضروره محاربه واقع اولدقدن صوكره آرتيق البته التزام قيلنير ، فرض اولور ، بلكه عبادت اولور . (لاتتمنوا لقاء العدو . وسلوا الله العافية . ولكن اذا لقيتم فاثبتوا واصبروا . واعلموا ان الجنة تحت ظلال السيوف .)

بوكا بناءً محاربه اعلانی زمانلرنده « ملاحظه » اسملی كتابمده ديمشدم كه : « مدنيت دنياسی دهشت « منا » لرنده عزت محاربلرينه بوكون غايت چوق قوربانلر تقديم ايديور . عدالت الهيه كعبه‌لرنده اوبويوك قربانلر البته قبول اولونه‌جقدر . اوبويوك عبادته اشتراك ايتمك وياپيشوا اولمق شرفندن اسلاميت دنياسی بوكون محرومدر ... مدنی ملتلر استقلال شرفلرينه ، رياست سريرلرينه ، عزت جنتلرينه وصول آرزوسيله ميليونلرجه جانلر ، ميليارلرجه ماللر فدا ايده‌رك ؛ صبر صراطلری اوزرنده جهنم چوقورلرينه‌ده كيده‌رك ؛ ذلتدن ، بنده‌لكدن قورتولمق مقصدی ، اوغورنده بوتون مشاق ومزاحمه قاتلانيورلر . »

اسلام دنياسنه كلنجه مسلمانلرده بو محاربه‌لره اشتراك ايتديلر . فقط مع التأسف باشقه‌لرينك مقصدلرينه خادم اولمق صفتيله ، كنديلرينك عزتلرينی ، دينلرينی ، يوردلرينی هدم خصوصنده قوتلی بر آلت اولمق ذلتيله اشتراك ايتديلر . اسلام سنجاقلری ، تورك قيليجلری يالكز توركيه دولت عليه‌سی النده قالدی . ضرورت اقتضاسيله ، بلكه قرآن فرمانيله تورك حكومتی‌ده حرب عمومی‌يه اشتراك ايتدی . بيطرف قالمق ممكن اولسه‌يدی بلكه قاليردی . لكن ممكن دكل ايدی . اشتراك البته ضروری ومجبوری ايدی .

اسلام دولتلرينك اك بويوك دشمنلری ـ روسيه ، فرانسه ، انكلتره ، ايتاليه ـ بر طرفده ايدی . آلمانيا يالكز قالمش اولسه‌يدی آز زمانده مغلوب اولور ؛ توركيا ، ايران وسائر اسلام مملكتلری اسلام وتورك دشمنلرينك ألنده تماميله تقسيم ايديليردی ؛ عمله‌نك قاپيتال پنجه‌سندن ، پروله‌تاريانك بورژوازی ألندن قورتولملری‌ده هيچ بر صورتله ممكن اولمازدی .

توركيايی تماميله محو ايتمك امللرينی كنديسنه مقدس بر مقصد اتخاذ ايتمش اولان روسيه دولتنه ، بوتون اسلام مملكتلرينی كنديسنه اسير ايتمش اولان انكلتره‌يه [بالطبع توركيا هيچ بر صورتله محاربه رفيقی اولاماز ايدی . بوكا بناءً توركيا دولت عليه‌سی ضرورت اقتضاسی ومصلحت ملاحظه‌سيله آلمانيا طرفداری اوله‌رق حربه اشتراك ايتدی .

[موسی جارالله افندی ، توركيانك حربه صورت اشتراكندن ، حرب عموميده‌كی عظيم فداكارلقلرندن ، بوغازلری قاپامقله روسيه‌نك مغلوبيتنه سبب اولديغندن ، آلمانلرك توركلرله برلكده مصر وهندستانه عسكر سوق ايدرك انكليز مسئله‌سنی حل ايتمه‌مك خصوصنده‌كی سياستسزلكندن ، روسيه‌نك مغلوبيتندن ، روسيه‌ده پاتلايان اختلالدن ، آلمانيا وآوستريانك مغلوبيتندن ، توركيانك موندوروس متاركه‌سندن ، توركيايی تماميله اسارت آلتنه آلمقدن برشی اولميان وانكليزلرك توركيا حقنده بسله‌دكلری امللری تماميله ميدانه چيقاران سه‌ور معاهده‌سندن بحث ايتدكدن صوكره حرب عمومينك نتايجنه نقل كلام ايله ديبوركه :]

حرب عمومی نتیجه‌سنده اسلام دشمنی اولان بویوك روسیه دولتی، چارلق استبدادی، الی الابد قالقماق اوزره سقوط ایتدی، تارمار اولدی. آلمانیا استبدادی‌ده شمدی تمامیله سقوط ایتدی دیه‌لم. بو ملاحظه‌يي قبول ایده‌لم، بلکه طوغرودر.

واقعا باشقه‌لرك ضررلرنده منفعت آرامق سیاستی اسلام عزتیله، اسلام علویتیله متناسب دکلدر، بالخصوص بنم عقیده‌مه کوره هیچ بر وقت جائز اولماز. فقط حرب عمومیدن تورکیا دولت علیه‌سی استفاده ایتدی. یعنی تورکیه دولت اسلامیه‌سی قوتلی ایکی دشمندن قورتولدی، دیه‌لم. لکن انکلیزلرك جهانکیرلکی صاغ سالم بوتون قوتیله یالکز قالدی. آلمانیا کبی قوتلی، روسیه کبی معظم ایکی رقیبندن تمامیله قورتولدی. انکلیزلرك قبل الحرب تورکیا وایران مملکتلرینه قارشی بسله‌دکلری احتراص امللری، استیلا مخاطره‌لری بوکون زیاده‌لشدی.

قوتلی مدنی دولتلرك رقابتلردن استفاده ایدوب یان یاتمق کبی عاجزلره مخصوص اولان سیاستلرك نه قدر خطالی اولدیغی بوکون غایت واضح اوله‌رق تحقق ایتدی.

اوت، توراتك، عهد عتیقك الك صادق بر بنده‌سی، تلمودك الك متبحر برشاکردی اولان یهودی قارل مارقس کبی بویوك برمدبرك شیطانی برتدبیریله حاضرلانان بویوك قوتلی عسکر - پروله‌تاریا عسکری - بو محاربه سایه‌سنده کندیلرینك اونلرندن چیقدی، لنین کبی جسور رهبرلرك بویوك تدبیرلریله سلاحلانه‌رق خلقك آلنده، کوکلنده اولان قیمتلی، مقدس قوتلرك هپسنی تلقینات قوتیله تماماً ییقدی. متکبر، مغرور ایمپریالسیت دولتلری خراب ایتمك عزمیله بر یوزنده یکی ودهشتلی برقوت میدانه چیقدی.

لکن قومونیزم عسکری - بولشه‌ویکلر عسکری - هیچ بر وقت تورك واسلام دوستی، مسلمان مملکتلرینك خیرخواهی اولماز واوله‌ماز. دینلرك هر برینه، مدنیت قانونلرینك هپسنه آچیقدن آچیغه دشمن اولان قومونیزم عسکری اسلامیت قانونلرینه، اسلامك شریعت اجتماعیه‌سنه، تورکلرك اتحادینه، اسلام ملتلرینك اتحادینه، خلافت اسلامیه‌یه هیچ بر وقت دوست اولماز، طرفدار اولماز.

اسکی نظامدن، اسکی سیاستدن، دینك اسکی شکللرندن خلقك نفرتلرینه بناءً پروله‌تاریا قوتی مدنی حکومتلرك، مدنی دولتلرك هر برینك خلافنه غایت دهشتلی برقوت اولدی. آچلق، چیبلاقلق، طارلق، یوقلق کبی تمامیله تحمل خارجی غایت آغیر احوالك قوتیله روسیه‌ده پروله‌تاریا فتنه‌لری، هر یرده بوتون خلقك بویوك غلیانلری باشلادی. انسانیت دنیاسنده بویوك یکی دهشتلرك بوتون اسبابی تمامیله حاضرلاندی.

حربك مهلك نتیجه‌لرندن، احوالك آغیرلقلرندن، کله‌جك کونلرك دهشتلرندن دولتلرك هیچ بری - بویوکلری‌ده، اوفاقلری‌ده، محاربلری‌ده بیطرفلری‌ده؛ مغلوبلری‌ده، غالبلری‌ده - قورتولمادی، قورتولماز. بوکونکی اقتصادی ومعنوی افلاسلرك آغیرلقلری آلتنده دولتلرك هر بری، حتی غالبلری‌ده خراب اولور، ایچندن چیقه‌ماز. (ماتذر من شیء اتت علیه الا جعلته کالرمیم .)

محاربه کونلرنده، محاربه نتیجه‌لرنده، انقلاب حرکتلرنده مدنیت دنیاسنك تمام عجزینی آچیق کوردك. مدنیت دنیاسنك هر جهتله افلاسی تظاهر ایتدی. اجتماعی فکر جهتیله‌ده، اجتماعی نظام جهتیله‌ده، انسانلرك صلاحلرینی کوستره‌بیله‌جك عقل جهتیله‌ده، انسانلرك حقوقلرینی، حرمتلرینی قبول ایده‌بیله‌جك قلب جهتیله‌ده مدنیت دنیاسی تمامیله مفلس ایمش! حکمتلی، عدالتلی، ماهر، حاذق مهندس معرفتیله تأسیس قیلنمش اجتماعی برنظام، مدنیت دنیاسنده یوق ایدی؛ شیمدی‌ده یوقدر. مدنیت دنیاسنده، بلکه بوتون یریوزنده عمومیت کسب ایتمش بوکونکی سیاسی، اخلاقی، اجتماعی، بحران فاجعه‌لری‌ده افلاس جهتلرینی آچیقدن آچیغه کوستردی.

اسکی حاللرك هر برینه بدبینلك کوزیله باقان، مدنیت نظاملرینك هر برینی مهارت وشدتله انتقاد ایدن، مهارتلی انتقادلرنده تمامیله اصابت کوسترن قارل مارقس قومونیزم اصوللرینه، قومونیزم استقبالنه چوجوق کوزیله باقدی. بورژووالرك هر برینی جهنم چوقورلرینه کوندردکدن صوکره پروله‌تاریالرك هر برینه جنتلر تبشیر ایدن قارل مارقس نظرنده مدنیت فسادلرینك، مدنیت خسته‌لقلرینك باشلیجه‌سی حق تملکه عائد نظامات ایمش؛ الك مفید دوا، الك مؤثر علاج‌ده اختلال قوتیله: ۱) پروله‌تاریا دیکتاتورلغی، ۲) اکثریتك حقوق اجتماعیه‌دن محرومیتی ۳) حقوق ملکیه‌دن تمامیله محروم قالوب عمومی آنبار قاپولری باشنده بوتون انسانلرك هر یرده وهر زمان دیلنجیلك ایتمه‌سی ایمش! مدنیتك بوتون اثرلری اختلال قوتیله تمامیله تخریب قیلنمادقجه؛ انسانلرك هپسی فضیلتدن محرومیتده تمامیله برابر اولمادقجه؛ قانون، حقوق، حرمت برینه دیکتاتوره قائم اوله‌رق بوتون ملتلر، بوتون فردلر هر جهتله تمامیله تحقیر اولونمادقجه هیئت اجتماعیه هیچ برصورتله اصلاح ایدیله‌مز ایمش!..

بوتون الهاملرنده تاریخك دهشتلی حادثه‌لرندن، مدنیتك بویوك مفسده‌لرندن استفاده ایدن قارل مارقس کبی عقل عفریتی بر داهی البته یالکز بویله تدبیرلری یازار. تورات بلاغتیله، تلمود مهارتیله یازیلان (قاپیتال) لرینی‌ده اوقودق. قارل مارقس معرفتیله یازیلوب وقتیله قومونیست فرقه‌سی طرفندن نشر ایدیلان غایت اهمیتلی بیاننامه‌لری‌ده اوقودق. انسانلرك احوال تاریخیه‌لرینه، احوال روحیه‌لرینه تمامیله واقف اولوب اسکی ماضیلرینی، بو کونکی اجتماعی حاللرینی مهارتله

انتقاد خصوصلرنده قارل مارقس ، تلمودك اك متبحر شاكرديدر ، جنى بر عفريتدر ، بويوك بر داهيدر . انتقاد خصوصلرنده هر وقت اصابت ايدر . لكن انقلاب عفريتى مدنيت خستەلقلرينك طبيبى ، اجتماعى بنيەنك مهندسى ، حيات يوللرينك رهبرى ، آداب واخلاقك حكيمى اولاماز ايمش . اسكى حاللرى انتقاد خصوصنده مهارت كوسترن قارل ماقس استقبال تدبيرلرينى بياننده هر حالده خطا ايتدى . اختلال فلسفەلرنده داهيلك كوسترن فيلوسوف قارل مارقس هيئت اجتماعيه نظاملرينك اصلاحى حقندەكى تدبيرلرنده تماميله ضعف وعجز كوستردى .

قومونيستلرك توراتلرىده ، قاپيتالك بوتون جلدلرينىدهاوقودق. قاپيتالك ظلمنه قارشى « قاپيتال » ك برنجى جلدندەكى قيام دعوتلرينى بن‌دەقبول‌ايدرم. كوزلدر. لكن هيئت‌اجتماعيه‌نظاملرينى حقوقدن‌محروميت اساسلرى اوزرينه تأسيس ايتمك ، جمعيت ايچنده فردلرك حريتلرينى ، استقلاللرينى تماميله سلب ايلمك ، يوقلق فلسفەلرنده اجتماعى بر فائده اميد ايتمك ، اقتصادى مساواتى يوقلقده كورمك كبى تدبيرلرك هيچ برى انسانلرك سعادتلرينه ، هيئت اجتماعيەنك صلاحنه خدمت ايتمز .

قومونيستلرك « انجيل » لرينىده اوقودق. پروپاغاندا قلميلەيازيلان بلاغتلى قسمى غرضلرينه كوره مفيد ايسەده قومونيزم فازەلرينى بيان يولنده يازيلان تخيلات قسمى غايت ضعيفدر . انسانلرك خلقتلرينه كوره بويله بر حيات تماميله محالدر . بالفرض اويله بر حياتك امكانى قبول اولونسه بيله هر انسان مطلقا اويله حياتدن بيزار اولور ، نفرت ايدر .

قارل مارقس تعليملرينى تفسير يولنده لەنين قلميله يازيلان «دولت واختلال» عنوانلى كتاب – ۱۹۱۹ برنجى طبعى – مطالعه ايديليرسه قومونيزم‌تعليملرينك اك‌ضعيف طامارلرى غايت‌آچيق‌صورتده‌كورولور: بورژووازى الندن قورتولمق ايچون دولت ايچنده اختلال لازم ايمش . پرولەتاريا ديكتاتورلكى ضرورى ايمش. انقلاب خصوصلرنده جبر قوللانمق ، ديكتاتورلق خصوصلرنده بوتون خلقك حريتلرينى، حقوقلرينى تماميله سلب ايتمك مشروع ايمش! پرولەتاريا ديكتاتورلغنه قارشى اختلال مشروع‌اولمازمش ، بوكا‌حاجت يوقمش . بو ديكتاتورلق براز دوام ايتدكدن صوكره كندى كندينه زائل اولەرق قومونيزم شكلنه منقلب اولور ايمش !

ايشته قومونيستلرك تعليملرى ، قومونيزم كتابلرينك بيانلرى بودر . يا غرض يولنده ديپلوماتلقدر ، ياخود خيال محررلرنده چوجوقلقدر .

عجائب ! ايكى ديكتاتورلق آرەسنده بوفرق وتفاوت نەدر ؟ سزەده ، بزەده معلوم ؛ اختلال انسانيت دنياسنده تماميله اسكى بر حالدر . غايت كهنه بر سلاحدر . وقت وقت چيقاردى، ياخود چيقاريليردى . لكن هيچ بردفعەده اك محروم ، اك فقير ، اك مظلوم عمله طرفندن اولمازدى ، اولمادى . بلكه حاللرى كوزل خلق تدبيريله هر وقت جارى اولوردى .

انسانلرك اللرنده هر شى انسانلرك فسادلرينه آلت قيلندى . حق ديانت كبى اك مقدس بر فضيلت اجتماعيه انسانلرك فسادلرينه آلت قيلندى. حق مدنيت كبى اك نافع بر ضرورت اجتماعيه انسانيتك فسادينه آلت قيلندى . « عمله‌لرك، فقيرلرك اقتصادى، اخلاقى حاللرينى اصلاح » انقلابلرىده آريستوقراتلرك‌اوبونلرينه ، كيفلرينه خام بر آلت قيلندى .

بز اسلام ملتلرىده اختلاللرى بيليرز . انسانلرك كندى حقوقلرينى ، حرمتلرينى ، شرفلرينى حمايه يولنده قيام معناسنده اولان اختلاللر مشروع ، ياخود ضرورى اولابيليرسەده ، باشقەلرينك حقوقلرينى ، حرمتلرينى، حريتلرينى ييقمق، اختيارلرينى، حريتلرينى سلب ايتمك ، جبر ايتمك هيچ بر وقت مشروع اولماز ، فائده ويرمز. محاربه زمانلرنده اجتماعى حقوقلرك ، حريتلرك هر برى بالفرض باطل اولورسەده ديكتاتورلق حقوقلرك هيچ برينى ابطال ايتمز . خلقك امنيتلرينى ، حقوقلرينى تأمين خصوصنده ضرورت حاصل اولورسه ديكتاتورلق مشروع اولور، تحمل اولونەبيلير. يوقسه مشروع اولماز، فساد اولور، ضروريدر .

هيئت اجتماعيه قارل مارقس تعليمى كبى برى ديكرينه دشمن ايكى صنفدن مركب دكل ، بلكه يكديكدرينه ياردم ايدن متعدد صنفلردن مؤلفدر . تلقينات قوتيله صنفلر آرەسنه خصومت نشر ايتمك اصلاح تدبيرى اولماز . خلقك دماغلرى ، قلبلرى ، عقيدەلرى ، فكرلرى ، اخلاقلرى اصلاح قيلنمادقجه اختلال تدبيرلرى فقيرلره ، عمله‌لره خير و بركت ويرمز .

هر بر دولتده ، هر بر هيئت اجتماعيەده قانون ضروريدر ، قوت ضروريدر . قانون عادل اولوب انسانلرك حقوقلرينى ، هر خصوصده حرمتلرينى تماميله تأمين ايدرسه ، حكومت عدالت قانونلرينى تماميله تنفيذ ايدوب انسانلرك حاجتلرينه ، قدرتلرينه ، قابليتلرينه كوره هر خصوصده حر اعتبار ايدرسه فقيرلرك ، عمله‌لرك حرمتلرى ، حقوقلرى ، بوتون حاجتلرى البته تأمين قيلنير .

هيئت اجتماعيه دارالفنونلرنده ، تهذيب دارالمساعيلرنده بويوك اختلال ، قوتلى انقلاب مدرسى بر شيخ مدبر اولان زمان طرفندن تاريخ لسانيله ، تجربه اصوليله بنى آدمك نظر عبرتلرينه تلقين ايديله كلن تربيه درسلرينك تعاليمى خلاصەسى بودر .

فقيرلرك ، عمله‌لرك مصلحتلرينى، سعادتلرينى تأمين ايدەجك اساس يالكز بودر . انقلاب، ديكتاتورلق ضرورى‌اولورايسه يالكز بو اساسى تأمين ايتمك ايچون ضرورى اولابيلير .

محاربه‌نك بوكونكی نتیجه‌لرینی كوردك . مدنی غربك مجرینی‌ده، شاشقینلغنی‌ده غایت آچیق مشاهده ایتدك. ایمپریالیستلرك‌ده ، پروله‌تاریا رهبرلرینك‌ده مقصدلرینی كوزلجه آكلادق . مدنی غربك افكار اجتماعیه‌سی محرابلرنده سجده ایتمك ، اجتماعی نظاملرینی تقلید ایتمك ذلتلرندن بزمسلمانلر، بز شرقلیلر قورتولدق . لكن محاربه كونلرنده اسلامیت دنیاسنده غایت بویوك تفرقه بلیه‌لری دوام ایتدی . فرصت دقیقه‌لری الدن قاچدی . اسلام دنیاسی اقتصادجهتیله‌ده اولكی حالنده، اولكی اسیرلكنده قالدی. مخاطره‌زیاده‌لشدی. اسلام‌دنیاسی ایكی آتش آتش آره سنده قالدی .

غرب دولتلرنی‌ده بویوك بر بیمارخانه شكلنه‌قویان ورسای ، سه‌ور معاهده‌لرینك شرطلری ، اساسلری ، عمومی انقلابك صورتلری یوللری اسلام دنیاسنك بویوك امللرینه تماميله‌مناقض حاللری ، مقدس عقیده‌لرینه تماميله مخالف مسئله‌لری حیات اجتماعیه صفلرینه چیقاردی.

بر كتلی، واسع اسلام مملكتلری بویوك دولتلرك قوتلی حرصلرینه هدف ایدی . انقلابدن صوكره بوكونكی مبارزه‌لرده ینه اولكی كبی ایكی بویوك وقوی دشمنك جداللرینه زمین ، استیلالرینه هدف اولوب قالدی . اسلام مملكتلرینك مدنی دولتلره نسبتله وضعیتلری همان اولكی كبی قالدی .

بوكون باشقه‌لرینك حرص واستیلالرینه هدف اولمق ذلتندن چیقوب حق صاحبی اولمق ، مستقل بر طرف اولمق زمانلریدر . بزه قناعت ویره‌جك مقصد یالكز بودر . ایكی طرفك هیچ بری بزم شومقصدیمزی بزه تأمین ایتمز . یالكز اسلام قوتی ، یالكز تورك ایمانی تأمین ایدر. تورك قوتیله‌مشرق اسلامده نجات شفقلری‌سوكدی. استقلال كونلری یاقینلاشدی. بوكونكی انقلابك طوفانلری، دالغه‌لری آراسنده تماميله تخریب قیلنمش مدنیت خرابه‌لری ایچنده ، ورسای وسه‌ور معاهده‌لرینك مهلك سحریله زهرلنوب مجنون كبی اولان‌مدنی دولتلرك حركتلری ، شاشقینلقلری قارشوسنده كندینی غائب ایتمه‌ین تورك ملت نجیبهٔ اسلامیه‌سنك ثباتنده ، تدبیرلرنده نجاتمز علامتلرینی كوردك ، نجاتمز بشارتلرینی ایشیتدك .

چارلق ، انكلتره ، فرانسه ، آمریقا سیاستلری بوتون اسراریله بزه معلوم‌ایدی . انقلاب حركتلرینك ، انقلاب یوللرینك‌شكللری‌ده استقبالمزی بزه پك آچیق بیلدیردی . فرقه پروغراملرینك فعلیاتی‌ده اسلام تعلیملرینه‌محبتمزی تأكید ایتدی. اسلام دنیاسی بوندن‌صوكره یالكز اسلام دنیاسنه اعتماد ایدر. توركیه اسلام مملكتلرینك هر برینه نمونه ، رهبر وامام اولور. اسلام دنیاسنك اقتصادی وسیاسی اسارتدن نجاتی‌ده یالكز كندینك الده ، كندینك قوتیله اوله‌بیلیر . الا ان نصرالله قریب .

اسلام مملكتلری كندی بر كتلی محصولاتیله اهل اسلامی تربیه ایدر. داخلی فتنه‌لردن آزاده‌قالیر. بوسایه‌ده نجاتلری ، استقباللری تأمین قیلنیر . اسلام‌كندی مقدس قرآنیله ، كندی‌عالی شریعت اجتماعیه‌سیله هرشیدن مستغنی اولور . البته باشقه‌لرینك‌توراتلرینه ، «قاپیتال»لرینه، فرقه‌لرك پروغراملرینه محتاج اولماز. ساری هر بر مرضك بر دافعه‌سی ، بر تلقیحی واردر. طاعون كبی سرایت ایده‌بیله‌جك اختلال فتنه‌لرینی اسلام ایمانی ، اسلام اماتی ، اسلام تعلیملری دفع ایده‌بیلیر . اسلام مملكتلرنده اقتصادی انقلابلر چیقماز ، انقلاب عامللرینه اسلام مملكتلرینك احتیاجی‌ده یوقدر .

[موسی جارالله‌افندی‌بوندن‌صوكره اسلام مملكتلرنده باشلایه‌جق اولان انتباه وصلاحك اساسلری حقنده شانلی تورك عسكرینك شرفنه قلمه آلمش اولدیغی « اسلامیت الفباسی » ندن بحث ایتدكدن، یاقین سنه‌لرده اولكندن دها مدهش محاربه‌لرك وقوعی احتمال وضرورتندن ، اوزمان ایچون مسلمانلرك بوكوندن حاضرلانماسندن بحث ایدرك مقدمه‌سنه نهایت ویریور .]

حقوق عائله قانونی

حقنده بعض غزته‌لرك تلاشی

عدلیه انجمنندن مجلسه كلن حقوق عائله قرارنامه‌سنك شرعیه انجمننه‌ده حواله ایدیلمسی بوراده بعض غزته‌لرجه فوق‌العاده تلاش واندیشه‌یی موجب اولدی . مجلسك بو غایت معقول ومصیب حركتی « الك وخیم بر ارتجاع » دیه كوستریلدی. بوخصوصده الك ایلری كیدن وطن غزته‌سی صاحبی احمد امین بك ایله آقشام محررلرندن بولی مبعوثی فالح رفقی بك اولدی .

احمد امین بك « حقوق عائله قانوننك مذاكره‌سی مناسبتیله: دین وسیاست » عنوانلی بر باش مقاله یازدی . برمعتاد ، اسلامیت حقنده صافدللری اقناع ایده‌بیله‌جك اوزون اوزادی‌یه بر طاقیم خیرخواهانه مطالعات وتمنیاندن صوكره اصل سویله‌مك ایسته‌دیكنی شو جمله‌لرله افاده ایتدی :

« بومملكتده قره تعصب مهم بر قوت دكلدر . بوقوتك مهم كورونمسنه یكانه سبب ، منورلرك معین هدفلرله متحد برصورتده چالیشاجق یرده زمره وشخصی احتراصلریله بربرینك بوغازینه صاریلملریدر . هر بری ، بربرینه قارشی نه نوعدن اولورسه اولسون قوت طوپلامغه اهمیت ویردیكی ایچون قره تعصبه پایه‌لر ویریلیور . وصرف منفعت نامنه مداهنه‌لر ایدیلیور ... منورلر باشقه نه ساحه‌ده‌اختلاف حالنده بولنورسه بولونسونلر، تعصبه قارشی‌متحد بر جبهه تشكیل ایتملیدرلر. حقوق‌عائله‌قانوننك شرعیه‌انجمننه‌حواله‌ایدیلمسی‌وخیم بر ارتجاعدر.[۱]»

---

[۱] ۲۰ كانون اول ۳۳۹ ـ وطن

فالح رفقی بك‌ده دیورکه :

« فقط غریبدرکه بوجمیتك اك ایلری فکرلرینك تمثالی ، بوجمیتی صوك عصرده یورودیکی غربلیلك استقامتنده یکی برخیز ، یکی برحمله ایله ایلری قوشدیرمق ایچون انتخاب اولونان ملت مجلسنده اوروپائی برجمهوریتك استناد ایتدیکی مجلسده برشرعیه انجمنی اسکی ازدواج واسکی عائله سیستمنی دوام ایتدیرمك ایچون بوتون قوتنی صرف ایتمکده‌در . . . یا بوتون قانونلریمزی شرعیه انجمننه سوق ایدرك خلفای راشدین‌واری برجمهوریته طوغرو ارتجاع، یا بوتون قانونلریمزی عصرك مدوناته وزمانك حقیقتلرینه کوره تنظیم ایدرك اوروپائی برجمهوریته دوغرو تکامل : ایکیسندن باشقه هدف یوقدر . حقوق عائله قرارنامه‌سی کری کیتمك ، ایلری کیتمك ویا دورمق ایسته‌ینلر ، یعنی صاغ ، صول واداره‌ٔ مصلحت طرفدارلری آره‌سنده برامتحاندر . [٢] »

اساساً احکام شرعیه‌دن اقتباس اولونان حقوق عائله قرارنامه‌سنك شرعیه انجمننه حواله اولونمسندن طولایی بوقدر تلاش واندیشه کوسترمه‌نك حکمتی عجبا نه‌در ؟ یانغیندن مالمی قاچیریلیور ، نه‌اولیور ؟ (عدلیه) کبی (شرعیه) ده مجلسك برانجمنی‌در . یالکز حقوق عائله دکل ، هرهانکی برقانون مجلسجه لزوم کورولورسه شرعیه انجمننه‌ده حواله ایدیله‌بیلیر . عجبا مبعوثلر بویله برحواله‌ده بولونمقله تشکیلات اساسیه قانوننی زیروزبرمی ایتدیلر ، حاکمیت ملیه‌یی تهلکه‌یه‌می دوشوردیلرکه مبعوثلرك بو حرکتی « اك وخیم بر ارتجاع » ایله توصیف اولونیور ؟ ارتجاع کلمه‌سنی بوقدر مبتذل برحاله کتیرمك طوغرو دکلدر . اونك‌ده یری واردر . بویله قوجه برمجلسك اکثریتله ویرمش اولدیغی معقول ومصیب بر قراری « ارتجاع » ایله توصیف ایتمك نه‌بویوك جرأتدر !

احمد امین بکك افاده‌سندن اویله آکلاشیلیورکه حقوق عائله قانوننك شرعیه انجمننه حواله ایدیلمسی کبی « وخیم برارتجاعك » ظهوره کلمسی « تعصبه قارشی متحد برجبهه تشکیل » ایدیلمه‌مسندن ایمش . « زمره وشخصی احتراصلریله بربرلرینك بوغازلرینه صاریلانلرك ، قوت طوپلامق ایچون تعصبه پایه‌لر ویرنلرك ، صرف منفعت نامنه مداهنه‌لرده بولونانلرك » کیملر اولدیغنی بز بیلمیورز . یالکز بزم بیلدیکمز برشی وارسه بویله تفرقه آمیز نصیحتلرك وحدت ومنفعت ملیه ایله هیچ‌ده متناسب اولمادیغیدر . بز بوکون هر زماندن زیاده وحدته ، سکونه محتاجز . بر صنفك دیکر صنفه قارشی « متحد جبهه تشکیلی » نه دیمکدر ؟ بو سوزك معناسی نه اولیور ؟ تعصب ، ارتجاع کبی کلمه‌لرله چوق اوینامق منفعت ومصلحت ملیه ایله قطعیاً قابل تألیف دکلدر . ملتك صنوف مختلفه‌سنی قارشی قارشی‌یه جبهه آله‌جق وضعیته سوق وتشویق ایتمکدن نه‌قازانیله‌جغنی بیلمیز . فقط بویله بروضعیتك ملت ومملکت ایچون هیچ برقازانج تأمین ایتمیه‌جکنه بزجه شبهه یوقدر . لله‌الحمد مجلسمز ـ عدلیه وکیلی سید بکك دیدیکی کبی ـ قوانین شرعیه‌یی قانون‌مدنی حالنه قویبیور . تشکیلات اساسیه قانونی موجبنجه یاپیلمقده اولدیغی قانونلری احکام شرعیه‌یه استناد ایتدیریور . قلبنده ذره قدر ایمانی اولان هر مسلمان ایچون بوندن ممنون اولمق ، مجلسمزك بودیندارانه حرکتیله مفتخر اولمق ایجاب ایدر . ینه شایان شکراندرکه مجلس اعضای کرامنك جمله‌سی منوردر . حقوق عائله قرارنامه‌سنك شرعیه انجمننه کیتمه‌سنه رأی‌ویرن ذوات‌ده شرعیه انجمنی تشکیل ایدن ذوات‌ده ، دیکرلری‌ده نور عرفان وفضیلتدن محروم دکلدر . جمله‌سی فاضل ومنور ذواتدر .

آه ، کاشکی خلفای راشدین دورنده‌کی صفوت وصمیمیته رجوع ایده‌بیلسه‌ك . . بو ، بوتون بشریت ایچون برسعادت قصوی اولوردی . اوروپا دولتلری بوکون بحرانلر ایچنده چرپنیور . بوتون نظامات اجتماعیه‌سی زیروزبر اولمش ، مختلف صنوف وطبقاتی یکدیکرینه قارشی سلاح چاتمش ، قلبلرندن محبت وشفقت حسلری سیلنمش ، آرەلرنده منفعت مادیه‌دن باشقه هیچ بر رابطه قالمامش ، محترص ، خونخوار ، مرحمتسز ، ظالم ، متفسخ اوروپادن الله‌جغمز شیلرده‌چوق متیقظ اولمامز ایجاب ایدر . حقوق عائله قانونی شویله دورسون ، دیکر قانونلرده بیله اوروپایه اوقدر مجلوب اولمایالم . اوروپانك بوکونکی عائله حیاتی غبطه اولونه‌جق بر شی دکلدر . اوروپانك اك بوزوق طرفی بوجهتی‌در . لله‌الحمد بز تورکلرك اك صاغلام و اك شایان غبطه اولان جهتمز عائله‌لریمز آراسنده‌کی فضیلتدر . معاذالله ، بونك بوزولدیغی کون هیچ برشیلر قالماز . بوقدر مصائب ومزاحمه قارشی ملی انحلالدن مصون بولندیران ، رصانت اجتماعیه‌سنك ، عائله‌نك استناد ایتدیکی اساسلرك محکم بولونماسندن باشقه‌برشی دکلدر . اختصاصی حسبیله شرعیه انجمنی بو اساسلری دها کوزل بیلیر . بالطبع تدقیقات وملاحظاتنی مجلس کرسیسنده ایضاح ایده‌جکدر .

***

احمد امین بك کچنلرده‌ده بوحقوق عائله حقنده برقاچ مقاله نشر ایتدیلر . اومقاله‌لرده طلاق مسئله‌سی مناسبتیله « نقلك قبول ایتدیکنی عقلك قبول ایده‌میه‌جکنی » سویلدیلر . احکام اسلامیه‌ده عقلك قبول ایده‌میه‌جکی هیچ برشی یوقدر . عجبا احمد امین بك (عقل) دن نه‌قصد ایدییور ؟ بوکون علوم وفلسفه‌نك بیله صرف عقله استنادینی ادعا ایدنلر آزالمقده‌در . هانکی علمدن نقل قالدیرلدیغی تقدیرده قیمت علمیه‌سی قالیر ؟ معلومات ، بوتون فنی معلومات بیله برسلسله تاریخك محصله‌سیدر . بناءً علیه عقل ، نقل ایله دکل ، خرافه ایله قارشولاشیر . مسلمانلغك ایسه خرافه ایله علاقه‌سی یوقدر . بریرده میشون وه‌نطورا افندی [٢] فقه اسلامینك پك منطقی وپك عقلی اولمسندن شکایت ایدییوردی . احمد امین بك‌ده عکسنی ادعا ایدییور . ایکیسنی قارشولاشدیررسه‌ق تعبیر فقهیسیله « تهاتر » دیه‌جکز .

[٢] ٢١ کانون اول ٣٣٩ ـ اقشام

[٢] استانبولده حقوق عائله قومیسیونی اعضاسندندر .

احمد امین بك بر طرفدن دینی مدافعه ایدرکبی کورونورکن دیکر طرفدن احکام دینیه‌یه قارشی اك غلیظ بر صورتده تجاوزده بولونیور. احمد امین بك بیلملیلردرکه مسلمانلقده هیچ بر « قبیح فعل » یوقدر. اسلامده بوتون قبائح ممنوعدر، منهیدر مع مافیه، حسن وقبح هانکی عقلك کاریدر ؟ احمد امین بك عجبا عقلی ایله‌نی سوه‌بیلیر ؟ حسن وقبحی ارادهٔ شارع تقریر ایدر . یوقسه فردلر قدر حس و آرزو واردر . بونلر عمومی بر معیار حسن وقبح اولامازلر. انسان واردرکه بال یمز، فقط شراب ایچر . شرابی سور، بالی سومز . بوندن طولایی بال قبیح ، شراب حسن می اوله‌جق ؟ بوتون احکام قرآنیه وسنن پیغمبریه عین حکمت ومصلحتدر .

« فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنی وثلث ورباع فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة . » آیت کریمه‌سی نسللری ، نسللری غیرمشروع بر وضعیته دوشمکدن مصون بولوندورمق ایچون بر مساعدهٔ مخصوصه‌در. عائله حیاتنده ، شیمدی بوراده ایضاحی اوزون سوره‌جك اولان ، بعض احوال ضروریه حادث اولور . بویله بر زمانده اهل عفت ایچون مشروع بر یول بولونمق مقتضای حکمت ومصلحتدر . دین اسلام فطرت بشریه‌یی نظر دقته آله‌رق وضع احکام ایلمشدر . جانه ، ماله اهمیت ویردیکی قدر عفت وعصمته‌ده اهمیت ویرمشدر . عائله مسائلده مسلمانلغك اك اساسلی عمده‌سی نسبك، نسلك، عفتك محافظه‌سنی تأمیندر . کاشکی او «مدنی» دینیلن اوروپالی عائله حیاتی مسلمانلر کبی، تورکلر کبی اولسون. بوکون ، غربك سویه‌نه حیاتی قبول ایدن محدود المقدار کیمسه‌لر استثنا ایدیلیرسه ، لله الحمد مملکتمزك بوتون تورك ومسلمان عائله‌لری فضیلت وعفت خصوصنده اك برنجی صفی تشکیل ایتمکده‌درلر ؛ بونلر هیچ بر زمان کندیلرینی فرنکلره بکندیرمك مجبوریتنده دکلدرلر؛ «مدنی حیثیتلری» ایچوندر. فرنکلرك بکنوب بکنمه‌مسی معیار اتخاذ ایتمزلر. اوروپاده وحدت زوجه ظاهریدر . حقیقت حالده متعدد قادینلرله غیرمشروع مناسبانده بولونانلرك حدی حسابی یوقدر . ومعلوم اولدیغی وجهله بوغیرمشروع مناسبتلر اوراده مساعد بر تلقی‌یه معروضدر . حق قادینلر ایچون بیله بویله‌در . « مدنی حیثیتمزه » بونلرمی نومرو ویره‌جکلردر؟ مسلمان تورکلرك حیات عائله خصوصنده‌کی حیثیت مدنیه و فضیلتکارانه‌لری اونلرك تقدیرلریله ثابت اوله‌جق دکلدر . بذاته موجوددر . ونمونه اتخاذینه شایان اولاجق درجه‌ده موجوددر .

صوکره، احمد امین بك، بو آیت کریمه‌نك مسلمانلره بخش ایتدیکی مساعده‌نك « قانون ایله منع اوله‌رق بو واحمه‌یه ییقیجی بر ضربه ایندیرمکلکمزدن » بحث ایدیور . بر مسلمان بویله بر سوز ناصل سویله‌یه‌بیلیر ؟ جناب حقك مباح قیلمش اولدیغی بر شیئی انسانلر ناصل تحریم ایده‌بیلیر ؟

قرآنك احکامنه ییقیجی ضربه ایندیرمك ایسته‌ینلر حقنده نازل اولان « یریدون ان یطفؤا نورالله بافواههم ... » آیت کریمه‌سنی احمد امین بك درین درین دوشونملی وبو ییقیجی ضربه‌یی ایندیرمه‌یه موفق اولامایه‌جقلرینی ایجه بیلملیدر .

احمد امین بك ! احکام اسلامیه‌یه قارشی آلدیغکز شو طور خصومتك اسبابی نه‌در ؟ کچنلرده‌ده بر دفعه بویله یاپدیکز. قادینلرك برلکده تیاترویه کیتمکی مغایر اخلاق عد ایدنلری « غافل دماغلر » دییه توصیف ایتدیکز . اوزمانده سزدن رجا ایتمشدك ، مسلمانلرك عقیده‌لرینی تحقیره ، حسیاتلرینی رنجیده ایده‌جك سوزلر سویله‌مه‌یه حقکز اولمادیغی سویله‌مشدك . بو رجانامه‌مز سبیل الرشادك ۹ حزیران ۳۳۹ تاریخ و (۵۳۴ ـ ۵۳۵) نومرولو نسخه‌سنده‌در. لطفاً بر کره دها اوقویکز. بر مدت سکوت ایتدکدن صوکره ینه شو صیره‌ده تعرضه کچدیکز . بر قاچ کوندن بری غزته‌کزده برده تهزیل قسمی آچدیکز . حسیات اسلامیه‌یی رنجیده ایچون اك آغیر کلمه‌لری قوللانمه‌یه باشلادیکز . بو ، نه قدر زبونکشلکدر !

احمد امین بك ! مسلمانلر سزه نه یاپدی ، تورکلردن نه فنالق کوردیکزکه شیمدی اونلرك عقیده‌لرینه ، احکام قرآنیه‌لرینه ، حسیاتلرینه قارشی بویله تجاوزلرده بولونیورسکز ؟

رجا ایدرز ، بدریکزه ، یاخود صاغ ایسه بویوك بدریکزه صوروکز ! سلانیکده ایکن سزك قوم وقبیله‌کزك خصوصی عقیده‌لرینه ، کندیکزه مخصوص عادتلره تورکلر هیچ بر تجاوزده بولوندیلرمی ؟ والآن بولونیورلرمی ؟ سز تورکلردن قیز آلوب قیز ویرمزدیکز ، نیته‌کیم بوکونده بیکده بر استثنا ایدیلیرسه بویله‌در. کذلك قبرستانلریکزی تورکلردن آیری بولوندوروردیکز، نیته‌کیم بوکونده بویله‌در . صوکره دها بر چوق عقیده وعادتلریکز وارکه شیمدی بوراده اونلری ایضاحه لزوم کورمیورز . ایشته سزك قوم وقبیله‌کز عصرلرجه بویله عقیده وعادتجه تورکلردن باشقه بر صورتده یاشادی . کوزل کوزل تجارتلرینی ایتدی . نیته‌کیم الآنده اویله‌در . رجا ایدرم ، سویله‌یکز ، تورکلر بر دفعه اولسون ، سزه قارشی :

— ای سلانیکلی افندیلر! نه‌در سزك بو باطل عادتلریکز؟ نه‌در بو قدر تعصبکز ؟ نه‌در سزك بوکیزلی عقیده‌لریکز ؟ نیچون تورکلرله قاینانشمایورسکز ؟ نیچون قیزلریکزی بیله تورکلردن آییرییورسکز ؟

دیدیلرمی ؟ سزه کوچوك بر تحقیرده اولسون بولوندیلرمی ؟ بولوندقلرینی اثبات ایده‌جك اولورسه‌کز شیمدی سزك‌ده ایسته‌دیککز کبی تجاوزاتده بولونمکزی معذور کوروروز . حالبوکه بز قطعاً ادعا ایده‌بیلیرزکه تورکلر سزك خاطریکزی رنجیده ایده‌جك کوچوك بر تجاوزده بیله بولونمادیلر . بویله اولدیغی حالده شیمدی سز تورکلرك

عقیده‌لرینه ، عادتلرینه ، حتی نصوص قرآنیه‌لرینه قارشی آغزیکزه کلن تجاوزاتی روا کوریورسکز. هرشیئی برطرفه براقیکز ، یالکز انصاف ومروتی نظر اعتباره آلکز .

احمدامین بك ! تورکلرك عقیده‌لرندن، عادتلرندن، احکام‌دینیه‌لرندن نه‌ایسترسك ؟ عقیده‌لری ایی ایمش ، دکل ایمش . . . سکانه ؟ سن اوروپا، امریقا کورمش منور، ذکی‌ومقتدر برذاتسك . هیچ‌اورالرده بویله مختلف عقیده‌ده بولونان کیمسه‌لرك دیکرینك عقائدینه قارشی ـ میسیونرلر ، جزویتلر مستثنا ـ تعرض وتجاوزده بولوندیغنی کوردیکزمی ، ایشیتدیکزمی ؟ هیچ‌ده ظن ایتمیورزکه لیبرال برادام باشقه‌سنك عقائدینه تجاوزده بولونسون ، حتی تجاوزده بولونمه‌یی خاطرندن کچیرسون .

احمد امین بك ! سز تورکلرك عقیده‌لریله ، احکام دینیه‌لریله ، شعائر اسلامیه‌لریله اوغراشمایکز . تورکلر صلابت دینیه صاحبیدر ، عقیده‌لرینه قارشی وقوع بولان تجاوزاتدن پك زیاده متأثر اولورلر . اکر سزك وقتکز مساعدسه قوم وقبیله‌کز افرادینی ارشاده همت ایدیکز . زیرا اونلر تورکلردن دهازیاده ارشاداته محتاجدر . ـ بعض مستثنالردن صرف نظر ـ الآن تورکلردن قیز الوب تورکلره قیز ویرمزلر ، قبرستانلرینی تورکلردن آیری بولوندوررلر .

« بوباطل شیلردن اونلری قورتاریکز . » دیه‌جکدك . فقط خاطریکز رنجیده‌اولماسون دیه ینه صبرایتدك، دیمدك. حتی سزك‌وقبیله سیونیستلری مدافعه ایتمکزی ، فلسطینده موسوی یوردینك تأسیسنه طرفدارلق کوسترمکزی، تورکیایی امریقا ماندا‌سنه‌صوقمق ایسته‌مکزی بیله موضوع بحث ایتمیورز . اولورکه حایکز صیقلیر . سزی متأثر ایتمك ایسته‌میز. لکن سزده لطفاً تورکلرك عقیده‌لرینی ، عادتلرینی ، احکام دینیه‌لرینی تحقیر ایتمه‌ییکز . (لکم دینکم ولی‌دین .)

هندستان حرکت اسلامیه‌سی

١

(سبیل‌الرشاد)ك کچن نسخه‌لرنده امام‌الهند مولانا (ابوالکلام احمد) حضرتلرینك انکلیز محکمه‌سنه خطاباً ایراد ایتدیکی تاریخی خطابه‌یی ترجمه ایتمشدك . بو دفعه قارئلرمزه هندستان مسلمانلرینك اکابر رؤساسندن مولانا (محمد علی) حضرتلرینك انکلیز محکمه‌سنده وقوع بولان محاکمه‌سنی وبو محکمه‌یه قارشی ایراد ایتدیکی پك مهم نطقلرینی نقل‌ایده‌جکز. مولانا محمد علی حضرتلرینك آلتی آرقاداشیله برلکده سبب‌محاکمه‌سی ١٩٢١ سنه‌سنده هندستان اردوسنده‌کی مسلمان ضابط وعسکرلرینی وظیفه‌لرینی ترك ایتمکه تشویق وحکومت علیهنده سوء قصدلر ترتیب ایتمه‌لری ادعاسیدر . بوادعا ایله هندستان حکومتی مولانا محمد علی ایله آرقاداشلرینی توقیف‌ومحاکمه ایتمشدر . بومحاکمه‌یه اهمیت ویرمکلکمزك باشلیجه سببی مولانا محمد علی طرفندن ایراد اولونان هر مدافعه‌نك حقائق واساسات اسلامیه‌یی ایضاح ایدن مهم براثر تشکیل ایتمه‌سیدر .

مولانامحمدعلی (کراچی) شهرنده اثنای محاکمه‌ده علیهنده‌درمیان اولونان تهمتلره جواباً (کراچی)ده عقد اولونان خلافت قونفرانسنه ریاست ایتدیکنی وانکلتره حکومتی انقره‌یه اعلان حرب ایده‌جك اولورسه مسلمانلرك اوکا یاردیم ایتمه‌ملرینه دائر بر تقریر اوقودیغنی ، هندستان مسلمانلرینك انکلتره‌یی تورکیا ایله مجادله‌دن واز کچیرمکه چالیشدقلرینی ونهایت انکلتره تورکیایی امحا قصدندن فراغت ایتمزسه اوکا قارشی اولا عصیان مدنی‌یی ، بوده کار ایتمزسه ملی قونغره‌یی طوپلایه‌رق هندستانك حر بر جمهوریت اولدیغنی بوتون دنیایه اعلان ایده‌جکلرینی بیان ایتدکدن صوکره انکلتره‌نك یونانستانی اسلامك یکانه مستقل دولتی اولان تورکیایه مسلط ایتدیکنی وهند علماسنك آرتیق وظیفه‌لرینی ایفایه باشلایارق هندستان عسکرلرینی وضابطلرینی ارشاد ایتمکده اولدقلرینی سویله‌مش وشو صورتله دوام ایتمشدر :

« ١٨٨٥ سنه‌سنده هندستانده دینی برمسئله‌دن طولایی براغتشاش ظهور ایتمش ، بونك اوزرینه قرالیچه ویقتوریا خلق تسکین وتطمین ایچون بربیاننامه نشر ایلمشدی .

بوبیاننامه طولاییسیله مهم برحادثه وقوع بولمشدر .

قرالیچه‌نك القابندن بری « دینك‌مدافعه‌سی » لقبیدر. قرالیچه‌نك باش‌وکیلی بو لقبك هندلسانه ترجمه ایدلدیکی زمان علی‌الاطلاق « دین مدافعی» شکلنده ترجمه‌ایدیله‌جکنی ظن‌ایتمش‌ایسه‌ده‌متخصصلر کندیسنه بو تعبیرك سوء تأثیر اجرا ایده‌جکنی ، چونکه قرالیچه‌یی هندولرك دینلرینه مخالف بردینك مدافعی‌اولارق کوستره‌جکنی سویله‌مشلردی. انکلتره باش وکیلی بو لقبك طیبی تصور ایتمش وقرالیچه‌نك فکرینی استفسار ایتمشدی . فقط قرالیچه بولقبك حذفنی صورت قطعیه‌ده رد وبیاننامه‌نك بالذات لورد (ده‌ربی) طرفندن قلمه آلنماسنی آرزو ایتدی . بوبیاننامه‌ده دنیلیورکه :

« بزلر خریستیانلغك طوغرولغنه وقدسیتنه معتقد اولقله برابر عقائدمزی تبعه‌مزه تحمیل ایتمه‌یز »

صوکره ینه بو بیاننامه « هیچ برکیمسه دینندن طولایی هرهانکی برتجاوزه ویاپرتضییقه دوچار اولمایه‌جق، هرکس متساویاً قانونك حمایه‌سندن مستفیداولاجقدر.» دنیلیور .

دها صوکره بیاننامه‌ده شو سوزلرده واردر « مأمورین حکومتمز هیچ بروجهله برکیمسه‌نك عقائد دینیه‌سنه مداخله‌ایتمیه‌جکدر. »

حالبوکه ایشته بز عقائد دینیه‌مزدن طولایی هر تضییقه دوچار اولویورز .

قرالیچه ویقتوریادن صوکره (یدنجی ادوارد) دیکر بر بیاننامه ایله اسکی بیاننامه‌یی ، قرال بشنجی (جورج) ده ۱۹۱۰ سنه‌سنده نشر ایتدیکی یکی بر بیاننامه ایله بو بیاننامه‌لری تأیید ایتمشلردر .

بویله اولدیغی حالده کوریورزکه حکومت بزه عقائد دینیه‌مزدن طولایی تجاوز ایدییور ، بزی هر درلو تضییقاته معروض قیلیور ، بزه بر طاقم پروتستانه عقائدی قبول ایتدیرمك ایسته‌یور . چونکه بز حکومتك دلخواهی اوزره حرکت ایتمك مجبوریتنده اولمادیغمز و آنجق عقائد دینیه‌مزه تبعاً حرکته مجبور اولدیغمز حالده حکومت عقائد دینیه‌مزك بزه چیزدیکی خط حرکتی طوغرو بولمایور و بزه‌ده بونك طوغرو اولمادیغنی قبول ایتدیرمك ایسته‌یور .

بز حکومتك بو خط حرکتنه تحمل ایده‌میز . شاید بزم کیتدیکمز یول دوغرو دکلسه بونی حکومتك کیفی تعیین ایده‌مز . بو ، آنجق (قرآن کریم) ، احادیث صحیحهٔ نبویه ، اکابر محققین اسلامیه‌نك بو ایکی منبعه مستند بیاناتنه مراجعت نتیجه‌سنده تعین ایدر .

دین اسلام یالکز بر حاکمیت طانیر . اوده حاکمیت الٰهیه‌در .

قرآن کریمده سورهٔ (یوسف) ده دنیلیورکه :

« حکم آنجق الله تعالینکدر . جناب حق آنجق کندیسنه سرفرو ایدیله‌سنی امر ایتمشدر . دین مستقیم بودر . فقط انسانلرك چوغی بیلمزلر . »

بو حاکمیت الٰهیه ، حق تعالی طرفندن قبائل و اقوامه ارسال اولونان پیغمبران طرفندن اجرا اولونمشدر . خاتم الانبیا افندمز حضرتلری قبل حقدن کوندریلن صوك کتابی کتیره‌رك دار بقایه ارتحال بیورونجه پیغمبرمزك خلفاسی بو وظیفه‌یی ایفاده دوام ایتدیلر . بو کونه قدر بو وظیفه‌نك ایفاسی دوام ایتمکده‌در . بر مسلمان ، ایستر بر حکومت اسلامیه‌یه ، ایستر بر حکومت غیر اسلامیه‌یه تابع اولسون ، آنجق قرآن کریمك تعلیمنه توفیقاً جناب حقه انقیاد ، رسول اللهه اتباع و نهایت اولی الامره اطاعت ایدر . فقط اولی الامره اطاعت تالی بر اطاعتدر ، مقیددر .

جناب حق سورهٔ نساده بیوریورکه :

« ای اهل ایمان ! اللهه اطاعت ایدیکز ، رسول اللهه و سزك ایچیکزدن اولان اولیای اموره اطاعت ایدیکز . شاید بر ایشده اختلاف ایدرسه‌کز اونی اللهه و رسول اللهه عرض ایدیکز . اکر اللهه و یوم آخره ایمان ایدییورسه‌کز !.. » یعنی اولی الامر کیفی بر صورتده حرکت ایده‌مز . مناقشه اولونان هر مسئله‌یی کتاب الله و احادیث صحیحهٔ نبویه‌یه عرض ایدر . (لا اله الا الله محمد رسول الله) کلمه‌سنده تمرکز ایدن بو معنی اك اساسلی عقیدهٔ اسلامیه‌در .

بو عقیدهٔ توحید بر طاقم ریاضیلرك بر طاقم ریاضیلر ایچون وضع ایتدکاری مغلق بر دستور ریاضی دکلدر . بو هر مسلمانك ، اوقور یازار و یاخود امی هر مسلمانك آکلادیغی ، ایمان ایتدیکی بر عقیده‌در . بو عقیده‌نك قوتنی دیه‌مك ایچون بر کون حضرت (عمر) مسجدده فریضهٔ صلاتی ادا ایچون طوپلانان جماعته دونه‌رك دیمشدی که :

— شاید بن سزه کتاب الله ایله سنت رسالتپناهی‌یه موافق اولمایان بر شیئی امر ایدرسه‌م نه یاپارسکز !..

بو سؤاله قارشی هر مسلمانك اعطا ایده‌جکی جوابی حضرت (علی) ویرمش و « بویله بر شی یاپارسه حضرت عمرك درحال کله‌سنی ووره‌جغنی » سویله‌مشدی .

بو اساسی ایضاح ایدن احادیث نبویه‌دن بری « اللهه عصیان خصوصنده هیچ بر کیمسه‌یه اطاعت اولونماز » مآلنده‌کی حدیث شریفدر .

بر مسلمانك محبت و نفرتی ده الله ایچون وقوع بولور . پیغمبرمز بزه « الله ایچون سویکز ، الله ایچون نفرت ایدیکز . » بویورر .

بناءً علیه بزده انکلتره‌نك الله دشمنی ، اسلام دشمنی اولمادیغنه قانع اولدیغمز مدتجه کندیسنه اظهار صداقت ایتدك . نهایت انکلتره حکومتنك اسلام دولتلرینه و مقام خلافته قارشی تعقیب ایتدیکی خصمانه سیاستی کوردك . حرب عمومی اثناسنده انکلتره طرفندن وقوع بولان تعهداتك کاملاً اخلال ایدلدیکنی مشاهده ایتدك . اوزمان خلیفهٔ مسلمین طرفندن اعلان اولونان جهاده رغماً آچ بیچلاج ، بیچاره عسکرلرك اهل صلیب صنفلرنده حربه سوق اولونمشلردی . حرب عمومی‌یی متعاقب بو اهل صلیب سفری یونانستان واسطه‌سیله دوام ایتدیریلدی . آرتیق مسلمانلر مسلمان قالمق ایسته‌یورلرسه حکومته قارشی جهاد اعلان ایتمه‌لری زمانی کلدی .

(ترك موالات) اساس اسلامیسنه صاریلقله بو جهاده باشلامق ایسته‌دیلر . بو اساسی قرآن کریممزده وارد اولان اشبو آیات بینات ایضاح ایدییور . مآلی بودر :

« ای مؤمنلر ، بنم و سزك دشمنکز اولانلری دوست ایدینمه‌یك . اونلرله مناسبات دوستانه تأسیس ایتمه‌یك . بو دشمنلر سزه کلن حقی رد و انکار ایتدیلر . ربکز اولان اللهه ایمان ایتدیککزدن طولایی رسول اللهی و سزی دیاریکزدن چیقاردیلر . سزك دیارکزدن چیقمه‌کز بنم یولمده جهاد ایتمك و رضامی قازانمق ایچون ایسه ، اونلر بنم دشمنم ایکن نیچون اونلره کیزلی مودتلر کوستریورسکز ؟ سزك اخفا ویا اظهار ایتدیککز هر شیئی بیلیورم . بوندن صوکره سزدن هر کیم بو دشمنلره دوستلق ایدرسه طوغری یولدن صاپمشلردن اولور . اکر اونلر سزه قارشی فائق بر وضعیتده بولونسه‌لر عداوتلرینی همان اظهار ایدوب سزه فنالق ایتمك ایچون اللرینی دیللرینی اوزاتیرلر و اسلامدن ارتدادکزی تمنی ایدرلر . قیامت کونی اقرباکز و اولادکزك سزه هیچ بر فائده‌سی طوقونماز . حق تعالی اونلری سزدن آییره‌جقدر . الله سزك ایچون کوزل بر نمونهٔ امتثالدر . بونلر منسوب اولدقلری ملته دیمشلردی که « بز سزدن و سزك اللهدن غیری پرستش ایتدیککز شیلردن بری‌یز . آره‌مزده

دائمی بغض و عداوت باشلامشدر . یالکز الله تعالی‌یه ایمان ایدنجه‌یه قدر آره‌مزده بوعداوت دوام‌ایده‌جکدر. » آنجق حضرت ابراهیمك شو سوزینه اقتدا ایتمه‌یکزکه ابراهیم باباسنه « بن سنك ایچون اللهدن مغفرت نیاز ایدرم . فقط عذاب اللهدن هیچ برشیئی سندن دفع ایده‌مم. » دیمشدی . [یعنی ای مؤمنلر حضرت ابراهیمك اهل شرکدن تبریسنه اقتدا ایدك ، لکن اونك باباسنه طلب مغفرت ایتدیکی کبی سزده مشرکلره موالاتله انلر ایچون مغفرت نیاز ایتمه‌یك] ای مؤمنلر ، الله تعالی‌یه التجا ایله دیکزکه : یاربی سکا توکل ایتدك ، اطاعتله سکا توجه ایتدك ونهایت سکا رجوع ایده‌جکز . یاربی ، بزی کافرلره فتنه قیلمه ، بزی مظهر عفو ایت . عزیز و حکیم سنسك . محققدرکه اللهك رضاسنی وآخرت کوننك نعمتنی امید ایدن مؤمنلر ایچون حضرت ابراهیم ایله ارقداشلرینك خط حرکتی کوزل برنمونهٔ امتثالدر. کیم‌که اونلره اقتدادن روکردان اولور، الله تعالی غنیدر، حمیددر. بلکه جناب حق آره‌کزده عداوت بولونانلرله سزك آره‌کزده مودت تأسیس ایلر . جناب حق قدیر ، غفور ورحیمدر . دینکزدن طولایی سزکله حرب ایتمه‌ینلره ، سزی دیارکزدن آتمه‌ینلره کلنجه جناب حق اونلره قارشی اظهار شفقت و اجرای عدالت ایتمه‌کزی منع ایتمز . جناب حق عادللری سوه‌ر . آنجق جناب حق سزکله دینکزدن طولایی حرب ایدنلر ، سزی دیارکزدن چیقاروب آتانلر ویاخود چیقاروب آتمغه یاردیم ایدنلرله تأسس ومودت ایتمه‌کزی نهی ایلر . بونلرله تأسیس مودت ایدنلر ظالمدرلر...... ای مؤمنلر الله تعالی‌نك غضبنه اوغرایان قوملە دوست اولمه‌یك . کافرلر قبرلرده یاتانلرك بعثندن ناصل مأیوس ایسه‌لر بونلرده آخرتدن اودرجه مأیوسدرلر . » (سورهٔ ممتحنه)

بو آیات کریمه مکهٔ مکرمه‌نك پیغمبریمز طرفندن فتحنك عرفه‌سنده وقوع بولان برحادثه اوزرینه نازل اولمشدی (حاطب بن ابی بلتعه) مکه مشرکلرینی غزای پیغمبری‌یه قارشی ایقاظ ایتمك ایچون اونلره بر مکتوب کوندرمك وبو صورتله (مکه) ده بولونان عائله‌سنك حسن معامله کورمه‌سنی تأمین ایتمك ایسته‌مشدر. آیات جلیله اسلام ایله محارب اولانلره قارشی اختیار اولوناجق خط حرکتی ایضاح ایتمکده‌در .

پرده‌لرك قالدیریلمسی

پولیس مدیریتی طرفندن استانبول تراموایلرنده‌کی پرده‌لرك قالدیریلمسی وتراموایلرده ، وابورلرده ، شمندوفرلرده قادین ارکك هپ بر آره‌ده اوطوره‌بیلملری حقنده پولیس مدیریتنك وسائط نقلیه شرکتلرینه ویردیکی امر رسمی مناسبتیله بو هفته غزته‌لر بو خصوصده خیلی نشریاتده بولوندیلر . بعض غزته‌لرك فوق‌العاده اهمیت عطف ایتدکاری بو حادثه حقنده‌کی نشریاتی خلاصةً قید ایتمه‌یی مناسب کوردك .

پولیس مدیریتی پرده‌لرك قالقمسی ایچون اسباب موجبه اوله‌رق پرده‌لرك میقروب یوواسی اولدیغنی کوستردی . فقط وابورلرده وشمندوفرلرده قادینلره مخصوص آیری قومپارتیمانلر اولدیغی حالده اورادە‌ده‌ن طولایی قادینلرك ارککلرك یانده‌ده اوطوره‌بیله‌جکلرینی ایضاح ایتمدی . تراموای شرکتی تحریری امر ایسته‌دی . پولیس مدیریتی درحال شرکتلره تحریری امرده کوندردی . بونك اوزرینه کانون اولك ٢٣ نجی بازار کونی تراموایلرده پرده‌لر رسماً قالدیریلدی .

ترجمان حقیقت غزته‌سی بویوك یازیلرله « مظلومیتدن بویوکندن قورتولدق » سرلوحه‌سیله بو حوادثی نشر ایتدی . برده قاریقاتور یایدی . آلتنده‌ده شونی یازدی :

« پولیس مدیری سعدالدین بکك قسم مخصوصمزده‌کی بیاناتندن آکلاشیله‌جغی اوزره تراموای کبی ، وابور کبی وسائط نقلیه‌ده قادین ارکك آیریلغی یوزندن چکیلن کولونج عذابه نهایت ویریلمشدر . . . پولیس مدیریتنی بحق تبریك ایدرز . »

دیکر بر نسخه‌سنده پولیس مدیری سعدالدین بکك شو بیاناتنی قید ایلدی :

« — دون استانبولده‌کی بالعموم وسائط نقلیه قومپانیه‌لرینه قادینلرك ایسته‌دکلری پرده اوطوره‌بیله‌جکلرینی رسماً بیلدیردك . بوقرار علیهنده مخالفتده بولونیلمامسنی امر ایتدك . آرتق بوصباحدن اعتباراً قادینلر ایله ارککلر آره‌سنده قاچ ، کوچ قالمامشدر . مع‌مافیه قادینلرك استراحتلرینی نظر اعتباره آله‌رق صرف برحرمت مخصوصه اولمق اوزره ینه کندیلرینه مخصوص محللر آییردق . ارککلرك یانده یر بولامایان ویاخود یالکزجه سیاحت ایتمك ایسته‌ین قادین بوراده سربستجه اوطوره‌بیله‌جکدر. بوقرار علیهنه کرك پولیس وکرك قومپانیه مأمورلری طرفندن مخالفت وقوعبولدیغنه دائر شکایت وارد اولور اولماز اونلری شدتله تجزیه ایده‌جکم ، درحال قوغاجغم . عینی زمانده خلق آره‌سنده بوخصوصده قادینلره سوز آتمق، تحقیر ایتمك کبی کستاخلقده بولنانلراولورسه تشبثلرینی موقع فعله قویدقلری آنده درحال کندیلرینی توقیف ایتدیره‌جکم.»

ایلری غزته‌سیده شو مطالعه‌ده بولندی :

« برچوق مسلمان مملکتلرندن‌چوقدن قالقان بوعادت، نهایت شهریمزدن‌ده اوفاق برعزم وهمتله قالقوب کیدییور. مانع اولانلر شدتله تجزیه ایدیله‌جکلردر. دون پولیس مدیری بوتون وسائط نقلیه شرکتلرینه برتعمیم کوندره‌رك قادینلرله ارککلری آییران پرده‌لرك همان قالدیریلمسنی بیلدیرمشدر . »

وطن غزته‌سی بویوك یازیلرله : « پرده‌لر قالدیریلدی . خلق بو یکیلکی عمومیتله حسن تلقی ایتمش وممنونیت کوسترمشدر » دیدی . آیریجه بومسئله حقنده برده باش مقاله یازدی :

« تراموایلرده پرده‌نك قالقماسی حدذاتنده پك بسیط برحادثه‌در . فقط درینجه تحلیل ایدیلیرسه معین برسیستمك چورودیکنه ویقیله‌جق حاله کلدیکنه شایان دقت برعلامت اولدیغی کورولور . بوندن برسنه ، ایکی سنه اول کیمسه « شو پرده پك کولونجدر . قالقسین » فکرینی خاطره کتیرمه‌یه جسارت ایده‌مزدی . . . بوکون بردن بره خاطره کلسی وپرده‌نك قالقماسی محافظه‌کار روحك کندی کندینه چورودیکنه واجتماعی تضییقك صفر درجه‌سنه ایندیکنه دلیلدر . — احمد امین »

اقشام غزته‌سی « پرده‌لر قالقدقدن صوکره » عنوانلی برمقاله‌ده شو مطالعه‌ده بولندی :

« ظاهرده اهمیتسز برشی ، فقط بر نقطهٔ نظردن هپمز ایچون عبرت اولابیلیر. استانبول وسائط نقلیه‌سندن پرده اصولی قالقیور. هله شکر بوصباح کیمسه‌دن شوفریادی طویمادق : « شریعت قالقیور ... »

« تقدیر ایتدیکمز شی حکومتده پك آغیر انکشاف ایدن بو مسامحه

حسی دکلدر . عائله وجمعیت حیاتنده‌کی یکی شرائطی طانیقده دائما تردد ایدن حکومت وضابطه ذهنیتنك آز چوق کوشه‌دیکنه شاهد اولمقدر . ـ فالح رفقی »

طنین غزته‌سی‌ده شو مطالعه‌یی درمیان ایتدی :

« اجتماعی حیاتمزده بر مرض اولان بو تجدد حرکتنی تصویب ایتمه‌یه‌جك بر منور تصور اولونه‌ماز . پولیس مدیری بك صحیه مدیرینك متمادی راپورلریله امراض ساریه یوواسی حالنه کلدیکی ثابت اولان پرده‌لرك قالدیریلدیغنی اعلان ایدرکن ایکی اوك صره‌یی ارککلرك اشغال ایده‌میه‌جکنی سویلیور . تجدد حرکتلرینك یاریم تدبیرلرله اظهارینه اساساً طرفدار اولمادیغم ایچون بونی‌جدی بر تشبث تلقی ایده‌میورم . تیاترووده ، سینه‌ماده یان‌یانه اوطوران قادین وارکك نه‌دن تراموایده دخی عینی وضعیتده بولونماسون . »

طنین دیکر بر نسخه‌سنده شونی‌ده یازدی :

« درت سنه اول دارالفنونده قادینله ارکك آراسنده‌کی آیریلغی غیریلغی قالدیران ایلك خطوهٔ اجتماعی حیاتك دیکر صحیفه‌لرنده‌ده یاواش یاواش تجلی ایتدی . ونهایت تیاترولرده یالکز لوجه‌لره انحصار ایتمك شرطیله قادینلره بر تخصیصنه باشلاندی . زمان یالکز لوجه‌لره انحصار ایدن بو مساعده‌کارلغی توسیع وتشمیل ایتدی . آرتیق صره بالعموم وسائط نقلیه‌ده‌کی بو کولونج ومناسبتسز اصولك لغوینه کلدی .

« کرچه اسکی وکهنه تعصب واعتیادلردن کندیلرینی قورتاره‌میان بعضیلری بو منظره‌دن هیچ‌ده خوشلانمایه‌بیلیرلر . حتی دون سرکه‌جیدن فاتح وآقسرای سمتلرینه ایشله‌ین تراموایلرده بعض متعصب واسکی یاشلی قادینلرك حدتله‌ا کیلدیکی وایچلرندن برقاچ دفعه لاحول اوقودیغی ایشیدیلدی ... پرده‌لرك قالدیریله‌جغندن دها اول خبردار اولان خانملر اولکی کون فندقلی استقلال محکمه‌سنه کیدرکن عینی صفده برابر تحصیل ایتدکلری آرقداشلرندن آیری اوطورمغی صاچمه و منطقسز بولمشلر وبو تجدد حرکتنك پیشوالری اولمق ایچون آنی وعزمکار بر ضربه ایله تراموایك پرده‌لرینی یان طرفه چکوب آچمشلر . »

توحید افکار یالکز حادثه‌یی نقل ایله اکتفا ایتدی . مطالعه درمیان ایتمدی . اقدام غزته‌سی ایسه (غیرجدی) قیدیله یازدیغی بر فقره‌ده اوراق نقدیه‌نك دها زیاده میقروبلی وناقل اولدیغنی بیان ایله‌دکدن صوکره دیدی‌که :

« بزه اکر بو پرده‌لر حقنده فکرمز صورولسه‌یدی ، یاخود بر آنکت یاپیلسه‌یدی ، بونلرك رفعی طرفداری اولانلرله اولمیانلر ترازینك کوزینه قونولسه‌یدی شبهه‌سزکه رفعنه طرفدار اولمایانلر اکثریتی تشکیل ایدرلردی . برکره قادینلرده ارککلره مخصوص محلده اوطوره‌بیله‌جکلرندن بوندن صوکره آرتق ارکك یولجیلر ایچون آیاقده طورمقدن غیری چاره یوقدر . چونکه قادین یولجیلرك بر موقع اشغال ایتمه‌مش بولونملرینه‌ده مقتضای نزاکتدندر دیه برکوستریله‌جکدر . هایدی دیه‌لم که بونك‌ده زیانی یوق . یالکز بزم‌کبی بر آز اسکی قفاده ظن ایدیلنلر عائله‌لرندن هیچ برقادینی بوندن صوکره تراموایه بیندیره‌مزلر . سببنی صورارسه‌کز ، بن کندی حسابمه افراد عائله‌مدن بر تورك قادیننك یانته بر بالیقاریانك کلوب‌ده دیز دیزه ، یان یانه اوطورمسنه راضی اوله‌مام .

یالکز بزم‌کیلر ایچون فلاکتك بویوکی نره‌ده بیلیرمیسکز ؟ قادینلری یا یایان یوروتمك ، یاخود اوتوموبیله ، آرابه‌یه بیندیرمك مجبوریتنده‌در . بز اویله ظن ایدیورزکه برآز صوکره ضابطه شیمدی قالدیردیغی پرده‌لری غالبا تراموایلره کندی الیله چاقمقده مضطر قاله‌جقدر . هله مسکرات قانونی تعدیل ایدیلیرسه . . . ا . ر »

حروفات مسئله‌سی

بولشه‌ویك آذربایجانده بولشه‌ویك خدمتنده بولونانلرك معرفتلری

اقشام غزته‌سندن :

آذربایجانده حکومت خدمتنده بولنان اشخاص یکی تورك حروفاتنك موقع تطبیق واجرایه وضعی ایچون جدی وعزمکارانه چالیشمقده‌درلر ، عناصر مترجمه ایسه یکی تورك حروفاتی علیهنده پروپاغاندا یاپمقده وبو حروفاتك قبولی تقدیرنده تورك لساننك آز زمان ظرفنده اورته‌دن قالقه‌جغنی ادعا ایتمکده‌درلر .

« باکیسکی راپوچی » غزته‌سنده اغاملی اوغلی بو حروفات مناسبتیله بر مقاله یازیور . موی‌الیه دیبورکه :

تورك لسانه تماماً موافق اولمیان عرب حروفاتی عیناً قبول ایتدك . بو حروفات بزم ترقیمز ایچون بر مانع تشکیل ایدیوردی . بیك کور سنه‌دنبری بو حروفاتی اسلام عالمی قوللانیور ، آچیلان برچوق مدارس ومکاتبه رغماً اوقور یازارلرك عددی یوزده بر ، نهایت ایکی نسبتنده‌در ، تورکیه‌ده اسلاملر آراسنده تمایز ایدن اشخاص بو نسبتی تجاوز ایتمه‌مکده‌درلر . جهل مرکب اولان منلالریمز بو مشکلاتك دوام وبقاسنی ارزو ایدیورلر . هر جهتدن ایشلرینه اویغون کلمکده‌در . چونکه بو منلالر خلقك جاهل قالمسیله منافع خصوصیه‌لرینی دها اسهل بر صورتده تأمین ایده‌بیلیورلر .

بز عرب حروفاتی تماماً قالدیریورز . بو حرفلر عبادته تعلق ایدن خصوصاتده استعمال ایدیله‌جك . نته‌کیم اسکی اسلاو حروفاتی‌ده بوکون کلیسالرده باقیدر . یکی حروفات تورك لسانه پك اویغون کلمکده‌در وبونلر واسطه‌سیله کنجلرمزی قولای بر صورتله یتیشدیره‌بیله‌جکمز کبی سن بکیکن انسانلری‌ده معارفده ترقی ایتدیره‌بیلیرز . یکی حروفاتدن مقصد ، قرا کلق وظلمتده قالان دینداشلریمزی تنویر ایتمکدر . منلالرمزك بو تنویر مسئله‌سی علیهنده بولونملرینه حیرت ایتمامیدر . »

اذربایجان معارف قومیسیونی مکاتب ابتدائیه برنجی صنف طلبه‌لرینه مخصوص کتابلرك یکی حروفاتله طبع ایدلمسنه وایکی هفته‌یه قدر مکتبلره توزیعنه قرار ویرمشدر . « زاریاواستوق »

مشهور تورك علماسندن موسی جارالله افندینك بولشه‌ویکلر طرفندن توقیفی مناسبتیله نجم الدین صادق بك اقشام غزته‌سنك ۹ کانون اول تاریخلی نسخه‌سنده سوزی آذربایجانه نقل ایتدیره‌رك لاتین حروف مسئله‌سی حقنده شو مطالعه‌ده بولونمشدی :

« آذربایجان ، ساخته بر استقلال آرمه‌سی آلتنده قیزیل اداره‌نك ظلم واسارتنه تابع بولونیور . موسقوا حکومتی ، بو زنکین مملکتك ایلری‌کلن مسلمانلرینی کسدکدن ، بوتون ثروت منبعلرینی الله آلدقدن صوکره شمدی بو ملتك جان دامارینه ، حرثنه کوز دیکمشدر . چونکه روسلر هرکسدن ایی بیلیورلرکه بر ملتك استقلالی آنجق ملی عرفان ایله قائمدر ، موسقوا حکومتی آذربایجانده بو ملی عرفانی سوندیرمکه اوغراشیور .

بو ظاهری قوقله‌لرك آرقاسنده بولشه‌ویك دیکتاتوری (کیروف) بولونیور ، بوتون قوت ونفوذ بو روسك النده‌در . روسلر ، ایشته بویرلی خائنلرك واسطه‌سیله آذربایجانك ملیت حسلرینی کوکندن قوروتمغه اوغراشیورلر . بونك ایچون بولدقلری ایلك اصول تورك الفباسی یرینه لاتین حروفنی نشر ایتمکده‌در . بو صورتله اولا ، آذربایجانك دیکر تورك مملکتلریله علاقه‌سنی کسمکدر . بو علاقه‌لر آراسنده ، سیاسی رابطه‌دن دها مهم اولانی حرث رابطه‌سیدر ، موسقوا حکومتی بو حرثی رابطه‌نك انکشافنه مانع اولمق ایچون

یکی آذربایجان نسللرینی تورکجه‌یی اوقویامایه‌جق طرزده یتشدیریبور . دیکر طرفدن برملتك وازالغی یاپان شی اوملتك ماضیسی‌در . ماضی‌یی نسلدن نسله نقل‌ایدن‌ده لسانی ، تاریخی ، ادبیاتیدر . موسقوا حکومتی ایستیورکه‌مکتبلرده اوقویان آذربایجانلی چوجوقلر برطرفدن تورك حرفیله قطع علاقه ایتسینلر ، دیکر طرفدن کندی ماضیلرینی اونوتسونلر ، ماضی ایله استقبالی بربرندن آییرمق ایچون لسانی ده‌کیشدیرمکدن ایی‌واسطه اولورمی ؟ موسقوا حکومتی واونك یاکوده‌کی آدملری بوواسطه‌یه مراجعت ایدیورلر. عجبا بوآصوللره موفق اولورلرمی ؟ بونی بزه یاقین براستقبال کوستره‌جکدر .

بولشه‌ویك اداره‌سنك روسیه‌ده نه‌کبی تأثیرلر یاپدیغنی ، بواصولك ایی‌یی فنامی اولدیغنی مناقشه ایتمه‌یز ، فقط هرحالده شوراسنه امینزکه بولشه‌ویك اداره‌ی مسلمان قافقاسیا ایچون چاراداره‌سندن دها فجیع اولمشدر. سوویت حکومتی ، سیاسی حدود ، سیاسی حاکمیت نقطهٔ نظرندن چارلرك امپریالیزم سیاستنه میال اولدقدن باشقا ، چارلرك بیله تطبیق ایتمه‌دکلری فکری استبداد اصوللرینی قوللانیورلر . »

اهرام غزته‌سنك افترالری

ایلری غزته‌سنك باش محرری یازیبور :

آنقره‌ده یوسف آقچورا ، آغا اوغلی احمد ، ضیا کوك آلپ ، حمدالله صبحی وجلال نوری نه‌یاپمقله مشغولمشلر بیلیرمیسکز ؟ بواشخاص دیانت جلیلهٔ اسلامیه‌نك عرب‌قومنه منحصر ، یاخود لایق‌اولدیغنی ایلری سوره‌رك قبل‌الاسلام تورکلرجه معبود (!) اولان بوز قوردی بت اتخاذینه چالیشیورلرمش ! اصلا لطیفه‌ایتمیورز. مصرده یك‌منتشر اولان (الاهرام) غزته‌سی بوحوادثی‌ویریبور. حتی بو ملعونلر ایشی اودرجه‌یه کوتورمشلرکه تورك معبودی بوز قورت پوسته پوللرینك اوستنه بیله کچمش ! . . .

تورك مجددلری هیچ بروقت اساسات دینیه‌یه تعریض ایتمه‌مشلر وملیتلریله برابر حسیات دینیه‌لرینك تقویه‌سنه‌ده چالشمشلردر . الاهرام محرری اولان اشك حریف بیلمیورمی‌که جمهوریت اعلان اولندیغی وقت قبول ایدیلن درت ماده‌دن ایکنجیسی دیانت جلیلهٔ احمدیه‌نك تورك جمهوریتنك دین رسمیسی‌اولدیغی صددنده‌در . احکام شرعیه‌نك تنفیذی تشکیلات اساسیه‌مزده برعمده تشکیل ایدر . بوجمهوریت خلق نه‌قادار تورك ایسه اوقادار مسلماندر . تورك ملتنك موجودیتنی محافظه‌ایتمك‌ایچون تجدده قرار ویرمسی ، اسلامیته منافی‌دکل ، اسلامیتی اعلا ایدیجی براشارتدر .

سبیل الرشاد . — الاهرام غزته‌سی برخرستیان غزته‌سیدر . بزم حقمزده‌کی نشریاتی حسن‌نیته مقرون دکلدر. ایلری غزته‌سنك دیدیکی وجهله ، دولتمزك تشکیلات‌اساسیه‌سنده احکام شرعیه‌نك تنفیذی برعمده تشکیل ایتدیکی کبی‌دین رسمیسی‌ده دین‌اسلام اولدیغی مصرحدر . بناءً علیه‌دولت جمهوریه‌مز حقنده‌کی افترالری بزده‌کمال‌شدتله رد ایدرز.

براوقه دن آزراقی طاشیانلر سربست

منع مسکرات قانونی موجبنجه محکوم ایدیلن متعدد اشخاصك واقع‌اولان خطای عدلیدن طولایی عفولرینه دائر اجرا وکیلری هیئتندن عدلیه انجمننه کوندریلن تذکره‌لر اوزرینه عدلیه انجمننك تنظیم ایتدیکی عفو مضبطه‌سی بویوك ملت مجلسنده برخیلی مناقشه‌یی موجب اولمش ونهایت حقوقشناسلرك وعدلیه وکیلنك بیاناتی اوزرینه انجمنك مضبطه‌سی‌قبول ایدلمشدر . بومضبطه‌نك قبولی اثناسنده جریان ایدن مناقشات برخیلی مفیددر . چونکه کرك مجلسك برچوق اعضاسی وکرك مملکت افرادینك هیئت عمومیه‌سی شیمدی‌یه قدر هیچ فرض ایتمه‌دیکی حالده منع‌مسکرات قانونی موجود اولسنه رغماً سربستجه راقی طاشینابیله‌جکی خصوصنده تنور ایتمشدر . معلوم اولدیغی وجهله بوکون هرکس منع مسکرات قانونی موجبنجه ذره قدر راقینك طاشینامیه‌جغنه قائل ایدی . حال‌بوکه ، عدلیه وکیلی سید بك درهم درهم راقینك نقل ایدیله‌بیله‌جکنی‌رسماً اعلان وبیان ایتمشدر . بناءً علیه منع مسکرات قانونك موجودیتنه وشدت مندرجاتنه شیمدی‌یه قدر سه‌وینیرکن بوندن بویله اوندن‌ده امیدمزی کسمك وضعیتی قارشوسنده قالیورز . بوبابده مجلسده جریان ایدن مذاکره‌نك بعض اقسامنی بروجه‌زیر نقل ایدیورز :

سید بك — منع مسکرات قانوننك‌تطبیقاتنده محکمه‌لردن عجائب مقررات صادر اولدیغنی کوردم .

برسس — عجائب مقررات ؟..

سید بك — سببنی تدقیق‌ایتدم. یاجهلاً ویا قصداً اولیور، منع‌مسکرات قانونی یاپیلنجه محاکه تعمیمی لازمکلیردی . تلغرافله تعمیم ایدلدیکی ایچون یاکلش واصل اولمش. مثلا عدلیه وکالتی خطای عدلیلری درحال تعمیره توسل ایدر . خطاءً محکوم اولان قانوناً معصوم دیمك اولدیغندن بوکا چاره اولمق اوزره عفو خصوصی ایستیورز .

موسی کاظم افندی (قونیه) — بواوراقده‌کی خطانك سببی نه‌در ؟

سید بك — قانونده براوقه‌دن نقصان ایچون جزا کوسترلمه‌مشدر . مواد جزائیه‌ده قیاس جاری اولامیاجغی ایچون بر ویه‌دن نقصان راقی نقل ایدن کیمسه ایچون قانونده جزا تعداد ایدلمه‌مشدر . بناءً علیه جرم دکلدر . حاکم اوکا جزا ویره‌مز. جزا ویررسه کندیسی‌ده تجزیه اولونور. حاکم کندی آرزوسیله جزاویره‌مز. قیاس ایله‌ده جزا ویره‌مز . دیه‌جکسکزکه براوقه‌دن نقصانه‌ده جزا ویرلسین . اونك ایچون آیری بر قانون یاپمالیسکز لازم کلیر . قانونی یوز درهمه ، بر درهمه تعدیل ایتمه‌دن منع ایدوب الده‌کی قانونله جزا ویرمکه جواز ویریله‌مز . صراحةً تعیین ایدلمه‌دن محکمه‌لر حکم ویررسه بشقه بشقه اولور . (کافی سسلری) « توحید افکار »

مقدسات وعنعنات دینیه‌یه رعایت لزومی

معارف مدیریتی اجنبی مکتبلره آتیده‌کی مصیب تعمیمی کوندرمشدر:

« بعض مکتبلرده طلبه وطالباتك عادات دینیه وملیه‌لرینه قطعیا رعایت ایدلمه‌مکله برابر اسلام چوجوقلرینك خرستیانلق ذهنیتیله تنشئه‌لری ایچون دعالره ، کلیسا آیینلرینه اشتراکه واعزهٔ خرستیانیه‌نك تصاویرینی کوکسلرینه تعلیقه مجبور طوتلدقلری کمال تأسفله آکلاشلمشدر . اسلام چوجوقلرینه قارشی واقع اولان بو معامله‌نك حسیات دینیهٔ اسلامیه‌یه تماس وتعلق ایتمه‌سی حسبیله منع‌ازاله‌سی اهمیتله نظردقته آلنمش وطلبه‌وطالباتك مقدسات وعنعنات دینیه‌لرینه تمامیله رعایت‌اولونمسی وخرستیانلق عاداتنك مسلمان‌طلبه‌یه تشمیلندن هروجهله توقی ایدلمسی شایان توصیه کوندرلمشدر . طلبه دین ومذهب اعتباریله غیر متجانس مکتبلرده هرطلبه‌نك دینینه ومقدساتنه حرمتکار بولنمق هیئت اداره وتعلیمیه‌نك جملهٔ وظائفندندر . بناءً علیه اسلام چوجوقلری بعدما غیرمسلم‌اطفال ایله کلیسالره کوتوریله‌جك ودعالره ودینی درسلره اشتراکه ودین عیسوی مقدساتندن اولان اشکال وتصاویرك تعلیق وتحمیلنه اجبار ایدلیه‌جك وجمعه کونلریله وسائر اعیاد دینیه‌مزده مکتبه دوام مجبوریتنده براقلمیه‌جق واداء فریضهٔ صلات ایتمك ایستیان طلبه وطالباته‌ده قطعیاً ممانعت اولونمایه‌جقدر . بونك خلافنده حرکت ایدلدیکی ثابت اولدیغی تقدیرده معاملهٔ قانونیه اجراسنه توسل ایدلمسی ضروری اوله‌جغندن کیفیت معلوم اولمق اوزره تبلیغ اولنور. »

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (۴۰۰) آلتی آیلغی
(۲۲۵) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلغی
(۲۵۰) غروشدر .
نسخه‌سی ۷٫۵ غروشدر .
سنه‌لکی ۵۰ عدددر .
اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
۵ غروش کوندرملیدر .
مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر
ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر
محمد عاکف
صاحب و مدیر
اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۵۸۲ ۲۶ جمادی‌الاولی ۱۳۴۲ * پنجشنبه * ۳ کانون ثانی ۱۳۴۰ جلد ۲۳

بسم الله الرحمن الرحیم

وَكَأَيِّنْ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ
عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ .

کوزدن ، یتر آرتیق ، اوقالین پرده‌یی قالدیر ؛
اطرافکه برباق هله دقتله نه‌واردر .
غفلت بورومش قلبکی ، هرشی نظرکده
برنوری سونوك ، ییلدیزی یوق لیله یلدا .
هرذره‌ده یوزبیك کونشك شعله‌سی وارکن ،
برسیسلی قاراکلقده بوکالمش کیبیسك سن .
قارشیکده جلی خطله یازیلمش نیجه الواح
واردرکه دکیلسك برینك سرینه آکاه .
فرقنده دکیلسك سورویورکن سنی حالا ،
برسیل حقایق قوجامان دالغالریله .
یتمزمی یومسکین ، بودرین غفلتك ، آرتیق ،
صییریلسین ، آچیلسین اوزرکدن بوقاراکلق .
کوردکلریکك هپسنی بیل ، آکلا ، نه‌در باق ،
خلقتده‌کی حکمتلری اوکرهن ، آرا مطلق !
تعمیقه چالیش هرشیی ، هرسری آراشدیر ،
قوی صفحهٔ تدقیقه ؛ دییوب کچمه : بو ، « طاش » در .
برذره‌سنك عمقنه کیر ، کور اونه واراق !
کوکسنده نه عالملری کیزلمش اوداراق .
برهیچ دیدیکك ذره طاشیرکن بوقادارسر ،
سن برشیی ظن ایتمه‌که حکمتدن اوزاقدر .
انظاریکه چارپان بوتون اشیایی دوشونده
حقیله چوزولسون سکا خلقتده‌کی عقده .

مآل کریمی

کوکلرده ویرده نیجه آیتلر (نظرعبرته آلیناجق نه حقیقتلر) واردرکه اونلرده بوزچویروب‌ده کچیورلر ...

این پرده درینلکلره ، چیق کوکده دولاش ، کز ؛
بیکلرجه عصر کچمه‌دن انواری ایریشمز
اوستکده‌کی اجرامی‌ده علمك نظریله
تدقیق ایده‌رك وارلغك اسرارینی آکلا !
برباق اونهایتسز افقلرده نه‌لروار ،
باقدقجه دوغار قلبه نه‌نورلر ، نه‌فیضلر !
ایمانی بوغان برکیجه‌در کوکلکه هرشك ،
برکوندوز آچار روحکه برشبهه‌یی سیلدك .
هرحل اولونان عقده ، اومت ، هرواریلان سر ،
یاقلاشمق ایچون حقه آتیلمش برآدیمدر .
عرفانله دوغار ساحهٔ وجدانه کونشلر ،
ایمان ، یالکز کشف سرائرله کنیشلر .
کوکلك اکر ایسته‌ر ایسه‌ك ایمان ایله دولسون :
اسراری تحری ابدی مشغله‌ك اولسون .
الله‌وصول ایسته‌ر ایسه‌ك یول ، اوکا آنجاق ،
آیات الهیه‌یی تدقیقه قویولمق .
ایسته‌رسه‌ك اکر رحلهٔ فطرتده تکمل
قیل پرده‌کی ، کوکلرده‌کی آیاتی تأمل .
قلبکده مؤبد یاشاسین عشق حقیقت ؛
انسانلر ایچون ایشته بودر غایهٔ خلقت .

۲۷ ـ ۱۲ ـ ۳۹ ـ آنقره نعیم حازم

خزائن معلوماته انتظار ایتمکده‌درلر. حتی کونك برنده هر ایکی طائفه‌نك (ذکور ایله اناثك) یارادیلیشجه اولان طبعی فرقلری قادینلرك ازمنهٔ سالفه‌ده کچیرمش اولدقلری حیاته عطف ایده‌رك بو فرقلری قرون ماضیه‌ده ارککلرك تمادی ایدن جنایاتنه الحاق ایده‌جکلری بیله کوزمزك اوکنه کلیور. بونلر خصملرینی الزام ایچون ارککلر ایله قادینلرك أت، قان وعضله‌جه وخشونت، ثقلت وحجمجه مساوی اوله‌جقلری، تعبیر دیکرله عالم وجودده بکدیکرینه هم نوع اوله‌بیله‌جك ارککلردن و بربرینه هر خصوصده بکزر افراددن بشقه‌سی بولونمیه‌جغی زمانه قدر بکلیه‌جکلردر. مع هذا بز شوندن امینز که بتون مترقی مملکتلرك قادینلری کمیکلرینك ثقلتی، عضله‌لرینك کثافتی، قره‌جکرلرینك غلظتی، جسملرینك اعتباریله ارککلره یاریشه چیقوب ده بوکا مقابل رقت قلب ایله بوی بوص کوزللکندن غائب ایتدکلری کبی چویکلکلرندن واعضای بدنلرینی سرعتله قوللانه‌بیلمکدن ده محروم قالمغه راضی اولمزلر. قادینلری اصول خلقیه‌ده دخی ارککلره اوموز أوپوشمکه سوق ایدنلر بر وحشی مملکتلرده‌کی قادینه، برده الك مترقی مملکتده یاشایان همشیره‌لرینه عطف نظر ایتسه‌لر قادینك مدنیتده ایلرولدکجه واستقلال وحریتی آرتدقجه هانکی یوللردن کچدیکنی عیان بیان کورورلر.

قادین ایله ارکك آره‌سنده‌کی مادی و عقلی فرقلر حقنده مذاهب مختلفه اصحابنك سوزلری بونلردن عبارت اولوب خلاصه‌لری شوکا منجر اولورت : صفا وخصائص مادیه وعقلیه‌جه هر ایکی صنف بیننده مساوات ممکناتدن وتحقیق جائز شیلردندر. آنجق بوقاروده بحث ایتدیکمز بعض صفات وخصائص بونلردن مستثنادرکه بو فرقلر مادی اولمقله برابر ایکی صنف بیننده معنوی وعقلی دیکر بر طاقیم فرقلرده انتاج ایدر. از جمله قادین شو ذکر ایتدیکمز اسبابدن طولایی ارککدن دها چابوق اوصانور ویورولور وقوای فکریه‌سی دها کچ طویلار. کذلك اوندن دها چابوق فکرلرینی ورأیلرینی تبدیل ایدر. وبوندن طولایی اراده‌سی، عزمی، ثباتی دها ضعیفدر.

قادینه متعلق حقوق ووظائف اجتماعیه‌یه نقل کلام ایتمزدن اول اطبانك ذکر ایتدکلری بدنی فرقلری [١] خلاصةً بروجه آتی ذکر ایتمك مناسب اولور :

(١) — قادینك کمیکلری ارککك کمیکلرندن دها قیصه، دها اینجه ودها خفیفدر. بوندن طولایی قادینك وزنی ارککدن دها آز، حرکتی دها سریع، قد وقامتی دها اینجه‌در. قادین اسکلتنك مجموع جسمك وزننه نسبتی ٨,٧/١٠٠ ایکن ارککده بو نسبت ١٠,١/١٠٠ درکه بوده قادین کمیکنك خفیفلکندن ایلری کلیر.

قادین ایله ارکك کمیکلری مواد آتیه‌دن شو نسبت اوزره ترکب ایدر :

	قادینده	ارککده
فوسفوریت کلس	٧٢,١٥	٥٨,٣٢٠
فحمیت کلس	٤,٥٢	٩,٩٨
مواد عضویه	٣٣,٣٣	٣١,٧٨
مواد غیر عضویه	٦٦,٦٧	٦٨,٣٠

(ب) — قادینك عضلاتی ارککك عضلاتندن دها نازك ودها آز حجملیدر. بوندن طولایی حرکتی دها سریع والرینی، آیاقلرینی، پارمقلرینی وسائر اجزای بدنتی دها سهولتله قوللانیر. قادینك عضلاتی ارککك عضلاتی قدر نمو ایتمز وارککك عضلاتندن ½ نسبتنده محملی اکسیکدر.

(ج) — قادینك قامتی ارککك قامتندن ٨,١٠/١٢ قدم نسبتنده دها قیصه اولوب یکی طوغان ارکك چوجوق قیز چوجوقدن دها اوزون وتقریباً ٣٥٠ غرام قدر دها آغیردر. یاشلی ارککلرکده آغیرلغی ٤٧ کیلو غرام ایکن قادینك آغیرلغی وسطی اولارق ٤٢ کیلوغرامدر.

(د) — قادین ایله ارککك قانلری‌ده ترکیبجه نسب آتیه اوزره کمّاً وکیفاً مختلفدر :

	قادینك قاننده	ارککك قاننده
صو	٧٩,١١	٧٧,١٩
مواد جامده	٢٠,٨٩	٢٢,١٥
کریوات حمرا	١٢,٧٩	١٤,١٠

کریوات حمرانك برمکعب میلیمتره‌ده‌کی مقداری ارککده درت بچق میلیوندن بش میلیونه قدر، قادینده درت میلیوندن درت بچق میلیونه قدردر. کذلك ارککك قاننده‌کی دمیر ایله مادهٔ ملونه قادینده‌کندن فضله‌در. ارککك مصل الدمنده، حتی سائر اجزای جسمنده‌کی املاحده هر برلرنده مقادیر مختلفه‌لری نظر اعتباره آلینرسه بویله‌در. ودائما قادینده اولاندن فضله‌در.

(ه) — قادینك کوکسی ارککك کوکسندن دها کوچوکدر. جکرلری‌ده بویله. ارککك رئه‌لری ٣,٥ لیتره استیعاب ایده‌بیله‌جك حجمده اولدیغی حالده قادینك رئه‌لری یالکز ٣ لیتره استیعاب ایده‌بیلیر. بوندن طولایی قادینك نفسی ارکککندن دها صیق ودها قیصه اولدیغی کبی ارککك بر ساعت ظرفنده احراق ایتدیکی هوا مقداری‌ده قادین احراقاتنك تقریباً ایکی مثلیدر. بوسببله قادینك درجهٔ حرارتی ارکککندن دها آزدر.

(و) قادینك قلبی ارککك قلبندن دها آز حجملی اولدیغی کبی وزنی‌ده دها آزدر. ایکیسنك وزناً فرقی ٢٥,٥/٣١ نسبتنده‌در. علی العاده

[١] بوخصوصده انکلیزجه وفرانسزجه آنسیقلوپه دیلرله ثقات علمادن دیکر ذواتك کتابلرینه استناد ایدییورز.

قادين قلبي ۲۴۰ غرام قدردر . اركككك قلبي ايسه وسطي اولارق ۳۰۰ غرام كلير. ايكيسنك نبضلرندهكي فرقده قادين قلبنك دها كوچوك اولماسندندر. اركككدهكي ۱۰ نبضانه مقابل قادينده ۱۲ ـ ۱۴ نبضان واقع اولور .

(ز) — اركككه نسبةً قادينده شحم مدهش برصورتده آرتار . حتى تشريح ايله مشغول اولانلر اك ضعيف قادينك جسمنده عقللرى دوچار حيرت ايدهجك مقدارده شحم بولمشلردر . بوندن طولايى قادينك جسمى اركك كبى حرارتى سرعتله غائب ايتمز . حرارتنك مولايلقله اكسيلمهسنه شحمك چوقلغى مانعدر .

(ح) — اركككك معدهسى قادينك معدهسندن دها قوتليدر . بوندن طولايى قادين طاتلىيه ، مواد نشائيهيه ، سبزهيه ـ سهولتله هضم اولندقلرى ايچون ـ اركككدن زياده ميالدر .

(ط) — مادهٔ بوليه اركككده $\frac{۲۸٫۸}{۱۹٫۱}$ نسبتندن زيادهدر .

(ى) — قادينك جمجمهسى (قحفى) اركككككندن حجماً دها كوچوكدر .

(ك) — قادينك مخى (دماغى) اركككك مخندن دها خفيفدر. دماغك وزنى قادينده ۱۱۰۰ غرامدن ۱۳۰۰ غرامه قدر ، اركككده ايسه ۱۲۰۰ غرامدن ۱۴۰۰ غرامه قدردر . مخك مجموع جسمه نظراً آغيرلغى ايسه اركككده $\frac{۱}{۴۰}$ ، قادينده $\frac{۱}{۴۴}$ در . قادينك مخندهكى تعاريج وتلافيف اركككدهكندن دها آز اولديغى كبى اوندهكى تناسبده دها آزدر . اركككده مخك قسم سنجابيسى قادينك قسم سنجابيسندن دها كثيفدر . اركككده بو قسمك كثافتى مخك قسم ابيض كثافتنه مساويدر . قادينده ايسه قسم ابيضك كثافتى قسم سنجابيدن دها زيادهدر . حتى قادينده قسم سنجابينك اركككه نسبةً اكسيك اولماسى طولاييسيله قسم سنجابى ايله قسم ابيض بيننده‌كى عدم تساوينك هرايكى صنفده قواى فكريه‌نك‌ده تفاوتنده بويوك دخلى وار ديرلر . اركك ايله قادينك قواى عاقله‌جه تساويسى ممكن اوله‌جغنه قائل اولانلرده بو نظريه‌يى تسليم ايدرلر . لكن بونلر تفاوت فكرى وعقلي‌يى انتاج ايدن بو تفاوت ماديك ممكن الزوال اوله‌جغنى ادعا ايدرلر . بونلرجه‌نه زمان قادين حيات عمليه وعقليه ايله رياضات بدنيه وفكريه‌دن اركككك درجه‌سنده بهره مند اولورسه آره‌لرنده‌كى بو فرقلر قالماز ديرلر. ديكر فرقلر ايچون‌ده بويله سويلرلر. ازجمله مخك قسم قداميسنك اركككده قادينن زياده نمادار اولديغى مشاهده اولونيور كه علم الحيات علماسنك اثبات ايتديكى اوزره بو قسم حركت فكريه وعقليه‌نك مركزيدر. كذلك قسم خلفى اولان مخيخك قادينده اركككدن زياده نمادار اولديغى ده مشاهده اولونيور كه او قسم‌ده احساس ايله انفعالاتك (احتساساتك) مركزيدر .

پروفسور (قريشتون براون) دماغك قسم خلفيسنى اروا ايدن اوعيهٔ دمويه قطرلرينك اركككده قادينندن دها كوچوك اولديغنى اثبات ايتمشدر . حال بوكه شريان سباتى قطرى ايله اجزاى داخليه‌يى اروا ايتمك اوزره مخك ايچنه كيرن طمارلرك قطرلرى اركككده قادينده‌كى عينى طمارلرك قطرلرندن دها بويوكدر .

(ل) — قادينده حاسهٔ شم اركككده دها ضعيفدر . قادينك كسكين قوقولى عطرياتى مسرفانه استعمال ايتمه‌سنده‌كى سر بودر، ديرلر.

(م) — حاسهٔ ذوق قادينده اركككدن دها ضعيفدر . بونك ايچون فابريقه‌لرله تجارتكاهلرده استاطورلر يالكز اركككلردن انتخاب اولونور . زيرا اركككلر ذائقه‌لرنده‌كى اينجه‌لك سايه‌سنده طاديله‌جق شيلر آراسنده قادينلرك ادراك ايده‌ميه‌جكى اينجه فرقلرى ادراك ايدرلر.

(ن) — قادينك طبانى اركككك طبانندن دها كنيشدر .

***

علم حيات ، بالخصوص علم حيات بشر اعاظم ارباب تدقيق نظرنده قادينك موضعى ايشته بودر . دين اسلامده‌كى موقعه كلنجه قادينى اركككى نه ايله مكلف ايتمش ايسه اونكله مكلف ايدن ، امرده ، نهيده ، تحذيرده ، تبشيرده اركككه نه ايله خطاب ايتمش ايسه قادينه اونكله خطاب ايلين، هرايكى صنفى ـ بك آز احكام مستثنى اولمق اوزره ـ يكديكرندن آيرد ايتمش قانون وارسه شريعت اسلاميه قانونيدر . بو شريعت ، قادينى شو رزم وجدال ميدانه آتلمقدن قورومش واوكا اميدلرك دها اوته‌سنه كوز ديكه‌ميه‌جكى حقوقى بخش ايتمشدر . بوراده بو قدرجق بر اجمال ايله اكتفا ايده‌لم . تفصيلى ان شاء الله سرد ايده‌جكمز بحثلره تعليق ايديورز .

اجتماعياتده غربجيلر وبزغربجيلر :

« عصرى قانون »

۴

آوروپا حيات سياسيه واجتماعيه‌سنده اك درين انقلابلر ، تبدللر وجوده كتيره‌ن فرانسه اختلال كبيرينك استبداده ، ظلمه ، جهله قارشى اعلان ايلديكى حقوق بشر بياننامه‌سنده افراد وجمعيت ايچون اساس حقوق اوله‌رق كوستر ديكى حريت ، مساوات ، عدالت ، اخوت عمده‌لرينك تكملاتى «عصرى حقوق» ديديكمز كلياتى وجوده كتيرمشدر. غربجيلرمزك هيئت اجتماعيه‌مز ايچون‌ده تقليد وتطبيقى ايسته‌دكلرى آوروپا حقوقياتنك مبدأ ومنشأ اعتباريله عرض ايتديكى قيمت علميه وعمليه ايله حقوق اسلاميه‌نك ارائه ايلديكى وجهه‌لرك نقاط استناديه‌سى

ونتيجه‌لرى قارشولاشديريله‌جق اولورسه كوروله‌جكدركه، روح وكمال تام جهتيله اسلاميت حقوقى، غرب حقوقنه هرخصوصده فائقدر.

منكشف بر اجتماعيات وحقوقياتى احتوا ايدن روما مدنيتنك انقراضندن صكره آوروپانك حريص، مستبد، ظالم حكمدارلرى، اصيلزاده‌لرى بالكز برحق طانيرلردى. اوده‌زير تابعيتلرنده بولنديردقلرى افرادك حريت شخصيه ومساعيلرينه كيف مايشاء تحكم ايتمكدن عبارتدى. قرون وسطى‌ده بتون غرب، يكجهت، يكمنظره برخصوصيته مالكدى. ثروت وسامان ايچنده هردرلو احتياجاتى وحتى احتراصاتنى، هوسانى تطمين ايدن محدود برصنفه مقابل هرآن حريتى، حياتى، اكروارايسه ثروتى تهلكه‌يه، غصب وغارته معروض بيوك برا كثريت موجوددى. هرفرد استحصالاتنك درتده اوچنى دره‌بكلرينه طاشيمغه مجبوردى. الده قالان قسم آنجق كفاف نفس ايده‌بيلير، بر لقمه اكمك تأمين ايتمكه آنجق كافى كله‌بيليردى. بوكارغماً برامرله آصيلمق، ظالم مأمورلرك قامچيلرى آلتنده ايكله‌مك، سنه‌لرجه اوزرنده چاليشديغى اراضى‌يه هيچ برصورتده تصرف ايتامك، بريردن ديكر محله كيده‌مامك كبى انواع اشكنجه وقيود ايچنده تام معناسيله براسير اوله‌رق ياشايوردى. قراللق وايمپراطورلقلر داخلنده‌يشايان مختلف عنصرلر يكديكرينى امحايه فرصت آرايورلردى. صنايعك يواش يواش انكشافاته باشلامسى، افراده حريت حسلرينى القا ايتدى. يواش يواش هرطرفه شكايتلر، مقاومت اوزولرى يوكسه‌لدى. برچوق محررلر، عالملر ظلمه قارشى نشرياته كرى ويرديلر. ايشته، حريته، مساعيسنه، حقوقنه صاحب اوله‌ميان ظلمديده خلقك مشترك أمللرى فرانسه انقلابنك يكانه عاملى اولدى. استبداد آلتنده بونالان فرانسه وغرب ملتلرى ايچون «انسانلر طبيعةً حر وسربستدر، اسارت يوقدر.» عمده‌لرى تازه بر حيات بخش ايتمكه كافى براساس اوله‌رق تلقى ايدلدى. وقتيله تحكملرى آلتنده ايكله‌دكلرى اصيلزاده‌لرله عين قانونه تابع اولمق، عدالتدن صنف، موقع فرقى كوزه تملكسزين استفاده ايده‌بيلمك فرصتنك قازانلمسى مساوات وعدالت عمده‌لرينى خلقه سوديردى. بومحبت اجتماعى بر اخوتى توليد ايتدى. ايشته عصر حاضرك اساسات حقوقيه‌سى بومنبعه منتهى اولمقده‌در.

فقط بوقدر ضرورى وحياتى احوالدن تولد ايدن انقلابات يكى احتياجلر، يكى تلقيلر قارشوسنده مبدألرندن اوزاقلاشيور، غرب تكامل نامى آلتنده رجعى برترديه دوغرى قوشيور. كرچه قانونلرده حريت، مساوات، عدالت، اخوت دساتيرى اليوم موجود بولنمقده ايسه‌ده سرمايه‌دارلرك احداث ايلديكى شكل مساعى طرز ديكرده بردره‌بكلك احداث ايتمكده، حياتى قزانمق ايچون چاليشمغه مجبور اولان عمله‌يى اسير منزله‌سنه ايندير مكده‌در. بك آزبرشى قزانمه‌لرينه مقابل فابريقاطور-لرك، اصحاب ثروتك بسارينى تزييد ايتمك ايچون نامتناهى مزاحمه كوكس كرن مستحصللر هرزمان قپو ديشارى آتلدق قارشوسنده حريت تامه‌يه مالك انسانلر عد اوله‌مازلر.

ديكر طرفدن حسيات تعصبكارانه و فرق سياسيه‌نك مجادلات واحتراصاتى مساوات وعدالت عمده‌سنى‌ده نظرى برشكله ارجاع ايتمش، تطبيقاتده رنك، مليت، دين وضف فرقلرى آيرى آيرى حكملرى موجب بر اساس حاله كلمشدر. بوقدر تكمل ايتديكى ظن اولنان غرب بوكون رنك ودين اختلافى سياسى، اجتماعى حقوقده برمعيار اوله‌رق قبول ايتمش بولونيور. برفرانسز، برانكليز ايچون حقوق طبيعيه‌دن عداولنان هرحانكى ايش برزنجى، برمسلمان، برمستملكه فردى ايچون غيرقابل تطبيق كورولیور. جهانشمول برغايه اولان عدالتلرى رنكلر قدرمتلون برحاله كيرمشدر. عينى جرمك برفرد ايچون موجب جزا، ديكرى ايچون مستوجب برائت اولمسى قرون وسطى‌يه مخصوص اولان اوصاف مميزه‌دندر. صنوف اجتماعيه‌نك مجادلاتى يكديكرينه قارشى بسله‌دكلرى خصومتلر ايسه اخوتى اورته‌دن قالديرمشدر.

كوروليوركه، ضرورى و طبيعى اوله‌رق احتياجاتدن تكون ايدن وحقايق اشيايه مطابق اولان دساتير تجربه مرور زمانله اورته‌دن غائب اولويور. شو حاله نظراً اوروپانك بوكونكى وجهۀ اجتماعى وحقوقيسنه «متكمل بر ارتجاع» ديمك چوق موافق اولور.

اسلاميت تلقيات حقوقيه، عدالت اعتباريله بو تحولاته قارشى پك قوتلى مدافعه سلاحلريله مجهزدر. چونكه مسلمانلق، برقسم ملتلرك دكل [*]، بتون جهانك ظلمت، جهل وفلاكت ايچنده چيرپينديغى بر هنكامه‌ده طلوع ايده‌رك هيچ بر ملتك، هيچ بر فردك حق وناحق مفهوملرينى هضم ايده‌مديكى برزمانده حريت، مساوات، عدالت، اخوت، مشورت، واعداد قوت دستورلرينى وضع ايده‌رك فرانسه اختلال كبيرينك يكى بر عقيده اوله‌رق تلقى ايتديكى اساساتى اون بر عصر اول انسانيته توديع ايتمشدر. اوروپا انقلاباتى برصنف خلقك ازيلمسندن دوغدى. حالبوكه اسلاميت بتون جهانك جهل ظلمت وفلاكتنى، نور عدل وسعادته تحويل ايچون تأثيرى هرجهته شامل عمومى و معظم بر انقلاب ايدى. احوال معنويۀ بشريه‌دن بشقه نظام وآهنك دنيوى‌يى، تكامل وتوازن اجتماعى‌يى، يعنى مادى ومعنوى، فردى واجتماعى سعادتى استهداف ايدن نورانور انقلاب، حقوقياتده اك يوكسك مفهوملره استناد ايتمكده بولنمشدر.

حريت — اساسات حقوقيۀ اسلاميه‌دن اك مهمى حريتدر. حق

[*] قرون وسطى‌ده بتون غرب حاى جهل ايچنده فلاكتدن فلاكته دوشركن اسلاميت اك پارلاق دوره‌لرينى ادراك ايتمش، نوريله، عدالتيله كوزلرى قاشديريوردى.

وعدله موافق اولمق يعنى بشقه‌لرينك مكتسب اولان حقوقنه تجاوز ايتمامك ومنفعت ضروريهٔ اجتماعيه‌يى رخنه‌دار ايتمامك اوزره هرفردك سربستىٔ كلامه ، سربستىٔ حركاته ، سربستىٔ مساعى‌يه مالكيتى نظر اسلامده برامر طبيعيدر . ايشته دين اسلامك بخش ايتديكى بو حريت سايه‌سنده هر دورلو حقسزلقلر مراقبه اولونور ، ازاله‌سنه مجبوريت حاصل اولوردى . آحاد ناسدن عد اولنان بر فرد بيله سربستجه ، حقسز عد ايتديكى بر شيئى بالذات حضرت پيغمبردن ، خلفادن استيضاح ايديوردى . بو كيفيت چوق دفعه‌لر جمعه ، بايرام ، عرفات خطبه‌لرينك ايرادى اثناسنده واقع اولمشدر . حق نقطهٔ نظرندن دين ، رنك ، صنف فرقى اصلا نظر اعتباره آلميان اسلاميت خليفه‌لرله يهوديلرى حضور حاكمده مرافعه وخليفه‌يى محكوم ايديور .

عدالت . — اساس الملك اولان عدالت مسلمانلقده او قدر واجب الرعايه بر اساسدركه ، هر مسلمان ظلمدن مجانبته وحقه مطاوعته مجبوردر .

« ان الله يأمر بالعدل والاحسان ... الخ » آيت جليله‌سى بو مجبوريتى بر وظيفهٔ دين اوله‌رق وضع ايتمشدر . عدالتك هيچ بر تأثيرات وسبيله تبديل ماهيت ايده‌ميه‌جكنك اك بيوك دليلى قرآن كريمك « مشركاره اولان شدت بغضكز سزى آنلر حقنده عدالتسزلكه سوق ايتمسون . آنلر حقنده دخى اجراى عدالت ايديكزكه نفسكزى حقسز بر معامله‌دن ، حكم وجوردن صيانته الك يقين واسطه عدالتدر . » آيت كريمه‌سى وحضرت پيغمبرك « بر ساعت اجراى عدالت ايتمك بر سنه عبادت ايتمكدن افضلدر » و « بتون سماوات آنجق عدل ايله قائمدر » مقادنده‌كى احاديث شريفه بو خصوصده كافى ادله‌يى محتويدر . ظلم ايسه شديداً ممنوعدر .

اسلاميتك ، شرك مستثنا اوله‌رق ، ظلم واستبداد قدر منفورى اولان بر حركت يوقدر . قرآن كريمده « ظالملر ايچون اصلا فلاح و نجات يوقدر » و « هيچ كيمسه‌يه قارشى عداوت جائز دكلدر . فقط ظلم بوحكمدن مستثنادر » بيورولمسى بر حجت قاطعه تشكيل ايدر .

مساوات . — اسلاميت « بز سزى يكديكريكزله طانيشه‌كز ايچون شعوب وقبائله آيردق . عند الله اك كريمكز اك متقى اولانكزدر » مآل جليلنده‌كى آيت كريمه ايله دكل مسلمانلرى ، بتون بشريتى مساواته دعوت ايديور . جامعلر بو مساواتك اك موجز محل تجليسيدر . بك ، پاشا ، آغا فرق كوزه‌تمه‌دن هر فرد حضور حقده عينى صفى اشغال ايديور . حجده ده هر مسلم احرامه بورونه‌رك مساوات حقيقيه‌يى اظهار ايديور . تكاليف الهيه ، قوانين شرعيه بلا تفريق هركسه شاملدر .

بالذات جناب پيغمبر حيات نبويه‌لرنده مساواته رعايت ايتمشلر ، هرخصوصده اصحاب كرامه نمونهٔ امتثال اولمشلردر .

اخوت . — « مؤمنلر يكديكرينك قرداشيدر » مآل جليلنده‌كى آيت كريمه بر خالقه عبادت ايدن ، عينى بخشايش خلقدن استفاده ايدن ، عين هوادن تنفس ، عينى روحه تبعيت ايدن مسلمانلرى دائرهٔ اخوتده بولنمغه مجبور ايتمشدر . زكات ، تصدق ، تعاون ايله فقير و زنكين آراسنده محبت و مرحمت و بالنتيجه مودت حصوله كتيرن مسلمانلق ، فسادى ، يالانى ، ادعاى قوميتى ، نفاقى منع ايتمكله اخوته مانع اولاجق اسباب وسوائقى رفع ايتمشدر . امور ملتك مشورتله ايفاسنى امر اولان « هر ايشكده امتكله مشاوره ايت » و « بتون مسلمانلرك ايشى بينلرنده شورادن عبارتدر » مآلى حقنده‌كى آيات صمدانيه ايله حقيقى بر حقوق عباد ــ دهموقراسى » اصولنى وضع ايتمشدركه بونى حقسز اوله‌رق عصر حاضره عطف ايديورز .

بوندن بشقه « اعداد قوت » ايله مأمور اولديغمزدن جمعيت حياتمزك اساسنى تكمله مستند مساعى دائمه‌دن عبارتدر .

ايشته حقوق اسلاميه‌نك مبدألرى بو قدر عام وشامل اساسلره مستند بولونيور . عصرى تلقيات ايسه هنوز بو كمالى بوله‌جق بر صفحه كوسترميور . بو حقيقتلر ميدانده ايكن بشريتك اك حساس ، اك وجدانى متفكره‌لرينه رهبر اولان اساسات حقوقيه‌مزك غير عصرى ، غير مدنى اولديغنى ادعاده بيلمكه امكان يوقدر . اير كچ تدقيق وتحليل ايله ، مناظره و مبادلهٔ فكريه طريقيله مدنيت حقيقيه‌نك اسلاميتدن بشقه برشى اولمديغى بتون دنياجه ثابت اوله‌جق و هيئت اجتماعيه‌مز اجتماعياتيله ، قوتيله ، علم وهنريله اك پارلاق دورى ادراك ايتمش بوله‌جقدر .

حسن حكمت

عمومى اساسلر

موسى جارالله افندينك بولشه‌ويكلرجه موجب توقيفى اولان كتابندن

١) لسانلرى ، ادبياتلرى ، دينلرى ، طبيعتلرى ، غايه‌لرى جهتيله بوتون روسيه مسلمانلرى بر ملتدر .

[حاشيه : مليت . — دينى ، عادى (يعنى عرفى) ، طبيعى ، تاريخى خصوصيتلرك مجموعه‌سندن عبارتدر . مليتده قان برلكى ، دين برلكى ، تاريخى واجتماعى احوالك برلكى معتبردر . مليت جامعه‌سنده تهذيبى وتربيوى عناصر دها زياده معتبردر . تربيوى عناصرك اهميتى ، طبيعى عناصرك اهميتلرندن زياده‌در . تربيه تأثيريله ، سياست قوتيله بويوك بر ملتى اوفاق اوفاق ملتلره تقسيم تدبيرى ده ممكندر . بو سببله « غايه‌لرى » قيدينى علاوه ايتدك .]

٢) روسيه مسلمانلرينك دينلرى اسلام دينيدر . اسلام دينى

بوتون تربيوى ، اجتماعى ، اقتصادى ، دينى ، سياسى تعليماتيله روسيه مسلمانلرينك حياتلرينه هرزمان وهريرده اساس اولور .

۳) بوتون حقوقلرك ، بوتون وظيفه‌لرك ، بوتون اهليتلرك يكانه حاملى يريوزنده يالكز بر انسانيت اولمق جهتيله ، روسيه مسلمانلرى ، بلكه يريوزينك بوتون مسلمانلرى بالعموم انسانلرك وملتلرك بوتون حقوقلرينى ، بوتون حرمتلرينى ، كنديلرينك حقوقلرى وحرمتلرى كبى بوتون كاليله ، بوتون فردعاتيله قبول ايدر ، محترم طوتار .

« لهم مالنا وعليهم ماعلينا » ، « فما استقاموا لكم فاستقيموا لهم . » قانونلرى اسلام معاملاتنك هم ابدى ، هم عمومى ، هم قطعى اساسلريدر . بناءً عليه :

۴) روسيه مسلمانلرى روسيه‌ده ، حتى بوتون يريوزنده موجود اولان بالعموم ملتلرك ، جنسلرك وصنفلرك حقوق و وظائفده مساواتنى طلب ايدر .

۵) مدنى وسياسى حقوقده بوتون ملتلر هرجهتله مساوات تامه‌يه مالك اولملرينه مبنى ، دولتك قانون اساسيسى ملتلرك هر برينه ادبى حقوقلرينى : لسان ، ادبيات ، تربيه ، تعليم ، دين حقوقلرينى تام وكامل برصورتده تأمين ايدر .

هر لسانى ، هر لغتى استعمال ايتمك ؛ مكتب ومدرسه‌لر انشاسيله جوجقلرينى تربيه ايتمك ؛ لسان ، ادبيات ، صنايع نفيسه هيئتلرى تشكيل ايتمك خصوصلرنده ملتلرك هر برينه حريت واختيار تماميله تأمين قيلنير .

انسانلرك حقوقلرينى ، حريتلرينى ، حرمتلرينى هرجهتله تأمين ايتمك ، دولت وحكومتك اك بويوك وظيفه‌سى ، اك مفيد فريضه‌سيدر .

۶) بوتون انسانلرك ، بوتون ملتلرك حقوقلرده ، حرمتلرده تام مساواتلرينى ، اسلام تعليماتنه كوره بوتون اهل اسلام قبول واعتراف ايدر ؛ هريرده ، هرخصوصده ، هرزمانده ، هرحقوقده باشقه ملتلرك هر برينه مسلمانلرك تام مساواتلرينى قطعى ومقدس برحق اولمق اوزره روسيه مسلمانلرى اعلان ايدر ، كمال جسارت وحريتله ادعا ايدر .

۷) روسيه مسلمانلرى تام حقوقلى وطنداش اولمق صفتله باشقه ملتلرك هر برينه مدنى ، اجتماعى ، سياسى حقوقلرك هر برنده تماميله مساويدر ؛ حيات دينيه‌لرى هر زمان وهرخصوصده اسلام تعليملرينه هر جهتله موافق اولوب هيچ بر حقوقلرى هيچ بر وجهله تحديد اولونماز .

۸) انسانلرك هر برى ، هرملتك هيئت عموميه‌سى اجتماعى وسياسى حقوقلرك هر برينه بوتون فردعاتيله مالك واهل اولور .

۹) روسيه مسلمانلرى حقوق و وظيفه‌لرك هر برينه اهل اولمق صفتيله دولتده تام حقوقلى اعضا اولوب سياسى ، اجتماعى اداره‌لرك هر برينه هر وجهله اشتراك ايدر .

۱۰) هرانسانك ، هرملتك دينى ، وجدانى ، بوتون امورشرعيه‌سى هروقت ، هريرده ، هرخصوصده ، هروجهله حردر .

۱۱) دينده ، وجدانده حريت واردر . بناءً عليه هر دينده هر جهتله حرمت واردر .

دينك قدسيتى ، حقوق دينيه‌نك حرمتى حقوق عموميه‌دن اولوب قانون اساسى قوتيله ، تكافل عمومى حكميله تأمين وحمايه قيلنير .

۱۲) دينك حرمت وقدسيتنه تعدى اوله‌بيله‌جك حركتلرك جمله‌سى مطلقا قطعياً منع اولنور .

قومونيزم دينى كندى تعليمات وتلقيناتنده هرنه قدر حر اوله‌بيليرسه‌ده ديكر دينلرك هيچ برينه تعدى ايتمك صلاحيتنه مالك اولماز .

۱۳) اسلام دينى بوتون حقوقيله ، بوتون حرمتيله قانون دولت حضورنده محترم طوتولور .

۱۴) روسيه مسلمانلرينك عائله حياتلرينه ، تربيوى واجتماعى حاللرينه ، ملى نظاملرينه عائد اسلام قانونلرينك ، اسلام حكملرينك ، اسلام تعليملرينك هيچ برينه هيچ بروقت هيچ بريرده هيچ برفرد ، هيچ برقوت ، هيچ برصورتله ممانعت ايده‌من .

۱۵) اسلامك تربيوى ، اجتماعى ، دينى حكملرينه ، تعليملرينه ، قانونلرينه رعايت ايتمك حريتى انسانلرك هر برينه تام وكامل برصورتده تأمين قيلنير .

۱۶) دينده حريت قاعده‌سنه كوره ، دينلرك هر برينى برهان قوتيله ، دليل نوريله ، بيان يوليله انتقاد ايتمك حق وحريتى انسانلرك هر برنده وارايسه‌ده ؛ دينلرك برينى تحقير ايتمك ، دينلرك برينه طعن ايتمك - دينده حرمت قاعده‌سنه بناءً - هيچ بريرده ، هيچ بروقت ، هيچ برصورتله انسانلرك هيچ برينه جائز دكلدر .

مقاله‌لرده ، رساله‌لرده ، خطبه‌لرده ، كرسيلرده ، صحنه‌لرده دينلرك برينى تحقير ايتمك ، استخفاف ايلمك بويوك برجنايت صاييلوب قانون قوتيله منع قيلنير .

۱۸) اسلام دينى انسانلرك يالكز ايمانلرينه ، عقيده‌لرينه ، عبادتلرينه منحصر دكلدر ؛ اسلام دينى اختيارى عمللرك هر برينى ، اجتماعى حياتك بوتون جهتلرينى احاطه ايدر .

اسلام دينى بوتون بو خصوصات حقنده كندى كوزل تعليملرينى غايت آچيق بيان ايدر . اسلام دينى ، حقوق دينيه‌يى ، حقوق اسلاميه‌يى مدنى ، اجتماعى حقوقلرك اكثرينى تماميله جامعدر ..

اسلام دينى عمل دينيدر ؛ عملك بركنلرينه ، عملك وجوبنه ايمان دينيدر .

منتظم ، مدنى ، هر جهتله قوتلى ، تام ، كامل عدالتلى بر هيئت اجتماعيه وانسانيه اسلامك غايه‌سيدر . حياتك ، ترقياتك ، سعادتك بوتون حاجتلرى اسلاميتك بويوك ركنيدر .

اسلاميت ، ادب و تربيه بنالرينه ، اجتماعى نظاملره ، سياستك اك معقول اصوللرينه تمل اولا بيلير اك مدنى بر دينيدر .

بر يوزنده خلافت ، طبيعت قانونلرى اوزرنده رياست و حاكميت ، طبيعتك غايت زنكين خزينه‌لرندن هر صورتله استفاده ، انسانلرك بوتون حاجتلرينى تأمين ، طبيعت خزينه‌لرندن بوتون بركتلرى استحصال ، انسانلرك زنكينلكلرى ، قدرت اقتصاديه‌لرى ، علوم ، صنايع ، بدايع ، صنايع نفيسه ... الحاصل بونلرك هپسى مقاصد اسلاميه‌دندر ، ياخود مقاصد اسلاميه‌نك اساسلريدر .

طبيعت عنصرلرنده ، طبيعت قانونلرنده تعارض ، تناقض بولنور . طبيعت بونلرك هيچ برينى ابطال ايتمز ؛ بلكه برينى ديكريله تعديل و تأليف ايدوب معتدل بر مزاج ، معتدل بر بنيه تشكيل ايدر .

اجتماعى قانونلرده تعارض و تناقض بولنور . اجتماعى قانونلرك ، طبيعت قانونلرينك هيچ برينى ابطال ايتميوب توفيق ايتمك تشريعك اك بويوك مهارتيدر . بلكه تشريعك بوتون اهميتى‌ده يالكز شو نقطه‌ده‌در .

اسلاميت طبيعت قانونلريله اجتماعى قانونلرى بويوك بر مهارتله توفيق ايدر ؛ هيچ برينى ابطال ايتمز ، بلكه هر برينى تعديل ايدر . عمومك ، جمعيتك مصلحتلرينه رعايت ايدركن هيچ بر وقت فردلرك مصلحتلرينى جمعيت منفعته فدا ايتمز . دولتك رياستى حضورنده ، جمعيتك حريت و اختيارى حضورنده فردلرك حريت و اختيارلرينه حد اعظمى ويرر . دولتده اعضالق ، جمعيتده شريكلك حقيله برابر فردلرك هر برينه هر خصوصده استقلال حقوقلرينى تماميله تأمين ايدر . شريكلك حقوقلرينه رعايت داعيه‌سيله فردلرك استقلال حقوقلرينى ابطال ايتمز . قومونيزم تعليماتنه نسبتله اسلام تعليملرينك علويتى ، حقيقى بويله نقطه‌لرده غايت آچيق تظاهر ايدر .

اوت ، اسلاميت عقيده‌سى اسلاميتك اك بويوك ، اك قطعى ، اك اساسلى عقيده‌سيدر . بو كون بوتون علومك ، بوتون معارفك آچيق شهادتيله ثابت اولان الوهيت عقيده‌سيله اسلاميت البته افتخار ايدر .

اسلام ، عالم وجودك اتساعنه ، وجودك عظمتنه انسانلرى ارشاد ايدر . اسلام تعليماتنه كوره طبيعتك ، ماديانك ، كواكبك نهايتى يوقدر . ماديانه مكان اوله بيله‌جك فضا غير متناهيدر . خلا يوقدر . ملا متشابهدر . ماديات هم بويوكلك جهتنده ، هم كوچوكلك جهتنده غير متناهيدر . انسانلرك اجتماعيات دنيالرنده انتظام يوق ايسه‌ده طبيعتك قانونلرنده ، كليه‌لرنده ، ذره‌لرنده غايت متين ، عمومى ، ابدى بر انتظام واردر .

جهان را سر بسر آينهٔ دان   بهر يك ذره صد خورشيد تابان
اكر يك قطره رادل بر شكافى   برون آيد ازو صد بحر صافى
ولى هر حبهٔ صد خرمن آمد   جهانى در دل يك ارزن آمد
اكر يك ذره بركيرى ازجاى   خلل بايد همه عالم سراپاى
زهر يك نقطه زين دورى مسلسل   هزاران شكل ميكردد مشكل
زهر يك نقطه دورى كشت دائر   هم او مركز هم او درد ور سائر

اسلام تعليملرينه ، اسلاميت فلسفه‌سنه بر نمونه اولمق اوزره ، نجم الدين محمود التبريزى حضرتلرينك « كلشن راز » اسملى رساله‌لرندن شو آلتى بيتى نقل ايتدم . بو كونكى فلسفه ، بو كونكى علوم طبيعيه شو موجز بيتلرى تماميله شرح ايده‌مه‌مش ايسه‌ده بوندن صوكره البته شرح ايده‌بيلير ، قبول اولنور .

قرآن كريم هر صحيفه‌سنده نصوص قطعيه‌سيله انسانلرى نهايتى اولميان عالم وجودك استظامنه ، اتساعنه ، عجائبنه ارشاد ايدر . (وما اوتيتم من العلم الا قليلا) ـ (وقل رب زدنى علماً) كبى آيت كريمه‌لرله انسانلرى حريت فكريه يوللرينه دعوت ايدر .

بناءً عليه عالم وجودك بوتون حقيقتلرينى ، علوم طبيعيه‌نك بيانلرينى ، كشفياتنى اهل اسلام البته قبول ايدر . اهل علوم و معارفه هر خصوصده موافقت ايدر . بوندن باشقه معنوياتى‌ده اثبات ايدر .

عالم روحانياتى اثبات ايده‌بيله‌جك بر دليل ، فرض ايده‌لم ، بو كون بزم المزده يوقدر . فقط معنويات و روحيات عالمنى نفى و انكار ايده‌بيله‌جك هيچ بر دليل اهل علم النده‌ده قطعياً يوقدر .

حيتش اينست كه كويد هر دمى   كر بدى چيزى ديكر من ديدمى

اسلاميت ، روحانياتى‌ده اثبات ايدر . روحانيات ماديانتدن بويوكدر ، قوتليدر ، اوستوندر . ماديات زمان ، مكان ، شكل جهتلريله محدود ايسه‌ده ، روحانيت هيچ بر جهتله محدود اولماز .

اسلام انسانك عقلنه ، قلبنه عزت و عظمت روحلرينى نفخ ايدر . طبيعت اوزرينه رياست و حاكميت تدبيرلرينه ، عمل يوللرينه انسانلرى سوق و ارشاد ايدر .

اسلاميتك قطعى نصوصنه كوره انسان الوهيتك خليفه‌سيدر . بوتون وجودك كوكلرينه‌ده ، يرلرينه‌ده انسان مالكدر . اسلامك تعليمى بودر .

اسلاميت حيات قانونيدر ، حيات حقوقيدر . قرآن كريمك آيت كريمه‌لرينى ، شارع حكيم عليه الصلوة والسلام حضرتلرينك سنن سنيه‌لرى ، امتك بويوك اثرلرى بوكا آچيق شاهددر .

بويله بر دين هم حياتك ، هم دولتك ، هم اجتماعى نظاملرك اساسى اوله‌بيلير . باشقه دينلرك هر برى دولتدن ، حكومتدن تفريق قيلنيركن اسلام دينى اسلام دولتندن ، حكومتدن تفريق قيلنماز ، قيلنه‌ماز .

۹۱) بولشه‌ويك قانون اساسيسى موجبنجه بو كون دين ، دولتدن ، حكومتدن ، مكتبدن تماميله تفريق اولوندى .

ملتلرك دينلرينى ، معبدلرينى ، كليسالرينى ، جامعلرينى تفريق مسئله‌سى بو كونكى بولشه‌ويك حكومتنك اك معقول ، اك حكمتلى بر تدبيريدر . بوندن صوكره هر دين ـ هم كنديسى ، هم اداره‌سى ـ بولشه‌ويك حكومتنك نظارتندن تماميله آزاده‌در ، حكومت اداره‌لرينك

هیچ برینه هیچ بر دین تابع دکلدر. سوویەت حکومتی دینلرك هیچ برنی هیچ بر صورتله حمایه ایتمز؛ دینی ادارەلرك، دینی مکتب ومدرسەلرك، رؤسای روحانیەنك، مدرسلرك هیچ برینه دولت خزینەسی تخصیصات ویرمز؛ حکومتك سیاستنه، ملتلرك تعصبنه آلت اولمقدن دین تماميله آزادەدر. روسیه دولتی بولشەویك حکومتی، دینلرك هیچ برینه منسوب دکلدر. دولت، حکومت وقانون نظرنده دینلرك هپسی مساویدر. بوتون دینلر، بوتون مذهبلر هروقت وهربرده تماميله حردر. دینلرینه مناسب داخلی نظاملر وضعی هرملتك ید اختیارندەدر. بولشەویك حکومتی هیچ بر صورتله هیچ بر وقت دین امورینه، دین تکاملرینه مداخله ایدەمز.

دینی دولت وحکومتدن، حکومتیده دیندن تفریق ایتمەنك معناسی بودر. بو کونکی روسیه حکومتنه نسبتله روسیه مسلمانلری بونی ممنونیتله قبول، حق طلب ایدر. لکن دینلری اجتماعی، مدنی حقوقلرندن تماميله محروم ایتمك، تعلیمات دینیەلرینی، احکام شرعیەلرینی نسخ ایتمك، تفریق دکلدر، بلکه تماميله هدم وتخریبدر. روسیه مسلمانلری عائله حیاتلرنده، ملی نظاملرنده، دینی ایشلرنده قوتی هیچ بر وقت، هیچ بر صورتله قبول ایتمز. چونکه بونی قبول ایتمك اسلامیتك اك مهم رکنلرینی ترك ایتمکدر؛ حیاتك اك معقول اساسلرینی، اك کوزل نظاملرینی براقوب تدنی یوللرینه کیتمك کبی حرکت رجعیەدر.

۲۰) روسیەده دین دولت وحکومتدن، دولت وحکومت دیندن تفریق قیلنمقله هیچ بردین حقوق مدنیەسندن، حرمت اجتماعیەسندن محروم ایدیلەمز، قانون نظرنده هردین محترم اولمق لازمدر.

۲۱) اسلام دینی ادبی (تربیوی)، اجتماعی، اقتصادی، دینی تعلیماتیله روسیه مسلمانلرینك حیاتلرینه هروقت وهریرده اساس اولور.

۲۲) عائله مسئلەلری (یعنی نکاح، نسب، میراث، رضاع، حضانه، نفقه، هبه، وصیت، طلاق کبی حکملر)، شریعت اسلامیه بیانیله تقرر ایدن بوتون مسائل روحیه روسیه مسلمانلرینك ید اختیارلرینه تسلیم قیلنیر. دینی محکمەلرده شریعت اسلامیه احکامنه کوره، علما وقضاة اسلام معرفتلریله حل وفصل اولنور.

۲٤) عائله مسئلەلرینك هیچ برینه حکومت ادارەلرینك هیچ بری هیچ برصورتله مداخله ایتمز.

أوت، ولادت، وفات، نکاح، طلاق کبی عائله حادثەلرینی بولشەویك حکومتنك دفترلرینه قیدایتدرمك تکلیف ونظامی مسلمانلر طرفندن قبول اولونەبیلیر. شو حادثەلرك هر برینه مخصوص دفترلر حکومت ادارەلرنده بولونەبیلیر. لکن اسکی (مەتریکه) دفترلری، بوندن صوکره جاری اولەجق عائله دفترلری اسلام امام‌لرینك النده قالیر. نفوس دفترلری حکومت ادارەلرندەده اولابیلیر؛ لکن اسلام عائلەلرینك دفترلری اسلام امام‌لرینك اللرندە بولونمق روسیه مسلمانلری ایچون مفیددر، مطلوبدر. حکومت ایچونده بر ضرری یوقدر، بلکه فائدەسی وار برنظامدر.

اسم ویرمك، نکاح عقدلرینی ایفا ایتمك، تفریق ایتمك، دفن ایتمك کبی دینی سنتلرك هیچ برینه سوویەت ادارەلری هیچ برصورتله مداخله ایدەمز. بو کبی ایشلرك هپسی مسلمانلرك ید اختیارنده، امام‌لرینك النده قالیر. حکومت ایچونده، خلق ایچونده مصلحت بودر.

۲٥) سوویەت ادارەلرینك بری مسلمانلرك عقدلرینی اجرا ایدر، یاخود عقدلرك برینی فسخ ایدرسه اونلرك عقدلریده، فسخلریده شرعاً نظر اعتباره آلنماز. چونکه هرعقدك، هرفسخك شرطلری، مانعلری واردرکه بونلره مطلقا رعایت لازمدر. رعایت اولونمازسه هیچ بری صحیح اولماز؛ ولو محکمهٔ اسلامیه طرفندن اولسەده.

۲٦) نکاح عقدلرنده، طلاق خصوصلرنده، عدت مسئلەلرنده شریعت اسلامیه احکام وبیاناتنه مخالف اولەبیلەجك صورتلری حکومت ادارەلری قید ایتسەده هیچ بری جائز اولماز، شرعاً معتبر اولماز.

۲۷) محله امام‌لرینی، محله خادملرینی تصدیق، یاخود عزل خصوصلرینه حکومت ادارەلری هیچ بروجهله مداخله ایتمز.

۲۸) عبادت حرملری اولمق شرفیله مسجدلرك، معبدلرك حرمت وقدسیتلری قانون اساسی قوتیله حمایه ایدیلیر. مسجدلر، معبدلر هرنوع احترامسزلقدن قانون قوتیلەده محفوظ قالیر.

۲۹) روسیه مسلمانلری حکومتك سیاست قوتیله متعدد اوفاق جمهوریتلره تقسیم قیلنمش وبوندن صوکرەده تقسیم ایدیلەجك ایسەده تربیه جهتیله، دین جهتیله بوتون روسیه مسلمانلری برادارە مرکزینه ربط اولنور.

بوتون باشقرد خلقی، قیرغیز قازاق خلقی، تورکستان خلقی آیری آیری جمهوریتلره تابع اولمقله برابر دین وتربیه ایشلرینه متعلق خصوصاتده بر (دینیه نظارتی) نه اشتراك ایدر، تابع اولور.

مؤمن مسلم نرەده اولورسه اولسون، ملت اسلامیه اعضاسیدر. ایالت، ولایت فرقلری، جمهوریت انقساملری روسیه مسلمانلرینی تقسیم ایتمز. بوتون روسیه مسلمانلری عمومی بر ریاست دینیه ادارەسنه، بر ریاست اسلامیه لواسنه طوپلانیر.

۳۰) روسیه مسلمانلری دینی، تربیوی، اجتماعی اموردە تماميله حر ومختاردر. ملت مجلسی، ملی ادارە، ولایت مجلسی، ولایت ادارەسی، شهر مجلسی، شهر ادارەسی، قریه مجلسی، قریه ادارەسی کبی مؤسسەلر واسطەسیله ملی، دینی، مدنی ایشلری حل وادارە قیلنیر.

بويله مؤسسه‌لرك صورت تشكللری ، حقوقلری ، وظيفه‌لری ، اقتدارلری ملتك اساس قانونلرنده آچيق بيان ايديلوب دولتك قانون اساسيسی ايله تصديق قيلنير .

۳۱) ابتدائی ، اورته ، بويوك علمی ، دينی ، صناعی ، ادبی مكتب ومدرسه‌لر ، هنر يوردلری ، موزه‌خانه‌لر ، كتبخانه‌لر ، فنون ومعارف مؤسسه‌لری آچيق حقوقی روسيه مسلمانلرينه تماميله تأمين قيلنير .

۳۲) هر جماعت ، هرفرد كندی سرمايه‌سيله مكتب ومدرسه ، هنر وصناعت يوردلری ، موزه‌خانه ، كتبخانه تأسيس ايده‌بيلير . بوتون درسلری آنا لسانيله ، بوتون كتابلری عرب الفباسيله ، ملی واسكی املالرده اولمق شرطيله ، هرنوع مكتبلر تأسيس ايتمك حريتی مسلمانلرك جمعيتلرينه‌ده ، فردلرينه‌ده تأمين قيلنير .

۳۳) دينی وتربيوی ايشلرك اك بويوك اداره‌سی شمدی‌يه قدر اولديغی كبی دينيه نظارتی النده قالير .

۳۴) دين وتربيه‌يه متعلق ايشلرنی اداره ايچون ملت طرفندن انتخاب ايدلمش اولمق جهتيله (امور دينيه نظارتی) روسيه مسلمانلرينك رياست دينيه‌سی اولوب حكومت حضورنده اسلاميت وكيلی كبی اولور؛ روسيه مسلمانلرينك طلبلرينه ، حاجتلرينه ، مصلحتلرينه ، حكومت حضورنده ترجمان كبی اولور .

۳۵) دينيه نظارتی رياست دينيه اولمق قوتيله بوتون دينی اداره‌لره ، بوتون مدرسه واماملره نظارت ايدر . شيمدی‌يه قدر اولديغی كبی مكتب ومدرسه‌لره ، بالعموم معارف يوردلرينه ، درس كتابلرينه ، درس پروغراملرينه نظارت ايدر . تربيه اصوللری ، درس پروغراملری حقنده مجرب ثمره‌لرينه كوره مناسب تدبيرلری هرزمان اتخاذ ايدوب دستورلر نشر ايدر .

۳۶) دينيه نظارتی ملت مجلسی وعلما شوراسی حضورنده وقت وقت حساب ويرر .

۳۷) ملت طرفندن انتخاب اولونوب ملتك مهم خدمتلرنده مشغول اولمق جهتيله نظارت دينيه اعضالری ، محتسبلر ، محله امامری ، مؤذنلری خدمات دينيه‌ده مشغول اولديغی ، ياخود متقاعد بولونديغی مدتجه مجبوری خدمتلرك هربرندن ، عسكرلكدن ، حبسدن آزاده اولور .

۳۸) روسيه مسلمانلرينك محله خادملری خلقك خدمتلريله هر وقت مشغول اولوب حياتلری وعائله‌لری هرزمان يالكز كنديلرينك سعيلريله تأمين قيلنمقده اولديغی جهتله بونلر باشقه ملتلرك رؤسای روحانيه‌سنه هيچ بروجهله قياس اولونماز .

مسلمان امامری ، مسلمانلرك دين ايشلريله اوغراشانلری كندی سعيلريله ، كون كورن خلق طرفندن انتخاب اولنوب هروقت خلق خدمتيله اشتغال ايدرلر ، هروقت خلق طرفداری ، حريت طرفداری اولورلر .

هلال اخضر

ولايتده باشلايان هلال اخضر تشكيلاتنه دائر بر تعميم

«ولايتدن هلال اخضر تشكيلاتی ايچون مراجعتلر توالی ايتمكده اولديغندن هيئت مركزيه اجتماع اخيرنده آتيده‌كی قرارك تعميمی موافق كورمشدر :

۱ — هلال اخضر جمعيتی صرف ايچكی وامثالی مكيف زهرلر عليهنده بر پروپاغاندا جمعيتی‌در . ايچكی‌نك علمی ، اقتصادی واجتماعی ضررلرنی خلقه آكلاته‌رق طرفدارلرنی آرتديرمق ، ايچكی دشمنلرينك مقدارنی چوغالتمق وايچكی‌يه قارشی وضع ايدلمش ممنوعيت قطعيه قانونی ادامه ايتديرمك غايه‌سی‌در .

۲ — هلال اخضر قطعياً سياستله واداره داخليه ايله اشتغال ايتمز بر جمعيت خيريه‌در . مركزله علاقه‌سنی محافظه ايتمك اوزره ولايتلرده ، قضالرده شعبه‌لری آچيلماسی تشكيلاتی اقتضاسندن‌در . منورلردن وبو غايه‌يه حرمت ايده‌نلردن تشبث ومعاونت بكلمكده‌در .

۳ — هلال اخضر عمومك توجهنی ونزاهتنی محافظه ايچون اعانه طوپلامامغی ، مسامره‌لر ، تياترولر ترتيب ايتمه‌مكی ، خلقدن نه عنوانله اولورسه اولسون پاره طلب ايتمه‌مكی عمده‌لرندن اتخاذ ايتمشدر . بناءً عليه ولايتده آچيله‌جق شعبه‌لرك‌ده بو جهته فوق‌العاده رعايتكار اولماسی شرطدر . قرطاسيه ومصارف ضروريه‌سی اعضانك سنوی ويرديكی برر ليرا عائداتله قاپاديلير . اعضادن عائدات ويرمه‌ينلردن زورله ايسته‌نيلمز ويا استعفايه دعوت ايديلمز . عائدات وتبرعات محلنده مفيد غزته ، كتاب آلمق كبی خيرلی تشبثلره صرف اولنور . مركزه اون پاره كوندريلمز . هرشعبه كندی كنديني اداره ايتملی‌در . ساده واردات ومصارفاتك سنه‌لك بودجه‌سی مفصلاً مركزه بيلديريلير .

٤ — هلال اخضر مركزی شعبه كشادی تشبثنده بولونان ذوات كرامك مركزه معلومات ويرمه‌سنی ، جمعيت نظامنامه‌سندن طلب بيورماسنی رجا ايلر .

٥ — ولايتلرده آچيله‌جق شعبه‌لره انتساب ايده‌جك ذواتك غروب حالنده ويامنفرداً فطوغرافلری ومفصل هويتلری مركزده دفتر شرفده اعضای مؤسسه ميانده حفظ ايدلمك اوزره كوندريلمه‌سی شايان تمنی‌در .

٦ — هلال اخضره قادين ، اركك ، چوجوق ، اختيار ، مسلم ، غيرمسلم هرمسلكدن اعضا وطرفدار قيد اولونه‌بيلير . بوصورتله قيد ايديلنلردن ايچكی دشمنی اولمقدن غيری تعهد بكلنمز .»

قومونيزم واديان

۳

روسيه‌دن يكی كلن سياح شهير عبدالرشيد افندی پدريمز آكلاتيور:

ـ روسيه‌ده موجود مسلمان تاتارلر من القديم صلابت دينيه‌لريله معروفدر . چارلق زمانلرنده ديانت اسلاميه‌يه صداقت ومربوطيتلری سايه‌سنده ، بتون او چارلق حكومتنك مظالم سياسيه‌سنه مقاومت ايتديلر . علناً مجادله ايده‌مزلرسه‌ده صلابت دينيه‌لريله كسب اشتهار ايتمشلردی . بالخاصه البسهٔ مليه‌لريله افتخار ايدرلردی . ديكر طرفدن چارلق زماننده روسلرك دوربينانه تدبيرلريله تاتارلری روسلشديرمق سياستی دوام ايتمكده ايدی . روسلر تاتار كنجلرنی كندی مقصدلرينه كوره تربيه

ایده‌جك خصوصی مكتبلر كشاد ایدر وروسلغك تلقیجی ایچون لازم اولان تدابیرده قطعیاً اهمال كوسترمزلردی .

یالكز روسیه حكومتی دكل، بلكه عموم روسلر ، بالخاصه اغنیاسی وتجاری صوك سنه‌لرده تماميله روس میسیونرلغنی التزام ایدرك بتون تاتار تجارلرینی اغفال صورتیله دیانت اسلامیه علیهنه فوق العاده بیوك تأثیرات اجرا ایتمكده‌لردی . هله اومیسیونر مكتبلرنده یتشمكده اولان تاتار كنجلری یالكز كندی ضلالتلریله اكتفا ایتمیوب مسلمان مدرسه‌لری طلبه‌لرینه قدر اجرای تأثیر ایتمكده ، روسلرك ملعنت ودسائسنه كور كورینه آلت اولمقده ایدیلر . حتی بعض علما مسلكنده اولان بوش بیلی ساده دللری بیله اقناعه چالشیرلردی .. بر چوقلری صورت ظاهره‌ده كندینی مسلمان كوستره‌رك نفاق باطنیسنی كتم ایدر، بتون معناسیله دیانت اسلامیه‌یه خیانت خصوصنده هرشیئی فدادن كری طورمازلردی . بالخاصه دیانت اسلامیه علیهنده سربستیٔ مطبوعاتی سوء استعمال ایده‌ن بوكنجلر اغنیا اولا دینی دخی ضلالته دعوت ایتمكده دوام ایدرلردی .

واقعا چارلق زماننده آچیقدن آچیغه دین علیهنده‌كی تجاوزات بر حدود داخلنده جریان ایدییوردی . فقط اوزون مدت اسلام علیهنده وقوع بولان نشریات تاتارلرك یالكز كنجلرینه دكل، حتی اختیارلرینه وعلماسنه قدر اجرای تأثیر ایتدی . تاتارلرك حسیات دینیه‌لرینی صوك درجه‌ده خیرپالادی . اخلاق وعادات اعتباریله روسلره میل حاصل اولدی. روس اخلاق واجتماعیاتی خوش كورمك ، كیت كیده روس شابقه‌سی ، روس البسه‌سی كیمك كبی حركتلر باشلادی . بوصورتله روس حیاتی تاتارلره حلول ایتمكده ایدی . بوندن باشقه معنویاتده‌ده روس فلسفه‌سی حكمفرما اولمه‌یه ، كنج تاتار قلبلرینی روس محبتی استیلا ایتمكه باشلامشدی . بوتأثیر معنوی اودرجه‌یه وارمشدی كه قوهٔ قاهره‌سی قارشوسنده (تقدیر) ك بیله بلاسبب تأثیر ایده‌میه‌جكنی آچیقدن آچیغه سویله‌ینلر بولنوردی . شو صورتله روس حاكمیتی تاتارلرك قدره اولان ایمانی‌ده تماميله صارصدی . آرتیق اوكنج تاتارلر روسلرله اودرجه قایناشمشلردی كه برشیئی مدح ایدركن «بزم روس» دیه‌جك قدر ایلری كیدییورلردی .

تام شو صیره‌ده حرب عمومینك نتیجهٔ فلاكت انكیزی اولمق اوزره برده قومونیزم بلاسی میدانه چیقدی . بولشه‌ویكلر عموم ادیانه هجوم ایلدیلر. بالخاصه اورتودوقس كلیسالرینی ییقوب یاقدیلر . پاپاسلره ، طولاییسیله ملالره صوك ضربه‌یی ایندردیلر. دیكر طرفدن تاتار دینسزلری‌ده میدانه آتیله‌رق بولشه‌ویكلرله ال‌اله ویردیلر، علنی صورتده اسلامیتدن یاقه‌یی صیردیلر. هریرده هركسه قارشی تهدید آمیز وضعیت آلدیلر . بوحال تاتارلرك ذاتاً صارصیلمش اولان معنویاتی كوكندن قیردی . اساساً دینسز اولانلر بوكون آچیقدن آچیغه دینسزلكلرینی میدانه اوردیلر . یاری متدین اولانلرده آچلدیلر . كری قالان متدینلر شیمدی هرنه صورتله اولورسه اولسون باشلرینه چاره دوشونیورلر . هجرت ایدرك روسیه‌یی ترك ایتمك صورتیله دینلرینی ، حیاتلرینی قورتاره‌بیله‌جك قناعتنده بولونیورلر .

بناءً علیه روسیه‌ده اسلامك بوكونكی وضعیتی پك اندیشه‌لی ، پك تهلكه‌لیدر. اكر احوال بوصورتله كیده‌جك اولورسه یكرمی، یكرمی بش سنه صوكره معاذالله روسیه‌ده مسلمانلق تماميله سیلنمش اوله‌جق، روسلق اسلامیتی وتاتارلغی تماميله بلع وتمثیل ایده‌جكدر . واقعا بوكون بوفلاكتك اوكنه كچمك ایچون اوغراشانلر واردر. فقط بولشه‌ویكلر امان ویرمیور. تدهیش اصولیله، جبر وتضییق ایله مسلمانلره آغیز آچدیرمایورلر. هركیم اسلامیت ایچون سس چیقاره‌جق اولورسه زندانلره آتیورلر . برآز دها ایلری كیده‌جك اولورسه یوق ایدییورلر . ایشته روسیه مسلمانلرینه عائد بركتاب نشر ایدن موسی جارالله افندی بوكون بولشه‌ویك زندانلرنده اینكله‌مكده‌در . همان روسیه‌ده‌كی مسلمانلرك الله یاردمجیسی اولسون . یوقسه بوكیدیشك صوكی معاذالله اسلام ایچون پك مدهش وفجیع اوله‌جقدر .

روم‌ایلی مهاجرلری

سلانیكده‌كی تورك ، مسلمان قارداشلریمزك احوالی

یكی كلن روم‌ایلی مهاجرلرندن بر ذات ، اداره‌خانه‌مزی زیارت ایتدی . بو ذات ، سلانیك اشرافندن ومفتی زاده‌لردن محمد مصطفی افندی نامنده بر كنجدر. اوراده‌كی مسلمان مهاجرلر حقنده بزه اوزون اوزادی‌یه معلومات ویردی . بومعلوماتی خلاصةً انظار قارئینه عرض ایتمه‌یی فائده‌لی عد ایتدك . مومی‌الیه دییوركه :

— بوكون سلانیك شهری برمحشر كبیدر. هرطرفدن، شهرلردن، قصبه‌لردن، كویلردن آقین آقین مهاجر قافله‌لری كلمكده‌در. سلانیكده وابور بكله‌ین یوزبیكلرجه مسلمان واردر . خانلر ، اوتللر طولدقدن صوكره زواللی مسلمانلر جامع حولیلرنده ، سوقاقلرده ، یاغموره، چاموره قارشی حصیر چاته‌رق سفیل برحالده بولونمقده‌درلر . یونانلیلر بیچاره‌لرك آووجلرنده برشی براقمامشلر . بش اون غروشنی محافظه ایده‌بیلنلرده بورایه كله‌دن پاره‌لرینی توكه‌نه‌جكلردر. وسائط نقلیه چوق نقصاندر . هفته‌ده بر قاچ وابورله یوز بیكلرجه خلق ناصیل نقل اولونه‌بیلیر ؟ هلال احمر یاردیم ایدییور . برآز چوربا ایله مصرا كمكی ویرییور . فقط اصل یاپیله‌جق یاردم ، برآن اول بوقافله‌لری توركیایه

سوق ایده‌بیلمکدر . بونك ایچون چوق سرعت کوسترمك لازمدر . اوزرلرنده نه‌صاغلام برکیه‌جکلری، اورتولری واردر؛ نه‌ده تدارکنه قدرت مالیه‌لری مساعددر .

کویلرندن آیریلیرکن یونانلیلردن کوردکلری ظلم وجفا، یوللرده چکدکلری محنت ومشقت قالمایور . کلدکدن صوکره‌ده سلانیکده لایقیله مظهر معاونت وحمایه اوله‌مایورلر . آره‌یه کیرن برطاقیم منفعت پرستلر بوزواللیلرك صرتندن برشی چیقارمه‌یه چالیشیورلر. سلانیکده‌کی دونمه‌لر اولرنده راحت‌راحت اوطوردقلری حالده ینه بوزواللی تورك کویلیلرینك آله‌جقلری بر پارچه اکمکه کوز دیکیورلر ، کندیلرینی محتاجین میانه ادخال ایدرك هلال احمردن منتفع اولمق ایسته‌یورلر واولیورلر .

بو یوزدن دونمه‌لرله تورکلر آراسنده سلانیکده چوق بویوك مناقشه‌لر اولدی . سلانیکده‌کی تورکلر ، هلال احمر شعبه‌سی رئیسی دوقتور فائق بك عرقداشلرندن اولمسی حسبیله اونلره دها فضله تسهیلات ومعاونت کوستردیکنه قائلدرلر. فی الحقیقه بعض شیلر واردرکه تورکلرك بحق انفعالنی موجب اولمشدر . مثلا توزیعاتده تورکلره دونمه‌لر اراسنده مساواته رعایت ایدلمیور . دونمه‌لره تخصیص اولونان فورون بیاض اکمك توزیع ایدییور . تورك کویلیلرینه ایسه مصر اکمکی ویریلیور .

تحته قلعه‌ده دونمه قصابلرندن کوچوك عثمان نامنده بریسی واردر. دونمه‌لر کیزلی بروثیقه ایله اورادن أت آلیورلر . تورك فقراسی ایسه بوتوزیعاتدن محروم قالیور . تورك مهاجرلری دییورلرکه :

« یالی بویی - یعنی دونمه‌لرك ساکن اولدقلری محله‌لر - سوت قوطولری ایله طولدی ، بز ایسه آچلقدن اولیورز . »

صوکره تورکلر ، دونمه‌لرك آتنه‌یه برهیئت کوندرەرك « کندیلرینك تورك ومسلمان اولمادقلرینی ، بناءً علیه مبادله‌یه تابع بولونمادقلرینی طلب ایتمش اولدقلرندن طولایی اونلره قلباً چوق منفعل اولمشلردر. بوهیئت (دلبر فائقه) نامنده بر دونمه قادینك ریاستنده آتنه‌یه کیتمش ، فقط موفق اوله‌مامشدر . یونانلیلر بوهیئته دیمشلرکه :

— بزشیمدی‌یه قدرسزك بویله بر دعواده بولوندیغکزی ایشیتمه‌مشدك . بالطبع شیمدی بو طلبکزی ترویج ایده‌مه‌یز .

دلبر فائقه بریاتسیون مدیره‌سیدر . یونان دوائرنده کیمك نه‌ایشی وارسه بوقادینه مراجعت ایدر . دلبر فائقه هرکسك ایشنی سهولتله بیترمه‌یه موفق اولور . دونمه‌لرده بونك ایچون آتنه‌یه کوندردکلری هیئت ریاستنه بوقادینی انتخاب ایتمشلردی . فقط ناصلسه بودفعه موفق اوله‌مادیلر .

صوکره تورکلرك دونمه‌لره قارشی بسله‌دکلری انفعالك دیکر بر سببی‌ده واردرکه چوق مهمدر . تورك حکومتی سلانیکدن چکیلدکدن صوکره دونمه‌لر یاواش یاواش فسلری چیقاره‌رق شاپقه کیمه‌یه ، قادینلری‌ده چارشافلری آتمه‌یه باشلادیلر . کیت کیده بو حال عمومیلشدی . صوك زمانلرده دونمه‌لرك ارککلری همان عمومیتله ، قادینلری‌ده اکثریتله شاپقه کییدیلر . قادینلرك بر قسمی‌ده شاپقه دکلسه‌ده باشلرینی اوکابکزر برحاله قویدیلر . قوللرینی ، کوکسلرینی ، اکسه‌لرینی آچدیلر؛ یالکز باشلرینك تپه‌سنده‌تولدن ، یاخود قوماشدن بر پارچه محافظه ایتدیلر . بوحالده قالانلر رقت وحالی اوقدر برنده اولمیانلردر . فقط یالی بوینده‌کی دونمه قادینلرینك همان هپسی شاپقه کییدیلر . بونلر ارککلرله برابر تیاترولره ، سینه‌مالره ، بارلره ، غازینولره کیدییورلر . سلانیکك یرلی تورکلری بواحوالدن چوق متأثر اولمشلردی .

وقتاکه توفیق رشدی بك ریاستنده‌کی مبادله قومیسیونی انقره‌دن حرکت ایتدیکی خبری کلدی ، بونلر درحال شاپقه‌لری چیقاره‌رق فس کیمه‌یه باشلادیلر .

معلومیا ، بونلر قبیله قبیله‌در . « یعقوبیلر ، حمدی بك طاقمی ، خوبنوزلر ، انجه صاچلیلر ... » کبی قبیله‌لره منقسمدر . کندیلرندن باشقه‌سندن قیز آلوب قیز ویرمزلر . حتی برقبیله خلقی دیکر قبیله ایله صهریت تأسیس ایتمز . (عثمان دده) مرشد اعظملریدر . مذهبده اوکا تابعدرلر . عثمان دده ، پیغمبرلك داعیه‌سنده بولونان بویوك جدلری ساباتای‌لوی‌نك مذهبی ایضاح وتفصیل ایتمشدر. عثمان دده‌نك یازدیغی کتابلر منحصراً دونمه‌لرك اللرنده بولنور . عثمان دده‌نك قبرینی هرزمان زیارت ایدرلر .

بونلرك بویله تورکلردن آیری آیری یاشاملرینی بعض کندی ایچلرندن اولانلرده خوش کورمیور . بو آیریلغی غیریلغی قالدیرمه‌یه تشبث ایدنلر اولیور . فقط هر نه‌دنسه موفق اوله‌مایورلر . فیضیه مکتبی معلمه‌لرندن عصمت خانم نامنده برقادین‌ده بو قبیلدندر . بو قادین دونمه‌در ، فقط تورکلره قارشی قلبنده چوق محبت واردر . دونمه‌لرك بویله اولنمه‌لرنده ، جنازه‌لرنده ، مقبرلرنده قطعیاً تورکلره اختلاط ایتمه‌ملرنی بوقادین آچیقدن آچیغه تنقید ایتمشدی . بونك اوزرینه بوقادینجغزی دونکرك مکتبدن عزل ایتدیلر. شیمدی دیشچیلك یاپیور .

صوکره یادکارترقی مکتبی قارشوسنده بیسقلتجی ابراهیم افندی نامنده برذات واردر . بوده دونمه‌ایدی . فقط بالاخره اونلردن آیریله‌رق برتورك خانمیله اولندی ، تماميله مسلمانلق احکام وشعائرینه تبعاً یاشامه‌یه باشلادی . شیمدی بوابراهیم افندی پك صاغلام بر مسلماندر . (یادکار ترقی) مکتبنده‌کی بیسقلت مراقلیسی اولان دونمه چوجقلرندن بعضلری

ابراهیم افندینك یانه كلدكجه ابراهیم افندی اونلره توركلرك مزایاسندن، آرتیق بو آیریلق غیریلغك آره‌لرندن قالقمسی لزومندن بحث ایدرمش. ابراهیم افندی‌یی دیكله‌یه دیكله‌یه بو چوجقلرده توركلك حسلری اویانمه‌یه باشلامش، بردفعه مكتبده دونمه‌لرله توركلر آره‌سنده‌كی آیریلق غیریلغك قالقمسی لزومندن بحث ایتمشلر. بو، هیئت اداره‌یه عكس ایتمش بونك اوزرینه هیئت تعلیمیه چوجقلری طوپلامش. «ایچكزده اوروپایه كیتمك ایسته‌ین وارمی؟» دییه صورمشلر. چوجقلرك برچوغی «اوروپا اوروپا! هیچ ایسته‌مین وارمی؟» دییه باغیرمشلر. مدیر دیمش‌كه:

ــ اوروپایه قارشی كوستریلن محبت ومفتونیتكزدن ممنون اولدق. شوقدر كه هپكزی كوندرمك ممكن دكلدر. قرعه چكه‌جكز. كیمه اصابت ایدرسه او كیده‌جكدر.

فی الحقیقه قرعه چكمشلر. فقط نه تحف تصادف! قرعه هپ او ابراهیم افندینك دكانه كیدن چوجقلره اصابت ایتدی وبو چوجقلر اوروپایه كوندریلدیلر. اوندن صوكره دیكرلرینك‌ده ابراهیم افندی ایله تماس ایتمه‌مسنه چوق دقت ایتدیلر.

حاصلی عصرلردن بری اونلر بو حالده یاشامشلر وبو كونه قدر بو عقیده‌لرینی، بو تعصبلرینی محافظه ایده كلمشلردر.

صوكره توركیادن مبادله هیئتی كلدكدن صوكره‌ده بعض شیلر اولدی‌كه بونلرده توركلرك انفعالنی موجب اولدی. هیئت كانجه مسلمان اهالی‌یه قارشی بیاننامه‌لر توزیع اولونمه‌یه باشلادی. بو بیاننامه‌لره كرك مصادره اولونان، كرك مملكتلرنده قالان اموال متروكه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغی یازیله‌جقدی. بو بیاننامه‌لرك توزیعنده‌ده بعض دولابلر، فیرلداقلر دوندی. مختلط قومیسیون اعضالغنه تعیین اولونان سلانیك دعوی وكیللرندن دونمه مصطفی عارف بكك مخدومی ادیب عارف بك (ادیب عارف بك، وطن غزته‌سنك محاری لطفی عارف بكك برادریدر.)، ینه دونمه‌لردن سلانیك بلدیه رئیسنك دامادی تحسین بك نامنده ایكی ذات پیدا اولدی. بونلر بیاننامه متعهدی صفتیله اهالی ایله هیئت آراسنه كیردیلر. بونلر باصیلان بیاننامه‌لری آلیورلر، اهالی بونلره مراجعت ایدییور. بونلر دار الایتامده بر یر آچدیلر. هركس اورایه كلیور. بونلر معینه بر قاچده كاتب آلدیلر. بیاننامه‌لری بونلر دولدورییور، كندیلرینه ویرییور. بونك مقابلنده ادیب عارف ایله تحسین بك كویلینك قیلغنه قیافته باقه‌رق طوتدوره‌بیلدیكی قدر بر مبلغ ایسترلر. اك آشاغی اللی آلتمش فرانق آلیرلر. یوزدن فضله آلدقلری‌ده اولوردی. بو پاره‌نك اوچ بش فرانقنی كاتبلره ویررلر. اوست طرفی‌ده متعهدلرده قالیردی. یونانیلر طرفندن صویوله‌رق كلن زواللی تورك كویلیلری برده «ادیب عارف وتحسین» بك قومپانیاسی طرفندن بویله بر معامله‌یه معروض قالیوردی. فقط زواللی كویلیلر ایشك فرقنده دكل. بو پاره‌نك هلال احمره عائد اولدیغنی ظن ایدرك بونی سوه‌سوه ویرییورلردی. بالاخره سلانیكك تورك اشرافی بونی خبر آله‌رق هلال احمر رئیسی ماهر بكه مراجعت ایتدیلر، بو پاره‌نك هلال احمر صندیغنه یاتیریلوب یاتیریلمادیغنی صوردیلر. خبری اولمادیغنی سویلدی. توركلر اوچ كیشیدن مركب بر هیئتده آتنه‌یه توفیق رشدی بكه كوندردیلر. بو مسئله‌نك شیوعی بوتون توركلری صوك درجه متأثر ایتدی، انفعاللرینی تزیید ایتدی. خیلی كورولتولر اولدی. مطبوعاته قدر انتقال ایتدی. غزته‌لر هرشیئی آچقدن آچیغه یازدیلر. بونك اوزرینه ادیب عارف ایله تحسین اورته‌دن غائب اولدیلر. لكن طوپلادقلری بیكلرجه فرانق جیبلرنده قالدی. هرحالده بیاننامه متعهدی ادیب عارف بكك برادری لطفی عارف بك قارداشنك یاپدیغی بو ایشلری غزته‌سنه یازمشدر، ظن ایدرم.

اوندن صوكره بیاننامه‌لر مجاناً توزیعه باشلاندی. شیمدی كویلر هیئت اختیاریه‌سی دعوت اولونه‌رق قاچ خانه ایسه او قدر بیاننامه كندیلرینه ویریلیور. اونلرده طولدوره‌رق اعاده ایدییورلر. بونك مقابلنده هیچ براجرت آلینمایور. الله راضی اولسون، توفیق رشدی بك بوخصوصده مسلمانلری چوق حمایه ایدییور.

ایشته بوسیبلردن طولایی دونمه‌لرله توركلر آره‌سنده خیلی مناقشه‌لر، خیلی كورولتولر اولدی. مختلط قومیسیون اعضاسندن موسیو هنچ بومناقشاته نهایت ویرلمسی حقنده بر بیاننامه نشر ایتدی. بومسئله‌لرده هپ مصطفی عارف بكك تدبیرسزلكی یوزندن وقوعه كلدیكنی سویلدی.

ایشته بن اورادن آیریلدیغم زمان وضعیت بو مركزده ایدی.

اوروپا حیات اجتماعیه‌سی

حقنده غربلی برقادینك غایت مهم بیاناتی

۱

«بن غربلی بر قادینم. آوروپانك كوبكنده یتیشدم. مملكتمك حیاتنه، عاداتنه، اطوارینه، احوالینه عائد اولمق اوزره آچی، طاتلی نه وارسه هپسنی تجربه ایتدم. بومقدمه ایله شونی آكلاتمق ایسته‌یورم‌كه: سویلیه‌جكم سوزلر محیطمك هم محاسنندن، هم مساویسندن خبردار اولان برقلبك ترجمهٔ حسیاتی‌در. بن نه انصاف الدن براقه‌رق برطرفی التزام ایده‌جكم؛ نه‌ده بز غربلیلرك مصاب اولدیغمز امراضدن، یاخود رذائلدن برینی صاقلایه‌جغم. اوت بزلر عموماً شرقده، بالخاصه ممالك اسلامیه‌ده یاشایان همشیره‌لریمزدن جداً مترقی اولمقله برابر درت باشی معمور برحالده دكلز.

بزم دیاره ایلك دفعه کلنلر اویله خیال ایدیورلرکه : مملکتمزك ترقیسی، عظمتنی تأمین ایدن برشی وارسه قادینك تماميله حراولماسی، مساعیٔ مدنیه‌نك کافه‌سنه اشتراك ایتمسی ، فابریقه‌لرده، تجارتکاهلرده، مکتبلرده، الحاصل جدی، ذوقی بوتون محافلده ارککله اوموزاوموزه کلمسیدر .

آوروپایی کورنلردن بعضیلری افراطه دوشه‌رك بز غربیلیلرده هیچ برنقیصه ، هیچ برمؤاخذ، ایدیله‌جك شی کورمك ایسته‌میورلر. حال‌بوکه غربده‌کی ملتلرکده، شرقده‌کیلرکبی ، هیچ برزمان، محاسنك یاخود مساوینك کافه‌سندن خالی اوله‌مایه‌جغنی مختلف امتلر آره‌سنده‌کی فرقك ایسه آنجق حائز اولدقلری اوصافك هیئت مجموعه‌سنه کوره اوله‌جغنی ادراك ایتملری لازم کلیردی .

صوکره، بونلره اویله کلیورکه : بزم مملکتلریمز برر کهوارهٔ سعادت ، برر مرکز نعیم وراحت کسیلمش . هیهات ، بونلر سعادت حقیقیه‌نك نه دیمك اولدیغندن غافل بولندقلری کبی سعادتله فلاکتی بربرندن آییران حدودی تعیین ایده‌میورلر . مع‌مافیه سعادتك ماهیتنی تقدیر ایده‌مه‌مك خطاسی ماتلردن ، یاخود فردلردن برقسمنه خاص دکلدر. اوت روح بشرك کچیردیکی اطواری تعقیب ایدنلر کورورلرکه انسان اذواقك، یاخود اشیانك هانکیسندن محروم ایسه بوتون سعادتی اونی اله کچیرمکده تصور ایدر . آرکنلر سعادتی اولیلکده ؛ فقیرلر ، ثروتده ؛ دیدیمکدن یورغون دوشنلر ، استراحتده ؛ طابانلرینه سوار اولانلر ، آرابه‌یه بینمکده ؛ پایطونده کزنلر ، سیاره (اوتوموبیل) ایدینمکده ؛ ثروت صاحبلری ، حکومت مناصبنه یوکسلمکده؛ کندی یاغیله قاووروولانلر ، بول رزقده ، مبذول یمکده خیال ایدرلر .

شیمدی قالقسه‌قده شو ، کندیلرینه غبطه ایدیلن ، طبقاتك حاللرینی یاقیندن تدقیق ایتسه‌ك ، کورورزکه : ناز ونعیم ایچنده بولونمه‌لرینه رغماً حیاتلرندن هیچ ده ممنون دکللر. نه آرقه‌لرینه کیدکلری یوکسك قماشلر ؛ نه آیاقلرینه سردکلری ایپك خالیلر ؛ نه اوطوردقلری کوموشلی ، صدفلی سریرلر ؛ نه بیندکلری نسیم فطرتلی تکیلانلر ؛ نه ایچنه کومولدکلری مکلف سیاره‌لر ؛ نه باشنه کچدکلری جومرد سوفره‌لر ؛ نه‌ده نقود ایله ، مجوهرات ایله طولدوردقلری قاصه‌لر بردرلو روحلرینی اکلندیره‌میور !

بونلردن بریله آزیجق قونوشمق ایسته‌سه‌کز باقارسکزکه : بر اندیشه، برألم کندیسنی آله‌بیلدیکنه مشغول ایتمش ؛ آغزینی شکایتدن باشقه برشی آچه‌میور ! کیمیسی یمکلرك مبذولیتیله برابر چوق تنوعی مدهش برسوء هضمه اوغراتمش؛ نامتناهی اجزای طبیه برآره‌یه‌کلوب شفاعت ایتمدکجه ایچی برلقمه یمك بیله قبول ایتمیور ! بو زواللیلرك ایچندن اویله‌لرینه راست کلدك‌که : معده‌لرینی صلاحه دعوت ایچون پرهیز نامنه ینیر اکمکه یاتمشلرده ــ فضله یمك ییه‌مدکلرندن دولایی عافیتلرینه حاکم اولان ــ فقیرلرك حالنه ایمره‌نیورلر !

کیمینی ناز ونعیمك افراطی بی‌تاب دوشورمش ؛ کیتمسی ، کلمسی ، یاتمه‌سی ، قالقمه‌سی برسورو وسائطك خدمتیله اولدیغی ایچون وجودك الك بویوك، الك فائده‌لی ریاضتلرندن اولان حرکتدن بوسبوتون کسیلمش ؛ مفصللرده رسوبلر حصوله کلمسی ، قانك دامارلرده لایقیله جولان ایده‌مه‌مسی ، ال آیاق کبی مرکز دوراندن اوزاقده بولنان عضولرك نصابی قدر قان آله‌مامسی ، بنیه‌نك قالین بر شحم طبقه‌سنه کومولمسی کبی عارضه‌لر ایچنده بیزار اولوب طورویور . ایشی کوجی طبیبلرك رأیی صورمقدن، اجزاخانه‌لری بوشالتمقدن عبارت. ثروتنك قسم اعظمی بو خسته‌لقلرك ازاله‌سنه عائد تدابیره کیدیور . مع‌مافیه مراجعت ایتدیکی بوتون وسائط صحیه‌یه رغماً موجودیتنی صارمش اولان آلام واسقامدن بردرلو صییریله‌میور . عمری دائمی براحتیاط ، حیاتی مؤبد برشکایت . الك خفیف برنسیمدن فنا حالده متأثر ، هوانك الك اوفاق برتبدلندن صوك درجه‌ده متأذی اولیور . حرارت ، برودت ، رطوبت ، یبوست کبی تغیرات جویه ؛ روزکارك حرکتی ، یاخود سکونی کبی تبدلات هوائیه بوزواللینك مفاصلنده ، احشاسنده ، اعصابنده ، عضلاتنده باشقه باشقه تأثرلر اویاندیریور . حال‌بوکه اوبرطرفده ، کندی یاغلریله آنجق قاووروله‌بیلن فقیرلر معیشتلری ایجابی هردرلو شدائده مقاومت ملکه‌سنی قازانمش اولدقلری ایچون محیط خارجینك بوتون تقلباتنه قارشی طوریورلر . ناز ونعیم ایچنده یاشایان ارباب ثروتی بریبقین آلدادیجی تدبیرلره مراجعت اضطرارنده براقان امراض واسقامك همان هیچ بری بونلری ایشلرندن، کوجلرندن آلیقویه‌مایور .

کیدیکزده هردرلو اسباب استراحته کومولمش بو زنکینلری آزیجق سویله‌تیکز . کوره‌جکسکزکه : بسیط بر معیشت ایچنده یاشایانلرك متنعم بولوندقلری عافیته مقابل بوتون مالملکلرینی فدایه بیك جان ایله راضیدر .

اوحالده طبیعیدرکه بوطبقه‌یی تشکیل ایدن افرادك نظرنده سعادت نامنی ویردیکمز ماهیت ، کونا کون آلام ایله محاط اولان شونعمتدن عبارت دکل؛ بلکه ــ یاوانا کمك یيوب کیجه‌لی کوندوزلی چالیشمق بهاسنه مال اولسه بیله ــ نعمت صحتدن، نعمت عافیتدن نصیبه‌دار اولمقدر.

بز نه قدر رئیس حکومتلر ، نه‌قدر ناظرلر بیلیورزکه استراحت مطلقه‌دن یورغون برحاله کلمشلر ؛ نازونعیمك افراطی یوزندن رخاوته دوشمشلرده ، ریاضت بدنیه مقصدیله ، اقامتکاهلرنده دمیرجیلك ، مارانغوزلق ، رساملق ، باغچوانلق کبی صنایعله اشتغال ایدیورلر . بونلر بو صورتله اولا عطالت دائره‌سندن قورتولمق ایستیورلرکه ،

بشرينك جولان ايده بيله‌جكى اك طار بر دائره وارسه اوده بودر؛ ثانياً اعضاى بدنيه‌لرينى حركته، فعاليته كتيره‌رك، وجودلرينى امراض مفصليه، امراض عضليه كبى عطالت كامله ايچنده ياشامقدن تولد ايده‌جك عارضه‌لره قارشى مدافعه ايتمش اوليورلر.

بنم بر اركك قاردشم واردى. هيچ بكله‌مديكى بر زمانده اوممادیغى بر يردن اله ثروت كچدى. حال بوكه اولجه ضرورت ايچنده ياشار، كمال عزم ايله كيجه‌لى كوندوزلى چاليشيردى. زنكين اولور اولماز طورى دكيشدى؛ نعيمك، اذواقك، سفاهتك، اسرافك هر درلوسنى تجربه ايتمه‌يه، محروميتى ايامنده رؤيالرينه كيرن بوتون لذائذك آرقه‌سندن قوشمايه باشلادى. اطرافنده، انسانك آنجق بذل و اسراف زمانلرنده يانه صوقولان، بر سورو ايى كون دوستلرى آلدى. الحاصل، قاردشم اسباب فسادك هپسنى جمع ايتدى. لكن آره‌دن چوق زمان كچمدن رخاوت مطلقه‌نك، رفاهك توليد ايده‌جكى امراض و اسقامى كنديسنده حس ايتمه‌يه باشلادى. حتى چوق وقتلر يانمه كليرده بو عاطل ياشايشندن بوينه شكايتلر ايدردى؛ كنديسنى كوتورومله بكزه‌تن رفاه، ثروت زنجيرلرينى قيرمق ايستردى.

شيمدى كيتسه‌كده قاردشمك حالنده‌كى بر آدمه سعادتك نه اولديغنى صورسه‌ق عجبا نه دير؟ «سعادت، حياتك لذائذندن، اذواقندن عبارتدر؛ ياخود سعيه، عمله افتقارى اولميان آسوده بر معيشتدر» جوابنى مى ويرر؟ اكر سعادت دينيلان ماهيت بونلرك برى اولايدى، عمرلرينى استراحت مطلقه ايچنده، ذوق وصفا ايچنده كچيرن زنكينلرى جان صيقينتيلرندن آزاده، حاللرندن خشنود، بختيار اولدقلرينه قائل كورمه‌مز ايجاب ايدردى.

سوزى اوزاتمقدن مقصدم سزه يالكز شونى آكلاتمقدى كه: سعادتله ضدى اولان خيبت نه استراحته، نه ثروته، نه رياسته، منصبه، نه ناز و نعيمه توقف ايدر بر شى دكلدر. بناءً عليه مملكتلريمزى دولاشان زوار ايچون سوقاقلرك، جاده‌لرك، باغچه‌لرك، پارقلرك، بالولرك، تياترولرك ابدياً چالقانوب طورديغى بو امتلرى سعادت ايچنده يوزيور، حضور ونعيم ايچنده كزيور تلقى ايتمك خياله قاپيلمقدر، وهمه وجود ويرمكدر. هيهات! او ظواهرك آلتنده نه المر، نه فجيعه‌لر صاقلى طورويور! او ايمرندكارى حيات اوقدر اكدار ايله طولوكه صاف، آسوده بر معيشت كيمسه ايچون قابل اوله‌ميور!

سزلر ظن ايديورسكز كه: قادينك حريت مطلقه‌سى؛ ايستديكى يره كيدوب ديلديكى ارككله اختلاطده بولونماسى؛ ذوقنى اوقشايان مجالسك، محافلك كافه‌سنه طالوب چيقماسى؛ أونده محرملرندن برى بولونماسه بيله، قاپيسنى چالان قادين، اركك هر درلو زوارى قارشيلاماسى؛ تجارتده، صنعتده، آغير ايشلرده ارككله رقابته قالقيشماسى؛ رياست حكومتى، مبعوثلغى، شهر امينلكنى، نظارتلرى ارككلرك اللرندن آلمق ايچون رجال سياسته مجادله‌يه آتيلماسى.. اوت، بونلرك هپسى ملتلرك لوازم ترقيسندن، اسباب عظمت وسعادتندندر!

برده سوزلريكزدن شونى آكلايورم كه: سزلر، قادينك سربست اولوب أولنمزدن اول ارككلرله معاشرتده بولونماسى بزم سعادت بيتيه‌مزك اساسيدر، حيات عائله‌مزده‌كى انتظامك مداريدر؛ اعتقادنده‌سكز. ظن ايدرم كه بو فكريكز سزلرده‌كى ازدواجه تقدم ايدن نشانليلق حياتى ايكى كنجك بربرينى تماميله طانيماسنى، حقيله اوكرنمسنى كافل تخيل ايتمكزدن ايلرى كليور.

بكا قاليرسه حقائقى منابعندن آلمق، سويله‌نيلن، اينانيلان شيلرده تجربه وبصيرت صاحبلرندن باشقه‌سنه اعتماد ايتمه‌مك سزك ايچون اك خيرلى بر ايشدر. مساعده‌كزله سزه بزلرجه مجرب اولان بعض حقيقتلردن بحث ايده‌يم.

سوريه‌ده فره‌رلرك دين اسلامى تحقيرلرى

سوريه‌ده‌كى فرانسز فره‌ر مكتبلرنده دين اسلامك وپيغمبر ذيشانك تزييف وذمنى متضمن فرانسزجه مطبوع كتابلرك تدريس ايدلمكده اولديغى خبرى سوريه وخاصةً بيروت اسلاملرينى صوك درجه متأثر قيلمش وعصبيلشديرمشدر. بوندن غير مرضى نتائج وحادثاتك ظهور ايده‌جكندن بيروت علما واشرافنك سوريه فرانسز فوق‌العاده قوميسرلكى نزدنده فرانسزلرك بو حركتى پروتستو ورحله‌ تدريسدن بو كتابلرك قالديرلمسى وتدريسنك منعى طلب ايدلمش واسلام غزته‌لرينك فره‌رلر عليهنده بو بابده شديد المآل نشرياتده بولونمش اولديغى وغليانه كلن سوريه افكار عموميهٔ اسلاميه‌سنى تسكين ايچون مذكور كتابلرك منع تدريسى حقنده فوق‌العاده قوميسرلكدن اوامر قطعيه اصدار ايدلديكنى سوريه غزته‌لرى يازمقده‌در. (طرسوس)

هندستانده انتخابات: افراطيونلر قازانه‌ميه‌جق

دلهيدن تايمس غزته‌سنه يازيليور:

هندستان مجلس تشريعيسنده ٨٦ منتخب اعضادن ٣٥ له ٤٠ آره‌سنده اعضانك «سواراج» يعنى استقلال فرقه‌سنه منسوب اولديغى تبين ايتمشدر. هيچ بر فرقه‌يه منسوب اولميان مستقل اعضا دخى اون ايكى‌يه بالغ اولمقده‌در كه بونلرك مهم مسئله‌لرده استقلال فرقه‌سى اعضاسنه التحاق ايليه‌جكلرى شبهه‌سزدر. بو صورتله منتخب اعضانك اكثريتى حكومته‌ده مخالف ايسه‌ده فرقه منصوب اعضا حكومته طرفدار اولديغى كبى معتدل ومستقل منتخب اعضا دخى اوتوزه بالغ اولديغندن وبونلرك هيئت مجموعه‌سى حكومته بر اكثريت تأمين ايده‌جكدر.

اكر استقلال فرقه‌سى، ظن ايدلمكده اولديغى كبى، مستقللرك قسم اعظمنى كندى طرفنه چكمكه موفق اولورسه حكومت اهميتلى مسئله‌لرك هپسنده اقليتده قاله‌جقدر. مع مافيه معتدل مسلمان مبعوثلرك كندى جماعتلرينه عائد منافعى حمايه ايتمك ارزوه متحد بر بلوق تشكيل ايتملرينه صرف مساعى ايدليور يعنى غروب حكومتك لهنه رأى ويره‌جكدر.

آبونه شرائطی : هر بر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .

سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠.١٠٠

آدره‌س تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٣ ٣ جمادی‌الاخری ١٣٤٢ * پنجشنبه * ١٠ کانون ثانی ١٣٤٠ جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

قادینك حقوق مدنیه وزوجیه ساحه‌سنده خلاصهٔ تاریخی

اقوام قدیمه‌ده قادین

قادینك یونانلیلرجه حقوقی . — قدیم یونانلیلرده قادین حقوق مدنیه ووطنیه نامنه هیچ برشیئه مالك دکل ایدی . زیرا دائمازوجنك، زوجی یوق ایسه پدرینك ، اوده اولمازسه اقربا و اولیاسندن دیکر ارککلرك وصایتی آلتنده یاشاردی . اونلرجه ازدواجدن مقصد — رکنلری زوج ایله زوجه اولان — برحیات زوجیه وجوده کتیرمك دکل ، محضا حفظ نوع ایله تدبیر تنزل یعنی او امورینی اداره‌دن عبارت ایدی . بوندن باشقه قادینك نه استشاره ایله رأیی آلنیر ، نه‌ده هیچ بر ایشه قاریشماسنه امکان واردی . ارککك ایقاع طلاق ایتمه‌سی اك قولای شیلردن اولدیغی حالده قادینك مطالبهٔ طلاق ایتمه‌سی پك درلو مشکلاته معروض اولوردی. ارککك کندی حال حیاتنده زوجه‌سنی آخره دور ایتمه‌سی، یاخود بعدالوفات باشقه برکیمسه‌نك تحت وصایتنه ویرمه‌سی‌ده نادر اولان وقوعاتدن دکل ایدی . قادین بیع وشرا ... الخ کبی عقودی ولیسی حاضر اولمادقجه ایقاع ایده‌مدیکی کبی قیمتی یاریم هکتار آره‌یه معادل هیچ برشیئه‌ده تملك ایده‌منزدی .

بو آغیر اسارت احکامی چوق‌زمان جاری کیدیوردی . واقعا مرور زمان ایله بو احکام آزر آزر کسب خفت ایتدی ایسه‌ده قادینك میراثدن محرومیتی بنه کما کان دوام ایدیوردی . نته کیم «تملیستوقلیس» ایله «کسه‌نوفون» کبی آتینه‌نك متأخرین شعراسندن مروی اولان بعض سوزلر یونانلی قادینك بو محرومیتدن هیچ قورتولامدیغنی کوستریور . شوراسنی‌ده اخطاره محل واردرکه یونانلی قادینك نائل اولدیغی بو محدود حریت همان‌همان آتینه ایله اسپارطه‌یه منحصر قالدیغی کبی ذاتاً بو حریت‌ده شدت بیتیه ایله علاقه‌سی اولان خصوصاتدن ایلریسنه کچه‌میوردی . یونان دیارنده‌کی قادینلرك قسم اعظمی ایسه جاهل ، هر درلو حقوقدن عاری وهرشعبهٔ حیاتده کری ایدیلر .

قادینك روماليلرده حقوقی . — روما ایمپراطورلغی داخلنده یاشایان قادینلر مستمراً برحال اوزره قالمادیلردی . بونلر برچوق اطوار مختلفه‌یه کیروب چیقدیلر . روما تاریخنك ایلك دورلرنده قادینه مخصوص اولان قانونلر دیکر بوتون قوانین قدیمه کبی آنی قوت آلتنده قهر وتضییق ایدیوردی . اوتاریخلرده «آغنا» [١] قانوننه نظراً قادین جبار بر افندینك قبضهٔ تصرفنده بر اسیردن فضله برشی اولمایان باباسنك بووصایتدن — عینیله ظالم برالك ربقهٔ حکمندن دیکر ظالمك زنجیر تسلطنه انتقال ایدن کوله کبی — زوجك، یاخود قاین آناسنك حکمنه

[١] «آغنا» لر بر ارککك سلاله‌سندن اولوب عائله‌یی تشکیل ایدن افراده، تقریبا «عصبه» به اطلاق اولنوردی . (مترجم)

انتقال ایدر طورووردی . رومالی قادین عصرلرجه تمادی ایدن بوحال اوزره قالدی . وارککلرك خشونت وغروری وأولری ایچنده‌کی افراط قسوتلری تحمل ایدیلمز درجات شدته واردی . آنجق هر هانکی برحالك دوامی محال اولدیغندن نهایت قادینك ضعفی امر فطری وفکر وعقلنده‌کی قصورك طبیعی اولدیغی وبو قصورك علاج واصلاح قبول ایتمه‌دیکی . . . الخ حقنده‌کی اعتقادات قدیمهٔ راسخه‌ده برکت وبرسون تبدل وتغیر آثاری کورلمکه باشلادی‌ده یواش یواش وضع ایدلمکه باشلایان قوانین مدنیه سایه‌سنده حقوقنی استعاره‌یه وحقوق مالیه ومنزلیه وسائره‌جه آزار آزار ارککه یاقلاشمغه یوز طوتابیلدی . ارککك قادین اوزرنده‌کی حق وصایتی همان یوق منزله‌سنه ایندی . بوده ایمپراطورلق دورلرینك صوکنده وبا خصوص « یوستینیاف »ك زماننده میسر اوله‌بیلدی که بوده روما ایمپراطورلرینك آرتق خریستیانلغی قبول ایتمش اولدقلری دوره مصادفدر . « یوستینیاف » قادینلرك حامیسی اولمقله افتخار ایدردی . ایمپراطورلغك نصرانیتی قبول زماننده قادینك الده ایتدیکی فوائد ایسه شونلردر :

۱) احکام ارثیجه ارکك ایله قادین آراسنده موجود بعض قیود ایله فرقلرك ازاله‌سی ؛

۲) اشراف طبقه‌سنه منسوب ارککلرك عوام طبقه‌سنده‌کی قادینلری تزوج ایتمه‌لرینه مساعده ایدلمه‌سی ؛

(۳) بر طول قادینك ، ایلك زوجنك وفاتندن صوکره ایکنجیسی ایله تزوج ایده‌بیلمسی .

بوقانوندن اول ایسه طول قادین ایکنجی بر اره واریرسه بوتون مالملکی الندن آلنمق جزاسنه کرفتار اولوردی . [۱] مع هذا طقوزنجی عصر میلادیده بیله « لسیوناتین » قانونی موجبنجه بوفعل مستلزم جزا برجرم صاییلیردی .

(قسطنطین)ك زماننده زنا ایدن قادین جزاءً قتل اولونوردی . یوستینیاف بوجزایی تخفیف ایده‌رك قتله بدل مناسترلرده حبس جزاسی احداث ایتدی . قادینك زنا ایتدیکی ثابت اولورسه ازدواجدن منع ایدیلیردی . زوجینك بری یهودی ، دیکری خرستیان اولمق اوزره آیری آیری دینلره سالك اولدقلری تقدیرده ازدواج غیرمشروع عد اولونوب هرایکیسی بردن زنا ایتمشجه‌سنه جزا کورورلردی .

قادینك عهود قدیمه‌ده ارث احکامی . — موسی علیه السلامك شریعتی موجبنجه قادین – ارککك اقاربی موجود اولدقجه – ارثندن محروم ایدی . هند مجوسیلری نزدنده‌ده قادینلر ترکه‌لردن بعض محدود حصه‌لر آلابیلیرلردی . لکن بونلردن استفاده‌لری‌ده برچوق آغیر قیود وشروطه تابع ایدی .

اوروپانك شمال مملکتلرنده روما دولتی هنوز منقرض اولمادیغی تاریخلرده قادینك ارث نقطهٔ نظرندن موقعی هر مملکته کوره مختلف اولوب بعض قوانینه کوره آنجق ارکك وارث اولمادیغی تقدیرده وارث اولابیلیردی . بعض یرلرده‌ده ارکك اولادی اولدیغی تقدیرده حق ارث یالکز بو ارکك اولادینه راجع اولابیلوردی . دیکر بعض قانونلرده ایسه بعض متروکاته وارث اولمسنه جواز ویرلمکله برابر دیکر بعض متروکاته وارث اولماسنه مساغ یوق ایدی . هله انکلتره‌ده قادین تا اون ایکنجی قرن میلادی‌یه قدر کندیسی‌ده ، ملکی‌ده زوجنك صاییلیردی . نهایت مشرع مشهور « غرانویل » کلدی‌ده انکلیز قانونلرینه قادینك ترکاتدن بر آز حصه آلماسنه مانع اولمیان برطاقم تعدیلات ادخاله موفق اولدی .

تعدد زوجات وزوجه‌نك زوجه اطاعتی . — تعدد زوجات قدیمدن بری اقطار مختلفه‌ده بوتون اقوام شرقیه آراسنده مشترك بر عادت اولوب اوکچمش عصرلرده تعدد زوجات قانوناً‌ده ، دیناً‌ده معتبر ایدی ، اسکی هندولرك بونی بلاقید وتحدید اعتیاد ایدندکلری ، تاریخلرینك تدقیقندن معلوم اولدیغی کبی برهمنلرك برقسمی حالا تعدد زوجاتی تحدید ایتمکسزین تجویز ایدوب طورییورلر . میدیالیلر ایله بابلیلر ، آثوریلر ، ایران قدیم وموسی علیه السلامك وفاتندن اول وصوکره‌کی یهودیلرده ده ایش بو منوال اوزره جاری اولوب هیچ بر حد وشرط ایله تقیید ایدلمزدی .

نهایت تلمود بواباحه‌یی تقیید ایتدی ایسه‌ده اوده زوجك ، قاچ قادین ایله تزوج ایده‌جکسه جمله‌سنك احتیاجاتی تسویه‌یه قادر اولماسندن باشقه برشرط وضع ایتمه‌دی . واقعا احبار یهود دورت زوجه‌یی تجاوز ایتمه‌مك ایچون نصیحتلرینی اکسیك ایتمیورلردی . لکن دیکله‌ین یوق ایدی . اوروپا ایله غربی آسیانك جهات مختلفه‌سنده یاشایان تراکیالیلر ، لیدیه‌لیلر ، پهلاژلرده پك فاحش درجه‌ده تعدد زوجاته آلیشقین ایدیلر . آتینه‌ده ایسه – آنفاً بیان ایدلدیکی اوزره – قادینك امتعه‌دن فرقی اولمایوب عینیله اموال سائره کبی – میراث قالیر ، هبه اولونور ، باوصیت آخره باغشلانابیلیر برشی ایدی . اوتك الك خفیف دردی ارککك ایسته‌دیکی قادینی بلاحد وقید آلمق صلاحیتنی حائز اولماسی ایدی . اسپارطه‌لیلرده زمان واحدده چوق قادین تزوج ایدرلردی . لکن بوکا مقابل قادینك‌ده زمان واحدده ایسته‌دیکی قدر قوجه‌یه وارمق حقی ایدی . حتی « اتروسکانیا » کبی روما ایمپراطورلغنه مجاور بعض یرلرده تعدد زوجات عادات مستحسنه‌دن صاییلیردی .

روما امپراطورلغنده اخلاق بوزولوب قانونلر زوج ایله زوجه آره‌سنده‌کی رابطه وعقدهٔ زوجیتی کوشه‌تجه ایکی صنف آراسنده‌کی اتصال وانفصال کسب سهولت ایتدی . وباشقه شکلده اولمقله برابر

[۱] Encyclotidia Britannica

تعدد زوجات فعلاً شیوع بولمغه باشلادی . دها طوغروسی بوتون روماليلر اباحیٔ محض ایمش کبی طاورندیلر . ایشته تام بو صیره‌ده ایدی که حضرت مسیح (صلی الله علیه وسلم) افندمز ظهور ایدوب خلقك اولنمجه اولان رغبتی کسره وملکوت سمواتی الده ایتمکه دعوته باشلادی . آنجق اولنمکی اساسندن تحریم ایتمه‌دیکی ایچون تزوج ، حتی تعدد زوجات ینه دوام ایتدی . نهایت تعدد زوجات « یوستینیان » ك قانونی ایله ممنوع اولدی . آنجق بو ممنوعیت شرایع سماویه طرفندن کلیوب قوانین وضعیه طریقندن کلدیکی ایچون خلقك اطوار نفسیه‌سنی سریعاً تبدیله کفایت ایده‌مدی . صوك عصرده چیرکینلکی حقنده‌کی فکرلر غربیه آره‌سنده تعمم ایدنجه‌یه قدر خلق بردن زیاده قادین ایله اولنمکی نه گناه ، نه‌ده عیب صایاردی . شیمدی ایسه غرب اقوامی بیننده جاری قوانین وعرف حکمنجه مشروع یالکز ایلك زوجه‌در . قانون نظرنده اونك اوستنه آلینان قادینك کندیسی‌ده ، طوغوردیغی چوجوقلرده هرکونا حقوقدن محروم اولور . زیرا بو چوجوقلر قانوناً اولاد مشروعه دکل ، اولاد زنادر .

حالبوکه تاریخك بزه کوستردیکنه باقیلیرسه وقتیله تعدد زوجات غرب دیارنده شیمدیکی کبی چیرکین صاییلمیورمش . حتی پاپاسلر یاقین وقتلره قدر اصطلاح قانونده « مورغاناتیك » [۱] نامی ویریلن برنوع نکاح ایله اولنمکده بأس کورمیورلردی . بو بر نکاحدر که دوامی مجاز اولمقله برابر متعاقدین آراسنده عدم توارث کبی شرطلرله مقیددر . بوندن طولایی پاپاسلر رهبانیت دعواسنده اولمقله برابر نکاحك بودورلوسی ایله اولنمه‌نك چاره‌سنی آرارلردی . برده نصارانك اعزه وعلماسندن « سنت اوغوستن » ، قانونلری تعدد زوجاتی اباحه ایدن اقوام ایچنده بونی یاپمقده بأس کورمدیکنی تصریح ایدیور . انکلیز مؤرخی هاللام [۲] ده آلمان مجددلرینك (پروتستانلغی چیقارانلرك) تا اون آلتنجی عصر میلادی‌یه قدر — ایلك زوجه‌نك عقیم اولماسی کبی — اسباب معینه ایله تعدد زوجاتی اباحه ایتدکلرینی نقل ایدیور . حتی جرمانلرك اشراف طبقه‌سی اون طقوزنجی قرن میلادی‌یه قدر متعدد زوجه آلیر طورورلردی .

اساساً تعدد زوجاتك منعی خرستیانلق احکامندن اولمیوب قرندن قرنه حیات فکریه‌جه حاصل اولان تطوراتك ثمراتندن بری ایدی . از جمله روما ایمپراطوری ایکنجی (والانتینیان) تعدد زوجاتی اباحه‌یه دائر اولان امرینی اصدار ایتدیکی زمان اوزمانلرده یاشامسنه رجال دیندن هیچ برکیمسه اعتراض ایتمه‌مشدی . ایمپراطور (یوستینیان) ك بونی منع ایتمه‌سی‌ده برمانع دینی طولاییسیله دکل ایدی . چونکه او تاریخلرده رجال دینك کندیلری‌ده مجرد بطریقدن اذن استحصال ایتمکله تحت نکاحلرنده متعدد قادینلر جمع ایده‌بیلیورلردی .

پروسیه قانونلری زوجه‌یه نشوز (اطاعتسزلك) ایدرسه اعتدال دائره‌سنده جزا ترتیبنی تجویز ایدیور . چونکه بو قانونلره کوره زوجه‌نك زوجنه اطاعتی واجبدر . هامبورغ ایله آلمانیاده‌کی دیکر مملکتلرك قانونلرنده‌ده بویله‌در . هم‌ده آلمانیاده زوجه‌نك چوجوغنی نه‌قدر زمان امزیرمکه مجبور اولدیغنی تعیین حقی بیله ارککلره ویرلمشدر .

انکلتره‌ده ۱۷۸۸ سنه‌سنه قدر قادین ، عادلانه ، ظالمانه قوجه‌سی کندیسنه هرنه امر ایدرسه دائرهٔ طاعتندن قیل قدر انحراف ایده‌مزدی .

انکلیز پسقپوسلرندن « دور » ۱۸۸۸ سنه‌سنده وستمنستر کلیساسنده خطبه ایراد ایدرکن شویله دییوردی : « بوندن یوز سنه اولنه کلنجیه قدر قادین ارککك سفره‌سنه اوطورمق حقنی حائز اولمادیغی کبی سؤال اولونمادن سوزه باشلامه‌سی‌ده جائز دکلدی .. قوجه‌سی‌ده باشنك اوجنه قوجامان بر صوپا آصاردی که قادینی نه زمان بر امرینه مخالفت ایدرسه اونی استعمال ایدردی . قادینك نفوذی قیزلرینه ساری دکلدی . ارکك چوجوقلری ایسه آنالرینه اوایچنده بر خدمتچی قادیندن فضله پایه ویرمزلردی . »

اخلاق بحثی

بیوك ملت مجلسنده فحشك منعی حقنده مصیب تدبیرلر دوشونولسی مناسبتیله

بر ملتك بقا ودوامنك اك زیاده اخلاق صلاحیله اولدیغنده عقلا وحکما متفقلردر . واقعا صلاح بشر ، بدن ، عقل واخلاق صلاحی اولمق اوزره اوچ رکن اساسی‌نك اجتماعیله تام اولور . وبو رکنلرك هر برینك آیری آیری بیوك اهمیتلری واردر . فقط شمول و تأثیر اعتباریله اخلاق صلاحی هپسنك فوقنده‌در . بدن صلاحی صره اعتباریله طبیعی اقدمدر . چونکه وجود صاغ اولمایجه نه عقل اولور ، نه اخلاق قالیر . اوندن صکره‌ده عقل صلاحی کلیر . زیرا مکلفیتك اساسی عقلدر . واخلاقك تام اولماسی آنجق عقل ایله‌در . عقل اولمایجه نیك وبد ، حسن وقبح تفریق اولوناماز ؛ وظیفه ومکلفیت‌ده اوله‌ماز .

گچن مارت آینده آنقره‌ده بولوندیغم صره‌ده « اوچ درلو صلاح » عنوانی آلتنده یازدیغم بش مقاله ایله مبارك ملتمزك صحی صلاحنی تأمین ایچون مقتضی چاره وتشکیلاتی یازمش ایدم . عقل واخلاق صلاحی حقنده یازاجقلریمی یازامادن اول استانبوله عودت ایتدم . انشاءالله قریباً اونلری‌ده سبیل الرشاد ایله نشر ایده‌جکم .

[۱] « ماریاژ مورغاناتیك » بر اصیلزاده ایله پسپایه برقادین ، بر پرنس ایله عوامدن برقادین آره‌سنده منعقد برنکاح مشروعه‌درکه عقده ایکی کفو بیننده منعقد نکاحك ثمراتی ترتب ایتمز . بونده ارث کبی بعض احکام جاری اولماز .

[۲] Hallam

بو مقالەدە اخلاقك اك مهم بر بحثی اولوب عرض ونسبە وعائلە مسئلەسنە تعلق ایدن فحش‌دن بحث ایدەجکز: فحش مبرم براحتیاج طبیعی‌نك ، فیزیولوژیائی بر وظیفەنك ضلالتی‌در . معلوم‌درکە بقـای نوع وظیفەسی ایجابی اولان احتیاج زواجدە انسان ، حیوانات ایلە همحالدر . انجق فرق ، حیواناتك امور احتیاجیەلرندە غریزە ایلە حرکت ایدوب انسانلرك ایسە کندیلرینی ادارە ایچون عقل وفکرە، حساب ایلە حرکتە مالك اولملرندەدر. حیوانلر، غریزەلرینە تابع اولمغە مجبوردرلر . خلقتلری مقتضاسی نە ایسە اونی تعقیب ایدرلر. باشقە درلو حرکت ایدەمزلر . وبو طرز حرکت کندیلرینك ادامهٔ حیات وابقای نوعلری ایچون کافی‌در . چونکە خط حرکتلری اللهك کوستردیکی یولدر. اویولدن طیشاری چیقامامقلە ضلالت وفسادلردن قورتولمشلردر. « واوحی ربك الی النحل ان اتخذی من الجبـال بیوتاً ومن الشجر ومما یعرشـون . ثم کلی من کل الثمرات فاسلکی سبل ربك ذللاً » سـورهٔ نحل « ربك بال آریسـنە : طاغلردە ، اغاجلردە وانسـانلرك یاپدقلری مسکنلردە اولرآتخاذ ایت ؛ صکرە بتون میوەلردن یە وکمال انقیـاد ایلە اللهك تعیین ایتدیکی یوللرە کیت دییە امر ایتدی . » آیت جلیلەسندە بیان بویورولان ربك تعیین ایتدیکی یوللرە کیتمك غریزە ایلە حرکت ایتمك‌در . انسانلر ایسە کندیلرینی عقل وتدبیر، ارادە واختیارلریلە ادارە ایتمك مکلفیتندە بولوندقلری سـببیلە اکر ارادەلرینی اللهك امر ایتدیکی یولدە صرف ایدەبیلیرلرسە فلاح بولورلر . بالعکس غیرمعقول تمایلاتە تابع اولەرق اللهك یولندن چیقارلرسە خائب وخاسر اولورلر. « قدافلح من زکیها وقدخاب من دسیها » سورهٔ شمس « نفسنی اصلاح وتربیە ایدن فلاح بولور . اغوا واضلال ایدن خائب وخاسراولور.» آیت جلیلەلری بومعنالری بیلدیررلر .

موضوع بحثمز اولان ازدواج بحثندە انسانلرك حیوانلردن مهم برفرقی حیواناتك مقارنات جنسیەیی لزوم واحتیاج دائرەسندە ادارە ایتدکاری حالدە انسانلرك بعضیلرینك بونی ماوضع لهنك غیرندە استعمال ایلە غایهٔ اصلیەنك ضیاعنە بادی اولملریدر . حقیقت ، ازدواجی انسانلر کبی سوء استعمال ایدن هیچ بر مخلوق یوقدر. بوکون دنیادە میلیونلرلە بدبخت قادینلر واردرکە مجرد معیشتلرینی تأمین ایچون بر طاقم سفهانك بازیچەلری اولمقدەلردر . واقعا اکثریا فحشە ایلك سلوك برطاشقینلق اثری‌در. فقط برازوقت صکرە اویولە دوشەن قادینلرك ، تعبیر معهودیلە موردار برسرمایە اولمق‌دن باشقە صفتلری قالماز. دیمك‌کە، انسانلر فحش سببیلە حیوانلردن پك دون بردرکەیە اینمش اولیورلر . ایشتە احتیـاج باهی‌یی ادارە مسئلەسی اوقدر خطیردرکە اوندە تمامیلە انسانلغە لایق بر صورتدە حرکت ایدیلەمزسـە اك مهلك فلاکتلر تولد ایدر .

انسانلرك شرائط اختیار ومکلفیتلری برطاقم قواعد اخلاقیە وتعبیر آخرلە اوامر ونواهیٔ دینیە ایلە تثبیت ایدلمشدر . چونکە انسـانلر یالکز عقل طبیعی‌لریلە نیك وبدی، حسن وقبحی تمامیلە تفریق وتمیزە مقتدر دکللردر. نته‌کیم پیغمبر کوندرلمسنك باشلیجە حکمتی‌دە بودر . هیچ برامت یعنی باشلرینە بررئیس تعیین ایدەجك قدر ترقی ایتمش هیچ برقوم یوقدرکە کندیلرینە پیغمبر کوندرلمش اولماسـین . « وان من امة الا خلافیها نذیر » .

اجتماعیات علماسی وارسین دعوا واختلافلرندە دوام ایدە طورسونلر . ایستر انسان زمرەلرینك طاقیمە ، طائفەیە ، قبیلەیە ، طبقەیە ، صنفە ، دولتە تحول صورتیلە تکاملی قبول اولونسـون ، ایسـتر باشقە درلو تصور ایدلسین؛ بوکونکی حال، ایستر چوجوغك اسمنی پدرك ویردیکی طاقلردن ، ایسـتر والدەنك ویردکلرندن کلش اولسـون ؛ علم احوال روح واخلاق مؤلف شهیری هانری ماریونك دیدیکی کبی بزم آرایاجغمز اونلر دکلدر . بزجە محقق اولان ، انسـانلرك مکلفیتلری قانونلرینی تثبیت خصوصندە عمومك سـویەسـندن فوق‌العادە یوکسـك فردلرك بیوك عامللر اولمش بولوندقلری‌در . طبیعی‌درکە او یوکسك عامللر وضع ایتدکلری قانونلری فطرت بشر خارجندن آلمش دکللردر . ایشتە فطرت سالمهٔ بشرە موافق اولەرق وضع ایدیلوب حکملریلە عامل اولوندقلری مدنجە مادی ، معنوی سعادتلرعزی اعظمی اولەرق تأمین ایتدکلری مسلم اولان قانونلر هپ انسانلرە عائلە تشکیل ایتمك اوزرە ازدواجی وزوجلرك یکدیکرینە صداقتلرینی امر ایدرلر . بر ملتك وبتون انسانیتك درجهٔ سعادتی، هیچ شبهە یوقدرکە، عائلە رابطەسندەکی قوت ایلە متناسب‌در . وبومقدس قوتی اك کوزل تأمین ایدن‌دە تربیهٔ اجتماعیەنك اخلاقی و دها طوغریسی دینی اولانی، یعنی اللهك امری اولەرق قبول ایدلمش اولانی‌در . زیرا تربیهٔ اجتماعیەلری قدسی صفتلردن عاریلشمش ملتلردە عائلە رابطەلرینك مطلقا کوشەدیکی محقق‌در. وبو کوشەمەنك آثار مضرەسی کورولمکە باشلادقدنصکرە حکومتلرك مداخلەسیلە، قانون قوتلریلە نەقدر تقویەسنە چالیشلسە مطلوب فائدەنك تأمین ایدیلەمدیکی مجرب‌در. نته‌کیم روماليلردە بویلە اولمشدر. اخلاق عمومیەنك تفسخە کیتدیکی آشکار صورتدە کورولدکدنصکرە عائلە رابطەسنی تحکیم ، زوج وزوجە آراسندەکی حرمت وصداقت متقابلەیی، صکرە ولایت ابویەیی تقویە ایچون قانونلر یاپمشلر، برچوق اوغراشمشلردر. فقط قدسیت لازمەیی محـافظە ایدەمدکلرندن مطلوب نتیجە حاصل اولمامشدر .

والحاصل عائلە رابطەسنك حسن محـافظەسی سعـادت ملتك شیرازەسیدر . برکرە بوزولورسـە آرتق اوملتدن خیر یوقدر. بومبارك رابطەیی اخلال ایدن اك کوتو عامل‌دە فحش‌در . بو حقیقتی ملتمز

عقل سلیمی و تربیهٔ دینیه‌سی ایله آکلامش اولدیغندندرکه قادینلریمزك مبالاتسزلغه ، عفتسزلکه دوشمه‌سندن پك قورقارز . و بونده پك حقلی‌یز . آنجق حقسز واکسیك بر جهت وارسه اوده ارککلرك عفتسزلکنه لزومی قدر اهمیت عطف ایدلمه‌مسیدر . حالبوکه دین جلیل اسلام بو خصوصده ارککلره اصلا مسامحه‌کار طاورانمامش ، عفتسزلك جزاسنی هرایکیسی حقنده مساوی اوله‌رق امر ایتمشدر . بویله اولدیغی حالده بر مدتدنبری نه‌دنسه بعض ارککلر فحشی کندیلری ایچون قادینلرده‌کی قدر عیب صایماز اولمشلردر . بومسئله پك زیاده نظر اهمیته آلینه‌جق برشیدر . تربیهٔ اجتماعیه‌مزده عفت خارجنه چیقان ارککلرك‌ده محروم احترام طوتولملری پك لازمدر . وبواساساً بزده موجوددر . بو سببله‌درکه کنجلرمز دخی ارتکاب فحشدن پك اوتانیرلر ایدی واقعا بویله حیا اصحابمز حمداللّه الآن‌ده یوق دکلدر . آنجق بومقدس حیایی محافظه وتقویه ایچون دها زیاده وقت کچمه‌دن جدی صورتده بذل اهتمامه احتیاجمز واردر .

عائله رابطه‌سنی ، ناموس وعفتی محافظه‌ایچون مراجعت ایدیله‌جك طریقلر مختلفدر . بونلرك اك مهملری اخلاقی وتربیوی اولانلردر . مثلا طلاقك سوء استعماللرینی منع ایچون شرع شریفك مساعده‌سی داخلنده بعض تدابیر قانونیه اتخاذی ممکن اولابیلیر . فقط بوهیچ بروقت تربیهٔ وجدانیه‌یی یوکسالتمك ، اللّه‌دن قورقار وخلق‌دن‌اوتانیر ، دیندار بر نسل یتیشدیرمك قدر مؤثر اولاماز . چونکه قانوندن قاچیق یولی چوقدر . فقط وجداندن ، اللّه‌دن قاچیق ممکن دکلدر . صکره ایمان وحیا اولمادقدنصکره بیك درلو اخلاقه منافی احوال ایله طلاقدن یوز بیك کره دها مضر معاصی اجراسنه مانع قالماز . قوجه‌لرینك اخلاقسزلقندن بیزار اوله‌رق « نکاحم حلال ، جانم آزاد » دیه محکمه‌یه قوشان ، سلامتلرینی طلاقده آرایان قادینلریمز حددن آشقیندر . بناءً علیه بوکون اهم اولان ملتمزه اخلاقاً ، دیناً صلاح کسب ایتدیرلمسیچون نه‌لازمسه اونی آرایوب بولمقدر . واقعا بوبسیط وقولای برشی دکلدر . فقط بویله دوشونولور ، ترتیبات آلینیرسه امکانی واردر . ایش اساسلی دوشونه‌جك و چالیشه‌جق بر مرجعك ، هیئتك موجودیتنده‌در .

فحش مسئله‌سنك حکومته تعلقی هر مملکتده عینی صورتله کورولمه‌مشدر . مثلا فرانسزلر فحشی عادتا مشروع عد ایتمشلر ، خوش کورمشلر ، بلکه‌ده حمایه ایتمشلردر . اونلر بر عمومخانه آچمقله مثلا بقال دکانی آچمق آراسنده فرق کورمیورلر . فقط اوته‌ده انکلیزلر وممائللری فحشی وعمومخانه‌لری رسماً طانیمه‌یی هم فردك ، هم جمعیتك ، حکومتك شرفنه منافی بولمشلردر . اویله اولونجه اوملتلرده فحش یوقمیدر ؟ شبهه‌سز واردر . انجق فحشی خوش کورولمش بر صنعت حالنه قویمامق ایچون ، فرانسزلر طرزنده اصناف تذکره‌سی ویرمه‌یی شرف انسانی نامنه موافق بولمایورلر . زیرا معلومدرکه هرکسك ایچنه مسجل فاحشه اوله‌رق بلاپروا چیقمق باشقه ، بردرجه‌یه قدر شرف وحیثیت حسنك محافظه‌سنه ، بلکه‌ده اعاده‌سنه مساعد برامکان براقمق ینه باشقادر . هرحالده بزم تعبیریمزجه بتون بتون عارسز یوزسز ایتمك ایله آز چوق حجاب وحیا استعدادینی محافظه ایتدیرمك آراسنده علم اخلاق نقطهٔ نظرندن بیوك فرق واردر .

صکره فرانسز اصولنك ، فحشك تزایدی واخلاق اجتماعیه نقطهٔ نظرندن ، ظاهرا بعض مرتبه انضباطی موجب کورولمسنه رغماً بو جهتدن دخی مضرتنك نفعندن فضله اولدیغی تحقیق ایدلمشدر . امراض زهرویه‌نك انتشاری جهتیله‌ده بو اصولك ضرری فائده‌سنه غالبدر . چونکه چوق کنجلر معاینه دفترلرینه آلدانه‌رق جسارت آلیورلر . حالبوکه بر کره بتون قادینلرك منتظماً معاینه‌یه کتیرلملری ممکن اولامدیغی کبی امراض ظاهره‌دن سالمه بولوندقلری زمان دخی خسته‌لق سرایت ایتدیرمیه‌جکلرینه اعتماد ایدیله‌مز . صکره قید وتسجیله نه‌قدر اعتنا اولونسه بتون فاحشه‌لرك معاینه‌یه تابع طوتولابیلمسی امکانی یوقدر . پك چوقلری کیزلی قالیور . بزده بو معاینه‌لر ارککلردن قادینلره خسته‌لق سرایتنه مانع اولاجق ماهیتده دکلدر . اوروپاده‌کی عمومی قادینلرك چوغی ارککك معاینه‌سنی کندیسی درعهده ایدیور . بزده بونلر دها برچوق زمان تمام اولاماز . صکره اونلرك طبیبلری چوق وتداوی منبعلری ، تشکیلات صحیه‌لری مکملدر . بزده ایسه تشکیلات صحیه اوقدر کریدرکه ملتك چورومسنه مانع اولاجق ماهیتدن مع‌التأسف چوق اوزاقدر . اوجهتله اوزون سنه‌لردنبری محاربه‌لرله ، دها برچوق عوامل مؤسفه‌لرله نفوس عمومیه‌سی تناقص ایتمش ، محق بوزولمش اولان مبارك ملتمزی بو مدهش محتسزلق ورطه‌سندن قورتارمق ایچون بوندن بش‌سنه‌اول ، اولا سبیل‌الرشاده درج وصکره رساله حالنده نشر وتوزیع ایتدیکمز واك صکره انقرده‌ده بش مقاله ایله بودجه‌سنه وارنجه‌یه‌قدر بتون تفصیلاتیله یازدیغم ، کوستردیکم تشکیلات صحیه پروژه‌سنك تطبیقنی حکومتمزك همتندن انتظار ایتمك ضرورتی واردر .

بوموضوعده اوتشکیلاتدن بوصورتله بحث ایتدیکمك اصل سببی شمدی ایسته‌یه‌جکمز ایکنجی تشکیلاته یعنی فسق وفجوری منع ، روح ووجدانی تصفیه واعتقاد وایمانی وعائله رابطه‌سنی تقویه ایچون لازم اولان محله تشکیلاتنه فوق‌العاده یاردیمی ، مظاهرتی ، مشارکتی اولاجغندندر . حقیقت ، مقدما دارالحکمه‌جه تصوراولوندیغی وجه ایله مملکتمزك هرطرفنده محله‌محله ، منطقه منطقه نزاهت اخلاق هیئتلری تشکیل ایله بونلر برطرفدن ضابطهٔ صحیه ، دیکر طرفدن تکلیف

ایتدیکم شکلده بر صحیه تشکیلاتیله توحید مساعی ایتدیریله جك اولورسه فحشـك شمدیکی مخوف وفضله خجالت آور شکلی قالمایه جغی کبی امراض زهرویه وسائر نواقص اخلاقیه مزه قارشی مؤثر چاره لر، مانعه لر تأمین ایدیله جکی شبهه سزدر . ایش بونلری علمی وعملی صورتده دوشونوب میدانه کتیرمکده در . یوقسه بر طاقملرینك یاپدیغی کبی ملتك تأسس ایتمش روحی، اجتماعی مؤسسه لرینه هجوم ایله ییقمق ایچون اوغراشمق، مناقشه لرده بولونمق دکلدر .

هر حالده مثلا بوکون حیدرپاشاده خط بوینده یارواغیارك کوزی اوکنده ، کلهن کچن ارباب وجـدانی خجالت ایچنده براقان ، حیا واستکراه ایله رنجیده دل ایدن (پارس محله سی) کبی فحش یاتاغی اولان یرلری تربیهٔ اسلامیه ایله پرورده اولان روح میلمز البته سومز . حالبوکه ایکن بوکبی یرلر کیتدکجه چوغالمقده در . بونلر بو حالده دوام ایتدکجه ، بزم طرفمزدن عرض ایتدیکم وجه ایله علمی صورتده وتشکیلات داخلنده چالیشمادقجه نه طلاقك اوکی آلنیر ، نه عائله رابطه سی تحکیم ممکن اولور ، نه ده امراض زهرویه نك انتشارینه مانع اولونابیلیر .

دوقتور میلاسلی
اسماعیل حقی

اوروپا حیات اجتماعیه سی

حقنده غربلی بر قادینك غایت مهم بیاناتی

۲

« کائنات ذی حیاتی وجوده کتیرن بوتون مخلوقاتك ارککلریله دیشیلری آره سنده کی فطری تمایل هرکسجه معلومدر . اونك ایچون، افرادندن بر قسمی دیکری اوزرنده تأثیر اجرا ایتمکسزین ، بو ایکی جنسك اختلاطی ممکن اوله بیلیر دیمك ، عبثدر . زیرا روحلرك اوقدر اسراری واردرکه شرحی ، احاطه سی غیر قابلدر . کوز کوزه دکدیکی کبی صاحبلرینك روحنده الفت ، یاخود نفرت حسلری سریانه باشلار . مع مافیه آنی اوله رق ظهوره کلن بو حالات غریبه نك نشأت ایلدیکی علل نفسیه وانقلابات روحیه یی تشریحه صدد یمزك حوصله سی مساعد دکلدر .

بز فرض ایلیلرکه ، ارکك قادین بر آره یه کلیرز ؛ عجبا ایچمزدن بری تمایلات نفسیه سنه غلبه قدرتنی کندنده کوره بیلیرمی ؟ یاخود مادیاتنك اسیری ، معنویاتنك مسحوری اولدیغی بر مخلوقه مربوطیتدن قلبنی منع ایده بیلیرمی ؟

بزده قیزلر برمعتاد عمرلرینك اون ایکنجی سنه سندن اعتباراً ارککلرله اختلاط ایدرك سویشمه یه باشلارلر . ایشته مراهق بولوندقلری دوره یی بوصورتله کچیروب اون یدی یاشنه طوغرو کلیرلرکه کنجلکك غلیانه کلدیکی بو چاغده نفسك آرزولرینه منقاد اولمامق خیلی مشکلدر . حکیملرك فلسفه سی ، واعظلرك نصیحتی بو دورده پك اوقدر مؤثر اوله ماز .

بزده قیز مختلف مجلسلره کیرر ؛ هربرینه مواهب فطریه سی ، اوصافی ، خصائص دیکرینه بکزه مین درلو درلو دلیقانلیلرله معاشرتده بولنور . صوکره ، بو قیز کندیسـنك کوزلی بکنمك ، چیرکیندن ایکرنمك جبلتیله مفطور اولدیغنی کورور . آره دن چوق کچمز ، باقارکه : اندامنك کمالی ، بیقلرینك اعتدالی سببیله فلانه ایچی تیتریور . دها صوکره کورورکه: مکالمه سنده کی طاتلیلق، ملاطفه سنده کی اینجه لك، حرکاتنده کی شوخلق دولاییسیله برباشقه سنه کوکلی یانیور . برمدت کچنجه آکلارکه: جمالی جاذبه لی، وجدانی صاف ، روحی خفیف بولدیغی ایچون بردیکرینك حیرانی اولیور . بر آزده بویله کچدکدن صوکره حس ایدرکه : مدهش ثروتی ، مفرط سخاوتیله برابر پك وفالی اولماسنه دایانه میه رق فلانی سویور . لکن اونك ایچون یانوب یاقیلیرکن فرقنه واریرکه: یانه صوقولوب غرام نشیده لری اوقویان، جمالنده آب وتابی اطرا ایده ایده ملکلرك فوقنه چیقاران یکی بر دلداده سی دهاشایان محبت بولیور .

ایشته قیزجغز بیلرجه بو متخالف هوسانك النده بازیچه اولور ؛ بیلرجه بربرینه ضد مؤثراتك امواجی آره سنده چالقانیر طورور . هم اویله برحالده که : اراده سی الندن کیتمش ؛ عزمنه حاکم دکل ؛ فکری قرارسزلق ، قلبی خلجانلر ایچنده ؛ نظری اصابتدن محروم . شیمدی بوقدر مدهش عواملك تأثیر قاهری آلتنده قالمش عاجز برمخلوق ایچون صاغلام برمنطقك ، یا کبلماز بربصیرتك حکمنه رجوع ایدرك کوزینك اوکنده مناظره ، یاخود قونوشـدیغی کنجلره قارشی طوره بیلمك امکانی عجبا متصورمیدر ؟ هیهات ! بوقیزجغزك روحی ایچون نه کندیسنه ملایم کلن روحلرك قارشیسنده متأثر اولمامق ممکندر ؛ نه ده سوداتك تحکم قهارینه غلبه چاله رق اونی کندی اراده سنه منقاد ایلهمك قابلدر .

عشقك اویله یامان برنفوذی واردرکه : عقلانك بیننده ادراکنی آلیر ؛ حکمایه فلسفه سنی شاشیرتیر . سودازده نك کوزینه نوردن بر پرده کره رك اوکا سودیکنی بوتون نقائصدن آزاده برفطرت نورانور شکلده کوسترر . ذاتاً بونك ایچوندرکه « محبت انسانی هم کور ، هم صاغیر ایدر . » دیمشلر . ایشته اوقیزجغزده معشوقنه باقدقجه کتابهٔ جمالی الك اوفاق شائبه نك تماسندن محافظهٔ نزاهت ایتمش بر صحیفهٔ بیضا کالنده کورور . هیهات ! سـودیکی وجودك ماهیتنه نره دن مطلع اوله بیله جك که اوکا باقیق ایستدیکی زمان رضا کوزندن باشقه سیله

باقیور ! رضا کوزی ایسه ، غضب کوزینك عکسنه اوله‌رق ، بوتون معایبه ، بوتون نقائصه قارشی تمامیله کوردر .

قیزجغز سودا برکانلرینك فورانه کلدیکی ، نفسك هردرلو ضعفه محکوم اولدیغی بردورهٔ حیاتنده ، باقیورزکه ، کنجلردن برقسمنك خوشنه کیدن اخلاقه قاپیلمش ؛ کندیسنی سوروکله‌ین سیلاب ضلاله مقاومتدن عاجز بولونیور . بش اون کیشی‌یی بردن سوییور ، ایچلرندن‌هانکیسنی ترجیح‌ایده‌جکنی بردرلو تعیین ایده‌میور. چونکه آرادیغی محاسنك بروجودده اجتماع ایده‌میه‌جکنی بیلیور . کاشکی او محاسنك یانی باشنده‌کی نقائصی کوره‌بیله‌جك ، یاخود کونك برنده عقلنی باشنه طوپلایه‌رق هوسانه غلبه چاله‌جغی اقتداری اولایدی .. نره‌ده ! بوسبوتون عکسنه‌اوله‌رق کوروپورز که: کیمیسنك اطوارینه، کیمیسنك مزایاسنه قاپیلدیغی دلیقانلیلر یوزندن بدبخت‌اولمش ، آرامنی غائب ایتمش . اونلری کورمدکجه قابل دکل ، طوره‌میور. عجباقیزجغز عمرینك بودوره‌سنده ، بو ، هجرانك پایانسز آلامی ، قلبك خفقانی ، اعصابك هیجانیله محاط اولان اك‌مشکل ، اك مضطرب دوره‌سنده فکر تارماریغی ، بصیرت پریشانی طوپلایه‌بیلیرمی‌که ، حقیقی‌خیالدن، رشادی ضلالدن ، صمیمیتی تصنعدن ، زاهقی لوثدن آییره‌بیلسین ؟

بلانك بویوکنه باقیك‌که : قیزجغزك دماغده ملکهٔ تفکر براقایان، اك متین عزملری رخاوته دوشورن بو یاشده اوغرادیغی فلاکتلر یتیشمیورمش کبی ، ارککلر اولدقلرندن بوسبوتون باشقه کورونه‌رك، نفسلرینه کومه‌کومه فضائل ، ییغین‌ییغین مفاخر اسناد ایدرك‌زاواللی‌یی برقات دها چیلدیرتیورلر !

أوله‌جك ارکك دورتجربه دیدیکمز زمانی کچیردکن بوتون نقائصنی ، بوتون معایبنی نشانلیسنك‌نظرندن صاقلامق ایچون‌مراجعت ایتمدك واسطه براقماز ، هر وسیله‌دن ، هر حیله‌دن اویله برصورتده مستفید اولورکه : قارشیسنده‌کی قیزه‌بونك اك اوفاق برقصورینه‌اطلاع قابل اولاماز . ذاتاً بیچاره‌نك کوزینه ایکی قاتلی بر پرده کریلمش که برنجیسی او سویلن مخلوقك سویلمز طرفلرینی کوسترمه‌ین پردهٔ محبت ؛ ایکنجیسی‌ده یالکز محاسنی کوسترن پردهٔ ریا وتصنعدر .

بز نه قیزلر کوردك‌که : ابلیس دلیقانلیلر درلو وسائط اغفال ایله ذهنلرینی چله‌رك کندی هوسات نفسانیه‌لرینی یاتیشدیردقدن صوکره باشلرینی آلوب کیتمشلرده بو زواللیلر طالعلرینه آغلایورلر، یوزلرینی کوزلرینی یولیورلر ، کندیلرینی سورو سورو ناموسسزك النده براقان بو درلو حریته لعنت اوقویورلر .

أوت ارککلرك بو خصوصده‌کی اضلالی اسکیدن بری مشهوردر. حق انکلیز شاعر حکیمی شکسپیرك بر سوزی بوتون اوروپاجه استشهاد ایدیلن امثال صیره‌سنه کچمشدر . شاعر اثرلرینك برنده دیبورکه : « ارککلر دائما یالانجی ، هرزمان آلدادیجیدر . » ایشته بومثل، یوزندن نقاب‌عفتی قالدیران، بهیمی برحیات ایچنده‌یووارلایوب کیدن بو کونکی آوروپاده پك صیق ایراد اولونور . مع‌مافیه انکلیز شاعرینك سوزی اك زیاده قیزلرك آغزنده دولاشیر ؛ هم‌ده کنجلر طرفندن کندیلرینی ستایشده. پك ایلری کیدلدیکی زمان‌لطیفه طرزنده اونه‌کی نادرین‌مخلوقدن زیاده‌حاکم اولماسه‌یدی، خصوصیله کندی‌نفسانی آرزولرینی تسکین ایچون دها مساعد موقعده بولونماسه‌یدی ، اوده عشقدن قادین قدر نصیبه‌دار تأثر اولوردی .

ارکك بر چوق قیزلرله معاشرتده بولونورکه یاشلری ، حسنلری، جاذبه‌لری ، عرفانلری باشقه باشقه سویه‌لرده‌در . اولا ، بلنی اینجه ، اوموزلرینی کنیش، اللرینی‌لطیف کوره‌رك‌برنجیسنه قاپیلمقدن‌کندیسنی آله‌ماز . صوکره ، قاره کوزلو ، پنبه یناقلی ، کور صاچلی ، طوپ چهره‌لی دیبه ایکنجیسنی بکه‌نیر . دها صوکره جلدینك یوموشاقلغی، دیشلرینك انتظامی، سیماسنك آب وتابی سببیله اوچنجیسنه میل ایدر. دها صوکره یال وبالی ظریف ، ملاطفه‌سی لطیف ، مجلسی خفیف بوله‌رق دردنجیسنه کوکل ویرر. الحاصل فرط ذکاسندن ، عرفانندن، ادبیاتده‌کی‌احاطه‌سندن دولایی بشنجیسنه؛ سسنك کورکلکنه،نغماتنك انسجامنه، کمان، پیانو کبی‌سازلرده‌کی مهارتنه حیران اولوب آلتنجیسنه ؛ کوزل کینمسنی، ایی سوسلنمسنی بیلدیکی ایچون یدنجیسنه... خلاصه، دها بر چوقلرینه صیره ایله تمایل ایدر طورور .

ارککلرك آره‌سنده اویله‌لری‌ده کورولورکه شبابه خاص اولوب هرکنج قیزده بولنه‌بیله‌جك اوصافه انجذاب ایدرلر . زیرا طفولیت وبلوغ دوره‌لریله بو دوره‌لری تعقیب ایدن برقاچ سنه‌نك کرك‌وجود بشر اوزرنده ، کرك بوتون کائنات ذی حیاتك اجسامنده پام باشقه بر تأثیری واردرکه خصوصی‌بر طاقم مزایا وخصائص شکلنده تجلی ایدر. مثلا قیزلرده وجودك کوزه کورونن قسمی حیاتك آب وتابیله ریان اولور ؛ کوکس قاباریر ؛ یال وباله اعتدال کلیر ؛ اطراف بدن مربوط اولدقلری کوکده ایله برلکده تکامله طوغری قوشار ؛ الحاصل عمرك بو چاغنده بوتون اجزای وجود بر برینه رقابت ایدرجه‌سنه تکمل ایدر ؛ هربری خواص مادیه واوصاف عرضیه‌دن حظنی ، نصیبنی استیفا ایچون دیکریله مسابقه‌ده بولنور . هم بو حال یالکز بیاضلره یاخود اسمرلره مخصوص دکلدر . بالعکس بیاض ، اسمر ، قیرمیزی ، صاری ، سیاه هپسنه شاملدر . چونکه چوقلق ، کنجلك چاغلرینك هرعرقده ، هربنیه‌ده آیری آیری خصوصیتلرله تجلی ایدن آثاری واردرکه،دوام‌وشدت‌اعتباریله افراده کوره‌تخلف ایتمکله‌برابر، عمومیدر. شیمدی ، شاید ارکك شبابك بو سویلدیکمز خصائصی مواجهه‌سنده عزمنه ، اراده‌سنه حاکم اوله‌میه‌جق فطرتده ایسه ، جنس دیکره

منسوب افرادك كافه‌سنده‌كی نقائصه قارشی بصیرتی بوسبوتون عمادار اولور ؛ اونلرك اوصافی ، اخلاقی ، اطوارینی تدقیقه ، طبیعتیله ، میدان بوله‌ماز. زیرا غایهٔ آمالی بولنان مزیتلره ــ كه كنجلرك هپسنده موجوددر ــ طاقیلوب قالان كوزلری، دیكرجهتلره انعطاف ایده‌میه‌جكی ایچون ، قصور كوره‌بیله‌جك حالده دكلدر .

هیهات ! عینی هدفه باقان ، كیربیكلرینك تللریله عینی مركزه باغلی بولنان بر نظر ایچون او نقطه‌دن انحراف ایله باشقه بر جهتی كورمك قابل اوله‌بیلیرمی ؟ هیچ، الله برسینه‌ده ایكی قلب یاراتمشمیدر؟

خلاصه، شیمدی‌یه‌قدر آكلامش اولملكز ایجاب ایدركه : بزغربلیلرك تجربه وتدقیق دوری دیدیكمز نشانلیلق زماننده اركك‌له قادینك هیچ بری ایچون دیكرینك قصورینه اطلاع ممكن دكلدر . بناءً علیه صورت رسمیه‌ده عقد ایدیله‌جك نكاحدن اولكی اختلاطلر بونلردن برینك ماهیت اخلاقیه‌سندن اوته‌كنی خبردار ایدرده متشابه فطرتلرك برلشمه‌سنه ، متضاد اولانلرك آیریلماسنه مؤدی اولور ، دیمك خیال محضدر. شاید بحث ایتدیكمز اختلاطلر بو مقصدی كافل اولسه‌یدی، بزم‌ده محكمه‌لریمز عائله دعوالریله طولوب طاشماز ، ازواج ایله زوجات آره‌سنده‌كی مدهش مخاصمه‌لریوزندن حیات بیتیه‌مز بریشان اولمازدی .

شاید نكاحك عقدندن اولكی اختلاطلرك نتایجی ، دمین سویلدیكمز كبی ، اركك‌له قادینك بربرینی طانیمقدن، بربرینك اخلاقنه، اطوارینه تمامیله نفوذ ایتمكدن عجزلرنده قرارقیلسه‌یدی ، ایش بر درجه‌یه قدر اهمیتنی غائب ایدردی؛ بزلرده بونده چوقلق یأس كورمه‌یه‌بیلیردك. لكن سز ، تجربه زمانی دیدیكمز ، نشانلیلق دوره‌لرنده‌كی صفحاتك نه كبی شیلری احتوا ایلدیكنی بیلیورمیسكز ؟

معلومدركه : اركككلركده ، قادینلركده اختلاطدن نصیبه‌لری صیره ایله : رؤیت ، میل ، محبت ، هوس ، دهاصوكره معاشرتدر. ایشته، بزم مملكتلرده جاری عادتلر شوصایدیغمز مراتب واطواری تسهیل ایتدیكی ایچون پك طبیعی برصورتده بربرینی تعقیب ایدرلرده بزلر بوخصوصده نه‌اندیشه‌یه محل كوروروز ، نه‌ده ظهوره كله‌جك عواقبی دوشونورز. یالكز، عادتك وجوده كتیردیكی بوالفته رغماً، ایچمزدن بعضیلری چیقیور ؛ اقوام اسلامیه‌نك حیاتنی تدقیقه ، اونلره خاص اولان اطوار وشئونی تتبعه هوس ایدییور .

بدیهیاتدندركه : اشیادن پك چوغنك ماهیتی آنجق اضدادیله مقایسه ایدیلنجه میدانه چیقار . عالمده نه قدر رذائل واردركه ، حد ذاتنده منفور ومردار اولمقله برابر ، ایشله‌ینلرجه ماهیتی بیلنمدیكی كبی ، هیچ برزمانده دوشونولمز . ذاتاً انسان برشیئك حقیقتنی ، كنهنی آنجق شبهه‌نك، ترددك سوقیله آراشدیرر. بونك ایچوندركه فیلسوفلر « شبهه یقینك ایلك مرتبه‌سیدر » دیرلر . بناءً علیه انسانك مألوف اولدیغی عقیده‌لره ، حركتلره ، عادتلره ، طبیعتلره عائد اولان یقینی صارصه‌جق بر شی بولنمادقجه مادام الحیاة اونلره صاریلیر ، احتوا ایده‌بیله‌جكلری معایبك ، نقائصك كافه‌سندن غافل یاشار .

مدعامزه دلیل اولمق اوزره شونی ایراد ایده‌بیلیرز : انسانلر چوجقلق دوره‌سنده آنالرینك دیلنی قونوشورلر . برآز بویودكدن صوكره ینه عینی لهجه ایله محاوره‌ده ، مخابره‌ده بولونورلر ؛ ترتیب ایتدكلری جمله‌لرك قواعد لسانه مطابق ، یاخود مخالف اولدیغنی هیچ دوشونمزلر . لكن صرفك ، نحوك اینجه‌لكلرینی آكلادقلری كبی ، اوزمانه‌قدر افاده‌لرنده، اسلوبلرنده ارتكاب ایتدكلری خطیئاتی اصلاح ایتمك هوسنه دوشرلر . هله اوقوتدیغی لسانك غوامضنی احاطه ایتمش مقتدر برمعلمه دوشمش ایسه‌لر بوهوسلری برقات دها آرتار. بونكله برابر اویله آكیلمش منشیلر ، اویله طانیلمش خطیبلر كورویورزكه زمان زمان لسان خطالرندن قورتوله‌میورلر . انجق بوحال كندیلرینك علمنه ، فضلنه پك زیاده نقیصه ویرمیور. زیرا اختیار ایتدكلری غلطاتی نظرتأمله آلانلر باقیورلركه هپ الفتك، اعتیادك تأثیریله تكرار ایدلمش، طوغریلغنده شبهه ایدیلوب‌ده املی تدقیقه لزوم كورولمه‌مش پك مشهور كلمه‌لردن باشقه برشی دكل .

أوت ، بویله‌در . انسان شبهه‌یه دوشمدكجه مألوف، معتادی اولان شیلرك ماهیتنی آراندیرمق لزومنی حس ایتمز. بناءً علیه بزغربلیلر عادات واطوار حیاتیه‌مزده‌كی نقیصه‌لری ، قصورلری كوره‌میورسه‌ق ، هیچ برزمان بوكاباقوب‌ده بزم بوتون معایبدن معصوم بولندیغمز معناسی ویرلمك طوغری دكلدر . زیرا نه‌غرب ، نه‌ده‌شرق هیچ برخصوصده كمالی ، یاخود غایهٔ خیالی تمثیل ایده‌مز . ملتلر آنجق حائز اولدقلری محاسن ایله مساوینك هیئت مجموعه‌سی اعتباریله مقایسه ایدلمك ، هربرینك فضیلتی‌ده كمالاتنك نقائصنه رجحانیله تسلیم اولنمق ایجاب ایدر . یوقسه واجب الوجوددن باشقه‌سی ایچون ، بوتون معایبدن بری اولمق احتمالی یوقدر . اوحالده غربك شرقه رجحانی بونك غربلی ، اوته‌كینك شرقلی اولماسندن ؛ یاخود برینك هردرلو نقیصه‌دن برائتیله دیكرینك لوث باطاقلقلری ایچنده یووارلانمسندن دكلدر .

كورویورم كه: ینه برچوق استطرادلر آچه‌رق موضوعمك اساسندن اوزاقلاشدم . معمافیه معذورم . باقیورم كه : سزلر مناقشاتكزه دوام ایدركن غربك هیچ بر اكسیك طرفنی كورمدیككز ایچون كمالاتمزك حقیقتنی ، سزه قارشی حائز اولدیغمز رجحانك اسبابنی اكلامقده صیقینتی چكه‌جكسكز . هم سزلر غربك فضائلیله رذائلنی آیرمامقده دوام ایتدكجه نه او فضائلدن استفاده ایده‌بیله‌جكسكز ؛ نه‌ده غربی بوتون اقوام شرقیه‌یه حاكم وضعیتنه كتیرن اسباب حقیقیه‌یی كوره‌بیله‌جكسكز .

آرتیق آکلادیکزکه : غربده شرق کبی ایمش، ایی طرفلریده وارمش ، فنا جهتلریده . اویله ایسه شهرتلری دنیایی طوتان ، علملری سایه‌سنده کوکلره ، دکزلره تحکم ایدن غربلیلر ناصیل اولیورده نقصانلرینی اصلاحه یاناشمیورلر ، دیه حیرته دوشمیکز . چونکه بونلر صرف الفتك ، عادتك تأثیریله اونقصانلری کورمیورلر . شاید مألوف بولندقلری حالاتی برده اضدادیله مقایسه ایتمش ، یاخود بر طرفدن وقوع بوله‌جق اخطار اوزرینه اوحالاتك مؤدی اوله‌جغی عاقبتلری نظر انتباهه آلمش اولسه‌یدیلر ، البته خطالرنده اصرار ایدوب قالمازلردی . زیرا کوریورسکزکه بونلرك فکری بر حدده طورمق ایسته‌میور ؛ همتلری ، عزملری ایسه هیچ بر غایه ایله قناعت ایتمیور . ذاتاً قباحت الفتك ، عادتك تأثیریله کندیسنده‌کی مساوی‌یی کوره‌میلرده دکلدر؛ بوتون مسئولیت اوآدمه‌راجعدرکه اللهدن باشقه‌سنك‌ده خطادن منزه اوله‌بیله‌جکنه قائل اولور؛ یاخود دیکرلرینه باقارکن نظرتدقیق ایله ، نظر انتقاد ایله باقماز . زیرا بوحالده بولونانلر، دمینده سویلدیکمز کبی ، مضر ایله مفیدی ، چیرکینله کوزه‌لی آییره‌مایه‌جقلرندن اصابت رأیدن محروم اولورلر ؛ هیچ بر زمان طوغری بر یول طوته‌مازلر .

غالبا یکیدن استطرادلره صاپدم . هایدی صددیمزه دونه‌لم . بزده تجربه زمانی دیدیکمز نشانلیق دوره‌سی آیلرجه ، حتی سنه‌لرجه امتداد ایدر . بو دورده کنجلر ، مألوف اولدیغمز عادت ایجابی اوله‌رق ایستدکلری کبی معاشرتده بولونه‌بیلیرلر . أوت ، نشانلیلقلری شایع اولدقدن صوکره هرخصوصده زوج ایله زوجه کبی یاشامق صلاحیتنی حائزدرلر . بناءً علیه مکتوبلر ، هدیه‌لر ، بوسه‌لر ، معانقه‌لر تعاطیسی کبی محبتك « تجربه‌نك دکل » بوتون احکامنی انفاذ ایتمکله‌ده قانع اولمایه‌رق حدود امکانك صوکنه قدر واریرلر .

قوموینزم وادیان

٤

بولشه‌ویزمك اساسی اولان « قارل مارقس » فلسفه‌سی غایت یوکسك ودقیق بر ایده‌آل، خیال بر « سئلر » ایچون بوتون معناسیله کوزل بر خیالدر . فطرت وطبیعته مغایر اولدیغی حالده ، بو اسرار انکیز مسلکك طبیعیوندن کچینلر طرفدن ایلری سورولمه‌سی چوق غریبدر .

یهودی « مارقس » ك تعلیماتی اساس اعتباریله مادی ومعنوی دنیاده موجود اولان شیلری ییقوب یاقدقدن ، کرهٔ ارضده بولنان آثار عمران ومدنیتدن هیچ بر شی براقیوب تخریب ایتدکدن صوکره موهوم بر تجدد میدانه کتیرمکدر .

اك بویوك واك مشهور اسلام علماسندن شیخ جمال الدین افغانی حضرتلری، بوندن تمام یاریم عصرمقدم یازمش اولدیغی « نشر النیشرین » نام اثرنده ، قومونیستلرك استیلا وتخریباتی بشرك انقراضی ایچون مبداء اولاجغنی غایت آچیق صورتده بیان ایتمشدر .

قرآن عظیم الشان دخی سورهٔ اسری‌ده « وقضینا الی بنی اسرائیل فی الکتاب لتفسدن فی الارض مرتین » الی آخره « ولیتبروا ماعلوا تتبیرا » بویورولمشدر .

ایشته روسیه‌ده بولشه‌ویزم استیلاسی تخریباتی بو کون هرکسك کوزی اوکنده‌در . دورت عصردن بری دوام ایده‌کلمکده اولان چارلغی کوکندن قوروتدی . « وکذلك نولی بعض الظالمین بعضاً بما کانو یکسبون » سری تجلی ایده‌رك ، اوچی بوجاغی اولمایان او کنیش روسیه باشدن باشه تخریب اولندی ، بولشه‌ویکلر آثار عمران ومدنیتدن هیچ برشی براقمایه‌رق خاك ایله یکسان ایلدیلر . میلیونلرجه انسانلر ، حتی حیوانلر دیار عدمه کوندریلدی . جبر وشدتلر ، انواع بهانه‌لرله اعداملر ، صنعی آجلقلر ایله بوتون روسیه‌ده ، بالخاصه مسلمانلر ایله مسکون ولایاتك حدی حسابی اولمیان انسانلر اتلاف اولندیغی کبی ، حیوانات موجوده‌دن یوزده طوقسانی تلف اولدی . بو فجایع بو کون بر امر واقعدر . هیچ کیمسه بونلری انکار ایده‌من . « تروچکی » دها ۱۹۱۷ سنه‌سنده روسیه مملکتنی تمامیله تخریب ایده‌رك صوك قاپوینی قاپایوب چیقه‌جغنی ، کیمسه‌یه آچیله‌جق قاپو براقیه‌جغنی آچیقدن آچیغه سویله‌مشدی . او زمان غزته‌لر بو سوزه ایجاب ایدن معنالری ویرمشلردی .

قومونیزم اساسی ، یالکز روسیه‌یی تخریب ایتمك دکلدر . شرقاً وغرباً ، شمالاً وجنوباً بوتون جهانی تخریب ایتمکدر . بو مقصده وصول ایچون قورولان پلانلری ، تنظیم ایدیلن پروغراملری غایت کیزلی طوتمقده‌درلر . بر مدت تخریبات اجرا ایتدن صوکره بر مدت قانونی بر حیات دوره‌سی کوستره‌جکلر ، مساوی حقوقدن ، فلاندن بحث ایده‌جکلردر . بعضاً صاغه کیدر کبی کوستریشلرده اولاجق ... دیکر طرفدن مقتدر آدملر واسطه‌سیله کیزلی پروپاغاندا تشکیلاتی دوام ایده‌جك؛ بوتون جهانی پروله‌تاریه دیکتاتورلغی آلتنه آلاجقلر . بوتون جهانده هیچ بر دین وعقیده براقمامق، هرطرفده یالکز قومونیزمی حاکم قیلمق ایسته‌یه‌جکلردر .

فی الحقیقه بو کون روسیه‌ده دین نامنه هیچ بر شی براقادیلر .

بوتون دینلره اڭ مدهش ضربه‌لر ایندیردیلر . بالخاصه اسلامیت چوق بویوك فلاكتلره ، تهلكه‌لره معروض قالدی .

اعتراف ایتمك لازمدر كه روسیه‌ده بولشه‌ویكلر مقصدلرینه نائل اولدیلر واولیورلر. بوكونكی حاله نظراً روسیه‌ده تاتارلرك آتیسی قارا كلقدر.

بولشه‌ویكلر قانوننه كوره هیچ كیمسه كندی چوجقلرینه ۱۸ یاشنه قدر دین تعلیم ایتمك حقنه مالك دكلدر . ۱۸ یاشندن صوكره چوجق آرزو ایدرسه كندیسنه خصوصی صورتده دین تعلیم اولونه‌بیلیر. بوقانون تماميله موقع تطبيقه وضع اولنمشدر. دینی مدرسه ، دینی مكتبلر تماماً قاپانمشدر . او درجه‌ده كه بر آدم كندی خانه‌سنده دخی كندی چوجغنه دین تعلیم ایده‌من. ایدرسه مسئولدر. ایشته بوقانون روسیه‌ده اسلامیتی تماميله محو ایده‌جكدر وایتمكده‌در . روسیه‌ده اوفا محكمهٔ شرعیه‌سنه تابع آلتی بیك محله امامندن ، سكز یوزی متجاوز محله‌سی امامسز قالمش ، بش سنه ظرفنده بیكه قریب محله آچیق قالمشدر .

« اورتودوقس » مذهبی دخی تهلكه‌ده‌ایسه‌ده اونك ایچون خلاص امكانی واردر . زیرا اسكیدن بری عمومیتله صوك درجه متعصب بر ملتدر ، هرنه‌قادار آنلرك دخی دین تعلیم ایده‌جك مكتبلری مسدود ایسه‌ده ، روسلرك منورالافكار اولان قسمی اسكیسندن زیاده متانتله دینه تمسك ایده‌رك ، بولشه‌ویكلرك قانونلرینه رغماً خانه‌لرنده اولادلرینی دینی روحده تربیه ایتمكده‌درلر . بولشه‌ویكلرك برچوق كلیسالری سد ایتملرینه رغماً الده قالان كلیساله دوقتورلر ، آووقاتلر قوشه‌رق خلقه تلقینات دینیه‌ده بولونمقده‌در .

سیمپولاتینسكی‌ده شیوالوف نامنده بر دوقتور ، بلدیه دوقتورلغندن استعفا ایدرك اورادهكی كلیسایه پاپاس اوله‌رق كیرمشدر . برچوق آووقاتلرك‌ده بو صورتله تبدیل مسلك ایتدكلری كورلمكده‌در. ممالك اجنبیه‌ده‌ده روسلرك سورو سورو پاپاسلری واصحاب ثروتی واردر . بونلر فرصت كلدیكی كبی روسیه‌یه عودت ایده‌جكلر ، هربری اقتدار واختصاصی دائره‌سنده مالی ایله ، جانی ایله اورتودوقس مذهبنك احیاسنه چالیشه‌جقلرینی محقق امید ایدییورلر . تاتارلرك ایسه ، اویله بر فرصت زماننده مع‌التأسف نه‌دینی مدرسه اعمار ایده‌جك اغنیاسی ، نه‌ده دین تعلیم ایده‌جك علماسی ، هیچ بری بولونمایه‌جقدر .

روسیه بوكون برخرابه ییغیندن باشقه برشی دكلدر. بولشه‌ویكلر روس دولتنی ، ملتنی ، حكومتنی، دیننی ، ثروتنی، دها نه‌سی وارایسه هپسنی محو ایتمشلردر . بوندن صوكره بولشه‌ویكلرك مقصدلری عیناً روسلرك باشنه كتوردكلری فلاكت وتخریباتی آوروپالیلرك‌ده باشنه كتیرمكدر وكتوره‌جكلرینه‌ده قناعت كامله‌لری واردر. بوكون آوروپاده جریان ایتمكده اولان وقایع تعقیب ایدیلیرسه كورولوركه مغرور انكلیزلرك‌ده عاقبتلری وخیمدر. صاتیلق وجدانلرك بیاسه‌یه چیقاریلش اولدیغنی آرتق كتم ایده‌میورلر. ایمانمز اویله‌دركه جناب قادر ذوالجلال اسلامك اڭ بویوك دشمنی اولان انكلیزلرك‌ده نیتلرینه وعملرینه كوره جزاسنی ویره‌جكدر « فلولا اذ جاءهم بأسنا تضرعوا ولكن قست قلوبهم وزين لهم الشيطان ما كانوا يعملون . فلما نسوا ما ذكروا به فتحنا عليهم ابواب كل شئ حتى اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة فاذا هم مبلسون . » مادام‌كه روسلرك آلمانلرك باشلرینه‌كلن فلاكتلری كوزلریله كوردكلری حالده ینه او شقاوت ، اوسفك دماء ، اوظلملرنده دوام ایدییورلر؛ البته جزالرینی بوله‌جقلردر. مقتضای عدالت الهیه بویله‌در.

بولشه‌ویكلرك بو صورتله ادیانه وبالخاصه دین مبین اسلامه تسلطلرنده‌ده كیم‌بیلیر نه‌حكمتلر واردر . صوك سنه‌لرده اسلامیت ایله هیچ علاقه‌سی اولمایان برطاقم كیمسه‌لر ، حتی برچوق اسلام دشمنلری اسلامیت پرده‌سنه بورونه‌رك ، ظاهراً دینی مدافعه ایدركبی كوزوكه‌رك تاتارلری اضلاله باشلامشلردی . برچوق ساده‌دللری اغفاله موفق‌ده اولمشلردی . شیمدی ایسه حریت بهانه‌سیله كفریات مكتومه‌لرینی اظهاره باشلادیلر . شوصورتله ضعیف الایمان اولانلر، طبیعتیله آرادن چیقه‌جقلر ، خالص ومخلص مسلمان اولانلردن ، ایمان كامل ایله معتقد ومؤمن بولونانلردن آیریله‌جقلر ؛ « ما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب ... » نص جلیلنك سری ظاهر اوله‌رق، مسلمانلرك خالصی ایله منافقی، ایسی ایله كوتوسی آیریله‌جقدر.

عبدالرشید ابراهیم

دونمه‌لر حقنده

دونمه‌لرك توركلك ومسلمانلقله علاقه‌لری اولوب اولمادیغنه دائر بو هفته‌یوی غزته‌لرده خیلی یازیلر یازیلدی . بو نشریاته سائق اولان ، محمد قره‌قاش زاده رشدی بك طرفندن بویوك ملت مجلسنه واعضالرینه تقدیم ایدیلن عریضه‌در . بو عریضه‌یی اولا آنقره‌ده چیقان « یكی كون » غزته‌سی نشر ایتمش واستانبولك اكثر غزته‌لری‌ده اوندن نقل ایتمشدر . مكتوبك صورتی شودر :

« هرطرفدن استیلایه معروض ومهیای انقراض قالمش اولان وطن وملتی قورتارمق خصوصنده باشده بویوك غازیمز اولدیغی حالده سزلر كبی مقدس ذواته بوتون صمیمیت روحله خطاب ایدرك معروضاتده بولونیورم :

ملی مفكوره دینیلن عمومی موضوعكزی تشكیل ایدن اساسلرك اڭ برنجیسی مادیات ومعنویاتی متجانس اولان سزلره بومقدس یولده ظهیر اولاجق یول آرقاداشلریكزك ـ كه ملتدر ـ دخی مادةً ومعناً متجانس اولملری لازم كلیر. بونك ایچوندركه ملیت دستور ومفهومنی قبول ایتدیكز. توركلك روحنك انكشافی ایچون اوجاقلر آچدیكز ، رساله‌لر ، كتابلر یازدیكز . معارف پروغرامنی او صورتله تنظیم

ایدییورسکز . قاپیتولاسیونلری او مقصدله قالدیردیکز ، شرکتلر مستخدمینی ومعاملاتی حقنده‌کی قرارلریکز ، هروکالتك وجهۀ اداره وحرکتی هپ تورکلکك مستقبل رفاه وسعادتی غایه‌سنه متوجه ومعطوف کورونویور وینه بونك ایچوندرکه اسلام اولدیغی حالده غیر تورك ذهنیتی طاشییان آرناود و عربلری بیله حدود ملی داخلنه قبول ایتمه‌یورسکز . بونده پك حقلیسکز . چونکه هرملت بواساسلر اوزرنده ملیتنی وسعادتنی قورتارمشدر . عصر؛ ملیت عصریدر . دین؛ وجدانی برمسئله اولدیغی کبی هرکسك روحنده‌کی عقیده‌یی اولچه‌جك برمقیاس مادی اولمدیغندن آرتق بوکبی غیر مرئی ، مخیل وموهوم قوتلره اعتماد ایده‌رك تشریك مساعی ایدیله‌مدیکندندرکه مادیات ومعنویاتی ابا عن جد معلوم اولان ملی کتله‌لر مسند اتخاذ ایدیلمشدر . بوکتله‌لر ایچنده مرائی وساخته‌کار فردلر بولنه‌بیلیر ایسه‌ده کتلۀ اساسیه‌یی صارصه‌جق برتأثیر اجرا ایده‌من . بوکبی ساخته فردلرك بیله ماهیتی تحقق ایدنجه اونی تجرید ایتمك ، وحدود کتلۀ ملیه خارجنه آتمق حکومت ایچون بر وظیفه‌در . اکر بو یالانجی کسوه‌یه بورونمش اولانلر بیکلرجه افرادن متشکل اون بیکلرجه بریکون وکتله تشکیل ایدرسه هیچ شبه‌سز دکل یالکز بروکالت ویاهرهانکی بر بولیس دائره‌سی طرفندن تدقیق ایدلمك ، طوغریدن طوغری‌یه عموم وطن وملتله علاقه‌دار اولان بیوك ملت مجلسنجه مستعجل واهم اولارق نظر دقته آلنمق لازمدر . ایشته هرشیدن اول تحقق لازم کلن مسئله : ایکی اوچ عصر اول اسپانیانك انکیزیسیوننده قاچوب تورکلرك جناح شفقت وحمایتنه التجا ایتمش وبالآخره برمسئلۀ سیاسیه جرمیله متهم اولان رئیسلرینك تلقیناتیله ساخته اوله‌رق اسلامیت نام وکسوه‌سنه بورونن سلانیك دونمه‌لریدر . اوچ قسمدن عبارت اولان بو دونمه‌لر اصلاً وعرقاً یهودی اولمقله برابر روحاً ووجداناً دین اسلامله برعلاقه‌لری یوقدر . دیکر یهودیلر کبی ایکی اوچ عصردنبری تورك واسلاملرله قطعیاً اختلاط ایتمیه‌رك کندی جماعتلریله ، آیین ووجدان خصوصیلریله عن جماعةٍ یشایه کلمشلردر .

سابق عثمانلی حکومتی زماننده صورت رسمیه وظاهره‌ده اسلامیتی قبول ایتدکلرندن بونلر اسلام جامعه‌سنه قید ایدلمش واوصورتله تلقی ایدلمش اولدقلرندن بونلرده زمان ومحیطك تعصبندن قورقه‌رق محل محل ، جشید جشید رنك وقیافتلرده کورونه‌رك اسلاملری آلداته کلمشلردر . بیك درلو ریا وساخته طور وقیافتلرله بیوك تورك کتله‌سی آراسنه صوقوله‌رق پك چوق ثروت قزانمشلر ، مملکتك بیوك تجارت واقتصاد نقطه‌لرینی اله ایده‌رك مهم ومهلك بر عامل اوله کلمشلردر . بناءً علیه تورکیا بیوك ملت مجلسی ، ملیت اساساتی اوزرینه چیزمکده اولدیغی پروغرامنده وبالخصوص ماکدونیاده‌کی تورکلرك مبادله‌سنی اجرا ایتدیکی شو زمانده آرتق بو دونمه‌لر مسئله‌سنی‌ده قطعیاً حل وتصفیه ایده‌رك ملتی تردد وشبهه‌دن قورتارملی ، اجتماعی واقتصادی بنیه‌یی تهلکه‌دن خلاص ایده‌رك اصلاح ایتملیدر .

حکومت مبادله‌یی تورکلره حصر ایتمشدر . اسلام اولان آرناوودلری بیله قبول ایتمه‌یور . موجود غیر تورکلری بیله مملکتك مختلف محللرینه سرپیور ، طاغیدییور . بوندن مقصد تورکلکی مادةً ومعناً متجانس برشکله صوقمقدر . حالبوکه دونمه‌لر ، تورك دکلدر . چونکه تاریخاً مثبت اولمقله برابر شمدی‌یه قدر کندیلرندن باشقه برعنصرله آشیلانوب اصطفائی قبول ایتمه‌مشلردر . دونمه‌لر مسلمان دکلدر؛ چونکه عصرلرجه محیطلرنده یاشادقلری سلانیك مسلمان تورکلرنجه معلوم اولدیغی کبی بنم کبی عینی عرقدن کلمش پك چوق ناموسلی منور کیمسه‌لرك اقرار واثباتلریله‌ده ثابتدر .

اوحالده سزه صمیمانه خطاب ایده‌رك صوریورم : ای تورکلکك استقلال وسلامت وسعادتی ایچون هر درلو وارلغی فدادن چکینمه‌ین بیوك ملت مجلسی اعضای کرامی ! بونلر ایچون نه دوشونیورسکز؟ مبادله ایده‌جکمیسکز ؟ خصوصی مبادله اصوللریله بونلرك تکرار متکاثف بر طرزده استانبول ، ازمیر ، بروسه کبی مملکتك اقتصاد قپولرنده بویابانجی ، ذکی کتله‌نك ساخته اسلام وساخته تورك نقابلریله پرآشوب قزانمه‌لرینه مساعده ایده‌جکمیسکز؟! دونکی حرب جبهه‌لرنده چارپیشیرکن خارجدن آناطولی‌یه کلن هرشخص حقنده تحقیقاتده نه‌قدر متعصب وتدقیقکار طاورانیوردیکز . هله جبهه‌لرده‌کی اردولر وقطعات عسکریه بوخصوصده نه‌قدر متیقظ وحساس ایدی ؛ آرتق عسکری ظفر استحصال ایدلدی دییه بوتیقظ وحساسیته لزوم قالمدیمی ؟! مادامکه حیات مجادله‌در ؛ اجتماعی ، اقتصادی ، اخلاقی ، بنیه‌وی ، سیاسی ، حاصلی حیاتی مسائلك جمله‌سنده حساس ومتیقظ بولونمق لازمدر .

کندی قانکزدن ، کندی دینکزدن اولمیان بواسکی ملتجیلری یاحدود ملی خارجنده براقه‌کزی ویاخود بونلری تثبیت ایده‌رك ، عادتا تمغالایه‌رق مملکتك هرطرفنه طاغیدوب برقانون مخصوصله تورك عائله‌لریله اختلاط واصطفالرینی تأمین بیورمه‌کزی تکلیف واسترحام ایده‌رم . بویله‌لکله صاف ونزیه تورك کتله‌سنی تردد واشتباهدن قورتارمقله برابر حقیقی تورکلکه التحاق فکرینی اونه‌دن بری مفکوره ایدینن بنده‌کز وامثالی دونمه‌لك نام ملوث وشائبه‌سندن قورتارمکزی وبو صورتله چیزمکده اولدیغکز یکی تورك تاریخنه برفصل مخصوص علاوه بیورمه‌کزی نیاز واستدعا ایلرم . اولبابده امر وفرمان بیوك ملت مجلسکزکدر .»

دونمه‌لرك تورکلرله اختلاط واصطفاسنی صمیمی صورتده آرزو ایدن منورلر نامنه

محمد قره قاسم زاده رشدی

یکی کون غزته‌سی بو عریضه‌یی درج ایدرکن دونمه‌لر حقنده شو معلوماتی‌ده ویرمشدر :

ایکی بوچوق عصر اول ازمیرده‌کی موسوی افرادندن (ساباطای‌سه‌وی) اسمنده‌بری، ازمیر یهودیلری آره‌سنده (دینی تجدد) نامنه‌براختلال ایقاع ایتمشدی. طاووق تجارتی‌ایله اشتغال ایدن برعائله‌نك چوجغی‌اولان (ساباطای‌سه‌وی) نك بوحرکتی حکومتك نظر دقتنی جلب ایتدی وکندیسنی تحت نظارته آلدی.

بالآخره ادرنه‌ده واستانبولده بر خیلی کزدکدن صوکره سلانیکه کیدن (ساباطای‌سه‌وی) عینی‌شیئی اوراده‌ده‌یاپدی، وکندیسنه برچوق‌طرفدارلر قازاندی. شوقدرکه بوطرفدارلر ایله علیهدارلر آره‌سنده مضاربه درجه‌سنه واران مناقشه‌لر باشلادی. حکومت وضعیتی اصلاح ایچون (ساباطای سه‌وی) یی دردست ایتدی. کندیسی محفوظا او زمان پادشاه اولان ودیمتوقه جوارنده آو یاپان محمد رابعك نزدینه کوتوریلدی. ساباطای سه‌وی محمد رابعك حضورینه چیقنجه بوتون طرفدارانی‌ایله برلکده مسلمانلغی قبول ایتدیکنی سویله‌دی. واوزماندن بری ساباطای سه‌وی ایله اهتدا ایدن افرادینه (دونمه) دنیلدی. (ساباطای سه‌وی) ، بالآخره سیاسته اشتغال ایتدیکی ایچون قره‌طاغده (اولکون) اسکله‌سنه نفی ایدلمش واراده وفات ایتمشدر. (دونمه) تعبیری اوزماندن بری قالمشدر. بویوك ملت‌مجلسی اعضاسنه توديع ایدیلن عریضه، طاشیدیغی امضایه نظراً بونلردن‌بری اولان قره قاش زاده رشدی بك طرفندن ویریلمکده‌در.

***

«وقت» غزته‌سی بومکتوب مناسبتیله شو مطالعه‌ده بولونیور :

قاراقاش‌زاده رشدی‌بکك آنقره‌ده‌کی تشبثنه عائد نشریاتی کوره‌ن برقارئمز، دون بزه، ماهیة بوکا بکزر، فقط آتنه‌ده واقع اولمش بر تشبثدن خبر ویرمشدر. ویریله‌ن بومعلوماته نظراً آتنه‌ده تشبثی یاپان یونان مجلس مبعوثانی اعضاسندن مصطفی افندی‌در وغوناتاسله واقع‌اولان برملاقات‌ایله باشلامشدر. استانبولده فائق بك اسمنده بر ذاتك قاش پدری اولدیغی سویله‌نن بو مصطفی افندی، غوناتاسله واقع‌اولان ملاقاتنده مبادله احکامنك تورك وروملره منحصر قالماسنی ایسته‌یور، وبونك ایچون رشدی بکك بویوك ملت مجلسی اعضاسنه توزیع ایتدیکی بو عریضه‌ده سرد ایتدیکی اسبابی ایله‌ری‌یه سورویور. یعنی کندیلرینك نه تورك ونه‌ده مسلمان اولمادیغنی ادعا ایده‌رك مبادله‌دن خارج بیراقیلمالری لازم کله‌جکنی ادعا ایدییوردی. بو ادعاسنی‌ده معاشرتلرینك عینی موسوی معاشرتی وحرثلرینك تماماً موسوی حرثی اولدیغی ادعاسیله توثیق ایده‌رك دییوردی‌که :

— آوچی سلطان محمد جدیمز ساباتای سه‌وی‌یه جبراً اسلامیتی قبول ایتدیرمشدر، حالبوکه اوروحاً واعتقاداً موسوی‌ایدی وموسوی‌قالدی. اونك احفادی‌ده عینی اعتقاد وروحی طاشیمقده‌در. اسملریمز مسلمان اسمیدر وفقط روحمز تماماً موسویدر ...

غوناتاس، مصطفی افندی‌نك بومراجعتی اول‌امرده آراسنده‌کی دوستلغه بناءً حسن تلقی ایتمش ومسأله‌یی مجلس وکلاده موضوع بحث ایتدیرمه‌یی وعد ایتدیکی کبی وعدینی‌ده یرینه کتیرمشدر. فقط یونان‌ناظرلری، بونلرك یونانلیلق ایچون مبادله‌یه تابع حقیقی تورك عنصرندن بیك قات زیاده مضر اولدقلرینی بیان وکندیلرینك محقق مبادله‌یه تابع طوتولمالرنده اصرار ایتمشلردر.

بوندن برمدت‌اول یونان‌غزته‌لرینك‌بویله براستقنا مراجعتندن بحث‌ایتدکلری تلغرافلرله‌ده خبر ویریلمشدی.

***

بومکتوبك استانبولده‌کی تأثرلری حقنده ایلری غزته‌سی‌دییورکه :

« محررلرمزدن بریسی رشدی بکك درج‌ایتدیکمز عریضه‌سیله همشهریلری آراسنده تولید ایتدیکی تأثیرلری‌ده آکلامق ایچون باغچه قاپی، سلطان حمام طرفلرنی‌دولاشمشدر. کنیش جامکانلی، پارلاق‌لوحه‌لی مغازه‌لرك برنده رشدی بکك اوغوللریله‌ده کوروشدیکی زمان بوتأثیرك پك منفی بر رنك آلدیغی وحتی بعضیلرنده کین‌وعداوت حد اولونه‌جق‌قادار دەرینلەشدیکی مشاهده ایدیلمکده‌در. بوتون بو ذوات رشدی بکك حرکتنی تأسف وتأثرله قارشیلامشلر وبابالرنده‌کی فکره هیچ برصورتله اشتراك ایتمه‌دکلرینی سویله‌مشلردر.

رشدی بکك بویوك اوغلی محمد بك « سلانیکلی » عنوانیله یاد اولونان هیئتدن اوزون، اوزون بحث ایتمش، یکی کنجلرك کندیلرینی تورکلکدن آییرمادقلرینی، کندیلرینك‌ده هرکس قادار [اسلام] اولدقلرینی - مسلمان یرینه اسلام دیمك‌اونلرك شیوه‌سی‌اقتضاسندندر. - آکلاتمش وباباسنك حرکتی حقنده : - بو برآنارشی‌در ! دیمشدر.

— کیمك آراسنده آنارشی، سلانیکلیلر آراسنده‌می ؟ دیه محررمز صوردیغی زمان :

— خایر، خایر، تورکلك آراسنده ... دیه استعجالله ایضاح ایتمش وصوکرا لطیفه ایله قاریشیق :

— أوه‌ت، تورکلرله سلانیکلیلر آراسنه تفرقه صوقمق اعتباریله خیانت وطنیه بیله عد ایتمه‌لیدر ! سوزلرینی‌ده تبسملرله علاوه ایتمشدر.

بوندن صوکرا رشدی بکك مخدومی براز خصوصیت کسب ایدن محاوره اثناسنده سلانیکلیلرله تورکلر آره‌سنه متبارز الك بویوك فرق اولمق اوزره ذهنیت فرقندن، اقتصادی فعالیتلرندن بحث ایتمش، فقط ینه آیریلق اولمادیغی حقنده‌کی ادعاسنه عودتله : «بابامك حرکتی بوتون سلانیکلیلری تمثیل ایده‌من» سوزلرینی تکرارلامشدر.

رشدی بکك دیکر وطنداشلرندن واوجوارده اجرای‌تجارت ایدن ذواتدن دویدیغمزه کوره بوایشده‌ده برقادین پارمانی‌آرامق خطا اولمایه‌جقمش! عریضه صاحبنك بوحرکتی هپ او نازك وبوموشاق پارماغك الهامیله اورته‌یه چیقمش ایمش. »

***

آقشام‌غزته‌سنده، کوپریلیلی شریف امضاسیله‌انتشار ایدن مقاله‌دن:

« بوندن اوتوز بش سنه اول، هنوز مکتب شاکردی ایکن، یول اوغرانم اولان سلانیکده بر ایکی آتشین کنج بنی بر محفله کوتوردی. بنانك قپوسنده « مسامرهٔ شبان » لوحه‌سی آصیلی ایدی.

بومحفل سلانیکلی زمره‌نك مصرفیله ومدنی جسارتیله اووقتك کنجلکنه ایشته آنجق فکر حریت آشیلایوردی. ودیه بیلیرم‌که ۳۲۴ انقلابنك‌برنجی مهد حریتی سلانیکك بو « مسامرهٔ شبان » محفلی اولمشدر.

اسکوبده برنجی علم وعرفان مؤسسی اولان « مکتب ادب » ی مدنی بر شکلده میدانه کتیروب قوصوه کنجلکنه ایلك ترقی وتجدد روحنی زرق ایدنلر سلانیك دونمه‌لرینك عزمکار ومنور کنجلری ایدی. مکتب ادب، تخمینمه کوره، ۳۰۳ سنه‌سنده آچیلمشیدی.

تورك عائله‌لری ایچنده خانملرك حق حرثنی، بلکه برنجی دفعه، سلانیکلی (دونمه) کنج قیزلرك « بش چینار » مسیره‌سنده‌کی سربست ونیم پرده‌دار جولانلرندن دوغمش کیبدر. یالکز بو خدمت « دونمه » دیه تزییف ایتمك ایسته‌نیلن‌زمرهٔ اجتماعیه‌نك تورکلك جامعه‌سنده صمیمی ومعتبر برآغوش اخوت بولمسنه کافی صایلمق لازمدر ! »

***

یومی غزته‌لرك « قره قاش رشدی بك دونمه‌لر حقنده بر استدعا ویرمش، دوغریمی؟» دیه وقوع بولان سؤاللرینه‌قارشی داخلیه وکیلی فرید بك افندی شو جوابی ویرمشلردر :

— رشدی بك آنقره‌یه کلدی، بنی‌ده کوردی. دییورکه «صمیمی اولمق

ایچون دونمه تسمیه ایدیلن سلانیکلیلر تورکلك واسلاملغی تماما بنمسه‌ملیدرلر. حالبوکه بونلر ظاهراً تورکلکه واسلاملغه تمثل ایتمش کوزوکورلر. حقیقتده وضعیت مخصوصه‌لرینی محافظه ایدرلر . بو ریاکارانه بر وضعیتدر . ایچلرنده طبیعتیله متعصب اولانلری واردر . بونلر ایچون تورکلکه ، اسلاملغه حقیقی انقلاب بر عقیده مسئله‌سیدر . حالبوکه بر طاقم منور اولانلری واردرکه اونلرده بلکه عقائد دینیه ایله بر علاقه‌لری اولمادیغی حالده یکدیکرینه تعاون واقتصاداً مظاهرت غایه‌سیله بو مذهبك دوامنی ترویج ایتمکده‌درلر . شو وضعیتی تورکلکك بیلمسی وبوکا کوره دونمه‌لر حقنده خط حرکتنی تنظیم ایتمسی لازمدر . »

بزم عرقزك ایچنه بونلرك قاریشمالری شبهه‌سزکه شایان آرزودر . فقط اختلافی ادامه‌ده اصرار ایده‌جك اولورلرسه اختلاف ، اختلافدر. بو رشدی بکك بر افاده‌سیدر . بو صورتله اورته‌یه یکی بر مسئله‌ده آتلمشدر . شبهه‌سز حکومت‌ده مسئله‌یی تدقیق ایده‌جکدر . »

***

ایلری غزته‌سنك باش مقاله‌سندن : « دونمه‌لر مسئله‌سی دیه اورته‌یه بر شیلر چیقدی . اقتصاداً بزدن یوکسك‌اولان بوانسانلره باغیره « بزده سزدنز ، آیریمز غیریمز اولماسین، آرتق تورك‌واسلام اولارق بزی‌طانی‌یکز» دیورلر . عرق بشقه ، ملیت بشقه . واقعا بونلر بزم عرقزدن دکلردر . فقط بزم ملیتمزه داخل اولمق ایسته‌یورلر. بورایه اولدن بری کلش اولانلری بز تورکلشدیرمکله مکلفز . اونلر آرتق اسکی فنا عنعنه‌لرینی براقوب صمیمی بر صورتده تورك اولمغه باشلامالیدرلر . عکسی تقدیرده کندیلرینه بوراده حق حیات اولامایاجغی طبیعی‌در . انکار ایدیله‌مزکه مملکتمزده بونلرك علیهنه مهم بر تظاهر واردر . بوده صرف کندیلرینك آیری قالمق ایسته‌مه‌لرندندر. اونلر آرزو ایده‌ایدیلر، شیمدی‌یه قدربویله بردونمه‌مسئله‌سی‌قالمامش‌اولوردی.

قره قاش زاده‌نك مبعوثلره کوندردیکی آچیق مکتوبدن مقصدی آکلاشیلیور . سلانیکده مالرینك باشنده بولنان‌بیکلرجه دونمه‌نك یونانستانده قالالری وهجرت ایتدیریله‌ملری . ذاتاً آیلردن بری بونلریونان حکومتنه‌صداقت نامه‌لر کوندره‌رك یونانلی قالمق ایسته‌دکلرینی اعلان ایتمشلردر . منفعتلری‌یونان اولمقده اولان دونمه‌لری بورایه جلب ایتمکده تورك ایچون هیچ بر منفعت تصور ایدیله‌مز . بزی ایسته‌مه‌ینی بزده ایسته‌مه‌ملی‌یز ، اونلر وارسون ادعا ایتدکلری وجهله آتنه‌نك صادق بنده‌لری اولسون .

بز ایچمزده یاشاتدیغمز قسمه باقه‌لم . بونلری تورکلشدیره‌لم . یوقسه سلانیکده‌کیلرك یونانلیلقلرندن دولایی بوراده بولنوبده تورك اولمق‌ایسته‌ینلری فنا بر وضعیته قویمق دوغری دکلدر . ـ صبحی نوری »

***

وقت غزته‌سنك آنقره مخابری یازییور :

« دونمه تعبیری ، مسلمان عالمنده ، بر مهتدینك نهایت‌عمرینه‌قادار معمر اولابیلیرکن صابه‌تای سه‌وی وقیله‌سی هرنه‌دنسه ایکی بوچوق اوچ عصردر بومظهریتی ادراك ایده‌مه‌مش .

بو کون یاستاجیده ، مبعوثلریمزدن کاظم بك وخارجیه‌دن دیکر بر ذات‌ایله اوتوریوردق . قاراقاش زاده‌یانمزه‌کلدی . بزه‌دونمه‌لك حقنده اوزون اوزون معلومات ویردی. هنوز کوچوك ایکن والده‌سنك ناصل قولندن‌طوتارق پدریله دونمه‌لرك عبادت ایتدکلری صالونه کوتوردیکنی، عبادتلرینك طرزلرینی آکلاتدی :

— والدهم بکا «قطعیاً قوزو آتی‌یه ، سنه‌سنده اولورسك . دونمه‌لردن باشقه هرهانکی‌برقادینله اولورسه‌اولسون تماس ایدرسه‌ك مطلقا جهنمه‌کیدرسك. بوعبادتلر حقنده صاقین تورکلره بر شی سویله‌مه . تورکلر صوغان کیدرلر . سن هیچ آجی اولمایان صوغان کوردکمی ؟ » دیردی .

— نیچین قوزو یه‌یوردیکز ؟

— قوزوییوردق، فقطمراسمله! سزدرت‌کوکل مسئله‌سنی بیلیرمیسکز؟

— خایر ...

— قوزویه‌نك موسمی‌واردر: سنه‌ده برکون. ایکی‌آرقداش‌آکلاشیرلر. قرار ویریرلر . قوزو ضیافتی یاپارلر ؛ طبیعی رفیقه‌لریله برابر.. اوآقشام قوزو ینیر . [وقت هیئت تحریریه‌سی بورادن برجمله‌یی طی ایتمشدر .] بونك ثوابی چوقدر. اوکیجه نه‌قادارچوق ثواب‌یاپیلیرسه بوثوابله انسان جنت یولنده‌اوقادار فضله یول آلمش اولور !

کندیلرنی ینه‌کندی یوللرنده بیراقارق شودرت کوکل مسئله‌سنی‌آکلامق ایسته‌دم :

— ایشته بویا ! دیدی ، قوزو باشنده لااقل درت کیشی .

— آکلادم ، آکلادم ، یعنی درت کیشی کوکللری برلشدیرییورلر .

— أوهت، فقط بعضاً درت‌کوکلك‌برلشمه‌سی کافی کله‌مه‌بیلیر ؛ بوتقدیرده برله‌شه‌ن کوکللرك اوتوزه قادار چیقدیغی واقعدر !

خرافات بوقادارده دکلدر. سلانیکده‌دونمه‌لر آراسنده ـ حاشا‌الله‌اولارق طانیمش بری‌واردی. یانغین‌اولدی . برچوق عائله‌لرمجوهراتنی، ذیقیمت‌أشیالرینی اونك‌أوینه کوتوردیلر . ظن‌ایدییورلردیکه آتش اورایه کلمز . حالبوکه بك اعلا کلدی واوراسنی یاقدی . بونم ألمده بر پروپاغاندا سلاحی اولدی . فقط چابوجاق تأویل ایتدیلر : « البته یاناجقدی . بز اوقادار کناه ایشله‌دککه » دیدیلر .

صوکرا عززلرك باشنده موم یاقق مراسمی واردر .

برکون‌بونلری داخلیه وکیلی فتحی‌بکده آکلاتدم . هپ قهقهه‌لرله‌کولدی. ألمی صیقدی، بنی تبریك ایتدی . و « بن دونمه‌لری ذکی ومعقول بیلیردم ، مکر چوق احمق انسانلرمش ! » دیدی .

فی‌الحقیقه بزده بر چوق کوله‌رك رشدی بکی تبریك ایتدك . دونمه‌لرك منقسم اولدقلری قبیله‌لر حقنده‌ده رشدی بك شو ایضاحاتی ویردی :

— دونمه‌لر اوچ قبیله‌در : قاراقاشلر، قاپانجیلر ، حمدی بکلر ... [وقت غزته‌سی بورادن رشدی بکك هر اوچ قبیله وغروبلری حقنده‌کی حکملرینی، توصیفلرینی چیقارمشدر .]

بوتون‌بونلری برلشدیره‌رك ینه‌اوچ غروبه آییره‌بیلیرز : برقسمی‌جاهلدرلر. تام بر صورتده یهودیدرلر ، یهودیجه دعا ایدرلر . محافظه‌کاردرلر .

ایکنجی غروپ منوردر . خرافاته بك اهمیت ویرمزلر ؛ فقط هیچ‌تورك عنصرینه قاریشمق ایسته‌مزلر . ساده‌جه منفعتلرینی دوشونورلر .

پك آز قسمی تورکلرله اختلاط ایتمشلردر . بوتون دونمه‌لر اون بش‌بیك قاداردر وبواوچنجی قسم آنجق یوزی بولیور .

بنم غیظم ایکنجی صنفه‌در . نسل بوزولمشدر . دائما عمجه، تیزه قیزی آلا آلا ، هپ ایچ ایچه اختلاطلر نتیجه‌سنده منقرض اولمقده‌یز .

شیمدی بن‌دوشونیورم‌که کله‌جك مهاجرلر ایکیشر اوچرکاملاً آناطولی‌یه داغیتیلمالیدر. قطعیاً هرهانکی برمنطقه‌ده تکاثف‌ایتمه‌لرینه میدان ویریلمه‌ملیدر. صوکرا فرضا اوچ بیك کنج ارکك ، بش بیك کنج قیزیمز وار . بونلرك مطلقا کندیلرندن باشقا عناصرله أولنمه‌لری مجبوریت آلتنه آلنمه‌لیدر .

قیزلریمز بالطبع تورکلره واراجقدر . کنجلریمزده تورك ، آلمان فرانسز ـ مساغ اولدیغی ایچون ـ آلابیلیر .

رشدی بك صمیمی بردونمه‌در . نسله مربوطدر . اونك خیرینی ایسته‌یور . معقولدر و بواوغورده چالیشمق اونك حقیدر .

فقط رشدی بك ساده‌جه نسلنك منفعتی نامنه چالیشیرکن بو مسئله‌نك بزه تعلق ایدن نقطه‌لرینه بزم اهمیت ویرمه‌مز لازمدر . بن مختلف کیمسه‌لرك فکرلرینی صوردم .

بر دوقتور : — بو نسل ، دیدی ، کوچوك استثنالرله کاملاً متورمدر . کندیلری کندیلرندن مشتکیدر . ایچمزه آلمق ، قانمزه قاریشدیرمقله بو یاره برقازانجده بولونمش اولمایه‌جغز .

بر اقتصادجی دخی : بونلر ، ذکی و تجربه‌لی برعنصردر . مملکتك اقتصادیاتی کاملاً اللرینه آلاجقلردر ، دیدی .

بر اجتماعیاتجی بوکا طرفدار چیقدی : انقلابمزده و تکاملمزده مهم روللری و خدمتلری کورلدی . اقتصادی محذوره کلنجه ؛ بونلر کاملاً و صمیمی اولارق ایچمزه قاریشوب بزدن اولونجه احمد ، محمد ، جاوید ، صائم آره‌سنده فرق قالمایه‌جغنی سویله‌دی .

مسئله‌یه مجلس علاقه کوسترمشدر . آنقره : صبیح نجاتی

***

آنقره‌ده قاراقاش زاده محمد رشدی بکدن

بالعموم سلانیك دونمه‌لرینه آچیق مکتوب

افندیلر ، اوچ عصردن برو صاف و محترم تورك ملتنك جناح مرحمت و عاطفتنه صیغینه‌رق دونمه نامیله موجودیتمزی ادامه ایتمکده بك متعصب داورانوب طرز معاشرت و حرکاتمزله ظاهر و باطنمزك آیری غیری اولدیغنی قابل افشا اولمیه‌جق درجه‌لرده تورکلره طانیتدق . عثمانلی حکومتنك کیردیکی صفحات تاریخیه ، دیه‌لم که شیمدی‌یه قادار بزلری مجتمعاً یشاتمقه و آرامزده دائما تفاخر ایتدیکمز تعاون حسلرینك ازاله‌سنه مجبور قالمق اوزره تورکلرله عدم اختلاطه سوق ایتدی . بوکونکی بیکانه‌لکمزی بوتون جهانك حیرت ایتدیکی معظم تورك انقلاب و ظفرندن صوکرا نه ایله تأویل ایده‌جکسکز ؟ وجدان و معنویات و اعتقادیکزه حلول ایتمك ایسته‌میورم ؛ فقط بو محترم تورك ملتنك ادرنه‌دن قارصه قادار حاکم اولدیغی طوپراقلرده یاشایان انسانلرك برسیاق اوزره قلبلری وجدانلری چارپار و آنجق تورکلك مفکوره‌سنی طاشیانلردن مرکب اولماسنی آرزو ایتدیکنی بیلمه‌یورمیسکز ؟ داها آکلایه‌مدیکزمی ؟ او حالده نه دوریورسکز ؟ آره‌کزده بش اون کیشینك ظاهراً تورکلرله اختلاط ایتمه‌سی برفرض کفایه کبی تلقی اولونارق کری‌یه قالان اون اون بش بیك کیشیلك بر وارلغکز مملکتك وجودنده (شدتلی بر ایکی کله طی اولونمشدر) بر یبانجی قالمقه تورکلرك متحمل و صبور اولدیغنی‌می ظن ایدییورسکز ؟

آکلامیورسکز ، افندیلر ! بو مملکت بحق حق حیاتی یالکز تورکلره بخش ایتمشدر ؛ زیرا او تورکلردرکه قانلریله صولایه‌رق قاریش قاریش بو طوپراغی محافظه ایتمشدر . صوك حادثات اثناسنده هرکسك امیدینی کسدیکی و بویله سزلر کبی نه قاتی ، نه مالی ، و نه‌ده ثروتنك جزئی برقسمنی مملکت و ملت ایچون فدا ایتمکی خاطرینه بیله کتیرمه‌ین طفیلیلر ادخار ثروت ایله اشتغال ایلرکن هر درلو مادی معاونتدن محروم قالان تورکلر ، اللهنه استناد ایده‌رك هر طرفدن اوزرلرینه واقع اولان هجوم و تعرضلره متوکلانه و دیندارانه و کندیلرینه خاص برمتانت و سکونتله مقابله ایدرك وطنی مدافعه ایتدیلر و بحق دشمنلرینه غلبه چالدیلر . بو قادار علوی برمنظره قارشیسنده حالا سزلرك لاقید بولونارق اسکی عنعنانکزی و آمالکزی محافظه ایدوب اسکی دورلرده اولدیغی کبی طفیلی یاشامغی و هیچ برطرفدن برصدای اعتراضه معروض قالمایارق رفاه و سعادتمی خیال ایدییورسکز ؟ آنقره‌یه کله‌لی برو یقیناً کوروب آکلادیغم تورکلر و بالخاصه بویوك ملت مجلسی و اونك وکلاسی بنم اون بش یاشمدن برو بسله‌دیکم امللرك حصولپذیر اولاجغنه براعت استهلالدر ؛ چونکه بویوك ملت مجلسی زراعه ایراث ضرر ایدن یابان دوموزلری ایچون بیله قانون چیقارمقده‌در ؛ بناءً علیه ظن ایدرمیسکز که بو قادار اینجه‌لکلری دوشونن رؤسای ملت برکتله‌ٔ اجنبیه‌یی سینه‌سنده بسله‌یه‌بیلسون . بوکا آرتق تحمل ایده‌بیله‌جك برفرد بولونمادی و بولونماز . بوکون بزم ایچون ایکی شق واردر : یا تورکلرله برقانون مخصوص داخلنده قطعیاً اختلاط و تصالب ایدرك بوتون وطن و ملتك سعادت و فلاکتنه مشترکاً چالیشمق ویاخود حدود ملی خارجنده هر هانکی برشکل مادی و معنویده اولورسه اولسون یاشمزك چاره‌سنه باقمقدر . بنم آکلادیغم بودر .

یالکز شونی‌ده آچیقجه سویله‌یه‌یم که دونکی غزته‌لرده سلانیکدن کلن بر تلغرافه نظراً مصطفی افندی نامنده بر دونمه‌نك یونانلی غونانانسه اولان مراجعتی بلکه افکار عمومیه‌ده دونمه‌لرجه کیزلیجه قونوشیلمش و حاضرلانمش برفکرك محصولی اولارق مصطفی افندینك سلانیکده و بنم آنقره‌ده وقوع بولان تشبثاتمه حمل اولونور . حالبوکه بن مصطفی افندی‌یی نه طانیورم و نه‌ده آنك افکارینه خادمم . ۳ کانون ثانی ۳٤۰ تاریخلی تاریخلی وقت غزته‌سنده همشهری و یاقین اقربانك ادعاسی وجهله نه حسیات و عصبیتمه مغلوبم و نه‌ده برطرفك تلقینات و تحریکاتیله بو ایشه مباشرت ایتدم . آنجق بو قاریده عرض ایتدیکم کبی اون بش یاشمدن برو تعقیب ایتدیکم بر مفکوره‌نك صحنهٔ علنیه وضعنه بوکون زمین و زمانی مساعد بولدیغمدندرکه اورته‌یه آتیلدم . عصرلرك بریکدیردیکی بلوتاتی تطهیره موفق اولان بویوك ملت مجلسمز انشاءالله بو مسئله‌ٔ منحوسه‌یی‌ده یاقین زمانده اورته‌دن قالدیره‌جق ، بوکون بکا عصبی ویا باشقه خفتلر اسناد و تعرض

ايدنلر ياقين زمانده ملى اوبوب بنى تقدير وتقديس ايده‌جكلردر .

ومن الله التوفيق .   انقره :   محمد قره‌قاش زاده رشدى

***

مومى اليه رشدى بك ، غازى مصطفى كمال پاشا حضرتلرينه شو عريضه‌يى تقديم ايتمشلردر :

سوكيلى رئيس جمهوريمز غازى پاشا حضرتلرينه

عن اصل سلانيكلى دونمه تعبير ايديلن محمد قره‌قاش زاده‌لردن رشدى بنده‌كزم . عصرلردن برى شو مبارك وطنك نان ونعمتيله توركلر سايه‌سنده پرورده اولان برچوق مختلف عرقلر كبى بزلرده حيات وموجوديتمزى محافظه ايده‌كلمشز . اسكى حكومتلرك مفكوره‌سز ، مقصدسز طرز اداره‌لرى دكل غير تورك عناصرى ، اساس ومسند اولان تورك ملتنك دخى مقدراتيله اشتغال ايله‌مديكى مع التأسف معلوم دولتلريدر . ماضينك سيئاتى تاريخه قاريشمشدر . بوكون سايهٔ دولتكزده يكى بركونش ، يكى برمفكوره طلوع ايتمشدر . آرتق يكانه موضوع بحث اولان مسئله تورك وتورك وطنيدر . بونك مستقبل خطوطنى چيزمكده اولان ذات دولتلرى شبهه‌سزدركه توركلك غايه‌سنى اساس اتخاذ ايتديكز . توركيا بويوك ملت مجلسى ، توركيا جمهوريتى وحدود ملى كبى موضوعات ، مستقبل فكرلريكزك ماهيتنى كوسترمكده‌در . البته‌كه بو حدود داخلنده يشايه‌جق اولان انسانلرك مشترك بر وجدان مليسى بولونماسنى محمده قبول ايتديكز . بو اساساتك تثبيت ايدلديكى شو صيراده بز دونمه‌لرك دخى نظر سياستكزدن اوزاق قالمايه‌جغى قناعتنده‌يم... دونمه‌لرك نه عرقاً ونه ديناً توركلرله مادى ومعنوى اشتراككز يوقدر . بونك مادى جهتى جمله‌جه معلوم ومسلم ايسه‌ده ، معنوى جهتى يالكز بنده‌كز كبى قبيله آره‌سنده يتيشمش انسانلرك بيله‌جكى واثبات ايده‌جكى بركيفيتدر .

آرتق كيزلى ائتلاف وكيزلى معاهدات سياسيه‌نك قالقمقده اولديغى شو عصرده بويوك بركبيت تشكيل ايتمين دونمه‌لكك دخى طيش وايچ يوزلرينك ميدان علنيته قونولاجغى برزمانده بولونيورز .

دونمه‌لك اسكيسى كبى حدود ملى داخلنده متكاثف ومشكل برحالده قالاجق اولورسه بونك كرك توركك مفكوره‌سى وكرك دونمه‌لرك يتيشمش متكامل منورلرى اوزرنده سوء تأثيردن آزاده قالميه‌جغى جهتله بومسئله‌نك سالم برصورتده قطعياً حل وزمان رياست دولتكزده يازديغكز بويوك تورك تاريخنه برفصل مخصوص علاوه‌سى صورتيله حال حاضرده مع التأسف موجود آيريلق وغيريلقك امحاسنه دوغرو اشارت دولتلرينك لطف وعنايت بويورولماسى وبوبابده مناسب كورولديكى تقديرده داها مفصل عرض معلومات ضمننده حضور دولتكزه لطفا قبولمى نياز واسترحام ايلرم افندم حضرتلرى .

***

رشدى بكك بو ايكنجى مكتوبى مناسبتيله (وقت) غزته‌سى ديبوركه :

« رشدى بكك بوتشبثى اوزرينه مختلف غزته‌لرله بوتون عليهدارانه يازيلرده برنقطه‌ده رشدى بكله براتفاق واردركه اوده عصرلرجه اول اجدادلرينك اعلانندن برى غريب وشايان دقت براستثنا اوله‌رق «دونمه» عنوانى هنوز اونوتديرمامش اولان بو عائله‌لرك يالكز حيات ومعاشرتلرنده دكل ، مناسك دينيه‌لرنده‌ده برآيريلق غيريلق محافظه ايتمش اولدقلرى‌در .

« مسئله‌نك مفتاحى حال حاضرك تعيين وتثبيتنده ديمكدر . بونك ايچون رشدى بكك تكليفنى بز « ملت اره‌سنده بر تفرقه ونفاق » ديه‌نلرك كوزيله كورمه‌يورز . »

***

ينه وقت غزته‌سندن :

« سلانيكده (دونمه) نامى آلتنده طانيمش اولان برقسم اهالينك مبادله مقاوله‌سى موجبنجه توركيه‌يه نقللرى لازم كلوب كلمه‌ديكى كونك مسئله‌سى اولمشدر . مبادله مقاوله‌سى تماماً دين اساسى اوزرينه عقد ايدلمشدر . بناءً عليه سلانيكده ، وياخود يونانستانك ديكر اقسامنده بولونان اهالى ايچنده ـ قانوليك عربلرده اولديغى كبى ـ مسلمان اسمى ايله موسوم اوله‌لرده حقيقتده موجود ومعين مذاهب اسلاميه‌دن برينه داخل اولماىان بر قسم خلق وارسه بونلرى تحقيق ايتمك ومبادله‌دن خارج طوتمق حكومتك حق ووظيفه‌سيدر . »

***

وطن غزته‌سى صاحبى احمد امين بك كندى عرقداشى اولان رشدى بكك دونمه‌لرك مذهبى حقنده افشاآتده بولونمسندن طولايى بك زياده متأثر اوله‌رق رشدى بك عليهنده شدتلى نشرياتده بولونمش ؛ رشدى بكى مجنون ومسرف كوسترمك ايسته‌مشدر . طنين وآقشام غزته‌لرى‌ده هرنه‌دنسه دونمه‌لرى مدافعه ايتمشدر . اقدام وتوحيد افكار غزته‌لرى بوخصوصده بيان مطالعه‌ده بولونمامشلردر . (وقت) غزته‌سنك تحقيقاته مستند نشرياتى (وطن غزته‌سنى سكوته مجبور ايتمشدر . ايلرى غزته‌سى‌ده وقتك بعض نشرياتنى تأييد ايتمشدر . رشدى بك انقره‌دن كوندرديكى برمكتوبله شخصى عليهنده‌كى اسناداتى تماميله رد وتكذيب ايتمش ، دونمه‌لر حقنده «تا كيه‌دوشدى ، كل كوروندى » ديمشدر .

فوضاى اجتماعى

ملتمز ايچرسنه موجب ضرراوله‌جق عادتلر

اقدام غزته‌سنك صاحبى احمد جودت بك يازيبور :

« جهانك اك مكمل ادارهٔ حريتكارانه‌سنه زمين اولان اسويچره جمهوريتى ، كوچوكلكيله برابر نظر دقته آلنمغه شايان معناً بويوك بر مملكتدر . اوراده لاابالى عائله‌لرك حياتيله اصل عائله‌لرك حياتى اعتبارلرى وتلقيلرى آره‌سنده بيوك برفرق واردر . اويله عائله‌لرك نزدينه براجنبينك قبول ايديله‌بيلمسى بيله برمسئله‌در . مثلا او عائله‌لر نه هر اكلنجه يرينه كيده‌بيليرلر ، نه هريرده دانس ايده‌بيليرلر .

متين عائله اركلكرينه مخصوص بر نوع قلوبلر واردركه بورالره هركس قبول ايدلمز واورالرده اويونلر بيله غايت معصومانه واخلاقپرورانه‌در . حتى اوتيلده‌بيله بوفرقلر كوزه چارپار . قونفه‌رانس اثناسنده بولونديغمز بيوك هوتلده بر بار واردى . فقط اورايه على الاكثر اجنبيلر كلديكى ايچون بر اسويچره عائله‌سنك اورايه برآياق آتدقلرينى كورمه‌دم . بعض يرلرده دانسلر واردى . اورايه اجنبيلر كيدرلردى . فقط اسويچره‌لى قاپالى عائله‌لر اوكبى يرلره قپودن بيله باقمازلردى . اونلرك كنديلرينه مخصوص اجتماعكاهلرى واردر . كنديلرينك كيده‌بيله‌جكلرى اكلنجه‌لرى واردر . ديمك ايسته‌رمكه براجتماعى حيات واردركه اورالرده خصوصى معاشرت قانونلرى ، نظاملرى حكمفرمادر . بناءً عليه حيات عموميه بر طاقم قواعد ايله نظام وانتظامنى بولور . هرهانكى بركيمسه موقع اجتماعيسنى ضايع ايتمه‌مكه چاليشير . بوموقع نه زنكينلكله قازانيلير ، نه‌ده فقرالقله غائب ايديلير . اورالرى ايچون لازم اولان شى ، نجابت سجيه‌در ، تعبير ديكرله تربيه‌در . هيمز بيليرزكه برطاقم مؤلفلر واردركه اونلرك اثرلرى هرعائله‌نك صالونته قبول ايديلمز . اونلرى اوقومق عيب صاييلير . بن بوكبى قواعدك مملكتمزده دخى مرعى اولماسنى ايسته‌دم . »

روسیه‌ده کتب دینیه‌نك ممنوعیتی

(لهستان) ك مقرادارەسی اولان (وارشوا) دن ژورنال غزته‌سنه چکیلان برتلغرافنامه مآلنه نظراً ، روسیه‌ده امورسیاسیه ادارۀ مرکزیه سرکارنده بولونان مشهور (لەنین) ك زوجه‌سی مادام (قروپس قایا) کتبخانه‌لرك تفتیشنه عائد اوله‌رق برتعمیم نشر ایتمش و بونده عمومی کتبخانه‌لرده سوویه‌ت حکومتنك تعقیب ایتمکده اولدیغی اساس عمده‌لره موافق اولمایان آثارك بولوندرولماسنی امرایتمکله برابر برده کتب ممنوعه‌نك اسامیسنی مبین برجدول لف ایلەمش. بوجدولك اك باشنده موجود ومتداول انجیللرله برابر قرآن کریم ، موسویلرك احکام ونقول دینیه‌سنی حاوی اولان (تلمود) محرر اولدیغی کبی فلاسفۀ قدیمه ومتأخرین حکمادن (افلاطون) ، (ده‌قارت) ، (شوپنهاور) ، (اسپنسر) ، (نیه‌چه) کبی اعاظمك آثاری ، حتی ذوات مذکوره‌نك تکاملات فکریه‌سندن باحث تراجم احوال کتابلری ، مشهور (قارلیل) ، (صولوویف) ، (قروپاتکین) ، (اوقناومیربو) ومشهور روس حکیمی (طولستوی) ك مخلداتی‌ده بولونمقده‌وآثار مذکوره‌نك درحال محو وافنا ایدیلمه‌لرینی‌ده نتیجه اوله‌رق بیلدیرمکده ایمش .

بوفقره مناسبتیله احمد راسم بك (کتب ممنوعه) حقنده وقت غزته‌سنده خیلی تفصیلات ویردکدن صوکره دیبورکه :

« رسالت نبوی اوائلنده (مکه) ده قرآن کریمی جهراً اوقومق تهلکه‌لی ایدی فقط اصحاب ، حفظ ایدرلردی . جناب (فاروق) ی ایمانه کتیرن‌ده کیزلی اوقومق نتیجه‌سی دکلی ایدی ؟

افکار بشریه‌نك نشر وتعمیمنده یازمه ، باصمه اصوللرندن ، غزته‌لردن ، تلغرافلردن ، تلفونلردن ، تلسزلردن پك چوق اول (تەله‌پاتی) دینیلن طبیعی ناقابل منع برمجاذبۀ حسیه وفکریه انتقالاتی موجود ایدی . عرلك برمصراع ، بربیت ، برفکر ایچون (توارد) دیدیکی احتساسات عینیه‌یی رد وانکار ایتمك ناصل ممکن اولور ؟ انسانلقده عینی تأثیرلر ، عینی تأثرلرا کثریا عینی تحسسلری ایقاظ ایدر . ذهبی ، حسی برلکلر ، اربابی اسکی ضروبدن اولدیغی اوزره (بغداد)ده اولسه کلیر ، بولور .

ذات مسئله‌یه (منع) اصلا تأثیر ایتمز . تربیه اصوللك توسیعی ، امزجه وطبایعه حسن تطبیق تأثیر ایدر . هرهانکی برنسیب ایچون اولورسه اولسون آنی منتظم برتربیه اصولیله روحلره ، ذهنلره القا ایتمك قادار ، اوبرنسیبه عائد مخالفتی کوکندن قوپاروب آنه‌جق برمؤثر یوقدر .

علوم وفنون ، صنایع تاریخلری مطالعه ایدیلسین ، آنلرده حکم ایدن مؤثراتك شدت رواج وتعممنه طرز استبداد ، یعنی (منع) ك خیلی مدخلی اولدیغی کورولور . هرنه‌دورلو مقصد ، مسلك ، برنسیب اولورسه اولسون ، آنجق طرز اقناع ایله برصورت مصلحانه‌ده ترویج وتعمیم ایدیله‌بیلیر . (اطماع) اکثریتله عدم موفقیته ، حتی عکس العمله منجر اولور . »

انکلتره اسلامك اك بیوك دشمنیدر

(ده‌یلی تلغراف) غزته‌سنه (الله آباد) دن ویریلن معلوماته کوره هند خلافت جمعیتی‌سنوی قونغره‌سنی عقد ایتمشدر . خلافت قونغره‌سی مولانا (شوکت علی) نك ریاستی آلتنده طوپلانمش ، مومی الیه ایراد ایتدیکی نطق افتتاحیده انکلیز ملتنك ، اسلامك اك بیوك دشمنی اولدیغنی بیان ایتدکدن صوکره دیمشدرکه :

« — بوکون حکومتك وایمپراطورلغك آچیقدن آچیغه دشمنی‌یم . حکومتك آدملرینی کری آلماسنی اخطار ایدرکن اوکا آجی بر زهر ویرمه‌یورز . انکلیز ایمپراطورلغنی وموجودیت ملیه‌سنی قورتاره‌جق نصیحتلر ده‌میان ایدیبورز . »

بعده شوکت علی افغانستانه (داس) کبی ، محمد علی کبی وسائره کبی صلحپرور رؤسانك کوندرلمسی لازم کلدیکنی ، بونلر دواملی بر صلح عقد ایده‌بیله‌جکلرینی ، فقط انکلیزلر مجاور هرهانکی بر مملکته اعلان حرب ایده‌جك اولورلر ایسه بو حربی انکلیز عسکرلرینه وانکلیز خزینه‌سنك حسابنه اجرایه مجبور اولدقلرینی بیان ایتمشدر .

هندستانده انکلیزلر طرفندن نشر ایدلمکده اولان غزته‌لر بو نطقلردن پك زیاده توحش ایتمکده وهند رؤسای ملیه‌سنه تجاوز ایله‌مکده‌در . بونلردن (پیوانیر) غزته‌سی دیبورکه :

« هند استقلالی طرفدارلری انکلتره ایمپراطورلغنی برقورصان دولت اولارق تقبیح ایدیبورلر واونك هندستانی یغما ایدرك فقر وضرورته دوچار ایتدیکنی سویله‌یورلر . حالبوکه هندستانلیلردن بری هندستانده انکلیزلر اولماسه ، اونك خارجی تجاوزلره اوغرایاجغنی وداخلی اختلافلر ایچنده خراب اولاجغنی (!) سویله‌مشدی . استقلال طرفدارلری انکلیز اداره‌سنی تلعین ایدیبورلر ، حالبوکه دیکر طرفدن‌ده انکلیزلرك هندستانی ترك ایتمه‌سی احتمالندن تیتره‌یورلر ! »

(پیوانیر) غزته‌سی مولانا (محمد علی) نك ایرا ایتدیکی نطقده هندستان حکومتی بر سنه ظرفنده (غاندی) یی تخلیه ایتمز واستقلال داخلی براتی اعلان ایله‌مزسه جمهوریت بایراغنی یوکسله‌جکلرینی بیان ایتمه‌سنه و (شوکت علی) نك افغانستان ایله بر حرب وقوعی تقدیرنده هندعسکرلرینك حرب ایتمه‌یه‌جکنی سویله‌مسنه مقابل ، بوکبی بیاناتك خیانت وطنیه تشکیل ایتدیکنی یازمقده‌در .

سبیل‌الرشادك هرقارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دها ابونه قیدایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بیوك لطفده بولونمس اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

عدد ٥٨٤ — ١٠ جمادی‌الآخری ١٣٤٢ * پنجشنبه * ١٧ کانون ثانی ١٣٤٠ — جلد ٢٣

بسم الله الرحمن الرحیم

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤٰادَ
كُلُّ اُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

عقللر قیورانیرکن نیجه قهرنده اوهامك ،
اولورکن حر تفکرلر بوتون محکومی اعدامك ،
حقیقت ، اك آغیر اشکنجه‌لر آلتنده ایکله‌رکن
سنك یوکسك ، بویوك دینك نه‌لر امر ایله‌مش ، بیلسه‌ك..
بشر ، واهی ظنونك ظالم استبدادی آلتنده
بوغولمشکن نه حق بخش ایله‌مش ، باق ، دینك افراده :
چیقارمش چنبرندن عقلی ، ویرمش فکره حریت ؛
دیمش : «آلدانما هیچ بر شیئه ، سن بر کره تحقیق ایت.
ایشیتسین سامعه‌ك ، کورسون کوزك ، کوکلك یاتیشسین‌ده
« حقیقتدر » دیمکچون قالماسین قلبکده بر نقطه .
قانارسه‌ك سن اکر بر شیئی تدقیق ایتمه‌دن ایلکین ،
قصوروندن یارین ، مسئول اولور هرعضو ادراکك . »

اون اوچ ، اون دورت عصر اولجه بونلر امر ایدیلمشکن ،
ویریلمشکن بو یوکسك حاکمیت فکره ، حالا سن
اسیر اولمقده‌سك تقلیده ، ظنیاته محکومسك ؛
نه‌دن ، لایقمی موهوماته حر فکرك اسیر اولسون ؟ .
سنك علوی کتابك عقل ایچون ، عرفان ایچون غایت
کنیش بر ساحه آچمیش ، ویرمش اك واسع صلاحیت .
نه کورمشسه‌ك آراشدیر بر ، نه دویمشسه‌ك دیرینلشدیر ؛

مآل جلیلی

ایچه بیلمه‌دیکك بر شیئك آرقاسنه دوشمه ؛ چونکه قولاغه ، کوزه ، کوکوله ، هپسی اوندن آیری آیری مسئولدر .

آراشدیرمقسزین قاتمقده ردحی بر اسارتدر .
حکمدار اولمق ایسته‌رسه‌ك حقیقت ملکی تختنده
صاقین باطل خیالك قالما محکوم امری آلتنده .
قناعت ایتمه‌دن بر شیئی اول کور ، دوشون ، اوکره‌ن ؛
عقیده‌ك اولماسین بازیچه مسموعاته قطعیاً !
طفیلی اولما مرویاته ، اولسون مستقل رأیك ؛
مقلد اولما ایمانکده‌سن ، اول مجتهد فی‌الدین .
فقط جهدك ، وقوفك غیر کافیکن خایر ، مطلق ،
دکیل بر حق سنکچون اجتهاد حکمه قالقیشمق .
کتاب اللهه باق ، پیغمبرك آثاری نه‌یمش ، بیل ؛
تحری ایله منقولاتی ، کور اقوالی سن تکمیل .
بولانمش فکری ترك ایت ، قان حقیقت سلسبیلندن :
براق اوهامی ، الهام آل کتابك حق دلیلندن .
بویوك پیغمبرك برهانی اولسون نور ایقانك ،
عقیده‌ك پارلاسین ؛ آیدینلاسین ، یوکسلسین ایمانك .
ترقینك ، کمالك اك معاند خصمیدر تقلید ؛
اودر ایمان ایچون دنیاده اك قاهر ، مضر تهدید .
براق تقلیدی ، تحقیق ایت ؛ چالیش اسلامی اعلایه ؛
نه امر ایتمش سنك یوکسك کتابك ایشته کوردك یا ! .

٩ ـ ١ ـ ٣٤٠ آنقره — نعیم حازم

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بویوردقلری جوابدر :

ازمنهٔ حاضره‌ده قادینك حقوقی . — یاقین وقته قدر ، بلکه‌ده یتشدیکمز زمانه قدر قادین بعض ممالکده حقوق مدنیه وسیاسیه‌جه ارککدن فرقلی بولونیوردی .

اسوچده حالا قادین اولندیکی زمان حائز اولدیغی همان بوتون حقوق مدنیه‌سنی الدن قاچیروب زوج دینیلن وصی مطلقك قبضهٔ تصرفنده قاصر وضعیته دوشر ، وبو حال حیات زوجه‌سنك نهایتنه قدر سورر. ایتالیانك طوسقاناسنده‌ده امر بو منوال اوزره جاری اولدیغی کبی بو حجر شدید اسپانیا ایله دیکر ایتالیا دیارنده آنجق ۱۸٦۷ سنه‌سندن بری اوزرندن قالقمشدر .

اوروپالی قادینه واقعا میراث خصوصنده ارککه یاقین حقوق ویرلمش ایسه‌ده انکلتره حالا بوندن مستثنادر. اورانك قانونلری قادینك – ولو صغیر اولسون – ارکك وارث ایکن پدرینك اموال غیرمنقوله‌سندن هیچ بر شیئه وارث اولماسنه جواز ویرمز . روسیه قانونلری ده بولشویك اختلالندن اول قیزه ترکه‌یه داخل اموال منقوله‌نك یالکز سکزده برینی ، وغیر منقوله‌نك یالکز یکرمی درتده برینی ویریوردی .

فرانسه ایله فرانسه‌نك ازنجه کیدن اوروپا دولتلرینه کلنجه بونلرده قادینك املاکی محضا مجرد عقد ازدواج ایله ارککك املاکنده مندمج اولور . بو قانونلر هر ایکی طرفك مجموع اموالنه « عائله ثروتی » نامنی ویرر . ومجرد عقد ازدواج سببیله شئون بیتیه‌یی تدبیر وعائله ثروتی اداره خصوصنده سوز مستقلاً ارککك اولور . بو قوانینك روحنه کوره بونده‌کی حکمت کویا ارککك ، عائله رئیسی وعائله نفقه‌سنك تدارکی کندیسنه عائد اولماسی وعائله شئوننك اکثریسی حالاً واستقبالاً اونك وجودینه موقوف ومرتبط بولونماسی ایمش، بوکا بناءً زوجه‌نك عائله ثروتنده هیچ بر وجه ایله مستقلاً تصرفه حقی یوقدر، وبو ثروته متعلق اولمق اوزره زوجنك اذنی اولمقسزین هر نه‌یی تعهد ایدرسه لغودر ، باطلدر . فرانسه قانونلرینی وضع ایدنلر بو احکام وحقوقی اساساً طبیعی وفطری عد ایدوب آنجق ارککك سوء تصرفه قارشی مصالح زوجیه‌یی حمایه مقصدیله طلاق ، تفریق اموال ، زوجه‌نك زوجنه اطاعتنده‌کی وجوبی رفع، الخ کبی برطاقم احکام نافذهٔ استثنائیه قویمشلردر .

فرانسه اصول تشریعیه‌نی قبول ایدن بوتون اوروپا ممالکنده بو احکامه رعایت ایدلمکده اولوب بونلرك ایچندن یالکز انکلتره بر شاذ تشکیل ایدر. اوراده ۱۸۸۲ سنه‌سنده برطاقیم قانونلر وضع اولندی‌که بونلره کوره قادین ایستر قبل الازدواج ید تملکنده اولان ، ایستر عقد ازدواجدن صوکره کرك ارث، کرك مأموریت وکرك صناعی ویاخود بر حرفت سببیله النه کچه‌جك اولان اموالك کافه‌سنی کندی باشنه محافظه‌یه واموالنده کیف مایشا تصرف تام ایله تصرفه حق قازانمش اولوب خصوصات مذکوره‌نك کافه‌سنده تصرفاتنك ، عقودینك ، تعهداتنك نتایجندن مسئولدر . ینه بو قانونلر مدعیه ویا مدعی علیها اولدیغنه نظراً قادینك اقامهٔ دعوی ایتمك وعلیهنه اقامهٔ دعوی اولونمق حقنی‌ده تأسیس ایتمشدر. حتی ارککندن آیری اولارق تجارتله مشغول اولدیغنده حاکم متأهل اولمیانلرك افلاسنه حکم ایتدیکی کبی اونك‌ده افلاسنه حکم ایده‌بیلیر . اوروپالی قانونشناسلر انکلتره‌نك بو مسئله‌ده قبول ایتدیکی قوانین اصلاحیه‌یی اصول حقوقیه ارکاننی نقض وزوجیت ایله ایکیلك متباین ایکی مفهوم متناقضدر » قاعدهٔ معلومه‌لرینی آلت اوست ایدن بویوك برجرأت عد ایدرلر . آنجق بو حقوقیون بو حق سوزی باطلی یوروتمك ایچون سویله‌دکلرندن غفلت ایدییورلر. اونلر مادام‌که زوجین بیننده وحدت صمیمه‌نك وجودینه قائل و بوکا طالب اولیورلرمش، نیچون عائله ثروتنده زوجینك هر ایکیسنك‌ده علی التساوی حق تصرف تاملرینی طانیوب‌ده ارککك سوء تصرفی حالنده اوکا ایدیلن معامله‌یی سوء تصرفی حالنده قادینه‌ده ایتمیورلر ؟ بونلر بالعکس بونی یاپمقدن باشقه قادینك بوتون مالملکنی زوجنك ملکنه الحاق ایله هر ایکیسنك ملکنده یالکز ارککه حق تصرف ویریرلر. قادینه مالنده واقع اولاجق تصرفاته اذن ومشورت حقنی بیله ویرمزلر. الحاصل فرانسه ایله اونك ازنجه کیدن بلچیقا واسویچره کبی دولتلرده قادینك وارلنی عقد ازدواج ایله همان همان سیلنوب زوجنده اندراج ایدیور. وذکر اولونان محرومیتلره اوغرادقدن باشقه برده زوجنك اذنی واك یاقین اقرباسندن ایکی ارکك یاننده اولمادقجه – امور عامه‌دن برشیئی انجاز ایچون اولسه بیله – حضور محکمه‌یه چیقماسی بیله تجویز ایدلمیور . قانون مدنینك ۲۱۳ نجی ماده‌سی ارککی زوجه‌سنی حمایه ایله مکلف قیلدیغی کبی قادینی‌ده اوکا اطاعتله مکلف قیلمش ایسه‌ده قادینك اودیارده معاملاته دائر عقدلرده شاهد اولماسی بیله تجویز اولونماز .

زوریخ قانون مدنیسی ارککه زفاف ایله برابر زوجه‌سنك ملکی اولابیلن هر شیده مطلق تصرفی اباحه ایدوب زوج قاریسنك ملکنی

زوجه‌سنك امضا وانفاذینه ، رضاسنه محتاج اولمقسزین استقلال ایدر ، رهن ایدر ، صاتار ، حتی اونکله قمار بیله اوینار . بو احکام یالکز زوریخ قانوننه خاص اولمایوب دیکر اسویچره قانونلرنده‌ده ، فرانسه ، بلچیقا ، لوکسنبورغ ، فلمنك ، اسپانیا ، پورتکیز ، اسوج ، دانیمارقه ، وآلمانیانك قسم اعظمنده‌ده بویله‌در . مع‌هذا بعض مملکتلرده قادین حقوق ملکیه وتصرفیه‌سنه بوخصوص اثنای عقد ازدواجده تصریح اولونمق شرطیله صاحب اولابیلیور . حریت دیاری ازلان مملکتلرك چوغنده قادینلره (پارلمانلردن باشقه) مجالس نظامیه‌یه اعضا انتخاب اولونمق حق بخش ایدلمش اولمقله برابر آمریقانك بعض جمهوریتلرندن ماعدا یرلرده یالکز بعض مجالس بلدیه وتعلیمیه ایله جمعیات خیریه‌یه اعضا انتخاب ایتمك حق کندیلرینه ویریلوب ماعداسی ایچون انتخاب حق طانیمامشدر . بعض مملکتلرده اولی اولمایان قادینلردن ماعداسنه حق رأی ویرلمز وبك آز مملکتلرك قانونلری قادینك تجارتله مشغول اولدیغی تقدیرده تجارت اوطه‌لرینه اعضا اولمالرینی تجویز ایدر .

تفصیلات آنفه‌دن غیر مسلم قادینك حیات مدنیه‌جه پی‌درپی کچیردیکی اطوار مختلفه معلوم اولمش وازمنهٔ قدیمه ایله قرون وسطی ودور حاضرده لهنده وعلیهنده اولان حقوقك نه‌دن عبارت اولدیغی آکلاشلمشدر . بوندن صوکره آرتق شریعت اسلامیه‌نك قادین ایچون اون اوچ عصردن زیاده زماندن - یعنی قادینك طبق امتعه کبی ارثاً انتقال وهبه اولوندیغی ، موصی بها اولدیغی وأوك ایچنده اولاد ذکوری نظرنده بیله اسیر جاریه‌دن دها اعتبارسز بولوندیغی کونلردن - بری مشرقدن مغربه قدر بوتون ممالك اسلامیه‌ده مرعی اولمق اوزره تثبیت ایتدیکی حقوق مدنیه‌یی بیانه صره کلیور .

اسلام ظهور ایتدیکی زمان قادین یریوزنده‌کی بوتون اقوام بشر نزدنده تعریف ایتدیکمز حقارت وذل واسارت ایچنده ایدی . حتی قریش وکنده کبی قبائل عربك بعضلری ایچنده قیزلری دیری دیری دفن ایتمکی حسناتدن عد ایدنلر بیله واردی . نته‌کیم « دفن البنات من المکرمات = قیزلری کومك خصائل کرمه‌دندر » کبی مثل سائر حکمنه کچن سوزلری‌ده بو دعوایه شاهددر . قرآن کریم ده « واذا بشر احدهم بالانثی ظل وجهه مسوداً وهو کظیم یتواری من القوم من سوء مابشربه ایمسکه علی هون ام یدسه فی التراب [۱] » آیت کریمه‌سیله یکی طوغان قیز چوجوقلرله بونلرك نه قدر تشاؤم ایتدکلرینی وقیزلره نه قدر بغض ایتدکلرینی کوستریر .

[۱] مآل شریفی : « ایچلرندن بری بر قیز چوجوغنك ولادتیله مژده‌لندیکی وقت غیظنی سینه‌یه چکه‌رك حدتندن یوزی قاپ قارا اولور . کندیسنه ویریلن کوتو مژده‌دن طولایی هرکسدن صاقلانیر . بونی نه یاپه‌یم ؟ حقارتله قاتلانه‌رق آلیقویه‌یمی ، یوقسه طوپراغه‌می کومه‌یم ؟ دیه شاشیرد قالیر . »

اسلام ظهور ایتدیکی زمان عربلرله اونلرك اطرافلرنده‌کی اقوام ایچنده کنج جاریه‌لری استغلال و بغالرینی (زنا وفجورلرینی) سرمایهٔ تجارت ایتمك اوزره بسله‌ینلر بیله واردی . نته‌کیم « ولاتکرهوا فتیاتکم علی البغاء ان اردن تحصناً لتبتغوا عرض الحیاة الدنیا » آیت کریمه‌سی بو عادت کریهه‌نك او زمان وجودینه دلیلدر . وارثده ولو اباسی اولان مورثنك قاریسی اوزرینه رداسنی آتوب « مالنه وارث اولدیغم کبی قاریسنه‌ده وارثم » دیر واوندن صوکرا قاری‌یی ایسترسه کندی نفسی ایچون آلیقویمق ، ایسترسه ترك ایدوب - صداقنی آلمق شرطیله - آخره دور وفراغ ایتمك حقنی کندنده کوروردی .

اسلام ظهور ایتدیکی زمان قادینك ارککله هیچ بر رأی وسیاستده ، هیچ بر تدبیرده اشتراکی یوق ایدی . عربك اشراف طبقاتی ایله جزیرة العرب بلادینك پك آزی بلکه بوندن مستثنی ایدی . او زمان قادینلر بعض خرستیانلر آره‌سنده بیله عباداتندده ، معابده دخوللرنده منع ایدیلیرلردی . قادین موضع تکلیف اولمادیغی کبی آلهه‌یه مناجاته ، وآلهه‌نك منازل طاهره‌سنه تقربه اهلیتسز صاییلیردی . قادینك موقعی اوته‌دن بری ارککدن‌ده ، معبودلردن‌ده او قدر اوزاق اولدیغی دورلرده امداده ینه قرآن کریم یتشدی . او قرآن کریم‌که منزلی اولان الله عظیم الشان ارکك ایله قادینی بر برینه بکزر ایکی انسان ، بر برینه دنك کلن ایکی شریك ، کفو ایکی عنصر اولارق یاراتمشدر . اونلری اویله متلازم ، یکدیکردن اویله غیر منفك قیلمشدرکه هر ایکیسی برلکده اولمادقجه قوام معیشت مفقود وهر ایکیسی ایچنه آلمایان اوك قراری نابوددر .

قرآن کلدی ، قیزلری « وأد » دن (دیری دیری کوملمکدن) حمایه وکندیلرینه قیزکز طوغدی دنیلدیکی زمان یوزلری قاپ قارا اولانلرك عقلسزلقلرینی تزذیل ایتدی . قرآن کریم اونلری « واذا الموؤدة سئلت بأی ذنب قتلت » [۱] آیت کریمه‌سیله حق وصواب وعقل سلیم محکمهٔ عادله‌سنه دعوت ایتدکدن صوکره حکم عدالته ومهابت قصاصه‌ده حواله ایدوب « ولکم فی القصاص حیاة یااولی الالباب لعلکم تعقلون » [۲] ، « ومن قتل نفساً بغیر نفس او فساد فی الارض فکأنما قتل الناس جمیعاً ومن احیاها فکأنما احیا الناس جمیعاً » [۳] بیوردی .

[۱] مآل آیت کریمه : « او هیبتلی ، مدهش قیامت کوننده موؤده‌یه (دیری دیری کومولن بیچاره قیزه) هانکی کناهندن طولایی قتل اولوندی ؟ دیه صورولور . »

[۲] مآل منیفی : « ای عقل صاحبلری ، قصاصده سزك ایچون حیات واردر . بو حکمتی اومولورکه آکلایه‌سکز . »

[۳] مآل عالیسی : « هرکیم بر نفسی دیکر نفسی قتل ، یاخود ارضده ایقاع فساد ایتمش اولمقسزین قتل ایدرسه صانکه بوتون انسانلری قتل ایتمش ؛ هرکیم اونی احیا ایدرسه (یعنی قتلندن واز کچرسه) صانکه بوتون انسانلری احیا ایتمش کبی اولور . »

قرآن کلدی . زوجیتی ، ارکك ایله قادینی الله خلق ایتدیکنی وانسانلره محل سکون و راحت اولمق اوزره کندی نفسلرندن أشلر وآرالرنده مرحمت ومودت یاراتدیغنی خبر ویردی . خلاصه قرآن قادینك شانی اعلا واونی آزار آزار حضیض ذل وهواندن رفع ایده ایده نهایت اوکا عائد اوله‌رق موجود اولان عادات مستهجنه‌یی و هر صنف بیننده بویوك فرقلری یوق ایتدی .

ارکك ایله قادینك تکالیف، احکام وثواب وعقاب خصوصنده‌کی مرتبه‌لرینه کلنجه آیات کریمه ـ براز آشاغیده سرد ایدیله‌جك اوفاق توفك فرقلر مستثنی اولمق اوزره ـ هر ایکیسنك بوبابده یکدیکره مساوی اولدقلرینی بیان ایدیور . آتیده‌کی آیات کریمه اوجمله‌دندر :

ـ « فاستجاب لهم ربهم انی لااضیع عمل عامل من ذکر او انثی بعضکم من بعض » [۱] ـ آل عمران .

ـ « ومن یعمل من الصالحات من ذکر او انثی وهومؤمن فاولئك یدخلون الجنة ولایظلمون نقیرا » [۲] ـ نساء .

ـ « یا ایها النبی اذا جاءك المؤمنات یبایعنك علی ان لایشرکن بالله شیئا ولا یسرقن ولایزنین ولایقتلن اولادهن ولایعصینك فی معروف فبایعهن واستغفر لهن الله ان الله غفور رحیم » [۳] ـ ممتحنه

ـ « ان المسلمین والمسلمات والمؤمنین والمؤمنات والقانتین والقانتات والصادقین والصادقات والخاشعین والخاشعات والمتصدقین والمتصدقات والصائمین والصائمات والحافظین فروجهم والحافظات والذاکرین الله کثیرا والذاکرات اعدالله لهم مغفرة واجراً عظیما » [٤] ـ احزاب

ـ « والذین یؤذون المؤمنین والمؤمنات بغیر ما اکتسبوا فقد احتملوا بهتاناً واثما مبینا » [۵]

[۱] مآل شریفی : « ربلری ، ارکك اولسون قادین اولسون هیچ بر عاملك عملنی هبا ایتمم ، سزلر بربریکزدن یارادلمشسکزدر دییه‌رك دعالری قبول بیوردی . »

[۲] مآل عالیسی : « ایستر ارکك ، ایستر قادین مؤمن اولارق اعمال صالحانی هرکیم ایشلرسه ایشته اونلر جنته کیررلر ویاپدقلرینك برچوپی (ذره)سی ضایع ایدیله‌رك ظلمه دوچار اولمازلر . »

[۳] مآل شریفی : « ای پیغمبر ذیشان ، مؤمن قادینلر الله‌ه هیچ بر شریك قوشمامق ، سرقت ایتمه‌مك ، زنا ایتمه‌مك ، اولادلرینی اولدورمه‌مك (یعنی دیری دیری کومه‌مك) ، هیچ بر أمر معروفده سکا مخالفت وعصیان ایتمه‌مك اوزره بیعت ایتمکه کلدکلرنده اونلره بیعت ایت . واونلر ایچون اللهدن مغفرت ایسته . شبهه‌سز الله غفور ورحیمدر . »

[٤] مآل شریفی: « شبهه‌سز که الله تعالی مسلم اولان ارککلرله قادینلره، مؤمن اولان ارککلرله قادینلره، قانت (توبه کار) اولان ارککلرله قادینلره، صادق اولان ارککلرله قادینلره ، خاشع اولان ارککلرله قادینلره، صدقه ویرن ارککلرله قادینلره ، اوروج طوتان ارککلرله قادینلره ، فروجنی حفظ ایدن ارککلرله قادینلره ، اللهی چوق ذکر ایدن ارککلرله قادینلره مغفرت واجر عظیم حاضرلامشدر. »

ایشته بو تعالیم قرآنیه سایه‌سنده،قادین یواش یواش یوکسله یوکسله، جبار وظالم اولان ارککده موقعندن اینه اینه نهایت هر ایکی صنف معلوم اولان مساوات وعدالت ساحه‌سنده بولوشدیلر . هر ایکی صنفك سعادتی مضمون اولدی . وزوجینك حقوقی حمایه آلتنه کیردی .

بوموضوعه تعلق ایدن مبحث ابواب آتیه‌یه انحصار ایدر :

۱) تکالیف دینیه واعتقادده استقلال ؛
۲) تملك وتوارث حقی ؛
۳) معاملاته عائد حقوق ؛
٤) حقوق سیاسیه ؛
۵) حقوق زوجیت ؛
٦) تعدد زوجات ؛
۷) طلاق ؛
۸) حجاب وتزاور (کوروشمه) .

اجتماعیاتده غریجیلر وبوزغونجیلر :

عصری تربیه

۱

حیات اجتماعیه‌نك مثبت وجهه‌لر داخلنده انسجام وانتظامك محافظه ایدیله‌بیلمسی ایچون براعتنای مخصوص ایله تعقیب وتطبیقی اقتضا ایدن اصوللردن اك مهمی «تربیه» مسئله‌سیدرکه : تردیات محیطه‌نك کیتدکجه وسعت وشمول کسب ایدن بحرانلری مواجهه‌سنده، اسباب سقوطی تحری ایدرکن توقف اولنه‌جق نقطه‌لردن برینی تشکیل ایدر .

« تربیه » کلمه‌سنك معلوم ومتعارف اولان محل استعماللری اعتباریله « عائله تربیه‌سی ، تربیهٔ ابتدائیه وتحصیلیه، تربیهٔ ذاتیه ، تربیهٔ اجتماعیه، تربیهٔ دینیه وملیه » صورتنده تصنیفی ممکندر. فردی واجتماعی حیاتك کافهٔ صفحاتنده یکدیکرینك لازم غیر مفارقی اولان «تربیه» اقسامنك وظیفه وغایه‌سی مانك متین اساسلره استناداً تکامل وتجددینی تأمینه معطوفدر .

فقط «تربیه» ماهیتی حسبیله منفی تظاهرات وتجلیاتی حائز اولاماز. حیات شخصیه واجتماعیه‌ده دائما مثبت بر تأثیرات اجرا ایدر . منفی شکلده حصوله کلن تجلیاته آنجق « سوء تربیه » نامی ویریلور .

انسان غیر مدرك ، مقاومتسز بر حالده دوغدقدن صکره ایلك

[۵] مآل کریمی : « مؤمنین ومؤمناته قازاندقلری کناهلردن ماعداسی سبب طوته‌رق اذا ایدنلر شبهه‌سزکه بویوك بربهتانی وآچیق برکناهی بوینلرینه آلمش اولورلر . »

شعوری انطباعاتی عائله‌سی آغوشنده حس ایدر . حیاتك معناسنی هنوز تقدیر ایده‌مه‌ین بر چوجغك ایلك تحسساتی محیطك عکس تأثیراتندن بشقه برشی دکلدر . بوده تقلید صورتیله تظاهر ایدر . لسانی تقلیده باشلایه‌رق اوکره‌نیر. ینه تقلیدایله معاشرت خصوصنده معلومات ایدینیر. نصل یمك ینیر ، نصل برشی ایسته‌نیر ، برآرزو ایچون نصل بروضع وطورله رجا ایدیلیر ... بونلری یواش یواش کندیلکندن حس ایتمکه ور سوق طبیعی ایله تطبیق ایتمکه باشلار . بو ایلك فکرلر وقایعله قارشولاشدقجه ایلك وفنالق مفهوملری‌ده میدانه چیقار . چوجق حس دینی‌ی ، روح ملی‌ی والده‌سنك قوجاغنده اقتطاف ایدر . اوقدرکه : دیندار بر عائله‌نك اولادی علی‌الاکثر متدین ، مبالاتسز بر عائله‌نك اولادی‌ده آنجق کندیلری کبی اولور .

افرادعائله‌نك روابط اخلاقیه‌سی ، سجیه‌سی نه‌قدر یوکسك وانجه اولورسه نوزادك روحنده حاصل اولان بو انطباعات‌ده اوقدر لکه‌سز وصاف اوله‌رق قالیر . بالعکس فنا برمعاشرت ، فنا برتلقین ، فنابرروح معصوملری دها ایلك مرحلهٔ حیاتنده زهرلر ، جمعیته مضر برشخص حالنده میدانه چیقمش اولور . بوسببدن دولایی ابوینك هیئت اجتماعیه‌یه قارشی مسئولیتی بیوك اولدیغی قدر شرفلیدر .

واصل اولدیغمز نتیجه‌یه نظراً نسل مستقبلك فضائل علویه وعملیه ایله مجهز اوله‌رق یتشمسی ، نسل حاضرك اصطفای اخلاقیسیله علاقه‌دار بر مسئلهٔ حیاتیه‌در . عائله‌لرك اصلاحی ، شرائط حیاتیه‌نك اکتساب سهولت ایلمسی ، ازدواجده کفو مسئله‌سنك کمال اهمیتله نظر دقته آلنمسی صورتیله آتینك استقراری ، «عائله تربیه‌سی» نك تکاملی ، وضعیتك صلاحی غایه‌سنه تدریجاً وصول امکانی موجوددر. حالبوکه فی‌الحال اصلاحی ملی ، اخلاقی غایه‌لرك تحققنه توجیهی ممکن وپك اهمیتلی نتائج الده ایدلمسی احتمالی محقق اولان «تربیهٔ ابتدائیه وتحصیلیه» دوره‌سنه هرشیدن زیاده اعتنا ایتمك مجبوریتنده‌یز. بودوره، محیط خارجی واجتماعی ایله تماسك باشلانغجی دیمکدر . چوجق بر چوق ارقداشلریله تماس ایده‌جك ، بالطبع مختلف اخلاق وطبایعك آزچوق تأثیراتی آلتنده قاله‌جقدر . دیکر طرفدن تدریجی مکتسبات ایله دینی ، وطنی ، ملی ، تاریخی حقنده طرز تلقیناته کوره بر فکر صاحبی اولمغه باشلیه‌جقدر . هرکوردیکنی تقلیده ، هر ایشیتدیکنی اقتباسه فطرةً الزیاده مستعد اولدیغی برزمانده چوجغك روحی ، حسی اوزرنده کوستریله‌جك اهتمام اوقدر درین ازلر براقیرکه : هیئت اجتماعیه‌نامنه ، فضیلت وتکاملك یکانه معیارینی تشکیل ایدر .

بتون حکومتلر ، ملتلر تحصیل ابتدائی‌یه وبو دوره‌ده تلقین ایدیله‌جك «تربیهٔ ابتدائیه» یه حیاتی براهمیت عطف ایتمکده‌درلر . چونکه دینی وملی مفکوره‌لرك ، یوکسك سجیه‌لرك الك مساعد والك امین شرائط آلتنده نشر وتعمیمی بوسایه‌ده ممکن اولمقده‌در . اوروپا وآمریقاده تحصیل ابتدائی‌ده دینی درسلره ، دعالره ، وطنی نشائدك تغنیسنه وتاریخه تخصیص اولنان ساعتلر سنهٔ درسیه‌نك قسم اعظمنی اشغال ایتمکده‌در . دیکر طرفدن بولشه‌ویکلرده دینی ، اجتماعی ، اقتصادی مفهوملره مخالف اولان نظریه‌لرینی جمعیتك مالی عد ایتدکلری چوجوقلره بر اصول تحتنده تلقین ایدییورلر .

بتون بومساعی هیئت اجتماعیه وملیه‌لری ایچون متساند، متجانس برنسل یتیشدیرمك ، حرث اجتماعی ونفوذ سیاسیلرینك حدود ملیه خارجنده توسعنی تأمین ایتمك غایه‌سنه متوجهدر .

بو مناسبتله قاپیتولاسیونلردن استفاده ایتمك صورتیله مملکتمزده یرلشه‌ن اجنبی مکتبلرینه ، اجنبی حرث ودینی نشر وتعمیم ایچون نه‌قدر مهم برعامل اولدقلرینی ، سوریه وعربستانده‌کی اجنبی مؤسساتك عربلرك حرکات افتراقنده نه‌قدر مؤثر اولدیغنی اونوتمامق ایجاب ایدر. حیات اجتماعیه‌مزده متردیلك ، آلافرانغه‌لق ، حیات سیاسیه‌مزده منظومهٔ اداریه‌مز داخلنده نفاق وشقاق وافتراق فوضالرینی وجوده کتیرن بو مؤسساتك ایچ یوزینك تدقیقی هم مدار انتباه اولمسی وهم‌ده «تربیهٔ تحصیلیه» مسئله‌سنده بر نمونه تشکیل ایتمه‌سی اعتباریله فائده‌لی اوله‌جقدر . سوریه‌ده اجنبی مکتبلرینك مقصدلرینه وصول ایچون تطبیق ایتدکلری طرز تعلیم وتلقین دینی وسیاسی نفوذی احتوا ایتمك اوزره ایکی جبهه‌لیدر .

بیروتده «العزیز ، یسوعیه ، الدر» نامنی آلان وپك بیوك فداکارلقلرله ادامه ایتدیریلن جسیم فرانسز مکتبلرینه جلب رغبت ایچون تجاران صنفی اولادلرینك قیدینه مقابل فرانسه‌یه واقع اوله‌جق سپارشلرده فوق‌العاده اسقونطو وتسهیلات ابرازی ، فقراچوجقلرینك - طرز تحصیل وتربیه‌یه مداخله ایدلمامك شرطیله - هر دورلو احتیاجلری تأمین ایدیله‌رك مجاناً قبولی ، ابوینلرینه مادی معاونتلر تأمینی ، خسته اولدقلری زمان تداویلری ، اکمال تحصیل ایدنلرك آوروپایه اعزامی ، اجنبی مؤسساتنده یوکسك معاشلرله استخدامی کبی مادی ومثبت منافع بخش ایلیورلردی. بوصورتله چوجق برکره مکتبه کیردکدن صکره ماهرانه ، شدید برتلقینه معروض بولونیوردی . مسلمان طلبه - امتحان ویرمکه مجبور اولمامقله برابر - یسوعیت درسلرنده اثبات وجود ایتمکه ، دینی ، ملی قونفرانسلرده ، بازار کونلری - عبادتی سیر ایتدیرمك بهانه‌سیله - کلیساده بولنمغه ، ایام مخصوصه‌ده اعزه‌یه مخصوص مدالیه‌لری تعلیقه مجبور ایدیلیوردی. دیکر طرفدن فرانسه حرثی ، اجتماعیاتی ، اصول معاشرتی ، تعاملاری ، نفوذ وآمال سیاسیه‌سنی درسلرده، قونفرانسلرده اجنبی طلبه‌لرله تماسده، مکتبلرك نظامات داخلیه‌لرنده هر فرصتدن بالاستفاده متمادیاً تعقیب

اولونيوردى . انكليزلرك « الكلية الانجيزيه » نامنده‌كى ابتدائيدن باشلايه‌رق دارالفنونه قدر كافهٔ شعباتى احتوا ايدن بيوك مكتبه مستملكه‌لردن صورت مخصوصه‌ده مسلمان طلبه جلب اولنه‌رق بونلر واسطه‌سيله انكليز آمالى نشر ايديليردى . آلتمش سنه‌دنبرى كمال غيرتله دوان ايدن بو فعاليت ومساعى نتيجه‌سنده سوريه‌ده فرانسز ، فلسطين وعراقده انكليز نفوذى كوكلشمشدى . عربلرك افتراق حركاتنى اداره ايدنلر مع التأسف هپ بو مكتبلرده يتيشمش ، زهرلنمش ، حساً روحاً اجنبيلشمش كسه‌لردى .

ينه بو سببدن عنعوى عرب آداب وفضائلى غربك ملوث اجتماعياتيله برباد اولمشدى .

آناطولينك مختلف محللرنده‌كى ميسيونر ، فرير مكتبلرى ، آمريقاليلرك ، ايتاليانلرك تحصيل مؤسسه‌لرى هپ بو غايه ايچون صرف مساعى ايديورلردى .

بو مسئله‌نك استانبولده‌كى صفحه‌سى ايسه دها وخيمدى . بلاترددد قبول ايده‌بيليرزكه شهرمزده‌كى اجنبى مكتبلرى علوم وفنون عصريه‌نك نشرندن زياده غرب حرثنى ، خرستيان روحنى ، اجتماعياتنى واجنبى نفوذينى مملكته صوقمغه چاليشمشلردر .

بو مكتبلرده يتيشنلردن اساسلى بر عائله تربيه‌سى آلمامش اولانلر همان اكثريتله اجتماعيات واساسات مليه‌نك دشمنى كسيلمشلردر . اويله‌لرينى بيليورزكه : نظرلرنده بو ملته منسوب اولمق بيوك بر عذابدر . وبتون دنياجه قيمتى تقدير ايديلن اك يوكسك بر اساس اجتماعيمز قارشوسنده دوداقلر خندهٔ استهزا واستخفاف ايله بوكولور . عينى طوپراقده ساكن ، عينى قاندن اولان ديندا ش وعرقداشلرينى بيانجى مخلوقلر عد ايدرلر . اساساً عرفانه ، تحليله ، تدقيقه استناد ايتمش تقليدى غربجيلق بو مؤسسه‌لردن انتشار ايتمش ، بوكونكى انحطاط محيطيه‌يه اجنبى مكتبلرينك نشر ايتديكى مهلك تردى جريانلرى چوق مهم عامل اولمشدر . بناءً عليه شعورملينك ، مفكورهٔ اجتماعيمزك بر نقطه‌يه جمعى ، مستقبل حياتمزده مثمر ومثبت بر رابطك تأمينى ايچون بر طرفدن اجنبى مكتبلريله تكملات عصريه وعلميه جهتيله رقابت ايده‌جك وخلقى بو ضلالت مؤسسه‌لرينه محتاج ايتميه‌جك درجه‌ده يوكسك وجدى مكتبلر تأسيس وبونلرى مملكتك هرطرفنه توزيع ايتمك ؛ ديكر طرفدن ملى ، عنعنات دينيه واجتماعيه‌يه حرمتكار بر سجيه‌نك ، متين بر تربيه‌نك نشر وتلقينه متعلق تدابيرى درجات تحصيليه‌نك هرشعبه‌سنه شامل اولمق اوزره تطبيق ايتمك ايجاب ايدر . بو صورتله آز بر زمان ظرفنده متجانس ، متين ، ديندار ، ترقيپرور ومتشبث بر نسل يتشديرمك صورتيله هيئت اجتماعيه‌مزه ترتب ايدن اك متحتم بر وظيفه اجرا ايدلمش اولور .

حسن حكمت

اوروپا حيات اجتماعيه‌سى

حقنده غربلى بر قادينك شيخ عبد العزيز جاويش حضرتلرينه غايت مهم بياناتى

٣

« ايضاحه لزوم يوقدركه : تجربه زمانى ديديكمز بو دورده اركك‌له قيزك هيچ برى ايچون ديكرينه قارشى زوج ، زوجه آره‌سنده‌كى قيود ايله مقيد اولمق مجبوريتى يوقدر . اونك ايچون قيز ايستديكنى تجربه ايدر ، بكنديكيله معاشرتده بولونور ، عينيله اركك‌ده برينى براقوب اوته‌كنه قوشار . بونكله برابر بو حركتلرى ، عرفاً ايجابى اوله‌رق ، هيچ برى ايچون مدار مؤاخذه دكلدر . زيرا بو دور تجربه دوريدركه احكامنك كمال سهولتله جريانى ضامن اولان عاداتمز بوتون چيركين طرفلرينى كوره‌بيلمه‌مزه حائل اولدقدن باشقه ، كنجلكمزده قولاقلريمزى طولدوران بر بيغين كبازه فلسفه‌لرله صاچمه دليللر بصيرتمزى بوسبوتون پرده‌دار ايديور .

بزده قيزلر او اعتقادده‌لردركه : زوج ايله زوجه‌يى بربرينه باغلايان نكاحك صورت رسميه‌ده عقدندن اول عقتلرينه كيمسه طرفندن مداخله صلاحيتى يوقدر . بناءً عليه ، ناصيل اركك عقدندن اولكى حركاتندن قانوناً مسئول دكلسه ، قيزده هيچ كيمسه‌ايله مقيد اولمامق ، نفسنك هيچ بر آرزوسنه عفتى مزاحم كورمه‌مك حقنى حائزدر . ايشته برسوزكه ظاهراً صواب ! ايشته برسفسطه‌كه صورتا منطق ! لكن بز بو فاسد قياسك قضايا سيله اجتماعى ، اخلاقى نتائجنى تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق عجبا نه كوره‌جكز ؟

مناقشه كوتورر مسائلدن دكلدركه : روح بشر برحاله صابلانوب قالمقدن خوشلانماز ؛ طوردن طوره كچمه‌يى ايستر . اونك ايچون عادت ، دين ، تربيه نامنه النى ، قولنى باغلايان نه‌قدر قيود وارسه هپسنى قيرمايه چاليشير . بونك سرى ايسه ، يوقاريده سويله‌ديكمز وجهله ، نفسك ، قانون طبيعت ايجابى اوله‌رق بر وجودده طوپلانه‌ميوب مختلف خلقتلره داغيلمش بولنان محاسنه انجذابيدر . بناءً عليه ديزكينلرى سربست براقيلدقدن ، ايستديكى كبى اختلاطلرده ، معاشرتلرده بولونه‌بيلمسى امكانى تأمين ايدلدكدن صوكره نفسى ضلالدن ، طغياندن آليقويمق قابل اوله‌بيليرمى ؟ « نفس چوجوق كيبدر : اهمال ايدرسه‌ك بويور كيدرده حالا مه امك ايستر ؛ حالبوكه وقتيله كسرسه‌ك قولايجه كسيلير . » [١] ، حكمنى ويرن سزك اديبكز دكلميدى ؟

« قلب برسودا ايله آلت اوست اولمايه كورسون ؛ بوقسه اوندن

[١] والنفس كالطفل ان تهمله شب على ـ حب الرضاع وان تفطمه ينفطم .

وازکچمه‌سنی خاطرینه کتیرمه ! » [۱] دیین شاعرده سزدن دکلیدر ؟

أوت ، صایسز تجربه‌لرله نامتناهی فلاکتلر هپ بو قیمتدار حکمتلری تأیید ایتمکدن باشقه برشی یاپمیور . نفسدن طبیعتك خلافی حرکت بکله‌ینلر ، شبهه‌سز ، محال آرقه‌سنده قوشمش ، صودن آتش ایسته‌مش اولیورلر .

بزم ایچمزدن هربری تجربه دوره‌سی نامیله سنه‌لر کچیرر . بومدت ظرفنده مختلف تمایلاتك تأثیری آلتنده قالیر ، متفرق وجودلرده‌کی محاسن ، قلبنه آیری آیری حاکم اولور . روحی کوربه فدانلر کبی ، کاه صاغدن اسن هوای محبتله برطرفه اکیلیر ؛ کاه صولدن کلن نسیم هوسله اوته‌کی جهته تمایل کوسترر . نهایت اعتدال فطریسنی غائب ایدرك اك شدتلی روزکارك اراده‌سنه منقاد اولور قالیر . شو وارکه : بوصوك انقیاده کلنجه‌یه قدر فطرتی میل واعوجاجدن تماماً نصیبنی آلمش بولنور .

ایشته نفس بویله‌در . جریان هوسانه معروض قالمقدن صاقینمازسه متخالف سیرلر ، متضاد میللر ، متعاکس امللر آره‌سنده چارپینیر طورور . اللرنده بازیچه کسیلدیکی بوکونا کون اضطرابات ایسه اونك تناسبله مفطور اندامنی ، معتدل یال وبالنی دکیشدیره‌رك اکری بوکری اشکاله صوقار .

أوت ، نفس بوخصوصده فدانلره بکزر : شاید دها پك تازه ، روزکارك النده بازیچه اولماسی‌ده‌پك یاقینسه ، قیریلق ، یاخود اکریلك کبی عارضه‌لری هنوز کوسترمز ؛ لکن متعاکس ریاحك صدمه‌لرینه معروض قالماسی دوام ایتدکجه حالیله قانبورلاشمه‌یه ، قوسلر پیدا ایتمه‌یه باشلارکه بوندن صوکره بر دها دوزلمسی ، اعتداله صاحب اولماسی مأمول دکلدر .

کوریورمیسکز ؟ فرقنده اولمقسزین شاعرلرك مسلکنی طوتمشم . مع‌مافیه بونی قیاسلریمك خیالاته استنادندن ایلری کلدی ، ظن ایتمیکز . اونوتمایکزکه پیغمبریکز (صلعم) : « اویله شعرلر واردرکه : حکمتدر » دیمشدی .

أوت بن اولا ازدواجه تقدم ایدن اختلاطك وردیکی نتایجی تدقیق ایتدم ؛ صوکره ، بونك حیات عائله اوزرنده‌کی تأثیراتی تعقیب ایلدم‌ده شونی آکلادم‌که : کنجلرك قادیندن قادینه قوشمقده ، نفسلرینه ظلم ایتمکده اك ایلری کیدنلری انسانلرك رفاه وراحت خصوصنده اك کریده قالانلرینی ، وجوده کتیردکلری عائله معیشتنده حیات آرقداشلرینه اك آز مربوط بولنانلرینی تشکیل ایدییور .

کوزیکزك اوکنه بر دلی قانلی کتیریکزکه : کنجلکك اك فیضانلی چاغنه کلمش حوری کبی قیزلره دوشوب قالقیور ؛ شیمدی بر آهو کوزینه مفتون ایکن براز صوکره بر قومرو کوکسنه چارپیلیور ؛ شن ، شوخ ، شاقراق برنادره‌ء جمالك یانندن آریلنجه عشوه‌لرینده حرکاتی کبی آغیر ، فقط کبار ، بر نازنینه چاتیور . برهیکل ملاحتك قولنی براقنجه بیان ساحریله شعرلری صوصدوران برشیوه‌کاره همبزم اولیور .

کیمیسنی کوزللکی ، کیمیسنی کوزل کورونمسنی بیلدیکی ایچون سوییور . برینه قانلی جانلی دیه میل ایدییورسه ، اوته‌کنك خلقتنده‌کی نزاکته انجذاب ایدییور . الحاصل قاپالی ، آچیق برچوق جاذبه‌لی مخلوقات ایله کثرتده ، وحدتده برابر بولونیور . عفیفه‌لرله دوشوب قالقدیغی کبی عفت قیدندن آزاده اولانلرله‌ده وقت کچیرییور .

شیمدی ، بوحالده‌کی بر دلی قانلی ایچون هوسانه غلبه چالمق ، موجودیتنه حاکم کسیله‌جك بو سوروسورو محاسنه قارشی طوره‌بیلمك قابلمیدر ؟ قادیندن قادینه قوشمایه آلیشدقدن ، بر وجودده اجتماع ایده‌میوب مختلف خلقتلره طاغیلمش کوزللکلرك آواره‌سی اولدقدن صوکره بو زواللی کنج نه یاپارده نفسنی یالکز برقادینه حصر ایده‌بیلیر ؟ ولوکه اوقادین دنیانك اك کوزل ، اك ظریف ، اك ذکی مخلوقی اولسون .

کثرتی صاییله‌میه‌جق درجه‌یی بولان وقعه‌لرك دلالتندن آکلادق‌که : ارکنلکی چوق سورن ، قادینلرك مجالسنه طاشینمقدن چکنمه‌ین ارکك زوجه‌سنه پك آز مربوط ، دیکرلرینه قارشی پك آز پرهیزکار اولیور . حتی هنوز ابتذال درکه‌سنه دوشمه‌مش قادینلری آله کچیره‌مینلرك برچوغی‌ده عموم‌خانه‌لره طاشینیورلر .

امید ایدرم‌که ، رفاه ایچنه کومولمش سفهاسیله اغنیاسی یوزندن ملتلرك مصاب اولدقلری اجتماعی خسته‌لقلری تولید ایدن سبب شو ایضاحات ایله نظریکزده تعین ایتمشدر . زیرا بو کیلری حائز بولندقلری ثروتله بوتون حاجتلرینی تطمین خصوصنده امرلرینه آماده طوران سهولتدن طولایی دائماً هر طبقه‌یه منسوب قادینلرله تأمین مناسبت هوسنده‌درلر . بالخصوص هر کلن زائره قاپینك آچیلماسی ، هر درلو مسافرك افندیلر ، اوشاقلر ، قادینلر ، ارککلر طرفندن قارشیلانمسی عادتك تسهیل ایتمش اولدیغی بزم مملکتلریمزده . اویله‌یا ! بزلره عادات ، اطوار ، وبوتون شئون اعتباریله مخالف بولنان مملکتلرده تصادف ایدیله‌جك مانعه‌لرك کافه‌سی اسباب اختلاطك بوطرزده‌کی مبذولیتدن دولایی آره‌دن قالقیور . بناءً علیه علنی ، یاخود خفی مناسبتلر چوغاله‌رق هر فرد ـ مستوریت ایچنده یاشایانلر ایچون استیفاسی مشکل اولان ـ نصیبهٔ ذوق وصفاسنی قولایجه احراز ایدییور .

[۱] اذا ماالقلب اشرب حب شئ — فلا تأمل له عنه انصرافا .

فان من یرتع فی روضة　　لا بد ان یجنی من‌الورد
و ان من تحسبه ناسکاً　　لا بد ان یقلب بالوجد [*]

تجربه دوره‌سنده کنجلرك اخلاقه عارض اولان اکریلکلردن بری‌ده قومشـولرینك ، دوستلرینك ، حتی اقربالرینك رفیقه‌لرینه وارنجه‌یه قدر راست کلدکلری قادینه اسـتراق نظرده بولونمه‌یی کوزلرینك عادت ایتمـسیدر . کورویورزکه بونلر حرمت پرده‌سنی قالدیره‌رق اونلره مد نکاه ایدییورلر . بو ایشـده اقربانی اضرار ، یاخود قومشولره خیانت مقصدی اولماسه‌بیله ، او سویلدیکمز اعتیاد سفیله تبعیتدن ایلری کلیور .

آرتق عزمده‌کی قوت ، رأیده‌کی اصـابت ، طبیعتده‌کی ثبات ومتانت اعتباریله قادینه فائق بولنان ارکك بوحالده بولونورسـه ، اونه‌کی جنس رقیقك نه اولماسی لازم کلیر ، دوشونیکز ؟ ارککلرله اختلاط ایدرك هر برنده سحر بیان ، ظرافت، سماحت ، شجاعت ، حلم ، وعدینی طوتمق ، عهدینی برینه کتیرمك ، بسپایه‌لرله دوشوب قالقمامق ، مبتذل مواقعدن اوزاق بولونمق ، تمیز کیینمك ، منتظم ییوب ایچمك ، نظافت ، دیشلرك کوزللکیله برابر بیاضلغی ، باشك ییجیملی ، صـاچلرك ، قیوریجیق ، بیقلرك متناسب ، کوزلرك جاذبه‌دار اولماسی کبی باشقه باشقه مزیتلر کورن کنج برقیز ناصـیل اولورده حسیات قلبیه‌سـنه حاکم ، عقلنه ، متانتنه صاحب قاله‌بیلیر ؟ برکره قیزجغزی بونلرك ایچنه صالیویرمك ؛ صـوکره‌ده بر ییغین عایلات متماکسه‌نك ، هوسـات متضاده‌نك هجومنه قارشی وجدانی قابالی طوتسون دیمك ، محال برخیالك تحققنی ایسته‌مك دکل‌ده نه‌در ؟

وقتیله ، حقائقه پك ابی نفوذ ایتمش برصاحب وقوفك شو یولده برمطالعه‌سنی اوقومشدم : « هیچ بر ارکك محرمی اولمیان بر قادینله یالکز قالمازکه هر ایکیسنك وجودنده‌کی تویلر بربرینه قارشی‌اوریرمش اولماسین . » شـاید بن بونی علم یقین ایله بیلمش اولماسـه‌یدم اثنای کلامده ایرادی‌معتاد اولان غلوه اسناد ایدردم . ذاتاً تجربه‌دوره‌سنك محصـولی اولوب تکرر ایدوب طوران برچوق حادثه‌لرك شهادتیله ثابتدرکه هر ایکی جنسـك افرادی معاشرتلرنده بر حد ایله مقید اوله‌میورلر ؛ نفسلرینك القا آتنه ، هوسلرینك تلقیناتنه تماميله تبعیت ایدییورلر . بوندن‌ده ایکی نتیجه حصوله کلیور :

۱ — بونلرك قلبلری ، دمین سـویلدیکمز وجهله ، متخالف آمالك ، متعارض عواملك تأثیری آلتنده بولونیور . اونك برمعتاد اوزون تجربه دوره‌سـنك ختامنده‌کی نکاح ، کوناکون دسیسه‌لرله مألوف نفسلری ، استراق نظره آلیشمش کوزلری ، متصل کیراچی

[*] باغچه‌ده دولاشان البته چیچك قوپاره‌جقدر ، زاهد ظن ایتدیکك آدم‌ده مطلقا کونك برده هوساته مغلوب اوله‌جقدر .

دکیشدیرن اولر کبی مختلف هوسـاتك توالیسنی کورمش قلبلری برلشدیرمش اولیور .

آرتیق سویلن مخلوقك بر حجره اشـغال ایتدیکی ، هر حسـك آیری بر ایز براقدیغی بویله بر قلب ایچون یالکز جیب مشروعنه باغلانوب دیکرلرندن تماميله آیریلمق امکانی ناصل تصور ایدیله‌بیلیر ؟

شیمدی‌یه قدر کچن سـوزلردن آکلامشسکزدرکه : تجربه دوره‌سنی بو تشریح ایتدیکمز طرزده کچیرن زوج ایله زوجه‌نك قلبلری او ییغین ییغین آمال متضاده‌نك ، سورو سـورو مؤثرات متباینه‌نك تراکمی آلتنده قالدقدن صوکره، ازدواجی متعاقب یالکز کندی محبت متقابله‌لریله مشغول‌اولورلر دیمك، عقل سلیم ایله‌مغالطه‌یه قالقیشمق‌دن باشقه برشی دکلدر . زیرا نکاحك عقدندن صـوکره طرفیندن برینك دیکرینه قارشی بسلیه‌جکی محبت قلبنك آنجق اولکی تمایللردن خالی قالان کوشه‌لرینی اشغال ایده‌بیلیر . دیکر کوشه‌لرنده یرلشمش هوساته کانجه بونلر زمان زمان غلیانه کلیر ؛ قاری قوجه آره‌سنده‌کی حب متبادلی صارصـه‌ق نهایت آیاغنی قایدیرر . ایشـته اوزمان هر برینك کوزی قارشیسنده‌کندن باشقه‌لرینی آراشـدیرمایه باشـلار . برکره‌ده ایش بورایه کادیمی ، آرتیق آره‌ده‌کی صفوت بوزولور، حریم عائله‌نك اطرافنده شبهه‌لر، ظنلر سرسریانه دولاشیر . حیات زوجیه رابطه‌لری کوشه‌یه‌رك سـعادت بتیه کیندکچه آزالیر . بو صورتله اوکچن تجربه دوره‌سی عائله‌نك باشـنه مسعود دکل ، بالعکس پك مشئوم بر دوره کسیلیر . شاعرکزك شو سوزی نه‌قدر طوغرودر :

فاستشعرالعفة واعص‌الهوی . یسلم لك‌الدین مع‌الود
یغنیك عنه کاعب ناهد ، تضمها بالحل والعقد . [*]

وقتیله بکا ، تسترله مألوف مسلمان خانملردن بعضیلریله بر یرده بولونمق نصیب اولمشدی . مجلسلرنده ایلك نظر دقتمه چارپان شو اولدی که بونلر شـاید بر ارککدن بحث ایدرلرسـه یا طوغرودن طوغرویه قوجه‌لری ، یاخود محرملرندن بری چیقیور ؛ یابانجی ارککلرك آدینی بیله آکمیورلر . بر آز دوشوندکدن صوکرا بوحالی پك طبیعی بولدم . اویله‌یا ! اختلاطده بولونمادقلری ایچون ارککلرك مزایاسنه ، خصائصنه ، احوالنه دائر برشی بیلمیورلرکه قالقسینلرده کندیلرینی دوشونسـلر ، یاخود محاسنلری ، مسـاویلری حقنده مطالعه یوروتسونلر . برده اوبولوندیغم مجلسـده خانملرك قلبلرینی ، باشـقه ارککلری قطعیاً طانیمادقلری ایچون ، صرف قوجه‌لرینك محبتیله مشغول کوره‌رك اسـلام حیات زوجیه‌سنك حیات سـعادت

[*] عفتی کندینه شعار اتخاذ ایت ، هوسـاتکه عصیانده بولون‌که دینك‌ده ، محبتك‌ده قورتاره‌بیله‌سین . ایسـتدیکك کبی تصرفه حقك اولان نازنین زوجه ، سنی بوتون آرزولرکدن وارسته براقیر .

اوله‌جغنه ؛ بوقسه ، حيات حرمان وعذاب اولمايه‌جغنه يقين حاصل ايتدم . اويله‌يا ! مختلف ميللرك ، متضاد هوسلرك عينى قلبه تهاجمى عائله آره‌سنده‌كى مجادله‌لرك ، قارى قوجه بيننده‌كى منافرتلرك اك قوى اسبابندن ايكن سوزلرينك صحتندن شبهه‌يه دوشه‌جك كيمسه تصور ايديله‌بيليرمى ؟

بن او قناعتده‌يم‌كه : قادينك قوجه‌سندن باشقه اركگلر حقنده‌كى جهلى ، اونلرده بوله‌بيله‌جك خصيصه‌لرى ، مزيتلرى اوكرنمسنه ، بناءً عليه قوجه‌سنه قارشى بسلديكى ميلك ضعفنه ، ياخود نفرته انقلابنه مانع اوله‌جغى ايچون ، رفيق حياتنك هرحالندن ممنون ، هر طورندن خشنود ، بوتون معايبندن بى‌خبر ، قلبى يالكز محبتيله طولو اوله‌رق ياشار . هم ظن ايدرم ، پيغمبركزك (صلعم) بكر قيزلرله تأهلى توصيه ايتمسنده‌كى سربو اولسه كركدر .

امينم‌كه شايد بوقادين بزم ايچمزده بولنوب‌ده بزم معيشتمزى تعقيب ايتمش اوله‌يدى موجوديتى برچوق خواطرك ، برچوق هوسانك تزاحمى آلتنده قالير ، قلبى مختلف تمايلات آره‌سنده چالقانيردى‌ده آرتيق زوجه‌سنه شيمديكى نظرله باقه‌مازدى . زيرا اونى اويله برطاقم اركگلرك ايچنده كورورديكه فضيلت ، مزيت مسابقه‌سنده ، قابل دكل ، كنديلرينه يتيشه‌ميه‌جك .

طبيعيدركه بوخصوصده اركك‌ده قادين كيبدر : هوسات متخالفه‌نك تزاحمنه معروض قالديغى تقديرده زوجه‌سندن باشقه‌سنه ميلى ضروريدر . بويله برحالده ايسه حيات زوجيه دها دمين ايضاح ايتديكمز عاقبتده قرار قيلار . بونك ايچون زوجك عفتى‌ده عينيله زوجه‌نك عفتى كبى عائله حياتنك حقيقى بر وفا ، صميمى بر محبتله استمرارينك اك برنجى شرائطندندر . شاعريكزده :

ضمنت لها الا اهيم بغيرها
وقد وثقت منى بغير ضمان [*]

ديميورمى ؟ أوت ، قادين قوجه‌سنك باشقه برينه كوز آتديغنى كورور ؛ ياخود كونك برنده حالندن شبهه‌يه دوشه‌جك اولورسه صافيت حياتنى غائب ايدر . هله زوجندن شبهه‌لنمه‌يه باشلاديغى آندن اعتباراً قيامت قوپمش ديمكدر .

ذاتاً كرك حكماى شرقك ، كرك شريعت اسلاميه‌نك قالقوب‌ده زوج ايله زوجه‌نك هر ايكيسنه عفتله امر ايتملرى ، بوتون انسانلرى سن بلوغدن اعتباراً هوسات نفسانيه‌نك غيجيقلايه‌جق مواقعه كيتمكدن ، قادينلرله اركگلرى عينى محافلده بولونمقدن منع ايله‌ملرى نه جناب حق طرفندن نوع بشره وريلان حريتى غصب ايچوندر ؛

[*] برباشقه‌سنك سوداسيله شوريده اولمايه‌جغمى كنديسنه ضمان ايله برلكده عهد ايتمشدم . او بنم عهديمه ايناتمق ايچون ضمانه لزوم كورمدى .

نه‌ده قادينلرك خيانتله ، اعتماده شايان خصائصدن محروميتله اتهام ايدلمسى كبى حقسز برحركتندندر . بونلرك كافه‌سى بشرى اسباب وموقع فتنه‌دن اوزاق بولونديرمق ايچوندر . زيرا بيليرسكزكه نفس پك ضعيفدر . برده ، اوچوروم كنارنده دولاشمق ألبته تهلكه‌سز بر ايش دكلدر . » [۱]

محمد على عينى بك افندى‌يه

مبجل استادم افندم

دركاهلر مسئله‌سى باشلى باشينه بر مقاله‌يى احاطه ايده‌جكى جهتله بومقاله‌يى‌ده بوراده بيراقدم .

بومقاله (من عرف نفسه فقد عرف ربه) أثر شريفنك معناسيله صوك سؤالك جوابنه ، يعنى (دركاهلر عصرك تربيه‌سنه ، عرفانه ، مليتك يوكسلمه‌سنه ، نارينك ، نورينك جوشدورلمه‌سنه دخى خادم اوله‌مزمى ؟) طرزنده‌كى بيانات عليه‌لرينه عائد مطالعات درويشانه‌يه منحصر اوله‌جقدر . باقالم استيعاب ايده‌بيله‌جكمى ؟

بواثرك توركجه‌سى شودر : « نفسنى بيلن ربيسنى‌ده بيلير » .

آنجاق بونده درويشجه بر نكته واردركه بوراده — « علم » دكل — (عرف) لفظى ايراد بويورولمشدر . ديمك‌كه بوبيليم قورو ، على الاصول علمى بر بيليش دكل . مجرد (بن فلانم ، ربم‌ده فلاندر .) ديه بر علم حاصل ايدرك كندى وارلغنه ، كنديني ياراتانك وارلغنه عائد بر جهلدن كنديني قورتاروب (آرتق بوخصوصه عائد وظيفه‌م بيتمشدر .) ديه مستريح اولمقدن عبارت دكلدر . بلكه مؤمنك ، مؤمن سالكك معشوق حقيقيسى اولان ربيسى حقنده عرفان محمدى ايله معرفت حاصل ايلمه‌سيدر .

ربيسنه عائد علم حاصل ايتمكله عرفان كسب ايله‌مكلك آراسنده تصوفجه فرق عظيم واردر . ذاتاً بواثرى‌ده بويولده دوشونمكه حقمز اوله‌بيلير . زيرا بواثرك (حديث) دن زياده اجلهٔ زهاد وصوفيهٔ قدميدن بعض ذواته نسبتى اصحدر . برصوفى ايسه بويله برو جيزه‌سنده (علم) يرينه (عرفان) قوللانمقده البته بر نكته قصد ايلر .

اويله ايسه بوراده بر صوفى (معرفة الله) دن نه قصد ايدر ؟

بر وقت هنوز اشياع علويه‌نك بذره‌سى تورمكه باشلاديغى هنكامده خاندان نبوتده — ذات نبوتپناهيدن مأثور — دينك بعض مهم اركانى مودوع اولديغى ؛ اونك ديكرلرنده بولونماديغى اشاعه ايديورلردى . اونكيچون بر ذات حضرت على‌يه صوردى :

— الله عشقنه سزده ، يعنى خاندان نبوتپناهيده ديكر حامل علوم محمدى اولان اصحاب كرامدن فضله بر امانت محمدى وارميدر ؟

[۱] غربلى قادينك متباق سوزلرى كله‌جك مقاله‌ده‌در .

جواباً بویوردیلرکه : خیر ، والله !. آنجاق شو جزودانده‌کی اسرا احکامی کبی بر قاچ مسئله‌یی صوڭ زمانده فم رسول اللهدن بالمناسبه تلقی ایتمشدم. برده‌بزده خاندانمزه مخصوص بر « فهم » واردرکه بونڭ بعض اسبابی شونلردر :

کندی ئه‌ولری مهبط وحی اولمشدر . یدی یاشندن بری لیلاً ونهاراً ذات پیغمبری‌یه ملازم بولونمشدر . صوکره‌ده مقربان پیغمبری ایچنده بالعموم احکام دینیه‌یی ضبط ایتمك ایچین بویوك بر عشق وشوق وخارق‌العاده استعداد ابراز ایله‌یوب « اقضاکم علی = علی ؛ سزڭ ایچیکزده اقضی القضاة‌در . یعنی عهد نبوتده هم افتایه مأذون ، هم‌ده قاضیلر باشی اولمشدر . » طرزنده کسب تمایز ایله‌مشدر . اك صوکره‌ده ناصل‌که بعض خواص اصحاب بعض اسرارڭ حاملی اولدیغی کبی حضرت علی‌ده او یولده بعض حقایق دینیه تلقی ایله‌مشدر . فقط بو حقایق ؛ او شایعه‌جیلرڭ دیمك ایسته‌دکلری کبی ا کراو میدانه چیقارسه دینده ، یاخود دینڭ بعض اقسامنده بوسبوتون باشقه‌لق حاصل اولمق قبیلندن بر شی دکلدر . بلکه ینه دینڭ ایچنده‌در . او حقایقه واقف اولانلر واونی بیلنلرده ینه دیکر مسلمانلر کبی عیناً مسلماندرلر .

حضرت علی افندیمزدن اولیاءاللهه کلن عرفان محمدینڭ اساسی ایشته بودر. بیلیرسیکزکه علوم‌ظاهره‌ده عموم‌علماڭ اجازت نامه‌سنڭ سلسله‌سی حضرت علی‌یه منتهی اولدیغی کبی علوم باطنه‌ده دخی مشایخ کرامڭ سلسلهٔ خلافتی اونلره واصل اولور . هرایکی طرفده ، بلکه بالجمله علوم اسلامیه اصحابی دخی (مدینهٔ علم) صلی‌الله علیه وسلمه (باب علم) علیه‌السلامدن داخل اولور . مثنوی :

اطلبوا الارزاق من اسبابها
وادخلوا الابیات من ابوابها

ایشته (سیدالطائفه) جنید ایله ابویزید بسطامی کبی عرفای اقدمینڭ حضرت علی ، حسن بصری ، کمیل بن‌زیاد ، ابوالدردا ، تمیم‌داری، حذیفه، سلمان کبی ذواتڭ مشرب عذبندن تلقن ایتدکلری (عرفان محمدی) بودر . حکیم‌سنایی ، شیخ عطار ، حضرت مولانانڭ (معارف) ی بورادندر . آنجاق دیکر اصطلاحات مخصوصه‌سیله فصول وابوابیله بر (علم‌تصوف) واردرکه (شیخ اکبر) حضرتلری بوطائفه‌نڭ پیشواسیدر . کچنکی مقاله‌مده بسط ایله‌دیکم وجهله بونڭ اساسی‌ده عهدمأمونده ترجمه ایدیلن کتب‌حکما میانده عربجه‌یه‌ترجمه ایدیلوب اجلهٔ محققین اوترجمه‌لری اسلامیته تطبیق‌ایله‌مشلردر. اسکیدن اسلامده باردتعصب یوقدی . چونکه اسلام غایت قوتلی‌ایدی . تعصبی یاراتان ضعف ، جهل ، تقلید ، جمود کبی شیلردر .

(معرفت) ڭ تعریفی ، توصیفی ایله‌دخی اوزون اوزادی تکثیر سواد ایله‌مه‌یم . کتب قومده شایعدر .

کلم‌لم اووجیزهٔ جلیله‌نڭ عرفای اسلام نزدنده‌کی معناسنه :

ظاهر وباطنی نفسنده جمع ایدن اجلهٔ محققین شافعیه‌دن وا کابر محدثیندن (امام نووی) حضرتلری شویله معنی ویریور :

برکیمسه نفسنڭ ضعفنی ، حقه احتیاجنی بحق ادراك ایدر ، وتا کرینڭ عاجز بر قولی اولدیغنی بیلیرسه ربیسنڭ قوهٔ قاهره‌سی ، شان ربوبیتی ، کمال مطلقی ، اوصاف عالیه‌سی اونڭ نظرنده تمامیله تجلی ایلر .

شیخ تاج‌الدین عطاءالله (لطائف‌المنن) نده دیرکه : ایشیتدمکه شیخمز ابوالعباس المرسی بوحدیثڭ ایکی معناسی واردر ، دیرایمش . بریسی : برکیمسه نفسنی مذلتیله ، عجزیله ، فقریله بحق طانیرسه اونڭ نظرنده اللهڭ عزتی ، قدرتی ، استغناسی تجلی ایلر . بوصورتده اولا (معرفةالنفس) ، صوکره (معرفةالله) حاصل اولمش اولور .

ایکنجی معناسی : برکیمسه نفسنی بیلیرسه بوبیلیش بوندن اول اللهی بیلدیکنه دلالت ایلر .

برنجیسی سالکلرڭ ، ایکنجیسی مجذوبلرڭ حالیدر .

ابوطالب المکی حضرتلری کتب محققینه مأخذ اولان (قوت القلوب) نده بویورورلرکه ؛ معناسی :

خلقله معامله هنکامنده کوریورسین‌که نفسڭ اوصافندن بری افعالڭه اعتراض‌ایدلمه‌سنی ایسته‌مزسین. یاپدیغڭ ایشڭ‌تعییب اولونمه‌سنه‌ده راضی‌اولمزسین . بوندن خالقڭ صفات جلیله‌سنی‌ده بیلمش اولورسین.

یعنی سن اولانجه عجز ونقصانڭله اویله اولدیغڭ حالده بوتون عجز ونقصاندن بری وهرشیئه قادر اولان الله‌تعالانڭ محض اصابت اولان افعال الهیه‌سنه اعتراض ایتمه ونامناسب عد ایله‌مه . بناءً علیه : ربڭڭ سنڭ حقڭده‌کی قضاسنه راضی اول . سن کندیڭه نه‌معامله یاپیلمه‌سنی ایسترسه‌ڭ سن‌ده ربڭه قارشی اویله‌یاپ .

ینه اجلهٔ شافعیه‌دن وظاهری ، باطنی معمور ذوالجناحین ومحدث ذی‌شان شیخ عزالدین بن عبدالسلام حضرتلری دیبورکه :

جناب‌حق بوجسمانی وجوده روحانی حیاتی وضع ایدوب ناسوتیت کثیفه‌ده لطیفهٔ لاهوتیه‌یی متجلی ایله‌مك صورتیله وحدانیت وربانیتڭ معجزهٔ کبراسی ، برهانیت عظماسی قیلدی . بومظهریت عجیبه‌سندن دولایی هرکیم نفسنی بووضعیتیله بیلیرسه ربیسنڭ عظمت وقدرتی ، سلطنت ووحدتی نظرنده بحق متجلی اولور .

بوأثرمبجلدن بومقصدی مؤیداون تورلو حقیقت استنباط‌اولونور :

۱ — بوهیکل انسانی برمدبر ومحرکه محتاجدر . اوده روحدر. بوندن استنباط ایدرزکه بوعالمده برمدبره ، محرکه محتاجدر . اوده جناب اللهدر .

۲ — بو فلك سمانڭ بر تك مدبری واردر . اوده (روح)

دينيلن بويوك بر ملكدر [۱] . بوندن آكلارزكه بوتون عوالمده شريكي ، نظيرى اولمايان برتك مدبرى ، مقدرى واردركه « يرده ، كوكده اللهدن باشقه برالله دها اولسه‌يدى بر كوك آلت اوست اولوردى. » بويورولمشدر . قرآن كريمده دها بويله برچوق قطعى حجتلر واردر .

۳ — ناصلكه بو جسد روحك اراده‌سله ، تحريكيله ، حركت ايلر وبوجسد اونك هرنوع معاملاتنه فرمانبردر . بوندن آكلارزكه جناب‌حق‌ده جسم انسانى كبى بوتون مخلوقاتنده مراد الٰهيسى نه‌ايسه اونى اجرا ايلر . كرك خير ، كرك شر جهتنه هرقيميلدا‌ان شى مطلقا اللهك تقديريله ، اراده‌سيله ، قضاسيله حركت ايلر .

جسدده حركت ايدن هرعضو ؛ روحك علميله ، شعوريله حاصل اولور . جسدك اك ناچيز برپارچه‌سنك حركات وافعالندن هيچ برشى روحه مجهول اوله‌مز . بوندن آكلارزكه : يرده كوكده هيچ برذره علم الٰهى خارجنده قيميلدايه‌مز .

٥ — بوجسمك اك صغير ، اك حقير قسمنه داخى اك ياقين اولان روحدر . بوندن استدلال ايدرزكه بوتون مكوناتك اك اوزاقده كيسنه اك اهميتدن ساقطنه ، اك اوفاغنه داخى اوشينك بر پارچه‌سندن زياده جناب حق ياقيندر . روحك جسمه ، جسمده‌كى برعضوه قريبتى اولچو ايله اولچوله‌ديكى كبى جناب حقك مخلوقاتنه قريبتى داخى اصلا مسافه ايله ، كميت وكيفيت كبى شيلرله قياس ايديله‌مز . « بز انسانه كندى بويوك طامارندن داها ياقينز . » بويورولمشدر .

٦ — ناصلكه بوجسددن اول روح موجود ايدى . ناصلكه جسد فانى اولدقدن صوكره‌ده باقى قاله‌جقدر . كذلك جناب حق‌ده بوتون‌مكونات خلق اولونمزدن اول‌موجود اولوب‌بونلر فانى اولدقدن صوكره داخى باقيدر . نقصان وزوالدن منزهدر .

۷ — جسدده‌كى روحك كيفيتى معلوم‌اولماديغى كبى ذات بارينك كيفيتى مجهولدر .

۸ — جسدده‌كى روحك نره‌ده اولديغى بيلنمه‌ديكى كبى جناب‌حق داخى مكوناتك نره‌سنده اولديغى تعيين ايدلمز. روح ناصلكه جسمك هر برنده هرآنده وبرآنده متصرف ايسه ذات باري‌ده عالمده بويله متصرفدر . هيچ بر ير اوندن خالى اولمامقله برابر ؛ ينه مقام ومكاندن منزهدر .

۹ — ناصلكه جسدده‌كى روح كوزله كورونمه‌ديكى ، برصورتله تصوير ايدلمه‌ديكى كبى بيليرزكه ذات بارى حقنده‌ده « مثلى كبى داخى هيچ برشى موجود اولمامشدر . » بويورولمشدر .

۱۰ — جسدده روح تعيين ايدلمه‌ديكى وطوتوله‌ديغى وتخمين ايدله‌ديكى كبى دنياده دخى وجود بارى برمعين نقطه‌ده سزيلمكدن ، ال ايله وسائر بروسيله ايله طوتولوب تعيين قيلنمقدن منزهدر .

بورايه قدر منقولاتمز علوم باطنه‌دن ذوق اولمقله برابر علم ظاهرله مشتغل وشهرت ياب اولان اجله‌نك اقواليدر . برمقدارده انجق علم تصوفله مشتغل رجال صوفيه‌نك سوزينى نقل ايده‌لم. باقيكز « اعط القوس باريها — اوقى ، صنعتكارينه ور . » سرى ناصل ظاهر اولور .

(تعرف) شرحنده محقق قونوى بعض صوفيه‌دن نقلاً ديوركه: بوحديثك معناسى محاله تعليق قيلنمشدر. يعنى شارع اعظم (معرفة النفس) قاپوسنى سد ايدر ، ديمكدر . (قل الروح من امر ربى = روحك ماهيتى امور روحانيه دندر . قول شريفنه اشارتدر . بونكله تنبيه ايديوركه : انسان ؛ مخلوقاتدن اول وكنديسنه اك يقين بولونان نفسنى ادراكده عاجز اولنجه خالقنى بيلمكده داها عاجزدر . انسان ؛ دكل روحنك ؛ باصره‌سى ، شامه‌سى كبى حواسنك حقيقتنى بيله ادراك ايده‌مه‌مشدر . بصر = كورمك خاصه‌سنى كيميسى انطباع ايله ، كيمى‌ده شعاعك خروجيله اولديغنى سويلرلر . شم = قوقلامق

[۱] زمين وآسمانك طبقاتنه ، تدبيراتنه ، حال وشانلرينه دائر كتب اسلاميه منقولاتنك قسم قليلى نصوص قاطعه‌يه مستند اولوب مهم بريكون حاصل ايدن قسمى‌ده احاديث ضعيفه وموضوعه ايله (كعب الاحبار) كبى يهوديدن دونمه صحابيلرك وخيرالقرون علماسندن بعضيلرينك اقواليدر. بى‌نهايه باقى اقوال ايسه فلاسفهٔ اسلاميه ومؤرخين وقصاصينه عائددر. بوسوزلر باشليجه كتب يونانيه‌دن واسلامه داخل اولان متنوع اقوامك كتب وروايتندن مأخوذدر . بو بابده وهرنوع روايات اسلاميه‌ده اك دوغرو اولچوشودركه بوكبى خصوصاتله مشتغل اولميانلره نافع اولور امنيه‌سيله عرض ايدييورم :

۱ — ناسخ غير منسوخ اولان آيات جليله يعنى محكمات ، ۲ — ينه منسوخ اولمامق اوزره احاديث متواتره ، ۳ — اجماع . بو اوچنه اعتراض جائز دكل . عيناً قبولى لازمدر . آنجاق اجماعى امام احمد قبول ايتمه‌يور . شيعه كبى بعض مذاهبك‌ده اجماع حقنده بر چوق قيل وقالى وار . ذاتاً كرك تواترك، كرك اجماعك انعقادى خيلى مشكلدر. چوق اختلافليدر. بعض اجلهٔ محدثين طوپى بردانه حديث متواترك وجودينى سويله‌يور . فقط بو افراطدر. احاديث متواتره چوقدر . يوزلره بالغدر. شيخ افخم ولى الله فى الارض شيخ كتانى حضرتلرينك فراقدسلرندن روضهٔ رسول اللهده تلقن ايله‌ديكم (نظم المتناثر فى الاحاديث المتواتر) نامنده‌كى اثر محققانه‌لرى دورت يوزه قريب احاديث متواتره‌يى حاويدر. همت ايديليرسه داها برخايلى بولونه‌جغى بيان بويورويورلر. مع مافيه: اوكتابده‌كى (متواتر) دينيلن حديثلردن بر خايليسى‌ده سزاوار اعتراضدر . بو ؛ بر تلقى مسئله‌سى اولوب هرمحدث كنديسنه كوره بر تواتر شكلى فرض ايده‌رك اوكا كوره تكثير وتقليل ايله‌يورلر . ٤ — احاديث مشهوره‌كه صدر اسلامده‌كى علما ميانده مدون وشهرت ياب اولوب اونلرك نزدنده معمول به اولمشدر . آنجاق علم حديثده تعمق ايدنلره روشنادركه (شهرت) ايله (صحت) باشقه باشقه شيلردر . بعض آثارمشهوره واردركه صحتى، ضعفى شويله‌طورسون (حديث) بيله دكلدر . اولكى بر مقاله‌مده بو مبحثى كماهو حقه بسط ايله‌دم . ٥ — اك صحيح خبر واحدلركه (صحيحين) ك — آز مستثنا ايله — بوتون حديثلرى بوقبيلدندر . ٦ — حديث حسن دركه كنديسنى ضعفه دوشورمه‌يه‌جك درجه‌ده حقنده قيل وقال اولان احاديثدر. ۷ — حديث ضعيف دركه كنديسى احكام ومعاملاتده حجت اولمز . فضائل ، مواعظ ، اخلاقيات كبى خصوصاتده ضعفى اخطار ايديله‌رك نقل اولونور. (حديث موضوع) ايسه اصلا روايتى حلال دكلدر. مكركه وضعى اعلان ايچين اوله .

خاصه‌سنك تکثیف هوا ایله ، یاخود رایحه‌لی نباتلرده باشقه‌جه بر انبات حصولیله اولدیغنی حکایه ایدرلر . هپسی‌ده بویله اختلافلیدر . انسانك هر آن استعمال ایله‌دیکی ، کوزله کورولور حواسنی ادراکدن بیله بویله عاجز اولورسه آرتق ادراکی دها چوق غامض اولان روحنی ، داها صوکره‌ده اونلره نسبت قبول ایتمه‌ین خداوند متعالی ناصل ادراك ایله‌یه‌بیلیر .

(تعرف) شرحنك سوزی‌ده بوراده ختام بولمشدر . بورایه قدر سرد ایدیلن منقولاتله (من عرف . . . .) سرندن بری‌ده کشف ایدلمش اولور . عین زمانده (علم) ایله (عرفان) ك فرقی‌ده آکلاشیلمش اولور صانیرم . هله دقت بویورولدی ایسه شبهه‌سز عرفان محمدیدن نصیبه‌دار اولان اجلهٔ علمای ظاهره‌نك اقوالی ایله الاصوك قونوی‌نك لسان خاص تصوفله استنباط ایله‌دیکی معنانك ذوقاً نه بلند فرقی اولدیغی آکلاشیلمشدر . بو بویوك ذواتك انفاس طیبه‌سنی شورایه جمع ایله‌مك برکتندن متحصل اولمق اوزره خاطر درویشانه‌مه سانح اولان بر نکته‌یی‌ده بورایه ازبارله بومبحثی ختام پذیر ایله‌یه‌یم :

جسمکده موجود ، بوتون ذرات وجودکده متصرف اولدیغی حالده روحکی بیلمکدن ، ماهیتنی تعیندن عاجزسین . فقط بو جهل عمیقکله برابر روحکك وارلغی وبرلکی ینه سنك عندکده کونش کبی ظاهردر . او کور زنجیری قارانلق جهلك ، بو کونش قدر عیان ودمیر کبی صاغلام اعتقادك حصولنه مانع اولمامشدر . اویله ایسه عقل وانصافه وهیچ برعلمك احکامنه ذره قدر اویمزکه : تاخلقت مکوناتدن بری وجود باریسی بوتون اقوامك تاریخ وعقیده‌سنی اشغال ایدن جناب حقك وارلغنی هیچ برحجت قاطعه‌یه تماس ایله‌مه‌دیکی حالده محضا روئتی محدود ، اصابتی مشکوك عاجز کوزم کوره‌مه‌یور ، دیکر عجزهٔ حواسم ادراك ایده‌مه‌یور دییه جف القلم انکار ایده‌سین .

بو مقاله‌می‌ده بوراده ختام پذیر ایدوب (درکاهلرك عصریلشدیرلمه‌سی) مبحثنه باشلیجه برمقاله‌یی تخصیص ایده‌جکم .

انقره

ولد چلبی

آنغلیقان کلیساسنه ویریلن جوابلر حقنده

دارالفنون تورك ادبیات مدرسی کوپریلی زاده فؤاد بك بو هفته دارالمعلمین عالیه صالوننده اسلامیته عائد برقونفرانس ویرمش . قونفرانس اثناسنده آنغلیقان کلیساسی طرفندن صورولان سؤاللره بیللرجه جواب ویریلدیکندن ، یازیلان برایکی کتابك‌ده پك ابتدائی اولوب علمی بولونمادیغندن بحث ایتمش !

فؤاد بکك « بر، ایکی کتاب » دیدیکی تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتی اعضاسندن ودارالفنون مدرسلرندن فاضل محترم ازمیرلی اسماعیل حقی بك افندینك (الجواب السدید) عنوانیله قلمه الوب شرعیه وکالتی طرفندن انغلیقان کلیساسنه کوندریلن غایت عالمانه وواقفانه کتابی ایله مذکور هیئت رئیسی استاد محترم شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلرینك سبیل الرشاد‌ده انتشار ایتمکده اولان اثر کزینلری اولسه کرك .

ازمیرلی اسماعیل حقی بك افندی استادیمز دارالفنون ومدرسهٔ سلیمانیه مدرسلرندندر . علوم شرعیه‌ده‌کی اهلیت واختصاص تاملرندن باشقه غربك علوم حاضره‌سنی‌ده تدقیق وتتبع ایتمش ، حتی غرب فلسفه‌سنی تدریس دخی ایتمشدر . برچوق قیمتدار آثار علمیه‌سی واردر . غربك مه‌تودلرینه بحق واقفدر .

شیخ عبدالعزیز چاویشه کلنجه مشارالیه بوتون اسلام عالمنده شهرتشعار اك بویوك اسلام محرر ومؤلفلرندندر . مصرك اك یوکسك مؤسسات عرفانیه‌سنده اکمال تحصیل ایتدکدن باشقه کمبریج دارالفنوننده‌ده مأذوندر . علوم شرعیه‌ده ، ادبیاتده متخصص اولدیغی قدر غربك فلسفه‌سنه واجتماعیاتنه‌ده بحق واقفدر . برچوق زمانلر اوروپاده بولونمش ، غربك اك بویوك عالملریله تماس ایتمش ، مناقشه‌لرده بولونمشدر . انکلتره دارالفنونلرنده تدریساتده بولونمش ، برلینده المانجه رساله نشر ایتمش ، عالم اسلامده شیخ محمد عبده‌دن صوکره اك بویوك مجددلر صیره‌سنه کچمشدر . غربك لسانلرینه بحق واقفدر . عبدالعزیز چاویشك یازیلری قدر بوتون عالم اسلامده سوه سوه لذتله اوقونان محرر ومؤلفلر پك آزدر . بوتون حیاتی تحریر وتألیف ایله کچمشدر . کزیده اثرلری پك چوقدر .

شیمدی شرق وغرب علملرنده بودرجه اهلیت ووقوف صاحبی اولان ، برچوق اثرلر تألیف ایدن ، اك یوکسك مؤسسات عرفانیه‌ده مدرس بولونان بوایکی ذات طرفندن یازیلان جوابلره « ابتدائیدر ، علمی دکلدر . » دیمك ایچون علوم اسلامیه‌ده پك زیاده مبتدی بولونمق لازم کلیر . فؤاد بك کبی دارالفنون مدرسی اوله‌جق برذاتك بویله عامیانه برمطالعه‌ده بولونمسنی ، طوغروسی ، موقعیله هیچ‌ده متناسب بولمادق . عجبا براثر علمی اولمق ایچون مطلقا « یاغمور طاش » ندن‌می بحث ایتمك ایجاب ایدر ؟ فؤاد بك بو جوابلری اوقودیغنی بز هیچ‌ده ظن ایتمیورز . فؤاد بك بو کبی مباحثده انتقاد حقنی حائز اولمامقله برابر لطفاً بو جوابلره برکره کوز کزدیرسینلرده خطالرینی وابتدائیلکلرینی اورته‌یه قویسونلر . اکر بردفعه او جوابلری مطالعه ایده‌جك اولورلرسه بو اثرلرده هیچ اوقومادیغی ، کورمدیکی ، دوشونمدیکی بحثلری کوره‌جك ؛ دارالفنون مدرسی اولماسنه رغماً برطلبه کبی یکی یکی شیلر اوکره‌نه‌جك وچوق مستفید اوله‌جقدر . بوکون اسلامك اك بویوك عالملرینك ، مؤلفلرینك اثرلرینی استخفاف ایتمك ایچون پك چوق جسارت جاهلانه صاحبی اولمق ایجاب ایدر . بز فؤاد بکی بوقبیل جسورلردن عد ایتمك ایسته‌میز .

مرشدن اول بر كره بو جوابلرى اوقوملرينى توصيه ايدرز. اوقودقدن صوكره نره لرنده خطا كوريبورسه، هانكى جهتلرينى غير علمى بولبورسه كوسترملرينى رجا ايدرز. يوقسه دارالمعلمينه كيدوب ده بويله يوكسكدن آتوب طوتمه لرله كنجلر عندنده بر موقع طوتمه يه چاليشمق بر دارالفنون مدرسنه ياقيشير بر حركت دكلدر. بويله شيلر، قائللرينى خجيل دوشورمكدن باشقه بر نتيجه ويرمز.

دونمه لك حقنده

وقت غزته سى يازييور :

قاراقاش رشدى بكك قاباغنى آچديغى مسأله خايلى اوزامق استعدادنده در. صاباتاى لەوى، ياخود سەوى - خاخامباشى بجه رانو أفنديك املاسيله - سبطاى سبعك قبيله سى، موافق ومعارض نشرياتدن آكلاشيلديكه بوكون اون بش بيك نفوسه وارمشدر. بونلر برزمان اوله كلنجه يه قادار سلانيكك نفس شهر حدودينى اصلا تجاوز ايتمه يه جك صورتده اوراده تمكن ايتمشلردى ؛ ياواش ياواش استانبولده طوپلاندیلر، فقط استانبولده طوپلانانلرده سلانيكله دائمى برارتباط محافظه ايده ر اولديلر : نكاح لازم اولديمى، سلانيكه كيديورلردى. برخسته آغيرلاشديمى، سلانيكه كونده ريليوردى. اويله كه اسكدارده بلبل دره سنده خصوصى برمزارلق احداث اولونجه يه قادار بوقبيله لر منسوبلرندن هيچ برينك جنازه سى سلانيك خارجنده بيراقيلمامشدر.

بوكون صايلى اوچ دورت قيزويا اركك استثنا ايديليرسه بوتون ازدواجلر قبيله نك كندى افرادى طرفندن چيزيله ن حدودى تجاوز ايتمه مشدر وبوتون نكاحلر أولا بوراده معين برذات طرفندن - بحثه تماسمز شخصى نقطه دن اولماديغى ايچون اسمنى يازمايورز - سراً، بعده علناً قييلمشدر ؛ كذا جنازه لر أولا كندى آرالرنده برآيين كورمش، صوكراده تجهيز وتكفين ايديلمشدر.

بوتون بونلر عجبا آناطوليده هرهانكى برتورك قبيله سنك مسلمانلق ايچنده بر مذهب ويا طريقت تشكيل ايده جك برطرز خصوصى حياتميدر ؟ يوقسه بالذات رشدى بكك ادعا ايتديكى كبي ايچلرنده دعالرى بيله يهوديجه اولان بر زمره يه الآن ياشامقده ميدر؟ بحث ايديله ن تشكل وتجرد برمذهب وياطريقتده عد اولونسه بعض مخصوصات بونى ضرورةً كنديسنه منشأى عد اولوناجق اولان موسويلكك دائرۀ انسيتنه ارجاع ايتمك لزومنى آمرد كيلميدر ؟ ايشته بنلر بو مراق بوكا عائد اولارق بر طرفدن انتشاره باشلاديغى كوروله ن علمى تدقيقلرله تطمين ايده بيله جكلردر، فقط صيراسى كلمش ايكن شونىده سويليه لم كه رشدى قاراقاش بكك غايت صريح اعترافلر شكلنده اورتايه آتديغى بو دعوا هنوز هرطرفى آچيق برمقابله ايله قارشيلانمامشدر ؛ برطاقيم غزته لرده چيقان مكتوبلره، حتى علمى دامغالى تدقيقلره باقيكز : بونلر براسناد دكيل، براسنادى رد وابطال ماهيتنده اولديغى ايچين بيله يازانلرك كندى اسم وهويتلريله كندى سياى مدافعه لرينى كوسترمه لرى هم بك لازم ايكن شايان دقت بر «مستوريت» بوراده بيله حكمنى اجرا ايتمكدن خالى قالمايور. مثلا غزته مزه برقاچ مدافعه مكتوبى كلمشدركه بونلرده عيناً بويله در : دعوى وكيلى سلانيكلى ح. د ؛ فلان يرده ساكن صورتنده امضالانمشدر. بوطرز مقابله برشبهه حاصل اولمشسه اونى تأييددن باشقا نه يه خدمت ايده بيلير ؟

* * *

دونمه لرك عرق ومذهبى عن اصل يهودى اولديغى افشا اولونمسى اوزرينه اقشام غزته سنك بر محررى خاخامباشى بجرانو افندى ايله برملاقات ياپمشدر. بجرانو افندى اوكجه دونمه لرك ايچ يوزلرى حقنده معلومات ويرمك ايسته مه مشسه ده محررك اصرارى اوزرينه دونمه لر حقنده شو تاريخى معلوماتى ويرمشدر :

— غزته لر يازمشلردى، سبطاى سبع اسمنده برموسوى كنديسنك موسويلره مواصلتنه انتظار ايتدكلرى مسيح اولديغنى ادعا ايده رك اطرافنه بعض كيمسه لرى طوپلامشدى. صوكره قورقودن اسمنى دكيشديره رك مسلمان اولديغنى سويله دى. ديكر موسويلر اهتداسى صنعى اولديغى ايچون اينانماديلر. بونلر اونك طرفدارلرندن كلنلردر.

— سبطاى سبع ايله موسوى اعتقاداتى آره سنده فرق وارميدر ؟

— اونلر بزم اعتقادمزه قسماً مخالف برطريقت تعقيب ايديورلردى.

— عجبا بحث ايديلن قبيله (سبطاى سبع) ك عادات وعباداتنه رعايت ايديورلرمى ؟

— اونى بيله مم، اوكرنه مدم.

— فقط بعضيلرى توركلرله قيز آلوب ويريورلر ؟

— بنم بيلديكمه نظراً سز اونلره قيز ويرميورسكز.

— بونلر شمدى تكرار موسوى اولابيليرلرمى ؟

— ايسترلرسه اولورلر ... يوق .. يوق .. بن مشترى دكلم. وقتيله برخرستيان بكا كلدى. موسوى اوله جغنى سويلدى. «نيچون اهتدا ايده جكسك؟» ديدم. موسوى دينك ايى اولديغنى سويله دى. «اولا بكا خرستيانلغى آكلات!» ديدم. «بن دينه عائد كتاب اوقومادم!» ديدى. «موسويلكى آكلات!» ديدم. «اوندن ده معلوماتم يوق» ديدى. «بك اعلا نصل اولويورده موسوى دينك دها مرجح اولديغنى سويليورسك ؟ سنك بونده مطلقا بر منفعتك وار. كل اولا بن سكا خرستيانلغى، بالآخره موسويلكى آكلاته يم. اوندن صوكره هانكيسنى ايستر ايسه ك اونى قبول ايت!» ديدم.

* * *

ينه وقت غزته سندن :

بجه رانو أفنديك سبطاى سبع ديديكى صاباتاى حقنده بزم تاريخلريمزده دويوريجى معلومات يوقدر. كامل پاشانك تاريخ سياسيسى، ۲ نجى جلدينك ۱۰۳ و ۱۰٤ نجى صحيفه سنده : ساباتاى لەوى دن بحث ايديوركه ضرورى وظاهرى اهتداسى (۱۰۷۷) ده، دوردنجى سلطان محمد زماننده در وكوپريلى محمد پاشا وقتك حاكى در. مسيحلك دعواسنده بولونان ساباتاى ازميرلى ديه كوستريليورسه ده اوراده اسپانيادن كلديكى معلومدر.

* * *

رشدى قاراقاش بك، بوندن سكز آى قادار اول ينه استانبولدن آناطولينك هر طرفنه داغيلان اقتصادى دونمه برلكنه قارشى مجادله ايتمك اوزره استانبولده مهم برتجارت شركتى تشكيلنه ده مراجعتده بولونمشدر. بو تشكيل، تجارت برلكيدر.

تجارت برلكنك تشكلنى متعاقب اعضا يازيلان رشدى بك، برلكك صلاحيتدار بركننه صورت خفيه ده مراجعت ايدرك تورك عنصرلرينك وطنمزك اقتصادياتنه حاكم اولابيلمه سى ايچون كيزلى بر تشكيلات ياپارق دونمه لر عليهنده چاليشيلماسنى وبوكا كنديسنك تماماً اشتراك ايده جكنى سويلمشدر.

اوزمان رشدى بكك بو تكليفى، هنوز تشكل ايتمكده اولان تجارت برلكنك دونمه لر عليهنده برفكرى اولوب اولماديغنى وياا و مقصد ايله چاليشوب

چالیشادیغی آکلامق ایچون بر اسقاندیل ماهیتنده تلقی اولونارق بالطبع رد ایدیلمشدی.

محررمز معروف تجارلردن بر موسوی وطنداشمزله‌ده کوروشمش، دوشونجه‌لرینی صورمشدر. بوموسوی دییورکه:

— دونمه‌لر، یهودی‌ده دکلدر. اونلری یهودیلك قبول ایده‌مز. فرض ایدیکزکه یهودیلکلرینی قبول ایتدك، فقط کیم تأمین ایده‌بیلیرکه، برمدت صوکره بزه: «خایر یهودی دکلز» دیمه‌یه‌جکلردر؟ یهودیلك دونمه‌لکدن نفرت ایدر. یهودی دونمه‌نك خصمیدر، چونکه یهودی دونمز. اسپانیاده کسیلدی، فقط دیننده‌ن دونمه‌دی. روسیاده چارکسدی، بولشه‌ویکلر کسدی. ینه دیننده‌ن دونمه‌دی، دونمز. بو دونمه‌لر، قورناز برقبیله‌در. بز یهودیلره هرکس: «پاره‌یی چوق سوه‌ر دیرلر» اما، اونلر طاپارلر. عبادتلری‌ده نه سزکنه ونه‌ده موسوی عبادتنه بکزه‌ر. سزه تورك ومسلمان، بزه‌ده اکر خصوصیلشمك قابل اولورسه یهودی کورونورلر. حقیقتده هرایکیسنده‌ده اوزاقدرلر. باشقه، پك باشقه برقبیله وهرحالده غریب برعائله‌درلر. «وقت»

یوکسك تحصیلك قادینلر اوزرنده‌کی تأثیراتی

وطن غزته‌سنده احمد شکری بك یازییور:

«قیزلر دارالفنونه کیدییورلر، استقلال محکمه‌سنه کیرییورلر، عالم اولویورلر، دیه سوینیرکن بر انکلیز عالمی قادینلر وعلم حقنده‌بزی سقوط خیاله دوشوره‌جك بعض تدقیقات ومشاهداتی نقل وحکایه ایتمکده‌در:

هرقیز ایچون اولمك امکانی، اکتساب ایتدیکی علم ومعرفت نسبتنده تناقص ایدر. علوم اجتماعیه متخصصی بو قاعده‌یی وضع ایتدکدن صوکره علم ایله زوجه‌لك بر آراده کیتمدیکنی سویله‌یور. انکلیز اورتا تدریساتك قیمت واهمیتنی تقدیر ایدییور وکندی قناعتنجه قادینلرك تحصیل وتربیه‌لری بودرجه‌یه منحصر قالدقجه اورتاده تهلکه یوقدر. قیزلری زوجه ووالده اولمق فرصتندن محروم ایدن یوکسك تدریسدر.

انکلیزلره کوره ارککلر یوکسك تحصیل کورمش قیزلردن توحش ایتمکده‌درلر. یوکسك تحصیل کورمش قیزلرده اولور اولماز ارککی بکنمیورلر. بناءً علیه بوخصوصده‌کی مانع ایکی طرفلیدر.

خلاصه انکلیز عالمنك قادینلر حقنده‌کی تدقیقاتی قیزلرمزك دارالفنونه کیریش چیقیشلرینی کوردکجه قولتوقلری قباراناك صدرینه شفا ویره‌جك بر ماهیتده دکل ...»

مقدس قانون

کیمیاکر محمد عبدالسلام بك «ایچکی مجادله‌سی» نامی آلتنده نشر ایتدیکی بررساله‌ده دییورکه:

«حکومت اون بش ملیون واردات غائب ایتدی!...» بیله‌ن بیلمه‌ین بو سوزی سویله‌یور. اون بش ملیون واردات غائب ایدییورمشز. ایشته آکلاشیلمیان ومحتاج ایضاح مسئله بودر. اون بش ملیون لیرا وارداتك منبعنی تدقیق ایده‌لم:

ملتمزك بی آمان دشمنی یونانلیلر مملکتمزه متقسا قونیاغی کوندره‌جکلر. هردرلو واسطه‌لردن استفاده ایدن غرب قوجیلریله دکل، کمی آنبارلریله اولکه‌مزه ایچکی یوللایه‌جق. بونلردن کومرك رسمی آلنه‌جق. بوده سنوی اون بش ملیون لیرا راده‌سنده اوله‌جق!

ای ارباب انصاف، سزه صورارم: یوزده اون کومرك رسمی اون بش ملیون لیرا اولدیغنی قبول ایدرسه‌ك شرف واستقلالمزك دشمنی یونانلیلره ودیکرلرینه یوز اللی ملیون لیرا اویرمش اولمازمی‌یز؟ خزینه‌یه اون بش ملیون لیرا کیره‌جك دیه ثروت ملیه‌مزی اجانبه داغتمقده نه محسنات وار؟ بوحالك دوامی بادیء اضمحلالمز اولوردی. کویلیلرمزك رفاهنه صرف ایدلمسی لازم کلن ثروت ملیه‌مز ایچکی‌یه ویریله‌مز.

قابالی شیشه‌لرده راقی صاتمغه مساعده ایتمك عشرت استعماله رسماً جواز ویرمکدر. تبعه‌سنی سرخوش ایدن حکومت زنکین اولاماز. سنه‌لردنبری پاره‌مزی چکن روم بقاللری یونان ارو سنه کیسه‌لرینی آچدقلری وقت بزم ایچکی‌یه ویردیکمز پاره‌لردن بریکدیکدیردکلری ثروتی اعانه اوله‌رق ویرییورلردی. آوارونك هرچیوسی بر متاقسا قونیاغی شیشه‌سندن حصوله کلشدر ویونان اوردوسنك تفنکنی، طاقنی ویره‌ن وسنه‌لرجه مبارك وطنمزده بوخائن دشمن اوردوسنی بسله‌ین روملرمزدن قزاندقلری ایچکی پاره‌سیله املرینك حصوله کلمسنه چالیشدیلر. لکن بو محترم قانون اونلری اوبیوك وارداتدن محروم براقدقدن صوکره ملتمزك عزمی قارشیسنده اولکه‌مزی ترك ایدوب قاچمغه مجبور اولدیلر. آناطولی ظفری اصلاً میخانه‌جی اولان یونانلیلره ایچکی پاره‌سی ویرمه‌مکله تأمین ایدلدی. ایشته بوندن دولایی منع مسکرات قانونی «قانون مقدسدر».

ایلری غزته‌سندن عیناً:

منع مسکرات قانونی ماسقارا ایدیله‌مز!

قانون نه‌ده قالدی؟

«استانبولده راقی، شراب قونیاق بولمقدن وایچمکدن قولای برشی یوق! قارشی طرفك بللی باشلی برقاچ لوقنطه‌سی، غازینوسی واركه عیاشینك اسملرینی درحال وبلاتردد یرینه کتیرییور. غلطه سرای قره‌قولنك یانی باشنده‌کی سوقاقده روس ساقیه‌لر بزم عیش ونوشده عرض خدمت ایدییورلر. اولکی آقشام بربیوك افندی، معروف برغازینوده علی ملاء الناس قدح قیرمشدر. برچوق غازینولرده برتك چای ایسته‌ینلرك اونی مزه‌لرله دولمقده‌در.

«قانون نه‌ده قالدی؟ قانون بویله‌می تطبیق ایدیلیر؟ مادام که برمنع مسکرات قانونی واردر، بونی بوقانون وسائطیله تطبیقه چالیشمق استانبولك رؤسای مأموریتی ایچون برر وظیفه دکلمیدر؟»

بوز قورت قفاسی

ایلری غزته‌سنده بوهفته برقورت باشی رسمی یاپیلمش، آلتنده‌ده «صباحی» امضاسیله اوزون بر مقاله یازیلمشدر. بعض فقره‌لرینی عیناً نقل ایدییورز:

«ارکنه قونك مغلوبیتندن صوکره بر تورك اوبماغنه یول آچان دمیر وبوبولدن ایلك بچن بوز قورت اوته‌دن بزم آرمامز دکلیدر؟ اسکی تورك بکلرینك وخاقانلرینك بایراقلرنده مطلقا قورت قفاسی بولونیوردی....

شیمدی دونوب دولاشوب دییه‌جکم‌که، تورك عنعنه‌سنی، حرتی، ماضیسنی قاریشدیرالم. بولدقلریمزی شیمدیکی یاپانجیلرك یرلرینه قویالم وایکره‌نتی اولانلرنی‌ده یاواش یاواش صاحبلرینه ویره‌لم...

اسکی تورك بکلرینك، خاقانلرینك بایراقلرنده مطلقا قورده عائد برعلامت بولنور وبه‌لرنده‌ده بوکوزقوللاندیغمز آی‌یرینه ـ قورد قفاسی بولنوردی...

شیمدی آرما ایچون آلمانلرك قارتالندن احتمال داها ملی وعنعنوی برحق ایله موجود بربوز قورد قفاسی دورورکن آرتق یکی بر آرما دوشونمك بیلمم دوغرو اولورمی؟»

ایلری غزته‌سی بو بوز قورت مسئله‌سنك خارجده ناصیل سوه

تلقيلره وتسويلاته ميدان ويرديكنى دها كچن كون يازمش وجواب‌ده ويرمشدى . بويله ايكن برقورت‌رسمى يابمسى وبويله غريب توصيه‌لرى حاوى برمقاله‌يى درج ايتمسى او سوء تلقيلرى وتسويلاتى تزييده سبب اولمازمى ؟

اونلره كوره

توركك دينى‌ده ، عائله‌سى‌ده ، هرشيئى فنا

قادين، اركك برلكده تياترويه كيتمه‌يى مغاير اخلاق تلقى ايدنلرى « عاطل دماغلر » ديه تحقير ايدن ، بعض احكام اسلاميه عليهنده اك آغير تعبيرلرى ، حقارتلرى صاووران ، حقوق عائله قرارنامه‌سنك شرعيه انجمننه حواله‌سنى وخيم بر ارتجاع شكلنده كوستروب منور زمره‌يى تعصبه قارشى متحد جبهه تشكيلنه دعوت ايدن ، دينك احكام معاملاتنى حكمدن اسقاط ايچون متمادى نشرياتده بولنان وطن غزته‌سنده اخيراً « صبيحه زكريا » امضالى مقاله‌ده تورك اسلام عائله‌سى حقنده شو سوزلر يازيليور :

اوتوقراسى دورنده مملكتى اداره ايده‌ن سياسى قانونلر نصل بو دولتك احتياجنه كافى كلديكى ايچون ده‌كيشديرلمك ايجاب ايديورسه ، جمهوريت دورنده‌ده اوتوقراسى دورندن برر مستحاثه اولارق قالان اجتماعى قانونلر بو مملكت احتياجنه تقابل ايتمه‌يور وسرعتله ده‌كيشديرلمه‌سنه احتياج موجود بولونيور ...

شيمدى‌يه قدر بزده وهرمطلقيتله اداره ايديلن مملكتده قادين وعائله برر دينى مؤسسه‌ايديلر. حكومت نصل دينك تحت نفوذنده‌ايسه عائله وقادين‌ده عين نفوذ آلتنده ، تملك شخصيدن معدوددى . اركك اوينه نصل حيوان واشيا بكنوب آليرسه ، برده قادين بكنوب آليردى ... قادينك بوشكل عائله‌ده‌كى رولى پارا ايله آلينمش بر اسير... ايدى ...

مشروطيت دورنده نشر ايديلن حقوق عائله قرارنامه‌سى قادينلره اولدقجه حق ويردى وعائله‌يى دها مشروطى بر شكله قويمغه چاليشدى . فقط بوتون اهتمالرينه رغماً قادينى عنعنه‌نك تحكم ونفوذندن قورتاراجق راديقال برانقلاب ياپامدى . حكومتلر سياسى موقعلرينى قورومق ايچون دينك كولكه‌سنه صيغنارق قادين وعائله‌يى اولديغى كبى محافظه ايتمك سياستنى تعقيب ايدركن ، يالكز بر شيئى اونوتيوردلر : قوتلى حكومت يالكز سياسة قوتلى اولانلر دكلدر . سياسى قوت بر ظرفدر ، اجتماعى قوتلر ايچين ايچين كيردكن بركون كليه‌ايچى چورومش بر آغاج كبى آنسزين يقيليويردلر ...

جمهوريت اسكى مستحاثه اولمش قانونلرى ابقا ايله دكل ، يكى احتياجلره تقابل ايدن قانونلرايله باشلاديغى انقلاب يولنده يورويه‌جكدر... عائله مسئله‌سنك تدقيق شرعيه انجمننه حواله ايدلدى ، بوكا شبهه‌سز احتياج واردر، شيمدى‌يه قدر صرف دينى بر مؤسسه اولان عائله‌يى اويله آغاجدن بر دال كسر كبى مفاصله كسمك ممكن اولماز . شرعيه انجمنى نقطهٔ نظرينى علاوه ايتمكله برابر اك صلاحيتله رأينى ويره‌جك اولان انجمن، عدليه‌انجمنى وبر قانونك جمهوريت پرنسيپلرينه موافق اولوب اولماديغنى آراماسى‌لازم كلن‌حقوق اساسيه‌انجمنى‌در. وبوانجمن‌ده عائله مسئله‌سنده حاكم اولان دينى مؤسسه ذهنيتنى يقوب اجتماعى مؤسسه اولديغنى قبول‌ايده‌ن قانونلرايله‌عائله‌يه‌يكى برشكل ويرمك‌مجبوريتنده‌در.»

دونمه‌لردن اولديغنى سويله‌مه‌يه‌مجبور اولديغمز صبيحه خانمك تورك عائله‌سنى بوقدر تذليل ايتمسى چوق بويوك صايغيسزلقدر. بوكون قارصدن ادرنه‌يه‌قدر ياييلان ميليونلرجه‌تورك قادينلرى حيوان واشيا مقوله‌سندن‌ميدر ؟ پارا ايله آلنمش برر اسيرميدر؟ دنيانك اك نجيب واك فضيلتكار ملتى اولان توركلرك عائله‌سى بوقدر تحقيره ناصل سزا كوروله‌بيلير ؟

توركلرك منسوب اولدقلرى دين بوقدر كوتو برشى‌ميدركه عائله‌لرى بودرجهٔ ذلته‌دوشوريور ؟ آمريقاده تحصيل ايدن صبيحه‌خانم بولسان غيظ وشدتى آمريقا مكتبلرنده‌مى اوكرندى؟ يوقسه فطرى‌وارثى بر خاصه‌سى‌ميدر ؟ تحقير وتزييف اولونمه‌دن تورك عائله‌سندن ، دينندن بحث اولونه‌مازمى؟ بوراسى آمريقا دكل،تورك مملكتى‌در. عليهنده‌شدتلر بوسكورديككز عائله‌لرده آمريقان عائله‌سى دكل ، تورك عائله‌لريدر .

« دموقراسى » پرده‌سنه برونه‌رك تورك اسلام‌عائله‌لرينه‌بوقدر هجوم روا دكلدر . توركلرك عائله‌سى ومنسوب اولدقلرى دين مين بو كبى اسناداتدن منزهدر . كرك احمد امين بك ، كرك صبيحه‌خانم توركلرك دينلريله، عائله‌لريله اوغراشه‌جغنه كندى عرقلرينك عائله‌لرينى اصلاحه، كندى مذهبلرينك خرافه‌لرينى ابطاله چاليشسه‌لر دها فائده‌لى برايش كورمش اولورلر ، اعتقادنده‌يز .

احمد امين بكدن بر سؤال

وطن غزته‌سى باش محررى احمد امين بك برمدتدن‌برى متمادياً دينك معاملاتدن تجريدى‌ايله عبادات واعتقاد ساحه‌سنه حصرايديلمه‌سنى توصيه ايدوب طورمقده‌در . مختلف مقاله‌لرده، مختلف شكللرده دائما بومسئله‌يى ايلرى سورمكده‌در. بواساس قبول‌ايلديكى تقديرده تشكيلات اساسيه قانوننده بويوك ملت مجلسنه عائد اولان « احكام شرعيه‌نك تنفيذ واجراسى » صلاحيتى مجلسدن نزع اولونمق وبناءً عليه قرآنك وحديثك ، على‌الاطلاق دين‌اسلامك‌احكام معاملات قسمى قوهٔ تأييديه واجرائيه‌دن محروم قالمق ايجاب ايدر .

شيمدى‌يه قدر وقوع بولان نشريات، شو ويا بواحكام اسلاميه‌يه قارشى اولديغى حالده ، شيمدى اسلامك اساسنه توجيه اولونمقده‌در . بوخصوصده احمدامين‌بك كبى دوشونن ديكر بعض محررلرده‌واردر. صيره‌سى كلنجه بز بومسئله‌يى اساسلى صورتده موضوع بحث ايده‌جكز. بالطبع بو خصوصده احمد امين بكله مناقشهٔ دينيه‌يه كيريشه‌جك دكلز. چونكه احمد امين بك دين حقنده‌كى عقيدهٔ اساسيه‌سنى كيزله‌يور . اسلامده منبع شرع : قرآن ، سنت واجماع امتدر . بونلرى تماميله قبول ايديورمى ؟ يوقسه برقسمنى قبول ايديور ، ديكرينى قبول ايتميورمى ؟ بوجهتلر بزجه مجهولدر . عرقداشى ومذهبداشى اولان قاراقاش زاده رشدى بكك افشاآتنه كوره‌اونلرك كنديلرينه مخصوص عقيده‌لرى اولديغى آكلاشيليور. مع‌مافيه احمد امين‌بك « بن هرنه‌قدر

دونمه ایسه‌م‌ده اسلامیتك بوتون احكامنی تماميله قبول ایتمش ومظهر هدایت اولمشم‌در. » دیرسه بوكا اینانمغه مجبورز. تا كه عكسنه بر دلیل اولمادقجه.

بو كون هرهانكی عرقدن اولورسه اولسون ـ انكلیز اولسون ، فرانسز اولسون ، یهودی اولسون ، زنجی اولسون ، حتی قبطی اولسون ـ اهتدا ایدوب‌ده اسلامیتی قبول ایدنجه آرتیق بزاونی مسلمان عد ایدرز. ایچنده نه عقیده طاشیرسه طاشیسون ، اوخصوصده برشی دیه‌میز. هیچ كیمسه دیكر كیمسه‌نك ایمانه ، وجدانه مداخله ایده‌مز . اسلامده بو قاعدهٔ اساسیه‌در. لكن او ذات بن قرآنك شو وشو عقیده‌لرینی قبول ایدرم ، فقط شو وشو حكملرینی قبول ایتمم دیرسه اووقت مسئله دكیشیر. (افتؤمنون ببعض الكتاب وتكفرون ببعض) .

بر چوق دفعه‌لر یازدق كه قرآنده وسائر منابع شرعیه‌ده ایكی قسم احكام واردر : بر قسمی عبادات واعتقاداته تعلق ایدر ، بر قسمی‌ده احكامه . واحكام قسمی عبادات واعتقادات قسمندن دها چوقدر . چونكه اسلامیت بر دین مدنی‌در . بناءً علیه اسلام هیئت اجتماعیه‌سنك معاملاتی او احكامه استناد ایده‌جكی جهتله اسلام حكومتنك احكام شرعیه ایله علاقه‌سی طبیعی وضروریدر . احكام شرعیه‌نك اجرا وتنفیذ صلاحیتی حكومتدن باشقه‌سنه قطعیاً ویریله‌مز. عبادات واعتقادات خصوصنده ذاتاً مسلمانلر سربستدر . بو خصوصده آرایه نه بر فرد ، نه بر هیئت، هیچ كیمسه كیره‌مز؛ حتی پیغمبر بیله . هر مسلمان عبادتنی بلاواسطه طوغرودن طوغرویه اللهه قارشی یاپار . كامل یاپار ، ناقص یاپار .. او ، اونك شخصنه عائد بر مسئله‌در . بو خصوصده الله ایله قول آراسنه هیچ بر كیمسه كیره‌مز. فقط معاملات قسمی بالطبع بویله دكلدر. او ، هیئت اجتماعیه‌یه عائد اولدیغی جهتله بو خصوصده حق ولایت آنجق وآنجق حكومتكدر. حكومت بو حقی هیچ كیمسه‌یه ترك ایده‌مز واتمز. بونك ایچون هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌مزك یكانه ممثل حقیقیسی اولان بویوك ملت مجلسی حكومتمز « احكام شرعیه‌نك اجرا وتنفیذی » صلاحیتنی بحق درعهده ایتمشدر . وبو حق وصلاحیتك اوندن نزعنه امكان یوقدر .

بز بو مسئله‌لری باشقه دفعه‌ده یازدق ، اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایتدك . صیره‌سی كلنجه ینه موضوع بحث ایده‌جكز . احمد امین بك بو كبی مسائل دینیه‌یه قاریشمق ایسته‌یورسه اول امرده اسلامیتك منابع شرعیه‌سی اولان قرآنك ، سنتك واجماع امتك احكامنی بلاقید وشرط قبول ایدوب ایتمدیكنی سویلسون. « اكر قبول ایتدم » دیرسه اووقت خلافنی ادعایه بزم حقمز اولماز . اونك بو سوزینه اینانمغه مجبورز.

بو سؤالی ایراد ایتمكدن مقصدده اونك عقیدهٔ خصوصیه‌سنه ، ایمانه ، وجدانه مداخله دكلدر . قطعیاً اوكا قاریشماز وقاریشمه‌یه هیچ كیمسه‌نك صلاحیتی یوقدر. یالكز احمد امین بك بزم اعتقادامزه متمادیاً قاریشدیغی ایچون كندیسنك اسلامیت حقنده‌كی نقطهٔ نظرینی آكلامق ایسته‌یورز . احتمال كه مسلمانلغك اساساتی بیلمه‌یور . عیب دكل آ . بیلمه‌یه‌بیلیر . بوندن طولایی هیچ‌ده اسلام خارجنه چیقمق لازم كلمز. اووقت بز كندیسنه بر طاقم دلائل سرد ایدرز ، آیات محكمات كوسترز ، اسلام دیننك اساسی بودر دیرز . طبیعی اوده بوتون احكام اسلامیه‌یی قبول ایلدم دیمش اولدیغی جهتله آراده‌كی تنازعی حل وفصل ایتمك بك زیاده قولایلاشیر .

لكن مسلمانلغك اساساتی بیلیرده بر قسمنی قبول ایدوب بر قسمنی قبول ایتمدیكنی سویلرسه اووقت مباحثه‌نك صفحه‌سی ده كیشیر .

بزم بو سؤالی ایراد ایتمكدن مقصدیمز بودر. احمد امین بك متمادیاً مسائل دینیه‌دن بحث ایتدیكی ایچون بزم‌ده بو خصوصده نقطهٔ نظریمزی سویلمك حقمزدر، صانیرز. احمد امین بك بزم بو حقمزی تسلیم ایدرلر، امیدنده‌یز . شرعك منابعنی بلا قید وشرط قبول ایدوب ایتمدیكنی سویلدكدن صوكره اونك‌ده بزدن صوره‌جغی سؤاللر وارسه صورسون. جواب ویرمك مجبوریتنده اولدیغمزی قبول ایدرز .

احمد امین بكجه‌ده معلوم اولمق لازمدر كه مسائل دینیه‌یی موضوع بحث ایتمك ایسته‌ینلر اول امرده مذهب وعقیدهٔ اساسیه‌لری نه‌دن عبارت اولدیغنی ، هانكی اصول واساسات مذهبیه‌یه ابتنا ایتدكلرینی بیلدیرملری آداب مناظره اقتضاسندندر. نیته‌كیم بوتون مباحث كلامیه‌ده طرفین یكدیكرینك عقائد اساسیه‌لرینه ومنسوب اولدقلری مذهبلره واقفدرلر . وطرفین منسوب اولدقلری مذهب وعقیده‌یی‌ده كیزله‌مكه لزوم كورمزلر . بو سایه‌ده هر ایكی طرف دعوالرینك دلائلنی اورته‌یه دوكه‌رك مناقشهٔ علمیه‌ده بولنورلر .

لكن شیمدی مع التأسف اویله اولمایور . اسلامه قارشی نشریاتده بولونانلر هم منسوب اولدقلری مذهب وعقیده‌لری كیزله‌یورلر ، هم اسلامه قارشی هر ایسته‌دكلرینی سویلمكده كندیلرینی صلاحیتدار كوریورلر. بو طوغرو اولماسه كرك. بو، جسارت مدنیه دكل، جبانت مدنیه‌در . مسلمان دینی آشكاره‌در . اوندن هر كس بحث ایده‌بیلیر. فقط اوندن بحث ایتمك ایسته‌ینلرك اول امرده نه اولدقلرینی افكار عمومیهٔ اسلامیه‌نك بیلمسی لازمدر . اكر بر طرف بونی كیزله‌مكده دوام ایدرسه دیكر طرف ایچون مباحثه‌یه دوام ایتمك آبداللق اولور . اونك ایچون بز احمد امین بكله مباحثهٔ دینیه‌یه كیریشمه‌یی شیمدی‌یه قدر قبول ایتمدك ونه اولدیغنی كیزله‌مكده دوام ایده‌جك اولورسه ینه قبول ایتمه‌یه‌جكز . یالكز اونك نه اولدیغنی آكلامه‌یه وآكلاتمه‌یه چالیشه‌جغز . چونكه بوده مسئله‌نك حلی ایچون بر طریق دیكردر .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقونافلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

واللّه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر محمد عاكف — صاحب و مدیر اشرف ادیب — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٥ — ١٧ جمادی الآخری ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٢٤ کانون ثانی ١٣٤٠ — جلد ٢٣

حقوق عائله

حقنده تورك اوجاغنده‌کی اجتماع مناسبتیله

بعض استانبول خانملرینك مسائل اجتماعیه حقنده کوستردکلری علاقه شایان تقدیردر . امور عائله‌یه تعلق ایدن مسائلده قادینلرك‌ده نقطهٔ نظرلرینی بیلدیرملری البته موجب استفاده‌در . حتی یالکز استانبولده‌کی بعض خانملر دکل ، مملکتمزك هر طرفنده‌کی قادینلرده بوخصوصده علاقه‌دار اوله‌رق فکرلرینی اظهار ایتملیدرلر . قادینلر هردرلو حسیات وتأثیراتدن آزاده اوله‌رق اساسی تدقیقاتده بولونه‌جق اولورلرسه کوره‌جکلردرکه شریعت اسلامیه بوتون احکامنده فطرت بشریه‌یی نظراعتباره آلمش ، عائله‌نك سعادت تامه‌سنی تأمین ایتمکدن باشقه برغایه کوزه‌تمه‌مشدر . بوکون غرب جمعیتلرنده عائله حیاتنك نه مرکزده اولدیغنی غربلی برقادین غایت آچیق برصورتده تشریح ایتمشدر . برقاچ نسخه‌دربو تشریحاتی نشر ایدییورز . اونلرك ایره‌نه‌جك جهق نه‌سیدر؟ تورك مسلمان عائله‌سی قدر عفت وعصمته قیمت‌ویرن هانکی ملت واردر؟ بزم‌اك بویوك ، اك قیمتدار سرمایه‌مز عائله تشکیلاتمزدر ، عائله حیاتمزده‌کی عفت وعصمتدر .

صوك زمانلرده بوخصوصده ، بعض محیطلرده تردیات حصوله کلمش‌سه‌بو، تماميله خارجك تأثیریله‌در؛ قطعياً اصلی دکلدر، عارضی‌در . عائله تشکیلاتمزی وتلقیلری بوسبوتون باشقه اولان برطاقم یابانجی عنصرلرك آرامزه قاریشمسی ، اجنبی تلقیناتك محیطمزده نشوونما بولمسی‌درکه تورك عائله‌سنك هویت اصلیه‌سنی بوراده تبدله ، استحاله‌یه معروض براقمشدر . لکن شکر اولنورکه بوتردی موضعی‌در ، ملتك کتلهٔ اصلیه‌سی بوتردیدن مصوندر. بوسایه‌ده‌درکه‌ملت، متوالی مهاجماته رغماً ، رصانت اجتماعیه‌سنی محافظه ایدرك انحلالدن مصون‌قاله‌بیلمشدر. باشقه هانکی ملت واردرکه بوقدر مزاحم قارشیسنده وحدتنی محافظه ایده‌بیلسون؟ اك‌مشكل وضعیت‌وشرائط آلتنده‌آناطولینك کوستردیکی حرکت ونهرمانلق ، بنیهٔ اجتماعیه‌مزك نه‌قدرمتین اولدیغنی کوسترمه‌یه کافیدر. بناءً علیه تبدلی‌اقتضا ایدن‌،ملتك اجتماعیاتی دکل، اواجتماعیاتك بوزوق اولدیغنه ذاهب اولان ذهنیتدر .

مسئله‌یی یالکز براوجندن طوته‌رق دکل، هیئت عمومیه‌سنی نظر اعتباره آله‌رق دوشونمك لازم کلیر . حقوق عائله مسائلنده یالکز بر ، ایکی نقطه‌یه صاپلانوب‌ده دیکر جهتلرك تدقیقندن صرف نظر ایتمك حقیقی بر تتبع اوله‌ماز . عائله حقنده‌کی احکام شرعیه بر کلدر. بشرك فطری ، مصلحتی ، احتیاجاتی ، احوال عمومیه‌سی نظر دقته آلنه‌رق وضع اولونمشدر . شریعت اسلامیه ، هرشیده اولدیغی کبی ، تناسل بشرده‌ده مشروعیتی ، عفت وعصمتی اقصی‌الغایه اتخاذ ایتمشدر . غیر مشروع معامله ممنوع اولان بر هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌ده بعض احوال ضروریه ایچون استثنائی بر طاقم احکام وضع اولونمسی اونك نقصاننه دکل ، کماله دلالت ایدر. بوکون ، نه‌ایچون بوتون مهاجمات تعدد زوجاته تکاثف ایتدیریلیور ؟ هیئت اجتماعیه‌مزده اصل اولان بومیدر ؟ بر نظر اجنبی بویله کوره‌بیلیر . فقط حیات اجتماعیه‌مزك احوال عمومیه‌سی بزجه معلوم دکلیدر؟ بومساعده‌یی بوتون مسلمانلر استعماله‌می قالقیشدی‌که بوقدر تلاش کوستریلیور ؟ بز قطعیتله ادعا

ایده‌بیلیرزکه بو مساعده‌یی استعمال ایدنلر غایت نادردر ، بیکده بر بیله دکلدر .

بوکون حیات عائله مسئله‌سی موضوع بحث اولدیغی زمان نظر دقتی جلب ایده‌جك مسئله بو دکلدر. استانبولده کوندن کونه میدان آلان واجنبی اشغالی مناسبتیله مدهش صورتده توسع ایدن فحش مسئله‌سیدر . بوکون بیکلرجه قادینلر اللرنده وثیقه ، دوداقلرنده بویا سوقاق سوقاق دولاشمقده‌درلر . بو زواللیلری بویله سوقاق سوقاق سوروندورن کیمدر ، هانکی ذهنیتدر؟ هیئت اجتماعیه‌مز بو احوالی خوش کوریورمی؟ هیچ ده خوش کوردیکی یوقدر. بو حال ، ملتك فطرت اصلیه‌سی خلافنه بر مرض خارجیدر ، و بنیهٔ اجتماعیه‌یی اصل تهدید ایدن بو مرض مستولیدر . او حالده بوکون اك زیاده توجیه خصومت اولونه‌جق نقطه بو اولمق لازم کلمزمی ؟ کرك منور ارککلریمز ، کرك منور قادینلریمز بو خصوصده اك شدید مجادله‌لرده بولونه‌رق بو مرض عارضی‌یی ازاله‌یه چالیشملری اقتضا ایدر. بالخاصه منور قادینلریمزك اك باشلیجه وظیفه‌لری بو فجایعك اوکنه کچمك اولمالیدر .

بیکلرجه وثیقه‌لی قادینلری بو صنعت مذمومه‌لرنده دوامه مجبور ایدن کیملردر ؟ بونلر کیملرك ذوقلرینی ، کیفلرینی تطمین ایله مکلف بولونیورلر ؟ هیچ شبهه یوق ؛ ارککلرك . ارککلر پاره‌لری مقابلنده بو بیکلرجه قادینلردن غیرمشروع صورتده تنفع و تمتع ایدیورلر. بالطبع بو ، ارککك قادینه قارشی بویوك بر ظلمی ، بویوك بر حقارتی‌در . قادینلغك شرف و حیثیته بوندن بویوك حقارت اولەماز. بو ، یالکز قادینلق ایچون دکل ، انسانیت ایچون‌ده بویوك بر شیندر. نیجه کنج قیزلری باشدن چیقاران ، حیاتلرینی زهرله‌ین ، او بیچاره‌لری عائله تشکیلندن محروم ایدن هپ ارککك وجدانسزلغی ، ارککك پاره‌سیدر. بو جهتله ، قادینلرك ارککلره قارشی عتابنی معذور کورملیدر . ذره قدر انصافی اولان ، ذره قدر وجدان صاحبی بولونان بر ارکك کندی رفیقه‌سندن باشقه بر قادینله ناصل مناسباتده بولونه‌بیلیر ؟ بویله غیر مشروع مناسباتده بولونمق ایسته‌ین ارککلرك بو حرکتلرینی هیئت اجتماعیه ناصل جائز کوره‌بیلیر ؟ ارککك ارتکاب ایتدیکی جرائم ایچنده بونك قدر عظیم بر جنایت یوقدر. زیرا ارکك بو حرکتیله هم رفیقه‌سنه خیانت ایدیور ، هم بر عائله تشکیلی ایچون یارادیلمش اولان بر قیزجغزی الی الابد عائله تشکیلندن محروم ایدیور . هایدی ، هوسلرینه غلبه چاله‌مایان متانتسز قادینلر ایچون بونك بر جزای سزا اولدیغنی قبول ایده‌لم . فقط احتیاجندن طولایی ، اکمك پاره‌سی ایچون ارککك کیفنه عرضنی تسلیم ایدن قادینلره نه دییه‌لم ؟ واقعا بو ، قادین ایچون معذرت تشکیل ایتمز . فقط ارککك جرمنی تشدید ایدر .

شیمدی صورارز : ذوقنه مجلوب اوله‌رق ، پاره‌سنه کووه‌نه‌رك غیر مشروع بر صورتده قادیندن استفاده ایتمك ایسته‌ین ارککك بو حرکتی جائز اوله‌بیلیرمی ؟ بو سؤالی ارککلره دکل ، قادینلره ، منور وفضیلتپرور قادینلره خطاباً ایراد ایدییورز . بز هیچ شبهه ایتمیورزکه قادینلر ارککك بو حرکتنی قطعیاً تجویز ایتمزلر ، قادینلغك حیثیت وشرفی ایچون اك بویوك بر ذل عد ایدرلر. ایشته شریعت اسلامیه‌ده‌خی بو قدر فجیع اولان بو حرکتی تجویز ایتمه‌مش ، بونی افعال ممنوعه‌دن عد ایله‌مشدر . ونکاحی تماماً (سفاح) ك مقابلی اولمق و اونی اورته‌دن ممکن اولدیغی قدر قالدیرمق ایچون تشریع ایتمشدر .

بناءً علیه بوکون قادینلر ایچون هر شیدن اول طلب ایدیله‌جك نقطه بودر : ارککك غیر مشروع بر صورتده هرهانکی بر قادینله مناسبات جنسیه‌سی قانوناً تحت ممنوعیته آلینمالیدر . واقعا قادینلر بو طلبلرینی انفاذ ایده‌بیلمك ایچون احتمال که چوق مشکلاته اوغرارلر . فقط موفق اولدقلری تقدیرده عائله تشکیلندن محروم قالان بیکلرجه قادینلری ، متاع عمومی صیره‌سنه کچمش و کچه‌جك اولان بیکلرجه زواللیلری قورتاردقدن باشقه هیئت اجتماعیه‌یی‌ده تردی وانقراض تهلکه‌لرندن تخلیص ایتمش اولورلر .

منور وفضیلتپرور قادینلق بوکا موفق اولدقدن صوکره دیکر جهتلری قولایدر . اوخصوصلرده شریعت اسلامیه قادینلر ایچون غایت کنیش احکامی محتویدر .

حقوق عائله مسئله‌سنده احکام اسلامیه‌نك دها چوغی قادینك حقوقنی تأمین مقصدیله وضع اولنمشدر . مسلمان قادینلری ایچون شریعت اسلامیه‌نك حقیله تطبیقنی ایسته‌مك‌دن فائده‌لی بر حرکت یوقدر. قادین اثنای عقدده بر طاقیم شرائط وضع ایده‌بیلیر . حق طلاقه بیله مالك اوله‌بیلیر . اسلامده نکاح تمامیله بر عقد مدنیدر . لدی الحاجه طلاقه ده مساعده اولونمشدر. عائله آره‌سنده کچینمك امکانی قالمادقدن صوکره ایکی طرفك‌ده سربست قاله‌بیلمسی دها خیرلیدر. زورله کوزللك اولماز. صوکره عائله ایشلری دها زیاده عائله آره‌سنده حل اولونه‌بیلمك البته دها مناسبدر . قاری ، قوجه محکمه‌لرده سورونمك ، یکدیکرینك قباحتنی اثباته چالیشمق جدی دوشونولورسه نه قادین ، نه ارکك هیچ بر طرفك آرزو ایده‌جکی شی دکلدر . خرستیانلقده طلاقك ممنوعیتی حریت بشریه‌یه قارشی چوق بویوك انکل اولمشدر . اونك ایچون بوتون خرستیان ملتلری صوك زمانلرده طلاق قبول ایتمك مجبوریتنی حس ایتمش ، بر چوقلری‌ده قبول ایتمشدر .

حله‌یه کانجه اونی ده مع التأسف کیمسه‌نك آکلامادیغی کورولیور. حله پاپانلری ویاپدیرانلری شریعت اسلامیه‌یی تلعین ایدیور. بونلر غایت مهم مسئله‌لردر. شریعت اسلامیه هر خصوصده قادینك حقوقنی اعظمی صورتده تأمین و حمایه ایتمشدر. طلاقك اوچ دفعه‌یه قدر اولمسنده‌ده بر چوق حکمتلر مندمجدر.

بردفعه آيريليرلر . بو قرار ايى دوشونوله‌رك ويريله‌بيلير . اكر طرفين ندامت كوسترسه تجديد رابطه ايدرلر . ايكنجى دفعه‌ده بو آيريلق اوله‌بيلير . ينه برى برلرينه قارشى محبتلرى وارسه تكرار تشكيل عائله ايده‌بيليرلر . اما بوندن صوكره آرتيق هر ايكى طرف عقللرينى باشلرينه آلماليدرلر . كچينمه‌يه حقيقى نيتلرى وارسه آرتيق طلاقى اونوتماليدرلر. زيرا بو اويونجاق دكلدر . الى نهايه تكرر ايدمز . او وقت عقد نكاحك معناسى قالماز . اونك ايچون اركك اوچنجى طلاقى استعمال ايدركن اوزون اوزادى‌يه دوشونمك مجبوريتنده‌در . بر دها قطعياً زوجه‌سيله كچينمك امكانى قالمامش‌سه اووقت بو قرارينى اجرا ايدر . آرتيق او قادين اونك ايچون يوق ديمكدر . آراده‌كى رابطه‌يه قطعى صورتده نهايت ويريلمشدر . قادين‌ده اونى اونوتور . آرتيق اوندن سعادت بكله‌مز . باشقه برقوجه‌يه واريز. اونكله برمدت كچينير. صوكره او ، وفات ايدر . ياخود آره‌لرنده برآيريلق حصوله كلير . او زمان اسكى زوجنه قارشى ينه قلبنده براز قالمشسه ، اسكى زوجى‌ده قلبنده بوكا قارشى برمحبت حس ايديورسه اووقت تكرار تأسيس عائله ايده‌بيليرلر.

ايشته قرآن كريمك (حتى تنكح زوجاً غيره) ديديكى بودر. قرآنده بحث ايديلن ايكنجى ازدواج، طبيعى صورتده حصوله كلن ونهايت بولان ازدواجدر . يوقسه صنعى بر ازدواج قطعياً مقصود دكلدر . بالعكس ايشك بو صنعى وحيله‌لى قسمى شدتله ممنوعدر ، بونى ياپانلر تلعين اولنمشدر . (لعن الله المحلل والمحلل له . ــ حديث شريف .) قادينى بويله بازيچه ايدن هم برنجى زوج ، هم او ساخته ايكنجى زوج . . ايكيسى‌ده نظر شريعتده ملعوندر. ذاتاً ايكنجى زوجك بويله برشرط ايله وقوع بولان بر نكاحى‌ده جائز دكلدر . چونكه بو نكاح متعه ديمكدر ، يعنى موقت برنكاحدر .

ايشته (حله) ديه متصل هجوم ايديلمكده اولان مسئله‌نك اساسى بودر. بونى وضع شرعيسندن چيقارانلر اولورسه اونى تأديب ايتمليدر. فقط مسئله‌نك اساسنى بيلمه‌دن شريعت اسلاميه‌يى اتهامه قالقيشمق قطعياً منصفانه برحركت دكلدر .

باقكز، شريعت اسلاميه قادينك حقوقنى نه درجه‌لرده دوشونيور! انسانلرك احوال اجتماعيه وروحيه‌لرينى نه درجه‌لرده نظر اعتباره آليور! آما انسانلر بو كوزل قانونلرى سوء استعمال ايدرلرسه نه‌ياپملى ! اونك ايچون اورته‌ده براويغونسزلق وارسه بوتنقيد اولنوركن « شريعت اسلاميه » ايله « مسلمانلرك حركتلرى » آيريلماليدر . مسلمانلرك هر ياپديغى شريعته مطابق اولمايه‌بيلير. بناءً عليه اوندن طولايى شريعتى مسئول عد ايتمكه قالقيشمق ــ عن قصد اولمازسه ــ بويوك برخطا اولور، احكام شرعيه‌يه عدم وقوفدن متولد برخطا اولور .

كوروليوركه هرهانكى بر مسئلهٔ شرعيه براز تدقيق ايديله‌جك اولورسه تماميله فطرت ومصلحت بشريه‌يه موافق اولديغى تحقق ايدر. بونلر اوزون بحثلردر . بونلرى متعدد دفعه‌لر مفصلاً يازدق . ينه يازه‌جغز . اونك ايچون بوتون ايسته‌نه‌جك شى ، شريعت اسلاميه‌نك حقيله تطبيقندن باشقه برشى دكلدر .

برده هنوز بلوغه ايرمه‌ين چوجقلرك وليلرى معرفتيله نكاحلرينك جوازينه متعلق احكامك ايلرى سورولديكى كوروليور. بوكا برجهتدن تشكر اولنور . كوچوك چوجقلرى بر هيئت اجتماعيه افرادينك نظر ملاحظه‌يه آلمسى ايى بر شيدر . فقط تأسف اولنوركه بونى‌ده لازم اولديغى وجهله دكل، آز چوق فضوليلقله ملاحظه ايتمك التزام اولونيور. بركوچوك چوجغك بالخاصه كويلرده ، فقير مملكتلرده نه‌كبى مزاحم حيات آلتنده يتيشديكى تفصيلاتيله دوشونولمه‌دن ؛ اونلرك ابوينى ، وليلرى نه‌كبى اضطرابات حيات ايچنده بولونديغى نظر دقته آلينمه‌دن، كوچوكلرك منافع حياتيه‌سى‌الك ياقين وليلرندن دها زياده برعلاقه‌دارلقله تعقيب ايديليورمش كبى مداخله ايتمك ، ولايت عامه حدودينى ولايت خاصه‌نك اينجه نقطه‌لرينه‌قدر حاكم قيلمه‌يه قالقيشمق البته طوغرو دكلدر.

أوت ، كوچوك بر چوجغك نكاحله باغلانمسى ، بالآخره اونك حقنده ضرر اوله‌بيلمك احتمالى واردر. فقط اويله زمانلر اولوركه بويله بر نكاح او چوجغك حياتى، استقبالنى قورتارمق ايچون اله كچمز برفرصت اوله‌بيلير . بويله بر فرصتى ولايت عامه دكل ، اوچوجغك الك ياقيندن تفرعات حياتيله وظيفه‌دار اولانلر تقدير ايده‌بيليرلر . او وظيفه‌لرى هيچ دوشونمه‌دن هركسك چولوغنه چوجوغنه قارشى فضله مداخله طرفدارلغى ايتمك طوغرو اولماسه كركدر .

صغيرك نكاحى جائز اولمسى مسئله‌سندن درحال زفاف اجراسى برامر ضرورى وواقع ايمش كبى متمادياً بونى ايلرى سوروب طورمق، سنت پيغمبرى ايله ثابت بر مسئله حقنده تدقيق ايتمكسزين سوز سويله‌مك قبيلندن اولديغى اونودوليور .

انسانلر عادى نباتات وحيواناتك بيله اصطفاسى ايچون بونجه مساعى صرف ايدوب طوروركن نسب وحيات انسانيه‌نك اصطفاسنى اهمال ايتمك البته طوغرو دكلدر . نكاح ، يوقاريده سويلديكمز وجهله ، برأكلنجه غايه‌سنه دكل ، بالخاصه تناسل و حيات انسانيه‌نك ادامه وتصفيه‌سى حكمتنه مبنى اولديغى ايچون كوچوك چوجقلرك نكاحلرينى بيله يالكز كيف وآرزو نقطهٔ نظرندن دوشونمك هيچ‌ده طوغرى دكلدر . زمان اولوركه بركفو بردها اله كچميه‌جك صورتده ضائع اوله‌بيلير . زمان اولوركه كفو ايله مترافق آز چوق ثروت واموال فرصتى يوز كوسترر . ينه زمان اولوركه برچوجق كيمسه‌سزلك يوزندن سوقاقلره دوشه‌بيلير . ايشته بونلر اويله مهم واصلا اهمالى جائز اولمايان مصالحدركه برقانونك بو مصالحه سد چكمسى آنجق اونلرى

دیکر جهتله تأمین ایتمسنه ولااقل بر چوجغه باباسی قدر بر علاقه کوسترهبیلمسنه متوقفدر .

بابالرینك ، ولیلرینك بوشرائط آلتنده صلاحیتلرینی نزع ایتمك ، عجبا او چوجقلری زهلره سوروكلهیهجكی دوشونولیورمی ؟

بوكبی خصوصاتده بعض سوءاستعمالات اولهبیلدیكی ویا جهالت تأثیریله كركی كبی دوشونولهمدیكی كورولورسه اونقطهلرك اصلاحنه معطوف تدابیر اتخاذینه هیچ برشی دینهمز . فقط شریعت اسلامیهنك احكامنی اویله كلیشی كوزل احتساساته مستند تبدلاته معروض قیلدق طوغرومیدر ؟

الحاصل بوتون بومسائل بر حكمت ومصلحته مستنددر. شریعت اسلامیهنك هیچ برحكمی یوقدركه حكمتدن ، مصلحتدن خالی بولنمش اولسون . اركك اولسون ، قادین اولسون ، بوتون مسلمانلر ایچون نجات ، فلاح وسعادت انجق احكام شرعیهیه صیم صیقی صاریلمقدهدر .

اشرف ادیب

اوروپا حیات اجتماعیهسی

مقننده غربلی بر قادینك غایت مهم بیاناتی

٤

« بوقاریده سرد ایتمش اولدیغمز سوزلردن آكلادیكزكه بزده حیات زوجیت اویلهظن اولندیغی كبی بتون شائبهلردن آزاده اولمایوب بلكه اكثر احوالده اجتنابی غیر قابل بر طاقم فنالقلرله ممزوج بولنمقدهدر .

ایچمزده بر طاقم قادینلر كوریبورزكه بونلر حیات عملیهده اركككرله یاری یاری‌یه تقسیم مساعی حقنی حائز اولدقلرینی یوكسك سسله ادعا ، قادینك اركك ایچون مدار انتفاع اولمق غایهسیله یارادیلمش اولدیغی فكرینی بتون قوتلریله رد و تقبیح ایدییورلر . سویهٔ علم وعرفانلری حیات اجتماعیهنك حقایق واسرارینه انفاذ نظر ایدهبیلمهلرینه مساعد اولمیان بر طاقم بسیط فكرلی كمسهلرك كویا قادینلغی حمایه وتشویق مقصدیله اورتهیه آتدقلری واهی نظریهلرك الك حرارتلی مروجلری بو قادینلر اولیورلر .

شورادهقادینك كیفیت خلقتندن، اونك ارككه هیچده بكزهمهین مزاج نوعیسندن ، منظومهٔ عصبیهسندن بحثی بر طرفه براقلم ، او جنس لطیفك اعمال شاقهیی اقتحام ایتمكه ، سیاسیات ایله اوغراشمغه، حرب وضرب وامثالی امور معظمهیه صبر ومقاومته نه درجهیه قدر تحمل ایدهبیلهجكی مسئلهلرینی مناقشهیه كیریشمیهلمده یالكز قادینلق حیاتنه عائد هرزمان وهرمملكتده كورمكده اولدیغمز احوال وحادثاتی قید ایله اكتفا ایدهلم :

قادین ، هرنه قدر دیلیله خلافنی ادعا ایتسهده ؛ قلباً بیلیر وتسلیم ایدركه اركككك مدار انتفاعیدر .

قادینلره صوریكزكه قاشلرینه جاذبهدار برشكل ویرمكه ، درلودرلو بویالر قوللانمغه ، یاناقلرینی ، دوداقلرینی آللق واسطهسیله كلكون ومطرا بر حاله قویمغه ، آلینلرینی بیونلرینی بیاضلاتمغه نهدن مجبوریت حس ایدییورلر ؟ ظریف وشفاف لباسلر كینمك ، قیمتدار مزینات ومجوهرات طاقینمق هوس وابتلاسی نرهدن كلیور ؟ كوكسلرینی ، قوللرینی آچیق ، كورینهجك یرلرینك اوزون اوزادی توالتلرله طراوتنی تزیید ایتمك احتیاجی نرهدن تولد ایدییور ؟ اوسته كیدكلری اثوابك بلدن آشاغی قسمنك صیق صیق‌یه بدنلرینه كوره اولمهسنه ، البسهلرینك آنجق دیز قپاقلرینك آلتنه اینهبیلهجك قدر قیصه كسیلمهسنه او درجه اعتنا ایتمهلرینه سبب نه اولیور ؟ نهدن باشلرینی نظر فریب قوردلالرله، كوكسلرینی كونا كون چیچكلرله دوناتیورلر؟ بعضاً بو طرز تجملده جانلی ولطیف بر بوكت ظن اولنهجق قدر التزام افراط ایدییورلر ؟ سوقاغه چیقهجقلری زمان چانطهلرینی درلو بویالر ، پودرالرله طولدیرمق ، اللرندهكی مندللرینی ، صرتلرندهكی كوملككلرینی عطریات ایله آلوده ایتمك ضرورتی نرهدن الویریور ؟ نهدن برطرفه كیدهجكلری زمان آینه قارشیسنده اوكدن، آرقادن ، آیاقده ، اوطوردقلری یرده ، نازان وخرامان بر طور ایله، كاه دوز آدیملرله رفتار ایدهرك مختلف وضعیتلرده انداملرینی تدقیق وتماشایه قویولیورلر وساعتلر كچدیكی حالده آینهنك قارشیسندن كندیلرینی آلامیورلر ؟ كندیلرینه بونلر وبونلره مماثل دها بر چوق سؤاللر ایراد ایدیكز . عجبا هپ بو شیلری فطرت وجبلتلرینك سوقیله یاپمقده اولدقلرینی سویلمكدن بشقه بر جواب بولهبیلهجكلرمی ؟

واقعا زوجندن بشقهسنی باشدن چیقارمق امل مردودینه خادم اولمدقچه قادینك بویله شیلری یاپمهسنده هیچ بر بأس یوقدر . آنجق بوندهكی مقصد یبانجی كمسهلری حسننه مفتون ایتمك ، اونلری دام مكر وتزویرینه دوشورمك اولورسه طبیعیدركه قادینلر بو حركتلریله كندی عقللرینی كندیلری پامال ایدرلر ؛ زوجلرینه بو یوزدن ایراث ایدهجكلری ضرردن قطع نظر؛ كندی كندیلرینی رها امكانی اولمیان بر كرداب هلاكه آتمش اولورلر .

پك چوق واقعدركه اركككلر بویله مفرط تجملاته مائل اولان قادینلره كوز دیكرك اونلری باشدن چیقارمق ، قوجهلرینه قارشی اولان وفاكارلق حسلرینی محو ایتمك ایچون هردرلو وسائله مراجعتدن كری قالمازلر. نتیجهده دامن ناموس وعفتلرینی لكهدار ایدرك قوجهلریله آرهلرندهكی رابطهلری قیرمغه موفق ده اولورلر . احوالك بو طرز جریانی محكمهلریمزده قاری قوجه دعوالرینك منشألرینی ، مفارقتلرك

علل واسبابنی تدقیق وتعمیق ایدنلر واضح بر صورتده کورورو آکلارلر. باخصوص که ازدواج قیزک آرزوسی خلافنه منعقد اولمشسه..

بزده تأهلک تجربه وطرفینک یکدیکرک اخلاق واطواری حقنده اوزون اوزادی تدقیقات اجراسی اساسنه مبتنی اولدیغی بوقاریده سویلندکدن صکره «قیزک آرزوسی خلافنه» قیدی احتمال که سزجه بادئ تعجب اولور. فقط شوراسی بیلنمک لازم کلیرکه بو اصول بر قسم ممالکمزده مطرد اولوب قیزک مهری پدری طرفندن تسویه اولنان یرلرده ایسه اکثریا قیز، کندینک دکل، ولیلرینک انتخاب ایده‌جکی ارککله عقد رابطهٔ ازدواج مجبوریتنده‌در. بویله بر شرطه انقیاد مجبوریتیله تأهل ایدن بر قیزک زوجنه قارشی حاصل ایده‌جکی حس صداقت ووفا بالطبع پك محدود اولدیغی ایچون بو کبی یرلرده زوج ایله زوجه آره‌سنده منازعات باش کوستریر، محاکم طلاق وافتراق دعوالریله طولار بوشالیر.

تجربه‌لریمز بزه کوستریبورکه الیوم بزده‌کی تربیهٔ اخلاقیه کافی بر درجه‌یه وارمامشدر. بناءً علیه نفسلریمزک آمال فاسده‌لرینک اوکنه کچمك، اونك بر طاقم هوسات وامتزاجاته انقیادینه مانع اولمق خصوصنده تربیهٔ اخلاقیه‌نك حکم وتأثیرینه اعتماد قابل دکلدر. بو جهت بویله اولمقله برابر تمایلات نفسانیه‌یه مقاومت مسئله‌سی بزدده تقدیر وتلقی‌یه کوره تفاوت ایدر. از جمله محرمانه الفت واختلاط اکثریا فنا نتیجه‌لر ویردیکی ایچون کوریبورزکه کنج قیزلرمز ممکن اولدیغی قدر بوندن اجتناب ایتمکده‌درلر. بالخاصه قتولکلریمز کیزلی وخصوصی اجتماعلر عقد ایتمك خصوصنده پروتستانلر قدر ایلری کیتمیورلر. بوکا، زوجیندن برینك دیکرینی فسخ نکاحی موجب اوله‌جق بر تهمتله اتهام ایتمسی قورقوسی مانع اولیور. بو مسئله‌ده قتولکلرك پروتستانلردن دها زیاده بر حس احتراز بسلمه‌سی مذهبلری ایجابنجه زوجیندن برینك بویله بر تهمته هدف اولمسی نتیجه‌سی اوله‌رق وقوعه کله‌جك طلاق وافتراقدن صکره متهمك ایکنجی دفعه ازدواجی حرام اولمسندن نشئت ایتمکده‌در. وطبیعیدرکه بویله هائل بر درجه‌یه دوشه‌بیلمك قورقوسی بعض دفعه‌لر قادینك بیابانجیلرله اولان مناسباتنده حد وقاری تجاوز ایتمسنه مانع اولمقده در. مع مافیه بو صوری اجتناب اونك قلباً ارککلره تمایله، ذوق وسفاهت عالمنده، فاسد دائماً مفسدك منقاد آمالیدر دستورینك محافظهٔ اطراد ایتمسنه مانع اوله‌ماز.

مادامکه طلاق مسئله‌سی موضوع بحث اولدی؛ شوراده برازده طلاقك بزده مرعی اولان اصول اجراسی ایجاباتی اوله‌رق نصل نتیجه‌لر ویرمکده اولدیغندن بحثی فائده‌سز عد ایتمیورم.

بزده منحصراً زوجیندن برینك ارتکاب زنا ایتمسی طلاقه سبب تشکیل ایده‌بیلیر. زوج ایله زوجه‌دن هر بری رفیقنی ارتکاب فحش ایتمش اولمقله اتهام ایده‌رك محکمه‌یه سوق حقنی حائزدرلر.

محکمه‌لریمز بو یولده اقامه ایدیلن دعوالری بیوك بر اهمیتله نظر دقته آلیر. طرفینك اقامه ایده‌جکلری شاهدلری دیکلر. اکثریا یوزلری قیزاره‌جق، وجدانلری عصیان ایتدیره‌جك ماهیتده ایراد ایدیلن دلائل وبیناتی نظر اعتباره آلیر.

ایرتسی کون مسئله الکاوفق تفرعاتنه وارنجه‌یه قدر بتون صفحاتیله جرائد یومیه ستونلرینه عکس ایدر. خصمك مناسبات عاشقانه‌یه عائد اله ایده‌رك بینه مقامنده محکمه‌یه ابراز ایتدیکی اوراق ومکاتیب برر برر غزته ستونلرنده اوقونمغه باشلار. بویله حاللرك زوج ایله زوجه‌یی نه‌قدر شنیع وحجاب آور بر طرزده عالمه تشهیر ایده‌جکنی، بر عائله‌نك شرف وحیثیت، ناموس وعصمت نامنه نه‌سی وارسه کافه‌سنی اساسندن محو ایدوب بیتیره‌جکنی سویلمکه بالطبع لزوم یوقدر.

نتیجهٔ محاکمه‌یه کلنجه متهم قاتولیك ایسه اسناد اولنان تهمتك نظر محکمه‌ده ثبوتی اونی بعدما دیکر بر زوج ویا زوجه ایله ازدواج حقندن محروم ایدر. پروتستان ایسه اوکا کوره بویله محرومیتلر یوقدر. فقط بونك نه اهمیتی اوله‌بیلیر؟ نتیجه هر ایکی طرف ایچون عینیدر: بوتون رذالتلرك میدانه دوکیله‌رك زوج وزوجه‌نك عالمه رسوای اولمسی، کاشانهٔ شرف وناموسلرینك کوچوب کیتمسی.

بز غربلیلر عائله رابطه‌لرینی حقیله صیانت ایده‌جك، زوجیت علاقه‌لرینك دوامنه دها فضله حریص واهتمامکار بولنه‌جق، ایچمزدن برینك ارتکاب ایده‌بیله‌جکی اجتماعی کناهلری دها عالیجنابانه صورتده ستره چالیشه‌جق یکی بر اصول ایجاد واقامه ایتمکی اوزون اوزادی‌یه دوشونمك. چونکه الیوم موجود اولان طلاق قانونلری او قدر یولسز ومناسبتسزدرکه انسانك بوکا قارشی بیوك بر نفرت واستکراه حس ایتمامسی قابل دکلدر. خصوصیله محاکمده ارتکاب فحش تهمتی قازانمش اولان بر قادین آرتق عمری اولدیغی قدر کندینی حریم ازدواجنه قبول ایده‌جك اصیل وناموسکار بر آدم بوله‌بیلمه‌سنه امکان قالمیور. طبیعی هر کس کندینه‌ده عینی وفاسزلغی کوسترمه‌سندن، بر دیکرینك ناموس وحیثیته ایندیردیکی ضربه‌یی کندی شرف وناموسنه‌ده ایندیرمه‌سندن بحق اندیشه ایدیور. بری طرفده بز قادینلرده ارککلری بویله محق اندیشه‌لره سوق ایدن بو حاللریمزك دکیشمه‌سنی دها آز تمنی ایتمیورز.

کندیمزك آمال نفسانیه‌یه مقاومت خصوصنده غایت عاجز وضعیف برر مخلوق اولدیغمزی کندیمزده تقدیر ایدیورز. بونکله برابر نه چاره‌که عادات ملیه‌مز اویله فنه‌یی موجب محیطلردن اوزاق امین وآسوده حیات کچیرمه‌مزی تأمین ایده‌جك قابلیتده دکل، اونك تضمن ایتدیکی فرط سربستی ایلریمزی بیونلریمزه طولایه‌رق هر ایستدیکمز یوله سلوك خصوصنده بزی ارادامزه تماميله صاحب قیلیور. دها

طوغریسی بزی صویه قیرلاتیور، صکره‌ده ایصلانمامقلغمزی تکلیف ایدییور . عادات ملیه‌نك بو مساعده‌کارلغی نتیجه‌سی اوله‌رق آیاغی سورچن بر قادین بالاخره کندینی طوپارلایوب طوغرولدیغی زمان نه‌دن بتون ابواب امیدی یوزینه قارشی مسدود بولیور ، بر دها حیات فاضله‌یه قاریشمه‌سنه خاطرات ماضیه‌سی ابدی بر مانع تشکیل ایدییور؟

بالذات بن ، محکمه‌لریمزجه قبول وتطبیق ایدیلوب قادینلردن برچوغنك حیاتنده دائمی مشکلات ایچنده صاپلانوب قالمه‌سنی انتاج ایدن اصولدن بشقه برطرز وشکلده عائله دعوالرینك تسویه‌سنه چاره اولوب اولمدیغنی دوشوندم . شرق ایشلریله زیاده‌جه توغل ایتمش ، نظر تنقید وتتبعمی شرقلیلرك احوال وعاداتنك اك نازك نقطه‌لرینه کوره نفوذ ایتدیرمش اولدیغم ایچون کتاب اسلام (قرآن) ده بو معضله اجتماعیه‌نك اك علوی ، اك حکیمانه بر طرزده صورت حلی موجود اولدیغنی کورمکده مشکلاته تصادف ایتمدم . قرآن ، زوج ایله زوجه آره‌سنده مفارقتی انتاج ایده‌بیله‌جك مهمجه بر نزاع تحدث ایتدیکی تقدیرده حل دعوی ایچون هر ایکی طرفدن بر ر حکم تعیینی امر ایدییور . هرحالده مفارقت اساسنی قرارلاشدیرمق فکر وتمایلندن پك اوزاق اوله‌رق اسباب نزاعی تدقیقه قویولان بو حکملرك مساعیسنه حاکم اولان روح ، مسئله‌نك بتون صفحاتنی مکتوم طوتمق ، عائله حیاتنه تعلق ایدن شئون واسرار حقنده خارجه رنك ویرمه‌مکدر .

بو محاسنه ضمیمه اوله‌رق قرآن « ان یریدا اصلاحاً یوفق الله بینهما » آیتیله حکمینك تألیف بین اساسی داخلنده ایفای وظیفه ایتمه‌لرینی آرزو ایتدیکنی بیان و اونلری اصلاح ذات البینه تشویق ایدیور .

خلیفهٔ حکیم عمر بن الخطاب (رضی الله عنه)ك بویله بر مسئله‌ده‌کی طرز حرکتی نه‌درجه علوی وشایان امثالدر : بر عائله دعواسنك حل وتسویه‌سی ایچون ایکی کشییی حکم تعیین ایده‌رك عائله نزدینه کوندرمشدی . عودت ایتدکلری زمان نه‌یاپدقلرینی صوردی. بینلرینی تفریق ایتدکلرینی خبر ویرنجه : « سبحان الله سزی بونك ایچونمی کوندرمشدم . ؟ » دیه‌رك همان « ان یریدا اصلاحاً یوفق الله بینهما » آیت حکیمه‌سنی اوقومغه باشلادی .

بزم محکمه‌لره کله‌لم . اونلر بوکبی دعوالری رؤیت ایدرکن هر هانکی برجنائی ، تجاری وامثالی دعوانك طرز رؤیتنده‌کی اطوار لاقیدانه‌لرندن فرقلی برحال ووضعده بولنمازلر . زوج وزوجه ایله کندی آره‌لرنده نسب وصهریت علاقه‌سی بوقدرکه مرحمت وشفقت حسیله ، زوجین آره‌سنده‌کی روابط مودت ومعاشرتك دوامنه طرفدارلق غیرتیله مجهز اوله‌رق وظیفهٔ حکمیه‌لرینی ایفایه ساعی اولسونلر . بویله بر اصوله نسبتله اسلامك قبول ایتدیکی اصولك علویت وحکمتی نه‌درجه ظاهر وباهردر .

بن کندی حسابمه اویله تمنی ایدییورم‌که برکون عائله دعوالرینك فصل وحسمی خصوصنده بز غربلیلرده قرآنك وضع ایتدیکی مسلك حکمت وشفقتی قبول ایده‌لم‌ده بوکونده عامهٔ مسلمینی سائر خصوصلرده اولدیغی کبی بوخصوصده‌ده چیکنه‌یوب کچه‌لم . چونکه بوخصوص حقنده‌ده اجرا ایتدیکم تدقیقات نتیجه‌سنده اوکرندم‌که مسلمانلر عصرلردن بری قرآنك بو اصول تألیف واصلاحنی معطل براقشلر ، قادینك طلاق مسئله‌سی بلاقید وشرط ارککك النه قالمش . حیات عائله‌ده حادث اولان بو انتظامسزلق مناسبات زوجیه‌ده اویله اذیتلر ، ضررلر میدان آلمه‌سنه سبب اولمش‌که خلق طلاق ومفارقت دعوالرینك ، غربه امثالاً محاکم طرفندن حل وفصلنی آرزو ایدییورلرمش . بیلمم‌که ، نصل اولیورده بو آدملر قرآنك حضور وسعادت عمومیه‌یی کافل بونجه سیاسیات عالیهٔ اجتماعیه‌یی احتوا ایدن احکام فاضله‌سنی تدبر ایدمیورلر.

طوغریسی بن حیرت ایدییورم‌که مسلمانلر مملکتلریمزه کلوب کیدییورلر ، هرکون غزته‌لریمزك عائله دعوالرینه متعلق نشر ایتدکلری بونجه رذالتلری ، ایکرنج حاللری اوقویورلرده بونلردن نه عبرت آلیورلر، نه‌ده غرب عالمنك بو اصول سقیمه یوزندن نه‌درجه مضطرب بولندیغی حقنده برفکر ایدینه‌بیلیورلر . طوته‌لم طوغریدن طوغری‌یه فکر حاصل ایتمك اللرندن کلمیور . هیچ اولمازسه بو اصولك قادینلق حیاتنده نه الیم فاجعه‌لر تولید ایتدیکنی ، قادینك استقبالنی دها نه کبی فجایعه نامزد بولندیردیغنی هیچ اولمازسه بزدن صوروب اوکرنمك ایجاب ایتمزمی ؟

حضار محترمه ! سزی تأمین ایدرم‌که غربده جاری اولان بو اصول یوزندن بزم چکدیکمز فلاکتلر پك الیم اولدیغی کبی بوخصوصده غربی تقلید هوسنده بولنانلری بکلمکده اولان عاقبتلر حقیقةً فجیعدر.

صدده عودت ایده‌لم . ارککه نسبتله قادینك منزلهٔ اجتماعیه‌سی قوانین طبیعیه طرفندن تعیین وتقریر ایدلمش اولدیغنی ، برطاقم سفسطه اربابنك مغالطه‌کارانه ادعالرینه رغماً هر ایکی نوع خلقتك بو منزلهٔ طبیعیه‌نك حدود وماهیتنه واقف بولندیغنی یوقاریده سویلمش ایدك . شوراسنی‌ده علاوه ایده‌لم که ، قادین ارککك سرمایهٔ انتفاعیدر سوزیله ، حیاتده ارکك ایچون اشیای ذاتیه ، اثاث ، انعام ومواشی کبی شیلرك قیمت واهمیتی نه ایسه قادینکی‌ده عینیدر ، نظریه‌سنی تعقیب ایدن برطاقم جهله‌نك فکرینه تبعیت ایتمك ایسته‌میورز . بو ادعاده بولنانلر جهل محض اربابی اولدقلری کبی قبول وتصدیق ایدنلرده نعمت درایتدن محروم ، صاف وساده‌دل کمسه‌لردن عبارتدر.

اعتقادمزجه ارکك ایچون مدار انتفاع اولان قادین عینی زمانده حیاتك تکالیف سائره‌سنده ، ایسنده کونوسنده ، کوجنده قولاینده

اونك شریکیدر . شوقدر وار که حیات اجتماعیه ، احتیاجات عادیه وظائف حیاتده‌کی بو مشارکت ایچون برطاقم حدود تعیین ایتمش ، مناطق مخصوصه وجوده کتیرمشدر .

عجبا قادینك کرك خانه‌سنك ، کرك قوجه‌سنك ایشلریله مقید اولمسی ، چوجقلرینی امزیروب بیوتمك ، حسن تربیه‌لرینه اعتنا ایتمك ، اونلره تلقینات اخلاقیه‌ده بولنمق کبی شیلره حصر مساعی ایتمسی ، هپ بو وظائف معصومه‌نك ایفاسنه هرحالده ناموس وعفتنی قوجه‌سنه قارشی صداقت ووفا کارلغنی حسن محافظه‌یه صوك درجه حریص واهتمامکار بولنمسی کبی نوعی مزیتلرینك اونك حریت واستقلالنه نه‌تأثیری اوله‌بیلیر ؟ برده قادینك ارككك النده حریت واداره‌سندن محروم ، رأیی غیر مسموع براسیر وضعیتده بولندیغنی ادعایه صلاحیت ویره‌بیله‌جك اورته‌ده نه‌کبی برسبب واردر ؟ بویله برتحکم اساس اسلامه عطف ایدلمك ایسته‌نیورسه بنم اوقودیغم قرآن « ولهن مثل الذی علیهن بالمعروف » دییور . بو آیت امم اسلامیه آره‌سنده حقوق زوجیت قواعدینی قرارلاشدیرمشکن آرتق دینك قادینه ناچیز برمتاع ، یاخود مستبد وجبار برافندینك النده عاجز براسیر موقعی تعیین ایتمش اولدیغنی ادعا ایتمك دینه بربهتان محض دکلیدر ؟

اوت مسلمانلر جهالتلری سببیله بوقانون علوینك‌ده دیکر برچوق امثالی کبی احکامنی تعطیل ایتمش اوله‌بیلیرلر . اوصورتده ایسه قباحت دینه دکل ، کندیلرینه عائددر . وبوندن دولایی مستحق مؤاخذه اولان دین دکل ، کندیلریدر .

خلاصه بنم آکلادیغمه کوره شریعت اسلامیه‌نك قبول وتطبیق ایتمش اولدیغی حریت حقوق انسانیهٔ مدنیه‌نك بتون شعباتنده تصرف مطلق تأمین ایدن برحریت اساسیه‌در . بعض نظرلرك متوجه اولدیغی ، استحصالی امرنده کنجلرك باغیروب چاغیردیغی ، جهلهٔ محررینك ترویجنه یلتندیکی حریت مخیله ایسه فسق وفجور ، خیانت خفیه ، حقوق زوجیته عدم وفا رذائلنك مولدی اولان برحریتدر . »

انتحار

علم اخلاق ودین نظرنده

۱

ـ مسلمانلر آره‌سنده انتحارلرك چوغالماسی مناسبتیله ـ

« أیحسب الانسان ان یترك سدی = انسان اوغلی کندیسنی باشی بوش براقیلیرمی صانیور ؟ »

هرنه‌قدر کندیلرینی باشی بوش ظن ایدنلر چوق وچوغالمقده ایسه‌لرده انسان باشی بوش بر مخلوق اوله‌رق یارادلمش دکلدر . او حقیقتده غایت علوی وظیفه‌لرله مکلف بك مهم برموجودیتدر . واقعا بومهمه‌یی بیلمه‌مك ، باشی بوش حیوانلردن دون درکه‌یه اینمكدر . شوفرق ایله حیوان مسئول اولمادیغی حالده وظیفهٔ انسانیه‌سنی بیلمیه‌ن ، انکار ایدن مخلوق زمان کله‌جك که « ویقول الکافر یالیتنی کنت ترابا » منطوق جلیلنجه « کاشکه طوپراق اولمش اولایدم‌ده بوعاقبته دوچار اولمایه‌یدم » دییه عذابدن عذابه دوشه‌جکدر .

اوت هرانسان انسان طوغمش اولمق حیثیتیله سائر مخلوقات وموجوداتك وظیفه‌لرندن آیری علوی بروظیفه ایله ، فطری برفضیلت خصیصه‌سیله مکلفدر . انسانك انسانلغی آنجق بومثلسز نعمتی بیلمسی ، موجبنجه عامل اولماسیله‌در . مشهور (وولته‌ر) بوفطری فضیلتده شبهه‌سی اولانلره قارشی « الله ، قوشلره توك و آیلره کورك ویردیکی کبی انسانلره‌ده عقل کلی مبدئی ویرمشدر » دییه‌رك آجی براستهزاده بولونمشدر .

بز انسانلغه مخصوص اولان بوفطری فضیلتك ، وظیفه حسنك علوتی ، قدسیتی حقنده کرك اك بیوك فلسفه واجتماعیات علماسنك بیاناتی ، کرك بوبابده‌کی نصوص دینیه‌یی آیری برمبحثده ذکر ایتمك اوزره براقه‌رق شیمدی بوراده آنجق انتحاره متعلق بیانات ایله اکتفا ایده‌جکز .

اخلاقی وظیفه‌لر : شخصی وظیفه‌لر ، اجتماعی وظیفه‌لر ، دینی وظیفه‌لر دییه تقسیم اولونورلر . اوروپالیلر (ده‌قارت) دنبری انسانی وظیفه‌لری دینی وظیفه‌لردن آییرمغه چوق چالیشمشلر ، زورله واقعی تحریف ایله اوزون زمان اوغراشمشلر ، حالا ده اوغراشمقده‌درلر . فقط بوتون اخلاقی وظیفه‌لرك اللهك امری اوله‌رق تلقیسیله هپسنی دینی براساسه ربط ایتمك لزومنه قائل اولان عقول سلیمه صاحبلرینی هیچ برزمان مغلوب ایده‌مه‌مشلردر . حقیقی علم وعرفان وصمیمی اخلاق و وجدان صاحبلری نه‌وقت بومسئله‌یی مذاکره ایتمشلر ایسه دینه استناد ایتمیه‌ن ، اللهك امری اوله‌رق تقدیس وتلقی ایدلمه‌ین اخلاقك کافی درجه جدی ومتین اولامایه‌جغنه قرار ویرمشلردر .

اونه‌کی صورتله دوشونمك یعنی اخلاق احکام وقواعدینی یالکز معقولیتده آرایوب اللهك امری اوله‌رق تلقی ایتمه‌مك هپ خرستیانلغك دنیا و آخرت امورینی لزومی وجه ایله اداره ایده‌بیله‌جك ماهیتده اولمامسندن ، باخصوص احکام واوامرینی عقل ایله تألیف ایتمك ممکن اولمامسندن ایلری کلیور ایدی . دین جلیل اسلام عقل وحیی تماماً حفظ واحاطه ایدوب هردرلو احتیاجات دینیه ومدنیه‌یی حسن اداره‌یه کافی و وافی اولدیغندن تام مسلمانجه تصور وتفهم ایدیلنجه اخلاقك اونلرده اولدیغی وجهله آیری تلقیسنه ، اللهك امرلرینك انسانك کندی وجدان وفطرتندن باشقه برپرده آرانمسنه لزوم کورولمیه ـ

جكندن بزم بالجمله احتیاجات اخلاقیه و اجتماعیه‌مزی اللهك امری ، دیمزك مقتضاسی اوله‌رق آكلامامزده قطعیاً مشكلات یوقدر . دین مبینمزك اصل قدرت وقوتی ، رجحانی بوراده‌در.

شیمدی موضوعمز اولان انتحار حقنده ، اللهك امری اولارق ذكر ایدلمكسزین ، صرف وظیفه نقطهٔ نظرلرندن محاكمه ایده‌رك سویله‌نمش سوزلری پارس دارالفنونی علم احوال روح و علم اخلاق مؤلف شهیری هانری ماریونك كتاب معتبرندن اقتباساً بورایه نقل ایده‌لم :

انتحارك اخلاقسزلغی . — فردی وظیفه‌لرك الك برنجیسی و الك اساسلیسی حفظ نفس مسئله‌سیدر . بزه ایلك مكلفیتمز یاشامقدر . انتحار انسانده‌كی ذات مسئولك خدمتندن فراغتی ، بتون وظیفه‌لرینی دفعةً ضایع ایتمسیدر. بو، بر ترك وظیفه ، اخلاق قانونه قارشی بر خیانتدر . اگر انتحارك عمومیلشدیكی فرض ایدلسه عالمده اخلاقیتك محوینی ، بیتمسنی انتاج ایتمزمی ایدی ؟

انتحاری ناصل معذور گوسترمكه چالیشیرلر . — اگر علم اخلاق مبدألری گوز اوكنده طوتولمازسه بعض جهتلرله انتحاری مشروع گوره‌نلر اولابیلیر. مذاهب قدیمهٔ فلسفیه‌دن رواقیون انتحاری معذور گوسترمكله قالمایوب اونی برفضیلت كبی مدح وتوصیه‌یه قدر گیتمشلردر.

انتحاری جائز گورمك ایستیه‌نلر شو صورتله محاكمه ایدرلر : انسان حردر ، كندیسنكدر ونفسی تصرف حقنه مالكدر. بناءً علیه موافق گوردیكنده اونی قربان ایده‌بیلیر . آنجق مثلا اولاد صاحبی اولورده اونلره قارشی وظیفه‌لری بولونورسه او وقت یاپاماز . فقط بر جمعیته قارشی ایفا ایده‌بیله‌جك هیچ بر وظیفه‌سی اولمدیغی وحیات كندیسیچون آغیر بربوك حاله گلدیكی وقت نه ایچون حیاتی ترك ایتمك حریتنه مالك اولماسین ؟ اگر دها ایلری گیدیلیرسه انتحارك بر قوت وجسارت اثری اولدیغی گورولور. حیاتی محافظه‌یه چالیشمق غریزه‌سی اوقدر مبرم ودریندركه علی الاكثر انسانه گه‌وشه‌كلك، قورقاقلق ویرر. بوغریزه‌یه غلبه ایله حیاتی استحقار وایجابنده فدا ایده‌بیلمك مزیتی شایان تقدیر اولمالیدر دیرلر . ایشته رواقیون بوصورتله دوشونه‌رك عاقللر ابتلالرك صوك درجه‌سنده كندیلرنده امین بر ملجأ بولورلر . حریتی تهدید اولوندیغی یاخود آغیر بدبختلقلر آلتنده آریلوب مغلوب اولمقدن قورقولدیغی وقت انسان كندیسنی كندی الیله قورتارابیلیر دیمشلر .

جواب . — بودعوانك لهنده‌كی برهانلرك قیمتلری نه اولورسه اولسون انتحارك برحق اولماسی صحیح دكلدر، واقعا ایستنه‌ین بركیمسه اونی بالفعل یاپابیلیر. فقط اونی یاپابیلمك حقوقنه مالك واونی ایسته‌مكده حقلی اولماسی قبول اولوناماز . بز وظیفه‌لریمزی ایفا ایچون یاشامغه مجبورز . برنفس قالنجه‌یه قدر قانون اخلاق ایله حسابمز بیتمش دكلدر. حكیم شهیر قانت « بزوظیفه‌نك تبعه‌سی یز » دیر . سوقراطك انسانی برعسكره بگزه‌دوب كندیسندن نزع ایدلمدكجه وظیفه‌سنی براقمایه‌جقدر، دیمسی‌ده بودوشونجه ایله ایدی . بز یاشامقله مكلفز ، چونكه قوهٔ اخلاقیه‌مزی انكشاف ایتدیرمك ونظام دائره‌سنده قالمق وظیفه‌مزدر؛ قابل اولدیغی قادار یاشاماممز لازمدر. انتحارده بیوكلك آرامق بیهوده‌در. زیرا انتحاری موجب اولان احوالده یاشایه‌بیلمك دها زیاده بیوكلكدر. واقعا حیاتی فدا ایتمك جسورلقدر. فقط هردرلو مزاحمه رغماً یاشامقده دوام ایتمك دها زیاده جسورلق دكلمیدر ؟ رواقیون صیقیه گلنجه حیاتلرینی فدا ایده‌جكلرینه دهازیاده جسارت گوسترهرك صاف حیاتلرینی ادامه ایله هركسه حسن مثال اولسه‌لردها ایی اولمازمی ایدی ؟ هرحالده اصل متانت یاشامغه دوامده‌در . وانتحار برضعفدر، گه‌وشه‌كلكدر. حیاتك مزاحمی قارشیسنده مغلوبیتدر . او جهتله شایان تقدیر اولان انتحار دكل، انتحار حسنه مقاومتدر .

مصیبتلر، المر انتحار ایچون معذرت اولورمی؟ —. اوزون زمان ودائمی صورتده سفالت التنده طاقتی كسیلن انسان نه‌یاپسین ؟ كذلك تعویض سز مصیبتلر ونهایتسز كدرلر حالنده نه یاپمالیدر؟ دینه‌بیلیر. جواب اوله‌رق دیرزكه بوفنالقلر یامستحق اولونه‌رق، یاخود غیرمستحق ایكن گلمشلردر . مستحق اولونمش ایسه‌لر اونلری كفارت اوله‌رق قبول ایتملیدر. سقراطك شو گوزل دوشونجه‌سنی خاطرلایالم؛ مشارالیه « عصمتدن صكره الك بیوك خیر بالاختیار یاپیلان كفارتدر . زیرا محافظه ایدلمش عفتدن صكره الك بیوك خیر تكرار اكتساب اولونان عفتدر » دیمشدر. بناءً علیه مستحق اولونان برفنالق نه‌قدر شدید اولسه قانون اخلاق ایله ماسبق گسیلمه‌مش ومسئولیت احساسنی محافظه ایتمش بركمسه ایچون غیرمتحمل گورونمه‌ملیدر ؛ چكیله‌ن زحمتلرده انسانك كندی خطالرینك عادل برمؤیده‌سنی و اوخطالری سیلدیرمك ایچون بر واسطه گورمسی اقتضا ایدر .

اگر فنالقلر مستحق اولونمادیغی حالده گلمشلر ایسه اونلر هیچ غیرقابل تحمل دكلدرلر . كندیسنی لوم ایتدیره‌جك بر حال اولمادقدنصكره، فلاكت تعویض سز وتسلی‌سز صایلماز . چونكه استراحت وجدانیه‌مزی سلبه باعث دكلدر . حقیقةً غیرقابل اولان فنالق یعنی وخیم واختیاری سقوطی تعقیب ایدن عذاب وجدانی انسانك كندی نفسندن نفرت و اكراه ایتمسیدر . بویله اولمایان مصیبتلرده عبرت ونصیحت كبی منفعتلرده واردر . هرحالده تماماً صاف اولان بروجدانده یول بیتمه‌دن تحمل ایدمیه‌رك دوشمه‌مك وحیاتی وقتندن اول ترك ایتمه‌مك ایچون كافی درجه‌ده قوت بولونور . صكره حیاتدن مقصد نه‌در ؟ تلذذ ایتمك والمدن قورتولمقمی ؟ خیر، اقدام ایله كسب لیاقت

ومجاهده ایتمکدر . بو حقیقته واقف ومعتقد اولانلر ایچون انتحار ممکن اولاماز . زیرا انتحار تمامیله معیوب برحیاتک خاتمه‌سیدر . تماماً غیر اخلاقی برحیاته نهایت ویرن یوکسک درجه‌ده برغیر اخلاقیلکدر . برمعتاد انتحار شهوانی برحیاتک منطقی بر نتیجه‌سی اولدیغندن جدی وسالم برحیاته تماماً مخالفدر . عاردن قاچمق ایچون انتحار ایدیله‌بیلیرمی ؟ برکره عاردن مراد نه‌در ؟ اونی اکلایالم . اکر ناموس دیه باشقه‌لرینک اعتباری ، حقمزده‌کی حسن ظنی وعاردیه بونلرک ضیاعی مراد اولونورسه بو، ناموسلی برآدمک کندی سعادتنی، راحت وجدانیه‌سنی وحتی حیاتنی « بتون عالمک » فکری کبی چرک بوش، چوق متحرک برشیئک اوقدر کور اولان آرزو وافکار باطلهٔ اجتماعیه‌نک جریاننه تابع طوتماسی دیمک اولیورکه حقیقةً عقل ایشی دکلدر . واقعا ابی اعتبار بیوک برنعمتدر . فقط انسانک کندیسندن خوشنود وقانونه موافق اوله‌رق یاشاماسی دها الزم ودها اهمدر . واکر افکار عمومیه ایله مقتضای وجدان اراسنده اختلاف اولورسه یالکز وجدانک صداسنی دیکله‌مک ایچون هیچ برشیئی دیکله‌مه‌مک مذاهب اخلاقیه‌نک کافه‌سنجه متفق علیه‌در .

یوق ، اکر مراد حقیقی ناموس، ضایع ایدلمش یاخود اخلال اولونمش شرف ایسه ؛ مثلا مقدس تعهدلره رعایتسزلک ایدلمش، غیرقابل تعمیر خطالر یاپلمش ، مدهش برجنایت ایشلنمش ایسه ؛ ایشته اصل بویله احوالده اولمک حقنه مالک اولونماز . او وقت یاپیلان فنالی تعمیره، کفارتی یاپمغه موفق اولمق ایچون یاشامق دها زیاده لازمدر . اولمکه قرار ویرمک هیچ برخطایی تعمیر ایتمز . بالعکس یک زیاده وخامتلندیرر . انتحار ایتمک یاپلمش اولان خطایه الک غیرمتحمل ومدهش برخطا علاوه ایتمکدن باشقه برشی دکلدر .

انتحارک لهنده صوک برهان . — انتحار لهنده الک قوتلی برهانلری شودر : غیرنافع برخسته، چوق سنه‌لردر سقط وفقیر برعائله‌یه بار اولان کمسه طبیعته یاردم ایده‌رک باشقه‌لرینک وکندیسنک عذابنی اختیاریله ازالتمقله وجداناً شایان تعییب برایشمی یاپمش اولور ؟

جواب . — بونک جوابنی ینه علمی مبدألرله ویریلیر : خسته‌یه باقمقله مکلف اولانلرکده وظیفه‌لری واردرکه اوده خسته‌یه وقف خدمت ایتمکدر . اختیاری اوله‌رق اولمک ، انتحار ایتمک ایسه اونلری برنوع محرومیته دوچار ایتمکدر . وظیفه‌لرک الک زحتلیسنی وبو سیله الک کوزلنی ایفا ایده‌رک الک بیوک برشرف اکتساب ایله‌مک فرصتنی اونلردن نزع ایله اولور . بناءً علیه انتحار بو منتها حاللرده دخی شایان تجریمدر . بر انسانک حیاتی طبیعت طرفندن محافظه ایدلدکچه کندیسیچون وباشقه‌لریچون برمعنانی ، برقیمتی حائزدر . بر انسان بر دوشونجه‌یه واراده‌نک بر بقیه‌سنه مالک اولدقچه وظیفه‌لری واردر . هیچ برخدمت ایفا ایده‌میه‌جک حاله کلدیکنده‌ده خدمت اولونمق ایچون یاشامالیدر .

زیرا کندیسنه قارشی باشقه‌لرینک وظیفه‌لری واردر . واقعا اولجه فعال اولان بر اراده ایچون کندیسنک عاطل برصبر ورضایه دوشمش اولماسنی کورمک کوچدر . فقط اخلاق ، قولای احوالده یاپمق ، الیم وکوچ احوالده ترک ایتمکدن عبارت اولورسه اونک نه قیمتی اولور ؟ بز اخلاقک حقیقی معناسنی اکلامش‌سه‌ق اونی بتون وسعتیله وصوک نفسمزه قدر، الیمزده اولمیان خصوصلره راضی وتسلیم اوله‌رق ، ایفا ایتمک مجبوریتنده بولوندیغمزی قبول ایده‌رز .

شیمدی غرب فکریله وخالص وظیفه ملاحظه‌سی اوزرینه یازلمش اولان بو سوزلره ختام ویرمده تکرار دین اسلامک بیوردقلرینه کچه‌لم .

دوقتور میلاسلی
اسماعیل حقی

تورك اوجاغنده

حقوق عائله قرارنامه‌سی مناسبتیله وقوع بولان براجتماع

بوهفته تورك اوجاغنده بعض استانبول خانملری براجتماع عقد ایتدیلر . یومی غزته‌لرک ویردیکی ایضاحاته کوره، بواجتماعده خصوصی صورتده دعوت اولونان استقلال محکمه‌سی مدعی عمومیسی وصاروخان مبعوثی واصف بك ، وطن غزته‌سی باش محرری احمد امین بك ، دوقتور رفیق منیربك، بارو رئیس ثانیسی سعدالدین فرید وباروهیئتندن علی حیدر بکلرده بولونمشلر .

اولا کرسی‌یه نزیهه محی الدین خانم چیقمش وحقوق عائله قرارنامه‌سی موضوع بحث اولورکن تورك قادینلغنک برحرکت کوسترمسی لزومنی ایضاح ایتمش ، متعاقباً برخانم کرسی‌یه کله‌رك سویله‌نیلن سوزلرك آکلاشلمادیغنی، آچیق سویله‌مك لازم کلدیکنی اخطار ایتمش ؛ بونك اوزرینه بعض کولوشمه‌لر اولمش . بونی متعاقب احمد احسان بکك کریمه‌سی عفت احسان خانم کرسی‌یه کله‌رك طلاقدن بحث ایتمش ومتهییج برصورتده دیمش‌که :

— بز ازدواجه کیررکن یوزده طقسان طقوزی بیلمه‌دن آتیلیورز . ارکك ایسه مجهز اوله‌رق کیریور. قباحت بزمدر . بزم قناعتمز یوزندن اولیور . ارککلر قادینلره قارشی بی امان دشمندر. ارککلر جانواردر .

بوسوز خیلی کورولتولری ، مناقشه‌لری موجب اولمش . دها برقاچ خانم سوز سویله‌دکدن صوکره رئیسه نزیهه محی الدین خانم بو مناقشه‌لرله برنتیجه‌الده ایدیله‌میه‌جکنی سویله‌یه‌رك اولا اجتماعده حاضر بولونان بویوك ملت مجلسی اعضاسندن واصف بکی حقوق عائله قرارنامه‌سی حقنده ایضاحات ویرمکه دعوت ایتمش . بونك اوزرینه

ه می ایله کرسی‌یه کله‌رک بر نطق ایراد ایتمش . وطن غزته‌سی واصف بکک نطقنی شو صورتله قید ایدییور :

— خانم افندیلر ، هرشیدن اول قادینلق مسئله‌سنك بر مملکت مسئله‌سی اولدیغنی نظر اعتباره آلمالی‌یز . بونك ایچوندرکه امریکه‌یی اشغال ایدییورم . قادینلغك انکشافی حقنده سزك قدر مملکتك منور کنجلری چالیشمقده‌در . بومسئله‌ده مملکتك منور کتله‌لری هپ برابر یوروییه‌جکلردر . مملکتمزده بر قادینلق مسئله‌سی واردر . فقط بومسئله شمدی‌یه قدر عنعاتدن متولد بر جمیت حسی حالنده دوام ایتمکده‌در . بزده عصری بر قانون یوقدر . بومهم مسئله اسکی زمانلرك ذکاسنك مساعد اولدیغی درجه نسبتنده بر قانون ایله اداره ایدیلیور . یعنی یالکز بر کتاب النکاح واردر . قادینك وضعیتی بوشکلده دوام ایدرسه اجتماعی وضعیتی دها فنا اولور . قادینلر وار اولورسه قادینلرك یتیشدیردکلری چوجوقلرده روح نقطهٔ نظرندن وار اولور .

تورك قادینلرنده برخصلت واردر : اولادلرینی عسکر اوله‌رق یتیشدیرمکدر . تورك ارککلرینك درت بش عصرلق حیاتی هپ قباحتدن عبارتدر . بونکله برابر بر آزده قباحت خانم قادینلرمزده‌در .

واصف بك تورك قادینلغنك ملی جدالده‌کی رولندن بحث ایتدکدن صوکره دوام ایده‌رك :

— اوحالده قادینلر ، ارککلر هپ برابر یورومیلی‌یز . تورك قادینلغنك انکشافنی ایسته‌مه‌ینلر چوقدر . ارتجاعکار قوتلر دائما دینی اوکه آتیورلر . بوقوتلری ییقمق لازمدر والبته ییقیله‌جقدر . حکومت بر قانون حاضرلامشدر . شیمدی‌یه قدر بوخصوصی اداره‌ایدن بر قانون یوقدی . فقط بوقانون بردرلو ترقی‌یه دشمن اولان بعض اشخاصك تأثیرلرندن قورتولامایور . قانونك احتوا ایتدیکی برچوق مواد واردر .

عائله حیاتمزده ایکی فاجعه واردر . ۱ ـ تعدد زوجات ، ۲ ـ طلاق ...

اسکی عصرلرده قبول ایدیلن تعدد زوجاتی جمهوریتمز قبول ایده‌من . بوسیستمك چوجقلر اوزرنده‌کی تأثیری پك مضردر . بوتون أوخلقنی ریاکار یاپار . مع الاسف صوك عائله قرارنامه‌سنده بواساس قبول ایدیلمشدر . حتی بومسئله‌یی مسکوت اوله‌رق کچه‌بیدی بلکه‌ده سیاسته حل ایدردك . فقط مع الاسف قانونده تصریح ایدیلمشدر .

ایکنجی نقطه‌یعنی طلاق مسئله‌سی‌ده پك مهمدر . طبیعیدرکه ارکك وقادینك عذاب ایچنده قالدقلری زمانلر واردر . اوللك حیاتلرینه نهایت ویرمك لازم کلیر . فقط بوافتراق آنجق دوشوندکدن صوکره واقع اولمالیدر . حالبوکه بزده طلاق هرهانکی برسرخوشك النده‌در . صوك حقوق عائله قرارنامه‌سی طلاق مسئله‌سنده آزچوق انحراف ایتمشدر . مثلا قادینه حق طلاق ویرمشدر . قادینلرمزده آیریلق لزومی کوردیلرسه آیریله‌بیلیرلر ، فقط آنجق دوشوندکدن صوکره ...

واصف بك بوندن صوکره عائله حیاتمزده‌کی پك « کولونج » بولدیغی بعض صفحه‌لردن بحث ایتمش وطلاق باین ، طلاق ثلاثه وحله کبی شیلرك تحملسوز اولدیغنی سویله‌مشدر . واصف بك محاکم شرعیه طرفندن ویریلن حکملرك منطقسزلغنی‌ده ایضاح ایتدکدن صوکره مجلسده حقوق عائله حقنده بر قانون اولدیغنی سویله‌مش وشوسؤالی صورمشدر : — بوقانون مجلسدن چیقاجقمی ؟

واصف بك سؤاله جواب ویره‌رك : — خیر ، دیدی . مجلسده منورلر واردر . بوقانونی قبول ایتمیه‌جکلردر . ارککلرمز ، غزته‌جیلرمز بوخصوصده نشریات یاپمشلردر .

ایلری غزته‌سی دییورکه :

واصف بك بعده بوکونکی اجتماعك موضوعنه تماس ایده‌رك دیدی‌که : بوراده بوکون برهیئت تفریق ایدیله‌لی . هیئت دوشونجه‌لرینی تثبیت ایتمه‌لی . بالآخره تورك قادینلغنك حقوق عائله قرارنامه‌سی حقنده‌کی مثبت نقطهٔ نظرلری بر تلغراف‌له بیوك ملت مجلسنه بیلدیریله‌لی وحقوقلرینك مدافعه‌سی طلب اولونمالیدر .

هیئت تفریقی تکلیفی قبول اولوندی وشو ذوات انتخاب ایدلدی : خالده ادیب ، صبیحه ذکریا ، نقیه ، نزیهه محی‌الدین ، عزیزه ، سلما ، علیه اسعد ، نکار شوق ، ناجیه فخام ، رزان امین ، صفیه علی خانملرله وقت سرمحرری احمد امین ، علی حیدر ، آقشام صاحبلرندن نجم‌الدین صادق ، دوقتور رفیق منیر بکلر .

شیمدی بو هیئت طویلانه‌رق مذاکره‌ده بولونه‌جق وبعض مواد تثبیت ایده‌جکلردر . بالآخره تکرار براجتماع عقد ایدیله‌رك هیئت عمومیه‌ده مناقشه اولونه‌جقدر . بالآخره‌ده بیوك ملت مجلسنه مراجعت ایدیله‌جکدر .

خانملر تورك اوجاغندن چیقارکن سینه‌ما وفطوغرافلری آلنمشدر .

***

بواجتماع مناسبتیله یومی غزته‌لرك هپسی متعدد مقاله‌لر یازدیلر .

ایلری غزته‌سی باش محرری صبحی نوری بك « قادینلرمزك دردی » سرلوحه‌سی مقاله‌سنده دییورکه :

کچن کون خانملرمز تورك اوجاغنده اجتماع ایتدیلر وتزاکتاً ارککلری‌ده دعوت ایله‌دیلر . اوراده بولونامادیغمه پك متأسفم . غزته‌لرده او اجتماع حقنده‌کی یازیلری اوقودیغم وقت متأثرومنکسر اولدم . حقوق عائله قرارنامه‌سنك بیوك ملت مجلسنده مذاکره ایدیلدیکی شوزمانده بزم خانملرك‌ده نقطهٔ نظرلرینی بیلمك پك فائده‌لی اولاجقدی . افکار عمومیه مراق ایله او اجتماعك ویره‌جکی ثمره‌لری ، نتیجه‌لری بکلیوردی . کوکل ایستردی‌که خانملرمز بوکونکی تورك قادینلغنك وضعیتنی ، مشکلاتنی ، غایه‌لرینی بر بر ایضاح ایتسونلر وکندیلرینه عائد اولان بومسئله‌لرده اختصاص صاحبی اولدقلرینی کوسترسونلر . تورك اوجاغنده خانملرك صرف ایتدکلری بکلك سوزلردن بزهیچ‌ده استفاده ایتمه‌دك . تورك قادینلغنك وضعیتی ، مشکلاتی ، غایه‌سی حقنده هیچ بر فکر ایدینه‌مه‌دك . خانملرمز نه ایسته‌یورلر ؟ نه‌دن شکایت ایدییورلر ؟ یارینکی حیاتلری ناصل اولسون ؟ قانونلرمز ، اجتماعیاتمز هانکی شکللری آلسون ؟ حاصلی بتون بوسؤاللره کچن کون تورك اوجاغنده کافی جوابلر آلاجغمزی ظن ایده‌رك سوینیوردق . چیقه چیقه قارشیمزه ینه ارککلر چیقدی . بربك برنطق ایراد ایتدی . برقاچ بك‌ده تورك خانملرینك نقطهٔ نظرینی تثبیته مأمور ایدلدی . بونتیجه قارشوسنده متأثر اولامق ، سقوط خیاله معروض قالمامق قابل دکلدر . دیمك‌ده قادینلرمز کندیلرینه تعلق ایدن مسئله‌لری بیله بیلمیورلر ، تثبیت ایده‌مه‌یورلر ، افاده ایله‌یه‌مه‌یورلر . جداً بونتیجه‌یی کوردیکمدن‌دولایی متأثرم . احتیاج دوغورور دیرلر . او اجتماعده هیچ بر شی دوغمادیغی ایچون تورك قادینلغنك هیچ بر احتیاجی یوقمی دیه‌جکز ؟ یوقسه تورك قادینلغی نامنه سوز سویله‌ینلرك اوبیوك کنله‌دن پك اوزاق اولدیغنه‌می حکم ایده‌جکز ؟

اوقومق ، یازمق بیلن ! بورژوآزلرمز نه ایسته‌دکلرینی بیلمزلر وقارمه قاریشیق اولان آرزولرینی افهام وافاده ایده‌مزلرایسه قباحت کیمك ؟ آناطولیده پاشایان وزحمت چکن وچالیشان کویلو قادینلرمزی بر آرایه کتیرسه‌ایدك هرحالده کندی وضعیتلرینه ، مشکلاتلرینه ، کندی غایه‌لرینه دائر داها ایی معلومات آلابیلیردك . فقط ایشته استانبولك خانملغی ، اوقدر اعلانه ، اوقدر غروره رغماً نقطهٔ نظرینی بیلدیرمك مجبوریتنی حس ایتدیکی وقت بکلره مراجعت ایتمکه محکوم اولویور . حقوق عائله قرارنامه‌سی حقنده خانملرمزك هیچ بر فکری هیچ بر تنقیدی یوقمش . مقصد عجبا بر قورو کورولتودنمی عبارتدی ؟ یوقسه ارککلره محتاج اولندیغی برکره داها علناً اثبات ایتمك‌می ایسته‌نیلدی ؟ حاصلی کچن کونکی اجتماع خانملرمزك کندیلرینه تعلق ایدن مسائله‌بیله صاحب اختصاص اولمادقلرینی وداها پك‌چوق زمان برچوق فرون اککك یه‌مه‌لری لازم کلدیکنی کوستردی . بونی کورمك ایچون ایسه مطنطن قونفره‌لره لزوم یوقدی . چونکه بونی ذاتاً بیلیوردق .

دونمه‌لره دائر

محراب مجموعه‌سندن عیناً :

بو آرالق اورته‌یه آتیلان وجرائد یومیه‌یه انتقال ایدن دونمه‌لر مسئله‌سی حقنده برفكر اجمالی ویرمك اوزره جغرافیا وتاریخك مشترکاً تدقیق وحادثات تاریخیه‌نك جغرافیا عواملیله اولان مناسباتی نقطهٔ نظرندن ایضاحی ایچون صوك زمانلرده تشكل ایدن مكتبك اك مهم آثارندن بولنان وژان برون jean Brunhes ایله قامیل واللو Camillé Vallaux طرفلرندن تألیف قلنمش اولان و ۱۹۲۱ تاریخنده انتشار ایدن « تاریخك جغرافیاسی » نام كتابك ملیتلره عائد فصلنك ۵۹۴ نجی صحیفه‌سندن اعتباراً دونمه‌لره عائد اوچ صحیفه‌نك عیناً ترجمه‌سنی نقل ایدیورز :

« دونمه‌لردن یعنی اسلامه اهتدا ایتمش سلانیك یهودیلری اولان بو زمره‌دن برآز دها اوزونجه بحث ایتمك ایجاب ایدر . بو سلانیك یهودی زمره‌سی تقریباً اون بیك كشیدن مركب بولنمقده وسلانیكك مجموع نفوسنی تشكیل ایدن یوز اللمش بیك كشی‌یه نسبةً مهم برمقدار تشكیل ایتمكده‌در .

فی الواقع اسلامیته اهتدا ایتمش اولان بو یهودی زمره‌سی موره‌لی برقاللك طورونی اولوب پك صیق بر تربیهٔ دینیه آلمش بولنان وكندیسنی مهدیلكه نامزد تلقی ایده‌ن زه‌وی ساباتایك عنعناته اتباع ایلمكده‌در . ساباتای « قابال » تسمیه قلنان تشكیلاته داخل اولمش وكونك برنده بر جمعه ایرتسی آیینی اثناسنده كندیسنی مهدی اعلان ایتمشدر . پك قطعی افاداته بولندیغی ایچون سیناغوقدن طیشاری آتلمش وخاخاملر كندیسنی یهودی جماعتی آراسندن طرد ایتمشلردر . بونك اوزرینه ساباتای ازمیرده خلقی كندی دینینه دعوت ایله مشغول اولمش ، بعده استانبوله كیده‌رك وآچیقجه مهدی اولدیغنی اعلان ایده‌رك یهودی ومسلمانلر آراسندن كندیسنه طرفدار قزانمش اولدیغی كبی شهرتی اودرجه‌ده ازدیاد ایتمشكه حتی مجار خرستیانلری آراسندن بیله بو مذهبه التحاق ایدنلر بولنمشدر .

ساباتای بر آرالق مصره عزیمت ایدر وبوراده حبسه آتیلیر . صوكرا ینه بو مملكتده هولاندالی بر فاحشه ایله تأهل ایدر ونهایت قره طاغه دوشر وپك سفالت ایچنده ترك حیات ایدر . ساباتای اودرجه مهم بر حركت وجوده كتورمشدیكه مصرده سفالته دوشدیكی زمان كندیسنی بو حالدن تخلیص ایچون جنوبی فرانسه یهودیلری كمیلر احضار ایتمشلردی . زه‌وی ساباتای بتون مریدلرندن اسلامیته ظاهری وشكلی بر اهتدا طلب ایتمش وبوكیفیت هیچ بر وقت كیزلی بر اهتدادن بشقه برشی اولمامشیدی . حضرت محمد [ع . م] دینینه التحاق ایتمك ایچون یهودی جماعتنی ترك ایتمشدی . مریدلری‌ده عینی صورتله حركت ایتدیلر .

فقط التحاق انجق ظاهریدی . دونمه‌لر جامعه كیدرلرسه‌ده حقیقی مسلمان دكللردر . مسلمانلرك افعال وحركاتلرینی تقلید ایدرلرایسه‌ده بو كوستریش حقیقتده محضا مسلمانلره قارشی مجادله‌لرینی تأمین ایچوندر .

« زه‌وی ساباتای » دن صوكرا یكنلرندن كه‌ریدو برنجی مهدینك عنعناتنی اله آله‌رق ادامه ایتمك ایستور بر نوع اعتزال وجوده كتورمكه سبب اولور . بو صورتله دونمه مذهبندن اوچ زمره وجوده كلور . اوچ زمره كه الآن سلانیكده یشامقده وكندی آرالرنده اولدیغی كبی حقیقی مسلمانلرله یهودیلردن تماماً آیری ومستقل بر حالده انكشاف ایتمكده‌درلر .

بو اوچ زمره : اولا ازمیرلیلردر . یگانه پیغمبر اوله‌رق زه‌وی ساباتایی طانیمقده‌درلركه بونلره سلانیكده قپانجیلر یعنی اونجیلر تسمیه اولنمقده‌در . مقدارلری تقریباً ایكی بیك بش یوز كشیدر . ثانیاً یعقوبیلركه رئیس اوله‌رق هم زه‌وی ساباتایی همده كه‌ریدویی قبول ایتمكده‌درلر . مقدارلری تقریباً درت بیكه بالغ اولوب بونلره‌ده حمدی بكلر تسمیه ایدیلیر . ثالثاً « اوموسوسلر » یعنی باصیق برونلیلركه پیغمبر اوله‌رق زه‌وی ساباتای ایله عثمان بابا اسمنده دیكر برینی طانیرلر . عددلری اوچ بیك بش یوز قدر اولوب قاراقاشلر نامیله‌یاد ایدیلیرلر . بو دونمه‌لرك كافه‌سی اسپانیولجه‌یی اونوتمشلر ، توركجه قونوشیورلر . رئیس روحانیلرینی مسلمانلر كبی خواجه تسمیه ایدرلرسه‌ده بونلر عبرانیجه بیلیرلر وعبرانیجه مقدس كتابلردن اوقورلر . بو مذهبلرك هپسنده جنسلرینك خارجنه چیقمایه‌رق كندی آرالرنده تأهل ایتمك خصوصنه پك صیق رعایت ایدلمكده‌در . بو زمره‌لردن بعضیلرنده دیكرلرینه قاریشمامق ایچون كوستردكلری شدت تعصب نتیجه‌سنده كندیلرینه خاص بعض علائم فارقهٔ وجهیه حصول بولمشدر . پك محسوس بر صورتده بتون اشكال مدنیه‌نك كیرمش اولدیغی بو سلانیك شهرنده ادیان سائره منتسبلرینك كیره‌مدكلری وكیزلی یوللرله مربوط وبربرلرینه ملاصق خانه‌لرده دونمه‌لر كندی آرالرنده یشامقده‌درلر . آیری بر محله تشكیل ایدن بو اولر ایچنده معبدلری واردر . دوقتور دریفوس یعقوبیلرك معبدینه كیرمكه موفق اولمشدر . كندیسنی بهت وحیرته القا ایده‌جك درجه‌ده یوكسك بر قیمت صنعتكارانه‌یی حائز اولدیغنی بیان ایتمكده‌در .

دونمه‌لره اسرار مذهبیه انجق تأهل ایتدكلری زمان تلقین ایدلمكده‌در . قتل ، زنا ویالان یره شهادت ایتمكدن مجتنب بولونملری لازمدر . كرك اركك دونمه‌نك بر مسلمان خاتونیله ویا دونمه بر قادینك برمسلمان اركك ایله ازدواجی قطعیاً ممنوعدر . بوكا صدقه اعطاسی ، مزامیر قرائتی ، زه‌وی ساباتایك كتابلرینه اطاعتی علاوه ایدرلر . جامعه كیتمك ، آبدست آلمق كبی اوامر ظاهرهٔ اسلامیه‌یه اتباع ایلملری‌ده واجبدر .

یهودیلر كبی دوغدقلری وقت دكل ، مسلمانلر كبی یدی سكز

یاشنه كیردكلری زمان چوجقلری سنت ایدرلر. برسنه ظرفنده اون ایكی بیوك بایراملری واردركه بونلر میاننده زه‌وی ساباتایك ولادتی كونی‌ده داخلدر. بونلر میاننده خارجله اختلاط ممنوعیتنه الك زیاده یعقوبیلر رعایت ایتدكلرندن ناشی‌باشلی باشنه برقوم تشكیل ایتمشلردر. بو یهودیلر سوقاقده یورورلركن متردی بر یهودی‌یی آندیران مشی وحركتلرندن طانینمقده‌درلر.

بالعكس قپانجیلر سلانیك شهرینك اقوام وانسال بشریه‌سی ایچنده الك ذكیلریدرلر. اتحاد قومیه‌سنه بیوك مقیاسده انتساب ایتمشلردر. خلاصهٔ كلام اوله‌رق : كنج تورك انقلابنك قسم عظیمنی اداره ایلمشلردر. بو انقلاب اساس اعتباریله دونمه‌لر یعنی خارجاً اسلامیته التحاق ایتمش، فقط حقیقتده اسلامیتله مجادله ایدن و اسلامه مناسبتلری آنجق افعال ظاهریه‌یه انحصار ایدن یهودیلر طرفندن یاپلمشدر.

عن‌قصد حقیقی تورك كسوهٔ ریاكارانه‌سنه بورونمش اولان واصلاً یهودی‌اولوب توركلك ادعاسنده بولنان بوكیمسه‌لرك توركلرك بوكونكی مقدراتلرینك وجوده كلسنده بیوك مقیاسده دخل وتأثیرلری اولمشدر.»

***

وقت غزته‌سنك آنقره مخابری احسان عارف بك یازیور :

دونكی مكتوبمده دونمه عنعناتنه عائد بر سلسلهٔ خرافات كوندره‌جكمی بیلدیرمشدم. بو كوچوك تفرقه‌مه بوكون باشلایورم.

صباحلین موعد ملاقات‌اولان پاسته‌جی‌ده رشدی قره قاشی بكی بولدم. بكا آلدیغی بر تهدید مكتوبندن بحث ایتدی. (كنج سلانیكلی) امضاسیله كلن بو آدرسسز مكتوبك صوك سطرلری شویله بیتیوردی : « سن دونمه‌لرك النده جان ویره‌جكسك. »

اوزون بر قهقهه زنجیریله بو دون كیشوت آغیزلی مكتوبك سطرلرینی دوكولمه‌دك ورشدی بك كلمه‌لری آغزینك ایچنده یووارلانان بر آهنكله عرقنك عصرلرك پرده‌لری آراسنده قالمش مجهول خرافه‌لرینی آكلاتمایه باشلادی. رشدی بكك شیوه‌سنه، كلمه‌لرینه هیچ برشی علاوه ایتمه‌دن عیناً نقل ایدیورم:

اللهلری سلانیكده، خلیفه‌لری استانبولده :

— دونمه‌لرك ایكی بچق عصردنبری كندیلرینه مخصوص دینی تشكیلاتلری موجوددر. بونلر هركسك بیلدیكی كبی « قره قاشلر »، « قپانجیلر » « حمدی بكلر »ناملریله اوچ قسمه منقسمدرلر.

دونمه‌لر ابتدای تشكلرندن قرق اللی سنه صوكرا، بانیٔ دینلری اولان سباتای سه‌وینك روح تصوفله، رقلی برطاقم خرافه‌لرله محرر براسم اوزرینه بنا ایده‌رك، عثمان آغا نام مستعارنده برینی ـ حاشا ـ الله دیه اعلان ایتدی ودونمه‌لرك (عثمان آغا) (اللهلری) اولدی.

بو الٰهك ظهورندن صوكرا دونمه‌لردن آلتمش اوچ كیشی سوقاغه فیرلایارق عثمان آغانك اوینه یتیشلر، اوكنده سجده ایده‌رك دونمه‌لرك بو ایلك الٰهنه اولا بیعت ایتمشلردر. بو آلتمش اوچ كیشی ایلك صحابه‌لر اولوب بونلره (بابا) نامی ویرلشدر.

عثمان آغا اولدكدن صوكرا یرینه بر د... انتخاب ایتمشلر وبو بویله متوالیاً كیتمش، عثمان آغانك خلفلرینه خلیفه دینلمشدر.

— دیمك دونمه‌لرده آیری خلیفه‌سی وار.

— واریا له دونمه‌لرك شیمدیكی خلیفه‌سی استانبولده‌در.

— كیمدر ؟ اسمنی سویلرمیسكز ؟

— اوراسنی معذور كورك. ایجاب ایدرسه سویله‌رم.

رشدی بك خرافه‌لره عیناً دوام ایدیوردی :

— صحابه‌لرك وفاتلرنده یرلرینه اولاد واحفادی قائم اولور. بونلری‌ده حین حاجتده تشهیر ایده‌جكم.

دونمه‌لرده سنت مسلمانلركندن باشقا درلودر. بر دونمه چوجوغی ایكی ویا اوچ یاشنه كلنجه سنت ایدیلیر. سنت ایدیله‌دن اول چوجوغه خلیفه‌نك ألی اوپدوروله‌رق، اذنی آلنیر. سنت اثناسنده یهودیجه دعالر اوقونور.

كیجه یاریسی قیلنان كیزلی نكاح:

نشان، ازدواج عقدلری، چوجوقلر تا آنالرینك قارننده وقوع بولور. مثلا، ایكی قادین كبه دكیلمی ؟ بربرلریله سوزله‌شیرلر. بنمكی قیز، سنككی اركك، یاخود سنككی قیز، بنمكی اركك اولورسه بربرلرینه ویره‌لم دیرلر. بو صورتله چوجوق دوغمادن نكاح قییلور.

چوجوقلر، اوچ، بش یاشلرینه كیرنجه تكرار وفعلاً نشانلانیرلر. نكاح كیجه وقتی اولور. خلیفه‌نك اذنیله كلن خاخاملر یهودیجه دعالر اوقورلر. وكلینك بیله‌كنه (حامائیل) دینیلن عثمان آغادن قالما مبارك بر بیله‌زیك طاقیلارق، عقد اجرا ایدیلیر.

ایرته‌سی كون ایسه بو كیزلی نكاحی چاقدیرمامق ایچون بر امام، برقاچ دعوتلی چاغیریلارق تورك اصول معاشرتی وجهله ایكنجی، ظاهری بر نكاح یاپیلیر.

كووه‌ی، زفاف آقشامی، ایلك اولا سلانیكده‌كی عثمان آغانك قبرینه كیدر. وخاخاملر واسطه‌سیله دعالر ایتدیریله‌رك سجده‌یه قاپاندیریلیر، وعثمان آغانك طاشی اوپدورولور.

زفاف كیجه‌سی صوفراده، كلین كووه‌ینك آراسنده خاخاملر اوزون دعالر اوقورلر ویمكدن صوكرا، كلین كووه‌یی یالكز براقیلیر. اودالرنده یالكز، كووه‌یی، بكله‌ین كلین قارشیسنده خشوع ووجد ایچنده عثمان آغایه اوزون ودقیقه‌لرجه سوره‌ن بر وصال دعاسی اوقومق مجبوریتنده قالیر.

جنازه‌لری ودعالری :

— جنازه‌لرینه كلنجه، خسته‌نك صوك نفسنده حاضر بولونان قادین واركككلرك هپسی برابر دعا ایدرلر. دونمه‌لرده، قادین موتالری اركك غسال یقار.

قبرستانلری سلانیك واستانبولده مسلمانلركندن آیری بر محله‌در. خارجده بر دونمه اولورسه بو قبرستانلره نقل ایدیلیر.

دونمه‌لرك بر چوق دعالری واردر. صباحلین یوزلرینی یقارلركن حاولی دعاسنی اوقورلر. آقشام دعالری ایسه معین بر ساعتده محله‌لر آراسنده‌كی خصوصی عبادتخانه اتخاذ ایدیله‌ن اولرده اجرا ایدیلیر. دونمه‌لرك كندیلرینه مخصوص اولان بو خرافه‌وی عادتلردن ماعدا یهودیلرك تابع اولدیغی (قبیر)، (آمان)، (حضرت یوسف) كبی بایراملری تسعید ایتدكلری كبی سائر یهودی یوم مخصوصلرنده‌ده اجرای آیین ایدرلر.

آراده قاچ كوچ اولمادیغندن قادین اركك بر آراده عبادت ایدرلر.

مقدس كیجه، مقدس چوجقلر :

دونمه‌لرك مشهور بر قوزی دملری واردر. بو وقت خارجنده قوزی‌یمك كناه عد اولونور. قوزی ضیافتلری زمانی كلنجه دونمه‌لر آرالرندن یكرمی بش، اوتوز كیشیلك قادینلی، اركككلی غروپلر یاپارلر. بو غروپلر مختلف اولره تقسیم ایدیلیرلر. اركككلر بو قوزی صوفرالرینه دیزیلیرلر. سوسلی قادینلر بونلره خدمت ایدرلر. بو مبارك ضیافتدن صوكرا كیجه تسعید ایدیلیر.

رشدی بکك قالین قاشلری آلتنده پیرلدایان قویو کوزلرنده اینجه ومعنیدار بر تبسم شمشکی چاقدی . ودوام ایتدی :

— نه‌دن بو کیجه بویله تسمید ایدیلیر!... وبو کیجه‌نك قهرمانی اولان قادینلر اك قصله توابه کیره‌نلر اولدقلری کبی دوغان چوجوقلرده عزیزلر قادار مقدس عد ایدیلیر .

***

ازمیرده قارشو یقه‌ده اسلام کتبخانه‌سی صاحبی سلانیکلی رجب قایماق طرفندن قره قاش زاده رشدی بکه خطاباً نشر ایدیلن مکتوبه قارشی مومی الیه اقشام غزته‌سنده اوزون بر جواب ویرمشدر . آشاغی‌یه نقل ایتدیکمز فقره‌لر بو مکتوبدندر . رشدی بك دیورکه:

دیورسك که «هر هانکی بر ملتك جامعه‌سندن آره صره کندی اصلنی انکار ایدنلر چیقار.» حالبوکه بن اصلمی انکار ایتدیکمی، دونمه نسلندن کلدیکمی شیمدی‌یه قدر یازدیغم یازیلری اوقویانلر پك اعلا بیلیر. آنجق ایکی بچق عصردنبری اورتوندیکمز ساخته کسوه‌نك آستارنی ویوزینی ییرتیورم ! بوده وظیفه‌مدر . نته‌کیم سن سنك اولمیان صفتلری شخصکه وتجارتخانه‌که طاقیورسك ؟ دکانلره ودیوارلره بسمله شریف ، الکاسب حبیب الله وسائر بو کبی قدسی لوحه‌لری یازمقله مسلمانمی اولنور ؟ یوقسه مسلمانمی آلداتیلیر ؟ آرتق ! اسمله ، سوزله ، شکله آدم آلداتمق موده‌سی کچدی . سوریه‌ده‌کی خرستیانلرك اسملرنده اسلام اسمی اولدیغنی اونوتمیه‌لم . بنم بیلدیکم برشی وارسه نه تورکز، نه‌ده اسلام !. حقیقت بالجمله صیوانه‌مز. بونی اثبات ایدیورم ودها ده ایده‌جکم.

حائز اولدیغم نام وعنوانی طاشیانلر حقنده قانونك وحکومتك البته بر وظیفه‌سی واردر . کیمسه ، کیمسه‌نك قارتی ، تجارتخانه نامنی، هویتنی غصب واستعمال ایده‌میه‌جکی کبی بر ملتك دیننی ، ملیتنی کیمسه‌نك وکیمسه‌لرك غصب وسوء استعمال ایتمه‌سنه نه قانون ، نه شریعت ، نه‌ده عقل ومنطق ونه‌ده بوکونکی ملیت ذهنیتی مساعده ایده‌مز .

وطن غزته‌سنك یکی حقارتلری

معهود وطن غزته‌سی « خیانت انسانیه مجرملری : انسان نسلی حشراته مغلوب اولیورمش، فقط اونلرله اتفاق ایدنلر اکسیك دکل. » سرلوحه‌لی و (احمد شکری) امضالی بر مقاله‌ده بر انکلیز عالمنه کوره انسانك اك بویوك دشمنی اك از اهمیت ویردیکی واك آز قورقدیغی حشرات اولدیغنی ایضاح ایتدکدن صوکره قارغه‌لرك اولدورولمسی جائز اولمادیغی حقنده فتوا ویرن مفتی‌یه نقل کلام ایله دیورکه :

« انسانلر انسانلغه اهانت ایدن بر مفتی‌یی یالکز عزل ایله اکتفا ایتمشلردر. حشرات بو صورتله اوزریزه فائقیت احرازی ایچون صوفتالغی کندیسنه صادق بر متفق اوله‌رق قید ایتمشدر . چونکه صوفتالغك حشراته ، صوك تظاهراتی ایله کورولدیکی وجهله، یاردیمی اولدیغی کبی حشراتكده صوفتالغه بعضاً یاردیمی اولمقده‌در... ذهولاً دشمانمز اولان بر آغاخان مکتوبنی نشر ایتدکلری ایچون برچوق غزته‌جیلر استقلال محکمه‌سنه چکیلدکلری حالده انسانلرك دشمنی اولدیغی علما طرفندن (یعنی انکلیز عالمی مستر وولس طرفندن) تأمین ایدیلن حشراتله اتفاق عقد ایتدکلرینی اعلان ایدنلر نه‌دن سربست کزیورلر ؟... »

وطن غزته‌سی صوفته‌لغه قارشی سینه‌سنده بسله‌دیکی غیظ وخصومتی اظهار ایچون اك کوچوك ، اك اهمیتسز برشیئی بیله اهمال ایتمیور . وطن غزته‌سی صاحبی سلانیکلی دونمه‌لردن احمد امین بك انکار ایده‌مز که کندیلری عصرلردنبری باطل خرافه‌لر طانیمقده اولدقلری حالده هیچ بر دفعه تورکلر ومسلمانلر طرفندن تحقیر اولونمامشلردی. بویله ایکن بوکون بر مفتی‌نك کوچوك بر خطاسنی وسیله ایدرك جدیتله، ادب ونزاکتله هیچده قابل تألیف اولمایه‌جق بویله تحقیرلر، تزییفلر صاچیسی، صاچدیرمسی هیچده عالیجنابانه بر حرکت دکلدر. حس مرحمتله یاپیلان بر خطانك حس وحشت ایله قاریشدیرلمسی مرحمت مفهومنه نه‌قدر بیکانه‌لکدر! کندیلری عجبا لایخطیمیدرلر؟ احمد امین بکك، عربستان بزم دائره حاکمیتمزده بولوندیغی زمان فلسطینده سیونیستلره، موسویلره یورد ویرلمسنی مدافعه ایتمسی، متارکه‌دن صوکره تورکیایی آمریقا ماندا سنه صوقمه‌یه چالیشمسی عجبا محض اصابتمیدی ؟ بویله ایکن هیچ کیمسه چیقوبده احمد امین بك حشرات ایله اتفاق ایتدی دیمدی . بر مفتی کوچوك بر خطاده ، بر ذهولده بولونمقله بوتون بر زمره‌یی « صوفتا ـ حشرات اتفاقی » دیه تحقیرمی ایجاب ایدر ؟ وطن غزته‌سی باشقه‌لرینی تحقیر وتزییف ایتمك امتیازینی کیمدن آلدی که بویله متمادیاً حقارتلر صاوورییور؟ باشقه‌لریده کندیسنه اویله حقارتلرمی ایتسون ایستیور ؟ قره قاش زاده رشدی بك دونمه‌لر حقنده بعض شیلر سویلیورسه او کندی عرقداش ومذهبداشلریدر . بوندن طولایی تورکلرك، مسلمانلرك بر قصوری یوقدر. آره‌لرنده بیلدکلری کبی حل ایده‌بیلیرلر. وطن غزته‌سنی بر دفعه دها دائره ادب ونزاکته دعوت ایدیورز .

یکی بر مرض اجتماعی

صوك کونلرده انتحارلر شایان حیرت بر صورتده چوغالمشدر . کون کچمزکه غزته‌لر انتحار وقوعاتی قید ایتمش اولماسون . کنج ارککلر، کنج قادینلر مختلف وفجیع صورتده حیاتلرینه کندی اللریله ختام ویرمکده‌درلر . اخیراً بر، ایکی ارقداشك برلکده انتحار ایتدکلرینی ده غزته‌لر یازدی . کیتدکجه مستولی بر شکل آلان بو مرض اجتماعی حقنده مطبوعات یومیه‌مز بیان مطالعه‌یه باشلادی . اقدام غزته‌سی صاحبی احمد جودت بك «اجتماعی حادثه‌لر» عنوانلی باش مقاله‌سنده دیورکه :

« ایکی تورك کنجنك فجیع انتحارینی یازدق . ایکیده برده غزته‌لر انتحار خبرلریله چینلایورلر . انتحار تورك هیئت اجتماعیه‌سنك آلیشمادیغی بر حادثه‌در . بز بونی نه اخلاقاً ، نه‌ده معیشةً بیلیرایدك . انتحارلر ، بزه ، یکی زمانك و او زمان فلسفه‌سنك یادکارلرندندر . بونی عقلمزك ایردیکی وجه ایله تدقیق ایتمك ایستیورز .

بز بوکون قادین وارکك ، کنجلکك چکدیکی درد درونی بیلمه‌یورز وآکلامیورز ... نه‌یاپایم کنجلرمز بزه دویغولرینی ، تلقیلرینی بیلدیرمه‌دیلر . شوراده بوراده اوقودیغمز حکایه‌لر ایچنده ، بو کنجلکی بردرلو کوره‌میورز وسه‌چه‌میورز ...

شوراسی محقق‌که هیئت اجتماعیه‌مز الآن برقرارسزلق ایچنده‌در . آرابه‌مزك دینگیلرینی باغلایوب تکرلکلرینی یوریده‌مدك ...

بوکونکی کنجلك وقتندن اول وبالخصوص وسائطه مالك اولمادن بك‌مادی اولمشدر . بوکونکی کنجلك بردن چوق پاره قازانمق وچوق صفا سورمك آرزوسنده‌در . فقط بوآرزوده اولان کنجلك استحصال ایچون ، نه‌لزومی قدر مساعی صرف ایدیور ، نه لزومی قدر فعلی معلوماته واقف بولونیور . واقعا مملکتده کنجلکی بو مساعیده قوللانه‌جق مؤسسات موجود دکل . کنجلك چالیشه‌جق یر بوله‌مایور . دقت ایدییورم ، ینه مأموریته طوغری بر تهالك ، برقوشوشوار . تورك ممکن دکل مأموریتك ذوقنه دویامیور . آزیله اولسه مجادلهٔ حیاته ، حاضرلوب مأموریت حیاتنی ترجیح ایدییور ، صوکره کنجلرك آلنده برایش سرمایه‌سی یوق . مملکتمزده بلکه بعض ایشلر وار . فقط کنجلرمزك برانیق وفعلی هیچ معلوماتی یوق . ایدیندکاری معلومات ، انسانه حیاتنی قازاندیره‌جق شیلر دکل ، آلده نه‌صنایع‌وار ، نه‌تجاری معلومات.»

طنین غزته‌سی صاحبی حسین جاهد بك‌ده دییورکه :

«صوك کونلرده وقوعه کلن اوچ انتحار وقعه‌سی مملکتده حکم سورن سیاسی واجتماعی برحالت روحیه حقنده بزه پك شایان دقت برر وثیقه ماهیتنی عرض ایدییورلر . »

موحی‌الیه بو انتحارلرك استناد ایتدیکی سیاسی واجتماعی سببلری ایضاح ایتدکدن صوکره شومطالعه‌یی درمیان ایدیور :

« بوراده درین بربحران روحی کوریورز . اك بویوك سعی ایله کونده آنجق ایکی لیرا قازانان برکنج الکاوفاق حیله‌لرله یوزلرجه لیرا قازانان انسانلرله کندیسنی مقایسه ایدنجه حیاتده ذوق بولامایور ، امیدلرینی غائب ایدییور و اولومی مرجح کوریور . بوزواللی کنجك روحنده شبهه یوق‌که معنویات‌جهتی نقصان ایدی . عصرك‌می ، زمانك‌می ، محاربه بحرانلرینك‌می ، بوقسه هپسنك بردن‌می اجرا ایتدیکی بر تأثیر ، کورولیورکه ، اونك « ایده‌آل » مفهومنی کورلتمشدی . بو معنوی زنبرکدن محروم قالان ، آواره ، بیکس وضعیف روحی حیاتك عنیف صدمه‌سی قارشیسنده درحال مغلوب دوشمشدر ...

حیاتك مختلف جریانلری آراسنده علوی مفکوره‌لرینی غائب ایدوب‌ده کندیلرینی قندیللی آقنتیسنه براقه‌رق یأس ونومیدی ایچنده بزه وداع ایدن زواللی کنجلری کوردکجه هم اونلرك سوڭ حیات کونشلری قارشیسنده الیم بر اذای روحی دویارز ، هم‌ده بزه خلف اوله‌جق کنجلکك روحنده بویله معنوی برسرطان کورمکدن دهشت وتلاشه دوشرز . »

تیاترو نامنه یاپیلان رذالتلر

اولکی کیجه قاضی کوینده قوش دیلی تیاتروسنه کیده‌ن قادین وارکك بك رذیلانه‌وبی‌ادبانه صحنه‌لره شاهداولمشلردر. سیرجیلرك چوغی بو رذیلانه‌حرکتلرك قارشیسنده اوطوراماملشر ، تیاترویی ترك ایده‌رك چیقمشلردر .

تماشا نامنه ، شهزاده باشندن غلطه‌یه واورادن قاضی کوینه قادار کچن بعض کستاخ وجرأتکارلر آکلاشیلان بوصوك کونلرده کندیلرینی پك‌قونترولسز بولمشلر والخصوص پرلده‌بیله تمثیلی غیرقابل اولان حرکتلری صحنه‌یه‌چیقارمق جرأتنده بولونمشلردر . بویله جرأتکارلرك حد تأدیبی باشقه مملکتلرده بالذات خلق ویریر . اولکی آقشام ناصلسه قوش دیلی تیاتروسنده قومیق شهیرلری سیره کیدنلرك برچوغی تیاترویی ترك ایتمك صورتیله فی‌الحقیقه جرأتکارلره‌لازم کلدیکی کبی مقابله ایتمشلردر . فقط بوده نا کافیدر . نته‌کیم اونلر کری‌یه‌قالان واونلری حالا سیر ایدنلردن‌ده استفاده ایدرلر . بوندن طولایی پولیس بالذات مداخله ایتملی وبوکستاخلری تأدیب ایتمه‌لیدر . « ایلری »

تبریکلر ، تقدیرلر !

دارالبدایعك نور بابا کوشکی پیه‌سی مناسبتیله ایلری غزته‌سنده نشر اولنان «کمال غالب» امضالی مقاله‌ده دینیلیورکه :

« ایلك صحنه‌یه چیقان تورك خانملرینك حضورنده یاپاجغمز شی اونلری حرمتله‌تشویق ایتمك‌وموفقیتلری ایچون المزدن کلنی یاپمقدر... بدیعهٔ خانم افندینك‌صحنه‌ده حضوری تبریکلر وتقدیرلر ایچون شیمدیکی حالده کافی برسببدر . »

پرده‌لر مسئله‌سی

استانبول‌تراموایلرنده‌کی پرده‌لرك نیچون قالدیریلدیغنه دائرارضروم مبعوثی ضیاءالدین افندینك داخلیه وکالتندن صوردیغی سؤال اوزرینه مجلسده جریان ایدن مذاکره‌یی مجلس ضبطنامه‌سندن بروجه‌آتی عیناً نقل ایدییورز :

رئیس — استانبولده وابورلرله تراموایلرده قادینلرله ارککلر آره‌سنی تفریق ایدن پرده‌لرك قالدیرلمسی اسبابنه دائر ارضروم مبعوثی ضیاءالدین افندینك سؤالنه داخلیه وکیلی فرید بك افندی شفاهی جواب ویره‌جکدر .

ریاست جلیله‌یه

استانبول پولیس مدیری طرفندن وابور وتراموایلرده ارککله قادینلری تفریق ایدن پرده‌لرك قالدیرلمسی خصوصنده مراکزه اوامر تبلیغ ایدلدیکنی غزته‌لر یازییورلر .

معلوم عالیلریدرکه مواقع مذکوره‌ده موضوع او سترهٔ نزاهتی رفع ایتمك مخدرات اسلامیه‌یی ارمنی ، یهودی ، رومله قاریشیق دیز دیزه ، سینه سینه‌یه یقیندن تماس ایتدیرمك واونلرك نظراشتهالرینه معروض براقمق نه کتلهٔ متدینه اولان ملت حاکمه‌نك شعار دینیه وملیه واحوال روحیه‌سیله متناسب ونه‌ده احکام شرعیه‌نك تنفیذی کبی مقدس برحقی عهده‌سنده طوتان جمهوریت اسلامیه‌نك سیاست وکیاستیله قابل تألیف اولمدیغندن داخلیه وکیلنك آتیده‌کی سؤاللره شفاهاً جواب ویره‌سی مطلوب ومرجودر :

۱ — پولیس مدیری بو امری ویرمك صلاحیتنی کیمدن آلمشدر ؟

۲ — مدیر بو امری داخلیه‌دن تلقی ایتمش ایسه وکیل بك بو پرده‌لرك قالدیرلمسی خصوصنده بواثناده اجتماعی ، اخلاقی ، سیاسی نه کبی برفائده ومجبوریت تحتنده بو امری ویرمشدر ؟ ارضروم مبعوثی
ضیاءالدین

داخلیه وکیلی فرید بك (کوتاهیه) — افندم ! تراموایلرده وواپورلرده موجود بولنان پرده‌لرك قالدیرلمسی مسئله‌سی ، صحیه‌ومعاونت اجتماعیه‌مدیریتنك ۸ کانون‌اول ۳۳۹ تاریخلی راپوری‌اوزرینه، کوستردیکی

لزوم صحی‌یه بناءً قالدیرلمشدر . آرزو بویوریسه‌کز رابوری اوقویایم. مع مافیه پرده‌لر قالدیرلمش اولمقله برابر نسوانه مخصوص بولنان یرلر تمامیله محافظه ایدلمشدر . اونلرك یرلری آیری لوحه‌لر تعلیق صورتیله تفریق ایدلمشدر وآیری اوطورمق اوزره بو طرزده محللر تخصیص اولنمشدر .

رئیس — ضیاءالدین افندی ! جوابی کافی کوریورمیسکز ؟ (کافی سسلری) افندم ! سؤال صاحبنك‌ده سوز سویلمکه حقی واردر.

ضیاءالدین افندی (ارضروم) — افندم ! بنده‌کزك بوسؤالدن مقصدم پولیس مدیری رأساً بوامری کندی کندینه ویرمکه صلاحیتدارمیدر؟

سلیمان سری بك (بوزاوق) — خواجه افندی دنیانك پرده‌سی قالقمش ، دکل‌که انسانلرك .

ضیاءالدین افندی (ارضروم) دوامله — پولیس مدیری نصل بو امری ویریبور ؟

یحیی غالب بك (قیر شهر) — صلاحیتدار دکلدر . کیم ویرمش؟

ضیاءالدین افندی (دوامله) — ایکنجیسی ، معلوم عالیکز دینیورکه صحی نقطه‌سندن . غزته‌لرده کوریلیورکه پرده‌لر میقروب ناقلی ایمش. اکر مقصد بو ایسه معلوم عالیکز واغونلر ایکیدر . دها زیاده حقوق نسوانه رعایت ایتمك، بری ارککه دیکری قادینه تخصیص ایدلمك صورتیله دها ایی اولور . اکر صحی نقطه‌دن وبهانه میقروب ایسه مواقعده بولنان قدیفه‌لری ، قولتوقلری، وسائره‌یی سوکمك لازم کلیر. حالبوکه یالکز صحی نقطه‌سندن اولورسه ده‌زنفکته ایله‌مشمعلی پرده‌لرله‌بودفع اولنور . دیمك‌که پرده‌لرك قالقمسی او قدر صحی بر سبب دکلدر . معلوم عالیکز هرفرد تجدد طرفداریدر . یالکز هرملتك برحرثی واردر . بو حرثه رعایت لازمدر . پولیس مدیری داخلیه وکالتنك امری اولمادن بونی یاپمغه صلاحیتدارمیدر ؟ حکومت یوقمی ؟ مملکت آنارشی حالنده‌می ؟ هرکس کندیسنه مخصوص برشیمی یاپیور ؟ (خایر ، خایر سسلری) داخلیه وکیلندن صورارم .

یحیی غالب بك (قیرشهر) — صورار یا .

ضیاءالدین افندی (ارضروم) دوامله — افندم . سوء تلقی ، سوء تفهم بویورلماسون . اسکیلکك یرینه تجددلری هرکس ایسته‌یور، هرکس تجدد آرزوسنده‌در . فقط بز عصریلك وتجددی‌شویله بیلیرز. برنجیسی آسایش هرطرفده ...

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — بز نه دیمکدر ؟ خواجه افندی .

ضیاءالدین افندی (دوامله) — برنجیسی تجدد ، عصریلك ، آسایشی هرطرفده تأمین ایتمك ، خرابه‌زار ملکمزی اعمار ایتمك ، یوللر وشمندوفرلر یاپدیرمق،معارف، صنایع واقتصادله‌خلقی یوکسلتمك. معلوم عالیکز آوروپا بو کون سماده طیاره‌لرله اوچارکن بز قاغنی آرابه‌لریله کیدییورز . حالا بو الیم وضعیتده بولندیغمز حالده یالکز قادینلریمزده‌می بو صورتله بر تجدد کوسترمك ایستیورز ؟ یالکز قادینلرله برابر اوطوره‌قده‌می تجدد وار؟ ملتی نره‌یه سوق ایده‌جکز؟ مدنیت ماسکه‌سیله ، عصریلك ردای کاذبی آرقه‌سنده ملتی سفاهته‌می سوروکله‌یه‌جکز ، ملتك مقدساتیله‌می اوینایه‌جغز ؟ هرملتك پرده ایچون دکل ... (کورولتیلر) رجا ایدرم ! هرصورتله تجدد ایده‌لم . (کافی سسلری) (دوام سسلری)

رئیس — دوامه امکان یوقدر . رجا ایدرم ، سکونتکزی محافظه بویورك .

ضیاءالدین افندی (دوامله) — افندم ! کوریبورسکز ؛ هرنه صورتله اولورسه اولسون مدنیت قادینلره سربستی ، آچیقلق ویرمك دکلدر . مملکتمزك هرطرفی خراب ، آسایشه محتاجز . آوروپایی بو جهتلرده تقلید ایتمه‌یورز . آوروپانك صنایعنی ، معارفنی آلمغه دکل ؛ یالکز سفاهتنی ، رذالتنی تقلید ایتمکه یلته‌نیورز . افندم ! حاکمیت ملیه دنیور . بویاپیلان شیلره دائر، تجدد دنیلن بعض مناسبتسز شیلر حقنده ـ که اصلا بونلر تجدد دکل ـ دائرهٔ انتخابیه‌لریکزدن نه آلیورسکز ؟ بونلر ایچون نه دنیلیور ؟ بونلره نه ایچون سکوت ایدیبورسکز ؟ (بز آلمیورز سسلری)

علی رضا افندی (آماسیه) — آلمانلر دائرهٔ انتخابیه‌سیله علاقه‌سی اولمیانلردر .

ضیاءالدین‌افندی (دوامله) — معلوم عالیکز واپورلرك پرده‌لری یوقدر . قادینلرك موقعی آیریدر . بونلرده قالدیریله‌جق دیه امر ویرلمشدر . معلوم عالیکز آوروپاده بیله قادینلره بر حرمت وار . اونلرك موقعلری آیریدر . حتی قادینلرك سیغاره ایچه‌جکلری یره ارککده کیره‌من . یالکز قادینلری ارککلره قاریشدیرمق اونلره بر حرمت دکلدر .

یحیی غالب بك (قیر شهر) — رجا ایدرم ! داخلیه وکیلی بك اونی تأمین ایدر . پولیس مدیریتنك یاپدیغی خطایی داخلیه وکیلی بك دوزه‌لتیر .

علی صائب بك (اورفه) — خطا دکلدر . پولیس مدیری ایی یاپمش .

یحیی غالب بك (قیرشهر) — خطای فاحشدر ... [بوراده بر جمله طی اولونمشدر .] (خطادر سسلری)

رئیس — یحیی غالب بك افندی رجا ایدرم . سکونتی محافظه ایدیکز !

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — الله‌حیا پرده‌لرینی قالدیرمقدن مصون بویورسون .

۱٤ کانون ثانی ۳٤۰ بازار ایرتسی

بو كونك مهم حاجتلرينه دائر تدبيرلر

موسى جار الله افنديـنك بولشه‌ويكلرجه موجب توقيفى اولان كتابندن

۳۹) متهم علماى اسلاميه‌يى محكمه‌لر حضورنده حمايه ايتمك ايچون امور دينيه نظارتى أمرنده برهيئت محاميه بولونور. بو كونكى حادثه‌لره، بو كونكى فتنه‌لره كوره بو، غايت ضرورى، اهميتلى، بويوك بر تدبيردر.

۴۰) امور دينيه نظارتى نزدنده برده حقوق مشاورى بولونور. بو مشاور، نظارتك ايشلرينى مدافعه ايدر؛ نظارتك مدا كره‌لرنده، قرارلرنده دولتك قانونى نقطه‌سندن كنديسيله مشاوره اولنور.

۴۱) دينيه نظارتى حكومت شعبه‌لرينك، دولت اداره‌لرينك هر برينك غزته‌لرينى، مجموعه‌لرينى، بوتون نشرياتلرينى مطلقا آله‌رق سياستدن، زمانك احوالندن منتظماً هر وقت خبردار اولور. دينلره، مسلمانلره، شرق مسئله‌لرينه دائر حكومتك بوتون قرارلرينى بالعموم منسوبين علميه‌يه تبليغ وايضاح ايدر.

زمانك فوق العاده اهميتنه كوره شو تدبير هر حالده مفيد، بلكه ضرورى بر تدبيردر. نظارت دينيه اعضالرنده بر آز همت، بر آز اهليت بولونسه‌يدى مكتب معلملرى، محله اماملرى واسطه‌سيله روسيه مسلمانلرينه هر وقت كوزل معلومات، قوتلى بر حركت ويره‌بيليردى.

۴۲) دينيه نظارتى كنديسنه مخصوص اولمق اوزره بويوك بر مطبعه تأسيس ايدر. دينى، ادبى، علمى كتابلرى طبع ايدوب روسيه مسلمانلرينه نشر ايدر.

۴۳) دينيه نظارتى موقوت بر مجله نشر ايدر. نظارتك قرارلرينى، حسابلرينى، مخابره‌لرينى، اعلانلرينى، تدبيرلرينى، الحاصل منسوبين علميه‌يى علاقه‌دار ايدن بالعموم معلوماتى درج ايدرك روسيه مسلمانلرينك مصلحتلرينى ودينى حاجتلرينى تأمينه خادم اولور.

۴۴) فحش كبى، مسكرات كبى مفسد ومهلك حراملرك هر برى ممكن اولان يوللر ومؤثر چاره‌لرله تماماً منع اولونه‌رق مسلمانلرك حيات اجتماعيه‌لرينك تهذيبنه دينى اداره‌لر ومحله امامارى هر وقت نظارت ايدر.

بو وظيفه هر زمان علميه‌نك اك بويوك، اك اهميتلى وظيفه‌لريدر. بالخاصه شو حريت كونلرنده، اجتماعى واخلاقى انقلاب زمانلرنده.. فحش كبى، داء الكئول كبى مهلك خسته‌لقلرك سريع ومدهش بر صورتده سرايت ايتمكده اولدقلرى دقيقه‌لرده بو تدبيرك اهميتى قات قات آرتمشدر.

آداب وشعائر اسلاميه‌يه محبتى واحترامى اولان اسلام علماسى بو كونكى وظيفه‌لرينى تقدير ايدرك حركت ايتسه‌لر، چاليشوب اوغراشسه‌لر نه‌قدر كوزل اولور. بو كبى خصوصلرده لازم كلن تدبيرلرى اتخاذ ايتمك آنالرده، آتالرده، جماعت خادملرينه‌ده، ملت رهبرلرينه‌ده اك متحتم وظيفه‌در.

۴۵) جامعلرك مقدس منبرلرى خلقك معنوى واجتماعى غدالرينه يكانه منبع اولديغى جهتله دينيه نظارتى جامعلرك، مسجدلرك محرابلرينى، منبرلرينى اصلاح واحيا ايتمك ايچون ممكن اولان يوللرك هر برينه مراجعت ايدر.

منبرلر احيا قيلينيرسه اهل اسلامك وجودى جانلانير، دماغلرى كسب صفوت ايدر، ايمانلرى نورلانير، قلبلرى جسارتله‌نير.

۴۶) محاربه‌نك بو كونكى نتيجه‌لرى، انقلابك بو كونكى دهشتلرى بزم بوتون قصورلرمزى غايت آچيق اوله‌رق ميدانه چيقاردى. اك بويوك قصورمز علم يوقلغى، مكتب يوقلغى، اقتصاد جهتيله، بلكه هر جهتله فقيرلك، ضعيفلك...

بوندن صوكره تربيوى، اجتماعى، اقتصادى، دينى احوالمزى اصلاح ايده‌بيله‌جكسه‌ك اك مفيد، اك طوغرو يول شودر:

ا — قوللاى اصوللى ملى ابتدائى مكتبلريمزى تعميم ايتمك.

ب — چوجقلريمزى مدنيت دنياسنك اورته مكتبلرنده، بويوك كليه‌لرنده، علوم وصنايع مؤسسه‌لرنده يتيشديروب اقتصاد ايشلرينه، حيات يوللرينه، دولت اداره‌لرينه حاضرلامق.

بو يولده حركت ايدرسه‌ك، مكتب ومدرسه‌لريمزه مقتدر معلملر، مدرسلر؛ محله‌لريمزه ودينى اداره‌لريمزه مقتدر امامار، مقتدر عالملر؛ ملى خدمتلريمزه وجدانلى، بصيرتلى خادملر؛ سياسى حركتلريمزه قوتلى، ثباتلى رهبرلر؛ ادبى ترقياتمزه بويوك روحلى، صاف الهاملى اديبلر، شاعرلر البته يتيشير.

محاربه نتيجه‌لرى، انقلاب طوفانلرى كوزلريمزى آچدى، بوتون قصورلريمزى كوزلرمزك اوكنه قويدى. بو كون بزه جمهوريت حقوقلرى، مختاريت حريتلرى ويريلدى، ديه‌لم. لكن ميدانده ايش آداملرى يوق. بونى اعتراف ايده‌لم. بناءً عليه:

۴۷) مدنيت دنياسنك علوم، معارف، صنايع، هنر مكتبلرنده بويوك كليه‌لرنده ملت چوجقلرينى يتيشديروب اقتصاد ايشلرينه، حيات يوللرينه، دولت اداره‌لرينه حاضرلامق بو كونك اك برنجى وظيفه‌سيدر.

بو كونكى ضرورى وظيفه‌لرك اك بويوكى اولمق اوزره ملت بو خصوصده چاليشير، بوكا مخصوص سرمايه تشكيل ايدر، تدبيرلر اتخاذ ايدر، يوللرينى تأمين ايدر. روسيه مسلمانلرى‌ده، توركستان مسلمانلرى‌ده باشقيرد، قازاق مسلمانلرى‌ده بو خصوصده بويوك بر جديت، قوى بر عزم ايله حركت ايدرلر.

« بو فصل بيتمه‌مشدر »

سبيل الرشادك هر قارئى لااقل ايكى كيشى‌يى دها آبونه‌قيد ايدرسه مجموعه‌مزك نشرى خصوصنده پك بويوك لطفده بولونمش اولورلر.

شهزاده باشى : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | باش محرر محمد عاکف | صاحب و مدیر اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٦ | ٢٤ جمادی الآخری ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ٣١ کانون ثانی ١٣٤٠ | جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمک اوزره تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینک تألیف بیوردقلری جوابدر :

قادینک شریعت اسلامیه‌ده‌کی موقعی

تکالیف دینیه و اعتقادده استقلال

معلوم اولدیغی اوزره عباداته دائر ارککه هر نه فرض اولدیسه قادینه‌ده فرض اولمشدر . بوندن یالکز قادین حقنده عسر و مشقتی اولانلر مستثنادر . مسلمان قادین ارکک کبی نماز ایله ، اوروج ایله ، حج ایله ، زکات ایله مکلف اولوب بو ارکان اسلامیه‌یی اقامه ایدرسه بونلری یاپان ارککک حائز اولدیغی قدر اجره نائل اولور . وفرق جنسیت نقصان اجره باعث اولماز . نته‌کیم بونلری ترک ایتمکده ارکک نه قدر کناهکار اولورسه اوده او قدر کناهکار اولور . آنجق جهاد کبی ایفاسنده عسر و مشقت اولان عبادات موجب اولدیغی رحمتدن طولایی شریعت اسلامیه‌جه قادینه فرض دکلدر . بویله ایکن بنه زمان سعادت رسالتپناهیده قادینلر اسلام اردولریله برلکده حرب میدانلرینه کیدر وار اوردی حربه قوشولان مجاهدینک آغیرلقلرینی بکلر ، یمک پیشیروب حاضرلار ؛ یارالیلرله خسته‌لره باقارلر و شاید اقتضا ایدرسه کندیلرینی مدافعه ایچون سلاحلانمقدن ده خالی قالمازلردی . نته‌کیم ام سلیم [١] رضی الله عنهادن روایت اولوندیغنه کوره صحابیه مشار الیها حنین کوننده شاید دشمن بولوندقلری یره قدر کلیرده باشلری صیقیشیقه اوغرارسه واجب اولان مدافعه‌دن کری قالمامق ایچون بر خنجر ایدینمشدی . و خنجری نه ایده‌جکسک ؟ دینلره : « شاید مشرکیندن بری بکا یاقلاشیرسه قارنی دشمک ایچون بونی یانمه آلدم » جوابنی ویردی . [٢] مع ذلک دشمن بر بلدهٔ اسلامیه‌یه کیرسه [٣] قادینلره وارنجه‌یه قدر او بلده اهالیسنک کافه‌سی اوزرینه مدافعهٔ نفس وجیبه‌سی تعین ایدر . بوکا بناءً مسلمیندن بر طائفه ایله غیر مسلملر آراسنده حرب اولورسه دشمنه اک یاقین اولان بلاد اسلامیه اهالیسنی ، ارکک ، قادین ، چوجوق ، کنج ، اختیار هرکس نشانجیلقه و سائر فنون عسکریه‌یه آلیشدیرمق واجب اولور .

قادینلر معلوم اولدیغی اوزره مساجده جماعتلرده حاضر بولونابیلدکلری کبی جمعه نمازلرینه‌ده کیده‌بیلیرلر .

صحتلرینه ضرر ویرمک قورقوسی اولان جمیع احوالده اوروجلری ساقط اولور . حیض و نفاس حاللرنده اولدیغی کبی کذلک حمل و رضاع

[١] ام سلیم بر طاقیم قادینلر ایله برلکده رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمزک بولوندقلری حربلرده بولونان بر صحابیه‌در .

[٢] نیل الاوطار ، ٧ نجی جزء [٣] نیل الاوطار ، جزء ٧ ، صحیفه ١٤١

کبی احوالده قادین کندی نفسنه ویا چوجوغنه برضرر اولاجغندن قورقارسه اردوجی کری براقیر .

عقاید دینیه یه کلنجه بو خصوصده ارککه نه قدر مستفید ایسه قادین ده او قدر مستفیددر . زیرا ارککك کندی اعتقاد ایتدیکی مذهبی ، رأی ودینی زوجه سنه ویا قیزینه زورله قبول ایتدیرمکه حق یوقدر : ارکك سنی ویاشیعی اولورده زوجه سی ویا قیزی باشقه مذهبده اولابیلیر. بهمه حال بنم مذهبمی قبول ایده جکسك دیمکه صلاحیتی یوقدر. زیرا وجدان واعتقاد کبی نفس ایله قائم امور باطنیه ده کیمسه نك کیمسه یه تسلطنه امکان یوقدر. حق دین اسلام مؤمنلره یهود ونصاری قیزلرینی بیله تزوج ایتمکی اباحه ایدر. چونکه یهودیلرله خرستیانلری مسلمان قوجه لرینك تعدیسنه قارشی حمایه ایدیور ومسلمان زوجلره کتابی اولان زوجه لرینك عقایدینی تغییر ایتدیرمکه حق ویرمیور. نته کیم اولجه دیدیکمز کبی دین اسلام اهل کتابدن هیچ برکیمسه نك اعتقادینه برمسلمانك قاریشماسنی تجویز ایتمز. وهرهانکی خارجی برتضییق ایله وجدان واعتقادك ونفسك امکان انقیادینه احتمال ویرمز مسلمان قیزلرینك غیرمسلملرله اقترانی دین اسلامك تحریم ایتمه سنده کی سرده ذاتاً بوندن عبارتدر . زیرا غیرمسلملرك تابع اولدقلری اصللره کوره قادین مجرد عقد ازدواج ایله زوجنك دیننه کیرمش اولاجغی کبی منسوب اولدیغی عائله نك ده اسمنی غائب ایده رك قوجه سنك اسمی ایله آکیلیر. اسلامده ایسه عقد ازدواج ایله قادین نه عائله سنك اسمنی ، نه کندی دین ومذهبنی ، نه ده ملك یمینی اولان هیچ برشیئنی غائب ایدر .

معلوم اولدیغی اوزره عائله اسمنی محافظه ده برچوق حکمتلر ، سببلر واردر . بعضیلرینی ذکر ایده لم :

۱) زوجیت علاقه سی قابل انقطاعدر. ابوت رابطه سی ایسه دائمدر.

۲) قادین ایله عائله سی آراسنده اولمه سنه رغماً ـ یرنده بیان اولوندیغی اوزره ـ توارث کبی بر طاقم حقوق واحکام مدنیهٔ شرعیه دوام ایدر طورور .

۳) قادینك عائله اسمنی غائب ایتمه سی فکری قادینلرك اسیر عد ایدلدکلری زماندن قالمه برشیدر . زیرا انسانی اقدیسندن باشقه سنه انتسابدن آلیقویان ومالکندن باشقه سنه حق ولاء براقیان یالکز استرقاقدر . کوله یی بوتون مالملکی ایله برلکده افندیسنه الحاق ایدن یالکز « رق » در . بونك زوجین آراسنده معنای وحدتی تحقق ایتدیرمك وایکیلك آثارینی محو ایتمك اولدیغی حقنده کی فرانسز حقوقیوننك ادعاسی ایسه بوقاریده انتقاد ایدلمش وبایدقلری شی زوجه نك اسماً ، دیناً ، ملکاً زوجنده مندمج اولمق دیمك اولدیغی بیان اولونمش ایدی . اونلرك یایدقلری قادینك وجود فکری وسیاسی ومدنیسنی ایزی قالمیه جق صورتده محو ایتمکدن عبارتدر . ازدواجده اتحاد حقیقی وصحیح بولونمش اولایدی قادینك بالجمله وجوه تصرفده زوجندن هیچ برخصوصده استیذانه لزوم کورمکسزین اوکا مشارکت حقی اولوردی . حالبوکه زوجینی بر کورمکه وایکیلك آثارینی محوه حریص اولدقلرینی ادعا ایدوب طورورکن زوجی هرشیده سربست ، زوجه یی هرشیئندن محروم ایدیورلر . (یالکز صوك سنه لرده قادینه بخش ایتدکلری جزئیات قبیلندن بعض حقوق بوقاعده نك استثناسیدر.)

برده جناب حق کندی ایله ارکك قوللری آراسنه پرده وحجاب ، واسطه ووسیله قویمادیغی کبی قادین ایله حضرت قدسیه سی آراسنه ده بویله مانعلر وضع ایتمه مشدر. عباد ذکوری ایچندن اولیا ، اصفیا ، انبیا اتخاذ ایتدیکی کبی ام البشر حواء ، ابراهیم علیه السلامك زوجه سی سارة ، عمرانك قیزی مریم ، فرعونك زوجه سی آسیة ، امهات مؤمنین اولان زوجات رسول (صلعم) ، خاندان نبوتك والده سی فاطمة ، حسینك کریمه سی سکینة ، رابعة العدویه کبی برچوق نسانی ده اصفیای مقربینی میانه ادخال ایتمشدر. حظیرهٔ قدسی اورایه یناشمق وقپوسنی چالمق ایسته ین قادینلره ده ، ارککلره ده علی السویه آچیقدر . هله حضرت رسولك (صلعم) «الجنة تحت اقدام الامهات = جنت آنالرك آیاقلری آلتنده در . » کلام عالیسی قادینك شانی نه قدر اعلا ایدلدیکنك ومقامی نه قدر بویوك طوتولدیغنك اك بویوك دلیلیدر. زیرا بوحدیث شریفك حکمی تسلیم ایدلدکدن صوکره جنته کیره جکی کون آناسنك آیاقلرینی باشنك اوستنده طوتمایان و ـ آنایه باشلرك اوزرینه یر ویرن ـ خلاق حکیم نزدنده آنا محبت ورضاسنی شفاعتچی قیلمیان کیمسه نك جنته کیرمه سی ناصل تصور اولونور ؟

انتحار

علم اخلاق و دین نظرنده

۲

ـ مسلمانلر آره سنده انتحارك چوغالمسی مناسبتیله ـ

مقاله مزك کچن قسمنده پاریس دارالفنوننك اك بیوك برمعلمی طرفندن تدریس ایدیلەن بردرسی ترجمه ایده رك عرض ایتمش ایدك . بوکونده الکزیاده نصوص اسلامیه یه مستند بیاناتده بولوناجغز :

دین اسلام انسانك بتون وظیفه لرینی اللهك امری اوله رق یاپماسی لزومنی بیلدیرمکله برابر ، نفسه ، اللهه وبتون خلق اللهه قارشی اولان وظیفه لرینی ده بیان بیورمشدر .

انسانك حق وصراط مستقیم اوزره حرکت ایتمسی لزومی دها استعاذه دن اعتباراً بیلدیرلمشدر . استعاذه انسانی فنا یوللره سوق ایدن هرشیدن حقه صیغینمقدر . بسملهٔ شریفه ده ، رحمن ورحیم اولان اللهه صیغینه رق چالشمق ، وظیفه لری ایفایه بذل مقدرت ایتمك معناسنی

متضمن‌در . ام‌الكتاب اولان فاتحهٔ شريفه بتون علم اخلاق مبدألرينى محتوى‌در . تا ابتداسنده « الحمد لله رب العالمين » جملهٔ جليله‌سنده حامدهم نفسى ، هم اللهى ، هم بتون عالمينى ، خلق اللهى نظر ملاحظه‌يه آلمشدر .

موضوعمز اولان انتحار كناه كبيرى ، الك اول نفسه عائد اولان وظيفه‌نك هتكى‌در. نفسك محافظه‌سى ، قيمتنك بيلنمسى ودها زياده قيمتلنمسى ايچون مادى ، معنوى تربيه‌سنه ، تزكيه‌سنه اهتمام اولونماسى الك مهم او امر دينيه‌مزدن‌در . نفسك محافظه‌سى هپسندن اول حياتك محافظه‌سيدر . حيات وصحت الك بيوك نعمتلردر . حياته محبت ، حفظنه حرص ورغبت طبيعى بر غريزه‌در . بتون مخلوقلرده واردر . فقط انسانده بو محبت ومجبوريت يالكز غريزى اولمقله قالمايوب عقل وفكرك ، الله وپيغمبرلرك امرلرينه‌ده استناد ايدر . چونكه هر حالى بر ملاحظه وقاعده‌يه استناد ايتديرمك انسانلغك صفت مميزه‌سى ، حكمت خلقى‌در.

انتحارى غريزى اوله‌رق موجود اولان ضابطهٔ فطريه ، ياخود طبابت نقطهٔ نظرندن مطالعه ايده‌جك اولورسه‌ق حفظ حيات محبت ومجبوريتى دماغده موجود ، فقط محل ومركزى غيرمعلوم بر نقطه‌نك بوزولماسندن ويا مقاومتنك آزالماسندن يعنى روحى بر خسته‌لقدن ويا بر ضعفدن ايلرى كلير . برنجيسى اعتباريله انتحار مطلق بر جنونه مربوط كورولمشدر. اويله‌در. فقط اويله اولميانلرى‌ده واردر. اوللرى عجبا مسلمانلر آراسنده عموميتله انتحار نه ايچون آز ايدى ؟ شمدى نه ايچون كيتدكجه چوغالمقده‌در؟ چوغالماسيچون نه تدبيرلر يا عمالى‌در؟ بونلرى آرايوب بولمق پك لازمدر .

اوت انتحار انسانده خلقى اوله‌رق موجود اولان حفظ حيات قوت ومركزينك بوزولماسندن ، ياخود مغلوب اوله‌رق ترك وظيفه ايتمسندن نشئت ايدر. شو حالده يا بر تغير ، ياخود بر ضعفه مربوطدر.

دماغى ، روحى قوالك بوزولماسنه بادى اولان متعدد طبى خسته‌لقلر وارايسه‌ده الك مهم ومؤثرلرى داء الكئول ايله كبى وارثى داء الافرنج‌در. مسلمانلر آراسنده اوللرى ايچكى شايع اولماديغى كبى فرنكى علتى‌ده يوق ايدى ، بناءً عليه بوكون انتحارى موجب اوله‌جق مرضلر چوغالمش ايسه هيچ شبهه‌سز دين مبينمزك امرلرينه امتثال ايتميه‌رك فسق وفجوره دوشولمه‌نك اثرى‌در .

ايكنجيسى يعنى حفظ حيات مركزينك مزاحم مختلفه‌يه مقاومت ايده‌ميه‌رك مغلوب اولماسنى موجب اولان ضعفده الك مهلك بر مرض اخلاقى واجتماعى اولان يأسدن ، اعتقادسزلقدندر . بونكده الك مهم سببى ينه تربيهٔ اسلاميه‌نك اهمال اولونماسيدر . چونكه دين اسلام بر كره فاتحهٔ شريفه‌نك ابتداسنده حمد وشكر امر ايتمكله مسلمانده حالنه ، اللهك ويرديكنه رضا وقناعت تأمين ايتمشدر . اما صاقين

بو رضا وقناعتى بر طاقم بدخواهلرك آكلاتيق ايسته‌دكلرى كبى فقر وعطالته محبت معناسنه آلمايالم . رضا وقناعتك معناسى هردرلو اسبابه توسل وسعى وغيرتلردنصكره حاصل اولان نتيجه‌دن خوشنود اولمق واونى اللهك لطفى بيلوب آخرتده حسابى صورولاجغنه ايناره‌رق معتدلانه ويرنده صرف ايتمك واحتراص وسفاهتلردن وهردرلو اسرافلردن صاقينمق ديمكدر .

ايشته بر كره اللهى بيلوب حالندن راضى وقازانجى ، ثروتى انجق مشروع وضرورى احتياجلر ووسعت حالى نسبتنده خير وحسنات ايچون صرف ايده‌رك خالقنك رضاسنى تحصيل ايتمش اولديغنه مطمئن اولان مسلمانه هيچ بر وقت نعمت حياتدن واز كچيره‌جك يأسك طارى اولامايه‌جغى شبهه‌سزدر . « انه لا ييئس من روح الله الا القوم الكافرون »

مسلمان هردرلو سعى وغيرتنه رغماً فقير قالمش ايسه فقراى صابريندن ، زنكين اولمش ايسه اغنياى شاكريندن اولمقله مفتخر ومتشكر اولور . فقراى صابريندن اولمق الجاى فقر ايله يأسه دوشمه‌مك ، اخلاقنى ، اعتقادينى بوزمايه‌رق صبر ايتمكدر . اغنياى شاكريندن اولمقده اللهك ويرديكى نعمتى آنجق خير ايشلرده صرف ايتمك ، ثروت سببيله اسراف وسفاهته طالمامقدر . ذاتاً انسانده خسران الك زياده بو ايكى منتهانك يعنى نصله فقرك ، فضله ثروتك دين وايمان مقتضياتنه كوره تلقى وحسن اداره اولونامامالرى سببيله حاصل اولان يأس وحرمان ايله طغيان وعصياندن تولد ايدر .

مسلمانلق بونلرك هرايكيسنكده حسن اداره‌لرينى بيلديرمش ، بو صورتله حياته مستثنا بر قيمت ويرمشدر . پيغمبر افنديمز « كما طال عمر المسلم كان له خير » مسلمانك عمرى نه قدر اوزون اولورسه حقنده دها خيرلى اولور بيورمشلردر .

انسان آنجق اللهى بيلمك واوكا قوللق ايتمك نعمت وسعادتنه نائل اولمق ايچون ياراديلمشدر . « وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون » « والذى خلق الموت والحيوة ليبلوكم ايكم احسن عملاً » آيت جليله‌لرى بو معنالرى بيان بيورورلر .

حقيقت ، ايى دوشونه‌ن بر انسان ايچون حقيقى قيمت ولذتك ، هيچ بر صورتله فدا ايديله‌ميه‌جك نعمتك آنجق بو معرفت الهيه وعبوديت نعمتندن عبارت بولونديغى شبهه‌سزدر . اويله وقتلر اولوركه انسان مصائب واضطرابات تأثيراتيله دنيايه كلش بولونديغنه بيك كره متأسف اولور . هيچ بر لذت ونعمت ورفاه وثروت كنديسنى تسلى ايده‌مز ؛ يالكز حياته كلمكله خالق تعالى‌نك وجودينه كسب معرفت ايتمك ، حس وعبوديتله متحسس اولمق شرف ونعمتى‌دركه حياته قيمت ودوامنه اهميت ويرديرر . اوت معرفت الهيه انسانه اويله بر

محبت وخشیت القا ایدرکه اك بیوك مصائب واضطرابات زمانلرنده‌دخی مسلمان، او محبت وخشیتك بخش ایتدیکی ذوق معنوی واطمئنان قلبی سایه‌سنده ، هروقت حیاتنده علوی بر لذت ، نفسنده ابدی بر سعادت طویمقدن خالی اولماز . کندیسیچون صبر وتحمل هروقت قولای اولور .

مسلمان « ان الحسنات یذهبن السیئات » آیت کریمه‌سی موجب شریفنجه یاشادیغی مدتجه ایی ایشلره دوام ایله کناهلرینك عفو اولوناجغنه اعتقاد ایده‌رك حیاتنك اوزاماسنی تمنی ایدر . شاید قدرت وقوت صاحبی دکلسه توبه واستغفار ایله ، الله‌ه یالوارمق صورتیله معنوی قازانجلرنده دائم اولور . معاذالله تعالی کرك کندیسنك ، کرك باشقاسنك حیاتنه سوء قصد ایدرسه (ومن یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها وغضب الله علیه ولعنه واعدله عذاباً عظیماً) آیت جلیله‌سی موجبنجه اللهك غضبنه ، لعنته اوغرایه‌رق ابدیاً جهنمك وعذاب عظیم ایچنده قالاجغندن قورقار .

حاصلی مسلمان ایچون حیات غایت قیمتلیدر . انتحار اك بیوك کناهدر . خالقك ویردیکی نعمته کفراندر حتی مسلمانلرجه انتحار ایده‌نك جنازه‌سنی قیلمق جائز دکلدر ، اعتقادی بیله موجوددر .

شمدی بوراده بلکه حیاته بو درجه مربوطیت انسانی فداکارلق حسندن محروم ایتمزمی ؟ کبی بر فکر وارد اولابیلیر . لکن حقیقت اویله دکلدر . مسلمان هرشیئی میزان حقیقتله طارتار . لایقنه کوره قیمت ویرر . اوت دنیاده حیات قیمتداردر ، فقط بونی دها قیمتدار اولان آخرت حیاتیچون فدا ایتمك لازم اولونجه فداده تردد ایتمز اونی بیوك قازانج بیلیر . « ولاتحسبن الذین قتلوا فی سبیل‌الله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون فرحین بما آتیهم الله من فضله ویستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الاخوف علیهم ولاهم یحزنون . یستبشرون بنعمة من‌الله وفضل وان‌الله لایضیع اجر المؤمنین » « الله یولنده اولدورولنلری أولمشلردر صانمایك . اونلر دیریلردر . رب تعالی عندنده نعمتلره نائل اولمشلردر . جناب حقك فضلندن کندیلرینه ویردکلریله فرحناك اولدقلری حالده آرقه‌لرندن کندیلرینه دها التحاق ایتمه‌ینلر ایچون سه‌وینیشیرلر ، مژده‌لشیرلر . اونلر ایچون قورقو وحزن یوقدر . اللهك احسان ایتدیکی نعمته واحسانلره سه‌وینیشیرلر . محقق الله تعالی مؤمنلرك اجرلرینی ضایع ایتمز .

خلاصه ، ملتمز ، بو کون مادیاتی ، صحت وجودینی صارمش اولان امراضدن قورتارمق ایچون ناصل تشکیلات یاپمق لازم ایسه اخلاق ملیه ودینیه‌مزی صارمش وهم غربك اخلاق مدنیه‌سندن ، خالص وظیفه ایجاباتندن ، هم‌ده حقایق دینیه‌دن بی‌بهره کسه‌لرك کویا ترقی یولنه سوق ایدیورز دعواسیله دها زیاده صارمقده ، صارلمقده اولان معنوی خسته‌لقلرك دفع ورفعلری ایچون کچن مقاله‌ده‌ده عرض ایتدیکم وجه ایله جدی مساعی‌یه لزوم واردر . کرك دفعات ایله عرض ایتدیکم صحی تشکیلاتك ، کرك اخلاقی تشکیلاتك بیوك بر مصرفه متوقف اولمایوب آنجق حسن نیتله ملتی قورتارمق آرزوسیله چالیشاجق هیئته موقوف بولوندقلری شبهه‌سزدر . بز بونلرك بیوك بر مصرفه متوقف وچوق مشکل شیلر اولمادقلرینی اثباته دائما حاضرز .

« افحسبتم انما خلقناکم عبثاً وانکم الینا لاترجعون » « بزم سزی عبث اوله‌رق‌می یاراتدیغمزی وبزه رجوع ایتدیرلمیه‌جککزی‌می ظن ایدردیکز . »

دوقتور میلاسلی

اسماعیل حقی

دوئللو

علم اخلاق ودین نظرنده

دوئللو حقنده بویوك ملت مجلسنده بر قانون تکلیف ایدیلمکده اولمسی مناسبتیله بوبابده برقاچ سنه اول سبیل‌الرشادده دوقتور میلاسلی اسماعیل حق بك افندی طرفندن یازیلان برمقاله‌یی نقل ایدیورز :

دوئللو دیه ایکی کشینك بری برینی اولدورمك ویا یاره‌له‌مق مقصدیله بالالتزام و شاهدلر حضورنده دوکوشمه‌لری دیمکدر . بزم عالم اسلامده بونك امثالی اولمدیغندن تماماً بومعنایه دلالت ایدر آیریجه براسمده یوقدر . واقعا عربجه‌ده مبارزه ویا براز دینیله‌ن بر دوکوش وارسه‌ده بوده دوئللونك تام مقابلی دکلدر . بناءً علیه بز بونی فرنکستاندن آرامزه کیرمکه چالیشان وحمدالله شمدی‌یه قدر کیرمه‌مش اولان وخیم بر علت دیه تلقی ایده‌رز . انجق بو آرالق دوئللونك شرع شریفه موافق اولوب اولامایه‌جغی حقنده بعض یومی جریده‌لرده سوزلر جریان ایتمش اولدیغندن بو کون اوکا دائر اولان مطالعاتمزی بیان ایده‌جکز . بونك ایچون اولا دوئللونك جاری اولدیغی مملکت اخلاقیوننك مطالعه‌لرینی ذکر ایده‌لم . مشاهیر اخلاقیوندن هاری ماریون دیورکه :

« دوئللوده قتلی معذور کوسترمك ایستیه‌نلر واردر . فقط بونی معذور کوستره‌جك هیچ بر حال یوقدر . دوئللو ایکی کشینك اولجه قاعده‌یه توفیقاً موافقتلری اوزرینه یکدیکریله محاربه ایتمسیدر . واقعا دوئللو ایده‌رك انسان اولدورمکله پوصوقوره‌رق اولدورمك آراسنده فرق واردر . فقط بو فرق خیالی برصورتده اعظام ایدلمه‌ملیدر . وهرنه اولورسه اولسون دوئللو بر قتلدر ؛ نه قاعده‌لر ، نه‌ده آلدیغی شکللر اونك طبیعتنی دکیشدیره‌مز . دیکر طرفدن « دوئللو مقتدر اولامدیغی قتله تابع شرطی بر انتحاردر » اوجهتله بونده خطا مضاعفدر . بوندن باشقه تجاوزه اوغرادیغندن طولایی دوئللویه طالب اولانك کندی

كنديسنه وظيفهٔ عدليه‌يى ياپمغه قالقشماسى ده واردر كه بوده آيريجه مردوددر. برده دوئللويى استلزام ايدن حقارتلر، حقسز معامله‌لر بر انسانك اولدوروله‌سنى ويا اولدورولمه‌سنى موجب اولاجق احوالدنمى‌در؟ بو حقارتلر، حقسزلقلر اكثريا مبهم، ماهيتسز شيلردر. ناموس قان ايستر، دينديكى چوقدر. عجبا بو هانكى ناموسدر؟ اكر افكار عموميه‌دن دوشمك ايسه بونك اهميتى بيوك اولمقله برابر اكر او، حقه مقارن دكل ايسه اصل ناموسك اوكا اهميت ويرمه‌مك، كندى وجدانى ديكله‌مك اولديغنى اوله‌جه كورمش ايدك. علم اخلاقجه ناموس هيچ بر فكرى نظر اعتباره آلمقسزين وظيفه‌يى ياپمقدر. او حالده كلمه‌نك تام معناسيله ناموسمى صاغلام صاقلامق انجق بكا عائددر؛ هيچ كيمسه اونى بندن نه رفع، نه تنقيص، نه‌ده تزييد ايده‌مز. بالكز بن كندى خطالرمله اونى تنقيص، ياخود لياقتلرمله تزييد ايده‌بيليرم. اكر بن وظيفه‌لرمده قصور ايده‌رسه‌م دوئللو بنم خطامى تعمير ايده‌مز؛ ضايع اولمش ناموسمى بكا اعاده ايتمكدن اوزاق اولديغى كبى ياپمش اولديغم قباحته بر حقسزلق دها علاوه ايتمش اولوردم. هر حالده بر تعرض وتحقير وقوعنده عدالت حكومته مراجعت لازمكلير. هر مدنى مملكتده عدالت منتظمه موجوددر. ناموسلى آدم هيچ بر كيمسه‌يى رنجيده واضرار ايتمز.»

صكره ينه فرانسز علم اخلاق مؤلفلرندن ژول پايوده شويله ديور:
«دوئللو، يعنى كويا غايت آغير بر تحقيره دوچار اولمش بولونمق،
ياخود بر همشيره ويا قادينك ناموسنك انتقامنى آلمق ايچون اولمك نه
معناسز شيدر! بو، وحشيلكدن قالمه بر كورونكدر. حقيقتده دوئللو
بر جنايتدر. بشقه‌سنك حياتنه واجب اولان حرمتى هتك ايدر.
چونكه دوئللو ياپان قاتل اولابيلير. اولولمه نتيجه‌لرندن بر دوئللوده
وجدان عمومى بر نفرت طويار. بالخصوص طرفيندن بر معصوم اولان
كيمسه اولورسه. شيمدى آنغلوساقسون عرقنده دوئللو قالمامشدر.
فرانسه كبى الآن موجود اولان مملكتلرده اونك دوامنه خدمت
ايدن كبر و عجبدر. بو مضر كورونك قالقمالى‌در. زيرا بو عصر مدنيتله مناسبتى اولميان، وحشيلك زمانندن قالمه بر شيدر. هر حالده دوئللو ايله آدم اولدورمه‌نك بشقه صورتله كين وكبر ايله جنايت ايشليه‌رك قاتل اولاندن فرقى يوقدر.»

بو بابده شريعت اسلاميه‌نك مطالعه‌سى‌ده عينيدر: دوئللو ياپانلرك اوله‌نى‌ده، اولدوره‌نى‌ده هم قاتل متعمد، هم منتحردرلر. او جهتله اونلرك اوزرينه بو ايكى فعلك هر ايكيسنكده كناهى يازيلير. هم بر كره دوئللو نه ايچون ياپيلير؟ اونى تدقيق ايده‌لم. اكر آوروپاده اولديغى كبى محكمه‌جه كافى مرتبه جزا ويريله‌ميه‌جك تحقيرلر، تعرضلر سبب اولاجقسه ديمزجه «دوچار معاقبه اولان كيمسه ايچون انجق دوچار اولديغى معاقبه‌نك مثليله مقابله ايتمسنه مساغ واردر. دها زياده‌سى تعدى اولور، حرامدر. واك خيرليسى صبر ايتمكدر. نستعيذ بالله: «وان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به ولئن صبرتم لهو خير للصابرين»

صكره جناب پيغمبر افنديمز «ايكى مؤمن قليج قليجه كليرسه ايكيسى‌ده جهنملكدر.» بيورمشلر. «مقتول ده‌مى يا رسول الله؟» ديه سؤال اولونجه: «نه‌وت، چونكه اوده اولدورمك قصديله ايشه كيرمشدر.» بيورلمشدر.

بناءً عليه دوئللو ايدن قاتل اولورسه جزاسى ويريلير. مقتول اولورسه منتحر حكمى كيرر. بزم بيلديكمز بودر.

اوروپا حيات اجتماعيه‌سى

مقننه غربلى بر قادينك غايت مهم بياناتى

۵

«قادينك، ايشلرينى تسويه ايتمك، بر آز نفس آلمق، صاف وجيد هوا تنفس ايتمك مقصديله سوقاغه چيقمه‌سنه مانع اولان بر نظام اجتماعى بيلميورز. معمافيه بن امينم كه قادينلردن بر چوغى خانه‌لرنده پك آز اوطورورلر، وقتلرينك مهم بر قسمنى خارجده كچيرورلر.

ممالك سائره‌ده كويلى قادينلر چيفتجيلكله، تارلالرده، باغچه‌لرده چاليشمقله مشغولدرلر. كويلى بر قادين زراعت وفلاحت ايشلرينك اكثريسنده كويلينك شريك فعاليتيدر. بونى بن، بر قاچ سنه اول شرق واسلام مملكتلرنده واقع اولان سياحتم اثناسنده رأى العين مشاهده ايتدم. مصر كويلرنده، باديه‌ده، عراقك نواحى شرقيه‌سيله سوريه آفاقنده بر خيلى طولاشدم. صكره‌ده ترك مملكتلرنده وسائره‌ده مدت مديده كشت وكذار ايتدم. هپ بو يرلرده كورديكم احوال بنده شرقلى بر قادينك رومانيالى، بلغار، مجارلى، آلمان
وسـ
ازه بر قادينندن آشاغى قالير يرى اولماديغى قناعتنى حاصل ايتدى.
كورديم
وردم كه اونك ايشى كوجيله، چوجوقلرينه باقوب بويوتمكله
مشغول اولان
ادين عينى زمانده چفت آلاتى آله‌رق اكين بيچمك،
خرمن سورمك، باغچ
لرده چاليشمقله محصولاتى، سودينى، يومورطه‌سنى
بازارلره كوتوروب صاتمقله
. مشغول اولور. شرق اسلام مملكتلرنده
اركككلرك كوره‌جكى ايشلرك كاف
سنده كندينكده بيوك بر حصه
كورمديكمى ادعا ايده‌بيليرم.
فعاليتى اولان كويلى، شهرلى بر قادين
ممنوعيته آلتمق ايستيلان
بر طاقم كنجلرمزك: بزه قارشى تحت.
نتيجه ايكى صنفدن
اختلاطك عاقبتى نه‌يه منجر اوله‌بيلير؟ ويره‌جكى
رجه اعظام
برينك ديكرندن انتفاعى اوله‌جغنه كوره بوندم اوره

ایدیله‌جك نه كبی بر محذور متصوردر ؟ دیدكلرینی وهربرده عینی نقراتی تكرار ایدوب طوردقلرینی ایشیدییورز .

اولجه اوروپاده بزمده عادتمز كنج قیزلری تأهللرندن اول تحت مراقبه‌ده بولندیرمق ؛ چارشافك ، پچه‌نك لزومنه قائل اولماسه‌قده كنجلرله دوشوب قالقمه‌لرینه میدان ویرمه‌مك ایدی . بو قاعده‌یی برقاچ عصر مقدم لاتین عنصری اخلال ایتدی ؛ سائر اوروپا اقوامی‌ده بومسلكده اولانلره پیرو اولمقده كجیكمه‌دیلر. حتی قیزلرینه اهمالكارانه حركت خصوصنده لاتینلردن ایلری كیدنلرده اولدی . كیت كیده اوتللره ، حماملره وارنجه‌یه قدر مختلف نوع وشكللرله اختلاط مألوفات صره‌سنه كچدی . مملكتلریمزده سیاحت ایدنلره ، حتی ایلك دفعه اوروپایی كورنلره اختلاط مسئله‌سنك نه رنك وشكل كسب ایتمش اولدیغی مجهول بولنمدیغی ایچون بو وادیده اطناب مقاله احتیاج یوقدر .

بزم اوروپاده‌كی طرز حیاتمز فحشك رواجی ایچون ایجاب ایدن وسائلی تماميله حاضرلامش ، او یولده‌كی مرامه وصول ایچون بتون یوللری آچیق وسربست بولندیرمشدر . بو حالت اجتماعیه ایسه شوراده بسط وتمهید ایده‌جكمز نتایج وخیمه‌یی تولید ایتمشدر :

(اولا) بر چوق عائله‌لرده زوجیت رابطه‌سی كوشه‌مش ، یاخود بتون بتون قیریلمشدر . سینه كلنجه ، اولجه‌ده سویله‌مش ایدك ، كرك ارككلرده ، كرك قادینلرده اویله مختلف محاسن ، متنوع مزایا واردركه روحلر اوزرنده براقدقلری تأثیرات فسونكارانه‌دن اجتناب امكانی یوقدر. بناءً علیه بر اركك قادینلرله اختلاط ایتدكجه ، بر قادین بزده مألوف اولان بر طرزده ارككلرله همبزم اولمق اعتیادینه صادق قالدقجه ، ایكی صنفدن هرهانكی برینك قید فتنه‌دن آزاده قالمه‌سنه ، یاخود هرطرفدن معنویتی اوزرینه متوجه تأثیرات ساحرهٔ روحیه‌دن تخلیص نفس ایتمه‌سنه امكان یوقدر. یوقاریده بو بحثه عائد بر خیلی سوز جریان ایتدیكی ایچون بوراده اوزون اوزادی سوز سویلمك زائددر .

(ثانیاً) بزده وبزم عادت ومسلكمزی تقلید ایدن یرلرده ولد غیر مشروعلرك مبذولیتی . بو بر مسئله كه اجتماعی ، سیاسی ، روحی نتایجنی تقدیر ایتمیانلر نظر استخفاف ایله تلقی ایدرلر . غیر مشروع صورتده كبه قالان بر قیز بیوك شهرلرك برنده اقامت ایتمیورسه حملك مآل وعاقبتی اولومدر . چونكه ارتكاب زنا ایدن قادینلرك باشلیجه دوشوندكلری تدبیر اسقاط جنین ایچون مستحضرات طبیه‌یه مراجعتدن عبارتدر . قدر صاغ اوله‌رق میدانه كلمه‌سنه مساعده ایدرسه جنین آناسنك قارننده اولمكدن قورتیلور. فقط اجل كندینی عقب ولادتنده آتیلدیغی بر میدانده ، یاخود مجرا برمحلده قوللرینی آچمش بكله‌مكده‌در. شاید موتدن تخلیص كریبان ایدرسه وكندینی بسله‌یوب بیوته‌جك بر

آغوش صیانت ورأفت بوله‌بیلمك بختیارلغنه نائل اولورسه اوزمانده تام بیویه‌رك زوربازوسنه مالك اولوبده شدائد زمان ایله پنجه‌لشه‌جك ، حیاتك باركران وظائفنه مقاومت ایده‌بیله‌جك بر چاغه كلنجه‌یه قدر نه قدر الم ومحنتله ، احتیاج وسفالتله محاط بر حیات كچیرمكه محكوم اوله‌جقدر . اوروپا پایتختلرنده وامثالی بیوك شهرلرده حكومتلر طرفندن بونلر ایچون مؤسسات مخصوصه وجوده كتیرلمش ، آنالری طرفندن بو مؤسسه‌لره خفیف براجرت ویرلمك شرطیله بوچوجقلر ایچون سود ننه‌لر ، مربیه‌لر استخدام ایدلمكده بولنمشدر .

بو مؤسسه‌لره تودیع ایدیلن چوجقلرك باقیلمه‌سی ، تربیه‌سی آرتق حكومته عائد بر وظیفه‌در. اونك نه باباسی بللیدر ، نه‌ده نوازش مادر لذتنی بیلیر . ولد غیر مشروعی بورالره تودیع ایدن آنالر آره‌سنده چوجقله اولان علاقه ورابطه‌سنی قطع ایتمیانلره پك آز تصادف اولنور . حكومتلر بو چوجقلرك تربیه‌لرینی ارباب خیردن جمع ایتدیكی اعانات ایله تأمین ایدر .

شهرلرده دها حملك بدایتلرنده اسقاط جنین وقوعاتی پك چوقدر. آنجق بورالرده زناكار قادینلر مقارنت وقوع بوله‌جغی اثناده حمل حادثه‌سنه مانع اولمق ایچون مستحضرات طبیه وكیمیویه استعماله كویلی قادینلردن دها زیاده مألوفدرلر . ارككلرده حمل حادثه‌سنك ممكن اولدیغی قدر آز مقدارده تحققنه خدمت ایده‌جك وسائله مراجعت ایدرلر . فقط عجبا بو زانی وزانیه‌لر حملك منع ویا تقلیلی خصوصنده بیك درلو تدابیر اختراع ایتدكلری حالده مقصدلرینه موفق اوله‌بیلمشلر ، یاخود ذكره شایان بر راده‌ده تقلیلنه كوچ یتیرمشلرمی ؟ خایر . بزم اوروپا ممالكنده بویولده‌كی تولداتك درجه‌سنه واقف اولان مسئله‌نك حقیقةً موجب اندیشه بر ماهیتده اولدیغنی ونتایج محتمله‌سی تحملك فوقنده بولندیغنی تسلیمده بر لحظه تردد ایتمزلر .

خلق ، دیدكلری كبی ، افعال وحركاتنده تماميله سربست براقه‌لم. فقط هیچ اولمازسه زنانك چوجق ، آنا ، وطن حقنده حصوله كتیره‌جكی نتایجك نه‌دن عبارت اوله‌جغنی شوراده بر آز مناقشه ایتمه‌دن كچمیه‌لم .

آنا ، نه قدر بر حس مكابره سوقیله لاقیدانه بر طور اظهار ایتسه‌ده ندامت ، حزن واسف آتشیله قلبنك یانمه‌سی وشدت تأثردن حیاتی قورتاره‌بیلمه‌سی امكان خارجنده‌در . بالخاصه چوجق صاغ اولور وآره‌لرنده‌كی علاقه ورابطهٔ مادیه منقطع بولنورسه فلاكتك بو نوعی قادین جنینك صاغ اوله‌رق تولدینه قدر صبر ومقاومت كوستره‌بیلدیكی تقدیرده تحقق ایدر . اكثر احوالده مشهود اولدیغی وجهله جنینی وسائط معلومه ایله اسقاطه توسل ایدرسه او زمانده

کندی برچوق امراضه، بالخاصه مداواتی غایت معضل رحم خسته‌لقلرینه کرفتار اولور. مع‌مافیه اسقاط جنین اثناسنده آنانک ترک حیات ایتمه‌سی وقوعات نادره‌دن دکلدر. بو ارتکاب فحشی متعاقب قادینک معروض قالدیغی مادی خسرانلرک برقسمی. فحش وزنانک نفرتله تلقی ایدلدیکی ممالکده کرک کندینک، کرک عائله‌سنک ناموس وحیثیتنه ایراث ایده‌جکی رخنه‌یی تقدیر ایدیکز. یالکز شوراسنی ایضاح ایده‌یم که مسئله‌نک تأثیراتی عرض وناموسی لکه‌دار ایتمک خصوصنه مقصورده دکلدر. قتولیک عالمنده ارتکاب فحشک نتایجندن بری‌ده بویله بر تهمتله محکوم اولانک تکرار تأهلدن ابدیاً محرومیتیدرکه بو، مرتکب زنا ایچون غیرمتناهی بر منبع آلام تشکیل ایدر.

غیر مشروع چوجقلرک اسقاطی ایچون قوللانیلان معالجاتک سببیت ویردیکی رحم خسته‌لقلرندن بحث ایتمشکن شوراده بعض ناموسلی عائله‌لرکده برطاقم مقاصد خسیسه اوغورنده بو منفور تدبیره مراجعت ایتمکده اولدقلرندن استطراداً برنبذه بحث ایتمکی موافق کوریورز:

بعض غربلی قادینلر وبونلرک عادات ومسالکنی تقلیده هوسکار بولنان شرقلی خانملر حسن وآنلرینی محافظه‌یه صوک درجه حریص واهتمامکار اولدقلری ایچون بونی تأمین ایده‌جک هرهانکی بر تدبیره مراجعتدن کری طورمازلر. بونلر کبه‌لکک صفوت حیاته تأثیر، اسباب استراحتی اخلال ایدن بر نوع خسته‌لق اولدیغنی بیلیرلر؛ عینی زمانده حملک کبه قادینلرک قارنلرنده حصوله کتیردیکی چیرکین تغیراتی‌ده کورمکده‌درلر. کندینک اینجه بللی، دوز ولطیف قارینلی، موزون قامتلی، طوپ ممه‌لی، عضلاتی سرت بر خلقتده اولدیغنی کوروب بیان بر قادین حمل وولادت عارضه‌لرینی کوروب کچیرمکله وحملک تأثیریله قارننده بر طاقم قاتمرلر پیدا اولدیغنی، عضلاتنک کوشه‌دیکنی، ممه‌لرینک صارقدیغنی کورمکله، صکره‌ده چوجقلرینه باقوب بیوتمک ایچون عهده‌سنه ترتب ایدن وظائفک تمامیٔ ایفاسنه وقف نفس ایده‌رک باغچه‌لره، تیاتروله کیتمک، محافل مختلفه‌ده اثبات وجود ایتمک، دوستلریله بولوشوب قونوشمق، هرآرزو ایتدیکی یره اجرای سیاحت ایتمک کبی حیاتک اذواق متنوعه‌سندن محروم قالمغه تحمل ایده‌مز. حملک، وضع حملک، وظائف مادرانه‌نک کندینی آمال مشتهیات نفسانیه‌سندن محروم ایتمه‌سندن قورقارده حیات مادیه‌نک زینتی، سیاست واستقلال ایتمک برر دکن رکینی اولان اولادینی بویله الک خسیس مقصدلر اوغورنده قربان ایدر. اوت، علم نامنه عاشقانه سرکذشتلردن، دوستلریله مخابره‌دن، بتون وقتلرینی ذوق وصفا یولنده هدر ایتمه‌دن بشقه برشی بیلمیان اوجاهل قادین تناسب اندامنی، طراوت حسن وآنتی محافظه اوغورنده میلیونلری قربان ایدر، اومیلیونلرکه دنیانک مایهٔ عزورفعتی، حقوق بشریه‌نک مدار حرمت وصیانتی، اقوامک ارکان مجد واقبالیدرلر. سفیل وبدطینت قادینلر اومعصوم وجودلری قربان ایدیورلر، فقط اونلرله برابر منسوب اولدقلری مملکتلرک عظمت واحتشامنی، ایچنده یتشدکلری امتلرک مفاخرنی‌ده برلکده قربان ایدیورلر.

بو آفت اجتماعیه‌نک مآثر تخریبکاریسی حقنده فرانسه کوزل بر نمونهٔ عبرت تشکیل ایده‌بیلیر. عینی اسباب سوقیله مدهش بر تناقص نفوسه اوغرایان فرانسزلر بنیان موجودیتلرنده تعمیری غیرقابل رخنه‌لر آچیلدیغنه، کوندن کونه شدتی تزیید ایدن بو آفت مستولیه‌نک اوکنه کچیلمک امکانی آزالدیغنه، طوتدقلری مسلک سفیهانه‌دن انحراف ایتمدکلری تقدیرده محو وانقراضلری محقق اولدیغنه قناعت کامله حاصل ایتدیلر. فقط نه‌ممکن، برکره فحش عالمنده حیات کچیرمه‌نک لذتی دماغلرینی صارمش، حیات زوجیت وبونک لوازمندن اولان وظائف شاقه‌یه قارشی نفرت واستکراه حسی قلبلرنده یرلشمش ایکن، قادینلری‌ده قوجه‌یه واروب‌ده باشنه برانکل آلمق، صکره‌ده کتیره‌جکی چوجقلری باقوب بیوتمک، امزرمک، یدیروب ایچیرمک، تمیز طوتمق وبیودکجه حسن تربیه‌سنه اهتمام ایتمک کبی غیر محدود وظائف آلتنه کیرمکی، فضله اوله‌رق آثار حمل ایجاباتندن اوله‌رق لطافت جسمیه‌لرینی خللدار اولمش کورمکی بردرلو حوصله‌لرینه صیغدیره‌مازکن آرتق بوقوم ایچون تعدیل مسلک احتمال ویریله‌بیله‌جک برشیمیدر؟

فرانسه حیات زنا وسفاحتک مطلق صورتده مملکتده دوامنی خوش کوردی؛ عائله تشکیلنک تابع اولدیغی قیودی نفرتله تلقی‌یه یاردم ایده‌جک جریانلر کسب قوت ایتدی. ارکک قادین هرکس، هردم ظهور اذواق ولذائذه تهالکه سائق اولان حیات سرسریانه‌یه مفرط برتمایل کوستردی. فضله اوله‌رق بو سرآزاد حیاتک ارککلری عائله خلقندن، قادینلری کبه‌لک اندیشه‌سندن قورتاران طرز کذارشی تجرده اولان میل وارتباطلرینی تزیید ایتدی. فقط او بدبختلر بو مشئوم حیاتک کندیلرینی قطعی بر انقراض واضمحلال اوچورومنه سوروکله‌مکده اولدیغنی دوشونه‌لر نسل بیوک بر جنایت، نه‌مدهش بروبال ارتکاب ایتدکلرینی آکلارلر ایدی. فرانسه اجتماعیات علماسنک مملکتلرنده تولداتک بر اطراد دائره‌سنده تناقص ایتمکده اولدیغنی کوزلریله کوره‌رک برکون اولوب‌ده فرانسه‌نک مدافعه وحمایه‌سی ایچون ایجاب ایدن آدملرک تدارکندن عاجز قاله‌جغنه قطعیاً حکم ایتدکلری وقت دوچار اولدقلری یأس واندیشه‌یی نصل اونوته‌بیلیرز. بو متفکرلر ملتلرینی سیلوب سوپورمک استعدادینی حائز اولان بو مدهش آفتک دفع وازاله‌سی ایچون ایجاب ایدن تدابیر حقنده لایحه‌لر، استدعا نامه‌لر تنظیمیله حکومتی تنبیه وارشاده چالیشدیلر. حتی حالک وخامت فوق العاده‌سندن متولد بریأس ایله ایچلرندن بعضلری ازدواجه قارشی

نفرت واستكراه قلبلرده بودرجه كوكلشدكدن صكره جزايروفاسدن فرانسه‌يه برچوق اركك جلب ايتمكدن، قادينلرى چوجق دوشورمك، حمل وقوعنه قارشى ادويهٔ طبيه قوللانمق كبى شيلردن شدتله منع ايلمكدن بشقه چاره اولمديغنى علناً سويلديلر . حرب عمومى اثناسنده فرانسه‌ده ارباب علم ووقوفك حكومتدن اعادهٔ صلح ومسالمت اسبابنه توسل ايتمسنى مطالبه يولنده قوپاردقلرى فريادى آسمانه ايصال ايتدكلرينه شاهد اولدق . بوآدملرى بو واويلاى يأس ومأتمه سوق ايدن سبب، مقدارى ذاتاً آزاولان فرانسه اركك‌لرينى حرب بتون بتون كميروب ده صلحدن صكره الده‌كى اراضى بى جوار ممالكدن جلب ايديله‌جك آدملر واسطه‌سيله اعماره مجبوريت حاصل اولمسى ايدى .

بومسئله‌يه متعلق كتب اسلاميه‌ده تصادف ايتديكم الك متين وعلوى سوزلر ميانده پيغمبريكز (صلى الله عليه وسلم) ك « تناكحوا تناسلوا فانى مباه بكم الامم » و « خير نسائكم الودود الولود = قادينلريكزك الك خيرليسى قوجه‌سنى سون وچوق اولاد كتيره‌ن‌در . » سوزلرينى صايه بيليرم .

فضله اولاده مالكيت واونلرك ترفيه معيشتلريله حسن تربه‌لرينه الدن كلديكى قدر اعتنا ودقت خصوصلرينه الك بيوك مشوق قرآنك « المال والبنون زينة الحيوة الدنيا » سوزيله رسول (عليه السلام) ك « ان من الذنوب مالايكفره الاالسعى على العيال » كناه واردركه ترفيه عيال يولنده سعيدن بشقه هيچ برشى اوكا كفارت اوله‌ماز . » حديثيدر.

بيلمم كه ميليونلرجه اركك وقادينك مناسبات غير مشروعه ايچنده افناى حيات ايتدكلرى او مملكتلرده بونك يرينه روابط مشروعه قائم اولوب ده كرك ذريتلرينه ، كرك نفسلرينه قارشى صايديغمز جرائم وجناياتى ارتكاب ايتمه‌لر بوكون حائز اوله‌جقلرى قوت وسطوتك درجه‌سى نه اولوردى ؟ برعصردن برى تناقص نفوس يوزندن بويوك بر تهديد آلتنده بولنان فرانسه‌ده فحش عالمنده امرار حيات ايدن قادينلر قوجايه وارسه‌لر ، كه قالماق ايچون برطاقم تدابيره توسل ايتمه‌لر مملكتك نفوسنى هرعصرده بر مثلى آرتديرمغه موفق اولورلر ايدى . فقط تقدير اونلرى دوشدكلرى وادئ غوايتده صاپلانوب قالمغه ، مسلك ضلالتده ثبات واصرار ايتمكه سوق ايديبور . تا كه دوچار اوله‌جقلرى عاقبت الميه‌نظر فريب آلايشلريله ديدهٔ بصيرتلرينه نقاب فسون چكدكلرى ، حريت بشريه وفرانسه مدنيتى نامنه مهلك فتنه كردابلرينه صالدقلرى برچوق اقوام وامه برعبرت مؤثره تشكيل ايتسون .

شوزايه قدر سرد ايتديكمز افاده‌دن بر قومده تولداتك تزايد وتناقصى ، آره‌لرنده زنانك انتشاروندرتيله متناسب بولنديغى وتناقصك الك قوتلى سببلرندن برى‌ده قادينلرك كبه‌لك‌واونك اعراض وامراضيله تحمل ايده‌جكى وظائفه قارشى حس نفرت پرورده ايتمه‌لرى اولديغى واضحاً آكلاشيلير .

ذاتاً برطاقم وقايع ثابته‌ده اثبات ايديبوركه آرالرنده زناوفحش شايع اولان برقومك كنجلرى ايى وكوتو حركاتى آره‌سنده برموازنه پيدا ايتمكى ، بوجمله‌دن اوله‌رق متره‌سلرى يانده‌برده زوجه بولنديرمغى دوشونميورلر . عائله قيد كلفتندن وارسته بولنمق ، يكديكرك صداقت ووفاكارلغندن امين اولميان ايكى رفيق حياتك يكديكرينه قارشى بسلدكلرى شك وشبهه ، عدم اعتماد حسلرينك ازعاجات متماديه‌سندن آزاده قالمق فكرى بونلرى او جهته يناشديريور . بوفكريمزك حقيقته درجهٔ موافقتنى آكلامق ايچون كوى حياتيله شهر حياتنى مقايسه ايتمك ، ازدواج بحثنده فقرا ايله اغنيا آره‌سنده‌كى واضح فرقلرى دوشونمك كفايت ايدر .

مدنيتدن بالنسبه نصيبى آز اولان كوچوك شهرلرده تولدات ناز ونعيمه مستغرق اولان ، اذواق بى نهايه ايچنده حيات سوره‌ن ، هردرلو اسباب سفاهتى جامع بولنان بيوك شهرلردن دها چوقدر ؛ كذلك فقرا وآشاغى حالى كمسه‌لر اغلب احوالده زنكينلردن دها چوق چولوق چوجوق صاحبيدرلر . سببى ده بونلرده احتياجات بيتيه‌لرينه كفايت ايده‌جك مقداردن فضله پاره‌پول يوقدركه ، هر برده كنج، اختيار ارباب ثروت ميانده كوروله‌بيلديكى وجهله، هوسات نفسانيه‌لرينى تسكين ايتمكه ، ذوق وسفاهت عالمنده كزوب طوزمغه ، ناموس دوشكونى شيق قادينلرك بولنديغى برلره باش وورمغه امكان بوله‌بيلسونلر.

بديهيدركه زوج وزوجه ، دوست طوتمق ، مترس تدارك ايتمك كبى حاللردن تباعدله بتون حسياتلرينى يكديكره تخصيص ايدرلرسه آره‌لرنده حقيقى بر محبت متقابله جايكير اولور . برى برلرينه مودت وشفقتدن بشقه برحس ايله متحسس اولمازلر . بوسايه‌ده ماء الحياة دينيلن مايهٔ تناسل ضايعدن ، وجوده كله‌جك نسل وذريت زنا وسفاحدن متولد مضرات معلومه‌دن وقايه ايدلمش اولور . بوطرز حياتك فيضيله‌دركه خانه‌لر چولوق چوجقله شنله‌نير. مملكتلر ، امتلرك مايهٔ عز وسطوتى، موجوديت سياسيه‌سنك مدار بقاسى اولان برچوق اركك‌لره مالك اوله‌رق تزييد عظمت واحتشام ايدر .

بوتناقص وتزايد نفوس بحثنده سوزى فضله‌جه اوزاتمقله سزى صيقمش اولديغمى حس ايديبورم . فقط بومسئله‌نك سياست اجتماعيه مباحثك الك مهم والك انجه‌لرندن اولمسى بوطاشقينلغمى عفو ايتديره‌جكنى ظن ايدرم .

خاطريكزده اولسه كركدركه بروقتلر ترك غزته‌لرى بومسئله ايله برخيلى اشتغال ايتمش ، ستونلرينى بوبحثه عائد مقالات ، حقيقته اوزاق ياقين افكار ومطالعات ايله طولديرمش ايدى . ازجمله طنين « تناقص

نفوس مسئله‌سی» عنوانیله بر بند مخصوص آچه‌رق هرحانکی بر طرفدن سرد ایدیلن فکر و مطالعه‌یی انظار قارئینه عرض ایتمکی اهمال ایتمامشدی.

اوزمان بن بو بحثه متعلق نشر اولنان بتون مطالعاتی اهمیتله تعقیب ایتمکده ایدم. آنجق سرد اولنان فکرلرك چوقلغیله برابر ایچلرنده اهمیتله تلقی‌یه شایان پك آز افکاره تصادف ایتدم. بوندن دولاییدر که بو بحثی اطرافیله تدقیق ایتمکه، امتلرك بنیان موجودیتلرینی هدم و دعائم و ارکانی زیر و زبر ایدن اك قوتلی بر قازمه‌نك ماده و اساسی اوچ شیدن خارج اوله‌میه‌جغنی دلائل قاطعه و مآثر محسوسه ایله بر تفصیل ایضاح ایتمکه لزوم کوردم. یالکز شوراده تکرار ایده‌یم که بو شیلر میاننده اك تهلکه‌لی و مآثر تخریبی الك زیاده میدانده اولان، فحشك انتشاریدر که سببی حریت اختلاط و مواقع فتنه و فساددن عدم مجانبتدر.

فحشك والده‌لر حقنده موجب اولدیغی تهلکه و مضرتلر حقنده بیاناتمه شوراده ختام ویره‌رك سوزی فحشك اولاد زنا اوزرنده لاینفك بر صورتده براقدیغی مآثر فجیعه‌یه و اونك وطنلرك سلامتنه درجهٔ تأثیرینه انتقال ایتدیرمك ایسترم. »

قومونیزم وادیان

٥

قومونیزم، سیونیزم ... بو ایکی مسلك هر نه قدر ظاهراً بشقه بشقه کوزوکورسه‌ده، مقصد اعتباریله هر ایکیسی اولاد یعقوبك منفعتی تأمین ایچون ایجاد اولنمشدر. بعضاً یکدیکرینه معارض کبی تظاهر ایتده‌ده بولنیورلرسه‌ده، اساس اعتباریله توأمدر دنیله‌بیلور. بری دوشرسه بری قالقار، هر ایکیسی یکدیکرینه مظاهرتدن کیری قالماز. بری سکته‌یه اوغرادیغی کبی دیکری ایلری خطوه انداز اولور. هر ایکیسنك فلسفه‌سی غایت واسع، وقتیله تشهیر اولنمش، بوش دماغلره یرلشمش، دها دوغریسی یرلشدیرلمش! فلسفه نامنه مقام طوتمش! بعضاً کیزله‌نیر. بعضاً مختلف نامرله میدانه چیقار. بعضاً سیاسی بر مسلك تعقیب ایدر. بوتون جهانده بر حاکمیت مطلقه تأسیسنه ذاهب اولورلر.

اساس مقصد، تالموت تعالیماتی اوزره عمل ایده‌رك، بوتون کائنات و موجوداتی اولاد یعقوبك استراحتی اوغرنده فدا ایتمکدر. فقط مقصد اصلی غایت مکتوم طوتوله‌رق، وقت وقت ظاهری تمایللر کوسترلر. بعضاً صاعقه، بعضاً صوله کیدر کبی کوسترشلر ایله ینه انسانلری اغفال جهتنی اونوتمازلر. اساس مقصده وصول ایچون ایجاب حاله کوره دینلی‌ده اولورلر، دینسزده اولورلر، مختلف دینلری‌ده قبول ایدنلر. جمعه، جمعه ایرته‌سی، بازار هپسنی بایرام یاپارلر. مقصد اوغورنده هر قالبه کیررلر. بونلرك فلسفه‌سی، نظریاتی بویله اولدیغی کبی عملیاتی‌ده اویله‌در.

بو کون روسیه‌ده بولشه‌ویکلر بونلرك تطبیقات و عملیاتیله بالفعل مشغولدر. روسیه‌ده انقلابی متعاقب قوتلی ملتلر: فینلاندیا، استونیا، لهستان و سائره درحال قطعی صورتده روسلردن آیریله‌رق هر بری مستقل بر حکومت آلدیلر. او بیوك روسیه‌نك بو صورتله پارچه لانه‌جغنی آکلاشلنجه «لەنین» ضعیف ملتلره امتیاز و مختاریت ویره‌جکنی، روسیه‌یی آمریقا کبی بر مملکت یاپه‌جغنی اعلان ایتدی. اوفاق اوفاق فه‌ده‌راسیون اولمق اوزره: تاتارلره، باشقیردلره، قیرغیزلره، تورکستانه و سائره‌یه هپسنه غایت محدود بر پروغرام دائره‌سنده، کویا مختاریت ویریلدی. اداره جهتی کویا هر ملتك کندی اختیارینه براقیله‌جقدی. فی الحقیقه اویله اولدی. فقط هر ملتك کندی جنسندن نه قدر ایپسز صاپسز کیمسه‌لر وارسه بونلر واسطه‌سیله بوتون مملکتی تخریب ایتدی. ادیانه ایندیریله‌جك ضربه‌یی‌ده بو سرسریلر واسطه‌سیله ایندیردی. بونلر آراسنده، بعضاً رأس کاره کچر کچمز انتباهه کله‌رك ملتك منفعتنی دوشونه‌نلر بولندیسه، آنلری درحال «قونتر» (مرتجع) دیه‌رك اك شدتلی جزا ایله تجزیه ایتدیلر. بالآخره بر آز ناموس و حیثیتی اولانلر تماميله مأموریتدن چکیلدیلر. خالص قومونیست مسلکنی قبول ایدنلری رأس کاره کتیرمك، مقام ریاستده‌ده روس بولوندورمق شرطیله اداره‌یی طار و صیق بر قونترول ایچنه آلدیلر.

ذاتاً بتون روسیه‌ده مسلمانلر میاننده مملکتك اداره‌سنی، مسلمانلرك منفعتنی دوشونه‌بیله‌جك قدر اقتدار مالك آدملرده پك آز بولنیوردی. زمام اداره‌یی درعهده ایدنلر، هپ جاهل آدملر اولدیغندن، ملتك تعالی و ترقیسنی، مملکتك نه صورتله اعمار و احیا ایدیله‌بیله‌جکنی دوشونمکدن عاجز اولدقلرندن، مهام اموره صرف افکار ایده‌جکلری یرده، دیدی قودی ایله وقت کچیردیلر. دین علیهنده بولونمق ایچون هیئتلر تشکیل ایده‌رك نشریاته باشلادیلر. بر طرفدن غزته‌لر و خصوصی رساله‌لرله، تیاترو صحنه‌لرنده تحقیر و استهزالر ایله، نطقلر ایله اللرندن کلنی یاپدیلر. حتی خصوصی پروپاغاندا واپورلری، پروپاغاندا ترنلری ایجاد ایتدیلر: وولغا، قاما، آق ایدل، اورال ساحه‌سنده کوی کوی دولاشه‌رق، دین علیهنده صرف مساعی ایتدیلر. تورك املاسنی قالدیره‌رق بوتون نوزادلری اسکیدن موجود و اسلام میاننده معروف و مستعمل ادبیات دینیه و ملیه‌دن محروم ایتدیلر. یکی املا ایله اوقور یازار چوجقلر، کنجلر، اسکی دینی و ملی کتابلری اوقویه‌مز اولدیلر. یکیسی ایله‌ده دینی کتابلر طبع اولنمایه‌جق. دیمك اولیورکه، دین کندی کندینه اورتالقدن قالقه‌جق. بو کوندن اعتباراً چوجقلره بسمله تعلیمی ممنوع، دینی کلمه‌لر ممنوع. بو صورتله بوندن یکرمی سنه صوکره، بو کون موجود اختیارلر دار عقبایه سفر ایده‌جکلر، کنجلردن کیمسه‌نك دین ایله علاقه‌سی

قالمايه‌جق، ربع عصر ظرفنده روسيه‌ده دينك بوتون ايزلری سيلنمش اوله‌جق .

لكن او زمان تاتارلرك يالكز دينلری دكل ، دنيالری‌ده اولمايه‌جق . چونكه بولشه‌ويكلر شيمدی ويرمش اولدقلری امتياز ومختاريتی‌ده لغو ايده‌جكلر . ذاتاً روسيه جمهوريتی بر نامدر . اسكی « روسيه حكومتی » دينيله‌جك يرده « شورالر حكومتی » دينيله‌جك ، ادارهٔ مملكت جهتی ايسه چارلق زمانندن دها زياده مستبد ، دها ظالمانه بر حكومت ميدانه چيقاجق . او زمان يالكز اسلام دكل ، تاتار، باشقرد وسائره نامل‌ری بيله قالمايه‌جق . ذاتاً شيمديدن اوتختاريت اداره بر نامدر. ولايت مركزلرنده ، قضالرده ، عموميتله رأس كارده بريهودی بولنيور، اكثريسی‌ده صورةً تنصر ايتمش يهوديلردر. بالخاصه مملكتك جهت ماليه واقتصاديه‌سی وامور خارجيه‌سی تماميله يهوديلرك يد تصرفنده‌در .

روسلرك مشهور بر آدمی ، چارلق زماننده سياست داخليه‌سيله كسب اشتهار ايتمش باش وكيل (ستاليپين) هرزمان (دوما) ده تنصر ايتمش يهوديلره باقه‌رق دردی‌كه : «بن حضرت موسی دينده اولان يهوديلره حرمت ايدرم ، لكن دونمه يهوديلردن قورقارم » بو آدم بر حس قبل الوقوع ايله مملكتنه كله‌جك فلاكتی اوزمان كورمش ايدی . ستاليپين مملكتنی سوه‌ر، حقيقةً كوزی كسكين ، خالص برروس ايدی . اوده روسلق اوغرنده هرشيئنی فدا ايتمك ايستردی . يهوديلر بالآخره بو آدمك وجودينی‌ده علی ملأ الناس اورتادن قالديرديلر. ذاتاً بونلرك اسرار خفيه‌لرندن بری وبرنجيسی كنديلرنجه مضر اولديغی تحقق ايدن آدمك درحال وجودينی قالديرمقدر. بونلرك دسيسه‌لرندن امين اولمق هيچ بر وقت جائز دكلدر. درلودرلو ماسكه‌لر طاقارلر. محيطك استعداد وايجاباتنه كنديلرينی اويدورورلر . فقط قلبلری هرزمان الك قويو بر يهوديدر . چوق غافل آداملر اونلرك دسيسه‌لرينه قاپيليرلر . اونلرك ايچنده طاشيدقلری يهوديلك روحنی كوره‌مزلر . بونلر بوتون دنياده بولوندقلری محيطی ايچين ايچين بويله كميررلر. كنديلرندن باشقه بوتون ملتلره ، دينلره ازلی كين وانتقاملری واردر .

يهوديلر، آوروپاده بيوك آداملرك هر برينی، يادوغريدن دوغرو، ياباالواسطه كندی منفعت ومصلحتنده استخدام ايده كلمشلردر . بيوك آداملره قيزده ويررلر، لدالايجاب او قيز تنصرده ايدر ، باشقه دينه‌ده كيرر، هرشی اولور. روسيه‌نك الكمشهور ديپلوماتلرندن اولوب ژاپون ـ روس محاربه‌سی ختامنده صلح قونفره‌سنه مرخص اوله‌رق كونديريلن و(غراف) پايه‌سنی احرازايدن «ويته»نك مادامه‌سی يهودی قزی ايدی . روسيه‌ده اجدادی تنصر ايتمش يهوديلر پك چوقدر. اولاد واحفادی بطناً بعد بطن رسماً نصرانی اولور، لكن عملاً وفكراً يهودی اوغلی يهوديدر . حضرت موسی دينی ترك ايدرلرسه‌ده، يهوديلكی اصلا ترك ايتمزلر .

يهوديلر ، سيونيست اولسون ، قومونيست اولسون ، ماصون اولسون، هرنه شيطنت وملعنت دوشونورسه دوشونسونلر، بونلر حقنده قرآنك حكم قطعيسی بودر :

«واذ تأذن ربك ليبعثن عليهم الی يوم القيامة من يسومهم سؤ العذاب»، « وقطعناهم فی الارض امماً » ، « ضربت عليهم الذلة والمسكنة »

عبدالرشيد ابراهيم

وطن غزته‌سنی انصافه دعوت

وطن غزته‌سی تورك اسلام عائله حياتنه وتشكيلاتنه قارشی آچديغی مجادله‌سنده دوام ايدييور . بو هفته‌ده ينه هرقداش ومذهبداشلرندن اولان صبيحه ذكريا خانمك برمقاله‌سنی نشر ايتدی . اساساً عرقی بر ذكايه وارث اولان وغزته‌جيلكی آمريقاده تحصيل ايدن احمد امين بك بر مدت طوغرودن طوغری‌يه كنديسی احكام اسلاميه‌يه قارشی هجوم ايتديكی حالده شيمدی بو وظيفه‌يی هرقداش ومذهبداشی اولان بر قادين واسطه‌سيله ياپمقده‌در . صبيحه ذكريا خانم ديورك :

« اجتماعی سيسته‌ملريمزی ده‌كيشديروب عصری بر ملت اولمغه قرار ويرديكمز زمان قادينلريمزك سويه‌سنی كوز اوكنده طوتمغه واوكا قارشی‌ده وضعيت آلمغه مجبورز. اوجاقده طوپلانان خانملر حياتك مشكللری ، جمعيتك قيدلری وقانونلری آلتنده أزيلمش ، عصيان ايتمك ايسته‌ين ، فقط هدفنی بيلمه‌ين مشتكيلردن عبارتدی . كنديلرينی تضييق ايده‌ن جمعيت قوتی ، برفردده ، اركك‌ده تجسم ايتديره‌رك اوكا هجوم ايدييورلردی . بو طرز حركت واقفانه اولمامقله برابر صميمی ايدی . ذاتا فه‌مينيزم ، سوسياليزم اون طقوزنجی ويكرمنجی عصرك اجتماعی نظاملرينه قارشی دوغمش بر عصياندر . بوكون برعلم اولان فه‌مينيزمك، سوسياليزمك مصدری هپ بوصميمی وحسی عصيان اولمشدر . عالملر ، فردلری ايچنده برماكنه كبی صيقان اجتماعی عادتلری وقانونلری علمی اصوللرله تدقيق وبكی جمعيت سيسته‌ملرينی نظريه حالنه قويدقلری زمان بوعصيان حسی ساحه‌دن علمی ساحه‌يه كچمش اولدی . كيم بيلير ، بلكه اوكون تورك اوجاغنده دوغان عصيان، بزده‌ده بر تورك فه‌مينيزمنك باشلانغيجی اولور. بوكون كنجلره ، منور تورك قادينلرينه دوشه‌ن وظيفه ، بوحس عصيان ايله قانوندن امداد بكله‌ينلره رهبر اولمق ، اونلره فلاكتلرينك سببی اولان حقيقتلری آچيق‌ده اولسه آچيق كوسترمكدر .

فردلری بر جمعيت ايچريسنده بدبخت ايدن قانون دكل ، كوكلری تاعصرلرجه اوله دايانان عرف وعادت ، ذهنيت ، هركون ده‌كيشن شرائط حياتيه‌يه قارشی برمقدس كبی قفالريمزده صاقلاديغمز ثابت فكرلردر . بوكون تورك قادينلرينك بدبختيسنی موجب اولان ، قانونده تصريح ايديلن بر قاچ ماده دكل ، كندی كندينه قانون حالنه كلمش وعصرلرجه ياشامش عادتلردر . بونلری ده‌كيشديرمك يكی قانون ياپمقله دكل ، سويهٔ اجتماعيه‌يی يوكسلتمك ، شرائط اقتصاديه‌يی يوكسلتمك ، مملكتك خارجله تماسنی تزييد ، وخارجده بورويوب كيده‌ن اجتماعی انقلابلری تعقيب ايلمكله اولور، قادين اقتصاداً يوكسلدكجه قانوندن استفاده ايده‌مز. مملكتك سويهٔ اجتماعيه‌سی يوكسلدكجه، عادت وعقيده‌لرك يرينه اجتماعی وعلمی

تلقیلر قائم اولمدقجه قادین قانوندن استفاده ایده‌مز . یعنی بو سوزلرمله قانون دکیشمه‌سین دیمك ایسته‌میوردم . یالکز قادینلرك بو دکیشمه‌دن استفاده‌لرینی تأمین ایچون اقتضا ایدن نقطه‌لری کوسترمك ایسته‌یوردم . »

صبیحه خانم تورك اوجاغنده طوپلانان خانملری « عصیان ایتمك ایسته‌ین ، فقط هدفنی بیلمه‌ین مشتکیلر » دیه کوستریور . تورك خانملرینك نقطهٔ نظرینی تثبیت ایتمك اوزره تفریق اولونان هیئت میانه صبیحه خانم‌ده ، احمد امین بك‌ده داخل اولدیلر . تورك قادینلغنی سوق ایتمك ایسته‌دکاری « هدف » نه‌ایسه کوستره‌بیلیرلر . صوکره بو طرز حرکتك « واقفانه اولمادیغنی » ده سویلیورلر . تورك واسلام خانملری اونلر کبی آمریقاده آمریقا مکتبلرنده تحصیل کورمدیلر . بالطبع اونلر قدر وقوف صاحبی دکللردر .

بزاوراده اجتماع ایدن تورك خانملرینك تورك ـ اسلام عائله حیاتنه وتشکیلاتنه عصیان حسیله طوپلاندقلرینی بیلمیورز . صبیحه خانم « اون طقوزنجی و یکرمنجی عصرك اجتماعی نظاملرینه قارشی طوغان عصیانلر » دن بحث ایدییور . اوت ، آوروپاده وآمریقاده بلکه اویله‌در . لکن صبیحه خانم تورك عائله‌لرینی آمریقا عائله‌لرینه قیاس ایتمه‌ملیدر .

« فردلری بدبخت ایدن ، کوکلری تاعصرلرجه اوله دایانان عرف وعادت ، ذهنیت ، هركون دکیشن شرائط حیاتیه‌یه قارشی برر مقدس کبی قفالریمزده صاقلادیغمز ثابت فکرلر » دن‌ده قصد ایتدیکی معنایی آکلایورز . واقعا احکام منصوصهٔ اسلامیه بیك اوچیوز شو قدر سنه اول تأسس ایتمشدر . فقط او احکام تمامیله بشرك منفعت وسعادتنی تأمینه کافلدر . کرك قرآنك حکملرنده ، کرك سنت نبویه‌ده « فردلری بدبخت » ایده‌جك هیچ برنقطه یوقدر . صبیحه خانم بردونمه عائله‌سی ایچنده بویومیوب‌ده تورك عائله‌سی آراسنده یتیشمش اولسه‌یدی احکام اسلامیه‌نك ، تورکارك قفالرنده صاقلادقلری مقدس وثابت فکرلرك نه قدر سعادت بخش اولدیغنی کورور وحس ایده بیلیردی . لکن بونی کورمه‌دیکی وحس ایده‌مدیکی ایچون خصومت کوسترمك‌ده چوق انصافسزجه وصایغیسزجه برحرکتدر . تورك قادینلری بدبخت ایمش ! عجبا دونمه قادینلری کبی اولورسه مسعودمی اوله‌جقلردر ؟

تورکارك عصرلرجه یاشامش اولدقلری عادتلرینی تبدیل ایچون « خارجده یورویوب کیدن اجتماعی انقلابلری تعقیب » ایملری لازم کلدیکنی ایلری سورن صبیحه خانمك بو نصیحتی‌ده تورك خانملرینی سوق ایتمك ایسته‌دکاری « هدف » ی کوسترمکه کافیدر . لکن امین اولسونلرکه تورك خانملری خارجده‌کی اجتماعی انقلابلر آرقه‌سندن قوشمایه‌جقلر ، روسیه‌یی تارمار ایدن او سقیم « انقلاب اجتماعی » فکرلرندن دائما اوزاق قاله‌جقلردر .

« عادت وعقیده‌لرك یرینه اجتماعی وعلمی تلقیلر » اقامه ایتمك ایسته‌ین صبیحه خانم امین اولملیدرکه تورکلر مستحسن عادتلرینی ، محکم عقیده‌لرینی هیچ برزمان ترك ایتمیه‌جکلردر . تورك عائله‌سی عفت وفضیلتیله بین الاقوام شهرتشعاردر . اوکا بو پایهٔ رفیعی بخش ایدن ، بو کسك عقیده‌لری ومستحسن عادتلریدر . اونلری ترك ایتدیکی کون هویت مایه‌سنی ضایع ایدنلرك آواره وضعیتنه دوشه‌جکنی پك اعلا تقدیر ایتمکده‌در . « اجتماعی وعلمی تلقیلر » ك روسیه‌یی نه‌حاله کتیردیکنی کوردك . قارل مارقسك « نظریه حالنه قویدیغی جمعیت سیستملرینی » ده تورکلر ایسته‌مز .

صبیحه خانم ! سز تورکلرك عصرلرجه یاشامش اولدقلری عادتلری ، عقیده‌لری بکنمه‌یورسکز ، بونلری بدبختلك عدایدییورسکز . بو فکرلریکزی نره‌دن آلدیکز ؟ ابوینکز سزه بو فکرلری بشیکده‌می ویردی ؟ یوقسه آمریقا مکتبلرنده‌می تحصیل ایتدیکز ؟ . سزك عرقکز ومذهبکزده او قدر غریب عادتلر وعقیده‌لر اولدیغی حالده تورکلر سزی معاتب ومؤاخذه ایتمیور . عجبا تورکلرك بو عدم مؤاخذه‌لری سزك عادات وعقائدکزك محض سعادت اولدیغندن‌میدر ، یوقسه تورکلره مخصوص بر علو جناب اقتضاسی‌میدر ؟ تورکلر سزك ، آباء واجدادیکزك عصرلردن بری طاشیدیغکز عادات وعقائدی بیلمزدی‌ده شیمدی قره‌قاش زاده رشدی بکدن اوکرندی‌می صانیورسکز ؟ هپسنی بیلیوردی ، هم‌ده هنوز یازیلمایان دها بر چوق عادات قومیه وعقائد مذهبیه‌کزی‌ده بیلیور . لکن (لکم دینکم ولی دین) دستورینه تبعیتله سزی کندی حالکزه براقه‌رق سزه قارشی کوچوك بر تحقیرده ، انفعالکزی موجب اوله‌جق کوچوك بر تجاوزده بیله بولونمادی . شوحالده سزك تورکلرك عادات وعقیده‌لرینه قارشی بوکون اولو اورته استخفافلرده بولونمکز ، اونلری دکیشدیرمك ایچون جداله کیریشمه‌کز انصافسزلق ، حدناشناسلق اولمازمی ؟ تورکلرك‌ده سزك عادات وعقیده‌لریکزی قبول ایتملرینی‌می ایستیورسکز ؟ سزك عادتلریکزك ، عقیده‌لریکزك ترکیله تورك عادات وعقائدینی قبول ایتمکزی ایلری سورن تورکلر دکلدر ، ینه سزك عرقداشکز ومذهبداشکز اولان قره‌قاش زاده رشدی بکدر . بر دیه‌جککز وارسه اوکا قارشی سویلیکز . متمادیاً تورکلرك عادتلرینی ، عقیده‌لرینی استخفاف ایتمه‌یه حقکز یوقدر . سزك کبی تحصیل کورمش بر خانم ، کندی عادت وعقیده‌سندن باشقه شعائر وعقائده صاحب اولانلر حقنده مؤاخذه‌ده بولونمق حقنی حائز اولمادیغنی تقدیر ایتمسی لازم کلمزمی ؟ فرط مرحمتکزدن تورکلرك بو « بدبخت » حاللرینه آجیورسکزده اونلره دین حق تبشیر ایتمك‌می ایسته‌یورسکز ؟

وطن غزته‌سی غالبا تورکلری هدایته مظهر ایتمك ایچون مسبحانه ارشاداتندن ثواب بکله‌یور ... احمد امین بك ، صبیحه خانم ! تورکلر ضلالتده قالمش ، عائله حیات وتشکیلاتی بوزوق برملت دکلدر . سزك ارشاداتکزه اصلا احتیاجلری یوقدر . سز کندی عرقکزه ومذهبکزه عائد عادات وعقائدکزی اصلاحه همت ایدرسه‌کز دها چوق مثاب اولورسکز . حقوق عائله قرارنامه‌سنده اوچ دین اصحابنه عائد احکام

واردر سز بونلردن برینی انتخابده سربستسکز . هیچ برینی قبول ایتمک ایستەمزسەکز کندیکزه مخصوص‌ده بر باب آچیلمسنی تکلیف ایده‌بیلیرسکز . اسلامیتده حریت وجدان برعمدهٔ اساسیه‌در. یالکز سزدن شونی رجا ایدرزکه سزده تورکلرك عادات وعقائدینه حرمت ایدیکز ، تورکلرك عادات وعقائدینی استخفاف ایتمه‌یکز ودکیشدیرمه‌یه قالقیشمایکز .

***

تورك عادات وعقائدی حقنده بویله استخفافکارانه نشریاتده بولونان وطن غزته‌سی فرانسز آقتریسلری حقنده شو تقدیروتحسینلرده بولونیور :

مادموازل (ره‌یموند) ك توالتلری

« اولکی اقشام فرانسز تیاتروسنده باش آقتریس مادموازل (ژان ره‌یمون) پارسدن کتیردیکی آلتمش قدر مانطو ، شابقه ، صباح ، اوکله‌دن صوکره وآقشام توالتی کوسترلمشدر . مادموازل (ره‌یمون) آیاقلرینی موسیقیه اویدوره‌رق آهنکدار بر یورویشله صحنه‌یه چیقمش وتوالتلرینی بر بر کوسترمشدر. بونلر آراسنده جداً اینجه بر صنعت اثری عد ایدیله‌جك قدر کوزل البسه‌لر واردی . آرالرنده برچوق خانملرده بولونان قادین سیرجیلر توالتلری بیوك بر علاقه ایله سیر ایتمشلر وبوکسك سسله فکرلرینی سویله‌مشلردر . فرانسز اقتریسنك مختلف اویونلرده کیدیکی البسه‌لر بیوك بر ثروت تشکیل ایده‌جك قدر متنوع وقیمتلی‌در. »

بز تورکلرك عادات وعقیده‌لری، عائله‌حیات وتشکیلاتلری حقنده بویله تقدیرلر بکله‌میز. یالکز استخفاف وتجاوزاولونماسنی رجا ایدرز.

***

وطن غزته‌سی آمریقاده‌کی منع مسکراتدن بحث ایدرکن بزم منع مسکرات قانوننده قاریشدیریور . بوقانونك مملکتمزده جدیتله تلقی ایدیله‌دیکنی ، افکار عمومیه‌نك مظاهرتنه وهیچ اولمازسه تصویبنه مظهر اولمایان قانونلرك پایدار اوله‌مایه‌جغنی سویله‌یور . وقتیله منع مسکرات قانوننه طرفدار کبی کورونن وطن غزته‌سی شیمدی بو قانون علیهنده بر پروپاغانده‌ده بولونیور. ایسته‌دیکی فکرده بولونه‌بیلیر . یالکز بحث ایتدیکی « افکار عمومیه » یی اکلایه‌مادق . اکر تورك افکار عمومیه‌سی ایسه آناطولینك همان هیچ بر قصبه‌سی قالمادی که اوراده بولونان خلق منع مسکرات قانونی علناً تصویب ایتمش اولماسون . حتی بو قانونك قالدیریله‌جغی شایعه‌لری اوزرینه هر طرفده‌کی منتخب نائبلر ، اهالیٔ اسلامیه بیوك ملت مجلسنه تلغرافلرله مراجعت ایتدیلر . قانونك ابقاسنی طلب ایتدیلر . منع مسکرات قانونی قدر افکار عمومیه‌نك مظاهرت وتصویبنه مظهر اولمق شرفنی احراز ایدن هانکی قانوندر؟ عجبا « افکار عمومیه » میانده میخانه‌جی رومیلرده داخل میدر؟ بوقانونی بوتون ملت جان وکوکلدن قبول ایتمش، بوصورتله – مظهر عثمان بکك دیدیکی وجهله – منع مسکرات قانونی « مقدس بر قانون » اولمشدر . بوقدر واضح مسئله‌لرده افکار عمومیه‌یی خلاف حقیقت بر شکلده کوسترمك افکار عمومیه‌یی هیچه صایمقدن باشقه بر شی دکلدر. مع‌مافیه منع مسکرات قانوننه طرفدار اولانلر افکار عمومیه‌یه مراجعته هرزمان حاضردرلر . عجبا علیهنده بولونانلر بویله بر امتحانه کله‌بیلیرلرمی ؟..

دونمه‌لره دائر

وقت غزته‌سنك آنقره مخابری احسان عارف بك یازیور :

یاهودی دعاسی :

رشدی بکك کوزلرینك بیرانمش ایکی پرده‌کبی بوروشوق قاپاقلری اینمدی. طمطراقلی ، قاریشیق بر یهودی دعاسی اوقومغه باشلادی . باشی بوزوق بر ساعت رقاصی کبی کیله‌ن بر سرعتله یاواش یاواش صاللانیوردی . ایچمده بردن اوشوتیجی بر اورپرمه دویدم . دعا ، محرمیتك ، انکین واوزاق بر افسانه عالمنك خشونت وطلسمیله دولو ایدی . بردن کندمی ، لوش وصوغوق بر آلتی معبدلردن برینك رطوبتلی وخراب دیوارلری دیبنده اوزون، چاتاللی وصارارمش صقاللریله ماوی وچالاك کوزلری بر باشقا فسون وروحانیتك وجدیله کوچولمش خرمانیلری کنیش خاخاملر اوکنده ظن ایتدم .

بو خیالمك ، لوحه‌سنی رشدی بکك بوروزلی قهقهه‌سی بیتدی .

— بونه ؟ دیدم .

— بوکا، دیدی،تیفیللا دعاسی‌دیرلر. دونمه‌لر فلاکت‌واضطراب زمانلرنده بو دعایی اوقورلر . الله عثمان آغا امدادلرینه یتشیر .

دونمه‌لر قیامتده‌ده آیری !

بن سویله‌میه اونوتمشدم . دونمه‌لر، روصولر، فلوریتیلر، تیرونلر وقوهنلر نامله‌ریله بر طاقیم صویلره تقسیم ایدلمشلردر . بونلرك ایچینده اك مقدس صوی روصولر وقوهنلردر . بو صویلرك متحد اعتقادلری واردر . قیامت قوبونجه دنیاده‌کی بوتون انسانلر ایچنده یالکز دونمه‌لر قبرلرندن چیقابیله‌جکلر، دیکرلری مزارلرنده قالاجقلردر . قبرلرندن دیریله‌رك قالقاجق اولان بو دونمه‌لر صوی صوی طوپلاناجقلر، قوهنلر یشیل بایراق ، دیکرلری‌ده قیرمزی بیاض رنکلرنك بایراقلر آلارق آلای آلای جنته کیره‌جکلردر .

صوفرا باشنده‌کی آیینلر :

الله عثمان آغانك واون اوچ اصحابنك یوم مخصوصی واردر. بو خصوصی بر بایرام ماهیتنده اولوب آدینه (آیك یکرمی یدیسی ضیافتی) دینیر . بو ضیافت بایراملرك اك مطنطنی‌در . اك مشهور آشچیلر ، اك فضله بورك وطاتلیلر یاپارلر، او کیجه چیچکلرله مزین بیوك ومصنع صوفرا باشنده بورکلر طاتلیلر یه‌نیر ، عثمان آغانك، اون اوچ اصحابنك روحنه دعا ایدیلیر . فقط بونلردن اك ایسی ومبارکی دونمه‌لر عندنده آکلاتدیغم قوزی ضیافتی‌درکه بوده آیك یکرمی ایکیسنده یاپیلیر.

دونمه‌لرك بو آیینلرینك اکثریسی هپ صوفرا باشنده اولور. بعض کیجه‌لر، طوپلانیلان خصوصی اوطه‌ده اورتایه بیوك سینی تپسیلر ایچنده میوه‌لر قونور. بوتون دونمه‌لر ال‌اله ویره‌رك بو میوه تپسیسینك اطرافنده دعالر ایده‌رك دونه‌رلر . آییندن صوکرا بوتون دونمه‌لر دیزیلیر ، هپسی افراد عائله‌سنك مقدارینه کوره اوکنه مندیللر سه‌ره‌رلر ودعادن صوکرا قدسیله‌شن بو میوه‌لری مندیللره دولدیرارق سوقاقلرده کیزلنه کیزلنه بو مندیللرله میوه‌لری اولرینه طاشیرلر.

کناه چیقارتمق‌ده وار :

دونمه‌لرك برده آغاج بایراملری واردر . بو بایرامده آغاجلرك اطرافنده آیین اجرا ایده‌رك آغاجلرك کوکلرینه صو ویریرلر .

سنه‌ده معین برکون بوتون دونمه‌لر داها شفق سوکه‌دن چولوق‌چوجوق، هپ برابر، أولرندن چیقارلر، خصوصی عبادتخانه‌لره کیده‌رلر واوراده‌خاخاملره برر برر صدقه ویررلر.

بوصدقه‌لرفقرانك احتیاجاتنه حصرایدیلیر. سنه‌ده ینه معین برکونده‌کناه چیقارمق زمانی واردر. بوکون، بوتون‌دونمه‌لر آیاقلرینه صاری مستلر واوزرلرینه جبه‌لر کییه‌رك عثمان آغانك روحی‌اوکنده اکیلیر وکناهلرینك‌عفوینی‌نیازایده‌رلر.

***

استانبوله کلن قره‌قاش زاده رشدی بك وقت غزته‌سی محررینه بروجه‌آتی بیاناتده بولونمشدر:

«استانبوله عودتمك باشلیجه سببی: بوکونه‌قادار وقوع بولان نشریاتك دونمه‌لر نزدنده نه کبی تأثیرات ایقاع ایتدیکنی بالذات تدقیق ایتمك وآنقره‌ده اولدیغی کبی استانبول محیطنده ده ممکن مرتبه داهازیاده تنویره خادم اولمقدر... بعض متعصب دونمه‌لرك‌ده علیهمده اولدقلرینی، بونلرك سوکوب صایدقلرینی ایشیتدم... حتی‌کندی خاخاملرندن برینك اوغلی‌اولان برکنج دونمه‌نك‌بعض محافلده علی‌ملاءالناس: «رشدی بك بردفعه آنقره‌دن کله‌بجکمی؟ اونی بکله‌ین برتشکیلات وار، کندیسنك حقندن کله‌جکدر.» سوزلرینی صرف ایتدیکنی اوکرندم، آنقره‌ده ایکن آلدیغم برتهدید مکتوبنك صاحبی‌ده حالا بو قبیلدن اولارق آتوب طوتویورمش.

استانبوله عودتمده حاصل‌ایتدیکم ایلك نتیجه، نشریاتمك دونمه‌لر آراسنده مختلف جریانلره سبب اولدیغی مرکزنده‌در. مع‌مافیه بن بومسأله قبه‌ده‌خوش برصدایه انقلاب ایدنجه‌یه قادار فکرمده ثابت قدمم وجزئی بر زمان ظرفنده علیهمده بولونان دونمه‌لرك‌ده ایجه دوشونه‌رك مسأله‌یی منطقله، عقلله مطالعه ایده‌رك فکریمی تنسیب ایده‌جکلرینی وتورکلك جامعه‌سنه التحاق ایده‌رك بوکونکی فنا وضعیتلرندن خلاص اولاجقلرینی قطعیاً امید ایتمکده‌یم.

استانبول غزته‌لرندن برینك (وطنك) بر تفرقه‌سنده دونمه‌لرك رشدی قارا قاش بکك منسوب اولدیغی زمره‌سنده بو تشکیلات موجودسه‌ده قاپانجی وحمدی بکلر قبیله‌لرینه عائد تشکیلات منقرضدر، دینیلیور.

بوغزته‌نك مذکور تفرقه‌سی براعتراف وبر انکاری محتوی دیمکدر. بنم منسوب اولدیغم زمره‌ده‌کی تشکیلاتك موجودیتی اعتراف ایدیلیور. فقط‌حمدی بك وقاپانجیلر قبیله‌لرینه عائد تشکیلات منقرض دیمك، بونلر تورکلك جامعه‌سنه التحاق ایتمشلرمی دیمکدر؟ بنم بیلدیکم حالا قاپانجی وحمدی بکلر قبیله‌لرینه منسوب دونمه‌لرده عینی دیکر قبیله کبی خصوصی اعتیاد وحیاتلرینی محافظه ایتمکده‌درلر. ایچلرندن بری وفات‌ایدنجه، ینه اسکدارده‌کی دونمه‌لرقبرستاننه دفن ایتدیرییورلر، سائر دونمه اعتیادلرینی‌ده محافظه ایتمکده‌درلر. بوتفرقه‌ده کرك قاپانجیلر وحمدی بك قبیله‌لرنده وکرك بنم منسوب اولدیغم زمره‌ده آنجاق یتمشلك، سکسانلکلرده بو اعتقادات باطله‌نك موجود اولدیغی ذکر ایدیلیور، حال‌بوکه حقیقت بومرکزده ده‌کیلدر. ایچلرنده حتی یکرمی، یکرمی بش، اوتوز یاشلرنده‌کی دلیقانلیلرنده‌بیله بوخرافات موجوددر. بونك‌اثباتی‌ده‌کوچ‌ده‌کیلدر.»

کیجه حیاتی!

آقشام غزته‌سی صاحبلرندن علی ناجی بك یازییور:

نیچون برکیجه حیاتمز یوقدر؟

«اسکی صالاش تیاترولرده قادینلرله ارککلری تفریق ایدن تحته قفسلر قالقالی ییللردر، واپورلرده قادینلرله ارککلرك برآراده اوطورماسنه آرتق‌هیچ بر مانع یوقدر. زوجه‌کز، همشیره‌کز ویاهرهانکی برقادین محبه‌کزله تراموایه بینمك ایسته‌دیککز زمان اواوکده وسز اونی سزدن آییران توزلی، پیس، رنکی اوچمش پرده‌نك کریسنده اوطورمق مجبوریتنده دکلسکز، اداره ماکنه‌سی، اعتراف ایتملی‌یز، مملکتده یاشایانلره مدنی برانسان یاشایشی‌تأمین ایتمك ایچون، جهله، تعصبه ومرتجع صوفته ذهنیتنه حرب آچمش، بوتون حائللری، یامان برحمله ایله، برر برر اورته‌دن قالدیروب آتیور. فقط نیچون، بوتون مساعده‌کارلقلره رغماً، هرکس، کوندوزکی مساعی ساعتلری خارجنده، برکیجه حیاتی، تمیز، نزیه برانسان یاشایشی تأمین ایده‌مییور؟

مقصد قادینله ارکك آراسنده‌کی بوتون پرده‌لرك قالقماسی اولدیغنه نظراً هیچ شبهه یوقکه واپورلرله تراموایلرده‌کی ممنوعیتك رفعی کافی دکلدر. شهر خلقنك بر شهرلی کبی یاشاماسی ایچون، اداره ایدنلر، اولا شهرك یاپیلشنده برجمعیت قورمغه مانع اولان اسبابی ازاله ایتملیدرلر.»

«آقشام، ۲۵ کانون‌ثانی ۳٤٠ علی ناجی»

لوزاندن عودت ایتدکدن صوکره علی ناجی بك ماشاءالله نه‌قدر شدیدالبیان اولمش! تعصبلردن، مرتجع صوفته ذهنیتلرندن نه یامان برلسانله بحث ایدییور! دیمك بکلرك کوندوزحیاتلرینه، کیجه‌حیاتلرینه مانع اولان هپ‌صوفته‌لر ایمش! باق بومرتجعلرنه‌لره انکل اولیورمش! شیمدی هیچ بر مانع قالمادیغی حالده اداره ماکنه‌سی نیچون بر کیجه حیاتی تأمین ایده‌مییورمش؟..

کیجه حیاتی تأمین ایده‌مییور، دییه اداره ماکنه‌سنی مؤاخذه ایتمه‌سینی ایشیدییورز. ایراثلی علی ناجی بکك مملکتنده‌کی اداره ماکنه‌سی عجبا کوندوز حیاتی تأمین ایتدیمی‌که بوراده کیجه حیاتنك تأمین ایدیله‌مدیکندن شکایت ایدییور؟

مع‌مافیه بزه بونلرك برتعلقی یوق! هرکس ایسته‌دیکنی سویلر، بکندیکنی ایستر. یالکز طوروب طورورکن صوفته‌لری سوزه قاریشدیره‌قده‌کی حکمتی آکلایه‌مایورز. غالباشیمدی‌ده مودا بواولدی. رجا ایدرز، بو قدرده زبونکشلك ایتمه‌یلم. بزه کیجه حیاتی تأمین ایدیلمدی دییه «مرتجع صوفته‌لر». بوقدر یوکله‌نه‌یلم. بك أفندیلر! نه کوندوزکزه، نه‌ده کیجه‌کزه هیچ کیمسه‌نك قاریشدیغی یوق. باری سزده لطفاً باشقه‌لرینی قاریشدیرمایکز.

***

علی ناجی بك‌صوفته‌لر حقنده بوقدرشدید لسان استعمال ایدرکن فرانسز آقتریسی (مادمازل) ژان ره‌یمون حقنده باقکز نه صمیمی التفاتلرده بولونیور:

فرانسز تیاترو‌سنده برکیجه

مادمازل «ژان ره‌یمون» کچن کیجه مشهور تووالتلرینی کوستردی... صالون بالنسبه تنها... فقط لوجه‌لرك اکثریسنده، شیشلی‌نك معروف کبارلری، شیق خانملری، اللرنده‌صدف دوربینلر، کوزلرینی برآز صوکره شانزه‌لیزه‌ده‌کی شارلوت مغازه‌سنك بر مودا صالونی حالنه کله‌جك اولان صحنه‌یه دیکمشلر...

تووالتلرك هربری، آیری آیری، کنج برقادینك برایلك بهار صباحی قیرلرده، یازین ته‌نیس «قورت» نده صوك بهار آقشامی‌اورمانده کزرکن، قیشین تپه‌لرینه زنکین اوتلر قورولمش یوکسك قارلی داغلرده و آوده،

صباحلین یاتاغندن چیقنجه، اوكلهدن صوڭره چایده، كیجه دانسده، تیاتروده، بالوده، اپی دیكیلمش بر قوماش ایچنده، كوزل قوپلی بر ئهرمینه صارلدیغی زمان نصل تصوره صیغماز بر لطافتله كوزللشدیكنی كوسترمكده ایدیلر.

انسان خیالنك بر قادینه ویره‌بیله‌جیی اك كوزل رسملری وشكللری جانلاندیران بوقیافتلر، پارسلی قادینی، - چوق كوزل اولمادیغی حالده تصوره صیغماز بر لطافتله كوزللشدیرمكده ایدیلر. هر استحالهده، صانكه باشقه بر قادین صحنه‌یه كلدی، البته، قادینی او قدر ده‌كیشدیرمكده ایدی، كوزلدن، خطدن، رنكدن ذوق آلان بر كوز ایچون بوندن داها نفیس بر تماشا تصور ایدیله‌بیلیرمی؟

« آقشام ۲۷ كانون ثانی ۳٤۰ علی ناجی »

پردهلر و فسلی پالیقاریالر

ایلری غزته‌سی یازییور:

پولیس مدیریتی ترامواي وبعض واپورلردن پردهلری چیقاردی. پك اعلا. فقط بو اجراآت كافی دكلدر. اوروپاده بیله قادینلر ایچون ترهنلرده، واپورلرده (دام سول) دیدكلری آیری محللر واردر. بر اوروپالی قادین آرزو ایتمز ایسه اركككلرك یاننده اوطورمغه مجبور ایدیلمز. بزده ایسه پرده قالقدی دیه اوروپاده اولدیغی قدرده قادینلرك خصوصیت احوالنه رعایت ایدیله‌یور. یعنی ویریلن امرلر ناتمامدر.

اوت سربستی ویریلسون. هركس آرزو ایتدیكی كبی حركت ایتسون. فقط آرزو ایتمه‌ین قادینلرده هركسله برابر قالمغه مجبور ایدیلمه‌سینلر.

بوندن ماعدا كچن كون بوغازایچنك صوك پوسته‌سنده شاهدی اولدیغمز بر وقعه‌دن‌ده بحث ایتمك لازمدر. واپورده معهود پردهلر قالدیریلمش، فقط او پردهلرك یرینه اوچ عدد لوحه آصیلارق (خانملره مخصوصدر) دیه اعلان ایدیلمش. بو لوحه‌لر واقعا پك موافق. فقط بونلره خلق ناصل رعایت ایتدیرملی؟ ایشته بوراسنی نه پولیس، نه‌ده شركت دوشونمش! (خانملره مخصوصدر) دینیلن یرلره اركككلر اوطورور ایسه نه اولاجق؟ او متجاوزلری كیم یرلرندن قالدیره‌جق؟ پولیس مدیریتك ویرمش اولدیغی امرك ایفا ایدیلوب ایدیلمه‌دیكنی قونترول ایتمه‌یورلر.

كچن آقشام خانملره تخصیص ایدیلن یرلره بیله‌رك عن قصد بر طاقم فسلی پالیقاریالر اوطورمشدی. خانملر كلدی. یر بولامانجه آیاقده قالدیلر. او فسلی پالیقاریالر آیاقده‌كی خانملره یر ویرمك نزاكتنده طبیعی بولونمادیلر. اركككلر طرفنده اوطوران بر قاچ تورك مداخله‌سی اولماسه ایدی صوكنه قدر او فسلی رومارك خانملرك یرلرنده اوطوراجق وخانملرده آیاقده قالاجقدی.

بویله وقعه‌لر ومحنه‌لر هركون اولویور. نه پولیس، نه‌ده شركت مأمورلری وظیفه‌لرینی ایفا ایدییور. هله او فسلی روملره دیه‌جك یوق. صانكه بز پردهلری بونلر ایچون قالدیردق. پرده یوق دیه باشلرینه بر فس قویان روملر دوغریجه خانملرمزك یاننه كیدیورلر. اونلری راحتسز ایدیورلر.

غالبا بو روم پالیقاریالری (لینچ) قانونی بیلمه‌یورلر. ویاخود تورك اهالینك نزاكت وصبرینه فضله اعتماد ایدییورلر. بز بو ستونلرده كرك پولیس مدیریتنه، كرك شركته، كرك روم مطبوعاتنه وكرك پطریقخانه‌یه خطاباً دییورزكه: اكر روم پالیقاریالری باشلرینه بر فس قویمقله خانملرك یاننه صوقولمق ایسته‌یورلر ایسه آلدانیورلر. چونكه تورك ملتی بو رذالته داها فضله راضی اولاماز. بز پردهلری روملرك استفاده‌سی ایچون چیقارمادق.

روم مطبوعاتی وروم پطریقخانه‌سی فسلی روم پالیقاریالرینه اخطاراتده بولونسونلر. پولیسمز ایله شركت خیریه‌ده خانملرمزه ایجاب ایدن حرمت ورعایتی تأمین ایتدیرسون. چونكه بو وظیفه تورك اهالیه قالیر ایسه پك چاق لینچ قانونی باشلار وقان كوكده‌یی كوتورور.

تكرار ایدهلم، بز پردهلری فسلی روم پالیقاریالری خانملرك یاننده اوطورمسی ایچون قالدیرمادق.

ازمیر والیسنك بر تبلیغی

ازمیر ولایتی امورینی تدویره مأمور ایدیلن آنقره والیسی مراد بك، ازمیر پولیس مدیریتنه تبلیغاتده بولونارق ازمیرده‌ده تورك خانملرینك اركككلریله برلكده سینه‌ما و تیاترولره كیره‌بیله‌جكلرینی وبر پرده اوطورابیله‌جكلرینی وسینه‌مالرك هفته‌ده بر كونده یالكز خانملره تخصیصنی بیلدیرمشدر. كیفیت، ازمیرده‌كی تیاترو وسینه‌مالره‌ده تبلیغ ایدلمشدر.

بو خبری ویره‌ن (صدای حق) غزته‌سی، ازمیر ترامواپلرنده قادینلرله اركككلرك موقعلرینی آیران پرده‌لرك‌ده رفع ایدیله‌رك خانملرك سیاحتلرینك باشقا بر شكلده تأمین ایدیله‌جكنی یازمقده‌در. «وقت»

یكی اثرلر

بو هفته دینی ایكی مهم اثر انتشار ایتدی. بریسی فاتح درسعاملرندن وملغی مجلس تدقیقات شرعیه اعضاسندن دارالشفقة الاسلامیه علم كلام وسیر انبیاء معلمی ارضروملی عمر نصوحی افندینك (موضح علم كلام درسلری). دیكری‌ده شرعیه‌وكالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقسه كیلی احمد حمدی افندینك (اوچنجی دینی درسلر) یدر. هر ایكی مؤلف‌ده علم وفضیله، اقتدار ومزیتیله متمایز، عصرك احوال وایجاباتنه واقف علمامزدندر. مملكتمزده تدریسات دینیه‌ده ایلك دفعه اوله‌رق بر تجدد حصوله كتیرن آقسه كیلی احمد حمدی افندینك (دینی درسلری) ی بو كون بالعموم مكاتب ومدارسده تدریس اولونمقده‌در. (موضح علم كلام درسلری) ده لیسه پروغراملرینه موافق اولمق اوزره بو واديده یازیلمش بر اثر كزیندر. بونك‌ده بالعموم مكتبلر ومدرسه‌لره قبول اولونه‌جغی شبهه‌سزدر.

صوك زمانلره قدر مكتبلرده علوم دینیه درسلرینك احتیاجی تطمین ایده‌جك شكلده ترتیب وتحریر ایدیلمه‌مش اولدیغی غیر قابل انكاردر. علوم دینیه نامنه بر طاقیم مسائل تدریس اولونیور. فقط دین محبتی قلبلرده اساسلی صورتده یرلشدیره‌جك مباحث اهمال ایدیلیور؛ هله اسلامك اخلاقیات واجتماعیاتی، اساسات اسلامیه‌نك حكم شرعیه‌سی حقنده همان هیچ معلومات ویریلمه‌یوردی. بو جهتلری نظر دقته آلان احمد حمدی افندی تدریسات دینیه‌ده یكی بر طرز، یكی بر شكل اورته‌یه قویدی. بر قاچ سنه‌لك تجربه (دینی درسلر)ك طلبه‌نك حیات دینیه‌سنی تقویه واعلا خصوصنده پك زیاده ایشه یارادیغی آكلاشیلدی. بونك اوزرینه (دینی درسلر) بوتون مكتبلره، مدرسه‌لره قبول ایدیلدی. معارف وكالتی پروغراملرنده بوكا كوره تعدیلات یاپدی. بو صورتله علوم دینیه تدریساتنده منافع اسلامیه نامنه خیرلی بر تجدد حصوله كلدی.

(دینی درسلر) ك كرك معارف، كرك شرعیه وكالتلرنجه بو تقدیراته

مظهر اولمسی انقره‌ده‌کی ایران وافغانستان سفیرلرینك‌ده نظر دقتلرینی جلب ایتدی. ایران وافغان مکتبلرنده‌ده تدریس اولونمق اوزره لسان فارسی‌یه ترجمه ایتدیرمه‌یه باشلادیلر .

ایشته شیمدی ایکنجی طبعلری ساحهٔ انتشاره وضع ایدیلن (دینی درسلر) علم وعرفان ساحه‌سنده بوقدر عظیم تأثیرلر حصوله کتیردی . بوکون فاضل محترم عمر نصوحی افندی طرفندن نشر ایدیلن (موضح علم کلام درسلری) ده بو وادیده یازیلمش اك كوزل بر عقائد اسلامیه کتابیدر . بو کتاب ، عقائد صحیحهٔ اسلامیه‌یی حاویدر . علی الاطلاق ادیانه وبالخاصه دین مبین اسلامك ماهیت علویه‌سنه دائر برخیلی مهم مباحثی احتوا ایدر. عقائد اسلامیه خصوصنده برچوق تدقیقات کلامیه‌یی حاوی ومسائل کلامیه ایله علاقه‌دار بولونان برقسم نظریات وتتبعات فلسفیه‌یی محتویدر . زمانمزده موضوع مناقشه اولان اجتماعی ، تاریخی برطاقم مسائل مهمه حقنده برخیلی معلومات ومطالعاتی جامع بولونمقده‌در . افراد امتك معنویاتی اعلایه ، تحری حقیقتده بولونان کنج فکرلری تنویره ، جمعیت بشریه‌نك احتیاجات روحیه‌سنی تطمینه خدمت ایده‌جك یکی برطرزده یازیلمش وبوخصوصاتده اسلاف ومعاصریندن برچوق ذواتك آثار علمیه‌سندن استفاده اولونمشدر .

کرك (دینی درسلر) ك ، کرك (موضح علم کلام درسلری) نك محتویاتنی آیریجه قاباغه درج ایدییورز. بو کتابلری اوقومق وهرکسه اوقوتمق بوتون مسلمانلرك وظیفه‌سیدر. بالخاصه مفتی افندیلر اکر مسلمانلغه خدمت ایتمك ایسترلرسه ـ که ایسته‌دکلرنده شبهه‌مز یوقدر ـ بولوندقلری محیطده بو کتابلرك نشر وتعمیمنه اللرندن کلن همتی دریغ ایتمه‌ملری اقتضا ایدر.

مدرسه‌لرده فعالیت

بو هفته آناطولینك مختلف ولایتلرندن کلن غزته‌لرده دار الخلافه مدرسه‌لرینك فعالیت وترقیاتندن بحث اولونمقده‌در . برچوق یرلرده شرائط صحیه‌یی حائز ، یوزلرجه طلبه‌یی استیعابه کافی برقاچ قاتلی منتظم ، بویوك مدرسه‌لر انشا ایدیلیور. طلبه برلکلری تشکل ایدییور . ارکان ولایت واشراف اهالینك حضوریله عقد اولونان اجتماعلرده طلبه طرفندن ایراد اولونان علمی ودینی نطقلر حاضرونك فوق العاده تقدیراتنی جلب ایدییور . یکی یکی مدرسه‌لر انشاسی ایچون حمیتلی ودیندار آناطولی اهالیسی بویوك فداکارلقلر وهمتلر کوستریور . مدرسه‌لره قارشی بویوك ملت مجلسی طرفندن اظهار اولونان توجهات خلق اوزرنده پك زیاده حسن تأثیرلر حصوله کتیردیکی کورولیور .

کرك مدرسه‌لرك کوستردیکی بوفعالیت، کرك بویوك ملت مجلسنك مدرسه‌لره قارشی ابراز ایتدیکی بوحمایه بوتون مسلمانلری ممنون ایده‌جکنه شبهه یوقدر . اخیراً مجلس، مدارس علمیه طلبه‌سنك‌ده مکاتب ودار الخلافه طلبه‌لری کبی وظیفهٔ عسکریه‌لرینی تأجیل ایتمش ، خدمت مقصوده‌یه تابع طوتمشدر . بوده آیریجه موجب شکراندر. شیمدی طلبهٔ علوم ایچون مساعیلرینی تزیید ایدرك دین وملته خدمت ایده‌جك اهلیت واقتداری احراز ایتمه‌یه بذل همت صورتیله ادای شکران ایلمك اك متحتم بر وظیفه‌در .

حسینك بیاننامه‌سی

صوك کونلرده (مکه) دن (عمان) ه کیده‌رك هانکی مقاصدك پشنده قوشدیغی هنوز لایقیله آکلاشیله‌مایان (حسین) سیاحت أخیره‌سندن مقدم بر بیاننامه ، دها طوغروسی وحدت اسلامیه‌یه قارشی خیانت و جنایتلرینی تشهیر ایدن بر وثیقه‌یی کندی الیله نشر ایتمشدر . حسین بو بیاننامه ایله انکلیز ملتنك حسیاتنه مراجعت ایدییور . انکلیز دیپلوماتلرینك نهایت حرب وبحران زماننده هر خائن وطندن برقاچ فروش وبرطاقم پارلاق وعدلر مقابلنده تأمین اولونان استفاده‌لری خاندان نبوته معناً هیچ بر نسبتی ، هیچ بر رابطه‌سی اولمایان (حسین) دن تأمین ایتمشلر وهیچ بر وقت کندیسنی منافق ، دساس بر خائن وطن ، بر خائن اسلام پایه‌سندن دها یوکسك بر پایه‌یه یوکلتمه‌مشلردر . انکلتره دیپلوماتلری (حسین) ه دائما بو طرزده معامله ایده کلمشلر ، آره صیره کندیسنی بر مقدار پاره ایله تطمین ایتمشلر ، فقط عرب استقلالندن ، عرب وحدتندن بحث ایتدکجه عوام قاره‌لرنده ، یاخود لوردلر قاره‌سنده کندیسنی تذلیل ایتمکدن ، آلدیغی پاره‌لرك مقدارینی اعلان ایلمکدن ، وبوصورتله نظرلرنده پاره مقابلنده ایش کورن ، وجدانی ، شرفی ، بوتون مقدساتنی صاتمش بر خائن وطندن باشقه برشی اولمدیغنی تشهیر ایلمکدن چکینمه‌مشلر ، کندیسنك اولجه عثمانلی دولتی طرفندن تعیین اولونان بر مأمور ، بر « پاشا » ایکن سایه‌لرنده « قرال » اولدیغنی واوغللرینك‌ده برر مأموریته یعنی برر قراللغه تعیین اولوندقلرینی یوزینه چارپمقدن صاقینمامشلردر . فقط حیادن ، شرفدن ذره قدر نصیبی اولمایان (حسین) بوتون بو تذلیللری سینه‌یه چکمش ، کندی نامی و کندی اعمالی موضوع بحث دکلمش وبوتون بوحقارتلر یوزینه صاوورولمایورمش کبی حرکته مجبور اولدی . چونکه باشقه‌درلو حرکت ایتسه ، وکندیسنه اولجه ابذال اولونان . طاقم پارلاق وعدلرك اونودولدیغنی ضلالته ، فلاکته ، اسارته سوق ایتدیکی خلقه بیلدیرسه باشنه انتقام صاعقه‌لرینك اصابت ایده‌جکنی بیلیور وبناءً علیه خلقی آلداتمقده دوام ایتمه‌یی کندی منفعت نامنه اك موافق خط حرکت اولارق تعقیب ایدییور .

مع مافیه (حسین) طرفندن نشر اولونان صوك بیاننامه مومی الیهك اضلال سیاستنده‌ده آرتیق دوام ایده‌میه‌جکنی کوستریور . باقیکز (حسین) نه دییور :

«.. بوکون عربلرك وحدتی بوس بوتون مختل اولمش، عادتا داغیلمشدر. عرب مملکتلری هپسی بربرندن آیریلمشدر . بوندن طولایی عربلرك قسم اعظمی بنی مملکتلرینی بریتانیا ایله اونك متفقلرینه صاتمش اولمقله اتهام ایدییور . بو تهمت ایسه منسوب اولدیغم خاندانك شان وشرفنه نقیصه ایراث ایده‌جك

واونك تمیز تاریخی کیرله‌نه‌جکدر . بویله آغیر وشنیع تهمتلره هرکونا شبهه‌لردن عاری اولان کیمسه‌لر صبروتحمل ایده‌مزلر . »

بوندهش براعترافدر ! تورکیانك اداره‌سی آلتنده ایکن متحد برکتله ، تورکلره هردرلو حقوق ووظائفده متساوی برکل تشکیل ایدن عربلرك وحدتی داغیدان ، مملکتلرینی دشمن استیلاسنه معروض براقان حسین ارتکاب ایتدیکی شنیع ، فجیع جرمی صراحتله اعتراف ایدییور و کندیسیله برلکده بوجرمی ارتکابه تشویق ایتدیکی خلقك ، کندی ماهیتی آکلایه‌رق عربلری ، عربلرك استقلال ووحدتی ، عربلرك حریتی ، آتیسنی دشمن ایاقلرینه چیکنه‌تدیکنی ، وبونلرك هیسنی یالکز کندی حرصلرینی ، یالکز کندی دنائتی تطمین ایتمك اوغورنده ارتکاب ایتدیکنی یوزینه وورمقده اولدیغنی سویله‌یور . فی الحقیقه بوکون (حسین) ی اتهام ایدن ، تلعین ایدن یالکز بزدکلز ، یالکز مصر ، هندستان وسائر اقطار اسلامیه مسلمانلری دکلدر . بوکون (حسین) ی تلعین ایدن ، بالذات کندیسنك اعتراف ایتدیکی وجهله ، اغفال واضلال ایتدیکی عربلردر . (حسین) عربلر طرفندن وقوع بولان بو اتهامك ، منسوب اولدیغی خاندانك شان وشرفنه نقیصه ایراث ایتدیکی وتاریخی کیرله‌تدیکنی ده ادراك ایدییور . هم کندیسنك ، هم اوغللرینك آلتنه خیانت تمغاسنی ووردیغی ، حضورنده رذیل اولدیغی ملتك مواجهه‌سنده آرتیق محافظهٔ موقع ایده‌میه‌جکنی آکلایور .

(حسین) بو مدهش اعترافاتدن صوکره مقصدینی ایضاح ایدرك موقعنی قورتارمقدن باشقه برشی ایسته‌مدیکنی کوسترمکده ، وارتکاب ایتدیکی خیانته ، تارمار ایتدیکی وحدته ، ذلت واسارته دوشوردیکی ملته قارشی « مفید ومساعد » معامله‌لر یاپلماسنی رجا ایلمکده‌در . زوالینك اندیشه‌سی « دشمنلر » ك عربلره « اولکی حالکزده قالمش اولسه‌یدیکز شیمدی دوشمش اولدیغکز بلالردن ، فلاکتلردن نجات بولمش اولوردیکز » بولنده « سته‌آمیز سرزنشلرده » بولونملریدر . عربلره قارشی بوسـتمده بولوناجق « دشمن » لر عجبا کیملردر ؟ بز قالیرسه بودشمنلر یالکز بزدکلز ، چونکه عربلره قارشی بوستمده بولونانلر ، مصریلر ، هندلیلر ، جاوالیلر ، تونسلیلر ، الحاصل بوتون مسلمانلردر ونهایت بزلرز . فقط بزدن وبوتون مسلمانلردن زیاده بالذات عربلر کندی کندیلرینه بوستملرده بولونیورلرکه (حسین) ك نظرنده بونلرده « دشمن » عدادینه داخل اولویور . ذاتاً شریف حسین یوقاریده عربلرك کندیسنی خیانتله ، وحدتلرینی پارچه‌لامقله ، استقلال وحریتلرینی دشمنلره چیکنه‌تمکله اتهام ایتدکلرینی اعتراف ایتمه‌مشمیدی ؟

او حالده بوتون اسلام عالمی حسینك نظرنده دشمن صاییلیور وبوکا مقابل دوستانی وعاطفتی امید اولونان یکانه ملت ده عرب وحدتی پارچه‌لامق ایچون ، عربلری اسارته کرفتار ایتمك ایچون موی الیهی استخدام ایدن انکلیز ملت ودولتی اولویور !

(حسین) ی بو درجه عقل ومنطقدن اوزاقلاشدیران ، اونی بو درجه شاشیرتان ومسخره ایدن وضعیت ، موی الیهك دوشدیکی حفرهٔ خسران وبحراندر . عرب ایمپراطورلغی تأسیس ایده‌یم دیرکن حجازده بیله تأسیس حکومت ایده‌مه‌ین ، بوتون مسلمانلرك نفرتنه دوچار اولان ، انکلیزلرك ویردیکی رشوت ایله ادارهٔ امور ایده‌میه‌رك حجاج مسلمینی صویوب واردات تأمینه اوغراشان ، سلطنت سورمك اندیشه‌سیله اك منفور استبدادلری وظلملری برواسزجه ارتکاب ایدن ونهایت بونلری ادامه‌یه موفق اولامایه‌رق برآیغی قبرده ایکن وجدان عذابیله مضطرب ، ماجابر حالده انکلیزلرك خاکپایانه یوز سوردمکه باشلایان (حسین) سقوطك اك اشاغی مرتبه‌سنده بولونیور . موی الیه اصلاح حال ایدرك مسلمانلره واسلام دولتلرینه مراجعت ایدرك اراضیٔ مقدسهٔ اسلامیه‌یی وجزیرة العربی قورتارمغه چالیشه‌جغی ومسلمانلرك ده توجهنی قازانمغه تشبث ایده‌جکی یرده حالا اسکی عنادنده دوام ایدییور . (حسین) تعقیب ایتدیکی یولك سقوط یولی ، فلاکت یولی ، اسارت یولی اولدیغنی اکلادیغی حالده حالا او یولده کیدییور . بوکا قارشی سویله‌نه‌جك یکانه سوز حقك شوقول کریمیدر : « وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون »

خاك پاك حجازی دشمنلره چیکنه‌تن حسین ، مسلمانلری خریستیان استیلاسنه چیکنه‌تن حسین بریوزنده فلاح یوزی کوره‌میه‌جك وحقك غضب وانتقامنه اوغرایه‌جقدر . والله عزیز ذوانتقام .

—>>>>•<<<<—

یهودی حرکتنك عکس العمللری

« تایمس » غزته‌سنك ریغا مخابری اشعار ایدییور :

جنوبی روسیه‌ده موسویلر علیهنده حرکاته باشلاندیغنه دائر بورایه خبرلر کلیور . بالخاصه بو حرکت آلیزابتغراد ، اولویوپول ، غولتوا شهرلرنده ظهور ایتمشدر . بو حرکاتك تنکیلی ایچون قزیل قطعات سوق ایدلمشدر . برچوق یهودی اوده‌سایه فرار والتجا ایدییور . سوویه‌ت حکومتی بو حرکت انتشار ایتدیکی حوالیده‌ن بتون یهودی مأمورلرینی بشقه محلره نقل ایتمشدر .

موسقوه‌دن وارد اولان خبرلره نظراً مشهور چه‌قا تشکیلاتی رئیسی اولوب قومونیست فرقه‌سی آره‌سنده تفرقه باشلادیغی زمان مرکزی قومیته‌یی التزام ایدن دیرژینسکی صوك کونلرده طور وحرکتنده مخالفلره طوغری تمایل کوسترمشدر . فرقه اجتماعنده آرایه مراجعت وقوعنده دیرژینسکی دفعاتله رأی ویرمکدن استنکاف ایتمشدر . تروچکینك معاونی حربیه قومیسر معاونی اسقلیانسکی دخی عین صورتله حرکت ایتمشدر . دیرژینسکینك وضع وحرکتی روسیه‌ده حاکم اولان زمرهٔ قلیله‌نك عظیم اندیشه‌لرینی اویاندرمشدر .

سبیل الرشادك هرقارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دها آبونه‌قید ایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بویوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبيل الرشاد

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز .

آدره‌س تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٧ — ١ رجب ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٧ شباط ١٣٤٠ — جلد ٢٣

لیلهٔ جلیلهٔ رغائب

حلولیله اسلام عالمی مسعود وپر سرور ایدن بو قیمتلی کیجه ، بتون کائناتك ، انس وجنك یکانه رهبر هدایتی ، نوری ، تسلیسی اوله‌رق خلق وبعث بیورولمش اولان پیغمبر ذیشانمزك مشیئهٔ حیاته شرفبخش اولدقلری بر لیلهٔ مبارکه‌یه مصادفدر .

قلبلرمزك اك درین کوشه‌لرنده معزز ومقدس حادثه‌لری ، مسعود ومبجل وقایعی جانلاندیران بو قندیل کیجه‌لری حقیقةً روحلرمزی ضیالاندیران ، قلبلرمزه نور وامید سرپن ، رهکذارمزی تنویر ایدن بر مشعل خدادر .

بو کیجه‌لرده وجدانلرمز دها مستریح ، روحلرمز دها امید وار ومصومدر . مغفرت الٰهیه‌یه ، الطاف سبحانیه‌یه نائلیتله بکام اولان اهل ایمان بو نورانی کیجه‌لرده اوچیوز ملیون موحدی احتوا ایدن بر قردهٔش محیطنك آلملرینی ، اضطرابلرینی دها ایی حس ایدر . بقا وانکشافنی یوم قیامته قدر مؤمن ومؤید اولان دین مبین اسلام هیئت جلیلهٔ اسلامیه‌نك درکاه صمدانی‌یه امیدوار رحمت اوله‌رق کندینی دها قوتلی بولدیغی ، عائلهٔ اجتماعیه‌سنی دها زیاده سودیکی بو کیجه‌لرده بتون مکوناته قارشی سماره یوکسه‌لن نورانی مناره‌لری ، آسمانه یوکسه‌لن تکبیرلری ، توحیدلری ، مناجاتلری ، قلبلرنده نور وایمان طاشییان فداکار ودیندار اولادلریله قدسیت اسلامیه‌یی اعلان ایدر . چونکه اسلامیتك جهانشمول دساتیر عالیه‌سی زنده‌در . چونکه حبیب کبریانك ، رسول اللهك اسرای ، باعث مسعدت اولدیغی قدر ذات نبوتپناهیلرینه عائد هرحادثه ، هرخاطره‌ده هیئت اجتماعیه‌مز ایچون سبب رفعت وسعادتدر .

عنعنات دینیه وملیه‌یه فرط مربوطیت سایه‌سنده بر زمانلر علما ، عرفاناً ، اقتصاداً دنیاده صیغامیان ملل اسلامیه‌نك بو کونکی سقوط وتردیلی عواملی میاننده حیات دینیه‌نك کسب ضعف ایلمسی برنجی درجه‌یی اشغال ایدر . مسلمانلر مقدسات وعنعنات مخصوصه‌لرینی اهمال ایتمکه باشلادقلری زماندنبری مدهش بر چولده معموره ایزلرینی غیب ایدن بر سیاح کیبیدرلر . نظرلره آللی ، پوللی ، عیش ونوشلی ، دبدبه وداراتلی ، طوبلی تفنکلی بر سراب مدنیت عکس ایتمکده ، فقط راه ترقی ظن اولنان بو طریق تقلیدده هیچ بر ثمرهٔ نافعه اقتطاف ایدیلدیکی کوروله‌مه‌مکده‌در . زیرا ، روحمزدن ملهم اولمایان یوللر ترقی‌یه دکل ، تردی‌یه منتهیدر .

اسکی قندیللرمز تظاهراتی اعتباریله شایان تقدیر برخصوصیت عرض ایدردی . یقین بر ماضی‌یه کلنجه‌یه قدر بو کبی ایام ولیالیٔ مبارکه‌نك قیمتی تقدیر ایدیلیوردی . قندیل کونلرنده جوامع شریفه جماعتله دولار ، مرشدانه وعظ ونصیحتلرله روحلرده بشقه بر کشایش حاصل اولوردی . قندیللره مخصوص اوله‌رق تقرر ایتمش بر طاقم عبادات ومراسم موجوددی . هرطرف ایرکندن تعطیل ایدیلیردی . مکتبلرده اوکله نمازینك اداسندن ، ختم شریف قرائتندنصکره آفرینلر ، تحسینلر توزیع اولنور ، طلبه‌لر قندیل حرمتنه سربست براقیلیردی . هرکوشه‌ده سمید صرکیلری ، چیچك پیغنلری کبی انظاری تطییب ایدر ، شکرجی دکانلرینه ازدحامدن کیرمك ممکن اولمازدی . هرطرفده ارباب حسنات طرفندن سبیللر تأسیس اولنور . هرکس قفرانك تطییب وتسریری ایچون یکدیکریله مسابقه ایدردی . جاده‌لرده‌کی شن ومسعود برازدحام ، منبلشف برمسلمانلق موجودیتی کوستردی . کیجه‌لری قندیللر یاندقدن صکره عائله‌لر ال اوپرلر وکیچ وقته قدر عبادات وطاعاتله ، دیندارانه صحبتلرله وقت کچیررلردی . بتون مسلمانلر اقربا وتعلقاتی ، احبابلرینی تبریکه شتاب ایدرلردی .

بو کون ینه قندیللر اولویور . لله‌الحمد مؤمنز ، موحدز . فقط روحمز نه‌دن بو قدر سونوك؟ نیچون وجدانیمزله پرخروش اولمیورز ؟ نیچون یأس ونومیدی وجدانلری قاپلامش ؟ .

بتون بونلر غیر طبیعی نتیجه‌لردر . ملتمزك وملل اسلامیه‌نك بنیان اجتماعیسی قویدر . یوکسك بر مدنیتمز ، متعالی بر اخلاقیاتمز اولدیغنی اونوتمیورز . شو حالده یالکز موقت بر بحران اجتماعی بچیریورز دیمکدر . اساسده وخامت اولمینجه البته معنویاتمزی قاپلایان بو فوضا لطف الٓهی ایله وایمانلی سینه‌لرك همتیله زائل اوله‌جق والبته عالم اسلام محاط بولندیغی نورهدایتله حقیق سیماسنی کوستره‌جك ، مدنیت حقیقیه‌نك مدنیت اسلامیه‌دن عبارت اولدیغنی اثبات ایده‌جکدر .

لیلهٔ رغائب مناسبتیله بتون بر جهان کفروالحاده قارشی یالکز باشنه ایمان واللهنه استناداً ، سنه‌لرجه حق اوغرنده چارپشان ، موعود الٓهی اولان ظفری قازانان قهرمان ودیندار ملتمزك ، محترم مجلس وحکومتمزك وعلی‌العموم مسلمان قرده‌شلرمزك قندیلنی تبریك ایدر ، عائلهٔ اجتماعیه‌مز ایچون سعادتلر ، نصرتلر احسان بیورمسنی جناب رب متعال حضرتلرندن نیاز واسترحام ایلرز .

سبیل الرشاد

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

تملك ، ارث وماملکده تصرف خصوصنده قادینلرك حقوقی

اسلامده قادینك — ایستر متزوج اولسون ، ایستر اولماسون — تصرفات مالیه‌نك هپسنده ارککدن فرقسز اولدیغنی یوقاریده سویله‌مشدك . مالی اولدیغی حالده قاصر اولورسه بالغه ورشدی معلوم اولنجیه قدر باپدرینك ویادیکر بروصی وولینك ولایتی آلتنده قالیر . بوراده رشددن مراد مالی تثمیر واصلاحه قدرتدر . [۱] تحت وصایتده ایکن قاضیجه رشدی تحقق ایتدکدن صوکره مالارینك کندیسنه تسلیمنه واموالنده حق تصرفك کندیسنه بخش اولونماسنه حکم ایدر . بوحکمده اناث ایله ذکور بیننده فرق یوقدر . [۲] هرایکیسی‌ده بالغ اولوب امتحان وتجربه‌دن صوکره تصرفات مالیه‌ده‌کی رشدی معلوم اولنجه ماملکنك هپسنه مستولی اولمق وآنده کیف مایشاء تصرف ایتمك حقنی احراز ایدر . کذلك ارککلرك بابالرینه ، آنالرینه ، زوجه‌لرینه ، اولاد واقربالرینه فرائض کتابلرنده بسط وتفصیل ایدلدیکی وجه ایله وارث اولمقه ناصل حقلری وار ایسه قادین‌ده — ارککلرك وجودی ایله برابر — ترکه‌لرك منقولنده ، غیرمنقولنده صاحب حقدرلر . اسلامك بو حکمی قادینلره آلی ایرمین ، کوجی یته‌مین اولادی محروم براقق اوزره جاهلیه عربلری بیننده جاری اولان حکمی نسخ ایتمش اولدی . واقعا شریعت اسلامیه‌جه قادین ایله ارککك میراثدن پایلری ، حصه‌لری مساوی اولمیوب بینلرنده برفرق کوزه‌دلمشدر . لکن بو ، اهل اسلام کتابلرنده مبسوطاً ذکر اولونان اسباب معدوده‌دن نشأت ایدر . بز بونی بر مثال ایله ایضاح ایده‌لم . بر آدم وفات ایدرکن ارکك ، قیز و ارثلر براقیرسه ترکه‌سندن ارککه ایکی قیز پایی ویریلیر . چونکه قادینك هیچ مالی یوق ایسه ارکك وارثده نفقه ایله سکنی حق اولور . مالی کفایت ایتمیورسه ارکك وارث اکسیکلکنی اتمامه بورجلودر . اولەنیرسه کندیسنه لازم اولان نفقه ایله سکنانك کافه‌سی — قادین پك بویوك بر ثروت صاحبی اولسه‌ده ینه — زوجنه راجعدر . اودرجه‌ده که اکر کندی اونده بالنفس چالیشیر قادینلردن دکل ایسه و امثالی قاچ خدمتکاره محتاج ایسه او قدرینی تدارك ایله دخی زوجی مکلفدر . شریعت اسلامیه قادینك لهنه بو قدر حقوقی ضامن اولدقدن صوکره اوده میراثدن ارکك قارداش حصه‌سنك یالکز نصفنی آلیرسه ترکه‌دن استفاده‌سی پك فضله اولمش اولور . بوده عصرلرجه مدت هپ تضییق آلتنده طوتولان بو صنف ضعیفه اسلامك فرط عنایتی وصاحب دینك کمال همتی سایه‌سنده اولابیلمشدر . بو احکامك تفصیلاتی ایله هرحکمك ضمننده‌کی حکمتلری تماماً آکلامق ایسته‌ینلر اسلامك فقه کتابلرینه مراجعت ایده‌بیلیرلر .

اسلامده قادینك ملك ، ارث ، تصرفات مالیه کبی خصوصاتده‌کی موقعی ایشته بودر . اسلامك مسلمان قادینه هر هانکی ملتده‌کی همشیره‌سنك هنوز احرازینی خاطره کتیرمه‌جکی درجه‌ده بخش واحسان ایتدیکی خصائص عالیه‌نك قیمتنی آکلامق ایچون قادینك آنفاً اشارت ایتدیکمز اوزره اعصار قدیمه واقطار مختلفه‌ده‌کی موقعنی تکرار آکلاتمغه بیله حاجت یوقدر . یالکز امم غربیه‌نك اك مترقیلرنده الیوم مستفید اولدیغی حقوق ذکر ایله اکتفا ایدرسه‌ك مقصدمز ینه حاصل اولور .

قوجه‌لی قادین انکلیز قانونلرنجه بوتون ماملکنده تصرفدن محروم ایدلمشدی . نهایت ۱۸۸۲ سنهٔ میلادیه‌سنده انکلتره علی‌السویه قوجه‌لی

[۱] مالك مذهبی بویله‌در . ابن رشدك « بدایة المجتهد » ینه مراجعت .

[۲] دیکر بعض مذهبلرده بعض فرقلر واردر .

قوجەسز قادینلرە ایستر محصول کسبلری اولسون ، ایستر باشقە صورتلە قازانمش اولسون ماللرندە زوجلرینك اذننە اصلا متوقف اولمقسزین تصرف حقنی بخش ایتمکلە اوروپا اقوامنی حیرتدە براقدی ایدی . غرب قانونشناسلری بو اصلاحات ایشنی انکلترە طرفندن تصدی ایدلمش پك مدهش بر جرأت دییە تلقی ایتدیلر . آرتق انکلیز قانونلرینە کورە انکلیز قادینی ۱۸۸۲ سنۀ میلادیەسندن بری مسلمان قادینك بعثت محمدیە (صلعم) دن یعنی اون درت عصردن بری حائز اولدیغی حقوقە همان همان مساوی حقوقە نائل اولمش دیمکدر . « همان همان » دیورم . چونکە میراث خصوصندە الا ن اونك دونندەدر . انکلیز قادینی ارکك وارث اولدیجە اموال غیر منقولەیە حصەدار اولمقدن حالا محرومدر . بویلە ایکن ینە انکلیز قانونی اونك نفقە ایلە سکناسنی ارکك وارثلرە اسلامك فرض ایتدیکی کبی فرض ایتمش دکلدر . انکلیز قادینی واقعا اون اوچ بوقدر عصردن صوکرە موقعاً وحقوقاً مسلمان قادینە یاقلاشمغە باشلامشدر فقط اونك دونندە قالمشدر. وانکلیز قانونشناسلری ارث ایچون دە ۱۸۸۲ دە آتدقلری مهم خطوەیە مشابە برخطوە دها آتمادقجە ینە دونندە قالوب طوراجقدر.

فرانسە ایلە اوکا تقلید ایدن امم غربیەدە ایسە قادین أرە وارنجە مقدما سویلەدیکمز وجە ایلە محض عقد ایلە وجود مدنیسی محو اولور . ومجرد أولنمکلە علی الاطلاق املا کندە هیچ بر شیدە تصرفە حقی قالماز . یالکز ۱۳ تموز ۱۹۰۷ ایلە ۱۹ مارت ۱۹۱۹ قانونلری اوکا أولیلك اثناسندە اجر عمل اولارق حاصل اولان قازانجندە تصرف حقنی ویرمشدر . لکن أوینك ادارەسی ایچون حریت واستقلال ایلە یعنی زوجنك اذننە محتاج اولمقسزین صرف وانفاقدن ممنوع اولمادیغی ینە یالکز کندی أل امکی ، کندی کسبی اولان اوپارەدن عبارتدر . آرتق مسلمان قادین ایلە حق بوکونکی غیرمسلم قادین آراسندەکی مسافەیی دوشونك. بو تفاوتك دها نە قدر اولدیغنی بیلمك ایسترسەکز شریعت اسلامیەنك شو حکمنە باقکز : اولاد والدیندن یالکز برندن ماعداسنی انفاقە قادر اولمازسە آنا نفقەیە بابادن احق اولمش اولور . ناصل اولماسون کە حدیث صحیحدە وارد اولدیغنە کورە معاویة القشیری رضی الله عنە رسول اکرم صلی الله علیە وسلمە « کیمی کوروب کوزەتەیم؟ » دییە سؤال ایتمش . « آناکی » بویورلمش . « اوندن صوکرە کیمی ؟ » دییە تکرار صورونجە ینە : « آناکی » جوابنی آلمش . بر دها : « اوندن صوکرە کیمی ؟ » دییە صورونجە : « باباکی، اوندن صوکرە دە درجە درجە یاقین اولانی » بیورلمشدر . [۱]

[۱] ابن عابدین ۲ نجی جزء ، ۱۱۰۸ نجی صحیفە .

اوروپا حیات اجتماعیەسی

مقندە غربلی برقادینك غایت مهم بیاناتی

٦

« کە قالماق ایچون برطاقم علاجلر، مسهللر استعمال ایدن زناکار بر قادین کندندن زیادە ملت ومملکتنی دنیایە کتیرەجکی اولاددن محروم ایدر . هدرایتدیکی ماء الحیاةك خلقت پذیر اولوب دنیایە انسان اولەرق چیقمەسنە امکان حاصل اولدیغی تقدیردە ملتنە ، مملکتنە تأمین ایدەجکی منافع ضایعە محکوم اولور .

اهالیسی مائل فحش اولان مملکتلرك بویوزدن دوچار اولدقلری ضررك درجەسنی آکلامق ایچون کەلکە قارشی تدابیر مانعەیە توسل ایدن وبو اعتیاد لئیمانە سایەسندە بنین وبناتك تأمین ایدەجکی شان وشرفدن ملت ومملکتلرینی استفادەایتدیرمك تیدندە بولنمیان ملیونلرلە قادینی کوز اوکنە کتیرمك کافیدر . بشریتك اساسنی محو و تخریب ایدن بو معالجەنك تأثیرات فاجعەسندن قاچوب قورتیلان جنینلر پك ناددردر . معمافیە ابتدائی معالجاتك تأثیراتندن قورتیلوب رحم مادردە بارینە بیلنلردە بالآخرە مواد قاتلە ایلە تسمیم ایدیلەرك دوشر کیدر . بو عملیۀ جنائیە اثناسندە کندیسیلە برابر آناسنی دە سوروکلەیوب کوتورەن پك چوقدر . حاصلی زنادن متحصل جنینلر ایچندە بوجنایت لئیمەدن قورتیلەبیلنلر پك آزدر .

غیرمشروع چوجقلری طوغورر طوغورماز آنالر کندی أللریلە فلاکت و بدبختلك نتیجۀ بی اماننە تسلیم ایتدکلری ، بو بیچارەلری سوقاقلرە ، خالی بنالرە ، اوجرا یرلرە براقیویرمکدە ، یاخود دیری دیری طوپراغە دفن ایتمکدە اولدقلری ، یالکز منتظم بر ادارەیە تابع اولان بیوك شهرلردە بو کیلر ایچون وجودە کتیرلمش مؤسسەلر موجود اولدیغندن غیر مشروع صورتدە کبە قالان قادینلر وضع حمل عقبندە چوجنی ضابطە طرفندن دائما تحت ترصددە بولندیریلان معین موقعلرە براقەرق بونلر اورادن مؤسسات مخصوصەسنە نقل ایدلدیکی اولجە بیان ایدلمش ایدی . شورادە برآزدە او بدبخت چوجقلرك عاقبتلرندن بحث ایدەلم :

اولومك پنجەسندن کریبانی تخلیص ایدەبیلن بو قبیل چوجقلر ذکر اولنان مؤسسەلردە سودنینەلرە تودیع ایدیلیرکە بونلرك اجرتلری خیرات پرور اغنیا طرفندن تبرع ، بلدیەلرلە اوقاف ادارەلرندن تخصیص اولنان پارەلرلە تأمین ایدلمشدر .

بو نوزادلر بوکبی مؤسسانده، یاخود قلبی مرحمتلی بر کسەنك آغوش صیانتندە برآز بیویونجەیە قدر باقیلدقدن صکرە مادراصلیسنە

(طبیعته) ترك ایدیلیر . او بدبخت آرتق او دقیقه‌دن اعتباراً ضروریات حیاتی تسویه ایده‌جك بر معاونتدن ، شفقت پدر ومادردن محروم اولدیغی کبی ایچنده یاشادیغی امثله کندی آره‌سنده بر علاقهٔ نسبیه یوقدر . بر ولی مشفقك انظار صیانتندن ، روابط نسبیه‌نك تأمین ایده‌جکی حسیات نوازشکارانه‌دن محروم اولان بو بیچاره بر فلاکته معروض قالیر ، خسته‌لانیر ، یاخود مبرم بر احتیاج قارشیسنده بولنورسه حالی نه اوله‌جق ؟ حیات وموجودیتنه سبب اولانلر بیوك بر ثروت ، عالی بر شهرت ، مهم بر جاه وقدرت صاحبی ایسه‌لر بونك حیات مستقبلده چکه‌جکی جله‌لر ، سفالتلردن متولد خسرانك درجه‌سی نه‌ایله اولچوله‌جك ؟ ظاهری بیکانه‌لکلرینه رغماً جکر پاره‌لرندن طبیعی علاقه‌لرینی کسه‌مامش ، خاطرهٔ حزینی قلبلرندن سیله‌مه‌مش اولان آنا بابانك آلام درونی نه ایله تسلیه ایدیله‌بیله‌جك ؟

بز ، اولادیمز خفیف بر نزله‌یه ، یاخود اهمیتسز دیکر بر خسته‌لغه طوتیلدیغی زمان شورایه بورایه قوشوب دوقتور آرامق ، اجزاخانه‌لردن علاج جلب ایتمك خصوصنده دقیقه فوت ایتمیورز . کوزلریمزه اویقو کیرمه‌دن ، یانلریمز یتاق یوزی کورمه‌دن اندیشناك ومضطرب بر حالده اطرافنده صباحلایورز . بر نوزادمز بشیکندن چیقوب امکله‌مك چاغنه کلیر کلمز بتون وقتلریمزی اونك استراحتنی ، حسن نمو وتربیه‌سنی تأمین ایده‌جك وسائطك استکماله حصر ایدییورز . هرهانکی بریمز چوجوغنك ییوب ایچه‌جکی ، یازلق قیشلق البسه‌لرینك تدارکی یولنده نه‌لر صرف ایتمیور ؟ بوندن بشقه آنا بابا عادتا بتون عمرلرینی چوجوغك تمیزلکنه ، بولیله بسلنمه‌سنه ، ریاضت بدنیه‌سنه ، تربیه وتکمله خدمته وقف ایدییور . حال حیاتمزده‌کی مساعئ مشفقانه‌مزدن اولادلریمزك نصیبی بو . فضله اوله‌رق ایچیمزدن هرهانکی بر پدر کندندن صکره اولادی حادثات دهره زبون اولمامق ، حیاتك بار غوائلی آلتنده ازیلمه‌مك ایچون اونلره میراث براقه‌جق ثروت وسامان ، اراضی وعقار تدارك ایتمدکجه قلبی راحت ایده‌مز .

کوریلیورکه بتون شرایع سماویه ووضعیه ، عادات جاریه ، حقوق مدنیه مشروع بر اولادك حضور وراحتنی ، ملحوظ احتیاج وفلاکتلره قارشی اسباب تحفظنی تأمین ایدییور . بشیکدن باشلایه‌رق پدر ومادرینك انظار شفقت واهتمامی بر لحظه اوزرندن اکسیك اولمیور . حسن تغذیه وتنمیه‌سی ایچون اوجوز پهالی هیچ بر شئ دریغ اولنمیور ، کوکلنی خوش ایتمك ایچون هر آرزوسنی اسعافه آماده بولنیلیور . کله‌لم بونك زنادن حاصل اولمه قارده‌شنه ، بو بدبخت مأوای سفیلی اولان سوقاق اورته‌لرنده بیك درلو محنت و اضطراب چکرده هیچ بر طرفدن کندینه بر آغوش تسلیت آچیلماز . شدائد احتیاج ایچنده قیورانیرده بر لقمه بر خرقه خاطرینی تطییب ایده‌جك بر مردکرمکاره تصادف ایتمز . بونلر اولمایجه کندینی زیر حمایه وتربیه‌سنه آله‌رق حالنی کوروب کوزه‌ده‌جك ، حسن تربیه‌سنه اهتمام ایده‌جك ، احتیاجات حیاتیه‌سنی تسویه‌یه ، امر معیشتنی تنظیمه مدار اولور بر میراث براقه‌جق کیمی بوله‌بیلیر ؟

هر ایکیسی عینی صورتله بابالرینك برر جزء وجودی اولدقلری حالده ولد مشروع ایله آرالرنده‌کی الیم وفجیع فرقلر بونلر . عجبا زواللی ولد زنانك ساحهٔ حیاتده تصادف ایده‌جکی بدبختلقلرك و بالنی کیم چکه‌جك ؟ اونك بویله طالعسزلکه ، سفالته محکوم اولمه‌سندن کیم مسئول اوله‌جق ؟ اورته‌ده بر جانی ، شفقت وغیرت حسلرندن تجرد ایتمش آهندل بر مجرم وارسه اوده فطرتك کندینه برودیعه‌سی اولان اوجوهر حیاتی محلنك غیری بر یره تودیع ایدوب‌ده بالآخره انسان شکلنده تك وتنها ، بی نهایه ضرورتلرك ، احتیاجلرك شدائد آلامنه هدف بر حالده شو جدالکاه حیاته چیقماسنه سبب اولان دکلی ؟ هیچ‌شبهه‌سز اوبدبختلر کندیلرینی بومهالکه سوق ایدن ، سفیل وسیه‌بخت اوله‌رق عالم وجوده کلمه‌لرینه سبب اولان ، وسیلهٔ استعطاف اوله‌جق بر عائله‌یه ، شرف و امتیازیله افتخار ایده‌جك بر نسبه ، آلامنی تسلیت ، حصول آماله مظاهرت ایده‌جك ، طار وکدرلی زمانلرنده توروشوب قونوشه‌رق آلام وتأثراتی داغیته‌جق یاقین اقربایه مالکیتدن کندیلرینی محروم ایدن اوکیمسه‌لری مادام‌الحیاة لعنتله یاد ایدرلر .

یارب ! بوچوجغك بوحالده وجوده کلمه‌سنه سبب اولان بر یورك نه‌قاتی یورکدر . قانون فطرتك آنا بابا قلبنده اولاده تعیین ایتمش اولدیغی موقعی بیلوب ده دورکن بتون بوفنالقلری او کندینه یاپمش کبی اولادینه قارشی بیکانه طوران ، یاد نامندن احتراز ایدن شخص نه آلچق شخصدر .

بر دفعه مؤسسانده بوچوجوقلره باقان مربیه‌لردن برینه ، بونورسیده‌لر انالی بابالی چوجوقلر کوردکجه نه‌بولده اظهار حسیات ایتمکده اولدقلرینی صوردم . جواباً دیدیکه : بز اونلره دائما آنالرینك بابالرینك اولمش ، کندیلرینك باقیملری ، تعلیم وتربیه‌لری حکومتله ارباب خیر طرفندن درعهده ایدلمش اولدیغنی سویلرز . بونکله مطمئن ومتسلی اولورلر . آنجق بر کره نوجوانلق چاغنه واروب‌ده حال ووضعیتلرینك حقیقتنی آکلادیلرمی ، آرتق تأثردن ، انکسار خیالدن کندیلرینی آله‌میورلر . هله طالعك مساعده‌سنه مظهر اولمیوب‌ده طار وسفیل بر حیاته محکوم اولانلر شو مبارزهٔ حیات ساحه‌سنده کندیلرینه ظهیر ودستکیر اوله‌جق ، آلامنی تخفیف ایده‌جك ، اك آشاغی حال بر ملالنه باقه‌رق حقنده بر حس تأثر وشفقت بسلیه‌جك برکیمسه‌یه مالك اولمه‌یی شدتله تمنیدن تجرید حسیات ایده‌میورلر .

اولاد زنانك آلام وتأثراتك درجه‌سنی آکلامق ایستیان کندینی ،

صوبی صوپی توکنمش ، دنیاده منسوبیت ادعاسنده بوله‌جق، محزون ومتأثر اولدیغی زمانلر تسلیته عرض افتقار ایده‌جك بر کیمسه‌سی قالمامش بر حالده تخیل ایتسون . ایشته او زمان او زواللی چوجقلرك نه‌درجه الیم بر وضعیتده اولدقلری نظرنده تعین ایدر ، خائن پدرلرك ارتکاب ایتدکلری جنایتك درجه‌سنی آکلار ، قلبلرنی صیزلاتان تأثراتك ، فکرلرنی دائمی صورتده اشغال ایدن خاطره‌لرك ماهیتنه وقوف پیدا ایلر .

بن امینم که زانی اولان پدرلر رابطهٔ مادیه‌لرنی قطع ایتمش اولدقلری اولادلرینك مآل حاللرنی شویله بر دوشونسه‌لرنه کوزلرینك یاشی دینر، نه ده بعدما حیاتك لذتی طویارلر . فقط نه فائده‌که ، هوا وهوس ، کوزلری باغلی ، قلبلری کور بر حالده ، بونلری ضلال وغوایت وادیلرینه قاپوب قویوویرمش، ظاهری رابطه‌سزلقله کندیلرندن آیری طوران جزء وجودلرنی یاد ایتدیره‌جك برشعور براقامش .

زنانك معصوم برطاقم روحلره قارشی نصل جنایتلر ایشله‌دیکنی، فحشی نه‌مدهش آلام ومصائب تعقیب ایتدیکنی کوردیکز . فحشك تعمم ایتدیکی یرلرده ملت ومملکتك هیئت عمومیه‌سنه عارض اولان فلاکتلر آنالرله اولادینك کندن دها آشاغی دکلدر .

بیلیرسکزکه ممالك دیمك، آره‌لرنده خصوصی رابطه‌لرله اولادی بر آرایه طوپلانمش امم و اقوام دیمکدر . بو حاله نظراً امت ، اغلب احوالده، عنصریت، دین ولسان کبی علاقه‌لرك یکدیکرینه ربطایتدیکی کتله‌لردن تشکل ایدر. بو کتله‌لرده‌ده آره‌لرنده اوزاقدن اوزاغه نسب و صهریت علاقه‌لری موجود اولان عائله‌لر وجود ویریر . عائله‌لرك یگانه ناظمی ایسه بابالق، اولادلق ، قارداشلق کبی افرادینی بك یاقیندن بری برینه ربط ایدن سببلردر .

شوراسی‌ده بدیهیدرکه عادت بشر آره‌لرنده بو کونه روابطدن بری اولمادقجه انسانلرك یکدیکرلرینه قارشی حسیات مشفقانه بسله‌مك، بری برلرینك امداد و معاونتنه شتاب ایتمك کبی قیدلردن کندیلرنی وارسته کورمه‌لری ، آره‌لرنده‌کی علائق نسبیه نه‌قدر قوتلی اولورسه یکدیکره قارشی حس مظاهرتك او نسبتده متین واساسلی اولمسی مرکزنده‌در. پك آز حامی وظهیری اولان برکیمسه برقوم آره‌سنده تأهل ایتدیمی اوکا درحال ایچلرندن ایستدیکی قدر اعوان وانصار پیدا اولور . آره‌لرنده هیچ بر رابطهٔ نسبیه بولنمیان برطاقم افراد تصادفاً بر یرده طوپلاندیلرمی بونلرك حالی مختلف قومیتلره منسوب اوله‌رق برنقطه‌ده برلشمش اولان اشخاصك حاللرینه بکزرکه نه‌برینك هرحانکی برحالی دیکرینی علاقه‌دار ایدر ، نه‌ده آره‌لرنده صمیمی بر حس محبت ومربوطیت بولنور . اولاد زنانك حاللری‌ده بونلری آکدیرمازمی ؟ عرب ، ترك ، آلمان، چرکس، انکلیز، روس ، ژاپون ، چینلی برطاقیم کیمسه‌لر پارسه کیدرلر . وکیدر کیتمز شهوت مزرعه‌لرینه تخم ذریت اکمکه باشلارلر . بونلرك اوراده یتشدیردکاری نسل آره‌سنده نه کبی رابطه بوله‌بیلیر ؟ بویله غیر مشروع صورتده وجوده کتیردکلری اولادده یکدیکره قارشی محبت وشفقت ، غیرت وعصبیت کبی حسلرك اویانمه‌سنه سائق نه‌اوله‌بیلیر ؟ اونلر بهیمانه شهوتلرك میدانه آتدیغی ، هوسات نفسانیه‌نك ساحهٔ عالمك هر طرفندن سوروب کتیردیکی درمه چاتمه برطاقم مخلوقلردر .

شو جهتده شبهه‌دن وارسته‌درکه ایچلرنده فضله مقدارده اولادزنا بولنان برامتك افرادی آره‌سنده روابط ملیه منقطع اولور ؛ برجمعیت افرادینه ترتب ایدن حقوق وظائف متقابله‌یی شعور وادراك قابلیتی فوق‌العاده کسب ضعف ایدر .

بومقوله اشخاص منسوب اولدقلری اقوام آراسنده اکثریت تشکیل ایتمکه، حسب ونسب صاحبلرینه قارشی عدداً فائقیت قازانمغه باشلادیلرمی نره‌ده اولورلرسه اولسونلر بری برلرینه قارشی لاقید وبیکانه برحیات تعقیب ایدرلر ، یکدیکرلرینه قانلری قایناماز ، مودت وصمیمیت‌حسی قلبلرنده یربوله‌ماز. بوحال ایسه کندیلرنده غیرت وعصبیت‌حسلرینك کورلشمه‌سی ، اخلاق کریمه وسجایای فاضله‌نك پیدرپی زوال‌بولمه‌سی ایچون غایت مؤثر بر عامل تشکیل ایدر . نتیجه‌ده عهده وفاء، حقوق مدافعه ، علاقهٔ وطنیه‌نك استنادگاهی اولان روابط نسبیه وعنصریه‌ایله یکدیکره مربوط اولانلرك ملك مشترکی حکمنده اولان مصالح عامه اوغورنده فدای نفس خاصه‌لری‌ده وداع ایدوب کیدر .

آره‌لرنده‌کی رابطه‌لر هپ چوزولمش اولان امتلر نه‌بدبخت امتلر، سکنه‌سیله‌هیچ برعلاقه‌ورابطه‌سی قالمیان مملکتلر نه‌صاحبسز مملکتلردر.

آره‌لرنده هیچ بررابطه بولنمیان درمه چاتمه آدملر آره‌سنده علاقهٔ وطنیه‌نك پایدار اولمه‌سی، هیچ برکون نشوه ومسرتنه ، حزن والمنه قسماً اولسون اشتراك‌ایده‌جك برکیمسه بوله‌مدیغی برمملکت اوغورنده انسانك اولوم آجیسنی خوش کورمه‌سی عقلك قبول ایده‌جکی بر ایشمیدر؟ طبیعتك اولادی (تعبیر مخصوصی وجهله) آمال شهوانیه‌نك هر طرفدن اوکنه قاتوب کتیرمش ، بهیمیتك هر درلو سوائقنه رام و منقاد بولنمش اولان جانی ومجرملرك اولادی اولدقلرینی پك اعلا بیلوب طورور ، کندیلرینه نه سینه‌سنده یاشادقلری طوپراقلر ، نه افرادینی تشکیل ایتدکاری امتلر آره‌سنده هیچ بر رابطه اولمدیغنی تقدیر ایدرکن یالکز وطن وملیتلرینك مدافعه‌سنه چالیشدقلرینه اعتمادن متولد حقیقی برعزم ایله هرحانکی برشیئی مدافعه قیدنده بولنمه‌لری امید اولنه‌بیلیرمی ؟

آرزو ایدردمکه تعدد زوجات بزده‌ده مباح اولسون‌ده بلاد و اقوام ، یاشادقلری یرلره قارشی درجهٔ مربوطیتلری آکلادیغکز مرکزده اولان مادر بخطا کیمسه‌لر عائله‌سندن قورتولسون .

اوت تعدد زوجاتك احوال منزليه، حيات عائله نقطهٔ نظرندن مضر جهتلری اوله‌بيلير. فقط فحشك سرايت وانتشارنده حصوله‌كلن واوفاق بر نمونه‌سی يوقاريده كوستريلن مضرتلرله مقايسه ايديليرسه بونلرك اهميت ماديه‌لری هيچ منزله‌سنه تنزل ايدر.

قادينلر عفيف وناموسكار بر قادينك اوزرلرينه اورتاق كلمه‌سنه تحمل ايده‌مزلر. فقط يمين ايله تأمين ايده‌رم‌كه ناموسلی براورتاق‌او، عرض وناموس دوشكونی قادينلردن البته پك جوق خيرليدر. او قادينلرکه دام فتنه وتزويرلرينه دوشوردكلری ارككلری اوبارقلرينی كوزلری كورميه‌جك، جكر پاره‌سی اولادلری بيله خاطرلرينه كلميه‌جك صورتده قبضهٔ تسخير وتحكملرينه آليرلر؛ امتلری، وطنلری مدهش فلاكتلره معروض براقيرلر.

بر دفعه شيخلردن بری قادينلرك يبانجی ارككلرله، كذلك ارككلرك يبانجی قادينلرله اختلاطدن ممنوعيتلرينك حكمتی نه‌اولديغی حقنده ايراد ايديلن سؤاله: مسئله‌نك حل ايديله‌ميه‌جك برجهتی يوق، بز خانه‌لريمزده بولنان ذريتلرك كندی اولاديمز اولدقلرينی بيلمك، اولريمزك‌خارجنده هردرلو حقوقدن، باقوب‌بيوته‌جك حامئ مشفقدن محروم چوجوقلريمز اولمديغنه‌مطمئن بولنمق ايسترز. جوابنی ويرديكنی هيچ اونوتمام.

بو سوزك عمومی برطرزده قبولی دوغری اوله‌مازسه‌ده بر جوق وقايع وحادثات بونی تأييد ايده‌جك ماهيتده‌در.

خلاصهٔ كلام، نفسك ذوق وآمالنه توافقيله برابر، زنا وسفاحك اويله اليم نتايجی، اوقدر بيوك مضراتی واركه ماهيتنه جدی بر نظر تدقيق عطف‌ايدنلرك بونی نفرتله‌تلقی ايتمه‌مه‌لری قابل دكلدر. شرقك، بزغربليلرك يولسز عد ايتديكمز، ازدواجه متعلق قانونلری ايسه، مداواتی غير قابل امراض اجتماعيه، نامحدود سيئات اخلاقيه، محاذير وطنيه وسياسيه توليد ايتمش وايده‌جك اولان بو كبی استباحه‌لردن البته نسبتسز درجه حكمت ومصلحت اساسلرينه ابتنا ايتمكده‌در.

اوت، بيوك مملكتلرده فن تربيه علماسی ولد غير مشروعلرك كوندن كونه تكثری مسئله‌سنك مدافعهٔ وطن نقطهٔ نظرندن تهديدكار بروضع آلديغنی آكلامشلر، مجهول‌الاصل كيمسه‌لرك، كيمك نه‌سی اولدقلرينی بيلمامكدن متولد بر يأس وانكسار تأثيريله قلبلرنده حب وطن حسنك بياپی دوچار انحطاط اوله‌سندن انديشه ايده‌رك مسلك تربيه‌لرينه، «وطن ديمك انسانك نشأتكاهی، مسقط رأسی، مظهر وجودی ديمكدر» نظريه‌سنی اساس اتخاذايتمشلر وبوصورتله محل‌نشئت اولمقدن فضله برمعنی افاده ايتميان وطنی انسانك اصل ومايهٔ وجودی اولان پدری، دستكاه خلقت وتكونی اولان مادری مقامنه اقامه ايتمك ايسته‌مشلردر.

اوروپاده بو صنف علمايی كوريیورزكه كنجلره دائما بويولده تلقيناتده بولنيورلر؛ شعرلرنده، رومانلرنده، مجموعه‌لرنده بو فكرك ترويجنی هدف اتخاذ ايديورلر. بونلرك مساعئ مستمره‌لری هرنه قدر بوفكری كنجلرك ذهنلرينه يرلشديرمش وحتی برقسمنده‌عقيده شكلنه انقلاب ايتديرمش ايسه‌ده برچوقلرينك قلبلرندن «ملتم نوع بشردر، وطنم روی زمين» دستورينی محو وازاله‌ايده‌مديكی كبی‌بونلرك يالكز وطن اوغورنده مجاهده خصوصنده‌كی غيرتلرينی وطنلريله‌برابر حسب ونسبلرينك شان وشرفنی مدافعه عزم وغيرتيله مجهز اولان حسب ونسب صاحبلری درجه‌سنه چيقاره‌مشدر. ايكنجيلر دها فضله عامللرك تحت تأثيرنده اوله‌رق مدافعه ومجاهده ساحه‌سنده ايكی قات فداكارلق ابراز ايديورلر. بو ادعانك اك بيوك شاهدی شودركه حكمدارلر طرفندن اداره ايديلن ممالكده بر غائلهٔ سياسيه ويا حربيه باش كوسترنجه حكمدارلر اك زياده تاج وتختلرندن، آبا واجدادلرينك مجد واقبالندن، كنديلرينه ميراث اسلاف اولان مفاخردن، سلطنت واصالتدن دم‌اوررلر، يالكز اجرای حكومت ايتدكلری مملكتلردن، وطندن بحث ايله اكتفا ايتمزلر.

شايان قيد وتذكاردركه‌حقيقةً محبت وطنيه‌حسيله مشبوع‌اولانار، مملكتلرينه خدمت يولنده جانلرينی تلف ايدنلر «وطن» دينجه خاطرلرينه‌طوغوب بيوديكی يرك، آنا باباء قارده‌ش، قوم وقبيله‌لرينك اجزای وجودندن‌تركب ايتمش اولان سطح خاكی تبادر ايدر. يوقسه يالكزهواسی، صويی ايچون‌وطن‌دييوب وطن ايشيتمزلر. نه حاجت، انسان بر يرده بولنور واويرك محاسن طبيعيه‌سندن، منافع ولذائندن مستفيد اولور. فقط او يری نه قدر سوسه وطنك عشر معشاری درجه‌سنده سوه‌مز. بونك بويله اولديغنی وطن جدا اولانلر پك كوزل تقدير ايدرلر.

قادين وحريت اختلاط‌مسئله‌لری حقنده‌سويليه‌جكم سوزلر بونلر. بونلری اونوتمايكز، نقش حافظه ايديكز.»

فحشك اسبابی

غربك‌اك صلاحيتدار رجالندن‌بری‌فحشك‌اسبابنی‌آراشديريوركن بالخاصه اك مهم سببلر اولارق سكز سبب ذكر ايديور. بونلر بروجه آتيدر:

۱ — ايش بولمقده مشكلاته دوچار اولمق.

۲ — چوق يوريجی وآزاجرتلی ايشلرله مشغول اولمق.

۳ — اولرده قيزلرك سوء معامله‌يه اوغراماسی.

٤ — قالابالق وتربيه‌سز برمحيط فقر ايچنده مختلط ياشامق.

٥ — خلقك بويوك برجماعت حالنده برده ، فابريقه‌لرده بريكمه‌سی و بوصورتله كنجلرك اخلاقسزلرله متماديا اختلاطده بولونماسی.

٦ — تردیٔ اخلاق تشويق ايدن ادبيات وا كلنجه‌لر .

٧ — زنكين صنفلرك كوستردكلری اسراف ، ذوق واخلاق قيدسزلق نمونه‌لری .

٨ — فحشدن استفاده ايدنلرله استخدام ايتدكلری آدملرك صنعتی .

شو اسبابه برده موسی‌اليه استادك شوملاحظاتنی علاوه ايده‌لم :

«مدققلرك تدقيقات وتجربه‌لرندن آكلاشيليور كه فاحشه‌لرك اكثريت عظيمه‌سی فحشله ياشامغی باشقه‌درلو هرطرز حياته ترجيح ايتمكده‌درلر. بوحياتی ترجيحدن واز كچدكلری زمان بونی بالاختيار ياپيورلر. بوكبی ترجيحلرده بولونانلرك عددی شايان دقتدر . (قوپنهاغ) ده ١٨٧١دن ١٨٩٦ آره‌سنده مسجل فاحشه‌لرك عددی يوزده٣٣نناقص ايتمش وحيات فحشدن آيريلانلر ، ياازدواج ايتمشلر ، ياخود عائله‌لرينه عودت ايتمشلردر . فقط كنديلرينه چاليشه‌جق ايشلر تكليف اولونان فاحشه‌لر بوايشلری قبولدن استنكاف ايله فحشی ترجيح ايديورلر . الحاصل فاحشه‌لر بالاختيار ترك فحش ايتمزلرسه بونلری قورتارمق پك مشكلدر . »

فحشك احداثی مشكل بر آفت اولديغنی ايضاح ايدن بو سطرلر فحشك اسبابنی ازاله ايدرك قادينلری بومهلك آفته دوشمكدن قورتارمه‌يی ايجاب ايديور .

مملكتمزده فحشك تزايد ايتمكده اولديغی آشكار اولديغندن بزده فحشك اك مهم سببلرينی نظردقته آله‌رق بونلرك ازاله‌سی ايچون اتخاذ ايدلمه‌سی لازم كلن تدابيری بيان ايتمكلكمز وبوصورتله قادينلغمزك شرفنی ، اخلاقنی ، حياتنی تهديد ايدن بومدهش آفتی برطرف ايتمكه چاليشمقلغمز بروجيبه‌در .

ايشسز بولنمقده مشكلاته اوغرامق :

١ — قادينلرك ايش بولمقده مشكلاته دوچار اولمالرينك اسباب فحشدن اولديغی شبهه‌سزدر. دنيانك هرطرفنده وبالخاصه مدنی مملكتلرده ايشسزلك مسئله‌سی انكلتره حكومتنك كيجه كوندوز مشغول اولديغی، كيجه كوندوز ازاله‌سی ايچون چاليشديغی برمسئله‌در. اركك، قادين نه‌قدر ايشسز وارسه حكومتك يدنده هپسنك قيدلری وار وحكومت هرچاره‌يه باش وروه‌رق بونلری بر ايشه يرلشديرمكه اوغراشيور . عينی زمانده بونلری مضر برعنصر حالنه صوقامق ومملكتك باشنه بلا ايتمه‌مك ايچون حكومت بونلره هيچ اولمازسه اكمك پاره‌سی ويريور وهرآی بونلرك عددينی تنقيص ايديور. بزم مملكتمزده ايش عكسنه‌در. حكومت، دكل بوتون مملكتده قاچ ايشسز اولديغنی بيلمك وبونلری يرلشديرمكه چاليشديرمق ، آچيغه چيقارديغی ، تقاعده سوق ايتديكی مأمورلره بيله ايش بولمايور وهرآی افكار عموميه‌يه قارشی شوقدر انسان ايشه يرلشديرديكنه دائر بر ايستاتستيق ايله چيقاميور .

حال بوكه حكومت بوتون مملكتده كندی يد يمينيله رزقنی تأمين ايتمك مجبوريتنده بولونان بوتون ايشسزلرك عددينی بيلمك وبونلره حكومت داخلنده ، حكومت خارجنده ايش بولمق مجبوريتنده‌در .

مملكتمزده ايش بحرانی ايچنده قادينلرمزه دوشن حصه‌نك اصغری اولديغنی تخمين ايده‌بيلرز. فقط اصغری‌ده اولسه اك بويوك فاجعه‌لرك، اك مدهش يانغينلرك بر قيويلجيمدن ايلری كلديكنی تقدير ايتمك ايجاب ايدر . بناءً عليه توركيا بويوك ملت مجلسی وحكومتنك بر كره شو ايشسزلك مسئله‌سنه وضع يد ايتمه‌سی وهيچ اولمازسه امكانك مساعده‌سی نسبتنده حكومتك كرك تشكيلات داخلنده ، كرك تشكيلات خارجنده تبعه‌سنك ايش بولماسی ورزقنی قازانماسی تأمين ايتمه‌سی ، حكومتمزك بوبابده‌كی مساعيسنی مجلسمزك كمال دقتله مراقبه ايتمه‌سی ايجاب ايدر . بو پك مهم نقطه حقنده شيمديلك بوقدرله اكتفا ايتمك مجبوريتنده‌يز.

چوق يوروجی وآز اجرتلی ايشلرله مشغوليت :

٢ — قادينلرك چوق يوروجی وآز اجرتلی ايشلرله مشغول اولمالرينك سائق فحش اولماسی چوق محتملدر . فقط مملكتمزك حيات اقتصاديه‌سی قادينلرمزی بودرجه خيرالايه‌جق بردرجه‌دن پك اوزاق بولونمقده‌در . بناءً عليه فحشك اسباب مهمه‌سی آره‌سندن بوسببی بز چيقه‌بيليرز .

اوده قيزلرك سوء معامله‌يه اوغرامسی :

٣ — اولرده قيزلرك سوء معامله كورمه‌سی نتيجه‌سنده فحشه سلوك ايتمه‌لری مهم بر سببدر . مع مافيه بزم مملكتمزده بو سببده مهم برتأثيری حائز دكلدر . ملی ودينی تربيه‌مزك قلبلرمزده ياشاتديغی شفقت بوكبی سوء معامله‌لری امحا ايتمشدر ، ديه‌بيليرز. برتورك، برمسلمان هيچ بر وقت قيزلرينی عفت وناموسدن بيقديره‌جق ، نزاهت وطهارتدن تبعيد ايده‌جك برطرز معامله‌يی اختيار ايده‌من . حياتك اك مدهش شدتلری آلتنده ايكله‌ين برمسلمان عائله‌سی ناموسنی وقايه ايتمه‌يی اك بويوك فضيلت بيلير وبو قوتله بوتون شدتلری اقتحام ايدر . صرف اقتصادی احتياج سوقيله قيزينی صحنهٔ حياتك اك ملوث ميدانينه آتاه‌رق اونك ناموسيله تهوين احتياج ايتمه‌سنی قبول ايده‌جك حوصله ، هرحالده برتورك ، برمسلمان حوصله‌سی دكلدر .

قلاباللق وتربيه‌سز برمحيطده قادينك ارككله اختلاطی :

٤ — قلابالق وتربيه‌سز برمحيط فقر ايچنده مختلط برحالده ياشامق هيچ شبهه‌سز فحشی توليد ايدر . مملكتمزده بونك مثالی

استانبولك یانغین یرلرنده روایت اولونان حیاتدر . آره‌مزده بویله برحیاتك بولونماسی بزی اوتاندیره‌جق برشیدر . بز بو خصوصه نظر دقتی جلب ایتمه‌یی پك مهم بر وظیفه بیلرز . بوكبی محیطلرك حیاتمزده موجودیتی بالخاصه یانغین فلاكتنك أثریدر. یانغین یرلرینی اشغال ایدن سفیللردن وسفالتدن قورتولمق مملكتك اعماریله مرتبط برحادثه‌در . بوسفالتی آنجق عمران قورتاره‌بیلیر. بوعمرانی تأمین ایتمك اوغورنده وقوع بولاجق هرتشبث مملكتك وجودندن سفالتی امحا ایده‌جكدر .

كنج قیزلرك اخلاقسزلر ایله متمادی اختلاطلری :

٥ ـ خلقك بوتون برجماعت حالنده بریرده وفابریقه‌لرده بیریكمه‌سی وبوصورتله كنجلرك أخلاقسزلرله متمادیاً اختلاطده بولونماسی اسباب فحشدن اولماسی غایت معقولدر . وبوسبب فحش صوك سنه‌لرده مملكتمزده‌ده احراز اهمیت ایدن اسباب میانه كیرمشدر . كرچه مملكتمزده اركك‌لرله كنج قیزلر وقادینلر برآنده معدن قویولرنده مختلط برحالده چالیشمیورلر. مملكتمز حیات اقتصادیه‌نك بوصفحه‌سنه داخل اولمامشدر . فقط بركتله حالنده اركك‌لرله قادینلرك اختلاطی حال حاضرده سینه‌مالرده ، تیاترولرده وبوكبی اكلنجه محللرنده‌وقوع بولویور و بو اختلاط یوزندن اخلاقسزلق وفحش ایلرله‌یور . سینه‌مالرده تیاترولرده تماشا ایچون وقوع بولان مختلط اجتماعلر ، بالخاصه مملكتمزده سینه‌ماوتیاترولر قیدسز، حدودسز براخلاقسزلغك مروجی اولدقلرندن تماشا اولونان مناظرك وایشیدیلن سوزلرك تلقین ایتدیكی ، تحسین ایتدیكی منافیٔ اخلاق فكرلر سینه‌ما وتیاترولری ناشر فساد برمنبع ضلالت حالنه قویمقده‌در .

بو نقطه‌یی دها آشاغیده مفصلا ایضاح ایده‌جكز واتخاذی ایجاب ایدن تدابیری عرض ایده‌جكز .

منافیٔ اخلاق ادبیات واكلنجه‌لر :

٦ — تردیٔ اخلاقی‌یی تشویق ایدن ادبیات واكلنجه‌لرك مملكتمزده فحش آفتنك اك زیاده انتشارینه خدمت ایدن وسائط اولدیغنه قانعز. صورت قطعیه‌ده امینزكه بالخاصه صوك اون بش سنه ظرفنده واسع بر صحنهٔ رواج بولان بودرلو ادبیات (!) ایله اكلنجه‌لردن محروم قالسه‌یدق مملكتمزده اخلاق یوكسك برسویه‌ده قالیردی . حال بوكه مع الاسف اون بش سنه‌دن بری عرفی اداره‌لرله حریتك اك مقدس نوعی اولان حریت شخصیه‌مز تقیید ایدلدیكی حالده حیات اجتماعیه‌نك ركن اساسیسی اولان حیات عائله‌یی ییقمغه متمادیا چالیشمش اولان بونوع ادبیات واكلنجه‌لر همان هیچ برمقاومتله قارشیلاشمیه‌رق تخریباتی اجرا ایتمش وبو بلك الیم وضعیته قارشی حكومتلرمز، وبوتون محافلمز لاقید قالمشدر . بونوع ادبیاتك مملكتمزده توره‌مه‌سنه باشلیجه سبب قریحهٔ ادبیه‌مزك عقامتیدر . ملی برادبیات وجوده كتیره‌جك فیاض الهاملردن محروم اولان برسورو ادباباشقه ملتلرك محصولات ادبیه‌سنی اغتصاب ایتمك وبوصورتله شهرت قازانمق وكچینمك ایسته‌دیلر. مع الاسف بو آدملر آنجق برسینك كبی اجنبی ادبیاتك ملوث قسملرینه قونه بیلدیلر واغتصاب وانتحال ایتدكلری أثرلرك ایچنده‌كی اشخاصك ومحیطك اسملرینی ده‌كیشدیرمكله ملی اثرلر وجوده كتیردكلرینی ظن ایتدیلر وایتدیردیلر . ادبیاتمز نامنه قطعی برافلاس ، قریحهٔ ادبیه‌مز نامنه قورقونج براضمحلالی افاده ایدن بوحركت آنجق برهدفه خدمت ایتدی: اخلاقی سارصمق وفحشی چوغالتمق بوشكلده اورته‌یه آتیلان ملوث أثرلرك هربری بر «وثیقهٔ فحش»دی. بووثائق فحشی اوقویانلر وصارصیلانلر نهایت رسمی «وثائق فحش»ی برنسخه كبی طاشیمغه باشلادیلر. مملكتمز نامنه نه‌الیم، نه‌فجیع برطالعسزلكدركه ادبیات دیه بووثائق فحشی نشر ایدنلر كندیلرینه لیبراللق سوسنی ویره‌جك درجه ایلری كیدیورلر وبایدقلرینی لیبراللق كبی هریرده شرفلی برمسلك سیاسی واجتماعی اولان برمسلكه عطف ایدیورلر . دنیانك هیچ بریرنده لیبراللق نامنه بویله فضیحه‌لر ارتكاب ایدلمامشدر. دنیانك هیچ برطرفنده لیبراللق اخلاقك علمداری ، عائله‌نك هادمی ، اخلاقك مخربی دكلدر. دنیانك هرمملكتنده لیبراللق محافظه‌كارلق قدر ناموسلیدر، نزیه ووقوردر ، حسیات ملیه ومقدسات دینیه‌یه حرمتكاردر . حتی دنیانك اك مترقی ملتی اولان انكلتره‌ده لیبراللق محافظه‌كارلقدن دها متعصبدر . بوتون فكرلری ، قناعتلری وأثرلری خط حركتلری ساخته وملتله ، ملیتله ، دیانت واخلاق ایله علاقه‌لری اولمادیغی حالده بر طاقیم اخلاق حیدودلرینك وار قوتلریله فحشی ترویج ایتمه‌لری ، بونی ادبیات كبی اك محترم نام آلتنده یاپمه‌لری بر هائله‌در . هیچ بر ملتك ایچنده بویله بر زمره توره‌مه‌مش وبر ملتك مقدساتنه بوقدر هجوم ایتمه‌مشدر .

مع الاسف مملكتمزده ، بالخاصه استانبولده فحشك اك قویو مروجی اولان بو آثاره قارشی هیچ بر تقید یوقدر . ایشك اك فجیع جهتی بوكبی آثارك صحنه‌یه وضع ایدلمه‌سی ، سینه‌مایه چكیلمه‌سی وینه بلاقید وشرط انظار عامه‌یه وضع اولونماسیدر .

دنیانك هرطرفنده سربستینك بودرلوسی منفوردر وحكومتلر بوكبی احواله قارشی اك شدتلی تدابیری اتخاذ ایدرلر .

دها كچنلرده برتیاترواثرنده بریاتاق اوطه‌سی تشهیر ایدلمكده اولدیغندن (لونده) كبی برمحیطده اواثرك تمثیلی منع اولونمشدی وینه براثرك اسمی (مكه) اولدیغندن درحال تبدیل ایتدیرلمش ایدی. بونی تیاترو سانسوری یاپمقده‌در. لونده كبی دنیانك اك یوكسك محیطلرندن برنده بوكبی تقیدات مقبول اولیوركن بزم محیطمزده تربیهٔ ملیه‌یه ، اخلاق وآداب عمومیه‌یه وقوع بولان متمادی تجاوزلره قارشی، ادبیات نامیله میدانه چیقاریلان

فحشنامه‌لره قارشی مؤثر بر مراقبه‌نك تأسيسی البته ايجاب ايدر . يوقسه وضعيت بو شكلده دوام ايدر وادبيات نامنه، اكلنجه نامنه هرفضيحه‌نك ارتكابنده دوام ايديليرسه كون كچدكجه فحش آفق تزييد تخريبات ايده‌جك وهيئت اجتماعيه‌مز بو مدهش مصيبتدن طولايی پك وخيم ترديلره دوچار اولاجقدر . بويوك ملت مجلسمزك مطبوعات قانونی مذاكره ايديبوركن هرحالده بو خصوصاتی كمال اعتنا ايله تثبيت ايتمه‌سنی بكلرز . مملكتمزده اڭ بويوك ، اڭ مدهش عامل فحش اولارق تردیٔ اخلاقی تشويق ايدن ادبيات واكلنجه‌لری ياد ايتمكلكمز هيچ شبهه‌سز الی قلم طوتان انسانی اوتاندیره‌جق بر حادثه‌در . پك شايان تلهفدركه ماوقع بودر .

زنكين صنفلرك اسرافات واخلاقجه قيدسزلقلری :

۷ — زنكين صنفلرك كوستردكاری اسراف ، ذوق واخلاقی قيدسزلق اورنكلرينك فحشی تشويق ايتديكی پك بديهيدر . اخلاقی صارصان ادبيات واكلنجه‌لره اسراف ، سفاهت اورنكلری انضمام ايدرسه هيچ شبهه‌سز فحش تزايد ايدر . بو حال مملكتمزده چوق جالب دقتدر . صوك سنه‌لرده تزين مراقی ، سفاهت آرزوسی او درجه‌لره وارمشدركه هرآی پودره ، لوانطه ، ايپك چوراب ، كورك وسائر مزينات ايچون ميليونلر خارجه آقيور . اقتصادی بر فلاكت تشكيل ايدن بو حال ديكر طرفدن اخلاقی برمصيبت تشكيل ايديور . چونكه بو سفاهت هوسنی ، بو تزين ابتلاسنی وسائط مشروعه ايله تطمينه امكان بولوناماينجه فحشك زهرلی نتيجه‌لرينه آتيلمقده يأس كوروليور وبو اوغورده عفت وناموس هدر ايديليور . بوكا قارشی ياپيله‌جق شی منور وفضيلتكار قادينلرمزك قوتلرينی طوپلايه‌رق بوابتلالرله مجادله ايتملری، سفاهت واسراف تمايلاتنه قارشی اقتصاد وسادەلك كبی سفالی تبارز ايتديرمكه چاليشمه‌لری ؛ بوسايه‌ده سفاهت ، اسراف وتزين كبی عادتلك سقامت ووخامتنی عمومی بر صورتده احساس ايتديرمه‌لريدر . بز استانبولك منور وفضيلتكار قادينلغنی بويك مهم، پك خيرلی وظيفه‌يی ايفايه دعوت ايدرز . قادينلرمزك بو خصوصده موفقيق ايچون المزدن كلديكی قدر چاليشمه‌يی بر وجيبه بيليرز . خانملرمزك بر دقيقه تردد ايتميه‌رك بو مهم وظيفه‌يی ايفايه شتاب ايتمه‌لری مملكتك سلامتی نامنه اڭ بويوك خدمتدر . استانبول قادينلغی بووظيفه‌يی ايفا ايتمكله تورك قادينلغنی قورتاره‌جقدر .

فحشدن استفاده ايدن آدملرك صنفی :

۸ — فحشدن استفاده ايدن ادملر بولونماسی فحشك اسباب رواجندندر . هرهيئت اجتماعيه‌نك ايچنده بولونمقده اولان مجرملرك اڭ مجرمی ، عفت واخلاق قاتلی اولان بو آدملردر . فقط يوقاريده درميان ايتديكمز اسبابك ازاله‌سنه طوغری قطعی آديم آتيلديغی تقديرده بو مجرملرك تأثيری اصغری‌يه ، حتی هيچه اينر .

فحشك اڭ مهم اسبابنی نظر اعتباره آلارق درميان ايتديكمز بومطالعات نهايت فحشله مجادله لزومنی كوستريور . بومجاده‌له‌يی حكومت وملت احضار ايده‌جكدر . بر طرفدن حكومت بوتون وسائطيله فحشه قارشی كلمكه چاليشه‌جق ، ديكر طرفدن معلملرمز ، مدرسلرمز ، محررلرمز، اديبلرمز وهپسندن زياده فضيلتكار قادينلرمز چاليشه‌جقلردر .

اڭ مهم مسائل اجتماعيه‌مز آره‌سنده بولونان بومسئله ايله مشغول اولمق ايچون بوتون قوتلرمزی طوپلامليز ، حياتمزی تهديد ايدن بوتهلكه دوريبوركن ، باشقه ايشلرله مشغول اولمق عبثدر !

عمر رضا

اجتماعياتده غربجيلر وبوزغورجيلر :

عصری تربيه

۲

« تربيهٔ تحصيليه » ايله « عائله تربيه‌سی »نك محصله‌سی اوله‌رق هيئت اجتماعيه‌نك تظاهرات وتجليات مخصوصه‌سنی تمثيل ايدن « تربيهٔ اجتماعيه » مسئلهٔ مهمه‌سی اڭ معضل ، اڭ اساسلی وجهه‌لری احتوا ايدر .

« تربيه اجتماعيه » ملتلرك خارجی ، داخلی حيات عموميه‌لرنده درجهٔ ترقيلرينی كوسترن يكانه برمعياردر .

جمعيت تعضوينك باشليجه مفكوره‌سی محيط اوزرنده فيضلی ومثبت بر تأثير وجوده كتيرمكدر . بو تأثيرات ، يعنی جمعيتك مثبت اولان فضائلی افرادك منفی اولان فضايحنه متفوق اولمليدركه بنيان ملی مقاوم برروحی احتوا ايتسون .

اكر جمعيتك منفی فضايحی افرادك مثبت فضائلنه فائق اولورسه « تربيهٔ اجتماعيه » مفهومی معنای حقيقيسيله اجرای حكم ايده‌مز ، بلكه ترديلك متمادی ضربه‌لری قارشوسنده يالكز بر شكلدن عبارت قالير .

« تربيهٔ اجتماعيه » عين زمانده ملتلرك روحی ، عنعناتی، اساسات اجتماعيه‌سنی تثبيت و تظاهر ايتديرن بر واسطه‌در . او قدركه هيئت اجتماعيه‌نك هانكی استقامته توجه ايتديكی ، تمثله‌سی ، ياخود تكامله‌سی دوغری كيتديكی مشترك غايه‌لرك ارائه ايلديكی طرز مخصوص ايله آكلاشيلور .

اوفق بر تدقيق و تحليل ايله آكلاشيله‌جقدركه : هرملت آنجق اساسات اجتماعيه‌سی داخلنده منكشف بر « تربيه » يه مالكدر . تربيهٔ اجتماعيه آنجق بر غايه‌يی استهداف ايدركه ، اوده ملی وروح اصلی‌يی

محتوی بر تکاملك تأمیندن عبارتدر . اجتماعی برلك ، روحی تساند سایه‌سنده مدافعهٔ ملیه تأمین ایدلمش ، ترقی امکانی ویولی بولنمش اولور.

هیچ بر ملت یوقدرکه ایکی روحی ، ایکی اجتماعیاتی احتوا ایتسون . حیات عمومیه وخصوصیه‌سنده ایکیلکی قبول ایتمك قوای اجتماعیه‌یی رخنه‌دار ایتمکدن بشقه بر نتیجه ویرمز .

بو نتیجه‌لری هیئت اجتماعیه‌مزه تطبیق ایدرسه‌ك «تربیهٔ اجتماعیه»یه نه‌قدر عطف اهمیت ایتمکه مجبور اولدیغمز تعین ایده‌جکدر .

هیچ شبهه یوقدرکه : کندمزه خاص بر محیط اجتماعیمز ، اوصاف ممیزه‌مز موجوددر . فقط بنه تردیاتك تحت تأثیرنده قالان بو اساساتك ایکیلکدن قورتاریله‌مدیغنی قید ایتمك ایجاب ایدر . بو ایکیلك حیات عمومیه وخصوصیه‌مزك هر صفحه‌سنده کندینی کوسترمکده‌در. سنه‌مز، عربی ، رومی ، افرنجی‌در . ساعتلرمز آلاتورقه وآلافرانغه‌در . عادتمز ، حیاتمز «آلاتورقه ، آلافرانغه» دیه ایکی‌یه تفریق اولنمشدر. ایشته بتون بونلر « تربیهٔ اجتماعیه » مزك حقیقی استقامتندن انحراف ایتمکـ[illegible]یغنه کافی دلیللردر . حالبوکه یابانجی کوره‌نك وذهنیتلرك تأ[illegible]ت مضرەسندن قورونمق ضرورتی اوقدر قطعیدرکه : هیچ بر شی ملی وحدتك ، تساند اجتماعینك محافظه‌سی ایچون بوقدر حیاتی بر اهمیتی حائز اوله‌ماز .

بو بابده متعدد نمونه‌لر کوزمزك اوکنده دوریبور . انکلیزلر الك یوکسك ترقیات عصریه‌لرینه رغماً « تربیه اجتماعیه » لرینی محافظه ایتدیلر . ژاپونیالیلر ترقی وتجددی هیچ بر وقت اجتماعیاته تشمیل ایتمدیلر . حساً ، روحاً ینه ژاپونیالی اوله‌رق قالدیلر . الك یاقین بر قومشومز اولان بولغارلر بیله یقین بر زمانه عائد استقلاللرینه رغماً ممیزات ملیه‌لرینی اصلا اونوتمدیلر . « تربیهٔ اجتماعیه » دائما ملی تساندلرینك خادمی اولدی .

«تربیهٔ اجتماعیه» بحثنده نظر دقتی جلب ایدن حادثه‌لردن بری‌ده قوهٔ معنویه مسئله‌سیدر . ملتلرك سیکیرلری قوتلی اولدقجه خارجی ، داخلی بحرانلردن قورتوله‌لرینه امکان یوقدر . سیکیرلرك قوتی ایسه قوهٔ معنویه‌نك یوکسه‌کلکندن بشقه بر شی دکلدر. حیات خصوصیه‌ده‌ده معناً متکمل اولانلر دائما موفق اولویورلر . حالبوکه یأس ونومیدی‌یه قاپیلانلر مجادلهٔ حیاتیه‌نك کونا کون مزاحمی ایچنده قیورانیورلر . تمادی ایدن عدم موفقیتلر ، ألملر انسانلری بر فوضای روحی اولان انتحاره قدر سوروکلیور . جمعیتده بدبین اولانلرك چوقالمسی ، تعبیر دیکرله روح ملینك تردیسی ایسه آنجق انقراض وانهدامی حاضرلیه‌بیلیر. متارکه‌یی متعاقب هر طرفدن وطنمزه حلول ایدن دشمن سورولری وجدانمزی نه‌قدر کیرمشدی . او نه یأس ونومیدی کونلریدی . هر کس استقبالی اونوتمش ، حال وخامتی قارشوسنده مدهوش قالمشدی.

اکر ملتك سجیه‌سنده‌کی فطری عزم وجلادت اولمسه‌یدی ، امیدسزلك چوقدن تاریخمزی سیلمش اوله‌جقدی .

حالبوکه تشکلات اجتماعیه‌مز ، دشمن قارشوسنده دائما تجلی ایدن صارصیلمازایمانمز یك قویدی. موقت حادثه‌لرك تأثیراتنه قارشی صوغوق قانلیلغمزی الی نهایه غیب ایده‌مزدك . چونکه : بو ملتك افرادی واجدادی هیچ بر وقت تهلکهٔ وطنیه قارشوسنده عاجز واسیر قالمامشدیلر. الهه ایمان ایدن، کتاب کریمی طانیبان جمیتمز جهادی‌ده الك مقدس وظیفه اوله‌رق طانیردی . بونك ایچون یکوجود بر کتله حالنده آرسلانلر کبی زبونکش دشمنلره عصیان ایتدیلر . پاره یوق ، طوپ یوق ، وسائط یوق ، متفق یوق ... یوق ... یوق ...... یالکز نه‌واردی ؟ ایمان ! اسلامیتی قبول ایتدیکی کوندنبری عصرلرجه عالی مفکوره‌لری ، مدافعهٔ اجتماعیهٔ اسلامیه‌یی حرز جان ایدینن ملتمز عیق روح علویتله دینی ، ایمانی ، ناموسنی قورتارمق ایچون سلاح برینه دمیره ، طاشه ، النه نه کچرسه اوکا صارلدی .

چلیکدن قلعه‌لر برینه یالکز کوکسیله، الله‌ه صیغینان قلیله‌دایاندی. آچ قالدی، قاچدی . آتشده طوفانده بوغولدی، بیلمادی . بشریتك تصور ایده‌میه‌جکی فداکارلقلره قاتلاندی . ونهایت جناب حق موعود اولان ظفری بخش ایتدی .

ایشته ملتك یوزبیك مزاحم ایچنده چیر بندینی بو تهلکه‌لی زمانلرده ساده دشمنله تشریك مساعی ایدن معلوم الهویه اشخاص دکل ؛ قلبلری ظفر ملی‌یه ایمان ایتمه‌مش ، ضعیف الاخلاق ، ضعیف الوجدان، معنویاتی بوزوق بر چوق کیمسه‌لرده مدافعه‌مزك نتیجه‌سندن نومید ایدیلر . «تربیهٔ اجتماعیه» اعتباریله ملتك روح اصلیسنی احتوا ایده‌مین متردی بر ذهنیتك تجلیسندن عبارت اولان بو طرز تفهم له‌الحمد تحقق ایتمدی .

دقتله تدقیق ایدیلورسه کوروله‌جکدرکه ، ظفرك استحصالنده الك مهم عامل بنیان ملتك چوق یوکسك اساسلره مستند اولان رصانتیدر. چونکه : افراد ملت بشیکدن مزاره قدر علوی حسلرله ، جلادت ، شجاعت، دیانت دستورلریله تمیه ایدلمشدی. اوته‌دنبری «عائله تربیه‌سی ، تحصیل تربیه‌سی» بوقایه‌لره توجه ایدلمش اولدیغندن «تربیهٔ اجتماعیه»مز استقلال ومدافعهٔ ناموس ودین بحثنده الك حساس قابلیتی حائز بولونیوردی. اساساً عصرلردنبری دوام ایدن داخلی ، خارجی صدمات متوالیه‌سنه رغماً هیئت اجتماعیه‌مزك عمومیت اعتباریله سجایای مخصوصه‌سنی ، موجودیت سیاسیه‌سنی تأمین ومحافظه ایده‌بیلمسی، ملتك یالکز ویالکز اخلاق وایمانله تقویت بولان «تربیهٔ اجتماعیه‌سی ، تربیهٔ دینیه وملیه‌سی» سایه‌سنده ممکن اوله‌بیلمشدر .

تشکیلات اجتماعیه‌مز ، احوال روحیه‌مز بو کونده آنجق «تربیهٔ

دینیه وملیه» یه استناد ایتمکده‌در . هرکسه جوانمردانه معامله ایتمك ، زبونکشلك ایتمه‌مك ، مرحمت وانصافی اونوتمامق ، ضعیف اولانلری حمایه ایتمك ، بیوکلره حرمت کوسترمك ، آمره اطاعت ، ملت اوغرنده هیچ برفداکارلقدن چکنمه‌مك کبی هربری ملتلر ایچون باشلی باشنه سبب ترقی وسعادت تشکیل ایدن فضائل ومعالیات اجتماعیه ، « تربیهٔ ملیه ودینیه‌نك » تظاهراتندن عبارتدر . جمعیتمزك اك قوتلی نقطه‌سی ده مسندینی اك مبجل اساسات تشکیل ایدن « تربیهٔ اجتماعیه‌سیدر . »

ملی موجودیتمز شمدی‌یه قدر ناصل روح اصلیسیله وکندیسنه خاص اجتماعیاتیله محافظه ایدیلدیسه بوندن بویله‌ده بهمه حال عین یولك تعقیبی صورتیله مدافعه اوله بیلور . تربیهٔ ملیه‌نك ، اجتماعیات ملیه‌نك دائما کنج ، زنده وقوی بولنمسی ، حریمنه یابانجی عاداتك ، لوثیاتك دخوله امکان بولهمامسیله ممکن الحصولدر .

جونکه غربدن آلنه‌جق هیچ براجتماعی عمده — علمی ، فنی دکیورز — بزم اساساتمزدن دها یوکسك وحق عین درجه‌ده برتکامل تأمین ایدمیه‌جکدر .

ذاتاً تنظیماتك نشر واعلانندن بری غربك علم وعرفانی یرینه اجتماعیاتك اخذ وقبولی صورتیله هیئت اجتماعیه‌مزك تفسخ وتردی‌یه اوغرادیغی شبهه کوتورمز حقیقتلردندر .

ملتمزك ترقی وتجدده احتیاجی واردر . غربك تکملات مدنیه‌سنی تأمین ایدن ماکنه‌جیلکی ، صنایعی ، اقتصادیاتی ، تجارت واستحصالات اصوللرینی ، خزائن مدفونه‌نك ثروته نقلی چاره‌لرینی تأمینه مجبوریت واردر . ملی اولمیان ، علم وعرفانه تعلق ایدن بولازمه‌لرك ایستر آوروپاده ، ایستر آمریقاده ، ایستر چینده اولسون هرنرده استفاده بخش برشکلی کورولورسه کورولسون درحال احتیاجمز نسبتنده اخذ واقتباسی ضررلی دکل ، بلکه پك فائده‌لیدر فقط بواخذ وقبول یالکز بوساحه‌ده قالملیدر . مطلوبمز اولان ترقی وتجدد هرشیدن اول متین برسجیه‌یه ، یوکسك برعزمه متوقفدر . بومفهوملر ایسه ملی ، دینی رصانتك درجه‌سنه تابعدرلر . شوحالده عصری برانکشاف مادی تأمینی ایچونده اساسات اجتماعیه‌مزك مدافعه‌سنه شدتله لزوم واردر .

هانکی جهتدن محاکمه ایدیلورسه ایدلسون « تربیهٔ اجتماعیه »مزك واوکا مستند اولان « تربیهٔ دینیه وملیه‌نك تنمیه‌سی ، تقویه‌سی ضرورتنده‌یز . بوضرورتی تقدیر ایتدیکنه شبهه اولمیان هیئت اجتماعیه‌مزك مراقبهٔ عمومیه‌سنی شخصی تظاهراته قدر تشمیل ایده‌رك حیات عمومیه وخصوصیه‌نك کافهٔ تجلیاتنده « تربیهٔ ملیه ودینیه » یی اس الاساس اوله‌رق تلقی ایتمسی وتجددك روحمز ، اساساتمز داخلنده انکشافنی تأمین ایلمسی صورتیله آز زمان ظرفنده اعظمی تکامل امکانی الده ایدلمش اوله‌جقدر .

خلاصه ؛ وجه ممیزه‌مزی صلابتله محافظه ایتدیکمز ، بنیان ملی واجتماعیمزی قورومقده دوام ایتدیکمز مدتجه ترقیات مادیه‌نك حصولی هرزمان تحت امکان وامنیتده‌در . آنجق شخصیت مخصوصه‌مزی ضایع ایده‌رك روحاً غربه تمثل ایتمك تهلکه‌سنه دوشرسه‌ك اصلا اوزمان ترقی وتجدد امیدلری قاپانمش اولور .

حسن حکمت

احکام ومقدسات اسلامیه

علیهنده‌کی نشریاته قارشو تعقیبات‌ده بولونولمسی مجلسجه تقرر ایتدی

بوزاوق مبعوثی احمد حمدی بك احکام ومقدسات اسلامیه علیهنده مقالات نشرایدن غزته‌لر حقنده حکومتی ایفای وظیفه‌یه دعوت ضمننده مجلسه برتقریر ویرمش وبونك اوزرینه مجلسده مهم وهیجانلی مذاکرات جریان ایله‌مشدر . بومی غزته‌لرك قسماً یازمش اولدیغی بومذاکراتی بویوك ملت مجلسنك ضبط جریده‌سندن نقل ایتمه‌یی مناسب کوردك .

بوزاوق مبعوثی احمد حمدی بکك احکام ومقدسات اسلامیه علیهنده مقالات نشر ایدن غزته‌لر حقنده مطبوعات قانوننك تطبیقنه متدائر تقریری باش وکالته ویریلدیکی رئیس فتحی بك طرفندن بیلدیریلمسی اوزرینه حمدی بك کرسی‌یه کله‌رك تقریرینی شوصورتله ایضاح ایتمشدر :

— افندم ! برمملکتده حریت فکریه اولمازسه اومملکتده ترقی یوللری مسدود دیمکدر ؛ بونی هیئت جلیله‌کز قبول ایدر . طبیعی حریت فکریه‌نك ناشری مطبوعاتدر وبوکا کیمسه‌نك بردییه‌جکی یوقدر . مطبوعات ، حر وسربست اولملیدر . فقط بومطبوعاتك حریتی دولتجه طانمش ، دولتك دینی اولان دین اسلامی تحقیر وتزییف درجه‌سنه کلمه‌ملیدر . بو اودرجه‌یه کلیرسه صبر طاشار . بوکا حریت دینمز ، بوکا تجاوز دیرلر افندیلر !.. شیمدی مطبوعاتده ، برطاقم غزته‌لرده قرآن عظیم الشان حقنده « کهنه برقانوندر ، اسکیمش برقانوندر . » کبی تعبیرلر واردر . [حاشا سللری] دها بونك کبی تحقیر آمیز ، تزییفانه وادیان واحکام اسلامیه‌مز علیهنده برچوق تعبیرات واردر . مطبوعات قانونمزده ، بونلر حقنده جزالر اولدیغی حالده مدعی عمومیلر تعقیبات یاپمایورلر . بویله تحقیر وتزییفی حاوی مقالات نشر ایدنلر حقنده مدعی عمومیلر تعقیبات یاپمه‌یه مجبور ایکن هیچ بر طرفدن تعقیبات یاپیلمامشدر . بونقریرمله عدلیه وکیلندن تمنی ایدییورم ، بو کیلر حقنده تعقیبات قانونیه اجرا ایدیلسون ...

تقریرك باش وکالته ویریلدیکی ، مذاکره آچمق لازم کلوب کلمیه‌جکی حقنده رئیسك بیاناتی اوزرینه قونیه مبعوثی نعیم حازم افندی بروجه آتی بیاناتده بولونمشدر :

— بر سطر اوقویه‌جغم افندم ، مساعده بویوروك . صوك کان اجتهاد غزته‌سنك « اجتهادك مدیر فکرلرندن » سر لوحه‌سی آلتنده

ايكى سطر واردر كه اك بويوك عقيده‌مزه تجاوز ايليور. [كرسى‌يه سسلرى].

«كائناتى عقلنه اسديكى كبى اداره ايدن بر (ذات اعلى) قبول ايتمك بويوك بر صافدللك كوسترمكله قالماز ، عينى زمانده ناقابل تداوى بر منطقسزلغه سوق ايدرك روح بشرك حزن انكيز بر درجه‌ده كوچوله‌سنى‌ده مؤدى اولور. »

دييور . عبدالله جودت ـ كه دائما محكمه‌لرده ملعون اجتهادندن دولايى سوروتوب كيديور ـ باقكز نه هذيانلرده بولونيور! بنده‌كزجه: ذات اعلى‌يه اينانمايان ، رذيللردر . [ياشا سسلرى]

رئيس ــ او ، اعتقادسزلك بريدر ..

بونك اوزرينه مذاكره‌نك آچيلمه‌سنه اكثريتله قرار ويريلمشدر. مطبوعاتك نشريات عموميه‌سى حقنده بعض مبعوثلر آره‌سنده مناقشات جريان ايتدكدن صوكره ينه صدده عودت اولونه‌رق (ارغنى) مبعوثى كاظم وهبى بك كرسى‌يه كله‌رك بروجه آتى بياناتده بولونمشدر :

ــ محترم افنديلر ! اول امرده شوراسنى سويله‌يه‌يم كه مطبوعاته قارشى هيچ بر قيدم وغرضم يوقدر . بنده‌كز مطبوعاتك حريتنه فوق العاده حرمتكارم . وبلا قيد وشرط بو حريتك اخلال ايديلمه‌سنى آرزو ا[illegible]رم . مطبوعات معلوم عاليكز ممالك متمدنه‌ده دردنجى قوت عد اولنور . افكار عموميه‌نك تظاهرات وانطباعاتنى بزه بيلديرر. شو قدركه دنياده هر حريت كبى مطبوعاتك‌ده حريتى مقيددر . [براوو سسلرى .] مطبوعاتك حريتى كندى دائره‌سنى تجاوز ايدرسه او تقديرده بتم حريتمه تجاوز ايدر . بو صورتله بر ظلم اولور ، آنارشى اولور . افنديلر ! كرك افرادك وكرك جمعياتك سجيهٔ فارقهٔ مدنيه‌سى بر شيدر. اوده هر نوع افكارى كمال سكونله ، كمال رشدله مناقشه ايتمك وهر فكره تحمل كوسترمكدر ؛ فقط بو فكرلر بر نزاهت واصالت آلتنده تجلى ايتمك شرطيله . مطبوعات حردر ، فقط هيچ بر زمان بو مملكتك ۳۵۰ ميليونلق كتلهٔ معظمه‌نك عقائد وجدانيه‌سنه تعرض ايتمك صلاحيتى كنديسنده بوله‌ماز . افنديلر ! بنده‌كزدن اول بورايه چيقان رفيق محترمم نعيم حازم افندى ، (اجتهاد) وتعبير لايقيله (الحاد) غزته‌سندن بزه بر فقره اوقودى . او فقره‌ده دييوركه « كائناتى عقلنه اسديكى كبى اداره ايدن بر ذات اعلى قبول ايتمك ساده صافدللك ـ يعنى حماقتك قاموس تزاكتده‌كى افاده‌سى ـ صافدللك افاده‌سيله قالماز . بالعكس روحلرك حزن انكيز بر صورتده كوچوله‌سنى مؤدى اولور . » دين اسلامى ، تشكيلات سياسيه قانونى موجبنجه ، قبول ايدن وتثبيت ايدن وتاريخك اك اوزاق دوره‌لرنده اللرنده قيليچ اوله‌رق شيمدى‌يه قدر اسلامى حمايه ايدن و سقاريه‌ده يونانه قارشى مدافعه ايدركن روح محمديد[illegible] آلديغى فيض ايله وظيفهٔ وطنيه‌سنى ايفا ايدن بر ملتك دار الخلا‌فه‌[illegible] مطبوعاتدن بوكبى سوزلر صادر اولابيليرمى ؟ وبوكبى سوزلره و[illegible] حكومت اسلاميه مساعده ايده‌بيليرمى؟ شرعيه وكالتى شيمدى‌يه قدر س[illegible]ونى نه‌دن محافظه ايتدى ؟ متحيرم . [عدليه وكيلى سسلرى . مطبوعات داخليه وكيلنه عائددر سسلرى .]

حافظ ابراهيم افندى (اسپارطه) ــ مطبوعاته قارشى خارجيه وكالتى ...

كاظم وهبى بك (ارغنى) مجلسك حيثيت وشخصيت معنويه‌سنه‌ده تجاوز واقع اولديغنى سويلدكدن صوكره داخليه وكيلى فريد بك كرسى‌يه كلش ، مذاكره‌نك بدايتنده بولونه‌مديغنى بياندن صوكره :

ــ آكلامديغم شودركه اجتهاد مجموعه‌سنده بر نشريات واقع اولمش..

حافظ ابراهيم افندى (اسپارطه) ــ قره‌كوز غزته‌سنى كورميور ميسكز؟ (فانكحوا) آيتهٔ مخيله‌ء دينى وطن غزته‌سنى كورمه‌ديكزمى داخليه وكيلى فريد بك افندى ؟..

فريدبك (داخليه وكيلى) او حالده آرزوى عاليكز اوزرينه اجتهاد مجموعه‌سنى ، وطنى ، قره‌كوزى وهيئت مجموعه‌سنى بر برينه قاريشديره‌رق عرض جواب ايده‌يم .

فريد بك مطبوعاتك مطبوعات قانونه تابع اولديغنى ، حكومتك‌ده بو قانونله متحرك اولديغنى ، بو قانونده « ممالك عثمانيه‌ده طانينمش اديان ومذاهب عليهنده واقع نشرياتنك » جزاسى معين اولديغنى وبو جرائمك تعقيبى مدعى عموميلره عائد بولونديغنى بياندن صوكره كرسيدن اينمشدر.

(زونغولداق) مبعوثى خليل بك رفقاى كرامنك براز لزومندن فضله عصبيته مغلوب اولدقلرينى ، هر هانكى بر زمرهٔ فكريه‌يه منسوب اولان بر غزته‌جى قانون دائره‌سنده حركت ايده‌بيله‌جكى ، مقابل زمرهٔ فكريه‌لره ترتب ايدن وظيفه‌نك‌ده مقابل نشرياتده بولونمق اولديغنى بيان ايتمشدر .

رؤف بك (استانبول) ــ افندم ! موضوع مذاكره اولان مسئله حقنده محترم رفقادن خليل بك آرقداشمز هيئت عاليه‌يه خطاب بويوروركن ديديلركه « لزومندن فضله عصبيت كوستريديكز . » كنديلرينه عرض ايتمك ايستيورم كه انسانلغى تقدير ايدن وياشامقده اولان هر فرد مقدسات طانيديغى هر هانكى بر خصوصه تجاوز ايديلديكى زمان عصبيت ايچون حدود كورمه‌مليدر . [براوو سسلرى]

حافظ ابراهيم افندى «اسپارطه» ــ حياتى استحقار ايدر بالله العظيم.

رؤف بك (دوامله) هيئت حكومته ، مقدساته تعريض ايديلمش انديشه‌سيله تمنى تقريرى ويرن آرقداشمزده كندى حياتى ايچون ، مقدس كورديكى برشى ايچون وطن ايدييورم اونسز ياشامقده لذت كورمديكنى افاده ايتمك ايسته‌مشدر. وبونى اك آز بر عصبيتله اك قيصه ومشروع بر يولدن افاده ايتمشدر . افنديلر ! مقدساته تعرض ، لاابالييانه دوام ايدرسه بونك دها شديد اصوللرينه كيديله‌جكنى كيمسه كيمسه‌يه تأمين ايده‌مز . مقدساتدن مقصد نه‌در ؟ بر انسانى معناً ربط وضبطه آلان وبشيكدن أولنجه‌يه قدر ، خفاده ، جلى حياتده حركاتنى تنظيم ايدن معنوياتدر . مقدساتك بريسى ـ كه بوكا تعرض ايتمك كستاخلقله تعريف ايديله‌مز ـ بودر. افنديلر! مقدساتك ديكرى نه‌در؟ ـ بنده‌كز

نقطهٔ نظریمی عد ایدییورم ـ وطندر . وطنه تعرض ایدنلره قارشی صبر ایله ، محدود عصبیتله مقابله ایدیلیرسه تهلکه واردر. ملیتنه تعرض ایدنلره تحمل ایدن حیاسز اولور، شرفسز اولور. [براووسسلری]. افندم ! بوندن صوکره بر مقدس‌ده ، انسانك کندی دویغولری و انسانك شرف و حیثیت شخصیه‌سیدر . بوکاده تعرض ایدیلیرسه وتعرضه تحمل ایدیلیرسه مملکتنه‌ده، کندیسنه‌ده مضر اولور. [براوو سسلری] مقدسات دینیلن بو اساساته حقارت ایتمه‌مکی وظیفهٔ ملت و دین بیلملی‌یز . ایتدیرمه‌مکی‌ده عینی صورتله تحت تأمینه آلمق مجبوریتنده‌یز . شو احوال ایله ، بو احوال ایله بو تهلکه واردر دییه تحمل ایتدکجه، بأی‌حال آلیشقلق حاصل اوله‌جقدر . بو ملتی وجوده کتیرن وبزی یتیشدیرن آنالر وباباﻟﺮ حیثیتسز دکلدر . بز حیثیتسزلکه تحمل ایدرسه‌ك اولادلرمزكده حیثیتسز اوله‌رق بو مملکته مضر اوله‌جغی احتمالی واردر. عصبیت حقنده بو نقطهٔ نظری عرض ایتدکدن صوکره مطبوعات حقنده‌ده نقطهٔ نظریمی عرض ایتمه‌یه مساعده بویورمکزی رجا ایدرم .

بعده روف بك سلطان حمید مطبوعاتندن ، شان عبودیته لایق وهپسی بری برینه فائق صورتده یازیلان مقاله‌لردن ، ایسته‌دیکی زمان دینیلیکی ایسته‌دیکی زمان دینسزلکی فرمان افندیمز کدر دییه تلقین ایدن مطبوعاتدن ، وحرکات ملیه‌یه مظاهر اولان غزته‌لردن ، مجلس عالی‌یی تحقیر ایدن ، مجلس عالینك لزومسزلغنی مدافعه ایدن غزته‌لردن بحث ایتدکدن، کرسیده یالکز ماده‌لری اوقومقله اکتفا وعدلیه وکیلنك نظر دقتنی اولسون جلب ایتمه‌یه لزوم کورمه‌ین داخلیه وکیلی فرید بکك بو حرکتندن برشی آکلامادیغنی بیان ایلدکدن ، تورکلك وحمیتی انحصار آلتنه آلمه‌نك بویوك بر تهلکه اولدیغنی ایضاح ایتدکدن صوکره سوزلرینه شو جمله ایله ختام ویرمشدر : «... وطنك سلامتی نقطهٔ نظرندن مطبوعاتمزك ، حر وسربست افکار عمومیه‌یی ، وطنی ، ملی ، دینی حسلرله تقویه وتنمیه ایدر برشکلده سربستیسنی ادامه ایده‌لم . »

بونك اوزرینه فرید بك بیاناتده بولونه‌رق مسئله‌نك حکومت مسئله‌سی اولمادیغنی ، تعقیباتده بولونمق مدعی عمومینك جملهٔ وظائفندن اولدیغنی ایضاح ایتمشدر .

تقریرلر اوقوندقدن صوکره مذاکره‌نك کفایتی علیهنده سوز ایسته‌ین (آقسرای) مبعوثی بسیم آتالای بك ، «دیلی ، دویغوسی تورکجه اولمایان، مملکتك تاریخی ایله، عنعنه‌سی ایله ، حادثات ووقایعیله علاقه‌دار اولمقدن زیاده شخصیاتی دیدیکله‌مك، ییقلمسی وهجوم ایدیلمسی لازم اولمیان شیلری ییقمقله مشغول بولونان » ، «بوتون تفرقه‌لرینی انکلیزجه‌دن، یاخود فرانسزجه‌دن ترجمه ایدن» مطبوعاتدن، بونلرك ایلری کیتدیکندن، «مملکتك دینی برلکنی اخلال وتهدید ایدن بر طاقیم مذاهب...» موجود اولدیغندن ، بونلره قارشی علما عهده‌لرینه دوشن وظیفه‌یی ایفا ایتمدکلرندن بحث ایتمش وبعده بعض مبعوثلر آراسنده دها بعض مناقشه‌لر جریان ایتدکدن صوکره تقریرلر اوقونمش واحکام ومقدسات اسلامیه علیهنده مقالات نشر ایدن غزته‌لر حقنده مطبوعات قانوننك تطبیقه متدائر بوزاوق مبعوثی احمد حمدی بکك تقریرینك باش وکالته حواله‌سنه دائر اولان اردو مبعوثی حمدی بکك تقریری [illegible] قبول ایدلمشدر .

ایکنجی جلسه‌ده مطبوعات مسئله‌سنی استحقاق ایتدیکی بر اهمیتله مناسب بر صورتده واطرافیله مذاکره ایده‌بیلمك ایچون جلسهٔ خفیه عقدی حمداه صبحی بك ورفقاسی طرفندن ویریلن تقریر اوزرینه اوچنجی جلسه خفی اوله‌رق جریان ایتمشدر. ۳۰ کانون ثانی ۳۴۰

***

احکام ومقدسات علیهنه نشریاتده بولونانلر علیهنده تعقیبات قانونیه‌ده بولونمق اوزره مجلسده‌کی بو تظاهرات دیندارانه اوزرینه وطن غزته‌سی «حقیقی انقلاب نه‌در ؟» سرلوحه‌سیله نشر ایتدیکی بر باش مقاله‌ده دیبورکه :

«عجبا کورولتو ایله اعلان ایدیلن بو انقلاب نه‌درجه حقیقیدر ؟ آنقره‌ده بعضاً انقلابك بتیکی اولماسی لازمکلن مجلس ایچنده یوکسه‌لن سسلر انقلابمزك نقصان اولدیغی قناعتنی حاصل ایده‌جك ماهیتده‌در . بزده انقلاب ، اولسه اولسه ، سیاسیات ساحه‌سنده اولمشدر .. فقط سیاسی انقلابی یاشاتمق ایچون اجتماعی ساحه‌ده آتیلمق ایسته‌نیلن هر ترقی خطوه‌سی کورولتولی وارتجاعکار مقابله‌لره معروض قالمقده‌در . حقیقی انقلاب ، یالکز سیاسی ساحه‌یه منحصر قالمایه‌رق فکری واجتماعی ساحه‌لرده شامل اولان انقلابدر.

انقلاب کورمش ، کچیرمش ادعاسنده بولنان هانکی ملت واردرکه مثلا بر حقوق عائله نظامنامه‌سی تنظیم ایتمکی دوشونورکن قارشیسنه بر طاقم ارتجاعکار قوتلرك چیقماسنه ، عصرلرجه اولکی عادتلردن ، عنعنه‌لردن بحث ایدیلمه‌سنه ، نظر مسامحه ایله شاهد اوله‌بیلسون ؟ «کتاب اونوتیلیور ، کتاب قالدیریلیور ، دینه قارشی حرمتسزلك ایدیلیور» سوزلری قره قوتك صوك نغمه‌سیدر . فقط بردفعه بو سوزلری سویله‌ینلردن صورولسون : کتاب قالدیرمق ایسته‌ین کیمدر ؟ دینه حرمتسزلك ایتمك تربیه‌سزلکنده بولونان کیمدر؟ منسوبی اولمقله مفتخر اولدیغمز دین مبین اسلامه قارشی حرمت ایتمکی دین آمر اولدیغی کبی حتی منسوب اولمادیغمز خرستیانلق حقنده بیله حرمتسز برلسان قوللانمق تربیه‌سزلکدر . فقط مادامکه (لائیق) بر جمهوریتز ، مادامکه دین ایله دنیا ایشلرینی یکدیکرندن آییردق . او حالده قارشیمزده ارتجاعکار قوتلرك دین پرده‌سی آلتنده‌کی فعالیتلرینه مساعده ایدلمه‌ملیدر .

بوکون انکلتره دیندار‌در . آمریقا انکلتره‌دن‌ده دها دیندار‌در . فقط آمریقا مجلس مبعوثان واعیانده هرهانکی بر مسئله مذاکره ایدلدیکی زمان انجیل شریف بو مسئله حقنده شونی بونی یازار دیه‌ن یوقدر .

حقیقی انقلابجی بر مسئلهٔ اجتماعیه ایله قارشیلاشدیغی زمان ، عنعنه‌یی قاریشدیرماز .

... انقلابجی اولمقله افتخار ایدن بر هیئت اعضاسنه بو سوزلری یاقیشدیره‌میورز.»

جمهوریتمزك (لائیق) یعنی (لادینی) بر جمهوریت اولمایوب بر جمهوریت اسلامیه اولدیغی حالا بیلنه‌یور واعتراف اولونه‌مایوردی ؟

تشکیلات اساسیه قانونمزده « دولتمزک دینی دین اسلام اولدیغی » ، « احکام شرعیه‌نک تنفیذ واجراسی » مجلسک عهده‌سنده بولوندیغی ، « تنظیم اولوناجق قوانینك احکام فقهیه وحقوقیه‌یه استناد ایده‌جکی » مصرحدر . بوماده‌لر تشکیلات اساسیه قانونده باقی قالدقجه مجلسمز وظیفهٔ دینیه‌سنی ایفاده دوام ایده‌جکدر . امریقا ، انکلتره انجیل شریفك نه یازدیغنه باقمایه‌بیلیرلر . فقط بویوك ملت مجلس عالیسی دائما قرآن کریمك نه‌یازدیغنه باقمق و اوکا کوره توفیق حرکت ایتمکله افتخار ایده‌جك وبونی اك متحتم بر وظیفهٔ دینیه وملیه تلقی ایلیه‌جکدر .

شوراسنی‌ده عرض ایده‌یم‌که قرآن نه اوتولره اوقونمق ایچون نازل اولمشدر ، نه ده‌رافلرده طوتولملقله اوکا قارشی حرمت ایفا ایدیلمش اوله‌بیلیر . قرآنه قارشی حرمت ، آنجق اونك احکامنی اجرا ایله اولور . اونك ایچوندرکه مجلسمز « احکام شرعیه‌نك تنفیذنی » اك مقدس بر وظیفه اوله‌رق تحمل ایتمشدر . محترم مجلسمزك حضور ملتده بوشرفلی وظیفه‌سنی ایفا ایتمه‌سنده بز هیچ بر باقیشیقسزلق کورمیورز . بالعکس ، بوتون قلوب ملتی تسریر ایده‌جکنی شبهه‌سز تلقی ایلرز .

منع اولونجه ، فحشدر

ایکنجی مشروع ازدواجلرك منعنه چالیشانلر نیچون غیر مشروع مناسبتلرك منعنی ایسته‌میورلر ؟

بو هفته یومی غزته‌لر تعدد زوجات مسئله‌سیله چوق مشغول اولدیلر . اك بویوك دوقتورلریمزدن مظهر عثمان بکك تعدد زوجاتك منعی علیهنده مهم بر مقاله نشر ایتمسی بعض غزته‌لری خیلی حدت واندیشه‌یه دوشوردی . بونك تأثیرینی ازاله مقصدیله شوکا بوکا مراجعتلرده بولوندیلر . بعض غزته‌لر بومسئله حقنده ستونلر تخصیص ایتدیلر . بیلن ، بیلمه‌ین هرکس سویلیور . بعض (دعی) لر بیله یکی یکی اجتهادلره قالقیشدی . آکلاشیلیورکه ایشك ایچ‌ یوزلرینه ، بومسئله‌لری اورته‌یه چیقارانلرك مضمرلرینه چوقلری واقف دکل . کیمیسی خلوص نیتله جواب ویرمه‌یه کیریشیور . بر طاقم علمی واجتماعی دلیللر ایراد ایدیور . ظن ایدیورکه بومسئله‌یی اورته‌یه آتانلری اقناع ایده‌جکدر ! زواللی ، بیلمیورکه بو هجوملر احکام اسلامیه‌یه قارشی درین بر خصومتك تظاهراتندن باشقه بر شی دکلدر . حقوق عائله قانوننك احکام اسلامیه‌یه استناداً تنظیم اولونمسی اونلری او درجه سیکیرلندیردی‌که حدتلرندن نه یاپه‌جقلرینی ، نه سویلیه‌جکلرینی بیله‌میورلر . سینه‌لرنده‌کی بغضی آغزلرندن طاشیریورلر . کندیلرینك هجوملری کافی کلمدی . قادینلری‌ده تشویق ایتدیلر . بعض خانملر طوپلاندیلر . فقط نه ایچون طوپلاندقلرینی آکلایه‌مادیلر . آکلامه‌دن طاغیلدیلر . اجتماعه دلالت ایدنلر بر قومیسیون تشکیل ایتدیلر . تورك اسلام قادینلرینك مطالبنی تثبیت ایله موظف اولان بوقومیسیون آمریقا ، انکلتره کبی خرستیان دولتلرك حقوق عائله قانونلرینی تدقیقه باشلادی . دیمك‌که قادینلریمز درمیان ایده‌جکلری مطالبی آمریقا ویا انکلتره حقوق عائله قانونلرندن آله‌رق ایلری سوره‌جکلر . یاواش یاواش مقصد میدانه چیقیور . چوق کچمکسزین بوس بوتون چیقه‌جقدر . هرکس حق وحقیقی آکلایه‌جقدر .

کویا قادینك حقوقنی مدافعه ایدییورلر . اکر بو حرکتلرنده صمیمی ایسه‌لر ، نیچون اللرنده فحش ونیقه‌سی سوقاق سوقاق سوردون بر طاقیم بدبختلری اوفجیع احوالدن قورتارمق ایچون چالیشمایورلر ، بر کلمه اولسون سویله‌میورلر ؟ بر ارککك لدی‌الایجاب ایکنجی بر ازدواجنی وحشتله ، غیر مدنیلکله ، قادینك شرف وحیثیتنی اخلال ایله توصیف ایدیورلر . عجبا عینی ارککك بر طاقیم یابانجی قادینلرله غیر مشروع مناسبتده بولونمسنی نه‌دن تقبیح ایتمیورلر ؟ بوحال قادینك شرف وحیثیتیله قابل تألیف میدر ؟ اصل وحشت ، اصل حیثیتسزلك ، اصل جنایت ، شناعت بودکلمیدر ؟ نیچون غیر مشروع مناسبتلرك منعنی ایسته‌میورلرده مشروع ازدواجك منعنه قالقیشیورلر ؟

بر آدام هرهانکی بر ضرورتك الجاسیله ایکنجی بر ازدواجده بولونمق مجبوریتنده قالیرسه بز بو آدامه قارشی نه دیه‌بیلیرز ؟ « خایر ، سنك ایچون ایکنجی بر مشروع ازدواج ممنوعدر . احتیاجاتکی غیر مشروع صورتده تطمینك چاره‌سنه باق » می دیه‌جکز ؟ یوقسه او آدامی هرهانکی بر قادینله مناسبتده بولونمقدن منع می ایده‌جکز ؟ تعدد زوجاتك منعنه طرفدارلق ایدنلر ارککك هرهانکی بر قادینله غیرمشروع مناسباتنك‌ده قانوناً ممنوع اولمسنی ایسته‌یورلرسه اوزمان بو فکرلری بر یره نسیب اوله‌رق تلقی ایدیله‌بیلیر .

شیمدی تعدد زوجاتی قانوناً منع ایتمك ایسته‌ینلره صورارز : بونی منع ایتمك ایسته‌مکز ، بر ارککك بر قادیندن باشقه‌سیله مناسبتده بولونمسنی جائز کورمدیککزدن طولایی میدر ؟ اکر بویله‌ایسه نیچون اوارککك باشقه قادینلرله غیر مشروع مناسبتده بولونمسنك قانوناً منعنه طرفدار اولمایورسکزده مشروع صورتده ایکنجی بر ازدواجنی تحت ممنوعیته آلمق ایستیورسکز ؟ عجبا بر قادین قوجه‌سنك باشقه قادینلرله غیرمشروع مناسبتده بولونمسنه رضا کوسترمی ؟ بوحال قادینك شرف وحیثیتی اخلال ایتمزمی ؟

ایش بورایه کلنجه ، فحشك قانوناً منعی اورته‌یه سورولنجه « احتیاجات طبیعیه » دن بحث ایدرلر . بیك دره‌دن صو کتیررلر . « عموم‌خانه‌لر ایجابات مدنیتدندر » دیرلر . علم دیه ، اجتماعیات دیه بر چوق سفسطه‌لر سردینه قالقیشیرلر .

اونك ايچون بز تعدد زوجاتك منعنه طرفدار كچينلرك مقصدى قادينك حقوقنى ، شرف وحيثيتنى محافظه ايلديكنه ايناناميورز . شيمدى يه تعدد زوجاتك قانوناً منع اولونمسى حقنده نشرياتده بولونانلردن هيچ برينى كورمدك كه فحشك قانوناً منعى لازم كلديكى حقنده بر كلمه اولسون سويلەمش اولسونلر .

مقصد قادينك حقوقنى ، شرف وحيثيتنى محافظه ايسه بو كون هرشيدن اول اوكنه كچيلمك لازم كلەجك مسئله ، صالغين بر صورتده هيئت اجتماعيەمزى تهديد ايدن فحش آفتىدر . بيكلرجه تورك مسلمان قادينلرى اللرنده وثيقه ، دوداقلرنده بويا سوقاق سوقاق طولاشيورلر . توركلر شويله دورسون ، اجنبيلرله بيله غيرمشروع مناسبتلرده بولونيورلر . بوكا قارشى نه ياپيورز ، نه تدبيرلر دوشونيورز ؟ . هيئت اجتماعيەمز ايچون بوندن اشنع بر مصيبت ، بوندن بيوك بر فلاكت اولورمى ؟ اركك‌لر ايچون‌ده ، قادينلر ايچون‌ده بوندن بيوك ذلت وارميدر ؟ نيچون دور سابقك بر يادكار فجيعى اولان بو حالى قانوناً منع ايتمەيه قالقيشميورزده زنا ايتمك ايستەمەين ، بر ضرورت الجاسيله ايكنجى بر مشروع ازدواجده بولونمق آرزوسنده بولونان ناموسلى بر اركگك بو مشروع حركتنى ممنوعيت قانونيه آلتنه آلمق دردينه دوشيورز ؟ ايشته بزم اكلامادیغمز اصل نقطه بودر . اونك ايچون قادينك حقوقى ، شرف وحيثيتى نامنه هرهانكى بر مطالب ليستەسنك باشنده غيرمشروع مناسبتلرك تحت ممنوعيته آلنمسنه دائر بر ماده كورمدكجه بز نه قادينك ، نه ده اركگك حقوق وشرفى محافظه ايدلمش اوله‌جغنه قطعياً قانع دكلز . تأثيرات وتلقيناته قاپيلمايەرق حقيقى دردلريمزك تداويسنه باقەلم .

فرانسه وتونس

تونسليلرك مليتلرى تبديل ايتديريله‌جكمى ؟ ..

صوك كونلرده تونسدن كلن خبرلر پك غريبدر . تونسلى ديندا‌شلرمز حرب عمومى اثناسنده فرانسه يه ابذال ايتدكلرى معاونتلرك ، فرانسه‌نك موفقيت وغالبيتى اوغورنده ويردكلرى قربانلرك ، دوچار اولدقلرى فلاكتلرك مكافاتى كوريورلر . حرب عمومينك ختامندن برى بو مكافات بكله‌نيور و اونك ماهيتى حقنده درلو درلو تخمينلر درميان اولونيوردى . ازجمله تونسك هيچ اولمازسه استقلال داخلى يه نائل اولماسى وبر پارلامنتويه قارشى مسئول بر حكومتى حائز بولونماسى ، تونس داخلنده تونسليلرك ، خارجدن كلن وهر درلو امتيازلرله تلطيف اولونارق اصل مملكتك صاحبلرندن پك يوكسك بر موقعده بولونان ياپانجيلرله مساوات دائره‌سنده معامله كورملرى منتظردى . تونسليلرك اميدلرى بو مركزده ايدى . زواللیلر اجنبى دعواسى اوغورنده دوكدكلرى قانلرك ، اختيار ايتدكلرى فدا كارلقلرك مقابلنى ايستەيورلردى . صلحك عقدينى متعاقب مطالب مليه‌لرينى تأييد ايتمك ايچون دفعات ايله مراجعتلرده بولونديلر . هيئتلر تشكيل ايدرك پاريسه كوندرديلر . بو تشبثاتك بر ثمره ويرمه‌ديكنى كورونجه ملى تظاهراتده بولونديلر . فقط بونه كار ايتمه‌دى . نهايت مجادله‌يه ، هر واسطه ايله حقلرينى ايستەمكه قرار ويرديلر . نصلسه بو صيره‌لرده فرانسه‌نك لطف وعاطفتى طوتدى وتونسليلره قارشى فوق‌العاده بيوك بر أثر سماحت كوستردى . شويله كه بعدما تونسليلر تونسلى عد ايدلميه‌جك ، فرانسز عائله‌سنه قبول اولونارق فرانسز عد اولوناجقلردر ! يعنى تونسليلر ، مليتلرينى ، شخصيتلرينى ، هويتلرينى ، بوتون مقدس ومبجل طانيدقلرى هرشيئى فدا ايدرك فرانسزلاشه‌جقلردر ! زواللى تونسليلر بو فجيع مكافات قارشيسنده يلديرمله وورلمشه دونديلر ، نه ياپاجقلرينى شاشيرديلر . مليتلرينك طانيماسنى وحرمت كورمه‌سنى بكلركن مليتلرينك كاملاً استيصال ايدلمه‌سى كبى بر فلاكته دوچار اولديلر . قرق سنه‌دن برى تونسليلر خلاص آنى بكله‌يوردلرى . قرق سنه اجنبى اشغال واستيلاسنك هر جفاسنى ، هر مشقتى طاتمشلردى . مملكتلرينك اشغالى كنديلرينه بر مبدأ ترقى وبر فاتحه مدنيت اولارق تلقين اولونمشدى . حال بوكه اشغال اجنبى تام بزمده كورديكمز ، بزمده آكلاديغمز استيلا وامحا ايدى . فقط اجنبى استيلاسنك بوتون امحاكار تشبثلرينه وجنايتلرينه رغماً ملى وجدانلرى كسب حيات ايدن تونسلى ديندا‌شلرمز فرانسز استيلاسنك بو امحاكار حركتنى مدهش بر نفرتله قارشيلاديلر . فرانسه‌نك تونسليلرى فرانسزلاشديرمق ايچون فرانسز مبعوثانه تقديم وقبول ايتديرديكى لايحه بوتون تونسده بر قيامت هيجان قوپاردى .

صوك پوسته ايله كلن تونس مطبوعاتى تونسلى ديندا‌شلرمزك فرانسه طرفندن وقوع بولان بو تشبثى نه‌قدر دهشتله قارشيلا يغنى كوسترمكده‌در . تونس مشروطيتپرور احرار فرقه‌سى فرانسه حكومتنه كوندرديكى بر پروتستوده ديوركه :

« فرانسه حكومتنك فرانسز پارلامنتوسنك نظر موافقتنه تقديم ايتديكى تونس تابعيتى لايحه‌سى تونسليلرى فوق‌العاده متأثر ايتدى . بو قانون لايحه‌سى طوغرودن طوغرويه دين اسلامه بر تعرض تشكيل ايتمكده ، وتونسليلغى اضمحلاله اوغراته‌رق تونسليلرى تمثيل ايتمه‌يى استهداف ايلمكده‌در .

بر مسلمانك مليتى ديانتنده مندمج اولديغى هركسجه معلومدر . بالخاصه احوال شخصيه‌يه متعلق احوالده بويله‌در . بناءً عليه بر مسلمانك مليتنى تبديل ايتمك دينى تبديل ايتديرمكه معادلدر .

فرانسه ايله تونس آره‌سنده منعقد معاهدات دين اسلامه لزوم حرمتى متضمندر . حال بوكه بو صوك تشبث بو معاهداتى اخلال ايلمكده‌در .

فرانسه‌نك اشبو عدالتكارانه پروتستويى نظر اعتباره آله‌رق تابعيت قانوننى ده كيشديرمه‌سنى وتونسليلرى بو قانونك احكامندن مستثنا عد ايتمه‌سنى بكلرز . »

تونس مشروطيتپرور احرار فرقه‌سى بونكله اكتفا ايتميه‌رك هر قاپويه باش وورمشدر . بوتون تونسلى علماى دين ومحررين تونسى تهديد

ايدن تهلكه‌يى عيق شكلده كوريور وتابعيت مسئله‌سنك مسلمانلقه ، تونسك شخصيت سياسيه‌سنه ، موجوديتنه قاتل بر ضربه اولارق توصيف ايديورلر .

تونسلى ديندا شلرمز علماى دين مبين حضراتنده مراجعت ايدرك « مسلمانلقله متدين اولدقلرى حالده باشقه بر مليته انتساب ايله اونك احكامنه اتباع ايدنلر حقنده حكم الٰهى نه‌در ؟ » سؤالنى صورمشلر وجامع الزيتونه افاضل علماسندن شيخ (احمد عباد) ويرديكى جوابده ديمشدركه :

« مسلمانلقله متدين اولديغى حالده باشقه بر مليتى قبول ايدنلر « كفر » ايتمش اولور . حق تعالى ديبوركه : « اى اهل ايمان ! يهود ونصارايى كنديكزه ولى امر اتخاذ ايتمه‌يكز ... اونلر بربرينك وليسيدر . اونلرى ولى اتخاذ ايدن ، اونلردن اولور . » (طبرى) ديبوركه : « مؤمنلرى بيراقوب يهود ونصارايى ولى امر اتخاذ ايدن ، مسلمانلره قارشى اونلره ياردیم ايدن ، اونلرك دين ومليتنى قبول ايتمش اولور . » ينه جناب حق بيوريبوركه : « حبيبم ، سكا كونديريلن وسندن اولكى پيغمبرلره كونديريلن آياته ايمان ايتدكلرينى ادعا ايدنلرى كورميورميسك ؟ ايسته‌يورلركه ، انعامقله مأمور اولدقلرى طاغوته مراجعتله اونك حكمنى قبول ايتسينلر . » ينه جناب حق بيوريبوركه : « اى اهل ايمان ! اهل كتابدن سزك دينكزى استخفاف ايدن ، دينكزى اويونجاق صانانلرله كفارى اولياى امور اتخاذ ايتمه‌يكز . اللهدن قورقيكز ، اكر مؤمن ايسه‌كز ! ... » بوتون بودلائل غير مسلم بر مليتى قبول ايده‌نك غير مسلم اولديغنى اثبات ايدييور . »

كوريليوركه تونسلى ديندا شلرمزك ملت اسلاميه‌يى پك بيوك بر تهلكه قارشيسنده بولونيور . تونسليلرك حاكميتلرى زائل اولدى ، تونسليلرك حريتى غصب ايدلدى . تونسليلرك اراضيسى اللرندن آلندى ، نهايت تونسليلرك قودى بر مليتلرى ، بر مسلمانلقلرى قالدى ايدى . فرانسزلر بو تجاوزلرينى نهايت اوكاده اوزاتيورلر . يكرمنجى عصر مدنيتك بو مدهش ظلملرى ارتكاب ايدن وجدان ملوثنه قارشى نفرتلر ، لعنتلر ...

لهنينك وفاتى

قومونيستلرك رهبرى ، انقلاب قهرمانى لهنين وفات ايتدى . عجبا لهنينك وفاتيله روسيه‌ده قومونيزم بليه‌سى دخى مندفع اوله‌جقمى ؟ بو سؤاله جواب ويره‌بيلمك ايچون البته شيمديلك زمان دها كلمدى . بر هفته صوكره ، بلكه بر آى صوكره احوال كنديكندينه انكشاف ايده‌جكى محققدر . بو كون ممالك اجنبيه‌ده روسلر طرفندن انتشار ايتمكده اولان غزته‌لر ، لهنينك وفاتى مناسبتيله عموم روس فراريلرينه خطاباً برچوق تبشيرات نشر ايتمكده‌لردر . مطبوعات مذكوره لهنين عليهنده ستم كار جمله‌لر ايله متوفانك مساويسنى تعداد ايتمكده‌لردر . شو جمله‌دن اوله‌رق درسعادتده منتشر « پردس دوسوار » غزته‌سى ٢ شباط تاريخلى نسخه‌سنده اوزون بر باش مقاله‌ده شو سوزلرى يازييور :

« ١٩١٧ سنه‌سى ٢٥ اوقتوبرده ، بيوك روس حكومتى ماكنه باشنه لهنين ، تروچكى ورفقاسى كچرينجه ، مملكتى كوكندن صارصديلر ، هر طرفده قتللر ، آجلقلر ، يقوب ياقمه‌لر ، ئولوملر دوام ايتدى . مملكتى باشدن باشه تخريب ايتمك ، بوتون مملكتك اقتصادى حياتنى محو ايتمك ، خلقنى پريشان برحاله كتيرمك ، صوك درجه‌ده فقر وضرورته دوشورمك ، يكرمى مليوندن زياده جان تلف ايتمك ايچون بش سنه مدت لهنينه كافى كلدى . لهنين بو مدت ظرفنده اوقوجه مملكتى پارچه پارچه ياپدى .

بر روس قلبى ايچون ، روسيه‌ده كرانبهانه وارايسه ، لهنين هپسنى محو ايتدى . بويكى تيمورلنك بونلرك هپسنى ياپدى . « لهنين » يالكز روسيه‌يى تخريب ايتمدى ، بو آدمك سوء تعليماتى بتون جهانه سرايت ايتدى : فرانسه ، انكلتره ، عموم اسلاو مملكتلرى ، آمريقا ... هله آلمانيا جزاسنى بولدى ، بشقه‌لرينى تخريب ايچون حاضرلاديغى فلاكتك بو كون كندى مملكتى اوزرنده بالفعل تجربه‌سنى كورييور ، نهايت « لهنين » ئولدى . روسيه مملكتى ياشاسون ... »

شو صورتله ممالك اجنبيه‌ده منتشر روس غزته‌لرى « لهنين » ك وفاتى مناسبتيله ، مساويسنى تعداد ايدييورلر . لكن شوراسى شايان دقتدركه بيوك وحشتلره مثال ، دائماً خارجدن ، تيموردن ، شوندن بوندن آرامق طوغرو دكلدر . روسلرك پك اعلا بيلمسى اقتضا ايدركه روس وحشتلرى دنياده ارتكاب ايدلمش بوتون وحشت وشناعتلرى قات قات كچمشدر روس چارى ايوان غروزنايك يالكز قزان خانلغى استيلاسنده دوكديكى اسلام قانى تيمور بتون مدت حياتنده دوكمدى . « لهنين » ك يالكز پترسبورغ داخلنده قتل ايده‌رك « نيوه » نهرينه آتديغى انسان لاشه‌لرى هفته‌لرجه بحر بالتيقه آقدى .

مع مافيه روسلرده ياپدقلرينك جزاسنى بولديلر . قانون طبيعت بويله‌در هركس نه اكرسه اونى بيچر . شبهه يوقدركه بو كره روس ملتنك باشنه بو فلاكتى كتيره‌ن « لهنين » ك قفاسنده تسميم ايده‌ن يهودى فلسفه‌سى ايدى ، (قارل مارقس) تعليماتى ايدى . شيمدى صيره يهوديلره كلديكى ظن اولنور .

البته « لهنين » ك متروكاتى تقسيم مسئله‌سى باشلايه‌جقدر . ذاتاً بو كون روسيه‌ده رأس كارده بولنانلرك اكثريتى يهوديدر . هر نه قدر بعضلرى اسملرينى روس اسمنه تبديل ايتمشلرسه‌ده روحلرى خالص يهوديدر . روسلرك ايلك حركتنده قودوز حيوانلر كبى يهوديلره صالديره‌جقلرى محققدر . قفقاسياده كورجيلرده ارمنيلره صالديره‌جقلر . شو صورتله شيمدى « لهنين » ك روحى ايچون بر قان دها دوكوله‌جك ، انسانلر بر قان درياسنه دها بوغوله‌جقلردر . روسلر قانه صوصاديلر . بو انقلابلر ، يكرمنجى عصر مدنيتى سايه‌سنده ، نهايت « قان اويوننه » منجر اوله‌جق ! يكرمنجى عصر علما وسياسيونى انسان قانيله « ادمان » ياپه‌جقلر . غرب مدنيتى منتهاى كماله واصل اولبور !

[مابعدى قاپاغك دردنجى صحيفه‌سنك ايكنجى ستوننده‌در]

شهزاده باشى : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى

آبونه شرائطی : هریر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٠ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدله‌مین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

ادره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٨ | ٨ رجب ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ١٤ شباط ١٣٤٠ | جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

معاملات وحقوق مدنیه‌ده قادینلر اییچون (اجتماعی) نظراً قادین

مسلمان قادین بوتون شئون مدنیه ایله معاملاتده ارکك کیدر . آرالرنده اصلا فرق یوقدر . یالکز بعض احوالده شهادت خصوصنده فرقلری واردر . هر ایکیسی بیع وشرانك هرنوعی ، هبه ، شفعه ، اجاره ، اعاره ، کفالت ، وکالت ، ودائع ، هرنوع شرکات ، رهن ، قسمت ، دعوی ، اقرار ، صلح ، وصیت ، جنایات ، حجر ، غصب ، سرقت ، یمین ، یمیندن نکول . . . الخ کبی احکامده مساویدرلر . شهادته کلنجه شریعت اسلامیه بوخصوصده قادین ایله ارکك آراسنده برفرق کوزه‌تیور . وفقه کتابلرنده تفصیل ایدیلن شرطلرك تحقق حالنده ذکورك هرشیده شهادتی معتبر طوتدیغی حالده قادینلرك منفرداً یعنی ارکك شاهدلرله برلکده اولمیه‌رق شهادتی یالکز ولادت ، استهلال مولود وعیوب نسا کبی علی‌الاکثر ذکورك مطلع اولامیه‌جغی حقوق ابدانده مقبول اولدیغی مثللو اموالده [١] وحدوددن ماعدا احکام ابدانده وطلاق ، رجعت ، نکاح ، وکالت ، وصیت کبی ماله متعلق حقوق ابدانده‌ده شهادتلری مسموع اولور ، حدودده ایسه یانلرنده ارکك اولمادقجه شهادتلری ایله حکم اولونماز . [٢] ایکی قادینك شهادتی بر ارککك شهادتنه معادلدر . چونکه قادینلر سرعت انفعال وتأثرلرندن طولایی چوق کره حادثاتك دقائق تفصیلیه‌سندن غفلت ایدرلر . بوندن طولایی شریعت اسلامیه شهادت بابنده ایکی قادینك بر ارککه معادل اولماسنی شرط ایتدی‌که بری شاشیریرسه دیکری اوکا خاطرلاتسون . حدود مسائلنده برتك قادینك سوزی‌نه‌ده شهادت دکل ، قرینهٔ حال اولمق اوزره باقلمق‌ده جائزدر . [٣] نته‌کیم جراحات وقتل خصوصاتنده صبیانك‌ده یکدیکری حقنده‌کی شهادتلری حقیقةً شهادات دکل ، قرائن احوال اولمق اوزره نظر اعتباره آلنیر .

خلاصه قادین بوتون معاملات ایله حقوق مدنیه‌ده حر اولوب هر وجه‌ایله ارککه مساویدر . یالکز شهادت ایله میراث مسئله‌لرنده بعض کونه مخالفت واردرکه بو ایکی‌ماده‌ده اوکا متعلق حقوق‌واحکامك بعض وجوهدن ارککه مخالف اولماسی بالاده شرح ایدیلن اسباب وحکمته مبتنیدر .

شبهه‌یوقدرکه بو استثنائی خصوصاتده‌ده مسلمان قادینك موقعی بوکون اك مترقی اولان ممالکتلرده‌کی غیرمسلم قادینلرك موقعندن چوق یوکسکدر .

[١] بو ، ابوحنیفه‌یه کوره‌در. بدایة‌المجتهد ٢ نجی جزء . ٣٨٦ نجی صحیفه.

[٢] بو، ظاهریه‌یه کوره‌در . اونلر « فان لم یکونا رجلین فرجل وامرأتان ممن ترضون من الشهداء » آیت کریمه‌سنك اطلاق ایله عمل ایدرلر .

[٣] بدایة‌المجتهد ٢ نجی جزء ، ٢٧٦ نجی صحیفه .

مثلا قانون مدنیسنك ۲۱۵ نجی ماده‌سی ایله فرانسه واوكا تقلید ایدن دیكر برچوق ملتلر قادینك ولو عمومك محتاج اولدیغی معاملات روزمره‌دن برینی امضا ایچین اولسون" محكمه حضورینه زوجندن اذنسز چیقمه‌سنی منع ایتدكلری كبی [۱] اذنی لاحق اولدیغی تقدیرده‌ده كندیسنه الك یاقین اولان اركك اقرباسندن ایكیسی ایله برلكده آنجق كیره‌بیلیر. هله معاملات بابنده‌كی عقودده قادینك شاهد اولماسی بو مملكتلرده هیچ تجویز ایدیلمز.

زوج وفات ایتدیكی تقدیرده آلمان مملكتلرینك اكثریسنده قادین اولادینه یابانجی بروصی قبول ایتمكله مكلف اولور. چونكه وصایته، چوجوق باقوب تربیه ایتمكه غیرصالح عد اولونیور. وبو حقسزلق چوجوقلری منحصراً كندی كندیسنی ومحصول كسبی ایله تعیش ایتدكلری زمانلرده‌ده جاری اولور كیدر.

بو كبی احكام پایدار اولدقجه غربلی قادینك حقوق مدنیه‌جه مسلمان قادینك نه‌قدر دونده اولدیغنی آكلامق وبوحقوق طبیعیه‌دن استفاده ایتمك خصوصنده اوكا مساوی اولنجه‌یه‌قدر مجاهده ایتمه‌سی یاراشیر.

سقط واسقاط جنین

فجیعه‌لری

برمملكته توجه ایدن آفات اجتماعیه‌دن بری‌ده سقط ایله اسقاط جنین فجیعه‌سیدر. بعض مملكتلرده بو آفت اجتماعیه باش دوندیریجی برسرعتله تزاید ایتمكده‌در؛ بزم مملكتمزده بونلردن معدوددر. بناءً علیه بوخصوصده فنی، اخلاقی، اجتماعی، صحی نقاط نظردن بعض مطالعات سردینه لزوم كوردوم.

سقط حادثهٔ الیمه‌سی واسبابی :

معلوم اولدیغی اوزره بعضی قادینلر حامله بولوندقلری چوجوقلری صحی، طبی هیچ بر تدبیره مراجعت ایتمدكلری حالده وقتندن اول دوشوریورلر. بوفجیع حادثه مادی، معنوی برطاقم اسباب وعوامل تأثیریله ظهوره كلیور، اسباب معیشتك نقصانی، تدابیر صحیه‌نك فقدانی قادینلرك حمللری حقنده تقیداتده قصور ایتمه‌لری، حمل اثناسنده شدتلی هیجانلره معروض قالملری، خوف وتلاش ایچنده یاشاملری، كندیلرینی پك زیاده متأثر ایده‌جك وقوعاتی استخبار ایلمه‌لری بو اسباب وعوامل جمله‌سندندر. فقط بوخصوصده اصل الك مهم برسبب واردركه اوده ابویندن برنده سازی برخسته‌لك، مزمن برعلتك وبالخاصه امراض زهرویه‌دن برینك بولونماسیدر. امراض زهرویه ایسه فحشیاتك مشئوم برنتیجه‌سیدر.

فی الحقیقه ناموس وعفتله قابل تألیف اولمایان برطاقم افعال وحركات یوزندن نه‌وخیم نتیجه‌لرك وجوده كلدیكی دائما كورولمكده‌در. برطاقم هواپرست اشخاص؛ بهیمی برذوقك اسیری اولارق هرتورلو غیرمشروع مناسباته جرأت‌یاب اولیور، آرتق فحشیات دینیلن مصیبت اجتماعیه اولانجه شدتیله منحوس دائره‌سنی توسیع ایده‌رك محیطك هوای صافنی تسمیم ایدوب طوریور.

برمملكتده فحشیاتك توسعی مجرد جهالتدن، مجرد اسباب معیشتك نقصانندن منبعث اولدیغی ادعا اولوناماز. غربك برچوق مترقی، زنكین شهرلری واردركه بورالرده اهالینك یوزده طقسانی بشی اوقومش، یازمش، هردرلو شرائط حیاتیه‌یه نائل بولونمش اولدیغی حالده آره‌لرنده فحشیات بلیهٔ اجتماعیه‌سی دها زیاده استیلا كارانه برجریان آلمشدر.

بوخصوصده الك بویوك عامل؛ عائله رئیسلرینك چوجوقلرینه، مؤسسات تدریسیه‌نك طلبه‌یه، ارباب قلمك افراد اهالی‌یه قارشی مكلف بولوندقلری تربیه وتنویر وظیفه‌سنی حسن ایفاده قصور ایتمه‌لرندن باشقه دكلدر.

عائله رئیسلرینك وظیفه‌سی :

عائله رئیسلرینك عهده‌لرینه ترتب ایدن تربیه وتهذیب وظیفه‌سی پك مهمدر. برعائله رئیسی تحت ریاستنده بولونان افرادك تربیه‌سنه باقمازسه، كندی اولادینك سربستیٔ حركاتنی تقیید ایتمزسه البته اوعائله آره‌سنده نزیه برحیاتك تجلیسی قابل اولاماز؛ ألبته آنك اولادی سربستیٔ حركاتنی سوء استعمال ایده‌رك برطاقم سفاهت ساحه‌لرنده وقتلرینی ضایع ایتمكدن كندینی آلاماز؛ آرتق تجربه‌سز كنج بوكبی مشئوم عالملرده كوردیكی عاشقانه، پرده بیرونانه منظره‌لر قارشیسنده تربیهٔ فطریه‌سنی‌ده غائب ایدر، برحس تقلید ایله بو فجایع اجتماعیه‌یی تمثیله باشلار، كندیسی كبی تجربه‌سز كنجلر ایله برر كاشانهٔ سودا پرستانه تأسیسنه چالیشیر، ایشی دها ایلری كوتوره‌رك برر مقتل انسانیت اولان پارلره، عموم خانه‌لره باش وورور، نهایت هم كندی حیاتنی تسمیم ایدر، هم‌ده آتیاً ریاستنده بولوناجق برعائله افرادینك سفالتنه، فلاكتنه سببیت ویرر، وجودلرینه باعث اولاجق معصوملرده یاسقط آفتنه معروض قالیر، یاخود معلول بروجود ایله دنیایه آیاق باصه‌رق بوتون كونلری آه وانین ایله كچر كیدر.

مؤسسات تدریسیه‌نك وظیفه‌سی :

مؤسسات تدریسیه‌یه كلنجه بونلرك وظیفه‌سی‌ده پك مهمدر. بونلر آغوش تربیه‌لرینه قبول ایتدكلری اولاد وطنه دینی، اخلاقی نزیه برتربیه‌ویرمكله مكلفدرلر. معلملر، مدرسلر اولانجه بلاغت نطقیه‌لریله، اولانجه كمالات علمیه‌لریله طلبه‌یی ارشاده چالیشمالی؛ طلبه‌نك فكرینی عفت وفضیلت نورلریله تنویره غیرت ایتملیدرلر؛ اخلاقسزلق، عفت

[۱] « سوسیالیستلكده قادین » نام كتاب.

وفضيلتدن محروميتك اولانجه فضايحنى اك جانلى بر صورتده تصوير ايدەرك بوكبى سيئاته قارشى طلبەنك دماغنده پك درين بر حس نفرت اويانديرمايه همت ايتملیدرلر. يوقسه بر مؤسسهٔ تدريسيەده ديانته ، اخلاقه، فضائل اجتماعيه يه دائر كوزل كوزل درسلر ويريله جكى يرده بالعكس فنا فكرلر تلقين ايديليرسه، طلبەنك تربيهٔ فطريەسنى اساسندن تزلزله اوغراتاجق مطالعەلر درميان اولونورسه ، بر طاقم سفاهتخانەلر بر معالى خانهٔ دب اولمق اوزره كوستريليرسه آرتق بويله بر دار التحصيلك محصولى اولان اولاد وطندن تربيهٔ دينيه ، نزاهت اخلاقيه ، فضيلت اجتماعيه نامنه نه بكلەنيله بيلير ؟..

ارباب قلمك وظيفەسى :

ارباب قلمه كلنجه بونلر بر هيئت اجتماعيه آراسنده پك مهم بر موقع صاحبيدرلر. بر مملكتده يتيشن ارباب قلم جداً مقتدر، ناموسكار، فضيلتپرور بولونورسه آنلرك آثار قلميەسندن افراد ملت پك زياده استفاده ايدر؛ هر كس بو سايەده عهدەسنه توجه ايدن مدنى ، اجتماعى وظيفەلرى اوكرەنير ، كوزل بر تهذيب وتربيه يه نائل اولور . فقط ارباب قلمدن عد اولونان كيمسەلر سجيەسز ، مسلكسز ، حسن اخلاقدن محروم بولونورسه بونلرك سوء نشرياتى ده بر باد زهر آلود كبى بر چوق كيمسەلرك فكرنى، اخلاقنى بوزار؛ تمايلات هواپرستانەسنى تهييج ايدر وبالنتيجه آهنك اجتماعى يى محو وازالەيه سبب اولور .

نه كيم هر مملكتده قلملرندن زهرابهٔ شناعت صاچيلان بويله بر طاقم محررلر موجوددر. بوكبى اخلاق دشمنلرينك بر قسم نظرفريب نشرياتى عادتا يالديزلى كاغدلره صارلمش زهرلى شكرلەلره بكزەركه بونلرك ظاهرينه آلدانانلر كندى حيات نزيهانەلرينه سوء قصدده بولونمش اولورلر .

هر هانكى بر مملكتده قلملرينى شره آلت اتخاذ ايدن بوكبى مضر اشخاص بولونورسه او مملكتده اخلاقسزلق كوندن كونه توسع ايدر؛ بر چوق قادينلر، تجربەسز كنجلر عصرى ترقيانه مظهر اولمق بهانەسيله بر طاقم يولسز حركاته جرأتياب اولور؛ نهايت قوجه بر كتلهٔ بشريت، فحشيات عالملرينه جان آتار، بر چوق آدملر بوكبى رذائل اجتماعيەنك قربانى اولارق مدهش مدهش علتلره طوتولور ؛ بر نيجه معصوملرده دها مشيمهٔ مادرده ايكن تسمم ايدەرك كردابهٔ هلاكه آتيلير .

اسقاط جنين فجيعەسى :

اسقاط جنين سيئەسنه كلنجه بو ، قصده مقرون اولديغى جهتله دها بويوك بر جنايت تشكيل ايدر . بو سيئهٔ اخلاقيه على الاكثر شرائط حياتيەنك نقصانندن ، كوزل بر تربيه يه عدم نائليتدن ومدنيت غربيەنك توليد ايتديكى سفاهتلره وسائره يه انهماكدن نشأت ايتمكدەدر. بونلرى صرەسيله بر آز ايضاح ايدەلم .

۱ — بعض عائلەلر وسعت معيشته نائل اولاميورلر ؛ فقر و ضرورتك كنديلرينه ويرديكى يأس و فتور ايله نه ياپاجقلرينى بيله‌ميورلر؛ دها زياده احتياج ايجنده قالاجقلرينى دوشوندكلرى ايچون افراد عائلەنك آرتماسنى ايستەميورلر ؛ بوفكرك سوء تأثيريله ده اسقاط جنين فضيحەسنى ارتكابه مجاسر اوليورلر . حالبوكه بوفكر پك باطلدر . اللهه اعتمادى اولان ، مقدرات ازليەيه راضى بولونان بر مؤمنك دماغنده بوكبى فكرلر جاى قبول بولاماز .

معلومدركه اقوام جاهليەدن بر قسمى مجرد فقر وضرورت خوفيله چوجوقلرينى ديرى ديرى طوپراقلره كومرلردى، بالاخره نير اسلاميت طلوعه باشلايجه انسانيته ، رقت جنسيەيه ، احتساسات رقيقهٔ بشريەيه منافى اولان بوچيركين حركت : (ولاتقتلوا اولادكم خشية املاق نحن نرزقهم واياكم ان قتلهم كان خطئاً كبيراً) [۱] نظم جليلى ايله نهى اولونمشدر .

شبهه يوقكه خالق كائنات حضرتلرى رزاق عالمدر ، هر ذى حياتى باشقه بر رزقه نائل ايتمشدر . آرتق افراد عائلەنك تزايديله اسباب معيشتك تناقص ايدەجكنه ناصل قائل اولابيليرز ؟ هر شخص كندى رزقيله دنيايه كلير ، كندى رزقنى استيفا ايدر ، باشقەلرينك رزقنه مزاحم اولاماز ؛ بالعكس چوق كره بر نوزادك يمن قدوميله عائله آرەسنده بر فيض وبركت يوز كوستير . انسان بر آز ده بوجهتلرى دوشونمەليدر . بو جهتلرى دوشونميوب ده مجرد ضيق معيشت خوفيله چوجوقلرينى دها دنيايه كلمەدن عدم آباده كوندرن اشخاص ايله چوجوقلرينى ديرى ديرى مزاره دفن ايدن اقوام جاهليه بينده نه فرق واردر ؟ بلكه بو مرحمتسز اشخاصك ارتكاب ايتديكى جنايت دها فجيعدر . چونكه بو صورتده هم بر معصومك حياتنه قصد ايدلمش اوليور ، هم ده آنى حامل بولونان قادينك حياتى بويوك بر تهلكه يه معروض قاليور .

اوت .. طباً ثابتدركه چوجوق دوشورن بر قادينك وجودى هر تورلو خستەلقلره مستعد اولور ؛ اك اوفاق بر عارضەنك تأثيريله اك مهلك، اك مزمن علتلرى قبوله مهيا بولونور؛ واكثرى بويله بر قادين ابدياً عقامته محكوم اولور . آرتق احكام دينيەسنه اطاعت ايدن ، حياتنك قيمتنى بيلن بر قادين ناصل اولورده بويله بر جنايته جرأت ايدەبيلير ؟.

۲ — بر قسم قادينلر بولونيوركه بونلر بر جهالت وحماقت نتيجەسى اولارق بر طاقم ابليس سيرت اشخاصك اغفالاتنه قاپيلدقلرى جهتله جوهر عصمتلرينى پارچەليور، صوكرەده غير مشروع صورتده قازاندقلرى چوجوقلرى اسقاط ايدەرك كويا كندى حركت شنيعەلرينك ميدانه چيقماسنه مانع اولمق ايستيورلر .

[۱] چوجوقلركزى فقر وضرورت خوفيله أولديرمەيكز. بن عظيم الشان اونلرى ده، سزى ده مرزوق قيلارم . شبهه يوقكه اونلرى أولديرمك پك بويوك بر جنايتدر .

فحشیاتی کندیلرینه علناً مسلك اتخاذ ایتمش بر طاقم دنی قادینلرده واردرکه بونلر کندی سربستیٔ حرکاتلرینه انکل اولماسین دییه غیر مشروع صورتده تدارك ایتدکلری چوجوقلری اسقاطه لزوم کورمکده‌درلر.

بعض مملکتلرده بوکبی غیر مشروع اطفالی حمایه ایچون بر قسم مؤسسات وجوده کتیرلمش اولدیغندن اوراده‌کی آلفتکان چوجوق دوشورمکه اوقدر لزوم کورمیورلر. بوکبی مؤسساته مالك اولمایان یرلرده ایسه جوهر عفتدن محروم بولونان بومثللو قادینلر ـ عرض اولوندیغی اوزره ـ اسقاط جنینه لزوم کورمکده‌درلر. حاصلی فحشیاتك منع وازاله‌سی جهتنه کیدلمه‌لیدر. بو جهت تأمین ایدلدکجه اسقاط جنین بلیهٔ اجتماعیه‌سنك کوندن کونه توسع ایده‌جکی شبهه‌سزدر.

۳ ــ بر قسم قادینلرده بولونیورکه بونلر یا کنجلك زمانلرینك کندیلرینه بخش ایتدیکی حسن وطراوتی دائما محافظه ایتمك، یاخود آزاده‌سر قالارق بوتون کون سینه‌مالرده، تیاترولرده ودها باشقه ذوق وصفا عالملرنده وقت کچیرمك املیله والده اولمقدن قاچینیورلر. نهایت بر ایکی چوجوقایله اکتفا ایدییور، بعده ظهور ایدن یاوروجقلری دوشورمك ایچون هر تورلو تدابیره باش وورووب طوریورلر.

عجبا بویله طاش یوره‌کلی بر والده طوغوردیغی یاوروسنی دیری دیری ییه‌ن بر جانواردن دها آشاغی بر ماهیتده دکلیدر؟. اکر بویله بر قادینك صوك درجه چیرکین اولان سیرتی خارجه عکس ایده‌جك اولسه آرتق اونك صورتنده‌کی حسن ولطافتك نه قیمتی قالیر؟.

یا کندی جنس لطیفنه خاص اولان وظائفی ایفادن قاچینوب‌ده اکلنجه یرلرنده، سفاهت ساحه‌لرنده دمکذار حیات اولان بر قادینك هیئت اجتماعیه آره‌سنده نه‌موقعی اولابیلیر؟. هله بویله بر قادین مسلمان بر عائله‌یه منسوب ایسه کندیسنی مخدرات اسلامیه‌دن عد ایتمکه ناصل جسارت ایده‌بیلیر؟. هیچ بویله وظیفه‌ناشناس بر قادین بوشرفه مظهر اولابیلیرمی؟.

وجودینه سببیت ویردیکی بر معصومی اسقاط واتلافه جرأت ایدن بر قادین کندینی بر جانی، قسوت قلبه مالك بر شقی اولمق اوزره طانیمالیدر.

بر قادین آنجاق مدت مدیده خسته قالیر، ویا بر مرضه مستعد اولور، یاخود کندیسنده قلب خسته‌لکی کبی بر عارضه موجود بولونورسه بر مشاورهٔ طبیه نتیجه‌سنده قبل نفخ الروح اسقاط جنینه شرعاً مأذون اولور. یوقسه بویله صحی، طبی بر سببه مستند اولمادقجه اسقاط جنینه قیام ایتمه‌سی اصلا جائز اولاماز.

اسقاط جنینك شناعتی وموجب اولدیغی جزا:

الحاصل بلا ضرورة وقوع بولان اسقاط جنین حادثه‌لری بر بر جنایتدر. بو فضیحه‌یه اجتسار ایدنلرك شرعاً، قانوناً جزا دیده اولمالری ایجاب ایتمکده‌در.

کتب فقهیه‌مزده بیان اولوندیغی اوزره اعضاسی قسماً مستبین اولان بر جنین تماماً مستبین حکمنده‌در. بویله بر جنینی اسقاط ایسه قتل ایله برابردر. بناءً علیه بر قادین خلقتی، صورت انسانیه‌سی تماماً ویا قسماً تبارز ایدن بر جنینی اسقاط ایدرسه عادتا بر قاتل کبی ارتکاب معصیتده بولونمش اولور. نته‌کیم رد المحتارده: (ولا یخفی انها تأثم اثم القتل لو استبان خلقه ومات بفعلها) دییه محرردر.

امهات کتب فقهیه‌مزدن (محیط برهانی) ده وسائره‌ده بیان اولوندیغی اوزره نطفه رحم مادره واصل اولدقدن صوکره هنوز روح نفخ اولوناجق قدر بر مدت مرور ایتمه‌سه بیله بونی اسقاط ایتمك جائز دکلدر. چونکه نطفه رحمه واصل اولدقدن صوکره هیچ بر کیمسه‌نك صنعنه محتاج اولمقسزین نفخ روح ایله حیات بولمایه باشلایاجغی جهتله ذی حیات مثابه‌سنده عد اولونور. بناءً علیه بونی اسقاط ایتمك قرین جواز اولاماز.

نطفه، رحم مادره واصل اولدقدن ونفخ روح قابل اولاجق قدر بر مدت کچدکدن صوکره بونی اسقاطه توسل ایتمك ایسه اولی بالطریق جائز دکلدر. چونکه بو حالده نطفه؛ ذی حیات اعتبار اولوناجغندن بونی اسقاط ایدن قاتل اولمش اولور. قتل ایسه‌اك بویوك بر جنایتدر.

مبسوط سرخسیده وسائر کتب شرعیه‌مزده دینیلیورکه: نفوس حقنده وقوع بولان جنایتلر ــ الله تعالی‌یه شریك اتخاذندن ماعدا ــ بالجمله محرماتك اك بویوکیدر. بونلچوندرکه فرقان مبینده: «هر کیم بر شخصی باشقه‌سنی قتل ویا یریوزنده فساد ایقاع ایتمکسزین اولدیررسه صانکه بوتون انسانلری اولدیرمش اولور» دییه بیان بویورلمشدر.

فی الواقع بعضاً بر شخص اعلاء کلمة الله خصوصنده، محتاج اولانلره معاونت ومظاهرت خصوصنده عادتا بر جماعت مقامنه قائم اولور، بوتون بشریتی مستفید ایده‌جك افعال وحرکاته موفق اولابیلیر. آرتق افراد بشریه‌دن برینی قتل ایتمش اولان کیمسه او فرد واسطه‌سیله وقوعی ملحوظ اولان بوکبی منافع عامه‌یی محو ایتمش، آسایش عمومی‌یی خللدار ایلمش، بر طاقم اشرایه سوء مثال اولمش اولاجغندن عادتا بوتون بشریتك حیاتنه قصد ایتمش عد اولونور.

جنینه کلنجه بوده نفوس عمومیه‌یی تزییده وبالنتیجه موجودیت ملیه‌یی ادامه‌یه باعث اولاجق بر فرد نافع دیمکدر. احتمالکه بو جنین ایلری‌ده منسوب اولدیغی عائله ایچون بر وسیلهٔ شرف وشان اولاجقدر. احتمالکه بو جنین پك بویوك بر استعداد فطری‌یه مالك اولوب ایچنده بولوندیغی جمعیتك اعتلاسنه خدمت ایده‌جکدر. حالبوکه اسقاط حادثهٔ مشئومه‌سی بوکبی دائرهٔ امکانده بولونان فوائد اجتماعیه‌یی بوسبوتون محو ایدوب کیدییور. ایشته بونکچوندرکه شریعت عادله‌مز بو جنایتی ارتکاب ایدنلر حقنده آغیر جزالر ترتیب ایدییور. ازجمله بر قادین علاج ایچمك، آغیر بر شی قالدیرمق، یاخود قارننه وورمق کبی بر

صورتله قصداً چوجوق دوشورنجه نظر اولونور . اكر چوجوق حى اولارق دوشرده عقيبنده وفات ايدرسه بو قادين اوزرينه هم ديت ، هم ده كفارت لازم كلير . اما چوجوق هنوز نفخه‌ياب حيات اولمادن دوشرسه يالكز غره ، يعنى ديت شرعينك يكرمى‌ده برى اولان بش يوز درهم كوموش واجب اولور . قادين بر جزاى نقدى اولمق اوزره ديت وغره‌يى اسقاط ايتديكى جنينك ورثه‌سنه ويرر ، كنديسى قاتل عد اولونديغندن بالضروره بوندن حصه آلاماز .

بو جزا ؛ بوخصوصده‌كى نهى شرعينك اك مؤثر بر مؤيده‌سيدر . طبعاً ميال اموال بولونان قادينلرك بو صورتله جزاديده اولمالرى شبهه يوق كه كنديلرينى اسقاط جنين جنايتنه جرأتدن پك كوزل منع ايدر . آلورركه بو كبى احكام شرعيه‌مزه رعايت اولنسون .

آنجـاق بر قادين مجرد بدنى اصلاح ، صحتنى تأمين ايچون علاج ايچرده بونك تأثيريله حامل بولونديغى چوجوق كرك ميتاً وكرك حياً دوشرسه بوندن طولايى كنديسنه برجزا ترتب ايتمز ، حتى بوچوجوغه وارثده اولابيلير . [فتاواى هنديه ، ولواجيه]

ايشته كوريليوركه بر ضرورت صحيه‌يه مستند اولمقسزين وقوع بولان چوجوق دوشـورمه‌لرى بر جنايتدر ، اك بويوك معـاصيدن معدوددر . شرايع الٰهيه بونى منع ايديور ، بوتون ارباب وجدان بو معصيتدن تنفر ايليور . آرتق ديانته ، صفوت وجدانه مالك بولونان بر قادين ، بر رئيس عائله بويله بر جنـايت ومعصيته ناصل اجتسـار ايدر ؟ بوكا ناصل روى موافقت كوسترر ؟ بو فضيحه‌يه جرأت ايدنلر على الاكثر صوك زمانلرنده پك شديد برندامت حس ايدرلر . چوجوغى دوشورن بر والده ، بو جنايته موافقت ايدن بر پدر چوق كره هنكام پيريده كنديلرينى حمـايه ايده‌جك اللردن محروم قاليرلر ، دها دنيايه كلمه‌دن آخرته كوندرمش اولدقلرى معصومك خيالى كوزلرى اوكنده بر قهرمان كبى تجسم ايدر ؛ بو خيالى امدادلرينه قوشمش بر خضر كبى تلقى ايده‌رك سه‌وينيرلر ، آنك زيرجناح حمايه‌سنه صيغينارق بارثقيل حياتى تخفيفه موفق اولاجقلرى ذهابنده بولونورلر ؛ مدار حياتلرى اولان بوقهرمانى آغوش افتخارلرينه جلب ايچون قوللرينى اوزاديرلر . حيفا كه بو قهرمانك بر طيفدن ، بر خيال موهومدن عبارت اولديغى تحقق ايدر ، وقتيله حيـاتنه قصد ايتمش اولدقلرى معصومك بر تمثال خياليسـندن عبارت بولونديغنى آكلايارق پك درين بر يأس وحزن ايچنده قاليرلر ؛ بوصورتله‌ده يابمش اولدقلرى جنايتك برجزاى معنويسنه اوغرامش اولورلر .

خاتمهٔ مقال اولارق شونى‌ده عرض ايده‌لم كه برقادينك ، برار ككك قيمت اجتماعيه‌سى وجوده كتيردكارى چوجوقلرك اكثريتله متناسبـاً تزايد ايدر . منسوب اولديغى هيئت اجتماعيه‌نك ازدياد قوت وسطوتنه خدمت ايدن بويله محترم بر والده ، بويله خيرلى بر پدر دائمـا تبجيله لائق كوريلير .

بر ذات ، متعدد اولاده موفق اولماسـنى كندى حقنده بر نعمت الٰهيه تلقى ايتمه‌ليدر . بر حديث شريفده : (ريح الولد من ريح الجنة) بويورلديغى كبى ديكر بر حديث نبويده‌ده : (الولد فى الدنيا نور وفى الآخرة سرور) وارد اولمشدر .

هله متعدد قيز اولادينه نائل بولونان بر مؤمن عادات جاهليه‌يه مخالفت ايچون دها زياده اظهار سرور ايتمه‌ليدر . (يهب لمن يشآء اناثاً ويهب لمن يشآء الذكور) آيت جليله‌سى منطوقنجه خلاق كريم حضرتلرى ديله‌ديكنه قيز اولادى ، ديله‌ديكنه‌ده ارككـ اولادى احسان بويورر ، هرايكيسى‌ده مواهب سبحانيه‌دندر . بناءً عليه انسان بو كبى مواهب الٰهيه‌يه مظهريتندن طولايى صوك درجه محظوظ ومتشـكر اولمليدركه حقنده عواطف الٰهيه توالى ايتسين .

ارضروملى
عمر نصرى

محافظه‌كارلغك ماهيت ومعناسى

صوك زمانلرده صحايف مطبوعاتى اهميتله اشغال ايدن مناقشات ومناظرات اجتماعيه‌دن آكلاشيليوركه ، افكار عموميه‌مز محافظه‌كارلق وتجددپرورلك جريانلرينى مراقله تعقيب ايتمكده ومملكتك مستقبل انكشافاتى نامنه بوفعاليت فكريه‌دن خيرلى نتيجه‌لر بكله‌مكده‌در . فى الحقيقه اجتماعى عمده‌لر معضل اولديغى قدرفيضلى برمنبع تكاملدر . چونكه ، متين برشكل اجتماعى‌يه ، يوكسك بر « تربيهٔ اجتماعيه » يه استناد ايتمدكجه سياسى ، ادارى مفهوملرك استقرار بولمسنه امكان اوله‌ماز . يعنى اجتماعياته مقارن اولميان ، تعبير ديكرله تملرى بنيهٔ مليه داخلنده قورولميان هرهانكى بر ايشدن مثبت اثرلر اقتطاف ايده‌يله‌مز . روح مليدن دوغان ، اجتماعياتمزه ، اساساتمزه موافق ومطابق اولان حركات مليه‌مز مستثنا اولمق اوزره ، شمدى‌يه قدرهيچ برفكرك ، هيچ برزمره‌نك حريم ملتده يربوله‌ماسى ، آوروپا محيطى ايچون شرائط محليه‌يه ، تعاملات حسيه واداريه‌يه كوره تنظيم ايديلن قوانين ونظـاماتك ، اصوللرك ــ مملكتمزده قابليت تطبيقيه‌سى دوشونلمكسزين ــ عيناً اقتباسنه رغماً بونلرك عملى ومفيد بر ثمره ويره‌مه‌مسى ، اومديغمز ترقيات وتكاملى تأمين ايده‌مه‌مسى واضحـاً كوستريبوركه حرثه ، اجتماعياته مقارن اولمدقجه ، تدقيق وتحليله استناد ايتمين تشبثلر ، حسن نيته محمول اولسه بيله ، ينه عقيم قالمغه محكومدر . بوندن طولايى هيئت اجتماعيه‌مزى شدتله علاقه‌دار ايدن اجتماعى مباحثه‌لرى ، اك حائلى واساسلى نقطه‌لرك تقدير ايدلمكه باشـلانديغنه بر علامت اولمق اوزره تلقى ايديورز .

اجتماعياته تعلق ايدن هر درلو عقيده‌لرك سربستجه، حريت تامه داخلنده مناقشه‌سى هيچ شبهه‌سز اعظمى فوائد تأمين ايده‌جك، آنجق جمهوريت دورنده انكشافى ممكن اوله‌بيلن اجتماعيات مليه‌يى تقويه وترصين ايليه‌جكدر . بر ملت داخلنده مختلف مسلك اجتماعى‌يه منسوب انسانلر بوله‌بيلور. فقط بنه عقيده‌لرينك منفعتى ايجاباتندن اوله‌رق يكديكريله يالكز فكر ساحه‌سنده كمال بيطرفى ايله قارشولاشملرى ومقصد عمومى الك دوغرو يولك تعين وتظاهرى اولديغنه نظراً ثبوت بوله‌جق هرهانكى حقيقت مواجهه‌سنده حسياته قاپيلميه‌رق دوغرويى قبول ايتملرى ضروريدر . بناءً عليه عينى ملاحظاتله شخصمزى مقيد عد ايده‌رك مسالك اجتماعيه‌نك الك مهمى اولان محافظه‌كارلق حقنده بعض مطالعاتده بولنمق ايستيورز .

اولا محافظه‌كارلغك ماهيتى نه‌در ، مبدأ ومنتهاسى نصلدر ، تجدد وتكامل حقنده‌كى تلقياتى نه‌مركزده‌در ؟ بونلرك تدقيق اقتضا ايدر .

مملكتمزده هرشى كبى محافظه‌كارلقده لايقيله آكلاشيله‌مامشدر . محافظه‌كارلق بعضيلرنجه معقول ومعتدل بر مسلك عد اولونديغى حالده بعض مفرط تجددپرورلرجه قره قوت ، تعصب، ارتجاع مفهوملرينك مقابلى اوله‌رق تلقى ايدلمكده‌در . عجبا بوايكى طرز رؤيتدن هانكيسى حقيقته ياقلاشيور ؟ فكرمزجه بو تخالفك باشليجه سببى شمدى‌يه قدر منوران ملتك اجتماعياتله مشغول اولماسى ، يكديكرينى آكلامغه چاليشماسيدر . حريت فكريه ساحه‌سنده مناقشاته دوام ايدلدكجه البته هر مسلكك ماهيت اصليه‌سى تجسم وتحقق ايده‌جكدر . اكر بو يازيلرمزله محافظه‌كارلق حقنده افكارك توضحنه ناچيز بر خدمتده بولنه‌بيليرسه‌ك جداً بختيار اوله‌جغز .

محافظه‌كارلق « قونسرواتور » لكك مقابلى اوله‌رق استعمال ايدلمكده‌در كه معناى لغوى اعتباريله « ماضى‌يه عائد اصول ، عادات ، اساسات وعنعناتك عيناً محافظه‌سى غايه‌سنى استهداف ايده‌ن بر مسلك » ديمكدر. ايشته ايلك سوء تفهم بورادن باشلايور. غربه عائد محافظه‌كارلق بو معناده اولديغى حالده اسلاميتك قبول وترويج ايتديكى محافظه‌كارلق، « روح واساسات محافظه ايدلمك شرطيله دائمى بر تكامل، تجدد وترقى‌يى استهداف ايدن بر طريق مستقيم » در. چونكه اسلاميت هرشيدن اول اديانك الك متكمليدر . وضع ايلديكى قواعد واساسات كرك افرادى وكركسه هيئت اجتماعيه‌يى دائمى مساعى‌يه ، اعتلايه سوق ايدر .

اسلاميت دين بشر اولمق اعتباريله احتياجات ناسه اوفق اولان احكامى استحسان ايتمشدر. احكام فرعيه‌ده « ازمانك تغيريله احكام تبدل ايدر » قاعده كليهٔ فقهيه‌سى ترقى وتجددك ضمانيدر.

بتون مسلمانلرك اعداد قوتله مكلف اولمسى، ترقيات عصريه‌يى تعقيب شويله‌دورسون ، هرصورتله عصره تفوق ايتمك مجبوريتنى استلزام ايتمكده‌در .

تكامل تدريجى‌يى كوسترن علوم وفنونك انكشافاتى ترقى وتجددكده والديدر . حالبوكه اسلاميت علم وعرفانى شعار مميزى اوله‌رق قبول ايتمكله يرنده صايان بر مدنيت دكل ، استقبالى دائما تكاملده اولان بر هيئت اجتماعيه وجوده كتيرمشدر . شو حالده بزم محافظه‌كارلغمز غربك «قونسرواتور»لكيله روحاً آيرلمشدر.

شيمدى احتياجات عصريه‌يه كوره هيئت اجتماعيه‌مزك تعقيب ايتمسى ضرورى اولان وجهه‌لرى ايضاح ايده‌لم . متين بر معنويانه ، رصين بر اخلاقه ، يوكسك بر تربيهٔ فكريه واجتماعيه‌يه ، درين بر تساند وآهنكه، ترقى وتكاملى محتوى قوتلى بر هيئت اجتماعيه ومدنيه‌يه نائليت ايچون الك طبيعى يولدن حركت ايتمليدر .

بشرى هيچ بر حادثه يوقدركه معنوياته مربوط اولمسون. هرهانكى مقصد وغايه فعله انقلاب ايده‌بيلمك ايچون تحسس، تفكر ، محاكمه ، سوق واداره صفحه‌لرندن كچمكه مجبوردر . تماميله معنوى اولان بو صفحه‌لرك شعورى ، مثبت ، ومنفعتى كافل نتيجه‌لر ويرمسى افرادك خصائص اخلاقيه‌سى ، اعتقاداتى ، متانتى ، سجيه‌سى اعتباريله كمالنه متوقفدر . شو حالده معنوياتسز ماديات اوله‌ماز .

ايشته محافظه‌كارلرك اجتماعى مسلكى بودر . مادامكه معنويات لازمدر ؛ بو قوت تكاملات روحيه، اخلاقيه وفلسفيه‌نك الك يوكسك وشمولى درجاتنى احتوا ايدن ، بشريتى بر جامعه آلتنده طوپلامق قوتنى حائز اولان اسلاميتدر . محافظه‌كارلر ، حس ، روح ، منطق ، حقايق اشايه وماوقعه مطابقت ونظام وآهنك، انضباط اجتماعى ، ترقى وتجدد مفهوملرى اعتباريله اجتماعيات اسلاميه‌يى غرب مدنيتنه متفوق عد ايتمكده‌درلر . واساساتمز داخلنده حركت ايتمكله غربه عرض احتياج ايتمه‌دن يوكسله‌بيله‌جكمزه قانعدرلر . حقيقةً وقايع وتجربه كوسترمشدر كه: اجتماعى ساحه‌ده غربى تقليد تساند اجتماعيمزى اخلال ايتمكده ، اخلاقمزى بوزمقده ، عائله رابطه‌لرينى كوشه‌تمكده‌در .

علوم وفنون مثبته‌يه كلنجه، بوخصوصده محافظه‌كارلرك تجددپرورلرله هيچ بر اختلافى موجود دكلدر . هيچ بر ملتك مالى اولميان علوم وفنونى نره‌دن اولسه آلمق ، فقط لفظاً دكل، بتون شمول ومعناسيله اخذ وبالعمل تطبيق ايتمك ضرورت قطعيه‌سنده‌يز . حيات عموميه وخصوصيه‌مزك علاقه‌دار اولديغى كافهٔ تجلياتك اساساتمزدن ملهم اولمسى، احتياجات ناسه اوفق اولمق اوزره اجتماعياتمزك اصلاحى مادى انكشافاته اصلا مانع تشكيل ايتمز . بالعكس اجتماعى خصوصاتده غربى تقليدك ترقى وتجددى، مملكتمزك اعمارينى، رفاهنى، سعادت ماديه‌سنى تأمين ايده‌مديكى ثابتدر .

ديمك كه : ترقيات ماديه ايچون ده متساند بر سجيه‌يه ، يوكسك بر معنوياته مظهريت ايجاب ايديور . بومدنيتك بر چوق تاريخى

مثاللرينىده ذكر ايده‌بيليرز . بر زمانلر جهانه نور وعرفان سرپه‌ن عرب ، اندلس، هند، وترك مدنيتنك يعنى اسلام حرثنك ساده‌نظرى اوله‌رق دكل، علميله، عمرانيله، صنايعيله، اقتصاديا تيله، قوتيله، وسائط ماديه‌سيله‌ده حكمران اولديغنى انكاره امكان وارميدر؟

. اسلاميتك كونش كبى پارلاديغى بوعصرلرده غرب دها ابتدائى دورلرينى ياشايور ، جهل ايچنده بوناليوردى . بوكون دائمى بر سعى وعمل نتيجه‌سنده آوروپا مادةً كسب كمال ايلدى . هيئت اجتماعيه‌مز ايسه اساساتدن اوزاقلاشه‌رق كسلان وعطالته ، سقوط اخلاقى‌يه دوشمسى صورتيله ترقيات ماديه‌يى اهمال ايتدى . فضله اوله‌رق احتراصاته دوشه‌رك تساند وسجيه‌سندن اوزاقلاشدى . شمدى غربى تقليد صورتيله كيتدكجه دها زياده ضعيفله‌يور .

ايشته محافظه‌كار انسانلرك غايه‌سى روحاً ، معناً هيئت اجتماعيه‌مزى وضع اصليسنه ارتقا ايتديرمك ، مادةً ده الك يوكسك تكاملك تأمينى ايچون چاليشمقدر . بواعتبارله محافظه‌كارلق نه ارتجاع ونه‌ده تعصبدر . بلكه دين كامل اولان اسلاميتك روحنى الك يوكسك مرتبه‌ده كورن حقيقى ترقيپرورلكدر . اساساً بشقه درلو اولمسنه‌ده امكان يوقدر .

الحاصل بو ملتك وعلى العموم مسلمان ملتلرينك اصغرى برمدت ظرفنده اعظمى درجه‌ده انكشافاته مظهر اولمسى ايچون اساسات صحيحهٔ اسلاميه‌يه صاريلمق لازم كلديكى قناعت قطعيه‌سنده بولونيورز .

حسن حكمت

اوروپا حيات اجتماعيه‌سى

حقنده غربلى بر قادينك غايت مهم بياناتى

۷

«شورايه قدر اولان افاداتمده بزده حيات زوجيت ، شرقليلرك توهم ايتدكلرى كبى ، حد كماله وارمامش ، صفوت معيشتى خللدار ايده‌جك عواملدن تجرد ايده‌مامش اولديغنى آكلاديكز؛ شوحقيقت بر كره دها نظريكزده تجلى ايتدى كه اجتماعى،سياسى برچوق فلاكتلريمزك منشأى ، بزده‌كى طرز معاشرت ايجابنجه اجتنابى قابل اولميان، اركككله قادينله پيداى علاقه ايتمسى مسئله‌سيدر . بر علاقه‌كه ، ايكى صنفك يكديكريله اختلاطنى مباح عد ايتمك عقيدهٔ اجتماعيه‌سى اولماسه، نه او، نه‌ده نتايج وخيمه‌سى وجود بوله‌بيلير .

سزه بر شيدن بحث ايتمكى اونوتدم . برچوق طرفدارلرى اولان بو مختلف ومتنوع افكاره قارشى بعض محررلريمز متوسط بر مسلك اتخاذ ايتمشلر وبونكله الك معقول والك سالم بر مسلك كشف ايتمش اولدقلرينه قانع بولنمشلردر . اساس اعتباريله بو زمره‌ده فحش حياتنه قارشى نفرت بسله‌يورلر ، بر طاقم قادينلرك حياتلرينى باغلامش اولدقلرى فحشخانه‌لره، آره‌ده بر معارفهٔ سابقه اولمقسزين، ارككلرك برى چيقوب برى كيرمه‌سنى كريه كوريورلر ؛ وبو مقوله قادينلرك دول ايچين جلب ايدلمش حيوانلردن فرقلرى اولماديغنى سويليورلر . آنجق ظن ايديورم كه بونلر سفاهت عالمنده انسانك طانيماديغى بر قادينه قارشى نصل بر ميل ومجلوبيت حس ايتديكنى، اولجه كوروشوب طانيشمايان ايكى وجودك بويله ملاقات ووصاللردن نه بيوك حظ آلدقلرينى تقدير ايده‌ميورلر .

بويله بهيمانه وآواره سرانه حياتى پك چيركين وشايستهٔ نفرين كورن بو ذوات انسانك كنديسنى ديلسز حيوان مرتبه‌سندن عالى طوتمه‌سى ، بناءً عليه سائق محبت متقابله اولمادقجه ، ايكى شخصك مناسباتده بولنمغه طرفدار اولمامه‌لرى ايجاب ايده‌جكنى سويليورلر ؛ مع مافيه اوزون بويلى معاشرتكده انسانك قلبنده رفيقنه قارشى اولان ميل ومحبته ضعف ايراث ايده‌جكنى درميان ايديورلر . بونلر نظرلرينك صوك نقطه‌سنى اساس اتخاذ ايده‌رك رسمى نكاح وازدواجك بر ضرورت اجتماعيه اولماديغنه ، بلكه‌ده بونك زوج وزوجه‌يى دائمى برارتباط ، نهايتسز بررفاقته محكوم اولمق كبى آرزو ايتمدكلرى برحالى تحمله مجبور ايده‌جكنه قائل اوليورلر . ينه بو نقطه‌يه استناد ايده‌رك محبتك غلياننه ضعف ، طرفينه ملال ايراث ايده‌جك بويله بررابطه‌نك سعادت ماديه‌يى تأمينه خادم برغايه تشكيل ايده‌ميه‌جكنى ، فطرت بشر اوصانچ ويرن برثبات وقراردن زياده نشوهٔ خاطره باعث اولان جواليته متمايل بولنديغنى ادعا ايديورلر .

اوروپاده وسائر ممالك مترقيه‌ده برچوق كيمسه‌لر بونظريه‌يى قبول ايتدكلرندن مخادنت مسلكنك طرفدارانى چوغالدى . برچوق جهتلرله زوجيت حياتنه بكزه‌ين واوندن يالكز عقد رسمى‌يه مستند اولمامق، مدت دوامى ايكى رفيق آره‌سنده مودت وصميميت حسنك دوامنه منحصر بولنمق وآره‌ده‌كى رابطهٔ محبت كوشه‌نجه نكى بر رفيق آرامق ايچون هربرينك بر طرفه كيتمسنه امكان ويرمك كبى شيلردن عبارت بولنان بوحيات كيت كيده سارى ومستولى برشكل آلدى .

بوطرز حيات برچوقلرينك ذوق وتمايللرينه توافق ايتمش، بونكله ازدواج حياتى آره‌سنده فرقك عقد وشهودك ضبط وتحريرى ، دينه ياخود عادته مستند بر طاقم مراسمك اجراسى كبى رسميت دائره‌سنى تجاوز ايده‌ميه‌جك درجه‌ده اعتبارى اولديغى قناعتنى پرورده ايتمه‌لرى بونك نتايج محتمله‌سنه فضله اهميت ويرمه‌ملرينه سبب اولمشدر . بز شوراده بر آز بو مسلكك‌ده نه درجه‌يه قدر يا كلش اولديغندن بحث ايده‌لم :

بومسلكه سالك اولانلرده عادت، علاقه‌ورابطه‌لرك دوامنه مؤدى

اوله‌جق وسائلدن ممکن اولدیغی قدر صاقینمق مرکزنده‌در . اولاد پیدا ایتمك آره‌ده اك متین و اك پایدار علاقه‌یه وجود ویرمك دیمك اولدیغنه کوره بو کیلر ایلریده ادامهٔ مناسباته مجبور ایده‌جك بر حال قارشیسنده قالمامق ایچون حمله مانع ادویه استعمالندن هیچ بر وقت خالی قالمازلر. زیرا تعقیب ایتدکلری نظریه اوزون بویلی الفت ومعاشرتله حرارت محبتی ادامه قابل اوله‌مادیغی ، اك موافق طرز حیات ویکیدن یکی‌یه ، حیاتدن عبارت بولندیغی اعتقادینی تلقین ایتمکده‌در . بعضاً اولورکه قوللانیلان درلو درلو علاجلرك تأثیری اولمازده ، او قدر احترازلره رغماً چوجق پیدا اولور . آنا بابا ، زماننده مشیمهٔ مادرده حیاتی افنا ایده‌مزلرسه چوجغی جدی بر استثقال ایله قارشیلارلر . بابا بیوك بر اندیشه ومأیوسیتله اونی اولادلغه قبول ایدر . مع‌مافیه آنا بابا آره‌سنده روابط محبتی تقویه ایدن اولاد علاقه‌سنك وجود بولمسنه رغماً بونلردن هر هانکی بری ایستدیکی زمان بیمحابا موجود اولان بتون علاقه ورابطه‌لری قیره‌رق یکی بر اکلنجه ، یکی بر سودا ایله کوکل تازه‌له‌مك خصوصنده هیچ بر مانع تصور ایتمز. مملکتلرمزده اویله اکدی اولادلر کوربیورزکه بونلر دها آشیان پدرده ایکن آنا بابالرینك کچیردکلری طرز حیاتی کوزلریله کوریورلر . اونلرك یکدیکره قارشی اولان اطوار وحرکاتی حیرتله تعقیب ایدییورلر، عقدهٔ محبت کوشه‌دیکی، یکیله‌مك هوسیله انظار تجسس شورایه بورایه انعطاف ایتدیکی ومتعاقباً هر برینك یکی بر رفیق حیات آرامق اوزره بر طرفه کیتدیکی زمان انجام کارك نره‌لره منتهی اولدیغنه شاهد اولیورلر .

بدیهی بر حقیقتدرکه نسل وذریته قارشی آچیلان حربك بویله بر جریان مطرد تعقیب ایتمسی نفوسك تناقصنه، ممالکك ، موجودیتی، عظمت واقبالنی مدافعه ایده‌جك انسانلره مفتقر بر حالده قالمسنه مؤدی اولورکه بو حال فرانسه کبی مملکتلرده بتون وضوحیله تجلی ایتمکده در .

اوت ، فحش ومترس حیاتنك عائله حیاتنه غلبه ایتدیکی ، عرفی اصول معاشرتك نکاح مقامنه قائم اولدیغی اوروپاده تولدات آلابیلدیکنه تدنی ایتمش ، فرانسه بوکون نفوذ ملیسنی ادامه ، حدودینی مدافعه ایده‌بیله‌جك قوت واقتداردن محروم قالمشدر. ایشته بو حقیقتلرده اثبات ایدییورکه مخادنت مسلکی‌ده دائما جنینلره قارشی ادویه استعمالی ، یاخود حمله مانع تدابیر اتخاذی کبی تولداتك آزالماسنه، امتلرك محوینه بادی عادات سقیمه ایله مترافق بر صورتده یوروییه‌بیلیور.

عصرلردن بری دوام ایتدیکی حیات سفیهانه وفحش پرورانه‌نك عواقب وخیمه‌سنی حرب عمومی اثناسنده آکلامش اولان فرانسه مملکتده، تزاید نفوسك چاره‌لرینی شمدی دوشونمکه باشلادی . واك یکی بر چاره اولمق اوزره چوجغی اولان قادینلره دائمی تخصیصات ویرمکی دوشونه‌رك برنجی چوجغه یوز ، ایکنجی‌یه اوچیوز وهکذا فرانق ویرمکه قرار ویردی . یالکز شوراسی شایان دقتدرکه تمایل فحش طمارلرینه ایشله‌مش اولان بو ملت تخصیصاتی ارککلره دکل ، وضع حمل ایدن قادینلره ویرییور . وبو صورتله ملت آدم قازانسین‌ده ایسترسه بونلر مملکتك صحن اذواقنده یازلری ، قیشلری کچیرمك ایچون هر طرفدن آقوب کلمش اولان کیمسه‌لرك تخم سفاهتلرندن حاصل اولمش اولسون یولنده عصرلردن بری تعقیب ایتدیکی سیاسته صادق قالمق ایسته‌یور . بوندن دولایی فرانسه هر موسمده کلن بیکلرجه زوارك مملکتده براقه‌جقلری انسانك حیاتلرینی محافظه ایدوبده بونلردن موجودیتنی محافظه ایده‌جك عسکر یتیشدیرمکه پك زیاده حریصدر . فقط عجبا فرانسه وامثالی ملتلر بویله مایه‌سز ، باباسی بلیرسز آدملرله دیکر عفیف وناموسکار اقوامك بللی‌بسلی ، پاك‌وتزیه حسب ونسبلرله واصل اولدقلری مرتبهٔ مجد وتعالی‌یه واصل اوله‌بیله‌جکلرمی ؟ هیهات، « سرمه چکمك قدرتدن سرمه‌لی اولمغه بکزه‌مز . »

مخادنت مسلکنك ، تولداتك تدنیسنه ، نفوسك انقراضنه بادی اولمق صورتیله ملتلرك عمومیتلری اوزرینه اجرا ایتدیکی تأثیرلری آکلادیکز . بو طرز حیاتك ویردیکی نتیجه‌لر بوندن عبارت دکلدر . نتایج مضره‌سندن بری‌ده بو مسلکی آرالرنده یاشاتان امتلرك نظام عائله‌دن محرومیتلریدر . اوت ، حیات مخادنتدن مستفید اولمق ایستیان امتلرك یوردلرنده نظام وانتظام تأسس ایده‌مز ، خانمانلر آراسنده نسب وصهریت کبی ، علاقه‌دارلر میاننده متقابل رأفت ومودت ، مواسات ومعاونت حسلری تولید ایدن رابطه‌لر وجودپذیر اوله‌ماز . هر یورد دیکر یوردلرله غایت محدود صورتده پیدای مناسبت ایده‌بیلدیکی ایچون یالکز باشنه پایدار اولمق مجبوریتنده قالیر . یوردلر رابطه‌سز قالدیغی ، آره‌لرنده آهنك اتصال تأسس ایده‌مدیکی تقدیرده ایسه صاحبلری طبیعتیله بکدیکره بیکانه بر حیات تعقیب ایدرلرکه نتیجه‌سی متساند بر حیاته مظهر اوله‌مامق ، بر امت تشکیل ایده‌مامکدر. چونکه نره‌ده مختلف کتله‌لره ، عائله‌لره هدف مشترك تشکیل ایده‌جك متحد بر غایه ، متشتت افرادی بر نقطه‌ده جمع ایده‌جك بر رابطه بولنورسه اوراده امت تشکل ایده‌بیلیر .

عشق وغرام اساسنه استناد ایتمیان بر معاشرتی خوش کورمیان بو محررلر (غرامیون)ك مدافعه ایتدکلری بو نظریه‌یی طوغریسی بز یالکز ، تحصیل کورمامش ، احوال نفسیه‌نك اسرارینه ، روح بشرك مختلف اطوارینه انفاذ نظر ایده‌مامش کسه‌لر اوزرنده اجرای تأثیر ایده‌بیله‌جك خولیالر ، مغالطه‌لر جمله‌سندن عد ایدییورز . فکریمزی ایضاح ایده‌لم :

جناب حق دواملی بر حیات ، صمیمی بر معاشرت آرزوسنده بولنانلرك قلبلرنده عشق وغرامك طاتلی وآتشین هیجانلرینك یرینی

طونه‌جق مودت ورأفت حسلری خلق ایتمکی وعد ایدییور . وبو وعدك أثر انجازی اوله‌رق زوج وزوجه قلبلری ، دائما كوریله‌كلدیكی اوزره ، بری برلرینه قارشی صمیمی تمایللرله ، رحم وشفقت حسلریله متحلی بولنیور . آراده برده بشریتك سرمایهٔ ابتهاج ومباهاتی ، حیات مادیه‌نك یكانه زینتی اولان اولاد بولنمسی بو حسیات عالیه وتزیهه‌یه دها زیاده قوت ویرییور .

بو كون قرآن (كریم) ده جناب حقك قوللری حقنده‌كی نعمتلرینی تعداد ، وارلغه برهان اقامه ایدن شو آیتی اوقودیغم زمان نه‌قدر محفوظ اولمشدم ! (ومن آیاته ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً لتسكنوا الیها وجعل بینكم مودةً ورحمة ان فی ذلك لآیةً لقوم یعقلون .) حقیقةً بر كتاب سماوی وعقد دینیه ، دوام واستمرار قصدینه استناد ایدن معاشرتلرده سكون وحضور ، مودت ورأفت آثاری اوقدر باهر بر صورتده تجلی ایدر كه سودا وغرام یولنده عافیت وزندكیلرینی هدر ایدنلر اونك عشر معشارینه نائل اوله‌مازلر . برچوق قادینلر طانیورز كه قوجه‌لرینك قلبلرینه حاكم اولمق وكندیلرینه اولان محبت وارتباطلرینی تقویه ایتمك ایچون تسریع حمل خصوصنده تأثیری مجرب ادویه‌یه مراجعت ایدییورلر ؛ اونلر بیلیورلر كه چوجق ایوین آراسنده اك قوتلی بر رابطه ، میل ومحبتك دوامی ایچون اك اساسلی بر ضماندر .

شو اساسلره بناءً زوجیت علاقه‌لرینی تهدید ایدن اك قوتلی تهلكه بونك كیت كیده قوت ومتانتنی غائب ایتمسی ، وبو حالك تأثیریله معاشرتده ذوق وحضور ، حیاتده لذت قالمامسی قضیه‌سی اولدیغنی ظن ایدنلر هذیاندن ، سیوری عقللی كنجلره قارشی بر طاقم افكار باطله‌یی تزیین وتحسین املنه خدمت ایتمه‌دن باشقه برشی یاپمیورلر .

اوت ، بزده انكار ایتمه‌یز كه تأهل عالمنده روابط زوجیه‌یی ضعیفلاتان ، حتی بعض كره تفرقه وطلاقه مؤدی اولان بر طاقم احوال واردر . فقط بو احوال ایچون ، عقد نكاح نتیجه‌سنده حاصل اولان حسیات فاضله‌یه مجرد رابطهٔ زوجیه‌نك دوام واستمراری ایراث ضعف ایتمدیكنه دلالت ایده‌جك بر طاقم علل واسباب موجوددر .

سوزك خلاصه‌سی ، مخادنت حیاتنكده شئون اجتماعیه‌یی خللدار ایتمك ، بونی واسع مقیاسده تطبیق ایدن امتلری بیوك بیوك ضررلره صوقق خصوصنده فحش حیاتندن كری قالمیه‌جق بر طاقم وخیم نتیجه‌لری ، الیم عاقبتلری واردر .

بو ایكی حیات بعض جهتلرجه یكدیكرندن آیریلیرسه‌ده آره‌ده موجود اولان فرق هر ایكی حیات یوزندن امتلره ترتب ایدن ضررلره او بارق حیاتنك عائله مناسباتنك محوینی ، نفوسك تدنی وانسال وانسابك اضمحلالنی انتاج ایدن تأثیرلره كوز یومغه مساغ ویره‌جك شیلردن دكلدر .

ویل ، كور كورینه انقیاددن تولد ایدن عاقبتلری دوشونمكسزین امتلری تقلید ایدنلره ! افسوس ، بشقه‌لرك دوچار اولدقلری مصائبدن عبرت آلمیان ، كچیردكلری آجی آجی تجربه‌لرله یوركلری داغلانمش ، آواره بر حیات اجتماعیه‌نك تأثیریله لذت معیشتدن بی نصیب قالمش اولانلرك سوزلرندن استفاده قیدنده بولنمیانلره ! »

معارفجیلرمزه :

عقلی صلاح

بزده علم تربیهٔ اطفال نه ایچون اوقونمایور ؟

اوچ درلو صلاحدن بدن صلاحنك تأمینی ایچون مقتضی وملتمزجه تطبیق قابل اولان خصوصلری كچن مارت آینده انقره‌ده یكی كون غزته‌سیله انظار دقته عرض ایتمش ایدم . شمدی‌ده عقلی صلاحك تأمینی ایچون بیلدكلریمی عرض ایده‌جكم . اولا بدن صلاحنی ذكر ایتدك . چونكه بدن صحتده اولمازسه عقلده ، روحده سالم قالمازلر . ذاتاً بونلرك اوچی بری برلرینه لازم ، ملزومدرلر . مطلوب اولان یالكز بدنك ویا عقلك ، یاخود روحك منفرد صلاحلری دكلدر . انسانك تمامنك صلاحنی تأمیندر . فقط بو اوچ نوع قواصری‌یه قویمق لازمكلنجه بدن صلاحی برنجی صره‌یه قونور . « سنك روحك سالم بر جسم ایچنده سالم قالسین » كلامی پك اسكیدر . یكی علم تربیهٔ اطفال كتابلرنده ایسه «بدنك تربیه‌سی انسانی تربیه‌نك اساسنده‌در» دییورلر . اسپه‌نسرده ، تربیهٔ بدنیه‌نك فردی اهمیتنی كوسترمك ایچون « حیاتده موفقیتك برنجی شرطی ایی برحیوان اولمقدر .»؛ اجتماعی اهمیتی حقنده‌ده « ملی فیض وسعادتك اك برنجی شرطی ملتك ایی حیوانلردن متشكل اولماسیدر » دیمشدر . 1]

فخر المرسلین افندمز ایسه بو حقیقتی « علم ایكیدر . اولا بدنلرك علمی ، صكره‌ده دینلرك علمیدر » كلام عالیسیله افاده بیورمشلردر .

دیكر طرفدن عقل وروح صلاحلرینك بدن صلاحی اوزرینه اولان تأثیرلری‌ده آز دكلدر . صحتك حسن محافظه وتقویه‌سیچون بر چوق تدابیره احتیاج واردر كه اونلر انجق عقل وروح تربیه‌لرینك تاملقلریله ممكن اولور . بو كون متمدن مملكتلرده چوجوق وفیاتی اصغری بر درجه‌یه تنزیل ومردرلو صحی موفقیتلری ، تزاید نفوسلری حاصل وتأمین ایدن اك حقیقی عامل ومؤثر عقل و روح صلاحلری دكلی‌در ؟

والده‌لر ، پدرلر «چوجوق ناصل باقیلیر؟» كتابلرنی اوقومادقجه ،

1] نظری وعملی علم تربیهٔ اطفال درسلری ماتیو ، بلانكه‌رون . اون ایكنجی طبعی . صحیفه ۱۱

مدنی مملکتلرده عمومیتله بیلنمش ، اوکره نلمش اولان چوجوق یتیشدیرمه علمندن مستفید اولمادقجه صاغ ، سالم و برکتلی نسل یتیشدیرمك ممکنمیدر ؟

ایشته حقیق قورتولوش یولنی طوتا بیلمك ایچون هر شیدن اول علم تربیه نك بتون اقسامنه وقوف ورعایت لازمدر . بو مسئله لرله هم عائله لر ، هم مکتبلر علاقه دار اولمالیلردر . هر یتیشه جك انسان کندیسنی بکلیه ن تهلکه لری و اونلردن قورتولمق ایچون اتخاذ ایده جکی خط حرکتی بیلملیدر .

هر برت اسپه نسر « حفظ صحت قانونلرینه هر رعایتسزلك فیزیکی بر کناهدر » دیمشدر . اسلام تعبیرنجه ، انسانك جسمنه قارشی مکلف اولدیغی وظائفده قصور ایتمسندن متولد بر کناهدر ، دیمك ایسته مشدر . حفظ صحت قانونلرینه رعایت طبیعی بیلکی ایله اولور . دوقتور فلوری « اکر بز مستقبل پدرلکمزك بزی مکلف طوتدیغی وظائفی ، تا دلیقانلیلغمزدن بیلوب نظر اعتباره آلمازسه ق ، منفور وحشیلردن فرقلی اولمایز . »

قرآن کریم ، نفسنی و بتون خلقی بیلوب دوشونمیه ن علمسز ، دوشونجه سز انسان ایچون « قان پختیسی » بیورمشدر . خلق و خالق ، وظیفه و مسئولیتی درپیش ایدن عاملی انسانیده « کرامت » له توصیف ایتمشدر . بو معنالری بیلدیرن برچوق نصوص جلیله واردر . فقط الك مهم جهتی بو معنالرك ایلك نازل اولان آیت جلیله لرده درج و بیان بیورلمش اولماسیدر . (اقرأ بسم ربك الذی خلق خلق الانسان من علق . اقرأ وربك الاکرم الذی علم بالقلم . علم الانسان مالم یعلم ـ بتون مخلوقاتی یارادان ربکك اسمیله اوقو . ربك انسانی قان پختیسندن یاراتدی . اوقو ، اکرم اولان ربك قلم ایله علم ویردی . انسانه بیلمدیکنی اوکره تدی » آیت کریمه سی علمسز انسانك قان پختیسی ، علم و معرفت صاحبی انسانكده کرامت و شرافت صاحبی اولدیغنی بیلدیرر . بونلر ایلك نازل اولان آیت جلیله لردر .

(رب) کلمه سنده تربیه ، (علق) ده بدن ، « اقرأ ، قلم ، علم ، اکرم » کلمه لرندهده عقل و روح مفهوملری مندرجدر . دها صوکره کی آیتلرده روحك بوزولماسندن متولد حادثاته کچیلمشدر .

دین اسلام هر امرنده بدن ، عقل و روح ملکات اساسیه سنی هپ بردن کوزه تمشدر . بتون عبادت وطاعتلرده بو ملکه لرك تربیه و تنمیه لرینه چالشمق ، آلیشدیرمق فائده سی واردر . از جمله نماز ، بو بابده جهات جامعه سیله مکمل بر مثال بیتالدر . دقت ایدنلر بو اساسلی غایه یه حجك ، زکاتك ، سائر اعمال اسلامیه نك کافه سنك پك کوزل خدمت ایتدکارینی کورورلر . و بونك ایچوندرکه بزم و بتون عالم اسلامك کری قالماسنك الك طوغریسینی دینمزه اییجه تمسك ایتمدیکمزده کوره نلر پك حقلیدرلر . چونکه دینمزه حقیله تمسك ایده بیلسه ك بر کره هر جهتجه تکمل اسبابنه توسل ایتمه مز لازمکلیر . مسلمان « فاستبقوا الخیرات » امرلری موجبنجه ایی ایشلره هر کسدن ایلری کیتمکه چالیشاجق و بوکا موفق اولمق ایچون دینی نه امر ایتدیسه اونلردن آیرلمایه جقدر . دینمز هر ایی شیئی امر ایدر . فقط کوردیکمز وجهله هر شیدن اولکی امری اقرأ اولدیغندن اولا اوقویوب یازمایی و بو سایه ده صره سیله بتون قوا و ملکاتك تربیه و تنمیه سنی امر ایتمشدر .

موضوعمز اولان عقل مسئله سی ایسه دین اسلامده تملدر . پیغمبر اقدمز « الدین هو العقل ولا دین لمن لا عقل له ـ دین عقلدر وعقلی اولمیانك دینی یوقدر » بیورمشلردر . پك اعلا ؛ دینكده ، دنیانكده تملی ، انسانلغك صفت ممیزه و فارقه سی اولان عقل ، بو قیمتدار جوهر نه در ؟

عقل ، فکر ، ذکا ، ذهن کبی تعبیرلرله افاده ایدیله ن ملکهٔ دماغیه یی علم تربیهٔ اطفال مشاهیر علماسندن ماتیو وبلانکه رون نام ذاتلرك تألیف ایتدکاری کتابده شو صورتله تعریف ایدلمشدر : « ذکا انسانلرك مالك اولدقلری بر قوت و قدرتدرکه اونکله انسان اشیانك کیفیتلرینی ، افعالك صورینی ادراك ایدر و اونلرك مناسباتنی آکلار و کندی معلوماتنی تصنیف و تهییج ایدر . و یوکسك مرتبه سنده ادراك اشیادن افکارك نظر و مطالعه سنه یوکسلمك اقتدارینه مالك اولونور »

ذکا ، حد ذاتنده بر طاقم ملکاتدن مرکب بر کلدر . ملکاتنك آیری آیری مختار بر موجودیتلری یوقدر . ذکا افعال ذکائیه نك تنوعاتی ایچنده بر قالبدر . ادراك ایدنده ، درخاطر ایدن ، تخیل ایدنده ، بنا وانشا ایدنده اودر . وعقل مفهومی بو قدرله ده قالماز ، روحیده تضمن ایدر . او اعتبارایله ذکا ویا عقل کلمه سی بر بیوك افعال روحیه مقوله سنك اسمندن عبارتدر . زیرا حس ایتدیکی کبی ، ایسته دیکی کبی اکلایان انسانك تمامیدر . آنجق ایچه ایضاح ایده بیلمك ایچون روحیات متخصصلری قوهٔ عقلیه یی بر طاقم ملکه لره تقسیم ایتمشلردر : حواس ، وجدان اطلاعاتی کسب ایدرلر . حافظه اونلری حفظ ایدر . متخیله ، حاکمه ، عاقله ده بنایی قورارلر .

ایشته انسانك قوهٔ عقلیه سنك اعظمی مزایا و کمالاته نائل اوله بیلمسی بو مختلف ملکه لرك ، عمومی ایچنده آیری آیری تربیه لرینه ، اصول و قواعدینه توفیقاً اعظمی درجه ده موفق اولمغله ممکن اولابیلیر . بو غایه یه واصل اولابیلمك ایچون عائله ، مکتب ، معلم ، عرق ، عنعنه ، محیط ، والحاصل شاکردك شخصیتی ، هیئت اجتماعیه نك احوالی هپ مهم عامل و موضوعلردر . علم تربیه متخصصی هپ بونلری بیلمك و نظر اعتباره آلابیله جك لیاقتده اولمالیدر . چونکه مقصد فردی مستقل دوشونه رك دکل ، عینی زمانده هیئت اجتماعیه ایله ملاصق و علاقه دار بر ذات اولدیغنی بیله رك اوکا کوره یتشدیرمکدر .

متمدن مملکتلرك هپسنده کورولن غایت بیوك فیض مترقیلر، عقللره حیرت ویره‌جك درجه‌ده‌کی اینجه ویوکسك هنر و معرفتلر، مهیب ودهاش ایجاد و اختراعلر هپ بو علم تربیه سایه‌سنده حاصل اولمشلردر. عجبا بوفیض وموفقیتلر بزلرده، بتون عالم اسلامده نه‌ایچون اولامیور؟ اکسیکمز نره‌ده؟

بوکون سائر ملتلرده اوقور یازانلرك نسبتی یوزده یوزه قریبدر. حالبوکه بزده کویلی شهرلی، قادین ارکك عمومیتله نظر اعتباره آلنیرسه یوزده اوچ ویابشدن صکره اوقویوب یازمق بیلنلریمزده لازم اولدیغی کبی ایشه یارامیور. قاچ عصردنبری طوپ، تفنك، دینامیت، واپور، زرهلی، دره‌دناود، طیاره، تلسز تللی تاسز تلغرافلر، تله‌فونلر، میقروب کشفیاتی، علم کیمیا، علم ما کنه، علم طب، هندسه، فلکیات، زراعت، تجارت، صناعت، سطوت وشوکت، غالبیت حاکمیت الی آخر هپ اونلرده. جهالت، اسارت، محکومیت، مغلوبیت، فقر وضرورت، استقراض وتسئل هپ مع الاسف مسلمانلرده‌در. حتی یأس والحاد کبی احوال بیله کوندن کونه ایچمزده آرتمقده‌در. بو حاللری کوره‌ن نه قدر کیمسه‌لرمز واردرکه کندیلرینی هرکسه وباخصوص اجنبیلره دینسز، غربلیلشمش کوسترمکله دین اسلامدن قطع علاقه ایتمش وبناءً علیه زعم باطللرنجه هیچ بر درلو ترقی ایده‌میه‌جك اولان مدنیتسز ملتك فوقنه چیقمش اولدقلرینی بیلدیرمکه لزوم کوریورلر. چونکه میدانده عرفان ومفاخر نامنه دین اسلامك آثار ماضیه‌سندن قالمه بعض حقایق علمیه ایله تورکلکك جلادت وعلوجنابنه عائد مناقب ووقایعدن باشقه کندیمزه عائد هیچ بر هنر ومعرفت ویا مزیت یوق.

ایشته بو قصورلر هپ دینمزه عطف ایدلمکده‌در. واقعا دینمزك معالیسنی حقیله ادراك وهرکیمه قارشی اولورسه اولسون اثباته مقتدر عرفان وایمان صاحبلری ایچون بو اسنادلرك حکمی یوقدر. کری قالمه‌نك سببی معلومدر. فقط بویله‌لریمز مع الاسف کافی اولمقدن دها پك اوزاقدر. اك زیاده جاهل وحریم اسلامه یابانجی اولانلرك سسلری ایشیدیلیور. عقللری کوزلرنده اولان جهلاده مسلمانلق عالمی مترقی کورمینجه اونلرك سوزلرینه قولاق آصمقدن کندیلرینی قورتاراماییورلر. اوجهتله ایلك ایش بزم وبتون عالم اسلامك مطلوب ترقیاتی بر درلو حاصل واحراز ایده‌مدیکمزك نه‌دن ایلری کلدیکنی قطعی صورتده اثبات ایتمکدر. طبیعی بو حال اسف اشتمالك سببی ویا سببلری واردر. فقط نه اولورسه اولسون بتون عالم اسلامه عام وشامل اولمالیدرکه مسببی اولان عام وشامل تأخرلری ایضاح ایده‌بیلسین. عجبا تربیهٔ اطفال علمنك باخصوص موضوع بحثمز اولان صلاح عقلینك حسن تطبیقنه مانع بتون عالم اسلامه شامل نه حاللر واردر؟

بونی عرقه، اقلیمه، لسانه، حکومته عطف ایده‌میز. چونکه بتون مسلمانلر عینی عرقدن، عینی اقلیمده، عینی لسانله متکلم، عینی حکومته تابع دکللردر. ذاتاً حکومت ملتنه کوره اولور، قاعده‌سی مسلماتدندر. مونته سکیوك « هرملت لایق اولدیغی حکومتی بولور. » دیدیکی مشهوردر. حالبوکه اوبونی سویله‌مزدن چوق عصرلر مقدم پیغمبر افندیمز « کماتکونوا یولی علیکم » بیورمشلردی. بعضیلری ده بونی تنبللکه عطف ایدرلر. تنبللك محدود انسانلرك، بلکه‌ده بر قومك صفتی اولابیلیر. فقط نه‌قدر اقوام اسلامیه وارسه هپسی‌ده تنبلدر دینه‌میه‌جکی آشکاردر.

شمدی بوتون عالم اسلامه عام وشامل نه‌لروار آرایالم.

هپسندن اول دینمز، قرآن کریم وار. عجبا قرآن کریم تأخری موجب میدر؟ بونی بلا تفکر سویلیه‌ن جاهللر موجود اولابیلیر. فقط بیله‌بیله اسنادده بولونان بدخواهلرده یوق دکلدر. فقط بواوقدر حقیقته، واقعه مخالف بر افترادرکه اونی عقل وفکری اولانلره اینانديرمق ممکن دکلدر وممکنده اولامامشدر. بوکا ناصل ایناندیلابیلیرکه دینمزك ایلك امری بیوك بر معجزهٔ سبحانیه اوله‌رق « اقرأ » ایله باشلایور. بونك نه بیوك بر معزه اولدیغی آزبجق دوشونه‌نلر ایچون ظاهردر. باخصوص پیغمبر افندیمزك ابتدای بعثتلرنده ایمانه دعوته مأمور بیورلدقلری قومك حالی معلوم. ایچلرنده اوقویوب یازمق اهمیتسز وعلم ومعرفت مفقود اولان بر قومه حضرتی فخر رسالت افندمز « طاپدیغکز پتلر باطلدر. بکا جناب الله‌دن وحی کلیور. » دیدکلری وقت « سنك بوقدر بیوك اوله‌رق اکلاتدیغك اللهك سکا نه وحی ایتدی؟ » دیورلر وایلك دفعه مذکور « اقرأ ... الخ » آیت جلیله‌لرینك نازل اولدیغنی سویلیورلر. بویله بر تبلیغك، عندلرنده قرائت وکتابتك، علمك، قلمك اهمیتی اولمیان بر قومه مؤثر اولمامسی لازمکله‌جکی خاطره کلیر. چونکه اونلرك مفاخری آت، دوه، انسان وسائره کبی صمیم روحلرنده یر طوتمش خصوصلره تماس ایده‌رك ایشه باشلامق دها مناسب ایدی، ملاحظه‌سی بالضرور وارد اولور. فقط ایش اویله دکل. مقصد دینكده، دنیانكده، باشنك تملنك علم وعرفان اولدیغنی تا ابتداسندن بیان ایله بنایی اك صاغلام بر تمل اوزرینه قورمقدر.

معلوم اولدیغی اوزره علمك، عرفانك لزوم تحصیلنه دائر دها برچوق آیات جلیله واحادیث شریفه واردر. وعلم تحصیلی « طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة » امریله قادین، ارکك هر مسلمان اوزرینه فرضدر. باخصوص « هل ینفع القرآن الا بالعلم » حدیث شریفی مسلمانلغك انجق علم ایله تام اولاجغنی قطعی صورتده بیلدیرر. « وما یعقلها الا العالمون - بیانات الهیه‌یی انجق عالملر تعقل ایدرلر » آیت جلیله‌سی‌ده بو معنایی افاده ایدیور. هرحالده اول وآخر اسلامی محافظه ایده‌جك علمدر. بر حدیث شریفده « سنکون

بعدی فتن یصبح الرجل مؤمناً ویمسی کافراً الامن احیاه الله بالعلم — بن‌دنصکره فتنه‌لی ، فسادلی زمانلر اولاجقدرکه او وقتلر صباحلین ایمانلی اولانلر آقشامه کافر اولاجقلردر . » بیورمشلردر . صکره « اطلبوا العلم من المهد الی اللحد » « اطلبوا العلم ولو بالصین » کلام عالیلری بیانه حاجت اولمایه‌جق درجه‌ده مشهورلردر .

دیمزده علمك پك بیوك طوتولدیغنه اك مهم دلیللردن بریسی‌ده مسلمانلرجه علمایه ، معلملره ایدیلەن حرمت ، ویریلەن عالی مقامدر. امام علی افندمز « من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبداً » بیورمشلردر. هله « العلماء ورثة الانبیاء » حدیث شریفی علمك ، علمانك یوکسك مقاملرینی پك اعلا کوسترن یوکسك بر بینه‌در .

ایشته دین اسلام بویله امر ایتمش. عجبا مسلمانلر نه‌لر یاپمشلر ونه یاپیورلر ؟ کله‌جك دفعه‌ده اونلری ایضاح ایده‌جکز انشاءالله .

دوقتور میلاسلی
اسماعیل حقی

بوکونك مهم حاجتلرینه دائر تدبیرلر

موسی جارالله افندینك بولشویکلرجه موجب توقیفی اولان کتابندن

٤۸) اسلام چوجقلرینی امین ، منصف برمسلم ؛ جسارتلی ، قوتلی برتورك ، چالیشقان برانسان قیله‌جق برصورتده تربیه ایتمك لازمدر . یعنی اسلام چوجقلرینك هم روحلرینی ، هم عقللرینی تربیه ضروریدر.

انسانیت واسلامیت مصلحتلری‌ده ، هرحالده وهریرده دولت ومدنیت مصلحتلری‌ده بونی اقتضا ایدر .

معارف نظارتلرینك حقوقیله عمومی اولمق اوزره ترتیب قیلنه‌جق مکتب ، مدرسه ، کلیه پروغراملری روسیه مسلمانلرینك چوجقلرینه مسلمان تورك اولمق شرفی ایچون لازم کلن ملی ، دینی ، ادبی ، مدنی تربیه‌لری آرزو ایتدیکمز درجه‌ده هیچ بروقت تأمین ایده‌مز . بویله پروغراملری حکومتك ، دولتك عمومی مکتبلرندن ایسته‌مك ممکن دکلدر .

آق صحیفه‌لر اوزرنده‌کی ماده‌لرك بلاغتلی عباره‌لرینه قناعت ایتمیوب معارف سیاستلرنده عمومیت وجدیت کسب ایتمش قوتلی تدبیرلرك فعلیات جهتلرینه‌ده باقار ایسه‌ك شو دیدکلرم بلکه قبول اولنور . بناءً علیه :

٤۹) ملی ابتدائی مکتبلریمز ، دینی مدرسه‌لریمز هرحالده هریرده وهرجهتله بزم اداره‌مزده ، بزم اختیاریمزده اولمق مطلقا ضروریدر .

اوته‌دن بری غایت حقلی وقناعتلی طلبلری اولمق اوزره روسیه مسلمانلری بونی عرض ایدییوردی . بوندن صوکره‌ده مطلقا هرزمان طلب ایدر .

٥۰) اسلام چوجقلرینی مطلوب ومعقول صورتده تربیه ایتمك وایتدیرمك روسیه‌ده وبلکه هریرده غایت آغیر ایدی . بوکون ایسه دها آغیر اولدی . آغیرلغی نسبتنده‌ده اهمیتی قات قات آرتدی .

مکتب ، مدرسه مسئله‌لرنده بوتون قوتله چالیشمق هم ملتك ، هم نظارتك ، هم‌ده بوتون منسوبین علمیه‌نك بوکون اك بویوك وظیفه‌لریدر ، حتی نظارتك بوکون یکانه وظیفهٔ اساسیه‌سی بودر ، دینسه طوغری اولور .

٥۱) بوکون بزم ، بلکه بوتون اهل اسلامك ایکی ضروری حاجتی واردر :

۱ — مدنیت دنیاسنك بوتون علملری ، فنلری ، صنایع وهنرلری ؛

۲) اسلامیتك علوم ادبیه (تهذیبیه) وعلوم دینیه‌سی .

اولکی ضرورت وحاجت مدنیت دنیاسنك مکتبلرنده البته بولنور. مدنیت مکتبلرینك قاپولری‌ده اسلام چوجقلرینه بوندن صوکره ، بلکه هروقت هریرده آچیق اولور . لکن اسلامیتك علوم تهذیبیه ودینیه‌سی مدنیت مکتبلرینك هیچ برنده یوقدی . بوندن صوکره‌ده بولونماز . بوکون تورکیاده‌ده ، تورکستانده‌ده ، عربستانده‌ده بولونماز. چالیشیر ایسه‌ك ، بویله حرکت ایدر ایسه‌ك اسلامیتك بوتون علوم تهذیبیه ودینیه‌سی یالکز اسلام دنیاسنده ، اوزمزده ، یالکز روسیه‌ده بولونور . (؟)

٥۲) اسلام علومنی ممکن اولان یوللرك هربریله نشر ایتمك ایچون بوکون روسیه‌ده اهل علمدن فداکار برهیئت علمیه تشکیل قیلنیر . کندی رغبتیله ، کندی همتیله بوتون زحمتلری اقتحام ایده‌جك اولان شو فداکار هیئت علمیه علوم اسلامیه تدریساتیله مشغول اولوب معلملره ، امامله ، خطیبلره مجاناً ، خالصاً لوجه‌الله تدریساتده بولونملیدر . یکی مدرسه بنالرینه حاجت یوق ؛ جامعلر کافیدر . یکی پروغراملره‌ده حاجت یوق ؛ اولکی عصرلرك درسلری کبی فن تمام ایتمك اصوللری دها زیاده مفید اوله‌بیلیر ..

٥۳) مدنیت دنیاسنك علوم وفنون وصنایع مکتبلرنده ملت چوجقلرینی یتیشدیروب اقتصاد ایشلرینه ، حیات یوللرینه ، دولت اداره‌لرینه حاضرلامق خصوصلرنده لازم کلن تدبیرلرك هپسنه شو فداکار هیئت علمیه بوکون بلاتأخیر توسل ایدر . ملی ، اجتماعی ، ادبی ترقیاتمز حرکتلرنده بزه لازم اولان علم وادب اوردوسنی بوتون ملتك قوت واعانه‌سیله بو هیئت علمیه تشکیل ایدر . سیاسی فتوحات ایچون حرب عسکری بز روسیه مسلمانلرینه بوکون بلکه حاجت دکلدر ؛ لکن علمی وادبی فتوحات ایچون علم وادب اوردوسی بزم ایچون بوکون مطلقا ضروری برحاجتدر .

٥٤) مکتب مدرسه مسئله‌سی ، معلم معلمه‌لر مسئله‌سی بوکون فوق‌العاده بویوك وغایت آغیر برمسئله اولدی . مکتب ومدرسه‌لرك

پروغراملرنده مقدما آز چوق اختیارمز وارایدی ؛ لکن بوکون هیچ قالمادی . معلم ومعلمه‌لرمزی ، امام وخطیبلرمزی حاضرلامق ایچون مدرسه‌لرمز واردی ؛ فقط بوکون هپسی قاپاندی .

مدنیت مکتبلرنده ، طلبه‌لرنده چوجقلرمزی یتیشدیررسه‌ك، علوم اسلامیه برهیئت علمیه معرفتیله نشر اولونه‌بیلیرسه برمدت صوکره‌ملی ودینی احتیاجاتمز تأمین قیلنمه‌یه باشلانیردی .

کوزل مکتب ، کوزل ادبیات ، کوزل تربیه ، کوزل دین بزه لازم ایسه شو یوللرده چالیشمق مطلقا لازمدر ، ضروریدر .

بوماده‌لرده بیان ایدیلن تدبیرلر بوکون هم ممکن ، هم‌ده الڭ مفید تدبیرلردر .

۵۵) مدنیت دنیاسنك مکتبلرنده چوجقلریمزی تربیه ایتمك مسئله‌سی مناسبتیله شو بویوك مجلسده (۱۹۲۰ سنه‌سی اورته‌لرنده اوفاده انعقاد ایدن علماء اسلامیه قونفرانسنده) مذاکره‌سی ایجاب ایدن غایت بویوك برمسئله واردر. اجنبیلرك بویوك مکتبلرنده، قوتلی محیطلرنده اکمال تحصیل ایدن کوزل قیزلرمزك بعضلری صوك کونلرده اسلام عائله‌سندن قاچوب اجنبی عائله‌لرندن برینه کیتدی . اسلام عائله‌سندن ، ملتك خانه‌سندن کوزل برخیلی همشیره‌لر غائب اولدی .

بو حال برجهتدن غایت بویوك برضایعاتدر . برجهتدن‌ده مدنیت مکتبلرنده چوجقلرینی تحصیل ایتدیرمك ایسته‌ین ابوینی تماميله اورکوته‌رك چوجقلرینی اورالره کوندرملرینه غایت بویوك بر مانعدر .

ملتك حیات تربیه وتحصیله‌سنده وقوعه کلن بوکبی فاجعه‌لر خلق نظرنده ملی مکتبلرك اهمیتلرینی قات قات آرتیرمشدر . لکن بویله منفور فاجعه‌لرك سببلرینی تماميله یالکز مکتب تربیه‌لرنده آرامق هروقت طوغرو اولماز. بلکه عائله حیاتنك ، عائله تربیه‌سنك ، اجتماعی احوالمزك فناللغی ، اجتماعی تربیه‌نك نقصانلغی ، ملی مکتب یوقلغی‌ده نظر دقته آلمق لازمدر .

احوال اجتماعیه ودینیه‌مزك باشقه جهتلرینه‌ده نظر ایدرسه‌ك حال بویله‌در ، یاخود دها فنادر . مثلا اختلال باشلادی . غایت قوتلی تلقینات و پروپاغاندا هر طرفی استیلا ایتدی . ملتك کنجلری، معلم ومعلمه‌لری روسلرك دعوتلرینه کندیلرینی قاپدیره‌رق باشقه یوللره کیتدیلر . خلق نظرنده بوتون معلم ومعلمه‌لر متهم اولدی . ایکی آره‌ده غایت بویوك منافرت حصوله کلدی . خلق معلم و معلمه‌لردن ، معلم ومعلمه‌لر خلقدن تماميله بزدی . بو حالدن ملت چوق بویوك ضررلر کوردی .

بویله فاجعه‌لرك البته سببلری واردر . سببلرك هپسی دکل ایسه‌ده بعضلری، بلکه الڭ بویوکلری هیچ شبهه‌یوق کندیمزده‌در. بناءً علیه بویله فاجعه‌لرك سببلرینی یالکز مدنیت مکتبلرنده کورمك، مدنیت مکتبلرندن نفرت ایتمك طوغرو اولماز . بویله فاجعه‌لردن نجات چاره‌سی وارایسه یالکز عائله تربیه‌سیدر .

۵۶) مکتب کتابلرینی، علم‌حال ، اخلاق وتاریخ مقدس کتابلرینی دینیه نظارتیله برابر هیئت علمیه اصلاح ایدر .

اسلامیت دنیاسنك ادبی ، اجتماعی ، دینی حاللرینی اصلاح تدبیرلری آره‌سنده الڭ برنجی تدبیر بودر . برچوق سنه‌لره محتاج اولان بوتدبیره، بو وظیفه‌یه بوکون باشلانور .

۵۷) اوقویوب یازمه ، ادب ، هنر تعلیمی مجانی ومجبوریدر . قابلیتلرینه ، زمانك ، ملتك حاجتلرینه کوره چوجقلرك هربرینی تربیه البته فرضدر .

۵۸) ملت چوجقلری تربیه ایچون لازم اولاجق سرمایه ـ اسلامیت حکمنه کوره ـ ملتك الڭ مقدم ، الڭ مفید ، الڭ برکتلی وظیفه‌سیدر .

۵۹) مکتب ومدرسه‌لره ، مسجدلره ، تربیه‌یوردلرینه ، ـ عمومیتله خیرمقصدلرك هربرینه ـ اهل اسلامك همتلرندن هریرده اعانه طوپلانور.

۶۰) دینی ، ملی ، ادبی احتیاجلرك هربری ملتك کندی سرمایه‌سیله تأمین قیلینیر .

۶۱) معارفه عائد سرمایه وحصه‌لری افراد ملت اوزرینه ملت مجلسی ، یاخود دینیه نظارتی توزیع ایده‌بیلیرسه‌ده ، تأميناتك اکثر وقته قدر ملتك همته ، ملتك اختیارینه حواله قیلینیر .

۶۲) ملت یتیملرینی ، انقلاب فقیرلرینك چوجقلرینی مدنیت مکتبلرنده تربیه ایتمك کبی مهم حاجتلری اداره ایده‌بیله‌جك سرمایه تشکیلی حقنده حرب زنکینلرینك همتلرینه اوفاندوه‌سی‌ده ، دینیه نظارتی‌ده مراجعت ایدر .

۶۳) ملت سرمایه‌سی متعدد صنفلردن حاصل اولابیلیر: ۱) اسلام وقفلری، ۲) مسلمانلرك وصیتلری ، ۳) عشر، زکات کبی صدقه‌لردن مالکلرك اختیاریله افراز قیلنه‌جق حصه‌لر، ٤) نکاح زمانلرنده ایکی طرفدن تقدیم قیلنه‌جق هدیه‌لر، عقد هدیه‌لری ، ۵) اسلام دفترلرینه قید اولونمق ایچون ولادت هدیه‌لری ، ۶) اسلامده مؤکد صورتده مسنون نسیکه هدیه‌لری .

بوتون مسلمانلرك حسن رضالریله تقدیم ایدیله‌جك منبعلر هروقت بولنور. ملتك حاجتلرینی تأمینه کافی کله‌جك سرمایه هرحالده قولایلقله حصوله کله‌بیلیر .

٦٤) علمانك ، محله خادملرینك ، امامك ، مؤذنلرك تأمینی محله ذمتنده‌در . دینیه نظارتنك تأمینی‌ده بوتون ملتك همتیله اولور .

٦٥) حرب یتیملرینه ملت تربیه یوردلری تأسیس ایدر .

٦٦) اقرباسی ، صاحبلری بولونمایان حرب یتیملرینك حاللری محله امام وهیئتلری هریرده هروقت خبردار اولوب یا حکومتك، یا ملتك تربیه یوردلرینه یرلشدیریر .

٦٧) یتیملرك نسبلرینی ، دینلرینی ضایع ایتمه‌مك ایچون نسبلری ، اسملری دفترلره قید اولنوب نسبلری ، اسملری، سنلری، تربیه یوردلری دینیه نظارتنه بیلدیریلیر ، ایتام دفترینه قید ایدیلیر .

٦٨) اسلام تورك چوجقلرینی ملی، دینی تربیه‌دن محروم ایتمه‌مك ایچون ایتام تربیه یوردلرینه مسلمان مدیرلر ، مسلمان مربیلر تعیین قیلنیر .

حقیقتك اوكنه پرده چكمه‌یه قالقشماملیدر

مقدسات علیهنده وقوع بولان نشریاته قارشی قانونك تطبیقنه دائر بوزاوق مبعوثی حمدی بك طرفندن ویریلن تقریر اوزرینه مجلسده جریان ایدن مذاکرات ، بعض مبعوثلر طرفندن ایراد اولونان نطقلر مناسبتیله بولی مبعوثی فالح رفقی بكك اقشام غزته‌سنده برقاچ مقاله‌سی انتشار ایتدی . بومقاله‌لرده « سبیل‌الرشاد »دن‌ده بحث ایدلدیكی كورولدی. ملت مجلسی كرسیسنده سویله‌نیلن وشایان تنقید كورولن سوزلردن ناصیل برتداعئ افكار ایله سبیل‌الرشاده كچیلدیكنی حیرتله تلقی ایتمه‌مك ممكن دكلدر . « مقدسات دینیه وعنعنات اسلامیه ... مقدمه‌سی » ایله سوزه باشلایان ، « شهرت ونفوذی هرهانكی برسبیله افلاس ایدن تورك پولتیقه‌جیلرینك نطقلری »نه جواب ویرمك لازم ایسه بونك یری اونطقلرك ایراد اولوندیغی ملت كرسیسیدر . اونطقلر ایراد اولونوركن صاحب مقاله‌ده اوراده حاضر ایدی؛ « شهرت ونفوذلری افلاس ایدن تورك پولتیقه‌جیلری » كیملرسه اونلره قارشی جواب ویره‌بیلیردی . اوراده سكوت ایدوب‌ده بویله‌شیلرله هیچ علاقه‌سی اولمایان سبیل‌الرشاده هجوم ایتمك انصافسزلق دكلیدر ؟

میدانده اولان نشریاتمزله ثابت اولدیغی وجهله ، اساساً مسائل سیاسیه ایله اشتغال ایتمه‌ین سبیل‌الرشاد ، هیچ برزمان دینه استناد ایدرك حكومتمزك سیاستنی تنقید ایتمه‌مش ، هیچ برزمان خلقك حسیاتنی تحریك ایدرك حكومت علیهنده بر وضعیت احداث ایده‌جك بر اصول تعقیب ایتمه‌مشدر . بالعكس، كرك بحرانلی زمانلرده ، حیات وممات مجادله‌ایتدیكمز آنلرده، كرك آنی تعقیب ایدن كونلرده خلقده بویله فكرك حصولنه مانع اولمق ایچون الدن كلدیكی قدر چالیشمشدر. سبیل‌الرشادك مجادلۀ ملیه‌دەكی خدمات ناچیزانه‌سنی بوراده خاطرلاتمه‌یه حاجت كورمه‌یز . چونكه آناطولینك مختلف قصبه‌لرنده نشر اولنان نسخه‌لری وبیاننامه‌لری وبونلرك مسلمانلری اوزرنده‌كی تأثیرات حسنه‌سی هركسجه معلومدر . سبیل‌الرشاد ، بویوك ملت مجلسمزك ایلك تشكلی آنندن بوكونه‌قدر دائما اونك خدمات دینیه ووطنیه‌سندن بحث ایتمش، خلقك مجلسه وحكومته قارشی محبتنی استجلابه چالیشمشدر. بزم اوته‌دن بری نشریاتمز ، دینه وقوع بولان هجوملره و مملكتمزده اخلاق تلقیلرینك دكیشدیریلمك ایسته‌نیلمسنه قارشی مدافعانده بولونمقدن باشقه برشی دكلدر. حتی بوكبی مسائل سیاسیه‌یه علاقه‌دار اولمق شائبه‌سنی آلنجه آندن‌ده سبیل‌الرشاد كف لسان ایتمشدر. وظن ایدیبورزكه سبیل‌الرشادك لسانی، بوكون الك سربست مملكتلرده‌دیكی مجموعه‌لرك ایفا ایده‌كلدكلری وظیفه وقوللاندقلری لساندن پك خفیفدر . بو قدر یومی غزته‌لر وموقوت مجموعه‌لر میانده اساسات دینیه واساسات اخلاقیه‌یی محافظه ایده‌جك یالكز برمجموعه‌نك انتشارینه تحمل ایدیله‌مه‌مك ، الك كثیف ، الك قویو برتعصب نمونه‌سندن باشقه برشی دكلدر .

سبیل‌الرشادك نشر ومدافعه ایتدیكی اساسات ، ملتمز ایچون، بلكه بوتون بشریت ایچون محض فلاح وسعادت اولان مسلمانلق اساسلریدر. خرافات علیهنده سبیل‌الرشادك نه‌قدر نشریاتده بولونمش اولدیغی بحبا بیلنه‌میورمی ؟ بز، تجدد وترقیمز ایچون مسلمانلغك الك مهم برسائق ، الك مهم برعامل اولدیغنه تماميله قانع بولونیورز. مسلمانلغك محض خیر وسعادت اولدیغنه ایمان ایتمك تعصب میدر؟ اكر تعصب بوایمان ایسه سبیل‌الرشاد بونكله افتخار ایدر . سبیل‌الرشادك علیهنده بولونمق ایسته‌ینلر لطفاً نشریاتمزی تدقیق ایدرك هانكی خرافه‌نك آرقه‌سندن كیتمك ایسته‌دیكمزی ، مملكته سعادت مادیه تأمین ایده‌جك هانكی ترقی وتكاملك علیهنده بولوندیغمزی ارائه ایتملری اقتضا ایدر. خلاف حقیقت اسنادات ایله تغلیط افكاردن نه چیقار ؟ لله‌الحمد ملتمز حق ایله باطلی سچه‌بیله‌جك برسویه‌ده‌در.

بنیۀ ملیمزی تهدید ایتمكده اولان برطاقم امراض اجتماعیه‌یی تشریح ایله ملتی ضلاله دوشمكدن وقایه، ملتی سوق هرمسلمان ایچون الك متحتم بروظیفه‌در. بو اعتبارله سبیل‌الرشاد عهده‌سنه دوشن وظیفۀ ارشادیه‌یی ایفا ایله كندینی مكلف عد ایتمكده‌در . ضلالتی هدایت شكلنده كوسترمك هیچ برزمان سبیل‌الرشادك یاپه‌بیله‌جكی برشی دكلدر. بارلر ، بالولر ، دانسلر ، دها بوقبیل مناسبتسزلكلر ملتمز ایچون اصلا موجب فلاح شیلر اوله‌ماز . خلقی بونلردن تحذیر ایتمه‌یی موجب مؤاخذه عد ایتمك ، بنیان ملتك انهدامنه رضا كوسترمكدن باشقه برشیمیدر ؟ كندی قصورلرینی باشقه‌لرینه یوكله‌مكله قالقیشمق قدر انصافسزلق اوله‌ماز. سجایای انسانیه‌نك الك بویوكی انصاف ومروتدر.

ملتك ایسته‌دیكی تجدد وترقی

یوزغاد (بوز اوق) مبعوثی احمد حمدی بك اقشام غزته‌سنه كوندردیكی برمكتوبك صوك فقره‌سنده دیبوركه :

« خاتمۀ مقال اوله‌رق تكرار عرض ایده‌رمكه بوتون ملت بلااستثنا وسرابا تجدد وترقی‌یه تشنه‌در ، فقط تجدد وترقی‌یی زوجك زوجه‌سیله ، هرهانكی بر ارككله بارلرده قول قوله دانس ایتمی ، قادینلرك تیاترو صحنه‌سنده كوبك

آتمسی ، دیندن ، ناموسدن تجرده یالکز بهیمیتی تطمین ایده‌جك افعالك مباح عد ایدیلمسی کبی شناعت وافسادات اولمق اوزره قبول ایتمیور وبوکا تجدد دکل ، تردی دیبور . تجدد وترقینك عصرك علمی ، فنی ، صنعتی اخذوتلق ایتمك صورتیله حاصل اوله‌جغنه قناعتی واردر .

امین ومطمئنم‌که مطبوعات‌ده ملته بویله هم فکر ومتفقدر . عکسنی ملاحظه متصور دکلدر . هیمزك اولدیغی کبی مطبوعاتك‌ده غایه وهدفی بوتجدد وبو ترقی‌یی تأمیندن عبارت اولمالیدر. یوقسه مقدسات دینیه وحیثیت‌شخصیه‌یه، شرف ملی‌یه تجاوز ایتدیرمکه جمهوریتمزك قانونی مساعد دکلدر . بناءً علیه سرلوحه‌کزی اکمال ایدییوردم : یا بو دوه‌یی کوتملی ، یا بو دیاردن کیتملی . »

* * *

مسلمانلر وغرب

(مورنینغ پوست) غزته‌سنك ٤ شباط تاریخلی نسخه‌سنده اوقوندیغنه کوره (لوندره) جماعت اسلامیه‌سی ، مصرك (لوندره) سفیری عزیز عزت پاشانك شرفنه (ووکینغ) جامع شریفنده براحتفال ترتیب ایتمش وبو احتفالده انکلیز ، هندلی ، ایرانلی ، افغان ، عرب ، زنجی ، المان ، مجار ومصرلی برچوق ذوات بولونمشدر .

انکلیز مسلمانلرندن لورد (هه‌دلی) ایراد ایتدیکی نطقده، مصرك (لوندره) سفیری عزیز عزت پاشایی انکلتره‌ده‌کی مسلمانلرك اك صمیمی حسیات اخوت ایله قارشیلادقلرینی سویله‌مشدی . عزیز عزت پاشا تشکراتی تقدیم ایتدکدن صوکره (ووکینغ) جامع شریفنی تأسیس ایدنلری مدح وثنا ایتمش ودیمشدرکه :

« — آرزومز غرب ملتلری ایله مساوات تامه‌یه نائل اولمقدر . فقط غربك علومنی آله‌بیلمك ایچون جدیتله چالیشمالی‌یز . برچوق سنه‌لر غرب، علوم مادیه ساحه‌سنده استادمز اولاجق ایسه‌ده بزده معنویات ساحه‌سنده غربه اوکره‌ته‌جك برشیئمز اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیرز. اسلام مدنیتلرینك تاریخنی غرب دارالفنونلرنده ، حال حاضرده اولدیغندن اعتنا ایله تدقیقه ده‌که‌جکنه معتقدز. دین اسلام ، دنیانك اك معظم اخلاق وروحانی قوتلرندن بریدر . بو قوت انسانلق اوغورنده قوللانیلدیغی تقدیرده آنجق اك یوکسك ایلکلر الده ایدیلیر . »

* * *

دیمه نه بیوك قوندره !

لیلهٔ رغائب مناسبتیله علی حیدر امیر بك طرفندن وقت غزته‌سنده نشر اولونان مقاله‌دن :

دین ، یالکز بزم دکل، بوتون مدنی ملتلرك کیتدکجه داها قوتلی رابطه‌لرله باغلاندقلری بر اساس ، کیتدکجه داها وجدانی برتهالکله کولکه‌سنه صیغندقلری بر السنی بایراقدر . بیکلرجه ییلدنبری یاپدیغی تجربه‌لرله بشریت آکلامشدرکه دینمز یاشامق قابل اولمایور وثروت وشوکتك بلند پایه‌لرینه ایریشلسه بیله وجدانلرك قارادیغی کوندن اعتباراً ملت ایچین انقراض تحقق ایدییور. تاریخك هردورنده کورولدیکی کبی، عصر حاضرکده اك زنکین ، اك قوی واك مترقی ملتلری، اساسات دینیه‌سنه صیم‌صیق صاریلان ملتلردر ... کوزیمزی وکوکلمزی ایصیتان او جاودانی حقیقتك قارشیسنده بیك برتلدن قوپاردیغمز واویلا نه‌در؟ مادام‌که بن ، ذوق ویا نفسی اوقشایان بر جرمله باش باشه قالمق فرصتنی بولیپوردم وبو فرصت دقیقه‌لرنده قانونك نظرندن قورتولویور وعامه‌نك حکمیله مابینمه طالعمدن بر دیوار چکیپوردم .. مادام‌که بن ، وظیفه‌مك منتهی اولدیغی فداکارلغه وظیفه‌می ایفا ایتمه‌دن‌ده کیده‌بیلیور وحقیق فداکارلر زمره‌سیله هم عیار اولیپوردم .. مادام‌که بری‌خصوصی ، دیکری عمومی ایکی ماسکه قوللانه‌رق بونلری ماهرانه دکیشدیرمك سایه‌سنده ایکی مستقل ومتباین حیات یاشایابیلیوردم... هانکی تشکیلاتدرکه بنی صورتا مفید ، لکن حقیقتده منسوب اولدیغم جمعیته اك مضر برعضو اولمقدن نهی ایده‌بیلیر؟ هانکی قانوندرکه ، کیمسه‌یه سزدیرمه‌دن آخرك حقنه تجاوز امکانی بولدیغم وقت بکا قارشی فعالیته کچه‌بیلیر ؟ هانکی قوتدرکه بنی وظیفه‌مده آتشلره ، أولوملره ، آتشدن وأولومدن مخوف فداکارلقلره ، ریاسز وحیله‌سز صوقه‌بیلیر ؟ عجبا یالکز ذکا وشیطنتمه قارشی حرکت ایتمك اوزره موضوع اولان مدونات حقوقیه کافیمیدر ؟ عجبا شخصی حدودیمك ایچنده بر باشقه سائق موجود دکلمیدرکه کندینه مخصوص احکام ودساتیر ایله باغلانمغه مستعد اولماسون ؟ هیچ برقوتك وجدانیاته مداخله ایده‌میه‌جکی فرض اولونان بو عصرده ، وجدانیاتی آووجنك ایچنده طوتان بویوك ، قادر ، جبروتی برقوت واردر، بوقوت‌اماله ، استخفافه لایق دکلدر؛ بالعکس اونك شریکسز ونظیرسز اولان نفوذوشمولندن استفاده ایدیلملیدر. شرقدن غربه کچمك ، علی‌العمیا ادعا ایدلدیکی کبی ، وجدان باغلرینی چوزمك دکیل ، وجدانه وبو واسطه ایله غریزیاته حاکم اولان او معنوی قدرتی عصریلشدیرمك دیمکدر .

اسلامك طانیتدیغی الله ، صانع کائنات اولان کبریانك کندیسی‌دروذات بارینك رسالت احمدی ایله بزه کوندردیکی دین ، ادیان سالفه ، موجوده ومستقبله‌نك شکل متکاملیدر . اساساتنه تمسك ایتدیکمز تقدیرده ، بقا عالمی خارج ازبحث براقه‌یم ، فقط طوپراغك اوستنده اك دینج واك صاغلام افراددن متشکل برملت حالنه کله‌جکمز شبهه‌سزدر .

دانس ابتلاسی

آکلاشیلان مملکتمزه یالکز غربك مساویسی بر طوفان استیلا کبی آقوب طوره‌جق ، غربده هردرلو مجادله ایله قارشیلانان اجتماعی مرضلر بلا قید وشرط مملکتمزه کیره‌جك ، وایسته‌دیکی کبی اجرای تخریبات ایده‌جك !

نه‌غریب ونه فجیع برحالدرکه برعلت اخلاقیه، برمصیبت اجتماعیه ایله مجادله واونك استیصالنی امید ایدیپورکن یکی بر مصیبتله قارشیلا - شیپور ، بونلره قارشی توحید مجادله ایدیپورکن بر باشقه آفت دها اوکمزه دیکیلیور . بوصورتله هنوز برینی امحا ایتمه‌دن ، هنوز برندن قورتوله‌دن برسوردو فجاعتلر ، فلاکتلر قارشیسنده قالیورز .

بالخاصه بوتون بوسیل مصیبتك عائله اوجاغمزی، یعنی موجودیتمزك تملنی استهداف ایتمه‌سی و وبوتملی ییقمه‌یی یکانه امل ایدینمه‌سی بزی چوق قورقوتیور . عائله اوجاغمزی ییقمق ، عائله حیاتمزی اولدیرمك ایچون اطرافمزی اویله بر طفیلیات محشری صارمشدرکه بونلری امحا ایدوبده حیاتمزی قورتارمغه موفق اولمق زیاده‌سیله کسب نزاکت ایدن برایش اولدی . بو امراض اجتماعیه کون کچدکجه صولتنی آرتدیرییور

زهرینی دها چوق یوسکوریبور؛ فکرلری، قلبلری، وجدانلری تسمیم ایدییور ومع التأسف بونك اوكنه کچه‌جك هیچ برتدبیراتخاذاولونمایور. بوزهرلردن، بو طفیلیلردن، بو خسته‌لقلردن قورتولمق ایچون جدی برتشبث وقوع بولمایور، بوتون فریادلریمز بوشه کدییور.

مسلمان قادینلرینی اضلال ایتمك، مسلمان عائله‌سنی سفاهت و سفالته سوق ایتمك ایچون وقوع بولان تشبثلر، پروپاغاندلر قارئلریمزك معلومیدر. بونلری متمادیاً ایضاح ایتدك. بوسفر یکی بر آفتك دها حیات اجتماعیه‌مزه سرایت ایتدیرلمك ایسته‌نیلدیکنی کوریبورز. بو یکی آفت، دانس وبالو ابتلاسیدر.

بالو، یعنی بر سورو ارککلرله برسورو قادینلرك قوجاق قوجاغه رقص ایتمك اوزره وقوع بولان طوپلانتیدر. بوراده مزین ونیم چیپلاق قادینلر انتخاب ایده‌جکلری ارککلرله صاریلارق موسیقینك نغماتنه آیاقلرینی اویدیررلر وسینه بسینه متمادیاً دونرلر، دونرلر...

حیات اجتماعیه‌مزه سرایت ایتدیرلمی ایسته‌نیلن یکی آفت ایشته بودر.

ازجمله برقاچ کون مقدم «اونیون فرانسه‌ز» ده (پاپادیمتراتوس) طرفندن بر دانس یاریشی احضار ایدلمش وبر چوق رجال ونسوان بویاریشه اشتراك ایتمشلردر. بویاریشه اجنبی، ارمنی، روم، یهودی، حتی یونانلی کنج قادینلر وارککلر اشتراك ایتدکلری کبی بر قاچ تورك کنجی، اوچ بش تورك ومسلمان اسمی طاشیان قادینده اشتراك ایتمشدر.

هرملته منسوب ارککلرله قادینلر اوکله‌دن بر قاچ ساعت صوکره جیفت جیفت اوله‌رق رقصه باشلامشلر وایچلرندن بر قاچ دانه‌سی یکرمی ایکی ساعت قدر طورمه‌دن، دیکلنمه‌دن متمادیاً رقص ایتمشلر ومسابقه‌یی قازانمشلر!

بر طاقم فرنکلرك، یونانلیلرك، یاخود روم، ارمنی، یهودی جماعتنه منسوب ارکك ویا قادینلرك بویله یاریش یاپمه‌لری بزی هیچ بر صورتله علاقه‌دار ایتمز. بزی علاقه‌دار ایدن جهت، بالخاصه مسلمان اسمی وتورك صفتنی طاشیان ارکك وقادینلرك بو یاریشلرده بولونمه‌سیدر. بو بر قاچ ارکك وقادینك کیملر اولدیغنی تحقیقه هیچ لزوم کورمه‌یز. کیم اولورسه اولسونلر. بونلر مادامکه مسلمان وتورك اولارق یاریشه اشتراك ایتمشلردر، بوحادثه‌یی نظردقته آلمق مجبوریتنده‌یز. بونلرك ایچنده «قره‌قاشلر» ده بولوندیغنی غزته‌لر یازدی. فقط بونلر الحالة هذه تورك واسلام جامعه‌سنده مندمج بولونه‌رق مسلمان اسمی وتورك صفتی طاشیدقلری ایچون حقیقی تورکلرك ومسلمانلرك بواحوالدن متأثر اولماسی قابل دکلدر.

بورقص یاریشنه کیدنلرك برقاچ کیشی‌یه منحصر قاله‌رق استانبولك اوز مسلمان خانملرینك اشتراك ایتمه‌ملری حقیقة شایان شکراندر. مع مافیه اوچ بش کیشی، حتی بر کیشی ده اولسه بونك فجیع بر سوء مثال تشکیل ایده‌جکی شبهه‌سزدر. بو، یارین دها زیاده تحریك آمیز بر شکل آلیر وبو کبی برلره مداوم اولانلرك عددینی چوغالتمه‌یه یاردیم ایده‌بیلیر. بوکونکی بر باشلانغیجدر. هیچ شبهه‌یوق، یکی بر چیغیر آچمغه معطوف بر حرکتدر. وبر چیغیر آچمغه غایتله مساعددر. ایشته بوکا مقاومت وبو چیغیرك آچیلماسنه ممانعت لازمدر. (پاپا دیمتراتوس) ك بودانس اجتماعلری بر کون کلیر، هیئت اجتماعیه‌مزی مدهش صورتده صارصه‌جق فجیع برشکل اکتساب ایده‌بیلیر. بونك ایچون اولیای امورك بو حادثه‌یی درحال کمال اهمیتله نظر دقته آلارق بوکبی بالولره ورقص یاریشلرینه هیچ بر مسلمان وتورك نامنی طاشیان قادینك اشتراك ایده‌میه‌جکنی صورت قطعیه‌ده تبلیغ ایتمه‌سی اك متحتم بر وظیفهٔ ملیه‌در.

مدنیت دنیاسنك هر طرفنده بو رقص ابتلاسی باش کوسترنجه بو ابتلا ایله مجادله ایتمك ایچون اجتماعی قوتلر طوپلانمش وبو ابتلانك قصر وتحدیدینه چالیشیلمش وموفقیتده حاصل اولمشدر. غربده مقاومتله، حتی ضابطه‌نك ممانعتیله قارشیلانان بوابتلا بزم مملکتمزه هیچ کیرمه‌ملیدر، کیرمه‌مسی ایچون هرشی یاپیلملیدر.

شایان دقت وأسف اولان نقاطدن بری‌ده افکار عمومیه‌نك مربیسی، مرشدی صاییلان مطبوعات یومیه‌سر محررلرندن برقاچ ذاتك بورقص یاریشنك حکملکنی قبول ایتمه‌لریدر. بوسر محررلرك؛ جهان احوالنه، رقص ابتلاسنك فجاعتنه یاقیندن واقف اولان بومربیلرك پاپا دیمتراتوسك ترتیب ایتدیکی بویاریشه حکملك ایتملری دکل، بوتون قوتلریله بوآفته قارشی کله‌لری اقتضا ایدردی. مع مافیه بزامید ایدرزکه یکرمی ایکی ساعت رقص ایدنلرك مجنونانه حرکاتنی، بویاریشك نه قدر فجیع برشی اولدیغنی یاقیندن کورن بو سرمحررلر بعدما بوآفتله مجادله ایده‌جك وملتمزك بومصیبت اجتماعیه‌یه طوتولمسنی تجویز وتشویق ایتمیه‌جکلردر.

نه غریب مطالب!

ایلری غزته‌سنك باش مقاله‌سندن:

«تحصیلمز فنی وعصری اوله‌جقدر. آرتق فقهك زمانی دکلدر. تورکلر دنیا ایشلری ایله آخرت ایشلرینی بربرندن آییرمغه مجبوردرلر. احکام اوقاف بو جمهوریت عصرنده حر ومدنی تورکلرك قانونی اولامالیدر. حقوق مدنیه‌مز آرتق مجله‌لکدن چیقمالیدر. حاصلی قانونلرمزی بز ایجاب عصره وجمهوریته موافق برصورتده تدوین ایلملی‌یز. بوکون محاکم شرعیه ناصل اولورده حر تورکلرك جمهوریتنده ایش کوره‌بیلیر. بر جمهوریت بودجه سنده معارف مکتبلرندن ماعدا اوقاف مکتبلرینك یری اولابیلیرمی؟ تحصیل وتربیه بردر. لایقدر. معارف وکالتی حر تورکلر یتیشدیرر ایکن اوقاف مکتبلری متعصب آداملر یتیشدیرمکه قالقارایسه ناصل تحمل اولنور؟ هله اومدرسه‌لرك آرتق مملکتمزده یری وارمیدر؟ ابتدائیلر، اعدادیلر، لیسه‌لر ونهایت دارالفنون وار ایکن برده مدرسه‌لر ادامه ایتمه‌نك نه معناسی واردر؟ جمهوریت عجبا بومدرسه‌لردن نه قازانه‌جق؟ ملی عصرلرجه سرسم ایدن بو مؤسسه‌لرك آرتق وجودلری بر ضرردر.»

سبیل الرشادك هر قارئی لااقل ایکی کیمسه‌یی دها آبونه قید ایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بیوك لطفده بولونمش اولورلر.

شهزاده باشی: اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه‌ شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٨٩ | ١٥ رجب ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ٢١ شباط ١٣٤٠ | جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بویوردقلری جوابدر :

مسلمانلقده‌کی فضائل وآداب

دین اسلامك صاحبی اولان فاطر حکیم بیلیوردی که : انسانلر حیاتك بوتون مفرداتنده ابدیاً اختلافدن قورتوله‌مایه‌جقدی؛ کندیلرنجه، حکومتلره عائد اولمق اوزره قانون ، دستور ، نظام نامه تقرر ایدن ضبط وربط اسبابی ایچون یالکز باشنه نه آره‌ده حضور وسکون ارکانی تأسیس امکانی، نه‌ده فردلری ، جماعتلری بری برینه باغلایه‌جق متقابل وداد وشفقت رابطه‌لرینی تأیید احتمالی یوقدی ؛ چونکه بو دستورلر ، بوقانونلر بشرك تربیه وتهذیب ایدیلمه‌ین روح و وجدانی اوزرنده او قادار بویوك نفوذ اجرا ایده‌مزدی . بونك ایچون اسلام معاملات وعقوباته دائر تشریع ایتدیکی احکامی ـ که فقه کتابلرنده تفصیل اولنمشدر ـ کافی کورمدی؛ اوکا بویوك مقیاسده اخلاق وآداب علاوه ایتدی .

ایشته فرقان حکیمك ناطق اولدیغی وحدیثه عائد آثارك تشریع ایتدیکی بو الهی اخلاق ، بو سبحانی آدابی علیه الصلاة والسلام افندیمز کندی ذات کریمنده اویله بر طوپلادی که « وانك لعلی خلق عظیم » [١] وصف قرآنیسنه بحق لیاقت کوستردی . نته‌کیم مظهر بولوندیغی نعمت الهیه‌یی تحدیث ایچون « ادبنی ربی فاحسن تأدیبی » [٢] دیمکده‌ده یردن کوکه قادار حقلی ایدی .

فی الحقیقه اسلام روحلری تهذیب ایدن ، وجدانلره قدرت ویرن وسائطیله مسلمانلرك الندن طوتمش اولماسه‌یدی ، اونلرده قوانینی ، احکامی ، دساتیری تمامیله موضوعات بشریه‌دن بولنان دیکر امتلردن فرقسز اولورلردی. لکن بر طرفدن احکامنك شرعیتی، دیکر طرفدن او احکامی برقات داها تأیید ایدن تهذیبکار آداب وتعالیمی ـ بوقاریده سویلدیکمز وجهله ـ هم فردی واجتماعی حیاتلری ، هم روحلری وماده‌لری اوزرنده مؤثر اولدی ؛ ومسلمانلری بر یوزنده‌کی امتلرك هپسندن آییروب ، وجودیتلرینه کندیلرینه خاص اولان نشانه‌یی نقش ایتدی.

بناءً علیه اسلامك اخلاق ایله آدابه بوقادار اعتناسنه سبب روحلری تهذیب ایتمسی ، وجدانلره قوت ویرمسیدر . زیرا بو ایکیسی بوتون عزملرك ، املرك منشأی، بوتون افعال وحرکات اختیاریه‌نك منبعیدر. اسلام بو اخلاق تعالیمیله فردی ، اجتماعی بوتون هیجان و اضطرابلری تولید ایدن روحی امراضه چاره بولویور ؛ بغض ، کین ، حسد ، انتقام ، حرص ، طمع کبی امتلری خیتلره ، خسرانلره سوروکله‌یوب طوران علتلردن مسلمانلری تنفیر ایدییور .

[١] « شبهه یوق که سن اخلاقك اك بویوکنه صاحبسین ـ سورهٔ ن »

[٢] « بنی ربم تربیه ایتدیکی ایچون کوزل تربیه ایتدی . »

شايدبشر قرآنك وديكر سماوى كتابلرك اخلاقيله تخلق ايتسه‌يدى‌ده موسى ، عيسى ، محمد عليهم السلام ايله سائر پيغمبرلرك ايزندن كيدرك بر واحسان اوزرنده تعاونده بولونسه‌يدى ، صوكره سينه‌لر لوثدن ، رذائلدن آسوده قالسه‌يدى . . أوت ، انسانلر بوصورتله حركتده بولونسه‌يدى، كرك روسيه‌ده كرك‌ديكر قطعه‌لرده ميليونلرجه خانمانى، ميليارلرجه سامانى يتيرن ، قادينى ، اركگى ، چولوغى ، چوجوغى آياقلر آلتنده براقان بوقانلى حزب مجادلاتى ميدانه كلمزدى. «ولوانهم اقاموا التوراة والانجيل وماانزل اليهم من ربهم لاكلوا من فوقهم ومن تحت ارجلهم منهم امة مقتصدة وكثير منهم ساء مايعملون ـ سورهٔ مائده » [۱] اسلامده اخلاق وآداب شوصوريله‌جكمز اقسامه آيريلير:

۱ — انسانى باشقه‌لرينه‌ضرر ايراث ايتمكدن آليقويانلر . بوقسم، حيات اجتماعيه‌نى وجوده كتيرن ركنلرك اك مهمى اولديغى كبى ، افراد بشر آره‌سنده عدل وانصافى اك زياده كافل بولنانيدر .

اسلام‌انسانلرى اضرار ايتمه‌يى الله‌ذوالجلاله شرك نوعندن‌صاييور: الله شركى ناصيل عفو ايتميورسه انسانلرك باشقه‌لرينه ايقاع ايده‌جكى ظلملرك ، اذالرك‌ده هيچ برينى عفو ايتميور ؛ مكركه او ظلمى ، او اذايى چكنلر حقلرينى باغيشلامش اولسونلر . سنت محمديه‌انسانلك باشقه‌لرينه ، حتى آغزى ديلى اولمايان حيوانانه قارشى ايقاع ايده‌جكى بوتون ضرر واذادن طولايى حسابه چكيله‌جكنى بيلديرمشدر .

اسلام افراد بشردن برقسمنك ديكرينه تجاوزينى صوك درجه‌ده كريه كورديكى ايچوندركه نفسلرك شرتنى قيره‌جق ، ديزكينى چكه‌جك اخلاق ايله انسانى غيرك حقوقنه تعرض هوسندن وشرعك كرك افراد ، كرك جماعت آره‌سنده‌كى حدودينى چيكنه‌مك تمايلندن منع ايده‌جك رياضتلره بودينك صاحبى اولان‌فاطر حكيم اونسبتده‌بوكسك برموقع ويرييور .

عفت ، انصاف ، امانت وامثالى بوقسمه داخلدر .

۲ — سينه‌لردن بغضى ، كينى ، حسدى چيقاره‌رق بونلر،مقابل انسانلر آره‌سنده محبت ، شفقت ، مرحمت حسلرينى انكشاف‌ايتديرن بر واحسانه عائد شيمه‌لر، مروت ، عفو وصفح ، شكر، صلهٔ ارحام ، طوللرى ، اوكسوزلرى ، بيچاره‌لرى حمايه كبى .

۳ —روح انسانى‌يى صفات‌ذميمه‌دن تنزيه‌ايدرك اوكابوتون مراتب‌كمالى طى ايله حريم سبحانى‌يه قادار يوكسلمك استعدادينى ويرن ومعبود اقدسك ـ اوكنديسندن ، كنديسى اوندن خوشنود برحالده ـ جوار قدسيله نصيبه‌دار ايدن قسمدر . بوقسم هپسنك يوكسكى وانسانك

[۱] « شايد اونلر تورات ايله انجيلك والله طرفندن كنديلرينه داها نه‌لر اينديرلشسه هپسنك احكامنى يرينه كتيرسه‌يديلر، اوزرنده‌كى هوا ايله آياقلرينك آلتنده‌كى طوپراقدن نعمته مستغرق اولورلردى ، ايچلرندن اعتداله صاحب امت وار ، لكن چوغى نه كوتو ايشلر ايشليور ! »

هويت روحانيه‌سنه اك اويغونيدر . چونكه روحى ماده قيودندن قورتاريور ، هوسانك اسارتندن آزاد ايدييورده بوتون آمال و تمايلاتنى اللهك رضا ومحبتنده فانى قيليور . آرتق بويله بر روحك ارتقاسى اميد ثواب ايله ، اتقاسى انديشهٔ عقاب ايله دكلدر : اللهدن قورقوسى كبرياى تناهيسنه تعظيمندن ، اللهدن خشيتى عشق الٓهيده استغراقندندر . بوبرمرتبه‌كه، قيودك هردرلوسندن پاك اولان اخيارك غايه‌سى‌اولابيلير؛ بوبرغايه‌كه،مجاهدين ابراردن باشقه‌سى ايچون يتيشمك احتمالى اولاماز .

ايشته اسلام اخلاقه عائد تعاليمك شو اوچ قسميله‌دركه مسلمانلرى تهذيب ايتمكده واونلرى كمال روحانى يولى اولان الله يولنده ياواش ياواش ايلريلتمكده‌در. آنجق ، استعداد ، طرز حيات، منشأ ، محيط اعتباريله متفاوت بولونان انسانلرك ، طبيعى‌دركه ، كمال باطنى وصفاى روحانيدن آله‌جقلرى نصيب‌ده متفاوت اولور . سابقين اولين برنجى صفى تشكيل ايتمك اوزره ، هركس استعداديله ، مجاهده‌سيله متناسب اوله‌رق ، صيره‌لانمش صفلرك برينه كيرر .

اسلامك قرآن ايله سنت محمديه طرفندن بيلديريلوب ده سماوى ايزلرى مؤمنلر اوزرنده منطبع بولنان باشلوجه اخلاق وآدابنى اجمال بزم ايچون پك مناسب اوله‌جق :

عفت . ـــ عفت، جائز كورولمه‌ين، ياخود ياقيشيق آلمايان شهوات وتمايلات نفسيه‌دن كنديني منع ايتمكدر . بناءً عليه حلال قسمى خارجنده‌كى‌لذائذدن نفسك حبسى وجيئيتسز ، شرفسز يرلردن اوزاق بولونماسى‌ده عفت جمله‌سندندر . صدقه ايسته‌مك ، شونك بونك النه باقق كبى وقاره منافى حركتلردن ، ياقلاشيلماسى ذاتى، ياخود رذالتى، ياخود كناهى مؤدى اوله‌جق شبهه آلتنده‌كى مواقعدن چكينمك‌ده عفت اقسامندندر .

فقر واحتياجاريله برابر كيمسه‌يه حالنى سويله‌مه‌ين عفيفلر حقنده « يحسبهم الجاهل اغنياء من التعفف تعرفهم بسيماهم لايسئلون الناس الحافاً ـ سورهٔ بقره » [۱] آيت جليله‌سيله « ان الله يحب الفقير المتعفف اباالعيال » [۲] حديث شريفى وار .

لكن حراملره ، كناهلره قارشى اولان عفته كلنجه بوكا دائر صاييلامايه‌جق درجه‌لرده آيات واحاديث وارد اولمشدر. باشلوجه‌لرى « اتق المحارم تكن اعبدالناس ـ حديث » [۳] « ان اكرمكم عندالله اتقاكم ـ سورهٔ حجرات» [٤] « فان خيرالزادالتقوى ـ سورهٔ بقره» [٥]

[۱] « ايسته‌مكدن چكندكلرى ايچون، بيلمه‌ين آدام كنديلرينى زنكين صانير؛ سن اونلرى حاللرندن طانيرسين، خلقدن اصرارايله برشى ايسته‌مزلر. »

[۲] « الله حالنى بيلديرمه‌ين چولوق چوجوق باباسى فقيرى سور . »

[۳] « محرماتدن اوزاق طور كه انسانلرك اك عابدى اولاسين . »

[٤] « الله‌عندنده‌اك كريمكز مناهيدن اك زياده چكينن كيمسه‌كزدر. »

[٥] « آزيقلرك اك ايسى كناهلردن چكينمكدر . »

معلومدرکه اسلامده وارد اولان « المتقین ، اتقوا ، یتقون » کبی تقوی کلمه‌سنك مشتقاتندن مقصود معنی بودر . قشیری دیورکه : « تقوی‌نك اصلی اولا شرکدن صاقینمق ، صوکره معاصی وسیئاتدن ، دها صوکره شبهاتدن صاقینمقدر .. اك صوکره مردارلقدن صاقینمقده کایر .» انسك روایت ایتدیکی شو حدیثك معناسی‌ده بودر : « یانبی‌الله ، آل محمد کیمدر ؟ دیدیلر . هرمتقی ، بر بوردی . بن هرمتقینك جدی‌یم . »

بوخلق کریمك اورته‌دن قالقماسی حالنده انسانلره صولت ایده‌جك فجاعتك درجه‌سنی اوکرنمك ایسته‌ینلر کیتسینلرده فحشلر ، سفاهتلر، شناعتلر آرقه‌سنده قوشان اسافلك ارتکاب ایتدیکی رذائله باقسینلر ؛ کرده‌جکلری مناظرك دهشتی بو خصوصده بر فکر ایدنملری ایچون کافیدر .

امانت . — (ضدی خیانت) . امانته دائر بر چوق آیات واحادیث شریفه وارکه هپسی‌ده اسلامك نظرنده کبائرك اك بویوکی صایلان رذیلهٔ خیانتدن کمال شدتله تنفیر ایدییور : « یاایها الذین آمنوا لاتخونوا الله والرسول وتخونوا اماناتکم وانتم تعلمون ــ سورهٔ انفال » [۱] « ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها ــ سورهٔ نساء » [۲] فلیؤد الذی أوتمن امانته ــ سورهٔ بقره » [۳] « ان الله لایحب الخائنین ــ سورهٔ انفال » [٤] « ان الله لایحب من کان خواناً اثیماً ــ سورهٔ نساء » [٥]

امانت ، علیه الصلاة والسلام افندیمزك بعثتلرندن اولده اك زیاده متصف بولوندقلری بروصف ایدی . حتی قومی کندیلرینه صباوتلرندن بری (الامین) لقبنی ویرمشدی . قرآن کریم مؤمنلری « والذین هم لاماناتهم وعهدهم راعون — سورهٔ مؤمنون » [٦] آیت جلیله‌سیله تصویر ایدییور . اماتی اوزرینه آلوبده صاحبنه تودیع ایتمیه‌نلر حقنده وارد اولان اك بلیغ توبیخ شودر : « انا عرضنا الامانة علی السموات والارض والجبال فأبین ان یحملنها واشفقن منها وحملها الانسان انه کان ظلوماً جهولاً .— سورهٔ احزاب » [۷]

رفق وتحمل . — اسلام مؤمنلره دینه ، دنیایه عائد بوتون ایشلرده تعصب وافراط کوسترمیه‌رك حمول اولمالی امر ایدییور : خائن ، یاخود

[۱] « ای ایمان ایدنلر ، صاقین بیله بیله الله‌ه ویبغمبره خیانت ایتمیکز ، آره‌کزده‌کی امانتلره‌ده خیانت ایتمیکز . »

[۲] « الله سزلره امانتلری اهلنه ویرمکزی امر ایدییور . »

[۳] « کندیسنه ایناتیلان آدم‌ده نزدنده‌کی اماتی صاحبنه ویرسین . »

[٤] « الله اصلا خائنلری سومز . »

[٥] « الله کناهه دوشکون خائنی سومز . »

[٦] « او مؤمنلرکه امانتلرینه و عهدلرینه رعایتکاردرلر . »

[۷] « بزلر اماتی کوکلره ، یره ، طاغلره تکلیف ایتدك ، اونی یوکلنمکدن کری طوردیلر ، اوندن اورکدیلرده انسان طوتدی اونی صیرتنه آلدی . او شبهه یوقکه ، ظلومدر ، جهولدر . »

محارب اولمامق شرطیله ، ایسترسه غیر مسلم اولسون ، هرکسه قارشی رفق ایله معامله‌یه تشویقده بولونیور . علیه الصلاة والسلام افندیمز خاتی یکرمی اوچ ییل دینه دعوت ایتمشدی . اورسول محترم اسلامه حکمتله ، بلیغ موعظه‌لرله دعوتده بولونمق ، صکره مناقشه ایچون اك معتدل طرزی طوتمق خصوصنده انسانلر ایچون اك متکامل بر نمونهٔ امثال ایدی ، شفیق ایدی ، محض رحمتدی .

قرآن کریم علیه الصلاة والسلام افندیمزك نه قادار حمول بولندقلرینی وبوتون ایشلرده نه بیوك بر رفق ایله حرکت بویوردقلرینی بزلره کوستره‌جك اوامر الٓهیه‌یی ناطق اولدیغی کبی سیر کتابلری بو خصوصده اویله معلومات ویرییورکه آرتیق پیغمبریمزك رأیده استبداد کبی ، تعصب کبی شیلردن پك اوزاق بولندقلرینی کیمسه ایچون مناقشه‌یه میدان قالمیور . بحثك لایقیله تفصیلی سوزی اوزاتمه‌یه وسیله اوله‌جغندن کتاب وسنتده وارد آیات واحادیث شریفه‌دن بعضیلرینی اقتباس ایده‌لم : « فذکر انما انت مذکر لست علیهم بمسیطر ــ سورهٔ غاشیه » [۱] « وما انت علیهم بجبار فذکر بالقرآن من یخاف وعید — سورهٔ ق » [۲] « ولا تجادلوا اهل الکتاب الا بالتی هی احسن ــ سورهٔ عنکبوت » [۳] « ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین ــ سورهٔ نحل » [٤] « لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی ــ سورهٔ بقره » [٥] « وقد نزل علیکم فی الکتاب ان اذا سمعتم آیات الله یکفر بها ویستهزأ بها فلاتقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره ــ سورهٔ نساء » (٦) « قل یاایها الکافرون لا اعبد ماتعبدون ولا انتم عابدون مااعبد ولا انا عابد ما عبدتم ولا انتم عابدون مااعبد لکم دینکم ولی دین ــ سورهٔ کافرون » [۷] « یااهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا وبینکم الانعبد الاالله ولانشرك به شیئاً ولا یتخذ

[۱] « اخطار ایت که وظیفه‌ك آنجاق اخطاردر ، یوقسه اوزرلرنده متحکم دکلسین . »

[۲] « اونلری جبر ایله یوله کتیره‌جك دکلسین ، اونك ایچون تهدیدمدن قورقانلره قرآن ایله اخطارده بولون . »

[۳] « اهل کتاب ایله مناقشه ایدرکن ، اك کوزل طرزی هانکیسی ایسه آنجاق اونکله مناقشه ایدك . »

[٤] « الله‌ك یولنه حکمتله ، برده بلیغ موعظه‌یله دعوتده بولون وکندیلریله مناقشه ایچون اك کوزل طریق اختیار ایت ، سنك ربك یوقمی ، یولندن صاپانی هرکسدن ایی بیلیر ، طوغری یولی طوتانلری‌ده هرکسدن ایی بیلیر . »

[٥] « دینده جبر یوق ، آرتیق رشد ایله ضلال بللی اولدی . »

[٦] « سزلره قرآنده شو امری ایندیرمشدی‌که : آیات الٓهیه‌یی انکار ایتدکلرینی ، یاخود اکلنجه یرینه قویدقلرینی طویدیکزمی ، باشقه بر سوزه طالادیجه ، یانلرنده اوطورمایك . »

[۷] « اونلره‌دی‌که : ای کافرلر بن سزك طاپدیغکز بوتلره طاپه‌جق دکلم ؛ سزده بنم طاپدیغم الله‌ه طاپمیورسکز . نه بن سزك طاپدقلریکزه طاپیجی‌یم . نه سز بنم طاپدیغمه طاپیجیسکز . سزك دینکز سزه ، بنم دینم بکا . »

بعضنا بعضاً ارباباً من دون‌الله ـ سورهٔ آل عمران »[۱] « یاایها الذین آمنوا علیکم انفسکم لایضرکم من ضل اذا اهتدیتم ـ سورهٔ مائده »[۲] « والذین یحاجون فی‌الله من بعدما استجیب له حجتهم داحضة عند ربهم ـ سورهٔ شوری »[۳] « ومن یشاقق الرسول من بعدما تبین له‌الهدی ویتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ماتولی ـ سورهٔ نساء »[٤] « فان عصوک فقل انی بریٔ مما تعملون ـ سورهٔ شعرا »[٥]

میسیونر حرکتی

اسلام عالمنه قارشی یکی وجههٔ استقامتی

آمریقا خارجیه ناظری میستر هیوز اخیراً ایراد ایتدیکی مهم بر نطقده میسیونر مسئله‌لرندن ، میسیونر مؤسسه‌لری مدیر وکاتب عمومیلری طرفندن کندیسنه کوندریلن مکتوبلردن‌ده بحث ایتمشدر. بو مناسبتله اسلام عالمنی تهدید ایدن مهالکك اك مهملرندن اولان میسیونر تشکیلات و مقاصدی حقنده خلاصةً بر قاچ سوز سویله‌یی فائده‌لی عد ایدیورز . چونکه بو مسئله اسلام ایچون فوق‌العاده اهمیتی حائزدر . اسلامی ضعفه دوشورمك ، اسلام هیأت اجتماعیه‌سنك تمللرینی صارصمق خصوصنده بو نصرانیت تشکیلاتنك پك بویوك تأثیری اولمشدر . بونلر اك دهشتلی هجوملرینی اسلام مملکتلرینه توجیه ایتمشلردر . تشکیلاتلری اوقدر منتظم ، او قدر مکمل‌درکه حیرت ایتمه‌مك قابل دکلدر . دنیانك هر طرفنده بونلرك مکمل مکتبلری ، کلیسالری ، کتبخانه‌لری ، قونفرانس ومطالعه صالونلری ، اجزاخانه‌لری ، حتی املاك وعقاری واردر . میسیونر مطبعه‌لرنده هرسنه میلیونلرجه انجیل ایله دیانت نصرانیه‌یه مخصوص حدسزحسابسز کتابلر باصیلیر، پاره‌سز پولسز اوله‌رق اوته‌کنه بریکنه توزیع ایدیلیر . بوتون خرستیان زنکینلری بوجمعیتلره سوه سوه‌پاره ویریورلر . واپور ، شمندوفر قومپانیه‌لری بوندن آلایلرینه صوك درجه تسهیلات کوستریورلر . بو صورتله بونلر دنیانك هر طرفنی طولاشیور ، میقروبلر کبی هریره صوقولیورلر . مسلمانلر میسیونر اغوآت واضلالاتنه مقاومت ایده‌بیلمك ایچون اونلرك تشکیلاتلرینه ، نه صورتله چالیشدقلرینه ، اسلامی انحلاله اوغراتمق ایچون تعقیب ایتدکلری اصوللره واقف اولمق واوکا قارشی عینی سلاحلرله مجهز اوله‌رق مقابله‌ده بولنمق اك بویوك فرائض دینیه‌دندر .

میسیونر تشکیلاتی پك قدیمدر . ایلك دفعه احکام انجیلی عالم اسلامه نشر ایتمك فکرینی القا ایدن اوچنجی عصر ابتدالرنده (ره‌یمون لول) نامنده براسپانیولدر. بو آدم میسیونریتشدیرمك اوزره برمؤسسه‌ده وجوده کتیرمشدی . بوحرکت بش عصر قدر همان عمومیتله منفرد، آز چوق موفقیتسز تشبثلرله کچدی . اصل میسیونرلك فعالیتی اون سکزنجی عصر ابتدالرنده باشلایور . اوصیره‌لرده پروتستانلق عالمنده یکی بر غیرت دیندارانه اویاندی . متعدد میسیونر جمعیتلری تشکیل ایدیله‌رك آفریقا ، آسیا ، آوستر‌الیا و آمریقایه متعدد میسیونرلر کوندریلدی . مع‌مافیه اون‌سکزنجی عصرك نصف اخیری فیلسوفلرك تأثیری وفکرلرك بوتون‌فعالیتی سیاسی ، اجتماعی مسائل اوزرینه‌جلب ایتمسی اوزرینه بوخرستیانلق حرکات دینیه‌سی ۱۹ نجی عصر اواسطنه قدر بویوك برموفقیت کوستره‌مدی . بونکله برابر انکلیزلر بوتشکیلاتی یاشاتدیلر . ۱۸ نجی عصر نهایتلرنده (ویلیام که‌ری) اسمنده برانکلیز ناشر دین اولمقده‌کی هنر واهلیتنی کوستره‌رك (لوندره میسیونر جمعیتی) نی تشکیل ایله بوکونکی میسیونرلك حرکاتنك اساسلرینی قوردی . اوصیره‌ده آمریقالیلرده بونی تنظیر ایدرك (نویورق‌میسیونر جمعیتی) نی تأسیس ایتدیلر . بوصورتله پروتستان مملکتلر آره‌سنده مسابقه باشلادی . او درجه‌که یکرمنجی عصرك ابتداسنده یوز انجیل جمعیتی ایله بونلرهٔ هر خصوصده مظاهرت ایدن ۳۷۰ معاون جمعیتلر تشکل ایتدی .

فقط بوجمعیتلر مختلف کلیسالره منسوب اولدقلری جهتله آره‌لرنده رقابت حصوله کلیور . بویوزدن مساعیلری خللدار اولیوردی . ایش باشنده‌کیلر بونی نظردقته آله‌رق ۱۹۰٦ سنهٔ نصرانیه‌سنده (قاهره)ده برقونفرانس عقد ایتدیلر . بوسایه‌ده مختلف جمعیتلر آره‌سنده‌بررابطه حصوله کتیردیلر واسلام مملکتلرینه قارشی برجبهه آلدیلر ، متحد بر میسیونر اردوسی وجوده کتیردیلر . چوق کچمه‌دی ، بو اتحاد ثمره‌سنی ویردی : ۱۹۱۱ ده (ادیمبورغ) ده انعقاد ایدن عمومی قونغره‌یه هرطرفدن راپورلر کلدی . بوراپورلره مستنداً مذاکره‌لر جریان ایلدی .

آرتیق بوکون مختلف میسیونر اردولری عمومی قرارکاهلرینی تأسیس ایتمشلر ، بوتون دنیاده شبکه‌لرینی قورمشلر ، کرهٔ ارضی

---

[۱] « ای اهل کتاب ، کلیکز ، آره‌مزده برلشه‌جکمز برکله اوزرنده طوپلانه‌لم که اوده‌هیچ بریمزك اللهدن باشقه‌سنه طاپمامسی ، اوکا برشیئی شریك قوشمامسی وبرقسممزك اللهی بیراقوب‌ده ایچمزدن برقسمنی معبود اتخاذ ایتمه‌مسیدر . »

[۲] « ای ایمان ایدنلر ، یالکز کندیکزه باقیکز ، سزلر طوغرو یولی طوتمشسه‌کز ضلاله دوشن برباشقه‌سنك ضرری سزه طوقونماز . »

[۳] اللهك دعوتی قبول ایدلدکدن صوکره حالا اسلامی ابطال ایچون چکه چالانلرك بوتون حجتلری نزد الٰهیده باطلدر . »

[٤] « نظرنده حق ظاهر اولدقدن صوکره‌حالا پیغمبره مخالفتله مؤمنلرك طوندیغی یولدن باشقه‌سنه کیدنلری بزلر دنیاده کندی حالنه بیراقیرز . »

[٥] « شایدسکا قارشی کلیرلرسه ، کندیلرینه ، بن‌سزك ایشلدکلریکزدن مسئول دکلم ، دیرسین . »

متعدد مناطقه آییرمشلر، بیکدن فضله جمعیتلر آره‌سنده مناسبات تأسیس ایتمشلر ، میلیونلرجه لیرالق بودجه‌لرینی تأمین ایتمشلردر .

(مصور قاتولیك میسیونلری) نامنده‌کی جریدهٔ دینیه‌نك ١٩١٤ تاریخلی ١٤٤ نجی نسخه‌سنده یازیلدیغنه کوره : ١٩١٢ سنهٔ مسیحیه‌سنك صوکنده یاپیلان رسمی ایستاتستیقلردن یالکز قاتولیکلره مخصوص اولمق اوزره بر یوزنده قرق ایکی بیك میسیونرك موجود اولدیغی آکلاشیلمشدر . قاتولیك میسیونرلرینك سنوی وارداتی بر میلیون ، پروتستان میسیونرلرینك ایسه بش میلیون انکلیز لیراسیدر .

بو کون شرق مملکتلرنده ١٢٤،٣٧٣ میسیونر متمادیاً چالیشمقده‌در. بونلرك برنجی درجه ٣٨٣٨ مرکزلری واردر . ایکنجی درجه‌ده‌کی فرعی مرکزلری‌ده ٣٤،٧١٩ در؛ ٨٦ دارالفنون و مکتبلری؛ ٥٢٢ دارالمعلملری ؛ ١٧١٤ مکاتب عالیه ایله ٣٠،١٨٥ ابتدائی مکتبلری ؛ ١،٤١٢،٠٤٤ معلم و معلم معاونیله سامعین طرفندن اداره اولونان ٢٨،٩٥٢ بازار مکتبلری واردر . بو بازار مکتبلرنده‌کی طلبه‌نك مقداری ایسه ١،٧٢٨،١٩٣ در . بوندن باشقه ٥٧٦ خسته‌خانه‌لری ، ١٠٧٧ اجزاخانه‌لری ، ١١١ طبی وخسته باقیجی مؤسسه‌لری موجوددر . میسیونر مؤسسه‌لریله اعضا و منسوبینك عددی تقریباً اون اوچ میلونه بالغ اولیور .

ایشته بویله مدهش بریکونه بالغ اولان عظیم بر میسیونر اردوسی متمادیاً چالیشیور. اسلام هیئت اجتماعیه‌سنی بوزمق و ییقمق ایچون فکر ومعنویات ساحه‌سنده اللرندن کلن هردرلو فساد و فتنه‌لری حاضرلایورلر. عالم اسلامك قارشیسنده‌کی اهل صلیب اردولری یالکز طوپلی توفکلیلردن عبارت دکلدر . بیلانلر کبی سسسز سسسز مسلمانلر آره‌سنه قدر صوقولان ، قوردلر کبی ایچین ایچین اسلام بنیان اجتماعیسنی کمیروب طوران بویله میلیونلرجه میقروبلری‌ده واردر . بونلر بیشدارلق وظیفه‌سنی ایفا ایدرلر. بونلرك وظیفه‌سی امت اسلامیه‌نك بنیهٔ اجتماعیه‌سنی صارصمقدر . بونلر مسلمانلرك غیرت و شهامت حسلرینی کیررلر ، عقیده‌لرینی تزلزله اوغراتیرلر ، فکرلرینی تشویش ایدرلر ، مسلمان عائله حیاتنده رخنه‌لر آچارلر، مکتبلره قول آتارلر، مسلمان قیزلرینی باشدن چیقاریرلر . . . الحاصل مسلمان هیئت اجتماعیه‌سنك استناد ایتدیکی مادی ، معنوی بوتون تملری یرندن اویناتیرلر ؛ مسلمان ملتلرك بوتون ممیزات ملیه‌لرینی دکیشدیررلر . هیئت اجتماعیه‌نی بویله مسکین ودوشکون بر وضعیته صوقدقدن صوکره آرقه‌دن طوپلی ، توفکلی ، زرهلی ، طیاره‌لی اردولری هجوم ایدرلر . اساساً ملتك قوهٔ مقاومه‌سی صارصیلمش اولدیغی ایچون اومهاجمه‌یه قارشی قویاماز. دیرکن براقلیم اسلام دها انهدام ایدر ؛ مناره‌لر سوکولور ، کلیسالر دیکیلیر ؛ قرآن سسلری سونر ، چاکلر طنین انداز اولور . نتیجه مسلمان ملتلری هپ بوصورتله صلیبك حاکمیتی آلتنه کیردی .

اسلامی ضعفه اوغراتان اك مهم حرکت خرستیانیه بودر ؛ بو میسیونر افساداتیدر. اویله ایکن مسلمانلرك مع التأسف اك زیاده اهمیت ویرمدیکی نقطه بودر . حالبوکه میسیونر اردوسی بو کون بك قورقونج برشکل آلمشدر . قاهره ، ادیمبورغ ، لوکنوو قونغره‌لرندن صوکره حرکتلرنده بر انتظام تأمین ایتمشلر ؛ بوتون جمعیتلر طرفندن انتخاب اولونان اعضادن مرکب (دائمی قونغره) نامیله بر هیئت فعاله تشکیل ایتمشلردر .

هله آمریقاده میسیونرلك غیرتی بوتون مکتبلره ، دارالفنونلره سرایت ایتمشدر . بو کون آقین آقین آمریقا کنجلری بو جمعیتلره انتساب ایدییورلر . آمریقا غزته‌لری بو کنجلرك مقدارینی قبل الحرب یوز بیك اولمق اوزره کوستریوردی . حتی کچنلرده آمریقاده دارالفنونلر بیننده انعقاد ایدن بر قونغره‌ده بیك بشیوز کنج بردن میسیونر مسلکنه کوکلی اوله‌رق داخل اولدیلر، نشر نصرانیت ایچون جهانك درت کوشه‌سنه یاییلدیلر .

صوکره مسلمان هیئت اجتماعیه‌سنی ییقمق علق قادینلره‌ده سرایت ایلمشدر . بونك ایچون‌ده بر چوق قادین میسیونر جمعیتلری تشکیل ایدیلمشدر . یاپیلان تجربه‌لر اوزرینه مسلمان عائله حیاتی تخریب ایچون قادین میسیونرلرك فوق العاده ایشه یارادقلری آکلاشیلمشدر. بو قادین میسیونر جمعیتلرینك کندیلرینه مخصوص مکتبلری ، دارالتعلیملری، خسته‌خانه‌لری ، اجزاخانه‌لری واردر . بونلرك اك مهم وظیفه‌سی مسلمان قادینلرینی اضلال ایتمك ، مسلمان عادات و شعائرینی قالدیرمقدر.

میسیونرلر بو کون آرتیق خط حرکتلرینی تنظیم ایتمشلر؛ تجربه‌لرله اصوللرینی مکمل بر حاله کتیرمشلر ؛ انسانلرك ، ملتلرك احوال روحیه‌لرینه کوره نه صورتله حرکت ایتمك لازمسه هپسنی تثبیت ایتمشلردر. اوزون زمانلر مسلمان اقوامك احوال روحیه‌سنی تدقیق ایده ایده موفقیت یوللرینی اوکره‌نمشلر ؛ بوتون میسیونر مرکزلری مطالعه‌لرینی عمومی قونغره‌لره بیلدیره‌رك نقصانلرینی آکلامشلر ؛ زمانك ایجاباتنه کوره یکی طریقلر ، یکی اصوللر تأسیس ایتمشلردر . آرتیق بو کون وعظ و خطابت ایله ، افکاری تهییج ایتمك صورتیله مقصده واصل اولمق زمانلرینك کچدیکنی کوره‌رك او شدت و غلیانی ترك ایتمشلر ؛ لطف و ملایمتله قلبلری فتح ایتمك، مسلمانلری ایچندن انحلاله اوغراتمق یوللرینی طوتمشلردر. جبهه‌دن هجوم ایتمکله تأمین موفقیتك کوجلکنی کوره‌رك وجههٔ مهاجمه‌لرینی تحویل ایتمشلر؛ مضمرلرینی باشقه بر طاقیم شیلرله ستر ایدرك آغاجلری اویان قوردلر کبی ایچین ایچین بنای اسلامیتی کمیرمه‌یه باشلامشلردر ؛ که فعالیتك اك تهلکه‌لیسی بودر . بوکا قارشی مقابله نه قدر کوچ اولدیغنی ارباب بصیرت پك اعلا تقدیر ایدرلر .

پرلیلرك خلق اوزرنده نفوذ و تأثیرلرینی نظردقته آلان میسیونرلر

صوك زمانلرده یرلی میسیونرلر یتیشدیرمه‌یه باشلادیلر . صوكره كندیلری یرلی قیافتلرینه كیرمكده هیچ تعصب كوسترمزلر ، طورلرینی مسلمانلره اویدورورلر . حتی صقاللرینی ، بییقلرینی بیله مسلمانلر كبی كسرلر . بو صورتله كندیلرینه قارشی اولان خصومتلری ازاله ایدرك ، یاواش یاواش طوزاقلر قورمه‌یه ، مقصدلرینه واصل اولمه‌یه چالیشیرلر .

میسیونرلرك حلول واسطه‌لرندن بری ده طبابتدر ؛ صرف متصد انسانیتپرورانه (!) ایله كیدن طبیب هیئتلری اهالینك اعتمادینی قازانمق ایچون درلو درلو حیله‌لره مراجعت ایدر ، بی پایان شفقت كوستر ، فقیر خسته‌لری مجاناً تداوی ایدرلر . بركره صاف خلقك امنیتنی قازاندیمی آرتیق اوندن صوكره ایش قولایدر . فكرلری تشتته دوشوره‌جك ، عقائدی كوكندن صارصه‌جق سوزلر ، حركتلر بربرلرینی ولی ایدوب كیدر .

هله بوخصوصده مسلمان عائله‌لرینی ییقمق ایچون قادین میسیونرلرینك چوق ایشه یارادقلری بالتجربه ثابت اولمشدر. اونلر مسلمان قیزلرینك شرائط جسمانیه‌لرینی اصلاح بهانه‌سیله عائله‌لره صوقولورلر . مسلمان قیزلریله مناسبت پیدا ایدرلر . بونلره خرستیانلقدن هیچ بحث ایتمزلر ، یالكز مسلمان حسلرینی آشیندیرمه‌یه اوغراشیرلر . قیزلره متمادیاً حریتدن ، سربستیدن ، وجودك اندامندن ، شرائط صحیه‌دن ، عادات وشعائر اسلامیه‌نك محذورلرندن بحث ایده ایده نهایت قیزلرك فكرلرنده ، ایمانلرنده بر صارصینتی وجوده كتیررلر . برقاچ شاكرد یتشدیردكدن صوكره مسئله قولایلاشیر . دیكرلرنده اونلری كوره كوره طبیعتیله برمیل ، برانجذاب اویانیر . بوصورتله مسلمان عائله‌لری چیغرندن چیقار . مسلمان عادات وشعائرینه قارشی قیزلرده بر استخفاف باشلار. حیاتلرندن ممنون اولمامق ، آننه‌سنی بكنمه‌مك ، كندی باشنه حركت ایتمك ، سوسه ، زینته ، موده‌یه مبتلا اوله‌رق جدی شیلردن خوشلانمامق ، اوكره‌ندیكی یكی لسانله قونوشمق ایچون اجنبیلرله دوشوب قالقمق كبی حركتلر یوز كوستر .

میسیونرلرك صوك زمانلرده اك زیاده اهمیت ویردكلری واسطه مكتبلردر . بوتون اسلام مملكتلرنده صاییسز مكتبلر آچمشلردر . یاشنی باشنی آلمش اولانلری ضلاله سوق ایتمك طبیعی مشكلدر . نه قدر مقصدلرینی كیزله‌مه‌یه چالیشسه‌لر قولایلقله حلول ممكن اولامایور . فقط تعلیم وتربیه بهانه‌سی ایله چوجقلردن ایشه باشلامق میسیونرلرجه اك موفقیتلی بر یولدر . بوتون تجربه‌لر بو یولده مثبت نتیجه‌لر ویرمشدر. عمومی قونغره‌لره هرطرفدن كلن راپورلر بو خصوصه قوت ویرلمسی مركزنده‌در. اونك ایچون میسیونر جمعیتلرینك صوك زمانلرده مكتبلره تخصیص ایتدكلری مبالغ ، بودجه‌لرینك اك مهم قسمنی تشكیل ایدر . غایت منظم ترتیب ایدلمش بنالر ، غایت مكمل تنظیم اولنمش اداره‌لرله تحصیله هوسكار چوجقلری آولارلر . بالخاصه ادبیات نصرانیه‌ایله چوجقلرك روحلری آره‌سنده برموانست تأسیسنه پك زیاده اهتمام ایدرلر. موسیقینك آهنكدار نغماتیله چوجقلرك ، بالخاصه قیزلرك قلبلرینی اهتزازه كتیره‌رك اونلرك خیاللرنده غریب سوسیه‌ته‌سنی بویوتوب طورورلر . آره صیره كلیسایه كوتوره‌رك خرستیان عبادتلرینی ده كوستریرلر . واقعا طوغرودن طوغرییه دینلرینی تبدیل ایتمك كبی بروضعیت آلمازلر. فقط متمادیاً چوجقلری محیطلندن ، مسلمانلقدن صوغوته‌جق فكرلر ویرمه‌یه باشلارلر. بوتون درسلر اوكا كوره ترتیب ایدلمشدر . حتی معلملر ، مبصرلر ، درسدن خارج زمانلرده بیله چوجقلرك آرقه‌سنی براقمازلر . هر فرصتدن بالاستفاده زهرله‌یوب طورورلر . صوكره چوجقلره مرتب موضوعلر ویره‌رك فكرلرینی یوقلارلر ، كوردكلری نقصانلری اكماله چالیشیرلر. كیت كیده چوجقلر هیچ فرقنده اولمقسزین طبیعتیله معلملری كبی دوشونمكه باشلارلر . اوزمان چوجغك لساننده احكام وشعائر اسلامیه حقنده تنقیدلر باشلار . خرستیان مدنیته ، غرب سوسیه‌ته‌سنه قارشی چوجقلرده غیر اختیاری برانجذاب اویانیر ، آرتق او قازانیلمشدر . میسیونرلر بوخصوصده بوندن بش آلتی سنه اول (روبرقوله‌ژ)ده توزیع مكافات رسمنده برمسلمان چوجغه علناً اسلامیت علیهنده بر نطق ایراد ایتدیره‌جك قدر موفقیت كوستردیلر .

میسیونرلر تربیهٔ فكریه خصوصنده قادینلره دها زیاده اهمیت ویریرلر . مسلمان هیئت اجتماعیه‌سنی صارصمق ایچون او واسطه‌یی دها زیاده مؤثر بولیورلر . تحصیلدن محروم قالان مسلمان قادینی آولامق دها قولای اولیور . اونك ایچون قیزلره قارشی پك بیوك شفقت كوستره‌رك اونلری مكتبلرینه جذب ایدرلر . شخصیت معنویه واجتماعیه‌سنی لایقیله محافظه ایده‌بیله‌جك برحالده یتیشدیریله‌مه‌مش اولان مسلمان قیزلری بویله برمحیطه دوشونجه قولایلقله تمثیل اولونه‌بیلیرلر. مرور زمانله قیزلر شعائر اسلامیه ایله مقید اولمقدن كندیلرینی وارسته كورورلر . مسلمانلغك ترقی‌یه مانع اولدیغی فكری ذهنلرینه یرلشدیریلیر . یكرمنجی عصرده دیندن بحث ایتمك عیب اولدیغی هر فرصت دوشدكجه ایلری سورمكدن چكینمزلر . حالبوكه كندی مملكتلرنده كلیسالر لبالب طولودر . كندیلری مسلمانلردن قات قات فضله دینلرینه صارلدقلری حالده مسلمانلره قارشی (لیبرته) دن ، لاابالیلكدن بحث ایدرلر .

بوصورتله میسیونرلر مسلمان چوجقلرك مقدساته قارشی اولان حرمت ومربوطیتلرینی قیرارلر . عقیده‌لرینی صارصارلر . اك نهایت چوجقلر شعائر دینیه‌لرندن ، عنعنات ملیه‌لرندن تجرید ایدیلمش الیم

برحاله دوشرلر . ذاتاً مقصدده اسلام هیئت اجتماعیه سنده بوتخریبی حصوله کتیرمکدر. برکره بوانحلال وقوعه کلدیمی، اوندن صوکره‌سی قولایدر. « یکیدن یاپمق ایچون اولا ییقمق، ساحه‌یی آچمق لازمدر. » اولا عقائد اسلامیه‌نك تملری صارصیله‌جق، بعده خرستیانلغك تشکیلات جدیده‌سی اقامه ایدیله‌جك . نته‌کیم عربستان میسیونرلری مدیری (زوه‌مر) پارسده انتشار ایدن (Revue islamique) نام اسلام مجموعه‌سنه یازدیغی مکتوبلرك برنده اویله دییوردی :

— میسیونرلرك اسلام قطعه‌لرنده‌كی نتیجهٔ مساعیلری ایکی درلو ماهیت عرض ایدر. بری تخریبی، دیکری اعماری. یعنی اولا ییقیجیلق، صوکره یاپیجیلق .

(زوه‌مر) میسیونرلرك مقاصد اساسیه‌لرینی برجمله ایله خلاصه ایتمشدر . وبوکون میسیونرلر برنجی دوره‌ده بولونیورلر . بوکونکی میسیونرحرکتنك وجههٔ استقامتی هدم وتخریبدر. مسلمانلق اساسلرینی صارصمق ، مسلمان بنیان اجتماعیسنی زیروزبر ایتمکدر . ایشته بوتون اسلام مملکتلرینك کچیرمکده اولدیغی اجتماعی بحرانلرك اك مهم عاملی بودر.

میسیونرلر جمعیات اسلامیه‌یی تخریب ایچون غرب تربیه‌سنی نشر وتعلیم ایتمه‌یی اساس مسلك اتخاذ ایتمشلردر . مکتبلرله ، غزته‌لرله ، کتابلرله ، رساله‌لرله . . . الحاصل بوتون وسائط فکریه واجتماعیه ایله چالیشیرلر. مسلمانلری دیندن تجرید ایچون اوروپا جتماعیاتی مسلمانلرك نظرنده بویولتمك وهیئت اسلامیه آراسنده اجتماعی برتحولك لزومنه دائر پروپاغاندالرده بولونمق نقطه‌سنده بوتون میسیونرلر متفقدر . اونلرك تربیه‌لری آلتنده یتیشه‌ن برطاقم محررلرده بیله‌رك ، یاخود بیلمیه‌رك اوفکرلری نشر ایتدیلر . زمان اولدی که اسلام نامنی طاشیان برطاقم آدملر، مسلمانلق اساسانه قارشی بی‌پروا هجوم ایتمه‌یه باشلادیلر. دنیانك هیچ بریرنده کورولمه‌ین بوحرکت، طبیعی اوعظیم مساعینك نتیجه‌سی ایدی. غرب تربیه‌سنك تحت تأثیرنده بویوین اوآدملر امت اسلامیه‌نك اجتماعیاتیله مجادله‌یی مسلك مخصوص اتخاذ ایتدیلر .

مع التأسف دور سابق استانبول حکومتی بوحرکتلره قارشی مسامحه‌کار برطور آلمقدن باشقه برشی یاپمایوردی . کوزی اوکنده جریان ایدن بو تخریباته کوز یوموبوردی . میسیونر مکتبلری هر طرفده آلابیلدیکنه چالیشیورلردی . بالخاصه روم ایلی حصارنده قرارکاهنی تأسیس ایدن (روبر قولله‌ژ) اك تهلکه‌لی برمؤسسه حالنی آلمشدی . خرستیان طلبه جمعیتی ۱۹۱۱ اغستوسنده آچیقدن آچیغه روم ایلی حصارنده‌كی (روبرقوللژده) برقونفرانس عقدایدرك تربیهٔ مسیحیه‌نك عالم اسلامه عائد کافهٔ مسائلی موقع بحث ومناقشه‌یه قویمشدی. میسیونرلرك مطالعه‌لرینه نظراً بو قونفرانس اوقدر بیوك بر موفقیت الده ایتدی که ملی عثمانلی معارف نظارتی دولتك تدریسات رسمیه‌سنه اساس اولمق اوزره آمریقا میسیونرلری مکتبلرینك پروغراملرینی قبول ایتمه‌یی دوشوندی .

اسلامیت ایچون دنیاده بوندن فجیع برحال تصور اولونه‌ماز . مسلمانلغی ییقمق ایچون برخرستیان قونغره‌سی استانبولده انعقاد ایدییور وآچیقدن آچیغه اسلامه میدان اوقویور؛ صوکره‌ده برمسلمان معارف ناظری میسیونرپروغراملرینی رسماً قبول ایتمك سوداسنه دوشیوردی. باشمزه کلن فلاکتلرك اسباب وعواملی میاننده عجبا بو سرسملکلر برنجی درجه‌یی احراز ایتمزمی ؟

حقیقةً صوك زمانلرده میسیونرلربوتون هجوملرینی اسلامك پایتختنه توجیه ایتمشلردی . مسلمانلغك مرکزی اولمق مناسبتیله بوراسنی برکره تخریب وافساد ایتدکدن صکره اوفتنه و فساد طبیعتیله بوتون مملکته ، بوتون اسلام عالمنه انتشار ایده‌بیلیردی . بونك ایچون « آلمان شرق میسیونرلری » مدیری دوقتور (له‌پسیوس) اسلام مجموعه‌سنده نشر ایتدیکی برمقاله‌ده دییورکه :

— صلیب ایله هلال بیننده‌كی جدال ، محیط دائره‌سی اوزرنده، یاخود مستملکاتده ، یاخود آفریقا ویا آسیای غربیده دکل ؛ بلکه حرکات وفعالیت اسلامیه‌نك آسیاوآفریقایه انتشار ایتدیکی اصل مرکزده یاپیلمالیدر . بوتون اسلام ملتلرینك نظرلری ، دارالخلافه اولان استانبوله متوجهدر. اکر اوراده برشی یاپیلمازسه باشقه یرلرده یاپیلان شیلر هبا اولور ...

بونك ایچون ، انجیل تشکیلاتنك اك مهمی و اك قوتلیسی اولان (آمریقان بورد) مؤسسه‌سی همان بوتون موجودیتنی اسلامك مرکزینه توجیه ایتمشدی . یالکز آمریقالیلر دکل، فرانسز ، انکلیز میسیونر جمعیتلری، حتی آلمان میسیونرلریده بوتون مهاجماتنی استانبول واناطولی‌یه ، کوردستان وسوریه‌یه چویرمشلردی .

متارکه‌دن صوکره اهل صلیب اردولری اسلامك پایتختنی اشغال ایدنجه خرستیانلق عالمنك عصرلردن بری تصور ایتدکلری خولیا حقیقته انقلاب ایدرکبی اولدی. سنه‌لرجه دوام ایدن مساعینك، میلیونلرجه صرف ایدیلن مبالغك ثمراتنی اقتطاف ایتمك زمانی کلمشدی. اکر آناطولیده‌كی حرکت ملیه ظهوره کلمه‌یدی وموفق اولمه‌یدی هیچ شبهه یوق آیاصوفیه‌نك قبه‌لرینه چاکلر آصیلمش اوله‌جقدی. لکن آناطولیده مسلمان مجاهدلرینك کوسترمش اولدقلری شهامت وفداکارلق ، میسیونرلرك تحقق ایتمك اوزره اولان بو عصردیده املرینی تارمار ایتدی ، بوکوزل مملکتلرده اسلام حاکمیتی ادامه‌یه موفق اولدی. (یریدون ان یطفؤا نورالله بافواههم ویأبی الله الا ان یتم نوره ولوکره الکافرون .)

اجتماعیات :

اجتماعیاتده محافظه‌کارلغه نیچون محتاجز ؟

اعداد قوت، اکتساب علم وعرفان امرنده ترویج ایله‌دیکی مکلفیت قطعیه حسبیله ترقی وتجددك اك حقیقی وصمیمی طرفداری اولان محافظه‌کارلق ؛ مستقل اجتماعیاتی، اساساتی ومعالیاتی احتوا ایدن مدنیت اسلامیه‌نك روحنی دائما کوز اوکنده بولندیرمقله انکشافاتمز ایچون اك مساعد واك طبیعی یولی کورمش اولویو: . بو طریق اجتماعیده روحی، حسی، طبیعی، مدنی احتیاجلرمزدن مادی، صناعی، اقتصادی خصوصاته قدر کرك هیئت اجتماعیه‌مز، کرك فردلرمز ایچون تصادف ایدیله‌بیله‌جك هر درلو مشکلاته چاره‌ساز اولمق امکانی موجوددر . چونکه بر کتلهٔ اجتماعیه‌نك مسعود اوله‌رق طانیمسی، یوکسك بر معنویاته، رصین بر اخلاقیاته، متین بر تسانده مربوط ، وسائط رفاه وثروتی ، وسائط مدافعهٔ امنی جامع وکافل بر مدنیتی، بر موجودیتی حائز اولمسنه وابسته‌در . عمران ومادیاتی قوتلی ، فقط معنویاتی بوزوق بر هیئت اجتماعیه سعادتی ، کمالی اقتطاف ایتمکدن اوزاقدر. ملتلرك حیاتنده اویله مهم وتهلکه‌لی زمانلر اولورکه، سجایای متینه‌لری ، عزم ومتانتلری مشکلاته قارشی قویه‌بیله‌جك اوصافی حائز دکلسه انقراض وپریشانی امر واقع حالنی آلیر. نه وسائط مادیه ، نه‌ده ثروت وسامان بو دونوم نقطه‌لرنده تاریخی قورتارمغه کافی دکلدر . تاریخك بر سلسلهٔ تکرر حالنده صحیفه‌لرینه قید ایله‌دیکی بو متعارفه‌نك اك صوك حادثه‌سنی مجاهدهٔ ملیه‌مز بر کره دها عبرت عالم ایچون بشریتك اذعانه حك ایتمش، عصرلرك کین وخصومتیله اسکیه‌ن امحا سیاستی یالکز ایمان قوتی کوکندن صارصمش ؛ ساده ملی انکشافاتمز ایچون دکل، بلکه بتون دنیانك سلامت وامید رفاهی نامنه کوزل براثر ، ولود بر نمونه تشکیل ایلمشدر . بناءً علیه ، حقایق اشیا وحادثاتك تجلیاتی قارشوسنده محافظه‌کارلق مسلك اجتماعیسی ایمان واخلاقه استناد ایدن روحیله بنیهٔ ملیه ایچون اك لزوملی وقیمتلی بر مسنددر .

بیوك مجاهده‌لری تعقیب ایدن بو صلح سنه‌لرنده جمهوریتمزك اوائل اسلامیه‌ده‌کی جمهوریتلرك صافیت وقوهٔ معنویه‌سیله شعشعه پاش آفاق اسلام اولمسی ، عائله‌لریمزك متین بر سجیه‌یه ، رصین بر اخلاقه ، هیئت اجتماعیه‌مزك صارصیلماز تسانده ، انکشافات تامه‌یه نائلیتی، فردلریمزك تکامل وتعالیسی، خلاصه ملتك رفاه وسعادتی، تربیهٔ کمالی ادراك ایلمسی، اك نورلی عرفانك یانده، اك یوکسك بر ترقی‌یی احتوا ایتمسی هر مسلکدن زیاده محافظه‌کارلق ارزوایدر . « چونکه حب الوطن من الایمان » امریله مملکتنه صمیمیتله مربوط اولان محافظه‌کار فکرلیلر قوی الشکیمه بر اسلام جمهوریتنك اك صادق ومطیع افرادیدرلر . اولی الامره اطاعت مفکوره‌سی روحلره حاکم اولدیغندن حکومتی اك چوق سوه‌ن ینه محافظه‌کارلردر. بو بداهتلر مواجهه‌سنده ارباب انصاف وعقولك محافظه‌کارلغی شایان حرمت کورملری طبیعی بر نتیجه‌در . بوراده ایضاحی لازم کلن بر مسئله دها واردرکه اوده هر فکرك ، هر مسلکك ملتك ، وطنك ترقی وانکشافنی استهداف ایتمسی ضرورتنك قبولیدر .

مادامکه هر فکرك تحلیل ومناقشه‌سی صورتیله محتاج اولدیغمز انکشاف اجتماعینك تأسس و تکلمنه خدمت ایده‌بیله‌جکز . شو حالده حریت افکار مفکوره‌سنك شمولی داخلنده متقابل حرمتلرله اجتماعی فکرلر ایضاح ایدلملیدر . تجدد پرورلریمز مختلف غزته‌لر، مجموعه‌لر و رساله‌لرله مطالعه‌لرینی ، انکشاف وتجدد ملی‌یه عائد ملاحظه‌لرینی نشر ایدییورلر . استفاده‌نك تام اولمسی ایچون هر مفکوره‌نك مقابل فکرلرله قارشولاشمسی لازمدر . بوندن دولایی هیئت اجتماعیه‌مزك نه‌کبی اسباب الجاسیله اجتماعیاتی محافظه ایتمیه مجبور اولدیغی حقنده بعض مطالعاتده بولونمق ایسته‌یورز .

مدنیت اسلامیه تاریخنه عطف نظر ایلدکجه وقت وقت کوزلری قاماشدیران ، نور وعرفان سرپه‌ن بر تکملاتك شاهدی اولویورز . بر زمانلر اسلامیت حرتی جهانك جسیم ساحه‌لرینی ، نفوذ حاکمیتی بر چوق کشور وبلادی استیلا ایتمشدی . اسلامیتك اك قوتلی اولدیغی بو دورلر ، اساسات اسلامیه‌یه شدتله رعایت ایدلدیکی ، اجتماعیاتك اك قوتلی ، اخلاقك اك یوکسك ، عدالتك اك پارلاق اوله‌رق تجلی ایتمش اولدیغی بر زمانه تصادف ایدییور. یوزلرجه ، بیکلرجه غیر مسلم ممالك ، شهرلر واهالی مدنیت اسلامیه‌دن مستفید اولمق ایچون کندی آرزولریله منظومه‌مزه التحاقی جانه منت بیلمشلردی . نیجه قلعه‌لر صلح وصلاح وامنیت وعد ایدن اساساتمز اوکنده عرض بیعت ایلمشدی . حتی استانبولك فتحنی متعاقب بر بر غلیانه کلن اهل صلیبك انتقام تشبثاتندن خبردار اولان محلی روم سکنه‌سی آوروپایه محضرلر کوندره‌رك اسلام عدالتنی بیزانسك ملی حاکمیتنه ترجیح ایلدکلرینی، اکر کندیلرینك استخلاصی فکرنده ثبات ایده‌جك اولورلرسه تورکلرله برابر بو تجاوزی دفعه مجبور اوله‌جقلرینی اعلان ایتمشلردی .

حالبوکه ینه تاریخك شهادتیله آکلایورزکه ، نه‌وقت اسلام ملتلری حیاتنده مغلوبیتلر ، اداری کشمکشلر ، اختلاللر ، سفالتلر وپریشانلق باش کوسترمشسه مطلقا اخلاقك سقوط ایتدیکی ، احتراصاتك حاکم اولدیغی، عدالتك اونوتولدیغی ، یعنی اساسات اسلامیه‌دن انحراف ایدلدیکی عصرلره عائددر . ملل اسلامیه روح اصلیسندن اوزاقلاشدقجه تدنی وانحلاله اوغرامشدر .

مسلمان بر ملت اولمقلغمز اعتباریله البته بونتایجی اونوتامایز . ماضی‌یه، عصرلره قدر اوزایان بو تجارب تاریخیه ادوار مستقبله‌مزده‌ده اجتماعیاتمزك محافظه‌سنی استلزام ایلمکده‌در .

ملی اجتماعیاتمز ، اسلامیتك حس وروح ومحیطمز اوزرنده اجرا ایلدیکی مثبت تأثیراتله محولدر. اوقدرکه ، غربی بتون نتایج وشمولیله برابر قبول وتقلید ایتمك ایسته‌ینلرمز بیله حرث ملیتك نفوذندن کندیلرینی قورتاراماماشلردر. اسلامیت اساساتیله عصرلرجه پرورشیاب اولان عادات وتماملاتمز روحاً محافظه‌کارانه‌در. بنیهٔ ملیه بو روح ایله امتزاج ایتمش ، فرداً فردا هرشخصك، هرعائله‌نك تجلیات حیاتیه‌سنده بارز برصورتده نمایان اولان ناقابل ازاله محافظه‌کارلغی وجوده کتیرمشدر.

یابانجی برمدنیتك ، یابانجی برروحك اجتماعیاتمزه حلولی کله‌بیله‌جك تهلکه‌لرك اك بیوکی واك بی‌امانیدر. غربك علم وعرفانی یرینه‌لوثیات وفوضای اجتماعیسنك تقلیدی صورتیله کرفتار اولدیغمز سقوط اخلاق ، عدم تساند ، روابط عائله‌نك کوشه‌سی کبی مهلك سینه‌لرك کیتدکجه نوسی نه‌قدر حقلی اولدیغمزه کافی بردلیل تشکیل ایدر . نه تماملیه شرقه ونه‌ده غربه عائد اولان مخلوط ، ملز براجتماعیاتله شو عصرده قوتلی برملت حالنده یشامه‌نك امکانی یوقدر . اساساً بشقه‌ملتلره عائد حرثلرك قبولی ملیت نظریه‌سیله‌ده توافق وامتزاج ایتمز . شو عصرده هیأت اجتماعیه کندی روح واساساتی داخلنده تکامله مجبوردر .

برده مستقل موجودیته، بیوك برمدنیته ، شرفلی برتاریخه مالکیتمزی انکار ایتمه‌دن اجتماعیاتمزی تبدیل ایده‌مز. عکس حالك تصوری یالکز اللهنه وحقنه کووه‌نرك بوتون برجهان کفروالحادك خصومت وغیظیله چارپیشان فداکارملتمزك ، مدنیتمزك موجودیتنی انکار ایتمك دیمکدر. شوحالده ضرورت اجتماعیه‌ده محافظه‌کارلغی ایجاب ایتدیریور .

بوندن باشقه ملتمزك عصرلردنبری حقوق اسلامیه‌یی مدافعه ایچون چارپیشمسی ، اساسات اسلامیه‌یه صاریله‌رق مدنیت اسلامیه‌یی تمثیل ایتمسی حسبیله عالم اسلام، هیأت اجتماعیه‌مزی هر خصوصده کندیسنه پیشوا عد ایتمش وایتمکده بولنمشدر. علمدار اسلامیت موقعنده بولنان ملتمز اوچیوز میلیونلق بردینداش عالمك حرزجانیدر جمهوریتمز، مسلمان وجدانلرینك پك بیوك تکامللر ، امیدلر بسله‌دیکی ، قوتلنمسی ، ترقیسی شدیداً آرزو والتزام ایلدیکی برحکومت اسلامیه‌در . هم دین ، هم حس ، هم روح ، هم غایه برمدنیت محترمه‌نك بو توجهاتی البته چوق دکرلی وقیمتداردر. بو شرفك ادامه‌سی ، شرقك انکشاف وتجددینك تأمینی، اسلام عالمنك سعادتی ایچون اجتماعیاتمزك محافظه‌سی بر امر ضروریدر .

بعض اسباب اداریه دها واردرکه هیأت اجتماعیه‌مزك اساساتنه ، روحنه موافق ، حساسیتی محرك برطرز ترقی وتجدد کمال سهولت وموفقیتله وخلقك معاونتیله سریعاً حصولپذیر اوله‌بیلور . بناءً علیه اکثریت عظیمه‌سنی اجتماعیاتمزك محافظه‌سنه طرفدار اولان بر ملتك انکشافات مستقبله‌سی نامنه‌ده محافظه‌کارلق مسلك اجتماعیسنك تعقیبی بیوك بر بصیرت تشکیل ایدر .

چوق مهم کوردیکم بتون بو اسباب - که دها یوزلرجه ادله کوستریله‌بیلور - دولاییسیله اجتماعیاتمزك محافظه‌سنه محتاج اولدیغمز محققدر . ایشته اجتماعی محافظه‌کارلرك قناعت اجتماعیه‌لری بو نقطه‌لرده تمرکز ایدییور. خلاصه ، علم وعرفانی نره‌ده بولورسه‌ق آلمق، فقط آنجق روحمز، اساساتمز داخلنده انکشافات، ترقیات وتجدداتی اقتطاف ایتمك، دنیاده اك مدنی، اك قوتلی برهیأت وجوده کتیرمك ضرورتنده تردد وشبهه یوقدر .

حسن حکمت

وعظ وواعظلر

جمعیت بشریه‌یی تشکیل ایدن افرادك سویهٔ عرفانی ، درجهٔ علم وکمالی متساوی اولامایه‌جغندن هر فرد کندندن زیاده حائز معلومات اولان ذواتك علم وفضلندن ، وعظ ونصیحتندن استفاده‌یه محتاجدر .

انسانلر برچوق احتیاجاته معروض اولارق یارادلمشلردر. بونلرك برقسمنی مادی احتیاجات تشکیل ایتدیکی کبی ، دیکر مهم بر قسمنی‌ده روحی، معنوی احتیاجات تشکیل ایدر .

انسانلر احتیاجات مادیه‌لرینی استیفا خصوصنده برچوق مزاحمه قاتلانه‌رق هردرلو مشروع واسطه‌لره مراجعت ایتدکلری کبی ، دیکر روحی، معنوی احتیاجلرینی تطمین ایده‌بیلمك ایچون‌ده بر طاقم عالی وسائله توسل مجبوریتنی حس ایدرلر .

انسان بعضاً اویله روحی، معنوی براحتیاجه معروض قالیرکه بو احتیاجك چارهٔ استیفاسنی بولمادقجه قابل دکل بروجهله راحت ایده‌مز، سکونت فکره ، انشراح قلبه نائل اولاماز .

ذاتاً احتیاج بوتون کائناتده جاری ، لایتغیر بر قانوندر . عالم خلقتده هیچ بر شیئه تصادف اوله‌مازکه شدید براحتیاجك تحت تأثیرنده بولونماسین . ینه هیچ بر ذره‌یه تصادف اولونامازکه کندی احتیاجنی تطمین ایچون باشقه‌سندن استفاده‌یه مجبور اولماسین . مثلا شولایتناهی فضایه زینت بخش اولان سیاره‌لره دقت ایدیلیرسه کوریلیرکه بونلر کندی لطیف صفحه‌لرینی نورلاندیرمق ، بعده مظلم کیجه‌لری تنویره چالیشمق ایچون پارلاق ثابته‌لردن ضیا آلمایه محتاج بولنیورلر .

لطیف بربهارك فیض نورانیتیله هرکون لطافتلره مستغرق بولونان برباغچه‌یه ، برشکوفه‌زاره چیچیلیرده آغاجلره ، چیچکلره ، کوناکون میوه‌لره نظر ایدیلیرسه بونلرك بر چوق شیلره ، ازجمله ارضك قوهٔ انباتیه‌سنه ، اجرام سماویه‌نك نشر ایلدیکی زرین زرین ضیالره ، حیات عضویه‌یی تأمین ایدن براق براق صولره مفتقر بولونمش اولدقلری مشاهده اولنور .

ایشته مادی ، معنوی بر چوق احتیاجاتك پنجهٔ قهرنده زبون

بولونان انسانلرده متین برعزم ایله ، شایان تقدیر بر متانتله لاینقطع چالیشمایه ، بر چوق وسائط مشروعه‌یه مراجعت ایتمکه مجبوردرلر . باخصوص معروض بولوندقلری معنوی احتیاجاتك بیوك برقسمنی استیفا ایده‌بیلمك ایچون ـ مثلا : ظلمت جهلدن قورتولارق نورانیت فکره ، فضیلت علمه نائل اولمق ایچون ـ هیئت اجتماعیه‌نك الك قیمتلی الك نافع اعضاسنی تشکیل ایدن علما وحکمانك علم وفضلندن استفاده ایتمه‌لری لازمکلیر .

اوت .. هرفرد تنویر فکره ، کسب علمه ، تربیهٔ روحه موفق اولمق ایچون علمانك ، ارباب فضل واقتدارك سنوحات علمیه‌سندن، مصاحبات حکیمانه‌سندن استفاده‌یه چالیشمق مجبوریتنده‌در .

دنیاده هرخسته‌لغك برطبیبی واردر. اخلاقی، اجتماعی خسته‌لقلرك اطباسی‌ده ـ ناسك اخلاقنی اصلاحه ، افکارنی اعلایه چالیشمقده بولونان ـ علما وحکمادر.

امراض روحیه‌نك تداویسی خصوصنده برناصح حکیمك سوزلرنده‌کی تأثیر هیچ برشیده موجود دکلدر . لطیف لطیف بولوطلردن سرپیلن یاغمور قطراتیله طبیعت ، فعالیته باشلادیغی ، الواح زمین ، آثاررنکارنك بهار ایله کسب طراوت ایتدیکی ، آغاجلر متنوع ازهارك انکشافیله جوهرلره مستغرق اولدیغی کبی ناصح حکیمك ، برخطیب حکمت پرورك اوروحنواز سوزلریله‌ده مستمعینك روحی انبساطه کلیر، تجیرات دماغیه‌سی تنور ایدر ، قوای مفکره‌سی تکمل ایلر ، اخلاق ردیئه‌سندن، افعال غیرمشروعه‌سندن اثر قالماز .

ذاتاً اخلاقك قابل تبدیل وتهذیب اولدیغی همان هرکسجه مسلم برحقیقت دکلیدر ؟

حسن اخلاق ایله قائمدر کمالات بشر
قابل تهذیبدر هر وجه ایله اخلاقمز
مستعد قیلمش بزی کسب کمال وحکمته
قدر انسانیق اعلا ایدن خلاقمز

شوقدر وارکه ناسك تهذیب اخلاقنه چالیشان ، امراض روحیه‌نك تداویسنه قالقیشان ذوات ، کافی درجه‌ده مقتدر ، متخصص اولمالیدر . هیئت اجتماعیه‌نك احتیاجاتی ، تمایلات روحیه‌سنی تشخیص ایتدکدن صوکره لازم کلن تدابیره توسل ایتمه‌لیدر.

ناصح وخطیب عنوانی اول ذاتلره یاقیشیر که حکیم ، حلیم ، بشوش ، حسن اخلاقه مالك اولورلر ؛ مدعالرینی نقلی ، عقلی براهین ایله اثباته مقتدر بولونورلر ؛ بشریتك مادی ، معنوی نه‌کبی احتیاجلر ایچنده بولوندیغنی وبو احتیاجاتك نه صورتله استیفا ایدیله‌بیله‌جکنی هم کندیلری آکلار ، هم‌ده باشقه‌لرینه آکلاته‌بیلیرلر؛ سوزلرینك آهنك لطیفیله ، مطالعه‌لرینك علویت وجدیتیله حضاری کندیلرینه ، کندیلرینك مزیات فطریه‌لرینه مفتون ایدرلر . یوقسه اسرائیلیات وخرافیات ایله ، خاییده افکار ومطالعات ایله اضاعهٔ انفاس ایده‌جك کیمسه‌لر ناصح وخطیب اولمق شرفنی حائز اولامازلر .

خطبا ونصحانك وظیفه‌لری ملتك فکرینی پارلاتمق ، ملتی احکام دینیه‌دن خبردار ایتمك؛ ملته مدنی، اجتماعی کوزل برتربیه ویرمکدر. باخصوص زمانمزده امراض اخلاقیه توسع ایتمش ، افکار عامه‌ده پك غریب تحولات ظهوره کلمش اولدیغندن بوکبی مضر حالاتك دهازیاده توسع وتعممنه مانع اولابیله‌جك مقتدر، متفنن، مؤثرالکلم خطیبلره، واعظلره صوك درجه احتیاج واردر . کرسیٔ نصیحت وخطابی آنجاق بوکبی اوصافی حائز اولان ذوات اشغال ایده‌بیلمه‌لیدر. بوکبی اوصاف عالیه‌دن محروم اولان کیمسه‌لرك نصیحت وخطابتده بولونمالری ایسه منفعت یرینه مضرتدن بشقه برنتیجه ویرمز . « طبیب یداوی الناس وهو مریض » .

نصیحت ندر ؟

نصیحت: دیکله‌ینلرك قلبلرینی یوموشاته‌جق برطرزده ادارهٔ لسان ایله ناسه دنیوی ، اخروی وظیفه‌لرینی اوکرتمکدن ؛ آنلره جناب حقك ثواب وعقابنی اخطار ایله کندیلرینی طوغری یوله سوق ایتمکدن عبارتدر .

نصیحت : اساساً خلوص ، صافیت ، نزاهت کبی معنالری متضمن، غایت جمیتلی برلفظدر . تورکجه‌ده مقابلی « اوکوت » کلمه‌سیدر. جمعی نصائح کلیر . بومهم وظیفه‌یی ایفا ایدن ذاته‌ده « ناصح » دنیلیر .

خلقه نصیحت ویرن برذات : خلوص قلبه مالك ، آنلرك حقنده هروجهله خیرخواه بولوناجغی جهتله ناصح عنوانی آلمشدر .

وعظ ، موعظه لفظلری‌ده نصیحت لفظیله مترادف اولارق عینی معناده استعمال اولونورلر . بووظیفه‌یی ایفا ایدن ذاته‌ده واعظ نامی ویریلیر .

واعظلر ، موعظلر ناصیل اولمالیدر ؟

ناسه وعظ ونصیحتده بولوناجق ذواتك آتیده‌کی اساساته دقت ایتمه‌لری لازمدر . عکس تقدیرده وعظ ونصیحتدن بکله‌نیلن فوائد تجلی ایده‌مز :

۱ ـــ واعظ حسن حاله ، مکارم اخلاقه مالك اولمالیدر. صفوت قلبیه‌سیله ، نزاهت اخلاقیه‌سیله جماعته نمونهٔ امتثال اولاجق برحالده بولونمالیدر ، ناسه توصیه ایده‌جکی شیلر ایله کندیسی‌ده ممکن مرتبه عمل ایده‌رك [لم تقولون مالاتفعلون] توبیخ الهیسنه دوچار اولمقدن توقی ایتمه‌لیدر . نه قدر عالم اولورسه اولسون ناس آره‌سنده سوء حال ایله طانمش اولان بر واعظك سوزلری جماعتك قلبنی تسخیر ایده‌جك

قوتی حائز اولاماز. بویله واعظلر حقنده: (عظ نفسك ثم عظ الناس) دینیلیر.

٢ — واعظ، جماعت حقنده هر وجهله خیرخواه اولمالیدر. هر درلو فاسد غرضلردن بری اولارق یالکز جماعتك ارشادینی، تنویرینی استهداف ایتمه‌لیدر. شخصیاتدن، سیاسی جریانلردن اجتناب ایتمه‌لیدر. مجرد فضیلت ودرایت کوسترمك ویا خسیس بر منفعت تأمین ایتمك مقصدیله یاپیلان موعظه‌لر جماعت اوزرنده مطلوب اولان تأثیری براقاماز.

٣ — واعظ سویلیه‌جکی شیلری اولجه ترتیب وتنسیق ایتمه‌لی، مجرد سنوحات قلبیه‌سنه اعتماد ایده‌رك موضوعی کوزلجه تعیین ایتمه‌دن کرسیٔ خطابته چیقمامه‌لیدر. بو صورتله حرکت ایتمه‌ین واعظلردن بر چوغی مطلوب درجه‌ده موفقیت الده ایده‌مز.

٤ — واعظ، حسن بیانه، نزاهت لسانه دقت ایتمه‌لی، سوزلرینك تأثیرینی ازاله ایده‌جك ناخوش بر آهنك بیان ایله دیکله‌ینلرك سامعه‌سنی رنجیده ایتمکدن وبالخصوص جماعته قلبلرینی قیره‌جق، نفرتلرینی موجب اولاجق بر طرزده خطاب ایلمکدن صاقینمالیدر. مثلا تزکیهٔ نفس اشراب، جماعتی اغضاب ایتمه‌مك ایچون صیغهٔ خطاب یرینه علی الاکثر متکلم مع الغیر صیغه‌سنی استعمال ایتمه‌لی، «سز» یرینه «بز» دیمه‌لیدر.

٥ — واعظلر امراض روحیه واجتماعیه‌نك اطباسی مثابه‌سنده‌درلر. بناءً علیه بر واعظ کندیسندن استفاده ایتمك ایسته‌ین جماعتك امراض روحیه‌سنی، احتیاجات حیاتیه‌سنی کوزلجه تشخیص ایده‌رك آکا کوره موعظه‌نك موضوعنی تعیین ایتمه‌لیدر. خسته‌لغی تشخیص ایتمه‌دن تداوی‌یه قیام ایتمك جائز اولمادیغی کبی جماعتك احوال روحیه واجتماعیه‌سنی آکلامادن نصایحده بولنمق ده موافق دکلدر. مثلا: بوتون بوتون دنیایه طالمش اولان بر جماعته دنیایی توصیه ایتمك وبالعکس دنیادن بالکلیه قطع علاقه ایده‌رك آخرته یونلمش ذواته‌ده آخرتی توصیه ایلمك حاصلی تحصیل قبیلندن اولاجغندن صواب اولاماز. هر حالده جماعتك احوالی نظر دقتدن دور طوتمامه‌لیدر، جماعتی تشکیل ایدن متخالف الافکار افرادك احتیاجاتی نظره آلارق کاه امور دینیه‌دن وکاه احوال دنیویه‌دن مناسب وجهله بحث ایتمك لازمدر.

٦ — واعظ، جماعتك تنشیط قلوبنی تأمین ایده‌بیلمك ایچون موعظه‌نك موضوعنی ممکن مرتبه مختلف اقسامه آیرمالیدر. منحصراً بر خصوصه متعلق اولان موعظه‌لر جماعتی صیقار، اوصاندیرر. مثلا: بر ساعتلك بر موعظه‌نك موضوعی یالکز نماز ویا اوروج مسائلنه عائد اولور، یاخود یالکز تجارت وزراعت کبی اقتصادی مسالکدن برینه دائر بولونورسه بو موعظه مطلقا جماعتدن بر چوقلرینك طاغیلماسیله نتیجه‌لنیر. بو جهت بالتجربه ثابتدر. بناءً علیه موعظه‌نك موضوعی — آره‌لرنده انسجامی محافظه ایتمك شرطیله — متنوع مسائلی محتوی اولمالیدر.

٧ — واعظ، مختلف طبقاته منسوب بر جماعته وعظ ایتدیکی تقدیرده هیئت مجموعه‌سنك احوالنی نظر دقته آلمالیدر. عوامدن اولانلر وعظ ونصیحته شدتله محتاج اولدقلری کبی علماً، عرفاناً یوکسك بر طبقه‌یه منسوب بولونان ذواتده بعضاً وعظ ونصیحت احتیاجنی حس ایدرلر. سوزلرندن استفاده اولونور ذواتك مجلس نصایحنده بولونمق هرکس ایچون بر احتیاج روحی مثابه‌سنده‌در. بعضاً اولورکه بر ذات کندیسنك‌ده پك اعلا بیلدیکی بر حقیقتی شایان اعتماد کوردیکی دیکر بر ذاتك لساندن ایشیتدیکی زمان نظر انتباهی آچیلیر، قلباً باشقه بر انشراحه مظهر اولور. بناءً علیه موعظه‌نك موضوعی ممکن مرتبه یکنسق اولمالی، جماعتدن هر برینك روحنی اوقشایاجق، استفاده‌سنی تأمین ایده‌بیله‌جك بر طرزده بولونمالیدر.

٨ — موعظه‌لر اکثری خطابیات قبیلندندر. بناءً علیه واعظ قطعی بر لزوم کورمدکجه بر مسئله حقنده اوزون اوزادی‌یه تعمیقاتده بولونمامالیدر. بیان ایده‌جکی مسئله‌لری ممکن مرتبه جماعتك ذهنی یورمقسزین آکلایابیله‌جکلری بر طرزده ایراد ایتمه‌لیدر. ذوقه جماعتدن نهایت بر قاچ ذاتك واره‌بیله‌جکی مهم مسائلی اوزون اوزادی‌یه موضوع بحث ایتمك وعظك حلاوتنی قاچیریر، جماعتك طاغیلماسنه سبب اولور. مع هذا عباداته، اخلاقه، اجتماعیاته وسائره‌یه دائر درمیان ایدیله‌جك مسائلی جماعته قناعتبخش اولاجق درجه‌ده تنویر ایتمك‌ده لازمدر.

٩ — واعظ، متواضع، بشوش، شیرین کلام اولمقله برابر علمك شرفنی وقایه، سوزلرینك تأثیرینی تأمین ایچون وقور اولمالیدر. یاپاجغی وعظك اهمیتنی ازاله ایده‌جك صورتده خفیف مشربلك کوسترمکدن، جماعتی بالالتزام کولدیره‌جك طرزده سوز سویلمکدن و غیر موافق وضعیتلر آلمقدن قاچینمالیدر. هله افکار سلیمه‌نك قبول ایده‌میه‌جکی حکایات وروایاتدن صوك درجه اجتناب ایتمه‌لیدر. حسب اللزوم نقل ایده‌جکی حکایه‌لر، تمثیللر ایسه عبرت آمیز، حکمت پرور بر حالده اولمالی، موعظه‌نك قیمتنی ازاله ایده‌جك درجه‌ده اوزون بولونمامالیدر.

عمر نصوحی

ملتك حقوق تشريعيه‌سنه وشريعتك تدوينه دائر

روسيه‌ده‌كى علماى اسلاميه‌نك اك مشهورلرندن موسى جار الله افنديك بولشويكلرجه موجب توقيفى اولان كتابندن

٦٩) شارع حكيم عليه‌الصلوة والسلام حضرتلرينك فضائلى امته ميراث اوله‌رق قالدى. امت بوتون خيراتلرينى وبركتلرينى؛ وهبى، كسبى بوتون فضيلتلرينى منبع نبوتدن اقتباس ايدر.

٧٠) هيچ بر امتك هيچ بر فردنده عصمت يوق ايسه‌ده، اسلاميتك هيئت كليه‌سنده عصمت واردر. امت اسلاميه معصومدر؛ اتفاق ايدرسه اصابت ايدر. امتك اجماعى معصومدر. هدايت، حق، صواب ... اجماعدن خارج اوله‌ماز. ضررده، ضلالده، خطاده امتك اجماعى ممكن دكلدر.

٧١) نبى اسلام امى ايدى؛ شارع اولمق شرفيله قدرى شاعرلكدن فائق ايدى.

نبى اسلام شاعر دكل ايدى. نبى اسلام عليه‌الصلوة والسلام حضرتلرى كاتب ده دكلدى. مع مافيه اولكى امتلرك، اولكى ملتلرك هيچ برينه نصيب اولمايان بر كتابت فضيلتى، شاعرلك قوتى اسلام امته احسان قيلندى.

٧٢) اصول شريعتى حفظ وظيفه‌لرنده امت اسلاميه تماميله معصوم اولدى. قراء و مفسرلر قرآن كريمى حفظ و تبليغ وظيفه‌لرنده؛ امتك محدثلرى شارعك سنتلرينى، حديثلرينى حفظ وتبليغ وظيفه‌لرنده، امتك فقيهلرى شريعت اسلاميه قانونلرينى، حكملرينى تدوين واجتهاد وظيفه‌لرنده تماميله، كماليله معصوم چيقدى. تاريخ شو حقيقتى تماميله تصديق ايتدى.

٧٣) قرآن كريمك قطعى نصوصلرينه كوره اسلاميت غالبدر، قيامته قدر باقيدر. شريعت اسلاميه دائمدر. اسلاميتى حفظ ايده‌جك جنود الهيه‌دن برى امتك هيئت كليه‌سيدر. حفظ شريعت وظيفه‌لرنده ده امت اسلاميه معصومدر.

٧٤) امت اسلاميه هيئت كليه‌سيله شارع كبير عليه‌الصلوة والسلام حضرتلرينه خليفه اولوب شارع حضرتلرينك بوتون حقوقلرينه تماميله وارث بولونمق شرفيله اجتهاد حقوقلرينه‌ده، تشريع حقوقلرينه‌ده تماميله مالك اولور.

§ رسالتك عموميتنه كوره‌ده، امتك شرفنه كوره‌ده، قرآن كريمك معجزه‌لكنه كوره‌ده شو فصلك شو آلتى ماده‌سى اسلام عقيده‌سى اولمق اوزره بوكون البته قبول اولنور، قبول اولونمق البته لازمدر.

بويله اولمازسه انسانلرك اك مهم، اك اساسلى حقوقلرندن اهل اسلامك تمام محروميتى لازم كليرايدى. بناءً عليه،

٧٥) تشريع قوتى بوتون كماليله، تشريع حقوقلرى بوتون فروعاتيله امت اسلاميه‌ده البته واردر.

[بو فصلك بو ماده‌لرى « شريعت اساسلرى » اسملى رساله‌ده‌ده بيان اولوندى.]

٧٦) اهل اسلامك هر برينه فكر حريتى تأمين قيلنير. اهل آدملرك هر برينك اجتهاد حقى‌ده تسليم اولنور. لكن تشريع حقى، يعنى اجتماعى، سياسى، مدنى ودينى مسئله‌لرده دستور اوله‌بيله‌جك قانونلرى وضع ايتمك حقى يالكز اجماع اهلنه، هيئت اجتماعيه اقتدارينه، هيئت اجتماعيه معرفتنه تخصيص قيلنير.

شو ماده‌ده اوچ جمله واردر. جمله‌لرك هر برى غايت اهميتلى بر اساسدر. بوكونكى سياسى اسارتدن اسلاميت دنياسنك نجاتى ايچون‌ده شو اساسلرك هر برى بر مقدمه‌در؛ مدنى ملتلر آره‌سنده بوتون اهل اسلامك عزتى ومدنيتى ايچون‌ده شو اساسلرك هر برى ضرورى شرطدر؛ تقليد بليه‌سندن، مذهب اختلافندن شريعتك نجاتى ايچون‌ده شو اساسلرك هر برى ضرورى بر وسيله‌در.

٧٧) فكر، عقل هر خصوصده هر وقت حردر.

٧٨) اهل آدملرك هر برنده اجتهاد حقى واردر.

٧٩) تشريع حقوقى اجماع اهلنه مخصوصدر.

٨٠) بوتون عصرلرك خزينه‌لرى، بوتون ملتلرك ميراثلرى، بوتون شريعتلرك خلاصه‌سى اسلاميت تعليملرنده تماميله مندرج اولوب اسلاميتك بوتون تعليملرى بوكون بزم قلبمزده محفوظدر، بزم المزده حاضردر.

بو ماده قرآن كريمك، اسلامك حرمتنه وشرفنه مناسب بر جسارت ادبيه‌در. معنى جهتيله قرآن كريمك آيات جليله‌سنه تماميله موافقدر.

اجتماعى بر دوا اولمق اوزره بوتون اهل اسلامك قلبلرينه، دماغلرينه آشيلانيرسه، تربيه قوتيله ملت چوجقلرينه تلقين قيلنيرسه پك بيوك فائده ويرر، اسلام چوجقلرينه روح بخش ايدر.

كندى شريعتلرينه، قرآن جليلك آيت كريمه‌لرينه، شارع حكيم عليه‌الصلوة والسلام حضرتلرينك سنتلرينه اهل اسلامك نظرى غايت طاردر. بوكا مقابل بر جسارت ادبيه اولمق اوزره شو ماده درج ايديلدى.

بوماده ، هيچ شبهه يوق ، حقدر . امتك مساهله‌سيله هر نه‌قدر شوبيوك شرف بوكون امتده يوقسه‌ده ، بوندن صوكره حاصل ايتمك، تحقيق ايتمك هر حالده ممكندر ، مهمدر وضروريدر. اسلاميت دنياسى حقنده شو كونكى بويوك عمومى انقلابك بويوك بر كتى ، كوزه‌ل نتيجه‌سى بو اولور ايدى .

۸۱) قرآن كريمك آيت كريمه‌لرينى ؛ شارع حكيم عليه‌الصلوة والسلام حضرتلرينك بوتون سنت نبويه‌لرينى ؛ صحابيلرك ، تابعيلرك ، مجتهدلرك بوتون اجتهادلرينى ؛ اولكى ملتلرك بوتون قانونلرينى، اولكى دينلرك بوتون شريعتلرينى؛ بوكونكى مدنيتك بوتون حقلرينى، نظاملرينى، علوم اجتماعيه‌لرينى تماميله احاطه ايدوب حياتك تجربه‌سيله ، اجتماعى تاريخك شهادتيله ، عقلك دلالتيله ، زمانكده طلبيله عمل ايدرسه‌ك اسلامك شريعت اجتماعيه‌سى بوتون قوتيله، بوتون كماليله مدنيت دنياسنه ظاهر اولور .

امت اسلاميه شو يولده حركت ايدرسه انسانيتك ، مدنيتك بوتون حاجتلرينه مسلمانلغك تماميله كافى ووافى اولديغى البته ظاهر اولور ؛ فقه اسلامدن عاجزلك زائل اوله‌رق معجزلك شرفى البته ثابت اولور؛ مسلمانلرك صلاحلرينه ، ترقياتلرينه مانع اولمق تهمتلرندن‌ده اسلاميت پاك قالير .

۸۲) اصول كتابلرنده تفصيلاتيله بيان قيلنمش اولان اون درت اصول اوزرينه تاريخك شهادتى ، حياتك تجربه‌سى ، عقلك دلالتى ، اجتماعى حاجتلر ، زمانكده طلبى تشريعده دليل اولمق اوزره معتبر اولور.

۸۳) اهل اسلامك ملى ، اجتماعى ، سياسى ، دينى ، ادبى ، اقتصادى احتياجلرينى مذاكره ايدوب زمان ، مكان ، حيات اظهار ايده‌بيله‌جك ادبى ، اجتماعى ، سياسى ، دينى مسئله‌لرى اساس جهتيله حل ايتمك ايچون مناسب بروقتده شهرلرك برنده هرسنه لا اقل بردفعه (علما شوراسى) يعنى علم وتعليم ايشلرنده خدمتلرى ، مهارتلرى معروف عالملردن ، جماعت ايشلرنده اجتهادلرى ، امانتلرى ، همتلرى معلوم آدملردن مركب برهيئت حاجت زمانلرنده، معين وقتلرده دعوت قيلنير . ملتك، زمانك ، مكانك خصوصيتلرينه كوره اسلام حكملرى تعيين قلنوب مسئله‌لرينه كوره ، تجارينه كوره چاره‌لرى‌ده ،تدبيرلرى‌ده تعيين قيلنير .

۸۴) علما شوراسنك بوتون قرارلرى بوتون مسلمانلره اعلان قيلنه‌رق ملتك افكار عموميه‌سى اعتبار اولونور .

۸۵) بررسنه فاصله‌ايله اوچ شوراده تكرار ايديلوب قبول وتأكيد قيلنمش اولان هر برقرار بوتون روسيه مسلمانلرنجه ودينيه نظارتجه دستورالعمل اتخاذ اولنور .

۸۶) شوطريقله قبول قلنان هر برقرار تام معناسيله امتك اجماعيدر.

۸۷) بواجماع، دليل دكل، فقط بويوك بر قوتدر . قرارك تنفيذينى ايجاب ايدر . اكثريت كافيدر ؛ واحدك ، ياخود اقليتك مخالفتى ضرر اولماز . بواجماع ، مصلحتلره تابع اولمق جهتيله، قانون كبى عموميت كسب ايدر . لكن زمانك ، مكانك اختلافلرينه كوره هيچ بر وقت ابديت كسب ايتمز . برمكانك ، بر زمانك اجماعى باشقه‌لرينه‌ده دليل اولماز .

۸۸) اجماع قراريله ، هيئت علميه معرفتيله واجتهاديله شريعت اسلاميه احكام عدليه‌سى ، احكام عائله مجله‌سى تدوين قيلنوب مدرسه‌لرده تدريس اولنور ، مسلمانلرك حياتلرينه اساس اولور ، محكمه‌لرده دستورالعمل اتخاذ اولنور .

۸۹) انسانيت دنياسنده اسلاميت رواجنه ، سياست ميدانلرنده مسلمانلرك عزتلرينه ، استقلاللرينه دائر مسئله‌لر وتدبيرلر حقنده (علما شوراسى) ده ، (دينيه نظارتى) ده ، بوكونكى (اوفا ندوه‌سى) ده اسلام مملكتلرينه ممكن اولان يوللرك هر بريله مراجعت ايدوب اسلام مملكتلرينك برنده ظاهر اوله‌بيله‌جك حركتلرك هر برينه روسيه مسلمانلرى‌ده هر وقت هرجهتله اشتراك ايدر .

ماسينيونك جوابى

فاضل محترم ولدچلبى افندى حضرتلرينه

سبيل الرشادده انتشار ايتمش اولان مقاله‌لريكزى استاد ومستشرق بنام موسيو لوئى ماسينيونه كوندرمشدم . بودفعه مشاراليهدن جواباً آلديغم ۳ شباط ۹۲۴ تاريخلى مكتوبك اكثر مندرجاتى ذات عاليلرينه عائد اولديغندن ترجمه‌سنى ينه قيمتدار مجموعه‌مزله نظر مطالعه‌كزه عرض ايديورم . مناقشه اولنان نقطه‌لره جواب ويررسه‌كز ينه مشاراليهه كوندريرم . ترجمه‌مده‌كى عربى عباره‌لرى مشاراليه ماسينيون مكتوبنه عيناً يازمش اولديغنى حرمتلريمه ترديفاً عرض ايلرم افندم .

۱۷ شباط ۳۴۰ ، انقره — محمد على عينى

عزيز مسلكداشم

عالم اسلام سالنامه‌سنى L'annuaire du monde musulman ياقينده آله‌جقسكز . بو سالنامه‌نك پرووالرينى تصحيح خصوصنده‌كى مشغوليتم ، اوچ هفته‌دنبرى مخابراتمده ايسته‌ميه‌رك بر تأخره بادى اولديغندن عفويكزى تمنى ايدرم . مكتوبم وسيله‌سيله ولدچلبى ايله آراكزده كچن مخابره‌نك محصولنى بكا تبليغ ايتمش اولماكزدن دولايى سزه فوق‌العاده تشكر ايدرم . يالكز مكتوبمده اسلوبجه بعض تعديلات ياپيلمقسزين بو صورتله نشرندن دولايى بر آز تأسف ايدرم. بونكله برابر ايكيكز آراسنده جريان ايدن شو مناظره‌نك (سبيل الرشاد) قارئلرى ايچون بو وجهله مفيد اولمسندن دولايى ممنونم .

لطیف محبتکز بنی چوق متحسس ایتمشدر . کذلك ولد چلبی نك « من عرف نفسه .. الخ » قولنك اسنادینه عائد جرح وتعدیل خصوصنده‌کی ایضاحات عالمانه‌یی پك تقدیر ایتدم .

شیمدی بکا بعض تدقیقات علاوه ایتمکلکمه مساعده ایدیکز :

برنجیسی : بنم تنقید ایتدیکم شی بالذات « من عرف نفسه ... » حدیثی دکلدر . [بن اونی پك بکنیوردم . حلاج عنوانلی اثرمك ایکنجی جلدینه ۵۱۳ صحیفه‌ده‌کی ٤ نومرولی فقره‌یه: ۷۹٤، ۹۲۱ نجی صحیفه‌لره باقیلمسی] ؛ بن ، بو حدیثه ابن عربینك فصوصنده ، غزالی علیهنده اوله‌رق ، یایدیغی تأویلی تنقید ایتدم . « ابراهیمیه ، احسانیه بحثلرنده ابن عربی شویله دیبور: « فمن اراد ان یعرف النفس الالهی فلیعرف العالم » . بن حلاجك « بستان المعرفه » ده‌کی شوقولنی ترجیح ایدرم : [ومن قال عرفته من صنعه فقد اکتفی بالصنع دون الصانع] .

ایکنجیسی : ابن عربینك اثرلرنده بنی صیقان شطحیات دکلدر ، اونك یایدیغی قیاسات فلسفیه‌در ، مشارالیه ، مسائلی طریق نظری ایله لزومندن فضله اثبات ایتمك ایستیور . بونك ایچوندرکه ارض سمسم ایله علم الحروفی عادتا سوميوردم . بونکله برابر ، بوندن (قابال) ایله جفرك اهمیتنی انکار ایتدیکم آکلاشیلماسون : [اصطلاحات صوفیه‌نك منشألری حقنده‌کی اثرمك ۸۰ ـ ۸۳ نجی صحیفه‌لرینه باقیلسین .] بن ابن عربینك کتابلرنده دها زیاده تجربی اثباتلر بولمق ایستردم .

اوچنجیسی : لیس فی الامکان.. الخ قولی حقنده بنم « حلاج » ك ایکنجی جلدنده ۵٦۲ نجی صحیفه‌سنده دردنجی بنده وفتوحاتك متعدد فقره‌لرینه باقکز .

دردنجیسی : محبم « آزین پالاچو » نك « دانته وابن عربی » حقنده‌کی اثر مهمنك ضعیف نقطه‌لرینی عالم اسلام مجموعه‌سنده اوزون بر مقاله ایله کوسترمشدر . [۱۹۱۹ سنه‌سی ، ۳٦ نجی جلد ، صحیفه ۲۳ ـ ۵۸] مومی‌الیه بکا پك غریب بر جواب کوندرمشدر .

بشنجیسی: « اناالحق » اوزرینه ۱۹۱۳ سنه‌سنده « دراسلام » عنوانلی آلمانجه رساله‌ده بر مونوغرافی نشر ایتمشدم .

آلتنجیسی : بحث ایتدیککز شجرۂ نعمانیه‌نك اسکی ال یازمه‌سی نسخه‌لری وارسه پك مهمدر . نیچون اونك تنقیدی بر طرزده تمثیلنه تشبث ایتمیورسکز ؟

یدنجیسی : کیم اثبات ایتمشدرکه شجرة الکون « مدسوسة علیه » در ؟ ولد چلبی‌یه « البینة علی المدعی » دیه جواب ویریرم . بو رساله‌نك اسلوبی فصوصك اسلوبنه مغایردر . فصوص ایچون دخی عین مطالعه سرد ایدلمشدر. چلبی مشارالیه بو خصوصده نه دوشونیور ؟

ولد چلبی‌یه طرفندن تشکرله برابر ، نقاط آتیه اوزرینه نظر دقتلرینی جلب ایتمکزی رجا ایدرم :

آ : بر چوق مستشرقلرك اسلام حقنده‌کی فکرلرینه خیام ایله معری‌نك مشئوم بر تأثیر اجرا ایتمش اولدقلرینی ولد چلبی ایله برلکده تماماً تسلیم ایدرم .

ب : ایستردم‌که مناقشه‌نك ایکی مهم نقطه‌سی ، بنم فکرمه کوره، شونلر اولدیغنه دقت ایتسین :

اولا . ــ اخلاقه عائد خصوصاتده مهم اولان جهت، اسناد دکل، محتوی اولدیغی حکمتدر . نته‌کیم ابن حنبل دیبور : اذا روینا فی فضائل الاعمال تساهلنا فی الاسانید . بن بو مطالعه‌یی اصطلاحات صوفیه‌نك منشألری عنوانلی کتابمده شرح ایتدم . [صحیفه ۱۰۰ ـ ۱۰٦]

ثانیاً : حادثات صوفیه‌ده ممکنات خیالیه‌یی دکل ، واقعات فعلیه‌یی ، یعنی فوائد ربانیه‌یی نظر اعتباره آلمالیدر . [محررین صوفیه‌دن ایسته‌دیکم شی ، بو واقعاتی بزه کمال دقتله تجربی بر صورتده تعریف ایتملریدر . چونکه یالکز تجارب القلوب اوزرینه‌درکه بر « دواء داء القلوب» علم صحیحی تأسس ایده‌بیلیر. [اصطلاحات صوفیه‌نك منشألری: ۹۷ ـ ۱۰۰ وحلاجده ۹۲۱ ـ ۹۲۲ نجی صحیفه‌لره باقیلماسی] .

عزیز مسلکداشم ، محبت عمیقه‌مه اعتماد ایدیکز. دام الله تعالی بقائکم .

۳ شباط ۱۹۲٤ ماسینیون

ولد چلبی‌یه سویله‌ییکز ؛ تصوفده شخصم ایچون هیچ بر وقت بر مقام ایسته‌مه‌دم . او بکا دیبور : لیس عندك من المحبین شیٔ . بن اوکا شویله جواب ویریرم : صحیح ! « ولکن لی حسراتهم وهوذا احترق به » فحسب..

مسلمانلغك صافیت وکوزللکی

یکی مسلمان اولان بر انکلیز اصیلزاده‌سنك مسلمانلغه محبتی

انکلتره‌نك ممتاز اصیلزاده‌لرندن سابق اسقوچیا قراللری خاندانندن اولوب دین مبین اسلامی قبول ایدن سیر (آرشیبالد هامیلتون) اخیراً « نیچون مسلمان اولدم » سرلوحه‌سیله یازدیغی بر مقاله‌ده دیبورکه:

« عقل وتمییز صاحبی اولدیغم زماندن بری دین اسلامك کوزللکنه وصافیتنه دائما مفتون ایدم . خرستیان اوله‌رق طوغمش وبویومش اولدیغم حالده هیچ بر وقت کلیسانك عقائدینه اینانه‌مادم. کوردی کورینه اعتقاده قارشی محاکمه وعقل سلیمی دائما رهبر ایدیندم. زمان کچدکچه ویاشم ایلریله‌دکچه حضور دینیدن نصیبه‌دار اولمق ایسته‌دم . (روما) ، یاخود (انکلتره) کلیساسی بروادیده بنی هیچ تطمین ایده‌مه‌دی .

دین اسلامی قبول ایتمکله یالکز وجدانمك الهامنه اطاعت ایتدم ومسلمانلغی قبول ایتدیکم کوندن اعتباراً دها ایی ودها دوغرو بر آدم اولدیغمی حس ایله‌یورم .

جهلانك ومتعصبلرك الك زیاده معروض تجاوزی اولان دین ، مسلمانلقدر . فقط خلق بودین مبینه نفوذ ایده‌بیلسه (سوسیالیزم) مسئله‌سنك یکانه چارۂ حلنی مسلمانلغك تأمین ایتدیکنی آکلاردی .

بشریت اوچ صنفه منقسم بولونیور : برنجیسی ، ثروته ، رفاهیته نائل اولان صنف ، ایکنجیسی حیاتی ادامه ایچون چالیشمغه مجبور اولان صنف، اوچنجیسی ایشسزلردن ویاخود کندیلری هیچ بر خطا ارتکاب ایتمه‌دکلری حالده یولك کنارینه دوشن بیچاره‌کاندن متشکل قوجه اردو .

بو فجیع بحران ومدهش رقابت کونلرنده ، همان هر انسان عظیم بر تضییقك تأثیری آلتنده چالیشمغه ویاشامغه مجبور اولورکن بو اوچ صنفی محافظه ایچون تدابیر لازمه‌یی بولمق ایجاب ایدر. حضرت پیغمبر، وحی الهی ایله تلقی ایتدیکی قرآن کریمده نصابی حائز اولان هر

مسلمانك لااقل یوزده (۲،۵) زكاتی محتاجینه اعطا ایتمه‌سنی امر ایتمكده‌در .

عینی زمانده بز ، دیلنجیلكی مسلك ایدینن برجماعتك وجود بولماسنه سائق اولمامقله مكلفز . آنجق حیاتنی قازانمق ایچون معاونته محتاج اولانلره یاردیم ایدرز . بوندن طولاییدركه اسلام عالمنده ایشسزلك فعلاً مجهول كیبدر .

مسلمانلق، تخریبكاردكل، اعماركار بردیندر. فرضا اراضی صاحبی برآدم ، زنكین اولمق طولاییسیله برمدت اراضیسنی اكوب بیچمزسه بواراضی بالفعل املاك عمومیه‌دن عد اولونور وشریعت اسلامیه‌یه كوره اونی اكه‌جك اولانه كچر .

دین اسلام صورت قطعیه‌ده متمادی وبوتون طالع اویونلرینی منع ایدر. بوتون انسانلق عالمنی فلاكته سوروكله‌ین مسكرات وربا آفتلرینی استیصال ایلر. بوصورتله مسلمانلق، هیچ كیمسه‌نك دنی برواسطه‌یی كندیسندن دها آز طالعلی اولان بر انسانه قارشی قوللانماسنه امكان براقماز .

بز ، مسلمانلر (جبری) دكلز . قدره ، یعنی قوانین الهیه‌نك ازلی وابدی اولدیغنه معتقدز .

بزه كوره « عمل » سز « اعتقاد » هیچ مثابه‌سنده‌در. افعالمزدن مسئولیتی قبول ایدیورز وحیات اخراده حساب ویره‌جكمزه قانعز . هرحركتمزدن بالذات مسئولز ، هیچ بركیمسه ، بركیمسه‌نك كناهنی یوكله‌نه‌من .

دین اسلام ، انسانك كناهسز اولارق طوغدیغنی تلقین ایلر . اركك وقادین (نفس واحده) دن خلق اولونمشلردر . عینی روحی حائزدرلر ، فكری ، روحی ، معنوی عینی قابلیتلرله مجهزدرلر .

اسلام اخوت عمومیه‌سنه دائر سوز سویله‌مكه لزوم كورمه‌یورم . بو ، هركسك بیلدیكی برحقیقتدر . لورد ایله كوله ، زنكین ایله فقیر ، هپسی بردر . مسلمان قارداشلرمك شرفلی یاشادقلرینی كوردم . سوزلرینك شایان اعتماد اولدیغنه قناعت كتیردم . مسلمانلر ، بكا دائما برانسان وبرقارداش اوله‌رق عدالتكارانه برصورتده معامله ایتمشلر، بكا الك بویوك مهماننوازلغی كوسترمشلردر . اونلرله بولوندیغم زمان كندمی اومده عد ایتدم .

الحاصل دین اسلام ، هرخصوصده وحیاتلرینك هرلحظه‌سنده سالكلرینه رهبرلك ایتدیكی حالده بوكونكی خرستیانلق عادتا بازار كونلری عبادت ایتمه‌یی وسائر كونلرده اللهك قوللرینی آولامه‌یی اوكرتمكده‌در . »

تربیهٔ معنویه واخلاقیه‌نك لزومی

اقدام غزته‌سی صاحبی احمد جودت بك «انتحارلر: سفالت وعشق، سینه‌مالر ورومانلر» سرلوحه‌لی مقاله‌لرنده مملكتك اجتماعی واقتصادی دردلرینی پك واضح برصورتده تشریح ایتمشدر. اهمیته مبنی مقاله‌نك صوك فقره‌لرینی عیناً نقل ایدیورز :

« انتحار ساری خسته‌لق كیبدر . انتشار ایتدكجه ، دویلدقجه دائره‌سی كنیشلر . بونده برآزدكل ، چوقجه اوله‌رق تربیه‌نك دخلی واردر. مسلمانلر آراسنده اسكیدن هیچ برانتحار تشبثی اولمازدی . چونكه تربیهٔ معنویه واخلاقیه، دها طوغریسی حسیات دینیه بوكا مانع اولوردی . بوكون كنجلكك صاغلام بر استنادكاهی یوقدر . پك لاابالی بیویور و پرنسیپلرینی تعیین ایده‌میور . ایشسزلكك‌ده تأثیراتی واردر . جدی برمشغله صاحبی اولمایانلر ایچون انتحار كبی شیلر پك قولای ذهنه وارد اولور . جدی بر اشتغال بوكا مانعدر . دیدیكمز كبی بزده بو ، اولمادیغندن كنجلك زواللی بر حالده‌در . استقباله كندینی وامیدینی حاضرلایه‌میور .

بوتمیور ایمش كبی رومانلر، سینه‌مالرده كنجلكی اخلاقاً ضعفه دوشوره‌جك ویاخود حقیقت حالده ضعفدن عبارت اولان برحالتی قهرمانلغه ایصال ایده‌جك یكی برحیات خلق ایتدیلر . . . ارككلر وقادینلر بوحیاته ولوكه خیالاً اولسون كندیلرینی قاپدیردیلر . حالبوكه حقیقت حیات اونلر ایچون بوندن عبارت ایدی.

چوق تأسف اولونه‌جق شی . كنجلرك بووطنده ایفا ایده‌جكلری نه مهم وظیفه‌لر وار ایكن وهركنج بووطنك آتیسنی محافظه‌یه مأمور قیمتدار برعنصر ایكن هیچ برفائدهٔ ملیه استحصالی اوغورنده اولمایه‌رق نفسی امحا ایتمك ذهنیتنه آجینیر . بوبر كوركوره برتقلید اولدی. باقه‌لم نه زمانه قدر دوام ایده‌جك. كنجلرك دها متین برتربیه‌یه صاحب اولماسنی تمنی ایدرز. سجیه‌لرك تكوننده، امید ایده‌لم كه كنجلك كندیسنه شایان امتثال نمونه‌لر بولسون. بونمونه‌لر یوقدر دیه‌مییز . »

توركستانده بر قیام

له‌نینك وفاتی متعاقب سیبریاده، توركستانده سوویه‌تلر اداره‌سی علیهنه بر اختلال ظهور ایتمشدر. اختلال حركاتی بالخاصه (بلاغوده چستق) ایالتنده وسعت پیدا ایتمشدر . سوویه‌ت مأمورلری بكله‌مدكلری بواختلاله قارشی وقت وزمانیله تدبیرلی داورانه‌مدقلرندن بر مقاومت كوستره‌مه‌مشلردر . (بلاغوده چستق) ایالتنده اختلالجیلر برحكومت موقته تشكیل ایتمشلردر . (ساقالین) ده (آمور) حوالیسنده دخی اختلال حركاتی باش كوسترمشدر .

خیوه خانلغندن وتوركستانك هرطرفندن موسقوایه اندیشه بخش خبرلر كلیور . جنید خان خیوه‌ده كندیسنی قوای اختلالیه رئیسی اولمق اوزره اعلان ایتمشدر . موما الیه بیاننامه چیقاره‌رق مقصدی روسیه‌دن آیرلمق دكل، سوویه‌ت اداره‌سنی دوه‌یرمكدن عبارت اولدیغنی اعلان ایتمشدر .

تعدد زوجات

مقتدر مظهر عثمان بكك مهم نشریاتی

الك مقتدر اطبامزدن مظهر عثمان بك افندینك ریاست تحریریه‌لرنده انتشار ایتمكده اولان وایكنجی جلدینه باشلایان (صحی صحیفه‌لر) ده

مشارالیهك تعدد زوجات لهنده ایکی مهم مقاله‌سی انتشار ایتمشدر. برنجی مقاله فی یومی غزته‌لر نقل ایتمش، بونك اوزرینه قارئلر برچوق حقائق فنیه واجتماعیه‌یه واقف اولمشدی. اخیراً انتشار ایدن ایکنجی نسخه‌سنده‌ده مشارالیه تکرار تعدد زوجاتی فنی، طبی، فسیولوژی، پسیقولوژی، اجتماعی جهتلردن تدقیق ایتمش؛ فحش یوزندن مهلك بحرانلره معروض قالان اوروپاده تعدد زوجاتك قبولنه طوغری تبلر ایدن جریانلردن بحث ایتمشدر. امید ایدرزكه بعض یومی غزته‌لر بو مقاله‌یی‌ده نقل ایده‌جكلردر. مقاله اوزون اولدیغی جهتله بز بالکز تعدد زوجات لهنده اوروپا رجال متفکرینك سوزلرینی نقل ایله اکتفا ایده‌جكز. بوتون قارئلریمزك بو مجموعه‌یی تعقیب ایتمكله مكلف اولدوقلرینی كمال اهمیتله عرض ایدرز. ۱] مظهر عثمان بك افندی دییورلركه:

«بزبورادە تعدد زوجات، طلاق، وكنجلرك سن ازدواجی مسئله‌لرنده دیندن ملهم قانونمزی تجدد نامنه بالطه‌لامق ایسترکن اوروپاده بر زمرۀ متفکرین، سویهٔ اجتماعیه‌لری فوق العاده یوکسك بر چوق علما واجتماعیون تعدد زوجات لهنه بروپاغاندالرده بولونیور. رسمی مقاملره مراجعتله قانونك برساعت اول اصلاح و تعدیلنی ایستیور. مثلا (آنكه‌تیل): «تعدیل ایچون ترددایدیله‌جك برنقطه یوقدر، كچن هرساعت برجرم اجتماعیدر.» دیه حایقیریور. بو آدملرك فكرلری بیك طقوز یوز یكرمی اوچ سنه‌درمونوقام اولان مملكتده هیچ حیرت اویاندیرمیور.

أدیب شهیر (ویقتور مارغریت) حرب عمومیدن صكره فرانسه‌نك اوغرادیغی نفوس قحطلغنه پارلمنتونك نظر دقتنی جلب ایدركن دییوركه: «اون سكز میلیون اوروپالی قادین؛ أشلری ئولدیكی ایچون زوجهٔ واحده‌لك اصولنك خودبینلكنه قربان اوله‌رق بكار حیاتنك سفالت اقتصادیه واخلاقیه‌سنه محكوم اولیورلر.». اعیاندن (هوغس له‌رو): رسمی تدقیقاته كوره بوسنه فرانسه‌ده درت خانم قیزه معادل اوله‌جك بر اركك دوشیور، بناءً علیه تعدد زوجاتی منع ایدن فرانسه قانون جزاسنك ۳٤٠ نجی ماده‌سی تعدیل ایدیلملی، دییور؛ درتده بریله ئوله‌نجه اوچی نه‌اوله‌جق؟ بری بوتون معناسیله ازدواج قانونلرینك فوائدندن متنعم اوله‌جق، دیكر اوچی ضابطهٔ اخلاقیه‌نك تعقیباتی آلتنده اركلكرك بركیجه‌لك اكلنجه‌سی، فحشك خدمات شاقه‌سنه محكوم Aux travaux forcés de la prostitution اوله‌جق. چوجوقلردن كیمی آناسی پاپاسك دعاسیله ئولندیكی ایچون ولد مشروع اوله‌جق، پدری‌نك میراثنه قونه‌جق. عائله اسمنی طاشیه‌جق. دیكری پیسچ صاییله‌جق، میراندن وپدری‌نك اسمندن محروم قاله‌جق، اوكا كوره رفاه وتربیه‌ده كورمیه‌جك، خلاصه جمیتك باشنه بلا برسرسری یتیشه‌جك... هله بكار حیاتنك امراض زهرویه‌نك اتساعنده‌كی تأثیرنی كیم انكار ایده‌بیلیر؟ دوقتور «راوولت» ك دیدیكی كبی بشرك ئولومنه اك چوق سبب اولان كبی وارثی زهروی خسته‌لقلردر. بو خسته‌لقلرسه تعدد زوجاتله واركن ئه‌ولنمكله آز یاپیلور.

ویقتورغامبون «رەوو قونتامپورەن» نسخه‌لرینك برنده‌یازیبوركه: «ربع عصر صكره قرق میلیونلق فرانسه‌نك یكرمی بش میلیونه اینه‌جكی بالریاضی تحقق ایدییور.» كذا فسیولوژی عالمی شارل ریشه «بروغره‌سیویك» ده فرانسه‌نك نفوسی كوندن كونه آزالیور. ایكی یوزسنه صكره‌تك برفرانسز قالمایه‌جقدر، دیه حیفلانیور. تعدد زوجاتك تكثیر نفوسه خدمت ایده‌جكنی بیلن بو عالملر فرانسه‌نك رفاه وخلاصی ایچون تعدد زوجاتك رسماً قبولنه چالیشیور؛ زوجهٔ واحده‌لكی برقادینه خوش كورونمك ایچون یالانجیلق، ریاكارلق دیه تذلیل ایدیورلر.

برزوجه‌سیله قناعت ایده‌میه‌جك بنیه ومزاجده، قابلیت وتربیه‌ده، ویا مجبوریتده اولان بر اركك خانه‌سی خارجنده اخلاق دوشكونی فاحشه‌لرله عمر كچیره‌جكنه، ثروتی سفاهت یولنده یتیره‌جكنه، كوتو قادینلرده ا كسیك اولمایان امراض زهرویه‌یی عائله اوجاغنه كتیره‌جكنه تمیز بر قادینله ئه‌وله‌نیرسه ثروتی مشروع و ناموسكار بر عائله تشكیلنه صرف ایدر، زوجه‌لرینك هرایكیسی‌ده فنا خسته‌لقلره قربان اولماز.

بوكونك خانم افندیلری قادینلغی اختلاله تشویق ایدن فه‌مینیستلرك نامتناهی تلقیناتیله زهرلنمشلردر، خانه‌لرینك یكانه حاكمه‌سی ایكن بدبختلقلرندن، قوزی كبی اركككلرینك غدارلغندن شكایت ایدرلر. حقیقةً برپكیلر اونه‌كیلردن چوق بدبختدر. بونی قادینك اویانیقلغنه عطف ایدرسه‌ك چوق آلدانیرز. عصری تربیه‌من قادینلری یوكسلتمه‌مش، مسعود ایتمه‌مشدر. بلكه دەژەنەرە ایتمش، بر دەژانشانته یاپمشدر.

ازدواجده تحدید سن... استانبول قلوبلرنده دوشونلرك، حسیات قلاغوزلغیله قانون یاپمق ایسته‌ینلرك دیدیكی اولورسه اوزمان بر مملكتك مزاری قازیلمش اولور. اركك یكرمی یاشندن، قیز اون سكزندن اول اولنه‌میه‌جكمش... آناطولی بواركن اولنمه سایه‌سنده حربلرك، اختلاللرك، یمنلرك، حورانلرك ئولدیردیكی كنجلكك یرینی قسماً دولدیرا بیلدی. یكرمی اوچ یاشنه‌قدر ایكی اوچ چوجوق صاحبی اولور. اختیار والده وپدرینه كلین یاردیمجی براقور، كیتدیكی یرده زوجه وچوجوقلرینك خیالیله عفیف یاشار. عسكرلكدن اون اوچ اون درت سنه صكره عودتنده بونجه اولادی، عسكرلكده چوروین ال وآیاقلرینك ایشنی كوره‌جك اوغللری اطرافنی آلور. اناطولی‌نك نفوسی آزالتمامقده، اخلاقسزلغك وفحشك اوكنی آلمقده، كنجلرك شهوتلرینی سوء استعمالده بولونمالرینه مانع اولمقده ایركن ازدواجك چوق نفعی دوقانور.»

۱] آیده بردفعه انتشار ایدر. آبونه بدلی سنه‌لكی یوز غروشدر.

سبیل الرشادك هرقارئی لااقل ایكی كیشی‌یی دها آبونه‌قید ایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بویوك لطفده بولونمش اولورلر.

شهزاده باشی: اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خانند‌ه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٩٠ | ٢٢ رجب ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ٢٨ شباط ١٣٤٠ | جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

شرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن آنغلیقان کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس سابقی شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بیوردقلری جوابدر :

توکل — اسلامك نظرنده توکلك نه دیمك اولدیغنی اوجه‌سویلامشدك. توکل ، مقصدینی استحصال ایچون توسل ایده‌جکی اسباب معتاده‌نك کفایتی حقنده انسانك الله‌ه اعتماد ایتمه‌سیدر . زیرا انسان او اسباب معتاده‌نك آرقه‌سنده بر طاقم کزلی مؤثراتك وجودینی سزییورکه چالیشانلرك آرزوسی بعضاً او مؤثرات یوزندن تحقق ایده‌مییور . بناءً علیه بشرك صرف کندی سعی و کسبنه کووه‌نمسی، قدرك تصرفاتنی بیلمه‌مك ، کیجه‌لرك کوندوزلرك نه‌لر طوغوره‌بیله‌جکنی دوشونمه‌مکدر .

صوکره ، نظر اسلامده توکل صرف سماوی یاردیملره دایانه‌رق اسباب معتاده‌یی معطل براقمقدر ، سوزی‌ده اسلامی قطعیاً بیلمه‌مکدن ایلری کلیر . غزالی دییورکه [١] : مادامکه انسان کندیسنك کفایتنه، قوتنه، بضاعه‌سنه امین دکلدر، سعی و کسبی ایله توکل دائره‌سندن خارجه چیقاماز ؛ زیرا اولابیلیرکه بونلرك هپسنی برلحظه‌ده جناب حق محو ایدییور . شوحالده توکل دیمك انسانك نظری بوتون بونلرك محافظه‌سنی و اسبابنك تیسیرینی کافل بولنان حقه متوجه اولمق دیمکدرکه کسبنی‌ده، بضاعه‌سنی‌ده ، کفایتنی‌ده قدرت الٰهیه‌یه اضافتله کورور . نته‌کیم اراده‌سنك آلتنه توقیعنی چکن پادشاهك الده‌کی قلمه باقنجه انسان یالکز قلمی کورمز ؛ پادشاهك قلبی نه‌کبی حسله متحسس ، هانکی طرفه متمایل ، نه‌یه حکم ایدییور اولدیغنی‌ده دوشونور. صوکره بو آدام چوجغنی ، چولوغنی انفاق ایچون ، یاخود ارباب احتیاجه ویرمك مقصدیله قازانیورسه بدنیله دنیایه مربوط، لکن قلبیله دنیادن منقطع دیمکدر . بو آدامك حالی اونده اوطوراندن البته شرفلیدر . متوکلك علامتی شودر : مالی چالینیر، یاخود تجارتی خساره اوغرارسه، یاخود ایشی بوزولورسه حالندن راضی اولور ، اطمینانی زائل اولماز، یورکی چارپوب طورماز ؛ بالعکس قلبنك اولکی حالیله صوکره‌کی حالی عینی سکینتی محافظه ایدر . چونکه برشیئه باغلانمایان کیمسه اونك ضیاعیله اندیشه‌یه دوشمز ؛ برشیئك ضیاعیله مضطرب اولان اوجه اوکا باغلانمش دیمکدر . شو آیت کریمه‌ده متوکل اولمایانلر تصویر ولوم ایدیلیور : « فاذا مس الانسان ضر دعانا ثم اذا خولناه نعمة منا قال انما اوتیته علی علم بل هی فتنة ولکن اکثرهم لایعلمون قد قالها الذین من قبلهم فما اغنی عنهم ما کانوا یکسبون فاصابهم سیئات ما کسبوا والذین ظلموا من هؤلاء سیصیبهم سیئات ما کسبوا وما هم بمعجزین — سورهٔ زمر » [١]

[١] احیاء العلوم جزء ٤ ، صحیفه ١٤٢ و ١٩١

[١] « انسانك باشی صیقیلدیمی بزه یالوارییر ، صوکره طرفمزدن کندیسنه نعمت ویردیکمز کبی ، شو بکا ویریلن شی بولنی بیلدیکمدن دولاییدر، دیر؛ حالبوکه او نعمت بر امتحاندر، اما چوقلری بیلمیورلر . اونلردن اولکیلرده عینی سوزی سویلشلردی ، ایشته قازانمش اولدقلری ثروتك کندیلرینه فائده‌سی طوقونمادی‌ده قازاندقلرینك نه‌قدر سیئاتی وارسه هپسی اوزرلرینه اوغرادی ؛

قناعت. ــ علیه الصلاة والسلام افندیمزك ترغیب و تشویق بیوردقلری اخلاقك اك كوزلی قناعتدر. لكن اسلامك اسرارینه، ایلك مسلمانلرك تاریخنه وقوفی اولمایان برچوق آدملر توكل كبی قناعتك ده معناسنی آكلایه‌مادیلر. ظن ایتدیلركه قناعت ایشی، كوجی بیراقوب، دنیا مالندن تماميله یوز چویره‌رك اولیه‌جك قادارینی، حتی دها آزینی كافی كورمكدر. شبهه‌سز، تاریخ اسلامك ایلك آلتی عصرندن صوكره كلن اومظلم اعصار جهالتده بوفكرك بین المسلمین شیوعی اقتصادی، مالی احوالك خرابیسنی انتاج ایتدیكی كبی مسلمانلرك‌الك‌وخیم برمرض اجتماعیسی كسیلدی.

أوت، علیه الصلاة والسلام افندیمزله اصحابنك، خلفاسنك، صوكره عصر هجری نهایته قادار كلن بوتون مسلمانلرك قناعتدن مراد ایتدكلری معنی هیچ برصورتله نه‌خلقك سعینه، كسبنه مانعدی، نه‌ده مالك تزیید واستثمارینه معارضدی. قناعت پك ممدوح ایدی. چونكه طویمق بیلمه‌ین حریص روحلرك برنوع ریاضتی‌ایدی؛ فساد ایله چارپان یوره‌كلره سكون ویریبوردی. قناعت پك مرغوب‌ایدی؛ زیرا ایسته‌نیوردی كه، حیات صرف مادیات اوغورنده اوغراشمه‌لرله، دیدیمه‌لرله بیتمه‌سین؛ یاخود حرصك، طمعك افراطی كبی، ثروت صاحبلری حقنده كین بسله‌مك، اللرنده‌كنه كوزدیكمك كبی سوائق اونلره قارشی برقالق ایتدیرمه‌سین. چونكه بوحالك حضور ونظام اجتماعیی آلت اوست ایده‌جكندن بشقه جنایات‌وجرائمدن برچوغنی میدانه كتیردیكی بیلنیوردی.

دین اسلامده‌قناعتدن آنجاق شو بكله‌نیور: انسان بولدیغنه‌راضی اولوب بولامادیغندن مستغنی اولاجق؛ وحلال طریقله قازاندیغنی كافی كوره‌رك باشقه یوللردن قازانمه‌یی ایسته‌میه‌جك. اسلامك عرفنه كوره قناعت خلقك النده‌كی نعمت وماله طمعك ضدیدر. شوحالده قناعت معیشتی طار كیمسه‌لر ایچون نفسلرینی باشقه‌لرینك مالنه كوز دیكمیه‌جك صورتده تربیه‌دن باشقه برشی دكل؛ تا كه كونك برنده اونلره قارشی قنالق ایتمسین، یاخود غیظ وكین بسله‌یوبده استراحت قلبدن محروم قالماسین؛ حاصلی، نه‌قدر آزده اولسه سعی وكسبیله الده ایتدیكنه راضی اولسون؛ نه‌قادار چوقده اولسه باشقه‌سنه‌مقدر بولنان ثروت ونعمتدن دولایی كدرلنمسین.

« مستغنی اوآدامدركه خلقك النده‌كنی اوممازده كندی قزانجیله قناعت ایدر.» سوزی حضرت عمره اسناد اولونیور. انسان بوصورتله حركت ایدنجه قلبی مستریح اولور؛ باشقه‌سنك مظهر اولدیغی نعمته كوز دیكمكدن مصون قالیر؛ یانی باشنده‌كی صاحب ثروت آدمده بونك ضررندن آسوده یاشار. بناءً علیه قناعت، زنكین، فقیر، بوتون بو وصف ایله متصف اولانلر ایچون راحت اولدیغی كبی بونلرك اطرافنده‌كی ثروت اربابی ایچون‌ده سپردر.

كیم قناعتدن بونك خارجنده برمعنی چیقارمق ایسترسه عظیم بر خطا ایشله‌مكله برابر اللهه واسلامه قارشی آچیقدن آچیغه بهتان ایتمش اولور.

بونلرك ایچنده‌كی ظالمرده بوتون قازاندقلرینك سیئاتی اصابت ایده‌جكدر؛ هیچ بری عذابمزدن قورتولاجق دكل. »

تعدد زوجات مؤسسهٔ اجتماعیه‌سی

۱

تعدد زوجات اصولنك تاریخچه‌سی ـ شریعت اسلامیه تعدد زوجات‌اصولنی تحدید واصلاح ایتمشدر ـ دین اسلامده تعدد زوجاتك جوازی ـ تعددزوجات اصولی حقنده‌كی اعتراضات ـ بو اعتراضاته جواب ـ تعدد زوجاتك فردی، اجتماعی فوائد ومحسناتی.

تعدد زوجات اصولنك تاریخچه‌سی:

تعدد زوجات مؤسسهٔ اجتماعیه‌سی ضروریات حیاتیه‌دن معدود اولارق ادوار قدیمه‌دن بری موجود بولنمشدر. اعصار قدیمه‌یه عائد روایات تاریخیه‌دن وبالخاصه « عهد عتیق وعهد جدید » دینیلن تورات وانجیل نسخه‌لرندن آكلاشیلدیغی اوزره تعدد زوجات اصولی جمعیات بشریه آره‌سنده اوته‌دنبری جاری اولمشدر. انبیای سالفه حضراتندن برچوقلرینك متعدد زوجه‌لری‌وار ایدی. ازجمله ابراهیم علیه‌السلامك ساره وهاجر نامنده ایكی محترم رفیقه‌سی بولوندیغی كبی یعقوب علیه‌السلامك‌ده درت زوجه‌سی وار ایدی. نبوت شرفیله حكومت نعمتنه نائل اولان سلیمان علیه‌السلامك‌ایسه برچوق زوجه‌لری واوچ یوزی متجاوز مستفرشه‌سی موجود ایدی.

وقتیله هندیلر، بابلیلر، آثوریلر، ایرانیلر، مصریلر آره‌سنده‌ده كثرت زوجه اصولی جاری ایدی. مصریلر پك یاقین اقربا ایله‌ازدواج ایده بیلیرلردی؛ مصریلردن یالكز رؤسای روحانیه حقنده كثرت زوجات اصولی جائز دكلدی.

ازمنهٔ قدیمه‌ده غیر محدود بر دائره داخلنده جریان ایدن تعدد زوجات اصولی عبرانیلر آره‌سنده‌ده بر چوق زمان دوام ایتمشدر. اركك‌لره نسبتله قادینلر دها فضله بولوندیغندن بواصوله پك‌زیاده لزوم كوریبورلردی. مؤخراً رومالیلر طرفندن بیت‌المقدسك تخریب ایدلمسی اوزرینه موسویلر مختلف مملكتلره مهاجرت ایتدیلر، مختلف اقوام ایله اختلاطه‌مجبور اولدیلر، بواثناده ایچلرندن برچوقلری تعددزوجات اصولنی ترك‌ایتمكه باشلادی، نهایت‌بوندن‌طقوز عصر مقدم «وورمس» شهرنده انعقادایدن برمجلس كبیر روحانیده رئیس بولنان‌خاخام«غرشون»

طرفندن بو اصول منع و تحریم ایدلمشدر . فقط بو ممنوعیته رغماً مشروعیت باقی اولدیغندن حالا موسویلر آره‌سنده متعدد قادینلری تحت نکاحنده جمع ایدنلر بولونمقده‌در . ازجمله سوریه حوالیسنده‌کی زنکین موسویلر آره‌سنده بو اصول کماکان السابق جاریدر .

ایشته موسویلرده بویله اولدیغی کبی نصرانیت صحیحه‌ده‌ده کثرت زوجات اصولنك غیر جائز اولدیغنه دائر بر نقل موجود دکلدر . الیوم الده‌کی انجیل نسخه‌لرنده‌ده وحدت زوجه‌نك لزومنه ، تعددك ممنوعیتنه عائد هیچ بر صراحت یوقدر . بو ممنوعیت مجرد روما قانونلرینه اتباعاً صوکره‌دن وجوده کلمشدر .

زمان جاهلیتده عربلر آره‌سنده دخی بو اصول پك زیاده جاری ایدی . بر ارکك تحت نکاحنده برچوق قادینلری جمع ایده‌بیلیردی . زوج ، زوجه‌لری اوزرنده هر درلو حقوقه مالك ایدی . حتی بو قادینلر عادتا زوجك اموالی مثابه‌سنده اولوب وفاتندن صوکره ورثه‌سنه انتقال ایدردی .

کتب تفاسیرده مذکور اولدیغی اوزره زمان جاهلیتده بر ارکك وفات ایدنجه عصبه‌سندن بولونان شخص بو متوفانك زوجه‌سی اوزرینه لباسنی آتاروه « بن بو قادینه باشقه‌لرندن احقم » دیردی . صوکره بو قادینی دیلرسه یکیدن مهر ویرمکسزین کندیسی تزوج ایدر ، دیلرسه باشقه‌سنه تزویج ایده‌رك بی چاره قادینك مهرینی کندیسی آلیردی . یاخود زوجندن توارث ایتدیکی اموالی کندیسنه فدیهٔ نجات اولارق ویرنجه‌یه قدر بو قادینك باشقه‌سیله ازدواجنه مانع اولوردی .

فقط آفاق بشریتی شعشعهٔ عدالتیله تنویر ایدن دین اسلامك ظهورینی متعاقب بو ظالمانه حرکت : (یاایها الذین آمنوا لایحل لکم ان ترثوا النساء کرهاً) آیت جلیله‌سیله منع اولونمشدر .

حالا موسویلر آره‌سنده قسماً بویله بر عادت جاریدر . موسویلردن بر ارکك بلاولد وفات ایدنجه آنك زوجه‌سی برحیات بولونان قارداشنه انتقال ایدر . قادین بونکله ازدواجه مجبوردر . بونك موافقتنی استحصال ایتمدکجه باشقه‌سیله ازدواج ایده‌مز . بونك خلافنه حرکت ایده‌رك باشقه‌سیله ازدواج ایدرسه نکاحی محکمهٔ روحانیه طرفندن فسخ ایدیلیر . شاید برحیات بولونان قارداشی بو قادینی آلمقدن امتناع ایدرسه قادین بو حق محکمه‌یه مراجعتله دعوا ایده بیلیر ؛ بنه امتناع وقوع بولورسه قادین بو ارککه قارشی بعض تحقیر آمیز مراسمده بولوندقدن صوکره باشقه‌سیله ازدواجه مأذونیت کسب ایتمش اولور .

شریعت اسلامیه تعدد زوجات اصولنی تحدید واصلاح ایتمشدر :

کورولیورکه شریعت اسلامیه تعدد زوجات اصولنی بدایةً تأسیس ایتمه‌مشدر . بلکه اوته‌دنبری بین الاقوام غیر محدود بر حالده جاری اولان بو اصولی تحدید ایتمش ، بو بابده بر قسم احکام وشرائط وضع و تعیین ایده‌رك بو مؤسسه‌یی اصلاح ایلمشدر .

شریعت اسلامیه‌یه نظراً بر ارکك عدالته رعایت ایتمك شرطیله تحت نکاحنده ایکی ونهایت درت قادین جمع ایده‌بیلیر . افراد امتدن هرهانکی بر ارکك درت قادیندن زیاده‌سی حقنده تأمین عداله مقتدر اولامایه‌جغندن آرتق آنك حقنده بوندن زیاده‌سی قرین جواز اولاماز . بو خصوصده کرك جمهور مسلمین وکرك مذاهب معتبرهٔ اسلامیه ائمه‌سی متفقدرلر .

حتی « غیلان بن سلمه » حضرتلری تحت نکاحنده بولونان اون بر زوجه‌سیله برابر شرف اسلامه نائل اولونجه رسول ذیشان افندیمز : « یاغیلان ! . زوجه‌لرکدن دردینی اختیار ایدوب متباقیسندن مفارقت ایله ! » دیه امر بویورمشدر .

دین اسلامده تعدد زوجاتك جوازی :

دین اسلامده تعدد زوجاتك بویله محدود بر دائره داخلنده جوازی (وان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنی وثلث ورباع ..) آیت کریمه‌سیله ثابت اولوب بویوك بر حکمته ، مهم بر ضرورت اجتماعیه‌یه مستند بولونمشدر .

صحیح بخاریده مذکور اولدیغی اوزره « عروة بن الزبیر » حضرت عائشهٔ صدیقه والده‌مزدن (وان خفتم ..) آیت جلیله‌سنك سبب نزولنی سؤال ایتمش ، حضرت عائشه‌ده شومآلده معلومات ویرمشدر : « همشیره زاده‌م ! بعض یتیمه‌لر ولیلرینك حجر و تربیه‌سنده بولونورده ولیلر یتیمه‌لرك ماله ، حسن وجماله رغبت ایده‌رك آنلری قدر معروفدن دون بر مهر ایله کندیلری ایچون تزوجه قیام ایدرلر . ایشته بو آیت کریمه ایله ولیلر ایفای عداله دعوت ایدلمش ، مهر مثلی اکمال ، عداله رعایت ایتمکسزین یتیمه‌لر ایله ازدواجدن نهی اولونمش ، کندیلریچون حلال اولان باشقه قادینلر ایله دررده قدر تأهل ایده‌بیلمه‌لرینه رخصت ویرلمشدر . »

کورولیورکه شریعت عادله‌مز یتیمه‌لرك حقوقنه عدم رعایت کبی شیمهٔ دیانت وانسانیته یاقیشمایان بر حرکتدن ارککلری منع ایتمش ، آنلری بر طریق صوابه سوق ایلمشدر .

آرتق دینك بو علوی امرلرینه رعایتکار اولان بر مسلم هیچ بر وقت کندی تمایلاتنه ، کندی منافع ذاتیه‌سنه تابع اولارق تحت ولایتنده‌کی یتیمه‌لرك حقوقنه ، سعادت حیاتیه‌سنه تجاوز ایده‌مز . بلکه مشروع صورتده حرکت ایدر ولدی الایجاب مطلوبنه موافق اولان قادینلردن عداله رعایت ایتمك شرطیله درده قدر تزوج ایده بیلیر ؛ بو جهت ، مساعدهٔ شرعیه‌یه اقتران ایتدیکندن هیچ بر کیمسه‌نك اعتراضه صلاحیتی اولاماز .

شونی‌ده عرض ایده‌لم‌که : (وان خفتم . . .) آیت کریمه‌سی حقنده دها برچوق توجیهات واردر . تفسیرکیرده محرر بر توجیهه کوره

بعض کیمسه‌لر یتیمه‌لر حقنده ایفای عدالتده قصور ایده‌جکلرندن خوف ایده‌رك آنلری تحت ولایتلرنده بولوندیرمقدن توقی ایدرلردی. بو آیت جلیله ایله ده فحشیاتدن احتراز ایتمه‌لری کندیلرینه اخطار اولونمشدر. بو تقدیرده آیت جلیله‌نك مآل عالیسی شویله اولور: «ای مؤمنلر! اگر سز یتیمه‌لر حقنده اجرای عدالت ایده‌مه‌مکدن خوف ایدییور ایسه‌کز فحشیاتدن‌ده خوف ایدیکز، حلال اولان قادینلردن ایکیشر، اوچر، دردر تزوج ایده‌رك محرماتك اطرافنده طولاشمقدن احتراز ایله‌یکز؛ مع هذا اگر بو قادینلر حقنده‌ده عدالته رعایت ایده‌مه‌مکدن خوف ایدر ایسه‌کز یالکز برر زوجه ایله ویا مالك بولوندیغکز جاریه‌لر ایله اکتفا ایدیکز؛ بو جهت، ظلم وجورده بولونمامکزه دها قریبدر.»

ایشته بو توجیه ایله‌ده پك کوزل تظاهر ایدییورکه تعدد زوجاتك جوازی جمعیت بشریه‌نك نزاهت اخلاقیه‌سنی محافظه، عفت وعدالتله اتصافنی تأمین کبی علوی غایه‌لره مستند بولونمشدر. نته‌کیم بو خصوصه دائر آتیاً ایضاحات ویریله‌جکدر.

تعدد زوجات اصولی حقنده‌کی اعتراضات:

معلوم اولدیغی اوزره آوروپالیلر صوك زمانلره قدر تعدد زوجات اصولی حقنده برحس خصومت کوسترمکده بولنمشلردر. حتی اهل اسلام آره‌سنده بو اصولك موجودیتنه بناءً بعض غربلیلر مسلمانلری وحشت ایله، مدنیتدن محرومیت ایله اتهامه قدر جرأت ایتمشلردر. تعدد زوجات مؤسسه‌سی حقنده‌کی برحس خصومت بالاخره مجرد بر فکر تقلید ایله شرقلیلر آره‌سنده‌ده یوز کوسترمشدر. بو مؤسسه حقنده‌کی اعتراضات شویله‌جه تلخیص ایدیله‌بیلیر:

۱ — تعدد زوجات اصولی انتظام عائله‌یه، سعادت اجتماعیه‌یه مانعدر. متعدد زوجه‌لری اولان برارکك منتظم، صمیمی بر عائله تشکیلنه موفق اولاماز، بو حالده عائله حیاتندن بکله‌نیلن سعادت اجتماعیه‌ده تجلی ایده‌من.

۲ — بو اصول، حسن امتزاجه مانعدر. متعدد زوجه‌لر آره‌سنده دائما بر قیصقانجلق حکمفرما اولور، کرك بو متعدد زوجه‌لر آره‌سنده وکرك بونلردن دنیایه کله‌جك چوجوقلر آره‌سنده محبت وصمیمیت موجود اولاماز. بری برینه قارشی بویله خصومتکارانه بر وضعیت آلان برعائله افرادندن ایسه نه بکله‌نیله‌بیلیر؟.

۳ — بو اصول، قادینلرك حقوقنی مخلدر. متعدد زوجه‌لری اولان بر ارکك بو قادینلرك حقوقنه رعایت ایده‌من، بو حالده قادینلر مغدور اولمش اولورلر.

٤ — بو اصول، قادینك عزت نفسنی رنجیده ایدر، بر قادین کندیسیله بر کاشانهٔ ازدواج تأسیس ایتمش اولدیغی زوجنی دیکر بر قادین ایله دها متأهل کورونجه عزت نفسی رنجیده اولور، غرور نفسانیسی جریحه‌دار اولمش بولونور.

٥ — بو اصول، قاعدهٔ مساواته منافیدر. بر ارکك درت قادین آلابیلدیکی حالده بر قادین بردن زیاده ارککلر ایله برزمانده ازدواج ایده‌میور.

٦ — بو اصول، عدالتله قابل تألیف دکلدر. چونکه بر ارکك متعدد زوجه‌لری حقنده‌عینی درجه‌ده محبت وصداقتله متحسس اولامایه‌جغندن هرحالده بو قادینلردن برقسمی حقنده عدالت تأمین ایدیله‌مش اولور.

۷ — بو اصول، احتیاجاتی تزیید ایده‌رك سفالت عمومیه‌یه باعث اولور. چونکه برشخص متعدد زوجه‌لرینی وبونلردن تولد ایده‌جك چوجوقلری حسن اداره‌یه قادر اولاماز. بونك نتیجه‌سنده‌ده بو عائله احتیاج وسفالت ایچنده قالیر، بو حال ایسه بوتون بر جمعیته تأثیردن خالی اولاماز.

۸ — بو اصول، ثروتك انقسامنه سببیت ویرر، چونکه متعدد زوجه‌لری بولونان برشخصك وفاتنده اموالی بر چوق کیمسه‌لر آره‌سنده تقسیمه تابع اولور، هر برینك حصه‌سنه آز برشی اصابت ایدر. بو صورتله انقسامه اوغرایان ثروتدن‌ده نه افراد، نه‌ده جمعیت مستفید اولاماز.

۹ — غربده بو اصول جاری دکلدر. بناءً علیه بز بو مؤسسهٔ اجتماعیه‌یی قبول ایدر ایسه‌ك غربك سوء نظرلرینی جلب ایتمش اولورز، غربك اوقیمتدار توجهندن محروم قالیرز!. صوکره حالمز نه اولور؟..

تعدد زوجات اصولی حقنده‌کی اعتراضاته جواب:

۱ — تعدد زوجات اصولی، انتظام عائله‌یه، سعادت اجتماعیه‌یه نه‌دن مانع اولسون؟ بونلره مانع اولان شی دینی، اجتماعی کوزل بر تربیه‌نك نقصانی، شرائط ازدواجك فقدانیدر.

دین اسلامده تعدد زوجاتك نه کبی شرائط داخلنده تجویز ایدلدیکی کوزلجه ملاحظه ایدیلیرسه بو اصولك انتظام عائله‌یه وسائره‌یه منافی اولدیغی ادعایه محل قالماز.

برارکك که ثروته مالك، قوهٔ بدنیه‌یی حائز، حقوق زوجیتی هر وجهله تأمینه مقتدردر؛ آرتق اویله بر ارککك متعدد زوجه‌لری بولونماسندن طولایی انتظام عائله نیچون بوزولسون؟ سعادت اجتماعیه نه‌دن مختل اولسون؟ بو اوصافی جامع اولمایان ارککلرك ایسه برر زوجه ایله اکتفا ایتمه‌لری ایجابات شرعیه‌دندر. نته‌کیم فرقان حکیمده: (فان خفتم الا تعدلوا فواحدةً) بیورلمشدر.

۲ — تعدد زوجات اصولی حسن امتزاجه مانعدر، دینیلیور. فی الواقع تعدد زوجات سببیله بعض عائله‌لر آره‌سنده برسوء امتزاج یوز کوستره‌بیلیر. فقط کوزل دوشونیلیر ایسه سوء امتزاجك اصل باشقه اسباب تأثیریله وجوده کلدیکی پك اعلا آکلاشیلیر.

کرك زوجه‌لر آره‌سنده وکرك بونلرك چوجوقلری بیننده برعداوت واغبرارك ظهوری کوزل بر تربیه‌یه عدم مظهریتدن نشأت ایدر، اوامر شرعیه‌یه عدم رعایتدن ایلری کلیر. حالبوکه انسانلر حسن تربیه ایله، اوامر شرعیه‌یه رعایتله مأموردرلر، انسانلر خودکاملقدن تجرد ایتمکله، آداب معاشرته، حقوق قرابته رعایت ایلمکله مکلفدرلر. بویله کوزل بر تهذیب کورنلر آره‌سنده اویله ظن ایدلدیکی کبی قیصقانجلقدن، عداوت واغبراردن اثر کوریله‌من. بو تهذیبدن محروم اولانلر ایسه ذاتاً هیچ بر کیمسه ایله امتزاجه موفق اولامازلر.

بز بر زوج ایله برزوجه‌دن وآنا بابا برقارداشلردن متشکل نیجه عائله‌لرك احوالنه واقفزکه بونلرك آره‌سنده دائما نزاع وشقاق جاری

اولمقده‌در ، بونلرك ايام حياتى زهر آلود بر معيشتك مشئوم تأثيريله محو اولوب كيتمكده‌در ؛ بونلرك اجتماعى حياتلرنده اصلا بر مسعوديت لمعه‌سى منجلى اولمامقده‌در .

بالعكس نيه بر چوق عائله‌لرك شئون حياتيه‌لرينه مطلع بولونمقده‌يزكه بونلر بر چوق نفوسدن متشكل اولدقلرى حالده مجرد آلدقلرى حسن تربيه سايه‌سنده پك ممتزج ، مسعود بر حالده ياشيورلر ؛ بونلردن هر برى كندى سعادتنى ديكرلرينك سعادتيله هم آهنك كوريور ، بونلردن هر هانكى برى براز راحتسز بولونسه ديكرلرى بينلرندن وورلمشجه‌سنه بر تأثر ايچنده قاليورلر . بناءً عليه تعدد زوجات اصولى عليهنده بولونمقدن ايسه افراد ملتك كوزل بر تهذيبه ، مكمل بر تربيه‌يه نائليتنى تأمينه چاليشمق دها موافق اولمازمى ؟

۳ — تعدد زوجات اصولى احكام شرعيه‌مزه رعايت ايدلمك شرطيله زوجه‌نك حقوقنى اصلا اخلال ايتمز . شريعت عادله‌مز زوج ايله زوجه‌دن هر برينى بر قسم وظائف ايله مكلف طوتمش ، مقابلنده‌ده هر برينه بر طاقم حقوق بخش ايتمشدر . بر قادين نه‌قدر وظائف ايله مكلف ايسه او نسبتده‌ده حقوقه نائلدر . نته‌كيم فرقان مبينده : (ولهن مثل الذى عليهن بالمعروف) بويورلمشدر .

متعدد زوجه‌لرى اولان بر ارككك بو قادينلردن هر برى ايچون حاللريله متناسب ، مستقل بر مسكن تدارك نه ، بونلرك يانلرنده بالمناوبه ياتوتنه ، هر برى حقنده عينى درجه‌ده اظهار تمايله بورجليدر . عهده‌سنه توجه ايدن بوكبى وظيفه‌لرى حسن ايفا ايتمه‌ين بر زوج ، زوجه‌سنك طلبيله محكمه‌يه جلب اولونارق بو وظيفه‌لرى ايفايه جبر اولونور . بوكبى وظائفه رعايت ايده‌ميه‌جك كيمسه‌لر حقنده ايسه تعدد زوجاته ذاتاً مساغ يوقدر .

عليه الصلاة والسلام افنديمز : (من كانت له زوجتان فمال الى احدهما فى القسم جاء يوم القيمة واحد شقيه مائل) بويورمشدركه « ايكى زوجه‌سى اولان بر كيمسه قسم [۱] خصوصنده بونلردن برينه دها زياده ميل ايدرسه قيامت كونى بدننك بر طرفى چارپيق اولارق حشر اولونور » مآلنده‌در .

والحاصل بر ارككه زوجه‌لرينك نفقه‌لرينى تأمينه ، بونلرك تمايلات نسوانيه‌لرينى تطمينه وسائر حقوق زوجيتى ايفايه قادر اولور ؛ آرتق بويله بر ارككك تحت نكاحنده بولونان بر قادينك حقوقى ، مجرد ديكر زوجه‌لرك موجوديتندن طولايى نه‌دن مختل اولسون ؟ بلكه شرائطنى حائز اولان بر ارككك يالكز بر قادينله اكتفايه اجبار ايديلمه‌سى — مقتضاى فطرته مخالف ، ضرورت ومصلحته منافى اولديغندن — چوق كره ارككك حقوقنى اخلال ايدر .

٤ — تعدد زوجات اصولى نه‌دن قادينك عزت نفسنى رنجيده ايتسين ؟ بر قادين عفيف ، وظيفه‌شناس ، حقوقپرور بر ارككك تحت نكاحنده بولونمقله كنديسنى مسعود عد ايدر ، ولوكه او ارككك باشقه زوجه‌لرى‌ده بولونسون .

مسلمان خانملرى هيچ بر وقت مشروع معامله‌يى كندى عزت نفسلرينه قارشى بر تجاوز تلقى ايتمزلر . واقعا بعض خانملر زوجلرينك تكرار تأهل ايتمه‌لرندن متأثر اولابيليرلر . فقط بو بر اعتياد مسئله‌سيدر ، زوجلرينه اولان محبت ومربوطيتلرينك شايان تقدير كوريلن بر تظاهريدر . يوقسه عزت نفسلرينك رنجيده ايديلمش اولماسى ذهابندن منبعث دكلدر .

يا اويله بر طاقم ارككلر بولونيوركه بونلر ظاهراً بر زوجه ايله قناعت ايتدكلرى حالده بو زواللى قادينلرك حقوقنه اصلا رعايت ايتميورلر . بوتون زمانلرينى اكلنجه محللرنده ، بر قسم عفتسز قادينلرك فحش آلود حجره‌لرنده امرار ايدوب طوريورلر . ايشته بر قادينك عزت نفسنى جريحه‌دار ايده‌جك شى آنجاق بوكبى غير مشروع ، سفيهانه حركتلردر .

آوروپا قادينلرى بر ارككك ايكى زوجه‌يه مالكيتنى مدنيته ، حقوق نسوانه منافى كوريورلرده زوجلرينك « مترس » ديديلن آلوده دامن قادينلر ايله پيداى مناسبتده بولونمالرنده بر محذور كورميورلر .

نه غريب حالت روحيه‌دركه مشروع ، نزيه بر معامله تعييب اولونيورده غير مشروع ، نزاهته منافى بر حركت بر نظر لاقيدى ايله كوروليور ، بو خصوصده مسامحه تجويز ايديليور ! . .

عمر نصوحى

حقوق عائله قانونى

لايحه‌سى حقنده شرعيه انجمننك مضبطه‌سى

شرعيه انجمنى رئيسى : بروسه مبعوثى مصطفى فهمى ، مضبطه محررى قره حصار صاحب مبعوثى محمد كامل ، كاتب آيدين مبعوثى محمد اسعد ، اعضا قسطمونى مبعوثى ولد چلبى ، غازى عينتاب مبعوثى شاهين ، اورفه مبعوثى شيخ صفوت ، قونيه مبعوثى مصطفى فيضى ، قونيه مبعوثى مصطفى ، موش مبعوثى الياس سامى ، قونيه مبعوثى نعيم حازم ، قسطمونى مبعوثى حسن فهمى ...

عدليه وكالتندن مورود حقوق عائله قانونى لايحه‌سيله عدليه انجمننك اولبابده‌كى تدقيقات ومطالعاتنى محتوى بولنان مضبطه‌سى هيئت عموميه قراريله انجمنمزه حواله بيورلمقله عدليه وكيلى سيد بك افنديتك حضوريله مذاكره وتدقيق ايدلدى . هيئت اجتماعيه‌نك مابه القوامى واك مهم بر استنادكاهى اولان عائله‌نك مناكحات ومفارقات كبى اك حياتى احكامنك شكل قانونيده بر مجله‌ده تثبيتى وكالت عائده‌سى طرفندن سرد وبيان ايديلن اسبابه مبنى درجهٔ وجوبده بولنديغندن اساس اعتباريله شايان قبول كورلمشدر .

انجمنمز لايحهٔ قانونيه اوزرندهكى تدقيقاتنى ايكى مهم عمدهيه توفيقاً اجرا ايتمشدر : آنلردن بريسى شريعت اسلاميهمزه درجهٔ توافق ، ديكرىده خلقك وعائلهنك مصالح و احتياجاتنى صورت تطمينيدر . حقيقتده ايسه بو عمدهلر ايكى دكل ، بردر ؛ مهم دكل ، اهمدر . اوده لايحهنك احكام اسلاميهمزه موافقتندن عبارتدر . لسان علميسيله «مصالح» نص شارعله تحكيم بويرلمش اولديغندن بوكامستند بولنان احكام فرعيهده ارادهٔ شارعه استناد ايتمكده ، و (فان تنازعتم فى شئٍ فردوه الى الله والرسول) حقيقتى كماليله تجلى ايلهمكدهدر .

يكى جمهوريتمزك دينى ، خلق حكومتنك اك متكامل شكلنى تبليغ ايدن دين اسلام اولديغنه واحكام شرعيهنك اجرا وتنفيذى مجلسمزك وظائف عاليهسى جملهسندن بولنديغنه كورهده حقوق عائله كبى احكام اصليهسى حل وحرمته تعلق ايدن برقانونك ترتيب وتدقيقنده بوعمدهٔ عاليهنك استهداف ايدلمسى ضرورى ايدى .

اساساً لايحهٔ قانونيهده بوصورتله احضار ايدلمش اولوب احتياجات حاضرهمزى كماليله وبوتون شمول و وسعتيله تأمين ايده بيلمك ايچون احكام منصوصه وسادات حنفيهنك اقوال مفسرهسى اساس اتخاذ ايديلهرك ومذاهب سائره اعاظم ائمهسندن احتياجات حاضرهمزى مؤمن بولنان هرهانكى برمجتهدك اجتهادى ترجيح اولنهرق لايحهيه درج ايدلمشدركه حقيقةً سزاوار تقديردر .

مآخذ اصليهسى نصوص قاطعهدن عبارت اولان احكام شرعيهيى مجتهدين كرام حضراتى استنباط ايدركن - نصوصك عموميت وخصوصيت افادهسى ، ندب ووجوبه احتمالى كبى - برطاقم اسباب ضروريهدولاييسيله اختلاف ايتمشلردركه مراد شارعى تعيينه مصروف اولان بو اختلاف ملت اسلاميه ايچون محض رحمت اولمش وبو لايحهنك تنظيم وتدقيقنده اورحمت واسعهدن استفاده ايدلمشدر .

عباسيلر دورنده شرقده تركستانه ، هندستانه وغربده آوروپانك وسطنه قدر توسع ايدن حدود جسيمه داخلنده جريان ايدن حادثات مهمه مجتهدين كرام ايچون برر زمين اجتهاد اولمش ومختلف عرف وعادتلرك وضعيت شرعيهلرى تدقيق ايدلمشدر . بو صورتلهده حدود علميسى توسع ايدن اسلام حقوقى ، قرون متعاقبهده يتيشان وكرهٔ ارضك اقطار مدنيهسنه منسوب بولنان فقهاى اسلاميهنك بالخاصه تفريع مسائل جهتيله انضمام ايدن مساعئ علميهلرى سايهسنده آرتق مستعد اولديغى كمالى بولمشدر . بوكون حقوق اسلاميهمزك موضوعى داخلنده احتياجات مدنيهمزك استلزام ايتديكى هرهانكى برحكمى بولمقده كوچلك چكيلمز .

تاريخ مدنيت وتاريخ علم حقوق تدقيق ايدلدكده كوريلوركه ملتلر طريق ترقيده برطاقم حياتى قانونلره تابع اولمشلردركه بز آنلرى «مصالح» تعبير علميسيله افاده ايدهرز . فقط او ملتلر هيچ بر زمان خواص مميزهلرى بولنان تمايلات دينيه وتعاملات مليهلرينى اهمال ايتمش دكلمردر . مختلف تشبثلر نتيجهسنده اليوم غرب حقوقنك واصل اولديغى شكل اخيرده يتهروما مدنيتى مؤثردر . مصر ، چين ، ژاپون ، برهمن حقوقلريله شريعت اسرائيليهدن هر برى برر سير تاريخى تعقيب ايده كلمشدر . بووجهله بالعموم ملل وشرايع نظرنده مرعى اولان نكاح كبى بر امر مهم ومدنيده هر ملت ايجابات دينيه و مقتضيات مليهسنه توفيق حركت ايدركن كرك حكومتك لايحهيى تنظيمده وكرك شرعيه انجمنكزك تدقيقنده حقوق اسلاميه خارجنده برطريق تعقيب ايدلمسى ، كيمسه طرفندن تجويز ايديلهمزدى ، هم ده انجمن وظيفهٔ اصليهسندن عدول ايتمش بولنوردى .

من القديم فقهمز ، فقهامز اشراف و كباردن زياده خلقه استناد ايده كلديكى وحقوق رجالدن زيادهحقوق نسوانى محافظه ايلديكى تاريخ فقهك قطعى شهاداتى ايله مؤيد برحقيقت اولديغى جهتله اون اوچ عصرى متجاوز بر زماندنبرى امت اسلاميهنك اك آتشين ذكالرينك مقدس غايهلرله چاليشديغى بر مؤسسهٔ حقوقيهمزك اهالى حقوق مدنيهمزه نامنه غافلانه برجرأتدر . بناءً عليه خاصهٔ مميزهسى حل وحرمته عائد خصوصاتده خلقه اعتماد بخش ايتمكدن عبارت اولان بويله مهم برقانون حقندهبلا موجب خلقده شبهه وتردد اويانديرمق موافق دكلدر . بوكا مبنيدركه غير مسلملره عائد اولوب كندى دينى اساسلرينه كوره وغير مسلم ارباب اختصاصه مراجعتله وضع ايدلديكى عدليه وكالتنك مضبطهسنده افاده ايديلن احكام مخصوصهيى انجمنمز ، اولبابدهكى مساعدهٔ شرعيهيه مبنى عيناً قبول ايتمشدر .

خلاصه ، بروجه معروض اساسلر دائرهسندهلايحهٔ قانونيهيى تدقيق ايدن انجمن آنك فصول ومواذى حقندهكى نقاط نظرينىده بروجه آتى هيئت جليلهيه عرض ايدر :

نظام ، اهليت مطلوبهيه حائز اولان وموانع شرعيهدن عارى بولنان طرفينك متقابل حقوق ووظائف ايله بالرضا يكديكريله ارتباط وانتفاعلرينك حلنى افاده ايدن بر عقددن عبارت اولمسنه وبو عقدك محضر شهودده تسميهٔ مهر و ايجاب وقبول ايله منعقد بولنمسنه نظراً لايحهنك احتوا ايتديكى ابواب و فصولك حقيقةً مقصده كافى و علمى اساسلره توفيقاً تنظيم ايدلمش اولديغى آكلاشيلير .

نكاح و ازدواجدن غايه : زوج و زوجه قواى نفسيه واحوال روحيهلرينى يكديكريله توسيع سايهسنده هم نسلى وهم ده جمعيتى ردى وانقراضدن قورتارمقدر . نكاح ، ارتباط شخصىيى غايتله نزيه ومرغوب برصورتده تأمين ايتديكندن نسلك وجمعيتك تأمين بقاسى آنجق اونكله ممكن اولور . بوسايهده زوج ، زوجه يكديكرينك مربوطيت قلبيهسندن ورأى وتدبيرندن صورت دائمهده مستفيد اولور وبويله جه زوج ، زوجه

ایله.. زوجه‌ده زوج ایله تکمل ایتمش بولنور. استعیذ بالله (هن لباس لکم وانتم لباس لهن) نکاح ، فضائل انسانیه‌نك انکشافه ، تناسله ، معیشتده وسعت وتساهله خادم اولدیغندن الك کوزل هیئت اجتماعیه ، آنك تأسیس ایتدیکی عائله‌لردن تشکل ایدر .

نکاحه عائد اولان تعریفك برنجی فقره‌سنده « اهلیت نکاح » مسئله‌سی کورولمکده‌در . فقط نکاحه تقدیماً اجرا قلنان « نشانلانمق » عادتی واردرکه لایحه‌نك برنجی فصلنی تشکیل ایتمکده‌در . نشانلانمقله وعد ازدواج ، مستقبل عائله‌یه نامزد اولمق دیمکدرکه شرعاً نه معنای نکاحه موضوع و نه‌ده قصد و اراده‌یه مقرون اولمیان بو نوع وعد مجردلر هیچ بر کونا مجبوریت حقوقیه‌یی استلزام ایتمز (ماده : ۱) یالکز مهره محسوب ویا هدیه اوله‌رق ویاخود بوایکی نام ایله اولمیوب‌ده عرف وعادت بلده اقتضاآتنه کوره طرفین آره‌سنده تعاطی ایدیلن بعض شیلر وارسه بونلرك وضعیت حقوقیه‌لری تعیین ایدلمك ضروری بولندیغندن عدلیه انجمننك علاوه‌سیله برابر بونلره عائد احکامی احتوا ایدن (۲) نجی ماده عیناً قبول ایدلدی .

اهلیت نکاح.— نکاحده طرفینك عقل وبلوغ جهتیله حائز اهلیت اولملری شرطدر . نصل‌که اهلیت ، عقل وبلوغ ایله تحقق ایتدیکندن ولایتك‌ده ایکی شرط مهمیدر. بلوغ : حقیقةً ویا حکماً بلوغ اولوب حقیقةً بلوغ ، ذکورده احتلام، اناثده حیض کبی آثار تناسلك ظهوریله تعین ایدر . حکماً بلوغ ایسه سناً بلوغدر وحقیقی بلوغك خلفی‌در . بلوغ ایچون شریعت اسلامیه محیطه ، بنیه‌نك قوت وضعفنه نظراً بر مبدأ ، برده منتها تعیین ایتمشدر . مبدأ سن بلوغ ، ارککلرك اون ایکی ، قیزلرك طقوز یاشنی اتمام ایتدکلری سندر . یعنی بعض محیطده شرائط حیاتیه‌نك‌ده تأثیریله قوتلی بنیه‌لرك بو یاشده بالغ ویا حائض اوله بیلمسیدر. مبدأ سن بلوغی بو صورتله تعیین بین الائمه متفق بولندیغی ایچون حکومتك تکلیف ایتدیکی (۷) نجی ماده اوکا کوره ترتیب ایدلمشدر . آرتق بو سنلردن آشاغی بولنان صغیر وصغیره‌نك نه حکام ونه‌ده ولیلری طرفندن نکاحلرینه مساعده ایدلمیور وبوبابده ائمهٔ متبوعیندن ابن شبرمه وابوبکر اصم حضراتنك اجتهادی قبول ایدیلیور .

سناً بلوغ ایسه ارکك ویاقزك اهلیت عقد وازدواجی بالذات حائز اولدقلری یاشی ادراك ایده‌رك حکماً بالغ عد اولنملریدر . بو یاش منتهای سن بلوغ اولدیغندن بوچاغه کلوب‌ده کندیسنده آثار تناسل کورولمه‌ین بر کنج بیله حکماً بالغ عد اولنور .

بوصورتله اهلیت عقد وازدواجی حائز اوله بیلمك ایچون امام اعظم حضرتلری ارککلرك اون سکز وقیزلرك اون یدی یاشلرینی اتمام ایتملری اجتهادنده بولنمشدر . بوندن آشاغی اون بش ویوقاری یکرمی ایکی ، یکرمی بش یاشلرینی قبول ایدنلرده بولنمقله برابر ابوحنیفه حضرتلرینك اجتهادلری حیات اجتماعیه‌مزه دها موافق بولندیغندن (٤) نجی ماده بو صورتله عیناً قبول ایدلمشدر . تام اون سکز وتام اون یدی یاشنده بولنان ارکك وقیز چوجقلرنده حس تناسل انکشاف ایتمسه بیله آرتق شرعاً وسناً بالغ عد اولنورلر ، ولینك ولایتندن مستغنی بولنورلر . (الایم احق بنفسها من ابیها) حدیث شریفی موجبنجه قیزده بوسنده اهلیت کامله‌یی حائز اولمقله دوغریدن دوغری‌یه کندی مقدراتنی کندیسی تعیین ایده بیلمك قدرتنی حائز اولیور . ولینك ، قیزك غیابنده یاپدیغی عقد بیله آنك موافقتنه معلق بولنیور . یالکز ازدواجه طالب اولانلرك عرفاً ولیسنه مراجعتلری امر نکاحده قیزك مستقلاً حرکت ایده‌رك وقاحته ، حیاسزلغه نسبت اولنمامسی ایچوندر .

بو مبدأ ایله منتهای بلوغ آره‌سنده هرهانکی برسنده بولنانلرك اهلیتلری ایسه بالغ اولدقلرینی اخبار ایتملری وبنیه‌لرینك افاده‌لرینی تصدیق ایده‌جك درجه‌ده قوتلی بولنمسی اساسنه مستنددر . یالکز بو یاشده‌کی بر قیزك بالغه اولدیغنی اختیار ایتمسی امام محمده کوره اهلیت ازدواج ایچون کافی ایسه‌ده اهلیت عقد ایچون کافی دکلدر . بونك ایچون امام محمد ولینك اذنی لاحق اولمسی رأینده‌در . بو اساسلره کوره تکلیف ایدیلن (٥و٦) نجی ماده‌لرده قبول ایدلدی .

ایمدی بلوغ کبی محیطه ، شرائط اجتماعیه‌یه وبر کنجك بنیه‌سنك قوت وضعفنه کوره تبدل ایدن بر مسئله‌یه فقهای عظام حضراتنك مبدأ ومنتها تعیین ایتملری تبدلات معروضه‌دن دولایی بك چوق محاسن وفوائدی جامعدر . عربستان کبی بلاد حاره ایله سیبریا کبی بلاد بارده‌نك ، صکره معاشرت مدنیه وبدویه‌نك انسانلر اوزرنده‌کی تأثیراتی غیر منکردر. بناءً علیه بر محیطده اهلیت ازدواج مسئله‌سی قاعدهٔ عمومیه حالنده تثبیت ایدلمك ایستنیلدکده مبدأ اهلیت خصوصنده هرحالده اومحیطی وشرائط حیاتیه‌یی نظردقته آلمق ضروریدر. مملکتمزده ایسه اون بش یاشندن آشاغی برسنده بولنان ارکك وقیزلرده حس تناسلك انکشافی نادر الوقوعدر . بویله مبدأ ومنتها ایله معین احکام موسعه‌ده کرهٔ ارضك اقطار مختلفه‌سنده منتشر بولنان اسلام هیئات اجتماعیه‌سندن هربری کندی محیطنك اقتضاآتنه توافق ایدن برحدی مبدأ بلوغ اوله‌رق قبول ایله شریعت اسلامیه‌نك رحمت واسعه‌سندن استفاده ایتمسی مشروع بر حرکت اولور . بوکا بناءً انجمنکز مبدأ اهلیت اولمق اوزره ارکك قیز ایچون تام اون بش یاشی قبول ایتمش وعدلیه انجمنی‌ده بوبابده حقیقةً اصابت ایله‌مشدر .

آنجق محیطمزده بر طاقم ضرورات اجتماعیه واردرکه آنلری‌ده نظردقته آلمق ضروریدر . شویله‌که : کویلرده وشهرلرده وبالخاصه حرب ومهاجرت کبی مصیبتلر وسفالتلر نتیجه‌سنده ارکك ویاقیز چوجنی بولنان بربابا ، اقربا وتعلقاتندن ویاخود خارجدن هرهانکی یتیم وبیکس بر

جوجغی خانه‌سنه وتحت حمایه‌سنه آلمغی دوشونور . فقط بونلرك كونك برنده عائله ایچون موجب حجاب وخجالت اوله‌جق بر یارامازلقده بولنه‌بیلملری اندیشه‌سیله اولا نكاح ایتمك ایستر . بو بر ضرورتدر . صوكره بویله‌بر حالك وقوعی‌اوزرینه برچوجق‌ده اولدیسه اونی كناهك استقبالی تأمل ایدلمك ایجاب ایدر . بوده ایكنجی بر ضرورتدر . ثالثاً : خسته ویا اختیار بر پدر ، وفاتی حالنده حمایه وصیانتدن محروم قالاجق اولان قیزینك وضعیت مستقبله‌سنی حال حیاتنده تعیین ایتمك وخیرلی كوردیكی برعائله ایله تأسیس مصاهرت ایله‌مك ایستر . ایشته بونلرله امثالی ضرورتلره وبو نكاحلردن هیچ بریسنده فی‌الحال زفاف قصد وامكانی بولنمامسنه‌مبنی بویله‌مستثنا وضعیتلر قارشیسنده ولایت خاصه‌یی حجر وتعطیل ایتمكی‌موافق بولمیان انجمنمز ضرورتلرك استثنائی وضعیتلرینی‌ده افاده ایتمك اوزره (۷) نجی‌ماده‌یی (اون بش یاشنی اتمام ایتمه‌مش اولان صغیر وصغیره‌نك ضرورت اولمدقجه هیچ بركیمسه طرفندن تزویجنه مساعده ایدیله‌من.) صورتنده تقیید وتعدیل ایتمشدر.

عرض اولندیغی اوزره عاقدینك عقل وبلوغ جهتیله حائز اهلیت بولنملری شرط اولدیغی ایچون برضرورته مبنی اولمدقجه مجنون ایله مجنونه‌نك نكاحلری تجویز ایدلمه‌مشدر . [ماده : ۹]

ولینك مكلف اولماسنه وصبی ، مجنون ، معتوهك نفی ولایتلرینه دائر بولنان (۱۱) نجی ماده‌نك سبب وضعی‌ده بودر .

نكاحده ولایته‌دائر اولان (۱۰) نجی ماده‌یه كلنجه : وكالتك تكلیفی وجهله ولایتك « بنفسه عصبات »ه عائد اولمسی اساسی قبول ایدلدی . (الانكاح الی العصبات) حدیث شریفی موجبنجه ولایت ، بلاتفریق وبلا استثنا ولایت ارث ترتیبی اوزره‌عصباته عائددر . « بنفسه عصبه » خاطب ومخطوبه‌دن بریسیله كندی آره‌سنده قادین حیلولت ایتمه‌ین ـ بابا ، بویوك بابا ـ اركك اولمسنه نظراً ولایت تزویجك بویله اركككره ویرلمسی وعصبه بولندقجه والده‌كبی ذوی‌الارحامه كچیلمه‌مسی، هم بوبابده‌كی نصوص واجماعه وهم‌ده قادینك عواقب اموری‌ادرا كده اركك درجه‌سنده بولنمامسنه مبنی مصلحته موافق بولنمشدر . آغوش شفقتنده بیوتدیكی قیزینك اك‌بویوك مروتی كوره‌جكی‌صیره‌ده‌ آناه‌نك رأی ورضاسنه مراجعت‌ایدلمیه‌رك عمجه‌زاده‌لره قدر حق رأی ویرلمسی حسیاته خوش كلیه‌بیلیر . نصلكه عدلیه‌انجمنی اعضای كرامنك‌اكثریتی طرفندن « عنعنات ملیه‌من» مطابق بر دستور اولمسی » تمنیسیله‌تكلیف ایدیلن شكلك سائقی بویله مشفقانه برحس اولدیغی تقدیر ایدلمكله‌برابر نه‌چاره‌كه قیزینك مقدراتنی كندی باشنه تعیین ایتمك ایسته‌ین نیجه والده‌لرك غفلتلری‌ده مضر نتیجه‌لریله برابر كورلمشدر .

شونی‌ده هیئت جلیله‌یه عرض ایتمك ایسته‌رزكه : اهلیت نكاح خصوصنی علی وجه‌الصحه تأمین ایده‌جك نفوس قیوداتیدر. نفوسك تسجیلی اصول حاضره‌سیله دوام ایده‌جك وبش ، آلتی یاشلرینه وارمدقجه جوجقلرمز قید وتسجیل ایدلمیه‌جك اولورسه آكا بنای معامله‌ایتمكدن تولدایده‌جك مشكلات ومحاذیر تأمل ایدلمك‌ایجاب‌ایدر.

محرمات.— بوفصلده نكاحی ممنوع اولانلر تعداد ایدلمكده‌اولوب نكاح حقنده‌كی تعریفك ایكنجی فقره‌سیله اشارت ایدلمشدی. بوفصلك احتوا ایتدیكی موادقانونیه مندرجاتی كاملاً نصوص ونقوله مستند بولندیغندن جمله‌سی عیناً قبول ایدلمشدر .

عقدك اعلانی.— عقد نكاحك اجراسندن اول نكاحك صورت مخصوصه‌ده اعلاننه دائر اولان (۳۳) نجی ماده‌نك تطبیق كویلرمزده پك بویوك مشكلاتی موجب اولدیغی كبی شهرلرمزده پك چوق عائله‌لرجه‌ده خوش كورولمدیكی اشبولایحه‌نك قرارنامه حالنده تطبیق زماننده آكلاشیلدیغندن وشرعاً مطلوب اولان كیفیت ایسه حضور شهود ایله قید وتسجیل ایله حاصل اولدیغندن مادۀ مذكوره طی ایدلدی .

تعدد زوجه

محرمات فصلنده « درت زوجه‌سی بولنان كیمسه‌نك‌دیكر برقادین ایله ازدواجی ممنوعدر » صورتنده‌بولنان (۱٤) نجی ماده تعدد زوجاته جوازی افاده ایتمكده ، بو ایسه پك چوق مناقشاته زمین اتخاذ ایدلمكده بولندیغندن شریعت اسلامیه نظرنده‌كی موقع حقیقیسنی عرض ایتمك ایسته‌رز .

تعدد زوجه دیناً واجب ومجبوری دكلدر . بلكه سفاحی [سوء استعمالی] منع ایتمك ایچون شرائط مشروعه ومحدوده داخلنده‌اولمق اوزره مساعده ایدلمشدر . تعدد شرعاً ملتزم اولمیوب لدی‌الاحتیاج مأذون فیه بولندیغی ایچون علم فقهده بو عنوان ایله فصل مخصوص یوقدر . یالكز بعدالوقوع زوجات آره‌سنده عدل ومساواته كیفیت رعایتی بیان ایچون (قسم) عنوانیله بربحث‌واردر. نصلكه (۱٤) نجی ماده‌ده تعدد زوجه‌نك ماهیت حقوقیه‌سنی تعیین ایچون وضع ایدلمش دكلدر . محرماتدن بولنان بر فعلك ممنوعیتنی بیان ایتمك ضرورتی بولنمیدی تعدددن بحثه بیله لزوم اولمیه بیلیردی . شریعت اسلامیه‌ده اساس اعتباریله تعدد زوجه ملتزم اولمیوب بلكه وحدت زوجه اصل اولدیغنه بروجه آتی نصوص شریفه شهادت ایتمكده‌در :

۱ — (فان‌خفتم ان‌لاتعدلوافواحدة = ارككلر! آره‌لرنده عدالت ایتمك‌اوزره درده‌قدر قادین آله‌بیلیرسكز. فقط‌عدالت ایده‌میه‌جككزه قناعت ایدرسه‌كز آرتق برقادین ایله اكتفا ایتمكز ضرورمدر.)

۲ — (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین‌النساء ولوحرصتم فلا تمیلوا كل‌المیل فتذروها كالمعلقة = زوجلر ! زوجه‌لر آره‌سنده اقامۀ عدالته نه‌قدر حریص‌ونه‌درجه مبالغه‌كار اولورسه‌كزاولیكز، صورت قطعیه‌ده

مقتدر اوله‌مازسكز : بارى بونلردن رغبت ايتديككز قادينه محبت كامله اظهار ايده‌رك ديكرينه – عائله آره‌سنده مرأة مطلقه كبى براقمق صورتيله – جور وظلم ايتمه‌يكز) .

محقق شهير ابن همام مرحوم بو ايكى آيت كريمه حقنده بيان مطالعه ايدركن « فتح القدير » ده ديبوركه « بو آيتلردن استفاده ايتديكمز معنى شودر : تعدد زوجه‌يه مساعده عدالتسزلك انديشه‌سى بولنمامقله مقيددر . بو انديشه بولندقجه بردن فضله‌سنك ممنوع اولديغى محققدر »

۳ – (ومن لم يستطع منكم طولا ان ينكح المحصنات المؤمنات فمما ملكت ايمانكم من فتياتكم المؤمنات — سزدن بريكزك حره اولان برقادينى نكاح وازدواجه حال وثروتى مساعد اولمازسه – برعادت مستمره اوله‌رق – مالك اولديغى جاريهٔ مؤمنه ايله اكتفا ايتسون) كوريليوركه بو آيت كريمه‌ده دكل درت، حتى برقادينله ازدواج بيله استطاعتله تقييد ايديله‌رك اوكونك عادتنه كوره جاريه ايله اكتفا ايدلمه‌سى امر بويريليور .

تعدد زوجه‌يه مساعده‌ده‌كى حكمت شرعيه : دين اسلامك بوايشى اساسندن منع ايتميوب‌ده عدالته مقارن اولمق اوزره مساعده ايتمه‌سنه طبيعى ، اجتماعى سببلر كوستريله بيلير . اولا : اركك فطرةً تعدده ميالدر . بو برحقيقتدركه آنى انكار ايتمك يا ريادر ، ياخود مقتضاى طبيعته قارشى مكابره‌در . يالكز يوكسك برتربيه بوميل فطريى تعديل ايده بيلير . انسان بوسايه‌ده نفسنه حاكم اوله‌بيلير . غريبدركه بوايشه اك زياده قولاً عليهدار اولانلر ، فعلاً سوزلرينى تكذيب ايدنلردر. آشاغيده ايضاح ايديله‌جكى اوزره قادين ايسه خلقةً ضعيفدر، قوهٔ اراده‌سى آزدر. برطرفده اركك‌ده قاهر برانجذاب فطرى حاكم ايكن،ديكر طرفده قادين روحنده ضعف اراده بولنوركن تعدد زوجه‌يى اساسندن منع ايتمك يا نسلك ضياعنى قبول ايتمك وياخود چوجغك بر عائله اسمى آله‌مامسى خجالتنه رضا كوسترمك اولوركه بونك ايكيسى‌ده كرك فرد وكرك جمعيت ايچون مضردر. بواجتماعى مضرتلرك ازاله‌سى ايسه تعدده مساعده ايتمكله ممكن اوله‌بيلير . انسان ايچون احتياج زماننده محتاج اولديغى برشيئه مأذون اولمق ممنوع بولنمقدن البته دها اييدر . دين اسلام بوميل طبيعى‌يى بوصورتله دائرهٔ مشروعه‌يه آلمش، نسلى ضياعدن ، خجالتدن مصون قيلمشدر .

اسباب اجتماعيه : حرب كبى رجاله ترتب ايدن وظائف ومتاعب نوعيه نفوس ذكورى هردورده آزالتمقده‌در. حرب عمومى‌يى متعاقب بالخاصه كويلرمزده نفوس ذكور اناثه نسبتله اصغرى يوزده درده ، بشه تنزل ايتمشدر . بونك اوچى ، دردى نه اوله‌جق ؟ بونلرك قوهٔ ولاديه‌لرى هدرمى اوله‌جق ؟ فقير برقادينى ، اورتاق ، شريك مساعى آلمنى زوجنه تكليف ايده‌جك درجه‌ده معيشتك بار تضييق آلتنده زوجيله برابر ازيلن بر كويلى قادينك شو تكليفيله احداث ايتديكى وضعيته نه جواب وريله‌جك ؟ شرائط عدلى تأمين ايده‌بيله‌جكنه قانع بولنان برزوجك زوجه‌سنك عقامتى ، ياخود وظيفهٔ زوجيتى ايفايه مانع أبدى بر قصورك قادينده تحدثى اوزرينه زوج نسلنى انقطاعه‌مى اوغراتملى؟وياخود احتياجات طبيعيه‌سندن فراغته‌مى مجبور اولملى؟ايشته بونلرله امثالى برطاقم اجتماعى ضرورتلره مبنى تعددى اساس اعتباريله التزام ايتميان شريعت اسلاميه آكا مساعده ايتمشدركه بونلرك قورى بر عزت نفس ادعاسيله ازاله ايديله‌ميه‌جكنى كل يوم حيات كوسترمكده‌در. أوت قادينلق غيرتى قادينك اك يوكسك فضيلتيدر . حسدن ، عزت نفسدن محروميت ، جنس حساس ايچون بويوك برنقيصه‌در . فقط حيات وضرورتلرك ايراد ايتديكى شوسؤاللره‌ده جواب ويرمك ايجاب ايدر . بوضرورتلر قارشيسنده اورتاقله يشامغه راضى اولانلره قارشى مساعده قپوسنى قپامق موافقميدر ؟ نفوس ذكورك آزلنى مقابلنده ازدواج مسئله‌سنى كونا كون وسيله‌لرله تضييق ايده ايده يانى چوحقلى باكر قيزلر كورمكه آليشان غربك عاقبت فجيعه‌سندن جناب حق مملكت وملتمزى اسيركه‌سين .

غرب ملتلرى آره‌سنده نفوس مسئله‌سيله اك زياده مشغول اولان هيچ شبهه‌سز آلمانلردر. حرب عموميدن اول آلمان نفوس عموميسى نصفندن فضله تزايد ايتمشدى. حرب عمومى‌يى متعاقب نفوس ضايعاتى تلافى ايچون المان متفكرلرى تعدد زوجه اساسنى قبولدن بشقه برطريق اولمديغنى اعلان وتوصيه ايديورلردى . بوكون فرانسه‌ده ايچلرنده اعيان اعضالغى كبى يوكسك مقاملرى اشتغال ايدن ذوات‌ده بولنمق اوزره برقسم متفكرلرك تعددى توصيه وحرارتله مدافعه ايتدكلرينى مطبوعاتده كوريبورز .

تعدد زوجه‌يه قارشى قادينك حقوقى : بو بابده اك زياده نظر دقته آلنه‌جق جهت تعدد زوجه‌يى منع ايتمك دكل ، آندن انديشه ايدن قادينلره حقوق وافيه وسلاح مدافعه ويرمكدر. اونى‌ده فقهمز تأمين ايتمش، وزوجك تعدده مأذون اولمسنه قارشى زوجه‌يه شو حقلرى ويرمشدر :

۱) نكاح بالشرط ، ۲) حق تحكيم ، ۳) حق مهر ونفقه .

اولاً – حق شرط: زوجه‌نك اثناى عقدده شرط درميان ايده‌بيلمكه مالك اولمسيدر . قادين بوحققى (۳۸) نجى ماده‌لر موجبنجه ايكى وجهله استعمال ايده‌بيلير . (۳۸) نجى ماده ده عيناً : (اوزرينه أولنمه‌مك و أولنديكى صورتده كنديسى ويا ايكنجى قادين بوش اولمق شرطيله بر قادينى تزوج صحيح وشرط معتبردر) ديلميور . ثانياً : انجمنمزك قبولنى تكليف ايتديكى (۳۹) نجى ماده موجبنجه برشرط درميان ايده‌بيليركه اوده (امرطلاق يدنده اولوب ديله‌ديكى زمان كنديني تطليق

ایتمك شرطیله برقادینی تزوج صحیح وشرط معتبردر) صورتنده‌كی نكاح بالشرطدر. هر ایكی ماده‌ده‌كی شرطلرك اثنای عقدده زوجه طرفندن تكلیف وزوج طرفندن قبول ایدلمسی اقتضا ایدر. چونكه حین عقدده زوج هنوز حق طلاق حائز دكلدركه زوجه‌یه بخش ایده‌بیلسون. بو ایكی ماده‌ده (۳۸) نجی ماده‌نك افاده ایتدیكی حكم تعدد زوجاتدن اندیشه ایدن برقادینك اندیشه‌سنی ازاله‌یه كافی بر شرطدر (۳۹) نجی ماده زائد بر حق بیله عد اولنه بیلیر. یالكز زوجك حق طلاقی حائز اولوب بوحقك كندیسنده بولنماسنی خوش كورمیه بیلن بر قادینك ندی‌الایجاب درمیان ایده‌بیله‌جكی بر شرط اوله‌رق تكلیف ایدیلیور.

ثانیاً — حق خیار و تحكیم: قادینك فسخ نكاحی طلب ایده‌بیلمسیدر. قادین اثنای عقدده یوقاریده‌كی شرطلردن هر هانكی برینی درمیان ایده‌مامش بولنور وزوج‌ده نفقه، سكنی، كسوه، بیتوتت خصوصلرنده عدالت ومساواته رعایتكار دكلسه (۷٤) نجی ماده‌یه تذییل ایدلمك اوزره انجمنمز طرفندن تكلیف ایدیلن (اشبو مجبوریته عدم رعایت وقوعنده «۱۳۰» نجی ماده موجبنجه معامله اولنور) فقره‌سی موجبنجه قادین حق خیارینی استعمال ایده‌رك (۱۳۰) نجی ماده موجبنجه حكمه مراجعتله فسخ نكاح ایتدیره‌بیلیر. حكم حقنده آشاغیده‌كی ایضاحات لازمه عرض ایدیله‌جكدر.

ثالثاً — حق مهر ونفقه: مهر ونفقه تدابیر مانعه‌دندر وزوجی تعدد زوجه‌دن منع ایده‌جك مهم برواسطه‌در. بالخاصه بودورده اقتحامی هر اركك كاری اولمیان وظائف مالیه‌یی ایفایه زوجك مجبور اولمسی اك ایی برمانعدر. بوسببله بوعادت شهرلرمزده قالقمش دیمكدر.

كفائت

كفائت، عائله‌نك تأمین سعادتی ایچون چوق درجه اعتنا واهتمام ایدیله‌جك برمسئله بولندیغندن بوخصوصده بعض ایضاحات عرض ایتمك ایسته‌رز. كفائت: زوجك صلاح ودیانتجه، ثروتجه، سلوك ایتدیكی تجارت ویا خدمتك بخش ایتدیكی شرف وحیثیتجه زوجه عائله‌سیله متقارب اولمسندن عبارتدر. نظر اسلامده انسانلر براصلدن منشعب اولوب حقوقاً مساوی بولندقلری حالده آره‌لرنده غنا وتجارت كبی عارضی وصفلرك بخش ایتدیكی مزیتلره قیمت ویرلمسی وهلهٔ غریب كوریله‌بیلیر. (ان اكرمكم عندالله اتقاكم) آیت كریمه‌سیله و (الناس سواسیة كاسنان المشط لافضل لعربی علی عجمی ولا لعجمی علی عربی انما الفضل بالتقوی — انسانلر طراق دیشی كبی حقوقاً مساوات مطلقه‌یی حائزدرلر. وبو خصوصده نه عربك عرب اولمیانه، نه‌ده غیرعربك عربه فضل ورجحانی یوقدر. یالكز فرق، صلاح ودیانت، علم وفضیلت جهتیدر) صورتنده برچوق ارشادات نبویه ایله‌یین البشر صنوف وامتیازات جاری اولمدیغی اعلان بیورلمقله برابر كفائته قیمت ویرلمسی مصلحت اجتماعیه‌یه مبنیدر. نكاحدن مطلوب اولان غایه‌نك حقیله تجلیسندن عبارتدر.

فی الحقیقه انسانلرك احوال روحیه‌سی تدقیق ایدیلنجه آكلاشیلیركه دیانت وفضیلت، ثروت وحرفت انسانلر آره‌سنده مفاخر عالیه‌دن عد ایدیله‌كلمشدر. بو (ورفعنا بعضهم فوق بعض درجات) آیت كریمه‌سیله تبلیغ بویوریلان رفعت، دیانت وفضیلت اعتباریله یوجه‌لك اولدیغندن صلاح حالده، علم كبی مسالك عالیه‌ده كفائت آرانیلمسی چوق درجه لازمدر. مسالك عالیه‌نك بخش ایتدیكی تربیهٔ فكریه دیكرلرنده بولنه‌میه‌جغی پك طبیعیدر. ثروت خصوصنده كفائت ایسه: زوجك مهر معجل اعطایه وشان رجاله لایق وزوجه‌نك موقع اجتماعیسیله متناسب برصورتده عائله‌نك سكنی ونفقه‌سنی تأمین وتداركه مقتدر اولمسندن عبارتدر. حرفتده كفائت: زوجك سلوك ایتدیكی تجارت ویا خدمتك زوجه ولیلرینك تجارت وخدمتلریله شرفجه متقارب بولنمسیدر. [ماده: ٤٥]

كوریلیوركه شریعت اسلامیه‌نك عقد نكاحده آرادیغی كفائت آریستوقراسینك قبول ایتدیكی اشراف وعوام كبی صنوف وامتیازاته مبتنی بر كفائت دكلدر. دهموقراسیك برعائله تشكیلنه چالیشان شریعت اسلامیه‌نك بویله بر كفائت تبلیغ وتوصیه ایتمسی پك بعیددر. یالكز یكدیكریله مصاهرت تأسیس ایدن كیمسه‌لر آراسنده خصوصات سابقه‌ده مماثلت ومجانستك لزومی بیان بویورلمشدر. (اضیق السجون معاشرة الاضداد) قول حكیمانه‌سی موجبنجه تربیهٔ فكریه ومسلكیه اعتباریله ایكی ضد كیمسه‌نك برآراده كلمه‌سی عائله اوجاغنی اك صیقیجی محبسه چویرر. شاعر:

اذا نزل الثقیل بدار قوم — فمالسا كنین سوی الرحیل.

«آغیرجانلی بریسی برعائله اوجاغنه قوندیمی آرتق افراد عائله‌نك كندی آشیانه‌لرینی براقوب داغیلمقدن باشقه چارهٔ خلاص ونجاتلری قالماز» سوزیله ینه بوحقیقتی ترنم ایتمشدر.

بر كفائت ابتدای عقدده آرانیلیر. كائناتده دائمی الجریان هیچ برنعمت یوقدركه بعدالعقد آنك زوالنك تأثیر حقوقیسی بولنسون. صكره حین عقدده طرفینك حائز اولدقلری تربیه، تقلبات كونیه ایله غیر قابل زوال بولندیغندن كفائتده مطلوب اولان غایهٔ عالیه كما كان دوام ایتمكده بولنیور. [ماده: ٤٦]

فساد وبطلان. — بوفصلده‌كی (۵۲) نجی مادهٔ اصلیه شرائط اهلیتی حائز اولمیانلرك نكاحلرینك فسادینه دائر اولوب اهلیت ایسه عقل وبلوغ ایله حاصل اولدیغندن وبونلردن برنجیسنه دائر اولان احكام لایحه‌نك (٤، ۵، ٦، ۷) نجی ماده‌لرنده‌كی تفاصیله تابع بولندیغندن

بوراده يالكز ايكنجى شرطى حائز اولميانلرك نكاحنه تعلق ايدن حكم ، تصريح ايديلەرك (مجنون ويامجنونه ، معتوه ويا معتوهه كبى غيرعاقلك بلاضرورة نكاحى فاسددر) صورتنده تحرير اولنوب مستغنى عنه قالان (٦٦) نجى ماده طى ايدلدى .

مطلقەنك اثناى عدتنده ـ لزوم نفقه ، منع ازدواج كبى احكاميله برابر ـ حكم نكاح جارى بولنديغندن نكاحده جمعلرى ممنوع اولان ايكى قادينذن برى كرك تحت نكاح وكرك تحت عدتده بولنـون ايكنجينك نكاحى فاسد اولديغى (۵۳) نجى مادەده تصريح ايدلدى.

نكاح متعه وموقت. — نكاح متعه ، ايام معينه ايچون بدل معين ايله وقوع بولان عقد استمتاعدركه ازمنهٔ جاهليەده جارى اولەگلمش وبعض غزالردەده مساعده ايدلمش ايكن فتح مكه كونى منع ونسخ ايدلمشدر. اليوم شيعيلر آرەسنده جارى بولنان متعەنك اصحاب كرام وائمهٔ اهل سنت منسوخ اولديغنه قائل بولندقلرندن (۵۵) نجى ماده قبول ايدلمشدر. نكاح موقتده عاقدينك لفظ نكاح ايله محضر شهودده اجراى عقد ايتملرينه رغماً نكاحدن مطلوب اولان اك بويوك غايەلردن برى تأييدوالى ماشاءالله ادامهٔ حيات اولديغندن بوكامنافى بولنان نكاح موقتكده فسادى ضروريدر .

غيرمسلمك مسلمەيى تزوجى باطلدر . — لايحەده بطلان نكاحه دائر يالكز حكم مذكورى افاده ايدن (۵۸) نجى ماده واردر. بطلان عقدك مستند الهى اولان دليل شرعى (ولاتنكحوا المشركين حتى يؤمنوا) قول شريفيدر . بوآيت كريمەده يالكز اهل شركك مسلمەيى نكاحى منع ايدلمكده، اهل كتابك نكاحى مسكوت عنه بولنمقده ايسەده حكمك سبب وعلتى آيت كريمەنك آخرنده (اولئك يدعون الى النار) قول شريفنده زوجك عائله رئيسى اولمسى دولاييسيله مسلمان قادينى كندى دين وآيينلرينه آلشديرمسى كيفيتى اولديغى بيان بيورلمقدەدر. بو سبب ايسه هرايكى صنف غيرمسلمده موجود اولديغندن على الاطلاق غيرمسلمك بر مسلمەيى تزوجى باطلدر . (ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا) آيت كريمەسندەده غيرمسلملرك ، مؤمنلر اوزرنده ولايت ورياستى اولەميەجغى مؤكداً بيان بيورلمقدەدر .

زوجينك حقوق ووظائفى

نكاحه دائر تعريفك اوچنجى فقرەسنه ولايحەنك اك زيادە شايستهٔ تدقيق بربحثنه گلمش بولنيورز . زوجينك يكديكرى اوزرندەكى حقوقنى وبوحقوقه مقابل وظيفەلرينى تعيين ايدن شريعت اسلاميه نقطهٔ نظرندن تدقيق ايدلدكده كوريلوركه :

اولا — زوج قوامدر ، رئيس عائلەدر . زوجه اوزرنده ولايت ارشاد وحمايەسى واردر . زوجەنك كنديسنه اطاعتى حقنه مالكدر . بواطاعت زوجه ايچون بروظيفەدر. صكره زوج حق رياستى وزوجەنك وظيفهٔ اطاعتى مقابلنده بالجمله لوازميله برابر عائله ايچون بر مسكن شرعى تداركنه وزوجەيى شان رجاله لايق وقادينك موقع اجتماعيسيله متناسب برصورتده انفاق والباسه مجبوردر . حتى قادين صاحب يسار اولمقله بومجبوريت حقوقيه مرتفع اولمز . قادين عائلەنك متاعب معيشتنه هيچ بروجهله اشتراك ايتمز . بوده زوجه ايچون برحقدر .

ينه عقد نكاح ايله برابر زوج زوجەسيله حسن معاشرته مجبوردر. (وعاشروهن بالمعروف) « حسن معاشرت » كه زوجك عائلەنك ديكر بركن ركينى بولنان زوجەيه قولاً ، فعلاً ، خلقاً لطف واحسان ايله ، نوازش واحترام ايله معامله ايتمەسيله خلاصه اولنەبيلير . شريكهٔ حياته قارشى بو صورتله معامله زوج ايچون اك متحتم بر مجبوريت شرعيەدر . (واخذن منكم ميثاقاً غليظا) آيت كريمەسنده عقد نكاح ايله برابر قادينلرك ، كنديلرينه حسن معامله ايدلمسى خصوصنده زوجلرندن اك قطعى عهد آلدقلرى بيان بويورلمقدەدر . وظائف زوجدن اك مهمى وعائله اوجاغنك تمل طاشى حسن معاشرت كيفيتيدر. حسن معاشرت تأمين ايدلمدكجه عائله پايدار اولەميور . (۱۳۰) نجى ماده موجبنجه تشكيل ايديلن عائله مجلسى ايلەده تأمين معاشرت قابل اولەمينجه عائله نتيجەده ييقيلوب كيديور .

ثانياً — عائله يوواسنى حاضرلايان ومتاعب معيشته كوكس ويرەرك عائلەنك انفاقنى تأمين ايدن زوجه قارشى زوجەنك وظيفەسى عائله اوجاغنه ملازمت وكندى حق شرعيسنى اخلال ايتمەين اموردە زوجه اطاعتدر [ماده : ۷۱ ، ۷۳] بناءً عليه قادينك كنديسنى اركككك ارشاد وحمايەسندن مستغنى عد ايتمەمسى وزوجك مأذونيت وموافقتى اولميان محللره كيتمەمسى ايجاب ايدر . (فالصالحات قانتات حافظات للغيب) آيت كريمەسنده « اك ايى اسلام قادينلرى حقوق ازدواجه حرمتكار اولانلر ، عفتنى وزوجك اموالنى آنك غيوبتنده محافظه ايدنلردر » بويوريليور . (۷۱) نجى ماده موجبنجه زوج عقدك اجرا قيلنديغى محلدن بشقه بر مملكته كيتمك ايسترسه زوجه ايچون بر مانع بولنمديغى صورتده آكا رفاقت ايتمسى وظيفهٔ اطاعتك نتيجەسيدر . يالكز كيديلەجك مملكتك « مدت سفر » دن يقين اولمسى شرطدر .

قادينك عائله يمكنى احضار ايتمك كبى خانەسنك ايشلريله اشتغالى، چوجغنى امزيروب بويوتمسى ، حسن تربيەلرينه اعتنا ايتمسى، چوجقلرينه تلقينات اخلاقيەده بولنمسى قادين ايچون بروظائف اخلاقيەدر . قادينه اصل شرف ومزيت ويرن شى بو وظائف اخلاقيەيى ايفايه مسارعت ومربوطيتيدر. فقط وظائف اخلاقيەيى ايفا زوجەنك آرزوومو فقتنه متوقف بولنديغندن بونلرده قادين ايچون برمجبوريت حقوقيه يوقدر. بوسيله عائله سعادتى ديديكمز نعمت عظمانك يالكز بويله برقانون ايله

تأمین ایده‌بیله‌جکنی کیمسه ادعا ایده‌من . چوجقلرمزه ایی بر تربیه و عائله‌نك وظائف اخلاقیه قسمنی لایقیله تعلیم ایتمك ایجاب ایدر . شرعیه و معارف وکالتلرنده متشکل هیئت علمیه‌لرك بو موضوعده یازه‌جقلری قیمتدار اثرلرك مشکور نتایج وتأثیراتی کوریله‌جکنه قانعز .

شو معروضات اوزرینه زوجك عائله‌یه ریاستی علی الاطلاق بر ریاست مستبده اولمیوب بلکه ریاست ارشاد وحمایه‌دن عبارت اولدیغی ، زوجه‌نك ده زوجه اطاعتی بلا قید و شرط بر اطاعت اولمیوب بلکه کندی حق شرعیسنی اخلال ایتمیان اموردە بر اطاعت اولدیغی آکلاشیلیر . بناءً علیه زوجك عائله‌نك وظائف خارجیه‌سنی ایفا وزوجه‌سنه حسن معامله‌یه مسارعت ایتمسنه قارشی قادینك عائله‌نك وظائف داخلیه‌سیله اشتغالی ، زوجنه قارشی صداقت و وفاکارلغی حسن محافظه‌یه حریص واهتمامکار بولنمسی غایت عالی والـٓهی بر تقسیم اعمالدر (ولهن مثل الذی علیهن بالمعروف) آیت کریمه‌سی بو حقیقتی ناطقدر (وللرجال علیهن درجة) قول شریفیله بیان بیوریلان درجه رجالك رئیس عائله اولمسیدر . بونك ایسه بر وجه معروض حدودی معین بولندیغندن حق ریاستك قادینك حریته واستقلال فکری وحقوقیسنه تأثیری یوقدر . تعریف اولندیغی اوزره نکاح بر معاقدهٔ حقوقیه اولدیغندن شریعت اسلامیه بونك زوجینك حقوق اصلیه‌لرینه تأثیرینی قبول ایتمه‌مش ، بلکه زوجینك کندی مال‌لرنده ایسته‌دکلری کبی تصرفلرینی التزام ایله‌مشدر . (۳۳) نجی مادهٔ اصلیه‌ده امور مباحه‌ده قادینك زوجنه اطاعتی صورت مطلقه‌ده مذکور اولوب حالبوکه زوجه‌نك مالنده تصرفی ده عرض اولندیغی وجهله امور مباحه‌دن بولندیغندن کونك برنده زوجه‌سنه کندی خانه‌سنی ویا مرهانکی بر مالنی صاتمغی امر ایدن بر زوجك بو نوع تکالیف مضره‌سنه‌ده اطاعتك لزومی کبی بر معنی منفهم اولمقده‌در . بونی ازاله ایچون زوجه‌نك اطاعتی ، کندی حق شرعیسنی اخلال ایتمامسی صورتیله تقیید ایدلدی . خلاصه ، کرك زوجك حق ریاستك وکرك زوجه‌نك وظیفهٔ اطاعتنك حدود شرعیه‌سی بو صورتله تعیین ایدلدکده زوجه‌نك ظن اولندیغی کبی زوجك خانه‌سنده بر اسیر دکل ، مطلق بر قوماندان اولدیغی وقرارکاهی ده عائله اوجاغی بولندیغی واضحاً آکلاشیلیر .

زوجك کاسب ، زوجه‌نك ناظم عائله اولمسی بر تقسیم طبیعیدرده . قادینك خلقتنه ، غایهٔ خلقتنه‌ده غایت مساعددر . چونکه قادین جسماً ضعیفدر . تشکلات عضویه‌سی وآنکله متناسب اولان احوال روحیه‌سی اعتباریله ارککدن چوق فرقلیدر . حیض ، حمل ، ارضاع کبی بر طاقم عوارضك تحت تأثیرنده دائما ضایعاته معروض قالمقده‌در . بو سببله قادین تهیجات عصبیه‌دن سالم دکلدر . آنك ایچون قوهٔ حسیه‌سی واو نسبتده حیا ورقتی فضله‌در . قوهٔ ارادیه‌سی واو نسبتده صبر وثباتی آزدر . بو اعراض عضویه و روحیه‌دن دولایی متاعب کونه ارکك کبی تحمل ایده‌من . صوکره قادینك غایهٔ خلقتی تولیددر . فطرت قادینی بو علوی وظیفه‌یه تخصیص ایتمشدر . قادین ایچون مدار مفخرت ایجابات فطرته متابعتیدر . یوقسه قادینك غایهٔ خلقتدن تباعدی وبلا لزوم ارککك وظائف خارجیه‌سنه اشتراکی ، جمعیت ایچون خسته‌لقدر ، عائله اوجاغنی سوندرمکدر .

مهر ونفقه

مهر ، منکوحه‌نك اك خالص مالیدر . آنك ایچون منکوحه بدل مهر ایله جهاز یاپمغه جبر اولنه‌ماز [ماده : ۸۸] مهر مسمانك مقدارنده زوجین اختلاف ایتدکلرنده فقهامز زوجك دکل ، مع الیمین زوجه‌نك سوزینه اعتبار ایتمشدر . [ماده : ۸٦] مهر مثلده زوجه‌نك موقع اجتماعیسنی نظر دقته آلمشدر . [ماده : ۷۹] غربده و خصوصیله بولایحه‌نك اوچنجی ماده‌سنده ذکر اولنان « تراخومه » بزده‌کی مهرك ضدیدر . شو فرقله‌که دین اسلام مهری زوجه ، خرستیانلق زوجه‌یه تحمیل ایتمشدر . غربده ایی بر زوجه نائل اولمق ایچون زواللی قیزمهم مقدارده پاره تدارك وتقدیمنه مجبور اولیور . قیزك ثروتی اولمدقجه دیکر فضیلتلری ازدواجه کافی کورولمیور . عائله ثروتی اولمیان قیزلر تراخومه تدارکی ایچون اوزون زمان چالیشمغه مجبور اولدقلرندن بر چوقلرینك زمان ازدواجی کلوب کچیور . تراخومه ولی طرفندن ویریلیرسه ولینك کیره‌یی نکاحه حق جبری اولیور . تراخومه حقنده خرستیانلغك وضع ایتدیکی احکام غایت شدتلیدر . قیزك عائله‌سی مسکنی اولان خانه‌لرینی تراخومه اولمق اوزره زوجه وعد ایدرسه بو وعد مجردە بیله قیمت حقوقیه ویرلمشدر .

نفقه — زوج ایچون اك قطعی بر وظیفه وزوجه ایچون‌ده اك امین برحقدر . واجب الادا اولان نفقه‌ده طبیعیدرکه اسعارك تغیری ، عسر ویسر جهتیله احوال زوجك تبدلی نظر دقته آلنیر [ماده : ۹۱] زوجه‌نك غناسی ، زوجك فقر وعجزی ، تغیبی ، غیوبتی ، مفقودیتی کبی هیچ بر حال ، زوجه‌نك بو حقنی اسقاط ایده‌من . زوج حاضر ایکن وظیفهٔ انفاقی ایفادن امتناع ایدرسه حاکم بر مدت معینه ایچون پشین ویرلمسنی بیله امر ایدر [ماده : ۹۳] زوجك تغیب وغیوبتی کبی تحصیل نفقه‌یی متعذر قیلان احوال قارشیسنده زوج نامنه استدانه‌یه اذن ویرر وزوجه علی الدرجات اقرباسندن استقراض ایدر . آنلرده ایلریده زوجه مراجعت ایلر . [ماده : ۹۵ ، ۹٦ ، ۹۷] زوج مال براقوب کیتمش ایسه اخذ وصرفه ده مأذون اولور [ماده : ۹۸] نفقهٔ متراکمه وفات ایله ساقطده اولماز . خلاصه : زوجه‌نك بو حقنی یالکز ویالکز برشی اسقاط ایدر : زوجه‌نك نشوزی [ماده ۹۹ ، ۱۰۰]

زوجه‌نك بو وجهله معیشتی تأمین ایدلکله برابر احوال مذکورەدە اوزون مدت مجهول ومشکوك بر وضعیتده قالمقده زوجه ایچون مضر

بولندیغندن زوجه‌نك طلب ومراجعتی اوزرینه نفقه تحصیلنك تعذرینه استناداً حاكم تفریق ایده‌بیلور . [ماده : ١٢٥]

مال ترك ایدوب كیتمش ایسه معین زمان انتظاردن صوكره تفریق اولنور . [ماده : ١٢٦]

بورایه قدر خلاصه ایدیلن احكام قادینك نفقه خصوصنده تأمین حقوقنه عائددر. زوجین آره‌سنده لزومی مطلوب اولان حسن معاشرت خللدار اولوب نزاع وشقاق ظهورنده ایسه قادین حق خیار وتحكیمی استعمال ایدركه (١٣٠) نجی ماده‌ده عرض وایضاح ایدیله‌جكدر .

مابعدی واردر

غربلیلاشمق بومی؟

كچن آقشام بك اوغلنده (پراپالاس) اوتلنده حمایهٔ اطفال جمعیتی طرفندن بر (بالو) ترتیب اولونمش ! استانبول حیاتنده مهم برحادثه تشكیل ایدن بوبالو حقنده بعض یومی غزته‌لر اوزون اوزادی‌یه تفصیلات وتقدیراتده بولوندیلر. آقشام غزته‌سی «استانبولده حیات: پراپالاسده، دون كیجه‌كی بالو » سرلوحه‌سی آلتنده شویازیلری یازییور :

« شهرمزك كبار عائله ، منور صنفنه منسوب ، تورك اجنبی یوزلرجه عائله دون كیجه‌كی محتشم مسامره‌یه اشتراك ایتدی . « پراپالاس » دون كیجه استانبولك بركوزللك ونفیس تووالت مشهری حالنده ایدی !

« پراپالاس » اوتلنده ویرلمسی مقرر بویوك حمایهٔ اطفال بالوسی دون كیجه پك محتشم برصورتده اجرا ایدلدی . اوتلك آلت قاتنده‌كی بویوك صالونلر غایت كوزل برصورتده تزیین وتنویر ایدلمش ، وقتیله جنرال یووانویه قرارگاه اتخاذ ایدیلن مشهور بنانك هرطرفنه بویوك عثمانلی بایراقلری تعلیق اولونمشدی. ساعت اوندن اعتباراً بالویه مدعو اولان برچوق معروف عائله‌لر ، یوزلرجه خانملر وبكلر ، سفارتخانه‌لر اركانی ، مؤسسات اجنبیه منسوبینی ، شهرمزك طانمش برچوق سیمالری ، ارككلر سموكینلرینی وخانملرله مادامار دون كیجه‌كی بالو ایچون صورت مخصوصه‌ده یاپیلمش برچوق كوزل تووالتلرینی كیینمش حالده كلمكه باشلادیلر . ساعت اوندن اعتباراً پراپالاسك قپوسنده‌كی اوطوموبیل قوردونی بویوك جاده‌نك عظیم برقسمنی تمامیله قاپامش ، كیدوب كلمك عادتا استانبولك بوتون كزیده ومنور صنف قادینلی اركككلی، دون كیجه پراپالاسده ویریلن كوزل مسامره‌یه اشتراك ایتدی .

بعض خانملرمزك تووالتلری شایان دقت دینه‌جك درجه كوزلدی. تورك ذوقنك بوتون اینجه‌لكلرینی ارائه ایدن بوقیافتلریله ، خانملرمز ، دها وقور برمنظره ارائه ایدییورلردی . تورك عالمی اجتماعی حیاته ومدنیته غیر مستعد انسانلردن مركب تلقی ایدن اجنبیلر، دون كیجه پراپالاسه كله‌رك، استانبول كبار صنفنك بوفرصتله هركسك كوزی اوكنه سریلن ذوق وحسنی حیرتله تماشا ایتمیلیدیلر . سفارتلر اركانی ، بانقه‌لر مدیرلری ، معروف انكلیز عائله‌لری ، دون كیجه هپ اوراده ایدیلر وتورك محیطنك بیلدكاری محیط اولمادیغنه البتكه دون برآز دها یقین حاصل ایتدیلر ...

برچوق خانملرمز ، شایان حیرت درجه كوزل تووالتلرینه علاوةً ، ینه شایان حیرت دینه‌بیله‌جك برموفقیتله رقص ایدییورلردی . رقص ایدنلر میاننده اجنبی رجالندن بعضیلری اولدیغی كبی ، سویل قیافتله بالویه كلن رأفت پاشا دخی ، بالخاصه كبار حركاتیله نظر دقتی جلب ایتمكده ایدی .

ساعت اوچه قدر بالو بوتون شوق وحرارتیله دوام ایتدی. دانسدن یورولانلر غلبه‌لك ایچنده ایلیشه‌جك بریر بولامایخجه ، یورغونلقلرینی ازاله ایچون - غریب چاره ! - تكرار دانسه مراجعت ایدییورلردی . ساعت اوچده سوپه ایدلدی. فقط برچوق كیمسه‌لر ، سوپه‌یه قالمایه‌رق اولرینه كیتدیلر . صباحه قدر بالویه دوام ایدنلردن برقسمی، كیجه‌میلو ویچ اوركه‌سترندن چیقدقدن صكره پراپالاسه كلنلر تشكیل ایتمكده ایدی . سوپه ایدلدكدن صكره ، دها برمدت رقص ایدلدی ، وساعت بشه طوغری ، صالونلر حس ایدیله‌جك درجه‌ده تنهالاشمغه باشلادی .

حمایهٔ اطفال هلال احمرك یاطاقلوبنده‌كی بالوسی قدر كوزل اولان دون كیجه‌كی مسامره‌یی ، انتظامله یاپمغه موفق اولدیغی ایچون شایان تبریكدر . »

***

وطن غزته‌سی‌ده بالو حقنده شو تفصیلاتی ویرییور :

« استانبول جمعیت حیاتنده برحادثه : حمایهٔ اطفالك سنه‌لك بالوسی .

حمایهٔ اطفال جمعیتی طرفندن بویوك ملت مجلسی رئیسی فتحی بكك حمایه‌سی ووالی حیدر بكك فخری ریاستی آلتنده جمعه ایرتسی آقشامی پراپالاسده ویریلن بالو جمعیت حیاتی نقطهٔ نظرندن موسمك اك مهم حادثه‌سی عد ایدیله‌بیلیر . بوبالو هفته‌لردن بری استانبولك هركوشه‌سنده مكالمه موضوعنی تشكیل ایدییوردی. پك چوق خانملر البسه مسئله‌سی حقنده ذهنلرینی یورویور ، حاضرلقلرینی حرب اسراری قدر كیزلی طوتیوردی . برچوق اركككلر اسموكین تداركی دردینه دوشمشدی . بو كبی اكلنجه‌لرده بیلت صاتمق بر مسئله اولدیغی حالده حمایهٔ اطفال بالوسی ایچون بیلت تدارك ایتمك بویوك برمسئله تشكیل ایدییوردی . بانق عثمانی ورزی بیكر لیرا ایله بالو حاصلاتنه اشتراك ایتدكلری كبی دیكر بانقه‌لر ومؤسسه‌لرده بوكا مماثل یاردیملرده بولونمشلردی . الدن صاتیلان بیلتلردن باشقه بالو آقشامی كیشه‌ده بیله پك چوق بیلت صاتیلمشدر .

بوتون استانبول وبك اوغلی پراپالاس صالونلرنده طوپلانمق ایچون عادتا بربرلریله سوزلشمشدی . استانبول خلقنك برچوق نوع وصنفلری اوراده تمثیل ایدلمشدی . بالویه كلنلر ایكی بیك مقدارنده تخمین ایدیلیورکه بونلرك یاریسنه یاقین برمقداری توركدی . توركلر آراسنده‌ده خانملر اكثریتی تشكیل ایدییوردی و والی بك ، رئیس فخری صفتیله قیصه برمدت كورونمش ، صوكره اورته‌دن غائب اولمشدر . »

وطن، بالویه اشتراك ایدن اركك وقادینلرك البسه‌لری وتووالتلرینه دائر اوزون اوزادی‌یه ایضاحات ویردكدن صوكره دوام ایدییور :

«اولكی آقشامكی بالو جداً كوزل، نزیه وپروزسز براكلنجه حالنده كلمش، كچمشدر . استانبولك هیئت عمومیه‌سنك برسنه اولنه نسبتله كچیردیكی تحوللر عقللره صیغمایه‌جق بر درجه‌در . اولكی آقشام بو تحولك عمومی بر امتحانی ویرلمش ، فقط هیچ بر خصوصده عامیانه برحال ، ظرافته ، تربیه‌یه مغایر بر حركت كورولمه‌مشدر . جمعیت حیاتی خصوصنده بلكه‌ده استانبول خلقنه یاواش یاواش « یورو » دینه‌نلر اولمشدر . فقط خلق چابوق یورومكده قالمامش، طیاره سرعتیله اوچمشدر. تجدد یوروك نامی آلتنده تأسیس ایدیلن قاباره شرائطنك آززمانده برطرف اولماسی وبونك یرینه جدی ، وقوربرجمعیت حیاتی قائم اولماسی شایان ممنونیتدر . بو نوع اكلنجه‌یی بوكون حوصله‌لرینه صیغدیرامایانلر هیچ شبهه‌سز اكثریتی تشكیل ایدر . فقط عائله حالنده بویله براكلنجه‌یه اشتراك ایتمه‌نك آقشامجیلق عالملرندن ، كاغدخانه وفنار صفالرندن اركك وقادینلره عائد عائله ییقیجی ذوق وصفا شكللرندن چوق یوكسك ونزیه اولدیغی مناقشه نتیجه‌سنده تسلیمه مجبور قالمایه‌جقلر پك آزدر .

پك ایی برجازباند دانس هوالری چالمش ، صباح كون دوغونجه‌یه قدر

دانس ایدلمشدر. دانس آرالرنده هرکسك اوغرادیغی بوفه ، خانملرمز طرفندن بك ایی اداره ایدلمش ویبك لیرادن فضله حاصلات براقشدر . دوننکی بالوبی تورکلیکك جمعیت حیاتنده‌ده دیکر عنصرلره فائقیت وحاکمیتی دییه توصیف ایتمك ممکندرکه بونتیجه‌نك بوقدر آز برزمانده وبوقدر ایی برشکلده حصوله کله‌سی شایان حیرتدر .

« اولکی آقشامکی بالوده اك زیاده کیم أکلندی ؟ » دییه صورولاجق اولورسه برچوق اسملر ذکر ایتمك ممکندر . فقط اك زیاده کیم صیقیلدی‌دییه صورولورسه جواب مطلقا : « رؤف بك » در. حیدیه ایله دکزلره آچیلیرکن هیچ برفورطنه‌دن قورقمایان رؤف بك ، اولکی آقشام بالوده کنجه عمرنده هیچ بویله برقاصیرغه‌یه معروض قالدیغی، بوقدر قورقدیغنی سویله‌مش وبویابانجی عالم ایچنده « هوت » دنیلسه قاچاجق بروضعیتده قالدیغنی اعتراف ایتمشدر .

وطن غزته‌سی بالوده حاضر بولونان ارکك وقادینلرك اسامیسنی درج ایتدکدن صوکره تقدیراتنی شو جمله‌لر ایله بیتیرییور :

«بالو تام برنشئه وانتظام ایچنده‌کچمشدر. مرتبلرینی تبریك ایتمکی بروظیفه بیلیرز. »

***

وقت غزته‌سی‌ده بالو حقنده شوفقره‌یی یازییور :

« تورك خانملری ظرافتلریله دقت وتقدیری جلب ایتمکده ایدیلر .

« پهراپالاس » اوتلنده‌کی حمایهٔ اطفال بالوسی اولکی کیجه بك محتشم برصورتده ویرلمشدر ...

خانملرمزك توالتلری شایان دقت دینه‌جك درجه کوزلدی . سفارتلر ارکانی، بانقه‌مدیرلری ، معروف عائله‌لر هپ اوراده ایدیلر . اجنبی عائله‌لر ایچنده‌ده چوق شایان دقت توالتلر نظردقته چارپمقده ایدی .

برچوق خانملرمز شایان حیرت دینه‌بیله‌جك برموفقیتله رقص ایدییورلردی. رقص ایده‌نلر آراسنده سیویل قیافتله رأفت پاشا دخی نظردقتی جلب ایتمکده ایدی .

ساعت اوچه قادار بالو بوتون شوق وحرارتیله دوام ایتدی . ساعت اوچده سوپه ایدلدی . فقط برچوق کیمسه‌لر ، سوپه‌یه قالمیه‌رق أولرینه کیتدیلر . سوپه‌دن صوکره دها برمدت رقص ایدلدی وساعت بشه دوغرو اورتالق تنهالاشدی . »

سبیل الرشاد — مملکتمزه غربك صنایعی ، علوم وفنون مثبته‌سی کیره‌جکی یرده مع التأسف بالولری ، دانسلری کلیور. اناطولینك بیك مشکلات ویوقسوزلق ایچنده چیرپینمقده اولدیغی برصیره‌ده استانبولك بوقدر ذوق وصفایه حقی اولماسه کرك . بز چوق تمنی ایدردك که غربلیلرله وقوعه کله‌جك تماسلریمز، بویله بالولرده ، دانس صالونلرنده دکل ، علم وصنعت اوجاقلرنده اولسون . زیرا مملکت وملتك فوز وفلاحی آنجق علم وصنعت ساحه‌سنده کوستره‌جکی قدرت واهلیته متوقفدر .

کوکل آرزو ایدردی که غزته‌لریمز ، شئون علمیه وفنیه‌یی تثبیت خصوصنده غرب علماومتفکرینی یاننده‌بزم عالملریمز ومتفکرلریمزك‌ده اخذموقع ایتدکلری حوادثی ویرسون وتقدیراتلرینی بوقبیل اجتماعلره ابذال ایتسونلر . لکن مع الاسف نه اویله بر حوادث ویریله‌بیلیور ، نه‌ده ترقی وتجدد نامنه اساسلی برشی اورته‌یه قویمه‌یه موفق اولونیور.

اکر ملت بونکله سعادته ایره‌جکسه بوتون شعائر ملیه‌مزی ترك ایدرك مملکتك هرطرفنه بر بالو ، بر دانس صالونی قورالم . فقط امین اولمالیدرکه بونلر چیقماز یوللردر. جناب حق کوزل مملکتلریمزی، اصیل وفداکار ملتمزی توفیق وهدایتدن محروم ایتمسون . باشقه دییه‌جك برشی یوقدر .

حج قونغره‌سی

کچن سنه‌نك موسم حجنده مصر علماسندن ومحاکم شرعیه‌سی رؤساسندن شیخ محمد سلیمان افندی حضرتلری فوق العاده مهم برتشبثده بولونمشدر. مشارالیه حضرتلری کچن سنه فریضهٔ حجی ایفا ایتمك ایچون حجازه کیتمش ، فقط یالکز فریضهٔ حجی ایفا ایله اکتفا ایتمیه‌رك اقطار سائرهٔ اسلامیه‌دن عینی فریضه‌یی ایفا ایچون کلن علمای اسلامیه ایله طانیشه‌رق بونلردن بر چوغیله مداولهٔ افکارده بولونمش ونهایت بو ذوات ایله برقونغره عقدینه موفق اولمشدر. شیخ محمد افندینك بوموفقیتی حقیقةً شایان تبریکدر. مشارالیهك تشبثیله بیت الله جوارنده انعقاد ایدن بو اسلام علماسی قونغره‌سی بوتون اسلام عالمنه نشر ایتمك اوزره بر بیاننامه احضار ایتمش، بو بیاننامه چاراقطار اسلامه کوندرلمشدر. قاهره‌ده انتشار ایتمکده اولان (الاخبار) رفیقمز ۱۱ رجب تاریخلی نسخه‌سنده بو بیاننامه‌نك متنی نشر ایتمکده‌در . (الاخبار) رفیقمز بو بیاننامه‌یی اسلام عالمنك هر کوشه‌سنه کوندرمه‌یی درعهده ایتمش وبو وظیفه‌سنی ایفا ایتمشدر .

بیت الله جوارنده طوپلانان وهر بری اسلام مملکتنی تمثیل ایدن علمای اسلامیه طرفندن بوتون مسلمانلره خطاباً نشر اولنان بر بیاننامه‌یی نقل ایتمه‌یی بروظیفه عد ایتمکله برابر عینی زمانده‌بو بیاننامه‌نك نقلی ایچون محترم دینداشمز شیخ محمد سلیمان افندی طرفندن کوستریلن آرزویی یرینه کتیرمك ایسته‌دیکمزی‌ده بیان ایده‌رز .

بیاننامه‌ده دەنیلیورکه :

« مختلف اقطار اسلامیه‌یه منسوب زیرده واضع الامضا اولانلر احوال اسلامیه‌یی تدقیق ایده‌رك مسلمانلرك پریشان وتارمار اولدقلرینی، دشمنلرك اوزرلرینه مسلط اولدیغنی وبویوزدن ذلیل ومحکوم بولوندقلرینی، مسلمانلغك کندی اوزدیارنده غریب وبیکس اولدیغنی تأسف وتأثرله کورمشلردر .

حال بوکه دین اسلام محضا مسلمانلری مقام عزته یوکسلتمك ایچون کوندرلمشدر . (فلله العزة ولرسوله وللمؤمنین ...)

مسلمانلرك احوال اجتماعیه‌لری تدقیق اولوندقده بونلرك نه‌رضای باری‌یی قازانمق ایچون احکام الهیه‌یه صاریلدقلری کورولیور ، نه‌ده

بر یوزنده صاحب مکنت و سطوت اولمق ایچون دینك اوامرینه رعایت ایتدکلری . بو یوزدن مسلمانلرك دنیا و آخرتده خسرانه دوشدکلری آکلاشیلیور .

حج فریضه‌سی، پك بویوك بر حکمت اجتماعیه ایچون بین المسلمین تعارف ، تعاطف ، تعاون و تمازجی تأمین ایچون ، بو معنالری بر آره‌ده طوپلایه‌رق تحقق ایتدیرمك ایچون ، مناسك حجدن حیات قوتی آلارق بو قوتی بوتون اسلام عالمنه نشر ایتمك ایچون ، بیت الحرامی حج ایدنلرك وطنلرینه عودت ایدنجه ملتلرینی ایقاظ ایتمه‌لری ایچون تشریع اولوندیغندن ، بزده اسلامك دوچار اولدیغی صدمه‌لردن ، اسلامك یولنده طوران مانعه‌لردن ، مسلمانلرك دوچار اولدیغی فلاکتلردن متأثر اولدیغمزدن طولایی بو سنه فریضهٔ حجی ایفا ایتدیکمز أثناده بو فریضه‌نك سبب تشریعی اولان حکمتلری تحقق ایتدیرمك و اسلامك سنتنی احیا ایتمك مقصدیله (منا) ده ، (عقبه) ده عقد اجتماع ایتدك . بو رده عقد اجتماعدن مقصدمز رسالتپناه افندمزك دعوت اسلامیه‌نك نشری ایچون اوراده انصاردن آلتی کشی ایله ملاقات ایتمه‌سی اوزرینه بونلرك اوچنجی سنه‌ده یتمشه بالغ اولملری ، دها صوکره کلمهٔ اسلامیه‌نك تعالیسی کبی فیوضاتدن استفاضه ایچون بو موقعی ترجیح ایتدك .

بو رالرده عقد اجتماع ایتدکدن صوکره دفعات ایله حرم شریفده طوپلاندق و حسبحال ایتدك .

بزده واضع الامضا اولانلر بوتون مسلمانلره اولا شونی تبلیغ ایدرلر که کندیلری « ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئك هم المفلحون » قول کریمنه امتثالاً اجتماع ایتمشلر و بوتون اهل اسلامه بعض توصیه‌لرده بولونمغه قرار ویرمشلردر .

بو اسلام مؤتمرینك اعضاسی مسلمانلرك اك مهم سبب انحطاطی اوله‌رق اونلرك احکام دینیه‌لرینی ترك ، کتاب اللهی وسنت سنیه‌یی اهمال ایتمه‌لرنده بولورلر . تاریخ اسلام بونك اك برنجی دلیلیدر . مسلمانلر احکام دینیه‌لرینه صاریلدقلری زمان دنیایه حاکم اولمشلر ، عزت و شوکتك اك یوکسك شواهقنه اعتلا ایتمشلردر .

فقط وقتا که مسلمانلر کتاب اللهدن یوز چویردیلر ، هر شیلری زائل اولدی . اساساً کتاب الله ، امر الٰهی‌یه مخالفت ایدنلرك عذاب الٰهی‌یه دوچار اولاجقلرینی صراحةً بیان ایدیور . و برچوق آیات کریمه ایله الٰهه مخالفت ایدنلرك دوچار اولاجغی عاقبتی ایضاح بیوریور . صوکره پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندمزده کیجه‌سی ، کوندوزی برابر اولان طوغری یول اوزرنده بزی بیراقدیغنی و آنجق هلاکه نامزد اولانلرك بو یولدن صاپه‌جقلرینی بیان بیوریور .

ایشته آیات بینات ایله احادیث نبویه و تاریخ اسلام هپسی مسلمانلرك نیچون فلاکته ، سفالته دوشدیکنی ایضاح ایدیبور .

بو سقوطدن طولایی کیم معاتب طوتولاجق؟ بز بو سقوطدن بوتون مسلمانلرك و بالخاصه علمای اسلامك مسئول اولدقلرینه قانعز . علمای اسلام ، علیه الصلاة والسلام افندمزدن وارث اولدقلری علمك حقنی ایفا ایتمامشلردر . امام احمدك مسندنده روایت اولونیورکه : « یر یوزنده علما ، ییلدیز کبیدرلر ، قره‌ده ، دکزده اونلرك نوردن استفاده اولونور . ییلدیزلر سونرسه هرکس یولی شاشیرر . حقیقةً سلف ایچون پارلایان ییلدیزلر ، خلف ایچون سونمش بولونیور . پیغمبرمزك اك اندیشه ایتدیکی شیلر ، « علمانك خطاسی ، احتراصاتك حکمران اولماسی ، ظلمك تعممی » امتی حقنده تحقق ایتدی . علیه الصلاة والسلام افندمز « فائده‌سز بر علمدن یارب ، سکا صیغینیرم » دییه دعا ایدیبورلردی . « امتم حقنده نه مؤمندن ، نه مشرکدن اندیشه ایتم . چونکه مؤمنی ایمانی طوردیرر ، کافری کفری پریشان ایدر ، فقط اونلردن اندیشه ایدرم که منافق علمادندر . بیلدیکلرکزی تکرار ایدرلر ، وانکار ایتدیککز شیلری یاپارلر . » مآلنده‌کی حدیث نبوی نه یاماندر !

علمای اسلام وظیفه‌لرینی ایفا ایتمه‌دیلر . حالبوکه بونلر تعلیم ، وعظ وارشاد ، امر بالمعروف ، نهی عن المنکر ایله مکلف بولونیورلر . رسول الله افندمز ایراد بیوردقلری خطبه‌لرده علمانك بو وظائفنی تعداد ایتمشلر ، بو وظائفی اهمال ایتدکلری تقدیرده دوچار عقاب اولاجقلرینی بیان بویورمشلردر . پیغمبرمزه انسانلرك فنالری کیم اولدقلری صورولمش ، پیغمبرمزده جواباً « علمانك فنالری » اولدقلرینی سویله‌مشلردر .

مسلمانلرك سقوطندن علمای اسلام مسئول اولدقلری کبی اسلام حکمدارلری‌ده مسئولدرلر . مقدرات اسلامیه بونلرك النه کچدیکی حالده بونلر کندی حرصلرینه اویمشلر ، کندی حرصلرینه پرستش ایتمشلردر . بو یوزدندرکه بوکون اسلام حکومتلرینك اکثریسی حدود الٰهیه‌یی اقامه ، احکام الٰهیه ایله حکم ایتمه‌یور .

بو ایکی زمره‌دن صوکره مسئولیت بوتون مسلمانلره توجه ایدیبور .

بو وضعیتدن قورتولمه‌نك یگانه چاره‌سی مسلمانلرك کتاب الٰهه صاریلمالریدر .

مسلمانلر بوتون دین مبینی اخذ ایتمه‌لی و بوتون احکامیله عمل ایتملیدرلر . برقسمنی اخذ ایدوب برقسمنی ترك ایتمك طوغرو اولاماز . بو دین ، انسانلری ظلمتدن نوره چیقارمق ایچون کوندرلمشدر . حضرت عمر الفاروقدن روایت اولونیورکه « حضرت عمر (رضی الله عنه) ایله برابر شامه کیدیبوردق . یانمزده حضرت (ابو عبیده)ده واردی . یولده بر دره‌یه تصادف ایتدك . حضرت عمر ناقه‌سنك اوزرنده ایدی . دره‌یه یاقلاشدیغمز زمان مشارالیه دوه‌سندن ایندی . آیاق

قاييشى قولتوغنك آلتنه آلدى. ناقه‌سنك يولارينى آله‌رق دره‌يى كچدى. حضرت ابو عبيده ديدى كه :

— ياامير المؤمنين سز بويله‌مى ياپارسكز ؟

— بز دنيانك اك ذليل قومى ايدك . جناب حق بزى دين اسلام ايله عزيز قيلدى. سبب عزتمز اولان مسلمانلقدن باشقه برشيدن عزت ايستيه‌جك اولورسه‌ق جناب حق بزى ذله دوچار ايدر .

بناءً عليه بزلر بوتون مسلمانلرى كتاب الله‌ه صاريلمغه ، مسلمانك مسلمانه قردەش اولديغى، برموجوديت تشكيل ايتديكنى يقيناً بيلمكه دعوت ايده‌رز .

مسلمانلرك آره‌سنده روابط وحدتى تقويه ايده‌جك وسائط فكرمزجه شونلردر :

۱ — مسلمانلر ، مشترك لسانلرى اولان لسان قرآنى اوكرنمكه اهميت ويرمليدرلر .

۲ — مستقل ويا غير مستقل مسلمانلر يكديكريله طانيشمق وآكلاشمق ايچون سفارتلر تأسيس ايتمه‌ليدرلر .

۳ — هر مسلمان ملت هر سنه فريضهٔ حجى ايفا ايتمك وسائر مسلمانلرله طانيشمق اوزره بر هيئت اعزام ايتمه‌ليدر .

۴ — اسلام روحنى جانلانديرمغه چاليشمه‌ليدر . »

بياننامه‌نك آلتنده برچوق امضالر واردر .

جاواده اسلام مطبوعاتى

جاواده اسلام مطبوعاتى . — صوك كونلرده (جاوا) ده انتشار ايتمكده اولان (الوفاق) جريدهٔ اسلاميه‌سنك برقاچ نسخه‌سنى آلديغمز كبى ينه (جاوا) ده مدافعهٔ اسلام ايچون انتشار ايتمكده اولان (الذخيرة الاسلاميه) اسملى آيلق مجموعه‌نك ايكى نسخه‌سنى آلدق .

(الوفاق) رفيقمز هندستانك قالكوتا شهرنده انتشار ايتمكده اولان (الجامعه) نك فكر وقناعت آرقداشيدر . ايكيسى ده روابط اسلاميه‌نك تقويه‌سنه ، بين المسلمين تعارف وتساندك انكشافنه ، مسلمانلرك اسباب ترقيسنى آرايوب بولمغه چاليشمقده‌درلر .

(الوفاق) جاواده‌كى اسلام مؤسسات تعليميه‌سى حقنده‌ده هر نسخه‌سنده معلومات ويرمكده‌در . وبو مؤسساتك احياسى ايچون صرف غيرت ايلمكده‌در.

رابطهٔ اسلاميه‌يى خللدار ايتمك ايسته‌ينلره قارشى . — (الوفاق)ك روابط اسلاميه‌يه قارشى حركت ايدن عناصره قارشى قوللانديغى لسان چوق قوتليدر . بالخاصه بوتون عالم اسلام نظرنده « خائن دين » اولارق طانيلان باغى (حسين) ه قارشى الوفاق هر نسخه‌سنده آتشين مقاله‌لر يازمقده وموما اليهك ارتكاب ايتديكى خيانتلرى بوتون فجاعتيله تشهير ايلمكده‌در .

جاواده انتشار ايتمكده اولان (الوفاق) رفيقمزك منافع مشتركهٔ اسلاميه‌يى علاقه‌دار ايدن بوكبى مسائلده بزمله تماماً همفكر اولماسى هيچ شبهه‌سز شايان دقت برحادثه‌در . بالخاصه مسلمانلغه قارشى ارتكاب اولونان برخيانتك بوتون اسلام عالمنده متحداً نفرتله قارشيلانماسى (حسين) ك بوتون بر يوزنده استنادگاهسز قالديغنى وخيانتك جزاسنى كورمك اوزره اولديغنى اثبات ايتمكده‌در .

(الوفاق) رفيقمز اسمنك افاده ايتديكى مبجل معنايى تحقق ايتديرمكه چاليشمقده‌در . كنديسنه عظيم موفقيتلر تمنى ايدركن (جاوا) ده‌كى مسلمانلره دائر دها فضله معلومات آلمق ايسته‌ديكمزى ، اوراده‌كى مسلمانلرك اجتماعى احوالى حقنده چوق تنور ايتمك احتياجنده بولونديغمزى سويله‌مه‌يى بر وظيفه عد ايدر ورفيقمزك بو آرزومزى تحقق ايتديرمه‌سنى رجا ايلرز .

ميسيونرلره قارشى مجادله . — (جاوا) دن آلديغمز ديكر رفيقمز (الذخيرة الاسلاميه) طوغرودن طوغرى‌يه خريستيان ميسيونرلرينك حركاتيله مجادله ايچون تأسس ايتمشدر . (الذخيرة الاسلامية) نك بو مقالاتى دينى وعلمى‌در. بويوك بروقوفك أثرى اولديغى هر صحيفه‌سندن آشكاردر. خريستيان بردولتك حاكميتى آلتنده ياشايان (جاوا) ده اسلام انتباهنك فياض برمرحله‌يه كيرديكنى پك واضح برصورتده كوسترن (الذخيرة الاسلاميه) نك خريستيان ميسيونرلرينه قارشى مجاهداتى هيچ شبهه‌سز شايان تبريكدر .

(الذخيرة) نفيس [illegible]صورتده طبع اولونمقده‌در . بورفيقمزك شان اسلامى اعلايه موفق اولماسنى [illegible]ل صميميتله تمنى ايدرز .

اسلام عالمنك [illegible]ك اوزاق كوشه‌لرنده بيله وظيفهٔ دينيه‌لرينى همت وغيرتله ايفا ايده‌ن مطبوعاتك تأسسى هر مسلمانى ممنون ايده‌جك برحادثه‌در. بو مسعود حادثه‌يى قيد ايدركن دين اوغورنده چاليشان بوتون مجاهدلرده موفقيتلر تمنى ايدرز .

مصر احوالى

مصرك استخلاصى بشارتلرى . — مصرده انتخابات عموميه‌نك اجراسى وسعد زغلول پاشانك موقع اقتداره كلمه‌سى متعاقب مصرده وقوع بولان اك مهم حادثه انكليز ديوان حربلرينك محكوم ايتديكى برچوق وطنپرورلرك تخليه‌سى وآنجق انكليز ضابطلرينى اولديردكلرندن طولايى محكوم ايديلن آلتى مصرلينك حبسخانه‌ده قالمالريدر .

انكليز ديوان حربلرينك محكوم ايتدكلرى مصرليلرك تخليه‌سى مصرده يكى طوغان حياتك خيرلى بر علامتيدر . چونكه بو حادثه مصرده انكليز تحكمنك ناقصه اوغراديغنى كوستريور .

بوندن باشقه بو كونلرده مصر اعيانك انتخاباتى اجرا اولونيور . بو انتخاباتك ختامنى متعاقب مصر مجلس مليسنك عقد اجتماع ايتمه‌سنه هيچ بر مانع قالمايه‌جقدر . مارتك مبادیسنده مصر مبعوثان واعيانك عقد اجتماع ايتمه‌سى منتظردر. فقط اصل مصر مسئله‌سنك اهميتى مصر پارلامانتوسنك اجتماعى متعاقب توضح ايده‌جك ، اوزمان انكليزلرك مصرليلرله اويوشق ايسته‌يوب ايستمه‌دكلرى آكلاشيله‌جقدر . چونكه پارلامانتونك اجتماعى متعاقب انكليزلرله مصرليلر آره‌سنده بر ائتلافنامه‌نك عقدى ايچون مذاكرات باشلايه‌جقدر . بو مذاكرات اثناسنده مصرليلر انكليزلره استقلاللرينى طانيتديرمغه چاليشه‌جقلردر . انكليز اشغالندن مملكتلرينى قورتارمغه موفق اولدقلرى تقديرده مصرليلر دعوالرينى احقاق ايتمش اولاجقلردر . الحاصل مصرك مقدراتى بو مذاكراتك آلاجغى شكله بولونيور .

سبيل الرشادك هر قارئى لااقل ايكى كيشى‌يى دها آبونه قيد ايدرسه مجموعه‌مزك نشرى خصوصنده پك بويوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشى : اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى

آدره‌س تبديلنده آيريجه
٥ غروش كوندرلمليدر .

مكتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك
فرانسزجه يازلمسی رجا اولنور .

پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه
دائر اولديغی بيلديرلمسی
رجا اولنور

سبيل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

آبونه شرائطی : هر يرايچون
سنه‌لكی (٤٠٠) آلتی آيلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبيه ايچون
سنه‌لكی (٤٥٠) ، آلتی آيلغی
(٢٥٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لكی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشيد افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشيندر .

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه
قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين
يازيلر اعاده اولنماز .

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدير
اشرف اديب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٥٩١ ٢٩ رجب ١٣٤٢ * پنجشنبه * ٦ مارت ١٣٤٠ جلد ٢٣

آنغليقان كليساسنه جواب

آنغليقان كليساسنه كوندريلمك اوزره تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئت علميه‌سی رئيس سابقی افاضل علمای اسلاميه‌دن شيخ عبدالعزيز جاويش افندی حضرتلرينك تأليف بويوردقلری جوابدر :

مسلمانلقده‌كی فضائل وآداب

سماحت ومعاونت — . جهان انسانيته حضور و سكون تأمينه وافراد وجماعات آره‌سنده محبت ، شفقت ، مرحمت اساسلرينك تثبيتنه صوك درجه‌ده حريص اولديغی ايچوندركه اسلام مسلمانلری يوقاريده ايضاح ايتديكمز فريضهٔ زكاته اجبار ايله اكتفا ايتميور ؛ مختلف صورتلرده تجلی ايده‌رك باشقه باشقه اسملرله آ كيلديگی حالده غايه وماهيتلری متحد بولنان انواع برّ واحسانك هپسنه تشويق ايدييور .

اسلام عالم بشريت ايچون اك مدهش خيبت و حرمان اوجاقلری كسيان احتراص ، طمع ، بخل كبی ذميمه‌لرله تخلقدن تنفير ايدر ؛ سماحته ، كرمه ، شفقته ، بذل معروفه مشوق اولور . و بوكا صدقه ، حق ، ذكات ، برّواحسان ، صله ، ماعون كبی درلو اسملر ويرر . چونكه اسملرك ، طرزلرك دكيشمسيله بخله ميال اولان نفسلر براز داها قولای ارضا ايديلير؛ احسانه وارمايان صيق اللر برازداها چابوق آچيلير . صوكره اسلام برّواحسانك وجوه صرفنی يالكز فقرا ايله بيچاركانه حصر ايتميور ؛ چوق شامل ، چوق عمومی طوتيور . اوت فقرا ايله بيچاركانه احسانی تأصيل تشويق ايدييورسه يتيملره ، طوللره ، يولده قالمشلره ، كوله‌لره ، جاريه‌لره بذل معاونتی‌ده اويله‌جه شايانی

بولونيور . كذلك آنايه بابايه ، اقربايه ، اوزاقده‌كی ، ياقينده‌كی قومشولره ، يول آرقداشنه ايلكی – ولو محتاج اولماسينلر – اكيداً امر ايدييور . مقصد انسانلر آره‌سنده‌كی محبت ، مرحمت رابطه‌لرينی قوتلشديرمك ، روحلری بربرينه ايصينديرمق صورتيله يابانجيلغك اورته‌دن قالقماسی ، منافرت واختلاف حسلرينك سينه‌لره يول بولاماسی‌در .

شبهه يوقدركه برّواحسان ، رفق ايله معامله مضر تمايللری ، فنا فكرلری دفع ايده‌جك اك بيوك قوتدر . دليل ايسته‌ينلر وارسه آداب اسلاميه ايله تعالی ايتمش عصرلرده‌كی مسلمانلر بيننده حكمران اولان اومحبتی ، او سكون وسلامی تخطر ايده‌بيليرلر . اوت ، يوقاريده‌ده سويلديكمز وجهله ، بر مسمان ديار اسلامك هيچ برينه ايتمزدی‌كه برليلرك مستفيد اولديغی و اسلامك بوتون موحدلر آره‌سنده شايع بر ملك اوله‌رق طانيديغی حقوق وامتيازاتك كافه‌سندن استفاده ايده‌مسين . اوحقوق ، او امتيازات‌كه ، صرف اونلری صيانت ايتدكلری ايچون مسلمانلر باشقه ملتلرك راحت وحضورينی كميرن ، مملكتلرنده سكوندن ، اطميناندن اثر بيراقمايان كين ، حسد مجادله‌لرندن ، استرقاب ، خصومت محاربه‌لرندن اك اوزاق برامت اوله‌رق ياشاديلر وياشايورلر .

هم اسلامده صلهٔ رحم يالكز مسلمانلره مقصود دكل‌كه . عليه الصلاة والسلام افنديمز اهل كتاب ايله مشركينه‌ده ايلك اولونماسنی

ترغيب بويورديلر. قسطلانى « لاينهاكم لله عن الذين لم يقاتلوكم فى الدين ولم يخرجوكم من دياركم ان تبروهم وتقسطوا اليهم ـ سورهٔ ممتحنه » آيت جليه‌سنده شويله سويليور : « بو آيت مؤمنلرله مخاصمة ومقاتله‌ده بولونميان غير مسلملره ايلك اولنمسى ايچون رخصتدر . » ۱]

صوكره، مشرك والده‌يله مشرك قارداشلره وباشقه‌لرينه ايلك ايدلمسى حقنده برچوق احاديث شريفه وار. اهل كتاب اولان يهوديلرله نصرانيلره كلنجه حكومات اسلاميه بونلرك اختيارلرينه، عجزلرينه ارزاق وعطاياى بذل ايدردى .

شيمدى بو موضوعه دائر قرآنده، سنتده وارد اولان آيات و احاديث شريفه‌يى نقل ايتمك مناسب اوله‌جق :

«الذين يوفون بعهدالله ولاينقضون الميثاق. والذين يصلون ما امرالله به ان يوصل ويخشون ربهم ويخافون سوء الحساب. والذين صبروا ابتغاء وجه ربهم واقاموا الصلاة وانفقوا مما رزقناهم سراً وعلانية ويدرأون بالحسنة السيئة اولئك لهم عقبى الدار .. . والذين ينقضون عهدالله من بعد ميثاقه ويقطعون ما امرالله به ان يوصل ويفسدون فى الارض اولئك لهم اللعنة ولهم سوء الدار ـ سورهٔ رعد » ۲] « ولا يأتل اولوالفضل منكم و السعة ان يؤتوا اولى القربى والمساكين والمهاجرين فى سبيل الله وليعفوا وليصفحوا ألاتحبون ان يغفرالله لكم والله غفور رحيم ـ سورهٔ نور »

« واذ اخذنا ميثاق بنى اسرائيل لاتعبدون الاالله وبالوالدين احساناً وذى القربى واليتامى والمساكين ـ سورهٔ بقره » ۳]

« وقضى ربك الاتعبدوا الااياه وبالوالدين احساناً اما يبلغن عندك الكبر احدهما اوكلاهما فلا تقل لهما اف ولا تنهرهما وقل لهما قولاً كريماً . واخفض لهما جناح الذل من الرحمة وقل رب ارحمهما كما ربيانى صغيراً .... وآت ذاالقربى حقه والمسكين وابن السبيل ولا تبذر تبذيراً ـ سورهٔ اسرا » ٤]

« يسئلونك ماذا ينفقون قل ما انفقتم من خير فللوالدين والاقربين واليتامى والمساكين وابن السبيل وماتفعلوا من خير فان الله به عليم ـ سورهٔ بقره » ۱]

« واعبدوا الله ولا تشركوا به شيئاً وبالوالدين احساناً وبذى القربى واليتامى والمساكين والجار ذى القربى والجار الجنب والصاحب بالجنب وابن السبيل وماملكت ايمانكم ـ سورهٔ نساء » ۲]

« احى والداك ؟ قال نعم، قال الرسول : ففيهما فجاهد ـ حديث » ۳]

« اخوانكم خولكم جعلهم الله تحت ايديكم فمن كان اخوه تحت يده فليطعمه مما يأكل وليلبسه مما يلبس ولاتكلفوهم مايغلبهم فان كلفتموهم فاعينوهم ـ حديث » ٤]

« اذا اتى احدكم خادمه بطعامه فان لم يجلس معه فليناوله لقمة اولقمتين او اكلةً او اكلتين فانه تولى علاجه ـ حديث » ۵]

« ان الاشعريين اذا ايلوا فى الغزو اوقل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم فى ثوب واحد ثم اقتسموه فى اناء واحد بالسوية فهم منى وانا منهم ـ حديث » ٦]

۱] ارشادالسارى جزؤ ۹ ، صحيفه ۱۰

۲] « اوكيمسه‌لركه اللهك عهدينى يرينه كتيررلر و ميثاق نقض ايتمزلر ، اوكيمسه‌لركه اللهك ويرلمسى امرايتديكنى ويررلر ، خالقلرندن چكينيرلر، حساب كوننده قورقارلر ، اوكيمسه‌لركه معبودلرينك رضاسنى ايستدكلرى ايچون نفسلرينه صبر ايدرلر ، نماز قيلارلر و كنديلرينى مرزوق ايتديكمز نعمتلردن كيزلى ، آشكار انفاقده بولونورلر وسيئاته حسنات ايله قارشى كليرلر .. ايشته دنيانك عاقبتى بونلر ايچوندر . . . اوكيمسه‌لركه اللهك عهدينى قبول ايتدكدن صوكره نقض ايدرلر ، اللهك ويرلمسنى امر ايتديكنى كسرلر ، يريوزنده فتنه چيقاريرلر .. ايشته لعنتده بونلر ايچوندر ، جهنمده بونلر ايچوندر . »

۳] « هانى ، بزلر اللهدن باشقه‌سنه طاپميه‌جقلرى و آنالرينه ، بابالرينه ، خيصيملرينه ، يتيملره ، بيچاره‌لره ايلكده بولنه‌جقلر حقنده بنى‌اسرائيلدن ميثاق آلمشدق . . . . »

٤] « كنديسندن باشقه‌سنه طاپمامكزى وآنالريكزه ، بابالريكزه ايلك ايتمكزى ربك سكا صورت قطعيه‌ده امر ايدييور ؛ شايد كرك يالكز برينه ، كرك ايكيسنه بردن، سنك الكه باقدقلرى صيره‌ده، اختيارلق چوكرسه صاقين

اوصانوبده كنديلرينه « الااله ! » ديمه ، يوزلرينه باغيرمه ، يوموشاق سوزلر سويله . صوكره ، اونلره شفقتندن قنادلريكى يرلره قدر ايندرده قارشيلرنده اويله طور وه‌يارب ، اونلر بنى كوچوك ياشمده ايكن ناصل مرحمتله بويوتديلرسه سن‌ده شيمدى اونلره قارشى رحيم اول » ديه دعا ايت ...... خيصيملريكه، بيچاره‌لره ، يولده قالمشلره، سنده حقلرى اولان ايلكى ادا ايت ومالكى اسراف ايله طاغيتمه . »

۱] « نه‌يى وكيمه انفاق ايده‌جكلرينى سكا صوريورلر ، اونلره ديكه : خيره دائر نه انفاق ايدرسه‌كز آناكزه ، باباكزه ، خيصيملريكزه ، يتيملره ، بيچاره‌لره ، يولده قالمشلره ويرك ، خير ناميله نه ايسترسه‌كز الله اونى بيلير . »

۲] « اللهه قوللق ايدك ، اوكا بر شيئى شريك قوشمايك ، آناكزه ، باباكزه ، خيصيملريكزه ، يتيملره ، بيچاره‌لره ، خيصيمكز اولان قومشولره ، خيصيمكز اولماين قومشولره ، يول آرقاداشكزه ، يولده قالمشلره ، رقبه‌سنه مالك بولوندقلريكزه ايلك ايدك . »

۳] « آنانك ، بابانك صاغمى ؟ ديبوبده ، أوت ، جوابنى آلنجه پيغمبر بويورديكه : اويله ايسه اونلر ايچون چاليش . »

٤] «خدمتجيلريكز ، الله‌طرفندن الكزك آلتنه ويرلمش ، قارداشلريكزدر . كيمك بويله قارداشى النك آلتنده بولونيورسه اوكا كندى يديكندن يديرسين وكيديكنى كيديرسين . برده بونلره ازيجى ايش تكليف ايتمه‌يك ؛ شايد ايدرسه‌كز ياردمده بولونيك . »

۵] « بريكزه خدمتجيسى يمك كتيرديكى زمان ، برابر اوطورمايه‌جقسه، اوكا برايكى لقمه ، ياخود بر ويا ايكى پارچه ويرسين . چونكه حاضرلامسنه او باقمشدى . »

٦] « اشعريلر [يمنده بر قبيله] غزاده ايكن آزيقسز قاليرسه ، ياخود مملكتده‌كى عائله‌لرينك يه‌جكى آزاليرسه هپسى بردن يانلرنده نه‌وارسه برپايقى‌يه طوپلارلر ، صوكره بر قابله آره‌لرنده مساوات اوزره تقسيم ايدرلر . ايشته اونلر بندندر ، بن‌ده اونلردنم . »

« دخلت امرأة النار فى هرة ربطتها فلم تطعمها ولم تدعها تأكل من خشاش الارض ــ حديث » ١]

« لا يدخل الجنة قاطع رحم ــ حديث » ــ اقرباسندن ايلكى كسن جنته كيره‌من »

« بينما رجل يمشى بطريق اشتد عليه العطش فوجد بئراً فنزل فيها فشرب ثم خرج فاذا كلب يلهث يأكل الثرى من العطش فقال الرجل لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذى كان بلغ لى فنزل البئر فملأ خفه ثم امسكه بفيه فسقى الكلب فشكر الله فغفر له . قالوا يارسول الله وان لنا فى البهائم اجراً فقال فى كل ذى كبد رطبة اجر ــ حديث » ٢]

« الساعى على الارملة والمسكين كالمجاهد فى سبيل الله ــ حديث » ٣]

« او اطعام فى يوم ذى مسغبة يتيما ذا مقربة او مسكيناً ذا متربة ثم كان من الذين آمنوا وتواصوا بالصبر وتواصوا بالمرحمة ــ سورهٔ بلد » ٤]

عطانك انواعى . ــ اسلامى اديان سائره‌دن آيران جهتلردن بريده فقرا و بيچاركان حقنده‌كى معاونتى مختلف نوعلره آيرماسيدر . بونلرك برقسمى واجبدركه تركى حرامدر ؛ برقسمى ترغيبات شرعيه‌دندركه فاعلى مأجور اولور ؛ برقسمى ده عقوباتدركه شريعتك تعيين ايتديكى احوالده مسلمين اوزرينه اداسى فرضدر .

بواقسامه داخل بولونانلرك اك باشلوجه‌لرى شونلردر : ٥]

صدقهٔ فطر : رساله‌مزك ايكنجى قسمنده تفصيل ايدلديكى وجهله رمضانك آخرنده اداسى مسلمانلره فرضدر .

زكات : رساله‌مزك ايكنجى قسمنده تفصيل ايدلدى .

قربانه : عيداضحاده استطاعتى بولونان هر مسلم حر اوزرينه ــ ولو يتيم اولسون ــ واجبدر .

١] « كدى يوزندن بر قادين جهنمه كيردى . حيوانى باغلامش ، قارننى دويورمامش ، يرده‌كى بوجكلرى يمه‌يه ده صالىويرمه‌مشدى . »

٢] « آداميڭ بريسى يولده كيدركن فنا حالده صوصامش ، بر قويو بولمش ، ايچنه اينه‌رك ايچمش ، صوكره چيقنجه باقمشكه بر كوپك ، صوسزلقدن دلى چيقمش ، طوپراق يالايور . آدام كندى كنديسنه صوسزلق ناصيل بنم جانمه يتديسه بونكده اويله جانه يتمش ديه‌رك تكرار قويويه اينمش ، پابوجنى صو ايله طولدوروب آغزيله طوته‌رق چيقمش ، كوپكى صولامش ، الله‌ه شكر ايتمش . بونك اوزرينه كناهلرى باغيشلانمش . يارسول الله ، حيوانلر ايچونده بزه اجر وارمى ؟ ديديلر . هرجكرى ياش مخلوقك [ذى حياتك] يوزندن اجر وار ، بويورديلر . »

٣] « طوللر ، بيچاره‌لر ايچون چاليشان الله يولنده مجاهد كيبيدر . »

٤] « ياخود آچلق كوننده اقربادن بر يتيمى ، ياخود يرده سورونن بر بيچاره‌يى طويورمق وايمان ايدوبده بربرينه صبرايله ، مرحمتله توصيه‌ده بولونانلردن اولمق ... ايشته صاغ طرفه كيده‌جك اولانلر بونلرى ياپانلردر . »

٥] قرآن كريم ايله كتب فقهيه‌ده مصرح اولديغى وجهله بو جزالردن برطاقمينى اوروج طوتمق ، ياخود كوله آزاد ايتمك كبى صورتلرله‌ده اوده‌مك قابلدر ، مسلم بوخصوصده مخيردر .

هدى : حج ايدنلرك جزا اوله‌رق كسديكى حيواناتدر . موجباتى كتب فقهيه‌ده بيلديريليور .

جزاى صيد : احرامده ايكن ، ياخود احرامده اولماسه بيله حرمده بولونوركن آولانان كيمسه‌نك اوده‌ديكى جزادر .

يمين كفارتى : انسانك چولوغنه ، چوجوغنه يديرديكى يمكك اورته درجه‌سندن اون بيچاره‌يى طويورماسى ، ياخود كيدوه‌مسيدركه ، جدى صورتده ايتديكى يمينده حانث اولمشسه ، اوزرينه واجبدر .

ظهار كفارتى : آلتمش بيچاره‌يى طويورمقدر . زوجه‌سنى نكاح دوشمه‌ين محرملرى صيره‌سنه قويه‌رق مقاربتدن امتناع ايدن كيمسه‌لر ، دورت آى ايچنده رجوع ايتمك ايسترلرسه ، بو جزا ايله معاقب اولورلر وباشقه صورتله زوجه‌لرينك يانه كيده‌مزلر .

مجرده فديه : كتب فقهيه‌ده بيلديريلديكى وجهله ، كوزل قوقو ، الديون ، قوشاق وسائره كبى احرام اثناسنده استعمالى حرام اولان شيلرى قوللانمش اركك وقادين ايچون جزادر . قويون وداها بويوك حيوان كسمك ، ياخود آلتى بيچاره‌يى طويورمق صورتيله اوده‌نير .

اوروجده فديه : اوروج طوتمايه هيچ طاقت كتيره‌مه‌ين ، ياخود پك كوجلكله طوته بيلنلر ايچون اسلامك كوستر‌ديكى رخصت افطاره مقابل آلديغى فديه‌در .

عقيقه: چوجوق يدى كونلك اولديغى زمان كسيلن قرباندر . كذلك صاچى كسيلوب آغيرلغنجه آلتون ، ياخود كوموش تصدق اولونور .

اسلامك صاحب حكيمى روح بشرك كوزل شيلره قارشى بخيل ، قيمتسز شيلر ايچون سميح بر فطرتده اولديغنى پك ايى بيليوردى . بونك ايچون طورمايوب آيت اوستنه آيت ايندريوردى ، حرص ايله معلول روحلرينى يوله كتيرمك مقصديله اهل توحيده وصايا ده بولونيوردى ؛ اللرنده‌كى مالك اك قيمتليلرى اوزرنده فقرانك ، بيچاركانك ، طوللرك ، اوكسوزلرك ، بابالرك ، خيصيملرك .. اوت هپسنك معين بر حقى اولديغنى خاطرلرينه كتيريوردى ؛ الله رزاقدر ، ارباب ثروتك نه‌سى وارسه ارباب استحقاقه نقصانسز اوله‌رق توزيع ايدلمك اوزره كنديلرينه خزائن الهيه‌دن مودوع امانتدن باشقه برشى دكلدر ، ديوردى . قرآن كريمده بوكا دائر نه‌قادار آيات جليله‌وار ! بز يالكز شونلرى اقتباس ايده‌جكز :

« وما انفقتم من شيئى فهو يخلفه وهو خير الرازقين ــ سورهٔ سبأ » ١]

« اطعام عشرة مساكين من اوسط ما تطعمون اهليكم ــ سورهٔ مائده » ٢]

١] « هانكى شيئى انفاق ايدرسه‌كز يرينه الله باشقه‌سنى ويرر ، او رازقلرك اك خيرليسيدر . »

٢] « چولوغكزه ، چوجوغكزه يديرديككزك اورته درجه‌سندن اون بيچاره‌نك اطعامى ... »

« انفقوا مما رزقنا کم ـ سورهٔ بقره » ۱]
« انفقوا من طیبات ما کسبتم ولاتیمموا الخبیث منه‌تنفقون ـ سورهٔ بقره » ۲]
« وانفقوا مما جعلکم مستخلفین فیه فالذین آمنوا منکم وانفقوالهم اجر کبیر . ـ سورهٔ حدید » ۳]
« وانفقوا خیراً لانفسکم ومن یوق‌شح نفسه‌فأولئك هم‌المفلحون ـ سورهٔ تغابن » ٤]

سنت کتابلرینه مراجعت اولونورسه بوموضوعه‌دائر نامتناهی احادیث نبویه کورولور. صوکره، آیتلرك، حدیثلرك جمله‌سی شونك اوزرنده برلشیور : الله ذوالجلال انفاق‌ایدن قوللری‌ایچندن آنجاق اوکیمسه‌لری حریم رحمته‌قبول ایدییورکه ویررلرکن اخلاص ایله، کوکل خوشلغیله ویرییورلر ، آرقه‌سندن اذایه ، منته قالقشمایورلر. « ومن‌الاعراب من یؤمن بالله‌والیوم الآخر ویتخذ ماینفق قربات‌عندالله وصلوات الرسول الاانهاقربةلهم‌سید خلهم‌الله فی‌رحمته ان‌الله‌غفور رحیم ـ سورهٔ توبه» ٥]

ایشته بومالی فرائضی ، یاخود مالی ترغیباتی سایه‌سنده‌درکه اسلام فقرابی ، بیچارکانی، یتیملری، طوللری، یولده قالمشلری ارباب ثروتك مالندن اهمیتلی بر صورتده حصه‌دار ایدییور . بونی کافی کورمیوب مالارندن برقسمنی وصیت ایچون زنکینلره توصیه‌ده بولوندیغی کبی هرکسك وصیتدن اولان حصه‌سنی کندیسنه ویرملرینی ترکه تقسیمنده حاضر بولونان اقربایه اخطار ایدییور .

خلاصه، اسلامك برواحسان فصلی طبقات بشر آره‌سنده وجودی قانون خلقت ایجابندن اولان‌تفادت ثروتك کوروکله‌دیکی کین واحتراص آتشلرندن سینه‌لری قورتارمق ایچوندی ، باشقه برشی دکلدی . مسلمانلق هنوز کنجلك چاغنده ایکن مسلمانلر اونی بیلیور وتعالیم سماویسنه توفیق حرکت ایدییوردی . زمانمزده ظهور ایدن جمعیات خیریه‌نك شوراده بوراده وجوده کتیردکلری غربا خسته‌خانه‌لریله اوکسوزلری، سوقاقده بولونمش چوجقلری بارینديره‌جق مؤسسه‌لره احتیاجلری یوقدی .

۱] « سزی مرزوق ایتدیکمز نعمتلردن انفاق ایدك »
۲] « قازاندیغکزك کوزللرندن انفاق ایدك ، یوقسه کوتولرینی ویرمك قصدنده بولونمایك »
۳] « اللهك سزلری‌وکیل ایدوب اوزرنده‌تصرف ایتدیردیکی‌مالریکزدن انفاقده بولونیك ، شبهه یوقدرکه ایچکزدن ایمان وانفاق ایدنلر ایچون بویوك اجر وار . »
٤] « انفاق ایدك‌که حقکزده خیرلی اولسون ، کیم نفسنك حرصندن آزاده قالیرسه ایشته فلاح بوله‌جق اونلردر . »
٥] « صوکره عربان ایچنده اویله‌لری وارکه الله‌ه وآخرت کوننه اینانیر وانفاق ایتدیکی شیلری الله‌ه تقرب ورسول‌اللهك دعاسنه‌مظهریت ایچون وسیله بیلیر ، شبهه‌سز اوصدقه‌لر کندیلری ایچون وسیلهٔ تقربدر، الله اونلری رحمته ادخال ایده‌جکدر ، الله غفوردر، رحیمدر. »

أوت ، حکومات اسلامیه‌نك بوتون مسلمانلردن استیفا ایتدیکی مردرلو زکات ، صوکره بر و احسان اربابنك دورلو دورلو وقفلریله ارباب ثروت طرفندن الله رضاسی ایچون هر کون بذل‌اولنان صدقه‌لر، عاطفتلر بر حالده‌ایدی‌که ایلك عصرلرده‌کان مسلمانلر بوطرزده‌جمیتلر وجوده کتیرمکدن وبیك ناز ایله‌ویره‌جکلری برقاچ پاره‌یی صیغدیره‌جق‌یه ارباب‌یسارك‌اللرینی صیقوب طورمقدن مستغنی‌بولونیورلردی.

داها طوغریسی‌عالم اسلامك هیئت‌مجموعه‌سی اویله معظم برجمعیت خیریه حالنده ایدی‌که ، دیار توحیدك هرطرفنده‌کی یوزلرجه میلیون خلقك اوزرینه قانادلرینی کرن بوکتله‌نك قلوبی حقك سایهٔ نعمتده برلشمش و اسلام فیضی یوزندن مرحمت وشفقت حسلریله مفطور اولمشدی . حاصلی، فاطرحکیمك دیله‌دیکی کبی یکپاره بر وجود ایدی: بر عضوه اصابت ایدن آفت بوتون اعضای بدنده حرارتلر ، اضطرابلر تولید ایدییوردی .

تعدد زوجات مؤسسهٔ اجتماعیه‌سی

۲

تعدد زوجات حقنده‌کی اعتراضاته جواب ـ تعدد زوجاتك فردی، اجتماعی فوائد ومحسناتی: بواصول فحشیاتك تزایدینه مانعدر، نفوس عمومیه‌یی تزیده، قادینلق حیاتنك اعتلاسنه ، قادینلرك دوام صحتنه ، بقای لطافت وظرافتنه خادمدر .

٥ — تعدد زوجات اصولی ممکن‌الرعایه اولان مساواته اصلا منافی دکلدر . ممکن‌الرعایه اولمایان خصوصاتده ایسه مساوات جهتی ذاتاً تحری اولوناماز . بناءً علیه برارککك متعدد قادینلر ایله ازدواج ایده‌بیلدیکی حالده برقادینك متعدد ارککلر ایله ازدواج ایده‌مه‌مسی وسیلهٔ اعتراض اولاماز . عالمده بویله بر ادعا قدر بطلانی ظاهر برشی یوقدر. بویله بر ادعا ارککلر ایله قادینلر بیننده خلقةً موجود اولان فرق عظیمی بیلمه‌مکدن ایلری کلیر ؛ قادینلرك خصوصیت حالنه ، شؤن حیاتیه‌سنه، قابلیت‌فطریه‌سنه عدم وقوفدن نشئت ایدر ؛ نکاحك مشروعیتنده‌کی فلسفهٔ عالیه‌یی عدم محافظه‌دن منبعث بولونور .

ارباب اختصاص طرفندن مفصلاً بیان اولوندیغی اوزره ارککلر ایله قادینلر آره‌سنده خلقةً پك بیوك فرقلر واردر . از جمله وسطی اولارق ارککلرك ثقلت بدنیه‌ودماغیه‌سی قادینلرککندن دها زیاده‌در . ارککلرك جملهٔ عصبیه‌لری دخی قادینلرککنه نسبتله دها مکملدر . ارککلر شدائد حیاتیه‌یه دها زیاده متحمل اولدقلری حالده قادینلر ارککلره نظراً دها زیاده عوارض وامراضه مستعددرلر .

هله قادینلرك برچوق زمانلری حیض ایله ، نفاس ایله ، بارثقیل حمل ایله مرور ایدر ؛ برچوق کونلری آغوش شفقتلرینی تزیین ایدن

چوجوقلری ارضاع ایله ، تربیه ایله کچر کیدر . بو مدت ظرفنده‌کی مقارنتلردن نافع برثمره حاصل اولاماز .

مع هذا قادینلر پك ارکن سن ایاسه واصل اولوب قوهٔ ولادیه‌دن محروم قالیرلر. حالبوکه فطرةً قوی اولان ارککلر بوکبی عوارضدن مصوندرلر . متعدد قادینلر ایله ازدواجه وبونلرك حقوقنی حسن تأمینه طبیعةً مستعددرلر . برارککك نطفه‌سنده هروقت ایشه یارایاجق حوینات موجود اولدیغندن‌سنی برخیلی تزاید ایتسه‌ده ینه قوهٔ تولیدیه‌یه مالك بولونور .

حاصلی قادینلر ایله ارککلر آره‌سنده کرك تشکلات بدنیه وکرك حواس وقوی اعتباریله بویوك فرقلر واردر .

برقادینك برزمانده ایکی ارککك تحت نکاحنده بولونماسی قابلیت بدنیه‌سیله غیر متناسب ، وظائف زوجیتی ایفا ایده‌بیلمه‌سنه مانعدر ؛ تربیهٔ اطفاله منافی ، اختلاط انسابی موجب ، دها برنیجه محاذیر اجتماعیه‌یی مستلزمدر .

ذاتاً نکاحدن مقصد اصلی ؛ بشریتی فحشیاتدن صیانت ایله انسال بشریه‌نك مشروع برصورتده دوامنی، تزایدینی تأمین ایلمکدن عبارت دکلیدر ؟ حالبوکه بر قادینك متعدد ارککلر ایله مقارنتده بولونماسی بومقصد اصلینك حصولنه امکان بیراقماز .

برقادین برزمانده قاچ ارککك تحت نکاحنده بولونورسه بولونسون یالکز برندن کبه قالیر ، فقط هانکیسندن قالدیغنی آکلاشیله‌ماز . بو حالده هم نسب ضایع اولور ، هم ده تکثیر نفوس غایه‌سی تأمین ایدیله‌مه‌مش اولور .

حالبوکه برارککك متعدد قادینلر ایله برر رابطهٔ زوجیت تأسیس ایتمه‌سی بوکبی محذورلردن تماماً سالمدر . بناءً علیه بوکبی خصوصاتده قادینلر ایله ارککلر آره‌سنده مساوات آرانیلماسی؛ هم شرایع الهیه‌نك احکام علویه‌سنه منافی ، هم‌ده قدرت فاطره‌نك اثر بدیعی اولان قانون فطرته قارشی برعصیان ماهیتنی حائز اولدیغندن اصلا شایان تصور اولاماز .

٦ — تعدد زوجات اصولی ، عدالتله قابل تألیف دکلدر ، دینیلیور . بونی اثبات ایچون‌ده برارککك متعدد زوجه‌لرندن هربرینه قارشی عینی صداقتله ، عینی محبت ومیلان ایله متحسس اولامایه‌جغی درمیان ایدیلیور . برکره زوجه‌لرك تعددی یوزندن صداقتك خللدار اولاجغی تسلیم اولوناماز . وجدانه، دیانته مالك، ناموسپرور ارککلر حقنده بویله برشی تصور اولنه‌ماز. محبت‌ومیلان جهتنه کلنجه فی‌الواقع بوخصوصده تمامیله تأمین عدالت قابل دکلدر . فقط انسانلر ید اختیارلرنده بولونمایان بوکبی خصوصات ایله مکلف اولامازلر . اُلورکه برانسان زوجه‌لرینك حقوقنه رعایتکار اولسون، بونلردن برینه قارشی قلباً حس ایتدیکی محبت ومیلانی دیکرلرینه قارشی اظهار ایدرك آنلرك انکسار خاطرینه سببیت ویرمه‌سین. بوحکمته مبنیدرکه قرآن مبینده : (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النسآء ولوحرصتم فلاتمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقة) بویورلمشدر . ۱]

علیه الصلاة والسلام افندیمز ازواج طاهراتی آره‌سنده قسمه ۲] صوك درجه رعایت ایدر ، صوکره‌ده : [اللهم هذا قسمی فیما املك فلا تؤاخذنی فیما لا املك] بویوررلردی . ۳]

محبت قلبیه کبی خصوصاتك ماعداسنده ایسه عدالت ایفاسی هروجهله قابلدر . زوجیت خصوصنده ایفاسی لازم کلن عدالت‌ده آنجق بوندن عبارتدر. تعدد زوجاتك جوازی آنجاق بوعدالتك وجودینه معلقدر. اکر بو عدالت حد ذاتنده ممکن‌الاجرا اولماسه بوکا تعلیق صورتیله تشریع احکامده بولونمق شارع حکیم حضرتلرینك علویت شانیله قابل تألیف دکلدر .

واقعا برچوق ارککلر واردرکه بونلر متعدد قادینلر حقنده دکل، برقادین حقنده بیله تأمین عداله مقتدر اولامازلر . فقط ینه اویله ارککلر واردرکه اونلر پك کوزل برتربیه وتهذیبه مظهر اولدقلری ایچون متعدد زوجه‌لرینه قارشی ایفاسی لازم کلن عدالتده اصلا قصور ایتمزلر. حاصلی بوکبی خصوصاتده قیاس نفس جائز دکلدر .

کنجلك زمانك کندیلرینه بخش ایتدیکی برنشوهٔ سوداپرستانه‌نك تحت تأثیرنده بولونان بعض نورسیدکان؛ عائله حیاتنك آنجاق برعشق وغرام ایچنده یاشایه‌بیله‌جکنه قائل اولدقلری ایچون تعدد زوجات ایله بو عشق وغرامی قابل تألیف کوره‌میورلر . حالبوکه برعائله‌یی یاشاتان ، مسعود ایدن مجرد برعشق وغرام دکلدر . بونلر برلمعهٔ صباوت کبی کبی سریع‌الزوال شیلردر . زمانمزده پك زیاده انکشاف ایدن بوعشق وغرام یوزندن دکلیدرکه برچوق خسته‌لقلره، انتحارلره، فجیعه‌لره شاهد اولوب طوریبورز ؟..

اصل عائله‌یی یاشاتان، کاشانهٔ ازدواجه افاضهٔ مسعودیت ایدن‌شی، زوج ایله زوجه‌دن هر برینك عهده‌سنه ترتب ایدن برطاقم وظائف وحقوقه رعایتکار اولمسیدر . بوجهت کوزل برتربیه سایه‌سنده تأمین ایدلدکدن‌صوکره آرتق عائله آره‌سنده وجودی مطلوب اولان عدالتك، مسعودیتك تجلیسنه هیچ برمانع قالماز .

۱] « پك زیاده آرزو ایتسه‌کز بیله قادینلر آره‌سنده هر وجهله تأمین عداله قادر اولامازسکز. آنجق بونلردن برینه تماماً میل ایتمه‌یکز، صوکره دیکرلرینی ذات‌الزوج اولمایان قادینلرکبی بروضعیتده بیراقمش اولورسکز . »

۲] قسم ، : زوجك ید اقتدارنده اولان شیلرده ومحبت وموانست ایچون بیتوتت خصوصنده زوجه‌لری آره‌سنده اجرای عدالت ومساواته رعایت ایتمه‌سیدر .

۳] « یاربی ! بنم مالك اولدیغم خصوصده یاپابیلدیکم ایشته بو ؛ آرتق بنی ید اقتدارمده بولونمایان خصوصاتدن طولایی مؤاخذه بیورمه . »

٧ — تعدد زوجات اصولی ، احتیاجاتی تزیید و بالنتیجه سفالت عمومیه‌یی تولید ایتمز ؛ بلکه احتیاجاتی تهوینه ، منافع عمومیه‌یی تأمینه وسیله اولور .

واقعا یالکز بویوك شهرلرده‌یاشایان محدود عائله‌لرك شرائط حیاتیه‌لری نظر آلینیر ایسه بویولده‌کی ادعا قسماً طوغری اولا بیلیر . چونکه بویوك شهرلرده‌کی برطاقم عائله‌لرك بعض افرادی مدت مدیده مستهلك وضعیتده بولونورلر. بوکبی عائله‌لره منسوب چوجوقلر سنه‌لرجه تحصیل علوم ومعارف ایله اشتغال ایدر وبومدت ظرفنده دائما ولیلرینك سایهٔ حمایه‌سنده تأمین معیشته مجبوراولورلر. فقط دیکر یرلرده حال بویله‌میدر ؟ هر مملکتده اهالینك قسم اعظمنی کویلرده‌کی ، کوچوك قصبه‌لرده‌کی خلق تشکیل ایدر. بو خلق ایسه علی‌الاکثر مستحصل وضعیتده‌در . بورالرده‌کی عائله‌لرك بوتون افرادی، حتی سکز طقوز یاشلرنده بولونان چوجوقلر بیله عائله‌لرینك معیشتنی تأمینه ، ثروتی تزییده خادم ، مستحصل برر عضودرلر . بوکبی یرلرده افراد عائله‌نك آرتماسی عائله حقنده عین سعادت عد اولونور . وبومستحصل افرادك تزایدی شبهه یوق‌که مملکت ایچون‌ده اقتصادی ، سیاسی برچوق نقاط نظردن پك نافع بولونمش اولور .

٨ — تعدد زوجات اصولی انقسام ثروته باعث اولدیغی کبی ازدیاد ثروته‌ده باعثدر . بناءً علیه انقسام ثروتدن ملحوظ اولان ضرر ، ازدیاد ثروت سایه‌سنده مع زیادة تلافی ایدیلمش اولور .

معلوم اولدیغی اوزره ثروتك مستحصلی انسانلردر . انسانلر نه‌قدر آرتارسه فعالیت اقتصادیه‌ده او نسبتده آرتار ، ثروت‌ده اونسبتده تزاید ایدر. بر ایکی ارککی احتوا ایدن برعائله ایله متعدد ارککلردن متشکل برعائله‌یه استحصال ثروت نقطهٔ نظرندن باقیلیرسه بینلرنده‌کی فرق پك بارز برصورتده نظره چارپار .

مع هذا بزم مملکت کبی اراضیٔ صغیره اصولی جاری اولان ، ثروت مملکت محدود اللرده متمرکز بولونمایان یرلرده انقسام ثروتدن اوقدر اندیشه‌یه محل یوقدر .

٩ — تعدد زوجاتك موجودیتدن طولانی عالم غربك سوء نظرلرینه هدف اولاجق ایمشز! .. بیلمم‌که بونلرك حسن توجهلرینه مظهر اولدیغمز تقدیرده نه استفاده ایده‌جکز ؟ ذاتاً بز مسلمان بولوندقجه بویله برتوجهه مظهریت قابلمی ؟ ..

معلوم اولدیغی اوزره تعدد زوجاتی وسیله اتخاذ ایده‌رك اسلامیتك ناصیهٔ درخشانی اوزرینه برلکه قوندیرمق وبووجهله اغفالاتده بولونمق اوته‌دنبری غربك بعض محافلنجه برغایهٔ دینیه ماهیتنده بولونمشدر .

نصرانیتك انتشارنده قادینلرك صفوت قلبیه‌سندن پك چوق استفاده ایدلرینی کشف ایتمش اولان رؤسای روحانیه بو وسیله ایله‌ده قادینلره برچیبان کوستره‌رك غایهٔ امللرینه قاوشمق ایسته‌مشلردر. حال بوکه‌اوله‌جه‌ده بیان اولوندیغی اوزره تعدد زوجات اصولی یالکز شریعت اسلامیه‌ده دکل ، سائر شریعتلرجه‌ده جائز اولوب ادوار قدیمه دنبری بین‌الاقوام جاری اولمشدر . بوحقیقی یهودیلر ایله خرستیانلرده معترفدرلر . بناءً علیه ادیان سماویه‌یه معتقد بولونان ملتلر ایچون بواصولی انکاره ، تزییفه مجال یوقدر. بر دین سماوی ایله متدین اولمایان اشخاصه کلنجه بونلرکده بواصول حقنده اعتراضه صلاحیتلری اولاماز . نا‌صل اولا بیلیرکه بونلرك قسم اعظمی قولاً تعدد زوجات علیهنده بولوندقلری حالده فعلاً برزوجه ایله اکتفا ایتمیورلر؛ کندی حریم عصمتلرنده‌کی قادینلر ایله قناعت ایتمیوب برطاقم آلتفکانك آغوش شناعت‌کارانه سنه جان آتمقدن نفسلرینی منع ایده‌میورلر . بوغیر مشروع مقارنتلر یوزندن دنیایه کلن چوجوقلرده غیرمشروع اولیور، عائله تربیه‌سندن، حزت نفسدن محروم قالارق جمعیت بشریه باشنه بلا کسیلیورلر .

مع هذا بزم ایچون باشقه ملتلرك شؤن حیاتیه‌سنی تقلید ایتمك اصلا طوغری دکلدر. بز مسلمانلر ایله سائر ملتلر آره‌سنده شرائط اجتماعیه، سجایای ملیه وسائره اعتباریله برچوق فرقلر واردر . بناءً علیه غربك موهوم توجهندن محروم قالمق قورقوسیله کندی حیات ملیه‌مزی تبدیل ، کندی احوال اجتماعیه‌مزی رد وتزییف طوغرو دکلدر .

حال بوکه بوکون غربده‌ده علمی، رسمی اك بویوك مقاماتی احراز ایتمش بولنان برطاقم متفکرین طرفندن تعدد زوجات اصولی ترویج ایدلمکده‌در ؛ وحدت زوجه حقنده‌کی مادهٔ قانونیه‌نك بر آن اول تعدیلی طلب اولونمقده‌در .

شبهه یوق‌که غرب عالمی فحشیاتك درجهٔ شناعتنی تماماً ادراك ایتدیکی ، تزیید نفوس ایچون مشروع چاره‌لر تحری ایلدیکی کون بو اصولی قبوله مضطر قالاجقدر .

شو کا امینم‌که اکر تعدد زوجات اصولی غربده جاری اولوب ده شرقده ممنوع بولونسه ایدی بوکون بومؤسسه علیهنده بولونانلردن برچوقلری بو ممنوعیتدن شکایت ایده‌جك : « دین اسلام بو اصوله مساغ ویرمدیکی ایچون ناس بر طرفدن فحشیات طریقنه سلوك ایدیور، برطرفدن‌ده مملکتده نفوس عمومیه‌تزایددن محروم بولونیور » دیه‌حکلر ایدی .

بلکه یقین بر آتیده غرب بو اصولی قبول ایدرده بوبابده‌کی اعتراضات نهایت بولور ! .

تعدد زوجاتك فردی ، اجتماعی فوائد ومحسناتی :

والحاصل شرایع الٓهیه‌نك تجویز ایتمش اولدیغی هرهانکی برمعاملهٔ

اجتماعیه‌ده سعادت انسانیه‌یه ، آداب مدنیه‌یه ، قواعد عدل ونصفته منافی برجهت بولونماز. بالعکس برطاقم منافع ومصالح مندمج بولونور . آلویرکه بوخصوصده‌کی شرائطه رعایت اولونسون .

ایشته شرع شریفك تعیین ایتدیکی شرائط دائره‌سنده وقوع بولان تعدد زوجات اصولی ده بوجمله دندر . بومؤسسهٔ اجتماعیه‌نك احتوا ایتدیکی فوائد ومحسناتدن برقسمی بروجه آتیدر :

۱ — تعدد زوجات اصولی، فحشیاتك توسعنه مانعدر. بوسایه‌ده فحشیات آزالیر ؛ اخلاق عمومیه صلاحه یوز طوتار ، صحت عمومیه خللدن مصون قالیر .

معلوم اولدیغی اوزره عفت مسئله‌سی نزیه‌الطبع اولان هرذاتك غایهٔ امل اتخاذ ایتدیکی برمسئلهٔ اخلاقیه‌در . حال بوکه بعضاً بر زوجه ایله اکتفا ایدیله‌سی بوغایه‌یی تأمینه کافی اولماز .

اولجه‌ده عرض اولوندیغی اوزره قادینلر برطاقم موانع وعوارضدن خالی اولامازلر. ارککلر ایسه بوکبی عارضه‌لردن مصوندرلر. بناءً علیه بعضاً بر ارکك یالکز برزوجه ایله قناعت ایده‌میه‌جك اقتداردن محروم اولور . آرتق بو ارککك پیش نظرنده ایکی طریق کشاده بولونورکه بری تکرار تزوج ایتمك ، دیکری ده کردابهٔ فحشه جان آتمقدر . حال بوکه تربیهٔ دینیه‌یه نائل، نزاهت طبعه مالك اولان برذات ایچون حیاتی فحشیاتك امواج دهشتناکی آره‌سنده افنا ایتمك اصلاقابل دکلدر. شیمدی بویله برذات ایچون یالکز برطریق قالیرکه اوده تکرار تزوج ایتمکدن عبارتدر .

۲ — تعدد زوجات اصولی ، تکثیر نفوسه خادمدر . نفوسك تزایدی ایسه هم افرادك ، هم ده جمعیتلرك منافع حیاتیه‌سی ایجاباتندندر.

معلوم اولدیغی اوزره نکاحك مشروعیتنده‌کی مقاصد عالیه‌دن بری ده تناسل مسئله‌سیدر. برارکك نه ایچون تأهل ایده‌رك برچوق فدا کارلقلره قاتلانیر ؟ نه ایچون عهده‌سنه توجه ایدن آغیر آغیر وظائف زوجیتی ایفایه تحمل ایدر؟ . شبهه‌یوقکه بوتون بومزاحمی اقتحام ایتمه‌سی برطاقم مشروع مقاصده مستنددر . ایشته بومقاصدك باشلیجه‌لرندن بری ده اولاد واحفاده نائلیت املیدر . حال بوکه بعضاً برقادین ایله‌ده تأسیس ایدیلن رابطهٔ زوجیت ، بوکبی مشروع امللری تأمینه کفایت ایتمز .

اوت .. اولابیلیرکه قادین عقیم بولونور ، ویاطوغوردیغی چوجوقلر یاشاماز، یاخود برایکی چوجوق طوغوردقدن صوکره آرتق طوغورماز بر حاله کلیر . ارکك ایسه بر چوق اولاده نائلیت امل مشروعنده بولونابیلیر ، بومشروع املك حصولی ایچون‌ده تکرار تزوجدن باشقه چاره بولاماز .

بعض ذوات دیورکه : «تزاید نفوس خصوصنده کمیتدن زیاده کیفیته اهمیت ویرمه‌لیدر . تعدد زوجات اصولی ایسه کمیةً تزاید نفوسه خادم اولسه‌ده کیفیةً اولاماز .»

حال بوکه بو ادعا تماماً طوغری دکلدر. برمملکتك ادامهٔ موجودیت ایده‌بیلمه‌سی ایچون هم کمیةً، هم ده کیفیةً تزاید نفوسه احتیاج واردر؛ نفوسك کمیةً تزایدیله کیفیةً تزایدی بیننده ایسه برتضاد موجود دکلدر. یاشامق ایسته‌ین برملتك وظیفه‌سی بو ایکی جهتك ایکیسنی ده نظر اهمیتدن دورطوتمامقدر . تعدد زوجات ایسه ـ بوخصوصده صلاحیتدار اولان ارباب فنك بیاناتیله ثابت اولدیغی اوزره ـ یالکز کمیةً دکل، کیفیةً ده تزاید نفوسه خادمدر . زوجه‌لرك تعددی نسلك اصطفاسنه ، عرقك کوربوز برحالده یتیشمه‌سنه یاردیم ایتمکده‌در .

ینه دینلیورکه : «آوروپاده تعدد زوجات اصولی جاری اولمادیغی حالده نفوس تزاید ایدییور ؛ بزم مملکتده ایسه بو اصولك موجودیتنه رغماً نفوس عمومیه تزایددن محروم بولونیور . » مشروع صورتده بو ادعاده تماماً طوغری دکلدر . برکره آوروپاده تعدد زوجات اصولی موجود دکلسه‌ده غیر مشروع صورتده ، هم ده غیر محدود برحالده موجود بولونمقده‌در . مع‌هذا تزاید نفوسی تأمین ایده‌جك بر چوق اسباب واردرکه تعدد زوجات‌ده بونلردن بریدر . بناءً علیه غربده بو اصول جاری اولماسه‌بیله سائر اسبابه رعایت ایدلمکده‌در بزم مملکتده ایسه بو اسبابدن هیچ برینه کافی درجه‌ده رعایت ایدلمیور .

۳ ـ تعدد زوجات اصولی ، قادینلق حیاتنك اعتلاسنه خادمدر. معلوم اولدیغی اوزره هرمملکتده قادینلر ارککلردن دها زیاده بولونیور. بو قادینلردن برقسمی هر تورلو محرومیته قاتلانارق سفیلانه بر حالده یاشیور ، دیکر برقسمی ده یاسائقهٔ احتیاج ایله ویانفسنك تمایلاتنه تبعیتله فحشیات ساحه‌لرینه دوشیور . بوصورتله قادینلق حیاتنده پك فجیع حادثه‌لر ظهور ایدییور ، بشریتك لطیف برجنسنه منسوب اولان برطاقم بیچاره‌لر ، تمیز قلبلری ساعتلرجه آغلانه‌جق فلاکتلره اوغرایوب طوزییور . حال بوکه تعدد زوجات اصولنه رعایت ایدلدیکی تقدیرده بوقادینلردن مهم برقسمی سفالتدن قورتولور ، جوهر عصمتی پارچه‌لایاجق حرکتلردن مصون قالیر ، بونك نتیجه‌سنده‌ده قادینلق عالمنده باشقه بر نزاهت ، باشقه برمسعودیت تجلی ایدر .

(۱۳۳۵) سنه‌سنه عائد احصائیات مندرجاتنه نظراً مملکتمزده ارککلرك مقدارینه نسبتله بروسه‌ده (۱۵٤٦٦) قونیه‌ده (۳۷٦۲۳) انقره‌ده (۳۰۰۰۹) دیاربکرده (۲۷۲۵۵) فضله قادین واردر. بو نسبت بالطبع بالاخره دها زیاده آرتمشدر . بو زواللی قادینلرك حالی نه اولاجق ؟. بونلر کندیلرینك ذات الزوج اولماسنی ایسته‌مزلرمی ؟ بونلرك احتیاجات حیاتیه‌لری نه صورتله تطمین ایدیله‌جکدر ؟. یالکز کندی نفسلرینی ، کندی مسعودیتلرینی دوشونن ذات الزوج خانم افندیلر برآزده بویکس همشیره‌لرینی دوشونمه‌لی دکلیدر ؟ مجبار کون کندیلرینك‌ده بویله بروضعیتده بولونمایه‌جقلری نه معلوم !.

بو کون بز اویله بر حالده یاشیورز که افراد ملتدن یالکز بر قسمنك سعادت حالنی دوشونمه‌مز اصلا جائز اولاماز . بو کون افراد ملتی وبالخاصه برچوق صدماته اوغرامش اولان مملکتمزی دوشونمك مجبوریتنده‌یز . بناءً علیه هم ارککلریمز ، هم ده قادینلریمز ممکن مرتبه فدا کارلقده بولونمالیدرکه ملی ، سیاسی ، اقتصادی موجودیتمزی قورتاره‌بیله‌لم ، یوقسه بر قسم افرادك رفاه وسعادتی فائده ویرمز .

٤ — تعدد زوجات اصولی ، قادینلرك دوام صحتنه ، بقای لطافت وطراوتنه خادمدر . بر قادین ، زوجنك خدمتنده بولونور ، چوجوقلرینی تربیه ایله مشغول اولور ، امور بیتیه‌سنی حسن رؤیته چالیشیر . حال بوکه بر قادین ، نحافت بنیه‌سیله برابر بوقدر آغیر وظیفه‌لری ایفایه اوزون مدت تحمل ایده‌مز ، صحتی مختل اولور ، حسن وطراوتی زواله یوز طوتار ، چوجوقلرینی ایسته‌دیکی کبی تربیه‌دن عاجز قالیر ، امور بیتیه‌سی بیکانه‌لرك النده قالمش بولونور . فقط زوجنك دیکر بر زوجه‌سی دها بولوندیغی تقدیرده عهده‌سنه توجه ایدن بو مهم وظیفه‌لر قسماً تخفف ایدر ، استراحتنی تأمین ایده‌جك قدر مساعد زمانلره نائل اولارق صحتنی ، لطافت وطراوتنی ادامه‌یه موفق اولور .

خلاصهٔ مقال : تعدد زوجات اصولی ، شرائط شرعیه‌سی داخلنده واقع اولدیغی تقدیرده فردی ، اجتماعی برچوق فوائد ومصالحی احتوا ایدر .

شریعت منوره‌مز فیض طلوعیله آفاق انسانیته باشقه بر نورانیت ویرمش ، مسعود بر عائله تشکیلی ایچون زوجینك متقابلاً ایفا ایده‌جکلری وظیفه‌لری ، متقابلاً حائز اولدقلری حقوقی تعیین بویورمشدر . ایشته بو حقوق ووظائفه رعایت ایده‌بیله‌جك ارککلر حقنده تعدد زوجاته مساغ واردر . بویله بر ارکك لزوم کوررسه بو اصوله رعایت ایدر ، لزوم کورمزسه بر زوجه ایله قناعت ایلر . بو خصوصده بر مجبوریت یوقدر . حق زوجه‌سنی محزون ایتمه‌مك ایچون اوزرینه تزوجی ترك ایدن بر ارککك ، کذلك اورتاغی اولاجق قادینی حزن وکدردن صیانت ایچون زوجیله ازدواجدن امتناع ایله‌ین بر قادینك عندالله مأجور اولاجغی (فتاوای هندیه ، درالمختار) کبی معتبر کتب فقهیه‌مزده محرردر . بونکچوندرکه مسلمانلر آره‌سنده ایکی اوچ زوجه‌لری اولان ارککلر نهایت بیکده بر نسبتنی تجاوز ایتمه‌مکده‌در . بناءً علیه بزم مدافعه ایتدیکمز جهت ، شرائطنی حائز اولان کیمسه‌لر حقنده بو بابده‌کی جوازك بر حکمته ، بر مصلحته مستند اولدیغی بیاندن عبارتدر . البته شارع حکیم حضرتلرینك تجویز بویوردیغی بر مسئلهٔ اجتماعیه حکمتدن ، مصلحتدن خالی اولاماز . یوقسه مقصدمز مطلقا هر هانکی بر ارککك متعدد قادینلر ایله ازدواجنی ترویج وتشویق دکلدر . ذاتاً حقوق زوجیته رعایت ایده‌میه‌جك ارککلر ایچون برز قادینله بیله ازدواج ایتمك جائز اولاماز .

محمد نصوحی

حقوق عائله

قانون لایحه‌سی حقنده‌کی مضبطه

- بکن نسخه‌دن مابعد -

حق طلاق

زوجك حائز بولندیغی حقوقك اك مهمی واك زیاده اشکال مختلفه ایله مناقشاته زمین اولانی حق طلاقدر . یقین زمانلره قدر غرب حقوقیونی ایله محافل روحانیه‌سی طلاقی قبول ایدن شریعت اسلامیه‌یی حقسز وبك شدتلی تنقید ایدرلردی . حالبوکه طلاق شریعتمز نظرنده غایتله مبغوض ، لذاته قبیح وبلا ضرورة حرامدر . چونکه طلاق ، نکاحه ترتب ایدن اتصال مسنونك ونعمت ازدواجك حلنی رفع ایتمکدر . بو ایسه کفران نعمتدر . بو سببله طلاقده اصل اولان ممنوع اولمسیدر . یالکز ضرورت قطعیه بولندیغنده اساساً معنای نعمت تحقق ایتمدیکندن آرتق طلاق مباح اولیور وبو حق زوجه ویریلیور . وقتیله بو حقیقتلردن غفلت ایده‌رك طلاقه علیهدار اولان غربك کوزنی ضرورت اجتماعیه‌نك متمادی تضییقلری آچمش وبو دفعه طلاقلهنه حرکتلر باشلایه‌رق النهایه آنلر طرفندن ده قبول ایدلمشدر . فقط بو صلاحیت ، زوجه دکل ، محکمه‌یه وکلیسایه ویرلمشدر .

غرب مؤلفلرینك شهادتلرینه کوره ازمنهٔ اخیره‌ده وبالخاصه حرب عمومی‌یی متعاقب اوروپا وآمریقالیلر آره‌سنده طلاق وقوعاتی شرقدن آز دکل ، بك چوقدر . بوده معیشتك ، مختلف جریان اجتماعیلرك مضر نتیجه‌لرندن اك مهمیدر . عائله صلاتی کوشه‌دکجه طلاق وقوعاتی طبیعتیله چوغالیر . ایکنجی ، برنجینك امین بر معیاریدر .

دین اسلامده طلاق مذمومدر ، بلاضرورة وعجالة بو ایشه تشبثدن منع وتحذیر خصوصنده بك چوق نصوص شریفه وتحذیرات شدیده شرفوارد اولمشدرکه آنلردن برقاچ دانه‌سنی ذکر ایدییورز :

۱ — (وان عزموا الطلاق فان الله سمیع علیم = زوجلر ، هرنه زمان طلاق کوزه آلیرلرسه حین عقدده زوجه‌لرینه مادام الحیات برلکده یشامغه دائر ویردکلری سوزی جناب حقك ایشتدیکنی وطلاقده‌کی خفی مقصدلرك ماهیتنی پك اعلا بیلدیکنی خاطرلاسینلر .)

۲ — (وان اطعنکم فلا تبغوا علیهن سبیلا . ان الله کان علیا کبیرا = زوجلر ! زوجه‌لرکز اطاعت ایتدکجه آنلردن افتراقه وسیله آرامایکز . بویله زوجلر جناب حقك علو وعظمتنی ، عدالت مطلقه‌سنی خاطرلاسینلر .)

۳ — (ابغض المباحات عندالله تعالی الطلاق) حدیث شریفنده مباحلر آره‌سنده عندالله اك منفور اولان مباح بلاضرورة ایقاع طلاقدر بیوریلیور .

فقها طلاقك حکمنی او بابده‌کی ادله‌یه استناداً شو صورتله خلاصه ایتمشلردر : ۱) طلاقده اصل اولان ممنوع اولمقدر . ۲) زوجین بیننده

منافرت حاصل اولوبده دوام معاشرت قابل اولمزسه مباحدر. ۳) زوجه كچيمسز اولورسه مندوبدر. ٤) زوج عنين اولمق كبى بقاى زوجيته مانع احوال قارشيسنده زوجه‌نك طلبى اوزرينه واجبدر.

اشبو تحذيرات شديده يه وفقهاى عظامك اقوال سابقه‌لرينه مبنى در سبب مشروعه مستند اولميه‌رق ايقاع طلاق فعل ممنوعى ارتكاب اوله‌جغندن برجزا تعيين ايدلمسى انجمنمزجه دوشونلدى ايسه‌ده اسباب مشروعه‌نك ثبوتنده‌كى محاذير ومشكلاته مبنى صرف نظر ايدلدى.

طلاق قارشيسنده زوجه‌نك صلاحيتى. — يقينده عرض اولنديغى اوزره اكثر احوالده قادين تهيجات عصبيه‌دن سالم اولمديغندن وبوسببله سريع الانفعال بولنديغندن على الاطلاق قادينه‌ده حق طلاق ويرلمه‌مشدر. زيرا قادينك بويله حق حائز اولمسى طلاق وقوعاتنك پك زياده چوغالمسنى موجب اوليوركه بوندن هم عائله وهم جمعيت متأثر اولور. مع مافيه قادينه‌ده برطاقم سلاح مدافعه ويرلمشدركه شونلردر: ۱) نكاح بالشرط، ۲) طلاق بالتفويض، ۳) حق تحكيم. بونلردن برنجى شرط ايله نكاحه دائر اولان (۳۹) نجى ماده حقنده عرض ايضاحات ايتمشدك. قادين اوماده موجبنجه طلاق كندى النده اولمق ايسته‌ديكى زمان كنديني تطليق ايتمك شرطيله عقده موافقت ايدر وزوجه‌ده قبول ايدرسه قادينك نفسنى تطليقه صلاحيتى بولنور.

ثانياً — تفويض طلاق كه: زوجك زوجهٔ منكوحه‌سنه ايسته‌ديكى زمان نفسنى تطليقه مأذونيت ويرمسيدر. بونك ايچون انجمنمز (۱۰۷) نجى ماده اوله‌رق (زوج، زوجهٔ منكوحه‌سنه امر طلاق الكده اولوب ايسته‌ديكك زمان نفسكى تطليق ايت ديه‌رك تفويض طلاق ايتسه زوجه‌ده بونى قبول ايلسه ديله‌ديكى زمان كنديسنى تطليق ايده‌بيلير) صورتنده برماده‌نك قبولنى تكليف ايتمكده‌در.

ثالثاً — حق تحكيم كه زوجين آره‌سنده حسن معاشرت تأمين ايديله‌ميوب كچيمسزلك دوام ايتديكى صورتده قادين حاكمه مراجعتله آره‌ده‌كى نزاع وشقاق حل وفصل ايچون برعائله مجلسى تشكيلنى طلب ايده‌بيلمسيدر. مراجعت واقعه اوزرينه حاكم طرفين عائله‌لرندن اوصاف لازمه‌يى حائز برر حكم تعيين ايدر. حكملر طرفينك افادات ومدافعاتنى ديكله‌يوب تدقيق ايتدكدن صوكره اولا اصلاح معاشرته چاليشير. قابل اولمديغى صورتده قصور زوجده ايسه حكملر درحال بينلرينى تفريق ايدر؛ زوجه‌ده ايسه مهرك تمامى ويا برقسمى اوزرينه مخالعه ايدلر [ماده ۱۳۰]

حقوق معروضه ميانده (تحكيم)، عائله محرميتنك سلامت ومحفوظيتى وطلاق وقوعاتنك حد اصغرى يه تنزيلى نامنه صوك درجه عالى واجتماعى براصولدر. (ان يريدا اصلاحا يوفق الله بينهما) آيت كريمه‌سندن اسباب نزاعى تدقيقه مأمور حكملرك مساعيسنه الك اول حاكم اوله‌جق روحك اصل تأليف بين اولديغى آكلاشيلمقده‌در. امام شافعى وائمهٔ حنفيه زوجك اذن ورضاسى اولمدقجه حكمينك حق تفريقى حائز اولمدقلرينه قائل اولمشلردر. فقط حكملرك بوتون مساعيلرينه رغماً تأليف واصلاحه موفق اوله‌مدقلرى صورتده هرحالده شوتشبثك انتاجى طرفينك سلامتنى موجب اوله‌جغندن ائمهٔ مالكيه حكملرك حق تفريقى ده حائز اولدقلرينى قبول ايتمشلردركه بوكا كوره ترتيب ايديلن ۱۳۰ نجى ماده عيناً قبول ايدلمشدر.

طلاقك محكمه‌يه توديعى موافقميدر؟ — طلاقك محكمه‌يه توديعى هم طرفينك وهم ده جمعيتك منافعنه صورت قطعيه‌ده مغايردر. عائله آره‌سنده محرم قالمسى ايجاب ايدن هرخصوصى طرفين كمال عصبيتله انظار عامه‌ده تشهير ايده‌جك، بوندن حالاً وآتياً هم كنديلرى وهم ده جمعيت متضرر اوله‌جقدر. فرض ايديله بيليركه زوج زوجه‌نك سوء حالندن، عدم عصمتندن بحث ايله محكمه‌يه مراجعت ايديور. ايجاب ايدن دلائلى احضاره يا موفق اولور، ياخود اوله‌ماز. ايكنجى صورتده محكمه‌دن طلاق قرارى آله‌ميه‌جغندن اتهام ايتديكى برقادينله ادامهٔ زوجيته مجبور اوله‌جق ديمكدر. حالبوكه بونصل قابل اوله بيلير؟ بونلرك هيئت اجتماعيه آره‌سنده موقعلرى نه اولور؟ برنجى صورتده يعنى زوج دلائل احضارينه موفق اولوب محكمه‌دن طلاق قرارى آلديغنه كوره زواللى قادينك حالى نه اولور؟ رسماً فحش ايله محكوم بولنان بويله برقادينك عمرى اولديغى مدتجه هيئت اجتماعيه آره‌سنده كنديني حريم ازدواجنه آله‌جق ناموسكار برآدم بولا بيلمسنه امكان وارميدر؟ هرنصلسه غفلتله بلكه‌ده برفضيحه‌ده بولنمش اولان بو بيچاره‌نك جمعيت آره‌سنده يشامسى نه‌قدر كسب مشكلات ايدر؟ يابونلرك چوجقلرى وارسه؟ آنلرك ناصيهٔ ناموسلرى اوزرنده ناقابل زوال برصورتده نمايان اولمش بولنان لكه‌يى دوشونمك لازمكلمزمى؟ والده‌لرينك حضور حاكمده محكوميتى اوزرينه آنالرينه قارشى نه كبى برحس ايله متحسس اولورلر؟ والده‌لرينك فضيحه‌سنى تشهيره سبب اولان بابالرى حقنده نه كبى برفكرده بولنورلر؟ غربده بو حادثه‌لرك ايكنجى صفحه‌سنى برطاقم جنايتلر تشكيل ايتديكى كثرتله كورولمكده‌در.

بناءً عليه طلاق مسئله‌سنى محكمه‌يه توديع ايدوب‌ده غزته‌لرده وافواه ناسده برحادثهٔ اجتماعيه اولمسنه سبيت ويرمكدن ايسه بونى يالكز زوجك ناموسنه، تربيهٔ دينيه وملیه‌سنه حواله ايتمك البته دها زياده موافق حكمت ومصلحتدر. ايشته شريعت اسلاميه طلاقى مستقلاً اركككك النه وزوجه‌ده حق تحكيم كبى حقوق ويرمكله زوج وزوجه‌نك كاشانهٔ شرف وناموسلرينك كوچوب كيتمسى كبى بويوك محذورلرى ازاله ايتمش بولنيور. بوده حقوق عائله خصوصنده ولايت عامه‌دن دها قوتلى بر استنادگاه اولديغنه دلالت ايديور.

طلاق سكران، طلاق مكره. — اهليت نكاحده عقل وبلوغ شرط اولديغى كبى اهليت طلاقده‌ده قصد واراده‌نك منشأى بولنان عقلى شرط اوله‌رق قبول ايدن امام شافعى ايله ائمهٔ حنفيه‌دن كرخى وطحاوى حضراتى

سرخوش ایله مکرهك طلاقلرینك عدم وقوعنه قائل اولمشلردر. وظائف عضویه‌سی ضلالته اوغرایان بر سرخوشك حال سکرده قصد وارادەسی بولنه‌میه‌جغندن آنك تفوهاتنك نه‌قیمتی اوله بیلیرکه حیات عائله‌یه تعلق بولنان بر مسئلهٔ مهمه‌ده تأثیری قبول ایدلسون. طلاق وقوعاتنك برقسم مهمی حال سکرده ایقاع ایدیلن طلاقلردن سکرانك طلاقنك وقوعنی قبول ایدن ائمهٔ کرام، سکردن منع وتحذیر مقصدیله قبول ایتمشلردر. حالبوکه هرزمان بوزجر تأمین ایدیله‌مکدن باشقه قوجه برعائله شعورسز تفوهات ایله کوچوب کیدییور.

حائز نصاب اجتهاد اولان ائمهٔ کرامك برقسمی متبوعلر وبرقسمی متتبعلر اولدیغنه وکرخی ایله طحاوی اشبو متتبعلر میانده بولندیغنه ـ ابن کمالك ترتیب مشهورینه رغماً ـ فقهك و تاریخ فقهك پك چوق شاهدلری وشهادتلری موجود اولدیغندن طلاق سکرانك عدم وقوعی مسئله‌سنده امام شافعی بولنمسه بیله دیکرایکی حنفی امامنك اجتهادلرینی کافی بولان انجمنمز (۱۰۴) نجی ماده‌یی درجهٔ سکری تصریح ایدرك (مختل الشعور اولان سرخوشك طلاقی معتبر دکلدر.) صورتنده قبول ایتمشدر.

«مکره»، حبس ویا قتل کبی تهدید قارشوسنده مسلوب الاراده بولندیغندن [۱۰۵] نجی ماده (اکراه ملجیٔ) ایله تقییداً قبول ایدلدی.

زوجك زوجه‌یه اوچ طلاق ایله مالك اولدیغنه دائر بولنان (۱۰۸) نجی ماده‌یی عیناً قبول و فقط اوچ طلاقك بردن ایقاعی بر امر منکری التزام اولدیغی جهتله مستلزم مجازات بولندیغی تصریح ایدلدی. عدلیه انجمنی اعضای کرامنك اکثریتی طرفندن تذییل ایدیلن فقره، اقلیتده بولنان عبدالله عزمی افندی طرفندن درمیان ایدیلن دلائل علمیه و مطالعات اجتماعیه‌یه مبنی انجمنمزجه شایان قبول کورولمشدر.

طلاق.— «سنی بوشادم»، بندن بوش اول» کبی الفاظ صریحه ایله واقع اولدیغی کبی «بورادن کیت، کیمه ایسترسه‌ك وار» کبی متعارف اولان الفاظ کنویه ایله‌ده واقع اولور. چونکه برلفظ برمملکت عرفنده طلاقده متعارف اولورسه صریح حکمنده اولور. متعارف اولمیان الفاظ کنویه ایله طلاقك وقوعی زوجك نیتنه متوقفدر. [ماده : ۱۰۹]

طلاق رجعی وبائن — طلاق رجعی، زوج ایچون حق رجعت اولان طلاقدر. طلاق بائن زوج ایچون حق رجعت بولنمیان طلاقدر. شریعت اسلامیه‌ده طلاق اصلا ملتزم اولمایوب نکاحك دوامی مطلوب بولندیغندن زوج بعدالتقرب زوجه‌سنه «سنی تطلیق ایتدم» کبی تلفظ صریح طلاق ایله تطلیق ایدرسه ـ که آندن «طلاق رجعی» ایله تعبیر اولنور ـ فی‌الحال رابطهٔ زوجیتك زوالنه حکم ایدلمه‌مش، بلکه مدت عدتك دوامنجه حکم نکاحك‌ده دوامی قبول ایدلمشدر. بو صورتله زوجیتك افتراقه منتهی اوله‌جق ألیم وضعیتلرینی واکر وار ایسه بیچاره یاورو وچوجقلرینك سفالتلرینی تأمل ایده‌رك اعادهٔ معاشرته چالشملرینه فرصت ویرلمش اولیور. نصلکه بو مدت ظرفنده زوجك زوجه‌سنه «سکا مراجعت ایتدم» کبی قولاً، یاخود آنی اوخشامق کبی فعلاً مراجعتیله الآن موجود اولان نکاح کماکان دوام ایدییور. وبو حق رجوع زوجك اسقاطیله‌ده ساقط اولمیور. حقوق مجرده بشقه‌لرلده ساقط اولدیغی حالده شارعك نکاحده سقوطی قبول ایتمه‌مسی نکاحه ودوام نکاحه ویریلن قیمتی واضحاً کوستور. طلاق رجعیده حکم نکاح دوام ایتدیکی جهتله زوج مراجعت ایچون نه زوجه‌نك رضاسنی استحصاله ونه‌ده مهر جدید تعیننه لزوم کورولمه‌مشدر. [ماده : ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳]

(وبعولتهن احق بردهن فی ذلك ان ارادوا اصلاحا) آیت کریمه‌سنده طلاقی ایقاع ایدن ارککلرك، اورته‌یه قویدقلری شوقنالغی اصلاح وازاله‌یه چالشملری پك طبیعی بولندیغندن اثنای عدتده اصلاح معاشرت آرزو اولندیغنده آنلرك قادینلره مراجعت ایتملری ایجاب ایتدیکی تعلیم وبو صورتله قادینلرك موقعی اعلا ایدیلیور.

طلاق رجعیده رابطهٔ زوجیتك دوامندن دولاییدرکه اثنای عدتده زوجه مشترك عائله یووالرنده اوطوره بیلیر. ایشته بو و امثالی احکام شرعیه نکاحك دوامنه ویریلن قیمت واهمیتی واضحاً کوستور.

زوجه بوحق مراجعت برنجی طلاق رجعیده ویرلدیکی کبی حکمت معروضه‌یه مبنی ایکنجی دفعه‌سنده‌ده مساعده ایدلمشدر. اوچنجی‌ده ایسه بینونت قطعیه واقع اولیور. وایکی دفعه تجربه کافی عدایدیلیور. [ماده: ۱۱۵] قبل التقرب صورت معروضه‌ده تطلیق ایله درحال زوجیت زائل اولیورکه آندن‌ده «طلاق بائن» ایله تعبیر اولنور. هنوز بر یاصدیغه باش قویمایان بوعائله نامزدلرینك تهلکه‌لی برحیات کچیره‌جکلری قبل التقرب آکلاشیله‌رق آرتق شرعاً نه‌عدته، ونه‌ده اصلاح وتعمیر معاشرت ایچون انتظاره لزوم کورولمیور. بینونت افاده ایدن الفاظ ایله ویا برعوضه مقارن اوله‌رق واقع اولان طلاقلرده طلاق بائندر. [ماده : ۱۱۶]

شوقدر وارکه بر ویا ایکی طلاق بائن تجدید نکاحه مانع اولمیور. بوصورتله اولسون ادامهٔ مناسباته فرصت ویریلیور. [ماده : ۱۱۷]

اوچ طلاقدن صوکره ایسه آرتق امر نکاح ملعبه اولمامق ایچون فضله‌سنه جواز ویرلمیور.

آنجق بو تلاعبی منع ایچون قبول اولنان بینونت قطعیه‌نك زوالی بعض احوال واسبابك اجتماعی حالنده تحقق ایده‌بیلور. نصلکه (فلاتحل له من بعد حتی تنکح زوجاً غیره) آیت کریمه‌سیله ایضاح صددنده وارد اولان برحدیث شریفدن بروجه آتی شرائط تحلیل مستفاد اولمقده‌در. ۱) زوجه‌نك عدتنك مروری، ۲) تحلیل مقصدیله اولمیه‌رق زوجه‌نك زوج آخرله نکاح وازدواجی، ۳) زوج آخرك مقارتی، ٤) کونك

برنده آندن‌ده طلاق ویاموت کبی برصورتله افتراق، ٥) آندن صوکره بوعدتك‌ده مروری، ٦) زوج وزوجه‌نك بعدما حدود شرعیه‌ووظائف زوجیه‌لرینه حرمتکاراوله‌جقلرینه قانع بولنملری. ایشته بوقیود وشروط داخلنده زوج اول‌حل جدید ایله زوجه‌سنه مالك اوله‌بیلیور. [ماده : ۱۱۸]

بوحل جدیده مساعده‌ایدن شریعت اسلامیه‌نك‌ینه غایه‌سی عائله‌نك دوامی‌در. طرفینك اوزون بر سرکذشتدن صوکره آلدقلری درس انتباه‌ایله یکدیکرینه صداقتله مربوط قالملری‌یك مأمولدر. کوریلیورکه بو ایکنجی ازدواج غایت طبیعی اوله‌رق تأسیس ایدیلیور. وبوصورتله نهایت بولیور. فقط بعض سفها سنی بر نکاحله مساعده‌دن استفاده املنه دوشمکده‌لرکه (لعن‌الله المحلل والمحلل‌له) حدیث شریفنده بو حیله‌کار کروهدن هم برنجی زوجك، هم‌ده ساخته ایکنجی زوجك نظر شریعتده ملعون اولدقلری بیان بویورلمشدر. (حیله) نامیله قادینی بازیچه ایدن بوسفهانك افعال ملعنتکارانه‌لری عینی زمانده احکام اسلامیه حقنده‌ده سوءتفهمی موجب اولدیغندن بوجهتله‌ده سزاوار تلعیندرلر.

عدت

عدت. — نکاح ویا شبهۀ نکاحك زوالنده قادینك معین برزمان تربص وانتظارندن عبارتدر. عدت، برطاقم مصالح مدنیه‌یی جامعدرکه آنلردن اك مهمی اختلاط انسابه مؤدی اولماق ایچون برائت رحمك آکلاشیلمه‌سیدر. نسب، عقلك قیمت ویردیکی امور مهمه‌ومرغوبه‌دن وانسانك مابه‌الامتیازی اولان خاصۀ لازمه‌سندن معدوددر. دینیله‌بیلیرکه انسان یالکز نسبه ویردیکی اهمیتله حیوانات سائره‌دن کسب امتیاز ایتمشدر. بو سبیله نسبك تاریخی، تاریخ بشرله باشلار وآنکله سیر ایدر.

عدته ترتب ایدن مصالح مدنیه‌دن بریسی‌ده نکاحده‌کی فخامت اجتماعیه‌یی تعظیمدر. عدتله شویله برحقیقت افاده ایدلمش اولیور: نکاحك تأسیس ایتدیکی رابطۀ مدنیه چوق قوتلیدر. ازاله‌سنه مجبوریت حاصل اولدیغنده آیلرجه انتظار ایتمك ضرورتی واردر. بوقسه بر ساعتده اجتماع وانفکاك عرض ایدن برچوجق اویونی دکلدر. بر اوچنجی منفعتده عدتله، طلاق رجعیده طرفینه اعادۀ معاشرته زمان وفرصت ویرلمش اولمسیدر.

عدتك سبب شرعیسی. — نکاح صحیح ویا شبهۀ نکاحدر. فقط نکاح کاه تقرب ویا اجتماع ایله، کاه موت ایله تأید ایتدیکندن نکاح بونلره مقرون اولمدقجه عندالافتراق طبیعی عدت لازم کلمز. (ماده : ۱٤٦)

عدتك شرطی، زوجینك افتراقیدر. (طلاق، فسخ، تفریق، وفات) اسباب افتراقدن بولندقلرندن نکاح صحیحده طلاق ویا فسخ سبیله واقع اولان « تاریخ افتراق » ونکاح فاسدده « تاریخ تفریق » مبدأ عدت اعتبار ایدلمشدر. وفاتده‌کی عدتك مبدأی‌ده طبیعی زوجنك تاریخ وفاتیدر. (ماده : ۱٤٥)

عدتده واحد قیاسی « حیض » ایله « شهر » در. یالکز حیض عدته مقیاس اولمقده اصلدر. « شهر » ایسه هرهانکی برسببله حیض کورمین قادینلرك عدتنده « حیض » ك خلفیدر. برده حاملك عدتی وضع حمل ایله‌در.

شو معروضات متقدمه‌دن صوکره لایحه‌نك « عدت » فصلنده‌کی موادینه عطف‌نظر ایتدیکمزده اولا: طلاق فسخ، تفریق صورتیله زوجندن افتراق ایدن قادینك عدتی « اوچ حیض » در. [ماده : ۱۳۹] فقط هرقادین حائض اولماز. سن‌ایاسه واصل اولمقله ویاخود واصل اولمه‌دن اسباب سائره‌یه‌مبنی حیض کورمز. بوقادینلرك عدتنده « حیض » یرینه « شهر » واحد قیاسیدر. بناءً علیه سن ایاسه واصل اولان قادینلرك مدت عدتی اوچ آیدر. [ماده : ۱٤۱]

سن ایاسه واصل‌اولمیان وبرسببله هیچ حیض کورمیان ویا برایکی حیضدن صوکره منقطع اولان کنج قادینلرك عدتی امام مالکدن منقول برقوله کوره طقوز آیدر. بونك آلتی آیی انتظار، اوچ آیی عدتدر. [ماده ۱٤۰]

ثانیاً حامل قادینك مدت عدتی وضع حمل ایله نهایت بولور. [ماده ۱٤۰]

ثالثاً: زوجی وفات ایدن قادینك عدتی واردرکه بوده درت آی اون کوندر. یالکز حامل ایکن زوجی وفات ایدن قادینك عدتی‌ده وضع حمل ایله نهایت بولور. [ماده : ۱٤۳]

قیصه بر اجمال ایله عرض ایدیلن عدت مسئله‌سنك شریعت اسلامیه‌ده بوصورتله اشکال متعدده عرض ایتمسی هربری آیری آیری اسبابه مستند اولمسندندرکه آنلری‌ده ماده‌لرك مذاکره‌سی اثناسنده شفاهاً عرض ایلرز.

خاتمه

قبل‌الاسلام قادینك حقوق — دین اسلامك قادینه بخش ایتدیکی حقوق — الیوم غربده قادینك حائز اولدیغی حقوق

لایحۀ قانونیه‌نك تدقیقی مناسبتیله‌دین اسلامك عقد نکاح دولاییسیله زوج وزوجه‌یه تعیین ایتدیکی حقوق ووظائفی احکام متفرعه‌سیله عرض وایضاح ایتدك. بورادە قبل‌الاسلام قادینك عائله ارەسنده‌کی موقعنی دین اسلامك نکاح داخلنده ویانکاح خارجنده صورت عمومیه‌ده قادینه بخش ایتدیکی حقوق مساوات وامتیازاتی و الیوم غربده قادینك حائز اولدیغی حقوقی عرض ایتمك ایسته‌رز. تاکه دین اسلامك قادینه بخش

ایتدیکی حقوق مدنیه‌نك نه‌درجه‌لرده یوکسك بولندیغنك ارباب انصاف نظرنده بالمقایسه تجلیسنه خادم اولسون .

قبل‌الاسلام قادین، یریوزنده‌کی بوتون اقوام بشر نزدنده حقارت واسارته محکوم ایدی. دین اسلامك ظهور ایتدیکی جزیرة‌العربده قیزچوجقلرینی دیری دیری دفن ایتمك حسناتدن‌عداولنوردی. اوراده (دفن البنات من‌المکرمات) کبی سوزلر مثل سائر حکمنه کچمشدی. (واذابشراحدهم بالانثی ظل وجهه مسوداً وهو کظیم‌الآیه) آیت کریمه‌سنده آنلردن بریدر برقیز چوجغنك ولادتیله مژده‌لندیکی وقت غیظنی سینه‌سنه چکه‌رك حدتندن یوزی قاپ‌قاره اولدیغی ، کندیسنه ویریلن کوتو مژده‌دن طولایی هرکسدن صاقلاندیغی ، بونی نه‌یاپه‌یم ؟ حقارته قاتلانه‌رق آلیقویایم‌می؟ یوقسه‌طوپراغه کومه‌یم‌می؟ دییه‌شاشیروب قالدیغی، بیان بویوریلیورکه قبل‌الاسلام جزیرة‌العربده حکمفرمااولان قویو جهالتك، قادین حقنده‌کی وحشیانه تلقیلرك اك بارز برنمونه‌سیدر.

قدیم یونانیلرده ارککك کندی حال حیاتنده زوجه‌سنی آخره دور ایتمه‌سنی،یاخود بعدالوفات بشقه برکیمسه‌نك تحت وصایتنه‌ویرمسنی ذکر ایتمك آنلر آره‌سنده قادینك‌ده موقعی نه‌دن عبارت اولدیغنی واضحاً کوستر .

بریچق عصر اوله کلنه‌قدر انکلتره‌ده قادین ارککك سفره‌سنه اوطورمق حقنی حائز دکلدی. سؤال اولنمادن سوزه باشلامسی‌ده‌عیب عد اولنوردی .

خلاصه قبل‌الاسلام بوتون ملل واقوام نزدنده قادین طبق امتعه کبی ارثاً انتقال ایدییور ، هبه اولنیور ، أوك ایچنده اولاد ذکوری نظرنده بیله اسیر جاریه‌دن دها اعتبارسز بولنیوردی .

دین اسلام ظهور ایدنجه برطرفدن ارککك قادین حقنده‌کی سوء تلقیلرینی شدتله ازاله‌یه چالیشدی . دیکرطرفدن امر ونهی ، تحذیر وترغیب کبی بوتون‌خطابات قرآنیه ارککله قادینه مشترکاً تعلق‌ایتمکه‌وبو صورتله قادینك شاننی اعلا ایلمکه باشلادی . (ان‌المسلمین والمسلمات والمؤمنین والمؤمنات والقانتین والقانتات والصادقین‌والصادقات‌والخاشعین والخاشعات والمتصدقین والمتصدقات والصائمین والصائمات . . .) آیت کریمه‌سنده‌کی برخطابه ارککله قادینك مشترکاً متعلق اولملری یکی برحادثه‌ایدی. بومساوات اووقته‌قدر تاریخ بشرده کورولمش شیلردن دکلدی .

کتاب مبین برطرفدن قادینی بوصورتله یوکسلته‌رك دیکر طرفدن ارککك ظلم وجورینی قیروب تنزیل ایده‌رك هرایکی صنفی عدالت و مساوات ساحه‌سنده برلشدیردی . هرایکی صنفك متساویاً سعادتی تأمین ایلدی .

دین اسلامك قادینه بخش‌ایتدیکی حقوق‌مساواتی ایضاح ایده‌بیلمك ایچون بروجه آتی برقاچ موضوعی عرض ایتمك ایسته‌رز :

۱) قادین ارکك کبی استقلال فکرواراده صاحبیدر. بونك‌ایچون ارککك رشید اولان‌برقادین اوزرنده هیچ‌برکونا حق تحکمی‌یوقدر. حق بونك‌ایچون کبیره‌نك نکاحنده اذن ولی‌یه لزوم بیله کورولمه‌مشدر. (الایم‌احق بنفسها من‌ابیها) حدیث شریفنده آرتق یوسنده‌کی برقیز ولینك ولایتندن مستغنی عدایدلمشدر. تزوج خصوصنده‌ولی‌یه‌مراجعت ایدلمسی مملکتك عرف وعادتنه کوره قیزك ازدواج خصوصنده باشلی باشنه حرکت ایده‌رك وقاحته ، حیاسزلغه نسبت ایدلمامسی ایچوندر . ارککك رئیس عائله اولمسی ایسه عقد نکاحه ترتب ایدن برحقدر . حق برحق طبیعیدر . فقط بوده ارشاد و حمایه‌دن عبارتدر . قادینك استقلال فکر واراده‌سنه معارض دکلدر . بناءً علیه دین‌اسلام نظرنده قادین رشد واراده‌دن محروم برسی ماکنه‌سی دکلدر. بلکه عائله‌نك حقوق طبیعیه‌یه مالك برر کنیدر .

۲) تکالیف دینیه‌ده مساوات . معلوم اولدیغی اوزره ، عباداته دائر ارککه هرنه‌که فرض اولدیسه قادینه‌ده فرض اولمشدر . بالعموم فرائض الٓهیه ایله مکلف اولمقده ، انلری ایفا وترکه ترتب ایدن اجر وثوابده ، اثم وکناهده ارکك قادین مساویدر . آنجق بوندن جهاد کبی عسر ومشقتی موجب‌اولان عبادات مستثنا تشکیل‌ایدر.بونکله‌برابر عصر سعادتدن تازمانمزه ، حرکات ملیه‌یه‌قدر مسلمان قادینی برچوق حرب میدانلرنده مجاهدینك آغیرلقلرینی بکله‌مك کبی اردونك کری خدمتلرینی ایفا ایدرلردی .

۳) قادین ارکك کبی تحصیل علم ایله مکلفدر . قادین بالاتفاق عالم اولور، معلم اولور ، ولی اولور . اسلام قادینلری ایچنده نیجه عالمر ، عارفلر یتشمشدر . احکام اسلامیه‌نك برقسم مهمی حضرت عائشه‌دن منقولدر. قادیندن استفتاایدیلور. معین خصوصاتده حکمی قبول‌اولنور.

٤) قادین ارکك کبی حقوق مدنیه‌یه مالکدر . بوحقوقه استناداً عائله وظائفنی‌اخلال ایتمه‌مك اوزره حق سعی وحیاته اشترا کی مقرردر. عقودده ، مقاولاتده ، معاملاتده قادینك حقوقی ، ارککك حقوقی کیبدر. قادین زوجنك اذنه باقمسزین کرك‌قبل‌الازدواج مالك اولدیغی وکرك بعدالازدواج اکتساب‌ایتدیکی مالنده دیلدیکی کبی تصرف‌ایدر. صاتار، ترهین‌ایدر. وارث اولور، کوچوك‌چوجقلره‌وصی‌نصب‌اولنور.

بیع‌وشرا ، نکاح ، هبه، شفعه ، ایداع ، اجاره‌واعاره ، کفالت وکالت ، شرکت وقسمت ، دعواواقرار، صلح ووصیت کبی تصرفات شرعیه‌ده‌قادین‌ارککك حائزاولدیغی‌حقوق تمامیله حائزدر. علی‌الاکثر قادینلرك حفظی قاصر اولدیغندن شهادتده برفرق کوزه‌دلمشدر. بونکله برابر ولادت ، ارضاع ، حیض کبی قادین خصوصاتنده‌کی

شهادتلرى‌ده منفرداً قبول ايدلمشدر. احكام وراثده‌كى فرق ايسه رئيس عائله بولنان اركك عائله‌نك معيشتنى درعهده ايتمسى دولاييسيله دركار اولان احتياجندن دولاييدر. نكاح برمعاقدهٔ حقوقيه اولديغندن انك قادينك اشبو تعداد اولنان حقوق اوزرنده هيچ بركونا تأثيرى يوقدر. قادين قبل النكاح حائز اولديغى خصوصيت حقوقيه‌يى بعد النكاح كاكان محافظه ايدر. غربده قادينك حائز اولديغى حقوق بوبابده بيوك آنسيقلوپه‌ديسنك (۱۷) نجى جلدينك (۱۵) نجى صحيفه‌سنده شو معلومات ويرلمكده‌در. صورت مترجمه‌سنى عيناً نقل ايدييورز :

« حال حاضره‌ده‌كى حقوقلر. — نكاح خارجنده قادينلر : قوانين مدنيه‌مزك تحت تأثيرنده حقوق مدنيه اعتباريله قادين همان همان ارككه مشابهدر. قاعدةً ايكى جنس آره‌سنده‌كى مساوات مدنيه تقنين ايدلمشدر. شايد قادين ازدواج ايدنجه موقت برعدم اهليته تابع طوتولمش ايسه زمانمزك اك ممتاز حقوق شناسلرندن موسيو « پول زيد » ك اخطار مصيبى وجهله — بوعدم اهليت اونك جنسيته مربوط برشى دكلدر. زيرا قادينك كرك روحانى وكرك جسمانى طبيعتنده بوعدم اهليتى ايجاب ايتديره‌جك برسبب يوقدر. يالكز اونك تأهلندن متولد بوحال عارضى وخارجى بركيفيتدر. فرانسز قوانين جديده‌سى قادين ايچون بوقيمتدار موفقيتى تأمين ايتمشدر. حالا شودقيقه‌ده اوروپا قانونلرينك اكثريسى قادين ايله اركك شو مساوات مدنيه‌سنى تأمين ايتمه‌مشدر.

« اسكى فرانسه‌ده حق اختلالدن بركون اول قادينلر بالخاصه ميراث خصوصنده اركك‌لرك پك زياده دوننده ايديلر. بالآخره ياپيلان قانونلر موجبنجه قادينلر تجارت ايتمكه، دكان آچمغه، كرك شاهد وكرك مدعى صفتيله محكمه حضورينه چيقمغه حق قزانديلر. نهايت محكمه حضورنده بشقه‌سى نامنه وكالت حقنى‌ده احراز ايتديلر. نهايت (پوست لاندو) دينيلن فرمانك تعيين ايتديكى قيوددن و بوكا مشابه روما حقوقندن آز چوق آغير بندلردن قورتولديلر. مع‌هذا بو قيوداتك بعضيلرى حالا جنوب مملكتلرنده موجوددر. قادينلر بوكون ارككه ممنوع بعض امتيازاتدن مستفيددرلر. برنجيسى، اون بش ياشنده تأهل ايده‌بيليرلر. ايكنجيسى تأهل ايچون آنجق يكرمى بر ياشنه‌قدر ابوينك مأذونيتنى آلمغه مجبوردر. آندن صكره دكلدر. فقط بوكا قارشى قادين اركك تابع اولمديغى مضاعف برعدم اهليته تابعدر. برنجيسى قادين نه برسجل نفوس ورقه‌سنده ونه‌ده بر وصيت كاغدنده شاهد اوله‌من. ايكنجيسى برعائله مجلسى افرادى آره‌سنده نه اعضا ونه‌ده وصيه اوله‌من. مكركه تحت وصايتده اولان چوجغك ياوالده‌سى ويا بويوك والده‌سى اولسون.

« زوجلرك تحت قدرتنده‌كى قادينلر. — متأهل قادينلر، حقوق مدنيه نقطهٔ نظرندن حائز اهميت دكلدر. قانون مدنينك (۱۱۲٤) نجى ماده‌سى اونلرى غير اهللر آره‌سنده قويمشدر. فقط بوعدم اهليت مطلق دكلدر. شو خصوصده‌كه بوعدم اهليتك نتيجه‌سى نسبى بربطلان عقددر. يوقسه بربطلان مطلق دكلدر. قانونك شيمديكى تلقيسنه كوره قادينك بوعدم اهليتى اونى حمايه وعائله‌نك منافعنى وقايه ايچوندر. قانونك (۱۳۸۸) نجى ماده‌سى موجبنجه قادين تأهل ايدركن غائب ايتديكى اهليتى ازدواج مقاولانيله تكرار اكتساب ايده‌من. بناءً عليه اشبو عدم اهليت، نكاح دوام ايتديكى مدتجه باقيدر. قانونك (۲۱۷) نجى ماده‌سنده شو عباره اوقونيور : « قادينك اموال واملاكى آيرى بيله اولسه نه پاره مقابلنده ونه‌ده مجاناً ترهين، فراغ، هبه ايده‌من. »

« والحاصل قادينك عدم اهليتى عمومى اولديغندن قاعده اوله‌رق زوجك مأذونيتى اولمقسزين هيچ برمعاملهٔ حقوقيه‌ده بولنه‌مامسى قبول ايدلمشدر. حتى قادين قوجه‌سنك مأذونيتى اولمقسزين آخرك هبه‌سنى دخى قبول ايده‌من. خلاصهٔ كلام هرنه جنس اولورسه اولسون هيچ برحقوقى ايش ياپاماز. قادينك شو وضعيتى زوجنك اونك اوزرنده‌كى ولايتندن متولددر. مع‌هذا بعض خصوصاتده سربستدر. مثلا (۱۰۹٦) نجى ماده موجبنجه نكاح اثناسنده زوجين آره‌سنده وقوع بولمش برهبه‌يى بلامأذونيت فسخ ايده‌بيلير. كذلك (۳۹۵) نجى ماده موجبنجه بر والده صغير اوغلنه ياپيلان برهبه‌يى قبول ايده‌بيلير.

« قادين نه مدعيه ونه‌ده مدعاعليه اوله‌رق زوجك مأذونيتى اولمقسزين اقامهٔ دعوى ايده‌من. حتى تاجر دخى اولسه قوانينه نظراً دعوايه مباشرتدن اول مأذونيت استحصالى لازم دكلسه‌ده بونك حكم قطعيدن اول آلنمسى لازمدر.

« مواد جنائيه‌ده قادينلر. — قادين پوليسه عائد وياخود جنايته متعلق خصوصاتدن دولايى تعقيب اولنديغى وقت زوجنك مأذونيتى لازم دكلدر. فقط قادين بوجنايت مسائلندن دولايى محاكم حقوقيه حضورنده كنديسى بردعوى اقامه ايدرسه زوجنك مأذونيتنى آلمغه مجبوردر.

« مقايسهٔ قوانين. — اوروپانك قوانين أخيره‌سى مختلف تشبثلر نتيجه‌سنده روما حقوقندن مقتبس برطاقم مفهومات حقوقيه‌يى، دين نصرانيت احكامنى وجرمان عائله‌لرندن مأخوذ بعض تعامللرله قاريشديرلمشدر. دها پك يكى برزمانه‌قدر قانونلرك اوته‌سنده بريسنده جنسين آره‌سنده‌كى عدم مساواتى كوسترن بارز فرقلره تصادف اولنمقده‌در. مثلا اسوچيا قانون مدنيسنه نظراً غير متأهل برقادين عمرينك صوك كوننه‌قدر برصغيركبى تحت وصايتده بولنور. طوسقاناده پاپالغه تابع ممالكده وضعيت ينه بويله‌در. اسپانياده قادين كفالت ايده‌مزدى. يالكز ايتالياده « ۱۸٦۷ » واسپانياده « ۱۸۸۹ » تاريخلى قانون مدنيلرك اعلانندن اعتباراً هر ايكى قطعه‌ده قادينلر منحصراً قادينلقلرى سببيله اوزرلرنده بولنان عدم اهليتدن خلاص اولمشلردر.

اوروپانك بیوك برقسمنده حالا وراثت قانونی ذكوردن اولان وارثلرك لهنه‌در . انكلتره‌ده قیز چوجقلری بابالرینك ترك ایتدیكی اموال منقوله‌یه توارث ایده‌مزلر . روسیه‌ده چارلق زماننده قیزلر اموال منقوله‌نك سكزده برینه وغیرمنقوله‌نك اون درتده برینه مالك اوله‌بیلیرلردی .

« حالا زوریخده قیزوارکك بش حصه اعتبار ایدیله‌رك دردینی ارکك آلیر. فضله اوله‌رق ارككلر ، بابالرندن منتقل عقاراتی جزئی برفیئاتله طلب واستحصال حقنه مالكدر. متأهل قادینك عدم اهلیتی ایله طول بر قادینك اهلیتی آره‌سنده‌كی تضاد حقوق جدیده‌نك اك اساسلی خصائصندندر. متنوع قانونلرمزك اخذ واقتباس اولندیغی اسكی ایكی مجله قواننده بو تضاد موجود دكلدر. زیرا نه روما قانونلرنده، نه باربارلرك تعاملارنده بویله برشیئه تصادف اولونمیور. قوانین جدیده‌ده بالعكس كرك فرانسه‌ده وكرك آنك غیری مملكتلرده غیر اهل اولان قادین دكل ، ذات الزوج زوجه‌در . چونكه بوعدم اهلیت نكاح ایله باشلایوب اونك زوالیله ختام بولمقده‌در. متأهل قادین زوجك تابعیته ، تحت امرینه تماماً وقطعیاً داخل اولوب اونك مأذونیتی اولمقسزین مدنی وحقوقی هیچ برمعامله‌ده بولونه‌ماز . اوروپانك شمالنده ویاجنوبنده اخلاق ومزاجی بربرینه بكزه‌مه‌ین برچوق ملتلرده تصادف اولنان بو احواله قارشی غایت بلیغانه اعتراض وتنقیدلر وقوعه كلمش‌سه‌ده اونلره رغماً شووضعیتك ادامه‌سی ایچون غایت جدی مطالعه‌لر سرد ایدلمكده‌در . شویله كه :

« هرزه‌ده ازدواج عائله‌نك تكلیفاتی برلكده فعلاً وحقوقاً تحمل ایدر وزوج مال مشتركی اداره ایلرسه ـ كه اكثریا بوتون آوروپاده اویله‌در ـ برمقصد داخلنده رابطهٔ نكاح ایله برلشمش اولان زوج وزوجه شاید آكلاشه‌مازسه صوك سوز زوجه یعنی رئیس عائله‌یه ، عائله‌نك اتفاقنی تأمین ایدن ذاته و اونك سعادتندن مسئول اولان كیمسه‌یه عائد اولمسی ضروری ومنطقیدر . مع هذا بو قانونلر احوال عادیه‌یه وطبیعیه‌یه كوره یاپیلمش اولوب شاید زوج كندی حقوقنی سوء استعمال ایلر ویاخود وظیفه‌سنی اهمال ایدرسه حقسز اولمش اولور . بوكبی احتمالاته مقابل واضع قانونلر متنوع چاره‌لر دوشونمشلردر. بوچاره‌لر : طلاق ، تفریق اموال ویاخود ولایت زوجك تعطیل ویا الغاسندن عبارتدر . اخیراً انكلتره‌ده دها جذری براصول قبول ایدلمشدر (۱۸۸۲) تاریخنده یاپیلان برقانونه نظراً اوراده قادین حین ازدواجنده مالك اولدیغی بالجمله اموال واملاكی شخصاً تصرف ومحافظه ایده‌بیلیر . كذلك بعد النكاح یا ارثاً ویا برصنعت اجراسیله ویاخود مهارت ادبیه وصنعتكارانه سایه‌سنده اكتساب ایده‌بیله‌جكی ثروتی محافظه ایده‌بیلیر . كذلك محكمه حضورنده مدعی ومدعی علیه اوله‌بیلیر . كذلك زوجندن آیری اوله‌رق برتجارت یاپارسه غیرمتأهل قادین كبی افلاسنه حكم اوله‌بیلور . انكلیز قانوننك بونده‌كی مقصدی تنبل ، سرخوش ویا مسرف برقوجه‌یه وارمش اولان بر قادینك سربستی حركتنی تأمین ایتمكدر . فقط قانون مذكور آوروپا حقوقی ایچنده جسورانه بر بدعتدر. بوتعدیلاتك نتایجی شمدیدن كسدیرمك بیوك برجرأتدر . نظرهٔ اولاده متأهل قادینلرك حقوقنی تعیین ایدن قانونلرمزك بعض جهتلردن افراطه واران نقطه‌لرینی تعدیل ایتمك غیرممكن عد اولونماز . فقط قادینلری بوسبوتون سربست براقمق شرطیله . زیرا بویله برسربستی تام زوجیت لوازمیله غیرقابل تألیفدر.... »

اوروپاده قادینك حائز اولدیغی حقوقه دائر نقل ایتدیكمز معلوماتده بوراده ختام بولیور . بناءً علیه انجمنمزك تعدیلات وتكلیفاتیله برابر لایحهٔ قانونیه هیئت عمومیه‌یه سوق ایدلمك اوزره مقام ریاستپناهی‌یه تقدیم قلندی .

۱۲ شباط ۳۴۰

مضبطه محرری	شرعیه انجمنی رئیسی
قره حصار صاحب مبعوثی	بروسه مبعوثی
محمد كامل	مصطفی فهمی

كاتب

غازی عینتاب	قسطمونی	آیدین مبعوثی
شاهین	ولد چلبی	محمد اسعد
موش	قونیه	قونیه	اورفه

موش	قونیه	قونیه	اورفه
الیاس سامی	مصطفی	مصطفی فیضی	شیخ صفوت

بعض اساساته مخالفم

حسن فهمی

(۱۲۹) نجی ماده‌سنه قدر تدقیق ومناقشه‌سنده بولندیغم اشبو قانونك (۴ ، ۶ ، ۷) نجی ماده‌لریله (۵۴) نجی ماده‌ده مذكور (۱۳) نجی ماده‌یه عائد حكمك اطلاقه (۱۰۳ ، ۲۱۸ ، ۱۱۹ ، ۱۲۸) نجی ماده‌لره مخالفم ، نقاط نظریمی هیئت عمومیه‌ده عرض ایده‌جكم

قونیه

نعیم

لونده مسلمانلری

برایكی نسخه مقدم (لونده)یه مواصلت ایدن مصر سفیرینك شرفنه لونده مسلمانلرینك (شاه جهان) جامع شریفنده بر احتفال ترتیب ایتدكلرینی یازمشدق . لونده‌ده‌كی مسلمانلرك بومناسبتله ترتیب ایتدكلری دینی احتفاله دائر اخیراً معلومات آتیه‌یه دسترس اولدق :

شباطك اوچنجی كونی مصرك لونده سفیری عزیز عزت پاشا حضرتلری (شاه جهان) جامع شریفنه دعوت اولونمش و كندیسنه

لونده‌ره جماعت اسلاميه‌سى نامنه بيان خوش‌آمدى اولونمشدر. مصر سفيرى كنديسنه قارشى اظهار اولونان حسياته بالمقابله بر نطق ايراد ايده‌رك بيان تشكر ايتمش ومتعاقبا بو مهم مطالعاتى درميان ايله‌مشدر :

« هدفمز غرب ملتلريله مساوات تامه‌يه نائل اولمقدر . بونك ايچون غربك علمنه حاكم اولمق وبو مقصدى تحقق ايتديرمك ايچون چاليشمق لازمدر . علوم ساحه‌سنده غرب برمدت ايچون استادمز اولاجق ايسه بوكا مقابل بزده عرفان معنوى ساحه‌سنده غربه استادلق ايده‌جكمزى بيان ايده بيليرز . بز غرب دارالفنونلرنده اسلام مدنيت تاريخنك دها زياده دقت واهتمام ايله تتبع ايدلديكنه قانعز .

عصرى تتبعات تاريخيه‌نك اك مهمل قسمى ، شرق مدنيتلرى تاريخيدر . بوندن دولاييدركه آنغلوساقسونلرك متفكرلرى شرق مسائلنى آكلايامامقده‌درلر . بناءً عليه (اسلام) ك غرب ملتلرى آره‌سنده حسن صورتله تدقيقنى تأمين ايتمك جهتى بزم وظائفمزدندر. چونكه علوتارىخ... او بويوك معنوى قوتلردركه بوتون افكار بشرى تشكيل ايدر .

دين اسلام دنيانك معنوى وروحانى قوتلرينك اك بويوكلرندن بريدر . بو قوت بشرك نفعنه استخدام اولونورسه اك بويوك خيرلر اقتطاف ايديلير . بر اخوت اسلاميه اولمق اعتباريله اسلامك عظمتى ، دينمزك غربى آسيا وشمالى آفريقاده بر وحدت معنويه تأسيس ايتمك خصوصنده اجرا ايتديكى تأثيرده مشاهده اولونور . بلاتفريق جنس ومذهب بر يوزنده‌كى اقوامك وحدتنى تأمين ايچون چاليشديغمز تقديرده آنجق دين اسلامك اك يوكسك عنعنه‌سنه اتباع ايتمش اولورز . بو نقطهٔ نظردن بز مسلمانلر ، اليم بر صورتده آيريلمش، دورلو دورلو مجادلات عرقيه‌يه دالمش اولان بر عالمك استادلرى يز. دينمز هيچ بر وقت مجادلات عرقيه‌يى حاكم بر اساس اولارق قبول ايتمامشدر. اسلامك ايلك كونلرندن اعتباراً بز اقوامك مساواتنى اعلان ايده طوردق . بشرك توحيدى ايچون پيغمبرمزك مساعيسى درجه‌سنده باشقه بركيمسه‌نك مساعيده بولونماديغنى سويليه بيليرز . »

مصر سفيرينك بو بياناتى متعاقب جماعتله نماز قيلنمش و دها صكره برلكده طعام ايدلمشدر .

اهل اسلامك تعارفى

مقننه ماده‌لر

موسى جارالله افنديك بولشه‌ويكلرجه موجب توقيف اولان كتابندن

۹۰) صانلرى چوق ، لسانلرى، جنسلرى ، طبيعتلرى، عادتلرى مختلف اسلام دنياسى كندى حالندن تماميله غافلدر. اسلام مملكتلرينك اقتصادى ، اجتماعى ، دينى ، ادبى ، سياسى ، تاريخى حاللرندن ممكن اولديغى قدر خبردار اولمق مؤمنلرك هر برينه بوكون مطلقا لازمدر . بناءً عليه ،

۹۱) بوكونكى اهل اسلامك اقتصادى، اجتماعى، سياسى، دينى، ادبى حاللرينه دائر اهل اسلام قاموسى تأليف قيلنير . روسيه مسلمانلرينك احوال اجتماعيه‌لرينه دائر بر قاموس، روسيه مسلمانلرينك قاموسى تأليف قيلنير . شوايكى قاموس هم درس كتابى ، هم مطالعه كتابى اولوب بو طريقله اسلام دنياسنده بويوك بر تعارف مطلقا حاصل اولابيلير . بويله بر تعارف اسلام ملتلرينك ترقياتلرينه غايت بويوك فائده‌لر ويره‌بيلير . اسلام دنياسنك غايت بويوك قوتنه بوكون اساس اولور .

اسلام قاموسى اوكجه مختصر ومجمل اولور ايسه‌ده شيمديلك كافيدر. روسيه مسلمانلرينك قاموسى محله امامليرنك ، مكتب معلملرينك اشتراكيله ، امور دينيه نظارتنك مساعيسيله ، مدنيت دنياسنك مجموعه‌لرندن ، كتابلرندن استفاده صورتيله تأليف قيلنه‌بيلير .

۹۲) تورك قبيله‌لرى اسلاميتك بويوك بر عنصريدر . اسلاميتك شوكتى ، عزتى ، بوكونكى انقلاب طوفانلرنده اسلاميتك نجاتى بلكه تورك قوتيله تأمين وتأييد قيلنير . اسلام مملكتلرينك تعارفى تورك قبيله‌لرينك تعارفنده يول آچار .

۹۳) تعارف مقصدى يولنده ممكن اولان يوللرك هر بريله چاليشير ايسه‌ك تورك قبيله‌لرينك لسانلرى ده، ادبياتلرى ده احيا قيلنير؛ تورك قبيله‌لرى آراسنده اسلاميتك انتشارنه‌ده يول آچيلير ؛ ميسيونرلرك فسادلرنى ، فتنه‌لرنى باغلامقده مطلقا ممكن اولور .

۹٤) كاشغر وچين مسلمانلرنى دينى واجتماعى خسته‌لقدن قورتارمق ايچون توركيه وروسيه مسلمانلرى طرفندن متمادياً معلم ومعلمه‌لر ، طبيب وطبيبه‌لر كوندرمك بوكون توركيه حكومتنه‌ده، روسيه مسلمانلرينه‌ده ، دينيه نظارتنه‌ده البته ضروريدر .

سزك، بزم بو مهم وظيفه‌لريمزى غرب جمعيتلرى، غرب ميسيونرلرى بوكون تام بر جديتله هر طرفده ايفا ايدييورلر .

⁂

اهل اسلامك برلكى

مقننه ماده‌لر

۹۵) مقدس بر حرم الهى اولمق صفتيله كعبه ، معنوى بويوك بر قوت اولمق شرفيله اسلاميت ، عمومى بر شريعت ، قوتلى بر حبل متين اولمق بر كتيله قرآن كريم ــ شو بويوك ومقدس قوتلر ــ بوتون ير يوزينك مسلمانلرنى يكديكرينه ربط ايدوب بر عائله كبى توحيد ايدر .

۹٦) بوتون اسلامیت برامتدر . اسلام بوتون اهل اسلامك قلبلرینی توحید ایدر ، تألیف ایدر . اسلامیتده مذاهب مختلف اوله بیلیر . اسلامیت مبدأ وجودی ـ موجدی توحیدایدر . اسلامیتده یالکز قلب برلکی معتبردر . افکار نه قدر مختلف اولورسه اولسون ، قلب برلکی اسلامك الك بویوك اساسیدر .

۹۷) مقدس قبله جهتنه ، مسجد حرام شطرینه توجه ایدن بوتون مذاهب اسلامیت مستویه‌سنده طوپلانوب قلب برلکی قوتیله مشترك برمقصد جهتنه یونه‌لیر .

۹۸) اسلام ملتلری آنالری امهات المؤمنین ، آتالری شارع حکیم محمد علیه الصلوة والسلام حضرتلری اولمق شرفیله بیت‌الله ایچنده ، بیت‌الله حولنده طوپلانمش بویوك برعائله‌در . (النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم وازواجه امهاتهم)

۹۹) دین قارداشلغی قان قارداشلغی قدر ، یاخود دها زیاده معتبردر . (قل ان کان آباؤکم ...) آیت کریمه‌سی ، سورهٔ توبه‌ده‌کی آیت کریمه‌لر بوکا شاهددر .

۱۰۰) بویوك عائله اعضالرینك متقابل حقوقلری ، حرمتلری قان قارداشلرینك حقوقلری قدر ، یاخود دها زیاده معتبر اولوب قرآن کریم او بویوك عائله‌ده عادل برامام اولمق قوتیله امامت محرابنده ، ریاست منبرنده قائمدر .

۱۰۱) بویله مفید ، معقول و قوتلی بر اتحادك عالم اسلامده بولونمسی البته لازمدر . وارایدی ، واردر . بوکون برتقدیر یوق ایسه بوندن صکره مطلقا بولنور .

۱۰۲) بویله براتحاد جهانکیرلك ایچون ، باشقه ملتلری تسخیر ایچون دکل ، بلکه اسلام ملتلرینك مصلحتلری ایچون ، اسارتدن نجاتلری ایچوندر . بناءً علیه ،

۱۰۳) بوتون انسانلرك ، بوتون ملتلرك ، بوتون دینلرك ، بلکه بوتون صنفلرك بوتون حقوقلرینی وحرمتلرینی هرجهتله هریرده هروقت قبول وتصدیق ایدوب یریوزینك بوتون مسلمانلرینی اتحاد لوالرینه دعوت ایده‌رز .

مدنی ملتلرك ، قوتلی دولتلرك هر برینه ، اجتماعی زمره‌لرك رهبرلرینه ، بوکونکی قومونیستلرك بویوکلرینه‌ده شو دعوتمزی حریت لسانیله ، جسارت قلبیله عرض ایدرز .

بوتون دنیا پروله تاریه‌سی برلشوب استیلا یوللرنده حرکت ایده بیلیرسه بوتون یریوزینك مسلمانلری‌ده برله‌شوب نجات یوللرنده البته حرکت ایده بیلیر .

اسلامیتك وشرقك مصلحتلرینه سبب اولاجق مسلمان برلکی تأمین قیلنمادقجه یریوزنده عمومی انقلاب دعوالری بوش برلاف اولوب قالیر .

۱۰٤) برله‌شکز یریوزینك بوتون مسلمانلری !

۱۰۵) واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرقوا ...

۱۰٦) اسلام ملتلرینك هپسی اسلام لوالرینك کولکه‌لرینه طوپلانمق ، اسلامیت جامعه‌سی بوتون اسلام ملتلرینی برلشدیرمکله برابر اسلام ملتلرینك ، اسلام مملکتلرینك هر بری مستقل اولا بیلیر . اسلام جامعه‌سی ملتلرك هپسیله دوست اولا بیلیر . باشقه ملتلرك دولتلرنده ، جمهوریتلرنده مسلمانلرك هر بری اعضا اوله بیلیر .

۱۰۷) باکو کبی ، طاشکند کبی مهم مرکزلرك برنده روسیه مسلمانلرینك قونفره‌سی شویاقین آیلرك برنده دعوت اولنور . سیاست مسئله‌لرینه ، شرق مسئله‌لرینه عائد بوکونکی حرکتلرده عمومی برپلان ترتیب قیلنیر . اسلام ملتلرینك هر برینك بوکونکی آچیق وظیفه‌لری‌ده تعیین قیلنیر .

تحلیلی تاریخ فلسفه :

مطالب ومذاهب

مابعدالطبیعه وفلسفهٔ الٓهیه

فرانسز فیلسوفلرندن مشهور پول ژانه ایله غابریه‌ل سه آیلك مساعیٔ مشترکه‌لریله میدانه کلمش امهات کتبدن معدود یکانه براثر اولوب یونان قدیمك بدایتندن اون طقوزنجی عصر میلادی نهایتنه قدر غربك بوتون مطالب ومذاهب فلسفیه‌سنی جامعدر .

مدرسهٔ سلیمانیه مدرس سابقی فاضل محترم حمدی افندی حضرتلری طرفندن کمال اهتمام ایله لسانمزه ترجمه اولونمشدر . مشارالیهك آیریجه اوزون برمقدمه‌سی‌ده واردر . مقدمه‌ده مهم بعض مسائل فلسفیه موضوع بحث ایدلمشدر . پك استفاده‌لی اولان بومهم کتابك فیآتی یوز غروشدر . مجلدی ۱۲۵ غروشدر . طشره ایچون پوسته اجرتی تعهدلی اولمق اوزره اوتوز غروشدر .

سبیل‌الرشادك هرقارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دها آبونه قیدایدرسه مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بویوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آدره‌س تبدیلنده آیریجه
٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولملی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

سبیل الرشاد

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی
(٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی
(٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٩٢ | ٧ شعبان ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ١٣ مارت ١٣٤٠ | جلد ٢٣

آنغلیقان کلیساسنه جواب

آنغلیقانه کلیساسنه کوندریلمك اوزره تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی رئیس سابقی افاضل علمای اسلامیه‌دن شیخ عبدالعزیز جاویش افندی حضرتلرینك تألیف بویوردقلری جوابدر :

صبر . — قرآن کریم صبری یتمش بوقادار یرده ذکر ایدییور. بوکادار برچوقده احادیث نبویه وارد اولمش که ایچلرندن « من اقل ما اوتیتم الیقین وعزیمة الصبر ومن اوتی حظه منهما لم یبال بما فاته من قیام اللیل وصیام النهار » قول کریمنی اقتباس ایده‌بیلیرز. ١]

علیه الصلاة والسلام افندیمز صبری بر روایته کوره «ایمانك یاریسی»، بر روایته کوره‌ده « ایمان » اولمق اوزره تعریف بویوربیورلر. عیسی علیه السلام دیبورکه : « خوشلانمادیغکزه صبر ایتمدکجه خوشلاندیغکزی اله کچیره‌مزسکز . » ٢]

غزالی شویله سویلیور : « صبر احتیاجی بوتون احوالده کورولور. اوت، انسان ایشته کلن شیلر ایچون‌ده صبره محتاجدر ، کلمه‌ینلر ایچون‌ده. مثلا صحت ، سلامت ، ثروت ، اقبال ، منصب کبی ، قومی قبیله‌سی چوق اولمق کبی خوشه کیدن جهتلرده انسان صبره نه‌قادار محتاجدر. چونکه بو شرائط ایچنده کندینی ضبط ایده‌میه‌جك اولورسه آزار ، ناز ونعیمه کوموللکدن ، هوسات آرقه‌سنده قوشمقدن مبدأنی‌ده اونوتور، معادنی‌ده . بو سببدندرکه « بلایه هر مؤمن صبر ایده‌بیلیر ؛ نعمته ایسه آنجاق صدّیق . » دیمشلردر . نعمت ورفاه ایچنده‌کی صبرك معناسی بونلرك هیچ برینه کووه‌نمه‌مك، هیسنك امانت اولدیغنی بیلمك ، غفلته ، ناز ونعیمه طالمامق ، اللهك لطفنه شکردن کری طورمامقدر.

صوکره ، صلات ، زکات ، صوم کبی تکالیف شرعیه‌یه تحمل‌ده صبر جمله‌سندندر ؛ چونکه نه‌قادار قولای اولسه ینه تکلیف واجبار صورتنده‌کی شیلردن نفس نفرت ایدر . معاصی‌یه قارشی طورمق‌ده صبر صاییلیر ؛ زیرا نفسی هوسات قاعده‌سندن آلیقویمق ، هله اعتیاد ایتمشسه ، بویوك جهاده محتاجدر . اوت ، انسان بویله برحالده ایکی قوته قارشی مدافعه‌یه مجبور : بری آرزو ، دیکری اعتیاد . علیه الصلاة والسلام افندیمز « المجاهد من جاهد هواه والمهاجر من هجر السوء » ٣] بویوربیور.

اسلام ، صبرك شو صایدیغمز اقسامنه تأصیل تشویق ایدییورسه یارانك اولومی ، خسته‌لق ، مالك ضیاعی ، اعضای بدندن برینك مصاب اولمسی کبی فلاکتلره صبری‌ده عینی صورتله توصیه ایدییور . غزالی دیبورکه : بلایه صبر مقاماتك اك یوکسکیدر . حدیث قدسیده « اذا وجهت الی عبد من عبیدی مصیبة فی بدنه اوفی ماله او ولده ثم

١] «سزه اك آز ویریلن نعمتلردن بری یقین ، دیکری صبره عزمدر . بونلرك ایکیسندن نصیبنی آلان کیمسه کیجه‌سی قیام ، کوندوزنی صیام ایله کچیره‌مدیکندن متأثر اولماسین . »

٢] غزالی : کتاب الاربعین صحیفه ٢٤٤ — ٢٤٥

٣] «مجاهد هوساته قارشی جهاد آچان ، مهاجرده کوتولکی ترك ایدندر.»

استقبل ذلك بصبر جميل استحييت منه يوم القيامة ان انصب له ميزاناً او انشر له ديواناً » بويوروليور . ١] عليه الصلاة والسلام افنديمز «انتظار الفرج بالصبر عبادة ـ من اجلال الله تعالى ومعرفة حقه الا تشكو وجعك ولا تذكر مصيبتك » بويورمشلر . ٢]

شيمدى ، بر نوع صبر داها واركه اوده باشقه‌لرينك ديلندن ، ياخود اللندن كله‌جك اذايه تحملدر . دين اسلام بو خصوصده تعاليم عيسويه‌نك مسلكنى طوتميور ؛ اذا كورن آدامه او كورديكى تجاوزه مقابله ولائق اولان جزايى تطبيق حقنى ويرييور ، هم بونى حقوق طبيعيه‌دن عد ايدييور . بونكله برابر مسلمانلق عفو ايله ، صفح ايله معامله ايتمه‌يى ، مجازات حقندن واز كچمه‌يى ، حتى كوتولك ايدنلره اييلكده بولونمه‌يى‌ده توصيه ايدر . شو حالده حقنى ايسته‌ين تماميله حقليدر ؛ مجرمك تجزيه‌سندن واز كچن عفوى سور آدامدر ، صبوردر ؛ كوتولكه ايلكله مقابله‌ده بولونان ايسه كريمدر ، محسندر .

بو موضوعه دائر وارد اولان آيات جليله :

« وجزاء سيئة سيئة مثلها فمن عفا واصلح فاجره على الله ـ سورهٔ شورى » ٣]

« والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحب المحسنين ـ سورهٔ آل عمران » ٤]

« وان تعفوا اقرب للتقوى ولا تنسوا الفضل بينكم ان الله بما تعملون بصير ـ سورهٔ بقره » ٥]

« وان تعفوا وتصفحوا وتغفروا فان الله غفور رحيم ـ سورهٔ تغابن » ٦]

« ولا يأتل اولوا الفضل منكم والسعة ان يؤتوا اولى القربى واليتامى والمساكين والمهاجرين فى سبيل الله و ليعفوا وليصفحوا الا تحبون ان يغفر الله لكم والله غفور رحيم ـ سورهٔ نور » ٧]

١] قوللرمدن بر قوله بدنى ، ياخود مالى ، ياخود اولادى يوزندن بر مصيبت ويريرسه‌م ، اوده بوكا صبر جميل ايله مقابله‌ده بولونورسه ، قيامت كونى كنديسى ايچين ميزان ديكمكدن ، ياخود دفتر اعمالنى آچمقدن حيا ايدرم . »

٢] « صبر ايدرك كنيشلكى بكلمك عبادتدر . ـ الكدن شكايت ايتمه‌مك ، مصيبتكى آكمامق الله ذوالجلالى تعظيمدن و اونك حقنى بيلمكدن ايلرى كلير . »

٣] « كوتولكك جزاسى اونك عينى اولان بر كوتولكدر ، بونكله برابر كيم عفو ايدر وباريشيرسه الله مطلقا اجرينى ويرر . »

٤] « اوفكه‌سنى يكنلر ، انسانلرك صوچنى باغيشلايانلرده جنتلكدر ، الله ايلك ايدنلرى سور . »

٥] « عفو ايتمكز تقوايه داها ياقين بر حركتدر ؛ آره‌كزده لطف ايله معامله‌يى اونوتمايك ، شبهه يوقدركه الله ايشلدكلريكزى كورويور . »

٦] « كنديلرينه عفو ايله ، صفح ايله معامله ايدر ، قباحتلرينى اورتسه‌كز بيلمش اولك كه الله‌ده سزلره قارشى غفوردر ، رحيمدر . »

٧] « ايچكزده‌كى فضيلت وثروت صاحبلرى كندى خيصيملرينه ، اوكسوزلره ، چاره‌لره ، والله يولنده هجرت ايدنلره ياردمده بولنمامق ايچون يمين ايتمسينلر ،

قرآن ، صيقيتيلى ، خسته‌لقلى زمانلرده ، حرب وضربده صبر وثباتى صدق ايله ، اتقا ايله توصيف ايدييور . صوكره ، بوتون انسانلر محقق صورتده خسرانده بولونديغى حالده آنجاق ايمان ايدنلرله اعمال صالحه‌ده بولونانلرك ، برده برى برينه حق وصبرى توصيه ايدنلرك قورتولديغنى بيلديرييور .

صبر وثباتى مؤكد صورتده امر ايدن آيات واحاديث شريفه صاييلاماز دينه‌جك قادار چوقدر .

عهدنده طورمه ، وعدينى طوتمه . ـ اسلام ، وعده وعهده وفايى دينك اساسى ، اركانى آره‌سنه ادخال ايتمشدر ، دينه بيلير . مؤمنلره بوايكى سجيه‌يى امر ايدن ، خلافنده حركته قطعياً اذن ويرمه‌ين اويله آيتلر ، اويله حديثلر واركه وعدنده خلف ايدنلر ، عهدينى يرينه كتيرمه‌ينلر ايچون دنياده ذلتك ، عقباده خجالتك صوك درجه‌سى آماده بولونديغنى وآرتيق كنديلرينه سعادت ونجات اميدى قالماديغنى بيلديرييور .

اسلام وعدنده طورماپانلرى ، عهد و ميثاق نقض ايدنلرى عذاب ايله قورقوتدقدن باشقه منافق صاييور ، غدار دييور . آيات كريمه ايله احاديث نبويه‌ده بونلرك برچوق ذم اولوندقلرى كورولور .

وفاى عهدى ، محافظهٔ وعدى امر ايدن آيات جليله‌نك بر قسمى شونلردر :

« يا ايها الذين آمنوا اوفوا بالعقود ـ سورهٔ مائده » ٨]

« واوفوا بعهد الله اذا عاهدتم ولا تنقضوا الايمان بعد توكيدها وقد جعلتم الله عليكم كفيلاً ـ سورهٔ نحل » ٩]

« والذين يوفون بعهد الله ولا ينقضون الميثاق ـ سورهٔ رعد » ١٠]

« من اوفى بعهده واتقى فان الله يحب المتقين ـ سورهٔ آل عمران » ١١]

« واوفوا بالعهد ان العهد كان مسئولاً ـ سورهٔ اسرا » ١٢]

« ومن اوفى بما عاهد عليه الله فسيؤتيه اجراً عظيماً ـ سورهٔ فتح » ١٣]

« واوفوا بعهدى اوف بعهدكم ـ سورهٔ بقره » ١٤]

« وبعهد الله اوفوا ـ سورهٔ انعام » ١٥]

اونلرك قباحتلرينه عفو ايله ، صفح ايله مقابله‌ده بولونسونلر ؛ ياسزلر اللهك سزى باغيشلاماسنى ايسته‌مزميسكز ؟ الله غفوردر ، رحيمدر . »

٨] « اى ايمان ايدنلر ، باغلانديغكز عهدلرى يرينه كتيرك »

٩] « آره‌كزده معاهده ايتديككز زمان اللهك عهدينى يرينه كتيرك ، برده اللهى كنديكزه كفيل كوسترەرك باغلاديغكز يمينلرى صوكره‌دن چوزميك . شبهه‌كز اولماسين كه الله ايشلديككزى بيليور . »

١٠] « او مؤمنلر كه اللهك عهدينى يرينه كتيررلر وميثاق نقض ايتمزلر . »

١١] « عهدينى يرينه كتيرنلرى ، نقض عهددن چكينلرى جناب حق سور . »

١٢] « برده عهدى يرينه كتيرك ، چونكه عهد مطلقا صوريله‌جقدر . »

١٣] « كيم الله ايله ايتديكى عهدى يرينه كتيررسه ، الله اوكا بويوك اجر ويره‌جكدر . »

١٤] « بنم عهديمى يرينه كتيرك كه بن‌ده سزه قارشى عهديمى يرينه كتيره‌يم » [سويله‌ين جناب حقدر]

١٥] « الله‌ه قارشى ايتديككز عهدى يرينه كتيرك . »

صوكره بو خلق كريم اللهك اجل صفاتيدر . قرآنده « ان الله لا يخلف الميعاد ــ سورهٔ آل عمران » ۱]
« ومن اوفى بعهده من الله ــ سورهٔ توبه » ۲] بويوريليور .

عليه الصلاة والسلام افنديمزدن شـويله روايت ايديليور : « درت خصلت واركه هر كيمده برلشيرسه خالص منافقدر : ســويلينجه يالان سويله‌ين؛ وعد ايدنجه خلف ايدن ، عهد ايدنجه نقض ايدن ، مرافعه اثناسنده حقدن آيريلان . »

سنت كتابلرنده بوموضوعه دائر بك‌چوق احاديث واردر .

خلاصه : اسلام سجيهٔ وفاده كوســترەجكلری تفريطك عاقبتندن مســلمانلری صوك درجه‌ده تحذير ايديور . وديكله‌مه‌ينلری شـدتله مؤاخذه‌ده بولونيور . نه‌حاجت ! نظر اسـلامده عهده وفا حقك رضا و مرحمتنی قازانمق وايمانی مرتبهٔ كماله چيقارمق ايچون تخلق هركسك اوزرينه واجب اخلاق الٓـهيه‌دن اولورسه عظمت قدرينه بوندن بليغ شاهد آرانيرمی؟

بوقاريده اخلاق اسلاميه‌نك الك باشليجه‌لرينی سويله‌مشدك . بونلر نظر شريعتده اويله بر طاقم اساسات‌كه مؤمنك ايمانی كامل اوله‌بيلمك ايچون هپسنك تحقق ضروری ؛ بونلره استناد ايتمدكجه بنای اسلامك يوكسلمسنه امكان يوق . شيمدی ، بونلره التحاق ايدن برقسم اخلاق وآداب داها واركه انسانی قيود ماســوادن قورتاروب حريم رحمانه ياقلاشديران ، هوســاتك محكومی اولمقدن اوزاق بولونديران بو قسم اخلاق هركســك مرتبه‌سی ، علمی ، عرفانی ، صــفای قلبی ، ذوق روحانيسی نسبتنده متفاوت .

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ . أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ . وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللّٰهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ . وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ . وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ .

مآل كريمی

هيچ شبهه‌سز سكا برطاقم آچيق ، آشكار آيتلر (علامتلر) انزال ايتدك‌كه بو آيتلری اولسه اولسه فاسقلر انكار ايدرلر . بونلر نه‌زمان برعهد ايله باغلانسه‌لر ايچلرنده برطاقملری او عهدی هپ بوزاجقميدر؟ خير ، بونلرك چوغی ايمانه ايدنلرده دكلدر . الله طرفندن اهل كتاب اللرنده‌كی كتاب وشريعتی تصديق ايدر بر رسول كلنجه اهل كتابك برطاقمی كتاب اللهی صانكه واری يوقمی بيلمزمه‌كبی آرقه‌لرينه آتوب كورمه‌مزلكدن كلديلر . اهل كتابك اوطاقملری سليمانك عهد ملكنده شياطينك تلاوت ايتدكلری شيلره تابع اولديلر . حالبوكه سليمان كفر ايتمدی . خلقه سحر تعليم ايده‌رك كفر ايدن شياطين ايدی . بابلده‌كی ملكلره ، هاروت ايله ماروته هيچ برسحر تعليم ايدلمدی . او ايكی ملك ، هيچ كيمسه‌يه « بز خلقه فتنه‌يز ، امتحانز . (سحر اوكره‌نوبده) كفره دوشمكدن واز كيچ » ديمدكجه ، تعليمده بولونمقلری يوقه ايدی . بونلر ايكی خلق اركك قاريسندن آييراجق شيلری اونلردن (او ايكی ملكدن) اوكره‌نيرلردی . حالبوكه سحر اوكره‌نلر سحرلريله اللهك اذنی اولمادقجه هيچ بركيمسه‌يه ضرر ايريشديره‌مزلر . اونلر كنديلرينه ضرری طوقونوبده هيچ بر فائده‌سی اولميان شيلری اوكره‌نيرلر . اهل كتاب اونلرده بری محقق اولارق بيليورلركه كتاب اللهی شياطينك سحرلرينه دكيشنلرك آخرتده نجاتدن نصيبی يوقدر . كنديلرينی نه كوتو برشيئه صاتيورلر ، آه بيلسه‌لر ! ... اكر اهل كتاب ايمانه ايدوب اللهدن صاقينسه‌لردی كنديلرينه الله طرفندن ويريله‌جك ثواب دها بويوك اولوردی ، آه بيلسه‌لر ! ...

۱] « الله وعد ايتديكی زمان ومكانده اصلا خلف ايتمز . »
۲] « كيم عهدنده اللهدن زياده صادق اولابيلير ؟ »

بو آيات كريمه اهل كتابك جناب حق طرفندن كوندريلان حقائق واحكامه واقف اولمقله برابر كويا بونلردن هيچ خبردار دكلمش كبي طاورانه‌رق هپسندن يوز چويردكلرني بيان ايتمكده‌در . موسويلر يالكز حضرت عيسى وحضرت محمده كوندريلن وحي انكار ايله اكتفا ايتميه‌رك توراتك آياتنه موافق اولان ، آنلري تأييد ايدن آيات قرآنيه‌يي‌ده انكار ايديورلردي .

بونلر اسكيدن بيلمه‌دكلريني انكار ايله اكتفا ايتميه‌رك عقللريني ضايع ايتمش كبي بيلدكلريني‌ده اهمال ايتمكده ايديلر . اهل كتاب ، كتاب الهي بر يانه آتەرق حضرت سليمانك انجق سحر ايله ، بويو ايله احرازملك ايتديكنه دائر برطاقم اشرامك اويدوردقلري يالانلره ايناتمغه باشلاديلر .

(محمد بن اسحق بن يسار) ديوركه : شيطانلر ، يعني انسان صفتنده‌كي شيطانلر سليمان ابن داودك ارتحال دار بقا ايتديكني خبر آلنجه سحره دائر نه بيليورلرسه هپسني بر كتاب ايچنده طوپلامشلر ، صوكره حضرت سليمانك مهرينه بكزه‌ين بر مهرله تمهير ايتمشلر واوستنه شو عبارەيي يازمشلر : « علم دفينه‌لرندن حضرت سليمان بن داودك دوستي (آصف بن برخيا) نك يازدقلري . » صوكره بو كتابي حضرت سليمانك تختنك آلتنه كومشلردر . بني‌اسرائيلك بقاياسي بالآخره بو كتابي چيقارمشلر وحضرت سليمانك آنجق بو كتاب سايه‌سنده احراز حاكميت ايتديكنه ذاهب اولارق محتوي اولديغي معلوماتي اوكره‌نمشلر واوكره‌تمشلردر . بوندن طولاييدركه سحربازلق بالخاصه موسويلر آره‌سنده شايعدر .

رسالتپناه افندمز حضرت سليمان بن داودي جناب حق طرفندن كوندريلن پيغمبرلر آره‌سنده‌يادايدنجه مدينه‌ده‌بولونان يهوديلر ديديلركه: « محمد ، سليمان بن داودك پيغمبر اولديغني ادعا ايديور . حال بوكه سليمان آنجق بر ساحردي . بوندن طولاييدركه قرآن كريم بونلرك ملك سليمانه دائر شيطانلرك يالانلرينه اتباع ايتدكلرينه ، سليمانك دكل ، شيطانلرك كفر ايتديكني ، هركسه سحري اوكره‌تدكلريني بيان ايتمكده‌در . »

مفسرلر بو صدده بر چوق احاديث ، روايات واسانيد ذكر ايدرلر . بو آدملر بونلري ذكر ايتمكله قرآن ايله اسلامك باشنه كتيردكلري فلاكتلري تقدير ايده‌بيلسه‌لر بونلري يازمه‌دن قلملريني پارچه‌لارلردي .

مفسرلرك بو احاديث ايله سندلري طولاييسيله يازدقلري اثرلر يكرميدن فضله‌در . معمافيه قاضي (عياض) بونلري انكار ايديور ، هاروت وماروت قصه‌سنه دائر روايت اولونان ومفسرلر طرفندن نقل ايديلان خبرلردن هيچ برينك پيغمبرمزدن روايت ايديلمه‌ديكني بيان ايله‌يور . (بحر) ده بونلردن هيچ برينك صحيح اولماديغي بيان اولونمقده‌در . رسول اللهك ، ياخود (ابن عمر) ك (زهره) ييلديزيني تلمين ايتديكي روايت اولونمقله برابر طوغرو دكلدر . (رازي) بو روايتي قيد ايتدكدن صوكره بو روايتك ، فاسد ، مردود وغيرمقبول اولديغني سويله‌مكده‌در .

(شهاب عراقي) هاروت وماروتك (زهره) ايله ارتكاب ايتدكاري كناهدن طولايي تعذيب ايديلن ملكلر اولدقلرينه ايناناتلرك كافر اولدقلريني ، چونكه ملائكه‌نك معصوم اولديغني والله‌ك امرندن چيقمادقلريني بيان ايديور . (زهره) ايسه خلقتدن بري بولونمقده‌در . بونك (هاروت) ايله (ماروت) ه تمثل ايتمش اولماسي غيرمعقولدر . (آلوسي) بوصدده روايت اولونان سوزلرك يهوديلردن منقول ، بناءً عليه باطل اولديغني بيان ايتدكدن صوكره بو قصه‌نك طوغرولغنه ايناناتلرك صاپتدقلريني ويا كلدقلريني ، رايت اسلاميه‌يي سرنكون ايده‌جك وكفارك باشني قالديره‌جق برقاپو آچدقلريني بيان ايديور .

بو ايضاحاتدن (هاروت) ك ملك اولمايه‌رق ملك اولدقلري آكلاشيليور . ابن عباس ، حسن ، ابي الاسود ، ضحاك كبي ذواتك قرائتي بوجهتي تأييد ايتمكده‌در . بعض علماده هاروت ايله ماروتك ايكي آدم اولديغني ، صلاح وتقوالرندن طولايي بونلره ملك ده‌نيلديكني سويله‌يورلر . (حسن) بونلرك بابلده بولونان كفاردن اولدقلريني بيان ايديور .

خلاصه هاروت ايله ماروت (بابل) ويا باشقه بريرده صلاح وتقوي ايله شهرت احراز ايدن آدملر اولوب بونلر هركسك نظردقتني جلب ايتدكدن وهركسه كنديلريني سوديردكدن صوكره سحر اوكره‌تمكه باشلامشلردر . بونلر بين الناس حائز اولدقلري موقعي ادامه ايچون سحردن برشي اوكره‌تدكجه هركسه بوسحرك كنديلرينه وحي والهام ايدلديكني ظن ايتديره‌جك سوزلر سويله‌يورلردي .

(هاروت) و (ماروت) كيلرينك امثالي هر زمان هر يرده چوقدر .

ارباب تقوي واستقامته ملك ده‌نيلمه‌سي ايسه اسكيدن بري اهل كتابك عادتلرندندر . خريستيانلر بريسني لزومندن فضله مدح وثنا ايتمك ايستدكلري زمان اونك ملك اولديغني سويلرلر. اوحالده موسويلرك (بابل) ده هركسه سحر اوكره‌تن آدملره اتباع ايدرك او آدملردن اوكره‌ندكلري شيلرله زوج وزوجه‌لري يكديكرندن تفريق ايتدكلري آكلاشيليور . بونك امثالي يونان قديم تاريخنه دائر تأليف اولونان اثرلرده كوريورز. اسكي يونانليلر ييلديزلري خير وشر آلهه‌لري تسميه ايدرلر وبونلرك مكالماتندن ، ازدواجلرندن ، وسائر شيلرندن بحث ايدرلر .

قرآن كريم انسانلره سحر تعليم ايدن شيطان سيرتنده‌كي انسانلري

تکفیر ایتمشدر . چونکه سحر برطاقم خصوصی ریاضتلری استلزام ایتدیکی کبی جنلره ، افلاك و کواکبه ، شریر وخبیث ، یاخود خیرلی بعض ارواحه مناجاتی اقتضا ایدر . شبهه‌سز بونلرك هپسی جناب حقدن غیریسنه عبادت وجناب حقه شریك قوشمقدر . بو یوزدن ساحرلر کافر اولمشلردر . بالآخره [*] مسئله‌یه دائر تفصیلات ویره‌رك سحرك نه اولدیغنی ، آثار موسویه‌ده هاروت وماروته دائر نه‌لر سویله‌نیلدیکنی موضوع بحث ایده‌جکز . یالکز شونی سویله‌مکله اکتفا ایده‌لم‌که بنی اسرائیلك جناب حقه شریك قوشمق کبی کتاب اللهدن یوز چویرمك وکتاب الله بدل ساحرلرله کاهنلرك سوزلرینه اینانمالری کبی عادتلری خیلی زماندن بری مسلمانلره‌ده سرایت ایتمشدر . بو کبی احوال بنی‌اسرائیلك هلاکنه واستیلایه اوغرامه‌لرینه سبب اولدیغی کبی مسلمانلرك‌ده پریشانلغنه واضمحلالنه سبب اولاجقدر . مکرکه مسلمانلر ایچنده بر جماعت ظهور ایدوب دین الٰهی‌یی وسنت سنیه‌یی اکاذیب واباطیل آغندن قورتارمغه حصر غیرت ایده .

بنی اسرائیل حضرت سلیمانك سحرله ، کهانتله ، تونسولر استعمالیله احراز حاکمیت ایتدیکنه ذاهب اولماسه‌یدیلر مستقل بر دولت تأسیسی ایچون اختیار ایدیلمه‌سی لازم کلن طبیعی یوللری تعقیب ایدر وموفق اولورلردی . حالبوکه بونلر بر سورو ترهات واباطیله کووه‌ندیلر . مغرب اقصی مسلمانلری‌ده بویله بر یوله سلوك ایتمشلر و مملکتلرنده بولونان اولیانك دشمن استیلاسنه مانع اولاجغنه ذاهب اولمشلر ، حتی الجزیره قونفرانسنه اشتراك ایدن مرخصلر آره‌سنده تحدث ایدن اختلافلری بو اولیانك همتنه عطف ایتمشلردی . حالبوکه الجزیره قونفره‌سی اجتماع ایدرك مذاکراتی بیتیرمش ، اختلاف ایدنلر اوزلاشمش ونهایت فرانسه او قوجه مملکته قونمشدی . قونفرانسك ختامنی متعاقب فرانسه اردولر سوق ایدرك اوراده نفوذینی تقویه‌یه چالیشمش ایدی . مغرب اقصی اهالیسی بوتون بو حادثاته رغماً اولیالرینك همتنه کووه‌نیور ومطلقا فرانسه‌یی ازاله ایده‌جکلرینه ذاهب اولویورلر ، بو کون بیله بوزواللیلر اولیا همتنك فرانسز عسکرلرینی مغربدن چیقاروب آته‌جغنه قائلدرلر .

مسلمانلرك الأغرب حاللرندن بری حالا سحرله ، حالا تونسولرله مشغول اولمالری ، اوراد واذکار اوقومقله احراز ثروت ایده‌جکلرینی ، حزب البر وحزب البحر ایله جلجوتیه‌یی اوقومقله هواده اوچه‌جقلرینی ظن ایتمه‌لریدر .

دها غریبی مسلمانلر کتاب الٰهی آکلامغه ، سنت سنیهٔ صحیحه‌یه اقتدایه دعوت اولوندقلری زمان صانکه بر بدعته ویا بر ضلالته چاغریلیورلرمش کبی اورکیورلر .

قرآن هر یرده اوقونیور . فقط عجبا دیکله‌ینلر آره‌سنده قرآنك معنالرینی آکلامق ، هدایت قرآنیه‌دن نصیبه‌دار اولمق ایسته‌ین برکیمسه وارمی؟ شیمدیکی مسلمانلر آیات قرآنیه‌یی دیکله‌یورکن یوزچویریورلر . حالبوکه بو آیاتك معناسنی آکلاسه‌لر ایچنده قیوراندقلری فلاکتلردن ناصل قورتولاجقلرینی آکلارلردی . مسلمانلرك ایچنده برده اویله‌لری وارکه آیات قرآنیه‌یی تلاوت ایدرلر ؛ فقط آیات کریمه‌نك مهابتندن متأثر اولارق معنالرینی تأمل ایده‌میورلر . بالخاصه علمانك ، باب اجتهاد مسدوددر ، دیمه‌لری خلقی قرآنی تأملدن اوزاقلاشدیریور . بو صنف مسلمانلر برطاقم خرافات ومفتریات ایله طولو اولان کتابلره مراجعت ایده‌رك قافالرینی اونلرله طولدیریور واونلری هرخصوصده رهبر عد ایدییورلر . بونلر کندیلرینی کتاب الٰهی اوقومغه وآکلامغه دعوت ایدنلری کفر ایله اتهام ایدرلر . مسلمانلرك کتاب الٰهی اهمال ایتمه‌لری یوزندن آیات قرآنیه حل اولونمازمعمالر ، آکلاشیلماز سرلر حالنه کیردی .

دین اسلام مشرکلر ، ضلالتده‌لر آره‌سنده غریب اولارق ظهور ایتدی . بو کونده مسلمانلق ، کندی اوزدیارنده غریبدر . اوقدرکه مسلمانلره بر آیت اوقوسه‌کز کیمی شك و شبهه‌یه دوشر ، کیمی آیات کریمه‌یی آکلامقدن استنکاف ایدر ، کیمی دماغنی طولدیران اوهام وخرافاته کوره بر معنا ویرر . بو صورتله عقائد صحیحه‌یی وطوغرو سوزلری قبوله محل قالمامشدر .

اك فجیع جهت ، اسلامه اسناد اولونان افترالرك هرکسك ازبرنده اولماسی ، بونلرك هر محله‌ده ، هر کویده ، هر شهرده آغزدن آغزه طولاشماسیدر .

واأسفاکه مسلمانلغی بو فلاکتلره دوچار ایدن ، مسلمانلری بو سفالته آتان ، بو اسرائیلیات وخرافاتدر . بونلر طبع ونشر ایدیله‌رك هر یرده اوقوندقجه مسلمانلرك کسب صلاح ایتمسنه ، زوال و اضمحلالدن قورتولمالرینه امکان یوقدر . ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم .

عبدالعزیز چاویش

حقوق عائله قانونی لایحه‌سی

حکومتك تکلیفی ایله عدلیه وملغی شرعیه انجمنلرینك تعدیلاتی

[انجمنلرك تعدیلی اولمایان ماده‌لر عیناً قبول ایدیلمشدر . عدلیه انجمننك تعدیلاتی (ع) اشارتیله ، ملغی شرعیه انجمننك تعدیلاتی (ش) حرفیله کوستریلمشدر .]

مناکحات ـ مفارقات

کتاب اول : مناکحات حقنده‌در

باب اول

فصل اول : نشانلولمق حقنده‌در

ماده ۱ ــ نشانلانمقله ویا وعد ایله نکاح منعقد اولماز .

ماده ۲ ــ سوزکسیلدکدنصکره طرفیندن بری نکاحدن امتناع

ويا وفات ايتسه خاطبك مهره محسوباً ويرمش اولديغى شيلر موجود ايسه عيناً وتلف اولمش ايسه بدلاً استرداد اولنه بيلير . اماهديه اوله‌رق طرفينك يكديگرينه ويرديگى شيلر حقنده هديه احكامى جريان ايدر .

[عدليه انجمننك تعديلاتى :

ماده ٢ — سوز كسيلدكدن صكره طرفيندن برى نكاحدن امتناع ويا وفات ايتسه خاطبك مهره محسوباً ويرمش اولديغى شيلر موجود ايسه عيناً وتلف اولمش ايسه بدلاً استرداد اولنه بيلير . اماهديه اوله‌رق طرفينك يكديگره ويرديگى شيلر حقنده هبه احكامى جريان ايدر . آنجق مهره محسوباً وياهديه اوله‌رق ويرلمش اولمايوبده صرف نشانلانمق مراسمندن اولمق اوزره طرفيندن ويريلن شيلرك استردادى امرنده هرمحلك عرف وعادتى حكم اتخاذ اولنور .

ش : عدليه انجمننك تعديلاتى ايله برابر قبول .]

ماده ٣ — ايكنجى ماده‌نك حكمى غيرمسلملره عائد تراخومه حقنده دخى جاريدر .

فصل ثانى : اهليت نكاح حقنده‌در

ماده ٤ — اهليت نكاحى حائز اولمق ايچون خاطبك اون سكز ومخطوبه‌نك اون‌يدى ياشنده اولملرى شرطدر .

[ع : ماده ٤ — اهليت نكاحى حائزاولمق ايچون خاطبك اون سكز ومخطوبه‌نك اون‌يدى ياشلرينى اكمال ايتمش اولملرى شرطدر .

ش : عدليه انجمننك تعديلى وجهله قبول .]

ماده ٥ — اون سكز ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان اركك بالغ اولديغنى بيان ايله مراجعت ايتدكده حالى متحمل ايسه حاكم ازدواجنه مساعده ايده‌بيلير .

[ع : ماده ٥ — اون سكز ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان مراهق بالغ اولديغنى بيان ايله مراجعت ايتدكده احوالى متحمل ومساعد ايسه حاكم ازدواجنه مساعده ايده‌بيلير .]

ماده ٦ — اون‌يدى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان قيز بالغ اولديغنى بيان ايله مراجعت ايتدكده حالى متحمل ووليسنك اذنى منضم ايسه حاكم ازدواجنه مساعده ايده‌بيلير .

[ع : ماده ٦ — اون يدى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان مراهقه بالغ اولديغنى بيان ايله مراجعت ايتدكده احوالى متحمل ومساعد ووليسنك اذنى منضم ايسه حاكم ازدواجنه مساعده ايده بيلير .]

ماده ٧ — اون ايكى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان صغير ايله طقوز ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان صغيره هيچ بركيمسه طرفندن تزويج ايديله‌مز .

[ع : ماده ٧ — اون بش ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان صغيروصغيره ضرورت اولمدقچه هيچ بركيمسه طرفندن تزويج ايديله‌مز .]

ماده ٨ — اون يدى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان كبيره برشخص ايله تزوج ايتمك اوزره مراجعت ايتدكده حاكم كيفيتى وليسنه تبليغ ايدر وولى اعتراض ايتمديكى ويا اعتراضى وارد گورولمديكى حالده ازدواجنه مساعده ايلر .

ماده ٩ — مجنون ايله مجنونه‌نك برضرورته مبنى اولمدقچه نكاحلرى جائز دگلدر . ضرورت بولنديغى تقديرده حاكمك اذنيله نكاحلرى وليلرى طرفندن عقد اولنور .

ماده ١٠ — نكاحده ولى ، على الترتيب بنفسه عصبه اولان كيمسه‌لردر .

[ع : ماده ١٠ — نكاحده على الترتيب بابا ، آنا ، بابا باباسى ، آنا باباسى ، بابا آناسى ، آنا آناسى ، تيزه ، خالا ، دايى ، عمجه وسائر عصباتدر .

ش — وكالتك تكليفى عيناً .]

ماده ١١ — ولايته اهليتده ولينك مكلف اولمسى شرطدر . صبى ، مجنون ، معتوهينك هيچ بركمسه اوزرنده ولايتى يوقدر .

ماده ١٢ — عيسويلرده يگرمى ايكى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان خاطب ايله يگرمى ياشنى اتمام ايتمه‌مش اولان مخطوبه‌نك نكاحنك انعقادنده ولينك رضاسى شرطدر .

باب ثانى

فصل اول : نكاحى ممنوع اولانلر حقنده‌در

ماده ١٣ — باشقه‌سنك منكوحه ويامعتده‌سيله ازدواج ممنوعدر .

ماده ١٤ — منكوحه ويا معتده اوله‌رق درت زوجه‌سى بولنان كيمسه‌نك ديگر برقادين ايله ازدواجى ممنوعدر .

ماده ١٥ — بركيمسه اوچ طلاق ايله تطليق ايلديگى قادينى بينونت قطعيه باقى اولدقچه تزوج ايده‌مز .

ماده ١٦ — نسباً ويا رضاعاً يكديگرينه محرم اولان ايكى قادينى نكاحده جمع ايتمك ممنوعدر . ايكى قادينك يكديگره محرم اولمسى ايكيسندن هانكيسى اركك فرض ايديليرسه ديگريله تزوجى مؤبداً ممنوع اولمقله معلوم اولور ؛ ايكى همشيره كبى . اما يالكز برى اركك فرض ايدلديگى حالده ديگرينى تزوج ايتمسى ممنوع اولوب امربر عكس ايدلديگى تقديرده ممنوع اولمازسه ايكيسى نكاحده جمع ايديله بيلير . قيز ايله اوگى والده كبى .

ماده ١٧ — براركك ايله بينلرنده قرابت نسبيه بولنان ذى رحم محرم قادينلرك نكاحى مؤبداً ممنوعدر .

بوقادينلر درت صنفدر . برنجيسى اركگك والده‌سى وجده‌لرى ، ايكنجيسى قيزاولاد واحفادى ، اوچنجيسى على الاطلاق قيزقرده‌شلرى وقرده‌شلرينك قيزاولادى واحفادى ؛ دردنجيسى ، على الاطلاق عمه‌لرى وتيزه‌لريدر .

ماده ۱۸ — برارکك ایله بینلرنده رضاعاً قرابت بولنان قادینلرك تزوجی مادهٔ سابقه‌ده ذی رحم محرم قادینلر کبی مؤبداً ممنوعدر .

ماده ۱۹ — برارکك ایله بینلرنده مصاهره بولنان قادینلرك تزوجی مؤبداً ممنوعدر . بوقادینلر درت صنفدر . برنجیسی ، کلینلردر که ارکك اولاد واحفادینك زوجه‌لریدر. ایکنجیسی قاین‌والده‌لردر که زوجه‌سنك آناسی وعلی‌الاطلاق جداتدر ، اوچنجیسی ، اوکی‌والده‌لردر که باباسنك وجدلرینك زوجه‌لریدر. دردنجیسی ، اوکی‌قیزلردر که زوجه‌سنك قیزلری وزوجه‌سنك اولاد واحفادینك قیزلریدر . لکن بو دردنجی صنفده ممنوعیت ایچون زوجه‌یه تقرب لازمدر . نکاح فاسد اوزرینه تقرب ممنوعیت مصاهره حصوله کتیرر .

فصل ثانی : موسویلر حقنده نکاحی ممنوع اولانلر هانکیلرد‌ر.

ماده ۲۰ — برکیمسه برحیات اولان زوجهٔ مطلقه‌سنك همشیره‌سیله ازدواج ایده‌مز .

ماده ۲۱ — علی‌الاطلاق زوجندن آیرلمش اولان برقادین شخص آخرایله ازدواج ایدوب اوندن‌ده آیرلدقدن صوکره زوج اولیله ازدواج ایده‌مز .

ماده ۲۲ — برکیمسه‌نك قرداشنك قیزاولاد واحفادیله ازدواجی ممنوع دکلدر .

ماده ۲۳ — اون‌طقوزنجی ماده‌ده دردنجی صنف اوله‌رق بیان اولنان محارمده مجرد عقد ایله ممنوعیت مصاهره ثابت اوله‌جغی کبی تقرب‌وقوع بولسون بولماسون علی‌الاطلاق نکاح فاسد ایله دخی ممنوعیت مصاهره ثابت اولور .

ماده ۲۴ — زناسببیله تفریق اولنان قادینی تکرار تزوج ممنوعدر.

ماده ۲۵ — اولادی اولدیغی حالده وفات ایدن برادرك زوجه‌سنی تزوج ممنوعدر .

ماده ۲۶ — رضاع موانع نکاحدن معدود دکلدر .

فصل ثالث : عیسویلر حقنده نکاحی ممنوع اولانلر هانکیلرد‌ر .

ماده ۲۷ — براصلدن منشعب خط منکسر اوزره قرابت نسبیه وصهریه اصحابی بینده ازدواج ممنوعدر . شوقدرکه بوممنوعیت یدنجی درجه‌یی تجاوز ایده‌مز . آنجق اسباب ضروریه موجود اولدیغی حالده دردنجی درجه‌دن اعتباراً حاکمدن مأذونیت استحصال ایدیله بیلیر . درجات مذکوره قرابت نسبیه وصهریه‌ده خاطب ومخطوبه ایله اصل مشترکلری بینده بطنلرك عددیله تعیین ایدر وقرابت صهریه‌نك درجه‌سی تعیینده خاطب ایله مخطوبه شخص واحد اعتبار اولونور .

ماده ۲۸ — ممنوعیت مصاهره نکاحك زوالندن صوکره دخی کماکان باقیدر .

ماده ۲۹ — واقتیزدن متولد قرابت مذاهب مختلفهٔ عیسویه احکامنه توفیقاً مانع ازدواجدر .

ماده ۳۰ — برکیمسه تحت نکاحنده ایکی ودها زیاده قادین جمع ایده‌مز .

ماده ۳۱ — اوچ دفعه ازدواج ایدن برکیمسه‌نك دردنجی دفعه ازدواجی ممنوعدر .

ماده ۳۲ — رضاع موانع نکاحدن معدود دکلدر .

باب ثالث

فصل اول : نکاحك عقدی حقنده

ماده ۳۳ — عقد نکاحك اجراسندن اول اعلان کیفیت اولنور.

[ع : ماده ۳۳ — عقد نکاحك اجراسندن اول هرمحلك عاداتنه کوره صورمناسبه ایله اعلان کیفیت اولنور .

ش : طی ایدلدی .]

ماده ۳۴ — عقد نکاح اثناسنده مکلف ایکی شاهدك حضوری نکاحك صحتنده شرطدر. خاطب ایله مخطوبه‌نك اصول وفروعی ده شاهد اتخاذ ایدیله بیلیر .

ماده ۳۵ — نکاح، مجلس نکاحده طرفینك ویاوکیللرینك ایجاب وقبولیله منعقد اولور .

ماده ۳۶ — نکاحده ایجاب وقبول ، تنکیح وتزویج کبی صریح لفظلرله اولور .

ماده ۳۷ — اثنای عقدده خاطب ومخطوبه‌دن برینك اقامتکاهی بولونان قضا حاکمی ویابونك اذننامهٔ مخصوص ایله مأذون قیلدیغی نائب حاضر بولونوب عقدنامه‌یی تنظیم وتسجیل ایدر .

[ع: ماده ۳۷ — اثنای عقدده خاطب ومخطوبه‌دن برینك اقامتکاهی بولونان قضا حاکمی ویابونك اذننامهٔ مخصوصه ایله مأذون قیلدیغی ذات حاضر بولونوب عقد نامه‌یی تنظیم وتسجیل ایدر .

ش : ماده ۳۷ — عدلیه انجمننك تعدیلی وجهله قبول]

ماده ۳۸ — اوزرینه اولنمه‌مك و اولندیکی صورتده کندیسی ویا ایکنجی قادین بوش اولمق شرطیله برقادینی تزویج صحیح وشرط معتبردر.

[ش : ماده ۳۸ — امرطلاق یدنده اولوب دیلدیکی زمان کندینی تطلیق ایتمك شرطیله برقادینی تزویج صحیح وشرط معتبردر .]

ماده ۳۹ — اشبو فصل احکامی موسویلر حقنده دخی جاریدر .

فصل ثالث : عیسویلر حقنده نکاحك عقدینه دائردر .

ماده ۴۰ — عیسویلرك نکاحی آیین دینیلری دائره‌سنده مأمورین روحانیه طرفندن اجرا اولنور .

ماده ۴۱ — مأمورین روحانیه طرفینك هویتنی مشعر اوراق

ثبوتیه‌یی بعدالتدقیق تحقیقات لازمه‌ده بولنه‌جغی کبی معابد قپولرینه اعلاننامه‌لر تعلیق ویا صور سائره ایله کیفیتی اعلان ایدر .

ماده ٤٢ — عقد نکاحه اعتراض وقوعنده مأمورین روحانیه کیفیتی بالتدقیق اعتراض‌واقعی غیروارد کوردکلری حالده مأمورمخصوص حضوریله عقدی اجرا ایدر .

ماده ٤٣ — نکاحی اجرا ایده‌جك اولان مأمور روحانی کیفیتی لااقل یکرمی درت ساعت اول محلی محکمه‌سنه اخباره مجبوردر . حاکم وقت معینده مجلس نکاحه بر مأمور مخصوص اعزام ایله اجرا ایدیلن نکاحی دفتر مخصوصنه قید وتسجیل ایدر .

ماده ٤٤ — عقدك اجراسندن امتناع ایدن رؤسای روحانیه حقنده طرفین محلی محکمه‌سنه مراجعت ایله امتناع واقعه اعتراض ونکاحك جراسنی طلب ایده بیلیر. اسباب امتناعی معین بر ورقه موجوداولدیغی تقدیرده حاکم کیفیتی بالتدقیق موانع قانونیه‌دن بری بولنمازسه عقدی اجرا ایدر. بویله بر ورقه موجود دکلسه برآی ظرفنده اسباب امتناعك بیلدیرلمسی وعکسی تقدیرده نکاحك عقد ایدیله‌جکنی رؤسای روحانیه‌یه تبلیغ ایدر .

فصل ثانی : کفائت حقنده‌در

ماده ٤٥ — مال وحرفت کبی خصوصاتده ارککك قادینه کفو اولمسی نکاحك لزومنده شرطدر . مالده کفائت زوجك مهر معجلی اعطایه وزوجه‌نك نفقه‌سنی تدارکه مقتدر اولمسی‌در. حرفتده کفائت، زوجك سلوك ایتدیکی تجارت ویا خدمتك شرفجه زوجه ولیلرینك تجارت ویا خدمتلریله متقارب اولمسی‌در .

ماده ٤٦ — کفائت ابتداء عقدده آرانیر . بعدالعقد زائل اولسه نکاحه ضرر ویرمز .

ماده ٤٧ — بر کبیره ولیسی کتم ایله رضاسنی آلمقسزین نفسنی آخره تزویج ایتدیکی صورتده نظراولنور، اکر کفوینه تزویج ایتمش ایسه عقد لازم اولور . ولوکه مهر مثلندن نقصان ایله اولسون . اما کفوی اولمیان کیمسه‌یه تزویج ایتمش ایسه ولی حاکمه مراجعتله نکاحی فسخ ایتدیره‌بیلیر .

ماده ٤٨ — ولی کبیره‌یی رضاسیله عدم کفائتنی ایکیسنك ده بیلمدکلری بر ارککه تزویج ایتدکدن صوکره کفو اولمدیغی تبین ایتسه هیچ برینك اعتراضه صلاحیتی اولماز ، اما حین عقدده کفائت شرط قیلنمش ویا زوج کفو اولدیغنی قبل التزویج اخبار ایتمش اولوبده مؤخراً عدم کفائتی ثابت اولسه هر بری حاکمه مراجعتله نکاحی فسخ ایتدیره‌بیلیر .

ماده ٤٩ — درجه‌لری مساوی ولیلردن برینك رضاسی دیکرلرینك حق اعتراضنی اسقاط ایدر . کذلك ولیٔ اقرب غائب ایکن درجةً بعید اولان ولینك رضاسی اونك حق اعتراضنی اسقاط ایدر .

ماده ٥٠ — عدم کفائت سببیله حاکم نکاحی آنجق حملك ظهورندن اقدم فسخ ایده‌بیلیر . ولینك دلالةً ویا صراحةً رضاسی حق فسخی اسقاط ایدر .

ماده ٥١ — اشبو فصلك احکامی غیر مسلملر حقنده جاری دکلدر .

باب رابع

فصل اول : نکاحك فساد وبطلانی حقنده‌در

ماده ٥٢ — حین عقدده طرفیندن بری شرائط اهلیتی حائز بولنمازسه نکاح فاسد اولور .

[ش: ماده ٥٢ — مجنون ویامجنونه، معتوه ومعتوهه کبی غیر عاقلك نکاحی فاسددر .]

ماده ٥٣ — اون آلتنجی ماده موجبنجه نکاحده جمعلری ممنوع ایکی قادیندن بری تحت نکاحده ایکن ایکنجیسنك نکاحی فاسددر .

ماده ٥٤ — نکاحلرك ممنوعیتی ١٣، ١٤، ١٥، ١٧، ١٨، ١٩ نجی ماده‌لرده بیان اولنان قادینلردن برینی نکاح ، فاسددر .

ماده ٥٥ — نکاح متعه وموقت فاسددر .

ماده ٥٦ — بلا شهود عقد اولنان نکاح فاسددر .

ماده ٥٧ — اکراه ایله وقوعبولان نکاح فاسددر .

ماده ٥٨ — غیر مسلمك بر مسلمه‌یی تزوجی باطلدر .

فصل ثانی : موسویلره متعلق نکاحك فساد وبطلانی حقنده‌در

ماده ٥٩ — ١٣، ١٤، ١٦، ١٧، ١٩، ٢٠، ٢١، ٢٢، ٢٣، ٢٤، ٢٥ نجی ماده‌لر موجبنجه نکاحی ممنوع بر قادینی نکاح فاسددر .

ماده ٦٠ — باب اولك فصل ثانیسنده محرر مواد موجبنجه طرفیندن بری شرائط اهلیتی حائز بولنمازسه نکاح فاسد اولور .

ماده ٦١ — حین عقدده طرفیندن برینك نفعنه اوله‌رق درمیان ایدیلن شروط بعدالعقد تحقق ایتمزسه نکاح فاسد اولور .

فصل ثالث : عیسویلره متعلق نکاحك فساد وبطلانی حقنده‌در

ماده ٦٣ — (١٧، ٢٧، ٢٨، ٢٩) نجی ماده‌لر بینلرنده درجات معینه اوزره قرابت ومناسبتده بولونانلرك ازدواجی باطلدر .

ماده ٦٤ — نکاح موجود اوزرینه عقد ایدیلن ایکنجی نکاح باطلدر .

ماده ٦٥ — اوچ دفعه تزوج ایدوب آیرلدقدن صکره دردنجی دفعه تزوج باطلدر .

ماده ٦٦ — مجنونك نکاحی فاسددر .

[ش : طی ایدلدی .]

ماده ٦٧ — حين عقدده طرفينك برنده مانع تقرب امراض واحوالدن برشى موجود اولديغى صورتده فاسد اولور .

ماده ٦٨ — حين عقدده باب اولك فصل ثانيسنده محرر مواد موجبنجه طرفيندن برى شرائط اهليتى حائز بولنمازسه نكاح فاسد اولور .

باب خامس

فصل اول : نكاحك احكامى بيانندهدر .

ماده ٦٩ — نكاحك صحيحاً انعقاديله برابر زوج اوزرينه زوجهنك مهر ونفقهسى لازم كلير وآرهلرنده حق توارث ثابت اولور .

٧٠ — زوج كندى ايستديكى محلده زوجهسى ايچون بالجمله لوازميله برمسكن شرعى تداركنه مجبوردر .

ماده ٧١ — زوجه مهر معجلى استيفادن صوكره زوجنك مسكن شرعى اولان خانهسنده اقامته وزوجى باشقه مملكته كيتمك ايستهدكده[*] برمانع بولنمديغى تقديرده برلكده عزيمته مجبوردر .

[ش : [*] مدت سفر بعيد اولمديغى ويا باشقه .]

ماده ٧٢ — زوج خانهسنده غير مميز ولد صغيرندن باشقه اهل واقاربنى زوجهسنك رضاسى اولمقسزين اسكان ايدهمز . زوجه دخى زوجى راضى اولمادقجه كندى اولاد واقاربنى برلكده اسكان ايليهمز .

ماده ٧٣ — زوج زوجهسيله حسن معاشرته ، زوجه دخى (امور مباحهده) زوجنه اطاعته مجبوردر .

[ش : (كندى حق شرعيسنى اخلال ايتمهين اموردہ)]

ماده ٧٤ — متعدد زوجهسى اولان كيمسه اونلر بيننده اجراى عدالت ومساواته مجبوردر . [*]

[ش : [*] اشبو مجبوريته عدم رعايت وقوعنده زوجهنك مراجعتى اوزرينه ١٣٠ نجى ماده موجبنجه معامله اولنور .]

ماده ٧٥ — تقرب وقوع بولسون بولماسون على الاطلاق نكاح باطل ايله هنوز تقرب وقوع بولميان نكاح فاسد اصلا حكم افاده ايتمز . بناءً عليه بينلرنده نفقه ، مهر ، نسب ، عدت ، حرمت مصاهره وتوارث كبى نكاح صحيح احكامى ثابت اولماز .

ماده ٧٦ — نكاح فاسدده تقرب وقوعبولمش ايسه اشبو تقرب اوزرينه يالكز مهر وعدت لازم ونسب وحرمت مصاهره ثابت اولور . فقط نفقه وتوارث كبى احكام ثابت اولماز .

ماده ٧٧ — على الاطلاق نكاح باطل وفاسدده طرفينك زوجيت اوزره بقالرى ممنوعدر . مفارقت ايتمدكلرى صورتده بالمحاكمه بينلرى تفريق اولنور .

فصل ثانى : عيوبلره متعلق نكاحك احكامنه متدائردر

ماده ٧٨ — نكاح فاسدى فسخ ايله طرفينى تفريقه حكم ايچون دعوى شرطدر . بوبابده حق دعوى منحصراً زوجهيه عائد اولوب سبب وفساده اطلاع تاريخندن اعتباراً برسنه مرورنده ساقط اولور .

ماده ٧٩ — آلتمش دردنجى ماده موجبنجه باطل اولان نكاح سبب بطلانى بيلنميهرك عقد ايدلمش ايسه اوندن متولد چوجق مشروع عد ايديلير .

باب سادس

فصل اول : مهر حقندهدر

ماده ٨٠ — مهر ، يا مهر مسمادركه طرفينك آز وياچوق تسميه ايتدكلرى مالدر ويا مهر مثلدركه زوجهنك باباسى طرفندن واولمديغى تقديرده بلدهسى اهاليسندن اقران وامثالى قادينلرك مهريدر .

ماده ٨١ — مهر مسمانك تماماً ويا قسماً تعجيل وتأجيلى جائزدر .

ماده ٨٢ — مهر مؤجلده بر مدت تعيين ايدلمش ايسه حلولندن اول مطالبهيه زوجهنك حقى يوقدر . ولوكه طلاق وقوع بولمش اولسون . اما زوجك وفاتيله اجل ساقط اولور . مدت تعيين ايدلمهمش ايسه طلاق ويا زوجيندن برينك وفاتى وقوعنه قدر مؤجل عد اولنور .

ماده ٨٣ — عقد صحيحده مهر تسميه ايدلديكى تقديرده احد طرفينك [*] وفاتى ويا اجتماع صحيحدن صكره طلاق وقوعى ايله مهر مسمى تماماً لازم كلير . اما اجتماع صحيحدن اول طلاق وقوع بولورسه مهر مسمانك نصفى وعدم كفائت دولاييسيله وليسنك زوجهيى تفريق ايتديرمسى كبى برصورتله زوجه طرفندن افتراق وقوع بولورسه تمامى ساقط اولور .

[ش : [*] طرفيندن برينك .]

ماده ٨٤ — عقد صحيحده مهر تسميه ايدلمديكى ويا ايديلوبده اشبو تسميه فاسد اولديغى تقديرده احد طرفينك وفاتى وياجتماع صحيحدن صوكره طلاق وقوعى ايله مهر مثل لازم اولور . اما اجتماع صحيحدن اول وقوع بولورسه متعه مهر مثلك نصفنى تجاوز ايتمهمك اوزره عرف وعادته كوره تعيين ايديلير .

ماده ٨٥ — عقد فاسدده [*] افتراق وقوعنده اكر مهر تسميه ايدلمش ايسه مهر مسمى ايله مهر مثلدن اقلى وتسميه ايدلمش ايسه بالغاً مابلغ مهر مثل لازم كلير . اما تقربدن اول افتراق وقوعبولورسه اصلا مهر لازم كلمز .

[ش : [*] تقربدن صوكره .]

ماده ٨٦ — تسميهٔ مهرده اختلاف اولنوبده تسميه ثابت اولهماديغى تقديرده مهر مثل لازم كلير . شوقدركه تسميهيى ادعا ايدن طرف ، زوجه ايسه مهر اونك ادعا ايتديكى مقدارى تجاوز ايتمز . زوج ايسه اونك ادعا ايتديكى مقداردن دون اولماز .

ماده ٨٧ — مهر مسمانك مقدارنده اختلاف اولوبده زوج مهر اولمسى متعارف اولان برشى ادعا ايتديكى حالده سوز [*] اونكدر .

[ش : [*] مع اليمين .]

ماده ٨٨ — بر کیمسه مرض موتنده تزوج ایلدیکی صورتده مهر مسمی ، زوجه‌نك مهر مثلنه مساوی ایسه اونی ترکه‌سندن اخذ ایدر زیاده ایسه فضله‌سی حقنده وصیت حکمی جریان ایدر .

ماده ٨٩ — مهر ، منکوحه‌نك مالی اولوب آنکله جهاز یاپمغه جبر اولونماز .

ماده ٩٠ — بر قیزی تزوج ویا تسلیم ایچون ابوین ویااقرباسنك زوجدن آقچه واشیای سائره آلملری ممنوعدر .

ماده ٩١ — اشبو فصل احکامی غیرمسلملر حقنده جاری دکلدر .

فصل ثانی : نفقه حقنده‌در

ماده ٩٢ — نفقه ، زوجینك معین برشی اوزرینه تراضیسی ویا حاکمك قضاسی ایله لازم‌الادا اولور وبوصورتله تقدیر ایدیلن نفقه اسعارك تغیری ویا عسر ویسر اعتباریله احوال زوجینك [٠] تبدلی ویاقدر کفایه‌دن دون ویا افزون تقدیرایدلمش اولدیغنك تحققی اوزرینه تزیید ویا تنقیص ایدیله‌بیلیر .

[ش : [٠] زوجك .]

ماده ٩٣ — نفقه تعجیل ایله معجل اولور وزوجه طرفندن بعدالاستیفا یدنده عیناً موجود ایکن وفات ویا طلاق وقوع بولسه استرداد اولنه‌ماز .

ماده ٩٤ — زوج حاضر زوجه‌سنی انفاقدن امتناع ایدوب زوجه نفقه طلب ایدرسه حاکم یوم طلبندن اعتباراً طرفینك حالنه کوره نفقه تقدیر ایدر وتعیین ایده‌جکی مدتلر ایچون پشین ویرلمسنی امر ایلر .

ماده ٩٥ — تقدیر وتعجیلدن [٠] اول مرور ایدن مدتك نفقه‌سی ساقط اولور .

[ش : [٠] طلبدن .]

ماده ٩٦ — زوج ، زوجه‌سنی انفاقدن عاجز اولوبده زوجه نفقه طلب ایدرسه حاکم زوج ذمتنده دین اولمق اوزره یوم طلبدن اعتباراً نفقه تقدیر ایدر وزوج نامنه استدانه ایتمسی ایچون زوجه‌یه اذن ویرر .

ماده ٩٧ — زوج ، زوجه‌سنی بلا نفقه ترك ایله اختفا ، یاخود مدت سفر بعید ویا دها قریب بر محله کیده‌رك تغیب ایدر ویا مفقود اولورسه حاکم زوجه‌نك زوجیت حقنده اقامه ایده‌جکی بینه اوزرینه زوجك نفقه ترك ایتمدیکنه والآن ناشزه وعدتی چیقمش مطلقه اولمدیغنه زوجه‌یی تحلیف ایتدکدن صکره یوم طلبندن اعتباراً نفقه تقدیر ایدر ولدی‌الحاجه زوج نامنه استدانه ایتمسی ایچون زوجه‌یه اذن ویرر .

ماده ٩٨ — معسره [٠] اولان زوجه‌نك مواد سابقه موجبنجه حاکم طرفندن استدانه‌یه مأذون قیلندیغی یرلرده ذات‌الزوج اولمدیغی تقدیرده نفقه‌سی کیمه عائدایسه عندالطلب اونك زوجه‌یه اقراض ایتمسی لازم‌کلیر وایلروده یالکز زوجه حق رجوعی اولور . اما زوجه اجنبیدن استدانه ایتمش ایسه دائن دیلرسه زوجه‌دن ، دیلرسه زوجدن مطالبه ایدر .

[ش : [٠] معسر .]

ماده ٩٨ — زوج غائبك باشقه‌سی یدنده ویا ذمتنده مالی بولنور ومستودع ویا مدیون کندی یدنده ویا ذمتنده مال اولدیغنی وزوجیتی اقرار ایدر ویا انکاری حالنده خصوصات مذکوره‌یی زوجه بالبینه اثبات ایلرسه حاکم زوجك کندیسنه نفقه ترك ایتمدیکنه والآن ناشزه وعدتی چیقمش مطلقه اولمدیغنه دائر زوجه‌یی تحلیف ایتدکدن صکره او مالدن ویا ثمنندن ویرلمك اوزره زوجه‌یه یوم طلبدن اعتباراً نفقه تقدیر ایدر .

ماده ١٠٠ — قضاءً ویا رضاءً تقدیر ایدیلن نفقه‌دن متراکم مقدار احد زوجینك [١] وفاتی ایله ساقط اولماز . اما [٢] حاکمك امریله استدانه ایدلمش اولمیان مقدار نشوز ایله ساقط اولور .

[ش : [١] زوجیندن برینك . [٢] فقط .]

ماده ١٠١ — زوجه برسبب مشروع اولمقسزین زوجنك خانه‌سنی ترك ایدوب کیدر ویا خانه کندیسنك اولوبده باشقه بر خانه‌یه نقلنی طلب ایتمزدن مقدم زوجنی دخولدن منع ایلرسه اشبو نشوزك دوامی مدتجه نفقه ساقط اولور .

محاربه حاللرینه دائر

موسی جارالله افندینك بولشه‌ویکلرجه موجب توقیفی اولان کتابنده‌ن [١]

١٢٣) باشقه‌لرینك یرلرینی ،ماللرینی آلمق ، یاخود رقبه‌لرینی تسخیر ایتمك ایچون استیلا محاربه‌لری ، انسانك طبیعتلری مقتضاسندن اولمقله برابر ، انسانیت واسلامیت نظرنده جائز دکلدر . آنجق هجوم وتجاوز قارشوسنده مدافعه محاربه‌لری ، اسارت بلیه‌لرنده نجات محاربه‌لری — باشقه بر چاره بولونمادیغندن بالضروره — مشروع اولور . حرب دهشتلرینك ، حرب ضررلرینك اسارت ذلت وضررلرندن هر حالده اهون اولمسی جهتیله . بناءً علیه ،

١٢٤) وکونکی ایمپریالیزم محاربه‌لرینه روسیه مسلمانلری اعتراض ایدرلرسه‌ده شرقك نجات واستقلال محاربه‌لرینی روسیه مسلمانلری مشروع اعلان ایدر ، بلکه فرض عد ایدر .

١٢٥) شرق خلقنه ، اسلام ملتلرینه استقلال حقوقلری تمامیله بالفعل تأمین قیلنمادقچه جهادك مشروعیتی وفرضیتی هیچ برصورتله هیچ بروقت ساقط اولماز .

١] [١٠٨ ـ ١٢٢ نجی ماده‌لر خلافته عائد اولدیغی جهتله درج ایدیلمه‌مشدر .]

اهل اسلامك عقيده‌سى بودر . قرآن كريمك نصوص كريمه‌سيله محكم اولوب ثابت اولان حقيقت‌ده بودر .

۱۲۶) قرآن كريمده ، شريعت اسلاميه‌ده اوكجه‌لرى دشمنلرك اذالرينه صبر ايتمك ، تحمل كوسترمك امرلرى نازل اولور ايدى . صوكره مقابله فرمانلرى نازل اولمه‌يه باشلادى . لكن بومقابله آيتلرينك نزولى صبر آيتلرينى نسخ صورتيله دكل ايدى .

مقابله فرمانلرى آره‌سنده الك اول (اذن للذين يقاتلون بانهم ظلموا وان الله على نصرهم لقدير ــ الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله) آيت كريمه‌سى نازل اولدى . مقابله جوازينك بر سببى شو آيت كريمه‌ده آچيق بيان ايديلدى : توحيدى ، حق دياتى قبوللرندن طولايى يرلرندن ، يوردلرندن اخراج قيلنمق ظلمى مقابله‌نك جوازينه سبب اولدى .

(للذين يقاتلون ...) جمله‌سنك صله‌سنده مجهول بناسنك دلالتنه كوره آيت كريمه‌ده معلوم بناسى‌ده يالكز مقابله صورتلرينه محمول اولور . شو آيت كريمه‌ده اذن فعلى اباحه معناسنده اولا بيلير ، ياخود « فأذنوا بحرب من الله » كبى اعلان معناسنده اولا بيلير . لكن (بانهم ظلموا) ، (الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق) جمله‌لرينك افاده‌لرينه كوره البته يالكز مقابله صورتلرينه ، مدافعه زمانلرينه مخصوصدر .

(وقاتلوا فى سبيل الله الذين يقاتلونكم ولا تعتدوا ان الله لا يحب المعتدين) سورهٔ بقره .

سيف آيتى بالاتفاق بو آيت كريمه‌در . بوراده يالكز مدافعه محاربه‌سى مأمور ومشروع اولوب اعتدا يعنى محاربه‌يه باشلامق مؤكد طريقه‌نهى قيلنمشدر .

بومعنى قرآن كريمده متعدد آيت كريمه‌لرده متنوع سياق اوزره وقت وقت نازل اولور ايدى . وهپسنده‌ده مقصد همان بر ايدى : باديلره ، هجوم و تجاوز ايدنلره ، تعدى ايدنلره مقابله ايتمك ، مقاتلره مقاتله ومقابله ايتمك . ايشته يالكز بوقدردر . حتى براءة سوره‌سى ، براءة آيت كريمه‌لرى‌ده عنادلرنده ، ظلملرنده ، اذلرنده عرب مشركارينه خاص اولمق اوزره نازل اولدى . (براءة من الله ورسوله الى الذين عاهدتم من المشركين ــ وقاتلوا المشركين كافة كما يقاتلونكم كافة . واعلموا ان الله مع المتقين)

جهادك ينه برسببى بو آيت كريمه‌لرده غايت آچيق وواضح برصورتده بيان قيلندى : دشمنلرك هجوملرى ، تعديلرى ، اعتدالرى مقابله جوازينه ، بلكه وجوبنه سبب اولور . دشمنلرك هجوملرى ، اعتدالرى زماننده مقابله و مدافعه ايتمك ضرورت حكميله البته مشروعدر ؛ بلكه دها بويوك ضررلردن قورتولمق ضرورتيله فرضدر .

(ومالكم لا تقاتلون فى سبيل الله والمستضعفين من الرجال والنساء والولدان) نساء سوره‌سنده .

اسيرلرى اسارتدن تخليص ايتمك ايچون بو آيت كريمه‌ده قتال واجب قيلنمشدر . بو آيت كريمه مؤمنلرك مكه‌ده كنديلرينك قارداشلرى جوارنده ، قارداشلرى آلنده اسيرلكى حقنده ايدى . مكه‌ده‌كى او كونكى اسارت بوكونكى مؤمنلرك بو كونكى اسارتلرندن زياده دكل ايدى . ياخود مؤمنلرك بوكونكى اسارتلرى مكه مؤمنلرينك اوكونكى اسارتلرندن البته دون دكلدر . بناءً عليه بوكونكى نجات محاربه‌لرى البته مشروعدر ، البته مطلوبدر ، بوتون مؤمنلره فرضدر .

(فان اعتزلوكم فلم يقاتلوكم والقوا اليكم السلم فما جعل الله لكم عليهم سبيلا) نساء سوره‌سنده ، منافقلر حقنده .

صلح وسلام جهتلرينه ميل ايدوب اعتزال ايدرلرسه يعنى محاربه‌لرنده بيطرف قاليرلرسه مقاتله‌لرى هيچ بر صورتله جائز اولماز . عداوتلرى معلوم اولمقله برابر اعتزال مقاتله جوازينى منع ايدر . بيطرف دولت اوزرينه هجوم جائز اولماز . بيطرف خلق اوزرينه ده هجوم ايتمك ، قرآن كريم نصوصلرينه كوره ، هيچ برصورتله جائز اولماز . بو آيت كريمه أمن وأمان خصوصلرنده ، صلح وسلام وظيفه وحقوقلرنده اسلاميتك ثباتنه ، اسلامك علويتنه غايت كوزل ، غايت آچيق برشاهددر .

(وان استنصروكم فى الدين فعليكم النصر الا على قوم بينكم وبينهم ميثاق) سورهٔ انفال .

مظلوملقدن ، اسيرلكدن قورتولمق خصوصلرنده دين قارداشى مراجعت ايدوب نصرت طلب ايدرسه ياردیم ايتمك ، بو آيت كريمه‌نك امرينه كوره ، البته فرض اولور .

محاربه دهشتلرى ، انقلاب طوفانلرى ايچنده ، قوتلى غالب دشمنلرى آره‌سنده يالكز قالمش اولان توركلرك اسلام دنياسنه بوكونكى نسبتلرى ، بوكونكى وضعيتلرى نصرت طلب ايتمكدر . بوكونكى حركت مليه‌لرنده توركلره ، تورك عسكرلرينه ، اسلام عسكرينه نصرت ايتمك ، ممكن اولان يوللرك هربريله ياردیم ايتمك بوتون يريوزنده‌كى مسلمانلر ايچون فرضدر . شو كتابك ۱۱۶-۱۱۷ نجى ماده‌لرينك سندى بودر .

جهادك ، قتالك اوچنجى سببى‌ده بودر ، يعنى مظلوملرك نصرت طلبلريدر . مظلوم ، ياخود ضعيف براسير نصرت طلب ايدر ايسه نصرت واجب اولور ، قتال جائز اولور .

۱۲۷) عهد وميثاق حقوقلرى حقوقلرك هربرندن اوستوندر .

عهد وميثاق حقوقنك هر حقوقدن مقدم و اوستون اولمسى جهتيله قرآن كريمده (الا على قوم بينكم وبينهم ميثاق) استثناسى نازل اولمشدر .

عهد ومیثاق حقوقلری قرآن کریم نظرنده دین حقوقلرندن‌ده، قارداشلق حقوقلرندن‌ده اوستوندر. دین حقوقیله میثاق حقوقلری تعارض ایدر ایسه، استثنا حکمیله، میثاق حقوقلری تقدیم قیلنیر.

نه‌قدر بویوك بر رعایت، نه‌قدر بویوك بر امانت! هیچ بر دینده، هیچ بر سیاستده بولونمایان بر علویت، بر حقانیت! اسلام اساسنه، حق اساسنه، قوت اساسنه بنا قیلنمش وقیلنه‌جق هر دولت البته بویله اولور.

(وان جنحوا للسلم فاجنح لها وتوکل علی‌الله.)

بو آیت کریمه، محاربه ضررلرینی ممکن اولان یوللرك هر بریله دفع ایتمك وظیفه‌سی حقنده غایت حکمتلی، غایت جزالتلی بر فرمان الهیدر. یعنی «صلح وسلام جهتلرینه دشمنلرك میل ایدر ایسه‌سن‌ده مطلقا صلح وسلام جهتلرینه عجله ایت؛ ممکن اولان یوللرك، معقول چاره‌لرك هر بریله محاربه یوللرینی مطلقا قطع ایت.»

دشمنك صلح وسلام جهتلرینه میل ایتدیکی حس اولونورسه قبول ایتمك واجب اولور. مقصود صلح وسلام بویله حاصل اولور ایسه محاربه البته حرام اولور.

۱۲۸) بالایه درج اولونان آیت کریمه‌لرك افاده‌لرینه وقطعی حکملرینه کوره اسلام أمن مؤبد دیندر. محاربه یالکز ضرورت زمانلرنده، یالکز الزام صورتلرنده التزام قیلنوب مشروع اولور.

(ان‌الدین عندالله‌الاسلام) آیت کریمه‌سنك‌ده لغوی معناسی بودر. اسلام سلام یوللرینه کیرمك، سلام مستویه‌سنده ثابت قالمق معناسنده‌در. «اسلم دخل فی‌السلام» دیمك اولور.

(یا ایها‌الذین آمنوا ادخلوا فی‌السلم کافة) آیت کریمه‌سی‌ده بو معناده غایت آچیق بر عباره‌در. هم عموم، هم استغراق صیغه‌لری بو آیت کریمه‌ده قطعیدر، محکمدر.

۱۲۹) قرآن کریمده سلام آیت کریمه‌لرینك هیچ بری، جهاد وسیف آیت کریمه‌لرینك هیچ بریله نسخ قیلنمامشدر. جهاد وسیف آیت کریمه‌لرندن صوکره مدینه‌ده سلام آیت کریمه‌لری نازل اولمش، سلام آیت کریمه‌لری قرآن کریمده محکم اولوب قالمشدر. سیف آیت کریمه‌لری‌ده، سلام آیت کریمه‌لری‌ده قرآن کریمده منسوخ اولمادی، هر بری محکمدر.

قرآن کریمده (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخیل) آیت کریمه‌سی‌ده محکمدر. بناءً علیه،

۱۳۰) بر یوزنده دولت اسلامیه ایکی اساس اوزرینه، بری سلام عمومی اساسی، دیکری قوت کامله اساسی اوزرینه قائم اولور. قوتی اولمایان، یاخود ناقص بولونان دولت عمومی سلامی محافظه اقتدارینه مالك اولماز. هر زمانك بوتون قوتلرینه صاحب بر خلق، بر دولت، أوت یالکز بویله بر دولت عمومی سلامی محافظه حقوقلرینه واقتدارینه مالك اولور.

هر دولتده قوت وجودی ضروریدر. دولت اسلامیه‌ده‌ده قوت بولونمسی مطلقا ضروریدر. لکن دولت اسلامیه‌ده قوت، هجوم واستیلا حرصلری ایچون دکل، بلکه حقیقی، حقوقلری، حیات ضرورتلرینی محافظه ایچوندر. دشمنلرك هجوملرندن، استیلالرندن تحفظ ایچوندر.

(ترهبون به عدوالله وعدوکم) تکمله‌سی‌ده بوکا آچیق بر صورتده دلالت ایدر.

شو فصلده‌کی آیت کریمه‌لرك افاده‌لری ۱۲۳ - ۱۳۰ ماده‌لریمزی غایت آچیق اثبات ایتدی. بناءً علیه،

۱۳۱) جهانکیرلك محاربه‌لری، فتوحات محاربه‌لری، ایمپریالیزم محاربه‌لری جائز اولماز ایسه‌ده نجات محاربه‌لری، مدافعه محاربه‌لری ضرورت حکمیله مشروع اولور.

۱۳۲) اسلامیتك وشرقك نجاتلری یوللرنده تورکلرك شوکونکی محاربه‌لری مشروعدر، مطلوبدر، ضروریدر.

۱۳۳) بوتون بر یوزی مسلمانلرینك تورکلره، اسلام عسکرینه نصرتلری، هر جهتله اعانه‌لری مطلقا لازمدر، مطلوبدر.

اسلامك مفکوره‌سی

حضرت عیسانك دینه عیسویلك، حضرت موسانك موسویلك، بودانك دینه بودیلك دینلیر. آنجق دین محمدینك بر اسم مخصوصی واردر: اسلام.

حضرت محمدك دینی آکلایه بیلمك ایچون «اسلام» کلمه‌سی حقیقی معناسنده آکلامق کرکدر. «اسلام» کلمه‌سی اطمئنان، استراحت، صلح، وظیفه‌یی ایفا ایتمش اولمق، حضور تامه ایچنده بولونمق معنالرینه کلیر. بوندن باشقه بو کلمه، کندیسیله عقد صلح ایدیلن ذاته تسلیمیت معناسی افاده ایدر. سلامت، نجات، مسالمت، سلاملاشمق معنالرینی‌ده جامعدر. اسلام کلمه‌سی، بعضیلرینك دیدیکی کبی ارادۀ الهیه‌یه تسلیمیت مطلقه معناسی دکل، بالعکس حق ایچون چالیشمه‌یی افاده ایدر.

اسلامك جامع اولدیغی اساسات اعتقادیه قرآن کریمك ایکنجی سوره‌سنك باشنده تلخیص ایدلمشدر:

«بر کتابکه اوکا ریب طاری اولمه‌سی احتمالی یوقدر. متقیلر ایچون محض هدایتدر. او متقیلرکه غیبه ایمان ایدرلر، نماز قیلارلر، کندیلرینه احسان ایتدیکمز مال ومناللن انفاق ایدرلر، ینه اونلرکه

سکا و سندن اولکی پیغمبرلره ایندیریلن کتابلره اینانیرلر، آخرته یقین حاصل ایدرلر . » [۱]

اسلامك قوای اساسیه‌سی : ۱) اللهك وحدانیته، قدرتنه، رحمتنه ایمان ، ۲) بین‌الناس شفقت واخوت ، ۳) احتراصاته حاکمیت ٤) هرخیر ونعمتی احسان‌ایدن جناب حقه شکران ، ٥) حیات‌اخراده کافهٔ اعمالك حسابی اعطا .

اللهك قدرتنه رحمتنه دائر قرآن کریمده وارد اولان آیات بو وادیده سائرلسانلرده وارد اولانلرك کافه‌سنه فائقدر. اللهك وحدانیتی، عظمتی، مرحمتی اك بلیغ، اك مهیج آینلرك نهایتسز موضوعنی تشکیل ایدر. حیات، ضیا وروحانیت فیضانی هیچ بر انقطاعه اوغراماز. فقط هیچ بریرده دوغماتیزم اثری کورولمز . آیات قرآنیه آنجق انسانك شعورینه ، حدسی محاکمه‌سنه خطاب ایدر .

پیغمبر اسلام افندیمزك خلقی اسلامه دعوت بویورمغه باشلادیغی زمان یریوزنده ملتلرك دینی نصل ادراك ایتدکلرینه برآز ارجاع نظر ایده‌لم. بت‌پرست عربلر آره‌سنده الوهیت مفهومی افرادك، یاخود قبائلك عرفانه کوره ده‌کیشیوردی. بونلرك برقسمی طبیعتی، باشقه‌لری برطاقم اشیایی، بر عصایی ویابرطاش پارچه‌سنی تألیه ایدیورلردی . بونلرك بعضیلری حیات آخرته اینانیوردی . دیکرلرینك حیات آخرته دائر هیچ بر فکرلری یوقدی .

موسویلر متعدد دفعه‌لرمتعدد شرائط آلتنده عربستانه کیرمشلردی. شبهه‌سز مختلف مهاجر ، ملتجی کتله‌لرك یکدیکرندن مختلف تلقیلری واردی. بنی‌اسرائیلی، پیغمبرلری آره‌لرنده‌ایکن دفعات‌ایله‌بت‌پرستلکه‌سوق ایدن‌احوال کندیلرینی عربلرك بت‌پرستلکنی‌قبولدن منع ایده‌مه‌مشدی. بونلر حضرت (ابراهیم)ك الهنه اعتقاد ایتمکله‌برابر بوتلقی‌یی مادیلشدیریور وبوندن طولایی یانده قربان ایدلمکه مهیا اولان قوچ ایله‌برابر حضرت ابراهیمی تمثیل ایدن برهیکلی وجوده کتیره‌رك کعبه‌نك ایچنه قویدقلرینی کوریبورز .

حضرت عیسانك زمان ظهورنده وحدانیت الٓهیه وبوتون دنیایی قدرت ولطفیله احاطه ایدن ارادهٔ صمدانیه عقیده‌لری آنجق بر ملت ایچنده شایان قبول کورولمکده ایدی. بوده (یهووا) نك قوللریدر . مع‌مافیه بونلرده بت‌پرست ملتلره تماس نتیجه‌سنده، یاخودبت‌پرستلرك فلسفه‌سی تأثیریله بوتلقی‌یی انحطاطه اوغراتمشلردی .

هندولر صایلماز الٰه‌والاهه اردولریله ، زردشتیلر فائقیت احرازی ایچون چارپیشان اسکی الٰهلریله یاشایورلردی. حضرت عیسانك زمان ظهورنده مدنیت جهانك احوالی بومرکزده ایدی .

حضرت عیسی هیچ بروقت طرفدارانك کندیسنه عطف ایتدکاری صفاتك هیچ برینی ادعا ایتمامشدر. هیچ بروقت حضرت عیسی کندیسنه اسناد الوهیت ایلمامشدر . مع‌مافیه بوکونکی خریستیانلق بیله کچمش عصرلردن کندیسنه انتقال ایدن بومیراثدن سیلکینه‌مامشدر . هرنسل حضرت عیسانك تاریخدن بشری ، انسانی هرشیئی امحایه چالیشمش ونهایت حضرت (عیسی) نك شخصیتی برکتلهٔ خرافات ایچنده ضایع اولمشدر. حضرت عیسادن برعصرصوکره‌یازیلان اناجیل بیله مشارالیهك شخصیتنی بر سیس طبقه‌سیله احاطه ایتمشدر.

« عصری خریستیانلغك نقائصی » نامنده‌کی اثرك محرری حضرت عیسانك (ابن‌الله) اولدیغنی ادعا ایلدیکنی درمیان ایده‌رك بو ادعایی حضرت عیسانك الوهیتنه دلیل اتخاذ ایدییور. حضرت عیسانك بویله برادعا درمیان‌ایتمش اولماسنی بزقبول ایده‌میز. (مانیو آرنول) نامنده انکلیز منقدی (اناجیل) ك برچوق خصوصاتده صورت قطعیه‌ده شایان اعتماد اولمادیغنی اثبات ایدییور . فرض محال اولارق حضرت عیسانك (ابن‌الله) ادعاسنده اولدیغنی‌ده اثبات ایده‌بیلیرلرمی ؟ حضرت عیسایه بوادعایی عطف ایدنلر شرقلی درویش (الحلاج)ك « اناالحق » دیدیکنی و علمای اسلامیه‌نك مومی‌الیهی اعدامه محکوم ایتدکلرینی طویمادیلرمی ؟

درین برتصوفله آیدینلانان بسیط وبیچاره بر قلب بو صورتله بر یوزندن قالدیرلمشدی . بابیلر حالا (باب) ك قتل‌ایدلمه‌یه‌رك خارقه‌انکیز برصورتده سماواته رفع ایدلدیکنه اینانیرلر . عجبا « ابو مغیث حلاج » « انا الحق » دیمکله ، (باب) ایسه (باب‌السماء) اولدیغنی ادعا ایتمکله الوهیتك برجزئی اولدقلرینی‌می ادعاایتمش اولدیلر !؟ بوقاریده‌دیدیکمز کبی بز حضرت عیسانك بویله بر ادعاده بولونمادیغنه معتقدز .

خریستیانلر خرافات یولنده اوقدر مسافه‌لرقطع ایتدیلر که‌حضرت عیسانك‌ساده‌تلقیناتی‌قارمه قاریشیق‌اولدی. رسملره، عزیزلره، عزیزلرك بیراقدقلری یادکارلره عبادت خریستیانلقدن آیریلماز بر قسم تشکیل ایتدی .

پیغمبرمزك بوتون حیات نبوتی بوخرافات ایله‌مجادله ایتمکله‌کچدی. حقیقتك سسیله ، رب‌العالمین ایله درین اتصالك الهامیله خطاب ایدرك برطرفدن عرب‌مشرکلرینه، دیکرطرفدن انحطاطه‌اوغرایان‌خریستیانلق وموسویلکی حقه‌دعوت ایتمش، هیچ‌بروقت محاکمه دائره‌سنك‌خارجنه چیقمایه‌رق‌بوتون‌بونلری‌قبول‌ایتدکلری‌عقائدك‌ردائتندن‌اوتاندیرمشدر. انسانلرك خالق کائناته بر طاقم شریکلر قوشمق میل بشریسنه قارشی مجادله خصوصنده حضرت محمد بویله بر موقع معلایی اشغال ایدر . قرآن کریمده اشبو آیات کریمه کبی آتشین آیات پك چوقدر :

« اللهکز بر اللهدر . اوندن‌باشقه الٰه یوقدر. رحمن ورحیمدر »

---

[۱] الم . ذلك الکتاب لاریب فیه ، هدی للمتقین الذین یؤمنون بالغیب ویقیمون الصلاة ومما رزقناهم ینفقون والذین یؤمنون بما انزل الیك وما انزل من قبلك وبالآخرة هم یوقنون اولئك علی هدی من ربهم واولئك هم المفلحون.

« کوکلرك ، یرك یارادیلمەسندە ، کیجەایلە کوندوزك بربرینی تعقیب ایتمەسندە ، بشرك منافعنی یوکلەرك دەکزك اوزرندن آقوب کیدن کمیدە ، اللهك کوکدن ایندیرەرك کندیسیلە اولمش طوپراقلری دیریلتوب اوزرندە هردرلو مخلوقاتی یایدیغی صودە ، روزکارلرك سوقندە ، کوکلە یر آرەسندە مسخر بولوطدە عقلی اولان برقوم ایچون حقك برلکنە امیدلر واردر . » [۱]

بوسوزلر ، ظلام ضلالت ایچندە یویان انسانلرە قارشی نەدرین بر تحسس افادە ایدییور ·

« یاراتان یاراتمایان کبیمیدر ؟ اویلەایسە نیچون ادراك ایتمیورسکز ؟ اللهك نعمتلرینی تعداد ایدەجك اولسەکز اونلری صایەمازسکز . محقق ، جناب حق کریم ورحیمدر . سزك کیزلەدیککزی و آشکار ایتدیککزی بیلیر . فقط اللهدن غیری پرستش ایتدیککز پتلر برشی یاراتەمزلر . اونلر یاراتیلمشدر . اونلر ، جانلی دکل ، اولودرلر . »

« الله .. اوندن باشقە براِلە یوقدر . باقیدر ، هرآن بوتون خلقت اوزرندە حاکم وقائمدر ، نەاویوقلار ، نەاویور . کوکلردە ، یردە نەوارسە هپسی اونکدر . کیم تصورایدە بیلیرکە قالقسین دە اذنی اولمقسزین نزد الهیسندە شفاعت ایدەبیلسین . مخلوقاتنك ایشلەدکلرینی ، ایشلەیەجکلرینی بیلیر . مخلوقاتی ایسە علم الهیسندن یالکز اونك دیلەدیکنی بیلیر ، باشقە برشی بیلەمز . علمی بوتون کوکلری ، یری قوجاقلار ، و بونلرك نکهبانلغی کندیسنە آغیر کلمز ، یوکسك ، بویوك آنجق اونك ذات کبریاسیدر »

بوتون خلقت ، بوتون ملکوت اونکدر . مفاتیح غیب اونك الندەدر . قرەدە ، دکزدە نە وارسە هپسنی بیلیر . هیچ بریاپراق اونك اذنی اولمقسزین دوشمز .

قرآن کریم انسانك اك اصیل حسیاتنە ، حسیات اخلاقیەسنە ، وجدانتە خطاب ایدرك بت پرستلکك فجاعتنی تجلی ایتدیریر . بر سورۀ شریفە یوقدرکە اللهك قدرت ، مرحمت ووحدانیتنی افادە ایتمامش اولسون .

اسلامك الوهیتی ناصل تلقی ایتدیکنی خریستیان محررلر آکلایامامشلردر . بناءً علیه بونلر اسلامك الهی ، مقدرات بشریە ایلەاویناز جبار ومنتقم براِلە تصور ایدرلر . بوآدملرك تلقیسنی محاکمە ایدەلم .

اسلامك الهی اویلە براِلهدرکە قدیر ، علیم ، عادل ، رب العالمین ، سموات وارضك خالقی ، موت وحیاتك خالقی ، عظیم ، حق ، الحاصل بوتون اسماء حسنی ایلە یاد اولونان ذات اجل واعلادر . بوندن باشقە جناب حق قوللرینك حامیسی ، یتیملرك پناهی ، ضلالتەدوشنلرك رهبری ، فلاکتدیدەلرك رهاکاری ، مصیبتزدەلرك دوستیدر . خیر اونك الندەدر ،

کریمدر ، رحیمدر ، سمیعدر ، غفوردر . انسانە اولان مرحمتی بر والدەنك یاوروسنە اولان محبت وحرمتندن فضلەدر .

رحمت الهیە قرآن کریمدە اك چوق موضوع بحث اولان صفت الهیەدر .

کثرت نفوس

نفوسك چوغالماسنە مسلمانلغك ویردیکی بویوك اهمیت

خلقت انسانیە - مسلمانلقدە تزاید نفوسك اهمیتی - بر مملکتك ثروت عمومیەسی - کثرت نفوسك فوائد اجتماعیەسی - تزاید نفوس علیهندەکی مطالعاتی رد - تناقص نفوسە باعث احوال - تکثیر نفوسە خادم اسباب .

۱

خلقت انسانیە :

خلاق حکیم حضرتلری بیکلرجە عوالم بدیعەسی آرەسندە بزم مسکن لطیفمز اولان کرۀ ارضی باشقە بر تجلی‌یە مظهر ایتمش ، بو دلنشین کرەنك سطحنی اشرف مخلوقات اولان نوع بشر ایلە تزیین بویورمشدر .

فطرت اصلیەلری اعتباریلە برر انموذج اکملیت اولان انسانلر حقیقةً مخلوقات الهیە آرەسندە بویوك بر شرفە ، مهم بر امتیازە مالکدرلر .

قدرت فاطرە ، انسانلری بویوك بر قابلیتە مظهر ایتمش ، انسانلری سائر ذوی الحیاتدە بولونمایان برطاقم حواس وقوی ایلە مجهز قیلمشدر . بو سایەدەدرکە انسانلر یر یوزینی اعمار ایتمش ، یر یوزندە پك عظیم تحولات حیاتیە وجودە کتیرمشلردر .

انسانلر ، یدمشیتك سینۀ زمینە تودیع ایتمش اولدیغی خزائن طبیعیەیی کشفە موفق اولمش ، مواهب سبحانیەدن اولان بو قیمتدار خزینەلردن استفادە ایدەرك انفس وآفاقدە موجود اولان بیکلرجە آیات الهیەنك کاینبی تظاهرینە خادم بولونمشلردر . ایشتە بو حکمتە مبنیدرکە (لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم) نظم قرآنیسیلە نوع بشرك علو قدری بیان بویورلمشدر .

مسلمانلقدە تزاید نفوسك اهمیتی :

انسان نە مکرم مخلوقدرکە بوعالم ناسوتك عنداللە مقدر اولان زمانە قدر بر انتظام ونزاهت دائرەسندە دوامی آنجاق بونوعك ممتازك مشروع ، مسعود بر صورتدە تکثریلە قائمدر . الواح طبیعتدە مندمج اولان بر نجە اسرار قدرتی آکلامق ، بر طاقم لدنیاتە مطلع اولمق ، کلمة للهی اعلایە چالیشابیلمك شرف عالیسی آنجق بومکرم زمرەیە مخصوصدر . بناءً علیه دین حکمت قرین اسلامدە افراد مسلمینك تزایدی پك ملتزمدر . بوخصوصدە بر چوق ترغیبات شرعیە واردر .

---

۱) والهکم الهواحد ، لااله الاهوالرحمن الرحیم . - ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللیل والنهار والفلك التی تجری فی البحر بما ینفع الناس وما انزل الله من السماء من ماء فاحیابه الارض بعدموتها وبث فیها من کل دابة وتصریف الریاح والسحاب المسخر بین السماء والارض لآیات لقوم یعقلون - سورۀ بقره

نته‌کیم رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز : (تناکحوا تناسلوا فانی مباه بکم الامم یوم القیامة) بویورمشلردر . بر حدیث شریفده‌ده : (سوداء ولود خیر من حسناء عقیم) بویورلمشدر . دیکر بر حدیث نبویده‌ده : (تزوجوا الودود الولود فانی مکاثر بکم الامم) شرفوارد اولمشدر .

تفسیر روح البیانده روضة العلماءدن منقول بر حدیث شریفده : (عائشة ومامن من امرأة تحبل من زوجها حین تحبل الاولها مثل اجر الصائم بالنهار والقائم باللیل والغازی فی سبیل الله) بویورلمشدرکه « یا عائشه ! زوجندن کبه قالان هر مسلمان قادینی ایچون کوندوز صائم ، کیجه قائم والله یولنده غازی اولان کیمسه‌نك اجری درجه‌سنده ثواب واردر » مألنده‌در . بوتون بو بیانات عالیه‌دن پك کوزل منفهم اولیورکه دین اسلامده نفوس اسلامیه‌نك تزایدی پك زیاده مطلوبدر . ذاتاً نکاحك مشروعیتی‌ده نفوس بشریه‌نك مشروع بر صورتده تزایدی حکمت اجتماعیه‌سنی محتویدر .

بر مملکتك ثروت عمومیه‌سی :

علوم اجتماعیه‌ده وبالخاصه علم اقتصادده بیان اولوندیغی اوزره بر مملکتك درجهٔ رفاه وسعادتی او مملکتك مادی ، معنوی ثروتنك درجه‌سیله متناسبدر . جمعیت بشریه‌نك معروض بولوندیغی مادی ، معنوی احتیاجاتی تطمینه وسیله اولان شیلر ایسه علی العموم ثروتدن معدوددر . بر مملکتك ثروت عمومیه‌سی فطری وکسبی نامیله ایکی قسمه آیریلیر . طوپراغك قوهٔ انباتیه‌سی ؛ قعر زمینده‌کی معدنلر ؛ ساحهٔ ارضی احاطه ایدن دکزلر ، نهرلر ، کونشك نشر ایتدیکی حرارت وضیا ؛ انسانلرك حائز اولدقلری ذکا واستعداد بر ثروت فطریه‌در . انسانلرك ابذال مساعی سایه‌سنده استحصال ایلدکلری اموال واشیاده بر ثروت کسبیه وصناعیه‌دن عبارتدر . ایشته بر مملکتده بو ایکی قسم ثروت نه قدر تزاید وتکمل ایدرسه بالطبع او مملکتك رفاه وسعادتی ، شکوه واحتشامی‌ده او نسبتده تزاید وترقی ایدر . بو تزاید وترقینك حصولی ایسه بالضروره افراد بشریه‌نك وجودینه متوقفدر . اکر بر یوزنده افراد بشریه موجود اولماسه‌یدی نه ثروت فطریه‌دن استفاده قابل اولوردی ، نه‌ده ثروت کسبیه‌دن اثر کوریله‌بیلیردی .

کثرت نفوسك فوائد اجتماعیه‌سی :

بر مملکت ایچون کثرت نفوسك تأمین ایده‌جکی فوائد اوقدر چوقدرکه بونلرك عمومنه دائر معلومات ویرمك بویله بر ایکی مقاله کفایت ایتمز ، بناءً علیه بز بوراده بو فائده‌لردن بعضیلرینه مختصراً اشارت ایده‌جکز :

۱ — : بر مملکتده نفوسك تزایدی عائله‌لر آره‌سنده حس احتیاطی تنمیه ایدر ، بونك نتیجه‌سنده‌ده او مملکتك ثروت عمومیه‌سی آرتار .

یالکز بر زوج ایله بر زوجه‌دن متشکل بر عائله فرض ایدیکز ، شیمدی بویله بر عائله رئیسی مالك اولدیغی ثروتی حسن محافظه‌یه وبو ثروتی تزییده لزوم کورمه‌یه‌بیلیر ؛ فقط متعدد اولاد وافرادی احتوا ایدن بر عائله‌ده ایش ده‌کیشیر ؛ بویله بر عائله رئیسی ماحاصل حیاتی اولان یاوروجقلرینك استقبالنی دوشونمکه مجبور اولدیغندن هر حالده موجود ثروتی احتیاطکارانه بر صورتده صرفه لزوم کورر ؛ بو ثروتی تنمیه‌یه چالیشارق ، هم چوجوقلرینك آتیسنی تأمینه ، هم‌ده منسوب اولدیغی مملکتك ثروت عمومیه‌سنی تزییده چالیشمق اولور .

۲ — : نفوسی کثیر اولان مملکتلر معموریته نائل اولدیغی حالده نفوسی آز بولونان یرلرده آثار عمراندن پك اوقدر اثر کوریله‌مز . چونکه بر مملکتی اعمار ایتمك ، بر مملکتك طوپراقلرنده مستور بولونان خزائن طبیعیه‌دن استفاده ایده بیلمك ایچون بر چوق اللرك فعالیتنه احتیاج واردر . ایشته غربده مشهود اولان آثار عمران ایله شرقده کوریلن حال خرابی بو مدعانك اك بارز بر دلیلیدر .

۳ — : بر مملکتده نفوسك تزایدی دائمی بر فعالیتك حصولنه خدمت ایدر . چونکه بویله بر مملکت اهالیسی باشقه یرلرده‌کی اهالیدن دها زیاده چالیشمایه ، مجادلات حیاتیه‌ده بولونمایه مجبور اولدیغندن بونلرك آره‌سنده عطالتدن اثر کوریله‌مز ، بونلر لاینقطع چالیشیرلر ، بو چالیشمق سایه‌سنده‌ده ذکای بشری پارلایاجق ، احتیاجات مدنیه‌یی تهوین ایده‌جك بر چوق آثار نافعه وجوده کلیر . حال بوکه نفوسی اقلیتده بولونان ممالك اهالیسی بویله دائمی بر فعالیته لزوم کورمیه‌بیله‌جکلرندن بونلرك آره‌سنده عطالت اجتماعیه یوز کوسترر ، بوکبی یرلرده بر ملت ایچون وسیلهٔ مباهات اولاجق بر طاقم مخترعات فنیه وصناعیه‌دن بر اثر کوریله‌مز .

٤ — : نفوسی تزاید ایدن مملکت اهالیسندن بر چوق افراد باشقه مملکتلره کیده‌رك بو واسطه ایله کندی مملکتلرینه بر طاقم منافع اقتصادیه تأمین ایدرلر . بو افراد کندی لسانلرینی ، عادتلرینی ، کندی نفوذ واملللرینی کیتدکلری یرلرده نشر وترویجه چالیشیرلر . بو صورتله‌ده ملی ، اجتماعی بر طاقم فوائده دسترس اولورلر .

الیوم آوروپالیلرك سائر ممالکه آقین آقین مهاجرت ایتمه‌لری ومهاجرت ایده‌جك اراضی‌یی تأمین ایچون بر چوق مستعمره‌لر ، مستملکه‌لر ، نفوذ منطقه‌لری الده ایتمکه چالیشمالری بوتون بو غایه‌یه معطوفدر . حال بوکه بر مملکتك نفوسی حال تدنیده بولونورسه اورایه خارجدن بر چوق مستحصلر هجوم ایده‌رك او مملکتك ثروت داخلیه‌سنی خارجه نقل ایدرلر ؛ او مملکتك امور اقتصادیه وصناعیه‌سنی الده ایده‌رك

بوندن یالکز کندیلری مستفید اولورلر . او مملکتده بو یوزدن میلیونلرجه ثروتی الدن چیقاره‌رق قارشیدن سیرجی وضعیتده قالیر . نته‌کیم ممالک شرقیه‌ده بو حال ، مشهوددر .

۵ — : برمملکتک قوهٔ سیاسیه‌سی نفوسنک کثرتیله هم آهنکدر . نفوسی حال تزایدده بولونان ملتلر مهاجمات خارجیه‌دن امین اولابیلیرلر . حال بوکه نفوسی اقلیتده قالان ملتلر کافی درجه‌ده حائز قوت اولامازلر . بونلر کندیلرینه مجاور اولان وبالخاصه نفوس عمومیسی دائما آرتمقده بولونان قومشولرینه قارشی الیم بر وضعیتده قالیرلر . بوحالک تولید ایده‌جکی محاذیر ایسه قابل تعداد دکلدر . ایشته بو ضرورت حیاتیه‌یه بناءً درکه آوروپا دولتلری آره‌سنده تزیید نفوس مسئله‌سندن طولایی اوته‌دنبری مهم بر رقابت جریان ایتمکده‌در .

تزاید نفوس علیهنده‌کی مطالعاتی رد :

حاصلی تزاید نفوسک هرهانکی برمملکت ایچون بر وسیلهٔ اعتلا اولاجغی بوکون اک قطعی برمسئلهٔ اجتماعیه‌در . یوقسه بعض کیمسه‌لرک ظن ایتدکلری کبی تزاید نفوس حادثه‌سی بعض مملکتلر ایچون برسبب سفالت دکلدر .

اوت .. ثروتی مبذول ، سائر شرائط حیاتیه‌سی موجود اولان مملکتلر ایچون تزاید نفوسک پک قیمتدار بر نعمت اولدیغنده بوکون هیچ برکیمسه‌نک شبهه‌سی یوقدر . چونکه هرهانکی یرلرده‌کی اهالی زنکین ، تجارت وصنعت کبی مختلف مسالک اقتصادیه تام بر انکشافه مظهر ایسه اورالرده معیشت سهولتله تأمین ایده‌بیله‌جکندن نفوسک متمادیاً آرتماسندن هیچ بروجهله ضرر ملحوظ دکلدر . آنجاق بو درجه اسباب رفاه ومعیشته مالک اولمایان غیر مترقی مملکتلرده نفوسک علی التوالی تزایدی یوزندن بر سفالت عمومیه‌نک وجوده کله‌جکنی ادعا ایدنلر واردر . فقط تزاید نفوسک اولجه درمیان ایتدیکمز فوائدی کوزلجه ملاحظه اولونورسه — برمملکتک فعالیت اقتصادیه‌سی ، مقدرات حیاتیه‌سی خصوصنده کثرت نفوسک نه قدر حسن تأثیری اولدیغی بحق آکلاشیلیرده — بویله برادعایه محل قالماز .

معلوم اولدیغی اوزره انکلتره مشاهیر اقتصادیوننden « مالتوس » ک تزاید نفوس علیهنده‌کی مشهور نظریه‌سی بوتون اقتصادیون طرفندن جرح ایدلمشدر .

مالتوسه کوره نفوس بشریه بر نسبت متضاعفه وهندسیه دائره‌سنده آرتدیغی حالده محصولات ارضیه یالکز بر نسبت عددیه دائره‌سنده آرتمقده‌در . یعنی انسانلر بر ، ایکی ، اوچ درت ، سکز ، اون آلتی نسبتنده آرتیور . بو حالک دوامی تقدیرنده بر مملکتک اهالیسی هر یکرمی بش ، اوتوز سنه‌ده بر ایکی مثلنه بالغ اولور . حال بوکه مواد غذائیه بو نسبتده تزاید ایتمیه‌جکندن انسانلر بو یوزدن پک بیوک مضایقه‌یه دوچار اولارق محو اولوب کیدرلر . آنجاق بویله بر فلاکتک ظهورینه میدان ویرمه‌مک ایچون انسانلر جبر نفس ایده‌رک تزاید نفوسه مانع اولمالی و کندی کندیلرینی اداره‌دن عاجز اولانلره هیچ بر معاونتده بولونمایوب بونلری کلاً کاری عالمه کوندرملیدر . بوکبی تدابیره توسل اولونمازسه نهایت بر قسم آفات کونیه‌نک وقوعی ، بر طاقم امراض مستولیه‌نک ظهوری ملتلر آره‌سنده تحدث ایده‌جک محارباتک دوامی بو تنقیص وظیفه‌سنی پک کوزل ایفا ایدر .

ایشته مالتوسک حس انسانیتله قابل تألیف اولمایان بو نظریه‌سی هیچ برقیمت علمیه‌یی حائز دکلدر . بویله بر فکر آنجاق زمان جاهلیتده معیشت خوفندن طولایی قیز اولادلرینی دیری دیری طوپراقلره کومکده بولونمش اولان افراد وحشیه‌نک مظلم دماغلرنده جای قبول بولابیلیر . یوقسه احتساسات رقیقهٔ بشریه‌نک تجلیاب اولدیغی بر دور مدنیتده اصلا جای قبول بولاماز .

هیچ بر یرده نفوس بشریه ایله محصولات ارضیه‌نک تزایدی مالتوسک ادعا ایتدیکی نسبت دائره‌سنده واقع اولمامشدر . باخصوص صوک عصرلرده انسانلر ترقیات فنیه وصناعیه سایه‌سنده محصولات ارضیه‌دن پک مبذول برصورتده مستفید اولمق یوللرینی کشف ایتمشلردر ، آرتق بوندن طولایی بشریت ایچون خوف ایده‌جک بر جهت قالمامشدر . مع هذا مالتوسک نظریه‌سی قسماً طوغری تلقی ایدلدیکی تقدیرده‌ده ینه هرملت ایچون تکثیر نفوسه چالیشمق بر مجبوریت حیاتیه‌در . چونکه بشریت یاشادقجه ایستر ایسته‌مز هر زمان مختلف آفات وامراضک تحت تأثیرنده بولوناجق واحتراصات بشریه‌نک تولید ایتدیکی برچوق آتشین محارباتک قربانی اولوب کیده‌جکدر .

بناءً علیه اکر بو اجتماعی شرائط ایله برابر تکثیر نفوسه چالیشیلمازسه کیده کیده هر مملکت ؛ قوهٔ حیاتیه‌سنی غائب ایدر ، وجهانک هر طرفده عمومی بر عطالت حکمفرما اولور .

ذاتاً بوکون هر مملکتده واقع اولان مختلف تشبثاته رغماً نفوسک تزایدی حقیله تأمین ایدیله‌میور ، بالعکس برچوق یرلرده نفوس عمومیه تناقصه یوز طوتمش بولونیور .

عمر نصوحی

تصحیح . — ۵۹۱ نجی نسخه‌ده ۲۹۳ نجی صحیفه‌نک ۱۱ نجی سطرنده « ممکن الاجرا اولماسه » جمله‌سندن صوکره « ایدی بوکا تعلیق صورتیله تشریع احکام واقع اولمازدی ، چونکه محالاته تعلیق صورتیله » عباره‌سی قالمشدر .

۲۹۵ نجی صحیفه‌نک ۱۲ نجی سطرنده‌کی « مشروع صورتده » عباره‌سی‌ده زائددر . لطفاً تصحیح اولونمسی رجا اولنور .

سبیل الرشادک هر قارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دها آبونه قیدایدرسه مجموعه‌مزک نشری خصوصنده پک بیوک لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون
سنه‌لکی (۴۰۰) آلتی آیلغی
(۲۲۵) ؛ ممالک اجنبیه ایچون
سنه‌لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلغی
(۲۵۰) غروشدر.
نسخه‌سی ۷،۵ غروشدر .
سنه‌لکی ۵۲ عدددر .
اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده
رشید افندی خاننده
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد
۱۳۳۰

آدرس تبدیلنده آیریجه
۵ غروش کوندرلملیدر .
مکتوبلرک امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر
ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.
پاره کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر محمد عاکف
صاحب و مدیر اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۵۹۳ — ۱۴ شعبان ۱۳۴۲ — * پنجشنبه * — ۲۰ مارت ۱۳۴۰ — جلد ۲۳

مبارک برات کیجه‌سی

جناب واهب العطایانک هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌یه بخش واحسان بیورمش اولدیغی نامتناهی انعام وفیوضاتک تجلیات مسعوده‌سی جمله سندن اوله‌رق بو مبارک کیجه‌یی ادراک ومثوباتنی اقتطاف شرفنه مظهر بولونیورز .

بشریتک کونا کون آلام واکدارینی مشفق روحیله، نورا نور وضع تشریعیله تسلیه وتداوی ایدن اسلامیتک جهانشمول بروسعتله احاطه ایلدیکی انسانی مربیدلکک اک بیوک وحیاتی عمده‌سنی « تربیهٔ روحیه ومعنویه » تشکیل ایدر . ایشته قندیل کیجه‌لری بوغایه‌یی استهداف ایدن وسائط ووسائلک صمیمی، نزیه برمثالیدر. حیات اسلامیه‌نک اک مبجل، اک محترم حادثاتی عصرلردن عصرلره نقل ایدن، وجدانلری وجد ایمانله مستغرق سرور ایلین بو وسیله‌لر روحلریمزده یکی امیدلرک ، یکی سعادتلرک انکشافنه مژده‌جیدر .

فی الحقیقه نسخهٔ کبرای خلقت اولان انسانلر ایچون کماله، علویته اولان استعدادک حدودی یوقدر؛ الویرکه بشریتک خاصهٔ ممیزه‌سنی، وجههٔ اصلیه‌سنی تشکیل ایدن شعور وادراکک بصیرت ودقتله حسن استعمالی ممکن اوله‌بیلسون . یوقسه اک یوکسک فضیلتلره ، اک عالی مراتبه نامزد اولان انسانیت برکره سقوطه باشلارسه مذلت وسفلیتنک درجه‌سنده پایان تصور اولنه‌ماز. ادوار تاریخیه‌ده ظلمت وجهالتک، سفالتک تمثالی اولان زمانلرده اک محترم مفهوملرک ، اک طبیعی حقلرک بیله اهمال ایدلمنی بشریتی نه‌قدر کوچولتمشدر ؟ اسلامیته تقدم ایدن تردی وظلام دورینی کوز اوکنه کتیررسه‌ک مدنیتک بوکونکی تلقیلری مواجهه‌سنده اوزمانک انسانلرینه تحجیا نه دیمک ایجاب ایدر؟..

فقط دوشونملیدرکه هیئات اجتماعیه‌نک ده کندیلرینه مخصوص ادوار حیاتیه‌سی موجوددر؛ فردلر کبی دوغار، یشار وأولورلر. جمعیت حیاتنده یشامق کمالی ادراک ، ممات ایسه تردی‌یه انهماکدر . دین مبین اسلام کرک افرادک وکرک هیئت اجتماعیه‌نک کمالی ، اعتلاسنی تأمین وتردی‌یی کوکندن ازاله ایدن دساتیر واقیه وشافیه ایله ملتلرک حیاتنی محافظه ایده‌جک هر درلو وسائطی امر وتهیه ایتمکله بشریتک ادوار ظلم وجهالته رجوعنی منع ایتمکده وانسانلق شرفنی یوکسلتمکده‌در. مکارم اخلاقیه‌یی ، تساند اجتماعی‌یی کافل اولان اسلامیت وجهه‌لری هر احتیاج ایچون دائما عین قوت وقطعیتله جهانک رهاکار فضیلتی اولمقده دوام ایده‌جکدر . هیچ بر تشکیلاته مالک اولمدیغی حالده یوز بیکلرجه میسیونرک کیجه‌لی کوندوزلی مساعیسنه رغماً اسلامیت هرسنه برمیلیوندن فضله نفوس بشری جناح هدایتنه آلمقده‌در . انکلتره و آمریقا کبی متعصب ملتلر آره‌سنده اک منور ویوکسک طبقه‌دن یوزلرجه ذوات دین اسلامی قبول ایدییورلر . بتون بونلر دین طبیعی ، دین حقیقی وفطری اولان اسلامیتک بشریتک وجداننه نه‌قدر قرین بولندیغنی کوستره‌ن ودینمزک علویتنی اثبات ایدن معجزه‌لرندندر .

حال بویله ایکن ملل اسلامیه‌نك صوك عصرلر طرفنده واقع اولان انحطاط وتردیسی نصل تفسیر وتأویل ایدیله‌جکدر ؟ برزمانلر عصرلرینك اك مترقی ، اك متجانس ، اك قوی حاکمیتلرینی تمثیل ایدن مسلمان مملکتلرینك علماً ، عرفاناً ، اقتصاداً وهرشیدن فضله اوله‌رق روحاً واخلاقاً دوشمش اولدقلری مهلك کریوه‌نك البته مدار انتباه اوله‌جق برسبب حقیقیسی واردر . بتون بو تردی وفوضالر اوامر جلیله‌ٔ دینیه‌نك اهمالندن بشقه هیچ برشیدن تولد ایتمه‌مشدر . هیچ برفلاکت اسلام دنیاسنی صلابت دینیه‌دن انحراف قدر صارصمامشدر .

اسلامیتك اك واسع واك فیاض معناسیله امر ایلدیکی حریت ، عدالت ، مساوات ، اخوت ، اعداد قوت دساتیرینه کلیاً مخالف اوله‌رق ملل اسلامیه‌نك ، مسلمان فردلرینك سقوط اخلاقیه ، احتراصاته مغلوب اوله‌رق اساساتی اونوتملری ؛ « لیس للانسان الا ماسعی » امر جلیلیله متمادی برسعی وعمله مجبور بولوندقلری حالده عطالتی بوکا ترجیح ایتملری ؛ دشمنلریمز مادی ، معنوی سلاحلرینك تقویه‌سنه یورولمق بیلمز برعزمله اوغراشیرکن اسلام ملتلرینك داخلی نفاق وشقاقلرله اسرار اوقات ایتملری نتیجه‌سنده یا کلش یوللره صاپلمشدر .

بتون بو علل وامراضك صفحات متوالیه‌سنی درخاطر ایتدیره‌جك ، متفکرین اسلامیه‌یی مسلمانلرك مبتلا اولدیغی تردیاتك چاره‌ٔ اصطفاسنی تأمله سوق ایده‌جك دساتیر اسلامیه موجوددر . چونکه هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك دائما اساسات علویه‌مزك نوریله‌اك یوکسك برمدنیتی ، اك فضیلتکار برعرفانی ، اك صارصیلماز برشوکت ومکنتی حائز بولنمسنی هرفرد جاندن تمنی ایدر . ینه مغفرت ورحمت الٰهیه‌نك وجد وسعادتیله مستغرق الهام وفیوضات بولندیغمز بوکیجه‌لرده ، یوزلرجه میلیونه بالغ اولان وقسم اعظمی اسارت مادیه ومعنویه آلتنده ایکله‌ین دینداشلریمزك احوالنی تفکردن هیچ برمسلمان مستغنی قاله‌ماز .

کوکل ایسترکه علمدار اسلامیت اولان ملتمزك اخلاقی ، روحی قیمتی اك رصین شرائط ایچنده دائما یوکسه‌لسون . اوته‌دنبری مدافعه‌سنی بر وطن ومفکوره بورجی عد ایتدیکمز اخلاق ملیتك کوشه‌سنی تهلکه‌سی قارشوسنده هرکسك اولا معنویاتمزی اصلاحه صرف همت ایتمسی ، یوکسك برمعنویاته استناد ایدن ترقی وانکشافاتك اك سهل وسریع برصورتده حصول بوله‌جغنه امین اوله‌رق ملتمزك مادی ساحه‌لرده‌ده اکتساب کماله چالیشمسی بر وجیبه‌در .

مسلمانلر بوکیجه‌نك قیمتنی البته ادراك ایدرلر . کرك افرادك ، کرك هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌نك مستقبل سنه‌یه عائد مقدراتی بومبارك کیجه‌ده الارینه توديع ایدیلیور . رزقلرمزدن حیات ومماتمزه ، بویوك ، کوچوك ، کیزلی ، آشکار بوتون افعال ومعاملاتمزه قدر هرحادثه‌نك توزیع وتقسیمی بوکیجه‌یه مصادفدر . انشاءالله مقدرات الٰهیه نور ورحا بکله‌ین هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه حقنده سعادت وجمالیله تجلی ایدر .

بومناسبت مبجله ایله محترم قارئلرمزه ، بالعموم مؤمنین ومؤمناته عرض تبریکات ایدرکن تاقیام محافظهٔ شوکت وسعادتی من طرف الله موعود اولان اسلامیتك نورانور ، مسرتلی ، عرفانلی کونلرینی‌ده ادراك واقتطاف ایتمك شرفنی بخش واحسان بیورمسنی قادر ذوالجلال ، حی لایموت حضرتلرینك درکاه لطف اجابتندن نیاز ایلرز .

سبیل الرشاد

اسرار قرآن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ . مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ .

مآل کریمی

ای ایمان ایدنلر ، رسول اللهه « راعنا » دیمه‌یکزده « انظرنا » دییکز . واونك سویلدکلرینی ایجه قولاغه ویریکز . کافرلره عذاب الیم واردر . کرك اهل کتابدن ، کرك مشرکلردن ، کافرلرك هیچ بری ربکزدن سزه برخیر کلمه‌سنی ایسته‌مزلر . حالبوکه الله رحمتنی دیله‌دیکنه تخصیص ایدر . الله فضل عظیم صاحبیدر .

قرآن كريم ، اهل اسلامك عليه الصلاة والسلام افندمزه « راعنا » كلمه‌سيله خطاب ايتمه‌لرينى منع ايله « انظرنا » كلمه‌سيله خطاب ايتمه‌لرينى ايضاح ايديور . عليه الصلاة والسلام افندمزى ديكله‌مه‌لرى ايجاب ايتديكنى بيلديريور . بونك سببى شودر : أهل كتاب ايله مشركلر عليه الصلاة والسلام افندمزله استهزا ايديور ، كنديلرى سوز سويله‌يوب ذات رسالتپناهيلرينى ديكله‌ميور ، بعضاً مبهم كلمات تزييفيه ايله اكتفا ايتميه‌رك چيركين سوزلر سويله‌يور ؛ مثلا « سوزيكزى ديكله‌دك ، فقط عصيان ايتدك » ديبور ، بوصورتله پيغمبرمزله استخفاف ايديبور ، اونك كتيرديكى هدايتدن نصيبه‌دار اولمق ، رسالت نبويه‌يى آكلامق ايسته‌ميورلردى . مؤمنلرك رسالتپناه افندمزه « راعنا » ايله خطاب ايتمكدن منع اولونمالرينك سببى (راعنا) كلمه‌سنك اهل حجاز لساننده استهزا كلمه‌لرندن اولوب مخل نزاهت اولماسندن طولاييدر . فقط دين اسلامه داخل اولان جاهل عربلر طبيعى بو كلمه‌نك چيركينلكنى ادراك ايده‌ميورلردى .

اهل كتابدن يهود ايله مشركلر عرب جاهللرينك بوكبى كلمه‌لرى قوللانمه‌لرينى فرصت بيله‌رك اونلرده بو كلمه‌يى پيغمبرمزه قارشى قوللانيور و « راعنا » كلمه‌سنك معانئ خفيه‌سنى قصد وايما ايديورلردى.

(راعنا) كلمه‌سى « بزه دقت ايت » معناسنه كلديكى كبى « رعونت ـ بدخويلق » معناسنه‌ده كلير .

بو كلمه « ارعنا » شكلنده‌ده تحريف ايديله‌بيليركه اووقت يهوديلر نزدنده سب وشتمى افاده ايدن بر كلمه اولور . چونكه « بزم سوورولرمزه چوبانلق ايت » معناسنه كلير .

خلاصه آيت كريمه مقام نبوته لايق اولمايان كلمه‌لرى ، اهل كتابك قصد ايتديكى سب وحقارتى تضمن ايتمه‌سه‌ده ، مؤمنلرك استعمال ايتمه‌ملرى لازم كلديكنى اخطار ايتمكده‌در .

مسلمانلر ، كفار ومشركلرك رسالتپناه افندمزك مجلسنه قوشوشمالرينه ومصاحبهٔ سنيه‌لرينه شتاب ايتمه‌لرينه آلدانه‌رق بونلره قارشى ، عدل واحسان امر ايدن احكام قرآنيه‌يه تبعاً ، حسن معامله ، فقرالرينه تصدق ، خسته‌لرينى زيارت ايدرلردى .

مؤمنلرك اخلاقدن اولان اخلاص وصفوت نتيجه‌سنده مسلمانلر بومشركلرك كنديلرينه قارشى قوردقلرى پوصولرى ، حاضرلادقلرى سوء قصدلرى دوشونميورلر ، احتياطلى طاورانميورلردى . جناب حقك لطف وعنايتى ، كيزلى هرشيئى آشكار ايدن ، هرسوء قصدى ميدانه چيقاران وحى الٰهيسى اولماسه مسلمانلردن اثر قالمازدى ، مسلمانلق دها هنوز مهد ظهورنده ايكن بوغولور كيدردى .

آيات كريمه‌يى تتبع ايدنلر اونلرك اويله برچوق تنبيهات ومواعظى احتوا ايتديكنى كورورلركه مسلمانلر بونلرى نظردقته آلمش اولسه‌لر هيچ برزمان باشلرينه فلاكت ياغمازدى . صدر اسلامده اهل كتابك مسلمانلره قارشى تعقيب ايتديكى خط حركت بوكونكى اهل كتابك مسلمانلره قارشى تعقيب ايتديكى خط حركتك عينى ايدى . فقط صدر اسلامده مسلمانلر طرفندن كوندريلن آيات بيناتى آكلارلر ، تأمل ايدرلر ، اوكا كوره توفيق حركت ايلرلردى . اوسايه‌ده جناب حق اونلرى خائنلرك خيانتدن ، سوء قصدندن صيانت ايدردى . صوكره كان مسلمانلر ايسه قرآنك برقسمنه صاريليور ، فقط اكثريسنى ترك ايديورلردى . بوكونكى مسلمانلر بيليورلركه مسلمانلق استيمان ايدنلر واهل ذمت اولانلر حقنده حسن معامله توصيه ايديور ، اونلره مسلمانلرك حقوقندن آز اولمايان برچوق حقوق بخش ايديور . بوجهتى قبول ايدن مسلمانلر بونلره قارشى احتياطكار اولمه‌يى امر ايدن آيات كريمه‌يى اهمال ايديورلر .

صدر اسلامده اهل كتاب اهل ايمانه كوندريلن آيات فرقانيه‌يه كوندوزين ايمان ايدركبى كورونمك ، كيجه‌لين بيلدكلرينه عودت ايتمك اوزره سوزله‌شيرلر ، بوصورتله مسلمانلرك شك وشبهه‌يه دوشمه‌لرينى ، پيغمبرلرينك طوغرولغنه قارشى متردد قالمه‌لرينى ، نهايت مسلمانلقدن وازكچمه‌لرينى تأمين ايتمك ايسترلردى . وقتاكه قرآن كريم بونلرك اسرارينى كشف ايتدى ؛ مسلمانلر بونلره قارشى احتياطكار طاورانمغه باشلاديلر وبونلرك قورديغى پوصويه دوشمكدن قورتولديلر .

صدر اسلام مسلمانلرى « ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم » نص قرآنيسنه ايمان ايتمشلردى . بناءً عليه اهل كتاب حقنده اجراى عدالت واونلره قارشى اظهار علوجناب ايله برابر يهود ونصارانك مسلمانلره قارشى طويدقلرى نفرتى ، مسلمانلره قارشى پرورده ايتدكلرى غيظ وكينى نظردقتدن دور طوتمازلر ، مسلمانلرك حائز اولدقلرى حاكميت وشوكت اولماسه هيچ بر قانونه اطاعت ايتميه‌جكلرينى ويريوزنده برتك مسلمان بيراقميه‌جقلرينى بيليرلردى . بوندن طولاييدركه اسلاف كراممز اهل كتابه حسن معامله‌ده بولونمقله وآنلر حقنده اجراى عدالت ايتمكله برابر غايت احتياطكار بولونورلردى . بويوزدن اسلافمز دنيايه حكمران اولمش ومملكتلرى ضعفانك التجاگاهى ، تضييقه اوغرايانلرك پناهى اولمشدى . ينه بويوزدندركه اسلافمزك آسيا و آفريقاده دائرهٔ حاكميتنه اون مليونلرجه اهل كتاب ومجوسى داخل اولديغى حالده بر قاچ عصر بو تبعه‌لرندن بر كيمسه‌نك قيام ايتديكى كورولمه‌مشدى . بالعكس بونلرك هپسى سكونت ومسالمت دائره‌سنده ياشايور وبر سوء قصد ترتيبنه امكان بولمايورلردى .

مسلمانلر آيات الٰهيه‌يى اهمال ايدنجه‌يه قدر بوشكلده دوام ايتديلر . وقتاكه قرآن كريمى آكلاماز اولديلر ، اندلسده ، شرق روم ايلنده ، آرناوودلقده اهل صليبك ايقاد ايتديكى آتشلرده كول اولديلر .

مسلمانلر هرکون هریرده ایضاح ایتمکده اولدیغمز بو آیت کریمه‌یی اوقورلر : « مایود الذین کفروا من اهل الکتاب ولا المشرکین ان ینزل علیکم من خیر من ربکم = کرك اهل کتابدن، کرك مشرکلردن، کافرلرك هیچ بری ، ربکزدن سزه برخیر کلمسنی ایسته‌مزلر . » فقط کیم بو آیت کریمه‌نك معناسنی تأمل ایدییورده اشرانك کیدندن توقی ایدییور؟

بزم دین مبینمز ، شریعت فطریه‌مز کیمسه‌یه تجاوز ، کیمسه‌یه ظلم ایتمکلکمزه مساعده ایتمز. فقط کیمسه‌یه شکار اولمامقلغمز ایچون‌ده بزی ایقاظ ایدر .

قرآن کریم بزه اویله عبرت آمیز آیتلر ایراد ایدییورکه مسلمانلر اونلری دیکله‌میه دیکله‌میه هرشیئی ضایع ایتدیلر وذلته دوچار اولدیلر.

سنت نبویه ایسه اویله حکیمانه سیاستلری متضمندرکه اسلام حکومتلری بونلری نظر دقته آلسه‌لر هیچ بری ییقلمازدی .

ایلك مسلمانلر یهودی دوستلرینه « حضرت محمده ایمان ایدیکز » دیرلردی . یهودیلر جواباً : « اونك بزی دعوت ایتدیکی شی اساساً بزده موجود اولاندن دها ایی دکل ، اونك کتیردیکی شیئك بزده بولوناندن دها ایی اولماسنی واوکا ایمان ایتمه‌یی بزده آرزو ایدرز . » دیرلردی . قرآن کریم بونلری تکذیب ایچون بیوریورکه : « مایود الذین کفروا من اهل الکتاب ولا المشرکین ان ینزل علیکم من خیر من ربکم = کرك اهل کتابدن ، کرك مشرکلردن، کافرلرك هیچ بری، ربکزدن سزه برخیر کلمسنی ایسته‌مزلر. » بوصورتله اهل کتابك مسلمانلر حقنده هیچ بر خیر آرزو ایتمدکلرینی صراحةً ایضاح ایدییور . فقط صافدل مسلمانلر کتاب اللهك مقاصدینی آکلامیه‌رق ضلالته دوشدیلر، دوستی دشمندن آییرمادیلر ، متوالی فلاکتلردن متنبه اولمادیلر .

عبدالعزیز چاویش

کثرت نفوس

۲

تناقص نفوسه باعث احوال : ثروتك فقدانی ، اسباب معیشتك نقصانی ـ مدنیتك ترقیسی ـ سفاهته انهماك ـ ویرکولرك آغیرلغی ـ خدمت عسکریه‌نك امتدادی ـ بین‌الاقوام محاربانك ظهوری ـ تکثیر نفوسه خادم اسباب: مملکتك قابلیت طبیعیه‌سی ـ سعی وغیرتله حسن اخلاق ـ ثروت عمومیه‌یی حسن اداره ـ صنعت وتجارتك توسعی ـ حفظ الصحه‌یه رعایت ـ بعض تکالیفك عفو وتنزیلی ـ بعض افرادك خارجدن جلبی ـ ازدواجه تشویق ـ افرادك تهذیب وتربیه‌سنه اعتنا ایله افتراق حادثه‌لرینی تنقیص ـ سقط واسقاط جنین لجیه‌لرینك عدم توسعنه خادم تدابیره توسل ـ کثیرالعیال اولان فقرا وضعفایه معاونت .

تناقص نفوسه باعث احوال :

اقتصادیونك بیانه نظراً نفوسك آزالمه‌سنه باشلیجه شو آتی حال باعث اولمقده‌در :

۱ ــ ثروتك فقدانی واسباب معیشتك نقصانیدر. فقر وضرورت ایچنده یاشایان مملکتلر اهالیسی مطلوب درجه‌ده تکثر ایده‌مز ؛ کندی نفسنی بیله مشکلات ایله اداره‌بیلن بر آدم دنیایه کتیره‌جکی چوجوقلرك معیشتلرینی تأمین خصوصنده پك بویوك مضایقه‌یه دوچار اولاجغنی دوشونور ، بو حال ایسه عائله حیاتی اوزرنده پك فنا تأثیر براقیر ؛ بوندن طولاییدرکه اسباب رفاه وسعادتدن کافی درجه‌ده مستفید اولامایان قطعات بارده سکنه‌سی پك آز اولدیغی حالده اقالیم معتدله‌ده ــ اسباب معیشت مبذول اولدیغندن ــ نفوس عمومیه بالنسبه کثرتلی بولونمقده‌در .

۲ ــ مدنیتك ترقیسیدر . شویله‌که : مدنیت حاضره ؛ نافع ، غیر نافع برطاقم احتیاجات واعتیادات تولید ایتمشدر . بوکون مدنی یرلرده یاشایان برچوق کنجلر برخیلی زمان تحصیل ایله اوغراشارق سن تأهلی تأخیره بیراقیورلر . بونلرك بر قسمی موقع صاحبی اولمق ، مذبذب برحیات اجتماعیه‌یه نائل بولونمق املیله سنه‌لرجه ازدواجی ترك ایتدیکی کبی دیکر بر قسمی‌ده دائما ذهنی ، علمی مشاغل ایله امرار حیات ایتدیکی جهتله تأهلدن بوسبوتون فراغت ایدییور ؛ بالآخره عائله تشکیلنه قیام ایتسه دخی آرتق متعدد اولاد باباسی اولمق نعمتنه نائل اولامیور .

بعض کیمسه‌لرده بولونیورکه بونلر مدنیت غربیه‌نك احضار ایتدیکی برطاقم غیر مشروع مؤسسه‌لر واسطه‌سیله حظوظات نفسانیه‌لرینی تطمینه چالیشدقلرندن کندیلرینی عائله تشکیلنه احتیاجدن وارسته کوریورلر.

مدنیت غربیه‌نك الك شعشعه‌دار آثارندن عد اولونان وحقیقت حالده برطاقم فضایح اجتماعیه‌نك انتشارینه واسطه بولنان دیکر برطاقم مؤسسه‌لر ایسه برچوق شبان مملکتی اسرافانه آلشدیرییور ، سفاهت یوللرینه سوق ایدییور، افراد عائله‌نك سعادتنه صرف ایدلمه‌سی ایجاب ایدن ثروتلر ، قیمتلی وقتلر بورالرده محو اولوب کیدییور .

۳ ــ سفاهته، اذواق حیاتیه‌یه تهالك کوسترلمه‌سیدر. برمملکتده سفاهتك تزایدی ، عائله‌لرك ذوق وصفایه مجلوبیتی تناقص نفوسی مستلزمدر . شهرلرده یاشایان برچوق زنکینلره تصادف اولونورکه بونلر مجرد کندی اذواق حیاتیه‌لرینی تطمین املیله یا تأهل ترك ایتمکده، یاخود وسائط فنیه ایله قوهٔ تناسلیه‌لرینی ابطال ویا اسقاط جنین فضیحه‌سنه اجتسار ایلمکده‌درلر .

هرمملکتده یوز کوسترن فه‌مینیزم جریانی‌ده برقسم قادینلرك اوصاف مادرانه‌سنی پك مشئوم برصورتده خللدار ایتمکده‌در .

٤ ــ ویرکیلرك آغیرلغیدر. اهالیسی فقیر اولدیغی حالده ویرکیلری آغیر بولونان مملکتلرده عائله تشکیلاتی پك مشکل اولاجغندن بویله یرلرده نفوس تزاید ایده‌مز. بنابرین اهالینك مرفه برحالده یاشاماسی

وبو سایه‌ده نفوسك تزایدیله مملكتك ازدیاد قوتی آرزو ایدیلیرسه اسرافات جهته اصلا میل ایدیله‌ملیدر ؛ مملكتك وارداتیله مصارفاتی بیننده بر موازنه تأسیسنه وبو صورتله اهالی‌یه تحمیل ایدیله‌جك ویركیلرك مقدارینی تقلیله وبو ویركیلری عادلانه بر طرزده توزیعه غیرت ایتمه‌لیدر .

٥ — خدمت عسكریه‌نك اوزون بر مدت دوامیدر. خدمت مجبوریهٔ عسكریه بیكلرجه اولاد وطنی سلاح آلتنده بولوندیره‌رق بونلرك وقتیله عائله تشكیل ایتمه‌لرینه مانع اولور . بونكچوندركه زمانمزده هر حكومت ، خدمت عسكریه مدتنی تنقیصه چالیشمقده‌در .

٦ — بین الاقوام ظهور ایدن محاربه‌لردر . بو یوزدن عظیم عظیم بحرانلر وجوده كلیر، نفوس عمومیه پك زیاده تناقص ایدر ، مملكتك منابع نفوسی عادتا قورومق تهلكه‌سنه معروض قالیر. نته كیم عصرلردن بری توالی ایدن محاربات یوزندن شرق عالمی بویله عظیم ضایعاته معروض قالمشدر .

بناءً علیه بو كون هر ملتدن زیاده بز تلافیٔ مافاته چالیشمق، جمعیتمزك افرادینی تزیید ایده‌جك اسبابی آراشدیرمق مجبوریتنده‌یز .

آوروپاده بر كیلو مترو مربعی اراضی‌یه یتمشدن ایكیوز یتمشه قدر نفوس اصابت اتدیكی حالده بزم مملكتمزده بو مقدار اراضی‌یه نهایت آلتی یدی نفوس اصابت ایدییوركه بو حال جداً شایان تأملدر .

فیاض كریم حضرتلری بزم مملكتمزی هر تورلو محاسن فطریه‌نك بر تجلیكاه بدیعی اولمق اوزره یاراتمشدر . بزم مملكتمزك هواسی لطیف ، صولری مبذول ، قوهٔ انباتیه‌سی مكمل ، بر چوق منابع ثروتی موجوددر . بو قیمتلی اراضینك هر كیلو مترو مربعی یوزلرجه نفوس بسله‌یه‌بیلمك قابلیتنی حائزدر . آلویركه بز بونلردن استفاده ایتمك یولنی بیله‌لم .

تكثیر نفوسه خادم اسباب :

بر مملكتك نفوسنی تزییده خادم بر چوق اسباب واردر . باشلیجه‌سی شونلردر :

١ — مملكتك قابلیتی، یعنی ثروتیله منابع طبیعیه‌سنك مبذولیتیدر. هواسی كوزل ، صولری مبذول، قوهٔ انباتیه‌سی چوق اولان اقلیملرده معیشت قولایلقله تأمین ایدیله‌بیله‌جكندن بو كبی یرلرده نفوس عمومیه دائما ترقی‌یه مستعد بولونور . بناءً علیه بو كبی اراضی‌یه مالك اولان ملتلر بوندن استفاده ایده‌رك نفوس عمومیه‌یی تزییده چالیشمالیدرلر .

٢ — ملتك سعی وغیرتی وحسن اخلاق ایله اتصافیدر. دائماسعی وغیرتده بولونان وانسانلغه لائق اخلاق ایله اتصاف ایله‌ین ملتلرك نفوس عمومیه‌سی آرتار. بالعكس عطالت ومسكنت ایچنده یاشایان واخلاقسزلق یوزندن بر چوق فجیعه‌لرك قربانی اولان ملتلرده افراد اهالی كوندن كونه آزالیر بیتر. بناءً علیه بر ملت یاشامق ایسترسه مترقی ملتلرك فعالیت حیاتیه‌سنی تقلید ایده‌رك دائما چالیشمالی ومحیط اجتماعیسنی سوء اخلاقك نتایج وخیمه‌سندن صیانته غیرت ایتمه‌لیدر .

بر هیئت اجتماعیه‌نك آهنكنی بوزان ، افرادی آره‌سنه عداوت ومنافرت حسلرینی بیراقان شی اك زیاده عطالتله اخلاقسزلقدر . بر مملكتده تربیهٔ اخلاقیه مفقود ، فحشیات متزاید ، ناس مشروبات كئولیه‌یه منهمك اولورسه آرتق او مملكتدن خیر بكله‌مه‌ملیدر .

٣ — افراد ملتك ثروت خصوصیه‌لرینی حسن اداره ایتمه‌لیدر . بر جمعیتك سعادت حیاتیه‌سنی تأمین خصوصنده ثروتك پك بیوك تأثیری واردر. بر مملكتك ثروت عمومیه‌سی افرادك ثروت خصوصیه‌سیله متناسبدر . ثروت خصوصیه حسن اداره ایدیلیرسه مملكتك ثروت عمومیه‌سی آرتار ، افراد اهالی بوندن استفاده ایدر وبالنتیجه نفوس عمومیه‌نك تزایدی تحت امنیته آلنمش اولور. بناءً علیه بر ملت؛ مسعود بر حیاته نائل اولمق ، باشقه‌لرینك لطفنه محتاج بولونمامق ، افرادینك تزایدینی كورمك ایسترسه ثروتی حسن استعمال ایده‌رك اسرافاتدن توقی ایتمه‌لی ، كوزل بر فكر تصرفه مالك بولونمالیدر . چونكه بو صورتله امرار حیاته آلیشان بر ملت آره‌سنده تأمین معیشت جهتی سهولت كسب ایده‌جكندن بالطبع افراد ملت هم مرفهاً یاشار، هم ده كوندن كونه تزاید ایدر . حاصلی بر ملت ممكن مرتبه سادكیٔ حیاته آلیشمالیدر . (ماعال من اقتصد)

٤ — صنعت وتجارتك توسع وتكملیدر . بر مملكتده صنایع توسع ایدر ، تجارت داخلیه وخارجیه محور لائقنده جریان ایلرسه ، بونلر سربست بر دائره داخلنده مظهر انكشاف اولورسه او مملكتده افراد اهالی ایچون ساحهٔ اشتغال مهیا بولونمش، قولایلقله یاشامق طریقی تأمین ایدلمش اولور . بو شرائطك موجودیتی ایسه شبهه یوقكه تكثیر نفوسه خادمدر . بناءً علیه بر مملكتده افراد اهالینك چوغالماسی آرزو ایدیلیر ایسه اوراده بر طاقم مؤسسات صناعیه وسائره وجوده كتیره‌رك اهالینك ثروتی تزییده ، طرز معیشتی تنظیم وتسهیله چالیشمالیدر .

٥ — عمومی وخصوصی حفظ الصحه‌یه رعایتدر . معلوم اولدیغی اوزره بشریت اوته‌دنبری بر طاقم امراض وعلله معروض بولنمقده‌در . وقت وقت ظهور ایدن بر قسم مهلك خسته‌لقلر یوزندن نیجه بیكلرجه افرادك ترك حیات ایتدیكی دائما كورولمكده‌در. مع هذا بو كبی خسته‌لقلرك ممكن مرتبه توسیعنی منع ایچون مترقی ملتلر طرفندن صرف ایدیلن مساعی اولدقجه موفقیتله نتیجه‌لنمش؛ بر زمانلر پك وخیم نتیجه‌لر ویرمكده اولان چیچك كبی ، قوش پالازی كبی بر خیلی خسته‌لقلرك ظهورینه ، توسیع دائره وخامت ایتمه‌سنه مانع اولاجق چاره‌لر بولونمشدر .

ذاتاً جناب حق هیچ بر علت یاراتمامشدر كه آنك ایچون بر دوا یاراتمش اولماسین .

کشف‌الغمه‌ده بیان اولوندیغی اوزره بر اعرابی حضور نبوی‌یه کله‌رك : « یارسول‌الله ! خسته اولدیغمز زمان تداویده بولونالمی ؟ » دییه صورمقله رسالتمآب افندیمز حضرتلری : (نعم فان‌الله لم‌ینزل داء الاانزل‌له شفاءً علمه من علمه وجهله من جهله) بویورمشلردر که « اوت .. تداویده بولونکز ، جناب حق هر خسته‌لق ایچون مطلقا بردوا یاراتمشدر ، بونی بیلن بیلدی ، بیلمه‌ین‌ده بیلمه‌دی » مآلنده‌در. بناءً علیه هر کس صحتی یرنده بولوندقجه بونك قیمتنی تقدیر ایده‌رك حفظ‌الصحه قواعدینه رعایتکار اولمالی ؛ حسب‌البشریه خسته اولدیغی تقدیرده‌ده اطبای حاذقه‌یه مراجعت ایتمه‌لیدر . حکومت دخی عمومی حفظ‌الصحه‌یه اعتنا ایده‌رك سوقاقلرك نظافتنه ، خانه‌لرك حفظ‌الصحه قواعدینه موافق بر حالده انشا ایدلمه‌سنه ، بر طاقم امراض ساریه ومستولیه‌نك ظهورینه سببیت ویره‌جك احوالك منعنه ولدی الایجاب تطهیرات فنیه اجراسنه بذل مقدرت ایتمه‌لیدر .

مترقی مملکتلرده برچوق تشکیلات صحیه موجوددر . بو کبی تشکیلاتدن محروم اولان یرلرده ایسه متنوع خسته‌لقلر یوزندن برچوق وفیات وقوعه کلمکده‌در. مع‌التأسف بزم مملکتمزده‌ده بوجهته لایقی وجهله اعتنا اولونامشدر .

موجود افرادی حسن صیانت ایده‌مه‌ین برمملکتك تکثیر نفوسه موفق اولامایه‌جغی ایسه بدیهیدر .

مملکتمزده طبك ، طبابتك قدرینی تقدیر ایده‌مینلر واردر. فقط شونی‌ده اعتراف ایتمه‌لیدرکه انسانیته خادم اولمقله کندیلرینی مباهی عد ایدن اطبادن برقسمنك محتکرانه حرکتی فقرای اهالینك ازدیاد آلامنه ، اطبایه عدم مراجعتنه سببیت ویرمکده‌در .

حال بوکه وطنی سوه‌ن ، هم جنسی حقنده بررأفت وشفقت حسیله متحسس بولونان ذوات ایچون لازمدرکه برآز ده منافع عمومیه‌یی کندی منافع شخصیه‌لرینه ترجیح ایتسینلر ، برآزده مسلکلرنده فداکار بولونسونلر.

٦ — متعدد اولاد صاحبلرینی بعض تکالیفدن عفو وکندیلرینه بعض منافع ارائه ایتمکدر. متعدد اولاد باباسی اولان برکیمسه منسوب اولدیغی مملکتك قوتنی ، قابلیت اقتصادیه‌سنی تزییده خدمت ایتمش اولاجغندن هروجهله تلطیفه لایقدر . بناءً علیه بو کبی کیمسه‌لری حکومته عائد بعض تکالیفدن استثنا ایتمه‌لی ویا بونلرك حقنده بوتکالیفك مقدارینی تنزیل ایلمه‌لیدر . حتی امکان مساعد اولدیغی تقدیرده کندیلرینه بر مقدار تخصیصات ویرمه‌لی . وقابلیتلری نظره آلنه‌رق باشقه‌لرینه ترجیحاً بعض خدمات دولتده استخدام ایدلملیدرلر . بوحال سائر عائله رئیسلری ایچون وسیلهٔ تشویق اولور . بوکبی تسهیلاته نائل اولاجغنی بیلن بر قسم ارککلر ایچون متعدد اولاد باباسی اولماسندن قورقویه اوقدر محل قالماز ، بونك نتیجه‌سنده مملکتك نفوسی تزاید ایتمش اولور.

٧ — خارجدن بعض افرادك جلبیله مملکتده توطن ایتمه‌لرینی تأمین ایتمکدر . برمملکته خارجدن جلب ایدیله‌جك افراد بالطبع او مملکتك نفوس عمومیه‌سنی تزیید ایدر . فقط بوخصوصده نظر دقته آلنه‌جق بعض جهتلر واردر. ازجمله جلب اولوناجق افراد ایله اهالیٔ محلیه آره‌سنده دیناً ، اخلاقاً برمربوطیت معنویه بولونمالی ؛ بونلرك جلبی مملکتك اداره‌سنه ، دولتك سیاست آتیه‌سنه بر ضرر ایراث ایتمه‌ملیدر .

٨ — أرککلری ازدواجه تشویق وبوخصوصده لازم کلن تسهیلاتی ارائه ایتمکدر . معلوم اولدیغی اوزره ازدواج برامر شرعیدر ؛ دینی ، دنیوی برچوق مصالح وفوائدی جامعدر ؛ انسال بشریه‌نك مشروع ، نزیه برصورتده تزایدینه باعثدر . بناءً علیه بکار حیاتنك دوام وتوسعنه میدان ویرمك موافق اولاماز .

نکاح خصوصنده برچوق ترغیبات شرعیه واردر . ازجمله بر حدیث نبویده : (من احب فطرتی فلیستن بسنتی وان من سنتی النکاح) بویورلمشدرکه « بنم فطرتمی سوه‌ن بنم سنتمله عامل اولسون ، سنتمدن بری‌ده شبه‌یوق که نکاحدر » مآلنده‌در . بوقدر ترغیبات عالیه‌یه رغماً ینه‌وقتیله ازدواج ایده‌مه‌ین برچوق دین قارداشلریمزه تصادف اولنمقده‌در. بوکا سبب‌ده اکثری تأهل خصوصنده برچوق زائد مصارف اختیارینه وفضله برمقدارده مهر تسمیه‌سنه لزوم کورولمه‌سیدر .

برچوق کیمسه‌لره تصادف اولونیورکه یا کندیسی ، أولنمك ویا چوجوقلرینه مهر وجهاز تدارك ایده‌بیلمك ایچون مدار تعیشی اولان عقارینی ، اراضیسنی صاتیور ؛ اك قیمتلی ، اك لزوملی اموال واملاکنی الدن چیقاریور .

بوخصوصده کوره‌نك بلیه‌سی‌ده برچوق کیمسه‌لرك بورجه کیرمه‌سنه ، برچوق سرمایه‌لرك بیهوده یره صرف ایدلمه‌سنه سببیت ویرمکده‌در .

طوغریسی بوکبی اضاعهٔ ثروتی موجب اولان مضر عادتلردن توقی ایدلمه‌سی منافع اسلامیه نامنه تمنی اولونور .

٩ — افراد ملتك تربیه‌سنه ، تهذیب اخلاقنه اعتنا ایدیله‌رك طلاق وقوعاتی تنقیصه چالیشمقدر . حسن اخلاقه ، کوزل برتربیه‌یه مالك اولمیان عائله آره‌سنده نزاع وشقاق اکسیك اولمادیغندن بوسببله برچوق افتراق حادثه‌لری ظهوره کلمکده وبالنتیجه بوندن نفوس عمومیه متأثر بولونمقده‌در . حال بوکه دینی ، اخلاقی کوزل برتهذیب وتربیه‌یه مظهر اولان عائله‌لر آره‌سنده بوکبی سعادت اجتماعیه‌یه منافی حالاتك تحدثی پك نادردر. بناءً علیه خلقك تهذیب اخلاقنه ، تنویر اذهاننه چالیشارق کندیلرینه کوزل برتربیه ویرملیدرکه بوکبی وقوعاتك توسعنه میدان قالماسین .

١٠ — سقط واسقاط جنین حادثه‌لرینك آزالماسنی تأمینه چالیشمقدر.

برچوق يرلرده مختلف اسباب تأثيريله سقط واقع اولمقده ، اسقاط جنين سيئه‌سى ارتكاب اولونمقده‌در . بونك نتيجه‌سنده‌ده مملكتك نفوسى پك زياده آزاليور وبرچوق مهالك حياتيه وجوده كليور .

بناءً عليه صحى ، اخلاقى ، اجتماعى بر قسم تدابيره توسل ايده‌رك سقط واسقاط جنين فجيعه‌لرينك اوكنى آلمايه غيرت ايتمه‌ليدر .

١١ — كثيرالعيال اولان فقرايه و سائر عجزه‌ٔ ناسه معاونت اجراسى ايچون برطاقم مؤسسات خيريه وجوده كتيرلمه‌سيدر . جمعيت حالنده ياشايان انسانلر آره‌سنده بر تساند اجتماعى لزومى آشكاردر . هيچ بر مدنى جمعيت يوقدركه افرادى بيننده محتاج معاونت اولانلر بولونماسون .

ايشته بو لزوم اجتماعى‌يه بناءً دركه اليوم مترقى مملكتلرده برچوق مؤسسات خيريه موجوددر . مسلمانلرك بوتون انسانيته وبالخاصه كندى دين قارداشلرينه معاونت ومظاهرتده بولنمالرى ايسه منسوبيتيله مسعود اولدقلرى دين مبين اسلامك ايجابات عليه‌سندندر . (الله فى عون العبد مادام العبد فى عون اخيه)

عمر نصوحى

حقوق عائله قانون لايحه‌سى

حكومتك تكليفى ايله عدليه وملّى شرعيه انجمنلرينك تعديلاتى

٢

[عدليه انجمننك تعديلاتى (ع) اشارتيله ، ملّى شرعيه انجمننك تعديلاتى (ش) حرفيله كوستريلشدر .]

كتاب ثانى : مفارقات حقنده

باب اول

فصل اول : احكام عموميه

ماده ١٠٢ — طلاقك اهلى ، مكلف اولان زوجدر .

ماده ١٠٣ — طلاقك محلى نكاح صحيح ايله منكوحه ويا معتده اولان قادیندر . نكاحى فسخ ايديلن زوجهٔ معتده محل طلاق اولماز .

ماده ١٠٤ — سرخوشك طلاقى معتبر دكلدر .

ماده ١٠٥ — اكراه ايله وقوع بولان طلاق معتبر دكلدر .

ماده ١٠٦ — طلاقك شرطه تعليق صحيحدر .

ماده ١٠٧ — طلاقك زمان مستقبله اضافه‌سى صحيحدر .

ماده ١٠٨ — زوج ، زوجهٔ منكوحه‌سنه امر طلاق الكده اولوب ايسته‌ديكك زمان نفسكى تطليق ايت ديه‌رك تفويض طلاق ايتسه ، زوجه‌ده بونى قبول ايتسه ديلديكى زمان كنديسنى تطليق ايده‌بيلير .

[ش: ماده ١٠٨ — زوج زوجهٔ منكوحه‌سنه امر طلاق الكده اولوب ايسته‌ديكك زمان نفسكى تطليق ايت ديه‌رك تفويض طلاق ايتسه ، زوجه‌ده بونى قبول ايله‌سه ديلديكى زمان كنديسنى تطليق ايده‌بيلير .]

ماده ١٠٩ — زوج زوجه‌سى حقنده اوچ طلاقه مالكدر . [٠]

[ع : ماده ١٠٩ — زوج زوجه‌سى حقنده اوچ طلاقه مالكدر . آنجق ايكى ويا اوچ طلاق واقع اولابيلمك ايچون آيرى آيرى زمانلرده وآيرى آيرى مجلسلرده ايقاع ايدلمش اولمق شرطدر . بناءً عليه بركيمسه زوجه‌سنى برمجلسده طلاق ثلثه قيديله تطليق ايدرسه بر طلاق واقع اولمش اولور .

ش : [٠] فقط اوچ طلاقك بردن ايقاعى موجب مجازاتدر .]

ماده ١٠٩ — طلاق ، الفاظ صريحه ايله واقع اولور . متعارف اولميان الفاظ كنويه دخى صريح حكمنده‌در . اما متعارف اولميان الفاظ كنويه ايله طلاقك وقوعى آنجق زوجك نيتنه متوقفدر . زوجك طلاقه نيت ايدوب ايتمه‌ديكى حقنده طرفين اختلاف ايتسه‌لر زوج يمينيله تصديق اولنور .

ماده ١١٠ — زوجه‌سنى تطليق ايدن زوج ، كيفيتى حاكمه [٠] بيان ايتمكه مجبوردر .

[ش : [٠] ويا منسوب اولديغى محله وياقريه‌نك هيئت اختياريه‌سنه]

فصل ثانى : طلاق رجعى وباين حقنده‌در .

ماده ١١١ — بركيمسه نكاح صحيح ايله منكوحه‌سنى تقربدن صوكره لفظ صريح ايله [٠] تطليق ايتسه طلاق رجعى واقع اولور .

[ش : [٠]. صريح وصريح حكمنده اولان الفاظ ايله]

ماده ١١٢ — طلاق رجعى فى الحال زوجيتى ازاله ايتمز . عدت ايچنده زوجك زوجه‌سنه قولاً ويا فعلاً حق رجوعى واردر . بو حق اسقاط ايله ساقط اولماز .

ماده ١١٣ — زوج عدت ايچنده رجوع ايدرسه هنوز موجود اولان نكاحى ادامه ايتمش اولور . بوخصوصده قادينك رضاسنى استحصاله محتاج اولماز ومهر جديد لازم كلمز .

ماده ١١٤ — شرطه تعليق وزمان مستقبله اضافه اولنان رجوع ، صحيح دكلدر .

ماده ١١٥ — برنجى طلاق رجعيدن صوكره رجوع صحيح اولديغى كبى ايكنجى طلاق رجعيدن صكره دخى صحيحدر . اما اوچنجى طلاق رجعى ايله بينونت قطعيه حاصل اولور .

ماده ١١٦ — بركيمسه نكاح صحيح ايله منكوحه‌سنى تقربدن اول تطليق ايدرسه طلاق باين واقع اولور وكذا بينونت افاده ايدن الفاظ ايله ويا برعوضه مقارن اوله‌رق تطليق ايدرسه طلاق باين واقع اولور .

ماده ١١٧ — طلاق باين فى الحال زوجيتى ازاله ايدر . شوقدركه

بر ویا ایکی طلاق باین تجدید نکاح مانع اولماز . اما اوچ طلاقدن صوکره بینونت قطعیه حاصل اولور .

ماده ۱۱۸ — بینونت قطعیه زوجه‌نك عدتی مرور ایلدکدن صوکره مقصد تحلیل ایله اولمیه‌رق [٥] زوج آخره واروب بعدالتقرب آندن افتراقی وعدتنك مروری ایله زائل اولور .

[ش : [٥] تحلیل مقصدیله]

فصل ثالث : خیار تفریق حقنده‌در

ماده ۱۱۹ — مانع تقرب عیوبدن سالم اولان قادین زوجنك بویله برعلتله معلول اولدیغنه [۱] مطلع اولدقده حاکمه بالمراجعه تفریقی طلب ایده‌بیلیر [۲] اما کندنده بویله برعیب بولنان قادینك طلبی مسموع اولماز . شوقدرکه تقرب ایدلمش اولان زوجه‌نك زوجده حادث اولان بوقبیل عیب سببیله حق خیاری یوقدر .

[ش : [۱] بعدالنکاح زوجنده بویله برعیب بولندیغنه

[۲] قبل‌النکاح مطلع اولور وبعدالنکاح عیب دوام ایدرسه زوجه‌نك ینه حق طلبی واردر .]

ماده ۱۲۰ — قبل‌النکاح زوجنك علتدن ماعدا مانع تقرب عینه مطلع ویا بعدالنکاح هرهانکی برعیبه راضی اولان زوجه‌نك حق خیاری ساقط اولور. فقط قبل‌النکاح عننه اطلاع حق خیاری اسقاط ایتمز .

[ش : طی ایدیلدی .]

ماده ۱۲۱ — زوجه مواد سابقه‌ده محرر اولدیغی اوزره حاکمه مراجعت ایتدکده نظر اولنور . اکر علت قابل زوال دکلسه حاکم درحال بینلرینی تفریقه حکم ایدر واکر قابل زوال ایسه حاکم زوجی زمان مرافعه‌دن وشاید مریض ایسه وقت افاقتندن اعتباراً برسنه مدتله تأجیل ایلر . اثنای تأجیلده زوج ویا زوجه آزچوق برمدت تقربه مانع اوله‌جق درجه‌ده خسته اولور ویا زوجه غیوبت ایدرسه بوصورتله کچن مدت حسابه ادخال ایدلمز . لکن زوجك غیوبتی و زوجه‌نك ایام حیضی حسابه ادخال ایدیلیر . بومدت ظرفنده علت زائل اولمدیغی وزوج طلاقه راضی اولمیوب زوجه دخی طلبنده مصر اولدیغی حالده حاکم تفریقه حکم ایدر . مرافعه‌نك کرك بدایت وکرك نهایتنده زوج تقربی ادعا ایلدیکی تقدیرده زوجه ثیب ایسه سوز مع‌الیمین زوجکدر . باکر ایسه سوز بلا یمین زوجه‌نکدر .

ماده ۱۲۲ — جذام وبرص وعلت زهرویه کبی بلاضرر برلکده اقامت ممکن اولمیان علتلردن برینك زوجده وجودینه بعدالنکاح مطلع اولور ویامؤخراً بویله برعلت تحدث ایدرسه زوجه حاکمه بالمراجعه تفریقی طلب ایده‌بیلیر. علت واقعه‌نك زوالی امید اولنورسه حاکم تفریقی برسنه تأجیل ایدر. بومدت ظرفنده زائل اولمدیغی وزوج طلاقه راضی اولمیوب زوجه دخی طلبنده مصر اولدیغی تقدیرده حاکم تفریقه حکم ایلر. اما کور ویا طوپال اولمق کبی عیوبدن برینك زوجده بولونمسی تفریقی موجب اولماز .

ماده ۱۲۳ — عقد نکاحدن صوکره زوج تجنن ایدوبده زوجه حاکمه بالمراجعه تفریقی طلب ایتسه حاکم تفریقی برسنه مدتله تأجیل ایدر وبومدت ظرفنده جنت زائل اولمدیغی وزوجه مصر بولندیغی حالده تفریقه حکم ایلر .

ماده ۱۲۴ — مخیر اولدیغی یرلرده زوجه‌نك خیاری فوری دکلدر. دعوایی برمدت تأخیر ویا اقامهٔ دعوادن صوکره برمدت ترك ایده‌بیلیر.

ماده ۱۲۵ — مواد سابقه‌یه توفیقاً تفریقدن صوکره طرفین تجدید عقد ایدرلرسه ایکنجی تزوجده زوجه‌نك حق خیاری یوقدر .

ماده ۱۲۶ — برقادینك زوجی اختفا ویاخود مدت سفرویا دها قریب برمحله کیده‌رك تغیب ایدوبده ویامفقود اولوب نفقه تحصیلی متعذر اولور وزوجه تفریقی طلب ایدرسه حاکم تحقیقات لازمه اجراسندن صوکره بینلرینی تفریقه حکم ایدر .

ماده ۱۲۷ — نفقه جنسندن مال ترك ایتدیکی حالده تغیب ایدن بر کیمسه‌نك زوجه‌سی حاکمه بالمراجعه تفریقی طلب ایتسه حاکم او کیمسه‌نك حقنده اجرای تحقیقات ایدر. نره‌ده اولدیغنه وحیات ومماتنه دائر خبر آلنمه‌سندن یأس حاصل اولورسه یأس تاریخندن اعتباراً درت سنه تأجیل ایلر. اشبو مدت ظرفنده خبر آلنه‌مدیغی وزوجه طلبنده مصر بولندیغی حالده طرفینی تفریق ایدر. اکر زوج محاربه‌ده غیوبت ایتمش ایسه حاکم طرفین محاربینك واسرانك یرلرینه عودتندن اعتباراً برسنه مرور ایله‌دکدن صوکره تفریقه حکم ایدر. هرایکی حالده زوجه حکم تاریخندن اعتباراً عدت وفات بکلر .

ماده ۱۲۸ — مواد سابقه موجبنجه تفریقنه حکم اولنان قادین آخر برشخص ایله تزوج ایتدکدن صوکره زوج اولك ظهوری نکاح اخیرك انفساخنی موجب اولماز .

ماده ۱۲۹ — وفاتنه حکم اولنان کیمسه‌نك زوجه‌سی آخر بر شخصله تزوج ایتدکدن صکره زوج اولك حیاتی تحقق ایتسه نکاح ثانی منفسخ اولور .

ماده ۱۳۰ — زوجین بیننده نزاع وشقاق ظهور ایدوبده طرفیندن بری حاکمه مراجعت ایدرسه حاکم طرفین عائله‌لرندن برر حکم تعیین ایدر . بر ویا ایکی طرف عائله‌سندن حکم تعیین اولنه‌جق اوصافی حائز اولمازسه خارجدن مناسبلرینی تعیین ایلر. بو صورتله تشکل ایدن عائله مجلسی طرفین افادات ومدافعاتنی تدقیق ایله بینلرینی اصلاحه چالیشیر. قابل اولمدیغی صورتده قصور زوجده ایسه بینلرینی تفریق ایدر . وزوجه‌ده ایسه مهرك تمامی ویاقسمی اوزرینه مخالعه ایلر . حکملر اتفاق ایده‌مزلرسه حاکم اوصاف لازمه‌یی حائز دیکر برهیئت حکمیه

ویا طرفینه قرابتی اولمیان اوچنجی برحکم تعیین ایلر. حکملرك ویره‌جکلری حکم، قطعی وناقابل اعتراضدر.

ماده ۱۳۱ — مواد سالفه موجنجه تفریقه دائر صادر اولان حکم طلاق بائنی تضمن ایدر وکیفیت علی‌الاصول تسجیل ایدیلیر.

باب ثانی

عیسویلرك مفارقتی بیاننده‌در

ماده ۱۳۲ — اسباب آتیه‌دن برینك تحققنده طرفیندن بری حاکمه مراجعتله مفارقتی طلب ایده‌بیلیر:

اولاً — زوجیندن برینك فعل‌زنایی ارتکابی شوقدرکه مفارقت دعواسی فعل زنایه اطلاعی تاریخندن اعتباراً بش سنه مروریله ساقط اولور.

ثانیاً — حیات زوجیتك دوامنی متعذرقیله‌جق صورتده زوجیندن برینه عارض اولان جنتك اوچ سنه ظرفنده زائل اولمامسی،

ثالثاً — جرائم عادیه‌دن دولایی زوجیندن برینك بش سنه‌دن فضله جزا ایله محکوم اولمسی،

رابعاً — زوجیندن بری مدت سفر بعید بر محلده بولنوبده بش سنه مدت حیات ومماتندن معلومات آلنه‌مامسی،

خامساً — زوجیندن بری دیکرینی بش سنه فضله برمدت ترك ایتمسی،

سادساً — زوجیندن بری قبل‌النکاح فرنکی وصرعه ایله معلول اولوبده دیکرینك بعدالازدواج مطلع اولمسی،

سابعاً — زوجیندن بری دیکرینك حیاتنی تهلکه‌یه القا ایده‌جك افعاله مجاسرتی. بوصورتده حق دعوی تاریخ وقعه‌دن اعتباراً بش سنه مرورنده ساقط اولور.

ماده ۱۳۳ — مفارقته سببیت ویرن طرف اوچ سنه‌یی تجاوز ایتمه‌مك اوزره یکی برنکاح عقدندن منع اولنه‌بیلیر. اکرهرایکی طرف سببیت ویرمش ایسه هر ایکیسی منع اولنه‌بیلیر.

ماده ۱۳٤ — مفارقتی موجب اسبابدن برینه استناداً زوجیندن بری نکاح واحکامی باقی قالمق اوزره آیری یاشامالرینی طلب ایدرسه تحقق حالنده اولوجهله یاشامه‌لرینه حکم اولنه‌بیلیر. شوقدرکه دیکر طرف مفارقت طلبنده اصرار ایدرسه مفارقته حکم اولنور. آیری یاشامالرینه حکم اولنان زوجیندن هرهانکی بری حکم واقعه استناداً مفارقت طلب ایده‌بیلیر.

ماده ۱۳۵ — اسباب مفارقتدن اول برفعلك عفوی، اوفعلدن متولد حق دعوایی اسقاط ایدر.

ماده ۱۳٦ — مفارقت دعواسی وقوعنده محکمه‌جه اول امرده طرفین عائله‌لرندن منتخب برر مصلح ویا رؤسای روحانیه معرفتیله اصلاح بینه توسل اولنور. اصلاح بین ممکن اوله‌مدیغی صورتده دعوای واقعه علی‌الاصول رؤیت وفصل ایدیلیر.

ماده ۱۳۷ — حکمك تاریخ صدورندن اعتباراً اوچ ماه ظرفنده رؤسای روحانیه‌یه مراجعتله نکاحك فسخنه متعلق مراسم دینیه‌نك اجراسنه توسل اولنه‌بیلیر. بوصورتده مدت مذکوره ظرفنده حکم واقع انفاذ اولونماز. مهل مزبورك انقضاسی اوزرینه نهایت یکرمی کون ظرفنده محکوم‌له طرفندن حکم واقعك انفاذینی طلب لازمه‌دن اولوب عکس تقدیرده حکم، کأن‌لم‌یکن اولور.

ماده ۱۳۸ — طلاقك زوج طرفندن اذن حاکمه تعلیقی حالنده مواد سالفه احکامی موسویلرده دخی جاری اولور. زوجه‌نك اسباب مذکوره‌دن دولایی تفریقنی طلبه حقی واردر.

باب ثالث

فصل اول: عدت حقنده‌در

ماده ۱۳۹ — عقد صحیح ایله منکوحه اولوب اجتماعدن صوکره زوجندن طلاق ویا فسخ وتفریق ایله افتراق ایدن وحامل وسن ایاسه واصل اولمیان قادینلرك مدت عدتی اوچ حیض کاملدر. شوقدرکه قادین اوچ آی مرورندن مقدم عدتنك انقضاسنی ادعا ایلرسه قبول اولونماز.

ماده ۱٤۰ — معتده ذکر اولنان مدت ظرفنده هیچ برحیض کورمدیکی ویاخود برایکی حیض کوردکدن صوکره منقطع اولدیغی تقدیرده اکرسن ایاسه واصل اولمش ایسه وصول تاریخندن اعتباراً اوچ آی، اولمامش ایسه عدتك لزومی زماندن اعتباراً طقوز آی عدت بکلر.

ماده ۱٤۱ — عقد صحیح ایله منکوحه اولوب اجتماعدن صوکره زوجندن طلاق ویا فسخ ایله آیریلان وسن ایاسه واصل اولان قادینلرك مدت عدتی اوچ آیدر.

ماده ۱٤۲ — موادسابقه‌نك احکامی نکاح فاسد ایله تقرب ایدلمش ایکن تفریق اولنان ویا زوجی وفات ایدن قادینلرده دخی جاریدر.

ماده ۱٤۳ — حامل اولانلردن ماعدا زوجی وفات ایدن ونکاح صحیح ایله منکوحه اولان قادینلرك اجتماع وقوع بولسون ویا بولماسون، درت آی اون کون عدت بکله‌مسی لازم کلیر.

ماده ۱٤٤ — نکاح صحیح ایله منکوحه اولوب حامل ایکن طلاق ویا فسخ ایله افتراق ایدن ویا زوجی وفات ایله‌ین قادین حملی وضع ایدنجه‌یه دکین بکله‌مك لازم کلیر. سقط واقع اولدقده اکرمستبین‌الخلقه ایسه وضع حمل کیبیدر. دکل ایسه آنکله عدت منقضی اولمایوب مواد سابقه‌ده محرر احکامه توفیقاً معامله ایدیلیر. اشبو فقره‌لرك حکمی

نكاح فاسد ایله منكوحه اولوبده تفریق ایدیلن ویا زوجی وفات ایدن حامل قادینلر حقنده دخی جاریدر .

ماده ۱۴۵ — مواد سابقه‌ده محرر عدتك مبدأی ، طلاق ویا فسخك وقوعی ویا زوجك وفاتیدر . ولوكه زوجه بوحالاره مطلع اولماسون .

ماده ۱۴۶ — عقد صحیح ویا فاسدده اجتماع ویا تقرب ایله‌تأكدن اول طلاق ویا فسخ وقوع بولورسه عدت لازم كلمز .

ماده ۱۴۷ — بر معتده‌نك زوجی وفات ایتسه رجعیده ، عدت طلاق منهدم اولور ویكیدن عدت وفات بكله‌مسی لازم كلیر . اما طلاق بائنده لازم كلمه‌یوب عدت طلاقی اكمال ایدر .

ماده ۱۴۸ — موسویلرده علی‌الاطلاق عقد صحیح ویا فاسدده طلاق ویا فسخ ویازوجك وفاتی وقوعنده عدت لازم كلیر . مدت عدت طقسان بر كوندر . شوقدركه حامل ویاذات ولد اولان قادینك عدتی چوجغی ایكی یاشنی اكمال ایدنجه‌یه قدر امتداد ایلر . چوجغك وفاتی حالنده عدت تاریخ وفاتدن اعتباراً طقسان بر كوندر .

ماده ۱۴۹ — عیسویلرده مدت عدت علی‌الاطلاق قرقدن اعتباراً برسنه‌در . مكركه وضع حمل ایتمش اوله .

فصل ثانی : معتده‌نك نفقه‌سی حقنده‌در

ماده ۱۵۰ — معتده‌نك نفقه‌سی زوجی اوزرینه لازم اولور .

ماده ۱۵۱ — ناشزه اولدیغی حالده تطلیق اولنان قادینه نفقهٔ عدت لازم كلمز .

ماده ۱۵۲ — زوجی وفات ایدن قادین ایچون نفقهٔ عدت اولماز . كرك حامل اولسون ، كرك اولماسون .

ماده ۱۵۳ — قضاءً ویارضاءً نفقه تقدیر ایدلمكسزین مدت عدت منقضی اولسه نفقه ساقط اولور .

ماده ۱۵۴ — نفقهٔ مقدره‌دن متراكم مقداراحد زوجینك وفاتیله ساقط اولماز .

مواد شتی

ماده ۱۵۵ — اشبو قرارنامه‌ده غیر مسلملر حقنده استثناءً بیان اولنان احكامه مخالف اولمیان مواد صراحت مخصوصه اولمدقجه اونلر حقنده دخی جاریدر .

[ع : ماده ۱۵۵ — اشبو قانونده غیر مسلملر حقنده استثناءً بیان اولنان احكامه مخالف اولمیان مواد صراحت مخصوصه اولمادقجه اونلر حقنده دخی جاریدر .]

ماده ۱۵۶ — رؤسای روحانیه‌نك عقد وفسخ ایله مستتبعاتندن اولان نفقهٔ زوجات ، دراخه و جهاز حقنده‌كی حق قضالری ملغادر .

[ع : ماده ۱۵۶ — رؤسای روحانیه‌نك عقد وفسخ ایله توابعندن اولان نفقهٔ زوجات ، دراخومه وجهاز حقنده‌كی حق قضالری ملغادر .]

ماده ۱۵۷ — اشبو قرارنامه‌نك اجراسنه عدلیه وكیلی مأموردر .

[ع : ماده ۱۵۷ — اشبو قانون تاریخ نشرندن اعتباراً مرعی‌الاجرادر .

ماده ۱۵۸ — اشبو قانونك اجراسنه عدلیه وكیلی مأموردر .]

تصحیح . — قونیه مبعوثی تعیم حازم افندینك مخالف اولدیغی ماده‌لرك بعضلرینك نومروسی یاكلیش یازلمشدر . مخالف قالدیغی ماده‌لر (۱۰۳) و (۲۱۸) دكل ، (۱۰۴) و (۱۲۸) در . ۵۹۱ نجی نسخه‌نك او صورتله تصحیح اولنمسی رجا اولونور .

محاربه حاللرینه دائر

موسی جارالله افندینك بولشویكلره موجب توقیفی اولان كتابنده

۲

۱۳۴) عهد حقوقلری قرآن كریمده ، شریعت اسلامیه‌ده هرحقوقدن زیاده ، حتی دین قارداشلغی حقوقلرندن زیاده معتبردر .

« الا وید المسلمین علی من سواهم واحدة ، ویسعی بذمتهم ادناهم » سنت قطعیه‌سنك افاده‌سنه كوره ، اك ادنی مؤمنك عهدی‌ده ، امانی‌ده معتبردر . بر فردك عهدی ، بر فردك تأمینی هر خصوصده هروقت معتبر اولور . « ویسعی بذمتهم ادناهم » جملهٔ نبویه‌سنك افاده‌سی بودر .

الانفال سوره‌سنك صوكنده (وان استنصروكم فی الدین فعلیكم النصر الا علی قوم بینكم وبینهم میثاق) آیت كریمه‌سنده‌كی استثنا جمله‌سنك افاده‌سنه كوره ، عهد حقوقلری دین قارداشلغی حقوقلرندن زیاده معتبردر . تعارض صورتلرنده عهد حقوقلرینه رعایت استثنا جمله‌سیله واجب قیلنمشدر .

نه بویوك بر رعایت ، نه بویوك برامانت ! هیچ بر دینده ، هیچ بر سیاستده بولونماز بر علویت ، بر حقانیت !

معاهدلرك كندیلری عهد حقوقنه خیانت ایتمزلر ایسه ، عهدلرینی نقض ایلمزلرسه اهل اسلام عهد حقوقلرینی دین حقوقلرندن زیاده اولمق اوزره معتبر عد ایدر .

(فما استقاموا لكم فاستقیموا لهم) آیت كریمه‌سنك‌ده فرمانی بودر .

عهد حقوقلری دیمك : بروقت دشمن اولوب‌ده صوكره یا ضرورت قوتیله ، یاخود مصلحت ملاحظه‌سیله عهد ایتمش مشرك معاهدك حقوقلری دیمكدر . یوقسه عموم انسانلرك انسان اولمق شرفیله حقوقلری ، حرمتلری ، حریتلری حقنده اهل اسلامك عقیده‌سی بوكتابك اوچنجی ماده‌سنده بیان اولونمشدر . انسانلرك حقوقلرینك ، حرمتلرینك عصمتی ،

قیمتی ذاتیدر . عهد اولسه‌ده، اولماسه‌ده هر انسانك، هر ملتك هر حقی، هر حرمتی هر یرده هر وقت هر خصوصده معصومدر. (ان الدین عند الله الاسلام ـ یا ایها الذین آمنوا ادخلوا فی السلم کافة) کبی آیت کریمه‌لرك افاده‌لری ، ارشادلری بودر .

بر آدم سلام ویرسه ، سلم وصلح القا ایدرسه ایمان حقوقلرینی، امنیت حقوقلرینی مطلقا حائز اولور. (ولا تقولوا لمن القی الیکم السلام لست مؤمناً) آیت کریمه‌سی اوچ قرائت جهتیله اوچ آیت حکمنده اولوب سلام ویرن ، سلم القا ایدن آدمك ایمان حقوقلرینی ، امنیت حقوقلرینی حائز اولدیغنه البته شاهددر. یعنی حریت وامنیت حقوقلری اسلامیت نظرنده یالکز عهد حکمیله دکل ، بلکه سلام ویرمك بر کلمه‌یله‌ده تأمین قیلنیر .

حقوق خصوصلرنده اسلامیتك ثباتی اعتناسی، بوقدر قوتلیدر . « واذا قال الرجل لرجل لا تخف فقد امنه. واذا قال مترس فقد امنه. فان الله یعلم الا لسنه » لاتخف ، مترس ، خوف ایتمه کبی خطابلرك بریله امنیت وعهد حقوقلری ثابت اولور .

دشمنلکی سبق ایدوب بالآخره عهد ایتمش بر آدمك ، بر قومك خیانتی ، غدری علامتلرك بریله ، قرینه‌لرك دلالتیله محتمل اولور ایسه شو تقدیرده غدر یولیله کندی عهدینی نقض ایتمك اهل اسلامك شرفنه ، عزتنه مناسب وجائز اولماز . بلکه اعلان واخبار ایتدکدن صوکره عهدینی نبذ ونقض ایتمك ـ مصلحت اولور ایسه ـ اسلامیت ادبنه دها مناسب اولور. (واما تخافن من قوم خیانة فانبذ الیهم علی سواء ان الله لا یحب الخائنین) خیانتلری محتمل اولورسه اعلان واخبار ویروب عهدکی ترك ایده‌بیلیرسك ، دیمکدر .

۱۳۵) عهد حقوقلری معاهدلرك یالکز کندیلرینه منحصر اولمایوب، بلکه آنلره وجهاً من الوجوه مناسبت وعلاقه‌سی اولان بیطرف آدملره‌ده شامل اولور .

(فان تولوا فخذوهم واقتلوهم حیث وجدتموهم . ولا تتخذوا منهم ولیاً ولا نصیراً. الا الذین یصلون الی قوم بینکم وبینهم میثاق) آیت کریمه‌سی نسا سوره‌سنده‌در . یعنی منافق دشمنلریکز صلحدن اعراض ایدوب دشمنلکده اصرار ایدرلرسه حقوقلرینك امنیتی زائل اوله‌رق قانلرینك ومالرینك عصمتی قالماز، قتللری مشروع اولور. لکن منافق دشمنلریکز، سزك معاهدلرکزه التجا ایدرلرسه یعنی سزکله قتال ایتمیوب بلکه بیطرف قاله‌رق معاهدلرکز طرفنه میل ایدرلرسه قتللری جائز اولماز؛ معاهدلرکز کبی بوتون حقوقلری معصوم اولور . یعنی عهد حقوقلری یالکز معاهدلره دکل ، بلکه مجاورلرینه ، معاهدلرك دوستلرینه‌ده سرایت ایدر .

۱۳۶) معاهدك حکمی هر خصوصده ، دم خصوصلرنده مؤمنك حکمی کبیدر .

(وما کان لمؤمن ان یقتل مؤمناً الا خطأً ومن قتل مؤمناً خطأً فتحریر رقبة مؤمنة ودیة مسلمة الا اهله الا ان یصدقوا . فان کان من قوم عدو لکم وهو مؤمن فتحریر رقبة مؤمنة . وان کان من قوم بینکم وبینهم میثاق فدیة مسلمة الی اهله وتحریر رقبة مؤمنة . فمن لم یجد فصیام شهرین متتابعین توبة من الله . وکان الله علیماً حکیماً .) بو آیت کریمه‌نك غایت آچیق بیان وافاده‌سنه کوره ، کرك یهودی، کرك نصرانی ، کرك مشرك معاهدك قانی هر حقوقده مؤمنك قانی کبیدر . حرمتی ، عصمتی دشمن مؤمنك قانندن زیاده‌در . دشمن قومدن بر مؤمن خطأً قتل اولونورسه مؤمن رقبه آزاد ایتمك واجب اولور ، دیت واجب اولماز . دوست مؤمن قتل اولونورسه رقبه آزاد ایتمك واجب اولور ، دیت تسلیم ایتمك واجب اولور ؛ لکن مقتولك اولیاسی اسقاط ایدرسه دیت ساقط اولور . اما معاهد خطأً قتل اولونورسه دیت واجب اولور ، ساقط اولماز ، رقبه آزاد ایتمك واجب اولور؛ عاجز قالیرسه ایکی آی کفارت‌ده واجب اولور .

عهدك قوتی شریعت اسلامیه‌ده بوقدر شدیددر .

۱۳۷) یوقاریده ذکر اولونان (والذین آمنوا ولم یهاجروا مالکم من ولایتهم من شیء حتی یهاجروا فی سبیل الله وان استنصروکم فی الدین فعلیکم النصر الا علی قوم بینکم وبینهم میثاق) آیت کریمه‌سنده‌کی غایت اهمیتلی استثنا مناسبتیله عهد حقوقلرینی بیان ایتدك . بوراده بیان وحلی مطلوب مهم بر مسئله واردر .

مثلا انکلیز دولت وملتنك تورکیه دولت وملته محارب بولوندیغی شو زمانده تورکیه حکومتی هندستان مسلمانلرینه مراجعتله نصرت طلب ایدرسه یاردیم ایتمك هندستان مسلمانلرینه واجب اولورمی ؟ یاخود هندستان خلقیله انکلیز دولتی آره‌سنده عهدك ، میثاقك وجودینه کوره، آیت کریمه‌ده‌کی استثنا حکمیله ، هندستان مسلمانلرینك یاردیمدن امتناعلری جائز اولورمی ؟

رومانوف دورنده روسیه حکومتی تورکیه دولتیله واسلام مملکتلریله محارب ایدی . بوندن صکره‌ده بوقومشو ایکی دولت آره‌سنده محاربه اوله‌بیلیر . روسیه مسلمانلری دولتك اصل اعضالریدر . دولتك معاهده‌سی بوتون اعضالرینی شامل اولمق قوتیله عهد حقوقی ، میثاق قوتی مسلمانلرك ذمتنده‌ده البته قائمدر . بناءً علیه اولکی محاربه‌لرده روسیه مسلمانلرینك حاللری نه ایدی ؟ دین فرمانیله عمل ایدوب تورکلره اووقت یاردیم ایتمك‌می بزه واجب ایدی ؟ یاخود عهد ومیثاق قوتیله نصرتدن امتناع ایتمك‌ده جائزمی ایدی ؟ فرض ایده‌لم که بوندن صوکره روسیه حکومتی تورکیه دولتنه حرب آچدی . تورکیه حکومتی اوتقدیرده روسیه مسلمانلرندن نصرت طلب ایدرسه بزم وضعیتمز ناصل اولاجقدر؟

بوراده درت احتمال واردر : ۱ ـ قرآن کریمك آیت کریمه‌لرینی

انكار ایتمك ؛ ۲ ـ ایمانده طورمقله برابر ، تورکیه دولت اسلامیه‌سی اوزرینه هجوم ایتمك، روسیه خرستیانلریله برابر تورکیه مسلمانلرینه حرب آچمق . ان شاء الله بوندن صوکره روسیه مسلمانلری شو ایکی احتمالك هیچ برینی ارتکاب ایتمز . ایمانلری ده ، انسانیتلری ده بو ایکی جنایتك هرهانکی برینی ارتکابدن روسیه مسلمانلرینی منع ایدر . جسارت مدنیه‌لری ده بوندن صوکره ان شاء الله کفایت ایدر . ۳ ـ دین حکمنه توفیقاً تورکلره یاردیم ایدوب دولتك عهدینی بوزمق ، محاربه‌یه اشتراك ایتمه‌یه‌رك دولت ایچنده بویوك بر اختلال چیقارمق . بویله بر احتمال اهل اسلامك هیچ برینه فائده ویرمز . اهل اسلامك حضور وامنیتنی خراب ایدر. بویله بر احتمال قائم اولسه‌یدی ، دولتك اعضاسی اولمقدن، هر یرده هر ملتك راحت راحت یاشامق نعمتلرندن اهل اسلام محروم قالیر ایدی . بو احتمالك بویله فنا نتیجه‌لرینی تماميله قاپامق تدبیر ایله اولابیلیر. آیت کریمه‌ده استثنا جمله‌سی بلاغت اعجازیه شاهدی اولمق اوزره حکمت لسانیله نازل اولمشدر . ٤ ـ دوردنجی احتمالك اك قریبی : دولتك عهدینه، میثاقك حقوقلرینه تماميله رعایت ایدوب روس طرفندن‌ده ، تورك طرفندن‌ده اعتزال ایدوب بیطرف قالمق ! آیت کریمه سیاقنه کوره استثنا جمله‌سنك معناسی‌ده ، مساقی‌ده ، افاده‌سی‌ده بویله اوله‌بیلیر . چونکه استثنا حکمیله بو تقدیرده نصرت واجب اولماز ایسه‌ده نصرت طلب ایدن اوزرینه هجومك جوازی شارع حکیم علیه الصلوة والسلام حضرتلرینك لسان حکمتلرینه البته اسناد اولونه‌ماز. استثنا افاده ایدرسه یالکز بیطرف قاله‌جق قدرینی افاده ایده‌بیلیر .

استثنا جمله‌سی حقنده بنم شو بیانم بلکه دوغرودر . دوغرو اولورسه شو کتابك (۱۰٦) نجی ماده‌سنده‌کی دعوام اساس جهتیله ثابت اولور . بوندن صوکره بیان قلنه‌جق ماده‌لر بونی دها زیاده اثبات وایضاح ایدر .

۱۳۸) بویله مسئله‌لری تام صراحتله سویله‌مك ، یازمق وقتی ، کونلری ، ساعتلری، دقیقه‌لری ایریشدی. هر حالده اسلام مملکتلرینك، اسلام ملتلرینك سیاسی وضعیتلری هر یرده غائب قادر ، سیاست ساحه‌لرنده اهمیتلری غایت آزدر ، بلکه هیچ یوقدر . دولتده امین اعضا اولمق وظیفه‌لریله ایمانلرینك وظیفه‌لرینی کوزل ومعقول صورتده تألیف ایده‌بیلمك تدبیرلرندن اسلام ملتلرینك ، اسلام مملکتلرینك هر بری عاجز ایدی ، شیمدی‌ده عاجزدر .

۱۳۹) اسلام ملتلرینك هر بری، مدنی دولتلرك هر برنده تام حقوق وامنیتی حائز اعضا اولابیلیر . ملت اسلامیه فردلرینك هر بری ، نره‌ده اولورسه اولسون، دولتك تام حقوقلی اهلیدر، مملکتك امین بر اولادیدر. دولتنه خیانت ایتمز ، وطننه ضرر ویرمز . دولتده اعضا اولمق صفتیله برابر سیاسی بر اهمیت ، سیاسی واجتماعی بر قدرت اکتساب ایده‌بیلیرسه جامعهٔ اسلام ضررینه آلت اولمق ذلتلرندن‌ده خلاص اوله‌بیلیر، اسلام دولتلرینك ضررینه آلت اولماز ، اسلام دشمنلرینك سوادینی‌ده تکثیر ایتمز .

۱٤۰) اسلام ملتلرینه، اسلام چوجقلرینه بویله بر وضعیت ناصیل تأمین قیلنیر ؟ بوکون بوتون صراحتله سویله‌نوب آچیق صورتده حل اولنه‌جق مهم مسئله‌لرك اك مهمی بودر . بو مسئله بوتون اسلامیت دنیاسی ایچون بوکون اك مهم مسئله‌در .

۱٤۱) هر دولتده هر یرده دولت و وطنك حمایه وفائده‌سنه اولمق اوزره بو مسئله مطلوب صورتده هم اسلامیت فائده‌سنه ، هم دولت و وطن مصلحتلرینه موافق بر نظام اولمق اوزره البته حل اولونه‌بیلیر. بکا قالیرسه تدبیر یالکز بودر . هر نه‌قدر آغیر ایسه‌ده طوغرو تدبیر بودر . بو کتابك بوتون ماده‌لری شو تدبیرلرك معقول وصاغلام اساسلریدر ، یاخود او تدبیرك الفباسیدر .

۱٤۲) قرآن کریم جمله‌لری اهل اسلامك یقین وقطعی اعتقادلرینه کوره عادی بر جمله اولمایوب بلکه الهی بر جمله‌در. بناءً علیه قرآن کریم جمله‌لرینك هر جهتله بوتون خصوصیتلرینه اعتبار ایتمك ، نکته‌لرینك هر برینه تماميله دقت ایتمك هر حالده لازمدر . (مالکم من ولایتهم من شیٔ) جمله‌سیله (مالهم من ولایتکم من شیٔ) جمله‌سنك افاده‌لری ، معنالری آره‌سنده البته فرق واردر ؛ هم‌ده فرقلر بویوکدر . (مالکم من ولایتهم من شیٔ) جمله‌سنك معناسی : ایمان ایدوب‌ده هجرت ایتمه‌مش آدملرك ولایتلرندن سزه بر فائده ، بر نصیب یوقدر. دولتلرنده ، وطنلرنده محبوسیت جهتیله اویله آدملرك ذمتلرینه هیچ بر وظیفه مترتب اولماز ، دیمك کبی اولور . لکن اویله آدملرك کندیلری سزدن نصرت طلب ایدرسه نصرتده بولونمق سزه واجب اولور. (وان استنصروکم فی الدین فعلیکم النصر) آیت کریمه‌سنك افاده‌سی بودر . یعنی سزك ولایتکزدن اویله آدملرك نصیبلری واردر .

ایمان ایدوب‌ده هجرت ایتمه‌مش آدملرك قوتلری بولونورسه اسلام دولت وملتنه نسبتله اویله آدملرك ذمتلرینه هیچ بر وظیفه مترتب اولماز . لکن عاجز قالوب‌ده نصرت طلب ایدرسه نصرتده بولونمق البته واجب اولور . ولایت اسلامیه‌دن نصیبلری وار دیمکدر . یعنی قوت سربرلری ، عزت کرسیلری اوزرنده متمکن اسلام دولتی نصرت طلب ایتمز ، لکن نصرتده بولنور ؛ اکر میثاق قائم دکل ایسه .

انفال آیت کریمه‌سنك معناسی بویله اولورسه روسیه مسلمانلرینك ، هندستان مسلمانلرینك سیاسی وضعیتلری حقنده بو آیت کریمه بر بیان اولابیلیرمی ، اولامازمی ؟ یر یوزنده‌کی اسلام ملتلرینك، اسلام مملکتلرینك سیاسی وضعیتلری حقنده قرآن کریمك حکیمانه بر تدبیری وارشادی وار ایسه اوحالده قرآن کریمك تدبیر وارشادینی بز بوکون بیان ایده‌لم .

١٤٣) عهد ، قرآن کریم حکمنه کوره ، شریعت اسلامیه نظرنده غایت مؤکد اولمق اوزره معتبردر . معاهد طرفندن خیانت ، یاخود نقض بولونمادقجه عهدك هیچ برینی اسلام نقض ایتمز .

(فاستقاموا لکم فاستقیموا لهم ـ واوفوا بعهدالله اذا عاهدتم. ولا تنقضوا الایمان بعد توکیدها وقد جعلتم الله علیکم کفیلاً . ان الله یعلم ماتفعلون .)

١٤٤) لکن اهل اسلامك هپسی ذمت، عهد و نسبت خصوصلرنده بردر. اسلام دولتلرینك بری اجنبی دولتلرك بریله معاهده عقد ایدرسه بو معاهده عموم اهل اسلامك معاهده‌سی کبی اولور (؟) معاهد کندی عهدینی نقض ایدرسه بو نقض اهل اسلامك عهدینی نقض ایتمش کبی اولور (؟) معاهد کندی عهدینی نقض ایدوب اسلام دولتلرینك برینه حرب اعلان ایدرسه اسلام دولتلرینك واهل اسلامك هر برینه حرب اعلان ایتمش کبی اولور . اسلام دولتلرینك برینه دشمن اولان اجنبی بر دولت اسلام دولتلرینك هر برینه البته دشمن اولور .

« ذمة المسلمین واحدة الاوید المسلمین علی من سواهم واحدة» شو قطعی حدیثلرك غایت آچیق افاده‌لرینه کوره عموم اهل اسلامك ذمتی بردر. برینك ذمتی نقض اولونورسه دیکرینك ذمتی نقض قیلنمش اولور. شو قطعی حدیثك صوك جمله‌سنك افاده‌سنه کوره بوتون اهل اسلام بر قولدر « وهم ید علی من سواهم » اسلام دولتلرینك برینه حرب اعلان قیلنوب دشمن هجوم ایتدیمی، بر قول اولوب (یعنی ال بر لکیله) مدافعه ایتمك اهل اسلامك جمله‌سنه فرض اولور .

١٤١ نجی ماده ایله بو ماده ترکیب قیلنیرسه ١٤٢ نجی ماده‌ده‌کی سؤالك آچیق بر جوابی چیقار. شو اوچ ماده اعانه‌سیله اهمیتلی بر مسئله بلکه حل اولنور .

سبیل الرشاد

بو ماده‌لر کرهٔ ارض اوزرنده‌کی بوتون مسلمان ملتلرك کرك کندی آره‌لرنده ، کرك سائر ملتلرله اولان بوتون مناسباتنده دینی نقطهٔ نظردن حقوق اساسیه‌سنه تعلق ایدر پك مهم مسائله تماس ایتدیکی جهتله جداً بر اهمیت مخصوصه‌یی حائز واسلام علماسی طرفندن حقیقةً تدقیق اولنه‌رق رد ویا قبول ، تعدیل ویا تقریر ایدیلمه‌یه لایق موادّدر . بز بونی یالکز نقل ایله اکتفا ایدییورز .

میسیونرلك

خریستیانلق عالمنك الك چوق اهمیت ویردیکی ایشلردن بری خریستیانلغی چار اقطار جهانده نشره چالیشمقدر . دنیانك بوتون مراکز مدنیه‌سندن باشلایه‌رق الك اوجرا کوشه‌لرینه قدر توسیع فعالیت ایدن هیئتلر بلاتفریق جنس ومذهب ، هر کسه هرلسانله خریستیانلغی تلقینه وخریستیانلغی قبول ایتدیرمکه چالیشیرلر. اختیار اولنان فداکارلقلره واقتحام اولونان مشکلاته نسبتله بو هیئتلرك احراز ایتدیکی موفقیتلر اهمیتسز ویر چوق یرلرده هیچ مثابه‌سنده اولمقله برابر خریستیانلغك پروپاغانداجیلری منسوب اولدقاری تشکیلاتك قوتنه واستناد ایتدکلری ملتلرك کندیلرینه هر یرده ابراز ایتدیکی حمایه و معاونته کووه‌نه‌رك فعالیتلرینی ادامه ایدرلر .

بز برایکی مقاله‌ده خریستیانلغك نشرینی درعهده ایدن تشکیلاتك فعالیتنی تصویره ، خریستیان ملتلرك دینلرینی نشره‌نه قدر اهمیت ویردکلرینی ایضاحه چالیشه‌جغز . مقصدمز مسلمانلری ایقاظ وفعالیت دینیه‌یه دعوتدر. خریستیان میسیونرلکی اوچ دوره‌یه انقسام ایدر: قرون اولی، قرون وسطی، قرون أخیره میسیونه‌رلکلری. خریستیان میسیونه‌رلکنك قرون اولی دوری خریستیانلغك آسیای صغرا، توا کیا ، یونانستان ، مصر، روما، آفریقا، اسپانیا، غول وبوکبی یرلرده انتشارینه مصادفدر. بشنجی عصر میلادیده خریستیانلق طبیعت پرستشکارلغنك وحشی بر شکلیله متدین اولان برچوق اوروپا ملتلرینه نفوذ ایتمش بولونیوردی. بو صیره‌لرده ایرلاندا، اسقوچیا، انکلتره وسائر مملکتلرده خریستیانلغی قبول ایتمشدر. سکزنجی عصر میلادیده خریستیانلق (اسقاندوناویا) یه ده حلول ایتدی. مع مافیه اون اوچنجی عصر میلادینك اوائلنده پروسیالیلر، لیتوانیالیلر آره‌سنده قربان اولارق انسان قانی دوکولیور ، اون دردنجی عصر میلادیده لاپلر آره‌سنده خریستیانلغك انتشاری باشلایورسه‌ده آنجق ایکی عصر صوکره احراز حاکمیت ایدییوردی .

اون دردنجی عصرك مبادیسندن اعتباراً خریستیانلر اسلام عالمنه‌ده خریستیان میسیونرلر کوندره‌رك مسلمانلری کندی دینلرینه دعوته قرار ویرمشلر وبرطرفدن اهل صلیب محارباتی دوام ایدییورکن دیکر طرفدن نسطوریلرك بغداد ، نصیبین ، وسائر یرلرده، ازجمله هندستانك (مالابار) ساحلنده ، سیلان آطه‌سنده ، بحر خزر جوارنده بولونان میسیونه‌ر تشکیلاتی تقویه اولونمشدی . ١٢٤٥ سنهٔ میلادیه‌سنده (روما) دن کوندریلن ایکی هیئتدن بری ایرانده بولونان موغول باش قوماندانی ، دیکری تاتارستانه عزیمتله اوقتای خانك خلفلرینی خریستیانلغه دعوت ایتمك اوزره یوله چیقمشدی. (١٢٥٣) سنهٔ میلادیه‌سنده فرانسه قرالی بو مساعی‌یی تأییداً دیکر بر میسیونر هیئتی کوندرمش و ١٢٧٣ سنه‌سنده بر میسیونه‌ر هیئتیله برلکده سیاح (مارقوپولو) (قوبلای) خانی زیارت ایده‌رك خریستیانلغی نشره چالشمشلر، (پکین)ه قدر کیتمشلر و (انجیل) ایله (زبوری) تاتارجه‌یه ترجمه ایده‌رك یرلیلردن کندیلرینه یاردیم ایده‌جك آدملر بولمغه باشلامشلردی .

بر مدت صوکره میسیونه‌رلك اهمیت عظیمه کسب ایتمش (١٤٨٨)

سنهٔ میلادیه‌سنده (دیاز) امید برونی کچمش وهندستانده بر پورتکیز ایمپراطورلغنك اساسلری (١٥٠٨) سنه‌سنده وضع اولنمشدی . بوندن باشقه ١٤٩٢ ده (قریستوف قولومب) آمریقایی کشف ایده‌رك (سان سالواردور)ه‌چیقمشدی. وه‌ندیکلی (قابوت)ك شمالی آمریقا ساحللری بوتجه وقوع بولان میسیونه‌ر فعالیتی یکی عالملر آچمشدی . پورتکیز واسپانیول کلیسالری بوفرصتدن استفاده ایتدیلر . بالخاصه اسپانیوللر هردرلووسائط تضییقیه ووحشیه‌یی استعمال ایده‌رك اللرینه کچن مملکتلرده خریستیانلغی تأسیسه چالیشدیلر .

بو صیره‌لرده جزویتلر میدانه چیقدیلر . و برچوق یرلرده خریستیانلغی نشر ایتمکه ، أزجمله ژاپونیاده اجرای فعالیته باشلادیلر . جزویتلردن (مانیورمیس) چینلیلر آره‌سنده یکرمی یدی سنه خریستیانلغی نشره چالیشمشدر . بونلر جنوبی آمریقاده‌ده اجرای فعالیت ایده‌رك (١٥٨٢)ده (پاراغوه‌ی)ی تنصیر ایتمشلر، واون آلتنجی عصرك نهایتنده آمریقاده‌کی بوتون خریستیان فعالیتلری توحید ایدلمشدی.

قرون اولی وقرون وسطی میسیونه‌رلکنك اك جانلی فعالیتلرینی بوسطرلرله تصویر ایتدکدن صوکره میسیونه‌رلك فعالیتنك اك مهم واك تجاوزکار دوره‌سی اولان قرون أخیره‌یه انتقال ایده‌جکز. فقط بو دوره انتقال ایتمه‌دن مقدم برقاچ ملاحظه درمیان ایتمك ایسترز .

خریستیانلغك اوروپا ملتلری ایچنده تأسسی متعاقب بو ملتلرك سیاسی، اجتماعی ، علمی فعالیتلریله برلکده خریستیانلق میسیونه‌رلکی تشریك فعالیت ایتمش، کاشفلرله برلکده مجهول قطعه‌لره حلول ایتمش، اردولرله برلکده حرب میدانلرینه قوشمش، دونانمالرله مستملکه‌لره یرلشمش ، الحاصل وسائط موجوده‌نك کافه‌سندن استفاده ایده‌رك شرق وغربك هر کوشه‌سنده خریستیانلغی تلقینه چالیشمشدر .

خریستیان میسیونرلکی معظم اسلام دولتنك تأسسی اوزرینه شرق اسلامیده قطعی بر افلاسه دوچار اولمقله برابر شرق بعید وغرب بعید ساحه‌لری میسیونه‌رلك ایچون واسع بر صحنهٔ فعالیت تشکیل ایتمش ، میسیونه‌رلر هرمانعه‌یی اقتحام ایده‌رك بوطرفلرده انتشار ایتمشلردر . میسیونه‌رلر غرب بعیدده یالکز باشلرینه اجرای فعالیت ایتدکلرندن اوراده عظیم بر موفقیت قازانمشلر وبوتون غرب بعیدی تنصیره موفق اولمشلردر . فقط قرون وسطی‌نك باشندن اعتباراً شرقده ، چین‌ده ، ژاپونیاده ، هندستانده وسائر اقطارده مسلمانلغك اوراره حلولندن مقدم فعالیته باشلادقلری حالده موفق اولمامشلر؛ بالعکس بك محدود اشخاصك همتیله وقوع بولان ارشادات اسلامیه مسلمانلغك چین‌ده ، هندستانده ، جاواده، بحرمحیط کبیرك الك اوجرا آطه‌لرنده قوتلی، جانلی وابدی بر عامل اولارق تأسسنه بادی اولمشدر. بوکا مقابل میسیونه‌رلرك فعالیتی ، فدا کارلغی صولده صفر قالیر .

عینی ساحه‌ده مسلمانلرله خریستیان میسیونرلری آره‌سنده وقوع بولان بو مسابقه‌ده تشکیلاتیله ، سرمایه‌سیله ، حائز اولدیغی حمایه ومعاونتلرك کافه‌سیله خریستیان میسیونرلکی قطعی بر هزیمته دوچار اولویور . یالکز کندی آرزولریله ، منحصراً کندی وارداتیله ارشاده چالیشان ، یاخود تجارت سوقیله باشقه ادیانه منسوب انسانلرله تماس ایدن مسلمانلرك هیچ بر تشکیلاته، هیچ بر حمایه‌یه استناد ایتمه‌ین، فقط دین اسلامك علویتی ، ساده‌لکی ، معقول و مقبول اساساتی نقل ایدن مسلمانلر موفق اولویور ؛ هم کمیت ، هم کیفیت اعتباریله عظیم بر کتلهٔ اسلامیه وجوده کتیره‌بیلیورلر. اوحالده قرون وسطی أثناسنده اسلام دولتلری‌ده نشر اسلام ایچون میسیونه‌رهیئتلری تأسیس ایدوب چار اقطار جهانه کوندرسه‌لر وبونلری حمایه ایتسه‌لردی نتیجه نه اوله‌جغی تخمین اولونابیلیر .

مسلمانلر رسالتپناه افندمزك سراپا دینه دعوتله ، دین اوغورنده مجاهده ایله کچن حیاتندن ، رسالتپناه افندمزك کندیسنه معاصر اولان دولتلری دینه دعوت ایتمه‌سندن عبرت آله‌رق نشر اسلام ایچون چالیشمش اولسه‌لر، نشر اسلام ایله مکلف تشکیلات وجوده کتیرسه‌لر قرون وسطانك ختامندن مقدم فتوحات دینیه‌مز بوتون دنیایی احاطه ایدر ومسلمانلق نامنه اولدیغی اعتلایه اوزماندن واصل اولوردی. فقط بوکا اهتمام اولونمامسنه رغماً ادیان سائره‌یه منسوب اقوام ایله بعض افراد اسلامیه‌نك مساعیسی مسلمانلغی دنیانك الك اوجرا کوشه‌لرینه کوتوردی. خریستیانلرك بوتون کلیسا ودولت تشکیلاتنه استناد ایدن میسیونر مساعیسی عقامته اوغراندی . میسیونه‌رلر، انجق مسلمانلرك آیاق باصامادیغی ساحه‌لرده ، مثلا آمریقاده، انجق سلاح وتدهیش قوتیله موفق اولمشلر وبرچوق یرلرده اهالیٔ اصلیه‌یی امحا ایتمش ویا ایتدیرمشلردی.

کورولیورکه قرون وسطی جدالنده مسلمانلغك انتشاری کندی کندینه وقوع بولمش وبوکا مقابل خریستیانلر بیتمز توکنمز وسائطله چالیشدقلری حالده هزیمته دوچار اولمشلردر .

بو حادثه‌نك قرون اخیره‌ده‌کی صفحاتنی دیکر بر مقاله‌ده تدقیق ایده‌جکز .

عمر رضا

شرقه وداعمی ؟

بر غزته‌نك « ای شرق ، الوداع !.. » سرلوحه‌لی بر باش مقاله یازمسی اوزرینه محمدعلی توفیق بك اقدام غزته‌سنده بالاده‌کی سرلوحه ایله بر مقاله نشر ایتمشدر . بعض پارچه‌لرینی عیناً نقل ایدییورز :

« ای شرق الوداع ... بونك حقیقةً ایی بولنمش اولدیغنی ومختصر اولدیغی قدر معجز وبلیغ اولان بو سوزك قائلی ایچون بر موفقیت تشکیل ایتدیکنی

تسلیم ایتملیدر ، فقط اصل مسئله ، فورمولك وضعیتی نه بویوك بر بلاغتله افاده ایتدیکنی تعیینده کل ، شرقه تورکلرك حقیقةً وداع ایدوب ایتمدیکنی آکلامقدر.

الوداع ای شرق ... اکر بو حزنلی ، فقط عزمکار آیریلق تعبیریله شرق کلمه‌سنده ومفهومنده مندرج سیئه‌لردن ابدیاً اوزاقلاشیور ایسه‌ك بزده بونی آرقداشمزله بر آغزدن تکرار ایدرز . وایسترزکه بوتون تورك ملتی بزم ایله هم آهنك اولسون . فقط ملتمزك روح ووجدانده‌کی معالی‌ یی افاده ایدن تورکیه‌نك معنوی سیاسنی کوسترن مضا قصد اولونجه شرق ایله وداعلاشمغه اصلا راضی اوله‌میز .

غرب تورکلری کبی جماعت حالنده موجودیتلری اوزرندن بیك ییلدن فضله برمدت کچن برملتك بوتون عنعنه‌لری بوعصرده محافظه ایدیله‌مز . زمانك ییقیجی قوتی طوپده‌کی تخریب قوتندن‌دها مدهشدر وزمانك قوللاندیغی باروته ترقی دیرلر . ترقی مفهومی کوری کورینه و مطلق بر عنعنه‌جیلکی نفی ایدر . فقط غائب اولمق ، دها دوغریسی قاینامق تهلکه‌سنی برطرف ایتمك ایسته‌ین ملتلر عنعنه‌لرینك ترقی ایله تألیفی ممکن قسملرینی محافظه ایتمك مجبوریتنده‌درلر.

آلیات و صنایعك انکشافی هرکون ترقی میدانده معجزه‌لر دوغوریور ، بونلری مشترك مدنیت کندیسنه درحال الحاق ایدییور واو آنده بوتون ملتلر بوکا صاحب اولیور . لوندره‌نك برکشفی همان آن واحدده طوکیوده تطبیق ایدلمش کورورز . هیچ بریکی فکر بوقدرکه ییلدیرم سرعتیله بردور عالم سیاحتی یاپمسین .

مبادله ، اقتباس ، تقلید ... مشترك مدنیت ساحه‌سنده ایشته ملتلرك هپسی آز چوق موفقیتله بونی یاپیور وهربری بونی یاپمقده کوستردیکی سرعت وموفقیت درجه‌سنده یوکسلیور . فقط روح ، مفکوره ، معنویت موضوع بحث اولنجه بلااستثنا هریرده مفرط برمحافظه کارلق ، متعصب برعنعنه‌جیلك کوریورز .

هرملت مادیاتده متصل دیکر ملتلره ال اوزاتدیغی ، دیکر ملتلره دوغری کیتدیکی حالده معنویاتده فاصله‌سز اوله‌رق هپ کندی کندیسنه دوغری کیدییور ، هرکون برپارچه دها « کندی » اولمق ایستیور . فاشیست ایتالیانك کوستردیکی مثال بوادعانك اك بلیغ برهانیدر . فکرمزی دهاایی آکلاتمق ایچون مادیاتده ممکن اولدیغی قدر ترقی پرور اولان موسیو موسولینی‌نك عنعنه‌جیلکده بك ایلری واردیغی ، رسمی مکتبلرده بر قاچ سنه اول قالدیریلان صلیبی تکرار یرینه قویدوردیغی خاطرلاتهلم .

اجنبی مکتبلری

« حفظی توفیق » امضاسیله آقشام غزته‌سنده اجنبی مکتبلری حقنده مهم برمقاله نشراولونمشدر. بعض قسملرینی عیناً نقل‌ایدییورز:

فکریمزجه مستقبل نسله یکی مفکوره‌یی تلقین ایدرکن اك زیاده دوشونه‌جکمز نقطه تربیه سیستملریمزده وحت وملیت اساسلرینی محافظه‌یه چالیشمقدر. بو اعتبارله ده ملکمزده کی اجنبی مکتبلرینك وضعیتلرینی لایق اولدیغی بوتون اهمیتله نظر دقته آلمق ضروریدر ...

مسئله‌نك اك مهم طرفی ، بواجنبی مکتبلرنده بولونوب یکونی مهم کیتلره بالغ اولان تورك چوجوقلرینه ویریلن تربیه وتلقین جهتنده‌در .

مع‌التأسف مملکتمزك درت برکوشه سنه داغیلان بو اجنبی مکتبلرینك ماضیسی کافی براعتماد بخش ایده‌جك ماهیتده دکلدر. اساساً بومکتبلرك ناصل مقصدله آچیلمش اولدیغی دوشونولورسه بونلردن فضله بر اعتماد بکلمك ساقدلکدر .

بوکا رغماً خصوصیله استانبولده احتیاجدن چوق فضله بر طوتان اجنبی مملکتلرینه خلقمزك وعلی‌الخصوص یوکسك طبقه‌نك پك‌زیاده رغبت کوستردکلرینی حیرتله قید ایتملی‌یز ... بونی برطرفدن مکتبلریمزك کمیت وکیفیت اعتباریله غیر کفایتنه ، فقط اصل خلقمزك یاکلش تلقیلرینه وملی حسلرك نتیجه‌سنده کوستریلن لاقیدلکه عطف ایتمك لازمدر .

اجنبی مکتبلرینك بعضی نقاط نظردن فردلر ایچون فائده بخش اولدیغنی برلحظه قبول ایتسه‌ك بیله ، جمعیت ایچون نه‌قدر وخیم وتهلکه‌لی اولدیغنی انکاره امکان وارمیدر ؟ ..

ایشی سیاسی جبهه‌سندن دکل ، دوغریدن دوغری‌یه تربیوی واجتماعی طرفندن تدقیق ومناقشه ایتمك بیله بوحقیقتی کافی بروضوح ایله افاده ایده‌بیلیر. مثلا استانبولده بولنان برانکلیز ویا فرانسز مکتبنی نظر دقته آلیکز ، بو مکتبك انکلیزلکی ویا فرانسزلغی ساده‌جه اسمندن عبارتدر . وبوراده برقاچ فرانسزه مقابل روم ، ارمنی ، یهودی ودها جنسی بللی اولمایان بیك برجشید ملیتلره منسوب یوزلرجه چوجوق غریب برخلیطه تشکیل ایدرلر . وتورك چوجوقلری کندی مملکتلرنده ، کندی تربیه وفکر عالملرندن اوزاق ، بو غریب خلیطه‌نك ماهیتی مجهول محیط وهواسی ایچنده بنلکلرندن تجرد ایدرلر.

ایشته مملکتمزده کوردیکمز قوزموپولیتزمك منشأی بودر . صوکره‌بوده بوکا معین‌وبللی مقصدلرك پروپاغاندا تأثیرلرینی علاوه ایدیکز ، بوشرائط آلتنده صباوتی کچیره‌ن برچوجوقدن نصل ملی مفکوره ایچون فدا کارلق بکلمك قابل اولابیلور ؟ .

خرستیان تربیه‌سنی پروغرامنك اساسی اوله‌رق تلقی ایدن براجنبی مکتبنده اوقویان برقاچ چوجوق طانیرم که کلیسا دعالرینی وطنلرینك اسمندن دها ایی بیلیرلر ، وبالذات عزیز بر محبتك چوجوغی کونلک برنده عصیان ایدن ملتنك تأثیری آلتنده زورله سوق ایدلدیکی مکتب کلیساسنه قرآن کریم ایله کیردیکی ایچون طرد ایدلمشدر . بو حادثه‌دن طولایی چوجوقله مکتبك برمأموری آره‌سنده جریان ایدن محاوره ایسه حقیقةً برحکایه‌یه زمین اولاجق قدر شایان دقتدر .

مع‌مافیه بوقضیه‌یی اثبات ایچون نه مثاله ، نه‌ده حکایه‌یه احتیاج یوقدر . برآز خاطره‌سنه مراجعت ایدن هرکس بواجنبی مکتبلرنده ملتی ایچون ابدیا غائب اولمش پك معتبر اسملره راست کله‌جکدر .

شو حالده یکی تورکیه‌نك یکی مفکوره‌لری ایچون جداً برتهلکه تشکیل ایدن بواجنبی مؤسسه‌لرینه قارشی ناصل تدبیرلر اتخاذ ایدلملیدر ؟ هیچ شبهه یوق که بوخصوصده‌کی جتینی ومشکل وظیفه معارف وکالتنك حصه‌سنه اصابت ایتمکده‌در ...

ایلك تربیه اوجاغی عائله قوجاغی وابتدائی مکتبیدر . مملکتمزده بوایلك تربیه‌نك بوسبوتون ابتدائی مکتبلرینه انحصار ایتدیکی‌ده دوشونوله‌جك اولورسه مینی مینی یاورولریمزك قوزموپولیت برمحیطده انکشاف وتنمویته مانع اولمق حکومتك الده موجود قانونلره نظرآده برحق وبر وظیفه‌سی حکمنه کیرر . بناءً علیه معارف وکالتی ابتدائی تحصیلك ملی مکتبلرده اجراسی لازم کلدیکنی برآن اول تصریح واعلان ایتملیدر .

آذربایجانك روسلاشمسی

یکی قافقاسیا غزته‌سندن :

۱۹۱۷ نجی ییلده ، بویوك روسیه انقلابندن صوکره باکو کوخلق - باکو بزم ملی ، مدنی وسیاسی مرکزمزدر . . . دیرکن وروسیه انقلابنك اعلان ایتدیکی « تعیین مقدرات » حق پرنسیبنه استناداً مختاریت واستقلال افکارینی

تبلیغ ایدرکن روس بولشه‌ویکلرینك رهبرلری بزه « خرابه‌زار باکو » وعد ایدییور وتجاریت فکرندن وازکچمه‌مزی امر ایدییورلردی. روس ملیتجیلری ایسه « باکو وآبشرون یاریم آطه‌سندن باشقه هر یری بزه ترك ایتمك » آرزوسنده ایدیلر .

۱۹۲۳ نجی ییلك یازینده باکویی زیارت ایدن متحد شورالر جمهوریتی اجرائیه قومیته‌سی دیوان ریاستی اعضالرندن (پاروسلانکی) و (پتروفسکی) اجرا ایتدیکلری تفتیش وتحقیقات حقنده موسقوایه معروضه‌ده بولنورکن « باکو بر تورك شهری دکل که اونك تورکلره مخصوص ملیلشدیریله‌سی اجرا ایدلسون . بوممکن‌دکل ، زیرا باکو ، بین‌الملل برشهردر . اوراده‌کی ملتلرك هیچ بری اکثریت تشکیل ایتمه‌یورلر . » دییور وبوفکری موسقوا حکومتی ایله موسقوا روس مطبوعاتی تبریك ایده‌رك یاروسلافسکی نك دیلیله باکوده یکانه لسان رسمی‌نك « اوقتوبر لسانی » اولایله‌جکنی اورتایه سوروییورلردی. بوده روسلاشدیرمانك « انقلابی » برشکلی‌در. زیرا «اوقتوبر» لسانی دینلن شی روس لسانك یکی بر عنوانی‌در .

بوتون بوفکرلره علاوه ایتمه‌لی‌یزکه هنوز ۱۹۲۰ و ۱۹۲۱ نجی ییللرده ، اوزمانلرده‌که باکوده اکثراً تورکلر ساکن اولوب روسلر اقلیتده ایدیلر ، اویله زمانده تشکیل ایدیله‌ن شهر شوراسنك یوزده یتمش روس اعضالری و رئیسلری‌ده کیریلوف نام برروس ایدی . بوشورا شیمدیده همان تناسب ایله دوام ایدییور . فقط بوکون روس سونکوسندن باشقه مهاجر روسلره دخی استناد ایتمکله قوی برامیدکاهی واردر . بو استنادکاه کوندن کونه آرتمقده وکوزه‌ل باکونك ملی‌استقبالنی کثیف استیلا بولوطلری ایله اورتمکده‌در . اکر بوحال‌دوام‌ایدرسه باکواونکله برابر بوتون آذربایجان برتورك اولکه‌سی اولمقدن محروم قالاجقدر . آذری تورکلر باکولرنی غائب ایدییورلر. تورك دنیاسی اقتصاداً ، مهم وزنکین برمرکزینی قاچرییور ، بو تهلکه‌یی آذریلر بوتون وجودلری ایله حس ایدییورلر . فقط بو مدهش تهلکه‌یی آذریلر کبی باشقه حس ایدنلر دخی واردر ؟

تورك باکو ئولیور ! .. بوامحا ، استانبولك ، ازمیرك وسائر تورك مملکتلرینك دوشمن الینه دوشمه‌سنه بکزه‌مز. باکو اوزرنده اجرا اولونان ایمپریالیزم عملیاتی بوشهری یالکز سیاستاً دکل ، ملیتجه‌ده محو ایدییور ... مملکتك نفتی ، معدنلری ، فابریقه‌لری ، واپورلری ، ده‌میریولی ، بوتون تجاری واقتصادی صنایع مؤسسه‌لری روسیه النده اولدیغندن ، سربست‌رقابت ایله اولسه‌ده ، باکونك اقتصادی ، ملی وحرثی استقلالنی محافظه ایتمك ممکن دکیلدر . باکونك خلاصی یالکز ملی برقیامك ، ملی بر مجادله‌نك سایه‌سنده ممکندر. باکونك خلاصی بوکون آذری استقلالیت پرورلری میثاق ملی‌سنده الك برنجی ماده‌یی تشکیل ایتملیدر . قیرمیزی روس ، تورك ملیتپرورلکی‌دائمی صورتده اولدیرمك ایچین، آذربایجان استقلالی مسئله‌سنی همیشه‌لك «کومك» مقصدیله باکویی روسلاشدیرمق‌سیاستنی جدی‌صورتده موقع اجرایه قویمشدر. بوکون باکو ، اقتصادی ، سیاسی ، مدنی ، ملی ، لسان ونفوس جهتلرندن روسلاشمقده اولدیغی کبی‌قیافت‌وقیلقجه‌ده روسلاشمشدر. باکونك سوقاقلرینی بردفعه نظردن کچیرك: باشدن باشه روس‌انقلابجلرینك آدیله تسمیه اولونمشلردر: زینوویه‌ف ، تروچکی ، لهنین ، قالینین ، قامه‌نف ، استالین ، شالومیان ، چاپاریدزه ، قازقانف ، فیوله‌تیف ، رادق والخ ... ایشته باکو جاده‌لرینك «اوقتوبر» لسانی ایله تسمیه اولونمش قزیل لوحه‌لری !

***

باکونك روسلاشمه‌سی، تورك‌خریطه‌سندن‌سیلنمه‌سی، آذربایجان تورکلرینك بومهم مرکزینك غیب اولماسی ، تورکستانه داغستانه ، قیرغزستانه ، خلاصه شمال وشرق‌تورك دنیاسنه کیدن یولك شاهراهنی تشکیل ایدن‌بوتورك‌قلعه‌سنك محو اولماسی بوتون تورك اقوامنك استخلاصی مسئله‌سنه بر ضربه ، همده بر اولوم ضربه‌سی مثابه‌سنده اولدیغندن باکونك مقدراتی بوکون عموم جهان تورکلرینی دوشوندیرملیدر .

باکو تورکلك ایچوق غائب اولورسه نه‌اولور ؟

باکو تورك عالمنك اقتصادجه مهم وزنکین برخزینه‌سی‌در . باکو غرب‌ایله شرق تورکلرینی یکدیکرینه وصل ایدن برقلعه‌در . باکو شرق و شمالی تورك دنیاسیله غربی وجنوبی تورك عالمنی برلشدیرن برترانسیت یولی‌در . باکو خزر دکزی اوزرنده دوران و بوده‌کیز اطرافنه سرپلمش بولنان تورکستان ، قرغزستان ، تاتارستان ، داغستان کبی تورك و اسلام اولکه‌لرینی برلشدیرن برلیمان وبرقرارکاهدر .

باکو کیمك النده اولورسه آذربایجان ثروتی‌ده اونك النده ، خزر ده‌کیزی‌ده اونك تحت قدمه، تورکستان، تاتارستان ،قرغزستان، داغستان‌وسائر تورك اولکه‌لری‌ده اونك سیاسی، اقتصادی ، مدنی ، عسکری نفوذی‌آلتنده بولناجقدر .

بونقطهٔ نظردن باکونك بوکونکی مقدراتی، باکونك بوکونکی وضعیتی بوتون جهان تورکلرینی دوشوندیرمه‌لیدر . تورکلر بیلمه‌لیدرکه روسلرباکومزی الزدن آلماقله بویوك‌تورکلك مفکوره‌سنی ئولدیرمك ، تورکستان وسائر تورك اولکه‌لرینك استقلالی حرکتلرینه خاتمه چکمك ایسته‌یورلر . چونکه بو تورك اولکه‌لری آنجق مستقل آذربایجان ، مستقل‌تورك باکوسندن‌واونك‌وساطتیله معاونت کوره‌جکلردر .

اوروپا حیات اجتماعیه‌سی

اقدام غزته‌سنك ویانه مخابری یازییور :

« کچن مکتوبلرمده موضوع بحث ایتدیکم دیلنجیلر ، پاماز چوجقلر ، پجاما بالولرندن صوکره کل بالوسی ، بیاض بالو ، سوسیس یعنی صوجوق‌بالوسی ونهایت کلنخان‌بکی بالوسی‌ینه ویانه خلقنه اونوتلماز کیجه‌لر یشاتدی. بونلرك بنده براقدیغی احتساس نه‌قدر لطیف‌ایسه طاغلیلر بالوسنك تأثیری‌ده اوقدرناخوش اولدی. طاغلیلر بالوسنه عادت وجهله برچوق ارککلر باشلرینه کیبك بوینوزی طاقه‌رق کلدیلر واویله‌جه دانس ایتدیلر . هرحالده خوش بر منظره دکلدی .

بالو بحثنی قپاتمه‌دن‌اول شونی‌ده سویلیه‌یم‌که استانبولده پراپالاسده ویریلن حمایهٔ اطفال بالوسنده کوریلن یکیلکلر ویانه غزته‌لرنده اوزون اوزادی‌یه موضوع بحث اولدی . »

***

آناطولی آژانسی تبلیغ ایدیور :

پارس ۱۶ — رومادن ورود ایدوب طولوز کلیساسنده موقع تطبیقه وضع ایدیلن تعلیمات موجبنجه پارسك مختلف کلیسالرنده آلتی دکولته قادینك کلیسایه دخولنه ممانعت ایدیلمشدر. دون « طولوز » ك سن ژه‌روم کلیساسنده قوللری چیپلاق دکولتیلر کلیسایی ترك ایدنجه‌یه قدر راهب ازدواج مراسمی اجرا ایتمکدن امتناع ایتمشدر . بونك اوزرینه ترزی قادینلر البسه‌نك تبدیلنه احتیاج حاصل اولمقسزین ایجابنده چیقاریلابیله‌جك قوللق ویقه‌لقلر اعمال ایتمکه باشلامشلردر . بوکون میمون کورکی تدارکی امکان خارجنده بولندیغندن بو موادن فراغت ایدلمشدر .

سبیل‌الرشادك هرقارئی لااقل ایکی کیشی‌یی دهاآبونه قیدایدرسه‌مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بویوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لكی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥)، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لكی (٤٥٠)، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.
نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر. سنه‌لكی ٥٢ عدددر.
اداره‌خانه: باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر.
مسلكه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش كوندرملیدر.
مكتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر.
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.
پاره كوندردیكی زمانك نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور.

عدد ٥٩٤ | ٢١ شعبان ١٣٤٢ | * پنجشنبه * | ٢٧ مارت ١٣٤٠ | جلد ٢٣

اسرار قرآنیه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا اَوْ مِثْلِهَا اَلَمْ تَعْلَمْ
اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ . اَمْ
تُرِيدُونَ اَنْ تَسْئَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ
يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ . وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ
اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا
مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا
حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ
وَاٰتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ . وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ
هُودًا اَوْ نَصَارٰى تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ . بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ
رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ .

مآل شریفی

هر هانكی بر آیتی نسخ ایدر ویا اونوتدیریر ایسه‌ك (یاخود: تأخیر ایدر ایسه‌ك) دها خیرلیسنی ویا هیچ دكلسه اونك كبیسنی كتیریریز. بیلمز میسك كه الله هر شیئه قدیردر. بیلمز میسك كه سموات ایله ارضك ملكی اللهكدر. سزی اللهدن باشقه حفظ ایده‌جك هیچ بر ولیكز، قورتاراجق هیچ بر یاردمجیكز یوقدر. یوقسه، وقتیله موسادن امتی اوندن بر طاقیم شیلر ایسته‌دكلری كبی سزده رسولكزدن بر طاقیم شیلر ایسته‌مكمی قالقیشه‌جقسكز؟ هر كیم كفری ایمانه دكیشیرسه دوز یولدن صاپمش اولور. اهل كتابدن بر چوقلری سزی ایمان ایتدكدن صوكره ینه كافر ایتمكی پك ایسترلر. هم ده بونی، حق نظرلرنده آشكار اولدقدن صوكره حسدلرندن طولایی، صرف كندیلكلرندن ایسترلر. اللهك امری سزه بیلدیریلنجه‌یه قدر سز اونلره آلدیرمایكز، اونلره ایلیشمیكز. شبهه‌سز الله هر شیئه قدیردر. سز صلاتی اقامه ایدوب زكاتی ویریكز. كندیكز ایچون هر هانكی خیری تقدیم ایدر یعنی پیشین یاپارسه‌كز اونی نزد الهیده حاضر بولاجقسكز. شبهه‌سز، الله یاپدقلریكزی كوروب طورور. بر ده اهل كتاب «یهودی، یاخود نصرانی اولاندن ماعداسی جنته كیره‌جك دكلدر.» دیدیلر. ایشته بو، اونلرك قورونتولریدر. اونلره سن: «دعوا كزده صادق ایسه‌كز برهانكزی كوستریكز» دییویر. خیر، اویله دكل. هر كیم اهل احسان اولارق كندینی اللهه تسلیم ایتمش (منقاد اولمش) اولورسه ایشته اونك، ربی نزدنده كندینه مخصوص اجری واردر. اویله‌لر ایچون قورقو اولمادیغی كبی اونلر محزون ده اولمازلر.

رسالتپناه افندیمز، مشرکلری واهل کتابی دین اسلامه دعوت ایتدکجه بونلر پیغمبرمزی استخفافده ایلری کیدیور وبو خصوصده اصرار ایدییورلردی . بونلر پیغمبرمزه دعواسنی معجزات و خوارق عادات ایله اثبات ایتمسنی بیان ایدییور، پیغمبرمز ایسه بونلره وظیفهٔ رسالت حدودینی تجاوز ایتمه‌ین جوابلر ویریور؛ شئون انسانیه‌یی اصلاح، انسانلره دنیوی واخروی سعادتی تأمیندن باشقه بر مقصدی استهداف ایتمه‌ین شریعت اسلامیه‌نك مقاصدینه بونلری ارشاد ایدییوردی .

عربلرك معجزات طلبنده اصرار ایتمه‌لری، محاکمه‌دن، سلامت قلبدن ایلری کلمه‌یوردی . بونلر محضا عناد ایچون ، فطرت سلیمه‌یه مخالف اولمقله برابر وارث اولدقلری برطاقم عنعنه‌لره تبعیت ایتمش اولمق ایچون بوطلبلرده بولونیوردی . بونلر ادعا ایتدکاری کبی خلوص نیتله حرکت ایتمش اولسه‌لر آیات سماویه قارشیسنده عنادلرینی آرتدیرمازلردی . جناب حق نیجه نیجه معجزه‌لر کوندرمش ، پیغمبرلرینی نیجه نیجه آیات الٰهیه ایله تأیید ایتمشدی . فقط معاندلره قارشی بونلر برتأثیراجرا ایتمشمیدی ؟ اصلا !

جناب حق پیغمبرلرینك یدیله نیجه نیجه معجزات اظهار ایتمش، مرور زمان ایله بونلر اونودولونجه جناب حق بومعجزه‌لری ، یاخود اوندن دها مهملرینی کوندرمشدی . جناب حق هر شیئه قادردر . سموات وارض اونك ملکیدر. بومعجزات وآیاتدن برینی جناب حق نسخ ایدرسه اوندن داها خیرلیسنی کوندرر . مثلا برآیت الٰهیه اولان کیجه‌یی اوندن دها پارلاق برآیت الٰهیه اولان کوندوز تعقیب ایدر .

مرورزمان برمله آیات الٰهیه‌نك برینی اونوتدیررسه جناب حق اونك کبی برآیتی ، یاخود دها معظمنی کوندرمکه قادردر .

کافرلرك علیه الصلاة والسلام افندمزله استهزالری، معجزات طلب ایده‌رك معجزه‌لر کوندرلمه‌نجه رسالت سنیه‌یی انکاره قالقمالری پیغمبرمزی چوق رنجیده ایدردی . پیغمبرمز بونلره دین حقی قبول ایتدیرمکه ، بونلرك نائل سلامت اولماسنه چوق خواهشکر اولدقلرندن کمار ومشرکینك بو عناد واصراری کندیلرینی چوق اوزردی . بوندن طولاییدرکه تفسیری صددنده اولدیغمز آیت کریمه‌نك کوردیکمز شکلده رسول الله افندیمزه خطاب ایتمه‌سی مناسب کورولمشدر. یوقسه پیغمبرمز جناب حقك هر شیئه قادر ، سموات وارضه حاکم اولدیغنی بیلیردی . مشرکلرك عناد واصرارندن متولد تأثر وکدرلر قلب رسالتپناهیلرینی رنجیده ایتمه‌سه کندیلرینه بوشکلده خطاب ایدلمزدی. مشرکلر معجزات طلبنده اوقدر ایلری کیتدیلرکه الٰهك حفظ وصیانتی سایه‌سنده پیغمبرمز سوء رونجمه‌دن قورتولدی .

مشرکلر وکافرلر طرفندن طلب اولونان معجزاتك کوندرلماسی، بونلرك هرشیئه رغماً ایمان ایتمه‌یه‌جکلری حقك معلومی اولدیغندن ایلری کلیوردی . قرآن کریم بو جهتی تصریح ایدرك بیوریبورکه : «ولو نزلنا علیك کتاباً فی قرطاس فلمسوه بایدیهم لقال الذین کفروا ان هذا الاسحرمبین . » ، «وما منعنا ان نرسل بالآیات الاان کذب بها الاولون وآتینا ثمود الناقة مبصرة فظلموا بها وما نرسل بالآیات الا تخویفاً »

جناب حق معجزات کوندرمه‌نك قدرتی داخلنده اولدیغنی وبر آیتی امحا ایدنجه ، یاخود برآیت اونودولونجه اونك مثلنی، یاخود دها خیرلیسنی کوندره‌جکنی بیان ایتدکدن صوکره پیغمبرمزه قارشی اصرارلرده، عنادلرده بولونان عربلره جواباً دییورکه «یوقسه پیغمبرکزدن اولجه موسادن ایسته‌نیلن شیئی‌می ایسته‌یه‌جکسکز؟ »

حضرت موسی ملته دین توحیدی ، احکام الٰهیه‌یی احتوا ایدن الواحی کتیرمشدی . بنی اسرائیل حضرت موسانك کتیردیکی دین اوزره ثبات ایتمیه‌رك حضرت موسادن بعضاً محض عناد ، بعضاً قویو شرك اثری اولان بعضی شیلر ایسته‌مکه ، بت‌پرستلرك الٰهلری کبی کندیلرینه‌ده بر طاقم الٰهلر یاپماسنی ، جناب حقی عیاناً کندیلرینه کوسترمه‌سنی طلبه باشلادیلر .

«یوقسه پیغمبرکزدن اولجه موسادن ایسته‌نیلن شیلری‌می ایسته‌یه‌جکسکز؟» مآلنده اولان آیتك مسلمانلغه یکی کیروب توحید عقیده‌سنك عدم رسوخندن طولایی آره‌صیره بت‌پرستلك نوبتلرینه دوچار اولان مسلمانلره‌ده خطاب ایتمکده اولماسنی ، پیغمبرمزك اسلامه یکی کیرنلرك خسته‌لقلرینی بو صورتله تداوی ایتمکده اولدیغنی قبول ایتمکده‌ده بر بأس یوقدر .

امام ابن جریر «وجاوزنا ببنی اسرائیل البحر فاتوا علی قوم یعکفون علی اصنام لهم» آیتنی تفسیر ایدییورکن (ابی واقد اللیثی) دن روایت ایدییورکه: «مسلمانلر پیغمبرمزله مکه‌دن (حنین)ه چیقمشلردی. کافرلرك طوپلاندقلری ، سلاحلرینی آصدقلری و « ذات انواط » تسمیه ایتدکاری بر یرلری واردی . بویوك ویشیل بر سدره‌دن کچدیکمز زمان پیغمبرمزه دیدك‌كه : « یارسول الله ! کافرلرك بر (ذات انواط) ی بولوندیغی کبی بزمده بولونسون . » بوکا جواباً پیغمبرمز دیدی‌که : نفسمی یدقدرتنده طوتان ذات کبریایه قسم ایدرم‌كه قوم موسانك موسایه دیدیکنی تکرار ایتدیکز. « واجعل لنا آلهة کما لهم آلهة ، قال انکم قوم تجهلون . ان هؤلاء متبر ماهم فیه وباطل ما کانوا یعملون »

(امام احمد) ده (ابی واقد اللیثی) دن بو حادثه‌یی نقل ایدییور: (حنین) دن مقدم پیغمبرمزله برلکده چیقدق . برسدره‌نك اوکندن کچدك . پیغمبرمزه دیدم‌كه : بوراسی بزم (ذات انواط) مز اولسون . ناسل‌كه کافرلرك‌ده اویله بر یرلری واردر . کافرلر سلاحلرینی اورایه آصارلر ، اونك اطرافنده طوپلانیرلردی . پیغمبرمز جواباً دیدی‌كه:

« بنی اسرائیل‌ده بویله سویله‌مشدی . موسایه : اونلرك آلهه‌سی کبی بزه‌ده آلهه یاپ ، دیمشلردی . »

بونلردن آکلاشیلیورکه بدایت اسلامده مسلمانلرك جاهلری ، جاهلیت زماننده پایدقلری شیلره برتمایل حس ایدییورلردی . بوتمایل دین مبینه ، عقیدهٔ توحیده نفرت حس ایتمکدن ایلری کلمه‌یور ، آنجق اوزون اعتیادلرك أثری بولونیوردی . آیت کریمه‌نك نهایتنده وارد اولان « ومن یتبدل الکفر بالایمان فقدضل سواءالسبیل » قول کریمی ایضاح ایتدیکمز وسوسه‌لرك یکی اهتدا ایدنلرك قلبنده حاصل اولدیغنی کوستریور .

خلاصه ایضاحی صددنده بولوندیغمز آیات بینانك سیاقندن، معانی واشاراتندن « ماننسخ من آیة اوننسها » قول کریمنده وارداولان «آیت» کلمه‌سنك وجود و وحدانیت الٰهیه‌یه ، یاخود جناب حقك پیغمبرلرینی تأیید ایتدیکنه دلالت ایدن آیاتك مراد ایدلدیکی آکلاشیلیور . « الم تعلم ان‌الله علی کل شیء قدیر . » دها صوکره « الم تعلم ان‌الله له ملك السموات والارض ومالکم من دون‌الله من ولی ولانصیر . » آیات کریمه‌سنك بوآیتی تعقیب ایتدیکنی دوشونمك بونی اثباته کفایت‌ایدر. مخاطب اولانه الهك هرشیئه قادر ، سموات وارضه صاحب اولدیغنی آکلاتمق، جناب حق نسخ اولونان، مرور زمان ایله اونودولان بر معجزه‌یی کوندرمك خصوصنده عاجز براقیه‌جغنی کوسترمکده‌در .

مشرکلرك معاندلری پیغمبرمزدن معجزات و خوارق عادات ایسته‌مکدن فراغت‌ایتمه‌یه‌رك پیغمبرمزله استهزاایدییور ومعجزه‌لروقوع بولمانجه الهك پیغمبرینی ترك‌ایتدیکنی، یاخود اللهك الی‌باغلی، یاخود محمدی کوندره‌ن اللهك عاجز اولدیغنی سویله‌یوب طورییورلردی . (ماننسخ) آیت کریمه‌سی بونلره جواب اولارق نازل اولمشدر .

آیت کریمه کافرلر طرفندن درمیان اولونان هذیانلره ، کفرلره پیغمبرمزك اهمیت ویرمه‌مسنی طلب ایتمکده‌در . چونکه بونلرعقللریله دوشونسه‌لر ، انصافه اتباع ایتسه‌لر جناب حقك هرشیئه قادر اولدیغنی آکلارلر. وحکمت الٰهیه اقتضاایدنجه جناب‌حقك آیتلری کوندره‌جکنی بیلیرلردی .

مفسرلرك بوآیته‌دائراوزون سوزلری واردر. اونلرله‌بوخصوصده مناقشه ایتمك ایسته‌میز . فقط نسخك معنای شرعیسنی ایضاح ایتمك ایسترز . چونکه بعض‌مفسرین (ماننسخ من آیة ..) آیت کریمه‌سندن مرادك آیات قرآنیه اولدیغنه ذاهب اولویورلر . بونلر قرآنك ذوقنه واسلوبنه رعایت ایتمه‌مشلر ، آکلاییشلری اوزرنده اصرار ایتمشلر وبوصورتله اهل صلیبك بغی وعداوتنه ، انتقاد وطعننه غایت واسع بر قاپی آچمشلردر . نیجه نیجه پاپاسلر بو نسخ مسئله‌سنی سررشته اتخاذ ایده‌رك قرآن کریمه هجوم ایتمشلردر. بوندن طولایی بومسئله‌یی‌موضوع بحث ایتمك ایسترز .

قادینك حقوق و وظائفنه دائر

موسی جارالله افندینك بولشدیکلره موجب توقیفی اولان کتابندن

۱٤۵) حکمت الٰهیه تدبیریله قادینلرله ارککلرك طبیعی احوال و وظائفی مختلف ومتفاوت خلق اولونمش ایسه‌ده ؛ مدنی ، اجتماعی ، سیاسی ، دینی ، ادبی حقوقلرك کافه‌سنی شریعت اسلامیه قادینلره تماميله بخش ایتمشدر . بناءً علیه ،

۱٤۵) قادینلر هرحقوقده ارککلره مساویدرلر .

۱٤٦) بعض خصوصلرده تفاوت کبی برحال وار ایسه‌ده بوتفاوت حقوقده اولمایوب بلکه حظوظده ، یاخود وضعیت‌اجتماعیه‌ده‌در . مثلا میراث حصه‌لرنده‌تفاوت حظوظ تفاوتیدر. حظوظ انسانلرك‌اهلیتلرینه کوره دکل ، بلکه حاجتلرینه کوره اولور . بناءً علیه بویله تفاوتلری حقوق واهلیت تفاوتنه عطف ایتمك هرحالده خطادر .

۱٤۸) لکن قادینلرك حقوق ووظیفه‌ده اهلیتلری مسئله‌سنده اك مهم اساس اولمق اوزره ، قادینلرك حرمتلری ، عائله قدسیتی ، عائله انتظامی ، عائله مصلحتلری اعتبار قیلینیر . بناءً علیه ،

۱٤۹) عائله انتظامنه ، چوجقلرك سلامت وتربیه‌لرینه، قادینلرك وجودلرینه ، محبتلرینه ، حرمتلرینه ، عصمتلرینه ضرر ویره‌بیله‌جك وظیفه‌لردن ، خدمتلردن هروقت هریرده قادینلر تماميله آزاده‌در ؛ وحرمتلرینه لایق اولمیان حقوقلردن‌ده هروقت یوقاری قالیرلر .

۱۵۰) بو تفاوتلری تساویلرینه ضرر ویرمز ، بلکه حرمتلرینی تأیید ایدر . عائله‌لرك راحتی ، سعادت وانتظامی ، چوجقلرك تربیه وتأدیبلری خصوصلرنده قادینلرك غایت بویوك اهمیتلری ، غایت مهم وظیفه‌لری واردر . بالفرض شو وظیفه‌لرینك برینه ، یاخود اکثرینه حقوق‌سیاسیه‌لرینك‌بری مزاحمه ایده‌جك‌اولورسه مصلحت ملاحظه‌سیله اوحقوق سیاسیه‌لری ترك اولنور . حقوق سیاسیه‌لرینك ترکی‌محرومیت صایلماز ، بالعکس حرمت اولور ، مصلحت اولور .

۲۵۱) حقوقلرك ، وظیفه‌لرك ، مصلحتلرك هربرینه ارککلر کبی قادینلرده اهلدر .

۱۵۲) غایت آغیر آنالق وظیفه‌لری ، غایت اهمیتلی عائله اداره‌سی قادینلرك حقوقلرینه مانع کبی تلقی قیلنماز .

۱۵۳) قادینلرك حقوقلری نه قدر کامل، حرمتلری نه‌قدر زیاده اولورسه هیئت اجتماعیه اوقدر قوتلی اولور . اهلیتی ، حقوقلری کامل قادینلرك والده‌لکی ، سوکیسی‌ده زیاده وبرکتلی اولور .

۱٥٤) لکن اجتماعی وظیفه‌لرینه ، اجتماعی اهمیتلرینه ، ادبی ، طبیعی وظیفه‌لرینه، سیاسی ، یاخود اجتماعی حقوقلری مزاحمه ایده‌جك اولورسه اویله حقوقدن استفاده‌لری مطلوب اولماز .

۱٥٥) عائله‌لرك نظام وانتظاملرینه ، چوجقلرك تربیه‌لرینه خلل ویرمه‌مك ضروری اولدیغی جهتله خانم قیزلر مجبوری خدمتلرك هر برندن هر حالده آزاده اولوب دولت ، یاخود جماعت خدمتلرینك هیچ برینه خانم قیزلرك هیچ بری مجبوری اوله‌رق سوق ایدیلمز .

۱٥٦) فابریقه‌لرده خانم قیزلرك خدمتلرینی مدنیت دنیاسی، اقتصاد علماسی قبول وتحمل ایدرسه‌ده بویله خدمتلره مجبوریت دهشتلرندن ، حتی قادینلرك وجودلرینه ، صحتلرینه ، عصمتلرینه ضرر ویره‌بیله‌جك خدمتلرك هر برندن قیزلرینی ، قادینلرینی قورتارمق خصوصنه اسلام دنیاسی وروسیه مسلمانلری بوندن صوکره صوك درجه‌ده دقت واهتمام ایده‌جکدر .

۱٥۷) بوکونکی مدنیتك بویله دهشتلی مفسدتلرندن قورتولمق چاره‌لرینی آرایوب بولمق روسیه مسلمانلرینك‌ده ، بوتون یر یوزنده‌کی مسلمانلرك‌ده مهم وظیفه‌لریدر . بناءً علیه ،

۱٥۸) نفقه‌لرینی کندیلری قازانه‌بیله‌جك قدر قادینلرمزی ، قیزلرمزی تربیه ایتمك البته ضروریدر . قادینلرك بویله بر وضعیت وقدرتده اولملری حقوقلرینك ، حریتلرینك ، حرمتلرینك اك قوتلی ضامنیدر .

هیئت اجتماعیه‌ده ایکی شی، بری جهل، بری ضرورت، انسانلری خصوصیله قادینلری سفالتلرك هر برینه سوق ایدر . قیزلرك تربیه‌لرنده غایت مهم اولان بوجهته اعتبار ایتمك عائله بابالرینه‌ده، امت رهبرلرینه‌ده هر حالده لازمدر .

۱٥۹) قادینلرك، قیزلرك حقوق ووظیفه‌لرینه دائر مستقل بر کتاب کتب فقهیه آره‌سنده یوقدر. احوال طبیعیه‌لرینك، احوال فقهیه‌لرینك حکملرینه دائر بیانلر کتب فقهیه‌ده طهارت ، صلات ، عدت کبی کتابلرده وارسه‌ده مجتهدلری‌ده یوره‌جق قدر آغیردر. بناءً علیه تورکیا مشیخت اسلامیه‌سی ، اسلام مملکتلرینك هیئت فقهیه‌لری معرفتیله قادینلرك وقیزلرك حقوق و وظیفه‌لرینه ، احوال طبیعیه وفقهیه‌لرینك حکملرینه دائر هم موجز، هم سهل ومضبوط بر کتاب تألیف قیلنوب مکتب ومدرسه‌لرده تدریس قیلنیر .

* *
*

عمله ، حقوق ، ملك ، اراضی

مسئله‌لرینه دائر ماده‌لر

۱٦۰) عمله‌نك بوتون حقوقلرینی ، عمله‌نك صلاحنه خدمت ایده‌بیله‌جك بوتون تدبیرلری بالعموم اهل اسلام قبول ایدر وایستر .

اوت ، اهل اسلام بوتون بو حقوق وتدبیرلری طلب ایدر. لکن پروپاغاندا لوحه‌لرینه یازمق ایچون دکل؛ بلکه تمامیله فعلیات ساحه‌لرینه چیقارمق ایچون، هیئت اجتماعیه نظاملرنده‌کی مهلك خسته‌لقلری ازاله ایدوب هیئت اجتماعیه بنیه‌لرینی اك مهلك فساددن تطهیر ایتمك ایچون .

۱٦۱) روسیه مسلمانلری ، حتی یر یوزینك بالعموم مسلمانلری هیئت اجتماعیه‌نك ، انسانیتك بوتون حقوقلرینی ؛ انسانك، مسکنك ، مسلکك مصونیتی کبی .. دینك ، سوزك ، مطبوعاتك ، شرکتك بلا تحدید حریتی کبی . . هر نوع صناعتك ، تجارتك ، حرکتك حریتی کبی حقوقلری تمامیله وکمالیله طلب ایدر .

۱٦۲) ملك هیئت اجتماعیه‌ده هم مطلق ، هم ضروری بر حقدر. ملك حقوقی مقدسدر ، معصومدر . ملك حقوقی حقوق عمومیه‌دن اولوب هیئت اجتماعیه قوتیله ، تکافل عمومی قانونیله هر وقت تأمین قیلنیر . انسانلرك هیچ بری هیچ بر صورتله ملك حقوقلرندن محروم قیلنماز . حتی بالفرض کوله اولسه تملیك وتملك حقوقندن محروم قالماز .

۱٦۳) حقوق مسئله‌لرنده ملك ، زنکینلك معناسنده دکل ، بلکه اهلیت معناسنده‌در . انسانلرك هر بری ، فقیرلری‌ده ، زنکینلری‌ده ملکك هر مقدارینه ، هر برینه هر جهتله هر وقت اهلدر .

۱٦٤) ملك هر نه مقدارده اولورسه اولسون عینی درجه وقوتده مصونیتی حائزدر . انسانلرك تینلری نه‌قدر معصوم ایسه میلیونلری ، میلیارلری‌ده اوقدر معصومدر .

۱٦٥) حقوق ایکی نوعدر : ۱ ـ هیئت اجتماعیه‌ده اعضا وشریك اولمق جهتیله انسانلرك هر برینه تمامیله مساوی صورتده ثابت اوله‌بیله‌جك حقوق . بوکا « حقوق اجتماعیه » دیه‌لم . ۲ ـ هیئت اجتماعیه اعضا وافرادینك استقلاللرینی تأمین ایتمك ملاحظه‌سیله قبول اولونه‌جق حقوق. بوکاده « حقوق استقلالیه » یعنی حقوق فردیه نامی ویره‌بیلرز .

۱٦٦) هیئت اجتماعیه اعضاسنك هر برنده هم حقوق اجتماعیه ، هم حقوق استقلالیه واردر ، اولمق ضروریدر . حقوق اجتماعیه وحقوق استقلالیه‌دن بری دیکرینی ابطال ایتمز ؛ بلکه بری دیکرینی تکمیل وتعدیل ایدر . هر ایکیسی مساوی اولوب هیئت اجتماعیه‌نك انتظامنه وبو انتظامك دوامنه خدمت ایدر .

١٥٧) حريت حق ، مساوات حق ، امنيت حق ، حيات حقى حقوق اجتماعيه‌دندر . هيئت اجتماعيه‌ده اعضا وشريك اولمق صفتيله بو حقوق انسانلرك هربرينه برابر ثابت اولوب هروقت ديكرينه بو حقوقده هرجهتله شريك اولور .

١٦٨) ملك ، ملك حقوقى حقوق استقلاليه‌دندر ، جمعيتده فردلرك استقلاللرينه تابع برحقدر، فردلرك حريتلرينه بر تأميناتدر . ملك وملك حقوقى بولونماسه‌يدى جمعيت ايچنده فردلر تماميله فانى واسير قاليردى ؛ جمعيت حقوقى، فردلرك بوتون حقوقى تماميله يوتوب فردلرك حقوق ذاتيه وانسانيه‌لرى تماميله باطل اولوردى ؛ خلقتك اك بويوك غايه ومقصدى جمعيتك اوفاق بر وسيله‌سى درجه‌لرينه تنزيل قيلنمش اولوردى .

١٦٩) حقوق اجتماعيه‌ده تعارض بولونماز. انسانلرك حريتلرى، مساواتلرى ، حياتلرى كبى حقوق اجتماعيه‌لرنده تعارض و تزاحم ، ضديت وعداوت يوقدر. افرادك حقوق استقلاليه‌لرنده تعارض وتزاحم صورتلرى بولونه بيلير . مثلا ملك صاحبلرينك حقوق ملكيه‌لرى ملكدن محروم اولانلرك هجوم وتعديلرينه هدف اوله‌رق ملك حقوقلرنده تضاد ، تزاحم ، تعارض هروقت دوام ايده بيلير .

١٧٠) اوت، بويله‌در. لكن ملك حقوقلرنده حرصلرك تعارضلرى، مخاصمه وتضادلرى ، ملك صاحبلرينك تجاوز وتعديلرى حقوقلرك بطلانته هيچ بر صورتله سبب اوله‌ماز .

١٧١) طبيعت عنصرلرى آره‌سنده تضاد واردر . طبيعتده‌كى ضد عنصرلرك برى ديكرينى ابطال ايتمز . بلكه بوتون اضداد ائتلاف ايدوب معتدل بر مزاج تشكيل ايدر . اجتماعك ضد عنصرلرى‌ده بويله‌در ، بويله اولمق لازمدر .

١٧٢) قانونلرك بوتون اهميتى اجتماعى ضدلرى تأليف ايدوب معتدل ، منتظم بر بنيهٔ اجتماعيه تشكيل ايده بيلمك مهارتلرنده تجلى ايدر . طبيعت كنديسنك غايت بويوك قوتيله ، غايت مهارتلى حكمتيله ضد عنصرلرى تأليف وتعديل ايدوب بر جسم طبيعى ايجاد و تشكيل ايدر . هيئت اجتماعيه موجدلرينه‌ده بويله بر تدبير لازمدر .

١٧٣) اجتماعك ضد عنصرلرى تأليف وتعديل قيلنه‌رق بر هيئت اجتماعيه، بر بنيهٔ اجتماعيه تشكيل قيلنيرسه حكمت اولور، معقول اولور، مطلوب اولور . يوقسه تعارض دعواسيله ، تضاد بهانه‌سيله حقوقلرك كنديلرى ابطال قيلنيرسه تدبير اولماز ، تدمير اولور . حريت اولماز ، حرمان اولور . فردلرك استقلاللرينى تماميله هدم ايتمش اولمق جهتيله‌ده انسانلرك هر برى حقنده غايت بويوك تضييق، دهشتلى محروميت اولور.

١٧٤) انسانك حياتى، حياتك‌ده دوام وبقاياسى لباس كبى، مسكن كبى ضروريات بولونمادقچه ممكن اولماز . بناءً عليه حيات حقلرى ملك حقوقلرينى ايجاب وتوليد ايدر . انسانك حياتى مصون ومقدس ايسه ملك حقوقلرى‌ده هرحالده مشروع ، مقدس ومصون اولمق لازم كلير.

١٧٥) عدالت مطلقه قانونلرى‌ده ملك حقوقلرينى تأمين وتقديس ايدر . انسانى حياتندن محروم ايتمك ممكن دكل ايسه حيات وسيله‌لرندن محروم ايتمك البته ممكن اولماز . حيات حقوقلرى انسانلرده متساويدر. ملك اهليتى‌ده هر انسانده تماميله مساويدر .

١٧٦) احوال وقوانين طبيعيه‌يه اجتماعى قانونلر اويغون اولورسه اجتماعى قانونلر قانون اولور . اويغون اولمازسه هرجهتله مفسدتلرى ايجاب ايدوب احوال وقوانين طبيعيه‌يه مغاير اولان او اجتماعى قانونلر عاقبت باطل اولور كيدر. ملك حقوقى انسانلرك بوكونكى مزاجلرينك وطبيعتلرينك قطعى وضرورى احتياجى‌در. انسانلرك بوكونكى طبيعتلرى تماميله آلت اوست اولمادقچه ملك حقوقى هم انسانك طبيعتنه ، هم‌ده هرجهتله مصلحتنه موافق اولور .

بزم عقيده‌لرمزه كوره ، خلقت طبيعيه‌سنده انسان احسن تقويم اوزره خلق اولونمشدر . حتى مَلَك كبى اولمق بيله انسان ايچون كمال اولماز . بويله اولمقله برابر فرض ايده‌لم كه انسانلر مَلَك اولدى. ملكلرك هيئت اجتماعيه‌لرنده ملكيت قانونلرينه بلكه احتياج قالماز ؛ لكن اويله بر هيئت اجتماعيه اشترا كيلك ذلتلرينه‌ده محتاج اولماز .

١٧٧) ملك حقوقلرى هيئت اجتماعيه مصلحتلرينه‌ده تماميله موافقدر . ملك حقوقلرينك قوتيله عملك ثمره‌لرى ، بركتلرى زياده اولور ، استحصال قوتى چوغالير ، هرنوع عمل ترقى ايدر ، هيئت اجتماعيه نظاملرى تكامل ايدر .

ملك ، بوتون ترقياتك ، بوتون صناعتلرك اك مهم موجديدر . هيئت انسانيه‌ده‌ده حياتك بوتون حقوق مرافقى (توابع ولوازمى) ملك سوقيله تأمين قيلينه كلمشدر .

١٧٨) ملك حقى عملك اك يقين ، اك ضرورى بر نتيجه‌سيدر . هرعامل كندى محصولاتنه هرحالده مالك اولور .

١٧٩) أوت ، شبهه‌يوق ، ملك حقوقلرينه ونظاملرينه هيئت اجتماعيه‌ده غايت بويوك مفاسد مترتب اولدى . لكن تحليل كوزيله نظر ايدرسه‌ك مفسدتلرك هيچ برى ملك نظاملرينه مترتب اولمادى ، بلكه سوء استعماللرينه مترتب اولدى . هرقانونك ، هر نظامك ، حتى طبيعى قانونلرك نتيجه‌لرنده شرور ومفاسد كثرتله هر وقت هر يرده بولونور . نتيجه‌لرينك فسادى طبيعى قانونلرك بطلانلرينه دليل اولمازسه

اجتماعی قانونلرك بطلانلرینه‌ده هیچ برجهتله دلیل اولاماز . نتیجه‌لرده فساد وارسه قانوندن دكل ، بلكه سوءاستعمالدن ناشی اولور .

١٨٠) فی‌الواقع بوكونكی مدنیت ، بلكه هر یرده هرعصرك ، هرملتك نظامی مدنیتی عمله‌نك احتیاجلری ، راحتلری ، حقوقلری حقنده هر وقت غایت ظالمانه ، غایت محقرانه معامله ایدردی . ملك قانونی‌ده بعض خلقك پك‌زیاده سفالتلرینه ، بعضلرینك‌ده غایت فضله رفاهت‌وسفاهتلرینه یول‌آچوب عاقبت بوتون‌هیئت اجتماعیه‌نك احوالنی تماميله خراب ایتدی . بناءً‌علیه حكومت شكللرینی ، هیئت اجتماعیه نظاملرینی آلت اوست ایتمك ایچون عصر عصر اختلاللر چیقوب دوردی .

بوخصوصده قارل مارقس كبی ، أنكلس كبی بویوك مقتصدلرك بوتون شكایتلری غایت منطقیدر . بوتون دنیا عمله‌لرینی اختلال حركتلرینه دعوت ایدرلرسه حقلری‌ده واردر ، معذرتلری‌ده . رەوولوسیون حركتلرینه ، انقلاب واختلال فتنه‌لرینه هیئت اجتماعیه احوالنك هرجهتله قابلیت‌تامه‌سی واردر .

١٨١) أوت ، بویله‌در . لكن ملك حقوقلرینی انكار ایتمك ، اشتراكیلك (سوسیالیستلك ، قومونیستلك) قانونلرینی قبول ایتمك هیئت اجتماعیه خسته‌لقلرینه هیچ بر صورتله دوا اولماز ، قاپیتالیزم دورینك غایت مدهش مفسدتلرینی هیچ بر وقت دفع ایتمز ، یاره اوزرینه زهر سورمك كبی برحركت اولور . انسانلرك قدرتلرینه ، قابلیتلرینه ، عمللرینه ، مسابقه‌لرینه ، هرجهتله انكشافلرینه غایت بویوك وقوتلی برتضییق وتحدید اولور . یالكز عمله‌لری دكل ، بلكه بوتون افرادی ، بوتون انسانیتی قاپیتال ألنده اسیر ایتمك درجه‌لرینه قدر ایتر .

١٨٢) قارل‌مارقس كبی بویوك مقتصدلرك عاقبت بین كوزیله نظر ایدرسه‌ك قاپیتال ألنده یالكز عمله اسیردر. لكن حقیقت كوزیله نظر ایدرسه‌ك قاپیتال ألنده ، مال پنجه‌سنده قاپیتالیستلرك كندیلری‌ده عمله‌دن زیاده اسیردر .

١٨٣) یالكز عمله‌یی دكل ، بلكه‌بوتون‌انسانیتی قاپیتال اسارتندن، مال پنجه‌سندن خلاص ایتمك ضروریدر .

١٨٤) لكن ملك حقوقلرندن انسانلری‌محروم‌ایتمك هیچ بروقت خلاص چاره‌سی اوله‌ماز . بلكه مالك ، قاپیتالك‌ده تصرفی ، صاحب ومالكی اولمق خلاص وسیله‌سی ، نجات تدبیری اولابیلیر .

١٨٥) قاپیتاله ، ماله مالك اولوب احتراصلرینك پنجه‌سنده اسیرلكدن انسانیت نه وقت قورتولورسه او وقت ملك نظامی ، ملك حقوقلری بوتون مفسدتلردن تمیزله‌نیر . هم اووقت انسانیت ملك بركتلرندن استفاده ایدر ، هم‌ده هر درلو عمل بوتون قوتیله حركته كلیر واحتیاج ، هردرلو بركتی طبیعت خزینه‌لرندن استحصال ایدر .

١٨٦) كرچه ملك نظاملرینه مدنی واقتصادی تفاوت مترتب اولور . لكن تفاوت اولمقله‌برابر ملك نظامی ینه مشروع اولور ، ینه ملكلرك هرنوعنه ، هرمقدارینه هرفردك اهلیق تأمین قیلینیرسه ، ١٨٥ نجی مادده‌كی مفسدت یعنی سوء استعمال یوللری‌ده عدالت وقانون قوتیله تماماً قاپانیرسه ملكك مقدارنده‌كی تفاوت ضرورینی؛ بعضلرك سفالتلرینه ، بعضلرینك‌ده سفاهتلرینه سبب اولماز .

١٨٧) انسانلرك متفاوت احوال‌طبیعیه‌لرینه وقابلیتلرینه ، متفاوت قوتلرینه وعمللرینه مترتب اوله‌جق تفاوت قانون نظرنده بوصورتله مطلوب دكل ایسه ممنوع‌ده اولمامق لازم‌كلیر . یوقسه طبیعی حاللری تماميله هدم ایتمك ، غایت فاحش عدالتسزلكی قانون حالنه كتیروب عملك اك بویوك بركتلرینه پك‌بویوك سكته‌ویرمك ، هیئت‌اجتماعیه‌نك اقتصادیاتنه بویوك خلل ایراث ایتمك ، ترقیات عامللرینك اك قویلرینی قتل ایتمك كبی بویوك مفسدتلر مترتب اولوردی .

١٨٨) طبیعی بركاتی ، طبیعی محصولاتی تقسیم ایتمك انسانلرك كرك خدمتلرینه ، كرك قوتلرینه كوره‌اولسون ، كرك قابلیتلرینه ، كرك حاجتلرینه كوره اولسون ، انسانیت دنیاسنده هیچ بر وقت مساوات اقتصادیه مطلوب وممكن‌اولماز . تفاوت طبیعیدر، ضروریدر . حق تقسیم تعبیری ، تقسیم اصوللری غایت فنا برشیدر .

١٨٩) انسانلری هرجهتله ، معیشت جهتیله‌ده ، كسب وعمل جهتیله‌ده حر ، مختارومطلق‌براقق‌ضروریدر، نافعدر. هیئت‌اجتماعیه‌نك صلاحی یالكز بوتقدیرده حاصل اوله‌بیلیر .

احتیاج زمانلرنده محتاج اولانلرك هر برینه یاردیم ایتمك فرض درجه‌سنده بروظیفه ایسه‌ده ، تقسیم آنبارلری قاپولرنده انسانلری، عمله‌لری دیلنجی یاپمق ، اسیر ایتمك انسانیت شرفنه یاقیشمادیغی كبی انسانیتك صلاحنه‌ده هیچ بروقت خادم اولماز .

١٩٠) شریعت اسلامیه ، قرآن‌كریم ، شارع حكیم علیه الصلوة والسلام حضرتلری ملك حقوقلرینی بوتون اسبابیله، بوتون‌فروعاتیله، بوتون تكملاتیله قبول ایتدی . عقل سلیم ، مصلحت خالصه حقوق مالكیه‌یی حیات انسانیه‌نك ضروریاتندن عد ایدر .

١٩١) ملك حقوقلرینه حرمتی، قدسیتی قرآن كریم آیت كریمه‌لریله، شارع حكیم علیه‌الصلوة والسلام حضرتلرینك سنن قطعیه‌سیله ، فقه اسلامك بوتون ابوابیله، بوتون كتابلریله‌قطعی وضروری براساس اولمق اوزره ثابتدر ، مقبولدر .

١٩٢) ملك حقوقلری، شريعت اسلاميه احكامنه كوره، محترمدر، مصوندر ، مقدسدر .

١٩٣) ملك حقوقلرينك حرمتی بوقدر بويوك اولمقله برابر؛ ملك، حياتك مقصدی دكل ، بلكه حياتك وسيله‌سيدر .

١٩٤) مقصد يالكز انساندر ، انسانلرك حرمتلريدر . انسانك كنديسی‌ده ، حرمتی‌ده باشقه مقصدلرك هيچ برينه وسيله قيلنماز ، آلت اولمق اوزره استخدام اولونماز .

١٩٥) اجتماعی قانونلر انسانلرك حرمتلرينه رعايت ايده‌بيليرسه اويله قانون هيئت اجتماعيه صلاحنه خدمت ايده‌بيلير .

١٩٦) يا ملك حقوقلرينی انكار ايده‌جك ، ياخود انسانلری ، عمله‌لری قاپيتال مقصدينه آلت ايده‌جك، ياخود بوتون انسانلری عمله كومه‌سی، پروله‌تاريا سورروسی قيله‌جق هيچ برنظام هيچ بروقت هيئت انسانيه‌نك صلاحنه خدمت ايتمز .

سوسياليزم وقومونيزم مذهبلرينك اك ضعيف طامارلری ملك و حقوق مسئله‌لريدر .

١٩٧) ملك مسئله‌لرينی علمی براصولده تماميله حل ايتمك اسلام عالملرينك بوكون اك بويوك وظيفه‌لريدر .

١٩٨) دولتك، حكومتك ، بوتون خرجلرينه ، كلفتلرينه خلق هروقت تحمل ايتدی . بوكونكی فوق العاده خرج وكلفتلرينه‌ده البته تحمل ايدر . لكن خلقك خانه‌لرينی تفتيش ايتمك ،ماللرينی مصادره وغصب ايتمك بوندن صوكره هرحالده الغا اولونماليدر.

١٩٩) واقعا اسلام دولتلری وملتلری النده بوكونكی معناسيله بويوك قاپيتال يوقدر. لكن بوندن صوكره بلكه اولور. اسلام ملتلرينك، اسلام قارداشلرينك اكثريسی ، ياخود هپسی بوكونكی معناسيله تماماً پروله‌تاريادر . غرب پروله‌تارياسنك احوال اقتصاديه واجتماعيه‌سی غايت فنا ايسه [١] شرق پروله‌تاريالرينك ، توركيا و توركستان توركلرينك حاللری دها زياده فنادر . بوندن صوكره شرق مملكتلری ، شرق بركتلری غرب سرمايه‌سنك اللرنده قاليرسه ، شرق پروله‌تارياسی غرب سرمايه‌سنك النده اجرتلی عمله اولوب قاليرسه شرق عمله‌سی غرب عمله‌سنك النده دها شديد برصورتده اسارته دوشر.

بوكون مدنيت دنياسی غايت بويوك بحرانلر ، غايت بويوك اقتصادی اختلاللر ايچنده‌در . تشكيلات اقتصاديه جهتيله بويوك ومدهش انقلابلر صرفه‌سنده‌در . انقلاب فورطنه‌لری مدنيت نظاملرينك هربرينی تدمير ايده‌بيلير. انقلاب عصرلری اسكی قانونلرك، اسكی شريعتلرك صحيفه‌لرينی تماميله احراق ايده‌بيلير . اسلامك النده‌ده مقدس وقديم بر شريعت اجتماعيه واردر . بويله دهشتلر قارشوسنده ، بويله احتماللر صرفه‌سنده قرآن كريم أمتی لاقيد قالاماز . بناءً عليه سرمايه ـ عمل جداللرينی ، اقتصاد شكللرينی شريعت اسلاميه اصوليله ، عدالت قوتيله حل ايتمك يولنده اسلام فقيهلری ، اسلام حكومتلری هرحالده اهتمام ايتمليدر . يوقسه ، قرآن كريمك ، مقدس شريعتك حرمتی ، اهميتی قالماز .

٢٠٠) ارض، اللهك احسانيله ، ياخود ديه‌لم طبيعتك مساعده‌سيله انسانلرك استفاده‌لرينه بخش اولونمش بويوك بر خزينه‌در . بوتون بركتلرك، بوتون احتياجلرك ابدی ، عمومی بر منبعيدر. انسانلرك‌ده، حيوانلرك‌ده مسكنی‌در ، مهديدر .

٢٠١) طبيعت خزينه‌لرنده، يرك اوستنده وايچنده اولان بركتلرك حدی حسابی يوقدر. طبيعتك ، يرك بركتلری ، حيوانلرك، انسانلرك احتياجلرندن هروقت هريرده زياده‌در. (وان من شیء الا عندنا خزائنه وماننزله الا بقدر معلوم .) ، (وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها) .

طبيعتده بخيللك وفقيرلك كورمكده اولان بعض اهل علمك ، مقتصدلرك بوخصوصده‌كی های‌هويلری بوش بروهمدر، باطل برلافدر. عجزلرينی ، جهللرينی اعتراف ايتمه‌مك استكبارندن ناشی بويوك بر غروردر .

٢٠٢) ير مسكن اولور. مسكنلر بوتون مرافقيله ملك اوله‌بيلير. « الدار حرم » سنت قطعيه‌سی امام احمد مسندنده عباده بن الصامت حضرتلرندن حديث مرفوع اولمق اوزره روايت قيلنمشدر .

٢٠٣) ير بركتلرك منبتی ، مزرعی ، منبعی اولور . بويله يرلر اكثريتله دولتك ، جماعتك ملكی اولوب تقسيم اصوليله خالقك اللرينه، افرادك استفاده‌لرينه ترك اولنور . بويله يرلر ميريدر . ميری يرلرك رقبه‌لری دولتك ، جماعتك ملكی كبی اولوب افرادك ملكی اولماز .

٢٠٤) ميری يرلرك رقبه‌لری افرادك ملكی اولماز. لكن منفعتلری ملك اولوب انتقاعلری انسانلرك بالاختيار تركلرينه قدر دائم اولور .

٢٠٥) مباح يرلر احيا قيلنيرسه، ياخود بوش يرلرك بعض قطعه‌لرينه مشروع سبيلرك بريله ملك ثابت اولورسه اويله يرلرك رقبه‌لری‌ده ملك اولابيلير .

٢٠٦) ملك مالك رقبه‌سنه متعلق اولور: مثلا انسانك لباسی كبی، كتابی كبی ظاهردر . بعضاً رقبه ملك اولماز ، منفعتی ملك اولور : مثلا اجاره‌ده خانه ملك اولماز ، منفعتی ، يعنی سكناسی ملك اولور .

١] عموميت اعتباريله غرب وآمريقا پروله‌تارياسنك احوال اقتصاديه وسياسيه‌سی بزم شرق علما ، محرر وشاعرلرينك ، جماعت خادملرينك احوال ماديه وسياسيه‌لرندن قياس قبول ايتمز درجه‌ده يوكسك وزنكين‌در .

كتابك مصححی : عياض اسحاق

بعضـاً منفعتی‌ده ملك اولماز ، بلکه یالکز انتفاع مملوك اولور : مثلا مباح یرلرده ، وقف خانه‌لرده انسانك اقامتی کبی . وقف خانه‌لرده اقامت ایدوب انتفاع ایتمك جائزدر . لکن اقامت ایدن انسان وقف خانه‌لری اجاره‌یه ویره‌مز .

شو اوچ نوع ملکك هر بری : ۱) رقبه ملکی‌ده ، ۲) منفعت ملکی‌ده ، ۳) انتفاع ملکی‌ده هر حالده هر یرده ثابت اولابیلیر .

۲۰۷) اراضی قانونلرنده یرك برکتلرینه ، انسانلرك عمللرینه سکته ویرمه‌مك اساسلری اعتبار قیلنوب برکتلرك حصولنده جمعیتك اهمیق وقوتی‌ده ، طبیعتك بویوك حصه‌سی‌ده اساس اولمق اوزره اعتبار قلنیر .

انسانلرك عمللرینه ، یرك برکتلرینه خلل ویرمیه‌جك نظام هانکیسی ایسه شریعت اسلامیه نظرنده او مقبول اولور .

۲۰۸) غایت بویوك اهمیتلرینه کوره اراضی مسئله‌لرینی ، صو مسئله‌لرینی اساسلی صورتده حل ایتمك اسـلام عالملرینه ترتب ایدر . اقتصاد عالملرینك ، زراعت عالملرینك بیـان وافاده‌لرینی تماميله احاطه ایدوب اراضی مسـئله‌لری حقنده اسلام مجتهدلرینك اجتهـادلرینی‌ده اساس اتخاذ ایدوب اراضی مسئله‌لرینك حلی یولنده تماميله حاضرلانمق ، صوکره‌ده هیئت علمیه شوراسی ، قونغره‌سی دعوت اولنه‌رق اراضی مسئله‌لرینی اجماع قراریله حل ایتمك هر حالده معقول ومناسب اولور . شو یولده بر کتاب تألیف اولونه‌رق طبع ونشر ایدیلیرسه ، بالآخره اهل علمك انتقادیله‌ده اصلاح قیلینیرسه بویله بر کتاب اراضی حقنده اسلام قانونی اولمق شرفنه‌ده نائل اولور . بویله کوزل بر خدمت روسیه مسلمانلرینه‌ده بوکون بویوك بر شرف اولوردی .

قادینلغك حقیقتی

قادینلغك حقیقتی آنا اولمه ، یووا یاپمقدر :

صوك زمانلرده بعض استانبول قادینلرنده حاصل اولان یا کلش دوشونجه‌لر ، قادینلری کندی حقیقت و هویتندن اوزاقلاشدیره‌جق ماهیتده‌در . استانبولك بعض قادینلرنده کورولن بو حرکتك صفحاتی تدقیق ایدیلیرسه آکلاشیلیرکه قادینلق آنالغی براقش ، اولازوجه‌لکه طوغری یول آلمش ، صکره سقوط خیاله اوغرایه‌رق کندی حقیقتلرینك ضدی اولان ارککلکه دوغری میل ایتمشدر . بوایسه ، قادینلق ایچون ، حقیقت وماهیتی اعتباریله بر سقوطدر . قوجه بوله‌میانلر بیلملیدرلرکه ارککلری بر طرفدن مستغنی قیلمشلر ، بر طرفدن‌ده سقوط خیـاله اوغراتوب اورکوتمشلردر . قادینلغه عائد بتون اعتبار عجاب زمانلرنده قالمشدر . عجاب قالقوب کوزلر تصادم ایتدکدن ، چکلر اوینادقدن صکره ارککلرك کوزی ییلمشدر .

ایشته دوزه‌نوب بزندیکی حالده قوجه بولمقده مشکلات چکن[*] استانبولك (عصری) تعبیرخفتی طاقینان ، استقباللرندن یأسه دوشه‌رك نهایت ارککلر کبی معیشتلرینی قازانمق دردینه دوشن ، هرچه بادا باد حیاته آتیلمق ایسته‌ین بو خانملر ، بیلیر بیلمز ، حیات ده‌نیلن ساحهٔ مخوفك انواع مهالك ولوثیاتی ایچنده‌یووارلنمغی کوزه آلیورلر ، دیمکدر .

بو ، اولا : قادینلقدن اعتزال وفراردر .

ثانیاً : موفقیت یك ، یك شبهه‌لیدر . چونکه بو ساحهٔ حیـات ارککلرك مالیدر . اونلر آراسنده یر قازانمق ؛ بیوك بر مجادله‌یه ، بیوك بر قدرت رقابته احتیاج کوسترر ونتیجه اعتباریله‌ده بیوك بر تنزل شرائطه ویبرانمغه مال اولور .

قادینلر عالم اولمسون ، دیمیورم . متحصص اولمسون ، کورکوسز اولسون ، دیمیورم . اولسون . ایی هرشی اولسونلر . فقط قادینلق الدن کیتمه‌مك شرطیله . هر ایی شی اولسـونلر ، فقط قادینلقله ارککلك آراسنده قاله‌رق هیچ اولمامق شرطیله ! اوت ، براوك قپوسنی قاپایه‌رق ، براوجاغی سوندوره‌رك ، برعائله‌نك افرادینی سرسریلکه سوق ایدرك دکل ؛ آنا اولمق ، یووا یاپمق ایچون ؛ یووایی اعمار ایتمك ، اك صحی وایی برحالده طوتمق ایچون ؛ اك الویرشلی برصورتده ترتیب وتنظیم واك مقتصدانه اداره ایتمك ایچون ؛ یووا ساکنلرینی اك بختیار برحالده بولندیرمق ایچون ؛ چوجقلره اك صحی اصوللرله باقمق ، اك پداغوژیك سیستملرله معامله ایتمك ایچون ؛ چوجقلرك دماغنی ، قلبنی عقـاید سـالمه نورلریله طولدیرمق ، یوکسـك آرزولره منبع یاپمق ایچون ؛ الحاصل یوواسنی فضیلت ، حقیقت اوجاغی یاپمق ایچون .

قادینه آنا اولمه ایچونه طوغمشدر :

قادین هر شیدن اول آنا اولمق ایچون طوغمشـدر . بر قادینك حیاتده مطلقا اولنمسی واولنسه دخی مطلقـا چوجق کتیرمسی ممکن اولمیه‌بیلیر . أولنه‌مه‌مسی کندی تقصیرواختیاری داخلنده اولمیه‌رق وقوعه کله‌بیلیر . کذا أولنسه دخی کرك زوجنك ، کرك کندیسنك قابلیت تولیددن محروم بولنمش اولمسی ممکن اوله‌بیلور . بوکبی قادینلر معذوردر . وحقیقتده ینه محترمدرلر . چونکه آنالغه معنـاً ، مادةً حاضرلنمش ؛ فقط طالع مساعد اولمامشدر . آنجق بونلر منسوب اولدقلری جمعیته محتاج زلایت برایکی یتیمی اوز اولاد کبی کمال اهتمام ایله یتیشدیرمکله ، قومشـولرینك چوجقلری ایچـون والده‌لرینه نصیحت ایتمکله وظیفهٔ مقدسه‌لرینی دها عالی بر قیمتده ایفـا ایده‌بیلیرلر . بر یتیمه ویا فنا بر

[*] ذاتا کندیسی آرامغه چیقدیغی ایچون بوله‌مامشدی .

آنانك چوجغی ایچون صرف ایدیله‌جك اهتمام ، اوز اولاده صرف ایدیله‌جك طبیعی اهتمامدن البته دها شایان تقدیردر .

حدیث شریف : « انا وکافل الیتیم فی الجنة هکذا » مآل شریفی: (بن ویتیمی یتیشدیرنلر شویله‌جه جنت‌ده‌یز .) [*]

بالخاصه بزی قورتاراجق ؛ عقلی باشنده ، مسلکی ، ذهنیتی یوکسك معلمه‌لردر ؛ استقبال آنالرینك ایلك کوزلری ، ذهنلری آچیلورکن قارشیسنده کوره‌جکی ، اخلاق واطوارینی ، افکار وآمالنی مثال اتخاذ ایده‌جکی معلمه‌لر ، مربیه‌لردر . هیئت معلمه ومربیه‌نك قصورلی اولمسی غیرقابل تلافی برعاقبت احضار ایدر . وغیرقابل هضم وتحمل برکیفیت احداث ایلر .

بعض صباحلری یوله چیقنجه بر معلمه خانمه راست کلیرم . کورمه‌مك ایچون کوزمی یره دیکرم . بوزواللی قیزجغز کرك قیافت ، کرك روش واطوار جهتیله او قدر زوبه‌درکه انسان بوکا معلمه دیمك ایچون نه قدر جهد ایتسه ینه موفق اوله‌ماز . ایشته بیورك ؛ علم وعرفان وجدیت مسلکیه‌دن ماعدا کندیسندن هرشی آرانه‌بیلن و (عصری) لکله افتخار ایدن بو یاوروجغز تدریسه کیدیور ، تعلیم وتربیه‌یه کیدیور . نه موطلو اوکا طلبه اولمیانلره !..

بو معروضاتمدن شو نتیجه‌یه واصل اولیورم‌که برقیزه مکتبده یالکز عمومی علملر ، فنلر اوقوتمق . معلمه اولمسنه دکل ، حق جمعیت بشریه‌نك تربیه‌لی وکندی جمعیتك حرثنه موافق بر فرد اولمسنه بیله کافی دکلدر . بر انسانه اولا تربیهٔ دینیه وملیه‌سی ، دها صکره بتون جهانجه معتبر اولان بین‌الملل تربیهٔ اجتماعیه ویرلدکدن صکره حیاتده اخذ ایده‌جکی موقع اجتماعی‌یه نظراً اولاد تربیه‌سی ، قاردش معامله‌سی ، ابوین معامله‌سی ، اولاد معامله‌سی تعلیم ایدلملی . برقادینه اولا أوقادینلغی ، صکره آنالق وظیفه‌سی وچوجق تربیه‌سی اوکره‌دیلملی ، آندن صکره‌ده معلمه اولاجقسه معلمه‌لك شخصیتنك ایسته‌دیکی تربیه‌یی ، دوقتور اوله‌جقسه دوقتورلق شخصیتنك‌ خسته‌لره قارشی تربیه‌سی ایجاباتنی اوکره‌تملی . یوقسه ایشلر قارمه‌قاریشیق اولور . معلمه طلبه‌یی اضلال وافساد ایده‌جك برنمونه ، طبیب دخی خسته‌یی روحاً خسته ایده‌جك قابا برآلت اولور .

بر معلمه هم خوجه‌در ، هم حکیمه‌در ، هم مربیه‌در . هپسندن اول بروالده‌در . ایشته بونلری جامع اوصافی حائز اولانه خواجه خانم دینیر . وبویله‌سی مهم ، محترم بر انسان اولور . یوقسه فنا برمأمور ، مضر برنمونه‌در . ١]

عمر فوزی

[*] یتیشدیرمکده معنا واسعدر . معناً ومادةً یتیشدیرمك ، اخلاقیله ، ادبیله ، عرفانیله ، هنر ومعرفتیله یتیشدیروب جمعیت بشریه‌یه نافع بر عنصر اوله‌رق قاریشدیرمق دیمکدر . یوقسه بوغازطوقلغی ایله وسؤ استخدام ایده‌رك اخلاقسز ، جاهل ، مضر برحاله کتیره‌رك دکل ! صکره قادینلر معلمه‌لك یاپارق وبونی حقیله ایفا ایده‌رك مقدساتنه ، وطننه ، ملتنه اك بادئ افتخار برنتیجه‌یه پك بیوك مقیاسده واره‌بیلورلر .

ازدواج مؤسسهٔ اجتماعیه‌سی

نکاحك ماهیت شرعیه‌سی ـ نکاحك اهمیت مخصوصه‌سی ـ نکاحك صفت شرعیه‌سی ـ نکاحك نوافل ایله اشتغالدن افضلیتی ـ نکاحك مشروعیتنده‌کی سبب وحکمت ـ نکاحك فوائد ومحسناتی ـ نکاح حقنده‌کی ترغیبات شرعیه ـ مهر وولیمه خصوصنده اسرافاتدن توقی ایدلمه‌سی .

١

نکاحك ماهیت شرعیه‌سی :

نکاح ، برعقد شرعیدر . بوواسطه ایله ارککلر ایله قادینلر آره‌سنده برر رابطهٔ زوجیت تأسس ایدر ، برر مناسبت اجتماعیه وجوده کلیر . زوجیندن هربری دیکرینه قارشی برطاقم حقوق ووظائفه مالك بولونور . هربرینك دیکرندن استفاده ایتمه‌سی مشروعیت کسب ایدر . معلوم اولدیغی اوزره انسانلر طبعاً مدنیدرلر ، برآره‌ده یاشامایه ، بری بریله استیناس ایتمکه مجبوردرلر . هرحالده منفردانه یاشامالری قابل اولاماز . انسانلرك بوبابده‌کی احتیاجلرینی اك اول تطمین ایدن واسطه ایسه رابطهٔ ازدواجدر . ازدواج سایه‌سنده عائله حیاتی تأسس ایدر ، عائله‌لرك تکثرندن‌ده کیت کیده زمره‌لر ، جمعیتلر وجود بولارق قوجه برهیئت اجتماعیه ساحهٔ ظهوره کلیر .

نکاحك اهمیت مخصوصه‌سی :

نکاح ، بوتون مسالك علمیه اربابی نظرنده براهمیت مخصوصه‌یی حائزدر . نکاح ؛ اخلاقیون نظرنده برامر فطریدرکه بو واسطه ایله ایکی جنسك ـ یعنی جنس قوی اولان ارککلر ایله جنس لطیف بولونان قادینلرك ـ یکدیکریله اقترانی ، بری بریله تشریك حیات ایتمه‌لری قابل ومحیط بشریتده محاسن اخلاقیه متجلی اولور .

نکاح ؛ اجتماعیون ایله اقتصادیونه کوره اك معتنا شؤون حیاتیه‌دن معدوددر . بو ، اویله برحادثهٔ اجتماعیه‌درکه حظوظات حیاتیه‌نك حصولنه ،

١] خوجه : اوکره‌نه‌جکی شیئی اك قولای واك مکمل صورتده اوکرتمسنی بیلنه دیرلر . حکیملك‌دن مقصدده چوجغك قصور ونقصانلرینی تشخیص ایدوب آنلری معاملات وتدابیر حکیمانه‌سیله تداوی ، تصحیح واکماله دیرلر . مربیلك‌ده ، چوجقده‌کی قابلیتی تنمیه‌یه ، کمالندیرمکه وچوجغی هدفه ایصال ایتمکه‌دیرلر . والده‌لك ایسه بو مقصدلره تطبیق ایدیله‌جك اصوللری شفقت وصمیمیت مقیاسیله عیار ایتمکه وآنلره قلبی ، روحی امنیت وصمیمیت القا ایتمکه دیرلر .

نفوس عمومیه‌نك تكثرینه، انسال بشریه‌نك حسن بقاسنه، دها برچوق مقاصد اجتماعیه‌نك تجلیسنه وسیله اولور .

نكاح ؛ ارباب شرایع نظرنده پك مهم برعقد شرعیدر. برچوق احكام شرعیه‌نك وجودینه ، برچوق مسائل حقوقیه‌نك تدوینه وسیله اولمشدر . كتب فقهیه‌مزك منا كحات قسمی بوكا شاهددر .

نكاح ؛ ارباب زهد ودیانت عندنده ایسه عبادت وطاعتدن معدود وعقد ازدواجده بولوناجق اشخاصك اوصافنه ، شرائط حیاتیه‌سنه نظراً فرضیت ، وجوب، سنت كبی اوصاف شرعیه‌دن بریله متصفدر.

نكاحك صفت شرعیه‌سی :

الك معتبر كتب فقهیه‌مزدن اولان بدایع الصنایعده مذكور اولدیغی اوزره نكاح ؛ حال توقانده فرض اولور ، یعنی آلاجغی قادینك مهر و نفقه‌سنی تأمینه قادر وتأهل ایتمه‌دكجه نفسنی مقارنت غیرمشروعه‌دن منع ایده‌میه‌جك درجه‌ده نسایه مائل اولان بر ارکك ایچون نكاح فرضدر. بویله برشخص ازدواجی ترك ایدرسه كنهكار اولور .

فقط حقوق زوجیتی ایفایه قادر اولدیغی حالده نسایه قارشو نفسنده بو درجه اشتیاق حس ایتمه‌ین بر ارکك ایچون نكاحك لزومنده بین المجتهدین اختلاف وقوع بولمشدر . داود بن علی الاصفهانی كبی اهل ظاهره كوره نكاح هر حالده فرضدر ، عادتا صوم وصلاة كبی فرض عیندر. چونكه : (فانكحوا ماطاب لكم . . .) (وانكحوا الایامی) آیتلرنده‌كی امرلر صورت مطلقه‌ده وارد اولدیغندن فرضیتی مفیددرلر؛ مع هذا فحشیاتدن امتناع ، فرضدر . بو امتناع ایسه نكاح ایله تأمین ایدیله‌جكندن بالضروره نكاح ده فرضدر .

لكن علمای حنفیه‌دن برقسم ذواته كوره نكاح بو حالده (اعتدال اشتیاق حالنده) عادتا جهاد وصلاة جنازه مثابه‌سنده برفرض كفایه‌در. بو بابده‌كی اوامر شرعیه علی طریق الكفایه فرضیته محمولدر . دیكر برقسم ذوات‌ده دییوركه: نكاح بو حالده هر مسلم ایچون اعتقاداً فرض دكلسه‌ده عملاً فرضدر ، زیرا بو بابده‌كی نصوص شرعیه‌نك محتوی اولدیغی امر صیغه‌لری قرینه‌دن خالی اولدیغندن هم فرضیته، هم‌ده ندبه محتملدر . بناءً علیه بو نصوصك حقیقتنه علی الابهام ـ یعنی شارع مبین حضرتلری بو نصوص ایله قطعیاً وجوبمی ، یوقسه ندبمی هر نه‌یی كه مراد ایتدی ایسه حقدر دیه لاعلی التعیین ـ اعتقاد ایده‌رز . بو حالده اكر مراد الٰهی فرضیت ایسه عقد نكاح ایله بو فرضی بالفعل ایفا ایده‌رك عهده‌سندن چیقمش اولورز . واكر ندب ایسه اجرای نكاح ایله ثواب قازانمش بولونورز .

ایشته اكابر علمامزدن برچوقلری احتیاطه رعایت وبقدر الامكان ضرردن احتراز ایچون بو قولی اخذ ایده‌رك اول وجهله نكاحك فرضیته حكم ایتمشلردر .

علمای كرامدن بعض ذواته كوره‌ده نسایه قارشی میل ورغبتی شدتلی اولمامقله برابر مهر و نفقه‌یی اعطایه اقتداری موجود وحقوق زوجیتی ایفا ایده‌جكی متیقن اولان بر ارککك ایچون محضا سنت نبویه‌یه امتثال نیتیله تأهل ایتمك سنت مؤكده‌در؛ مجرد قضای شهوت املیله ازدواج ایتمك ایسه مباحدر ؛ بو كبی حقوق شرعیه‌یی ایفایه مقتدر اولامایانلرك حقنده ایسه عقد نكاح، جائز دكلدر.

نكاحك نوافل ایله اشتغالدن افضلیتی :

ینه بدایع الصنایعده وسائر معتبر كتب فقهیه‌مزده بیان اولوندیغی اوزره سائر فرضلری، سنتلری ادا ایتمكله برابر نكاح ایله اشتغال ایتمك نافله عبادت اجراسی ایچون اختیار عزلتده بولونمقدن اولادر . بركره نكاح ؛ فرض اولدیغی تقدیرده البته بونكله اشتغال ایتمك تطوع ایله اشتغالدن افضلدر . فرض اولمادیغی تقدیرده ایسه ینه برچوق وجوه ایله نوافله مرجحدر . ازجمله :

۱ — نكاح، سنت نبویه‌دندر. سنتلر ایسه بالاجماع نوافلدن مقدمدر. چونكه سنتی ترك ایدنلر حقنده وعید واردر . نته‌كیم برحدیث نبویده: (فمن رغب عن سنتی فلیس منی) وارد اولمشدر. حال بوكه نافله‌لری تركدن طولایی بویله بر وعید ، واقع دكلدر .

۲ — علیه الصلاة والسلام افندیمز نكاحه مواظب بولونمشلردر ؛ ایلك دفعه ازدواج بویوردقلرندن صوكره هیچ بر وقت زوجه‌سز یاشامامشلردر ؛ اكر نوافل ایله اشتغال افضل اولمش اولسه‌ایدی رسول عالیشان افندیمز نكاحی ترك ایده‌رك نوافل ایله اشتغال بویوررلردی . چونكه انبیای عظام حضراتی افضلی ترك ایتمزلر ، بو ترك آنلرك شان عالیسنجه بر زله عد اولونور .

۳ — نكاح ، نوافلدن افضل اولان مقاصده انسانی ایصال ایدر: نكاح ایله افراد امتك تزایدی تأمین ایدیلیر ، نكاح ایله نفوس بشریه فحشیاتدن صیانت ایدلمش اولور ، ینه نكاح ایله خلقةً ضعیف اولان طائفهٔ نسانك نفقه وسكناسی تأمین ونفسی هلاكه معروض اولمقدن وقایه ایدلمش بولونور .

حاصلی نكاح ؛ تهذیب اخلاقه ، تربیهٔ اولاده ، مصالح مسلمینی ایفایه ، ابنای جنسی ایله حسن الفت ومعاشرته وسیله اولدیغندن شبهه یوق كه بو كبی مقاصد عالیه‌دن هر بری نافله عبادت ایچون اختیار عزلتدن افضلدر .

مع هذا نافله عبادتك منفعتی یالکز عابده مقصوردر . نكاحك منافعی ایسه نا كه مقصور دكلدر ، باشقه‌لرینه‌ده سرایت ایدر . تأهل ایدن برشخص باشقه‌لرینك‌ده نفعنه چالیشمش اولور. ناسك خیرلیسی ایسه ناسك نفعنه خدمت ایدندر .

نكاحك مشروعيتنده‌كى سبب وحكمت :

نكاحك حكمت مشروعيتى ؛ عالم بشريتك بر آهنك وانتظام دائره‌سنده دواميدر. فتح القديرده مذكور اولديغى اوزره بو عالمك علم ازلئ الهيده مقدر اولان زمانه قدر وجه اكمل اوزره بقاسى نكاحك وجودينه معلقدر ، بو تعلق ايسه نكاحك مشروعيتنه سببدر. چونكه عالم بشريتك وقت مقدره‌قدر بقاسى ، سلسلهٔ انسانيه‌نك دوامنه وابسته‌در؛ بو سلسله‌نك بر انتظام ونزاهت دائره‌سنده دوامى ايسه آنجاق نكاح ايله تأمين ايديله بيلير . واقعا مقارنت غيرمشروعه ايله‌ده نوع بشرك دوامى ممكن كوريله بيلير . فقط بو مقارنت ؛ بين الناس مظالمى، سفك دمائى وانسابك ضياعنى مستلزم اولور ، بشريتك هلاك معنويسنى انتاج ايدر .

تفسير كبيرده مفصلاً بيان اولونديغى اوزره مقارنت غير مشروعه برچوق مفاسد اجتماعيه‌يى جالبدر . ازجمله :

اولاً — انسانك اختلاط واشتباهنه سبب اولور . بر زانيه‌نك وجوده كتيره‌جكى چوجوق شفقتكار بر پدرك نظر تربيه وحمايه‌سندن محروم بولوناجغندن كوزل بر فيض تربيه‌يه مظهر اولاماز؛ بو حال ايسه چوجوغك ضياعنى، نسلك انقطاعنى، وبالنتيجه عالم انسانيتك خرابيسنى موجب اولور .

ثانياً — بر قادين نكاح سببيله بر اركگك محرميتنه اختصاص ايدر. اگر بو اختصاص بويله مشروع بر سببه مستند اولمازسه بو اختصاصك حصولى ايچون مقاتله ومواثبه‌دن، انسانلرك بري برى اوزرينه آتيلماسندن باشقه بر طريق قالماز؛ اك زياده قوت وجرأته مالك اولانلر ايسته‌دكلرى قادينلرى كندى دائرهٔ اختصاصلرينه جلبه چاليشيرلر ؛ بو حال ايسه بالطبع باب مقاتله‌يى آچار و عمومى بر هرج و مرجى دعوت ايدر ؛ نته‌كيم هر يرده ضابطهٔ عدليه طرفندن طوتولان احصائيات بر چوق جنايتلرك مجرد مناسبات غيرمشروعه‌ يوزندن وقوعه كلديكنى كوسترمكدر.

ثالثاً — مقارنت غيرمشروعه‌ده بولنان بر قاديندن هر طبع سليم استكراه ايدر . آرتق بويله آلوده دامن بر قادينله الفت وانسيتده بولونمق، كنديسيله مسعود بر عائله تشكيل ايتمك قابل اولاماز ؛ بو حالك توسعى ايسه قادينلق حياتنك محوى ديمكدر .

رابعاً — مقارنت غيرمشروعه تجويز ايديله‌جك اولسه‌ايدى هيچ بر قادينك بر اركگه اختصاصى قالمازدى ؛ هر اركك ديله‌ديكى قادينلر ايله مواقعه‌ده بولونا بيليردى . بو حالده ايسه انسانلرك بهائم درگه‌سنه تنزلى لازم كليردى ؛ حالبوكه انسانلر حائز اولدقلرى عقل واذعان سايه‌سنده، نزاهت وعفت سايه‌سنده بين المخلوقات پك يوكسك بر مرتبهٔ كماله نائل بولونمقده‌درلر .

خامساً — قادينلر مجرد اركك‌لرك شهواتنى تسكينه ، تمايلات هوا پرستانه‌لرينى تطمينه وسيله دكلدرلر. بشريتك بيوك بر زمره‌سنى تشكيل ايدن بو جنس لطيفك كندى شاننه لايق بر طاقم وظائفى واردر. ازجمله هر قادين كندى زوجنك بر شريكهٔ حياتى ، كندى خانه‌سنك يكانه بر نگهبانيدر . هر قادين امور بيتيه‌سنى رؤيت ايدر . دنيايه كتيرديكى چوجوقلرك تربيه‌لرينه چاليشير ، عائله‌نك انكشاف مسعوديتنه بذل مقدرتده بولونور طورر .

ايشته قادينلردن اصل مقصود اولان بو كبى خصائص اجتماعيه‌در. بونلرك حصولى ايسه بر قادينك يالكز بر اركگه اختصاص ايتمه‌سيله قابل اولا بيلير . حالبوكه مقارنتلر بو كبى مقاصد عاليه‌نك حصولنه منافيدر .

سادساً — قادينلر ايله اركك‌لر آره‌سنده نكاحدن باشقه بر طريق ايله مقارنتك وقوعى قادينى تذليل ايدر ، بر طاقم علل و امراضك ظهورينه ، توسعنه ميدان ويرر . بالنتيجه اضمحلال اجتماعى‌يه بادى اولور . نته‌كيم فحشيات يوزندن هر مملكتده امراض زهرويه توسع ايده‌رك بيكلرجه عائله‌نك سوتوب كيتمه‌سنه سبب اولمقده‌در .

حالبوكه شرايع الٰهيه‌نك تجويز ايتمش اولديغى طريقلر بو كبى آفات اجتماعيه‌نك ظهورينه مانع ، قدر انسانيتى اعلايه باعثدر .

ع . ه .

ايچكى وفحش

اون طقوزنجى عصرك انقلابجى قانونلرى طرفندن اورته‌لغه يايبلان وغرب اقوامندن بعضيلرنجه ترقيات مدنيه‌نك اك يوكسك دلائلندن صايبلان بر مرض اجتماعى واركه مدنى حياتى كميرن علتلرك اك مرداريدر . ايشته بو ايكرنج خسته‌لق فحش‌در .

غرب مدنيتى بو اجتماعى فلاكتى هر طرفه ياياركن، اوديارك قانون واضعلرى طرفندن ابداع ايدلمش يكى يكى بر طاقم نظريات دايانيوردى و اوروپاليلر ايچنده بونك سرايتندن انكليزلر كبى آنجاق بر قاچى قورتوله بيلدى .

ايشته او وقت شرقك مسلمان امتلرندن بكله‌نن حركت شوايدى : مكارم اخلاقى مرتبهٔ تكامله چيقارمق ايچون كلن سماوى دينلرنده غربك رذائلنى تقليده قطعياً مانع حكملر بوله‌جقلردى ؛ آوروپاليلرك بو اكرى بوكرى بدعتلرى آرقه‌سندن كيتميه‌جكلر ، بو سفيل ، بو ناموس بيقيجى مؤسسه‌لرى كندى معصوم طوپراقلرينه صوقميه‌جقلردى.

هيهات ، كرك بو مادى مدنيتك پارلاق ظواهرينه ، كرك غربك اون طقوزنجى عصردن برى يايمقده اولديغى الحادى فلسفه‌لرينه قاپيلمق يوزندندركه شرق بو اجتماعى فلاكتلردن ، بو روحى خسته‌لقلردن ، بو مدنى آفتلردن برچوغنى سوه سوه سينه‌يه چكدى !

بو صایدیغمز قورقونج قوتلرك پیشداری ایسه بهیمی هوسلری یاتیشدیرمقده‌كی عظیم قدرتندن طولایی فحش و زنا بلیه‌سی اولدی. بوبولر قاره‌سی علت اوپله الیم عاقبتلر طوغورمشدركه بونك تفصیلنی باشقه زمانه براقه‌رق شیمدی سوزیمزی بونك اصل موضوع بحثمز اولان ایچكیلرله مناسبتنه حصر ایده‌جكز.

مدنی جمعیتلرده فحشك انتشارینه اك باشلی عامل اولاده قارشی لازم كلن اعتناكارلغك بابالر طرفندن اهمال ایدیلمسی، یاخود حیاتی احتیاجلرینی تأمین جهتلرینه یاناشیلمامسیدر.

یوقاریده سویلدیكمز كبی سرخوش عائله‌لر قازانجلرندن بویوك بر قسمنی ایچكی‌یه صرف ایتدكلرندن اللرنده قالان جزئی پاره اوغوللریله قیزلرینك تربیه‌سنه مقتضی مصارفی اوده‌یه‌میور. ایشته اوزمان ضرورت بو اولاده‌كی قیزلردن بالخاصه آغزی یورونی یرنده اولانلرینی برصورتله معیشت آرامه‌یه سوق ایدییور. طبیعی بونلرك چوغی كندیلرینه رفاه وآسوده برحیات تأمین ایده‌بیله‌جك حامیلر، متوسطلر بولامیورلر. حال بوكه ناز ونعیم ایچنده یاشامق، معیشتك یوریجی شدائدندن متنفر بولنمق بشر ایچون فطری برمیلدر. انسان هوساتی قولای برطرزده تطمین امكانی كورنجه آرتیق آغیر ایشلر آلتنده ازیله‌یی قطعیاً ایسته‌من.

هله قادینلر بو خصوصده اركك‌لردن مفرطدر. زیرا حیات زوجه‌یی اونلره سودیرن، قلبلرینه آنالق محبتنی ویرن عوامل آره‌سنده اویله‌لری واركه بو آرزولردن محروم قالالرینی انتاج ایده‌جك بوتون صنایعه، بوتون یوریجی ایشلره قارشی كندیلرینه نفرت ویرمكده‌در.

عینی سببلردن طولاییدركه زینت و طراوتلرینه خادم اوله‌جق بوتون مواد كندیلرنجه ضرورات حیاتیه‌دن، حتی اجتماعی موجودیتلرك شرائطندن تلقی اولنور. هم بو خصوصده شهرده اوطورانلریله كویلرده، بادیه‌لرده یاشایانلرك هیچ فرقی یوقدر.

بو آرزونك تطمینی ایسه قادینك فضله پاره‌یه احتیاجنی، بناءً علیه چوق كره‌لر كندیسنك اوپاره‌یی ویره‌بیله‌جك هرمنبعه صوقولماسنی ایجاب ایدیور. ایشته اوزمان قارشیسنه دیكیلن ایچكی زواللی‌یی تمامیله باشدن چیقارمایه، اك مردار شیلری نظرینه خوش كوسترمه‌یه باشلیور. دیكر طرفدن دلیقانلیلرده بو احتیاج ایچنده‌كی قیزلرك ذهننی هر واسطه ایله یاواش یاواش چلمه‌یه باقیورلر. یوله كتیره‌مدكلرینی اولا خفیف ایچكیلرله، صوكره اوفاق تفك هدیه‌لرله آلداتیورلر. چوق كچمه‌دن كئول بو بیچاره‌لری اوكنج اركك‌لرك النه آتیور. او كناهكار اللره كه — ایسترسه اك نزیه، اك عفیف، اك نجیب قیزلری فحش وسفالت اوجاقلرینه سوروكله‌مك صورتیله اولسون — كندی بهیمی هوسلرینی یاتیشدیرمقدن باشقه برشی دوشونمزلر!

آرتیق بو زواللی قیزلرده جانسز بر متاع كبی الدن اله كزدكجه قدرت فاطره‌نك انسانه برجمال لایزال اولمق اوزره ویردیكی بوتون عزتلرینه، شرفلرینه وداع ایدر كیدر.

صوكره آنالر، بابالر ایچنده قیزلرینك فلاكتنی تعجیل ایدنلروار. بونلر حال حاضرده «بیاض اسیر» نامیله معروف اولان طرزده فحش اولرینه كیده‌رك قیزلری صاتیورلر. بوصورتله فسق و سفاهته دالمش اركك‌لره ظهیر اوله‌رق كندیلرینك بوتون آرزولرینی یرینه كتیرمكده ایچكی ایچون بویوك بركوچلك قالمیور. احصائیات كوستریور كه فحش وزنا قوربانلرینك چوغی ایچكی ایچن اولرده یتیشمش قیزلردر. نویورقده ۱۸٦٦ سنهٔ میلادیه‌سنده اجرا ایدیلن احصائی تدقیقات بو جمله‌دندر. اوزمانلر اوراده ۲۰۰۰ فاحشه وارمش. حكومت بوقادینلر یتشدیرن عائله‌نك حیاتی، اجتماعی حاللرینی صوروشدیردقدن صوكره شو نتیجه‌یه واصل اولمش:

۲۰۰۰ فاحشه‌دن

٪۲۹,۸ = ٥٦۹ هرزمان ایچین بابالرك قیزلری
٪۱۷,۳٥ = ۳٤۷ هرزمان ایچین آنالرك »
٪۳۱,۸ = ٦۳٦ اعتدال ایله ایچن بابالرك »
٪۲۸,۷ = ٥۷٤ اعتدال ایله ایچن » »

مادام‌نارنووسكی هم آنالری، هم بابالری ایچن عائله‌لردن یتیشمش فاحشه‌لر ایچون كندی تدقیقاتنه استناد ایله دییوركه: «بونلر تدقیق ایتدیكم فاحشه‌لرك یوزده ٦۹ ندن آشاغی دكلدر.»

بونكله برابر اسپرتولی ایچكیلرك ساحهٔ تخریبی فحشی تسهیل ایله محدود قالمادیغی كبی قادین دیدیكمز اونازنین، اورقیق جنسك بویوك برقسمنی الدن اله دولاشان، برقاچ پاره مقابلنده تصرف ایدیلن صاتیلق متاع دركه‌سنه ایندیرمكله‌ده بیتمیور. هیهات، بو بدبخت مخلوقاتك حیاتی اوزرنده اویله قورقونج تأثیرلر حصوله كتیرییوركه اك متین قفالر ازاله‌سندن عاجز قالیر، اك قاتی یوركلر مرحمته كلیر.

اوت كنج برقیز بوسورویه قاتیلیر. اولا كونا كون واسطه‌لرله یاواش یاواش هوساتی غنچه‌قلانیر، خفیف ایچكیلر ویریله‌رك سركشلكی كیده‌ریلیر، طبیعتی یوموشادیلیر. لكن صوكره‌لری ایش بوس بوتون معكوس برماهیت آلیر. آرتیق بوقیزك كندیسنه میل ایدن اركك‌لر آره‌سنده ایچمسی قطعیاً نشوه تحصیلی ایچون دكلدر. اونك عشرتدن مقصدی آنجق شودر: اطرافنده‌كیلری آدام عقللی سرخوش ایدرك سماحت طامارلرینی غلیانه كتیرمك، جبلرینی قابالی طوتان دوكملری چوزمك، الحاصل آییق زمانلرده ویرمیه‌جكلرینك قات قات فضله‌سنی شمدی كندیلرندن چاربه‌بیلمك.

صوكره بوقیزلردن برطاقی‌ده سفاهت دوشكونلریله فسق وفجور

مبتلالرینی جلب ایچون میخانه‌لرده ، بالوزلرده استخدام اولونور . وظیفه‌لری ایسه برطرفدن ایچه‌رك ، برطرفدن‌ده متصل ایچیره‌رك چلی‌یه نامتناهی قازانج تأمینیدر . چونکه برلرندن چیقارتمامق ایچون حریفی ممنون ایتمك مجبوریتی وار . باخصوص او بولوندقلری سفاهت یوردی سفیهلرك ، چاپقینلرك بوتون ثروتلریله آقین آقین طاشیندقلری مشهور بر یر اولورسه ...

أوت ، بو سفیل مؤسسه ارککلری آولامق ایچون قیزلرك کوزللرینی سچوب استخدام ایدر ، بونلرده قاپیدن ایچری دالانلری قدحلرله ، بارداقلرله ، شیشه‌لرله کندندن کچیره‌رك جبلرنده نه‌وارسه تمامیله صویار . دها صوکره ینه چلی‌یی خشنود ایتمك ایچون اللرنده‌کی شکاری متصل یولمق نوبتی کلیر . آرتیق شامپانیا شیشه‌لری آچدیرمق ، ویسکیلر ، عصردیده شرابلر ایصمارلامق شرائط وصلت شکلنده ایلری سورولور . چلی‌یه کلنجه او ، بونلرك صاغدیغی آلتونلری آرقه‌لرندن اویله بر طوپلارکه زواللی عشرت قوربانلرینك قوینده ، قولتوغنده نه‌لری وارسه تمامیله کوشه‌ده‌کی دمیر قاصه‌یه آقطارمه اولور .

صوکره ، بو کبی مؤسسه‌لرده سرمایه‌لك ایدن قیزلرك سرسم آولامق ، پاره صویمق ایچون طوتدقلری یول دائما اکثریتله بر سورو وقعه‌لره ، جنایتلره سببیت ویریبور . ناصیل‌که ، بوقاریده صایدیغمز اسباب وعوامل سائقه‌سیله بوقیزلرك آلابیلدیکنه ایچملری مادام‌الحیاة خبیثلر ، سفالتلر ایچنده سوروه‌لرینی انتاج ایدییور . زندانلرده ، بیمارخانه‌لرده بو طالعسز مخلوقلر نه قدر چوق ! صوکره ینه بونلرك شهرلرده ایقاع ایتدکلری کونا کون فالقلردن حیات اجتماعیه نه مدهش بر صورتده متأثر ! بونی کیتملی‌ده محکمه‌لردن ، ضابطه اداره‌لرندن صورمالی وبو سورو مخلوقاتك ناصیل بدبخت ، نه‌قادار سفیل اولدقلرینی ، صوکره ، روحی ، بدنی ، عقلی نه کبی خسته‌لقلر ایچنده یاشادقلرینی ضابطه هیئت صحیه‌سیله تیمارخانه حکیملرندن اوکرنملی .

غربیلاشیورز !

بالو ، دانس .. دانس ، بالو ...

کچنلرده حمایهٔ اطفال جمعیتی طرفندن بك‌اوغلنده پرا پالاسده ترتیب ایدیلن معهود بالوده جریان ایدن احوالی هرکس غزته‌لرده اوقودی . او ، بر رسم کشاددن[*] عبارت ایدی . اونی متعاقب دانس ، بالو علی مستولی برشکل آلدی . بك‌اوغلی عالمی آردی آرقه‌سی کلمه‌ین بالولرله ، چیفت چیفت دانسلرله چالقاندی طوردی . ایش اودرجه‌یه واردی‌که تورك اوجاغنده بردانس صالونی آچیلمسی ایچون تکلیفلرده بولونانلر بیله اولدی . اجنبی اشغالی زماننده ؛ آناطولیده قادین ، ارکك ، چولوق چوجق بیك درلو محرومیتلره قاتلانه‌رق ، جانیله باشیله ، دیشیله طرناغیله دشمنه قارشی اوغراشدیغی برصیره‌ده ؛ استانبولده باشلایان بوبالو ودانس عانتك اجنبی اشغالی برطرف اولور اولماز تمامیله قالقه‌جغی بکله‌نیرکن مع‌التأسف بوکون مدهش بر صورتده تزاید ایتدی . او درجه‌ده‌که مسلمان نامنی طاشییان برطاقم قادینلر قولتوقلرینه قدر قوللرینی ، عمه‌لرینه قدر کوکسلرینی آچه‌رق عمومی صالونلرده یابانجی برطاقم ارککلرله ، حتی اجنبیلرله قوجاق قوجاغه دانس ایتمکدن پروا ایتمز اولدیلر . ملی تربیه‌منزله هیچ برزمان ، هیچ برصورتله تألیف ایدیله‌میه‌جك اولان بوحرکتلر قارشوسنده حیرت وتأثردن انسانك بینی دونر . وقتیله بویوك ملت مجلسنك استانبول اهالیسنه نشر ایتدیکی بیاننامه‌ده سویله‌نیلمش اولدیغی وجهله ، «بوحرکتلر هیچ شبهه یوقدرکه بزم روحملیمزدن ، بزم تربیهٔ ملیمزدن دوغمامش ، بونلرده یابانجی برروح ، زهرناك بر تربیه عامل اولمشدر . بویابانجی روحی ، بوزهرناك تربیه‌یی اولدورمك ، بوسبوتون وجودینی قالدیرمق ایچون بوتون ملت رهبرلرینك ، بوتون ملت مطبوعاتنك ال برلکیله چالیشملری اك متحتم وظیفه‌لری اولدیغی» حالده مع‌التأسف برقسم استانبول مطبوعاتی بنیان ملینك باعث انهدامی اولاجق اولان بواحوالی ، بو دانسلری ، بو بالولری ، تنقید ومؤاخذه ایتمك شویله دورسون ، ترویج وتشویق ایدییورلر . اولجه حمایهٔ اطفال طرفندن ویریلن بالوایچون اولدیغی کبی ، کچن آقشام ینه بك‌اوغلنده پرا پالاسده شرق محفلی طرفندن ترتیب ایدیلن بالو ایچون‌ده بعض غزته‌لر دها برقاچ کون اول پروپاغاندایه ، درلو درلو ره‌قلاملرله خلقی بك اوغلنه پرا پالاسه دعوته باشلادیلر . فرداسی کونی‌ده بالو کیجه‌سی حقنده شایان حیرت تقدیرلر ابذال ایتدیلر . بالوده حاضر بولونانلرك آکلاتدقلرینه کوره ، بعض قادینلر قوللرینی ، کوکسلرینی ، آرقه‌لرینی آچمقله اکتفا ایتمه‌مشلرده ؛ بالدیرلرینی کوسترمك ایچون اوزون چوراب بیله کیمه‌مشلر ؛ بعض قادینلرده برطرفدن دیکر طرفی کورونن اینجه تول اتکلکلرله دانس ایتمشلر . غزته‌لرك یازدقلرینه کوره ، صباحلره قدر بوذوق و آهنك دوام ایتمش ...

اجنبی اشغالنك استانبوله بریادکاری اولان بوبالو ودانس علتی مکر نه‌قدر طاتلی بر علت ایمش ! اونلری بو ابتلالرندن منع ایده‌جك هیچ بر شی اولمادیغنی تقدیر ایده‌رز . یالکز پرا پالاسك مکلف صالونلرنده یابانجیلرله قوجاق قوجاغه دانس ایدن بو ارکك وقادینلرك منسوب اولدقلری ملتك حسیاتنه قارشی بوقدر صایغیسزلقده بولونمه‌یه حقلری اولمادیغنی خاطرلاتمق ایسترز . او ملت‌که دشمنی آناطولیدن واستانبولدن چیقارمق ایچون چولوغیله چوجوغیله ، قادینیله ارککیله ، مالیله جانیله ، دیشیله طیرناغیله اوغراشدی . او ملت‌که مادی ، معنوی

حیاتی ، ناموسنی ، شرفنی استقلالنی قورتارمق ایچون قارلرك آلتنده، چامورلرك اوستنده، صارپ طاغلرك تپه‌سنده، انكین اوولرك ایچریسنده مبارك قانلرینی دوكدی ، بو مقدس غایه‌لر اوغورنده جانی فدا ایتدی. ناموسنی ، شرفنی هرشیدن اوستون طوتان ؛ صلابت ایماننه ، عظمت وجداننه دنیالری حیران ایدن بو معظم ملته ، بو معظم ملتك اك نجیب حسیاتنه حرمت ایتمه‌یه هریردن زیاده استانبول مجبوردر .

اكر حسیات ملیه بو كبی مبالاتسزلقلری خوش كوریورسه ، بونلردن متأثر ومنفعل اولمیورسه اووقت هركس ایسته‌دیكنی ایتسون. فقط بونلر آداب وشعائر ملیه ایله غیر قابل توفیق ایسه ملتك حسیاتنه حرمت ایتمك هروطنداشك اك متحتم وظیفه‌سیدر . حرمت ایتمه‌كدن باشقه استخفاف ایتمك ، باطلی حق شكلنده كوسترمه‌یه قالقیشمق ، خلقی منكرانه تشویق ودعوت ایتمك ، بالخاصه ، مطبوعانه هیچ یاقیشمایان برشیدر. «كبارلق» بك اوغللرنده ، دانس صالونلرنده ، بالولرده ، ذوق وصفا اوغورنده عرض اندام ایتمك ، آووج طولوسی پاره‌لر صرف ایلمك دكل ؛ آلده آووجنده هیچ برشی قالمایه‌رق ، آجلقدن بكزی صارارارق ، صغوقدن یوره‌كی تتره‌یه‌رك روم ایلیدن آناطولی‌یه كچمكده اولان یوز بیكلرجه بیچاره تورك مسلمان قارداشنه یاردیم ایتمكدر . بوكون هركسك دیشندن طیرناغندن آرتیروب او زواللی عرقداش ودینداشلریمزك مدادینه شتاب ایده‌جكی بر كوندر . جبلری طولو اولدیغی ایچون كندیلرینی « كبار » عد ایدن بعض اركك وقادینلر دانس صالونلرنده ذوق وصفا ایچنده صباحلارکن كیم بیلیر نیجه بیكلرجه افراد ملت آچ چیپلاق اوله‌رق كیجه‌یی كچیرمشدر . منسوب اولدقلری ملت افرادینك اضطرابات وحسیاتنه هیچ اهمیت ویرمیه‌رك ذوق وصفا ایچنده یوزن ، هر ایسته‌دیكنی یاپمقده كندیلرینی مطلق العنان كورن « كبار » صنف كیتدیكی یولك ضلالت یولی اولدیغنی آكلامسی اقتضا ایدر. شرق محفلنه ترتیب ایدن وظیفه‌ده غربك بالولرینی ، دانسلرینی مملكته صوقه‌یه دلالت دكل ، توركك فضائلنی غربه طانیتمغه واسطه اولمقدر .

یومی غزته‌لرك چوغی بوبالو حقنده تشویق وتقدیرانده بولوندیغی حالده توحیدافكار رفیقمز شدتلی برصورتده تنقید ایتمش ؛ استانبولك بعض عصری خانملرینك په‌راپالاسده اركككلرله قوجاق قوجاغه ناصل دانس ایتدیكنی كوستر بر رسم ایله آناطولی قادیننك ، اصل تورك آناسنك وطنی قورتارمق ایچون سنه‌لرجه صرتنده ناصیل جبخانه طاشیدیغنی كوسترن بررسمی یانیانه درج ایلمشدر .. اهمیته مبنی توحید افكارك مقاله‌سنی عیناً نقل ایدییورز :

***

دانس ابتلاسی ، دانس بلاسی ؟

بك اوغلنده ، دانس ابتلاسی مدهش برصالغین حالنی آلدی ، هر أوده ، هر سوقاقده ، هر جاده‌ده ، دانس معلملری ، دانس مكتبلری ، دانس آقاده‌میلری ، دانس صالونلری ... هریرده سامعه خراش بر (جازباند) ... هریرده قوجاق قوجاغه دونن ، دونن ، دونن چیفتلر ... كاه (فوقس تروت) دینیلن (تیلكی یورویشی) دانس ایله سه‌كوب طورانلر ، كاه (وان ستپ) دینیلن « بر آدیم » نامنده‌كی دانس ایله چیفته برطوپاچ كبی چوریلنلر ، كاه (تانغو) ایله باشلری دونلر ، كاه‌ده (جاوا) دیه یكی چیقان بر رقص ایله صیچرایانلر غربك بو معرفتنی تماماً ، عیناً بلكه ده فضله‌سیله تطبیق ایدییورلر . دیه‌بیلیرزكه دانس اعتباریله غربلیلشمك ایشی تمام اولمشدر . غربك علوم و فنونی ، غربك ترقیات مدنیه‌سی ، غربك آلیات وعالیاتی سنه‌لرجه دكل ، عمرلرجه تحصیله ، تتبعه محتاجدر. دانس اوكرنمك ایسه هردرلو اشكالیله برایكی هفته‌لق برایشدر. بوقولای ، زحمتسز ، سریع ، اكلنجه‌لی ، ذوقلی غربلیلشمه طورركن مسعی مدید ایله استحصال ایدیله‌بیلن تجدد وترقی ایچون اوغراشمغه نه لزوم وار ؟

اسكی (جاوا) نك نره‌ده اولدیغنی بیلمه‌ینلر ، یكی (جاوا) یی مكمل صورتده بیلیورلریا .... كفایت ایدر .

شاقا برطرف ، متاركه‌دن بری اوروپا وآمریقایی دلی‌یه دوندیرن بو دانس صالغینی بوسنه مملكتمزه ، خایر خایر ، مملكتمزه دكل ؛ حتی استانبوله بیله دكل ، بك اوغلنه ساری برخسته‌لق كبی فنا حالده یاپیشدی . الحمد لله آنقره و آناطولینك هیچ بریرنده بو صالغینك اجرای تأثیر ایتدیكنی كورمه‌یورز . یالكز استانبولك قوزموپولیت ، طاتلی صو فرنكی (بك اوغلی) سیدركه اوروپاده بیله اخلاق فاضله صاحبلرینی ایكرندیرن ، اوتاندیران ، قورقوتان بو دانس بلاسنه مبتلادر . غربك بوتون مردارلقلرینی استانبوله بولاشدیران اومحیط ، بالخاصه شو قارناوال ومسخره‌لق موسمنده بالولره ، دانسه اویله مدهش بركریز ویردی‌كه اكر بو رقص ابتلاسی بو شدتیله دوام ایدرسه ذاتاً پك آز ، چوق غیر منتظم چالیشان ، كوره‌نكه ، موداپه ، ذوق وصفایه ، آلایش وسفاهته پك چابوق آلیشان برصنف خلقمزك بوتون عمرلری دانس ایله كچه‌جكدر .

بك اوغلنك آرقه قاپوسندن كیرن بو سوزده مدنیت ایله روحلری ، موجودیتلری قوزموپولیت اولمش انسانلر ذاتاً جمعیتمز ایچون محو اولمش دیمكدر . بناءً علیه اونلر ، سنه‌نك ۳٦٥ كوننده بلا انقطاع صیچراسه‌لر بیله متأثر اولمایز . فقط دانسك مودا اولماسی ، ابتلا حالنی آلماسی وبالولرك ، دانس صالونلرینك چوغالماسی كنجلكمزی ، حقیقی تجدد وترقی ایچون چوق منتظم سعیه محتاج اولدیغمز برزمانده بویله صباحلره قدر قوجاق قوجاغه ته‌پنمكه سوق ایده‌جكدر ، كه ایشته بزی قورقوتان بودر . صوكره اجتماعی حیات اعتباریله دانس ، كنجلرمزه ، بالخاصه كنج قیز وقادینلرمزه ایچون سقوطلر ، فلاكتلر ، فاجعه‌لر ، أولوملر حاضرلایان بلكه جاذب ، طاتلی ، باش دوندیریجی فقط مرحمتسز ، اضطراب آور ، مدهش برطوزاق اولاجقدر . دانسك ، موسیقینك آهنكیله بوسبتون مست انكیز اولان دونوشلری اركك قادین نیجه كنجلرك باشنی دوندیره‌جك ، نیجه ناموسلری ، نیجه عصمتلری طوغری یولدن دوندیره‌جكدر.

دانسك اخلاق عمومیه اوزرنده‌كی أليم تأثیراتندن ، عفتسزلكی وبالنتیجه فحشی آرتدیردیغندن بوتون غرب عالمی شكایتجیدر .

ایچمزده ، شایان شكراندركه پك محدود كیمسه‌لر ، دانسی بدیعی برذوق ، حادتا برفضیلت عد ایدییورلر . بزم تورك دلیقانلیلری ایچون بیله بی لزوم ومضر كوردیكمز دانسدن بحث ایدركن ، تورك قادینلغنك مستثنا قابلیت فطریه‌سنی مختلف بك اوغلی بالولرنده پك یوكسك برصورتده اثبات ایتدیكنی مقام افتخارده سویله‌یور ویازییورلر . تورك قادینلغنی بوصورتله دانسه ، فلاكته تشویق ایتمك چوق مضر برشیدر. هیچ اولمازسه دانس صالغیننك دائرهٔ سرایتنی آرتیرمامق ایچون دانس لهنده پروپاغاندادن واز كچه‌لم .

تورك قادینی ، حقیقی تورك قادینی مستثنا قابلیتنی ، شایان افتخار سجیه‌سنی ، درت مجاهده سنه‌سنده آرقه‌سنده اردویه ، طوبجی مرمیلری طاشیمق صورتیله کافی درجه‌ده اثبات ایتمشدر . آناطولی طاغلرنده ، یاغمورده ، قارده ، چاموردده ، صیجاقده ، توزده ، ضعیف اوموزلرنده قوجه کوله‌لری کونلرجه مسافه‌یه نقل ایدن بو محترم ، بو شایان تبجیل وتقدیس تورك قادینلغی ، ایکی سنه اول یونان ضابطلرینك قلنج شاقردادقلری صالونلرده (تانغو) اوینامقله یوکسلمکه واثبات فضیلته محتاج دکلدر . او دانس صالونلری تورك قادینلغنی یوکسلتمز ، بالعکس آلچالتیر .

***

بورادە ، آناطولینك وآنقره‌نك ، غربك بو ضعفلرینه ، اخلاقسزلقلرینه قاپیلرینی قاپایان مرد ، متین ، ملتپرور وفضیلتلی سجیه‌سنی حرمتله یاد ایتمك ایسته‌رز . نه (آنقره) ده ، نه‌ده دیکر شهرلرده اوروپانك بو بدعتنه التفات ایدن کیمسه یوقدر . استانبولك چالیشمغه مانع بر محیط اولدیغنی سویله‌ینلرك ومرکز جمهوریتی (آنقره) ده ابقا ایتمك ایسته‌ینلرك چوق حقی واردر . غربك سیئاتی ، مشهور بردکزك یالچین قایالره چاربوب داغیلان طالغه‌لری کبی آناطولینك ساحللرینه کلوب قیریلیور ، اورادن اوته‌یه کچه‌میور . استانبول یالکز غرب دونانمالرینك طوپلرینك تهدیدی آلتنده دکل ، حتی دها فضله غربك بوتون رذائلنك تهدیدی آلتنده‌در . بوکا مقابل آناطولی اووالری و (آنقره) یالکز دشمن کمیلرینك طوپلرینه قارشی دکل ؛ اوروپانك طوفان سیئاتنه قارشی‌ده تحت امنیت ومصونیتده‌در .

***

شهراماتی یکنلرده دانس ابتلاسنه قارشی الك ایی چارهٔ تحفظی بولمش ، دانس مکتبلرینه ، صالونلرینه چوق آغیر ویرکولر قویمشدی . بو مضر مؤسسه‌لر او آغیر ویرکولرله یا قاپانه‌جق ، یاخود ده چوق پهالی اولاجق وپك آز ارباب سفاهت طرفندن مداومت ایده‌بیله‌جکدی . حالبوکه شیمدی استانبول خلقنی آغیرادخالات رسومیله ازمکده بأس کورمه‌ین امانت اوزمان دانس صالونلرینی ایشله‌تنلرك الك کوچوك براعتراض وشکایتی اوزرینه درعقب اولجه قویدیغی یوکسك رسملری تنزیل ایتدی وقاپانمق اوزره اولان بو مؤسسه‌لرده درعقب تجارتلرینه کری ویردیلر . امانت ، اخلاق عمومیه اعتباریله برفضیلت تریتکارینی حائز آغیر ویرکولری تنزیلده هیچ تردد کوسترمه‌مشدی ؛ بوکون ایسه خلقك ضرورتنی تزیید ایده‌جك ، اهالینی آج براقاجق اعظمی تعرفه‌لری کری آلمغی ویا تنزیل ایتمکی خاطرینه بیله کتیرمه‌یور ...

بونه ضلالت یاربی !

***

تورك اوجاغنده دانس صالونی آچیلمسی تکلیفلری

دانس علتنك تأصیل صالغین برشکل آلدیغنی کوسترمك ایچون قاضی کویلی بر خانم طرفندن ایلری غزته‌سنه کوندریلن بر مکتوبی نقل ایدییورز . ایلری غزته‌سی « دانس صالغینی » سرلوحه‌سیله بو مکتوبی نشر ایدییور . مکتوبده دینیلیورکه :

« مملکتمزك مقدراتنی اللرینه آلان الك بویوك ومحترم ذاتلر الك بویوك ومحترم انقلاب اجتماعییی یاپمشدر . وبوکون مرکزی آنقره‌دن قوپان بو انقلاب آتشنك صوك قیویلجیملری‌ده صوك شکللری اتمام ایتمك اوزره‌در . حالبوکه شمدی‌یه قدر تورك اوجاغنی ، الك کوچوکندن الك بویوکنه قدر درجه‌درجه هراجتماعی انقلابك الك اوك صفنده کورمکه آلیشدیغمز ایچون اولاجق ، صوك شکللردن اوجاغمزه اوفاجق برحصه‌نك دوشه‌دیکنی کورمکله متألمز . وماضیسی نه قدر شرفلی اولورسه اولسون اوجاغمزی بوکونکی سونوك وضعیتندن قورتاروب تمیزله‌یه‌من . کچن هفته‌کی اوجاغك عمومی قونغره‌سنده کندی اعضاسنه بر دانس صالونی آچیلمه‌سی ایچون وقتیله ضیا کوك آلپ بکك یاپدیغی تکلیف موضوع بحث اولدیغی زمان حرارتلی مناقشه‌لره رغماً برنتیجه‌یه ربط ایدیله‌مه‌مش . نیچون ؟.. دانس ، وطن غزته‌سنده‌کی « طب فاکولته‌سندن س . ن » ك کوروشی کبی تداویسی غیرقابل ، برخسته‌لق اولمقدن زیاده - اوجاق واسطه‌سیله کنجلکی پك اوغلندن چکمك کبی مادی منفعتلر برطرف - اجتماعی بر موقع صاحبی اولدیغنی ادعا ایدنلر ایچنده بدیعی برذوقدر ؛ حتی نفیس بر صنعتدر ، دیه‌جکم . انسانی برچوق کوروقبا حسلردن نزاهت وانجه‌لکه دوغری چکه‌جك بر رهبر ومعلمدر . بوکون هرقادین اونیون فرانسز ویا پارابالاسده دانس ایده‌بیلیور . او اونیون فرانسز وپه‌راپالاس‌که اورایه جیبنه بش اون لیرا یرلشدیرن هر سویه‌ده ، هر روحده ، هر ملتك هر فردی کیده‌بیلیر . حالبوکه اوجاق بونی یالکز تورك اعضاسنه یاپاجق . وایکی سنه صوکرا بو محققدر . فقط بوکون اوجاق اعضاسی اونیون فرانسز خلقی قدر یوکسله‌مه‌مش میدر ؟ اوجاق کریدن کیتمه‌کی نیچون سوییور ؟ و وظیفه‌سنده چوق کیچ قالمش اولماسنه رغماً حالا نه دوشونیور ؟ . »

قاضی کوی : ملیحه نصرت

الهیات مدرسه‌سی

حقنده

مدرسة المتخصصین مدرسلرینك معارف وکالتنه کوندردیکی لایحه

بیك اوچیوز سنه‌دنبرو ممالك اسلامیه‌ده وجوده کتوریلن حرث علمینك نزده کرك شعوری وکرك غیر شعوری صورتده یکانه ناشر ونکهبانی بولنان مدارسك ایجابات زمانه توفیقاً پروغراملری تجدید وتوسیع ایدیله‌رك مقدما اصلاحات یولنده مهم خطوه‌لر آتیلمش وتجاربك تزایدیله تعدیلات لازمه اجراسنده ترقی ایدلمك مقرر بولنمشیکن دها سریع صورتده عصریلشمك ضرورتنه بناءً اخیراً بیوك ملت مجلسنده اتخاذ ایدیلن قرار موجبنجه دارالفنونده بر الهیات فاکولته‌سی تأسیسی ایچون پروغرام تنظیمی ضمننده تشکیل ایدیله‌جك قومیسیونه دعوت وقوعنده حاضر بولنمق اوزره وکالت جلیله‌لرندن مورود تذکره‌یه بناءً ایجاب ایدن حاضرلقده بولنلمش ایسه‌ده دعوت واقع اولمدیغی جهتله سنین وفیره‌دنبرو بو بابده‌کی تجاربمزه ومسئله ایله اولان علاقهٔ شدیده‌مزه بناءً بروجه آتی مطالعاتك عرضنه اجتسار اولندی .

اکر بز دنیاده الك اول تجربهٔ حیاتیه‌ده بولنه‌جق برملت اولسه ایدك هر تشبث اولنان خصوصده هرکسك مختلف اجتهادلرده بولنه‌بیله‌جکنی قبولده اصلا تردده دوشمز ایدك . ترقی وتمدنده کیرو قالمقلغمزك بونجه محاذیریله برابر بو صورتله اقوام متمدنه‌نك کرانبها تجاربندن استفاده ایتمك امکان وفرصتی بزم ایچون پك قیمتدار برمنفعت تشکیل ایدر . بناءً علیه الهیات فاکولته‌سندن جدی برشی آکلاشیلیور وملت ایچون

امام ، خطیب قدر وبلکه دها زیاده مفتی ومدرس کبی علماء دینک یتشمسی لازم بولنیورسه فرانسه، انکلتره ، المانیا کبی حرث ممالکنک دارالفنون پروغراملرینه مراجعت ایتمك وبونلرك معادلنی بزده ده وجوده کتیرمکدن بشقه یاپه‌جق ایش قالمیور دیمکدر. اوحالده بوبابده نمونه اولمق اوزره برلین دارالفنوننك پروتستان الهیات فاکولته‌سی درسلرینی شوراجقده ذکر ایدیویرمکلکمزه مساعده بیورولسون :

مبتدیلر ایچون تمریناتیله برابر عبرانی غرامه‌ر (قواعد) ، اوچ انجیل خلاصه‌سنك تکوینی ، بونلرك تفسیری ، قرون اولی کلیسا تاریخی ، عهدعتیق مدخلی ، رەفورمه‌دنبرو کلیسا تاریخی ، تکوین تفسیری ، یسوعك معجزات وتمثیلاتی ، دوغما تاریخی ، یوشع تفسیری ، یوحنا انجیلنك تفسیری ، علم‌اعتراف مزامیر تفسیری ، غلاطیه مکتوبلرینك‌ایضاحی، مؤرخ سفنیه‌لوقا ، اوزەب، اوغوستیوس حقنده ایوب تفسیری ، رومیه مکتوبلرینك ایضاحی ، اسکی خرستیان ویهودی مقابری ، کتاب یسوعك متن عبرانیسنك تفسیری ، عبرانی مکتوبلرینك ایضاحی ، لوته‌ر اورتودوقساغنك تاریخی ، اسرائیل قومنك اجلاسنه قدر تاریخی ، عهدجدیدالهیاتی ، پروتستان الهیاتنك تاریخی ، عهدعتیق الهیاتی ، عهدجدید تمریناتی ، کلیسا تاریخی تمریناتی ، عهدعتیق تمریناتی ، دوغماتیك ، کلیسا حقوقی ، لسان قطیده متن خرستیانی ، اخلاق خریستیانی ، آیین خریستیانی ، تاریخ ونظریاتی ، تاریخ اخلاق ، دین‌خریستیانی تدریسی تاریخ ونظریاتی ، حضرت عیسایه ایمان وتاریخی عیسی ، عملی الهیات (وعظ ، تعبدات روحیه ، کلیسا تشکیلاتی) ، دینسزلر، میسیونه‌ر تاریخی ، شلایه‌ر ماخه‌رك مناظره ودوغماتیکی ، دین روحیاتی ، تمرینات وعظیه ، اك مهم اساطیر دینیه وتکون اساطیر نظریه‌سی، تدریسات دینیه تمریناتی، نطق تمریناتی ، سیستماتیك کلام .

شورادن ملهم اوله‌جغمز درس شودرکه دارالفنون دیمك بلااستثنا تکمیل‌علومك تدریس اولندیغی مؤسسه دیمکدر . فاکولته بر شعبهٔ علمینك تدریس اولندیغی دارالفنون قسمی دیمکدر . بوکانظراً الهیات فاکولته‌سنده بوقاروده‌کی پروغرامك کوستردیکی کبی دین نامنه نه‌قدر علم ، ایش وارسه هپسنك کوسترلمسی ، اوکردلمسی اقتضا ایلدیکی آکلاشلمش اولور .

برلیندن بشقه لایپچیغ ، فرایفسوال ، مونیخ کبی دارالفنونلرك پروغراملرینده آشاغی یوقاری هپ اویله‌در . انکلتره ، آمریقا دارالفنونلرینده بویله اوله‌جقدر. بوکا نظراً ملاحظات آتیه‌مزك نظر دقته آلنه‌جغنی امید ایدیورز .

۱ ـــ تدریسات وتدقیقات دینیه‌یه لایقیله‌امکان ویره‌بیلمك ایچون صحن‌وسلیمانیه مدرسه‌لرینك حال‌حاضریله قرار اخیر ایجابنجه دارالفنون الهیات فاکولته‌سی اولمق اوزره قبول واعلانی .

ـــ الحالة‌هذه‌سنهٔ تدریسیه‌نك نهایتنه برقاچ آی قالدیغندن تشوشاته میدان ویرمه‌مك ایچون یکی تنظیم ایدیله‌جك پروغرامك کله‌جك سنهٔ تدریسیه ابتداسندن اعتباراً تطبیق ایدلمسی .

ـــ صحن وسلیمانیه مدرسه‌لرینه مدت تحصیلیه‌سی آلتی سنه‌یه بالغ اولدیغندن ابقاسی قبول ایدیلن ابتداء خارج وابتداء داخل مدرسه‌لرینك طلبه‌سندن توسیع تحصیل ایتمك آرزوسنده بولنه‌جق اولنلرك‌ده لیسه‌لر طلبه‌سی کبی کالاول صحن وسلیمانیه مقامنه قائم اولاجق اولان الهیات فاکولته‌سنه لیلی اوله‌رق قبولی .

٤ ـــ پروغرام‌یکیدن‌تنظیم‌قلندیغی‌تقدیرده آتیده‌کی پروغرامك قبولی:

تفسیر شریف ، حدیث شریف ، تاریخ تفسیر ، اصول حدیث ونقد رجال ، احکام قرآن ، احکام حدیث، فقه حنفی ، فقه شافعی ، فقه مالکی ، فقه حنبلی ، اصول فقه ، علم خلاف، تاریخ فقه ، کلام، علم روح ، دین روحیاتی ، منطق (معرفت نظریه‌سی، منطق صوری وتطبیقی)، فلسفهٔ‌عمومیه تاریخی، فلسفهٔ اسلامیه تاریخی، مابعدالطبیعه، تصوف، فلسفهٔ اخلاق ، فلسفهٔ دین ، اسلام اجتماعیاتی ، تاریخ ادیان، تاریخ دین اسلام ، ادبیات عربیه .

چونکه :

اولاً : بردینده تدقیقات اجرا ایده‌بیلمك ایچون طبیعیدرکه او دینك نصوصنه مراجعت ایدیله‌جکدر. بونك ایچون‌ده تفسیر وحدیث علملریله تاریخ تفسیر واصول حدیث کبی تفرعاتی پروغرامه قونمشدر.

ثانیاً : بردیندن‌مقصداولدیغی بیان ایدن نصوصدن مستنبط اولان احکام اوله‌جغندن بونك تدریسی ایچون فقه درسلری قبولی ضروری واحکام ادرا کننده ذهنلره کشایش کلمك ایچون مذاهب متنوعه‌یی تدریسه احتیاج کورولمشدر .

ثالثاً : یالکز احکام مستنبطه‌نك بیلنمسی حادثات روزمرهٔ آتیه ایچون کافی اوله‌میه‌جغندن کیفیت وطرز استنباطك‌ده تدقیق واحکام مستنبطه‌نك مقایسه‌سی اهمال ایدلمك جائز کوریله‌مدیکندن اصول فقه وعلم خلاف وضعی مجبوری بولنمشدر .

رابعاً : احکام اساسیهٔ دینیه دیمك اولان کلام ایچون مستقلاً بر درس وضعی ضروری بولنمش وشوقدرکه بونك لایقیله وعصری صورتده قاورانمسی ایچون برطاقم فنون حاضره‌نك‌ده پروغرامه درجی اقتضا ایلمشدر.

خامساً : اقوام غربیه‌نك لسان اصلی دیدیکلرینه بدل بزده لسان عربینك کرك لسان‌وحی وکرك علوم اسلامیه‌نك لسان رسمیسی بولنمسی حسبیله برموقع مخصوص اعتناده بولندیرلمسی ضرورتی میدانده‌در .

والحاصل الهیات فاکولته‌سی پروغرامنك تنظیمنده اس‌الاساس‌عد ایتدیکمز نقطه‌لر بروجه‌بالا عرض ایدلمش اولمغله نظر اعتنایه آلنمسنی استرحامزه تردیفاً عرض‌تبریکات واحترامات‌ایلرز افندم‌حضرتلری .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

آدره‌س تبدیلنده آیریجه ۵ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور .

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

نمره ۱۳۳۰

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤۰۰) آلتی ایلغی (۲۲۵)، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤۵۰) ، آلتی آیلغی (۲۵۰) غروشدر .

نسخه‌سی ۷,۵ غروشدر . سنه‌لکی ۵۲ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۵۹۵ | ۲۸ شعبان ۱۳٤۲ | * پنجشنبه * | ۳ نیسان ۱۳٤۰ | جلد ۲۳

اسرار قرآن

« ماننسخ من آیة . . . الخ الآیة »

جناب حقك احکامنی یاخود کوندردیکی کتب سماویه‌نك آیاتندن برینی نسخ ایتمه‌سی یهودیلرك اکثریسی وخرستیانلرك پروتستانلری طرفندن انکار اولونمش ایسه‌ده جمهور مسلمین طرفندن قبول ایدلمشدر. یالکز مفسریندن (ابومسلم بن بحر) نسخك عقلا وقوعنه جواز ویرمکله برابر قرآن کریمده بویله برشی وقوع بولمادیغنی بیان ایتمکده‌در.

(ابو مسلم) ایله باشقه‌لری آره‌سنده بو مسئله اوزرنده وقوع بولان اختلافلره دائر مطالعاتمزی درمیان ایتمه‌دن مقدم نسخك عدم وقوعنه دائر اهل کتابك ایلری سوردکلری ادعالری چوروته‌رك بزه قارشی وقوع بولان تجاوزلرینی دفع ایتمك ایسترز .

جناب حقك پیغمبرلرینی کتب مقدسه ایله عالمی هدایته مظهر قیلمق، دنیا وآخرتده انسانلری سلامته ایریشدیرمك ایچون کوندردیکی شبهه‌سزدر .

علما بو موضوعه دائر اثرلر یازه‌رق تورات وانجیلده نسخك فعلا ناصل وقوع بولدیغنی ایضاح ایتمشلردر . علمانك ایراد ایتدکلری بوتون مثاللری ودلائلی بورایه نقل ایتمك قابل اولمادیغندن بونلرك یالکز برقسمنی نقل ایله اکتفا ایده‌جکز . بو مبحثی مفصلا تعقیب ایتمك ایسته‌ینلر استاد مرحوم (رحمة الله) ك (اظهار الحق) نامنده‌کی اثرینه مراجعت ایده‌بیلیرلر .

حضرت ابراهیمك زوجه‌سی (ساره) ، سفر تکوینك یکرمنجی ایکنجی بابنك اون ایکنجی آیتندن اکلاشلدیغنه کوره ، مشارالیهك باباطرفندن اوکی همشیره‌سی ایدی. سفر تکوینك بو آیتنده دنیلیورکه : « ساره بنم قیز قرده‌شمدر . بابامك قیزیدر . انه‌مك قیزی دکلدر . اونکله اولندم » حال بوکه شریعت موسویه‌ده قیز قرده‌شیله تزوج حرامدر . زنادر . قیزقردشنی آلان زوج ملعوندر. بوزوجك ده ، زوجه‌نك ده قتلی واجبدر . (سفرالاخبار) ك اون سکزنجی بابنك طقوزنجی آیتی کرك آنا ، کرك بابا طرفندن اولان اوکی همشیره ایله ازدواجی منع ایتمکده اولدیغی کبی (کتاب الاستثناء) نك یکرمی یدنجی بابنك یکرمی ایکنجی آیتنده « آناسی وباباسی طرفندن اولان اوکی همشیره‌سیله اوله‌ن ملعوندر » دنیلیور .

توراتك بو آیتلرندن مقدم همشیره ایله اوله‌نمك جائز اولماسه حضرت ابراهیم (ساره) یی آلماز ، یاخود آیات توراتیه‌نك ملعون عدایتدیکی زمره‌یه داخل اولوردی .

(قرآن) دن اول کلن کتابلرده نسخك وقوع بولدیغنی اثبات ایدن مثاللردن بری ده شریعت موسویه‌نك هرهانکی سببدن طولایی زوجه‌سنی بوشامق حقنی زوجه ویرمه‌سی وبرنجی زوجندن بوشانوب اوندن چیقدقدن صوکره قادینك باشقه بر ارککله اوله‌نمه‌سنه مساعده ایتمه‌سیدر . حال بوکه شریعت عیسویه‌ده قادین آنجق زنا سببیله تطلیق اولونابیلیر . بوشانان قادین باشقه بر ارککله ازدواج ایده‌من . مطلقه ایله اوله‌نمك زنادر . بو مسئله طولاییسیله فریسیلر حضرت عیسایه اعتراض ایتمش وبوجوابی آلمشلردر :

« قلبلر کزك قاتیلغندن طولاییدرکه (موسی) سزه زوجه‌لریکزی بوشامق جوازینی ویرمشدی . فقط دها اول بویله دکلدی . بن ده سزه

دیبورم كه زنادن باشقه برسببدن طولایی زوجه‌سنی بوشایان وباشقه برقادین آلان اركك زانیدر وبومطلقه‌یی الان‌ده زانیدر »

استاد (رحمه‌الله) بومثاللری ایراد ایتدكدن صوكره دیبور كه :

« حضرت عیسانك جوابندن بوحكمك بركره موسانك شریعتنده ، بركره‌ده عیسانك شریعتنده اولمق اوزره ایكی كره نسخ ایدلدیكی ثابت اولویور »

بومناسبتله ایراد اولوناجق مثاللردن بری‌ده شریعت موساده حیواناتدن اك چوغنك حرام اولماسیدر . بالآخره حضرت عیسی توراتك احكامنی نسخ ایدرك بونلری حلال قیلمشدر .

دیكر برمثال‌ده جمعه ایرتسی كونی هر ایشك تعطیل اولونماسی واوكونده چالیشانلرك قتل ایدلمه‌سیدر. سفر (عدد)ده دەنیلیور كه:

« بنی‌اسرائیل چولده ایكن سبت كونی اودون طوپلایان برآدمه راست كلشلر وبوآدمی یاقالایوب موسی وهرونه كتیرمشلردی. بوآدمه نەیاپیلاجغی معلوم اولمادیغندن زندانه آتیلمشدی . رب ، موسایه دیدی كه بوآدم محله خارجنده اولدیرلسون وبوتون جماعت اونی طاشلاسین. بو امره امتثالا او آدم طاشلانەرق اولدیرلدی . »

حضرت عیسایه معاصر اولان یهودیلر عیسانك سبت كوننه حرمت ایتمه‌مسی یوزندن اوكا اذیت ایدرلر واونی اولدیرمك ایسترلردی.

(یوحنا) انجیلنك بشنجی بابنك آلتنجی آیتنده دەنیلیور كه :

« بویوزدن یهودیلر عیسایی قوودیلر و اونی اولدیرمك ایسته‌دیلر. چونكه بو ایشلری جمعه ایرتسی كونی یاپمشدی . »

بوخصوصده اهالی جائز اولمایان دلائلدن بری‌ده ختان حكمیدر. استاد (رحمه‌الله) ختانك شریعت ابراهیمده ابدی اولدیغنی وبناءً علیه بوحكمك اسماعیل واسحق اوغللرنده وموسانك شریعتنده باقی قالدیغنی بیان ایتمكده‌در . . حضرت عیساده ختن ایدلمشدر . بوكونه قدر خرستیانلر مسیحك یوم ختانه مصادف كونده آیینلر اجرا ایدرلر . مسیحك صوك كوننه‌قدر بوحكم پایدار اولمش وبونی آنجق حواریلر كندی دورلرنده نسخ ایتمشلردر . (بولس) بو حكمك الغاسی خصوصنده اصرارایدرك اختتان ایدنلره مسیحك فائده‌سی طوقونمایه‌جغنی ادعا ایده‌جك درجه‌ده ایلری‌یه كیتمشدر .

خریستیانلر ، شریعت موسویه‌نك ، اونك كبی آلهی بر شریعت اولان شریعت عیسویه ایله نسخ اولونماسیله اكتفا ایتمه‌دیلر. بالذات حواریلرده ایستدكلری احكامی نسخ ایدیبورلردی. نته‌كیم بونلر بربرلریله استشاره‌دن صوكره توراتك بوتون احكام عملیه‌سنی نسخ ایتمشلر وحرام اولان شیلردن آنجق دردینك حرمتنی ابقا ایتمشلردر: صنملره كسیلان قربان ، قان ، بوغولمش شیلر وزنا . دها صوكره خریستیان عزیزی بولس زنادن ماعدا دیكرلرینك هپسنی‌ده حلال قیلمشدر .

بو ایضاحاتمزدن اكلاشیلیور كه احكام شرعیه‌نك احكام سماویه ایله نسخی یهود ونصاری آره‌سنده معروف ایدی . حتی بونلرك ایچنده كندی آرزولریله احكام آلهیه‌یی نسخ ایدنلرده واردی .

اوحالده اهل كتاب اهل اسلامه تجاوز ایدرك اسلامه برطاقم نقیصه‌لر اسناد ایده‌جكلرینه كندی اللریله كتب آلهیه‌ده یاپدقلری تحریفاتی خاطرلاملیدرلر .

اهل كتابی مسلمانلرله نسخ مسئله‌سی حقنده مجادله‌یه سوق ایدن مسلمانلرك جهالتی وكتب مقدسه تسمیه اولونان كتابلرك ماهیتنی بیلمه‌ملریدر. مسلمانلر بونلری تتبع ایتمه‌لیدرلر .

الٓهیات فاكولته‌سی ناصل اولمالیدر؟

تخالف فطرت وطبیعتك فردلر آره‌سنده حصوله كتیردیكی تلقی فرقلرینی كلیاً قالدیرمایه چالیشماق، طوغریدن طوغری‌یه مقتضای فطرت وطبیعت ایله مصارعه ایده‌رك نتیجه‌ده مغلوب اولمق دیمك ایسه‌ده، فردلر آره‌سنده ، سیالرینك تخالفلری نسبتنده مخالف اولان تلقیات فكریه‌یی ممكن مرتبه تقریبه چالیشماق ده، اجتماعی براتحاردر. مخالف تلقیات فكریه‌یی یكدیكرینه تقریب ایده‌جك وسائطدن بری‌ده ، شبهه‌سز توحید تدریساتدر. فقط ، مقارنت فكریه‌یی تأسیس اوغورنده توحید تدریسات واسطه‌سنه مراجعت ایتمك ناصل برضرورت اجتماعیه ایسه، بوضرورتی هیئت اجتماعیه‌نك سائر احتیاجات ضروریه‌سیله تألیفه چالیشماق‌ده غیرقابل اهمال بروظیفهٔ اجتماعیه‌در. الٓهیات فاكولته‌سنده تدریس اولنه‌جق درسلرك پروژه‌سنی تنظیم ایدن مدرسین كرامك ، هیئت اجتماعیه‌نك منفعتی نامنه ، توحید تدریسات ضرورتندن بشقه برضرورت اجتماعیه حس ایتمدكلری ، پروژه‌نك شكل تنظیمندن آكلاشلمقده‌در . كوكل ایستردی كه ، توحید تدریسات لزومی ایله برابر ، احتیاجات دینیه‌مزك تطمینی لزومی‌ده حس ایدلمش بولنسون. احتیاجات دینیه‌یی دینی متخصصلر تطمین ایدەر . دینی متخصصلر علوم دینیه‌یی تحصیل ایله یتیشه‌بیلیر . علوم سائره كبی علوم دینیه‌نك‌ده تالی وعالی قسملری واردر . علوم تالیه تحصیل ایدلمدكجه ، علوم عالیه‌نك قابل تحصیل اوله‌میه‌جغی محتاج ایضاح برمسئله دكلدر. تالی وعالی تحصیلاتی، مدت تحصیلیه‌یی مختلف درجه‌لره آییرمق ایله ممكن اولور . تنظیم ایدیلان پروژه‌ده ، علوم دینیه‌نك نه تالی، نه‌ده عالی قسملرینه راست كلەمدك . راست كله‌بیلدیكمز درسلر، غایهٔ دینیه ایله آنجق فرعی برصورتده علاقه‌دار بولنان علملرك تاریخلریدر. علوم عالیه‌دن یالكز تفسیروحدیث درسلرینك قبول ایدلدیكی كوریلیورسه‌ده مبادئی حسابیه‌یی بیلمه‌ین برطالبه ، جبر اوقوتمق نه درجه امكانسز

ایسه ، علوم دینیه‌نك مبادیسنی تحصیل ایتمه‌ین بر طالبه ، تفسیر وحدیث اوقوتمقده ، عین درجه‌ده امکانسزدر . آنك ایچوندر که اولجه الغا اولنان الٓهیات شعبه‌سنك طلبه‌سی علوم دینیه‌نك تالی وحتی عالی قسملریله مجهز مدرسه طلبه‌سی تشکیل ایدییور ایدی. پروژه‌نك ، مدت تحصیلیه‌یی مختلف درجه‌لره تفریق ایتمه‌مه‌سی علوم دینیه‌نك تالی وعالی قسملرینی احتوا ایتمه‌مه‌سنك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سیدر. الٓهیات فاکولته‌سنه قبول اولونمق صلاحیتنك ، لیسه‌لری اکمال ایدنلره حصر وتخصیص ایدلمسی‌ده طلبه یتیشدیره‌جك بشقه منبعلر بولنمامه‌سنك نتیجهٔ ضروریه‌سیدر. پروژه‌نك قبول ایتدیکی بو اساسلره توفیق حرکت ایدلدیکی تقدیرده . احتیاجات دینیه‌مزی تطمین ایده‌جك دینی متخصصلر یتیشه‌میه‌جکنده قطعیاً تردد ایتمه‌ملی‌یز . اولدقجه اوزون بر مکتب حیاتی کچیره‌ن طلبه‌یی الٓهیات فاکولته‌سنه میل ایتدیره‌بیلمك ایچون ، بو فاکولته‌یه کرهٔ شمسك جاذبه‌سندن دها قوتلی بر جاذبه ویرمك ضرورتی واردر . هایدی بو جاذبه‌یی ویره‌بیله‌جکمزی فرض ایده‌لم ؛ لیسه‌لرك ، علوم دینیه‌دن کافی درجه‌ده بهره‌دار اولمه‌ین طلبه‌سنی کندیسنه جذب ایدن فقط علوم دینیه‌نك نه تالی ، نه‌ده عالی قسملرینی احتوا ایتمه‌ین الٓهیات فاکولته‌سنده دینی متخصصلر دکل ، دینی مقلدلر بیله یتیشدیره‌مه‌یز . جوامع ائمه وخطباسی احتیاجات دینیه‌مزك تطمیننه کافی کله‌جك ایسه ، بونلرك فوقنده ، مدرسلر ، واعظلر ، مفتیلر کبی ارباب اختصاصه احتیاجمز اولمایه‌جق ایسه ، الٓهیات فاکولته‌سنك تأسیسی‌ده حکمتسز ولزومسز اولور. اکر دینی متخصصلرده ، احتیاجات دینیه‌نك حدودی داخلنده ایسه ، پروژه‌نك تدریسات حدودینی احتیاجات دینیه‌مزك حدودینه توفیقاً توسیع ایتمك مجبوریتی قارشوسنده‌یز. دینی متخصصلر یتیشدیرمك غایه‌سنی غائب ایتمه‌مك شرطیله ، تألیف افکار وحسیات نامنه ، ابتدائی تحصیللرده وحدت حصوله کتیرمه‌نك مصلحت عامه‌یه موافق اوله‌جنی اکر صحیح وسالم بر ملاحظه ایسه ، بو ملاحظه‌یی محور حرکت اتخاذ ایتمه‌لی‌یز . دینی متخصصلر یتیشدیرمك غایه‌سنی غائب ایتمه‌مك ایچون ، الٓهیات فاکولته‌سنده اصغری اوله‌رق درت درجهٔ تحصیل وجوده کتیرمکه قطعی بر احتیاج واردر . بو درجه‌لرك درس پروژه‌لرینی تنظیم ایتمك اوزره افراط وتفریطدن آزاده حسیات ایله متحسس ذاتلردن بر قومیسیون تشکیل اولونمالی وبو قومیسیون موجود درجه‌لرك سنهٔ تدریسیه‌لری ایله متناسب بر درس پروژه‌سی ترتیب واحضار ایتمه‌لی‌در. مدرسه‌لرده ، شمدی‌یه قادار واسع مقیاسده تدریس ایدلمکده بولنان دین ودنیا علملرینك تالی وعالی قسملرنده ، اهملرینی مهملرینه تقدیم وترجیح ایتمك صورتیله تعدیلات وجوده کتیرمك قومیسیونك جملهٔ مساعیسندن بری اولمالی‌در . الٓهیات فاکولته‌سنك سلیمانیه مدرسه‌سنه معادل درجهٔ تحصیلیه‌سی ، دینی متخصصلر یتیشدیرمك وظیفهٔ علمیه‌سنی ایفا ایتمه‌لی وسائر درجه‌لرده اختصاص دینی درجه‌سنك لیسه‌لری حالنده بولونمالی‌در . بو علوم دینیه لیسه‌لری هم جامعلریمزه ائمه وخطبا یتیشدیرر ، هم‌ده اختصاص دینی درجه‌سنه قابل خطاب طلبه احضار ایدر . موجود مکاتب لیسه‌لری اختصاص دینی درجه‌سنه قبول اولنه‌جق شرائطی حائز طلبه یتیشدیره‌مز . طلبه‌سنی مکاتب لیسه‌لرندن آلان وقید وقبول ایچون ، لیسه‌لرکا کمالنی شرط قیلان بر پروژه ، الٓهیات فاکولته‌سنی علوم دینیه عنقاسی حالنه کتیرر . الٓهیات فاکولته‌سنك تدریسات پروژه‌سی علوم دینیه‌نك تالی وعالی قسملرینی حاوی بولنمازایسه وبو علملرك تدریسلرینه کافی مختلف درجات تحصیلیه‌یی احتوا ایتمز ایسه ، شرائط لازمه‌یی غیر حائز لیسه طلبه‌سنك ، او فاکولته‌ده دین متخصصی ، دین متفکری اوله‌رق یتیشمه‌سنه الك خیالپرست کیمسه‌لر بیله احتمال ویره‌مز . پروژه‌سنده ، علوم دینیه‌نك تالی وعالی قسملری داخل بولنان ، فقط مدت تحصیلیه‌سی بو علملرك تدریسلرینه کافی کله‌جك درجات مختلفه‌یه آیریلان بر فاکولته‌ده ، کندیسنه رغبت ایده‌جك لیسه مأذونی بولاماز. اقبال واستقبالمزك نظر التفاتنه دها زیاده مظهر وحیاتك آرزولرینی تطمینه دها مساعد فاکولته‌لر بولندیغندن خبردار اولمایارق ولیسه تحصیلاتنده کچیردیکی اوزون سنه‌لرك بر مثلی‌ده الٓهیات فاکولته‌سنك درجات مختلفه‌سنده کچیرمك مجبوریتنده قاله‌جغنی دوشونه‌مه‌ین لیسه مأذونلری بولنه‌جق ایسه ، مختلف درجه‌لی الٓهیات فاکولته‌سنك طلبه بولنه‌جغنه‌ده احتمال ویریله‌بیلیر . بزی ، هم علوم دینیه متخصصلری یتیشدیرمك امنیه‌سنه ، هم‌ده ابتدائی تحصیللرنده وحدت حصوله کتیرمك غایه‌سنه ایصال ایده‌جك یکانه چیقار سوقاق شو طرز حرکت اولسه کرکدر. شمدی‌یه قادار ، تحصیل ابتدائی دوره‌سنی مکتبلرده وتحصیل رشدی دوره‌سنی‌ده مدرسه‌لرك احضاری قسملرنده کچیره‌ن طلبه ، فیمابعد تحصیل رشدی دوره‌سنی‌ده مکتبلرده کچیرمکه مجبور طوتولمالی وبوایکی دورهٔ تحصیلیه‌یی مکتبلرده کچیرن طلبه‌یه‌ده الٓهیات فاکولته‌سنك دورهٔ اولاسنه قبول اولونمق صلاحیتی ویرلمه‌لی‌در . دینی ودنیوی غایه‌لرمزدن هیچ برینی غائب ایتمکسزین ، تربیهٔ فکریه‌ده وحدت حصوله کتیره‌جك دها سالم بر شکل توحید بولنه‌بیلمه‌سی پك شایان تمنی‌در . ابتدائی ورشدی دورهٔ تحصیللرینك حصوله کتیره‌جکی وحدت ، مطلوب درجه‌ده حائز رصانت اولمایه‌بیلیر؛ فقط ، بنای وحدتك تمل طاشی بو صورتله آتیلدقدن صوکره ، اونی ، مطلوب درجه‌ده ترصین ایده‌جك بشقه چاره‌لر بولمق پك ممکندر : علوم دینیه مؤسساتنده علوم دنیویه تدریساتنه وعلوم دنیویه مؤسساتنده‌ده علوم دینیه تدریساتنه ایکنجی ویا اوچنجی درجه‌لرده بر موقع ویرمك وحدت تربیه بناسنی مطلوب درجه‌ده ترصین ایده‌بیلیر ظن ایده‌یم . هر حالده ، توحید تدریسات مسئله‌سنی مصلحت عامه‌یه موافق بر طرزده تطبیق ایتمك متفکرلرمزك پك دینی ویك وطنی بر وظیفه‌لری اولدیغنه قانع بولونیورم . یحیی عفیف

ازدواج مؤسسهٔ اجتماعیه‌سی

نکاحك فوائد ومحسناتی . انسال بشریه‌نك بقاسی ؛ انسابك ضیاعدن وقایه‌سی ؛ تنشیط قلبه ، استراحات بدنیه‌یی تأمینه ، برآشیانهٔ مسعودیت تأسیسنه خدمتی ؛ مجاهدهٔ حیاتیه‌یی تزییده وسیله اولماسی ـ نکاح حقنده‌کی ترغیبات شرعیه ـ مهر وولیمه خصوصنده اسرافاتدن توقی ایدلمه‌سی .

٢

نکاحك فوائد ومحسناتی :

احیاءالعلومده وسائر اخلاق ، فقه کتابلرنده محرر اولدیغی اوزره نکاحك دینی ، دنیوی برچوق فوائد ومحسناتی واردر . ازجمله :

١ ـــ : نکاح انسال بشریه‌نك بقاسنی کافلدر .

٢ ـــ : نکاح ؛ انساب بشریه‌نك محافظه‌سیله هیئت اجتماعیه‌نك اضاعهٔ انسابدن وقایه‌سنی مستلزمدر .

٣ ـــ : نکاح ؛ تنشیط قلبه ، استراحت بدنیه‌یی تأمینه خادمدر . معلومدر که انسانلر یاشادقجه متمادیاً چالیشمغه ، فعالیت ابرازینه محتاجدرلر . حالبوکه بویله علی‌الدوام واقع اولان سعی وغیرت ؛ انسانك حواسنی یورار ، نشوهٔ مساعیسنی تعطیله سبب اولور . نته‌کیم امام علی کرم‌الله وجهه حضرتلری : (روحوا القلوب ساعةً فانها اذا اکرهت عمیت) بویورمشلردر ؛ یعنی قلبلرکزی برمدت دیکلندیریکز ، راحت ایتدیریکز ، چونکه جبر واکراهه اوغرارسه کندیسنه ، اوصانج کلیر ، کورلانیر ، آرتق کندیسندن استفاده اولوناماز .

بناءً علیه انسان وقت وقت ترویح نفسه ، تنشیط قلبه ، تعب قوایی ازاله‌یه محتاج اولدیغندن بوخصوصده‌کی احتیاجاتنی آنجاق عائله‌سی آره‌سنده ، رفیقهٔ حیاتی نزدنده تطمین ایده‌بیلیر ، باشقه صورتله تطمین ایده‌مز .

غیر مشروع صورتده یاپیلان انسیتلرك نه الیم ، نه زهرآلود نتیجه‌لر ویردیکی ایسه دائما کورولمکده‌در .

٤ ـــ : نکاح ؛ برآشیانهٔ مسعودیت تأسیسنه باعث ، اموربیتیه‌نك حسن تمشیت وتنظیمنه خادمدر .

شبهه یوق که انسانلر تأسیسنه موفق اولدقلری بر کاشانهٔ ازدواج سایه‌سنده بختیار اولورلر . بر ارکك صالح بررفیقه‌یه نائل اولمدقجه خانه‌سی داخلنده‌کی اموری بالذات رؤیت ایتمك مجبوریتنده بولونور ، بویله برکلفتی درعهده ایتمه‌سی ایسه آنك خارجده‌کی معاملاتنی سکته دار ایدر . حالبوکه صالح ، وظیفه شناس بر رفیقهٔ حیات ایله یاشایان ارککلر خارجده‌کی ایشلرینی اداره‌یه حصر اوقات ایده‌رك مسلکلرنده ترقیاته نائل اولورلر ، رفیقه‌لری ده اوایشلرینی کوره‌رك آنلرك یوکلرینی تخفیف ایدرلر ؛ زوجین آره‌سنده وقوع بولان بوتقسیم وظائف نتیجه‌سنده ده سعادت عائله تجلی ایدر طورور .

٥ ـــ : نکاح ؛ انسانلرك دها زیاده مجاهدهٔ حیاتیه‌ده بولونمالرینه وسیله‌در . شبهه ایدیله‌مز که متأهل اولانلر ایله اولمایانلرك ابرازینه محتاج اولدقلری فعالیت حیاتیه مساوی اولاماز . بر عائله صاحبی اولان ارککلر کندی رفیقه‌لرینك ، چوجوقلرینك معیشتلرینی تأمین ایچون کیجه‌وکوندوز چالیشیرلر ، وبودائمی مساعی ـ افراد عائله‌نك سعادتنه بادی اولاجغی ایچون ـ کندیلرینك نشوهٔ فعالیتنی تزیید ایدر ، مزاحم حیاتیه‌یی اقتحام خصوصنده یأس وفتوره کرفتار اولمازلر ، هرکون باشقه برقوت ایله ، باشقه برانشراح ایله شهراه مساعیده دوام ایدر کیدرلر ، بونك نتیجه‌سنده منسوب اولدقلری هیئت اجتماعیه ترقی ایدر ، اسباب رفاه وعمرانه نائل اولور ، باشقه ملتلر ایله اقتصادی ، سیاسی ساحه‌لرده رقابت ایده‌بیله‌جك بروضعیتده بولونور .

نکاح حقنده‌کی ترغیبات شرعیه :

نکاح ؛ شرع انور نظرنده پك زیاده مرغوب وممدوحدر . فرقان حکیمده : (وانکحوا الایامی منکم والصالحین من عبادکم وامائکم ...) بویورلمشدر که « سزدن زوج وزوجه‌سی بولونمایانلری وکوله وجاریه‌لریکزدن صلاح حال ایله متصف اولانلری اولندیریکز ، اکر اونلر فقیر ایسه‌لر الله تعالی فضل وکرمیله کندیلرینی غنی قیلار ، الله تعالی واسعدر ، علیمدر » مآلنده‌در .

بو آیت جلیله مسلمانلر ایچون برترغیب سبحانیدر ، فقیر اولدقلری حالده تأهل ایدنلرك فضل الهی‌یه مظهر اولاجقلرینی تبشیر ایدیور ، آرتق فقیرالحال بولوندیغنی بهانه ایده‌رك تأهلی ترك ایتمك ناصل طوغری اولابیلیر ؟ .

شبهه ایدیله‌مز که چوق کره ازدواج برکاتیله آهنك معیشت دوزه‌لیر ، زوجك شوق مساعیسی آرتار ، قادینك سعی وغیرتیله خانه‌نك انتظام ومعموریتی یولنه کیرر ، چوق دفعه ازدواجك ثمرات نافعه‌سندن اولان اولاد یوزندن ابوین ؛ وسعت معیشته ، سعادت حیاته ، ابقای نامه موفق اولور .

علیه اکمل التحیات افندیمز احتیاجندن شکایت ایتمکده بولونان بر ذاته « تزوج ایتملیسین » دیه توصیه بویورمشلردر .

« فقیرلك قورقوسیله اولنمکی ترك ایدن بزدن دکلدر » مآلنده بولونان (من ترك التزوج مخافة العیلة فلیس منا) حدیث شریفی ده آرتق بوخصوصده فضله سوز سویلمکه حاجت بیراقماز .

سنن ابن ماجه‌ده : (النکاح من سنتی فمن لم یعمل بسنتی فلیس منی) حدیث شریفی مسطوردر که « نکاح بنم سنتمدر ، بنم سنتمله عمل ایتمه‌ین بندن دکلدر » دیمکدر .

برحديث شريفده‌ده : (من احب فطرتى فليستنّ بسنتى وان من سنتى النكاح) وارد اولمشدركه « بنم فطرتمى سوه‌ن بنم سنتمه سالك اولسون ، سنتمدن بری‌ده شبهه يوق‌كه نكاحدر » مألنده‌در .

ديكر برحديث شريفده‌ده: (ثلاث من سنن المرسلين النكاح والتعطر وحسن الخلق) بويورلمشدر ، يعنى « اوچ شى پيغمبران ذيشانك سنتلرندندر . اونلرده نكاح ، تعطر ، حسن خلقدن عبارتدر »

برحديث نبويده : (اذا تزوج الرجل فقد استكمل نصف الدين فليتق الله فى النصف الباقى) شرفوارد اولمشدركه « برمسلم أولنديكى وقت دينك نصفنى استكمال ايتمش اولور ، آرتق باقى نصفنده‌ده جناب حقدن صاقينسين ، اتقا اوزره بولونسون » مألنده‌در .

صحيح بخارينك باب النكاحنده وسائر كتب احاديثده مذكور اولان : (جاء ثلثة رهط الى بيوت ازواج النبى صلى الله عليه وسلم ...) حديث شريفى شو مألده‌در : اوچ ذات خانۀ سعادته كلوب نبى عاليشان افنديمزك نه‌قدر عبادات وطاعاتله اشتغال بيورديغنى تحقيق ايتدكدن صوكره « بز نره‌ده عليه الصلاة والسلام افنديمز نره‌ده ! » جناب حق اونك هم كچمش هم‌ده كله‌جك بوتون كناهلرينى مغفرت بويورمشدر. (يعنى بالفرض حضرت پيغمبردن بر كناه صادر اولاجق اولسه جناب حق آنى عفو بويورر ، اويله اولديغى حالده رسول اكرم حضرتلرى ينه شو قدر عبادت وطاعتله مشغول اوليور) ديديلر ؛ ايچلرندن برى ، « بن بوتون كيجه نماز ايله مشغول اوله‌يم » ديدى ؛ ديكر برى‌ده ، « بن هر كون اوروج طوتايم ، اصلا افطار ايتميه‌يم » ديبه قرارويردى. اوچنجيسى‌ده ، « بن قادينلردن عزلت ايده‌رك ابدياً تزوج ايتميه‌يم » ديبه ترك تأهله عزم ايتدى. متعاقباً رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افنديمز تشريف ايده‌رك بويورديلركه: « شويله شويله ديينلرسزميسكز؟. اللهه يمين ايدرم‌كه جناب حقدن بنم خوف واتقام دها زياده‌در ، بونكله برابر بن اوروج‌ده طوتارم ، افطارده ايده‌رم ، نمازده قيلارم ، اويقوده اويورم ، قادينلرى‌ده تزوج ايدرم ، بنم سنتمدن اعراض ايدن بندن دكلدر . »

بو حديث شريف كوستريوركه مسلمانلرك هم دينلرينه ، هم‌ده مشروع صورتده دنيالرينه چاليشمالرى منسوب اولدقلرى دين حكمت قريننك ايجابات عاليه‌سندندر .

عليه الصلاة والسلام افنديمز بر حديث شريفلرنده : (تناكحوا تكثروا فانى اباهى بكم الامم يوم القيمة) بويورمشلردركه « اى امتم !. تأهل ايدوب چوغالكز ، چونكه بن يوم قيامتده سزك كثرتكزله سائر امتلره مباهاتده بولونورم » مألنده‌در .

بوحديث نبوى‌ده كوستريوركه دين اسلامده نكاحك مرغوب اولماسى اسبابندن برى‌ده افراد مسلمينك تزايدينه وسيله اولماسى جهتيدر.

آرتق هر مسلم ايچون لازمدركه مجرد رسول عاليشان افنديمزك سنت سنيه‌لرينه اتباع ايتمك وملت اسلاميه‌نك افرادينى تكثيرده ، قوتنى تزييده خدمت ايتمك مقصديله تأهل ايده‌رك خير الخلفه نائليتنى خلاق كريم حضرتلرندن تمنى ايلسين .

نكاح خصوصنده‌كى بوقدر ترغيبات شرعيه‌يه رغماً مع التأسف بزه مسلمانلر آره‌سنده وقتيله تأهل ايتمه‌ين بر چوق ذوات بولونمقده‌در . بوده مختلف اسبابدن نشئت ايديور ، بوسببلردن برى‌ده قدر معروفدن زياده مهر تسميه‌سيله لزوملى ، لزومسز برطاقم كلفتلره ميدان ويرله‌سيدر.

مهر و وليمه خصوصنده اسرافاتده توقى ايدلمسى :

معلوم اولديغى اوزره نكاح شرعى ؛ مهردن خالى اوله‌ماز. مهرك لزومى : (واحل لكم ماوراء ذلكم ان تبتغوا باموالكم) آيت جليله‌سيله ثابتدر .

فتح القديرده وسائر كتب فقهيه‌مزده مذكور اولديغى وجهله مهرك اقل مرتبه‌سى امام مالك حضرتلرينه كوره ربع دينار ، امام نخعى عندنده قرق درهمدر . امام شافعى وامام احمد حضرتلرينه كوره بيعده ثمن اولمايه صالح اولان هر شى مهر اولمايه‌ده صالحدر. ائمۀ حنفيه عندنده ايسه اون درهم كموشدر ، ولوكه مسكوك اولماسين ، بوندن آز مهر اولاماز . فقط مهرك حد اعظميسى معين دكلدر ، طرفين بالرضا ايسته‌دكلرى قدر مهر تسميه ايده بيليرلر ، آنجاق مهرك پك فضله اولماسى شرعاً ممدوح دكلدر . بحر رائقده مذكور اولان بر حديث نبويده: (خير نسائكم احسنهن وجوهاً واخفهن مهوراً) بويورلمشدركه «قادينلريكزك اك خيرليسى وجهاً اك كوزل ، مهراً اك خفيف اولانلريدر» مألنده‌در .

كتب اخلاقيه‌مزده : (من بركة المرأة سرعة تزوجها وسرعة رحمها الى الولادة ويسر مهرها) ديبه محرردركه « بر قادينك وقتيله أولنمه‌سى ، وقتيله كبه قالماسى ومهرينك قولايلقله ادا اولونه بيله‌جك بر مقدارده بولونماسى اول قادينك يمن وبركتندن معدوددر » ديمكدر .

ديكر برخبرده‌ده: (اعظم النكاح بركة ايسره مؤنة) وارداولمشدركه « نكاحك فيض وبركتجه اك بويوكى كلفت ومصرفجه اك آز ، اك قولاى اولانيدر » مألنده‌در .

مع‌هذا نكاح برامر خطيردر، شاننه اعتنا لازم اولديغندن تسميه ايديله‌جك مهرك پك عادى برشى اولماسى‌ده مهرك لزومنده‌كى حكمت شرعيه ايجاباتندندر . هر شيده اولديغى كبى بو خصوصده‌ده افراط وتفريطدن قاچينمالى‌در . پك قيمتسز اولان برشيئك مهر تسميه ايدلمه‌سى حسب العاده طرفينك عزت نفسنه طوقونور، موقع اجتماعيسيله متناسب اولماز وبالخاصه قادينك حيات آتيه‌سنه سوء تأثير ايده بيلير .

بدايعده مفصلاً بيان اولنديغى اوزره : « نكاح برطاقم مقاصده بناءً مشروع قيلنمشدركه بومقاصدك حصولى آنجاق نكاحك دوام وثباتيله قابل اولور . نكاحك دوام وثباتى ايسه نفس عقد ايله مهرك وجوبنه وابسته‌در . چونكه بعضاً زوجين بيننده وحشت وخشونت كبى بعض اسباب سرزدهٔ ظهور اولابيليركه بونلر زوجى طلاقه سوق ايدر . اكر نفس عقد ايله مهر واجب اولماياجق اولسه زوج ، ظهور ايدن جزئى بر خشونته بناءً رابطهٔ نكاحى ازاله ايتمكدن چكنمز . زيرا بو تقديرده مهرك لزومندن خوف ايتميه‌جكى جهتله ازالهٔ زوجيتدن تحاشى‌يه لزوم كورمز . بو حالده‌ده نكاحدن مقصود اولان فوائد فوت اولمش اولور .

مع‌مافيه نكاحدن بكله‌نيلن مصالحك حصولى بين‌الزوجين موافقته متوقفدر ، بو موافقت ايسه زوجه‌نك زوجى نزدنده معزز و مكرم اولماسيله حاصل اولور. حال‌بوكه اولدقجه اهميتلى برماله توقف ايتمكسزين زوجك زوجه‌سنه طريق وصولى منسد بولونمادقجه بو معززيت تحقق ايده‌مز . مشكلات ايله الده ايديلن بر شيئك محافظه‌سنه زياده‌سيله اعتنا اولونور ، بالعكس قولايلقله الده ايديله‌بيلن بر شيئك اوقدر قدرى بيلنه‌ميه‌جكندن امساكنه لائقيله اعتنا اولونماز .

فى‌الحقيقه بويله‌در. فقط مهركبك زياده اولماسى برطاقم محاذيردن سالم دكلدر . قدر معروفدن زياده مهر تسميه‌سى تأهل ايده‌جك بر اركك آغير بر يوك آلتنده قالماسنه ، سرمايهٔ معيشتنك آزالماسنه سبب اولور وبرچوق اركك‌لرك وقتيله ازدواج ايده‌مه‌ملرينه سببيت ويرر. بوحال ايسه منافع فرديه‌واجتماعيه‌يه منافى اولديغندن شايان تصويب اولاماز. بو خصوصده اك طوغريى، اك متبصرانه بر صورتده حركت ايدلمك ايسته‌نيليرسه كفائت مسئله‌سنه دقت ايتملى ، زوج ايله زوجه آره‌سنده سناً ، اخلاقاً ، موقعاً برمناسبت بولونماسنه اعتنا ايتمه‌ليدر. يوقسه مجرد مهرك فضله برمقدارده بولونماسى نكاحك دوامنه هروقت مدار اولاماز. بلكه بوجهت عرض اولونديغى اوزره سن تزوجى تأخير ايدر، تزوج ايدنلرك‌ده مدت مديده جمعيت ياپامه‌ملرينه سبب اولور. برچوق متأهل كيمسه‌لرك‌ده آغير آغير بورجلر آلتنده قالملرينه سببيت ويرر .

واقعا نكاح خصوصنده بورج ياپمقدن اوقدر تحاشى‌يه محل يوقدر. بويله‌خيرلى بر امر ايچون حسن نيتله ياپيلان بورجى ادايه جناب الله موفقيت احسان بويورور. نته‌كيم : (ثلاثة حق على‌الله عونهم المجاهد فى سبيل‌الله والناكح يستعفف عن محارم الله والمكاتب يريدالاداء) بويورلمشدر . يعنى اوچ كيمسه واردركه كنديلرينه البته جناب حق ياردیم ايدر، اونلرده الله يولنده مجاهده ايدن، محرماتدن نفسنى صيانت ايچون تأهل ايله‌ين كيمسه‌لرله بدل كتابتى ويرمك ايسته‌ين مكاتبدر . فقط مجرد كوستريش ايچون زائد مصرفلر اختيارى وبو مصرفلرى ياپمق ايچون آلتندن قولايلقله قالقيلاميه‌جق مقدارده استقراض ياپيلماسى‌ده هيچ بروجهله موافق اولاماز . بورج آلتنده ازيلن براركك عائله‌سنى مسعود ايده‌مز ، بوجهتى قيز طرفى‌ده دوشونه‌رك هرحالده دامادلرى اولاجق كيمسه‌يه تسهيلات كوسترمه‌ليدرلر .

نهاية‌المحتاجده وسائره‌ده بيان اولنديغى اوزره عمر بن الخطاب حضرتلرى برخطبه‌لرنده حضاره خطاباً : (لاتغالوا بصداق‌النساء فانها لوكانت مكرمة فى‌الدنيا اوتقوى عندالله كان اولى بها رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم) ديه اخطار بويورمشلردى ، يعنى قادينلرك مهرينى پك زياده ياپمايكز، بوخصوصده حددن تجاوز ايتمه‌يكز، اكر تزييد مهر دنياده برمزيت ، الله تعالى نزدنده تقوادن معدود اولسه ايدى بوكا اك زياده رسول اكرم صلى‌الله عليه وسلم افنديمز لائق اولوردى ، حال‌بوكه پيغمبر ذيشان افنديمز ازواج مطهراتنك مهرلرينى اوقدر زياده قيلمامشدر .

شرعةالاسلام شرحنده محرر اولديغى اوزره رسالتمآب افنديمز ازواج طاهراتنه بشريوز درهم مهر تسميه بويورمشلردى . يالكز امهات مؤمنيندن «ام‌حبيبه» رضى‌الله تعالى عنها ايچون درت بيك درهم ويادرت يوز دينار مهر تسميه اولونمشدر. فقط بومبلغى نبىّ عاليشان افنديمزه بر خدمت احترامكارانه اولمق اوزره نجاشى كندى مالندن ويرمشدر .

چونكه ام حبيبه والده‌مز اولجه زوجى بولونان عبيدالله ايله برابر شرف اسلامه نائل اولاق حبشه مهاجرت ايتمشلردى. بعده عبيدالله‌ك وفاتيله مشار اليها طول قالمش اولديغندن اوراده نجاشينك سراينده پيغمبر ذيشان افنديمزه بالوكاله تزويج اولونمش ايدى .

وليمه‌يه، يعنى دوكون ايچون اتخاذ اولنان ضيافته كلنجه بوضيافت اكثرعلمايه كوره مستحبدر،يالكز عقد نكاح زماننده ويابعدالزفاف ويريلير . بعض ذواته كوره هم عقد نكاح زماننده هم‌ده زفافدن صوكره ويريلير . بوضيافت ؛ مختار اولان قوله نظراً زوجك حالنه ، قوهٔ ماليه‌سنه كوره ياپيلير، زوجك طاقتى فوقنده مصرفلر اختيار ايدلمه‌سى اصلا موافق دكلدر . نته‌كيم اليوم مملكتمزك برچوق يرلرنده بوكبى اسرافاته ميدان ويرلمكده‌در .

كتب سيرده اسماءبنت ابى بكردن (رضى‌الله تعالى عنها) مرويدركه عصر سعادت قرين نبويده فاطمة‌الزهرانك وليمه‌سندن پارلاق بر وليمه ياپيلمامشدر . مشاراليهانك دكوننده ويريلن ضيافتده برمقدار آريه اتمكى ايله برآز خرما برمقدارده حيس ـ ياغ ويغورت ايله خرمادن ياپيلير برطعام ـ احضار ايدلمشدى .

شوكاده دقت ايتمه‌ليدركه نكاح برسنت سنيه اولديغندن تشكل ايده‌جك عائله حقنده بركت وسعادته وسيله اولور . آرتق وليمه هنكامنده برطاقم مناهى وملاهى‌يه ميدان ويره‌رك بوبركت وسعادتك نكبت وشئامته مبدل اولماسنه سببيت ويرمه‌مليدر .

ع . ه .

ميسيونرلك

٢

صوك عصرلرده ميسيونه‌رلك فعاليتلرى

برنجى مقاله‌مزده قرون اولى وقرون وسطى ميسيونه‌رلكندن بحث ايتمش ، خرستيان ميسيونه‌رلكنك قرون وسطى‌ده مسلمانلغك كبرديكى هر يرده هزيمته دوچار اولديغنى كورمشدك . بو مقاله‌مزده قرون اخيره ميسيونه‌رلكندن بحث ايده‌جكز .

اون آلتنجى عصرده خريستيان كليساسنك انقسامه دوچار اولمسى خريستيانلغى نشر ايتمك فعاليتنى بر مدت ايچون سكته‌دار ايتمشدى . مع‌مافيه اسپانيوللر وپورتكيزلر طرفندن انديشه وحسدله تعقيب اولونان انكليز قوت بحريه‌سنك انكشافى ، خريستيانلغك نشرى ايچون ابراز اولونان فعاليتلرى احيا ايتمشدر . انكلتره قرالى آلتنجى (ادوارد) دونانماسنك قوماندانلرينه وكشف سياحتلرى اجرا ايچون كوندرديكى هيئتلره ويرديكى تعليماتده ديوردى‌كه :

« كشف اولوناجق اراضينك كافه‌سنده تعقيب اولوناجق الك اساسلى هدف خريستيانلغى نشر ايتمك اولمليدر . يوقسه باشقه بر اساسه قائم اولان ايشلر هيچ بر وقت موفقيت احراز ايده‌مز ! » انكليزلر خريستيانلغك آمريقاده نشرينه چاليشمشلردر . آمريقاده ايلك انكليز مستملكه‌سى « وه‌رژينيا » ده تأسس ايتمش وبورادن خريستيانلغك نشرينه باشلانلمشدر . انكلتره قرالى برنجى (ژه‌مس) بومستملكه‌نك اشغالى ايچون اصدار ايتديكى امرنامه‌ده ديوركه: « كلمهٔ مسيحى مجاور يرلرده ، وحشيلر آره‌سنده ، هر يرده نشره چاليشكز ! »

انكليزلر كتب مقدسه‌لرينى مختلف لسانلره ترجمه ايدرك هر طرفه طاغيتمشلر واون سكزنجى عصرك برنجى سنه‌سنده « اجنبى مملكتلرده خريستيانلغى نشر ايتمك » جمعيتنى تشكيل ايتمشلردر . اوته طرفدن ١٦٦٤ سنه‌سنده بارون (وون وه‌لتز) نامنده بر آوستريالى كليسايه خطاباً بر بياننامه نشر ايدرك (بت پرست) لرى خريستيانلاشديرمق ايچون چاليشلماسنى طلب ايتمش ايدى . بوكا جواباً هر خريستيان مملكتك باشقه دينه سالك قومشولرندن مسئول اولديغى وبوصورتله ، يونانليلرك توركلرى خريستيانلاشديرمقدن مسئول اولدقلرينى سويله‌مه‌مشلر ، (بت پرست) لره كلنجه طوموزلره انجيلر تقديم ايتمكده معنى اولماديغنى بيلديرمشلردى ! كليسادن بو جوابى آلان اوستريالى بارون بالذات ميسيونه‌رلكه سلوك ايدرك جنوبى آمريقايه كيتمشدى . (١٧٠٥) ده دانيمارقه قرالى دردنجى (فره‌دريق) بر ميسيونه‌ر هيئتى تشكيل ايدرك (قوروماندل) ساحلنه اعزام ايتمش ، موراوياليلر غربى هند آطه‌لرينه ، جنوبى آمريقايه ، غروينلانده ، شمالى آمريقا قبائلنه ، جنوبى آفريقا وسيلان آطه‌لرينه فوج فوج ميسيونه‌رلر كوندرمشلردى .

بوزمانه قدر ميسيونه‌ر فعاليتى دولت مؤسسه‌سيله مربوط ايدى . بوندن صوكره‌دركه جمعيتلر وفردلر بو فعاليتى أله آلديلر . اون طقوزنجى عصرك اواخرينه قدر انكلتره‌ده تشكل ايدن ميسيونه‌ر جمعيتلرى تاريخ تشكللريله بروجه آتيدر :

١٦٩١ غربى هند آطه‌لرى ايچون خريستيانلق جمعيتى
١٦٩٨ خريستيان معارفنى تعالى ايتديرمك جمعيتى
١٧٠١ اجنبى مملكتلرده انجيللرى نشر ايتمك جمعيتى
١٧٣٢ موراويا ميسيونه‌رلرى
١٧٩٢ واقتيز ميسيونه‌ر جمعيتى
١٧٩٥ لوندره ميسيونه‌ر جمعيتى
١٧٩٦ اسقوچيا ميسيونه‌ر جمعيتى
١٧٩٩ كليسا ميسيونه‌ر جمعيتى
١٧٩٩ دينى جمعيت
١٨٠٤ انكلتره وممالك اجنبيه كتاب مقدس جمعيتى
١٨٠٨ يهوديلر آره‌سنده خريستيانلغى نشر ايتمك جمعيتى
١٨١٣ وه‌سليان ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨١٧ عمومى واقتيز ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٢٣ مستملكات كليسا جمعيتى
١٨٢٥ اسقوچيا كليساسى ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٣١ تثليث وكتاب مقدس جمعيتى
١٨٣٢ ممالك اجنبيه‌ده قادينلرى تربيه جمعيتى
١٨٣٣ ممالك اجنبيه‌ده ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٣٦ مستملكاتده ميسيونه‌رلك جمعيتى
١٨٤٠ ايرلاندا ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٤٠ غال ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٤١ پسقپوسلر جمعيتى
١٨٤١ اده‌نبره طبى ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٤٣ موسويلر آره‌سنده انجيلى نشر ايتمك جمعيتى
١٨٤٣ اسقوچيا سربست كليسا ميسيونه‌رلرى
١٨٤٣ آفريقا ومستملكات ميسيونه‌رلرى
١٨٤٤ جنوبى آمريقا ميسيونه‌رلرى
١٨٥٨ هندستانده تعليم وتربيه ميسيونه‌رلكى
١٨٦٠ انكليز دارالفنونلرينك مركزى آفريقا ميسيونه‌ر جمعيتى
١٨٦٢ چين ميسيونه‌رلكى
١٨٦٥ اجنبى مملكتلر ميسيونه‌رلرى

١٨٦٦ دلهی قادین میسیونه‌رلری
١٨٦٧ سوریا وفلسطین میسیونه‌رلری
١٨٧٦ قامبریج دلهی میسیونه‌رلری
١٨٨٠ انکلتره کلیساسی میسیونه‌رلری
١٨٨٤ قوره میسیونه‌رلری
١٨٩٢ میسیونه‌رلر اتحادی جمعیتی

اون طقوزنجی عصرك اواخرینه‌قدر انکلتره‌ده میسیونه‌رلکك ناصل انکشاف ایتدیکنه دائر بر فکر ویرمك ایچون ترتیب تاریخیسیله صیره‌لادیغمز بو جمعیتلر قارئلرمزی البته دوشوندیره‌جك وخریستیانلرك دینلرینی نشر ایتمك ایچون نه‌قدر غیرت کوستردکلرینی، بو اوغورده نه‌قدر فدا کارلق اختیار ایتدکلرینی کوستره‌جکدر. فقط خریستیانلغی نشر ایتمك ایچون تنظیم اولونان فعالیت بو قدرله‌ده قالماز. دیکر بوتون غرب مملکتلرینك عینی مقصده خادم برچوق جمعیتلری بولوندیغی کبی قاتولیك واورتودوقس کلیسالرینك‌ده صایمقله توکنمز میسیونه‌ر تشکیلاتی واردر.

١٨٨٥ سنه‌سندن اعتباراً انکلتره دارالفنونلری مأذونلرینك میسیونه‌رلك فعالیتی زیاده‌سیله آرتمش و بونلرك میسیونه‌رلکی تشویق ایتمه‌لری خلقك اونلره ابذال ایتدیکی معاونتی تزییدا ایتمه‌سنه بادی اولمشدر. ازجمله انکلتره دارالفنونلرینه مربوط بش میسیونه‌ر تشکیلاتی واردر. مرکزی آفریقا میسیونه‌رلری انکلیز دارالفنونلرینك مأذونلری طرفندن اداره اولونمقده‌در. (دلهی)ده‌کی قامبریج دارالفنونی میسیونه‌رلری، (قالکوتا) ده‌کی (اوقسفورد) دارالفنونی میسیونه‌رلری، (چوتاناغبور) ده (دوبلن) میسیونه‌رلری، (چین)ك (فوه‌رکیه‌ن) ولایتی میسیونه‌رلری کاملاً انکلیز دارالفنونلیلرندن متشکلدر.

میسیونه‌رلرك قادینلری‌ده استخدام ایتمه‌لری حرکت و فعالیتلرینی زیاده‌سیله انکشاف ایتدیرمشدر. «شرقده» هندستانده قادین تحصیلنی تعالی ایتدیرمك»، «هندستانده قادین تحصیلنی یوکسلتمك» جمعیتلری اون طقوزنجی عصرك اواسطندن اعتباراً ایتمش وهرطرفه هیئتلر اعزام ایتمشدر.

المانلرك میسیونه‌ر تشکیلاتی فوق‌العاده حائز اهمیتدر. میسیونه‌رلك وادیسنده (موراویا) کلیساسنه باشقه کلیسالر رقابت ایده‌مه‌مکده‌در. بو کلیسایه منسوب اولانلرك عددی (١٠٠٠٠٠)ه بالغ اولمقده وبونلر اك عقیم ساحه‌لرده بیله فعالیت کوسترن (٣٥٠) میسیونه‌ر هیئتی تنظیم ایتمش بولنمقده‌در. بونلر غروین‌لاند، آلاسقا، لابرادور، مرکزی امریقا، تیبت وهوتنتوتلر آره‌سنده چالیشیورلر. آلمانلرك (بازل) جمعیتی‌ده شایان دقتدر. ساحهٔ فعالیتی (هندستان)، (جنوبی افریقا) و(چین)در. (برلین) جمعیتی و(ره‌ن) جمعیتی جنوبی افریقا وچین‌ده، (هرمانزبورغ) میسیونه‌رلری جنوبی افریقا وهندستانده خریستیانلغه خدمت ایدرلر.

آمریقاده میسیونه‌رلکك اهمیت عظماسی واردر. خریستیانلر ومیسیونه‌رلر اتحادی (هندستان) و (چین)ه متعدد هیئتلر کوندرمکده‌در. «کوکلی طلبه حرکتی» نامنده‌کی میسیونه‌ر فعالیتی آمریقاده بویوك بر نفوذ احراز ایتمش وبو حرکتك رهبرلری مستثنا بر ذکا وعملی بر قابلیتی حائز اولدقلرینی اثبات ایتمشلردر. ١٨٩٥-١٨٩٧ سنه‌لری آره‌سنده دور عالم سیاحتی اجرا ایدن امریقالی (موط) بو حرکتك رؤساسندن ایدی. موی الیه برچوق اوروپا مملکتلرینك دارالفنونلریله قولله‌ژلرینك طلبه‌سنی تورکیا، سوریا، هندستان، سیلان، چین، ژاپونیا واووستралیاده تأسیس ایتدیکی میسیونه‌ر جمعیتلرینه باغلامش وبو صورتله تأسیس ایتدیکی جمعیتلرك عددی (١٥٠) ی کچمشدر. آمریقالیلرك میسیونه‌ر جمعیتلری وتشکیلاتی صایمقله توکنمز.

پروتستانلرك بو نهایتسز فعالیتلرندن باشقه قاتولیك کلیساسنك وقاتولیکلرك فعالیتلرندن‌ده بر پارچه بحث ایده‌لم: اون طقوزنجی عصرده قاتولیك میسیونه‌رلری پروتستان میسیونه‌رلریله عادتا مسابقه‌یه باشلامشلردر. ١٨٢٢ده (لیون) شهرنده خریستیانلغی نشر مؤسسه‌سی تأسیس اولونمش، بو مؤسسه ایلك سنه‌سنده اهالیدن، اصنافدن (٢٠٠٠) انکلیز لیراسی قدر بر مبلغ طوپلامش وبو سرمایه ایله ایشه باشلامشدی. اوتوز سنه صوکره بو مؤسسه‌نك وارداتی (٢٠٠,٠٠٠) انکلیز لیراسنه چیقمش وحال حاضرده (٣٠٠,٠٠٠) انکلیز لیراسنه یوکسلمشدر. قاتولیکلرك بولوندیغی هر یرده بوکبی جمعیتلرك تأسیسی دوام ایتمش وبو صورتله قاتولیك میسیونه‌رلکی‌ده بوتون دنیایی قاپلامشدر.

قاتولیك میسیونه‌رلکنك قسم اعظمی فرانسه طرفندن یاپیلمقده‌در. فرانسه حکومتی مملکتنك داخلنده هرنه قدر روحانی صنفك علیهنده ایسه‌ده خارجده‌کی میسیونه‌رلرك حامیسیدر. بو حمایه ایله فرانسه نفوذ سیاسیسینی توسیع ایتمکده‌در.

قاتولیك میسیونه‌رلکنك فعالیتی حقنده بر فکر ویرمك ایچون قاتولیك میسیونه‌رلریله ساحهٔ فعالیتلرینی بروجه آتی خلاصه ایده‌لم:

١ — اجنبی میسیونه‌رلری جمعیتی، ١٦٥٨ ده پاریسده تشکل ایتمش مانچوریا، قوره، تیبه‌ت، ژاپونیا، چین، هندو چین، قوشین چین، غامبودیا، مالای شبه جزیره‌سی، بورما، جنوبی هندستان مملکتلرینه میسیونه‌رلر کوندرمشدر.

٢ — بیاض پدرلر جمعیتی، ١٨٦٨ده تأسس ایدرك جزائر، صحرای کبیره، نیاسایه، ویقتوریا نیانزایه، تانغانیقایه، قونغویه میسیونه‌رلر اعزام ایتمشدر.

٣ — لیون جمعیتی ١٨٥٦ ده تشکل ایدرك افریقانك مختلف طرفلرینه میسیونه‌رلر ارسال ایتمشدر.

٤ — روح القدس جمعيتى ۱۸٤۸ ده تشكل ايدرك سنه غامبيا، غامبيا، قونغويه ، قومورو آطه‌لرينه وسائر يرلره ميسيونه‌رلر كوندرمشدر .

٥ — ميلان ميسيونه‌ر جمعيتى ۱۸٥۰ ده تشكل ايدرك چين ، شرقى بورما وهندستانه هيئتلر كوندرمشدر .

٦ — خارجه ميسيونه‌رلر ارسالى جمعيتى (المان)۱۸٦۳ ده تأسس ايدرك شانتونغ ، چين ، توغو وغربى افريقايه ميسيونه‌رلر كوندرمشدر .

۷ — خارجه ميسيونه‌رلر ارسالى جمعيتى (بلچيقا) ۱۸٦۳ ده قونغويه موغولستانه ، وسائر يرلرده چاليشمشدر .

۸ — پيقپوتيان جمعيتى ۱۸۱۷ ده تشكل ايدوب برچوق يرلرده چاليشمشدر .

۹ — هيل ميل جمعيتى (انكليز) ۱۸٦٦ دن اعتباراً پنجاب ، كشمير ؛ مادراس ، زه‌لانده‌ده ابراز فعاليته باشلامشدر .

۱۰ — مقدس قلب جمعيتى (فرانسز) ۱۸٥٥ ده تأسس ايده‌رك جنوبى آمريقاده فعاليته كيرمشدر .

۱۱ — مقدس رهاكار جمعيتى (روما) ۱۸۸۱ دن اعتباراً (آسام)ده چاليشمغه باشلامشدر .

۱۲ — ده‌رونا جمعيتى سودان ومصر علياده ابذال مساعى ايتمكده‌در .

۱۳ — ماريستلر (فرانسز) فيجى واوستراليا آطه‌لرينه، بحرمحيط كبير آطه‌لرينه ميسيونر كوندرمشلردر .

۱٤ — لازاريستلر حبشستانه، ايرانه ، چينه، ماداغشقر آطه‌سنه هيئتلر كوندرمشلردر .

۱٥ — مريم بتول جمعيتى سيلان آطه‌سنده ، جنوبى آفريقاده قاناداده چاليشير .

۱٦ — ساليسيانلر، جنوبى آمريقاده چاليشمشلر وفلسطينه‌ده ميسيونرلر كوندرمشلردر .

۱۷ — پاللاتينلر، قاميرونه، غربى افريقايه، اوستراليايه ميسيونه‌رلر كوندرمشلردر .

۱۸ — ژه‌سوئتلر هندستان ، سيلان، چين، مداغسقر، زامبيزى انداماقا ، الاسقا وباشقه ساحه‌لرده چاليشمشلردر .

۱۹ — دومينيسيه‌نلر ، آناطولى وبالخاصه (موصل)، تونكينغ ، چين وسائر يرلره ميسيونه‌ر كوندرمشلردر .

۲۰ — فرانسيسقانلر، مصر ، طرابلس، مراكش، چين، عدن عربستان ، هندستان ، طربزون ، ماردين ، برازيل و بولغارستانده ابراز فعاليت ايتمكده‌درلر .

۲۱ — به‌نيديقتنلر ، نيوزه‌لانداده ، شمالى امريقا هندليلرى ، واوستراليا يرليلرى ارءسنده چاليشمقده‌درلر .

۲۲ — ترايپستلر ، غربى افريقا، چين وژاپونياده ابراز فعاليت ايديپورلر .

۲۳ — اوغوستيانلر ، فيلبين اطه‌لرنده، بالقان شبه‌جزيره‌سنده، اناطوليده چاليشيورلر .

۲٤ — كرمليلر، بغداد وهندستانده ابراز مساعى ايتمكده‌در .الخ.

اورتودوقس كليساسنك واورتودوقسلرك ده ميسيونرلكنى ده علاوه ايده‌جك اولورسه‌ق خريستيانلرك نه‌قدر جهانشمول برغيرتله خريستيانلغى نشره ، بودينى كافهٔ اقوامه ناصل تلقينه چاليشدقلرى ميدانه چيقار .

خريستيانلرك بو مدهش فعاليتى قارشيسنده هردرلو اهماله رغماً يگانه فعال قوت مسلمانلقدر . خريستيانلغه قارشى حركت ايدن باشقه بردين يوق كبيدر . صورت قطعيه‌ده امين اولمليزكه خريستيانلق عالمنك خريستيانلغى نشر وتعميم ايچون اختيار ايتديكى فعاليتك يوزده برى مسلمانلر طرفندن اختيار اولونسه خريستيانلرك بوتون فعاليتى عقامته دوچار اولدقدن باشقه مسلمانلق يكى محيطلرده تأسس ايتمكه باشلار وخريستيان ميسيونرلرى تعرض حركتندن وازكچه‌رك كندى اوز يوردلرنده خريستيانلغى مدافعه‌يه مجبور اولورلر .

مع الاسف مسلمانلرك دينى فعاليتلرى خريستيانلرك فعاليتنه نسبتله يوزده بردرجه‌سنده بيله دگلدر . بوكا رغماً خريستيان ميسيونرلكى اسلام عالمنده هيچ بر موفقيت احراز ايده‌مامكده‌در . مسلمانلر نشر اسلام ايله اهتمام ايده‌جك اولسه‌لر احراز ايده‌جكلرى موفقيتلر پك بويوك اولور . خرنستيان ملتلره حقايق اسلاميه‌نك تلقينى اسلام عالمنى خريستيان تعصبنك تضييقندن اك قيصه زمانده قورتارمق خصوصنده اك بويوك، اك مثمر خدمتى ايفا ايدر.

مسلمانلر بودينى فعاليته ناصل تشبث ايتمليدرلر. بونى انشاالله باشقه برمقاله‌ده ايضاحه چاليشيرز . عمر رضا

انكلتره‌ده انتشار اسلام

انكليزجه « يورق شاير اوبزه‌روه‌ر » غزته‌سى انكلتره‌ده انتشار اسلام سرلوحه‌سيله شايان دقت برمقاله نشر ايتمكده‌در . بومقاله‌يى قارئلرمزه ترجمه ايديپورز :

« جنوبى ده‌مير يولك جنوب غربى قسمنده سياحت ايدن يولجيلر (ووكينغ) استاسيوننك (لونده‌ره) طرفنده برجامع شريف قارشيسنده قالارق حيرته دوچار اولورلر . آره صيره غزته ستونلرنده معروف بر انكليزك دين اسلامى قبول ايتديكنه دائر انتشار ايدن خبرلرده انكليزلر آره‌سنده عينى حيرتى توليد ايديپور . انكليزلرك اكثريسى دين اسلامى پك آز ؛ پيغمبر اسلامى ايسه‌دها چوق آز طانيرلر. بوندن طولاييدركه « ووكينغ » جامع شريفى اسرار آلود برشى كبى تماشا ايديپورو مسلمانلغى

قبول ایدن انکلیزلری وجودلرینك اوست و آلت طرفلرینی اورته جك ایکی قاش پارچه سنه صاریلمه محکوم اولمش انسانلر ظن ایدییورز .

حال بوکه فی الحقیقة (سوره ی)ك جاملری آره سنده طوران بو جامع شریفده اسرار انکیز هیچ برشی یوقدر . جامعی کورمك ایسته ین غیر مؤمنلر حسن قبول کورییور وهر پازار کونی جامعی کورمکه کلنلره موعظه لر ایراد ایدیلیور . ایام سائره ده جامعك ایچینه کیروب هر طرفنی تماشا ایتمك ده ممکندر .

ووکینغ جامع شریفنده بش وقت نمازادا اولونمقده در . جامع شریفده کوزل برمنبر ، اوزرنده قرآن کریم طوران بررحله ، برقاچ صندالیه دن باشقه برشی یوق کبی در . زمین خالیلرله مستوردر . برالکتریق صوباسی جامع شریفی تسخین ایتمکده در . جامع شریف هر درلو تزییناتدن عاریدر .

بو معبده دوام ایدن کیملردر ؟ وبو معبدك تاریخی نه دن عبارتدر ؟.

برنجی سؤالك جوابی : ایام مبارکه دن باشقه کونلرده ووکینغ جامعنده طوپلانانلرك عددی اوتوزی کچمامکده در . انکلتره ده همان یکانه مرکز اسلام بو جامع شریف اولدیغندن مسلمانلغی قبول ایدن انکلیزلرك محدود و کزیده برجماعت اولدقلری اکلاشیلیور . انکلیز آطه لرنده دین اسلامی قبول ایدنلرك (۱۰۰۰) ه بالغ اولدیغی سویله نیور . بو جامع شریفدن ماعدا بونلرك لوندره ده برنمازکاهلری ده واردر .

هر پازار کونی اوکله دن صوکره بونمازکاهده موعظه لر ایراد اولونیور وقرق اللی کشی طرفندن دیکله نیور .

الحالة هذه لوندره ده برجامع شریف انشاسی ایچون پاره لر حاضرلانمش ، فقط هنوز مناسب برساحه بولونامامشدر .

انکلیز آطه لرنده یاشایان اهل اسلامك عددی (۱۰،۰۰۰) دن فضله در فقط بونلرك اکثریسی هندلی طلبه در . جامع شریفك انشاسندن هدف خریستیانلره مسلمانلغی اوکره تمکدر .

صوك زمانلرده انکلتره نك معروف اصیلزاده لرندن (ارشیبالد هامیلتون) ك اهتداسی برچوق انکلیزلرك نظردقتنی جلب ایتمش و بناءً علیه مسلمانلق حقنده معلومات ایسته ینلرك عددی چوغالمشدر . ووکینغ جامع شریفنك امامی خواجه (ناظر احمد) ك ویردیکی معلوماته کوره سیر (ارشیبالد هامیلتون) ك دین اسلامی قبول ایتمه سی اوزرینه جامعه مراجعت ایدنلرك عددی اوقدر چوغالمشدرکه بونلرك هپسنه معلومات یتشدیرمك کسب مشکلات ایتمشدر . سیر (ارشیبالد) ك اهتداسندن ایکی آی مقدم یکرمی انکلیز دها اهتدا ایتمشدر .

ووکینغ جامع شریفنك امامی اخیرا انکلتره ده « دین حق » ه طوغرو قطعی برحرکتك مشهود اولدیغنی تأمین ایتمکده در .

جامعك امامی خواجه (ناظر احمد) ایله بو کون اوزون برملاقات اجرا ایتدم . مشارالیه هم مکتب حقوقدن ، هم مهندسخانه دن مأذون ، کبار ، چوق معلوماتلی ، مکمل انکلیزجه قونوشور ، فاضل برذاتدر . حال حاضرده ووکینغ جامع شریفنك امامیدر . مسلمانلقده روحانی بر صنف بولونمادیغندن خواجه (ناظر احمد) ایله ارقداشلری فی سبیل الله نشر اسلامه چالیشیورلر . شونی ده قید ایده یم که مسلمانلر کندیلرینه « محمدیلر » دینیلمه سنه اعتراض ایدییورلر . خواجه ناظر احمد دییورکه « بز شریك ونظیری اولمایان براللهه عبادت ایدییورز . حضرت محمد اللهك کوندردیکی پیغمبرلرك صوکنجیسیدر . فقط بز اوکا عبادت ایتمه یز . اونی ، حضرت ابراهیم ، حضرت موسی ، حضرت عیسی وسائر انبیا کبی بشر طانیرز . بوندن طولاییدرکه حضرت عیسانك اتباعنه عیسویلر دینیلدیکی کبی مسلمانلره ده محمدی دینیله من »

ووکینغ جامع شریفنك تاریخی شایان دقتدر . بو جامع ، بر شرق مؤسسه سنك برقسمی اولمق اوزره اوتوزسنه اول انشا ایدلمش ، ۱۹۱۱ سنه سنه قدر متروك قالمشدر . ۱۹۱۱ سنه سنده هند افاضل علماسندن خواجه کمال الدین افندی انکلتره یه کله رك جامعی تکرار کشاد ایتمش واسلام مجموعه سنك نشرینه ده باشلامشدر . بو مجموعه الآن انتشار ایتمکده وهر آی دنیانك هر مملکتنه کوندرلمکده در . بو مجموعه انکلتره ده وانکلیزجه قونوشولان یرلرده توزیع ایدلمك اوزره انکلیزجه ایله نشر اولوندیغی کبی ، هندستانلیلر ایچون هندجه ایله ، جاوالیلر ایچون مالای لسانیله ، عربجه قونوشان ملتلر ایچون عربجه ایله وسائر لسانلرله ده نشر اولونمقده ، انکلتره ایله امریقاده کی عمومی کتبخانه لرك کافه سنه کوندرلمکده در .

بوتون بو فعالیتلرك هدفی انکلیزجه قونوشان مملکتلرده دین مبین اسلامی نشر ایتمکدر . یالکز انکلتره ده دکل ، امریقاده ، قانادا ده ، جنوبی افریقاده ، غربی هند اطه لرنده وسائر یرلرده برچوق اهتدالر وقوع بولمقده در . خواجه ناظر احمد دییورکه « مسلمانلر آره سنده آیریجه میسیونه رلر یوقدر . دینی نشره چالیشمق هر مسلمانك وظیفه سیدر . ۱۹۱۲ سنه سنده لورد (هه دلی) نك اهتداسی اوزرینه انکلتره ده موقعمز یوکسلدی . دها اول برقاچ انکلیز مسلمانلغی قبول ایتمش ایسه ده مسلمانلغی اظهار ایده میوردی . حال حاضرده انکلیزلر ایچنده کاملاً مسلمان اولمش اون ایکی عائله بولونیور . بوندن باشقه انکلیزلرك هر اجتماعی صنفنه ، هر مسلکه منسوب مسلمانلر واردر . »

(ووکینغ) جامع شریفنك امامی طرفندن بکا کوستریلن انکلیز مسلمانلرینك فطوغرافلری میاننده دارالفنون مدرسلری ومأذونلری ، اردویه منسوب ضابط وعسکرلر ، انکلیز تاجرلری وسائر ذوات بولونمقده در .

— انکلتره ده نیچون موفق اولویورسکز ؟ . . .

بو سؤاله جواباً (ووکینغ) جامعنك امامی دیدی که :

— موفق اولویورز ، چونکه دینمز ، مرشیدن اول ، عقل سلیم دینیدر . عملسز ایمانك فائده سز اولدیغنه معتقدز . تأمین وحدت ایچون شکل

عبادتمز ثابت اولمقله برابر دينمز دائمی ترقی دينيدر. عقيده‌مز ساده‌در. بز بر اللهه ايمان ايديورز. هرشيئك خالقی اودر. هرشی اوكا رجوع ايده‌جكدر. بوتون مسلمانلر، خاتم الانبيا اولان حضرت محمدك رسالتنه ايمان ايدرلر. مسلمانلقده روحانی برصنف يوقدر. هركس كندی عملندن مسئولدر. مسلمانلق انسانی اللهه كوتورن طوغرو يولی كوستردیكی كبی انسانی اللهدن اوزاقلاشديران اكری يولی‌ده ايضاح ايدر. دين اسلام هردرلو فنالغی نهی ايدر. بوتون مسكرات، قمار حرامدر. صلات، زكات، صيام، فرضدر. مسلمانلق ابوينه حرمتی، بوتون مخلوقاته، حتی حيوانلره وقوشلره شفقتی امر ايدر. »

مسلمانلغك خريستيانلغه وسائر اديانه قارشی وضعيتی حقنده‌ده برسوز علاوه ايده‌لم. مسلمانلر حضرت مسيحی يالكز پيغمبر طانيمقده‌درلر. مسلمانلر، مسلمانلغی بوتون بشريتك دينی اولارق تلقی ايديورلر. حضرت آدمك، حضرت نوحك، حضرت ابراهيمك حضرت موسانك حضرت عيسانك، دنيانك هرهانكی طرفنده ظهور ايدن انبيانك مسلمانلقله متدين اولدقلرينی وهرچوجوغك مسلمان اولارق طوغديغنی بيان ايديورلر. خواجه كمال الدين ديوركه: « مسلمانلقده كافه اديانك محاسنی مجتمعدر. مسلمانلر، آنجق انسانلرك اليله دين الٓهی‌يه علاوه اولونان شيلردن يوز چويررلر. »

انكليز كليساسی هرحالده (ووكينغ) جامعنك فعاليتنی نظردقتدن دور طوتماليدر!

بك اوغلنده توركلشمه نه‌در؟

اسكيدن بری بين‌الملل برمستملكه قدر بزه يابانجی كلن بك‌اوغلی محيطنك توركلشديكنی خيلی زماندن بری ايشيديوردق. انكليز، فرانسز، ايتاليان، آلمان، روس، مجار، بولغار، رومه‌ن وسائر آوروپا وبالقان ملتلرينك ساحهٔ اختلاطی اولان بوسمت استانبولك اك جسيم تجارتخانه‌لرينی اك معظم بانقه‌لرينی، استانبولك اك محتشم اوتللرينی، اك معمور جاده‌لرينی، اك رصين بنالرينی محتوی برمركز تجارت وثروت اولديغی كبی سينه‌مالری، تياترولری، فحشخانه‌لری، قمارخانه‌لری مبذول اولان برمركز سفاهتدر.

بك اوغلنك توركلشديكنی ايشيدنجه هيچ شبهه‌سز انسان اوراده‌كی اقتصادی حياتك، اوراده‌كی تجارتخانه‌لرك، بانقه‌لرك، اوتللرك ملتداشلرمزه چكديكنی تخمين وبونی آرزو ايديور. حالبوكه مع الاسف بك‌اوغلنده توركلشه‌ن جهه بوجبههٔ حيات دكل، اخلاقسزلق وفحش جبهه‌سی ايمش!

بو حقيقت بزم اثر كشفمز دكل، (آقشام) غزته‌سنك هيئت تحريريه‌سنه منسوب بر محررك كندی مشاهدات وتدقيقاتندن استخراج ايتديكی نتيجه‌در. (آقشام) غزته‌سنك محررلرندن بری بر قارناوال كيجه‌سنی بك اوغلنده كچيرمش ومشاهداتنی (آقشام) ده نشر ايتمشدر. محرر مومی‌اليه بك اوغلنده ايچه دولاشدقدن وبرچوق يرلره كيروب چيقدقدن صوكره ديوركه:

« نهايت اكلادم‌كه بك اوغلنك توركلشه‌ن، ده‌كيشه‌ن آنجق بر جهتی وار: فحش عالمی! فی‌الحقيقه انكار ايديله‌مز، سنه‌لردن بری دوام ايدن بك اوغلنك فحش تجارتی آرتيق سوقاق باشلرنده بوتون كيجه مشتری بكله‌ين روم ولهلی قاريلردن شيمدی تماميله باشقه اللره كچمشدر. ايشته توركلشه‌ن بك اوغلنك ايچ يوزی! »

(آقشام) هيئت تحريريه‌سنه منسوب محررك بك‌اوغلنده كورديكی بو حقيقت هرتوركك يوزينی قيزارته‌جق، هرتوركك وجدانی ياقه‌جق أليم، فجيع، جيركين برحقيقتدر. عفت وناموسك، شرف وفضيلتك تا كنديسی اولان تورك قادينلغی وبوتون توركلك بر طاقم تورك قادينلرينك بك اوغلی حياتنك ملوث فحش عالمنه قاريشمش وسوقاق باشلرنده بكله‌ين روم ولهلی قاريلرينك موقعنی اشغال ايتمش اولماسندن البته درين بر حجاب وأليم بر عذاب حس ايدر.

بش اون سنه أول بك اوغلنك فحش حياتندن قادينلرمزك اوزاقده بولونماسنه مقابل شيمدی تورك قادينلرندن بر قسمنك اورايه واسع مقياسده اشتراك ايتمه‌لری، سوقاق باشلرنده عفتلرينی، بارلرده وباسته خانه‌لرده شرفلرينی پامال ايتديرمه‌لری، روم ولهلی قاريلرينك موقعنی اشغال ايتمه‌لری حيات اجتماعيه‌مزك دوچار تردی اولديغنی كوسترن بك قوتلی دليلدر.

اوت، بش اون سنه أول بك اوغلنك هرشيئی كبی فحشی‌ده اجنبی ايدی. بوكون فحش وتردی قاپوسندن بك اوغلنه حلول ايتديكمز اكلاشيليور.

آرتيق تورك صفت مبجله‌سنی طاشيان برطاقم قادينلرده بك اوغلنك ملوثاتی ايچنده صباحلره قدر چيرپينيور، اوروپانك هر كوشه‌سندن مملكتمزه دوكولن مضر عنصرلرك بازيچهٔ هوساتی اولويور!

بش اون سنه أول تورك ذهنيتی بويله برشيئی هضم ايده‌مزدی. تورك ذهنيتی توركلكك شرفنی اودرجه قيصقانير، توركلكك ناموسنی اودرجه يوكسك تلقی ايدردی‌كه يابانجی ويارلی بردست تجاوزك، هيچ اولمازسه آچيقدن آچيغه، اوكا اوزانماسنه مساعده ايتمزدی. توركك ذهنيتنده نه قدر مشئوم بر تحول وقوع بولمش‌كه بوكون برطاقم تورك قادينلرينك رسمی وثائق فحشی طاشيه‌رق دولاشمالرينه، بو وثائق ترديبنك كنديلرينه ويرديكی سربستی‌يه كووه‌نه‌رك هرفجيعهٔ اخلاقيه‌يی ارتكاب ايتمه‌لرينه مساعده ايديور.

بش اون سنه ظرفنده توركك ذهنيتنده بو فجيع انقلابی هانكی

قوت يابدى‌ده توركك صلابت اخلاقيه‌سى بو درجه سقوط ايتدى ! استانبول حيات اجتماعيه‌سنك ايچندن چيقان شو يوزلرجه ، كيم بيلير بلكه دها فضله ، تورك فاحشه‌سنك موجوديتى بزه اول بأول شونى افاده ايديوركه ايچمزده شوقدر متفسخ عائله واردر . بو عائله‌لر اولادلرينه فضليت تلقين ايده‌مامشلر ، اولادلرينك روحنده توركلكى ومسلمانلغى ياشاتامامشلر ، اولادلرينى شرفلى بر حياته حاضرلايامامشلردر . يالكز استانبول محيط اجتماعيسنك ايچندن بوقدر فاحشه‌نك ظهورى بزده تربيهٔ مليه ودينيه‌نك پك دوشوك اولديغنى ، ترديننك هر شيئه غالب كلديكنى افاده ايديوركه بو افاده‌نك دهشتى قارشيسنده تيتره‌مامك قابل دكلدر . چونكه ديديكمز كبى بو فاحشه‌لرك ظهورى بر عائله مسئله‌سيدر . صاغلام بر عائله‌نك محصول حياتى آنجق فضيلت اوله‌بيلير . فحشيز ، ترديننك اثريدر .

حيات اجتماعيه‌مزك ترديه طوغرو كيتديكنى كوسترن بو آجى حقيقتلر قارشيسنده نه‌يابه‌جغز ؟ بو ترديه قارشى سكوتمزى محافظه ايتديكمز تقديرده نتيجه‌نك قطعى بر اضمحلالدن باشقه برشى اولمايه‌جغى محققدر . بناءً عليه بوكا قارشى صوصمق اجتماعى بر انتحارى ارتكاب ايتمكدن باشقه برشى دكلدر .

حال بوكه بو ملت حق حياتى احقاق ايچون دها دون خارقه‌لر كوستردى . شرفنى صيانت اوغورنده بوتون دنيايى حيران ايدن موفقيتلر قازاندى . ياشامق ايسته‌ديكنى ، اك قوتلى دلائل ايله اثبات ايتدى . او حالده بو ملتك حياتى قورتارمق ايچون هر فداكارلغه كوكس كردكدن وفداكارلقلرينك ثمراتى اقتطاف ايتدكدن صوكره بر طاقم داخلى خسته‌لقلره بويون اكه‌رك ترك حياته راضى اولاجغى ظن ايتمك طوغرى اولاماز . بو ترديه قارشى كلمك ايچون هر چاره‌يه باش وورمق لازمدر .

بز بو مسئله ايله بوندن اول ده مشغول اولمش و فحشك اسباب انتشارندن بحث ايده‌رك فحشك ناصل ازاله ايديله‌بيله‌جكنى ده ايضاح ايتمش وبالنتيجه اجتماعى بر مجادله‌نك لزومنده قرار قيلمشدق . بو اجتماعى مجادله‌نك لزومنى انكار ايده‌جك بر كيمسه تصور ايده‌ميورز . مملكتك بوتون عناصر فضيلتى برلشه‌رك بو ترديه قارشى كله‌بيلير ، بو ترديى توليد ايدن بحرانى ازاله ايده‌ر . بو بحران مادى اولمقدن زياده معنوى بر بحراندر . اخلاق وفضيلتى تملندن ييقمقده اولان بو آفت امحا اولونمليدر . بو آفتى وبو آفتك تخريباتنى ازاله ايتمك ايچون مملكتك فضيلتلى ومنور اولادلرى مقدس بر اتحاد تشكيل ايده‌رك اونكله علمى ، فكرى ، اجتماعى بر مجاهده‌يه درحال باشلامالى ! آنجق بويله بر مجاهده‌دركه مملكتمزده اخلاق و فضيلتى يوكسلته بيلير و حيات اجتماعيه‌مزى صيانت ايدر .

قومونيزم انحلال ايديورمى ؟

بوندن مقدم روسيه‌ده ساكن مسلمانلرك احوال حاضره‌سنه دائر معلومات ويرديكمز صيره‌ده بونلرك حيات بشر تاريخنده نا كهانى ظهور ايدن غير طبيعى بر جريان موقته قاپلمش اولدقلرينى ايضاح وبيان ايتمش وبو احوالك ده اساساً قومونيزم وسيونيزم نشرياتيله مشغول اولانلرك دسائس ملعنت كاريلرندن بشقه برشى اولمديغنى « سبيل الرشاد » قارئلرينه مفصلاً عرض ايتمشدك .

بولشه‌ويزم بو صوك آلتى سنه ظرفنده ، روسيه مملكت واسعه‌سنى سراسر تخريب وبالخاصه مسلمان كنجلرينى اغفال صورتيله عموم تاتارستانى محو وپريشان ايتديكى كبى ، بالآخره عالم بشريته سوء قصد ايده‌رك ، كرهٔ ارضك هر طرفنه فتنه آتشلرينى صاچمقده اولديغى جهتله ، قومونيستلرك اميدلرى يوماً فيوماً يوكسلمكده ايدى . حتى بوكره انكلتره‌ده عمله حاكميتى مظهريتيله ماقدونالد قابينه‌سنك تشكلى ، روسيه بولشه‌ويكلرينه ، « لينين » نك جنازه ماتمنى بيله اونوتديرمش ، فيمابعد بوتون كرهٔ ارضه موسقوه قومونيستلرى حكمران اوله‌جغى تحقق ايتمش كبى ذهنيتلر حس اولنمايه باشلامشدى .

بونلر بالخاصه اقوام شرقيه‌نك عموميتله دوغريدن دوغرىيه موسقوه‌وانك امرلرينه منقاد كور بر آلت اوله‌جقلرينى اميد ايديورلردى . بلكه بونى قطعى بر امر واقع درجه‌سنده تلقى ايديورور بر مقتضاى احكام طبيعيه كندى كندينه حصول پذير اوله‌جغنى تبشير ايتمكده ايديلر . دكل يالكز اقوام شرقيه‌يه ، بلكه جهان حاكميته بولشه‌ويزمك كوزديكديكى محققدى .

فقط دنياده تاريخ بشر بيكلرجه عصرلر كچيرمش ، بر چوق وقايع معقوله وغير معقوله ومظالم جريان ايتمش اولديغندن وقرآن عظيم الشان دخى : تلك الايام نداولها بين الناس . ان يمسسكم قرح فقد مس القوم قرح مثله . ولا يحسبن الذين كفروا سبقوا انهم لا يعجزون . ولا تحسبن الذين يفرحون بما اوتوا ويحبون ان يحمدوا بما لم يفعلوا . وامثالى نصوص قاطعه ايله‌ده مؤيد اولان بو احواله ، حقيقى مسلمانلر وايمان كامل اصحابى شيمديلك « ولو شاء الله ما فعلوه فذرهم وما يفترون » ديورلر . فى الحقيقه روسيه‌ده بولشه‌ويكلك بتون مملكتى ييقدى ، صاوردى جهانى بر خرابه زاره دوندوردى . هر كس كندى حياتندن قطع اميد ايتدى ، انسانلرك صوك استمدادلرى كوز ياشندن ماعدا برشى دكلدى . حال بو دركه‌ده ايكن ، اهل ايماندن بر قسمى مأيوس اولميوب ، بو حال غير طبيعى‌نك قريب الزوال بر امتحان الٓهى اوله‌جغنى تخمين ايدرلردى . البته كنجلرك اموردينيه‌ده لاابالى حركتلرى وبعضلرينك‌ده زياده غلو ايتمه‌لرى ، بر چوق آدملرك معنوياتنى بيله قيرمشدى .

ایشته کل آت قریب . بو کونلر ممالك اجنبیه‌ده منتشر روس غزته‌لری : روسیه‌نك هر طرفنده اختلال تدارکاتی و برچوق ولایتلرده فعلاً مصادمه‌لره باشلاندیغنی ، قارلر أریروب صغوقلر کچر کچمز عموم ملتك اختلالجیلره مظاهرت ایده‌جکلرینی ، هر کون دینیله‌جك درجه‌ده تبشیرانه باشلادقلری کبی ، قومونیست رهبرلری‌ده یکدیکرینی متعاقب خسته‌لغه دوچار اولدیلر تروچکی خسته ، لینین مقامنه انتخاب اولنمش ریقوف خسته . قامینوف ، زینوویوف ، یوفه کبی اکابر رجال قومونیزم هپسی خسته اولوب ، تداوی ایچون اوچ درت ماه مأذونیت آلدیلر . مملکتك بتون مقدراتنی درعهده ایدن یهودیلرده پی‌درپی سورو سورو روسیه‌دن فراره باشلادقلری ، هر هفته درسعادته روس یهودیسی قافله قافله کلمکده اولدیغی نظر دقته آلنورسه ، هیچ شبهه‌سز عن‌قریب : « ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون ان کنتم مؤمنین » سری تجلی ایده‌جکدر .

عبدالرشید ابراهیم

اسلام عالمی

مصر پارلامنتوسنك کشادی : خیلی زماندن بری کشادی بکله‌نن مصر پارلامنتوسی نهایت کچن ۱۵ مارت کونی فوق‌العاده مراسم ایله کشاد ایدلدی . مصر مجلس ملیسنك کشادی مهم بر حادثهٔ تاریخیه‌در . قرق ایکی سنه‌در دوام ایتمکده اولان انکلیز اشغال عسکریسندن بری ایلك دفعه‌در که مصرك صلاحیت تشریعیه‌یی حائز ممثللری طوپلانیور ومصرك مقدراتنی اداره‌یه اشتراك ایدییورلر . انکلیزلر ، بویله بر مجلس ملینك طوپلانماسنه دائما قارشی کلمشلر فقط صوك سنه‌لرده مصر حرکت ملیه‌سنك غیر قابل ضبط بر حاله کیردیکنی کوردکلری زمان ، وضعیتلرینی احاطه ایدن تهلکه‌لری ارتدیرمامق ایچون بر طاقم قیود وشروط ایله مصرك استقلالنی اعلانه ومصرده بر مجلس ملینك اجتماع ایده‌رك اعتماد ایده‌جکی مرخصلرك انکلیزلرله بر معاهده عقد ایتمه‌سنه وبوصورتله مصر مسئله‌سنك حل وفصل ایدلمه‌سنه موافقت ایتمشلردی . انکلیزلرك مصر استقلالنی اعلان ومصر مجلس ملیسنك اجتماعی ایچون درمیان ایتدکلری شرطلر استقلال معناسیله طبان طبانه ضد ایدی . چونکه مصرده اقلیتلرك واجنبیلرك حمایه‌سنی انکلیزلر درعهده ایدییور ، مصرده انکلتره ایچون لازم اولان خطوط مواصلاتی اللرنده بولوندیرییور ، وسودان مسئله‌سنك حلنی آتی‌یه تعلیق ایدییورلردی . بو قیود وشروطی قبول ایتمك انکلتره‌نك حاکمیتنی « استقلال » کبی مقدس ومبجل بر نام آلتنده قبول ایتمکدن باشقه بر شی دکلدی .

طبیعیدرکه مصریلرده بو حقیقتی ادراك ایتمکده کجیکمه‌دیلر . وبناءً علیه مصرك استقلالنی تقیید ایدن شروطی قبول ایتمه‌دیلر . بوتون مصر انتخاباتی بو قیود وشروطی قبول ایتمامك وآنجق استقلال تام اساسی اوزره انکلیزلرله مذاکرات ایتمك ومصرك حقیقی استقلالنی تأمین ایله‌مك بر نسیبلری اوزره وقوع بولمش ، بو بر نسیبلری مدافعه ایدنلر قاهر بر اکثریت قازانمشلر وموقع اقتداره کلمشلردر . بناءً علیه انکلتره‌نك مصری تقیید ومصرده حاکمیتنی ابقا ایتمك ایچون درمیان ایتدیکی شرائطه قطعی مخالفت دائره‌سنده اجرا اولونان انتخابانده قازانانلردن متشکل بر مجلس ملی طوپلانمش بولونیور . کچن ۱۵ مارت کونی بو مجلس ملی کشاد اولونمشدر .

مصر مجلس ملیسنك کشادنده ایراد اولونان نطق افتتاحیده‌ده مصر وسودانك استقلال تامندن بحث اولونارق انکلیزلر طرفندن درمیان اولونان شرائط معهوده‌یه بر ضربه دها ایندیرلمشدر . مهم بر وثیقهٔ تاریخیه اولان بو نطق افتتاحی‌یی ترجمه ایدییورز .

« محترم اعیان ومبعوثان : جمله‌کزه اك صمیمی سلاملریمی اهدا وشخصکزده اصیل ملتمك ممثللرینه بیان خوش آمدی ایدرك اساسات عصریه دائره‌سنده تأسیس اولونان ایلك مصر مجلس ملیسنی تشکیل ایدن ، کرك منصوب ، کرك منتخب بالجمله اعضانی احراز ایتدکلری معظم اعتمادن طولایی تبریك ایلرم . بوصورتله اك عزیز تمنیاتمدن برینك ونجیب ملتمك ایلك آرزوسنك تحقق ایتمه‌سندن طولایی جناب حقه عرض شکران ایدرم .

قانون اساسینك تقرر ایتدیرمش اولدیغی نظاماتی اجرا ایتمك دورینه بو کون داخل اولویورز . بو نظاماتك تطبیقی سوکیلی مملکتمز ایچون یکی بر دور قوت ومسعودیتی تبشیر ایتمکده‌در .

مملکت سزك حقکزده بویوك بر اعتماد کوسترمش ودوشهمتکزه بویوك بر مسئولیت تحمیل ایتمش بولونیور . اوککزده اك مهم ، اك نازك وظیفه‌لردن بری طورییور . مملکتك آتیسی بو وظیفه‌نك ایفاسنه باغلیدر . بو وظیفه ، معنای صحیحیله مملکتك استقلال تامنی تحقق ایتدیرمکدر . بو وظیفه‌یی رویت وکیاستله ایفایه چالیشه‌جغکز بدیهیدر . بو وظیفه‌نك ایفاسنی تسهیل ایده‌جك اك مهم عامللردن بری ملتله حکمدار آره‌سنده جایکیر اولان قیریلماز اتحاد مقدسدرکه مجلسك حضورنده اجرا ایتدیکمز وسزك‌ده بر آزدن اجرا ایده‌جککز یمین ایله بو مقدس اتحاد بوس بوتون کسب قوت ایتمشدر .

بناءً علیه کرك کندی ناممه ، کرك سزك نامکزه اعلان ایده‌بیلیرم‌که حکومتم انکلتره حکومتیله مصر وسودانه عائد آمال ملیه‌یی تحقق ایتدیرمك اوزره هر درلو قیدلردن آزاده ، سربست مذاکراته کیریشمکه آماده بولونمقده وحقمزك قوتنه ، جناب حقك عنایتنه استناداً بو نتیجه‌یی الده ایتمه‌یی امید ایتمکده‌در .

اك مهم وظیفه‌لرکزدن بری حکومته معاونت وقانون اساسی دائره‌سنده مملکتك اداره‌سنه اشتراك ایتمکدر . قانون اساسینك بو

خصوصده تعقیب ایتدیکی اصول قوای دولت آره‌سنده تعاون و قابینه‌نك مسئولیتیدر. بو اصول حکومته و مجلس ملی‌یه وظیفه‌لر تحمیل ایتمکده‌در. حکومتك وظیفه‌سی قانون اساسینك پره‌نسیپلرنی واحکامنی حریت و ده‌موقراتلق دائره‌سنده تطبیق ایتمکدر. مجلس ملینك وظیفه‌سی قانون اساسینك اشارت ایتدیکی اکسیك قوانینی وضع ایله تشریعی اتمام ایتمك ، مرعی اولان قوانینی ، بالخاصه هیئت تشریعیه طرفندن تدقیق اولونمایان قوانینی ، انتخابات قانوننی تدقیق ایتمکدر .

کله‌جك سنه‌نك بودجه‌سی مجلسه سرعتله تقدیم اولوناجق، واردات و مصارفك متوازن اولدیغی کوروله‌جکدر . احتیاط آقچه‌سی مملکتك اعتبار مالیسنی چوق یوکسلته‌جك بر صورتده تزاید ایتمشدر . مع‌مافیه بو خصوص هیچ بر وقت خزینه‌یه لزومسز مصرفلر تحمیلنه، مملکتك اداره‌سنی اصلاحه خدمت ایتمه‌یه‌جك مصارفك اختیارینه سببیت ویرمه‌ملیدر . بالعکس سیاست مالیه‌نك روتینکارانه بر صورتده اداره‌سنه ، لزومنك فوقنده مأمورینلر احداث اولونمامسنه ، معاشلرك یاپیلان ایشلره کوره اعطاسنه بادی اولملیدر .

مصالح مختلفه‌یی تقسیم ، وظائف متنوعه‌یی توزیع و صلاحیتلری تحدید ایله ادارهٔ داخلیه‌نك اصلاحنه ، ایشلرك سهولت ، سرعت انتظام دائره‌سنده جریان ایتمه‌سنه ، مأمورلرك مسئولیتی حس ایده‌جك انتظامه رعایت ایده‌جك ، مأمورلرك حقوقنی تأمین ایده‌جك ، تعیین و ترفیعلری عدالتکارانه بر صورتده اجرا ایتدیره‌جك بر حالده بولونماسنه چالیشمق ایجاب ایدر .

حال حاضرده موجود ویرکولرك تزییدندن اجتناب ایتمك ایجاب ایدییور . مع‌مافیه ویرکو نظامنی اکمال ایتمك لازمدر .

مصارف عمومیه‌یی دقت ایله مراقبه ایتمك، ویرکو نظامنی تقویه ایلمك بودجه‌نك انتظام و استقرارینی و نافعه پروژه‌لرینك دوامنی تأمین ایده‌جکی آشکاردر .

مملکتك ثروت زراعیه‌سنی حمایه و نفوسك ازدیادی نسبتنده تمنیه ایتمك لازمدر . بوده اروا واسقا عملیاتنك اصلاحنه عائد مسائلك حل اولونماسنی ایجاب ایتمکده‌در .

مواصلاتك اصلاحی، تجارتك تمنیه‌سی ، معدنلرك استثماری، صنایع ملیه‌نك تشویقی ، مملکتك وضعیت جغرافیه‌سندن استفاده ، امنیت و صحت عمومیه‌یی اصلاح، قادینلرك اجتماعی، معنوی وضعیتنی اعلا، آنالغی حمایه ، چوجقلره اعتنا ، عمله‌یی حمایه ایده‌جك تدابیر اجتماعیه‌یی اتخاذ، ابتدائی و عالی و تحصیلی تعمیم لازمدر .

مصر ، استقلال تام اساسنه منافی هر درلو امتیازاتدن آزاده بر شکلده دولتلرله دوستانه مناسبات تأسیس ایده‌رك بین‌الملل حیاتده موقعنی تأمین ایتملیدر . استقلال تامی حائز بر دولت اوله‌رق جمعیت اقوامه کیرمکله حریت سیاسیه‌مزك تتوج ایده‌جکنه امین بولونیورز .

محترم اعیان و مبعوثان ،

حکومت و مجلس ملینك وظیفه‌سی بویوك ، نازك و مشکلدر . بونلرك بر قسمنه اشارت ایتدك . بر قسمی‌ده معلوممکزدر . فقط بو وظیفه‌نك ملتمزه‌یکی بر قوت افاضه ایدن روح ملی سایه‌سنده تدریجاً ایفا اولنه‌جغنه قانعم .

مجلس ملینك ایلك دورهٔ اجتماعیه‌سنی کشاده موفق اولدیغمدن طولایی فوق‌العاده مسرورم. جناب حقدن موفقیت تمنی ایده‌رك جمله‌کزی ایفای وظیفه‌یه دعوت ایدرم . »

مصر وسودانه استقلالی

مصر و سودانك استقلال مسئله‌سی : مصر و سودان استقلالی موضوع بحث ایدن بالاده‌کی بو نطق افتتاحی سودانك استقلالنی عمومی بر شکلده موضوع بحث ایتمکده اولدیغندن مصریلر آره‌سنده بویوك بر مناقشه‌یی موجب اولدی . مصر مجلس ملیسنه منسوب اعضا نطق افتتاحیده تعدیلات اجراسنی تکلیف ایتدیلر و سودانك استقلال مسئله‌سنك کمال اهمیتله موضوع بحث اولماسنی طلب ایتدیلر . سودان مسئله‌سی چوق مهمدر. مصر مطبوعاتی بو مسئله ایله غایت جدی بر صورتده مشغول اولدی. فی‌الحقیقه مصرك حیاتی سودانده نبعان ایدر . (سودان) ك استخلاصنه اهمیت ویرلمادیکی تقدیرده مصرك منبع حیاتی اجنبیلرك النده قالیر، مصرك حیاتی دائمی بر تهلکه‌یه معروض قالیر. مصرك حیاتی ، معلوم اولدیغی اوزره ، نیل صوییدر . مصرده‌کی آثار حیات و آثار عمرانك کافه‌سی نیل مبارکك فیضیله حاصل اولمشدر . مصر اراضیسندن نیل مبارك کچمز ، مصر اراضیسی نیل صویندن استفاده ایتمزسه بوکون معظم بر معموره اولان مصر بر چول اولور . نیل مبارکك منابعی ایسه سودانده‌در . سودانه حاکم اولان دولت اجنبی اولورسه ایجابنده مصری نیلك صویندن محروم ایدر . بو دولت سودانده بر طاقم بویوك صو خزینه‌لری انشا ایدر . نیلك صوینی سودان اراضیسنه واسع بر مقیاسده اساله ایدر و مصری لزومی مقدارنده صودن محروم ایدرك عادتا اولومه محکوم ایدر .

انکلیزلر بویله بر سیاست تعقیب ایتمکده اولدقلرینی کیزله‌مدیلر . بالعکس صوك سنه‌لرده بونلر سودانده بر طاقم بویوك صو خزانلری انشاسنه باشلامشلر و مصری صودن محروم ایتمك سیاستنی تعقیب ایتدکلرینی اثبات ایتمشلردر . انکلیزلر مصره قارشی بو طرزده مدهش دشمنلق کوستردکدن صوکره مصریلرك اختیار ایده‌جکی خط حرکت مصر و سودانك برلکده انکلیز استیلاسندن تخلیصنی استهداف ایتمکدن باشقه

بر شی اولامازدی . باخصوص‌که مصر وسودان هرخصوصده متحد اولان ایکی مملکتدر . مصرلیلر وسودانلیلر عینی دین‌ایله متدین، عینی لسان‌ایله متکلم برملت اولدقلری کبی آره‌لرنده الك‌قوتلی اشتراك‌منافع‌ده موجوددر . انکلیزلرك مصره تسلطلری نه قدر فضولیانه وغدارانه برحرکت‌ایسه سودانه تسلطلری‌ده اویله‌در . بناءً علیه مصرلیلرحرکت ملیه‌لرینی (مصر وسودان) ك استقلال تامنی تأمین ایتمك اساسنه ابتنا ایتدیرمشلردرکه بوندن‌دها طبیعی، دها معقول ودها حقلی برشی تصور اولوناماز. بوندن‌طولاییدرکه مصر وطنپرورلری سودان‌مسئله‌سنك ذره قدر اهماله دوچاراولدیغنی کورونجه درحال‌غلیانلی‌تظاهراتده بولونیورلر وبومسئله‌یی هرمسئله‌یه تقدیم، عادتا سودانك‌تخلیصنی مصراستقلالنك تمل طاشی عدایدییورلر. ذاتاً سودان، بوقاریده‌ایضاح‌ایتدیکمز وجهله، مصرك روحیدر. یالکزباشنه مصر برجسددر . اوجسدك روحی نیل‌مبارکدر. نیل مبارکك مصره افاضه‌ایتدیکی حیاتی‌تأمین ایچون سودانی‌انکلیزلرك ید اغتصابندن قورتارمق لازمدر. وضعیت بومرکزده اولدقدنصکره مصروطنپرورلرینك‌سودان نامنه وقوع بولان بویون تظاهراتی حقلی کورمك وتقدیر وتبجیل ایتمك ایجاب ایدر .

سودان‌ایله مصری قورتارمق پك مهم ، پك مشکل بر ایشدر . بو عظیم ساحه‌یه انکلیزلر بوتون قوتلریله جوللانمش بولونیورلر . بو قوتی سوکوب آتمق‌قولای برایش دکلدر. باخصوص مصر وسودانده انکلیزلرك برچوق منافع حیاتیه‌سی طوپلانمشدر . سویش‌قانالی انکلیز ایمپراطورلغنك الك اساسلی خط‌مواصله‌سیدر . مصر وطنپرورلری‌چوق قوتلی بردشمنله چارپیشه‌جقلردر . بوکون بوچارپیشمه سیاست میدانده وقوع بولویور . عجبا بوسیاست میدانده وقوع بولان مجادله مثمر ومصرلیلرله‌سودانلیلرك آمالنی تحقق‌ایتدیره‌جك برنتیجه‌یه‌باغلانه‌جقمیدر؟ بونی‌امیدایتمك ایسترز . فقط یالکزسیاسی مجادله‌لرله حقیقی‌براستقلالك احقاق اولنه‌جغی تخمین ایتمك صافدللك اولور . انکلیزلر بر ملتك استقلالنی طانیمازلر. اونلره استقلال‌کبی بویوك‌بردعوایی قبول‌ایتدیرمك ایچون برکره اونلری حرب‌میدانده مغلوب ایتمك لازمدر . بناءً علیه بوکونکی وضعیتك نتیجه‌سنی شیمدیدن تخمین ایتمك ایسته‌مه‌مکله برابر هرحالده‌مصرلیلرك اوزون برزمان انکلیزلرله‌مجادله ایده‌جکلرینی قطعیتله سویله‌بیلیرز. فقط امینزکه مصرلیلر انتباه ملیلرینی دها زیاده انکشاف ایتدیره‌جك‌فعالیتلرده‌بولوناجقلر وپك‌یاقین برآتیده‌انکلیزلره‌قارشی حقیقی برخصم وضعیتنده طوره‌جقلردر . حقیقی بر خصم تعبیرندن مقصدمز استقلال دعواسنی تأیید ایده‌جك بو دعوانك احقاقی اوغورنده قوللانیله‌بیله‌جك هرواسطه‌ایله مجهز برخصمدر. بزه بوامنیتی بخش‌ایدن مصر وطنپرورلرینك بلاتوقف‌مصرحرکت ملیه‌سنی انکشاف‌ایتدیرمکه چالیشمالریدر .

مصرك آتیسی مؤمندر . بونده هیچ شك وشبهه یوقدر . فقط بوآتی اوغورنده وقوع بولاجق حقیقی مجادله‌لر هنوز باشلامامشدر .

حجاز :

حجاز — انکلتره‌معاهده‌سی : حجاز انکلتره معاهده‌سنك‌حکایه‌سی قارئلرمزك معلومیدر . بوحکایه بر ییلان حکایه‌سی کبیدر . بونی خلاصه ایده‌جك اولورسه‌ق دییه‌بیلیرزکه حرب عمومی اثناسنده دولتنه‌قارشی اعلان‌عصیان ایدن (حسین) انکلیزلرله بر معاهده عقد ایتمه‌دن ایشه باشلامق وانکلیزلرك امرلرینه کوری کورینه اطاعت ایتمك‌کبی جانیانه برحرکت ارتکاب‌ایتمش ، حرب عمومینك‌ختامنه‌قدر امللرینه خدمت ایتدیکی انکلیزلرك کندیسنه وعد ایتدکلری پارلاق وعدلری تحقق‌ایتدیرمه‌لرینی ایسته‌یجه بونلرمومی‌الیهدن یوزچویره‌رك حجاز قراللغیله اکتفا ایتمه‌سنی طلب ایتمشلردر . حسین انکلیز یاردیمیله برعرب ایمپراطورلغی قورمق پشنده قوشدیغندن انکلیزلرك پشنی بیراقمامش وهرحالده عربلره ، بوتون اسلام عالمنه ، بوتون دنیایه قارشی کندیسنی برقاچ میلیون انکلیز لیراسنه مقابل دینی ، دولتنی ، دنیاسنی ، ملتنی صاتمش برخائن وضعیتنده بیراقاملرینی رجا ایدرك کندیسیله بر معاهده عقدی اوزرنده اصرار ایتمشدر . انکلیزلر ، حرب عمومی اثناسنده استخدام ایتدکلری بوخائنی اساساً هرطرفدن قوتلی دشمنلرله‌قوشاتمش‌اولدقلرندن کندیسندن هیچ بروالری‌یوقدی. بالعکس کندیسنك چارناچار بویون اکه‌رك حجازده تأسیس ایتدیکی حکومتی‌اولسون اداره ایده‌بیلمك ایچون پاره ایسته‌مکه مجبوراولاجغنی بیلیورلردی. بناءً علیه‌اونك معاهده عقدی‌ایچون‌وقوع‌بولان‌اصرارینه رغماً غایت مستغنی طاوزانیورلردی . (حسین) لوندره‌یه متمادیا مراجعتده بولوندیغندن نهایت برکون کندیسنه برمعاهده پروژه‌سی کوندرلدی . حسین بو پروژه‌دن اویله ممنون اولدی‌که هر طرفده شنلکلر اجراسنی امر ایتدی . عربلرطرفندن تحقق ارزو اولونان غایه‌لرك بومعاهده ایله تأمین ایدیلدیکنی ، عرب وحدتنك برامرواقع اولدیغنی سویلدی . فقط فلسطین سیونیستلری(حسین)ك بوسویخندن قوشقولانه‌رق پروژه‌نك نشرینی طلب ایتدیلر . سیونیستلر فلسطینده نافذالکلم الك مهم قوت اولدقلرندن پروژه‌نك بر صورتنی بولوب نشرایتدیلر . اوزمان‌حقیقت اکلاشیلدی. عرب‌استقلالندن، وحدتندن فلسطین، سوریه وعراقك انکلیز، فرانسز استیلاسندن قورتاریله‌لرندن صرف‌نظرحجازك دخی انکلیز حمایه‌سنه‌ادخال ایدلدیکی میدانه چیقدی. بونك اوزرینه عربلرله مسکون هرمملکتده ، اسلام عالمنده مدهش بر

حرکت وقوع بولدی . (حسین) ك دناءتی ، خیانتی هر کسی کندیسندن تنفیر ایتدی . (حسین) بوتون مسلمانلرك کندیسنه لعنت اوقودیغنی کورونجه بو معاهده پروژه‌سنی امضادن استنکاف ایتدی . تکرار لوندره‌یه آدملر کوندردی. پروژه‌ده برطاقم تعدیلات یاپدیرمق ایسته‌دی. فقط بردرلو موفق اولمادی . نهایت عربلر ، (حسین) ك ماهیتنی آکلایه‌رق کندیسندن یوز چویرمکه باشلادیلر. (حسین) بوکا قارشی صوك چاره‌یه باش ووردی. قالقدی، ماورای شریعه‌یه کیتدی واوراده انکلیزلرك فلسطین فوق‌العاده قومیسری (هربرت صامویل) ایله بالذات مذاکراته کیریشدی . اوزون برمدت دوام ایدن بومذاکرات‌ده بر نتیجه ویرمه‌دی. (حسین) بوسفرعربلری اغفال ایچون یکی برچاره بولدی . انکلیزلرطرفندن ماورای شریعه امارتنه نصب اولونان اوغلیله عراق قراللغنه‌ینه انکلیزلرطرفندن نصب اولونان ایکی اوغلنك یاردیمیله اسمنه برلقب داها علاوه ایتدی: (امیرالمؤمنین) اولدیغنی اعلان ایتدی ومکه‌یه دوندی . فقط بوحیله‌ده خلقی الدائمدیغندن هر کس اوندن نه‌یاپدیغنی، وناصل برمعاهده عقدینه‌موفق اولدیغنی صوردیغندن (حسین) تکرار لوندره‌یه باش ووردی. وانکلیز باش وکیلی (ماقدونالد) ك مجازه‌معاهده‌یی مذاکره ایتمك اوزره برمرخص کوندرمه‌سنی، یاخود کندی طرفندن کوندریله‌جك برمرخصی لوندره‌یه قبول ایتمه‌سنی تکرار رجایه باشلادی .

وضعیت شیمدی بو مرکزده‌در .

اکلاشیلیورکه انکلیزلر بوخائن آدمی حرب عمومی اثناسنده رشوت مقابلنده قوللاندقدن صوکره آرتیق اوکا اهمیت ویرمه‌یورلر . اساساً دیننه ، دولتنه ، ملتنه خیانت ایدن آدملرك نهایت بویله خائب وخاسر اولاجقلری محققدر . باقالم عرب ملتی بو آدمی نه‌یاپه‌جق ؟

عراق انتخاباتی

عراقدن آلنان خبرلر انکلیزلرك اوراده انتخابات اجرا ایتدیره‌رك بر مجلس طوپلامق اوزره اولدقلری آکلاشیلیور . انکلیز بومجلسی طوپلامق ایچون سنه‌لردن بری چالیشیورلر. چونکه مقصدلری عراق تختنه اوتورتدقلری (فیصل) ایله عقد ایتدکلری معاهده‌یی بومجلسه تصدیق ایتدیرمکدر. بومعاهده عراقه انکلیزماندasını قبول ایتدیریور وعراقلیلر بومعاهده‌یی تصدیق ایتمکله انکلیزماندasını کندیلری ایسته‌مش اولویورلر.

دنیاده کندی اللریله قوللرینه اسارت زنجیرلرینی طاقمغه راضی اولاجق، کندی رضاسیله باشقه‌سنك تحکمنه بویون اکه‌جك، شرفنی، حیاتنی، استقلالنی، حریتنی باشقه برملتك آیاقلرینه چینه‌نه‌جك برملت تصور اولوناماز، فقط انکلیزلر ، بوغیر قابل تصور شیئی یاپدیریرلر. بوتون وسائطه مراجعت ایدرلر، قره‌دن، دکزدن ، هوادن انسانلرك باشنه آتشلر یاغدیره‌رق انسانلره اك عزیز حقلرینی فدا ایتدیریرلر . ونهایت بوتون دنیایه‌ده اعلان ایدرلرکه بوحاله کرفتار اولان بیچاره ملت کوکلنك رضاسیله انکلیز وصایتنی ، انکلیز اسارتنی قبول ایتمشدر .

انکلیزلرك عراقده اوینادقلری هائله بودر . عراق اهالیسی حر ومستقل یاشامق ایسته‌دکلرینی اعلان ایتمشلردی . حتی قیام ایده‌رك اللرنده قالان سلاحلری انکلیز تحکمنك سینه‌سنه چویرمشلر وانکلیزلرله چارپیشمشلردی . عراقلیلرك محدود وسائطه قارشی انکلیزطوپلرینك وانکلیز طیاره‌لرینك غالب که‌جکی شبهه‌سزدر. متعدد قیاملردن صوکره بیچاره عراقلیلر خاك ایله یکسان ایدلدیلر وصوصمغه مجبور اولدیلر . فقط عراقلیلر بوقیاملرله حقیقی آرزولرینی بوتون دنیایه اعلان ایتمش اولمادیلرمی ؟ حریت واستقلال دائره‌سنده یاشامق ، انکلیز ماندasını انکلیز اسارتنی ایسته‌مدکلرینی کوسترمش اولمادیلرمی؟ فقط بوحقیقتلر جمعیت اقوام ده‌نیلان مؤسسه‌نك سمع اطلاعنه واصل اولمادی. بوتون دنیا غزته‌لری بو حادثاتی قید ایتدی . عراقده جریان ایدن احوالی بیلمه‌ین قالمادی . فقط جمعیت اقوام ده‌نیلن و انکلتره ایله فرانسه‌یه ماندالر توجیه ایدن مؤسسه هیچ برشیدن خبردار اولمادی . عراقده وقوع بولان قیاملره رغماً عراق ماندasını انکلتره‌یه توجیه ایتدی . انکلتره‌ده امللرینه خدمت ایتمك اوزره انتخاب ایتدیکی فیصل عراق تختنه اوتورتدی. ایسته‌دیکی کبی برمعاهده حاضرلادی ونصب ایتدیکی قراله بومعاهده‌یی قبول ایتدیردی. فقط بوفجیع مضحکه‌نك اتمامی ایچون عراق اهالیسنك ممثللری طرفندن ده بومعاهده‌نك تصدیقی قالیوردی. انکلتره نه‌یاپوب یاپوب بوممثللری‌ده انتخاب ایتدیردی . یالکز بوممثللرك انتخابنی تأمین ایدنجه‌یه قدر نه‌لر اولدی ؟ نه‌قدر بومبالر آتیلدی ، نه قدر خانمانلر سوندورلدی . مقامات عائده‌سی بویله شیلره هیچ اهمیت ویرمه‌یور .

بوتون عراق بو معاهده‌یی ، بو حجت اسارتی امضا ایتمامك ایچون الندن کلن هرمقاومتی یاپدی . عراقك علماسی بو انتخاباتك یاپیلمامسی ایچون چالیشدی . عراقده بولونان شیعی مجتهدلر انتخابایه کیمسه‌نك اشتراك ایتمامسی ایچون بك مهم فتوالر ویردیلر. خلق‌ده وضعیت حقیقیه‌یی تقدیر ایده‌رك انتخاباته اشتراك ایتمه‌دی. انتخابات ایچون وقوع بولان دعوتلره کیمسه اجابت ایلمه‌دی. بالعکس بو انتخابات علیهنده متعدد تظاهرات وقوع بولدی.

بو وضعیت قارشیسنده انکلیزلر جبر وشدت استعماله باشلادیلر. هرطرفه حرب طیاره‌لری کوندردیلر . مجتهدلری عراقدن اخراج ایتدیلر . خلقی الك مدهش تضییقاته دوچار ایلدیلر . خلق ینه مقاومت ایتدی . انکلیزلرك ارتکاب ایتدیرمك ایسته‌دکلری جنایتی ارتکاب ایتمك ایسته‌مدی . هر واسطهٔ مقاومتدن محروم اولان خلق تضییقات واعتسافات قارشیسنده ازیلدکجه زیلدی . نهایت انکلیزلر صورتا موفق اولدیلر . خلق نامنه برسورو آدملری طوپلادیلر . وبونلره عراق اهالیسنك ممثللری نامنی ویردیلر . بونلر یاقینده طوپلانه‌جقلر (انکلتره ـ عراق) معاهده‌سی تسمیه اولونان حجت اسارتی مذاکره ایده‌جکلر . بلکه بوآدملر بوحجت اسارتی تصدیق ایدرلر . اوزمان کوره‌جکزکه جمعیت اقوام محافلی ، عراقك انکلیزلری ایسته‌مدیکندن، قیاملرك ، مجادله‌لرك ، فریادلرك سسنی طویمایان جمعیت اقوام مجلسی بومعاهده‌نك خبر تصدیقنی درحال طویه‌جق وعراق اهالیسنك آرزوسیله انکلیز ماندasınك تأسس ایتدیکندن ممنون اوله‌جقدر .

عراق انتخاباتی بوماهیتده‌در . بوماهیتی تقدیر ایده‌جك برکیمسه وارسه اوده بربرینك حالنی اکلایان مسلمانلردر . والی‌الله‌المشتکی !

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (۴۰۰) آلتی آیلغی (۲۲۵) ؛ ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلغی (۲۵۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۷،۵ غروشدر.
سنه‌لکی ۵۲ عدددر.

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر.
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

آدرس تبدیلنده آیریجه ۵ غروش کوندرلملیدر.

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر.

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۵۹۶ | ٦ رمضان ۱۳۴۲ | * پنجشنبه * | ۱۰ نیسان ۱۳۴۰ | جلد ۲۳

بیاننامه

«جناب حقك نوع بشره احسان بیوردیغی نعم جلیله احصا اولنه‌میه‌جق درجه‌ده چوقدر . بو نعم جلیله‌نك وجیبهٔ شكرانی بحقه ادایه امكان یوقسه‌ده جناب فاطر كائناته قارشی وظائف عبودیتی ایفایه مسارعتله خیر وسعادته نائل اولمق امكانی مبذولدر .

دین مبین اسلامك احكام عالیه‌سی اخروی ، دنیوی سعادتك اكتسابنه خادم اولدیغندن هر مسلمان بو احكام عالیه‌یه توفیق حركت وسعادتی تحقق ایتدیرمكه غیرتله مكلفدر . علی الخصوص جناب خداوند كریمك غفرانایله مبشر بیوردیغی مبارك رمضانده وعد جلیل الٓهی‌یه احراز لیاقت ایچون هر مسلمان صوك درجه چالیشمالی ، صلات وصیام فرائضنی ادایه غیرت ایتملی ، بلا معذرت ترك صلاة ونقض صیامدن حذر ایلمه‌لیدر. بالخاصه هر مسلمان علناً نقض صیامدن صورت قطعیه‌ده توقی ایتمه‌لیدر.

علناً نقض صیام جناب حقه معصیت ، آداب عمومیهٔ اسلامیه‌یه مخالفت ، وحال صیامده بولونان مسلمانلره بیوك بر حقارتدر . هیچ بر مسلمان بویله بر حاله جرأت دكل ، تنزل ایتمه‌ملیدر . آداب اسلامیه فضائل اخلاقیه ایله توأم اولدیغندن مكارم اخلاقی اتمام ایچون بعث بیورولمش اولان بر نبی ذیشانك امتی محاسن اخلاقك تعالی اولسه كركدر. بناءً علیه بالعموم مؤمنین ومؤمنات فرائض مبجلهٔ دینیه‌یی وبالجمله وظائف اسلامیه‌یی حسن ادایه بذل مقدرت ، شعائر اسلامیه‌مزه تماميله رعایت ، فضائل ملیه‌مزی حقیله ابرازه غیرت ایده‌رك اولی رحمت ، اورته‌سی مغفرت وآخری جهنمدن نجات اولان شهر غفرانك بتون فیوضاتنه نائل اولمالی اخص امل عد ایتمه‌لیدرلر . بالجمله مؤمنین ومؤمناته شهر رمضانی تبریك ایدر وكافه‌سنك عز و سعادته نائل اولماسنی درگاه كبریادن تضرع ایلرم .

استانبول ولایتی مفتیسی محمد فهمی

اسرار قرآنیه

« ماننسخ من آیة ... » الی آخر الآیة

حكمت ومصلحت ایجابی اولارق شارعك وضع ایتدیكی بر حكمی دیكر بر حكم ایله نسخ ایتمه‌سنك جائز اولدیغنی بیان ایتمشدك . بو جواز مقتضای عقله منافی دكلدر. شارعك مصلحت حقیقیه‌یی بیلمیه‌رك بر حكمی تقریر ایتدكدن صوكره اونی نسخ ایتدیكنه دلالت ایتمز. خایر. چونكه بر ده نسخ بر طاقم اسباب وسوائق طولاییسیله بر ملته ویا بر طائفه‌یه جناب حقك بر حكم تقدیر بیورمه‌سی وبو اسباب وسوائق ده كیشه‌رك یرینه باشقه سائقلر قائم اولونجه جناب حقك او حكمی نسخ ایده‌رك یرینه بر حكم تقریر ایتمه‌سیدر. برنجی حكمك سائق تقریری مصلحت ایدی، واو حكمك سائق نسخی ده ینه مصلحتدر . بونده موسویلرك ادعا ایتدیكی بداء ، یاخود جهل یوقدر. بوندن طولاییدر كه مسلمانلرك نسخك عقلاً جائز اولدیغی خصوصنده اتفاق ایتمشلردر. مع مافیه فخر الدین رازی بعض مسلمانلرك نسخی انكار ایتدكلرینی بیان ایتمكده‌در. فقط جمهور علمای مسلمین نسخك عقلاً جائز اولدیغنه وشرائع سماویه‌نك كافه‌سنده ، حتی قرآن كریمده فعلاً وقوع بولدیغنه قائلدرلر . آنجق (ابی مسلم) قرآن كریمده نسخك وقوع بولمادیغنی بیان ایتمك خصوصنده تفرد ایتمشدر . مومی الیه نسخك عقلاً جائز اولدیغنی بیان ایتمكله برابر احكام قرآنیه‌دن برینك نسخ ایدلمه‌دیكنی بیان ایتمكده‌در .

قرآن كریم آیاتنده نسخ وقوع بولدیغنی تصریح ایتمش اولسه هیچ بر كیمسه بوكا مخالفت ایتمزدی . فقط مسئله اجتهادی بر مسئله‌در .

علمانك فكرلری، اجتهادلرینه كوره بومسئلهده تنوع ایتمشدر. قرآن كریمك احكامنه نظراً مسئله بوصفحهدهدر. فقط قرآنك احكام توراتدن بعضیلرینی نسخ ایتدیكنی بعض آیات كریمه تصریح ایتمشدر. قرآن كریم، موسویلره برچوق حیواناتك تحریم اولوندیغنی بیان ایتدكدن صوكره اسلامك بوحكمی نسخ ایتدیكینی وآنجق میته، دم مسفوح ولحم خنزیری تحریم ایتدیكنی بیان ایدییور.

قرآن كریمك، شرائع سابقهیی نسخ ایتدیكی برامر قطعیدر. مسئله، قرآن كریمك آیتلرندن بعضیلرینك دیكرلرینی نسخ ایدوب ایتمهدیكیدر.

نسخك وقوعنه قائل اولانلر بر قاچ آیت ایله احتجاج ایدییورلر وبونلرك صریح اولدیغنه ذاهب اولیورلر. بونلری یكان یكان موضوع بحث ایدرك فكرمزی درمیان ایتمك ایستریز.

۱ — « ماننسخ من آیة او ننسها نات بخیر منها او مثلها » آیت كریمهسی. بوقاریده بوآیت كریمهده وارد اولان (آیت) كلمهسندن مرادك قرآن آیتی اولمادیغنی ایضاح ایتمش ایدك. بوخصوصده هیچ برشبههیه محل قالمامشدر.

۲ — « یاایها النبی حرض المؤمنین علی القتال ان یكن منكم عشرون صابرون یغلبوا مائتین . وان یكن منكم مائة یغلبوا الفا من الذین كفروا بانهم قوم لایفقهون آلان خفف الله عنكم وعلم ان فیكم ضعفا فان یكن منكم مائة صابرة یغلبوا مائتین وان یكن منكم الف یغلبوا الفین باذن الله والله مع الصابرین » آیت كریمهسی یكرمی مجاهد صابرك ایكی یوز كافره، یوز مجاهدك بیك كافره غالب كلهجكنی بیان ایتدكدن صوكره جناب حقك مجاهدلرده ضعف اولماسنه مبنی بونی تخفیف ایدرك یوز مجاهدك ایكی یوز كافره، بیك مجاهدك ایكی بیكه غالب كلهجكنی بیان ایتمكدهدر. نسخه قائل اولانلر ایكنجی آیتك برنجی آیتی نسخ ایتدیكنی بیان ایتدكاری حالده باشقهلری ده نسخ ایتمهدیكنی، ایكی آیتك برلكده نازل اولدیغنی، چونكه ایكی آیتك یكدیكرینه مقارن بولوندیغنی، ایكنجینك برنجییی نسخ ایتدیكنه دائر قرآنده بردلیل بولونمادیغنی سویلیورلر. بز بونلرك آرهسنده وقوع بولان اختلافلری برطرفه بیراقهلمده بوآیات كریمهیی واحكامنی تدقیق ایدهلم.

بو آیات كریمهنك تلاوت اعتباریله اقترانی، تنزیل اعتباریله اقترانه دلالت ایتمز. نیجه آیت كریمه واردركه وضعاً یكدیكرینه مقارن اولمقله برابر تاریخ تنزیل اعتباریله آرهلرنده اوزون برمدت واردر.

بوایكی آیت كریمه ارهسندهتراخی وقوعنك دلائلندن بری ایكنجی آیتك (الآن خفف الله عنكم وعلم ان فیكم ضعفا) كلمهلریله باشلاماسیدر. بوآیتك شكلی، تنسیق وبلاغت اعتباریله اسلوبی ماسبقیله برلكده نازل اولدیغنی ادعا ایدنلرك دعواسنی ابطال ایتمكدهدر. بوایكی آیتك تأویلی جناب حقك اول امرده هرمسلمانك اون دشمنه قارشی طورمهسنی امر بیورهرق موفقیت وعد بیورمش اولماسیدر. حق تعالی اوزمان بو وعدنی تحقق ایتدیردی. اوزمان مسلمانلرك عددی آزدی. انسانك، یاقوتنه الك چوق كووهندیكی، یاخود موفقیتدن الك چوق مأیوس اولدیغی زمانلرده الك زیاده شجاعت ابراز ایتمهسی، سنت الٰهیه ایجاباتندندر. بوایكی وضعیتده انسان جسارت واقدامك الك مدهشنی ابراز ایدر. انسانك احوال روحیهسنه واقف اولانلر بو دعوانك صحتندن شبهه ایتمزلر.

انسانك قوتنه اعتماد وموفقیتدن امین اولدیغی زمان هردرلو غیرتی ابراز ایدهجكی دلیله محتاج دكلدر. فقط انسانك مأیوس اولدیغی زمان جانسپارانه برصورتده ایلری آتیلهرق اولومی استحقار ایتمهسیده شایان دقتدر. مثلا اشقیا بر تاجرك یولنی كسهرك اونی صویمق ایستزلر. بووضعیته دوشن بر تاجر نه یاپار؟ مشاهدات دلالت ایدییوركه بویله بروضعیته دوشن بر تاجر اشقیانك كندینی صویمقله اكتفا ایتمیهرك كندیسنیده اولدرمك ایستهدكلرینی آكلاینجه قانلری قاینایهرق تك بر آدم اولدیغنی اونوتور ودشمنلرینه هجوم ایدر. حالبوكه بو آدم دوشونهبیلسه بو اشقیا ایله باشه چیقامیهجغنی تقدیر ایدرك مقاومتدن فراغت ایدردی. صوكره مثلا اولادی برقورد ویا بر قاپلان طرفندن قاپیلان بر والدهنك قانلری قاینایهرق بو وحشی حیوانلره صالدیردیغی واقعدر. حالبوكه بوحركت اوقادینك ده پارچهلانماسنه بادی اولور.

بو ایكی مثال مطلق امید ایله مطلق یأسك انسانلره فوق العاده جرأت وجسارت ویردیكنی اثباته كافیدر. یأس انسانك محاكمه قوتنی سلب ایدرك، انسانی تهلكهلره آتدیردیغی كبی فرط امیدده انسانك محاكمهسنی سلب ایدر.

بر انسان ویا بر جماعتك ضعف حس ایدرك تهلكهدن قورتولمغه امكان بولونمادیغنی كورمهسنك یأسه، یأسكده هرجه باد آباد جرأت وجسارته بادی اولاجغی آشكاردر.

مسلمانلر بدایت امرده آز وضعیف، دشمنلری ایسه چوق وقوی ایدی. فقط مسلمانلر قریشك كندیلرینه تطبیق ایتدیكی اشكنجهلری، حاضرلادیغی سوء قصدلری رد ودفع ایتمك مجبوریتنده ایدیلر. بناءً علیه جناب حقك بر مسلمانك اون كافره، یوز مسلمانك بیك، بیك مسلمانك اون بیك كافره قارشی حرب ایتمهسنی امر بیورمهسی عبث دكلدی. طاقتسوز بر تكلیف دكلدی. بوتكلیف، بشرك احوال روحیهسنی بیلنلرجه معلوم اولان برحكمته مستنددی.

جناب حق مسلمانلرك آز وضعیف اولملرینه مبنی جانسپارانه مجاهده ایدهجكلرینی بیلیوردی. حق تعالی مسلمانلرك شجاعت وشهامت اعتباریله الك یوكسك غایهلره اعتلا ایتمهلرینی اراده بویورهرق، نصرت وغلبهده وعد بویورمشدر. بدایت اسلامده مسلمانلرك حالی بویله ایدی.

وقتا که مسلمانلرک عددی چوغالدی . احوال روحیه‌لری ده ده کیشدی .

اساساً عددی چوغالان هر جماعتده کبر و غرور نمایان اولور . هر کس ایشلری بربرلرینه یوکله‌مکه باشلار . بناءً علیه عزملره وهن طاری اولور، دشمن استخفاف ایدیلیر، بوصورتله شجاعت وجسارت آزالیر، دشمنلرک حائز اولدقلری فائقیت عددیه‌یه قارشی کلمک امکانی منتسلب اولور . بونک تاریخی مثاللری پک چوقدر . قرآن کریم (حنین) وقعه‌سندن بحث ایدرکن مسلمانلرک چوقلقلریله اوکوندکلری حالده هیچ برشیئه موفق اولمدقلرینی ، دنیانک یوزلرینه دارالدیغنی ونهایت قاچدقلرینی بیان ایدر. بوحادثه چوقلغک ناصل کبر و غروری موجب اولدیغنی ، بونک ده عزمی ضعفه دوچار ایتدیکنی و بالنتیجه بویوک اردولرک هزیمته دوچار اولدیغنی کوستریبور .

جماعتلرک چوغالماسی بونتیجه‌لره مؤدی اولونجه حکمت الٰهیه برنجی حکمک تخفیفنی اقتضا ایتمش وبناءً علیه ایکنجی آیت کریمه کوندرلمشدر. ایکنجی آیتک برنجی آیتی نسخ ایتمه‌سی پک وجیه‌در . ایتی ، لفظیله ، اسلوبیله، عقل وواقعه مطابقتیله دلالت ایتدیکی معنادن باشقه معنایه حمل ایتمک عبثدر .

نصایح قرآنیه

بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحیمِ

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ . فَتَعَالَى اللهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ .

صدق الله العظیم

مقدمه :

بو آیت جلیله ، غافل بشریت ایچون الک مدهش ، الک معظم برخطابهٔ قرآنیه‌در . بو آیت کریمه ، بشریتی غایهٔ خلقتدن خبردار ایدیبور . بو آیت جلیله ؛ انسانلرک عبث یره یارادلمامش اولدیغنی ، انسانلرک باشقه برعالمه ، برعالم ابدیته متوجه بولوندیغنی ، ناطق بولونمقده‌در . بناءً علیه بو موعظه‌مزک موضوعی هرمؤمن ایچون بیلنمه‌سی ایجاب ایدن شو مسائلی احتوا ایده‌جکدر :

[بوکائناتک هرذره‌سی ناصل برغایه‌یه متوجهدر ؟. انسانلرک عبث یره یارادلمه‌دیغی ناصل ادعا اولونابیلیر ؟. انسانلرک اعتقاده ، علمه، عمله، اخلاقه متعلق وظیفه‌لری نه‌لردن عبارتدر ؟. عالم آخرتک، برجهانِ ابدیتک وجودینی انکار قابلمیدر ؟.]

آیت جلیله‌نک مآل عالیسی :

ایشته الله ذوالجلال حضرتلری نه ایچون یارادلمش اولدیغنی بیلمه‌ین غافل انسانلره خطاباً بویوریبورکه : (افحسبتم انما خلقناکم عبثاً) ای کروه غافلین !. سز هیچ برشی بیلمزمیسکز ؟. سز نه ایچون یارادلمش اولدیغکزی هیچ دوشونمزمیسکز ؟ سز ظن ایدرمیسکزکه بن عظیم الشان سزی عبث یره یاراتدم ؟.. سزک خلقتکز برحکمته مستند ، برغایه‌یه متوجه دکلدر؟. (وانکم الینا لاترجعون) واویله‌می ظن ایدیبورسکزکه سز افعالکزک حسابنی ویرمک، اعمالکزک جزاسنی کورمک ایچون بزه اعاده اولونمایه‌جقسکز؟. بزم محکمهٔ کبرای عدالتمزه سوق ایدیلمه‌یه‌جکسکز ؟ اویله‌می ظن ایدیبورسکز ؟ نه باطل ذهاب!. (فتعالی الله الملک الحق) یوق یوق اویله ظن ایتدیککز کبی دکل ؛ بوکائناتده عبث یره هیچ برشی یارادلمامشدر؛ بوتون مکوناتک خالقی، مالک حقیقیسی اولان الله تعالی حضرتلری عبث یره برشی یاراتمادن متعالیدر ، آنک یاراتدیغی شیلر آره‌سنده حکمتدن ، مصلحتدن خالی برشی بولونماماز . (لااله الا هو رب العرش الکریم) او برخالق ذی حکمتدرکه آنک ذات احدیتندن باشقه معبود بالحق یوقدر ؛ عرش کریمک، اومقام رفیع القدرک رب قدیمی آنجاق آنک ذات جلیل الصفاتیدر. ارتق اویله برخالق عظیم الشانک ملکنده عبث یره یارادلمش برشی ناصل بولونابیلیر ؟. بناءً علیه انسانلرک خلقتی‌ده عبث یره دکلدر، بلکه عظیم برحکمته ، مهم برغایه‌یه مستنددرکه اوده الله تعالی حضرتلرینی بیلمکدن ، آکا قوللق ایده‌رک دیکر برعالمده ابدی برسعادته مظهر اولمقدن عبارتدر .

بوکائناتک هرذره‌سی ناصل برغایه‌یه متوجهدر ؟.

ای انسان !. انفس وآفاقده‌کی بیکلرجه آیات الٰهیه کوزلرک اوکنده پارلایوب طوریبور . (قل انظروا ماذا فی السموات والارض) امر الٰهیسی موجبنجه برکره کوزلرکی آچ ؛ شو سماوات وزمینه باق؛ شو کوکلره انشراح ویرن مائی قبه‌یی ، اولوحهٔ قدرتی سیر ایت ؛ هرصباح بریوزینی ضیالرینه مستغرق ایدن اومحتشم کونشی بردوشون؛ هرکیجه افقلری نورلر ایچنده بیراقان، کوک قبه‌سنی یالدیزلایان اوپارلاق قمره ، اوبی عدد ییلدیزلره برنظر انتباه ایله دقت ایله؛ صوکره برکره‌ده کوزلریکی شو اوزرنده یاشادیغمز یریوزینه دوندر ؛ حیاتمزک دوامنه سبب اولان صاف هوالری ، براق صولری ، لذیذ طعاملری وسائر مختلف ، متنوع نعمتلری برتفکر ایت؛ شیمدی سکا صورارم، بونلرک هربری مهم برحکمتی متضمن ، مهم برغایه‌یه متوجه دکلمی ؟. بونلرک آره‌سنده حکمتدن بری ، فائده‌دن خالی برشی کوره‌بیلیور میسک ؟ .

حاشا .. بویله برادعایه هانکی عاقل جرأت ایده‌بیلیر ؟ .

« کر حکیمی نیست این ترتیب چیست
ورحکیمی هست چون فعلش تهیست »

اوت .. اکر بوعالمی یاراتان برخالق حکیم ، برصانع عظیم یوق ایسه عالمده کوریلان شو ترتیب وانتظام نه‌در ؟. بوفوق‌العاده آهنك ، بوخارق‌العاده نظام وانسجام نره‌دن نشأت ایدییور ؟ . اکر برخالق حکیم وار ایسه ـ که انك موجودیتنده هیچ برعاقل شبهه ایده‌من ـ ارتق انك فعلی ، انك یاراتدیغی برشی حکمتدن ، مصلحتدن ناصل خالی اولور ؟ . بویله برذهابده کیم بولونابیلیر ؟ .

حاصلی انسان نظر امعان ایله شو مکوناته ، شو قدر فطری بدیعه‌لرك منور برتجلیکاهی اولان سماوات وزمینه باقدقجه آثار الهیه‌نك نه‌قدر منتظم ، نه قدر حکمت‌پرور برصورتده بولوندیغنی کوریور ؛ هرذره‌نك یاراديلیشنده برغایه‌نك ، بر مقصد علوینك متجلی اولدیغنی مشاهده ایدییور ده بی اختیار : (ربنا ماخلقت هذا باطلاً) دییه‌رك اول خالق ذیشانی تقدیسه باشلیور ، اول صانع ذی قدرتك برلکنی ، علم وحکمتله اتصافنی ، عبث‌یره برشی یاراتمادن منزه اولدیغنی اعترافه مجبور قالیور .

انسانلرك عبث یره یارادلدیغی ناصل ادعا اولونابیلیر ؟.

اوحالده اشرف مخلوقات اولان انسانلرك عبث یره یارادلمش اولدیغی ناصل ادعا اولونا بیلیر ؟. مادام که بزی محیط اولان شوقوجه کائنات ایچنده بر ذره‌نك بیله بیهوده یره یارادلمامش اولدیغی انسان تفکر وتعقل ایدییور ؛ آرتق انسانلرك عبث یره یارادلمش اولدیغنه ، انسانلرك یاپدقلری شیلردن غیر مسئول بولوندیغنه کیم قائل اولابیلیر ؟. بویله برادعا ، قدر انسانیتی تذلیل ایتمزمی ؟ . خایر خایر .. انسان بر برنسخهٔ کمالاتدر ، بربدیعهٔ حکمتدر . انسان حائز اولدیغی عقل وذکا سایه‌سنده پك شرفلی برموقعه نائلدر . آرتق بویله مکمل برمخلوق غیرمسئول اولاماز ، عبث یره یارادلمش بولوناماز . قران مبینده : (ایحسب الانسان ان یترك سدی) بویورلیورمی ؟ . هیچ شبهه یوق که انسانك خلقی برحکمته مستنددر ، انسانك یاراديلیشی وظیفه ومسئولیت اساسنه مبتنیدر ، انسانك عهده‌سنه دنیوی ، اخروی برطاقم وظیفه‌لر توجه ایدر . بووظیفه‌لر ، وظیفهٔ اعتقادیه ، وظیفهٔ علمیه ، وظیفهٔ عملیه ، وظیفهٔ اخلاقیه وسائره ناملریله مختلف اقسامه آیریلیر .

انسانلرك وظائف اعتقادیه‌لری نه‌لردن عبارتدر ؟

هر انسانك وظیفهٔ اعتقادیه‌سی اولاً الله تعالی حضرتلرینی بیلمك ، انی توحید وتنزیه ایتمکدر . (وما خلقت الجن والانس الالیعبدون) آیت جلیله‌سنده‌کی [لیعبدون] فعلی « لیعرفون » ایله « لیوحدون » ایله تفسیر اولونیور . بو تفسیره نظراً بو نظم جلیلك مآلی : « بن عظیم‌الشان ؛ جنی ، نوع بشری آنجاق بنی بیلسینلر ، بنی توحید ایتسینلر دییه یاراتدم » دیمك اولور .

فی‌الحقیقه غایهٔ خلقت ، معرفةالله‌در . الله تعالی‌یی بیلمه‌ین ، موجودیت الهیه‌یی تصدیق ایتمه‌ین برشخص کندینی انسانلقدن اسقاط ایتمش اولور .

هرباقدقجه حیرتلره مستغرق اولدیغمز شومکوناتك بوقدرمنتظم ، بدیعه پرور برطرزده وجوده کلیشی ، وهر ذره‌نك بر غایه‌یه متوجه اولیشی برخالق قدیمك ، برصانع حکیمك وجودینه‌پك آچیق برصورتده شهادت ایتمزمی ؟ (أفی الله شك فاطرالسموات والارض)

آرتق انسان ، انسان اولدقجه ، انسان عقل ومحاکمه‌یه مالك بولوندقجه بوخالق عظیمك وجودینی انکاره اصلا امکان بولاماز . بناءً علیه انسانلرك وظیفهٔ اعتقادیه‌لری اولاً جناب الهی بیلوب تصدیق وتوحید ایتمکدر . صوکره‌ده پیغمبران ذیشانه ، ملائکهٔ کرامه ، کتب سماویه‌یه ، یوم آخرته ـ دین اسلامك خبرویردیکی وجهله ـ صورت قطعیه‌ده اینانمقدر ؛ بونلره « ضروریات دینیه » دینیر . بونلره معتقد اولمایانلر دنیاده‌ده ، آخرتده‌ده خائب وخاسر اولورلر . جناب حق جمله‌مزی سوء اعتقاددن محافظه بویورسون .

انسانلرك وظیفهٔ علمیه‌لری نه‌لردن عبارتدر ؟

انسانلرك وظیفهٔ علمیه‌لرینه کلنجه بوده کرك دنیایه وکرك آخرته متعلق اولان برطاقم علوم وفنونی تحصیلدن عبارتدر . (طلب العلم فریضة لکل مسلم ومسلمة) حدیث شریفی منطوقنجه طلب علم ، مسلمان اولان هراركك وقادین ایچون برفریضه‌در . وظائف دینیه‌سنی ایفا ایده‌بیله‌جك قدر علم تحصیل ایتمك هر مسلمان ایچون بر فرض عیندر ، هرمسلمان بو قدر علم کسب ایتمکله مکلفدر . ملت اسلامیه‌نك بقاسنه ، انتظام واعتلاسنه خادم اولان سائر برقسم علوم وفنونی کسب ایتمك‌ده فرض کفایه‌در ، اکر مسلمانلردن برزمره چیقوب‌ده بوعلوم وفنونی اکتساب ایتمزلرسه بو یوزدن بوتون ملت اسلامیه کنهکار اولمش اولور .

انسانلرك دماغنی نورلاندیران ، انسانلری دنیا وعقبادن خبردار ایدن شی علمدر . برملتك حیات معنویه‌سی ، ترقیات مدنیه‌سی علم ایله قائمدر . بوتون اختراعات نافعه ، بوتون مؤسسات اقتصادیه ، بوتون آثار متنوعهٔ فکریه علوم وفنونك محصولیدر . بو کون جاهل برملت کندی موجودیتنی ادامه ایده‌من .

« جهان جهان ترقی ، زمان زمان علوم ،
اولورمی جهل ایله قابل بقای جمیات ؟ »

دین مبین اسلامده جهالتدن دها مبغوض برشی یوقدر . ارتق بویله علوی بردینه منسوب اولان برملتك جهالت ایچنده قالماسی موجب

حیرت اولمازمی ؟. اویله عالی بردین‌که انسانلر آره‌سنده مساوات عمدهٔ اصلیه‌سنی تأسیس ایتدیکی حالده بوندن یالکز اهل علمی آییرییور ، (هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) آیت جلیله‌سیله اهل علمک قدرینی اعلا ایدییور، بیلنلرایله بیلمه‌ینلرک مساوی اولامایه‌جغنی اخطار بویورییور .

انسانلرک وظیفهٔ عملیه‌لری نه‌لردن عبارتدر ؟.

انسانلرک ایفاسیله مکلف اولدقلری وظیفهٔ عملیه‌یه کلنجه بوده الله تعالی حضرتلرینه کمال اخلاص ایله عبادات وطاعاتده بولونمقدن عبارتدر.

بدیهیدرکه جناب الله ؛ غنی عن العالمیندر، هیچ برکیمسه‌نک عبادت وطاعتنه محتاج دکلدر . بوتون مکوناتک عبادت وطاعتی ، تسبیح وتهلیلی عظمت الٰهیه‌یی اصلا تزیید ایده‌مز؛ بالعکس بوتون خلائقک معصیت وعصیانی ، کفر والحادی ده شان الوهیته اصلا نقیصه ویره‌مز. فقط انسانلر محتاجدرلر ، انسانلر الله تعالایه عرض عبودیته ، ایفای شکرانه بورجلیدرلر . انسانلرک عبادت وطاعتده بولونماملری کندیلری ایچون اک بیوک بر نقیصه‌در ، اک بیوک بر فلاکتدر .

الله تعالی حضرتلری قوللری حقنده نه‌قدر رحیم وکریمدرکه محضا رحمت الٰهیه‌سی آثارندن اولارق بزم قصور آلود اولان عبادات وطاعاتمزی قبول ایدییور ، مقابلنده‌ده بزه بر چوق نعمتلر احسان بویورییور ، یوقسه بزم شو عبادات وطاعاتمزک حد ذاتنده نه قیمتی اولابیلیر ؟

بزم عبادات وطاعاتمز ـ مثنویٔ شریفده بیان اولوندیغی اوزره ـ بر اعرابینک بغداده کیده‌رک شهنشاه زمانه تقدیم ایتدیکی ناچیز بر هدیه ایله تمثیل اولونابیلیر :

بادیه‌نشین براعرابی صوک درجه فقر وضرورت ایچنده قالمشدی، کندیسیله رفیقه‌سی آره‌سنده احتیاج یوزندن منازعات أکسیک اولمیوردی، قادینجغز معروض بولوندقلری احتیاجک درجه‌سنی آکلاتمق ایچون دیوردی‌که :

کاینهم فقر وجفا ها می‌کشیم
جمله عالم درخوشی ماناخوشیم

بوتون بو احتیاجلری ، جفالری بز چکیورز؛ بوتون عالم خوش، مسعود برحالده ، بز ایسه ناخوش ، صفادن محروم بولونیورز .

جامهٔ ما روز تاب آفتاب
شب نهالین ولحاف از ماهتاب

بزم لباسمز کوندوزین کونشک ضیاسندن عبارت، کیجه‌لین یاصدیغمز، یورغانمزده قمرک پرتوندن باشقه دکل .

قرص مه‌را قرص نان پنداشته
دست سوی آسمان بر داشته

بز آیک صفحه‌سنی چوره‌ک صانمش ، بو خیال ایله المزی کوک طرفنه قالدیرمش برحالده یاشیورز .

بو قادین ، زوجنک ویردیکی نصیحتلره ، توصیه ایتدیکی صبر وتحمله اصلا التفات ایتمیوردی . نهایت بر چاره دوشوندیلر : بغداده کیده‌رک سلطان زمانک لطفنه دخالت ایتمک . فقط بغداده الی بوش اولارق کیتمه‌یی مناسب کورمیورلردی ، کندیلرنجه هر شیدن دها قیمتلی اولان بر دستی یاغمور صوینی سلطانه هدیه اولارق کوتورمکه قرار ویردیلر. بیچاره‌لرظن ایدییورلردی‌که بغدادده صو قیتلغی وار!.

قادین دیوردی‌که :

این سبوی آبرا بردار رو
هدیه ساز وپیش شاهنشاه شو

ای اعرابی! بو یاغمور صوینی ایله طولو اولان دستی‌یی آل یورو، بونی هدیه اتخاذ ایده‌رک شاهنشاه عالمک حضورینه کیت .

کوکه مارا غیر این اسباب نیست
درمغازه هیچ به زین آب نیست

دی‌که : بزم ایچون بوندن باشقه اسباب تعیش یوقدر ، بادیه‌ده بوندن دها ایی صو موجود دکلدر .

کرخزانه اش پر زدر فاخرست
اینچنین آبش نباشد نادرست

کرچه او سلطانک خزینه‌سی کوزل قیمتدار اینجولر ایله طولودر، فقط آنک بویله لذیذ صوینی یوقدر ، بوصو نادردر .

بومذاکره نتیجه‌سنده اعرابی بر دستی طولوسی یاغمور صوینی آلارق بغداده یونلدی، برچوق کونلر چوللردن قطع مراحل ایده‌رک نهایت بغداده ایرشدی ، سلطانک ماینجیلری کیفیتدن خبرداراولارق أعرابی‌یی استقبال ایتدیلر، یوزینه کل‌صولری سرپه‌رک حقنده التفاتلرده بولوندیلر .

کفت این هد بدان سلطان برید
سائل شه‌را ز حاجت وا خرید
آب شیرین وسبوی سبز نو
ز آب بارانی که جمع آمد بکو

اعرابی دیدی‌که : بو آرمغانی اوسلطانه کوتورکز، پادشاهک فقیرینی احتیاجک پنچه‌سندن آلوب قورتارکز . بو ؛ طاتلی بر صو ویشیل ، یکی بردستی‌در ، کولده طوپلانمش برباغمور صویندن آلنمشدر .

ماینجیلر اعرابینک شو ساده دلانه سوزلرندن کولمکه مجبور اولدیلر، بونکله برابر اوهدیه‌یی سلطانه تقدیم ایتمک اوزره کمال ممنونیت ایله آلوب قبول ایتدیلر. چونکه کوزل اخلاقه مالک اولان سلطانک لطف ونزاکتی بوتون ارکان دولته تأثیر ایتمش ایدی . نهایت بو هدیه‌یی پادشاهک حضورینه تقدیم ایتدیلر ، اوده بونی کمال محظوظیتله قبول

ایتدی ومقابلنده اعرابی‌یه او دستی طولوسی آلتون ویردی ، دها بخششلر ، قیمتلی لباسلر احسان ایده‌رك زواللی آدمی فقر وضرورتدن قورتاردی ، مع‌هذا مأمورلرینه خطاباً : « بو اعرابی قاره‌دن کله‌رك برچوق زحمتلر چکمشدر ، عودت ایدرکن کندیسنی دجله طریقندن کوندریکز » دییه امر ایتدی ، اویله‌ده یاپدیلر .

چون بکشتی درنشست وودجله دید
سجده میکرد از حیا میخمید
کایعجب لطف آن شه وهابرا
واین عجبترکو ستد آن آبرا

وقتاکه اعرابی عودت ایدرکن کمی‌یه راکب اولدی ؛ او زمانه قدر وجودندن بی‌خبر بولوندیغی او قوجه نهری کوردی ، همان حیاسندن سجده‌یه قاپانوب بوکولدی قالدی ، وشو کورمش اولدیغی اولدیغی لطف ونوازشدن طولایی اظهار حیرت ایده‌رك دیدی‌که : او کثیرالانعام اولان پادشاه نه‌قدر لطفکار ایمش !. شو دها غریب‌که او ذات ، بویی پایان صولره مالك‌ایکن بنم کتیرمش اولدیغم شوبردستی دولوسی ناچیز صویی قبول ایتدی !..

ایشته ای معشر مسلمین !. بزم عبادات وطاعاتمزده شواعرابینك هدیه‌سی اولان بردستی صو متابه‌سنده‌در . الله عظیم‌الشان حضرتلری بونلری لطفاً قبول ایدییور ، مقابلنده‌ده بزلره کوزلر کورمه‌مش ، قولاقلر ایشیتمه‌مش اولان بی‌نهایه نعمتلرینی احسان بیوریور. حیفاکه غافل انسانلر ملکوت الهیه‌نك وسعتنی بحق تقدیر ایده‌میورلر ، بوتون ذرات عالمك عتبهٔ الوهیته باش قویوب عرض عبودیتده بولوندیغنه مطلع اولامیورلرده کندیلرینك یاپدقلری اوبر قصور عبادتلره مغرور اولیورلر. فقط اول زمانکه کوزلرندن پرده قالقار، باشقه برعالمه انتقال ایده‌رك ملکوت الهیه‌نك وسعت وعظمتی کوزلری اوکنده کمالیله تجلی ایدر ، او زمان غافل انسانلر حقیقتی آکلایارق یاپمش اولدقلری شیلردن محجوب اولورلر .

« بنده همان به‌که زتقصیر خویش
عذر بدر کاه خدا آورد
ورنه سزاوار خدا وندیش
کس نتواندکه بجای آورد »

اوت . . بزم کبی عاجز قوللر ایچون الك ایسی اودرکه تقصیراتمزی بیله‌رك بوندن طولایی درکاه الهی‌یه عرض اعتذارده بولونالم . یوقسه جناب‌حقك شان الوهیته لائق اولان عبادت وطاعتی هیچ برکیمسه کمالیله ایفا ایده‌مز ، بحق یرینه کتیره‌مز .

انسانلرك وظیفهٔ اخلاقیه‌لری نه‌کبی شیلردر ؟.

برآزده وظیفهٔ اخلاقیه‌مزی نظره آلالم ، شبهه‌یوق‌که بوجهتده پك مهمدر . انسانلرك تکملاته مظهریتی ، صفای قلبه نائلیق آنجاق کوزل اخلاق ایله قائمدر . برملتی یاشاتان ، برملتك افرادی آره‌سنده کوزل برتساند وجوده کتیرن‌شی محاسن اخلاقیه‌در . آنکچوندرکه دین جلیل اسلام ، اخلاقه پك بویوك بر اهمیت‌ویرمشدر . برحدیث شریفده : [اکملکم ایماناً احسنکم خلقاً] بویورلمشدر ، یعنی سزك ایمان جهتیله الك کاملکز ، اخلاقجه الك کوزل اولانکزدر . دین اسلامده : ادب ، حیا ، حلم ، کرم ، عدالت ، استقامت ، متانت ، جدیت ، وعده‌وفا ، مرحمت ، حقه‌رعایت ، شفقت ، حسن‌معاشرت؛ کمالات اخلاقیه‌دندر . بالعکس ترك ادب ، قلت حیا ، غلظت قلب ، ظلم وعدوان ، خیانت وکذب ، کثرت مزاح ، خلف وعد ، التزام باطل ، تفتیش عیوب ، سوءمعاشرتده فضایح اخلاقیه جمله‌سندندر .

برملتك افرادی آره‌سنده بغض وعداوت ، نفاق وشقاق ، اسراف وسفاهت ، فحشیاته انهماك کبی رذائل اجتماعیه‌نك ظهوری حسن اخلاقدن محرومیتك مشئوم برنتیجه‌سیدر .

باقکز !. رسول اکرم صلی‌الله‌تعالی علیه وسلم افندیمز برحدیث نبویلرنده نه‌بویوربیور : [لاتباغضوا ولاتحاسدوا ولاتدابروا وکونوا عبادالله اخواناً ولایحل لمسلم ان‌یهجر اخاه فوق‌ثلاث] یعنی ای‌امتم!. بری‌بریکزه بغض‌وعداوت‌ایتمه‌یکز ، بری‌بریکزه‌حسدده بولونمایکز ، بری بریکزه آرقه چویرمه‌یکز ، ای اللهك قوللری ! . قارداش اولکز ، برمسلم ایچون طاریلوبده قارداشنی اوچ کوندن زیاده ترك ایتمك حلال اولماز .

نه‌بویوك ، نه علوی بردرس اخلاق !. اکر بو حدیث شریف لائقیله تحلیل وتشریح ایدیله‌جك اولسه کوریلیرکه برهیئت‌اجتماعیه‌نك اعتلاسی ایچون ، برمدنیت فاضله‌یه نائلیق ایچون بوحدیث شریفك احتوا ایتدیکی اساسات اخلاقیه‌یه تطبیق حرکتدن باشقه چاره‌یوقدر.

اوت . . برملتده‌که بو اساسات دائره‌سنده برتربیهٔ اخلاقیه انکشاف ایدر ؛ برملتده‌که بودرجه کمالات اجتماعیه متجلی اولور ، آرتق اوملتك افرادی آره‌سنده اغراض نفسانیه‌دن ، احتراصات بهیمانه‌دن براثر کوریله‌بیلیرمی ؟. اوملت حقیله مسعود ، متمدن ، مستریح‌القلب اولمازمی ؟ .

شنیدم‌که مردان راه خدا
دل دشمنانرا نکردند تنك
تراکی میسر شود این مقام
که‌با دوستانت خلافست وجنك

دییورکه : « ایشتدم‌که حق یولنك ارلری دشمنلرك بیله جانی صیقمامش ، قلبنی مضطرب قیلمامشدر ؛ سکا بو یوکسك مقام ناصل نصیب اولورکه سن دوستلرکله بیله دوکوشیورسین ، مخالفت ومنازعه‌ده بولونوب طوریورسین . »

اگر بز شو اوزرنده یاشامقده اولدیغمز یرلرده بزلردن اول ساکن بولونمش اولان انسانلرك سرگذشت غریبانه‌سنی مطالعه ایدر ایسه‌ك اگر افول ایدوب گیتمش اولان برچوق قدیم ملتلرك تاریخی حاللرینی نظر ملاحظه‌یه آلیر ایسه‌ك گوریرزكه بونلر اوغرامش اولدقلری فلاكتلره بوتون مساوئ اخلاق یوزندن اوغرامشلردر.

وقتیله بر چوق جمعیتلرك انقراضی مجرد بو جمعیتلرك افرادی آره‌سنده یوز گوسترن كبروغروردن، اسراف وسفاهتدن، حظوظات نفسانیه‌یه شدت انهماك كبی سائر سیئات اخلاقیه‌دن باشقه بر شی دگلدر. بو گون كرهٔ ارضك مختلف قطعه‌لرنده بولونان اسلام جماعتلرینه توجه ایدن فلاكتلرك برنجی سببی‌ده اخلاق اسلامیه‌نك دوچار انحطاط اولماسندن، عائلهٔ اسلامیه آره‌سنده صمیمی بروفاق واتحادك عدم موجودیتدن باشقه بر شیمیدر؟.

تاریخ اسلام مطالعه اولونورسه انظار تلهفه نه حزین منظره‌لر چارپار، اگر مسلمانلر اوته‌دنبری أل أله ویروب‌ده موجودیتلرینی محافظه ایچون متفقاً چالیشمش اولسه‌یدیلر، اگر آره‌لرنده بغض وعداوتك ظهورینه میدان ویرمه‌مش بولونسه‌یدیلر هیچ بر طاقم یابانجی ملتلرك گونا گون مظالمنه معروض قالیرمی ایدیلر؟.

وقتیله آسیاده، آفریقاده، آوروپاده تأسس ایتمش اولان برطاقم اسلام جمعیتلری نه اولدی؟. حیات سیاسیه‌لری نه‌دن ختامه ایردی؟. كوكبهٔ قوت وسطوتلری نیچون سونوب گیتدی؟. ایشته بونلر انسان ایچون برر لوحهٔ عبرت، برر وسیلهٔ انتباهدر.

« نرود مرغ سوی دانه فراز
چو دیگر مرغ بیند اندر بند
پند گیر از مصائب دگران
تانگیرند دیگران زتو پند »

دییوركه: بر قوش دیگر بر قوشی دامه طوتولمش گوردیمی آرتق دانه طرفنه چیقوب گیتمز. سن‌ده باشقه‌لرینه عائد مصیبتلردن نصیحت آل، تا كه باشقه‌لری سندن عبرت ونصیحت آلاجق اولماسین.

اوت.. گچمش قوملرك احوال تاریخیه‌سندن عبرت المایانلر، كندیلرندن صوكره گله‌جك اقوام ایچون پك گوزل عبرت اولورلر!.

عالم آخرتك وجودینی انكار قابلمیدر؟.

والحاصل انسان اویله حركت ایتمه‌لیدركه بو حركتندن طولایی گرك دنیاده وگرك آخرتده مجازاته اوغرامامسین.

عدالت الهیه‌نك كمالیله متجلی اولدیغی بر گون واردركه اوده یوم آخرتدر، او گون هركس دنیاده‌كی عمللرینه گوره معامله گوره‌جكدر. (الناس مجزیون باعمالهم)

بو گون بر یوزنده یاشامقده بولونان هرفرد، هرجماعت شبهه یوقكه بر گون مونك پنجه‌سنه گرفتار اولاجق ونهایت دار آخرتده عمللرینك جزاسنه قاووشاجقدر. (كل نفس ذائقة الموت)، (ولكل امة اجل)

بناءً علیه انسان شو بر قاچ گونلك حیاتنی بیهوده یره ضایع ایتمه‌ملیدر، صحیفهٔ عالمده گوزل بر نام بیراقمق ایچون چالیشمالیدر، اخلافه نمونهٔ امتثال اولمق ایچون، آخرتده‌ده مكافاته نائل بولونمق ایچون چالیشمالیدر.

شاعر شهیرك لبیدك:

و ماالمرء الا كالشهاب و ضوئه
یحور رماداً بعد ماهو ساطع
وما المال والا هلون الا ودائع
و لابد یوماً ان ترد الو دائع

قطعهٔ حكیمانه‌سی نه‌قدر پارلاقدر. دییوركه: انسان آنجاق برشهاب ایله انك پارلتیسی گیدركه جو هواده پارلار پارلاماز سونر، كول حالنه دونر گیدر. اموال وعیال، امانت شیلردن باشقه دگلدر، امانت شیلر ایسه البته بر گون صاحبنه اعاده اولوناجقدر.

آه! یازیقلر اولسون اول گروه غافلینه‌كه حیات دنیایه مغرور اولورلر، قیمتلی وقتلرینی عیش ونوش ایله، عطالت وسفاهت ایله ضایع ایدرلر، بومظلم حیاتك برصبح منوری اولدیغنی انكاره قالقیشیرلر، جناب حقك ناصل بر عادل مطلق اولدیغنی هیچ دوشونمزلر.

اگر الله تعالی‌یه اطاعت ایدن قوللر بواطاعتلرینك مكافاتنی گورمیه‌جكلر ایسه، اگر عاصیلر یابدقلری معصیتلرك مجازاتنه قاووشمایه‌جقلر ایسه، اگر صدیقلر ایله زندیقلر مساوی برحالده قالاجقلر ایسه تكالیف الهیه‌نك وجودی زائد بولونمش اولمازمی؟.

حاشا.. الله تعالی عادل مطلقدر، حكیم ذی‌قدرتدر، تكالیف الهیه‌سی زائد اولاماز، بوتون تكالیف الهیه؛ وظیفه ومسئولیت اساسنه مستندر. بوتون خلائق دنیاده ایكن یاپمش اولدقلری عمللرندن یوم آخرتده، اوعالم ابدیتده مسئول اولاجقدر. بوعالم ابدیتك وجودینی منصف اولان هیچ برعاقل انكار ایده‌منز. هله اسلامیتله بوعالم ابدیتی انكار عقیده‌سی بر قلبده اصلا اجتماع ایده‌منز. (وان الساعة لآتیة لاریب فیها).

بر كره دوشونمه‌لی، شو معظم كائناتی اولانجه بدایعیله، اولانجه محاسنیله وجوده گتیرمش اولان، بر قطره صودن افراد بشریه‌یی یاراتارق كندیلرینه افاضهٔ حیات ایدن برخالق ذی‌قدرت نه‌ایچون بزلری اولدیردكدن صوكره تكرار احیا واعاده ایده‌مه‌سین؟ اعاده، ابداعدن دها آسان دگلمیدر؟. (قل یحییها الذی انشأها اول مرة وهو بكل خلق علیم).

نتیجهٔ كلام: الله تعالی حضرتلری انسانلری تماماً محو ونابود ایتمك

اوزره یاراتمامشدر . انسانلرك یارادیلیشی بر غایه ، بر حکمته مستنددر . انسانلر بر طاقم وظیفه‌لر ایله موظف و بو وظیفه‌لردن مسئولدرلر ، باشقه بر عالمده یا ابدی بر سعادته نائل اولاجقلر ویا مؤبد بر خسرانه اوغرایاجقلردر . آرتق آکا کوره حرکت ایتمه‌لی ، سعادت اخرویه‌یه لیاقت قازانمایه چالیشمالیدر .

الله تعالی حضرتلری جمله‌مزی توفیقات آلهیه‌سنه مظهر بویورسون آمین بحرمة خاتم الانبیاء والمرسلین والحمدلله رب العالمین . ع . ه .

فردی واجتماعی صیامده

اوروجك قیمتی

۱

جناب حقك بشریت ایچون وضع ایلدیکی تکالیفك هرشیدن اول سعادت سرمدیه‌یی کافل دستورلردن عبارت اولدیغی شبهه قبول ایتمز حقیقتلردندر . خالق مکوناتك انسانلرك ناچیز عبادتلرینه محتاج اولمدیغی ، بوتون جهانك کفر والحاد حالنده اولمسیله‌ده شان ربوبیته اصلا خلل طاری اولامیه‌جغی حالده افعال واعمال بشریه‌نك برطاقم قیود ایله تحدیدی ، اوامر ونواهی حدودی داخلنده حرکت مجبوریتنده بولنماسی محضا فردی واجتماعی سلامتك تأمیننه معطوف تجلیات الهیه جمله‌سندندر . عبادات موجب ثواب اولمقله برابر نامتناهی فوائد مادیه‌یی‌ده شاملدر . کذلك نواهیدن اجتناب انسانیتی خصوصی وعمومی برچوق تهلکه‌لردن وقایه ایدر .

هرحالده تربیهٔ روحیه‌دن وارسته قالامایان بشریت مثبت برسجیه ، متین بر اساس اجتماعی تأمینی ایچون معنویاتك جناح صیانتنه التجایه مجبوردر .

دین کمال ، دین طبیعی وفطری اولان اسلامیت ، وضع تشریعیله منتسبلرینه هم اخروی سعادت یوللرینی آچمش ، هم‌ده معاملات دنیویه‌لرینه عائد صحی ، اخلاقی ، اقتصادی واجتماعی بوتون احتیاجلرینی تطمین ایلمشدر . برمسلمان تکالیف الهیه‌یه متابعت ایتمکله دنیا وآخرتی‌ده خرابیدن قورتارمش ، کماله ایریشمش اولور . فرائض میاننده مهم وشامل بر معناسی اولان اوروج ، جناب حقك قوللرینه احسان و تعلیم بیوردیغی اك بیوك برمنبع اصطفادر . قیمتی نامتناهی بر خزینه‌در . دین اسلام موحدینه صومی امر ایتمکله اك تجربه‌کار بیلرك باشارمغه مقتدر اولامیه‌جقلری براهتمامی ، برشفقتی کوسترمشدر . اوروج نه‌در؟... تعالیم شرعیه وجهله طلوع فجردن غروب شمسه قدر یمك ایچمکدن واوروجی بوزان شهواتدن نفسی وقایه ایتمکدر .

لکن اوروج یالکز میخانیکی بر عمل دکلدر . بونك شرائطی واردر . وجدانی بر حضور وسکون ایچنده آسوده براقه‌جق ، نفسی افراط وتفریطدن آزاده بر حال حساسیتده ، وجودی اك طبیعی بر وضع وحرکتده تثبیت ایده‌جك قیوددرکه ، صیامدن مقصود اولان عالی نتایجی اقتطافه امکان ویریر .

اوروج اولا مکلفینی ، ثانیا جمعیتی فیاض تأثیراتی تحتنده اصلاح ایدر . بو تأثیرات شمول وماهیتی اعتباریله باشلی باشنه برعلم عداولنه‌جق درجه‌ده واسعدر . اخلاقیات ، روحیات ، اقتصادیات ، اجتماعیات وصحت مفهوملری داخلنده رهاکار براصطفانك اوروج سایه‌سنده ناصل تأمین ایدلدیکی تدقیق اولنملیدر . علوم وفنونك ترقیسی تکالیف شرعیه‌نك کشف ایدیله‌مین منافعنی ، قطعیت ریاضیه ایله میدان علنیته ایصال ایتمشدر . او درجه‌ده‌که ، هرهانکی بر عالم اسلامیتك بو یوکسك حکمتلری مواجهه‌سنده درین بر وجدانتباه ایله اویانماسی ممکن دکلدر . ارباب عقول ایچون ، دویان واویانیق بولونان وجدانلر ایچون نه قیمتلی منبعلر واردر . الویرکه ، قلبلر ضلالت وکورلکله معلول اولماسین .

اوروجك حیات فردیه‌ده‌کی تأثیراتی مهمدر . فردلرده حاصل اولان احساسات بالنتیجه جمعیتی‌ده علاقه‌دار ایدر .

افعال واعمال بشریه‌نك سلامتی صحتله قائمدر . وجود صحتدار اولملیدرکه هرکسك خالقنه ، شخصنه ، عائله‌سنه ووطننه قارشی مکلف اولدیغی وظائفی ایفا ممکن اوله‌بیلسون . ایشته اوروج صحت بشریه‌نك اك مهم برخادمی ، اعتدال مزاجك ، سکینت اعصابك اك ایی علاجیدر . چونکه ارکان وشرائطیله اوروج طوتانلر :

۱ — سن شیخوختك منتهاسنه واصل اولمش بولونسه بیله محافظهٔ زنده‌کی وصحت ایدرلر .

۲ — حیاتلری انتظامه کیرر . معین وقتلرده یمك یرلر . بو انتظام فعالیت بدنیه‌ده ، اعصاب اوزرنده حسن تأثیر حصوله کتیریر .

۳ — برشخصك یکرمی درت ساعت ظرفنده احتیاجی اولان غدا آلنمقله برابر یالکز زمان وشرائطك تبدیله یمکلر آراسنده‌کی فاصله ، یورولان معده وامعانك استراحتنی ، بالنتیجه تقویه‌سنی موجب اولور .

٤ — اخذ اولنان غدا لایقیله امتصاص اولوندیغی وقوتله هضم اولوندیغی ایچون ثقلت بدن تزاید وصحت بدن عودت ایدر .

٥ — شهواتك تحدیدی ، بدنك خرابیسنی منع ایدر .

٦ — سیغاره‌نك حال صیامده استعمال اولنه‌مامسی جهاز تنفسی تخریشاتدن وقایه ایدر .

خلاصه فریضهٔ صیامی اجرا ایدن برمسلمان هرشیدن اول صحتنی ، حیاتی قزانمش اولور . یوقاریده ایضاح ایتدیکمز وجهله اوروجك مادی فوائدندن بشقه احوال روحیه‌یه تعلق ایدن ، وجدانیاتی ، اخلاقیاتی

تقویه ایدن دیکر تأثیراتی دها موجوددر. صائم اولان انسان، بر حس طبیعی ایله احتیاج ایچنده بونالان فقرایی درخاطر ایتمکدن منع نفس ایده‌مز. بو دوشونجه مرحمت، شفقت حسلرینی تنمیه ایدر. ضعیفلرک ، زواللیلرک آلام وهجرانیله علاقه‌دار بر حالت روحیه تحصل ایدر . بو کیفیت اوروجک تأثیرات اجتماعیه‌سی بحثنده ایضاح ایدیله‌جکی وجهله صنوف اجتماعیه آراسنده توازن و آهنکک تأسسنی موجب اولور . اوروجک مادی تأثیراتیله روح ووجدانده طبیعی بر انکشاف حصوله کلیر .

صائم اذواق معنویه ایله سرمست حظوظ ، مستغرق الهام اولور اوروج وجوده ، حسه ، روحه حاکمیتی تولید ایتدیکی قدر عزمی ، انتظامی حیاتده برغایه تعقیبنه کافی متانتی تأسیسه کافیدر .

صیامه آلیشان برمسلمان متین ، عزمکار ، سجیه‌لی بر روحه ، تعبیر دیکرله حیاتی قزانمق ایچون لازمکلن اوصافه مالک اولور .

عین زمانده فضائل ومکارم اخلاقیه‌یه مالک ، جوانمرد ، درست مشفق برانساندر . وبوکالده اک بیوک عامل، الصادق مربی صیامدر .

انتظام روح وحیاتی تأمین ایدن اوروج اقتصادیاتده مولددر. روحه اولان تأثیراتی دولاییسیله اسرافاتی منع ایتدیریر . ابنای نوعنه یاردیم ایتمک ارزوسیله فضله چالشمغه سوق ایدر . مساعی ایسه مولد ثروتدر .

نه جهتدن محاکمه ایدیلیرسه ایدلسون اوروج انسانک مادی ومعنوی صلاحنی مؤمن اک بیوک بر نعمتدر. حضرت پیغمبر برحدیث شریفنده « صوموا تصحوا » یعنی اوروج طوتیکز مادةً ومعناً تصحیح حال ایدرسکز بیورمشلردر . قرآن کریمده برچوق آیات جلیله‌ده صوم تأکید اولنمغله اهمیتی ومنافعی امر واشارت بیورولمشدر.

شو حالده : بتون مسلمانلرک بو نعمتک قدرینی بیله‌رک سعادت مادیه ومعنویه‌نک تأمینیله برابر عندالله‌ده نائل مثوبات اولملری ایچون فریضهٔ صیامه رعایتکار بولنملری وظیفه‌لری جمله‌سندندر .

حسن حکمت

حاشیه : شهر صیام رحمت ومغفرتی مبشر مبارک بر ماه اولدیغی حالده روح تأسیس وعلویتنه کلیاً مخالف اوله‌رق برموسم ذوق ولعب تلقی اولنمسی نه‌قدر شایان تأسفدر . رمضان قارنوال موسمی دکلدرکه انواع لهویات و لعبیاتک انکشافاتنه ، ایام عادیه‌ده مثلی کورولمه‌ین اخلاقسزلقلره ، رذالتلره صحنه اولسون . هر مسلمان رمضان شهرینی آنجق لایق اولدیغی درجهٔ حرمته ایصال ایچون چالیشملی و مناهیدن اجتناب ایتمک صورتیله وظیفه‌سنی ادراک ایلدیکنی اثبات ایتملیدر .

قرآن کریم ترجمه‌سی

برقاچ آی مقدم اهلیتسز وغیر مسلم برآدمک قرآن کریمی تحریف ایدن برترجمه وجوده کتیردیکنی و استانبول کتبخانه‌لرندن برینک بونی طبع ایتمک اوزره اولدیغنی خبر آلمش ، بو جرأتکارانه حرکتی (سبیل الرشاد)ده موضوع بحث ایده‌رک اولیای امورک قرآن کریمه قارشی وقوع بولمق اوزره اولان بو تجاوزی منع ایتمه‌لرینی رجا ایلمشدک. اوزمان شرعیه وکالتی (سبیل الرشاد)ک مطالعاتی نظر دقته الارق داخلیه وکالتنه مراجعت ایتمش، داخلیه وکالتیده تدابیر لازمه‌یی اتخاذ ایده‌رک برغیر مسلم طرفندن آیات قرآنیه‌نک تحریف اولونماسنه مساعده ایتمامشدی .

بو مناسبتله اوزمان دیمشدک که قرآن کریمک اهلی طرفندن ترجمه وتفسیر ایدلماسنه مانع یوقدر. فقط قرآنی ترجمه ایتمک وخلقک معانیٔ جلیلهٔ قرآنیه‌یی آکلایه‌رق استفاده واستفاضه‌سنی تأمین ایچون برهیئت علمیه‌نک تشکل ایتمه‌سی وبو ایشی درعهده ایلمه‌سی لازمدر. عکس تقدیرده زید وعمرو قرآن کریمی ترجمه‌یه قالقه‌رق درلو درلو ترجمه وتفسیرلرله خلقک ذهنی تشوشه اوغراتیلیر . بو ترجمه‌لردن هانکیسنک اعتماده شایان، هانکیسنک طوغرو هانکیسنک یاکلش اولدیغی اکلاشیلماز، وبالنتیجه احکام قرآنیه، حقائق ومعالیٔ اسلامیه خلق طرفندن مختلف صورتلرله تلقی ایدیله‌رک بر آنارشی وقوع بولور . بو ایشی درعهده ایتمک ایچون برهیئت علمیه‌نک تشکل ایتمه‌سنه دائر درمیان ایتدیکمز تمنی تحقق ایتمه‌دیسه‌ده مختلف اشخاصک اورته‌یه مختلف قرآن کریم ترجمه‌لری چیقاره‌رق افکاری تشویش ایده‌جکلرینه دائر وقوع بولان تخمینمز تحقق ایتدی .

کچن هفته ظرفنده ایکی کتبخانه طرفندن برر کون فاصله ایله قرآن کریمک ترجمه وتفسیری دیه برر فورما میدان انتشاره چیقارلدی. بو ایکی کتبخانه‌نک رقابتکارانه خط حرکتی قرآن کریم ترجمه‌سنی مع الاسف علی العاده بر تجارت ایشنه چویردی. کتبخانه‌نک بری اورته‌یه بر فورما قرآن کریم ترجمه‌سی چیقارنجه ، دها اساسلی استحضاراتده بولوندیغی وفضلادن برقاچ ذات محترم طرفندن یاپلقده اولان برترجمه‌یی نشر ایتمک ایسته‌دیکی اکلاشیلان دیکر کتبخانه‌نک حسیات رقابتنی تحریک ایتدی . اونی ترجمه‌نک اتمامنی واثرک اکمال طبعنی بکلمکدن واز کچیردی . اوده ساحهٔ تداوله برفورما قرآن ترجمه‌سی چیقاردی. کیم بیلیر یارین بلکه دها باشقه ذوات ودها باشقه کتبخانه‌لر قرآن ترجمه‌سنی نشری ایچون اورته‌یه آتیلیر وبو صورتله قرآن ترجمه‌سی نشری علی العاده بر تجارت ایشی درکسنه اینر ، افکار عمومیه عظیم بر هرج ومرجه دوچار ایدیلیر .

شیمدی المزده مختلف ذوات طرفندن نشر ایدیلن و قرآن ترجمه‌سی اولدیغی ادعا اولونان ایکی فورما وار .

تورکچه‌مزك بوتون قدرت افاده‌سی کتاب اللهك ترجمه‌سنده تظاهر ایتدیرمك لازم کلدیکی محققدر. هایدی بز بو نقطه‌ده تسامح کوستره‌لم . فقط بز بو ترجمه‌لرك صحتنه و مراد الٓهی‌یی افاده ایتدیکنه ناصل اعتماد ایده‌لم. هر قاره ترجمه‌لری اصللریله قارشیلاشدیره‌جق و ترجمه حقنده بر حکم ویره‌جك ایسه ترجمه‌نك هیچ لزومی قالمازدی . مقصد خلقك قرآن کریمی آکلامسی و احکام الٓهیه‌یه توفیق حرکت ایتمه‌سی ایسه، او حالده مرشیدن اول خلق ترجمه‌نك طوغرولغنه امین اولمالیدر . بو امنیق آنجق بر هیئت علمیهٔ دینیه‌نك و برمقام دینینك تصدیقی، قرآنی ترجمه و نشر ایتمك مسئله‌سنك بر کار و کسب، بر رقابت تجاریه وضعیندن چیقمه‌سی بخش ایدر .

مملکتمزده قرآن کریمك بر کلمه‌سنك، بر حرفنك، حتی بر حرکه‌سنك یاکلش چیقمه‌سی ایچون فوق‌العاده اهتمام کوستریلیر و یاکلش طبع اولونان مصحفلر درحال اورته‌دن قالدیریلیردی. تدقیق مصاحف هیئتی بو وظیفه‌یی فوق‌العاده اعتنا ایله ایفا ایدردی . عینی اهتمام و اعتنا هیچ شبهه‌سز بوندن بویله‌ده دوام ایده‌جکدر.

قرآن کریمك بر کلمه‌سی ، بر حرفی ، بر حرکه‌سی بو درجه اسیرکه‌دکدن صوکره هیچ شبهه‌سز آیات قرآنیه‌نك یاکلش ترجمه ایدلمه‌سنی، یاکلش تلقین ایدلمه‌سنی ، خلقه یاکلش بیلدیرلمه‌سنی هیچ کیمسه قبول ایتمز .

مقصدیمز یاپیلان ترجمه‌لرك یاکلش اولدیغنی سویله‌مك، حسن نیتله بو ایشه باشلایان ذواته تعریضانده بولونمق دکلدر. بالعکس بز بو مترجملرك ایچنده طانیدقلریمزه چوق حرمت ایدرز . مقصدیمز تأمین وحدتدر. اهلیت و صلاحیتی مدافعه‌در .

بو غیر قابل اعتراض بر نقطه‌در . دنیانك هانکی طرفنه عطف نظر ایدلسه بو اساسك مؤمن اولدیغی آکلاشیلیر. دنیانك هر طرفنده کتب مقدسه ایله مشغول اولان مهم و معظم جمعیات دینیه واردرکه تأمین تجارت مقصدیله دکل، نشر دین غیرت و هیجانیله کتب مقدسه‌یی ترجمه و طبع ایتدیره‌رك توزیع ایدر .

حالبوکه مع‌الاسف بزده قرآن کریم ترجمه‌سی ایلك مرحله‌ده بر تجارت ایشی شکلنده میدانه چیقدی . هیچ بر مسلمان بونی تصویب ایده‌من .

بو طرز حرکت هر درلو تعظیم و تکریمه شایان اولان کتاب اللهك شان و شرفنه بر تجاوزدرکه بویله بر تجاوزك بر مسلمان طرفندن وقوعی هیچ بر وقت تجویز اولوناماز .

حالبوکه صلاحیت مطلوبه‌یی حائز بر هیئت علمیهٔ دینیه بلکه فاضل و محترم بر قاچ ذاتك تشریك مساعی نتیجه‌سنده وجوده کتیردکلری ترجمه‌یی قبول ایدر . و آنك طبعنه رخصت ویرردی .

بز اولیای امورك نظر دقتنی بو ملاحظاته جلب ایدر، قرآن کریمی ترجمه و تفسیر ایچون بو زمانلرده طویولان احتیاجك اك موافق و اك مستحسن بر شکلده تطمینی ایچون صرف مساعی ایدیلمه‌سنی تمنی ایدرز.

عکس تقدیرده بویله متعدد و مختلف ترجمه‌لرك اورته‌یه چیقماسی افکار عمومیهٔ اسلامیه تشوشه دوشوره‌جکدرکه بو تشوشدن هیچ بر خیر بکله‌نیله‌میه‌جکی ؛ بالعکس بوندن یالکز ضرر تولد ایده‌جکی آشکاردر.

بناءً علیه مسئله‌نك صورت قطعیه‌ده اهمال ایدلمامسی لازمدر .

خریستیانلق عالمنده

توحید عقیده‌سی

شایان دقت تصادفات تاریخیه‌دندرکه تورك اردولرینك روم ایلی‌یه کچه‌رك اوروپا اراضیسنده اهل صلیبه قارشی ظفرلر احرازینه و بر چوق مملکتلری فتحه موفق اولدقلری صیره‌لرده غرب عالمنده خریستیانلغك تثلیث عقیده‌سنی ییقمه‌یی استهداف ایدن بر حرکت دینیه لهستان ، مجارستان مملکتلرنده باشلامش و بالاخره انکلتره ، اسقوچیا ، ایرلاندایه‌ده ، دها صوکره آمریقایه انتشار ایتمشدی . بو حرکت دینیه «توحید» حرکتیدر. بو حرکتك هدفی تثلیث عقیده‌سنك یرینه یالکز رب العالمینك الوهیتنه ایمان ایله توحید عقیده‌سنی اقامه ایتمکدر . بو حرکت بادئ امرده بر چوق تضییقاته اوغرامش فقط بالاخره لهستان و مجارستانده انتشار ایدرك بر چوق جماعتلرك شعاری اولمش و نهایت غرب عالمنك هر طرفنده طانیمشدر .

لهستانده بو توحید حرکتنك رهبرلری چوق ألیم تضییقاته اوغرامشلر بونلرك بعضیلری احراق ایدلمش، درلو درلو اشکنجه‌لره اوغرامش ایسه‌لرده اون یدنجی عصر میلادینك مبادیسنده بو حرکتنك منسوبینی فعالیتلرینه کرمی ویره‌رك تثلیث علیهنده رساله‌لر نشرینه و افکار عمومیه‌یی حرکتلرینه ایصندیرمغه چالشمشلردر. فقط یسوعیلر بونلره قارشی قیام

ایدرك اونلره عائد بوتون مؤسساتی ییقمشلر وبوحركتك منسوبیندن بعضیلرینی خاجه كرمشلردی . ۱۶۱۰ سنهٔ میلادیه‌سنده وقوع بولان بوتضییقاتدن یكرمی سنه صوكرا بوطائفهٔ موحدینك یاتثلیث عقیده‌سنی قبول یاخود لهستاندن چیقمه‌لری ایچون كندیلرینه حكومت طرفندن تبلیغات وقوع بولمش ، بناءً علیه بونلرك برقسمی ارتداد ، برقسمی فلمنكه ، المانیایه ، ترانسیلوانیاده هجرته مجبور قالمشلردی .

بو توحید حركتی ترانسیلوانیاده اون آلتنجی عصر میلادینك صوك قسمندن اعتباراً باشلامشدی . مسیحك الوهیتی علیهنده وقوع بولان مناقشه‌لر برچوقلرینك مسیح عبادتنی ترك ایتمه‌لرینه مؤدی اولمش وبویوزدن قاتولیكلرله موحدلر آره‌سنده چوق الیم مجادله‌لر وقوع بولمشدر. بالاخره مجارستانده برموحدین كلیساسی تأسس ایده‌بیلمشدر.

اون آلتنجی عصرمیلادیده تثلیث علیهدارلغی انكلتره‌یه‌ده كیتمشدی. ایكی عصر ظرفنده انكلتره‌ده تثلیث علیهدارلغی برچوق اقادمیلرده جای قبول كورمش ونهایت اون طقوزنجی عصرده توحید اساسی اوزره انكلتره‌ده مدرسه‌لر وبواساسی مدافعه ایدن برچوق مجموعه‌لر تأسس ایتمشدر .

بوموحدلر حركتی اسقوجیا وایرلاندایه‌ده نفوذ ایتمشدر . كرك ایرلاندا، كرك اسقوچیاده‌ده بو موحدلرك برچوق جمعیتلری ومجموعه‌لری واردر .

آمریقاده ایسه بوحركت واسع برنفوذ تأمین ایتمش، بواساس اوزره برچوق مدرسه‌لر كشاد اولونمسندن اون طقوزنجی عصرك مبادیسنده (بوستون)ك بوتون كلیسالری عقیدهٔ تثلیثه مخالف وتوحیدی قبول ایدن ذوات طرفندن اشغال اولونمش . نیویورق، بالتیمور، واشینغتون، شارلستون وامریقانك سائر ولایتلرنده توحید اساسی اوزره كلیسالر انشا ایدلمشدی . اون طقوزنجی عصرك مبادیسنده امریقاده موحدلر حركتنك باشنه كچن (ویلیام شاینغ) حقیقی وموحد خریستیانلغی تأسیس ایتمك غایه‌سنی استهداف ایتدیكنی بیان ایدرك بواوغورده مهم برحركت ارشادیه تأسیس ایتمش ، امریقانك هرطرفنه عقیدهٔ تثلیث علیهنده بولونمق اوزره میسیونر هیئتلری كوندرمش وبوعقیده‌یی اساس اتخاذ ایدن مؤسسات علمیه وجوده كتیرمشدی . موحد كلیسالر عقد ایتدكلری قونغره‌ده حضرت عیسی طرفندن كتیریلن دینك ایكی اساسده طوپلاندیغنی ، بواساسلردن برنجیسنك محبت الله ، ایكنجیسنك اخوت انسانیه اولدیغنه قرار ویرمش ایدی . آمریقاده بوعقیده‌نك سالكلری كون كچدكجه توسع ایتمكده‌در . یكرمنجی عصرك بدایتنده آمریقاده

بو موحدلرك (٤٦١) كلیساسی بولونیوردی . بونلرك نشر ایتدكلری اثرلرله مجموعه‌لر پك چوقدر .

بومختصر ایضاحاتمزدن اكلاشیلیوركه صوك عصرلرده خریستیانلق عالمنده تثلیث عقیده‌سی اساسلی برمجادله ایله قارشیلانمغه باشلامش، حقیقی خریستیانلغك احیاسی نامنه یكی برعقیدهٔ توحید ظهوره باشلامشدر. تثلیث عقیده‌سنك هدمی وآنجق رب العالمینك الوهیتنه ایمان ایدلمه‌سی اساسنه مستند برحركت دینیه‌نك خریستیانلق عالمنده ظهوری وبر چوق تضییقات واشكنجه‌لردن صوكره تأسسی شایان دقت برحادثه‌در . فقط بوحركت چوق ناقصدر . بونكله برابر بز هیچ شك وشبهه ایتمه‌یزكه بوحركتك تأسسنده جهانشمول نفوذی معلوم اولان دین اسلامك تأثیر كلیسی اولمشدر. بوكبی حركتلرك خرستیانلق عالمنده ظهوری تثلیث عقیده‌سنك وجدانلری تطمین عقللری خوشنود ایتمه‌دیكنه اك بیوك دلیلدر . .

بناءً علیه بوكون بریوزینك هرطرفنده عقائد وحقائق اسلامیه‌یی نشر وتلقینه چالیشان اسلام مرشدلری بولونسه بونلرك عظیم موفقیتلر قازانه‌رق كلمهٔ اسلامی هریرده اعلا ایده‌جكلری محققدر . نه چاره‌كه خریستیانلق عالمی مسلمانلق ومسلمانلر حقنده برطاقم متعصب خریستیانلرك بزه دائر یازدقلری اثرلردن معلومات آلیور وبزی حضیض وحشت ایچنده تخیل ایتمكده دوام ایدییور . كیم بیلیر بز نه زمان اویانوبده باشقه ملتلرله تماس ایده‌جكز واونلره دینمزك حقائقنی تلقین ایدرك بشریتك انوار قرآن ایله مظهر هدایت اولماسنه عامل اولاجغز . مسلمانلق ، دنیانك صلاحنه خادم ، دنیانك اعتلا وتنورینه عامل ، دنیایه فلاح ونجات رهبری اولاجق برملت ایستر . عجبا بز نه وقت بوملت اولاجغز ؟!...

ع . ر

پاپاس مكتبلرینك سدی

استانبولده (۳۶) پاپاس مكتبی واردی وبومكتبلره (۲۰۰۰)قدر مسلمان اولادی دوام ایدییوردی . حكومتمز بو پاپاس مكتبلرینك خریستیان دینینه عائد درسلری، خاپلری قالدیرمالری ایچون متوالی اخطاراتی وبومكتبلرك یاپیلمقده اولان تدریساتك خرستیانلغی نشر وتلقین ایتمك اساسی اوزره یاپلماسنه دائر وقوع بولان مطالبی پاپاسلر طرفندن قبول ایدلمامش اولدیغندن حكومتمز بو پاپاس مكتبلرینك سدینه قرار ویرمش وبونلری فعلاً سد ایتمشدر . توحید افكار رفیقمز بو مناسبتله یازدیغی بر باش مقاله‌ده دییوركه :

مملكتمزده اوته‌دن بری قوتلی بر شبكهٔ فساد تأسیس ایتمش اولان پاپاس مكتبلرینك سدی حقنده حكومتمزجه اتخاذ ایدیلن قراری

اوقویان وبو مؤسساتك استهداف ایتدیکی غایه‌یی یاقیندن بیلن هیچ بر وطنپرور تصور ایده‌مه‌یز که بو قراردن طولایی درین بر حظ وممنونیت طویماسین. قاپیتولاسیونلرك بزی معنویتمزدن صارصان، بر قورد کبی ایچمزدن کمیرن اك بویوك ضررلرندن بری‌ده شرقده‌یرلشن رهبان مؤسساتنه میدانی تماماً سربست براقماسی ایدی. وبو سربستی سایه‌سنده پاپاسلر، عصرلردن بری باشمزه هرمملکتدن اوشوب کلن پاپاسلر تا صمیم روحمزه قدر کیره‌رك وصورت ظاهره‌ده شفقت وانسانیت کسوه‌لرینه بورونه‌رك بزی زهرله‌دیلر. کوزمزی درت آچمازسه‌ق زهرله‌مکده دوام ایده‌جکلرینه‌ده شبهه یوقدر. غریبی شودرکه کندی مملکتلرنده، مثلا فرانسه‌ده، اوته‌دن بری جمع ایلدکلری نقود ایله، ایدندکلری املاك ایله پك قوتلی بر تشکیلات صاحبی اوله‌رق میدانه چیقان وعادتا حکومت ایچنده برحکومت تشکیلنه قالقان پاپاسلر کندی منسوب اولدقلری حکومتك قاهر برضربه‌سیله تا (۱۹۰۵) سنه‌سندن بری غصب ایتمکه چالیشدقلری قوتدن محروم براقلدقلری حالده، بونلر ینه عینی حکومت طرفندن خارج مملکتلرده شدتلی بر حمایه ومظاهرته نائل اولمشلردر. مشهور بر فرانسز رجل سیاسیسی بو فکری دها اسکی زماندنبری (پاپاسلر براخراجات اشیاسیدر) جمله‌سیله پك نکته‌لی بر صورتده افاده ایتمش ایدی. شبهه‌سز، فرانسزلرك کندی حسابنه بوفکر پك طوغریدر. رهبان کیتدکلری یرده‌منسوب اولدقلری مملکتك اك مؤثر، اك متنفذ واك کورولتوسز بر پروپاغاندا آلتیدر وبو آلت اوته‌دن بری آلیشلمش برانضباط وتکمل سایه‌سنده قولاقلری هیچ تخریش ایتمه‌دن، اورته‌لغی ولوله‌یه ویرمه‌دن درین بر انتظام وسکونتله ایشلر. حتی نفع وضررینه چالیشدیغی مملکت ایچون مصرفی‌ده یوقدر. فرانسه جمهوریتی بودجه‌سندن شرقده‌کی رهبانك هرهانکی خصوصاتنه صرف اولنمق اوزره بر ساتیم چیقابیله‌جکنی خاطره کتیرمك بیله جائز دکلدر. بونلرك بوتون غیرتی، بوتون همتی بر طرفدن کندی ملیتلری، دیکر طرفدن‌ده نصرانیت نامنه‌در، یعنی کندیلرنجه بر مجادلهٔ ملیه ودینیه‌در. نشر معارف پرده‌سی آلتنده‌هم خرستیانلغی دنیانك اك اوزاق کوشه‌لرینه صوقمق، هم‌ده جلب قلوبه چالیشمقدر. راهبلرك بو غایه‌یه وصول ایچون نه صورتله اوغراشدقلری، نه قدر فداکارلقلره، حتی ایجابنده محرومیتلره قاتلاندقلرینی اوروپاغزته‌لرنده، کتابلرنده وحتی مملکتمزده‌هر زمان کورریز. فرانسه داخلنده آرزو ایدلمه‌ین بر مخلوق کبی تلقی ایدیلن پاپاسلر مملکتلرندن آیریلنجه همان بر قهرمان وفدائی کسیلیورلر. مقصدلرینه نائل اولانلرك موفقیاتی عادتا بر داستان مفخرت حالنده نقل اولونور. بونك اك صوك بر مثالی فرانسه مبعوثانندن واك متعصب قاتولیکلردن اولوب کچنده وفات ایدن (موریس بارەس) ك شرقده اجرا ایتدیکی بر سیاحت نتیجه‌سنده (روو دودوموند) مجموعه‌سنده نشر ایتدیکی نوطلرده کوریرز. (موریس بارەس) روحندن قوپوب کلن غلیانلی بر جوش وخروش ایله راهبلرك شرقده عصرلردن بری نه‌لر یاپدیغنی، دهاده نه‌لر یاپه‌بیله‌جکنی جداً پك سحار، قوتلی اولان قلمیله اوزون اوزادی‌یه تصویر ایتمش، مملکت اوغورینه استحقار حیات ایدرجه‌سنه چالیشان بوفداکارلره حکومتك معاونت وحمایتنی دها زیاده ابذال ایتمسی لازم کله‌جکنی اکلاتمغه چالشمش و، دها ایلری کیده‌رك مملکتمزك برچوق یرلرنده ایتالیان راهبلرك فرانسز رهبانندن دها زیاده ایش کوردیکنی وموفق اولدیغنی سویلیه‌رك بونك اسبابنی آرامش واورته‌یه برطاقم فکرلر آتمشدر. بونلری اوقویان وحقیقت اولدوغنی کوزلریله کورن بر تورك ایچون درین بر الم وتأثر طویمامق قابل دکلدر. چونکه بو مملکتمزك خارجدن براردو ودونتما ایله استیلاسی دکل، جهالق کندیسنه اك بویوك یاردیمجی بولان مسخر برقوت طرفندن داخلدن ضبط وتسخیری دیمکدر.

بونلر، مملکتی وقتیله بوش بولمشلردی. دهاطوغروسی قاپیتولاسیونلر المزی آیاغمزی باغلامشدی. یاپدقلری ایشه، دینمزه، حیاتمزه بر سوء قصد ماهیتنده اولان فعالیتلرینه اعتراض ایتمك شویله طورسون یالکز یان کوزله باقه‌جق اولسه‌ایدك، پاپاسلری مملکتنده رسماً طانیمق بیله ایسته‌مه‌ین فرانسه‌نك بوتون دیپلوماتلق ماکنه‌سی حرکته کلیر. سفیرلر سرایی تهدید ایدر، باب عالی‌یه نوطه‌لر یاغارایدی. بووضعیت بوکون بر لحظه دکیشمشدر. فقط ظن ایتمه‌یورزکه فرانسه‌نك حالت روحیه‌سی تبدل ایتمش اولسون. چونکه کندیلرینه وقوع بولان مکرر ومتمادی اخطارات ووصایایه رغماً پاپاسلر مکتبلرینه آلدقلری هردین وملته منسوب چوجوقلر ایچنده خاچلر وبوکا مماثل تصاویر بولونان صنفلرده تدریس وتعلیمه دوامده، حکومته میدان اوقورجه‌سنه برشدتله، عناد واصرار ایتدکلری ایچون قاپاتلدقلری جهتله فرانسز ممثل سیاسیسی همان خارجیه مرخصلغنه قوشه‌رق پروتستوسنی یاپمقدن خالی قالمامشدر. بوکا حیرت ایتمه‌مك قابل دکلدر. مملکتمزده وجودینی قبول ایتدیکمز مؤسسات علمیه، دینیه وخیریه ایچون بز هرزمان اك بویوك بر سربستیی ویرمکه آماده بولونویورز. فقط بونك اك برنجی شرطی بو کبی مؤسساتك باشنده بولوناجق اولانلرك عادات

وعنعناتمزه ، قوانين ونظاماتمزه رعايت ايتمه‌لريدر . فقط بزه قارشی اولان فرنك ذهنيتی قولای قولای تبدل ايده‌جك برماهيتده دكلدر . بومؤسسه صاحبلری ومديرانی سنه‌لرجه بوراده ياشادقلری و ـ هرنه صورتله اولورسه اولسون ـ راحتسز ايدلمه‌دكلری حالده توركلره حسن نظرله باقمق خصلتندن محرومدرلر . بورايه سوء افكار ايله مشبوع اوله‌رق كلبرلر ، دها زياده زهرلنيرلر وكندی زهرلرينی آقتمقدن باشقه برشيئه اهميت ويرمزلر . حكومتك ، حقه استناداً طوتديغی طريقده ثبات ومتانت كوسترمه‌سی ، پاپاس مكتبلرينه ومختلف اديانه منسوب چوجقلر اوزرنده اجرای تأثيردن خالی قالمايه‌جق لوايح وتصاويرك درس صنفلرنده تعليقنه ذره قدر مسامحه كوسترمه‌مسی تمنی ايليورز . فرانسه مملكت پروتستوسنده‌كی ايكنجی بر غرابت‌ده بو حكومتك (لوزان) معاهده‌نامه‌سنه قارشی اتخاذ ايتديكی طور ومسلكدن انبعاث ايديور . (لوزان) معاهده‌نامه‌سنی ايتاليا تصديق ايتدی . انكلتره تصديق ايتمك اوزره بولونيور . ژاپونيانك‌ده پك ياقينده تصديقندن بحث اولونيور . حالبوكه فرانسه !.. فرانسه حالا برطاقم خيالی مسائلك پشنده قوشويور . (آنقره) يی ترك ايدن مملكت يرينه بريكيسنی اقامه ايده‌ميه‌جك وضعيته دوشمشدر . حال بويله ايكن فرانسه مملكت پاپاس مكتبلرينك سدينی پروتستويه قالقشماسی شبهه‌سز دها زياده بر لطيفه‌يه حمل اولونه‌بيلير .

خلاصه حكومتمزدن خط حركتنی تبديل ايتمه‌مسنی تكرار طلب ورجا ايله‌يورز . فقط بومسئله‌ده خلقمزه ترتب ايدن بروظيفه واردركه اوده معصوم ياورولرينی دوغريدن دوغری‌يه دينمزله وحيامزله مجادله ايدن بوكبی مكتبلره كوندرمكدن فراغت ايتمك لزوميدر .

اسلام عالمی

چين مسلمانلری

هندستانده منتشر (ذی مسلم) غزته‌سی چين مسلمانلری حقنده معلومات آتيه‌يی ويرييور :

« چين مسلمانلرينك احوالندن پك بيخبربولونيورز . چين مسلمانلری عصرلردن بری اسلام عالمندن اوزاق ياشايورلرسه‌ده روح اسلامی تماميله محافظه ايتمش وبوندن باشقه برلكده ياشادقلری سائر انسانلری‌ده حقه ارشاد ايتمكله مسلمانلرك عددينی چوغالتمغه موفق اولمشلردر .

چين مسلمانلری چينك مختلف ولايتلرنده منتشردرلر . بونكله برابر آره‌لرنده قوتلی رابطه‌لر واردر . چين مسلمانلری قسماً (چين) ه مهاجرت واوراده توطن ايدن مسلمانلردن ، قسماً چين يرليلرندن دين مبينی قبول ايدن اهاليدن تشكل ايدرلر . بو مسلمان مهاجرلر (چين) ه حضرت (عثمان بن عفان رضی الله عنه) دورندن اعتباراً كيتمكه باشلامشلردر . خلفای اسلام ايله چين خاقانلری آره‌سنده مناسبات حسنه جاری اولديغندن (چين) اسلام تجارتی ايچون معظم برمخرج ايدی . بخارادن ، ماوراء النهردن ، عربستان وسائر اسلام مملكتلرندن كلن برچوق تاجرلر چين ايله تجارت ايدرلردی . تاتار استيلاسی اثناسنده برچوق مسلمانلر (چين) ه هجرت ايدرك اوراده توطنه مجبور قالمشلردر .

ميلادك اون بشنجی عصرنده جنوبی مغولستان بومسلمانلرك ارشاديله دين مبينی قبوله و (چين) ك پايتختی (پەكين) براسلام مركزی اولمغه ، جامعلر ومناره‌لرله تزينه باشلامشدی . (پەكين) كبی (ستژون) ده مراكز اسلاميه‌دن اولمش وبورادن يتيشه‌ن مرشدلر بوتون چين ولايتلرينه طاغيله‌رق هركسی مسلمانلغه دعوت ايتمشلردر . اون سكزنجی عصر ميلاديده چين ايمپراطورلغی غرب طرفندن توسع ايدنجه مسلمانلرده نفوذ دينيلرينی توسيعه چاليشمشلر وبوحواليده هركسی مسلمانلغه دعوت ايتمشلردر .

پيغمبريمز ، چين ايمپراطورينی مسلمانلغه دعوت ايتمك اوزره اصحابندن (وهاب ابن ابی كبشه) يی كوندرمشدی . موما اليه چينه مواصلت ايتديكی زمان چين ايمپراطوری طرفندن فوق العاده برصورتده استقبال اولونمشدی .

صوك عصرلرده چين مسلمانلری برچوق ترقی آديملری آتمشلردر . چين مشاهير علمای اسلاميه‌سندن (ايان بنغ) ۱٦٤٦ سنۀ ميلاديه‌سنده (هدايت اسلاميه) نامنده بر اثر تأليف ايتمش وبو اثر فوق العاده رواجه مظهر اولمشدی . (لان شو) نامنده‌كی مسلمان عالمی‌ده ۱۷۸۵ ده سيرت نبويه‌يه دائر چوق قيمتدار براثر نشر ايتمشدی .

حال حاضرده چين مسلمانلرينك احوالی فنا دكلدر . ۱۹۲۱ سنه سنده چين مسلمانلری بعض آيات قرآنيه ايله ترجمه وتفسيرلرينی محتوی مكمل براثر وجوده كتيرمشلردر .

شمالی چين مسلمانلری هر اسلام محله‌سنده برابتدائی مكتب تأسيس ايتمكه قرار ويرمشلر وبرچوق محافل علميه ، عمومی كتبخانه‌لر واسلام جمعيتلری تأسيس ايتمشلردر . بو جمعيتلردن بری نشر ايتديكی بياننامه‌ده

ديبوركه « دين اسلامك حقائقى نشر ايتمك خصوصنى اهمال ايتديكمز تقديرده الك مقدس وظيفه‌مزك ايفاسنى اهمال ايتمش اولورز. جمعيتمزك هدف اساسيسى اسلام علماسنى طوپلامق ، اسلامك نشرى ايچون ايفاسى ايجاب ايدن وظائفك سهولت وموفقيتله ايفاسنى تأمين ايله‌مكدر. »

بو جمعيتلر چوق مهم فائده‌لر تأمين ايتمش و (چين) ك بويوك شهرلرنده شعبه‌لر تأسيسنه موفق اولمشلردر. اسلام كنجلرى جمعيتى ، اسلام وحدتى جمعيتى بو جمعيتلر ميانده بولونمقده‌در.

حجاز ده‌مير يولى

فرانسه‌نك سوريا فوق العاده قوميسرى حجاز ده‌مير يولنى بر فرانسز شركتنه تسليم ايدن بر قانون نشر ايتمش و بو فرانسز شركتنى تشيل ايدن بر هيئت ده‌مير يولنى تسلم ايتمشدر. قاهره‌ده منتشر (السياسه) رفيقمزك سوريا مخابر مخصوصى بو مسئله‌دن بحث ايدركن ديبوركه :

« معلوم اولديغى اوزره حجاز ده‌مير يولى بر اسلام وقفيدر. بو خطه مسلمانلردن باشقه‌لرينك صاحب چيقمه‌لرينه امكان واحتمال يوقدر. فرانسز فوق العاده قوميسرلكنك اختيار ايتديكى خط حركت عدالته صورت قطعيه‌ده منافى اولديغندن بوتون مسلمانلر اوزرنده زياده‌سيله سوء تأثير اجرا ايله‌مشدر. سوريا غزته‌لرى فرانسه‌نك بو حركاتى شدتله پروتستو ايتمشلر واسلام عالمنك بوكبى حركات ايله غليانه سوق ايديله‌جكنى ، بناءً عليه خطك صرف مسلمانلردن متشكل بر هيئته دور ايديلمه‌سى لازم كلديكنى درميان ايتمشلردر.

فرانسزك بو حركتنه سوريا مسلمانلرى او قدر حدت ايتمشلردركه بوتون مسلمانلر مغازه‌لرينى قاپامشلر ، مصر ، ايران حجاز دولتلرينه ، انكلتره فرانسه وجمعيت اقوامه ، انكلتره وفرانسه پارلامانتولرينه ودنيانك الك بويوك غزته‌لرينه پروتستو نامه‌لر كوندرمشلردر. پروتستو نامه‌ده ده‌نيليوركه :

« فرانسه حكومتى بر اسلام وقفى اولان حجاز خطنى بوتون اموال منقوله وغير منقوله‌سيله لياقت واقتدارينى اثبات ايدن ملى بر اداره‌نك الندن آلارق النده‌كى خطلرى اداره‌دن عاجز بولنان ، آنجق حجاز خطنك تأمين ايتديكى منافعى امحا ايتمك ايسته‌ين بر فرانسز شركتنه دور ايتمشدر. بو حركتندن طولايى فرانسه‌يى شدتله پروتستو ايدرز. »

فرانسز شركتى حجاز خطنك بوتون وارداتنه‌ده وضع يد ايتمشدركه بونلرك مقدارى (٨٦٬٠٢٥) فرانسز آلتونيدر.

فرانسز شركتى خطه وضع يد ايتمز عربجه يرينه فرانسزجه‌نك استعمالنه وخطك اداره‌سنده بولونان مسلمان مأمورلرى آزالتمق ايچون تشبثاته باشلامشدر.

حجاز خطنك دوچار اولديغى عاقبت اليمه ايشته بودر.

عمان قونفرانسنك عدم موفقيتى

معلوم اولديغى اوزره حجاز قرالى (حسين) انكليزلرله كوروشمك وعقد ايتمك ايسته‌ديكى (انكليز ـ عرب) معاهده‌سنك مذاكراتى بالذات اجرا ايتمك اوزره (عمان) ه كيتمشدى. اخيرا مومى اليه حجازه عودت ايتمشدر. (قاهره) ده انتشار ايتمكده اولان (السياسه) رفيقمز بو قونفرانسده نه اولوب بيتديكنه وقونفرانسك ناصل انقطاعه دوچار اولديغنه دائر معلومات ويرمكده‌در. رفيقمز ديبوركه :

« حسين پايتختنه عودت ايتدى. مومى اليهك (عمان) ده عقد ايتديكى قونفرانسدن استهداف ايتديكى نتيجه (فلسطين) ، (عراق) و (ماوراى شريعه) ده‌كى طرز اداره‌يى ده‌كيشديرمك ايدى. حال بوكه استحصال اولونان يكانه نتيجه مومى اليهك حجاز اراضيسندن (تبوك) ايله (عقبه) يى ماوراى شريعه حكومتنه ترك ايتمه‌سيدر. (حسين) ك اوغلى (عبدالله) باباسنك ترك ايتديكى بو اراضيدن ماوراى شريعه‌يه تابع يكى ولايت تشكيل ايتمشدر.

صوك زمانلرده انكليزلرك ماوراى شريعه أميرى عبداللهدن ممنون اولمادقلرينه دائر برچوق شايعه‌لر انتشار ايتمش ، انكليزلرك مومى اليهى عزل ايدرك ماوراى شريعه‌يى فلسطينه الحاق ايتمك ايسته‌دكلرى سويله‌نمشدى. (حسين) بونلردن خبردار اولور اولماز انكليزلرله مذاكرات اجرا ايتمش وشايد اوغلى عبداللهدن ممنون دكل ايسه‌لر ديكر اوغلى وولى عهدى (على) يى اورايه امير نصب ايتمه‌لرينى رجا ايلمشدى. بالخاصه سيونيستلر ماوراى شريعه‌نك فلسطينه الحاقى ايچون ابراز مساعى ايديبور ، غزته‌لرى بو فكرى مدافعه ايليوردى. اكلاشيلان (حسين) ك اوغلى لهنده اجرا ايتديكى توسط مطلوب اولان نتيجه‌يى حاصل ايتدى. بناءً عليه انكليزلر حسين اوغلى عبداللهك اسكى تصورلرينى عفو ايدرك كنديسيله يكيدن تشريك مساعى‌يه قرار ويرديلر. بوكبى

سیاسنك اساساتی رویتر بروجه آتی خلاصه ایدیبوردی : « امیر عبداللهك یاپدیغی مصارف اکلامق ایچون بودجه‌یی بابلره تقسیم ایتمك ، مأمورین ملکیه‌نك مصارفی وعمومی مصارفی آزالته‌رق مملکتك وارداتیله متناسب بر حاله افراغ ایتمك »

قرال (حسین)ك حجازه عائد بعض اراضی‌یی ماورای شریعه‌یه اعطا ایتمه‌سنك سببی انکلیز اردولرینك استیلاسنه اوغرایان ماورای شریعه اراضیسیله انکلیزلرك هیچ بر نفوذی حائز اولمادقلری حجاز اراضیسنی توحید ایده‌رك ماورای شریعه‌نك فلسطینه الحاقنه مانع اولمقدر .

انکلتره حکومتی ایکی‌سنه مقدم ماورای شریعه امارتی بدویلرك فلسطین اوزرینه وقوع بولاجق تعرضلرینی دفع ایتمك ایچون تأسیس ایتمشدی . حال‌بوکه بالاخره بوحکومتك بدویلری داریلتدیغی وبدوی تعرضلرینه سببیت‌ویردیکی کورولدی. دیکرطرفدن ایسه (ابن‌السعود) ایسته‌دیکی زمان فلسطین وماورای شریعه‌یه تعرض ایدیبور وبرممانعته دوچار اولمایوردی . لوندره حکومتی بو وضعیته اوزون برزمان تحمل‌ایده‌مزدی . هرنه ایسه الحالةهذه انکلیزلر حسین‌ایله اکلاشمش بولونیورلر .

حسین عمانده بولوندیغی اثناده فلسطین‌مسلمانلرینك سیونیستلرله تشریك مساعی ایتمه‌لرینی تأمین ایچون چالیشمش وبونك مقابلنده فلسطینی عرب اتحادینه ادخال ایتمك ایسته‌مشدی . فقط‌حسین موفق اولامادی . چونکه فلسطین عربلرینك شرائطنی سیونیستلرد ایتمش ، سیونیستلرك شرائطنی‌ده عربلر قبول ایتمامشلردر. (حسین) عربلرك طرفنی التزامه مجبور قالمش. وبوصورتله (حسین) بوسفرده خائب وخاسر حجازه دونمشدر . »

اسلام تساندی

اسلام تساندینك برحقیقت اولدیغنی اسلامك دوستلری‌ده ، دشمنلری‌ده اعتراف ایدر. تاریخ اسلامك هیچ بردورنده بوتساندك ترصیننه ، بوتساندن تأمینی قابل اولان بوتون فائده‌لرك اقتطافنه چالیشلمادیغی محققدر. روح اسلامك ابداع واحیا ایتدیکی بومبارك حس ، هیچ بردولت وملت اسلامیه‌نك اهتمامنه نائل اولمادقدن باشقه متمادیاً پامال اهمال ایدیله‌کلمش ، فقط بوکا رغما محافظهٔ حیات ایتمش ودائما جانلی برعامل اولدیغنی کوسترمشدر . بونك سببی تساند اسلام حسنك روح اسلامده مندمج بولونماسی ، او روحدن اقتباس حیات ایتمه‌سیدر. عصر دیده اهمالرك تساند اسلام اوزرنده اجرا ایتدیکی تأثیراونك مستعد اولدیغی انکشافلردن محروم قالماسیدر . حال‌بوکه مسلمانلغك مختلف ملتلری ، رنکارنك عرقلری تألیف وتوحید خصوصنده احراز ایتدیکی خارقهٔ موفقیت ، تساند اسلام حسنك ثمیه‌سی نتیجه‌سنده مسلمانلرك مادةً ومعناً تأمین ایده‌جکلری استفاده‌لرك نه قدر بیوك اولاجغنی ایضاح ایدر. بوحسنك ، دها طوغروسی ، برعقیدهٔ اجتماعیه‌نك انکشافنی استهداف ایده‌جك مؤسسه‌لرك وجوده کتیرلمه‌سی دوشونولسه‌یدی بوکون اسلام عالمنك وحدت‌معنویه‌سی‌مؤمن بولنور ومسلمانلرك آکلاشمه‌سی ، مسلمانلرك تعاونی اعظمی درجه‌ده ممکن اولوردی .

ماضینك اهمال‌ایتدیکی بووظیفه‌یی ایفا ایتمك بوکونکی نسلك همتنه مودوع بولونیور .

ماضی ، بو اسلامی عقیدهٔ اجتماعیه‌یی انکشاف ایتدیرمه‌مش ، فقط بو انکشاف ایتمه‌ین عقیده‌یی بزه توارث ایتدیرمشدر . مسلمانلر . طاغینیق ، محکوم وکری اولمقله برابرنه یکدیکریله جاندن علاقه‌داربولونمقده، یکدیکرینی سومکده ، یکدیکرینه قارشی تعاون ، تساند حسلریله متحسس اولمقده دوام ایدیورلر . بعضاً جهلك، داغنیقلغك، محکومیتك وانحطاطك تأثیریله مسلمانلر حرب عمومی اثناسندر اولدیغی کبی بربرلرینك اوزرینه آتیلدیلر . و بربرلریله دوکوشدیلر. فقط جاهل برانسانك مقاومتسوز تهدیدلر آلتنده جبراً ارتکابنه سوق ایدلدیکی جنایتلردن مسئول‌ایدلمه‌سی انصاف وحقانیتله قابل‌تألیف دکلدر. بزه قارشی سوق اولنان مسلمانلر ، حتی مجوسی هندولر کبی غیرمسلم شرقلیلر حسیات حقیقیه‌لرینی اظهاره امکان بولدقلری دقیقه‌ده آنجق محکومیتك فجیع برائری اولارق بزه سلاح چکدکلرینی کوستردکلری کبی بوفجیع حادثه‌نك‌عدم تکررینی تأمین ایچون محکومیتدن قورتولمغه وار قوتلریله چالیشمغه باشلادیلر . برطاقم اجنبیلرك دعواسی اوغورنده مسلمانلرك جان ویرمکه محکوم ایدلملری اسلام عالمنده اویله برغلیان انتباه وجوده کتیرمشدرکه بوانتباهك شرق‌خلاص قطعی‌یه ایصال ایده‌جکی شبهه‌دن آزاده‌در . بناءً‌علیه حرب عمومی اثناسنده وقوع بولان و(جهاد)ك وقتنده اعلان ایدلمه‌سی ، (جهاد) دعوتنك‌حر ومقدرانه حاکم ملتلره خطاب ایتمه‌سی وبالخاصه افکار عمومیهٔ اسلامیه‌نك وقتیله هیچ اخطار ایدلمه‌مش اولماسی یوزندن تحدث ایدن وقایعی اسلام تساندنك یوقلغنه حمل ایتمك صورت قطعیه‌ده یاکلشدر . مجاهدهٔ ملیه‌مز اثناسنده بوتون‌اسلام عالمنك حق‌وباطلی تفریق‌ایدرك کمال‌ممنونیتله‌بزمله‌علاقه‌دار، بزم ماتمزله ماتمناك ، بزم سرورمزله مسرور اولدیغی ، ظفرمزك اوچ یوز میلیون مسلمان طرفندن تسعید ایدلدیکنی ، دنیانك اك اوجرا کوشه‌لرنده هیچ سسی طویولمایان محیطلرك بزم‌ایچون سسنی یوکسلتدیکنی ، مغرب‌اقصادن، مشرق اقصایه قدر امتداد ایدن اسلام یوردلرنده بزم ایچون تظاهرلریاپیلدیغنی

کوردك . ذره قدر بر اهتمام و اعتنا ایله قارشیلانمایان ، انکشافنه هیچ بر وقت چالیشلمایان حسیات اسلامیه‌دن دها فضله بر شی بکلمك عبثدر . تساند اسلام وبالخاصه اونك بزم لهمزده تجلی ایدن جهتی ، معارضلرمزك دیدیکی کی حائز اهمیت بر شی اولماسه ، دنیانك اك امپریالیست دولتلری اونی کورله‌تمك ، اونی محو ایتمك ایچون کوزمزله کوردیکمز عظیم پروپاغاندالری یاپمغه و عظیم مصرفلری اختیاره لزوم کورمزلردی . اویله اولماسه‌یدی ، مملکتمزده‌وقوع بولان حادثاتك تأثیری حدودمزی تجاوز ایتمز ، دنیانك هرطرفنده عکسلر یاپمازدی . تساند اسلامك موجودیتنی اعتراف‌وقیمتنی تقدیر ایتمکدن باشقه‌چاره یوقدر . اساساً بوتون مسلمانلر ، یکدیکرینك قارده‌شی اولدیغنه ایمان‌ایدرلرکه بوایمان ، اخوت اسلامیه وتساند اسلامك اك باهر ، اك قطعی دلیلیدر . بز بواخوت وتساندی وقایه‌یه دعوت ایتمکله بوایمانی تطمین ایتمك ایسترز .

بوکونلرده کوریبورزکه اخوت‌اسلامیه وتساند‌اسلام‌مهم‌بربحران‌کچیریبور . أمپریالیست‌دولتلرك‌یاپدیغی مدهش پروپاغاندالر اعظمی فعالیتله‌روابط اسلامیه‌یی توهینه چالیشیور . بز بوپروپاغاندالرك نهایت‌النهایه‌عقامته‌دوچاراولاجغنه‌وبالنتیجه‌مسلمانلری یکدیکرینه برآز دها تقریبه خدمت ایده‌جکنه قانعز . فقط یاپانجیلرك اسلامه سوء قصد ایچون وقوع بولان فعالیتلرینه قارشی ، بالخاصه خارجده ، اسلام مملکتلرنده سکوتی التزام ایده‌مه‌یز . بزم‌ده تساند اسلامی تقویه‌یه بذل غیرت ایتمه‌مز ایجاب ایدر .

بزه‌قالیرسه بووادیده آتیلاجق‌ایلك‌خطوه ، اوردینیه ریاستنده‌مسلمانلرله تماس ایتمك ، اسلام عالمنده سیاحتلر یاپمق ، اسلام علماسیله منورانیله‌طانیشمق ، اسلام مراکزنده قونفرانسلر ویرمك واورالرده تدقیقاتده بولنمق اوزره فضلا وعلمامزدن مرکب برهیئت تشکیل اولونماسیدر . بوهیئت بووظائفی ایفاایتدیکی تقدیرده اسلام عالمنك هرطرفندن‌ده عینی مقصدله بزم مملکتمزه برچوق علما کلیر ، بوصورتله‌مسلمانلر یکدیکریله طانیشمغه‌باشلارلر وبالنتیجه اسلام‌تساندینك قوتلی برتشکیلات اسلامیه ایله ترصینه طوغرو کیدلمش اولور .

ترق وتجدد خصوصنده غربه توجه ایتمکله شرق ، شرقك منابع قوتنی اهمال واستخفاف ایتمك طوغری اولماز . چونکه نه‌یاپسه‌ق شرقلی‌یز واسلامز . شرقك قوتلرندن استفاده ایده‌رك غربك ترقیاتنی اله ایتمکه چالیشمق‌اك‌معقول یولدر .

« توحید افکار »

علناً اوروج یه‌نلر

قانون جزایه توفیقاً تجزیه ایدیله‌جکلردر

داخلیه وکالتندن استانبول ولایتنه کوندریلان بر امرده ، « بعض تجربه‌سز استانبول کنجلرینك‌اوروج طوتولماماسی وطوپ آتیلماماسی لهنده مناقشه‌لرده بولونارق خلقك اندیشه‌لرینی تزیید ایتدکلری شایع اولدیغی جهتله بونك وارد اولمادیغی وبعدما علناً نقض صیام ایدنلرك اسکیسی کبی قانون جزانك (۹۹) نجی ماده‌سنك (۳) نجی ذیلی موجبنجه حبس و یاخود جزای نقدی ایله تجزیه ایدله‌لری لزومی » بیلدیرلمشدر .

ولایت امری پولیس مدیریتنه ، پولیس مدیریتی مراکزه تعمیم ایتمشدر .

محاکم شرعیه‌نك الغاسی

محاکم شرعیه‌نك الغاسنه دائر هیئت وکیله طرفندن بویوك ملت مجلسنه ویریلن قانون لایحه‌سنك صورتی بروجه آتیدر :

ماده ۱ — تورکیه جمهوریتی اراضیسی داخلنده موجود بالجمله محاکم شرعیه ایله محکمهٔ تمیزك شرعیه دائره‌سی ملغادر .

۲ — محاکم شرعیه‌یه عائد وظائفدن موجب تحریر ترکانك تحریر وبین‌الورثه تقسیمنه وورثه‌نك حصص ارثیه‌نك تعیننه واذن اعطاسنه متدائر خصوصات بدایت محکمه‌سی رئیسی ویا آنك تنسیب ایده‌جکی اعضا ویا اعضا ملازمی ووظائف سائره بدایت محکمه‌سی طرفندن ایفا اولنور .

ترکانك تحریری خصوصنده رئیس‌محکمه کتبه‌دن برینی دخی‌نائب تعیین ایده‌بیلیر . اقتضا ایدن یرلرده مقدار وقیمتی یکرمی‌بیك غروشی تجاوز ایتمه‌ین ترکانك تحریری ونکاح اذننامه‌لری اعطاسی ، وصیتنامه تنظیم وتصدیق صلاحیتلرینی صلح حاکملرینه تفویضنه عدلیه وکیلی مأذوندر .

۳ — محکمهٔ تمیزه ایکنجی برحقوق دائره‌سی علاوه‌اولنمشدر .

٤ — محاکم شرعیه‌نك رؤیت ایده کلدیکی مواد ، بونلره متعلق احکام وضع و تدوین ایدیلنجه‌یه قادار ، اساسات جاریه‌یه توفیقاً حل وتدقیق اولونور .

۵ — اشبو قانون بیك اوچیوز قرق سنه‌سندن اعتباراً مرعیدر .

سبیل‌الرشادك هرقارئی‌لااقل ایکی‌کیشی‌یی دها آبونه قید ایدرسه‌مجموعه‌مزك نشری خصوصنده پك بویوك لطفده بولونمش اولورلر .

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبيل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر بر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ؛ ممالک اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : باب‌عالی جاده‌سنده رشید افندی خاننده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولونور . درج ایدلمین یازیلر اعاده اولونماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٩٧ — ١٣ رمضان ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ١٧ نیسان ١٣٤٠ — جلد ٢٣

اسرار قرآنیه

« ماننسخ من آیة ... » الآیة

٣ — آیت سیف دینیلن « فاذا انسلخ الاشهر الحرم فاقتلوا المشرکین حیث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا لهم کل مرصد » آیت کریمه‌سی که اشهر حرمک ختامندن صوکره مسلمانلره، مشرککاری هر یرده بولسه‌لر ، قتل ایتمک ، اسیر ایتمک ، محاصره ایتمک ، پوصو قورمق صورتلریله تضییق ایله امر اولونمشدر . نسخه قائل اولانلر بو آیت کریمه عفوه و صبر و صفحه دائر اولان دیکر آیتلرک هپسنی نسخ ایتمشدر دیرلر . نسخه قائل اولمیانلر ایسه بو آیتک دیکر آیتلره نسبتی مقیدک مطلقه نسبتی کیبیدر. خاص ایله عام، مقید ایله مطلق موجود اولنجه عامک خاصه، مطلقک مقیده حمل اولونمه‌سی ده امور مقرره و ثابته‌دندرلر. بو خصوصده اونلرک اوزون سوزلری واردر .

ضحاک ایله عطاء وسدی‌ده بو آیتک آیت قتل یعنی « فاذا لقیتم الذین کفروا فضرب الرقاب حتی اذا اثخنتموهم فشدوا الوثاق فاما منًّا بعد واما فداء حتی تضع الحرب اوزارها » آیت کریمه‌سی ایله منسوخ اولدیغنی سویلرلر . بو آیت کریمه‌یه کوره مشرکینک اسیری قتل اولونمیه‌جق ، بلکه یا فدیه‌سز اطلاق ایدیله‌جک ویا فدیه ایله حریتی کندیسنه باغشلانه‌جقدر.

ابن زید هر ایکی آیتک محکم ، قرطبی‌ده بو قولک صحیح اولدیغنی سویلیور . زیرا رسول الله (صلعم)ک بدر کونی ایلک آچدیغی حربدن بری من (یعنی فدیه‌سز اطلاق) ده، قتل ده، فداده احکام اسلامیه‌دندر. رازی ایسه هر ایکی آیتک متوافق اولدیغی رأیندەدر .

بزم رأیمزه کلنجه موضوع بحثمز اولان آیت سیف بر معنای خاص ایچون نازل اولمشدر که اوده فتنه اولمامق و اللهدن باشقه‌سنه عبادت ایدلمه‌مک ایچون مشرکینی مکه‌یه کیرمکدن منع ایتمک ایدی. سورهٔ توبه‌ده‌کی بو آیتلرک سبب نزولی اولان غرض و غایه لایقیله تدبر ایدنلره پک ظاهردر. بو کا بعض علمانک (واقعدوا لهم کل مرصد) نظم جلیلنی مکه‌یه کیرمسونلر دییه بوتون مکه یوللرینک طوتولماسی ایله تأویل ایدیشلری‌ده دلالت ایدوب طوریور. دیکر دلیل‌ده زید بن تبیع‌دن کلن شو روایتدر: براءة سوره‌سی نازل اولنجه نبی اکرم (صلعم) ابوبکری، صوکره علی‌یی مبلغ اولارق مکه‌یه کوندردی . ابوبکر دوندیکی وقت : « بنم حقمده برشیمی نازل اولدی ؟ » دییه صوردی . جواباً : « خیر، لکن یا بالذات بن، یاخود اهل بیتمدن برینک تبلیغ ایتمه‌من امر اولوندی. » بویورلدی. اونک اوزرینه ابوبکر مکه‌یه کیدوب دورت شیئی اعلان ایتدی : او سنه‌دن صوکره مکه‌یه هیچ بر مشرک کیرمیه‌جک ، هیچ بر کیمسه بیت اللهی چیپلاق طواف ایدەمیه‌جک ، جنته مسلمان اولمیان هیچ بر کیمسه کیره‌میه‌جک، هر کیم ایله رسول الله آره‌سنده بر عهد وارسه او عهدک حکمی مدتنک انقضاسنه قدر دوام ایده‌جک .

مشرکلرک مکه‌یه کیرمکدن ممنوع اولمالری قطعی اولوب بو حکم ابدیاً جاری و « یا ایها الذین آمنوا انما المشرکون نجس فلا یقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا » آیت کریمه‌سنده منصوصدر . بو آیت هجرتک طقوزنجی سنه‌سنده نازل اولمشدر که اوده آیت سیف ایله آیت قتالی محتوی اولان سورهٔ توبه‌نک نازل اولدیغی سنه‌در. بناءً علیه بو آیت حقنده سوزی اوزاتمق عادتا عبث اولور .

٤ — « واذا بدلنا آیة مکان آیة والله اعلم بما ینزل قالوا انما انت مفتر » آیت کریمه‌سی بر آیته بدل دیکر آیتک نزولنه دائردر .

آیات قرآنیه‌ده نسخك وقوعنه قائل اولانلر بو آیت ایله استشهاد ایدرلر که ظاهری‌ده اونلرك لهنده‌در. لکن ظنمه کوره بو بابده حق ابومسلم اصفهانینکدر. اونك رأینه کوره ابدال اولونان آیتدن مراد کتب سماویه آیاتی ، بدلندن‌ده مراد قرآن کریمك آیاتیدر .

بو آیت کریمه‌نك یهود حقنده نازل اولدیغنی بیلیرسه‌ك بو آیت کریمه‌نك اونلری رد ایچون نازل اوله‌جغنی آکلامق بزم ایچون قولایلاشیر . یهود تورات آیتلرینه هرهانکی بر نسخك عارض اولابیله‌جکنی شدتله انکار ایتدکلری کبی هرنه‌زمان رسول علیه‌السلام خوشلرینه کیتمه‌ین برشی خبر ویررسه همان استکبار وتکذیبه قالقیشیر و «سن مفتریسك» دیرلردی. چونکه اونلرك اعتقادنجه الله توراتك امر ایتدیکی شیلردن هیچ برینی نسخ ایتمز. والله طرفندن نسخه دائر وحی نازل اولماز . بو بویله اولدیغی کبی آلت طرفده‌کی «قل نزله روح القدس من ربك بالحق لیثبت الذین آمنوا وهدی وبشری للمسلمین» آیت کریمه‌سنك‌ده یهودی رد ایچون نازل اولدیغی معلوم اولور .

برده قرآن کریمی تلاوت ایدن کیمسه سورهٔ نحلده‌کی تبدیل آیتدن صوکره‌کی آیات شریفه‌یه دقت ایدرسه ا کثریسنك شو ذکر ایتدیکمز معنایه اشارت ایتدیکنی کورور. ازجمله «ولقد جاءهم رسول منهم فکذبوه فاخذهم العذاب وهم ظالمون فکلوا مما رزقکم الله حلالاً طیباً واشکروا نعمة الله ان کنتم ایاه تعبدون انما حرم علیکم المیتة والدم ولحم الخنزیر وما اهل لغیرالله به» آیت کریمه‌سی ایله «وعلی الذین هادوا حرمنا ماقصصنا علیك من قبل وماظلمناهم ولکن کانوا انفسهم یظلمون» آیت کریمه‌سی موضوع بحثمز اولان آیت وادیسنده ویهودك نسخك عدم امکانی حقنده‌کی اعتقادلرینه وقرآنده اونلرك توراتی نسخ وتکالیف شاقه‌لرینی رفع ایده‌جك هرنه وارسه جمله‌سی تکذیب ایتمه‌لرینه قارشی مجادله واقامهٔ حجتدر. نته کیم «مصدقا لما بین یدی من التوراة ولاحل لکم بعض الذی حرم علیکم» نظم جلیلی‌ده بونی کوستریر .

قرآنده نسخ واقع اولدیغنك ادله‌سندن بری‌ده زوجی وفات ایدن زوجه «والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجا وصیة لازواجهم متاعا الی الحول غیر اخراج» آیت کریمه‌سی حکمنجه برسنه عدت بکلر ایکن بو مدتك «والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجا یتربصن بانفسهن اربعة اشهر وعشرا» آیت کریمه‌سی موجبنجه درت آی اون کونه ایندیرلمش اولماسیدر .

احکام قرآنیه‌دن بعضیلرینك دیکر احکام قرآنیه ایله نسخ اولوندیغنه بواییکی آیتك دلالتنی انکار ایتمك ایچین یا اصولی آز تحصیل ایتمش اولمق، یاخود حق، باطل کندی رأیلرینی ترویجده غلو کوسترمك لازم کلیر . حالبوکه بو قاریده سویله‌دیکمز کبی حکمت الٰهیه‌یه باقیشان، تکلیفلرینك انسانلرك قدرت واستعدادلرینه وطاقتلرینه موافق اولماسیدر.

غریبدرکه ابومسلم قرآنده وقوع نسخی انکارده یالکز برتك سنده استناد ایدییورکه اوده «لایأتیه الباطل من بین یدیه ولامن خلفه» آیت کریمه‌سیدر . حالبوکه ابومسلم بو آیتی دوشونوب امعان نظر ایده‌یدی موضوعنك نسخ مسئله‌سندن نه‌قدر اوزاق اولدیغنی کوروردی. بو آیت کریمه‌نك مآلنی دیکر برده‌کی «انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون» آیت کریمه‌سی مفسردر. اوحالده آیتك معناسی شودر: قرآن کریم کندیسنه تورات ایله انجیله اولدیغی مثللو تحریف ، تبدیل ، زیاده ، نقص قبیلندن باطل عارض اولمقدن محفوظ اولدیغی کبی رسول علیه‌السلامك تلاوت وترتیلی اثناسنده شیاطین انسدن اولان مضلّلرك القا ایتدیکی وساوس ودسایسدن‌ده محفوظدر . «وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبی الا اذا تمنی القی الشیطان فی امنیته فینسخ الله مایلقی الشیطان ثم یحکم الله آیاته» .

قرآن کریم ترجمه‌سی

استانبول کتبخانه‌لرندن ایکیسنك برقرآن کریم ترجمه‌سی نشرینه باشلادقلرینی کچن هفته قارئلرمزه بیلدیرمش وبومناسبتله بعض ملاحظات‌ده درمیان ایتمشدك . بو کتبخانه‌لر اورته‌یه قویمق ایسته‌دکلری اثردن ایکیشر ، اوچر فورمه نشر ایتدکلرندن بونلری تدقیق ایدرك اثرك هیئت عمومیه‌سی حقنده بر فکر ، قرآن کریم ترجمه‌سی دیه اورته‌یه چیقاریله‌جق بو کتابلرك قیمتنه دائر قطعی بر حکم ویرمك امکانی حاصل اولمشدر. قرآن کریم ترجمه‌سی نشری مملکتك برقسم منورانی، یاخود برصنف مخصوصی علاقه‌دار ایتمکله قالماز ؛ بوتون افکار عمومیهٔ اسلامیه بومهم حادثه ایله جاندن علاقه‌داردر .

بو تشبثك استهداف ایتدیکی غایه ، خلقك قرآنی آکلایه‌رق اوقومه‌سنی، بوصورتله هدایت قرآندن وارشاد الٰهیدن مستفیض اولماسنی تأمین ایتمك اوله‌جغنه کوره ، بو وادیده آتیلان ایلك آدیملری تدقیق ایتمك، تعقیب اولونان یولك بومشروع غایه‌یه منتهی اولوب اولمایه‌جغنی کوستره‌جکدر. بناءً علیه بوتشبثلره قارشی بزه‌ده بروظیفه ترتب ایدییور. خلقی هدایت قرآندن مستفید ایتمك ایچون یاپیلان ترجمه‌لری تدقیق ایدرك بونلرك ماهیتنی خلقه بیلدیرمکدر .

شاید بوترجمه‌لرده خطاوارسه اورته‌یه قویمق صورتیله مسلمانلری ایقاظ ایتمك بروجیبهٔ دینیه‌در . بومهم حادثه‌یه قارشی هیچ بر مسلمان لاقید قالاماز . کلام الله مسلمانلرك یکانه مقدس ومبجل کتابلریدر . بناءً علیه صلاحیتسز ذواتك قرآن کریمی یاکلیش ترجمه‌یه تشبث ایتمه‌لرینه نظر مسامحه ایله باقیله‌ماز . بو، اویله برامر عظیمدرکه اوکا آنجق

اهلی اولانلر تشبث ایده بیلیر. بوقسه کتاب اللهی آکلادقلرینی ، او کتاب مبینی آکلامغه مقتدر اولدقلرینی ظن ایدن بعض ذوات بویله بر ایشه تشبث ایدرلرسه هم قرآن عظیم الشانه ، هم امت اسلامیه یه ، هم ده کندیلرینه فنالق ایتمش وبویوك بر وبال یوكله نمش اولورلر.

اوت ، قرآن کریم ترجمه سی دییه اورته یه قونان بو اثرلرك نه قدر فاحش خطالرله مالی اولدیغنی کوسترمك بو خطالری کورنلر ایچون بر وجیبهٔ دینیه در. بز بو نسخه مزده فاتحه سورهٔ شریفه سنی تدقیق ایده رك کوردیکمز خطالری کوسترمك ایسته یورز. هدفمز صریحدر. حق وحقیقتی بیان ایتمك وخلقمزی ارشاد ایتمکدر. حتی ، بز ، بو مترجملرك حق وحقیقتی کورونجه بزمله همفکر اولاجقلرینی ده ظن ایدیورز.

بو مترجملر ایچنده چوق حرمت ایتدیکمز ذوات واردر. بونلرك هر بری بر شعبهٔ اختصاصده یدطولا صاحبیدر. مثلا شیخ محسن فانی فیلولوژیده بویوك بر استاددر. عینتابلی مصطفی نك حقوق ایشلرنده جداً متخصص فاضل بر ذاتدر. مهندس مصطفی بك ده مسلکنده چوق ایو کسك بر ذاتدر. فقط بو محترم دینداشلرمزك کندی مسلکلرنده متخصص اولمقله برابر ساحهٔ اختصاصلری خارجنده اولدیغی آکلاشیلان قرآن کریم ترجمه سی کبی بر ایشله اشتغال ایتمه لری بزی بو یولده بیان حقیقته مجبور ایدیبور. بناءً علیه بو ذوات محترمه نك تنقیدات وملاحظاتمزی حسن تلقی ایله ، حق وحقیقتی قبول وتقدیر ایتمکده ذره قدر تردد ایتمیه جکلرینه ، درحال بو ایشدن ال چکه رك بو امر معظمی اهلنه ترك ایده جکلرینه امینز. چونکه بو محترم دینداشلرمزدن هیچ بری قرآن کریمی بر واسطهٔ انتفاع اتخاذ ایده جك ذواتدن دکلدر. بو ذوات کرام « ولاتشتروا بآیاتی ثمناً قلیلاً وایای فارهبون » خطاب مهیب ربانیسنی دویان انسانلردر.

بوجهتی بویله جه تنویر ایتدکدن صوکره مترجملرك و طابعلرك نظر دقتنی باشقه نقطه لره جلب ایتمك ایسترز.

قرآن کریمك ترجمه سنده تورکجه نك بوتون قدرت افاده سنی ، بوتون بلاغتنی تجلی ایتدیرمه سی لازمکلیر. قرآن ترجمه سی لسان اعتباریله تورکجه نك شاه اثری اولمالیدر. عجبا یاپیلان ترجمه لرك لسان اعتباریله بو سویهٔ عالیه ده اولدیغی ادعا اولونه بیلیرمی ؟. اصلا ! بالعکس ، ترجمه ده سلیقه مزه اویله مخالف پارچه لر وارکه بونلرك ناصل اولوب ده مترجملرك نظردقتندن قاچدیغنه حیرت ایتمه مك قابل دکلدر. مع الاسف بو ترجمه لر ، خطالرله طولو اولدقدن باشقه ، لسان اعتباریله هیچ بر وجهله بر موفقیت عداولوناماز. عجبا تورکجه مز بو موفقیت افاده یی قرآن کریمك ترجمه سنده احراز ایتمیه جکده نره ده احراز ایده جك ؟ !. بو محترم مترجملرك نظر دقتنه شو حادثه یی عرض ایده لم :

بوندن بر قاچ سنه مقدم هند علماسندن مولانا محمد علی اوروپا مستشرقلرینك یاپدقلری محرف قرآن ترجمه لرینه قطعی بر ضربه ایندیرمك وانکلیزلره ، انکلیزجه قونوشان ملتلره قرآن کریمك طوغرو بر ترجمه سنی اوقوتمق وبو صورتله دینه خدمت ایتمك ایسته مشدی. مولانا محمد علی بر جلده قرآن کریمك ترجمه وتفسیرینی صیغیشدیرمش ، آیات کریمه یی عیناً درج ایدرك قارشیلرینه ترجمه لرینی وصحیفه نك آلت طرفنه ایجاب ایدن بوتون ایضاحاتی ویرمشدی. بو صورتله سهولتله طاشینه بیله جك نفیس بر جلد وجوده کلمشدر. بو قرآن کریم ترجمه سی ایپك کاغده باصیلمش ، مکمل بر صورتده ده تجلید اولونمشدی. ظاهری اعتباریله هر درلو وقاری جامع اولان بو اثرك اك مکمل شکلده وجوده کلمسی ایچون هر واسطه یه مراجعت ایدیلدیکنی و هیچ بر فداکارلقدن چکنیلمه دیکنی کوسترمکده در. فقط مسلمانلرك کوزینی آچارتان بو حرکتك اك شایان افتخار جهتی بو ترجمه نك انتشارینی متعاقب انکلیز مطبوعاتنك اثرك لسان اعتباریله تورات و انجیل ترجمه سی درجه سنده اولدیغنی سویله ملریدر. انجیل وتوراتك انکلیزجه ترجمه سی ایسه (صرف لسان اعتباریله) انکلیزجه نك شاهقهٔ کمالیدر.

عجبا بز بو کون اورته یه چیقان ترجمه لره قارشی « ایشته بر ترجمه که تورکجه نك شاهقهٔ کمالیدر » دییه بیلیرمی یز ؟ اصلا !

لسان اعتباریله بو سویه ده اولمقله برابر عجبا ترجمه طوغرییمیدر ؟ مع الاسف بوکاده : خایر ! جوابنی ویره جکز. ترجمه حشویات ایله مالیدر. قرآنده اولمیان کلمه لر ، حتی عباره لر علاوه اولونمش ، بر چوق آیات کریمه آکلاشیلمادن ترجمه ایدلمش ، اصلی افاده ایتمه ین ، معنایی بوزان کلمه لر قوللانلمش ، قرآن کریمك بر چوق کلمه لری ، عباره لری ترجمه ده حذف اولونمش ، بعض آیات تماميله باشقه بر صورتده ترجمه ایدیله رك اصلی دکیشدیریلمش ، الحاصل قرآن کریم اویله بر حاله کتیرلمش که تورکجه ترجمه سی برینه ویروب ده عربجه یه ترجمه ایتدیره جك اولسه ق قرآن کریمدن بام باشقه بر شی اورته یه چیقه جق ، قرآن کریمك معانیسندن اثر قالمایه جقدر.

حال بوکه مترجملر تقدیر ایتملی دی که بو ملت مسلمانلغی قبول ایتدیکی کوندن بری قرآن کریمك کلمه سنی ؛ کلمه سنی دکل ، حرفنی ؛ حرفنی دکل ، حرکه سنی هرهانکی بر تحریف وتبدیلدن اسیرکه مش ، کتاب الهیه صوك درجه حرمت ایتمش بر ملتدر. کتاب مبینه بودرجه حرمت کوسترن ، بودرجه مربوط اولان بر ملته بویله بر ترجمه هدیه ایتمه دن اول چوق دوشونمك اقتضا ایتمزمیدی ؟

شایان دقت نقطه لردن بری ده نورالبیان هیئتی ترجمه سنك طابعی طرفندن خلاف حقیقت ایلری سوردولن بر طاقم سوزلردر. طابع مومی الیه « قرآن عظیم الشانك مآل منیفی آچیق وسلیس بر تورکجه

دیه نشر ایتمك اوزره اون بش سنه‌دن بری چالیشدیغنی « سویله‌یور . فی الحقیقه طابع مومی لیه اون بش سنه اول قرآن کریمی فرانسزجه‌دن ترجمه ایتدیرمك ایسته‌مش و ینه بویله فورما فورما او ترجمه‌یی نشره قالقیشمشدی . حکومت بو طابعك حرکتنده‌کی فنالغی ادراك ایدرك مومی الیهك طبع ایتدیکی فورمالری پولیس واسطه‌سیله طوپلاتمش و کندیسنه‌ده تنبیهات لازمه‌ده بولونمشدی . دها صوکره ینه بو طابع اهلیتسز وصلاحیتسز بر غیر مسلمی بولارق قرآن کریمی عربجه‌دن تورکجه‌یه ترجمه ایتدیرمش و بونی‌ده کچن سنه طبع ایتمك ایسته‌مشدی . حکومت مسئله‌دن خبردار اوله‌رق تدابیر لازمه‌یی اتخاذ ایتدیکندن بو تشبث‌ده عقیم قالمشدی . بونك اوزرینه بو غیرتلی طابع بر غیر مسلمه یاپدیردیغی فنا ترجمه‌یی بر مسلمانك امضاسیله نشر ایتمك ایسته‌مش و بو امضایی تأمین ایچون صاغه صوله باش وورمشدی. فقط هیچ بر مسلمان عالمی بو حرکتی ارتکاب ایتمه‌یی قبول ایتمه‌مشدی. بو غیرمسلمك اثرینی طبع ایتدیرمکدن امیدی کسینجه بوندن بر قاچ آی مقدم بو طابع غیور نورالبیان هیئتنی تشکیل ایدن ذواته مراجعت ایتمش، بو ذوات‌ده قرآن کریمی ترجمه ایتمه‌یی قبول ایتمشلردی . بز بو موافقتك نه زمان و ناصیل وقوع بولدیغنی پك ایی بیلیورز . ایشته اون بش سنه‌لك مساعینك خلاصه‌سی بودر !

دیکر بر کتبخانه طرفندن نشر اولونان ترجمه‌یه کلنجه بو ترجمه‌ده تنقید ایتمکده اولدیغمز نورالبیان هیئتنك ترجمه‌سندن خیرلی دکلدر . اوده عینی قصورلرله مملودر . قارئلر جزئی بر مقایسه ایله بونك بویله اولدیغنی کورورلر .

شیمدیلك نور البیان هیئتنك ترجمه‌سنی اله آله‌رق ایلك صحیفه‌سنی تدقیق ایده‌جکز. بر قاچ سطرده یاپیلان متعدد خطالری بر بر ایضاح ایده‌جکز بو خصوصده بوتون ممتاز علما و ادبانی حکم اتخاذ ایدییورز. مع مافیه بو ترجمه‌لرك نه قدر خطیئات ایله مالی اولدیغنی آکلامق ایچون علما و ادبادن اولمه‌ده حاجت یوقدر . بر آز تورکجه و عربجه‌یه واقف اولان هر ذات تقدیر ایده‌بیلیر . بو ترجمه او قدر ابتدائی و خطالی بر ترجمه‌در .

بویله خطیئات مجموعه‌سنی قرآن ترجمه‌سی دییه اورته‌یه چیقارمق، قرآن جلیل حقنده بوتون مسلمانلره یا کلیش بر فکر ویرمه‌یه باعث اولمق ، بو یوزدن خسیس تجارت دردینه دوشمك بویوك کناهدر. بو حرکتك ضرری یالکز متشبثلرینك شخصلرینه منحصر قالسه کیمسه‌نك بر شی دییه‌جکی یوقدر . لکن بونك ضرری بوتون بر ملته عائددر . قرآن کریم شو ، بو طابعك منافع تجاریه‌سنی تأمینه آلت اوله‌ماز .

*
* *

شیمدی بو ترجمه‌لرك نه قدر فاحش خطالرله مالی اولدیغنی کوسترمك ایچون نمونه اولمق اوزره « نورالبیان » هیئی ترجمه‌سنك ایلك صحیفه‌سنی تدقیق ایده‌جکز. بو هفته یالکز فاتحه سوره‌سنده‌کی خطالری کوسترمکله اکتفا ایده‌جکز . ایجاب ایدرسه هر آیتك ترجمه‌سنده‌کی خطالری‌ده بر بر اورته‌یه قویه‌جغز. تاکه بوتون مسلمانلرجه حقیقت آکلاشیلسون، و اورته‌یه چیقاریلان ترجمه‌لرك قرآن کریمك ترجمهٔ صحیحه‌لری اولمادیغی هر کسجه تحقق ایتسین .

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم مالك يوم الدين اياك نعبد واياك نستعين اهدنا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين آمين.

« نورالبیان » هیئتنك ترجمه‌سی :

بسم الله الرحمن الرحيم . کافهٔ حمد ، رب العالمینه مخصوصدر . کافهٔ حمد ، رحمان ورحیم اولان الله عظیم الشانه مخصوصدر . او الله عظیم الشان ، که قیامت کوننك مالکیدر . یا الله ! منحصراً سکا عبادت ایدر ومنحصراً سندن یاردیم دیله‌رز. یا الله! بزه دوغرو یولی کوستر . مغضوب علیه وضال اولانلرك ماعداسنه انعام ایتدیکك طوغرو یولی کوستر آمین .

بو ترجمه‌ده‌کی خطالر:

۱ ــ (کافهٔ حمد) تعبیری الف لامك استغراق معناسی اولمسی اوزرینه آلنمش . حال بو که استغراقه حصر ، قرآنك نظمنده‌کی جمیق مخلدر . جنس احتمال‌ده باقی قالمالیدی . بوندن باشقه (کافه) کلمه‌سی استغراقه موضوع اولمایوب دها زیاده مجموعیت افاده ایدر . لسانمزده استغراق اداتی (هر) در . بناءً علیه (کافهٔ حمد) هر حمد دیمك دکل، مجموع حمد دیمك اولیور . حاصل جمعك اختصاصی باشقه، افراد حمدك اختصاصی ینه باشقه‌در. ایشته ترجمه‌سنك ایلك کلمه‌سندن خطا باشلایور.

۲ ــ (کافهٔ حمد) ایله باشلایان ایکنجی جمله معنای قرآنی بوسبوتون تغییردر . قرآنده (رب العالمین ، رحمن ورحیم ، مالك یوم الدین) قیدلری صفت اوله‌رق ایراد بویورلمش و بو صفات ایله متصف اولان لله حمد، تأسیساً ذکر قیلنمش ایکن مترجملر بونی پارچه‌لایه‌رق تأکید وحشولی تکریر صورتنه افراغ ایتمشلردر . بو صفاتك هر برنده علمی بر طاقیم معانیٔ مهمه واردر . بونلرك هیچ بریسی نظر دقته آلنمایه‌رق نظم قرآنك جزالت بیانی حشولی تکرارلر ایله پارچه‌لانمش، درمنظوم کبی اولان کلمات قدسیه‌نك سلك نظمی قوپارلمقله قالمامش، هر بریسی آیری آیری أزیلمش قیریلمشدر .

۳ ــ (یوم دین)ی یوم قیامت ایله ترجمه صحیح دکلدر. قیامت تسمیه‌سی؛ نشر ، حشر ، نفخ صور ، بعث ، سؤال ، حساب ، توزیع مجازات ومکافات کبی مراتب آخرتك مبادیسی اعتباریله‌در ، (یوم دین)

تسميه‌سی ایسه منتهاسی اعتباریله‌در . بوندن طولایی قرآن (یوم‌دین)ی تصریح ایده‌رك مالکیت الٰهیه‌یی بوتون مراتبه شامل قیلمش ایکن ترجمه‌ده یوم‌قیامت دییه مبدأ تخصیص اولنوب دیکر مراتبك موجودیتی وبونلرك مالکی مسکوت‌عنه براقیلمق کبی برتقصیر یاپیلمشدر . ایمانك ، دینك رجا وخوفی مبدأندن زیاده ، منتهایه متوجهدر . بوراده واقع اولان خطا دین اسلامك فاتحه‌سنده‌کی الهاماتندن بیله غفلت دیمکدر .

٤ — (یا الله) ندالری قرآنده بولونمادیغی حالده بلالزوم تکرار اولونمش ، بلیغ ووجیز اولان نظم قرآن شیوهٔ لسان اعتباریله‌ده قابا برشکل آلمشدر .

٥ — مترجملرك بوراده (اهدنا)یی (بزی . . . کوتور) دییه ترجمه ایتمیوب‌ده (بزه . . کوستر) دییه ترجمه ایتملری معتزله مذهبی التزام کبی کورونیور . بیلمه‌یز ، قصدی‌میدر ، غیرقصدی‌میدر ؟ (کوتور) دیمکده (کوستر) معناسی مندمجدر . فقط کوسترمك کوتورمه‌یی متضمن دکلدر . بناءً علیه ترجمه معنایی افاده‌دن قاصر قالمشدر .

٦ — فاتحهٔ شریفه‌نك صوکی (مغضوب علیه وضال اولانلرك ماعداسنه انعام ایتدیکك طوغرو یولی کوستر) دییه ترجمه اولونمش . بو ایسه مع التأسف فاحش برخطادر .

چونکه آیت کریمه‌ده (کندیلرینه انعام اولونان ذواتك یولی) دینیلیور . مترجملر ایسه (انعام ایتدیکك طوغرو یولی) دییورلر . یول ، انعامك مفعولی دکل ، هدایتك مفعولیدر . نعم الٰهیه ، یولك غایه‌سیدر . وبوغایه‌یه ، بونعمتلره ایرمش اولان ذواتك یولنه هدایت طلب اولونیور . ترجمه‌ده ایسه یول انعامه مفعول یاپیلمش ، اویولك غایه‌سی اولان نعم الٰهیه منعم علیه اولان ذوات ایله برابرطی اولونمشدر . طوغروسی مترجملر (صراط الذین انعمت علیهم) نظم جلیلنك ربطنی آکلایه‌مامشلر ، (صراط)یه (الصراط) ، (الذین)یه (الذی) ، (انعمت علیهم)ه (انعمته) ، (غیرالمغضوب)یه‌ده (علی غیرالمغضوب) معناسی ویرمشلر . صانکه آیت کریمه (الصراط الذین انعمته علی غیرالمغضوب علیهم ولاالضالین) ایمش کبی ترجمه ایتمشلردر . لسان قرآنه وقوفی بو درجه‌ده بولونان ذواتك قرآن کریمك ترجمه‌سنه جرأتلری الحق شایان تأسفدر . بویوك برکناهدر . امید ایدرزکه مترجملر ایشله‌مش اولدقلری بوبویوك کناهدن درحال توبه واستغفار ایده‌جك ، بوخطالی تشبثلرندن واز کچه‌جکلردر .

آنالق فضیلتی

کچنکی مقاله‌ده استانبولك بعض عائله‌لری قادینلغك دنیا قوروله‌لی اساسی تثبیت ایدیلمش اولان آنالغه حاضرلانه‌جقلرینه ، آنالغی تعلم وتأمین ایده‌جکلرینه ، آنالق اختصاصنی ترقی وتوسیع ایتدیره‌جکلرینه آنالقدن اوزاقلاشمه‌یه ویالکز زوجه‌لکله ، یعنی احتیاجات نفسانیه‌لرینی تطمین ایده‌جك برحالده بولونمقله اکتفا فکرینه دوشدیلر ؛ آندن‌ده مأیوس اولانلر براركك کبی معیشت اختیارینه باشلامشلردر ، دیمشدم . بونك نه‌قدر خطا اولدیغنی بوکون تشریح ایتمك ایسته‌یورم :

زوجه‌لك تفرعاتدر . آنالق اصلدر . زوجه‌لك ، سیاست مسئله‌سی ، مجادله مسئله‌سیدر . آنالق حقیقت مسئله‌سی ، صمیمیت مسئله‌سیدر .

قادین ؛ آنا اولمق ایچون زوجه‌لکی اختیار ایتملیدر . زوجه اولمق ایچون آنالغه کرهاً دوشمش کندینی عد ایتمه‌ملیدر . قادینك ؛ موقع حرمت وعزتی ، صرف آنالق اساسنه استناد ایدر . شویله‌که ؛ قادین والده اولدیغی ایچون برقیمت اساسیه‌یه مالکدر . (زوجه‌لك قابل زوال وافتراقدر ، آنالق دکل .)

قادین ؛ والده اولدیغی ایچون زوجی نظرنده قیمتی کسب رصانت واهمیت ایدر . چونکه زوجی باباوضعیتنه قویمشدر ، برعائله شجره‌سی یاپمش ، برعائله تاریخی آچمش ، برعائله شخصیت وهویتی اورته‌یه قویمش ، برخاندانك اساسنی وضع ایتمش ، برشرف تملی آتمش ، عائله ایچون بر استقبال قید وعلاقه‌سی وجوده کتیرمشدر . بو ایسه برعائله‌نك وطنیله علاقه‌سی ، وطنك ، ملتك حال واستقبالیله علاقه‌سی دیمکدر . قادین ، کرك کندیسنك ، کرك زوج طرفنك ، بالجمله عائله منسوبیتنك یکدیکریله تحکیم مناسباتی ، توثیق روابطی وبالنتیجه جمله‌سنك وطن وملتك آتیسیله علاقه‌سی مسئله‌سنده آنالق وضعیتیله عائله‌نك برکلید طاشیدر .

قادین ، آنا اولمقله افراد عائله‌سی آراسنده‌کی اعتبارینی دها زیاده یوکسلتمش وموقعنی مهم قیلمشدر ، نتیجه اعتباریله هیئت اجتماعیه‌سی آراسنده برعائله‌ریئسی وبر یووا صاحبی اولمشدر . بویواسی ایله باشقه‌لرینه دخی مفید اولمغه باشلامشدر . آچیله‌جق بر یووا ، هیئت اجتماعیه‌نك سعادتی وامنیت آتیه‌سی ایچون علاوه ایدلمش یکی برقوتدر . ووطنی تحکیم ایچون دایادلمش یکی بردستکدر .

قادین ؛ والده اولدیغی ایچون قهرماندر . بشریتك منتهٔ لایقدر ، [چوجق طوغورمق ، امزیرمك ، بویوتمك هیچ قولای برشی دکلدر . بوتحمل ارککك حوصله‌سنه صیغماز . حتی بعض قادینلرك بیله .]

قادین والده اولدیغی ایچون زوجی اوزرنده دها مؤثردر .
قادین والده اولدیغی ایچون کاملدر .
قادین والده اولدیغی ایچون دها شفقتلیدر ، دها حساسدر .
قادین والده اولدیغی ایچون دها ناموسکاردر .
قادین والده اولدیغی ایچون دها فداکاردر .
قادین والده اولدیغی ایچون هیئت اجتماعیه‌سیله دها علاقه‌داردر .
قادین والده اولدیغی ایچون متین وعزمکاردر .

قادین والده اولدیغی ایچون وطنك ، ملتك سعادت وفلاکتندن دها فضله حصه داردر .

قادین والده اولدیغی ایچون یوواسنك تملی وافراد عائله‌سنك محوری وناظم معاشرتی‌در .

قادین والده اولدیغی ایچون بشریت وهیئت اجتماعیه‌سی ایچون پك قیمتداردر .

قادین والده اولدیغی ایچون کندیسنده جدیت وصمیمیت اساسدر . واولادلرینه حسن مثال اولمق آرزوسیله ایی حرکته ، عزت نفس و وقار صاحبی اولمغه مجبوردر .

حالبوکه زوجه‌لکده جدیت یرینه سیاست قائمدر . سیاست ایسه انواع شرائط آلتنده درجه‌سی تبدله اوغرایان وبعضاً جعلی بر حاله منجر اولان عارضی برحالدر .

أوت زوجه ، زوجنه قارشی صمیمی اولمقدن زیاده سیاسیدر . چونکه آرالرنده‌کی مناسبت رضای طرفین ایله وبرطاقم قیود وشروط آلتنده عقد ایدلمش برشرکتدن ، بر اورتاقلقدن عبارتدر . هرشرکای سعی وعمل نصل یکدیکرینه قارشی دائما قوشقوللی ، متبصر ، اندیشناك ایسه‌لر ونصل بری دیکرینه اولدیغندن فضله کورونمك ، کوزینی بویامق ، بالنتیجه نافذ وحاکم اولمق ، هربری دیکرینك ضعیف طمارینی یاقالیوب کندیسنه تابع قیلمق ایسترلر ایسه بونلرده اویله‌در . ومع التأثر قادینده برمجبوریت اساسیه شکلنده فضله براغیر شرط دخی واردرکه زوجنه هرشیدن اول خوش کورونمك ، آنك معنویاتی کندیسنه متوجه بولندیرمق احتیاجیدر . بوده نه ایله اولور؟ زوجنك خوشنه کیتمك ایچون هرنه لازمسه آنلری یاپمغه چالیشمقله ! فقط دقت ایدیکزکه بو یاپمغه اوغراشه‌جغی شیلر آراسنده کندی مزاج طبیعتنه ، کندی فکر وقناعتنه ، حتی بعضاً کندی وجدانه ، عقیده و ذهنیتنه اویمایان شیلرده واردر . فقط بیچاره قادین بونلری جبر نفس ایله یاپمغه چالیشیر . ایشته اولمدیغی کبی کوزوکمك ساخته بر ایشدرکه سیاستدر . سیاست ایسه جدیت وصمیمیتدن اوزاقلاشه‌بیلیر .

آناقلقده وضعیت اویله‌می یا ؟ آنا چوجوغك کینه اویمق دکل ، چوجق آنك دستورلرینه تابع اولمق اضطرارنده‌در . آنا ؛ اولادلری اوکنده ، زوجی اوکنده ، اقربا وتعلقاتی اوکنده برعائله قهرمانیدر . هپسنك علاقه‌دار اولدیغی بر آتی‌یی احیا ایده‌جك وکندی نامارینی طاشییه‌جق اولان استقبال عامللرینك ، وطنك آتیسنی احضار ایده‌جك اولان کوچك قهرمانلرك مربیسیدر .

یالکز بو شرف قادینلغه یتر وبتون ارککلر عالمنده کندیلرینه برموقع قیمت آیرتدیررکه اوده بتون بشریتك ایلك وظیفه‌دوینغولرینی آنا دیزنده آلمسی وجناب حقك اسم جلیلنی آنادن اوکرنمسیدر .

زوجه ، زوجنك مربیسی دکل ، اولادینك مربیسی‌در . ایی زوجلر وزوجه‌لر ، ایی آنالرك تربیه‌سنده یتیشمش اولانلردر . ایی انسانلر ، یوکسك وطنپرورلر ؛ جدی ، خیرلی ، فائده‌لی ، ایی آنالرك جناحنده یتیشمش اولانلردر .

ایرانلی محترم بر ذات ، که ایرانده کرمانشاهده برقربان بایرامی تورك عسکرلری شهدا مزارلغنی زیارت مراسمنده پك لطیف برخطابه ایراد ایتمش‌ایدی . بوخطابه‌ده تورکك دلاورلکنی ، حمیتنی ، شجاعتنی ، صلابتنی مدح وثنا ایتمشدی . برکون بو ذات ایله قالامش جاده‌سنده یورویوردق ، قارشیدن اوچ قادین کلیوردی ، بونلرك تورك اولدقلری پك ضعیف بر اماره ایله ظن حالنده ایدی . چونکه پك هوبیا ، زوبیه ، وقارسز شیلردی . بو ذات متأثر اولدی . و دیدی : ـ ایواه ، ایواه ، بتون عالم اسلامك وجودلریله افتخار ایده کلدیکی تورك قهرمانلرینی بو قادین نصل طوغوراجق ، نصل باقه‌جق ، نصل یتشدیره‌جك ؟

همان کندیسنی تسلی ایتدم : ـ صیقلمه ، مأیوس اولمه ، بونلرك امثالی یالکز استانبولده‌در واستانبولده‌ده عددلری غایت محدوددر . بورادن برقاچ ساعت اوزاقلاش ، هرقادینی تخیل ایتدیککی کبی براصیل تورك آناسی اوله‌رق کوررسك .

اوت ، ایرانلی ارقداشم نصل متأثر اولمسون ، تیکسینمسون که کوردیکمز قیافتلرده‌کی قادینلر برر اعجوبه‌ایدی . ایشته بونلر ، بوکونکی عالم جهله کوره (عصری) ایدیلر . عصره نه بیوك بهتان ، نه بیوك لکه ! بیچاره عصر ، بونجه فیوضات مدنیه‌ك ، ترقیات علمیه‌ك ، انکشافات صناعیه‌ك آراسنده توزلی پاصلی برطاقم کیمسه‌لر ، سنك اکراه ایتدیکك برطاقم جهله ؛ هیچ برعقل سلیمك ، هیچ برمنطقك قبول وادراك ایده‌میه‌جکی برقیافت ، بر طور ذلت ایله ، انسانك کورمکدن استحیا ایتدیکی برصیریتقانلقله ، مسخره اولمش اورتالقده دولاشیور . حالذنه دوشمش ، بی‌شعور سورونیور ، بوزواللیلره بتون موجودات حس مرحمت ویا عبرت وحیرتله باقیور ، آجییوب طوریور . اوت ، بونلر نصل آنا اولور ؟ حقیقتك قولاقلرینه فیصلدادقلری شیلری وبونلرك اطرافنده بیوین چوجق نصل آدام اولور ؟ درین درین دوشونوله‌جك بر موضوعدر .

بعضیلری دیورکه : « جانم بو قادینلرك البته ارککلری وار ، اونلر کورمیورمی ؟ » اوت ، کوریور . فقط اوبدبختده یا هرهانکی برسبب ایله ضعیف ، سوزینی کچیره‌میور . ویا قادین اودرجه حاشاری که کوجی یتمیور . یاخود کندیسی‌ده اوجنسك مطروشی ، او دیشینك یاوروسی .

یتمش ایکی ملتك انظار عبرتنی جلب ایده‌جك بر حالده بولنمقده

بر قادين ايچون نصل اصيل بر ذوق وار ، نصل بر ذوق سليم وار بوله‌ميورم واويله برقادينه هرنه وسيله ايله اولورسه اولسون رفاقت ايدن اركك‌ده نصل برحس وار بيله‌ميورم . بو منظره‌يه « غلط طبيعت » دييه‌جكم كليور .

ايشته آنالغك تربيهٔ اجتماعيه‌ده‌ده اصل اولديغنى بو مثال ايله‌ده آكلامق لازمدر .

عمر فوزى

فردى واجتماعى حياتده :

اوروجك قيمتى

۲

هيئت اجتماعيه‌لر ، كنديلرينى تركيب ايدن مختلف مسالك وسويه اصحابنك انموذجى ، قابليت وسجيه درجه‌لرينك معكسيدر . بر هيئت اجتماعيه‌نك اجزاسندن اولان افرادك مثبت ويا منفى ماهيتده‌كى قيمتلرينك تفاضلى ملتلرك حيات حقيقيه‌ده‌كى موقعى ارائه ايدر . يعنى مدنيت ، هرهانكى بر ملتك يالكز قوت وسياسى اعتباريله دكل ، اجتماعى ساحه‌لرده معين ومثبت بر موجوديت مالك بولنمسيله انكشاف ايده‌بيلور وآنجق اجتماعى ومادى قيمتلرى هم آهنك اولان ملتلردركه ترقى قابليتنى استحصال ايتمش ، قورتلمش عد اولنه‌بيلور . يوقسه افرادى متكمل اولميان هيئات اجتماعيه‌لر ايچون ترقى يوللرى دائما بيك دورلو موانعله قاپانمق استعدادنده‌در .

بو نتيجه‌يه نظراً جمعيت مفهومى موضوع بحث اولدقجه اجزاى طبيعيه‌سندن اولان حيات فرديه‌ده كنديلكندن ميدانه چيقار .

ايشته عباداتك ، تكاليف شرعيه‌نك حيات دنيويه‌ده تجلى ايدن الك بيوك تأثيراتى ، افرادك صلاحى صورتيله هيئت اجتماعيه‌نك تقويه‌سنه منتهى وسائط ووسائلى تماميله احضار ، روحلرى تربيه ، فضيلت حسلرينى تنميه صورتيله الك قوتلى ، فقط الك مدنى حياتك تأمينه معطوفدر .

عبادات تكامل غايه‌سنك حصولنده الك مهم بر عاملدر ، حكمت وضعنه كوره ، شخصى ، عمومى نقاط نظردن بشريتك محتاج اولديغى انكشافاتى تهيه ايدر .

فرائض الٓهيه‌دن صلات ، حج ، زكات نصل تربيهٔ روحيه‌يى ، تربيهٔ اجتماعيه‌يى ، وحدت انتظامى ، صنوف اجتماعيه آراسنده تساندى ، رفاه و سعادت واسطه‌لرينى تأمين ايديورسه اوروجده بو اساسلرى دها زياده تقويه ايتمكده‌در . كلمتين شهادتينى قولاً وقلباً ايراد ايله احكام اسلاميه‌يه ايمان ايدن هرفردك اقتطافه باشلاديغى نامتناهى فيوضات عبادات ومعاملاتك لازم غير مفارقى اولان تكاليف شرعيه اويله بر كلدركه ، حقيله استفاده واستفاضه ايديله‌بيلمسى هرشيدن اول صاف ومتين بر اعتقاده ، صميمى بر عمله متوقفدر . موضوع بحثمز اولان اوروجك فردى تأثيراتدن بشقه عمومى واجتماعى وجهه‌لرده‌كى مثبت ثمراتى ، ولود نتيجه‌لرى‌ده موجوددر .

اوروج ناصل افرادى بر صلاح وكماله سوق ايدرسه هيئت اجتماعيه‌يى‌ده اصطفايه ، رهايه دوغرو يوكسه‌لتير :

۱ . — اوروج سايه‌سنده حيات فرديه‌ده بر انتظام تأسس ايتديكى كبى بو فردلرك محصله‌سى اولان جمعيت حياتنده‌ده بارز بر نظام وآهنك حصوله كلير ، يكنسق بر منظره ، بر وحدت ارائه ايدر .

۲ . — صائم اولانلر طبيعى بر ميلان ايله عبادات وطاعاتى سورلر . بونك ايچون جامعلر دولار ، بو اجتماعلر جمعيتده سارى اولان تناقل حسيات دولاييسيله — هركسى اصطفايه ، صلاح نفسه ، عبادته تشويق ايدر ، متغافللره حسن مثال تشكيل ايلر .

۳ . — جامعلرده‌كى اجتماعلر دولاييسيله وعظ و نصيحتلرله فردى واجتماعى حياتده تكملاتك لزوم و وجوبنه ، شرائطنه وقوف حصوله كلير . بيلمه‌ينلر بيلمدكلرينى اوكره‌نيرلر ، بيلنلرده روحانى بر ذوق ايله تساند اسلامينك بو فياض مثاللرندن متلذذ اولورلر . ايمانلرينى بر قاتدها قوتلنديررلر . محبت دينيه قلبلرى برلشديرر .

٤ . — اوروج طوتان هرمسلمان صدقهٔ فطر ويرمكله مكلفدر . فقرا صنفنك اقدارينه مهم بر مدار اولان بو امر شرعى صنوف اجتماعيه آراسنده بر محبت حصوله كتيرمكله برابر ارباب ثروتى خير وحسناته ، فقير الحال اولانلرى‌ده بو امر شرعى‌يى يرينه كتيرمك ايچون چاليشمغه ، فقردن قورتولمغه سوق ايدر . اوروجله طوق آجك حالندن آكلار .

٦ . — رمضانى متعاقب بايرام كلير . بو بايرام نه ديمكدر ؟ افراد و جمعيتك مادى ، معنوى بر امتحان كالدن مظفر چيقماسى ديمكدر . بو امتحانى موفقيتله باشاران ملتلر هر مشكلاتى اقتحام ايده‌جك قابليتى حائزدرلر . اونك ايچون سوينسونلركه شرفه ، كماله ، يشامغه لايقدرلر . بو مشكل امتحانى ويره‌بيله‌جك انسانلره نه موطلو!

• ايشته كوروليوركه اوروج جمعيت حياتنده بر تساند ، بر مراقبه توليد ايديبور . روح تشريعى ادراك وتقدير ايديله‌رك دوشونولورسه اوروجك هيئت اجتماعيه ايچون نه بيوك ورهاكار بر قيمتى اولديغى ثابت اولور .

لكن بو ثبوت نتايجيله برلكده وجود بولور . اساساً هرهانكى بر شيدن استفاده ايتمك ايچون اول امرده اونك حقيقتنه نفوذ ايتمك وصكره اوروح داخلنده حركت ايتمك لازم كلمزمى ؟ مثلا صاغمال

برقویون آلنیر . بوحیوانجغز برچوق احتیاجاتمزك تأمیننه واسطه‌در. استحصال آنجق استفاده ایتمك ایچون اولا اونك قیمتنی آکلامق یعنی محافظه‌سنه اعتنا ایتمك، صوکراده اوندن سوت، یوك، الخ.. استحصال ایتمه‌نك اصوللرینی بیلمك لازمکلیر . عکسی تقدیرده هیچ برشی الده ایدیله‌من . اوروجده ، عبادات سائره‌ده بویله‌در . اوروجك فائده‌سی، فیضی، مادی ومعنوی تأثیرات حسنه‌سی یالکز قیمتنی واوندن استفاده ایتمسنی بیلنلر ایچوندر .

شهر رمضان کمال آییدر ، زهد و تقوا آییدر ، حضور و سکون آییدر ، مراقبه واستدلال آییدر .

بوتون بوحالی اساسلری دوشونورکن برده شهرمزك رمضان کیجه‌لرنده‌کی حیاتی کوز اوکنه کتیره‌لم . دنیاده هیچ برمفهومك بوندن دها بارز برتضادینه تصادف ممکن اولاماز .

ایام عادیه‌ده دها ساکن اولان حیات بردنبره قاریشیر . هرکوشه‌ده برسینه‌ما ، برتیاترو ، بر لهو ولعب... معناسز برغلبه‌لق، عائله صاحبی کیمسه‌لر ایچون کچیله‌میه‌جك برمحشر رذائل . قارشیلقلی حرف اندازلقلر، صارقینتیلقلر ، معاشقهٔ انظارك جابجا اشکالی ، هوسی هوسی بر محصلهٔ هوسات شکلنده طوپلانیر، بوقدسی ومبارك کیجه‌لری انتخاب ایدر.

مسلمان نامنی طاشیان وجدان صاحبلری بیلملیدرلر که مقدس مفهوملره حرمت لازمدر. غیرمسلملرکده برقارنوال موسمی واردر. فقط بوکیجه کندیلرنجه مقدس عد اولنان زمانلره تصادف ایتمز. بوحالی کورن ، اسلام دینی تعمیق ایدن غربلی هرهانکی برمتفکر عجبا حقمزده ناصل دوشونور . او ذات عجبا « مسلمانلقده اوروج نامی ویریلن برعبادت وار . بونکله روحی ، مادی بر صلاحه دسترس اولنه‌جقدر . هرکس برآز دها فضیلته یقین ، براز دها ریادن ، احتراصدن اوزاق بوله‌جق ؛ روح ووجود براز حضوره، برآز استراحته امکان بولاجقدر . بو سایه‌ده روحی واجتماعی آهنکسزلکلر ، بروزلر دوزه‌له‌جك ، یکی بر سعیك مستقر هدفلرینه دوغری امنیت وامیدله کیدلمکه باشلانه‌جق . حالبوکه بتون بونلر اونوتوله‌رق ، مادی یورغونلقلر ایچنده روحی ، اخلاقی بتون مقصدلر غیب اولور . نه‌دن محترم شیلر بوقدر اهمال ایدیلیور ؟ عجبا بو ملت تردی‌یه‌می اوغرامش؟» دیسه نه جواب ویره‌جکز . واقعا بویله برسؤاله جواب ویرمك مجبوریتنی کندمزده کورمیه‌بیلیرز . فقط، وجدانلرمزه قارشی‌ده عین شیئی سویلیه‌بیلیرمی‌یز ؟ . . هیچ ظن ایتمیورم .

مصطفی حکمت

حسیات دینیه جریحه‌دار ایدلملی

آنقره‌دن دیانت ایشلری ریاستندن کوندریلشدر :

ایچنده بولندیغمز ماه غفرانده بعض کیمسه‌لرك شوراده بوراده علناً نقض صیام ایلدیکی أسفله ایشیدیلیور . منسوب اولدیغمز فطری دینك تأسیس ایلدیکی قواعد اسلامیه‌یه نظراً هرکس ـ دیکرلرینی رنجیده ایتمه‌مك شرطیله ـ حرکاتنده حردر. بشقه‌سنك عقیده ووجدانته تحکم، خلقك عقائدی اوزرنده تصرف ایتمك حقی هیچ کیمسه‌ده موجود دکلدر. فقط هرمسلمان قواعد اسلامیه دائره‌سنده یکدیکرینی صلاحه، خیر وفضیلته دعوت ، منکراتدن نهی ایتمك وظیفه‌سیله مکلفدر . مسلمانلقده سلطهٔ دینیه دکل ، موعظهٔ حسنه، خیر وفضیلته دعوت، نهی عن المنکر واردر . بوایسه معین برمقامه ، معین برصنفه دکل ، بلکه بتون مسلمانلره ویرلمش برصلاحیتدر. جناب حق اونی مسلمانلرك اك عاجزینه‌ده ویرمش ، اك قویسنه‌ده . اك عاجز برمسلمان اك قوی دینداشنه قارشی بوصلاحیتی استعمال ایده‌بیلیر . بناءً علیه اسلامك عاجز بر فردی اولمق اعتباریله دینداشلریمه بعض وصایاده بولنمق ایسته‌یورم :

معلومدر که نسان ایچون اك بیوك حکمت، یالکز واجب الوجود حضرتلرینه سرفرو ایتمه‌سی ، موجودیت الهیه‌یی تسیم ایلمسی دکلدر . بونکله برابر مخلوق وبنده‌سی اولدیغنی بیلوب طویدیغی وخالق ذوالجلالك اوامر ونواهیسی اك معقول ، اك عالی، اك بدیع شیلر اولدیغنی قبول ایده‌رك بونلرك خارجنه چیقمامسی‌ده لازمدر . حقیقی ایمان ومحبت بونی ایجاب ایدر . اساساً عقل ووجدانمزده بزه کوستر که : خالق کائناته ایمان واوکا قارشی عرض عبودیت بروجیبه‌در. چونکه هرانسان طوغمسیله برابر جناب حق طرفندن نامتناهی نعمتلره مظهردر . شبهه یوقکه انسانك اراده واختیار صاحبی ، ذی‌شعور برمخلوق اوله‌رق یارادلمش اولمسی‌ده بونعمتلرك اك بیوکلرندن بریدر . ایشته بونعمتلرك مبدأ اولی اولان جناب اللهه « حمدو شکرینك اخلاص ایله اداسی » اسلامده عبادت دنیلان ایلك وظیفه‌در . هر مؤمن نمازیله، اوروجیله، زکاتیله ، الحاصل اوامر الهیه دائره‌سنده حرکت ایتمسیله بووظیفه‌سنی ایفا ایدر وجناب حقك ویردیکی نعمتلری ویردیکی حکمت ومصلحته توفیقاً استعماله چالیشیر وبوصورتله شکرینی ایفا ایدر . بووظیفه‌یی ایفا ایتدیکمز ایچون جناب الله حال واستقبالده بزه هیچ براستفاده وعد ایتمه‌مش بیله اولسه بونی بر وظیفه اوله‌رق یاپمه‌من لازمدر . قالدی که واجب تعالی حضرتلری کندی امرلرینه اطاعت ایدنلری حال واستقبالده، دنیا وآخرتده سعادتله تبشیر بیورمشلردر. فی الحقیقه عبادتده اخلاص،

عبادتده روح اونی بر فائده ومنفعت ملاحظه‌سیله دکل، انجق امرالهی اولدیغی ایچون یاپمقدر. وظیفه، وظیفه اولدیغی ایچون ایفا ایدلملیدر. بواعتبار ایله جناب حقك برعبادت اولمق اوزره امر ایلدیکی شیلری ـ امر اولدیغندن دولایی ـ ایفا ایتمك هر مسلمان ایچون اساسلی بر وظیفه‌در. بناءً برین عبادات اسلامیه‌نك هر برلرنده انسانلرك سعادت حالیه واستقبالیه‌سنه عائد پك چوق حکم ومنافع اولدیغی وبونلرك یالکز فردی واخروی دکل، اجتماعی ودنیوی اولدقلری‌ده معلومدر.

برمثال اولمق اوزره رمضان شریفده هرمسلمان اوزرینه فرض اولان اوروجی کوسترمك پك موافقدر. اوروج بر امر الٓهی اولدیغی جهتله هر فرد اسلامك بر وظیفه اوله‌رق بونی ایفا ایتمسی لازمدر. وظیفه‌یه منقاد اولمق بونی اقتضا ایدر. حالبوکه اوروجه قوای روحیه‌نك تربیه‌سی، اراده‌نك تقویه‌سی، نفسه حاکمیت تأمینی کبی پك مهم فائده‌لرده ترتب ایتمکده‌در. جناب حقك فرض قلمش اولدیغی نماز، اوروج، زکات کبی بر باقیشده یالکز فردی واخروی برتعبد ظن ایدیلان عبادتلرله حقیقتده یالکز فردك دکل، جمعیتك سعادتی استهداف اولنمقده‌در. بناءً علیه بو وظیفه‌لرك ایفاسی هم رضای الهیه‌یی استجلاب، همده سعادت جمعیتی استکمال ایده‌جکی کبی، بونلرك عدم ایفاسندن تولد ایده‌جك محاذیرده یالکز فرده عائد واخروی اولمیوب طولاییسیله جمعیتك محافظهٔ آهنکی ایله مناسبتداردر.

فی‌الحقیقه عبادتده وقوعه‌کله‌جك اهمال وتسیب، افراد جمعیتك قلبلرنده‌کی خوف ومحبة اللهی یواش یواش ازاله ایده‌جکنده شبهه یوقدر. افرادینك قلبنده محبت وعشق‌الله، خشیت وخوف‌الله قالمامش اولان برجمعیتده حق ووظیفه فکرلری سیلینه‌رك بونك یرینه حس منفعت قائم‌اوله‌جغندن بویله برجمعیتده حقوقه تجاوز فکر واملی میدان آلیر، مقدسات پامال ایدیلیر، معصیتلر چوغالیر، حس منفعت ونفسانی امللر وجدانده حاکم اولور. بناءً علیه فردلرك اوامر الهیه واحکام قانونیه‌یه قارشی کوستره‌جکلری اهمال وتسیبه، منکرات ومنهیاته انهماکلرینه هیئت اجتماعیه لاقید قالماز وقالمامللری اقتضا ایدر. بونك ایچوندرکه اوامر الهیه واحکام قانونیه‌یه قارشی کلنلری علی مراتبهم جمعیت تجزیه ایدر، توبیخ ایدر، اجرای نصایحده بولنور.

هیچ شبهه یوقکه: رمضان شریفده علناً نقض صیام ایتمك‌ده اوامر الهیه واحکام قانونیه‌یه مغایر واسلام هیئت اجتماعیه‌سنه قارشی صریح برحقارتدر. حریت شخصیه، حریت وجدانیه پرده‌سی آلتنده بوکبی منکراته تصدی ایتمك هرحالده حریتی سوء استعمالدن بشقه برشی ایله تفسیر اولنه‌ماز.

اوت، استهداف ایلدیکی غایه منحصراً سعادت بشر اولان دینمز، حیات وسعادت بشریه‌نك تأمینه یکانه واسطه اولان «حریت انسانیه»یی هرانسانك حقوق طبیعیه‌سندن صایمشدر. فقط برجمعیتك مقدساتنه، استناد ایتدیکی دساتیره قارشی کلمك، حریت دکل، بالعکس حریت وجدانیه، حریت شخصیه‌یه، حسیات دینیه‌یه، صریح بر تجاوزدر. چونکه «ادیان تعرضدن مصوندر. حسیات دینیه اصلا جریحه‌دار ایدیله‌مز» اساسی لایتغیر بر قاعدهٔ طبیعیه‌در. بناءً علیه اعتقادك نتایج ضروریه وشکل خارجیسی اولان عبادتك‌ده تعرضدن مصون اولمسی، اوکاده حرمت ورعایت اولنمسی ایجاب ایدر. حالبوکه رمضان شریفده علناً نقض صیام ایتمك «حسیات دینیه اصلا جریحه‌دار ایدیله‌مز» اساسنه قطعیاً منافی‌در. بوحال دیکرلرینك مقدس اعتقادلرینی واونك شکل خارجیسنی علناً تحقیردر. اونی شایان حرمت بولمامقدر. یولده کیدر ایکن پالطوسنی چیکنه‌ین بر آدمك بوحرکتندن قلباً مضطرب اولان انسانلرك قلبنه باصمقدن نه درجه عذاب واضطراب دویاجغنی تقدیر ایتمیه‌جك بر فرد تصور ایتمیورم. اصل مسلمان اوکیمسه‌لردرکه الیله، دیلیله، افعال وحرکاتیله هیچ بر کیمسه‌یی رنجیده ایتمز. هرکسك اك اوفاق بر حقنه قارشی حرمت ورعایت ایدر. حریت، هرفرد ایچون طبیعی بر حقدر. فقط بو دیکرلرینك مقدس حقوقنه تجاوز ایتمك شرطیله مقیددر.

هم نه حاجت! اساساً مدنی واجتماعی اولان بر انسان حیاتی ایچنده یاشادیغی بر جمعیتك حیاتنه اویدورمق مجبوریتنده دکلیدر؟ بویله اولمادیغی تقدیرده جمعیتك آهنکی بوزولوب بالنتیجه هم کندیسی، همده بشقه‌لری متضرر و مضطرب اولمازمی؟ بناءً علیه انسان برابر یشادیغی جمعیت افرادینك طبایع و عاداتی، اعتقاد وعباداتی بیلمك وبونلری تزییف وتحقیر ایتمه‌مکله مکلفدر. بوکندیسی ایچون اجتماعی بر بورجدر. بوبورجی اوده‌میانلر جمعیتك افراد سائره‌سندن حرمت بکله‌مه‌یه حق قزانه‌مامشلردر. شو حالده بوتون مسلمانلرك اجتماعی وانسانی اولان بو بورجی اوده‌مك خصوصنده قطعیاً اهمال ایتمه‌ملری وبونی اوده‌مینلره هرمسلمانك بالخاصه ارشاد وظیفه‌سیله مکلف اولان مطبوعاتمزك الدن کلدیکی قدر نصایح لازمه‌ده بولنمسی لازمدر. که بوسایه‌ده خسران و ضلالته دوشمیه‌رك متمادیاً سعادته طوغری یورویه‌لم. قرآن کریمك شو سورهٔ جلیله‌سنه توفیق حرکت ایدر ایسه‌ك هردرلو سعادتمزی تأمین ایتمش‌اولورز: «عصره قسم ایده‌رمکه: انسان محقق خسران وزیانده‌در. آنجق، ایمانی اولان کیمسه‌لرله اعمال صالحه‌ده، اعمال نافعه‌ده بولنانلر؛ برده بری برلرینه حقی، طوغری‌یی توصیه ایدنلر، بری برلرینه خیری توصیه ایدنلر زیانده دکل‌در.» «والعصر سوره‌سی» توفیق وهدایت اللهدندر.

آنقره: دیانت ایشلری رئیسی

رفعت

استرحامنامه

استانبول مدرسینی نامنه بیوك ملت مجلسی ریاستی ایله باش وكالته كوندریلن عریضه صورتیدر :

مدارسك الغاسی اوزرینه دارالفنونده تأسیسی مقرر اولان الٓهیات فاكولته سنك پروغرامی تنظیمده اختصاص و علاقه دارلقلرینه بناءً ترتیب ایدیلوب نظر دقته آلنمسی رجاسیله مقدماً مدرسهٔ سلیمانیه مدرسینی طرفندن معارف وكالتنه كوندریلان اسباب موجبه لی پروغرام، بوخصوص ایچون انقره یه عزیمت وعودت ایدن دارالفنون امیننك جراند یومیه ده انتشار ایدن بیاناتندن آكلاشلدیغی اوزره مظهر اعتبار اوله مامشدر. بیانات مذكوره یه نظراً تأسیس ایدیله جك اولان فاكولته ده كلام، فقه، واصول فقه كبی دین اسلامی تلقین مقصدیله سیستم حالنه قونان علوم عالیهٔ دینیه تدریس ایدیلمه یوب بشقه اقوام و ادواره عائد آنتیقه آثارك اجنبیلر طرفندن تدقیقی كبی یالكز دیننك مأخذ و تواریخیله اشتغال ایدیله جك ولسان عربیه اولان بومأخذلردن برشیٔ استمزاج ایده بیلمك ایچون الٓهیات طلبه سی اونیورسته لك برلیسه تحصیلنی اكمال ایله دكدنصكره اولا ادبیات فاكولته سنده برایكی سنه لسان تحصیل ایده جك والٓهیات فاكولته سنی اكمالدنصكره معلملك صلاحیتنی احراز ایده بیلمك ایچون دارالمعلمین ده ده برمسلك تعلیمی كورمكه مجبور اوله جقدر .

شبهه یوق كه بوقدر آغر شرائط قارشیسنده لیسه یی اكمال ایله تحصیل عالی آرزوسنده بوله جق اولان طلبه طوغریدن طوغری یه دیكر فاكولته لری اختیار ایده جك والٓهیات فاكولته سنه كیرمكی همان خاطرندن بیله كچیرمیه جكدر. بووجهله مملكتده علوم دینیه نك تدریس ونشرندن مسئولیت موقعنده بولنان علمای دین بیچاره لری ملت وتاریخ نظرنده الیم بر وضعیت مشكله یه دوشدكلرینی تماماً مدرك بولندقلرینی پیش اطلاعلرینه عرض وابلاغ ایلمكی بروجیبه عد ایدرلر. فقط خریستیانلق ویهودیلكك سربستجه نشر وتلقین ایدلدیكی ودیننك دین اسلام اولدیغی تشكیلات اساسیه قانوننده تصریح اولندیغی بر اسلام مملكتنده علوم اسلامیه نك عالی بر صورتده نشر و تدریس ایدیله میه جكنی هیچ بر حوصله نك قبول ایتمیه جكنده اصلا تردده محل یوقدر. اكر طرز حكومتده اتخاذ ایدیلان پرنسیب بوكا مانع عد اولنیورسه اوحالده بوپرنسیبه تماميله صادق قالمق ایچون دارالفنونده الٓهیات فاكولته سی تأسیسندن صرف نظر ایدلمك وفقط مملكتك اكثریتنی تشكیل ایدن اهالیٔ اسلامیه نك ده علوم دینیه ده كی بتون آرزو واحتیاجلرینی تطمین ایلمك ایچون كندیلرینی فرانسه ده اولدیغی كبی حكومت تشكیلاتی خارجنده سربست براقمق لازم كله جكدر . سربستیٔ وجدان اساسی ده بونی مقتضیدر. طبیعی بوصورتده حكومت كندیلرینه مراجعت ایدنلری شرائط لازمه یه تابع طوتار..

بوتون بومطالعاتدن استمزاج ایتمك ایسته دیكمز نتیجه شودر :

غرب دارالفنونلرنده اولدیغی كبی تأسیس ایدیله جك الٓهیات فاكولته سنده علوم عالیهٔ دینیه نك تماماً تدریسی وطلبه نك بوكالیسه لرده احضاری، ویاخود علوم دینیه تدریساتنك سربستیٔ تامی .

شو آن تاریخیده كی مسئولیتمزك، معروضاتمزك اسعافی رجاسیله واقع اولان مراجعتمز سببیله بردرجه یه قدر تخفف ایده جكی امیدیله متسلی اولمقلغمزه وبوندن طولایی ده معذور طوتولمقلغمزه، بونكله برابر مصلحتك انفاذی منوط رأی عالیلری بولندیغنی ده درخاطر ایتدیرمكلكمزه مساعده بیورلمسنی استرحامه مسارعت ایلرز افندم حضرتلری .

الٓهیات فاكولته سنه دائر

آنقره غزته لرنده یكی تشكیل ایدیلمكده اولان الٓهیات فاكولته سی حقنده تحف مطالعاتی محتوی برمقاله انتشار ایتمسی اوزرینه محمد علی عینی بك افندینك ینه انقره غزته لرنده قیمتلی برجوابی نشر اولونمشدر . اهمیتنه مبنی عیناً نقل ایدییورز :

« م . ن » بك افندی یه

« یكی كون » ك ۳۰ مارت تاریخلی نسخه سنده بنده كزه خطاباً یازدیغكز مقاله یی اوقودم . « بز صباح ایسته یورز » بویورولمش . عجبا بونی ایسته مه ین برفرد عاقل تصور اولنه بیلیرمی؟ چونكه وقتیله انسانلرك اك چوق قورقدقلری شی قارا كلقدی، شیمدی ده ینه اودر . اونك ایچون بزده ایسته یورز كه هیچ قاراكلق اولماسون . حقیقی بر آیدینلق بزه نجات یولنی كوسترسین، بوسببله بنده كزه بومقاله می یازمغه وسیله ویرمش اولدیغكز ایچون تشكر ایدرم . بو سایه ده بعض قاراكلق نقطه لرك تنور ایتمسی ملحوظدر .

اولا : « علمك شیمدیكی تلقیسنه كوره بر الٓهیات فاكولته سی ایچون مثبت علملر غروبی یوقدر » بویورولمش . كاشكی، علمك او یولده تلقیسی هانكی مسلكك نقطهٔ نظری اولدیغنی تصریح ایتسه ایدیكز! بونكله برابر، بیلیورز كه علمك اوتلقیسی پوزیتیویست عالملرك ملاحظه سیدر . فقط مثبت علملرك معروض اولدیغی تنقیداتی بواثناده تخطر بویورمش اولسه یدیكز؛ اوحكمی اوقدر چابوق ویرمزدیكز . مساعده ایدرسه كز بوتنقیدلری شورایه تلخیص ایده یم . اولا، طبیعی بیلیورسكز كه بر شیئك متعقل اولابیلمسنك شرط یكانه سی كندی ذاتنك عینی اولماسیدر . بالجمله قضایانك صحتی اولان بو (مایعقلیت) علم جبر لسانیله افاده سی : ۱ = ۱ دستوروندن عبارتدر . آنجق منطقده، ریاضیات، میخانیك، فیزیق وكیمیاده تطبیق ایتمكده اولدیغمز بو دستوری (حیاتیات) ده تماماً تطبیق ایده میورز . زیرا حادثات

حیوه‌یی ، هر درلو مساعیٔ معروفه‌یه رغماً (پسیقوفیزیق) قوتلره ارجاعه موفق اوله‌مامقده‌یز . علوم مثبته‌نك بیولوژیده تصادف ایتدیکی بومشکلات ، روحیاتده دها زیاده نمایاندر . زیرا پسیقولوژینك موضوع خاصی‌مفکره‌درکه بوسبوتون یکی برحادثه‌در . ینه‌بیلیرسکزکه حیاتیاتده بر فعل ویرده رد فعل واردر . فقط روحیاتده‌کی رد فعل نفسانی ، بیولوژینك رد فعلنه بکزه‌مز . چونکه بو رد فعل ، شخص ذی‌حیاته یالکز بقای ذاتی ودوام نسلی تأمینه خدمت ایتمکله قالمایه‌رق ، اوکا شعورینی وبونکله برابر علم وقوانین‌طبیعته معرفت وبونلری کندیسنك طبعاً مأمور اولدیغی غایه‌یی استحصال ایده‌جك صورتده استعمال اقتدارینی‌ده بخش‌ایدر . واقعا ، روحی حادثه‌لرك شرائط‌فیزیولوژیقیه‌سی واردر ، وبونلری تعیین ایتمك فائده‌لی والزمدر ؛ فقط بونك ایچون شعور حادثه‌سی اهمال اولنور ؛ حتی ایش بونکله قالماز ، پسیقولوژی‌یی فیزیقی بر شکله صوقمق ایسته‌مك ، بر مسئله‌یی یالکز غیر قابل حل دکل ، اوندن فضله ، غریب والفاظی اعتباریله متناقض بر حاله قویمق دیمکدر . بویله اولدیغی حالده ، علوم مثبته ، حسابه وصحت قطعیه‌یه مستند واهل اولمایان کیفیاته متعلق حادثه‌لری‌ده (پسیقولوژی فیزیق) علماً حل ایتمك سوداسنده بولنیور . بو ایسه مستحیلدر . چونکه ، انسانسز سوسیولوژی علمی اولامیه‌جغی کبی روحسز پسیقولوژی‌ده اولاماز . جمعیت بشریه‌یی یالکز شرائط خارجیه وجسمانیه‌سیله ایضاح ایتمك ممکن دکلدر . قانون ، یاخود علیت‌نسبتی‌مفهومنی ، عجبا سوسیولوژینك ساحهٔ مخصوصی اولماسی ایجاب ایدن مسائله تطبیق ایتمك ممکنمیدر ؟ معلومدرکه مورخلر بونقطه‌ده قطعی بعض‌قیودا احترازیه‌سرد ایتمشلردر . زیرا ایچه تأمل‌اولنورسه کورولورکه ، اجتماعیاتده ضروری عد اولنان شی ، معین برغایه‌نك حصولی ایچون الزم دیمکدر . بوالزم کلمه‌سنی‌ده ایضاح ایتمك لازم‌کلیرسه ، کوریرزکه بوندن مقصد ، انسانیتك مطالب وافکارینه دها موافق ، دها مرجح دیمکدر . شویله‌که ، یاشامق‌ایچون برمجادله قاعده‌سی ، بونك برنتیجهٔ‌ضروریه‌سی عداولونان تقسیم اعمالدن باشقه صورت حللرده متحملدر : مثلا انسانلرك بربرینی ییه‌سی‌ده برصورت‌حلدر . فقط انسانلر بوصورت‌حلدن تیتسیندکلری‌ایچون تقسیم اعمال‌چاره‌سنی تخیل ایتمشلردر . بوحال ، عجبا کندیسنه جامد برقانون علیت نظریله باقیلان برشیئك بر غائیت نسبتی احتوا ایتمسی ، وایچنده یالکز شرائط حیاتیه و مادیه‌نك عامل‌اولدیغی فرض اولونان برمحلده عقلك واردهٔبشریه‌نك‌ده مداخله‌سی فرض‌ایدلمسی دکلسه ، نه‌دیمکدر ؟

خلاصهٔ کلام ، علوم مثبته آفاقیت‌ایله مایعقلیت کبی ایکی غایه تعقیب ایتدیکی حالده بونلری بالتمام تحقق ایتدیره‌مه‌مشدر . بو تنقیداتی دها زیاده اوزاتمایاجغم . زیرا بنجه مثبت علملرك اك مشئوم نتیجه‌سی افکار انسانیه‌یی یابس وعقیم برمنزله سوروکله‌مکده اولماسیدر . عزیز دوستم ، بکا ایناتمازسه‌کز زمانمزك‌معروف برشاعر ومتفکری‌اولان (کویو) نك (استقبالك مذهبسزلکی) عنوانلی کتابندن برصحیفه‌یی – ٤٠٨ نجی – سزه نقل ایده‌یم : [بعضاً تاتارستانك داغلرنده وصباحك سیسلری ایچنده عجیب برحیوانك صولوق صولوغه قوشدیغی کوریلیر . برغزالك کوزلری قدر بویوك کوزلری اولان بو حیوان خلجانندن شاشقین بر حالده‌در ، درت نعله قوشدقچه وقلبی کبی چارپان یره آیاقلرینی اوردقچه ، باشنك ایکی طرفنده‌فوق‌العاده جسیم‌ایکی‌قانادك صاللاندیغی‌ده مشاهده اولنور . بو قانادلر هر آچیلیشده او حیوانی یوقاری قالدیرر کیدر . بوحیوان وادیلرك دولامباجلری ایچنه دالار وچارپدیغی سرت قیالرك اوزرنده قیرمزی قان چیزکیلری براقیر ، نهایت بردنبره یره دوشر . اووقت بدنندن اوایکی قانادك آیرلدیغی کوریلیر . مکر بر قارتال اونك باشنه چوللانمش ، یاواش یاواش بینی ییورمش . شیمدی قارنی دویونجه کوکلره طوغری اوچمش .] کوییو انسانیت معاصره‌نك احوال الیمه‌سنی بومثال هائله نما ایله تصور ایدییور ! ایشته بز قورقدیغم بویله برخسران وضلاله دوشمه‌مکدر . بکم ، بز ایسته‌یورزکه « نیچه » نك زراتوشترا ، زردشت لسانیله ابنای جنسمزه تلقین ایتمك ایسته‌دیکی فکری ضلالتلر ایچمزه کیرمه‌سین ، اونك « هیچ برشی کرچك دکلدر ، هرشی مباحدر » دستوری آرامزده رواج بولماسین .. ینه ایسته‌رزکه یکی نسلك ، بدناً وفکراً دینج اولمقله برابر ، قلبلری امید وجسارت ایله طولمش بولونسون ووظیفه حسیله پرورده اولسونلر . سز بنده‌کزه [یکرمنجی عصرك اورته‌لرینه دوغری کلدیکمز حالده اون سکزنجی عصر دارالفنونلرینی تقلید ایتمك قدر معناسز برشی اوله‌میه‌جغنی] سویلدکدن‌صوکره بواخطاره علاوةً : [زمان‌زمان وشخص شخص دکیشه‌ن سوبژه‌کتیف علملردن بوتون بشریت بیقمش اوصانمشدر . بوتون علم ، بوتون دارالفنونلر اوبژه‌کتیف غایه‌لره کیدییور وعلم آرتق یوکسك ویالدیزلی کرسیلره دکل ، ایچنده کشیف برسسی وتجربه هواسی یاشایان لابوراتورلرده تعلیم ایدیلیور .] دییورسکز ! فقط نه یازیق‌که الفاظی پك پارلاق اولان بوسوزلر حقایق احواله مطابق دکلدر . هیچ اولمازسه افاده‌لریکزی تأیید ایچون معتبر کتابلردن بعض شواهدی اولسون ایراد ایتملی ایدیکز . فقط ، بنده‌کز بویله یاپمایاجغم ، ذات عالیکزه [تفکر حاضرك بویوك جریانلری] کتابنی اوقوماکزی توصیه ایده‌جکم . بوکتابك مؤلفی « ینا » دارالفنونی فلسفه مدرسی رودولف أوکندر . استاد مشار الیه ١٩٠٨ سنه‌سنده نوبل مکافاتنك لایق کورلمسی آثار علمیه‌سنك نه درجه‌یه قدر مقبول عامه اولدیغنه دلیل کافیدر .

بوکتاب مهمك ٥١٦ نجی صحیفه‌سنی اوقورسه‌کز اوروپا افکار ذکیه‌سنده حاصل اولان انتباهك نه‌مرکزه توجه‌ایتدیکنی کوروربلکیز .

فقط دها غریبی ، بو حرب عمومی بادره‌سنده وفلا کتلرندن صوکرا بالخاصه آلمانلر آراسنده حصوله‌کلن انقلاب روحیدن خبردار اوله‌مامش کبی کورونمه‌کزدر . اکرقونت قایزه‌رلینغ ك آلمانلره ویرمك ایسته‌دیکی یکی مفکوره‌لره مطلع اوله‌رق اونلری پارلاق قلمکزله آرامزده نشره همت ایتسه‌یدیکز نه قدر دها ایی اوله‌جقدی[۱] .

بك افندی ، اوروپا بنای معلاسنی معنویاتدن تباعد تملرندن صارصمشدر. وقوع بولاجق انهدامی شیمدیدن تفرس ایدن متفکرلر بوندن حزان یاپراغی کبی تیتره‌مکده‌در .

عزیز دوستم ، سزی یالکز انتباهه دکل ، برآزده انصافه دعوت ایده‌جکم . چونکه مقاله‌کزده بوتون فلاکتلریمزدن [ماورادەکی اسراری آکلامق ایچون قفالرینی پاتلاتان ذاتلری] یعنی آچیق تورکجه‌سی صاریقلی علمایی مسئول طوتدیغکز آکلاشیلیور . خایر بك افندی ! اوفلاکتلرك سببی بوس بوتون باشقه شیلردر . بیلیرسکزکه ، بز جنکاور ، قهرمان ، فاتح برملتز . اونك ایچون اجدادیمز قیلیجلرینی قوشانمشلر ، آتلرینه بینمشلر ، چاناق قلعه بوغازندن کچوب اوروپایه آیاق آتمشلر ؛ اوکلرینه چیقان روملری ، بولغارلری ، صربلری ، آرناوودلری ، بوشناقلری ینددکدن صوکره پك آز بر زمان ایچنده طونه ساحللرینه ایرمشلر ، او حدود طبیعیه‌یی‌ده آشارق رومانیایی ، ترانسیلوانیایی ، بودولیایی، مجارستانی ضبط ایتمشلر، ویانه‌یی قوشاتمشلر؛ بوحادثات بوتون اوروپایی زیاده‌سیله اورکوتمش، علیهمزه متعدد اهل صلیب سفرلری ترتیب ایدلمش ؛ بونلرك هیسنه قارشی طورمشز .

فقط بو مافوق التخیل اسراف قوت نهایت بزده درمانمزی توکتمش . دوشمن بونی آکلاینجه آرقامزی بر اقامش. اوچ یوز سنه‌دنبری بزی تضییق ایدوب طوربیور. آز قالدی آسیایه آتمقله قالمایه‌جق ، بزی آنا یوردمزده بیله محو ایده‌جکدی . فلاکتلرمزك بوتون بوتون سببی بو فعالیق افراطه واردیرمقلغمزدر . اوحالده او نقطهٔ نظردن علمامزه چاتمقدن واز کچیکز . واقعا اونلرك‌ده قباحتلری چوقدر . چونکه عصرك ایجاباتنی تقدیر ایدوب بردرلو اویاناماشلردی. وآرتق اودرین اویقوده براقیلامازدی . ایشته بو حکمته مبنیدرکه جمهوریت مبجله‌مز برالهیات فاکولته‌سی آچمقده‌در. بك‌افندی الهیات فاکولته‌سنده بالخاصه علوم دینیه اوقوناجقدر . بونلرك باشنده تفسیر و حدیث علملری واردر ! بونلرك علم اولدیغنه شبهه‌می ایدییورسکز ؟ مادامکه بوکون هرشیده اوروپایه امتثال ایدییورز. اوراده علوم دینیه وکلیسائیه حقنده هرکون برآز دها متزاید نشریاتنه ایچون عطف نظردقت ایتمه‌یورسکز..

وقتیله ۱۸٤٤ – ۱۸٦٦ سنه‌لرنده (مینی) ك تألیف ونشر ایتمش اولدیغی ۱۷۰ مجلددن مرکب الٓهیات قاموسی اسکیمش عد اولندیغی ایچون یکی بر قاموس نشرینه باشلانمشدر . بو قاموسك برنجی قسمی بش جلددن مرکب بویوك بر قاموس تورانددر . ایکنجیسی قاتولیك الٓهیاتی قاموسیدر. بوکتابك الیوم تحریرینه پارس قاتولیك انستیتوسی معلمی (مانژه‌نو) دوام‌ایدییور. اوچنجیسی نصرانیت آرکه ئولوژیسیله مراسم دینیه‌یه عائد بر قاموسدر . دردنجیسی کلیسا جغرافیا وتاریخنه عائد بر قاموسدرکه بونك هیئت تحریریه‌سی آراسنده پارس قاتولیك انستیتوسی امینی‌وآقادمی‌اعضاسی (بودریار) دخی‌واردر. بشنجیسی حقوق عیسویت قاموسیدر .

بوکتابلرك بوتون خریستیانلق دنیاسنده مظهر اولدیغی اعتبار فوق‌العاده‌یه مختلف لسانلرده منتشر مطبوعاتك مقالات تقدیریه‌سی دلیل کافیدر. ایشته بزم‌خوجالریمزك بویله نقصان‌همتلریدرکه مؤاخذه‌یه شایاندر ، دها اوچ آی اول بکا اهدا اولنان بر رساله واردر . بو رساله‌یی کوندرەن استرازبورغ دارالفنونی تاریخ کلیسا مدرسی پول ساباتیه‌در . بو استاد ۱۹۲۱ سنه‌سنك ۲۲ تشرین ثانیسنده مذکور دارالفنونده ویرمش‌اولدیغی‌عمومی بردرسده کلیسا تاریخنك‌تدریساتك هردرجه‌سنده تعلیمنده‌کی الزمیت وفوائدی ایضاح ایتمشدی . ایشته رساله بودرسی احتوا ایتمکده‌در بیلمم‌که بز بوقدر حکما و عقلادن دهامی ایی دوشونیورز وکورییورز ؟ سزی بوکونلك دها زیاده راحتسز ایتمیه‌جکم ایجاب ایدرسه ینه کوروشورز افندم ...»

محمد علی عینی

فرانسه‌ده دینی تدریسات

مملکتمزده غرب مدنیتی و خرستیانلغی نشر ایتمکده اولان ومسلمانلق ایچون بویوك بر تهلکه تشکیل ایدن اجنبی مکاتب دینیه‌سنك سدی اوزرینه فرانسه، آمریقا و دیکر دولتلر طرفندن بعض تشبثات سیاسیه وقوع بولمقده‌در. دیکر طرفدن اجنبی مطبوعاتی‌ده سدایدیلن دینی مکتبلری مدافعه ایتمکده‌در . بو مسئله‌یه دائر (فرانسزجه استانبول) غزته‌سی بر مقاله نشر ایتمشدر . فرانسه‌ده تدریسات دینیه حقنده شایان‌دقت معلوماتی احتوا ایتمسی اعتباریله نقل ایدییورز :

« اخیراً سد ایدیلن دینی مکتبلر حقنده واقع اولان مختلف تفسیرلر میانده لایق سیاسته مخالف اولق طولاییسیله کندی مملکتنده بو قبیل مکتبلر بولندیرمایان فرانسه‌نك خارجده مکاتب دینیه‌یی حمایه وصیانت ایتدیکی‌ده موضوع بحث اولمقده‌در . بناءً علیه بو خصوصده معلوماتدار فرانسه سفارتی مأمورین عالیه‌سندن برینه مراجعت ایتدك . مخاطبمز ، بزه آتیده‌کی جوابی ویرمشدر :

— درمیان ایتدیککز فکر تمامیله یاکلشدر . دولت تدریساتنك ، فرانسه‌ده تکمیل تدریساتدن عبارت اولمادیغی نظر دقته آلینمالیدر. فرانسه‌ده لایق تدریسات میانده اهمیتی بویوك اولان سربست تدریسات واردرکه بونلر میانده دینی تدریسات مهم برموقع اشغال ایتمکده‌در .

[۱] یکی کونك ۱۷ مارت تاریخلی نسخه‌سنده قایزه‌رلینغ حقنده قیمتلی معلومات واردر .

۲۱ ـ ۱۹۲۰ تدريساتنده آتيده‌كی ارقام مذكوردر : (۸۲۲) ذكور دينی مكتب موجود اولوب (۳۵,۳۶۹) طلبه‌يی احتوا ايتمكده‌در . بوندن باشقه (۱۰,۲۲۳) ابتدائی مكتب واردركه بونلره سكز يوز بيك طلبه دوام ايديور : بونلره ، تالی درجه‌ده ايكی يوز مكتب انستيتو ويا متحد فاكولته شكلی آلتنده ديكر برطاقم مؤسساتده علاوه ايدلمه‌ليدر . هپسنك مقداری، عموم فرانسز مؤسسات تعليميه‌سنك يوزده يكرمی بش ويا اوتوزينی تشكيل ايتمكده‌در .

برسالنامه‌يی آچيكز اوراده دولت ليسه‌لری يانده بر خيلی سربست مكاتب تاليه و بعض مكاتب دينيه كوره‌جكسكز . مكاتب دينيه میاننده مثلا (استانيسلاس قولژی) واردركه راهبلر طرفندن اداره ايدلمكده و عائله‌لره تماميله دينی بر تحصيل و رسمی پروغراملره توفيقاً قوتلی و يوكسك بر درس ويرمكده‌در . دارالفنون مدرسلری، مذكور مكتبده راهبلرله برلكده صيق برصورتده اشتراك مساعی ايتمكده‌درلر . (آناطول فرانس) كوچكلكنده (استانسلاس) قولژنده تحصيل و تربيه كورمشدی . (يه‌نه‌ويه‌ه‌و) مكتبنك‌ده قوتلی تشكيلاتی اولوب بويوك مكتبلر مسابقه امتحانلری ايچون طلبه‌يی حاضرلامقده‌در .

(پارس) قاتوليك انستيتوسی ، دارالفنون يانده الهيات، ادبيات وفنون درسلری ويرمكده‌در .

معارف عموميه مجلس عاليسی‌ده سربست تدريساتدن درت ممثل احتوا ايتمكده‌در . بونلر ، امرنامه ايله تعيين ايدلمكده‌در .

۱۹۰۴ قانونی بووضعيتی محسوس درجه‌ده تبديل ايتمشدر . سربست مكتبلرك تأسيس و اداره‌سی ۳۰ تشرين اول ۱۸۸۶ سنه‌سی قانونه تابعدر. يعنی مكتبلر ، پروغرام ، طرز تدريس و اوقونيلاجق درسلر حقنده تماميله سربست بولونمقده‌در . دينی تدريسات اختياريدر . خلاصه ، مكتبلر حقنده‌كی فرانسز قوانينی رسمی و ملی تدريسات میاننده سربست ويا دينی تدريسات‌ده مهم برموقع تخصيص ايتمكده‌در. مسلكی بيطرفلق دولتك مطلق برپره‌نسيبدر. شونی‌ده قيد ايتمك لازمدركه دينی تحصيل، طالب اولان طلبه‌يه ويرلمكده‌در. مختلف اديانه منسوب اولان بعض راهبلر ، ليسه‌لرك اداره‌سنه‌ده مأمور ايدلمشدر ، رسمی قادرولرده پروفسورلر يانده برقاتوليك پاپاس ، برپروتستان راهب ، برخاخام و بعضاً‌ده برامام كورولور »

دين قونغره‌سی

انكلتره‌ده مهم بر دين قونغره‌سنده خرستيانلغك سياسی واجتماعی تأثيراتی تدقيق ايديليور

(تايمس) ده اوقونديغنه كوره خرستيانلغك سياسيات، اقتصاديات و وطنداشلق حقنده‌كی نقاط نظرينی تدقيق ايتمك اوزره دينی بر قونفرانس (برمنغهام)ده عقد اجتماع ايتمشدر بوكا (قوپق) قونفرانسی ده‌نيلمكده‌در. قاتوليك كليساسی مستثنا اولمق اوزره انكلتره ايمپراطورلغی داخلنده بولنان بوتون كليسالر بو قونفرانسه اشتراك ايتمش و كليسا مرخصلرينك عددی (۱۲۰۰) ه بالغ اولمشدر. انكلتره قرالی قونفرانس رئيسنه كوندرديكی تلغرافنامه‌ده ديوركه :

« اجتماعی، سياسی واقتصادی حياتمزك مشكلاتی خرستيانلق نقطه‌نظرندن تدقيق ايتمك اوزره رياستكز آلتنده طوپلانان قونفرانس ايله زياده‌سيله علاقه‌دارم . بوكبی تدقيقات هيچ شبهه‌سز خرستيان برمملكتك وطنداشلری طرفندن حسن قبوله مظهر اوله‌جغی شبهه‌سزدر. تدقيقاتكزك نتايجنه منتظرم.»

انكلتره باش وكيلی (ماقدونالد) قونفرانس رياستنه كوندرديكی تلغرافنامه‌ده ازجمله ديوركه :

« بزی هدفزه دوغرو كوتورمكده ، قوتلرمزك تازه‌لكنی وزنده‌لكنی محافظه ايتمكده اولان يكانه شی جانلی عقائد خرستيانيه وخرستيانلغك روحنده‌كی ساده‌لكدر . »

سابق باش وكيل (بالدوين) ده ديوركه :

« نسلمزك قارشيلاديغی مسائلك آنجق عقائد خرستيانيه دائره‌سنده حل اولونابيله‌جكنه امينم ! . »

اسبق باش وكيل (آسكويت) ده قونفرانسك مساعيسنه تماميله طرفدار اولديغنی سويله‌مكده‌در .

(قونفرانس) رئيسی ايراد ايتديكی نطقده قاتوليكلرك قونفرانسه عدم اشتراكندن طولايی بيان تأثر ايتمشدر .

انجيلك تناقضلری

(ماتن) غزته‌سنك باش مقاله‌سندن :

« آيلردن بری پروتستان آمريقاده بويوك اپسقپوس كليساسی اساسندن صارصمقده اولان شدتلی بر نزاع مذهبی حادث اولمشدر . (لی . و . هيتون دوفورت وددث) ، (قره‌دو) ستونلرنده صريح صورتده ضلالتكارانه برفكر درميان ايتمك صورتيله بوفرطه‌يه سببيت ويرمشدر . كوچوك (نكساس) دائرۀ امور روحانيه‌سنی تدوير ايتمكده اولان بوجرأتكار راهب ، حضرت (عيسا) نك معجزوی تولدی حقنده شبهه‌لر اظهار ايتمه‌سی حسبيله تعقيبات روحانيه‌يه اوغرامق تهلكه‌سنه معروض قالمشدر .

اپسقوپال كليساسنك بشيوز راهبی احتوا ايدن عصری كليسا منسوبينی اتحادی (هيتون) ك مدافعه‌سنی درعهده ايتمشدر (هيتون) ك لهنده، قلمه آلنان اون بيك نسخه قدر مدافعه نامه اپسقوپوسلره كوندرلمشدر . بوندن اوچ آی اول محاكمه مصرفنه قارشيلق اولمق اوزره بيك دولار اعانه طوپلانمشدر. آغزلردن قوپان صدای شكايت «او محكوم اوله‌جقسه هپمز اولاجغز» جمله‌سندن عبارتدر. واقع اولان رجا اوزرينه (هيتون) ، (نويورق)، كله‌رك اپسقوپال كليساسنك صاغ جناحنه شدتلی برحركت تجاوزكارانه‌ده بولنمغه باشلامشدر .

بوصاغ جناح، (اساسيون) عنواننی آلان كليسا منسوبينی احتوا ايتمكده‌در . بونلر ديوركه : « انجيل ، اللهك لايخطی سوزيدر . » بالعكس عصريلر، انجيلك برخيلی قسملری تنقيد ايديله‌بيله‌جكنی تخمين ايديورلر . عصريلر مكتبی رئيسی مستر (پوتر) ديوركه :

— انجیل، هر بر سوزی اعتباریله اللهك سوزی کبی قبول ایدیله‌من. بوده اوچ سببدن ایلری کلیر، اولا انجیلده ظاهری خطالر واردر. مثلا انجیل، چکرکه‌لرك درت آیاقله یورومکده اولدقلرینی سویله‌یور. حالبوکه چکرکه‌نك اون آیاغی واردر. کذا طاوشانك حیوانات مجتره‌دن اولدیغنی سویلدیکی حالده حیوانات قاضمه‌دندر. ایکنجی درجه‌ده عیان تضادلر واردر. مثلا (شموئیل) ك کتابی (سائول)ك قیزی (میشال) ك اولادسز اولدیغنی سویله‌یور. حالبوکه بر آز اوته‌ده عینی (میشال) ك بش چوجغی اولدیغنی بیان ایدییور. اوچنجی درجه‌ده حضرت مریمك بکارتی کبی کوچلکله قبول ایدیلن عقائد واردر.

دیکر بر عصری، دوقتور (پارق) حضرت مریم مسئله‌سی حقنده دها ایلری کیده‌رك دییورکه:

— انجیلده حضرت (مریم) ك بکارتی حقنده آنجق اوچ ایما واردر.

الك ابی مفسرلر، حضرت عیسانك والده‌سنی تصویر ایدرکن قوللاندیغی کلمه‌نك «أولنمش کنج قادین» دن عبارت اولدیغنی و کلمه‌نك «باکره» معناسنه کلن یونانجه بر کلمه ایله ترجمه ایدلدیکنی سویله‌یورلر. بلکه‌ده اسکی انجیلیون، بر باکره‌دن دوغان عیسی کلمه‌سنده بر کوزللك بولیورلر. (سن پول)، حضرت عیسانك حضرت (داود) ك نسلندن کلدیکنی سویله‌یور. سلسلهٔ ولادتی (سن ماطیو) ایله (سن لوقا) طرفندن ایضاح ایدیلمشدر. بو ایکی انجیلیونه کوره حضرت عیسانك نسلی حضرت (یوسف) واسطه‌سیله حضرت (داود) ه قدر چیقار. حضرت (مریم) ك نسبی حقنده برشی دیمه‌یورلر. سن (مارق) ه کوره انجیلده حضرت (عیسا) نك والده‌سنك بکارتی حقنده بر کلمه یوقدر. سن (ژان) ك دردنجی انجیلنه کوره حضرت (عیسا) نك باباسی حضرت (یوسف) ایدی.

بوندن بر مدت اول، برقاچ یوز انجیل طرفداری (نویورق) ده (باتیست) کلیساسنده طوپلانمشلردر. اوراده مستر (پوتر) ایله دوقتور (جون روچ ستره‌تون) نطقلر ایراد ایتمشلردر. (پوتر)، عصری نقطهٔ نظری ایضاح ایتدکدن صوکره (روچ ستره‌تون) ه جواباً دیمشدر، که:

— انجیل، وحدت حسیات واعتقادله مجهز اولوب اونی یکانه منبع الهام عد ایتمك لازمدر. بومنبعده روح‌القدسدر. خرستیانلق مناقشه قبول ایتمز یوکسك بر نفوذه محتاجدر. حضرت (مریم) ك بکارتنه وحضرت (عیسا) نك بعث بعدالموتنه اعتقاد ایده‌رم. مولامن، متوفی برانساندر. (نوئل) یورطیسی ده (آبراهام لینقولن) ك سنهٔ دوریهٔ ولادتنه بکزر.

مع‌مافیه، اجتماعده حاضر بولونانلر، عصریلره حق ویرمشلردر. خلقك ثلثانی (ستره‌تون) ك اساس عقیده‌سی علیهنده بولونمشلردر.

بحران، کوندن کونه کسب وخامت ایتمکده‌در. پسقپوسلر، آرالرنده شدتلی مکتوبلر تعاطی ایدییورلر. محاکم دینیه، یوز اللی سنه‌دن بری کورولمه‌ین بر طرزده ضلالت دعوالرینی رؤیت ایتمکه حاضرلانیور. (هیتون) لهنده طوپلانان بیك دولاردن ماعدا دیکر اعانات درج ایدلمکده‌در.»

ایچکی بلاسی

حیات بیتیه، بالخاصه حیات زوجیه‌ده‌کی تأثیراتی

ایچکی‌یه طرفدار اولانلر شرابك زوجی رابطه‌لر اوزرنده آچدیغی رخنه‌لری مهمسه‌میورلر؛ بو رخنه‌لردن صوکره ارکان عائله‌نك ییقیلدیغنه قارشی متغافل بولونیورلر. حالبوکه کندیلری‌ده او الیم عاقبتلردن آزاده دکللر!

عقلی باشنده بر آدامك ال صوندیغی قدح داها دوداقلرینه دکمه‌دن وجودینه یابانجی بر روح سریان ایدر. بر روح‌که نفخه‌سی بوتون عقل، فکر باغلرینی چوزر؛ عزمی تماميله دیدیکلر؛ صوکنده اوعقلی باشنده آدامی هوسانك، شهواتنك النده زبون ایدر بیراقیر. آرتق بو آدام قالقار، کندی یواسنده اوطورمش، قوجه‌سنه قارشی خیانتی خاطرندن کچیرمه‌ین وفالی زوجه‌سنك حقوقنه حرمتسزلك ایدرسه هیچده شاشیلماملی. ذاتاً بك آز عیاش کورولورکه قاریسندن باشقه‌لرینه صارقینتیلقدن چکینسین، یاخود عائلی وظیفه‌لرینی حقیله ایفا ایده‌بیلسین. زیرا عشرت مجلسلری قفالره متحکم کسیلیر، عقللری بازیچه ایدر، نفسانی هوسلری آیاقلاندیرر؛ نفسه تربیه‌نك، یاخود دینك حاکم قیله‌بیلدیکی زواجری اورته‌دن قالدیرر. صوکره، آنجاق اوآن ایچون خوشنه کیدن شیلردن ماعداسنی سرخوشه اونوتدورور. نه رفیقهٔ حیاتیله جکر پاره‌لرینی دوشونمه‌سنه، نه‌ده باغلی بولوندیغی عهدلری، میثاقلری خاطرلاماسنه میدان ویرر.

ایچکی محافلنده، خصوصیله دعوت، ضیافت مجلسلرنده قادین، ارکك برچوق هوبا منزاجلر، بر سورو خفیف عقللر بر یره کلیر. شراب دیللرده‌کی عقده‌یی چوزدکدن، یوزلرده‌کی حیائی صییردقدن، قفالری بورام بورام خولیالرله توتسوله‌دکدن صوکره آرتیق سینه‌لر حکمت، اخلاق موعظه‌لرینه تحمل ایده‌من اولور. قولاقلر بوکبی ناخوش سسلره قارشی صاغیر کسیلیر؛ بلااختیار هوسانك آرقه‌سندن سوروکلنمه‌سنده‌ده سرخوش ایچون بر مانع قالماز.

عياش قاريلری قوجه‌لرينك بوتون بو حاللرينی پك ايی بيليرلر . لكن بيچاره‌لر بر طرفدن طلاقك دهشتی، ديكر طرفدن حريفلرك شرتی قورقوسيله هيچ مناقشه جهته ياناشمازلر . ساده قيصقانجلق حسلرينی توليد ايدن اسباب ايله بوغوشوب طورورلر . گاه كنديلرينی آلداتمقله مشغول اولورلر ، گاه چاره‌سزلكلرينی گوره‌رك سسلرينی قيصارلر . نهايت ايش بر درجه‌يی بولوركه زواللیلرك تحملی توكه‌نير، ايشته اوزمان قيصقانجلق سائقه‌سيله الك تهلكه‌لی يوللری طوتمقده هيچ تردد ايتمزلر .

صبری ، طاقتی بيتديكی زمان قيصقانج قادين الك قورقونج بر مخلوق كسيلير ، انتقام حسنك زبونی اولور ؛ آرتيق ايچكی يوزندن عائله‌سنه وفاسی قالمايان ، چولوغنك ، چوجوغنك احتياجنی تأمينه الی وارمايان قوجه‌سندن خينجنی آلمق ايچون هيچ بر حركتدن چكينمز. سينه‌سنده يانان كين وغيظی ياتيشديرمق ايچون باش اورمادق واسطه بيراقماز .

عشرت يوزندن ايكی حيات آرقاداشی آره‌سنده‌كی رابطه بو حاله كليرسه او رفاقتك محصولی اولان ياوروجقلرك نصيبهٔ خسرانی سز دوشونيك !

عائله حياتی ؛ پريشان اولورده بابا ايله آنا آره‌سنده‌كی قارشيلقلی حرمت، شفقت دويغولری قالقارسه بو فلاكت اولا كندی ياورولرينك، صوكره بو ياورولردن تشكل ايدن بوتون بر جمعيتك حرمان وخيبتی ايچون نه مدهش بر عامل اولمق ايجاب ايدر !

اسپرطولی ايچكيلر عائله يوردلرينه دورلو دورلو مصيبتلر صاچيور؛ اويله فتنه‌لر، اويله منافرتلر ميدانه كتيريوركه نه مرافعه‌يه باصديرلماسنه ، نه‌ده مناقشه دائره‌سنده قالماسنه امكان وار . صوكره ، هيچ بر شيئی صاقينمايان ، آلولرينی هر طرفه صاچان بو فلاكتدن اوده‌كی معصوم چوجوقلرك آسوده قالديغی پك نادر .

دوقتور مانقمولر آلمانيا حكومتنجه عياش عائله‌لرك الندن آلنان چوجوقلری معاينه ايتمش ، اوچده ايكيدن فضله‌سنك باشلرينی ياره‌لی كورمش . بو ياره‌لر ايسه هپ عائله‌لری افرادينك سرخوشلقلری زماننده آلينيورمش . ذاتاً بر كره بو صورتله كوشه‌ين مقدس رابطهٔ زوجيه‌نك دوام وجودينی اميد ايتمك ناصيل خطا ايسه بو پريشان معاشرتدن كله‌جك ذريتك‌ده روحی ، بدنی الك مدهش خسته‌لقلردن آزاده قاله‌جغنه ايناغمق ، عينيله حماقتدن باشقه بر شی دكلدر .

بويله بر عائله چوجوغنك ايلك ايدينه‌جكی طبيعت خويسزلق ، آنايه بابايه قارشی حرمتسزلكدر . ابوينی تحقير ايدن بر چوجوق طبيعيدركه بويوينجه باشقه‌لرينه حقارتدن اصلا كری طورمايه‌جقدر . زيرا وارلغنك ، حياتنك ولی نعمتی اولدقلرينی بيلديكی ايكی وجود حقنده حرمت حسی طويمامش بر مخلوق ايچون كنديسی ايله آره‌لرنده هيچ بر رابطه اولمايان ديكر انسانلره قارشی تعظيم ، احترام كبی وظيفه‌لرله علاقه‌دار اولمامق ضروريدر .

بوندن باشقه ايچكيدن الك چوق متأثر اولان عائلی مسائلدن بری‌ده ادارهٔ بيتيه مسئله‌سيدر . غروبرله قريبين دائما ايچن أولری حسابه آلمامقله برابر نشر ايتدكلری احصائی جدوللرده پك قاهر حقيقتلر كوسترمشلردر .

كويلی طبقه‌سنه منسوب أولرك يوزده ۱۷سی شهری مصرفلرينك يوزده ۱۲,۳ نی ايچكی‌يه ويريوركه بر أوك غداسنه صرف ايديلن پاره‌نك اوچده برندن پك آز آشاغيدر ؛ مع‌مافيه مسكن اجرتنك تمامندن مدهش صورتده فضله‌در .

أوت ، برلين عمله‌سی بو خصوصده بادن كويليلرندن داها ايی بر حالده بولونيور . ۳۲۷ أو اوزرنده كمال دقتله اجرا ايديلن تحقيقات كوستريوركه بر اوك ايچكی‌يه ويرديكی پاره بوتون مصرفنك يوزده ۶.۹ مقدارنده‌در . آنجاق بو قادار پاره‌نك ضياعی ادارهٔ بيتيه‌يی صارصماز معناسی آكلاشيلمامالی . زيرا بالنسبه آزلغيله برابر بو پاره أوك تنويری، تسخين مصرفندن چوق طوتديغی كبی بوتون ملبوسات مصارفندن قات قات زياده‌در .

آرتيق اعتداله، اقتصاده رعايتله ايچيلمشكن بو قادار وخيم نتيجه‌لر حاصل اولورسه يا او عياشلرك حالی نه اولمق ايجاب ايدر، دوشونولسون كه يوكسك اولمايان قازانجلرينی ايچكی‌يه ويرمكدن چكينمدكلری كبی جمعه ايرتسی آقشاملری اجرتلرينی آلير آلماز أولرينه اوغرامادن طوغريجه دادانمش اولدقلری ميخانه‌لره كيدرلر؛ كوپ ديبلرنده بو پاره‌نك ياريسنی بيراقوب قفايی توتسوله‌دكدن صوكره‌ده قالقار يا فحش طوزاقلرينه ، ياخود قومار اينلرينه طالارلركه قيامتك بويوكی اصل اوزمان قوپار .

خلاصه ، بو آداملر قاريلرينك يانه دوندكلری وقت اللرنده اوچ بش ساعت اول آلدقلری هفته‌لقدن پك آز بر شی قالمش بولونور . زواللی قادينلر عشرتك دست غصبندن قورتوله بيلن بو بقيه‌يی آله‌رق بر طرفدن تنوير ، تسخين ، صو ، مسكن بورجنی اوده‌مه‌يه ، ديكر طرفدن‌ده چولوغك چوجوغك نفقه‌سنی طوپلامه‌يه چاليشيرلر .

چوق دفعه‌لر الده‌كی ياملق بو حياتی احتياجلری قاپايه‌ماز . بونك اوزرينه بيچاره آنالر عائله‌نك أضروری اولان نفقه‌سندن كسمه‌يه مجبور اولور . ايشته اوزمان چوجوقلرك‌ده ، كنديلرينك‌ده صحتی صارصيلمايه باشلار .

أوت ، يوردلرنده سفالتك اليله آچيلان كديكلری طيقايه بيلمك ايچون فابريقه‌لره ، مغازه‌لره كيدوب چاليشمق لزومنی طويان قادينلر يوق دكل . لكن عجبا بونك بر فائده‌سی وارمی ؟

زيرا مشاهدات ايله ثابتكه : عياش عائله رئيسلری قاريلرينك ايشله بر قاچ پاره قازانديغنی كورور كورمز ، أوك نفقه‌سندن او مقداری كسيورلر . بناءً عليه قادينلرك بو صورتله ديديتملرندن كندی يووالری حسابنه قازاندقلری بر شی وارسه اوده چوجوقلرينك ، قوجه‌لرينك

وطوغریدن طوغری‌یه کندیلرینك ایشنه حصر ایتملری لازم کلن قیمتدار زمانی خارجده کچیرملرندن عبارت قالیور.

واقعا طیشاریده چالیشان قادینلردن برقسمی یوواسندن آیری بولوندیغی مدتجه چوجوقلرینی قومشوسنه، بیلدیکنه، شوکا، بوکا امانت براقیور. لکن اکثریتی اولان دیکر قسمی‌ده جکرپاره‌لرینی محرومیتلرك، فلاکتلرك، اولوملرك پنچه‌سنه تودیع ایتمکده مضطر قالیور. بوسببدندرکه اوپاییق حکومتلر بوکبی چوجوقلری عائله‌لرندن آله‌رق امثالی بدبختلر ایچون احضار ایتمش اولدقلری شفقت مؤسسه‌لرینه، اصلاح مکتبلرینه ویرمکده‌در.

اوت، عمله اجرتی آرتیریلیرسه یووالر صلاح کسب ایدر، آنالرده اسباب راحتك ضروری قسمنی تدارکه امکان بولور، وهمنده بولونانلر اولمشدی. لکن تجربه کوستردی‌که اجرتلر نه‌قدر آرتارسه اولرك فلاکتی‌ده اوقادار آرتیور، زیرا پاره‌زیاده‌لشدکجه ایچکی هوسی‌ده زیاده‌لشیور. ناصل‌که نفقه‌یی بر آز بولنه قویمق مقصدیله قادینلرك بوتون وسائط ممکنه‌یه مراجعتلری‌ده عینی نتیجه‌یی ویرمشدی.

مثلا قادین اوطوردیغی اوك اوطه‌سنی، یاخود اوطه‌نك برقسمنی راست‌کلن آدامه کرالامق صورتیله چوجوقلرینی احتیاج ایچنده‌اولمقدن قورتارمه‌یه عزم ایتدی. بونك اوزرینه کندیسی، قوجه‌سنی، یاورولرینی بر، یاخود یاریم اوطه ایچنده حبس ایده‌رك یوواسنك، داها طوغروسی یاتاغنك یاریسنی اویله بر سوء و یابانجیلره ویرمك اضطرارنده قالدی‌که هیچ دکلسه بیله هرحالده چوغی سرسریلرله اخلاق سفیله صاحبلریدر.

آرتیق یووانك ایچنده دونوب دولاشه‌جق یرقالمامسی، بر سورو یاتاغك صیم‌صیق صیره‌لانمامسی وبوهویتلری مجهول یابانجیلرله اوزوالی عائله افرادینك دائما تماسده بولونماسی یوزندن میدان آله‌جق عاقبتلری تخمین ایتمك اوقادار مشکل اولماسه کرك.

شیمدی بوآوخلق ایچون اسباب راحتك قسم اعظمندن محرومیتله برابر عائله‌نك ایکی‌رنجی‌سی آره‌سنه حقلی، یاخود حقسز بره قصقانجلق ومتقابل اعتمادسزلق کیرمسنه کلنجه بونلر بحث ایتدیکمز اضطرارك الك چابوق یتیشن میوه‌سیدرکه دنیاده بونك قادار آجی برشی یوقدر.

ایچکینك برده بوسرخوش‌یووالرنده‌کی معارف عمومیه‌یه اوردیغی ضربه‌یی حسابه آلمالی‌یز تدقیقات ایله ثابت‌که بوآولرك عرفان اوغورنده ویردیکی پاره مسکرانه بذل ایتدیکنك بشده بری بیله دکل.

معمافیه ایچکی مکتبلر، کتابلر، مطبوعات کبی تربیه ومعارف یوللرینه صرفی ایجاب ایدن پاره‌نك بویوك برقسمنی یوتمقله طویسه نه‌اعلا! بوقاریده‌سویلدیکمز وجهله اوده‌کی بوتون چوجوقلرك وجودلرینی، دماغلرینی قوتسز براقدیغی کبی تکملدن، نشوونمادن‌ده آلقویور.

ایشته ابتدائی وعالی مکتبلر حقنده طوپلانان احصائیاتك کوستردیکی بوندن عبارتدر.

عالی مکتبلره کلنجه مسئله دلیلدن بیله مستغنی. اوت، طلبه جمعیتلری قانونی آلمانیاده برچوجوغك استقبالی خیتلره، خسرانلره محکوم ایدن الیم نتیجه‌لر ویرمشدر. بو قانون، روحلی مشروباتی آغزینه قویمایانلری‌ده ایچکی قوربانلری آره‌سنه کیرمه‌یه وانتساب ایتدیکی جمعیت طرفندن موضوع قراره کوره ایچمه‌یه مجبور طوتار. بونك ایچوندرکه طلبه کونا کون خسته‌لقلره معروض بولونور؛ وجودلری سرایت مرضه مقاومتدن عاجز قالیر؛ درسلره دوام ایده‌من، امتحانلرده موفقیت کوستره‌من.

ایشته آلمانیانك بوطبقه‌ده‌کی خلقیله اختلاط ایتمش و او عرفان ومدنیت دیارنده‌کی غافل کنجلر طرفندن بونور وادب عصرنده هم کندیلرینه، هم ملتلرینه روا کورولن ظلمی یاقندن مشاهده ایتمش کیمسه‌لر شو سویلدکلریمزه تماميله واقفدر.

اقدامدن:

آل کوملك

برچوق آرقداشلرمله کوروشدم‌که هپسی رمضان طولاییسیله کیجه‌لری شهزاده باشی قالدیرملرینی طولدیران وکلنه کچنه صوقوله‌رق کندیلرینی یانغین یرنده اضلال و افساده دعوت ایدن قادینلردن شکایت ایدیورلر. بو شکایت حقلی‌می دکلمی بیلمیورم، فقط بارز برحقیقتدرکه اوده دونه قدر چارشاف و پچه‌سی آلتنده علوی برسر حالنده یاشایان تورك قادینی‌نك بوکون سرت و سرسری برفیرطینه‌نك تأثیری آلتنده قالدیرمه دوشمش خزانده بر یاپراق حالنه کلدیکیدر. اونك مربوط اولدیغی آغاج هیچده فنا برزمینك اورته‌سنده یتیشمش دکل و بك محتملدرکه تمیز بر طوپراغك محصولیدر.

کوزلرینه بول سورمه، دوداقلرینه بول بویا و وجودینه آجی برعطر و رایحه سوره‌رك پریشان یاپراقلر کبی اونی چامورلی قالدیرملره آتان حربمی، سفالتمی هانکی باد، هانکی طوفان اولدی بیلمیورم.

هرشیئمز «عصریلشمك» نامی آلتنده آجی برهزال و هزیمت ایچنده انحطاطه اوغرارکن نه اولوردی، یالکز بو، بویکانه وارلق اسکی اصیل چهره‌سندن برشی فدا ایتمیه‌رك بزم ایچون «علوی برسر» اولان حالنده محافظه ایده‌یدی! دون ارتکاب فحش ایدن قادینلر غیر موجوددی دییه بر ادعاده بولنمیورم، فقط اعتراف ایده‌لم‌که دون بر «آل کوملك» اولان واضافه ایدیلن بو رنکلی‌جالب دقت وستری غیرقابل بولنان‌بوفضیحه بوکون‌برچوق قادینلر ایچون برلباس طبیعی‌حکمنی آلمشدر. بوکون یالکز سوقاغه دوشمکله وسوقاغك چامورلری اوزرنده پیس برپاچاورا حالنده سوروکله‌نمکله قالمیه‌رق عارسز عارسز هرکچن انسانك یانه صوقولویورلر، طبق دیکرلری کبی، بك‌اوغلی قالدیرملرنده سوروتن اوبر قادینلر کبی کوز سوزویورلر، دیرسك ووریورلر، لاف آتیورلر، قولکزه کیرمك وبوینکزه آصیلمق ایسته‌یورلر. بوتذللرینه مقابل بك‌آزلرندن روی قبول وبك چوقلرندن آجی براستهزا وقابا برحقارت کوریورلر.

نه اولوردی بوهرج ومرج سقوط آراسنده یالکز او، قیریق قانادی وقانایان پنجه‌سیله برجلر وشاهقه‌لر اوزرنده یاوروسنی دشمنلره قارشی مدافعه ایدن یاره‌لی بر دیشی قارتال کبی وارلغنك عنصری عفت و اصالتنی سیللر کبی کلن، دالغالر کبی هجوم ایدن محنت وسفالتك صولتلرینه قارشی اولسون قصقانج برمتانتله مدافعه ایده‌یدی، هیچ اولمازسه، هیچ اولمازسه قالدیرملره قدر اولسون ایتمه‌یه‌یدی!

عمر قاپلانه

شهزاده باشی: اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

سبیل الرشاد

آبونه شرائطی : هر بر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ؛ ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧,٥ غروشدر .
سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٩٨ — ٢٠ رمضان ١٣٤٢ — * پنجشنبه * — ٢٤ نیسان ١٣٤٠ — جلد ٢٣

اسرار قرآن

مانَنسخ من آیة اوننسها نأت بخیر منها ... الخ الآیه

برمسئله قالیورکه اونی موضوع بحث ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکز . نسخ مسئله‌سی‌ایله مشغول اولارق اونی ترویج وتأیید ایدنلر منسوخی اوچ قسمه آییرمشلردر : برنجیسی حکمی نسخ اولونوب تلاوتی باقی قالان ، ایکنجیسی تلاوتی نسخ ایدیلوب حکمی باقی قالان ، بوکا مثال اولارق « الشیخ والشیخة اذازنیا فارجموها البته نکالاً من‌الله » قولنی روایت ایدییورلر وبو عباره‌نك تلاوتی نسخ اولونوب یالکز حکمنك باقی اولدیغنی سویله‌یورلر . برده حکماً وتلاوةً نسخ اولونان اوچونجی برقسمدن‌ده بحث ایدییورلر .

بونلر بویله دییورلر ، دیدکلرینی بر آز دوشونمش اولسه‌لر بوسوزلرندن برحرف یازمه‌دن قلملرینی قیرارلردی. نسخ ایله اقسامنه دائر بونلرك سویله‌دکلری، معناسز برطاقم سوزلردن عبارتدرکه مسلمانلق بویوزدن ضررلره کرفتار اولمش ، پك آجی ثمره‌لر اقتطاف ایتمشدر .

بونلر ، نسخك اصطلاحاً غیرمؤبد احکام عملیه‌نك نسخی اولدیغنی سویله‌دکدن صوکره بوتعریفك چیزدیکی حدودی تجاوز ایدرك بعض قصص وامثالده نسخك وقوع بولدیغنی ، حکمك بقاسیله برابر تلاوةً نسخك جائز اولدیغنی سویله‌یورلر . بونلرك برطاقم سقیم فکرلردن عبارت اولدیغنی وبوفکرلرك قلملره حاکم اولماق ، سوزلری طارتمق قدرتندن محروم اولمق نتیجه‌سی اولارق ایلری سورولدیکی آشکاردر.

برحکمك نسخ اولونماسنده‌کی حکمت آکلاشیله‌بیلیر . کتب سماویه وقوانین موضوعه‌ده بونك مثاللری چوقدر . فقط عجبا تلاوتك نسخیله حکمك ابقاسنده‌کی معنانی بو ذوات ایضاح ایده‌بیلیرلرمی ؟

قرآن کریم انسانك دنیا وآخرتده سعادتنی تأمین ایدن احکامی محیط اولان قانون الٓهیدر . ثابت احکام الٓهیه‌یی تبلیغ ایدن الفاظ وعباراتی جناب‌حقك نسخ ایتمه‌سنی هیچ عقل قبول ایدرمی ؟ هیچ شبهه‌سز بونی آنجق دیدیکنی بیلمه‌ین برمعتوه ، یازدیغنك نتیجه‌سنی تقدیر ایده‌مه‌ین برجاهل ادعا ایده‌بیلیر . صوکره ، نسخك غیرمؤبد احکامه خاص اولدیغنی سویله‌نیلدیکی حالده حکمك بقاسیله برابرتلاوتك منسوخ اولدیغی ادعاسی بربرینه ناصل اویار؟ آکلاشیلیورکه بونلر وضع ایتدکلری تعریفك حدودندن غفلت ایدرك احکامك بقاسیله برابر تلاوتك منسوخیتنه ذاهب اولدیلر . دها غریبی‌ده بونلر بعض آیات قرآنیه‌نك حکماً وتلاوةً منسوخ اولدیغنی سویله‌دکلری حالده یگانه استنادکاهلری بعض اخبار آحاددرکه بونلر جناب حقك کوندردیکی ، پیغمبرمزك تبلیغ بیوردیغی، عهد نبوتده حافظلرك ازبرله‌دیکی واوزماندن اعتباراً میلیونلرجه حافظك ازبرلیه کلدیکی قرآن کریمی نقض ایده‌من .

بناءً علیه قرآن کریمك، تلاوتی منسوخ اولمقله برابر حکمی باقی اولان آیاتی احتوا ایتدیکی دعواسی باطل بردعوی، صریح برهذیاندر. سوره‌لرك بعضیلری اوزوندی‌ده بعضی آیتلری اونودولدی ، یاخود فلان آدم فلان آیتك تلاوت اولوندیغنی طویدی‌ده بالآخره بو آیت نسخ ایدلدی... ما نَنده برطاقم اخبار آحاده اعتماد ایتمك دینه تعرض وقرآنه تجاوزدن باشقه برشی دکلدر. محفوظ ومتواتر اولان قرآن کریمك نقضی ایچون برینك ویردیکی خبره ایناتمق، بو خبر حدیث علماسنك

اصطلاحنه كوره صحت درجه‌سنه وارسه بيله ، محض جندر . آحادك خبرلرى اولسه اولسه ظن افاده ايدر . (وان الظن لا يغنى من الحق شيئا) بوكبى شيلرله كتابلرينى طولدبرانلر ياشامش اولسه‌لر كتاب الله ايله او بنايامه‌لرينك يالكز جنت دكل، قرآنه و اسلامه قارشى بر جنايت ده تشكيل ايتديكنى كوروورلردى . بو آدملرك اورته‌يه آتدقلرى روايت بو كون خريستيان ميسيونه‌رلرى طرفندن مسلمانلغى ييقمق ايچون قوللانيلان باللطه‌لردر. بو ميسيونه‌رلرك نشر ايتدكلرى كتابلر او مؤلفلرك روايتلريله مالامالدر .

بز نسخك صورت قطعيه‌ده وقوع بولمايه‌جغنى سويله‌ميورز. آنجق قرآن كريمده نسخك وقوعنه دلالت ايدن برشى وارد اولديغى زمان نسخى قبول ايدرز . عقل ونقل بونى تأييد ايدر. فقط بر روايتى بخارى تدوين، (اتقان) صاحبى ده تأييد ايتسه و كتب تفاسير اونكله طولسه اونى قرآنك احكامندن برينى نسخ ايديور ديه اصلا قبول ايتمه‌يز . امام شافعى (رضى الله عنه) احاديثدن هرهانكيسنك ، نه درجه صحيح اولورسه اولسون، قرآن كريمى نسخ ايتمه‌سنى تجويز ايتمه‌يور . احاديثك هجرتك ٩٩ سنه‌سنده تولد و ١٠١ نجى سنه‌سنده ارتحال ايدن (عمر بن عبدالعزيز) دورنده تدوين اولونمغه باشلاديغى ، خليفهٔ مشار اليهك (ابن شهاب الزهرى الحافظ)ه تدوين احاديث ايله مشغول اولمه‌يى امر ايتديكنى و « ابوبكر عمر و بن حزم »ك عينى ايشله مشغول اولماسى ايچون كنديسنه مراجعت ايتديكنى نظر دقته آلاجق اولور ايسه‌ك احاديثك هجرت نبويه‌دن آنجق يوز سنه صوكرا تدوين اولونديغى آكلاشيلير . بو دوردن اول سنت سنيه شفاهاً تلقى اولونيور ، اونى خلف سلفدن اوكره‌نيوردى . بناءً عليه احاديثك ، عصر سعادتدن و خلفاى راشدين دورندن برى محفوظ ومدون اولان قرآن كريم درجه‌سنه يوكسله‌ميه‌جكى آشكاردر . بالخصوص متواتر اولان احاديث آزدر .

مفرطلرك بلا قيد وشرط نسخى تجويز ايچون ايلرى سوردكلرى آيات كريمه‌دن برى « يمحو الله مايشاء ويثبت » آيت كريمه‌سيدر . (الاسلام دين الفطرة) نام رساله‌مزده بو آيت كريمه‌يى ايضاح ايتمش ايدك . آتيده‌كى فقره‌يى او رساله‌مزدن اقتباس ايديورز :

« محو واثبات » ك نه ديمك اولديغى بر وجه آتى ايضاح ايده‌يم . جناب حق بيوريوركه « ولقد ارسلنا رسلاً من قبلك وجعلنا لهم ازواجا وذرية. وما كان لرسول ان يأتى بآية الا باذن الله لكل اجل كتاب. يمحو الله مايشاء ويثبت وعنده ام الكتاب »

اهل كتاب عليه الصلاة والسلام افندمزه قارشى متعدد حزبلر تشكيل ايتمشلردى. بونلرك برقسمى پيغمبرمزه نازل اولان احكامدن ممنون اولويورلردى . برقسمى ده پيغمبرمزك هر انسان كبى ييوب ايچمه‌سنى ، أولنمه‌سنى تقبيح ايديوردى . بونلر پيغمبرمزدن طاغلرى نقل ايتمك ، اولولرى ديرلتمك كبى خارق العاده شيلر ايسته‌دكلرى زمان عليه الصلاة والسلام افندمز بو مطالبه اهميت ويرمه‌يور؛ بناءً عليه بونلرده پيغمبرمزى استخفاف ايديور، اونى عاجز تلقى ايليورلردى. جناب حق بونلره جواب ويره‌رك بو ايسته‌دكلرى شيلرك ياپيلماماسنده رسالته منافى برشى بولونماديغى، پيغمبرمزدن اول ده پيغمبرلر كوندرلديكنى، اونلرك ده زوجه‌لرى وذريتلرى بولونديغى بيان بيوريور ، صوكره خوارق عاداتى ياپمق ايشنك آنجق جناب حقه خاص اولديغى، بر پيغمبرك بر آيتى آنجق اذن الٰهى ايله ياپه‌بيله‌جكنى ، محو اولونماسى ايجاب ايدن شيئى جناب حقك محو، اثباتى ايجاب ايدن شيئى جناب حقك اثبات ايده‌جكنى، « ام الكتاب » اونده اولديغى بيان بيوريور . « ام الكتاب » كتابك اصلى، كتابك اصلى ده علم قديم الٰهيدر. بناءً عليه اللهك ايسته‌ديكنى محو، ايسته‌ديكنى اثباتدن مراد « هيچ بر رسولك اذن الٰهى اولمقسزين بر آيت ياپه‌مايه‌جغنه » دائر اولجه وارد اولان آيتى تأكيد ايتمكدر . بوده اشبو آيت كريمه‌نك نسخ احكام ايله اصلا علاقه‌دار اولماديغنى كوسترر.

عباداتك فوائد اجتماعيه‌سى

١

عبادات ، ساده روحى بر اصطفانك سائقى اولمقله قالماز ، جمعيت حياتنده ده مثمر ، ولود بر تجلياته منعكس تشكيل ايدر . انسان خالقه عبوديت وربط خلوص احتياجندن وارسته قالامديغى حالده هيئت اجتماعيه‌نك مختلف شعبات وصنوفى آره‌سنده‌كى رابطه‌لرك محافظه‌سى ايچون قوتلى بر جهت جامعه‌يه اولان لزوم ، انكارى ممكن اولميان بر بداهتدر .

عصر حاضرده آوروپا هيئات اجتماعيه‌سى مختلف انقلابات وحادثاتك تأثيراتيله تساند اجتماعى روابطنى الك زياده ماديانده كورمشلر، ميخانيكى بر عمله اقتطاف ثروتى عمده اتخاذ ايتمشلردى . حالبوكه، بيوك حربى تعقيب ايدن صوك صلح سنه‌لرنده بشريتك يكيدن يكى‌يه جانلانان وآرتان كونا كون آلام واحتياجاتنه تقابل ايده‌جك قوانك، بالقوطلرك جليزدسته‌لرنده، روحلرك محترص، خشين املارنده انكشاف ايده‌مه‌مسى يالكز ماديانك تساند اجتماعى‌يى كافل بر اساس تشكيل ايتديكنه دائر اولان فكرلرى خيلى صارصمشدر .

بو كون غربده بليرن مختلف جريان اجتماعيلر ماديانله معنويات آراسنده بر جهت رابطه تحرى ايتمكده‌در. فردلرى وجمعيتى بر غايه اطرافنده طوپلايه بيلمك ايچون آزچوق هيجانلى حسلرك منتظم

بر مرکزه تابع بولندیرلمسی ضرورتی تحصل ایتمکه باشلامشدر. وسطی آوروپاده واسع بر انکشاف استعدادینی کوسترن فائیستلك ، اساس اعتباریله مادی وسائط وقوتلری معنوی وجهه‌لردن استفاده ایده‌رك فکری بر برلك تأسیسنه معطوف بولنمقده‌در .

آمریقاده اعضالری ملیونلره بالغ اولان بر جمعیت مادی احتشام وسفاهتله کوشه‌مکه باشلایان اجتماعی رابطه‌لری تقویه و ترصین ایچون معنویاته موقع ویرمك ایسته‌ین بر ذهنیتك محصولیدر .

ینه صوك هفته‌لرده انکلتره‌ده ده بو وادیده مهم بر جریانك باشلادیغی کورولیور . خرستیانلغك اجتماعی حیاتده‌کی موقع وتأثیراتی واحتیاجات معنویهٔ بشریه‌نك صورت تطمیننی تدقیق ایتمك اوزره مهم بر قونغره‌نك حال اجتماعده اولدیغی ورجال حکومتدن بك چوقلرینك حرارتله بو مساعی‌یه طرفدار بولندیغی آکلاشیلیور .

بتون بو حرکتلردن تبلر ایدن اك صریح معنا ، مدنیتك عیش ونوش ، ذوق وطرب ، قادین ، قمار ، دانس ، سفاهت کبی آفتلرله خیرپالانان ، انفساخ حالنه کلن روحنی یکیدن جانلاندیره‌جق واسطه تحریسنك اك قطعی ومبرم مجبوریتلر میانه کیرمش اولدیغیدر. حسدن مجرد، میخانیکی بر مدنیتك انسانیتك بیکلرجه آلامنه دواساز اوله‌میه‌جغی آرتق تحقق ایتمشدر . بونك ایچوندرکه مختلف ملتلرده هپ عینی غایه‌یی استهداف ایدن جریانلر بلیرمشدر .

انسان یالکز دوکمه‌سنه باصدقجه حرکته کلن ماکنه‌لر کبی حسدن مجرد بر آلت دکلدر . فردلردن متشکل اولان هیئات اجتماعیه‌ده بویله یابس، مجرد بر قیمتده بر آغاج ، بر طاش کبی مادی قالدقجه بشریتك اقتطاف کمال ایلمسی ، اعتلا غایه‌لرینك تحققی بر سراب حالنه کیرمش اولور . ایشته جمعیت حیاتی فعال ومثمر بر انکشاف ساحه‌سنه سوق ایده‌جك اساس ، آنجق ، مادیاتی اك فائده‌لی استقامتلر ایچون حرکته کتیره‌جك معنوی قوتلرك روحلرده حاکمیتیدر .

اوروپا وآمریقا هیئت اجتماعیه‌سی وقتیله اوزاقلاشدیغی معنوی استقامتلره دوغری یاقلاشیرکن هیئت اجتماعیه‌مزك تساندینی دائما محافظه‌یه، زندکی وصافیتنی ادامه‌یه کافی اساسلره مالك اولدیغمزی اونوتماملی‌یز . جهان ملتلری روح اجتماعیسنی قورومق ، وحدت ملیسنی تقویه ایتمك ایچون هر چاره‌یه باش وورورکن حریمزده صاف وپاك بر یاشایان تساند وتکمل رابطه‌لرینی لایق اولدیغی موقعه اصعاد ایلملی‌یز .

غرب ویکی دنیا عالمی اجتماعی دردلری ایچنده قیورانه دورسونلر . بزم بتون بو حادثاتی مراقله سیر ایتمکدن باشقه یاپه‌جق بر شیئمز یوقدر. اونلرك مبهم بر غایه، هنوز بر خیال شکلنده ذهنلرنده دولاشان اساسلر اسلامیت روحنده مؤسس بر حالده بیك اوچیوز سنه‌دن بری یاشامقده‌در.

تکالیف وفرائض الـٰهیه‌نك ارکان اصلیه‌سندن اولان نماز ، اوروج ، زکات کبی مفهوملر بر ملتك فردی اصطفاسندن عمومی تساند وآهنکنه قدر اجتماعی حیاتك کافهٔ صفحاتنده منور بر رهبر وجدان ، مشفق بر مربی، عزم وایمان حالنده وظیفه‌سنی اجرا ایتمکده‌در .

مثال اولمق اوزره نمازی آله‌لم . اوقات معینه‌ده قولك ماسوا ایله علاقه‌سنی کسه‌رك خالقنه ربط ایدن نمازك فوائد مادیه ، فردیه واجتماعیه‌سی اوقدر شمولیدرکه، باشلی باشنه بر جمعیتك رها کاری اولمغه کافیدر .

١ — نماز ایلکه ، علویته قارشی نیات خالصانه‌یی تنمیه وتقویه ایدن بر عبادتدر. نماز قیلمغه نیت ایتمك نتایجی اعتباریله شخصی وعمومی مجبوریت و وظیفه‌مزك حسن ایفاسنه کونده بش دفعه عزم ایتمك دیمکدر .

٢ — کونده بش دفعه ـ آبدست آلمق صورتیله ـ وجودك طهارت ونظافتی ، اعصابك اعتدالی ، صحت وزندکیسی تأمین ایدیلور .

٢ — معین زمانلرده روحی وبدنی بر طهارتله حضورحقه چیقان مسلمانلر اولا انتظام حیاته ، ثانیاً تمیز وطاهر کینمك مجبوریتیله تندرستی‌یه آلیشیرلر .

٤ — هر کون تکرر ایدن افعال عبادیه ارادهٔ جزئیه‌یه حاکمیت حسلرینی تقویه ایتدیکی قدر بر غایه تحقیقنه کافی عزمی ، متانتی تأسیس ایدر .

٥ — نفسی بو عزم واراده ایله درکاه احدیته ایصال ایدن نماز ، عبادت خارجنده حس وخیالك ، نفس اماره‌نك خوش کوردیکی ـ وجوده ، کیسه‌یه ، وجدانه ضررلی ـ بر چوق شیلره مانع اولور .

٦ — نمازده اصل اولان جماعتدر . عمومی غایه‌لرك استحصالی ایچون فردی مساعینك برلشمه‌سی ضرورتنی نماز واضح اوله‌رق ارائه ایدر .

٧ — خالقه بوتون اراده‌لرینی، حسلرینی ، روحلرینی ربط ایدن مسلمانلرله قلبلرینی برلشدیردیکی، عینی غایه اوغورنده عینی حسیاتله هم فکر اولمغی اوکرتدیکی کبی ، معین امر وقوماندایه تابعیتله قابل استحصال اولان مادی انتظامی وبرلکیده تعلیم ایدر .

٨ — هر کون بش دفعه تکرر ایدن بو مادی ومعنوی برلك جمعیت حیاتنده‌ده اك قطعی بر وحدت وتساندك مولدی اولور .

٩ — تکمیل جماعت هیچ بر رتبه ، ثروت ، علم ، موقع فرقی اولمقسزین حضور حقده مساویدر. بر الهه عبودیت ، بر غایه اطرافنده اجتماع هیچ کیمسه‌یه بر امتیاز بخش ایتمز .

١٠ — صنوف اجتماعیه‌نك نماز فریضه‌سیله عینی صفلرده یکدیکریله تماسی آرالرده‌کی عدم اعتمادی ، حس استحقاری ازاله‌یه کافیدر .

١١ — حضور حقده بوتون مسلمانلرك آرالرنده هیچ بر فرق

اولمقسزین برلشمه‌سی ، حیات اجتماعیه‌ده بوتون ملتك قانون نظرنده مساواتی ، صنوف اجتماعیه‌نك مستحصل ، مستهلك ، فقیر ، زنكین ، عالم ، جاهل اولسون هرقسمی یكدیكرینك لازم غیرمفارقی اولدیغی ؛ ملتلرك ترقیسی معین برصنفك مساعیسنه دكل ، بلكه تكمیل قوتلرك مقصد اوغورنده هم آهنك اوله‌رق برلشمه‌سی ، قردەشجه امنیت ، حرمت و شفقت اساسلری داخلنده آل اله ویرمسی ایجاب ایتدیكنی اك بارز برصورتده كوسترر .

١٢ — حضورحقده پروجد وحضور عرض عبودیتدن متحصل سرور وجدانی ، استراحت فكریه افرادی بدبینلكدن ، جمیق یأسدن وقایه ایدر .

١٣ — نماز ، فردی واجتماعی حیاتك هركون برآز دها كمالنده ، روحلرك تقویهٔ امیدنده ، اعتلانك تأمیننده اك مهم برعاملدر .

فوائد ومحسناتندن شو عاجز بیلكیمزله احتمال آنجق بیكده برینی بیله ایضاح ایده‌مدیكمز نمازك فردی و اجتماعی حیاتده قیمتنی ادراك ایتمك اك بیوك بورجمزدر . الحمدلله علی نعمائه ... حسن حكمت

قادینلق نه حاله كیریور !

استانبولده بر خانم افندی كوردمدی‌كه عسكرلك یاشنه كیرن مخدومی ایچون یانا یاقیله آكلانیوردی: « بنم اوغلم قورقاقدر، عسكرلك یاپاماز ! » دییوردی . هم شكایت ایدییور ، هم‌ده نه دكرینه اولورسه اولسون چوجغنی كندیسندن آییرمامغی ایستیوردی . ایشته عناصری بوزولمش قادینلرمزدن بری ! ایشته ساخته مدنی ، عصری خانملرمزك برینك ذهنیتی !

بكی خانم افندی ، مخدومكز بو هیئت اجتماعیه ایچنده نه دیه وطنداشلق حقوقندن استفاده ایده‌جك ؟ كوریلیوریا ، فضیلت حسیه فقر وحستی ، مادیلشمك ، منفعت ذاتیه دوشكونلكی ، خودپرستلك ایشی نره‌لره واردیرییور ! ملی ، فطری حسلرندن تجرد ایتمش ، یعنی كندی فضائل مدنیه‌سندن آیرلمش ، بشقه بر مدنیتك فضائلیله‌ده تحسس ایده‌مدن اورته‌ده ضلالتده قالمش بو وبوكبیلرك عمده‌سی : « هر شیئه راضی‌یز. یالكز جانمز كوكسمزده، سودیكمز یانمزده اولسون، كافی. » عددلری محدود اولسه‌ده ، چوروك ، مضر برنمونه اولان بوزمره‌نك وطنی ، خانه‌لریدر . ملتلری‌ده افراد خانه‌لریدر . و نظرلرنده بتون دنیا ، استانبول ولایتیدر . بونلر ایچون فلاكت وطنیه ، سیغوریطه‌سز ایكن اولرینك یانمسی‌در. بونلر ایچون فلاكت ملیه ، افراد عائله‌لرندن برینك عسكره كیتمسی‌در. بویله ظن ایدییورم وآنك ایچون اضطراب دوییورم .

بوذلت ، بومسكنت، هپ تربیهٔ معنویه، تربیهٔ وجدانیه وفكریه یوقسزلغندن ، روحسزلق وحسسزلكدن‌در . بالنتیجه ، هپ مقدساته مربوطیتسزلك ، یعنی دینسزلك و مدنیتسزلك آثاری‌در . أوت ، حقیقی وحشت ، جهالت ، ضلالت ایشته بودر . بوبدبختلرك بتون حیاتی ذوقی ؛ آفریقا وحشیلری كبی بونجوقلر ، زینتلر طاقوب كزمك ، یمك ایچمك ، صیچرامق ، وطنسز ، حدودسز بر ساحه‌ده هیچ بر قید ایله مكلف اولمیه‌رق ارككلی دیشیلی بر سورو كبی طولاشمق ، نتیجه‌سی ایسه روزكار اوكنده سرگردان قوم تپه‌لری كبی تملسز موجودیتلر كوسترمكدر .

برملتك تملی ، اخلاق و فضائلیدر. وطنه كوك صالان و وطنی طوتان بودر. مادی قلعه‌لر بیله بوكا نظراً هیچدر. ییقلمغه محكومدر. هركون یكی بر قلعه وجوده كتیره‌جك عزم ، آنجق معنوی قوتدن دوغار .

فردی واجتماعی وظیفه‌لری حس ایتمك ایچون ، فردی واجتماعی بر حس وارلغی لازمدر . بوكا دائر ایسه كندیلرنده نه علم وار ، نه ایمان وار ، نه‌ده اطمئنان ! بدبختلر بیلمیورلركه جمعیت اولمینجه فرد یاشایاماز. فرد، وطنی ، ملی فداكارلقلره قاتلانمامغجه‌ده جمعیت یاشایه‌ماز. بناءً علیه شرفلی بر حیات ایچون ، حقوقی مصون برحیات اجتماعیه‌نك وجودی لازم . اونك تأمین محافظه‌سی ایسه بر وظیفهٔ مقدسه‌دركه وجدانه منقوش اولمق ، هروقت قلباً تصدیق وایجابنه تبعیت ایدلمك لازمدر. فضیلتك قوهٔ تأییدیه‌سی وجداندن كلیر بو اوغورده فداكارلق ایدیلنجه یالكز وطن تهلكه‌ده دكل، بلكه برقاریش طوپراغنده تورك حق حیاتی بیله قالماز . ایشته بوكونك یونان ایلنده‌كی عرقداشلریمزك حالی ! ایشته دونكی اسپانیاده‌كی دینداشلریمزك سركذشتی !

قادین دیمك وقار دیمكدر . قادین دیمك ، حجاب دیمكدر . عار وحیا دیمكدر. بر عائله اركككنك ایشنده كوجنده استقامت كوسترمسی عائله‌سنك ناموسنی محافظه ایچوندر . حربه كیتمسی ، بالجمله وظائف وطنیه‌یه شتاب ایتمسی ، هرمزاحمه تحملی ، هرتهلكه‌یه كوكس كرمسی فردی واجتماعی ناموسی ایچوندر. ملتمزك یوزمزی آغارتان، بلمزی طوغرولتان ، باشمزی یوكسلتن، بزی حق حیاته مظهر ایدن فداكارلقلرینك محركی هپ مقدساته مربوطیتی بركتیدر . بونك بو حسنه فضیلت معنویه دیرلر . بوده ملتمزده دین وناموس بورجی صورتنده تجلی ایدر. حیاسز بر قادینك اولادندن وطن نه‌فداكارلق بكله‌یه‌بیلیر؟ بو، ملت ایچون ضرردن باشقه بر شی دكلدر .

بونك ایچوندركه بعض دولتلرده ضابط اوله‌جقلرك ابوینی حقنده عمیق تحقیقات اجرا واوصاف مخصوصه طلب ایدیلیر .

وطن ، آنادر . آنالق ، وطنپرورلكدر . فنا آنا وطنسز اولاد یتشدیرر . وطنك سلامتی ، آنالرك اخلاق و فضیلتنه ، آنالقده‌كی موفقیته باغلیدر . بناءً علیه جمعیت بشریه‌ده اصل اولان قادیندر ، اركك دكل !

قادینلق حقیقتده شرفلی برشخصیتدر . كندیسنه یاقیشان وقاردر . خفت مخل حیثیت ووقاردر . اینجلمك ، سیوریلمك ایچون قورسه‌واوزون طوپوقلره مراجعت علم ساحه‌سنده طولاشان ، فكر ساحه‌سنده موقع آرایانلر ایچون برانكلدر . جدیت فكریه ایله غیرقابل تألیف برسوء نشانه‌در . ارككلرك نظردقتلرینی جلب ایچون بوقدر مضر وغیرطبیعی چاره‌لره باش اورمق ، ارككلره جاذب كورونمك ایچون وجودك هراعضاسنه درلوحركتلر ویره‌رك طبیعیلكدن بوقدر طیشاری چیقمق یازیقدر . بوقدر تذلل ایتمكه نه مجبوریت وار ؟ نقدر غفلت ! بو ، قادینلغك موقع حقیقیسی ، شرفی نامنه برخفتدر ، تنزلدر . تزیید قیمت واعتباری برینه ، بالعكس سقوطدر ، خسراندر . وقار ایله خرامان اولمق بشقه‌در ، مسخره اولمق ینه باشقه‌در .

برقادینك حیاتده قوتی ؛ معنویاتی ، تربیهٔ روحیه‌سیدر . غایه‌سی ؛ شرفیدر . سرمایه‌سی ، حیا وادبیدر . جهازی ، صلابت اخلاقیه‌سیدر . معیار قیمتی ، نزاهت وعفتیدر . لطافتی ، یوزینی بویایان دوز كونده دكل ، ادب وحیاتك ، حساسیت وعصمتك ویره‌جكی نورده ، رنك كلكونده‌در . ارككلری حرمتله قلباً متحسس ومجلوب ایده‌جك اولان اوصاف ایشته بونلردر . دیكرلرندن نفرت ایدیلیر .

زوبه‌لرده باقیلیر ، فقط حیرتله ، اكراه واستخفاف ایله ! هرنظری جلب ایدن قلبی ده جلب ایتمش دكلدر . بلكه بعض نظرلری جلب ایدن احوال قلبه نفرت القا ایدر . مع‌الاسف بوجاهلانه ، بی‌شعورانه توالت افراطجیلغی ، مودا دردی ، بوخفیف مشربانه تقلیدجیلك ؛ ــ كندینی بی‌شعورانه بوجریانه قاپدیرانلرده ــ الك اصیل برقادین ایله الك سفیل قادینی شكل ظاهری اعتباریله یكدیكرینه بكزه‌تدی . اكر مقصد اوروپایی تقلید ایسه بیلمك لازمدركه : اوروپالیلر مستور دكلدر . اما عادی برقادین ایله برعفیفه‌نك توالتی ، كینشی ، حال وطوری ، باقیشی ، یورویشی یكدیكرندن بسبتون آیریدر . ناموسلی قادینلر یوزلرینی بویاماز ، كوكسنی آچماز ، آزورلو چوراب ایله دولاشماز . اوقادین كه صرف كوره‌نك اسیری ، صرف مودا چیلغینی اوله‌رق درلودرلو شكللره كیرر ، قادینلغك وقار وفضیلتنی آیاقلر آلتنه آله‌رق برقوقلا كبی سوقاقلرده دولاشیر ، بایاغی نظرلری كندینه جلب ایتمكده برذوق طویار ، بویله برقادینه نصل اولادامنیت ایدیلیر ، نصل برعائله‌نك شرف وحیثیتی امانت اولنور ؟

بو تلون ، بو مشربسزلك ، بو كندینه عدم مالكیت ، اكر «عصریلك» عدایدیلیورسه نه‌بویوك غفلت ! عصریلك دیمك ؛ استانبولده قادینلغی آلچالتان ، نه‌یاپدیغنی بیلمین قادینلرله اونلرك سوروسنه قاریشان اركككلرك حیاتی دكلدر . استانبولده ایجاد ایدیلن دیشیلی اركككلی معاشرت حیاتنك ماهیتی كیزله‌مك ایچون مبتلالری ضعف وقصورلرینی ستر ایچون نه نام ویررلرسه ویرسونلر ، نه قدر شكلی یالدیزلارلرسه یالدیزلاسونلر ، مسئله سفاهت مسئله‌سیدر . اخلاقی انحلال مسئله‌سیدر . كورمك ، كورونمك ، ایچمك ، چالمق ، اوینامق ، صیچرامق دردیدر . دیشی اركككی ، اركك دیشی‌یی قیصقاندیرمق مسئله‌سیدر . یالكز خصوصیتی ایله عمومیتی ویا اجرتسز اولمسیله اجرتلی اولمسی كبی فرقلر استثنا ایدیلیرسه ماهیتی بردر . بالولر ، سواره‌لر ، قونسرلر ، بارلر ، بالوزلر هپ سفاهتدر ، هپ قادین اركك صفاسیدر . بعضیسنك زنكینلره منحصر اولمسی ، بعضیلرینك آیاق طاقمنه عائد اولمسی غایه‌یی تبدیل ایتمز . مقصد ، هپ اكلنمكدر ، سفاهتدر . یالكز اجرانك شرائطی دكیشیر . یوقسه ماهیتی دكیشمز .

اعظمی درجه‌ده جنسیتی تحریك ایدیجی اسبابی جامع اولان بوكبی قایناشمه یرلری قادینلغی یوكسلتمز ، بیپراتیر . بورالردن مدنیت نامنه برعرفان آلنماز ، بلكه الده آووجده‌كی اوسته ویریلور . ایچكی‌یه آلیشمه‌لرده بورادن باشلار . بو عاللر مدنیتك رسوبات قسمیدر . مدنیتك تكامل وتعالی قسمنده بورالرك موقعی یوقدر . مادی ومعنوی قوتلر وجوده كتیره‌ن ، فضیلت تمیه ایدن اسباب ، اسباب مدنیه‌در . بوكبی عاللرك بوجدولده یری یوقدر . صوك سنه‌لرك رومان موضوعلری‌ده هپ بورالردن آلنمقده ، سعادت دییه باشلایان بو نوع معاشرتلرك ناصل فلاكتله نتیجه‌لندیكی ــ هم مضحكه ، هم فاجعه ــ نه صفحه‌لر وجوده كتیردیكی پك عیان كورولمكده‌در .

عرضنی قیصقانمیان وطننی قیصقاناماز . عرض غیرتی اولمایانده هیچ برقدسی امل غیرتی فعله چیقاماز وفداكارلق درجه‌سنی بولاماز . خلاصه ، سفاهتخانه‌لرك علم ایله ، كمالات مدنیه ایله ، فضل وكمال ایله مناسبتی یوقدر . قرون اولیدن بری هرعصرك بویله كندینه كوره سفاهت یرلری ، عمومی خصوصی قایناشمه یرلری آچیلمش ، فقط هیچ بروقت مباح ومقدس اولمامش ؛ اورایه كیدیلمش ، فقط هیچ برعصرده مدح وستایش كورمه‌مشدر . [*] بالعكس بوكبی یرلر

[*] شمدی‌یه قدر مملكتمزده چوجوغی تحصیلدن ، ایشجی‌یی ایشندن ، مأموری وظیفه‌سندن آلیقویان ، انسانك عصارهٔ حیاتی چیقاروب حایلاز خیرسز یاپان ، صكره‌ده جمعیت بشریه‌یه غیرنافع ویا مضر برعنصر اوله‌رق قاتان عاللره سفاهت عالمی دینمزمی ایدی ؟ اوده ساز سوز ، قادین ، ایچكی ، اویون عاللری دكلمی ایدی ؟ شمدی مملكتك ذهنیتی ترسنه‌می دونه‌جك ؟ دونه‌دولاشه معیبات مباح‌می اوله‌جق ؟ عصرلر قوجاتان سفاهت عاللری بزده مدنیت صحنه‌لری

انسانلری سفاهته مبتلا قیلان اوجاقلردر . سفاهته ابتلا آرتدقجه وطنی، ملی ، عائلوی رابطه‌لر کوشر ، بر سرخوشك مجالسزلکی کبی قدسی وظیفه‌لرینه قارشی بی‌روح ، مجالسز قالیر .

اوت بوحیاته اوك آیاق اولان قادینلر نافله مدنیتدن بحث ایتمسونلر، کندی حرکتلرینی مباح کوسترمك ایچون مدنیته بو تهمتی تحمیل ایتمسونلر ، معصوم برقاچ تورکی باشدن چیقارمسونلر ، معصوم کناهی بویونلرینه آلمسونلر . تورکی باشدن چیقارمق ؛ یگانه ثروتی اولان اجدادندن موروث کوکسنده‌کی فضائلی‌ده سوکوب چیقارمق دیمکدر، تورکی چیرچیبلاق صویمق دیمکدر. بوکا شقاوت مدنیه دیرلر. قارابازلق کبی ، سرمایهٔ فحشه معصوم آیارتیر کبی .

اوت تورکك سفاهته وقتی یوقدر . دها حالا حیات مجادله‌سنده‌در . قوای مادیه و معنویه‌سنی اعظمی درجه اقتصاد ایله تنمیه و تزیید احتیاجنده‌در .

تورکك سفاهتدن اول اوکره‌نه‌جکی چوق شیلر وار. اك قوتلی ملتلری سفاهت ییقمشدر . سفاهت ؛ برهیئت اجتماعیه ایچون وبادن، زلزله‌دن ، حتی بیوك حربلردن دها صارصیجی برآفتدر .

باخصوص بزم کبی فقیر ملتلر ایچون‌که مأمورلری انجق الا‌ضروری احتیاجنه یته‌جك قدر آز برمعاش آلیر، تجارلری معامله‌لرك طورغونلغندن نه یاپاجغنی شاشیرمش برحالده ، ایراد عقار اصحابنك مالملکی مرهون . بویله برملت سفاهته دالارسه نه اولور ؟ نه اوله‌جق؟ غیرمشروع منابعه ال اوزاتمق ضرورتی حاصل اولور . اك ناموسلی مأمور اولا بودجه ، صکره‌ده نامشروع وسائطله باش اوراراق بودجه‌سنك سفاهت خانه‌سنی طولدیرمغه، ماعداسی هرنوع نامشروع چاره‌لره اوزانه‌رق اوچورومله‌ره یوارلانمغه باشلار . بونك نتیجه‌سی مملکت برارتکاب وارتشا یتاغی اولور . نتیجه اعتباریله عدالت یرینه ظلم حاکم اولور . برطرفدن سائر فساد اخلاق اطرافی آلدیمی ، اومملکت چوکیور دیمکدر. بربالو

بیلیرمیسکز نیه مال اولور ؟ یوز لیرالق برالبیسه‌یه ، ایکی سفر آرابه ویا اوطوموبیله ، اون لیرالق بوفه‌یه ... بو حساب اصغری‌در . حالبوکه بو ملت کندیسنه ایش البیسه‌سی وتراموای پاراسی بولمقده مشکلات چکیور . اونك ایچون هرکس عقلنی باشنه طوپلاملیدر . اوچوروم‌یه یووارلانانلر باری دیکرلرینی‌ده سوروکله‌مه‌یه چالیشمامليدر. صوکره بوملته چوق یازیق اولور . فضیلتك قیمتی قالقوب‌ده رذائل مباح شکلنی آلیرسه هیچ برشیلر انقراضی دوردوره‌ماز .

عمر فوزی

اقدامدن :

مفکوره قادینی

صاحب امتیاز وسر محررمز احمد جودت بك، برقاچ کون اول (قادینلرده‌ده‌ائی) عنوانلی مقاله‌سیله مسئله‌نك اك‌جان آلنه‌جق نقطه‌سنه تماس ایتدی، جودت بکك ژاپون قادینلریندن وژاپون قادینلغندن کتیردیکی مثاللر هر معناسیله بلیغ وموجب عبرتدی. استاد مقاله‌سنده قادینلرمزك صنوف کزیده‌سندن رهبرلك چیقمه‌سنه، اونلرك وظیفهٔ ارشادی ایفا ایتمسنه احتیاج کوستریبور ، حد ذاتنده بوتکلیف چوق دوغریدر . قادینلغمز ، مع‌الاسف ، چوق الیم برعاقبتك مواجهه‌سنده بولنیور . بوعاقبت بالطبع قادینلرمزی دکل ، طولاییسیله ارککلرمزی‌ده ، مملکتمزی‌ده ، اجتماعی بنیه‌مزی‌ده تهدید ایتمکده‌در . چونکه قادینلرمزك هر صفحهٔ سقوطی مملکت ایچون ، عائله تشکیلاتمز ایچون الیم استقباللر احضار ایتدیکی کبی مستقبل نسلمزی‌ده تهدید ایتمکده‌در .

قادینلرمزی ، دوشدکلری کردابدن چکوب قورتاراجق اولان مرشده‌یی اکرصنوف عالیه‌مزدن بکلیورسه‌ق ، بن آچیق اوله‌رق سویلیه‌یم‌که بو انتظار عبث وبیسود اوله‌جقدر . برقاچ استثناسندن صرف‌نظر ایدرسه‌ك کورورزکه غربدن بومملکته کلن مساوی ، ایلك اوکجه صنوف عالیه دینیلن اقسام اجتماعیه‌مزك قانالرندن کچدکدن صوکره آقسرای، فاتح سمتلرینه سرایت ایتمشدر. بناءً علیه محتاج ارشاد اولان هرکدن و هرکدن اول صنوف عالیه‌مزدر . [بالطبع استثنالر حقنده دیه‌جکمز یوقدر .]

بن نظریاتجی برآدم دکلم. بناءً علیه بوقناعتلرم نظریاتدن دها قوتلی اولان تدقیق ومشاهده‌لر اوزرینه مؤسسدر . اکر ممکن اولسه‌ده صنوف عالیه دینیلن اقسام اجتماعیه‌مزی اورتن پرده‌یی قالدیرارق سزه اونك آلتنده قایناشان سیئاتی کوسترسه‌م، امینم‌که اللریکزله یوزوکزی اورتر و «آمان کورمیه‌یم!» دیرسکز .

اکر بوکون بعض قیزلریمز دوس موندنلره خاص قیافتلرله کزینیورلرسه، اکر بوکون بعض قیزلرمز کوز دوندیریجی برسقوط و تردی‌یه طوغری کیدییورلرسه اجتماعی بنیه‌مزی طوتوشدیران بویانغینك ایلك قیویلجیملری بذاته حاصل اولمش دکل ، طبقات عالیه‌مزك آندقلری آتشدن قوپمشدر .

ژاپون قادینلرینك اعتلالرنده اك مهم عامللردن اولان مادام ایشیموتوکی، مالك اولدیغی اسباب حضور ورفاهی براقه‌رق علوی ونجیب برفراغت نفسله دیار دیار کزن قادینلری بوکونکی نسوان عالیه‌مز ایچنده پك بولامیورم. بوکونکی

صرمه‌سنه‌می صوقوله‌جق ؟ رذالتك آدی معرفته‌می یاقلاشه‌جق ؟ برشیئی فنا اوله‌رق بیله بیله یاپمق وبو ابتلادن قورتلمغه چالیشمق باشقه‌در. فقط فنایی ایی کوریبور کبی ادعا ایتمك ومعصوملری‌ده ابتلا خانه‌لره دوشورمك قابل مسامحه دکلدر . بومنطق ؛ دنیانك هیچ بریرنده هوساته بازیچه ایدلمش دکلدر . عالمی آلداتیرم ظن ایتمه‌ملی . اصالت روحیه، نزاهت جنسیه‌ده بوقدر مغالطه‌یه دوشمکه مساعد اولمه‌کرك .

ای ، ارککك بازیچهٔ هوساتی اولان بدبخت ، غافل قادین ! فردی ، اجتماعی ، عائله‌وی قیامت قدر ایشلرك وار . یوزینك کوزینك بویاسنی یقا ! فکرینك اوروبجكلرینی سیل‌سپور! جدی مشاغلکه صاریل! سنی بوکلته‌جك آنجق حیات جدیه‌در . قورتاراجق‌ده اودر . برانسانسك ! برانسان اولمق پك مهم برمظهریتدر . برانسان ؛ اخشام یتاغنه کیررکن محاسبهٔ نفسه مجبوردر . وجدانك سکا صورار : « بوکون کندك ایچون، عائله‌ك ایچون ، اقرباك ایچون ، ملتك ایچون ، وطنك ایچون ، جنسك ایچون ، مقدساتك ایچون نه خدمتلر کوردك ؟ »

قادينلرمز آراسنده اوثروته مالك اولانلر پاره‌لرینی ملتنه منسوب اولان قادينلرك اسباب اعتلالنده دكل، اولسه اولسه سينه‌مالرده بيورلر؛ ياخود روم تزيلريله ارمنی قوافورلرينك مؤسسه‌لرنده براقيورلر . بزده هنوز (ايده‌آل قادينلری) يتيشمه‌مشدر ...

مفكوره انسانلرينك اك يوكسك فارقه‌سی، فراغت نفس‌در. صوك استقلال مجادله‌سی فراغت نفسك پك بليغ مثاللريله طولودر .

دشمن صفلرنده قافيه‌يی سوروين آناطولی قادينی بر مفكوره ايله حركت ايديوردی : « عرض دوشمانی « كاوورك » بويوندروغنه كيرمه‌مك . . . » بو مفكوره علمدن ونظرياتدن ملهم دكلدی . فقط علوی ايدی ، شمدی صورييوردم سزه : بزم بنات عاليه‌مز نه يابدی ؟ اكر صنوف عاليه‌دن مقصود اولان سيا رسيده كاشانه‌لرك حضور ورفاه ايچنده ياشايان نسوان كزيده‌سی ايسه بز، صالونلرينی يونان ضابطلرينه كشاده ايدن اوتوموبيللر راكبه‌سی ؛ كاشانه‌لر ساكنه‌سی برلانطه باشلی ومرصع كوكسلی خانم‌افنديلری اونوتمادق. اوخانم افنديلركه سوقاقلرده انكليز دوريه‌لرينك سياه مغفرلريله كزدكلری كيجه‌لرده قريستال بنجره‌لی صالونلرده صباحلره قدر مست وشاد (نه‌رون) ك روما كيجه‌لرينی تنظير ايديورلردی. اونلركه ملی ماتمه اشتراك شويله دورسون سكوت ايتمسنی اولسون بيلمديلر . متأثر كورونمكی اولسون تقليد ايتمديلر .

عمر قابيلوه

قهرمانه برمسلمانه قادين

هندستانك ايكی فدا كار مجاهدی محمد علی وشوكت علی برادرلری بوتون قارئلرمز طانير. بوايكی فدا كار مجاهدی يتشديرن محترم قادين بوتون هندليلرك آناسی اولارق طانمقده و يوز مليونلرجه هندلينك حرمت ومحبتيله قارشيلانمقده‌در . مومی‌اليها اخيراً (سيلان) آطه‌سی قادينلرينه خطاباً مهم برنطق ايراد وبونطق بوتون هندستانده فوق‌العاده تأثيرلر حاصل ايتمشدر . قادينلغك وظائفی حقنده پك مهم بياناتی احتوا ايدن بومهم نطقی (قالكوتا) ده لسان قرآن ايله انتشار ايتمكده اولان (الجامعه) رفيقمزدن ترجمه ايديورز :

« خانملر، بوبحران‌آلود زمانده وظيفه‌كزك نه‌دن عبارت اولديغنی ايضاح ايده‌جكم .. هيچكز امين اولماليسكز كه وظيفه‌كز اركككلره همت و شهامت روحنی نفخ ايتمكدر . دنياده نه‌قدر مهم حادثات وقوع بولمش، نه‌قدر بويوك ايشلر يابيلمشسه بونلرك وقوعنده قادينلرك بويوك برحصهٔ اشتراكی واردر . قادينلرك اك بويوك وظيفه‌سی اولرينه حاكم اولمقدر .

خانملر ! بن همشيره‌كز اختيار برقادينم . سياسی ، اجتماعی بويوك انقلابلر كوردم . چوجقلغم اثناسنده كورديكم عالم ايله بوكونكی عالم آره‌سنده بويوك برفرق واردر . سزك تلقيلريكزه كوره بنم تلقيلرم اسكيدر. يكی فكرلر، يكی طورلر، طبيعيدركه، بنم خوشمه كيتمه‌يور.

قادينلر، عموميتله ضعف ايله توصيف اولونيورلر. بنم فكرمجه بوطوغری دكلدر . تدقيقاتم ، هند قادينلرينك هند اركككلرندن دها جسور اولديغنی كوستريور .

بوكون اوغوللرمله افتخار ايديورم . فقط سزه تأمين ايده‌رم كه اوغوللرم ، بنم تربيه‌مك اثريدر . زوجمك ارتحالنده اوغلم شوكت علی آلتی ياشنده ايدی. محمد علی ايسه ايكی ياشنی اكمال ايتمه‌مشدی . زوجمك ارتحالی اوزرينه طبيعی ايلك وظيفه‌م زوجمك متروكاتنی حسن اداره ايله بوچوجقلری يتشديرمكدی. اويله يابدم . چوجقلرمی تربيه ايتدم. هندستان واوروپا دارالفنونلرينه كوندردم . حيات تحصيليه‌لرينی اتمام ايدنجه چوجقلرمی قارشيمه آلارق كنديلرينه ديدم كه : « پهلوانلری يتمك برشجاعت دكلدر . چونكه بوايش انجق بهيمی قوت واسطه‌سيله اولور. شجاعت مظلوملره وفلاكتديده‌لره ياردیم اوغورنده فدا كارلقدر. شان وشرفی، فدا كارلقله، باشقه‌لری اوغورنده فلاكته كوكس كرمكله احرازه چاليشكز ! »

اولادلرم بوخط حركتی تعقيب ايتديلر، كنديلری حبسه محكوم ايديله‌رك زندانه آتيلدقلری زمان حكومت بكا بر مكتوب كوندره‌رك چوجقلرمه نصيحت وطوتدقلری يولدن واز كچمه‌لری ايچون كنديسنه ياردیم ايتمكلكمی ايسته‌مش وملفوفاً كوندرديكی تعهد نامه‌يه اولادلرمك وضع امضا ايتملری ايچون توسطده بولونمه‌می طلب ايلمشدی. اولادلرم حكومتك ايسته‌ديكی تعهدنامه‌يی امضالادقلری تقديرده سربست بيراقيله‌جقلردی . اوزمان حبسخانه‌يه كيتدم . اولادلرمه ملاقی اولدم . وكنديلرينه ديدم كه : « بنم ايچون اك بيوك سعادت سزك سربستيكزدر. بناءً عليه سربستيكزی بتون قدرتكزله محافظه ايديكز. صاقين حكومته صاتماييكز . اوت ، سزی آلوب أوه كوتورمك ايسترم . فقط سز حريتكزی سوييورسه‌كز دينكزه، وطنكزه مربوط اولماليسكز. بو مربوطيتی اخلال ايتديككز تقديرده امين اوليكز كه سزدن تبری ايدر ، سزی كندی‌المله بوغارم . »

حبسخانه‌يه كيديبوركن بولده بيكلرجه انسانك اولادلرمك حياتنه دعا ايتديكنی كوردم. بونلره ديمشدم كه: « چوجقلرمك حياتی ايچون دعا ايده‌جككزه انسانلغی اسارت زنجيرلرندن قورتارمق ايچون قيملداسه‌كزآ ! . »

برچوقلری بكا ديبورلركه : « اولادلرينی نيچون بوتهلكه‌لی يوللره سوق ايتدك؟ » بن‌ده بونلره ديبوردم كه: « اولادلرمك كيتدكلری يول تهلكه وهلاك يولی دكل ، حريت ونجات يوليدر . » برچوق اقربا واودامزده بكا ديبورلركه: « اولادلرينك حياتی نيچون فلاكته سوق ايتدك ؟ بوقوجه حكومته قارشی سنك اولادلرك نه‌يابه‌بيلير ؟ » بونلره جواباً ديبوردم كه : « اوت، جناب حق بكا بر امانت توديع بويوردی،

وبونی آنجق کندینه اعاده ایتمکلکمی امر ایتدی . بوامانت بنم اولادلرمدر. بن ده اونلری الله یولنه سوق ایتدم. بویله یاپمسه‌م حقك امانتنه خیانت ایتمش اولوردم . اولادلرم بنم دکل ، اونلری یارادان حق جل وعلانکدر . اونلری کندی نفسم ایچون صاقلایه‌جق وحسیاتمه انقیاد ایده‌جك اولورسه‌م کناه ایشله‌مش اولوردم . اوت ، اولادلرم، یالکز باشلرینه بوظالم حکومته برشی یاپامازلر. فقط بیلیورسکزکه ، اوزوم اوزومه باقارق قیزارير . کوریبورزکه بو ایکی وطن اولادینه باقارق بیکلرجه اولادوطن اونلرك اثرینه اقتفا ایتدی. بلکه کوریبورزکه بوتون ملت اونلرك کیتدیکی یوله کیدیبور . »

کراچی محکمه‌سی اولادلرمی محکوم ایتدیکی زمان یرمدن قیملدایه‌میه‌جق درجه‌ده خسته ایدم . جناب حقك اثر لطفی اولارق راحتسزلغم زائل اولدی . بناءً علیه کراچی‌یه کیتدم .

ترەن هر استاسیونده توقف ایتدکجه بیکلرجه وطنداش کله‌رك خاطریمی تطییبه چالیشیوردی. هپسی‌ده دییورلردی که: « مراق ایتمه‌یکز خانم ! جناب حق فلاکتکزی تخفیف ایدر . » اوزمان بوکنجلره خطاباً دیدم که: « اولادلرم ! ایکی اوغلوم حبس ایدیلدیسه‌ده متأثر دکلم. هپکز اولادلرمسکز ! »

کراچی‌یه مواصلت ایتدم . اولادلرمی خیرسز وقاتللره کیدیریلن کومکلکلر ایچنده کوردم . کندیلرینه دیدم که: « اولادلرم! سزی زیارت وتبریك ایچون کلدم . سز حقیقةً بنم اولادلرمسکز . محبوسیتکز زماننده ایچنده بویودیککز راحت ورفاهی خاطرکزه کتیرمه‌ییکز . ایچکزه قورقو کیرمه‌سین. بالعکس اوله‌جکسه‌کز مطلقا حرب میداننده اولوکز ! »

بونلری افتخار ایچون سویله‌میورم . مقصدم ارککلرك والده وقادین اثری اولدیغنی بیان ایتمکدر . بناءً علیه بر ارکك جبین ویا هنرسز ایسه قباحت اونده دکل ، اوکا شجاعت وهمت روحی نفخ ایتمه‌ین والده‌سنده‌در . بناءً علیه شاید ارککلر کزك حیاتندن متأثر ایسه‌کز اونلری تشجیع ایتمك ، معالیاته سوق ایله‌مك سزك الکزده‌در. قادینلرك ارککلر اوزرنده معنوی بر نفوذی واردر . بو نفوذی وطن اوغورنده ، فضیلت اوغورنده استعمال ایدیکز .

بر چوقلری ظن ایدییورلرکه بن بو فکرلری چوجوقلرمدن اقتباس ایتدم . بونلره صورارم . اولادلرمی بنمی تربیه ایتدم ؟ بنمی اونلری یتشدیردم ، اونلرمی بنی یتیشدیردی ؟

خانملر ! بز مملکتمز ایچون استقلال ایسته‌یورز . بوندن بویله اسارت ذلتنه تحمل ایده‌میز. حکومت مطالبمزی قبول ایتمزسه اوندن تبری ایدر ، اونك قوانیننه اطاعت ایتمه‌یز . بوندن بویله یاپاجغمز ایش حیوانلر کبی یاشامق دکل ، انسان کبی اولمکدر . بز اللهدن باشقه کیمسه‌دن قورقمایورز . حبسدن قورقمایورز. اولومدن اندیشه ایتمه‌یورز. خانملر ، بن حیات فانیه‌یه وداع ایتمك اوزره بولونان بر قادینم . فقط قلبمی طوتوشدیران برعلو بنی شهردن شهره سیاحته سوق ایدییور . هر یرده هرکسه دینی و ملی وظیفه‌لرینی اخطار ایدییوردم . هرکسی حریت وانسانلق اوغورنده اولمکه تشویق ایدییوردم. حریت کونشنك افقمزده طوغدیغنی کورمه‌دنجه صوصمیه‌جغم . ۱۸۵۷ سنه‌سنده یدی یاشنده بر چوجوق ایکن براختلال کورمشدم. هندستانی قورتاره‌جق اختلالی کورمه‌دنجه کوزمی یومق ایسته‌مه‌یورم ! »

ایچکی وحیات اجتماعیه

بشرك حقوقنی طانییان ، افراده حریت ویرن فرانسه اختلالنك وخیم نتایجندن اولمق اوزره ایکی قورقونچ آفت برق ضیاسنك فضاده‌کی سرعتیله بوتون عالم انسانیتی قاپلادی . بر حالده‌که ، اقوام غربیه‌نك « کری قالمش امتلر » دیدیکی مسلمانلردن باشقه‌سی ایچون بوایکی بلادن خلاص امکانی یوقدی .

ایشته بوبلالردن بریسی وبرنجیسی ایچکیدر .

مهلك ، فقط تأثیری بطی بر زهر ، ناصیل دامارلرده سینسی سینسی یورورسه ایچکی‌ده مدنی اقوامك آره‌سنه اویله صوقولدی . حیات اجتماعیه‌نك تملرینه ، آنا دیوارلرینه یرلشمه‌دکجه کیمسه‌نك اعراضندن شبهه بیله دوشورمدی .

ایچکی یوزندن دوغه‌جق فلاکت اجتماعیه‌نك مدهش مقدمه‌لرینی ال اوکجه دویان ، اونی وقتیله کندیسی ایچون شعار ترقی ، نشانهٔ تمدن اتخاذ ایتمش ملتلردن ، بالخاصه آمریقالیلرله آوروپانك شمال و وسطنده‌کی عنصرلردر .

اوت ، اوزون مدتله نفسلرینه ظلم ایدن بوملتلر حیات فردیه و اجتماعیه‌لرینك اساساتی ییقه‌جق صارصینتیلری نهایت دویدیلر . واو طاتلی سرخوشلقدن آییلنجه باقدیلرکه ایچکی افرادك اخلاقی اوزرنده ، صحتی اوزرنده قاپانماز رخنه‌لر آچمش ؛ کوردیلرکه سیکیرلر عاطل ، دماغلر پریشان ، عمرلر سورکسز؛ آکلادیلرکه عائلی حیاته قصد ایتمش ، الله طرفندن ، طبیعت طرفندن ادامه‌سی امر اولنان قرابت رابطه‌لرینی ، نسب علاقه‌لرینی قوپارمش آتمش ؛ اوکرندیلرکه ییغین ییغین جنایتلر اورته‌ده یوزییور ، سورو سورو خسته‌لقلر میدانده کزییور .

ایشته بوملتلر شووخیم عاقبتلره مطلع اولونجه عقل ایده‌بیلدکلری هر واسطه ایله ایچکی علیهنده مجادله‌یه باشلادیلر . قات قات ویرکولر

آلمق ، ایچنلری حبسه آتمق ، بلدیه مجلسلرینه قادین انتخاب ایتمك ، صاتیلان مسکرانده‌کی اسپرتو مقدارینی آزالتمق ، صورت مخصوصه‌ده یازدیریلمش هکیم راپورلرینی هرطرفه یایمق کبی آمریقاجه ، آوروپاجه معروف تدابیرك هیچ برینی بیراقادیلر .

آلمان اساتذهٔ فنندن اشتایتر ایچکی سائقه‌سیله ظهور ایدن وقعه‌لرله بوابتلانك حیات اجتماعیه‌ده آچدیغی رخنه‌لری تعقیب ایتدکدن‌صوکره « فردك کندی تصرفاتنده‌کی حریتی » نظریه‌سندن دولایی بوتون قانونجیلره شویله هجوم ایدییور :

« باقکز قانونجیلرمزك فکرینه : ایسترسه انتحار درجه‌سنه وارسین ، کندی نفسنه ظلم ایدن انسانله بزم هیچ آلیش ویریشمز یوقدر . غیرك حقوقنه تعرض ، عمومك آسایشنی متضرر ایتمه‌مك شرطیله هرکس دیله‌دیکنی یاپمقده سربستدر . آرزو ایتدیکی صورتده اوله‌سی‌یه ایچمك حقیدر . ناصل که اختیاریله اولدقدن‌صوکره عقلندن، اراده‌سندن ، شرفندن، الحاصل بوتون انسانی موهبه‌لریله،فضیلتلرندن تجرد ایده‌بیلیر ، هم هیچ مسئول ومعاتب اولمامق شرطیله .

« آسایش عمومینك محافظه‌سنه وسرخوشلرك کرك بوکا قارشی حرمتسزلکدن ، کرك باشقه‌لرینك حقوقنه تجاوزدن منعی مسئله‌سنه کلنجه حکومات منتظمه بو بابده مقتضی تدابیری اتخاذ ایچون اداره آداملرینه صلاحیت کامله ویرمشدر . حکومت سرخوشی آیله‌رق کیمسه‌یه ضرری طوقونماز بر حاله کلنجه‌یه قادار ضابطه مرکزلرنده موقوف طوتار . جنایت ، یاخود جرم ایشله‌دکدن صوکره یاقالادیغی سرخوشلری‌ده جزالرینی آلمق اوزره محکمه‌یه کوندرر . بناءً علیه ایچکی یوزندن جمعیات بشریه‌نك کوره‌بیله‌جکی ضرری حکومتله محکمه بو صورتله منع ایتمش اولیور . لکن اوینك درت دیواری آره‌سنده چیلدیره‌سی‌یه ، حتی اوله‌سی‌یه ایچن آداملره کلنجه ، بونلر ایچون نه دیمه‌یه حقمز اولابیلیر ؟..

« ایشته بوسوزلری قانونجیلر سویلیورکه، طوغریسی کوروتمکله برابر ، اشکال مغلطه‌نك اك پارلاغنه مثال عد ایدلسه شایاندر !

« بکا کلنجه ، بن ملتلرك سلامتی مقصدیله وضع اولنان قانونلرك اصول ونظریاتی آره‌سنه بویله محتلری خراب ایده‌جك ، نسللری کسه‌جك ، بینلرنده‌کی موازنه‌یی بوزه‌جق ، صوکره ، امتلرك هم کندیلرینه ، هم موجودیت اجتماعیه‌لرینه استنادگاه اولان ارکان اخلاقی یرلره سره‌جك فلسفه‌لرك کیرمش بولونمسندن جداً قورقارم .

« مادامکه جمعیتلر فردلردن تشکل ایدییور ، افرادیله جمعیتلری بربرندن آییرمق فساد عقله دلالت ایدر . زیرا فردلر ناصلسه اونلرك وجوده کتیره‌جکی جماعتلرك‌ده اویله اوله‌جغی بدیهیدر . او حالده امتلرینك سعادتنه وقف وجود ایتمش قانونجیلر هرکسدن‌اول آکلامق ایجاب ایدرکه : جماعتلری تشکیل ایدن افراد ، فضاحتلرك هر نوعنی، رذالتلرك هرشکلنی ارتکاب ایده‌بیله‌جك صورتده باشی‌بوش براقیلدقجه تعیین اولنان جزالر نه او جماعتلره ، نه‌ده مصالح عامه‌یه هیچ بر منفعت تأمین ایده‌مز .

« برآدام سرخوش اولور ، باشقه‌لرینی اضرار ایدر . بونك اوزرینه محکمه یا تضمین ، یاجزای نقدی ، یاخود علی‌العاده حبس ایله حکمده بولنور . پك اعلا ! بو کبی تدبیرلر سرخوشلق سائقه‌سیله او حریفك وامثالنك جرائم ارتکاب ایتملرینه مانع اوله‌بیله‌جکمی ؟

« عیاشلر طرفندن وقوعه کتیریله‌رك محکمه‌لره سوق ایدلمش حادثه‌لری تعقیب ایدنلر پك ایی بیلیرلرکه حاکملرك بو بابده ویردیکی جزالر آسایش و حقوق عامه نقطهٔ نظرندن هیچ فائده‌یی موجب اولمیور . بالخصوص سرخوشلق حالنده ایقاع جرم ایدنلره قارشی مسامحه‌کارلق مدنی ملتلرك محکمه‌لری ایچون بر شعاردر . برچوغی بونلرك برائتنه حکم ایدر؛ نه‌جرملرینی نظر اعتباره آلیر، نه‌ده حادثه‌یی نتایجیله اولچمك جهتنه یاناشیر .

« ایشتدمکه: شریعت اسلامیه متعمداً عقلنی غائب ایدن سرخوشی بوتون جرائمندن مسئول طوتار ، اونکله آییق بر مجرم آره‌سنده هیچ فرق طانیمازمش . کذلك مسلمانلقده برآدمك کندی حیاتنه ، یاخود کندی وجودندن برجزئنه قصد ایتمسی طبق باشقه برینك حیاتنه قصد ، یاخود برطرفنی جرح ایتمسی کبی تلقی اولونورمش .

« طوغریسی بن‌بونی پك بکندم . بزم قانونجیلرمز انسانك کندی نفسنه قارشی ایقاع ایتدیکی جرم ایله باشقه‌سی حقنده‌کی تجاوزینی بربرندن آییرییورلر . صوکره ، فردلرك کندی نفسلرینه قارشی ایشلدکاری بوتون ضررلردن جزؤلری بولوندقلری جمعیتلرك‌ده پك طبیعی بر صورتده متضرر اوله‌جغی قانونجیلرمزجه معلومدر . اویله ایکن آفیون ، مورفین ، قوقائین ، اسپرتو کبی زهرلری قوللانمق صورتیله نفسلرینه قارشی جنایت ایشله‌ینلری ـ بونلرك مقصدی انتحار بیله اولسه ـ هیچ برجزایه چارپمیورلر .

« امتلرك عناصر مرکبه‌سنی تشکیل ایدن افراده جماعتلرك روحنی اولدورن بو زهرلری مباح کوردکدن صوکره قانونجیلرمزك جمعیات بشریه‌یی اسیرکه‌ملری ، عمومك سعادتی اوزرینه تیتره‌ملری نره‌ده قالیور ؟ صوکره اللرنده‌کی وسائطك جمعیتلری مسعود ایتمه‌یه کافی کله‌جکنی ناصل ادعا ایدییورلر ، بردرلو عقلم ایرمیور .

« بن « کندی تصرفلرنده افرادك بلاقید حریتی » نظریه‌سنی خرافه قبیلندن تلقی ایدییورم. ذاتاً بونك باشقه برشی اولمادیغی کونك برنده هرکسجه آکلاشیله‌جقدر. ایشته بولشه‌ویك روسیه‌ده بوخصوصده دیکرلرندن اول داوراندی ، اوزانمق ایسته‌ین اللره اوردی ، حدینی

آشان فری اراده‌لری برچوق قیود ایله باغلادی ؛ قانونجیلره کوره قوانین مدنیه‌نك اساسنی ، روحنی تشکیل ایدن حریت مطلقه‌یه هیچ آلدیرمادی .

« دیکر طرفدن آمریقا حکومتلری‌ده ایچکی‌یه قارشی او مدهش هجومی کوسترنجه ، روسلری که آسیا اقوامنه قاتان ، که بازبار سورولرینه بکزه‌ین چکه قوافلرینك دایاندیغی بوتون چوروك دلائل ییقیلدی کیتدی .

« قانونجیلر بیلملیدرکه عشرت مبتلالری طرفندن ایقاع اولنان جرملری منع ایچون اتخاذ ایتدکلری بوتون مقررات عجزه محکومدر. کوزلری اوکنده‌کی احصائیاتك اسکیلرینه ، یکیلرینه بر کره‌جك اولسون باقسه‌لر کوره‌جکلرکه جرائمی ، جنایاتی آلابیلدیکنه تعمیم خصوصنده ایچکی صوك درجه‌لرده فعال ؛ صورته بو فعالیته قارشی دساتیر مدنیه‌نك تقریر ایتدیکی اداری احتیاطلر وتدبیرلر پك عاجز ؛ نه سلامت عمومیه‌یی خللدن صیانت ایده‌جکی وار ، نه‌ده عیاشلرك جنایاتندن جمعیت بشریه‌یی قورویه‌بیله‌جکی . »

بلتنز تر[illegible]حبسخانه‌سی طبیبی دوقتور بایرك تنظیم ایتدیکی احصائی جدول المده طورویور . یالکز علی‌العاده قباحتلر ، جنحه‌لر دکل ، بویوك مقیاسده خیرسزلقلر ، یول کسیجیلکلر ، یان کسیجیلکلر ، چاپول قصدیله قونداقچیلقلر اکثریتله عیاشلر طرفندن ایقاع ایدلمکده.

دوقتور مدمن اولمایانلرك ، یعنی دائما ایچمه‌ینلرك سرخوشلقله ارتکاب ایتدیکی جرائمی تدقیقدن صوکره حبسخانه موجودینه کوره نسبتی شو صورتله تثبیت ایدییور :

٪ ٥١,٤	باشقه‌لرینه بدنی ضررلر ایقاع ایدنلر
« ٦٨,٣	احکام ونظامات اداریه‌یه قارشی کلنلر
« ٥٥,٦	آداب عمومیه واجتماعیه‌یی اخلال ایدنلر

(کینغتز برغ) ده امراض عصبیه طبیبی دوقتور هوجو هوبه‌نك ١٩٠٧ دن آز اول طوتمش اولدیغی احصائی جدول بیمار خانه‌ده‌کی مجنونلرك یوزده اوتوزنی عیاش کوستریور . آرتق بوخسته‌لر ایچون اجزاسندن بولوندقلری امته‌نافع اولمق ، هیچ اولمازسه ضرر ویرمه‌مك شویله دورسون ، تیمارخانه‌یه کیرنجه‌یه قدر بونلرك نفسلرینه ، چولوقلرینه ، جوجوقلرینه ، جماعتلرینه ، ماتلرینه قارشی ایقاع ایتمش بوله‌جغی زیانلرك تخمینی اوقدر مشکل اولماسه کرکدر .

ایچکینك اراده‌یی ضعفه ، اعصابی وهنه اوغراتمسی یوزندن روحی ، عصبی خسته‌لقلر آرتوب طورویور . محکمه‌لر ایسه جنایت ، یاخود جنحه ارتکاب ایتمش برچوق کیمسه‌لرك تخلیهٔ سبیله بوکبی عارضه‌لری وسیله اتخاذ ایدییور ؛ اونلری مؤاخذه ایدلیه‌جك ، مسئول طوتوله‌مایه‌جق خسته‌لر صیره‌سنه قویبور . حالبوکه بونلر خسته دکلدیلر ، کندی قصد واختیارلریله ایچکی‌یه قویولدیلر . ایی‌یی کوتودن آییرمق ، افکار وحرکاتی طارتمق ایچون ، اوت یالکز بونك ایچون ، الله طرفندن کندیلرینه تودیع ایدیلن موازنهٔ عقلیه‌لرینی کندی اللریله بوزدیلر . پك اعلا ! قوانین مدنیه و او قوانینك مدافعلری بوکبی خسته‌لرك ایقاع ایده‌جکی جرائمدن جمعیت بشری صیانت ایچون نه‌یاپدیلر ؟ اوت ، بوصنف مجرملر کندیلرینك انتباهی ، باشقه‌لرینك‌ده عبرتی موجب اوله‌بیله‌جك صورتده جزا کورمك اوزره محکمه‌لره سوق اولوندقجه امراض عصبیه‌لرینك شفاعتیله سبیللری تخلیه ایدیلدی . بناءً علیه بونلرده آسایش عمومی ایله بیلدکلری کبی اوینامق ، باشقه‌لرینك حقوقنه ایسته‌دکلری قدار صاتاشمق امکانی بولدیلر . نه حریفلر حبس ایدیله‌رك شرلرندن جماعت قورونه‌بیلدی ؛ نه دیکر میخانه قوربانلرینه وسیلهٔ انتباه اوله‌جق بر کونه تعزیرده بولونولدی؛ نه‌ده عیاشلره صرف ایچکی قوللاندقلرندن دولایی برجزا تعیین ایدیلدی .

شو سطرلری یازارکن کوزیمك اوکنده آلمانیا حکومتنك رسمی براحصائیات جدولی طورویور . عیاشلرك ایقاع ایتدکلری جرائمه قارشی محکمه‌لرله قانونجیلر طرفندن کوستریلن مسامحه واستخفافك درجه‌سنی وبوحالك امت حقنده نه آغیر برجنایت اولدیغنی کوسترمسی اعتباریله اقتباسنده بأس کورمیورم :

سنه	محکمه‌یه سوق اولنان عیاشلر	برائت قزانانلر
١٩٠١-١٨٩٧	٢,٨٦٣,٢٥٩	٦٢٥,٠٣٣
١٩٠٢	٦٠٩,٧٠٠	١٣٦,٥٧٦
١٩٠٣	٦٥١,٥٣٤	١٣٥,٨٢٤
١٩٠٤	٦١١,٠٢٣	١٤١,٨٤٣
١٩٠٥	٦١٤,٩٤٠	١٣٩,٧١٥

شمدی ، ١٩٠٢ دن اعتباراً اولان نسبتی تدقیق ایدرسه‌ك شویله بولورز :

١٩٠٢	٪ ١٨,٣	تقریباً بشده بری
١٩٠٣	٪ ١٨,٤	« «
١٩٠٤	٪ ١٨,٨	« «
١٩٠٥	٪ ١٨,٩	« «

منافع وسلامت عمومیه‌یه قارشی ایقاع ایتدکلری جرائمدن طولایی محاکمه آلتنه آلنان بومجرملرك محکمه‌لرجه صالیویرلمسی یوزندن جمعیته اصابت ایده‌جك فلاکت شو جدوللردن آکلاشیلابیلیر .

شیمدی ، قانون واضعلرینه شایان برحرکت وارسه اوده غایانه ویریله‌جك احکامك وسائطده تشمیلی ، بناءً علیه مخدر ، مسکن شیلرله دیکر اسپرتولی ایچکیلرك هیچ بریله هیچ برصورتله مساعده ایدیله.

مسيدر . زيرا بونلرك كرك طوغرودن طوغرويه اولمق اوزره آنی برطرزده، كرك طولاييسيله وتدريجی صورتده ميدانه كتيردیكی ضررلر كنديلرنجه معلومدر .

امام مالك بن انس حضرتلريله ديكر بعض مجتهدلرك مذهبنده ذريعه‌لری سد ايتمك ، غايات ومقاصده ويريله‌جك حكملری وسائله‌ده ويرمك امهات اصولدندر . آوروپاده‌كی قوانين مدنيه واضعلريله پيرولری بودستوره توفيق حركت ايتسه‌لرده مقدارينك آزلغنه ، چوقلغنه باقايه‌رق بوتون مشروبات كئوليه‌يی منع ايلسه‌لر نه قدر ايی اولور .

مع‌مافيه بن داها ايلری‌يه كيدرك اسپرتولی شيلر تداوی ايچون‌ده قوللانيلمامليدر ، ديه‌جكم . زيرا آشاغيده‌كی فتاوای طبيه‌دن آكلاشيله‌جغی وجهله يكی، حتی اسكی علاجلرك آره‌سنده قطعياً الكول استعماله حاجت براقايه‌جق پك چوق ماده‌لر وار .

هندستانه برنظر

هندستان دنيانك اك قديم ، اك مشهور ممالكندندر . من‌القديم براسلام مملكتی عد اولنور . قوتلی بر اسلام حكومتی آثاری هنوز باقيدر . اسكيدن بری مقر حكومتی دهلی بلده‌سيدر . سبكتكين غزنويلرك پای‌تختی بولنان بوبلده ، ميلادی ۱۸۰۳ نجی سنه‌دن بوكونه قدر انكليزلرك تحت تغلبنده بولنمقده‌در . هندستانده سلاطين اسلاميه دورنده ، مقرحكومت (دهلی) اولمقله برابر رئيس‌نظار دائما ولاياتدن برنده بولنوردی . مركزده نائب حكومت ناميله برذات رئيس نظاره وكالت ايدردی . صدر اعظم مهری مشار اليهك آلنده بولنوردی . عموميتله صدارت‌وكالتنده استخدام‌اولنانلر اهل‌اسلامدن اولوب (نواب) تسميه اولنورلردی .

سلاطينك صوك دورنده ، انكليزلرك دسيسه‌سی ايله ، شاه‌عالم‌ثانی زماننده برنجی دفعه اولمق اوزره « ميرجنا » نامنده بر مجوسی نواب تعيين‌اولنور . بالآخره آز برفاصله ايله بونك مقامنی انكليزلوردلرندن ليك اشغال ايدر . آرتق شاه‌عالم حكومتی طبيعتيله‌انكليز حكومتنه‌تبدل ايدر . (۱۸۰۳ ميلادی)

عينی‌سنه‌ده دهليده برمدرسهٔ كليه تأسيس‌اولنور. تدريسات‌اسلاميه ايله‌برابر ، فنون‌غربيه تعليماتی‌ده باشلار. زمان‌ومحيط تأثيريله بوكليه‌دن بويوك علما ومتفكرين يتيشير بويوك‌براثرانتباه كورولور. بومتفكرين هندستانك آتيسی ايچون انديشه ايده‌رك ، انكليزلرك فضولی حاكميتنه قارشی برفكراستخلاص تخمی اكرلر . هرطرفده فرياد وفغان، عدم خوشنودی صدالری‌باشلار. فقط انكليزلر تقدم ايدرك ۱۸۵۷ فتنه‌سنی ايقاظ‌ايدرلر ، يوز بيكلرجه‌آدم كسه‌رلر . اهل‌اسلامك الك‌منور قسمی، اك نامدار علماسی طوپه طوتولور مولوی رحمةالله ، مولوی امدادالله صاحب كبی بعض ذوات‌معتبره هندستاندن فرارايده‌رك تخليص‌كريبان ايدرلر . بعضلری‌ده قريه‌لرده ، شوراده بوراده كيزله‌نمك صورتيله جانلرينی محافظه ايدرلر .

بوسنه حركاتنده مشاهده اولنديغنه كوره ، دهلی كليه‌سنك محصولی اولان طلبه ميانده ، برچوق انكليز طرفدارلری‌ده يتشمش اولديغی محققدر . بووقعه‌يی متعاقب انكليزلر مملكتك بتون امورينی منحصراً كندی يد تصرفلرينه آلدقلری كبی، مذكور كليه‌يی‌ده كندی اداره‌لرينه آليرلر . بالآخره دوغريدن‌دوغری‌ی كنديلرينه مال ايدرك يالكز انكليز محبلری اخراجنه باشلارلر . بونك اوزرينه متفكرين اسلاميه‌دن مولانا محمد قاسم نامنده برذات همت ايدرك ، عموم هند مسلمانلرينك اعانه‌سيله « ديوبند » بلده‌سنده براسلام دارالفنونی كشاد ايدر . بوكليه‌ده يالكز علوم اسلاميه تدريساتنه صرف مساعی اولنور. حقيقةً بو مدرسه‌نك خدمتی كورولمه‌يه باشلاينجه هندستانك ولايات سائره‌سنده شعبه‌لر كشادينه تشبث اولنور. بوصره‌ده السيد احمدخان جنابلری همتيله ينه بتون هند مسلمانلری معاونتيله «عليكره» بلده‌سنده علوم غربيه متخصصلری يتشديرمك مقصديله تكرار برشعبه كشاد اولنور بر آرالق عليكر كليه‌سنه حكومت‌ده دست معاونتنی اوزاتير . بوصورتله طلبه ميانده انكليز ذهنيتی اويانديريلير . ديوبند كليه‌سنه مقابل ومخالف برفكر حصوله كتيريلير . بالآخره ايكی كليه بيننده بيوك مناقشه ومنافرته قدر ميدان آچيلير .

علمای اسلامك سعی وغيرتيله برمدت صوكره بومنافرتلر، محبت واخوته تبديل اولنه‌رق، ايكی كليه بيننده توحيد افكاروتشريك‌مساعی طرفدارلری ظهور ايدر . برچوق عليكر طلبه‌سی ، اكمال تحصيل ايچون ديوبند كليه‌سنه دخالت ايدرلر .

ايشته بوصورتله اسلام دارالفنونلری تأسس‌ايدرك محصول ويرمه‌يه باشلايور. طرابلس غرب وبالقان محاربه‌لری تأثيراتيله « اتحاد اسلام » فكرلری تولد ايديور . ۱۹۱۴ سنه‌سندن اعتباراً ، عليكر كليه‌سی‌عموم هندستان مسلمانلری ايچون ، « اسلام‌حركتنك مركزی » وضعيتنه كچيور . بوكون بوتون هند مسلمانلری كوزلرينی ديوبند وعليكر كليه‌لرينه ديكمش ، هندستانك انكليز تسلطندن قورتولمق ايچون يكانه چاره بوايكی كليه رجالندن كله‌بيله‌جكی اميد ايتمكده‌درلر .

صوك ايستاتستيقلره كوره ديوبند كليه‌سی شعباتيله ، شو اللی‌سنه ظرفنده اوتوز بيك آدم يتشديرديكی كوروليور . بوكون عموم هندستانده موجود علما متفكرين ديوبند محصوليدر . بالخاصه استخلاص هند خادملری ، آوروپاده شوراده بوراده جولان ايتمكده

اولانلرك هیسی ، دیوبندن چیقوب علیکردن آلدقلری تعلیمات موجبنجه حرکت ایدرلر .

بز عالم اسلامك جلد ثانیسنده هندستان حقنده جزئی بر معلومات ایله اکتفا ایتمشدك . زیرا اوزمانلر ، بوکی حوادث واحوالك نشرینه مساعد دکلدی . بوکون هندیلرك حرکاتی علنیدر . اسرار خفیه دوره‌سندن چیقمشدر . بناءً علیه هرشی آچیق سویله‌نه‌بیلور .

عبدالرشید ابراهیم

مکتوبلر :

استانبولده سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

برغمه اهالیسندن متعدد امضالرله اداره خانه‌مزه کوندریلمشدر :

وقت غزته‌سنك ١١ نیسان ٣٤٠ تاریخلی نسخه‌سنده برغمه‌یه متعلق بر مقاله کورولدی . طرز تحریرندن‌ده آکلاشیلدیغی وجهله وقت محرری برغمه‌یی زیارتنده اومدیغی کبی حرمت ، کندینه کوره تجدد کوره‌مه‌مش . نه تورك اوجاغندن ، نه‌ده مملکتك بشقه بوجاغندن بر حظ آله‌مامش . مملکته ، ملته یابانجی برینی بولوب دردلشمش . ایشته یازدیغی شیلری‌ده اورادن طوبلامش . بلکه بعضیلرینی‌ده ماصه باشنده علاوه ایتمشدر . مثلا ترەن و مکتب طاشلری حقنده‌کی افسانه‌لری مملکتك خوجالری دکل ، احتمالکه بر قوجه قاری سویلمش . برغمه‌لیلرك هیچ بریسی بویله بر شیلر دویمادقلری حالده محرر بك بونلری نره‌دن بولوب چیقارمش ؟..

محرر بك وردد آرقداشی فوطوغرافده‌کی سیمالری بیله یا کلش آکلامشلر . اعضادن حاجی حافظ افندی اوراده یوقدی . آلنی یوزینه قویان مغنیسا علماسندن برغمه‌ده مسافر بولنان حاجی حلمی افندیدر . بو ذات و مفتیٔ بلده (محرر بكك‌ده اعترافه مجبور اولدیغی اوزره) حسیات ملیه‌لرندن ناشی یونان زندانلرینه دوشمش ، آیلرجه یونان اشکنجه‌لری آلتنده وهرآن اعدام تهلکه‌سی قارشوسنده ینه مجاهدینك نصرتنه ، ملتك سعادت وسلامتنه دعا ایتمشلر ولطف الٓهی ایله قورتولوب کلمشلردر . فوطوغرافده کورولدیکی اوزره قائممقام قضا دشمن فجایعنی حزین بر لسان ایله تفصیل واستخلاصی بلیغ بر بیان ایله تبجیل ایدرکن هرکسدن زیاده اونلر متأثر اولمشلر ، فوطوغراف چکیلدیکنك فرقنه بیله وارمامشلردر . طوغریسی ، اکری هرشیدن بر وسیله بولوب خوجالره تعریض ایتمك موداسنه تبعاً محرر بك‌ده آناطولیده کزدیکی یرلرده‌کی اقبالسزلکنك سر وسببنی خوجالره عطف ایتمك ایسته‌یور . بو ، نه انصافسزلقدر ! محرر بك امین اولسونلرکه کندیلری حقنده خوجالر هیچ بر خیرناخواهلقده بولونمامشلردر وبولونمازلر . برغمه‌ده حقیقی آکلامغه وقت بوله‌دن کیدن محرر مومی الیه البته کورمشلردرکه برغمه‌لیلر مسلماندرلر و کندی آنلرینك تریه کچینن کیمسه‌لردر . کندیلرینی بکنمه‌ینلره هیچ‌ده حرمته بورجلی دکلدرلر . خوش کورمدکلری بر شی وارسه اوده حدذاتنده ناخوش اولان شیلردر . برغمه‌لیلرك تجدده قارشی‌ده هیچ بر خصومتلری یوقدر . مملکتمزك ترقیسنی ، رفاه اقتصادیسنی کیم ایسته‌مز ؟ اما تجدددن مقصد استانبولك بارلری ، دیشیلی ارککلی دانسلری ، قونسرلری ، شانولری ایسه او تجدددن الله مملکتلریمزی محافظه ایتسون . محرر بك بزم مملکتمزی بکنمه‌مش . نه یاپه‌لم ؟ فقط لطفاً شونی‌ده اونوتماسونلرکه استانبولك او مدنی حیات اذواقنده صرف اولونان پاره‌لر بزم صیرتمزدن چیقیور . مملکتمز کری قالمشسه بوندن طولایی محرر بك بزی دکل ، بزم افندیلریمزی مؤاخذه بویورسون . خوجالریمز بزی دیندن صوغوتمادیلر . اللرندن کلدیکی قدر دینمزی ، دیانتمزی بزه اوکرتدیلر . الحمدلله بوتون مملکتمزك افرادی صاپ صاغلام مسلماندر . اما مملکتك کورولری ، یوللری یوق ایسه بونی‌ده یاپمق خوجه‌لره دوشمز ، ظن ایدرز . محرر بك افندی ! بزم سویه‌مزله ، فکریمزله هیچ متأثر اولمایکز . بزم قصبه‌نك اقتصادی ترقیسی ایچون فائده‌لی بر تدبیر دوشوندیسه‌کز لطفاً سویله‌ییکز . بز اونی مع‌الممنونیه یاپارز . سزه توصیه ایدرز ، کزدیککز یرلرده‌کی وطنداشلریکزه حقارت ایتمك سزك کبی تحصیل کورمش بر ذاته یاقیشماز . سز حقارتله دکل ، آنجق ارشاد ایتمکله آناطولیده حرمت کوره‌بیلیرسکز .

یمنده وضعیت

عربستاندن آلینان معلوماته نظراً صنعایه کیدن فرانسز مرخصی ایله امام یحیی آره‌سنده بر محاذنت مقاوله‌سی عقد اولونمشدر . مع‌مافیه بو خبر هنوز محتاج تأییددر . دیکر طرفدن امام یحیی ایله انکلتره نامنه میرآلای ژاقوب ایله دوام ایدن مذاکرات بر نتیجه‌یه اقتران ایده‌مامش و انقطاعه اوغرامشدر . انکلیز میرآلایی ژاقوب صنعادن حرکت ایتمشدر .

بو خبرلردن آکلاشیلیورکه امام یحیی اجنبی دولتلرك طوزاغنه دوشمکدن اندیشه ایدرك غایت منفی بر سیاست تعقیب ایتمکده‌در .

امام یحیی ایله وهابیلر امیری (عبدالعزیز ابن‌السعود) آره‌سنده بر اتفاق عقدی ایچون مساعی ابذال ایدلمکده اولدیغی سویله‌نیور . بو اتفاقك هدفی عربستان شبه جزیره‌سنده‌کی بوتون امارتلری ، یعنی حجاز ، عراق ، ماورای شریعه ، عسیر ، لحج ، سوریه ، فلسطین امارتلرینی اورته‌دن قالدیره‌رق (حجاز ، یمن ، عسیر ، لحج) دن امام یحیی‌نك ریاستی آلتنده بر دولت ؛ (عراق ، نجد ، سوریه ،

فلسطين ، وماوراى اردن)ـن ابن السعودك رياستى آلتنده ديكر بر دولت تشكيل ايتمكدر .

بو پروژه‌يه طرفدار اولانلر عرب وحدتنك آنجق بو صورتله تشكل ايده‌جكنى سويليورلر. بعض عرب غزته‌لرى بو پروژه‌يى هنوز نابموسم تلقى ايديبور . (السياسه)

حجازك بوكونكى حالى

شريف شرف عدنان پاشا (السياسه) غزته‌سنده يازديغى بر مقاله‌ده ديبوركه :

« توركيانك شانلى اداره‌سى آلتنده ايكن حجاز چوق محترم وچوق يوكسك بر موقعده ايدى . هر حجازلى توركيانك هر طرفنده حرمت ورعايت كوروردى . حجازك اشرافنه، بدويلرينه باشقه بر نظرله باقيليردى. توركيا ، مصر ، هندستان وفاس كبى اسلام دولتلرى حجاز اهاليسنك معيشتنى تأمين ايدن برچوق معاشلر تخصيص ايتمشلردى . بيت الحرامى زيارت ايدن حجاج ، حجاز اهاليسنى ممنون ايدرلر ، هپسنه درلودرلو لطفلرده بولونورلردى .

اسلام عالمنك حجازه قارشى بو لطفكارانه معامله‌سى شريف حسينك عصيانه قدر دوام ايتمشدر . بوعصيان حجاز اهاليسنك رفاهنى ، استراحتنى ، حرمتنى ، اعتبارينى محو ايتمشدر . وبوعصياندن صوكره حجاز اهاليسى الك فجيع منكوبيته دوچار اولمش ، هر فرد اوينك ايچنده ، ياخود ايچنده ياشاديغى سورلرى داخلنده بر زنجانى كبى ياشامغه مجبور اولمشدر . بوعصيانى متعاقب (حسين)ك تأسيس ايتديكى حبسخانه‌لر طولمش، نزدند، پاره بولونديغى سويله‌نيلن هر فرد (حسين) طرفندن دردست ايتديريله‌رك بر اشكنجه جهنمى اولان اوحبسخانه‌لره آتيلمشدر . شريف حسين يالكز اركككره قارشى بو وحشيانه معامله‌يى روا كورمكله قالمامش ، بوندن باشقه قادينلره‌ده تسلط ايدرك اونلرى‌ده زندانلره آتمشدر .

الحالة هذه مكه اهاليسى هر حقدن ، هر حريتدن محروم اوله‌رق ياشيورلر . شريف حسين ايسته‌ديكنه ايسته‌ديكنى ويريبور ، ايسته‌مديكندن حق حياتى بيله نزع ايديبور . بوتون محاكم اونك امريله حركت ايديبور . هيچ بر مرافعه ويا مدافعه‌يى ديكله‌ميور . حجازك بوتون تجارتى ، بوتون وارداتى ، حسينك يد احتكارنده‌در . نهايت بو ظلملردن بيزار اولان خلق حسينه اطاعتدن فراغت ايدرك بر بر حكومتلر تأسيسنه باشلامشلردر . (احامده) قبيله‌سى (حكومة الاحامدة المستقلة) عنوانيله بر حكومت تأسيس ايدرك حجاجدن وير كولر آليور، روضهٔ مطهره‌يى زيارته كيدنلرى خراجه كسيورلر . ايشته ، حجازك وضعيتى بو مركزده‌در . »

فانى مدرسه‌لرك باقى اثرلرى

آلهيون نظرنده ، ماسوا عنوانيله ياد اولنان كائناتك ماضيسى كبى ، آتيسى‌ده عدمدن عبارتدر. هر موجود ، موقت ومقدر بر دورهٔ حيات كچيردكدن صوكره محكوم فنا وزوال اولور . وهر فانينك كتابهٔ زوالى « هوالباقى » دن عبارتدر . تورك دولتنى آلتى عصردن برى ياشاتان وياشاتديغى دولتك سينهٔ شكرانده شيمدى‌يه قادار ياشايان مدرسه‌لر نهايت فانيلر قافله‌سنه التحاق ايتدى . واونلرك سنك الغالرينه‌ده « هوالباقى » يازلدى . برشاعر :

ليس الفتى بفتى لايستضاء به
ولايكون له فى الارض آثار

ديبور . اوت ، كنديسندن اقتباس فيض وضيا اولنه‌مايان وسطح ارضده آثار بقيه بيراقمايان كيمسه‌نك موجوديت فانيه‌سى قابل اهمال ومعروض نسياندر. فقط هنكام موجوديتده اطرافنه فيض وضيا نشر ايتمش وسينهٔ كائناتده آثار باقيه بيراقمش اولان فانيلر بالذات ياشايامازلرسه‌ده باقى ومخلد اثرلريله دائما ياشارلر وهر زمان حرمتله ياد اولنورلر . مدرسه‌لر فانيلر زمره‌سنه قارشدى ؛ فقط فيض جارى واثر باقيدن محروم اوله‌رق فنا وزوال بولمش دكلدر. موجوديت ماضيه وحاضره‌مزده بيراقمش اولديغى اثرلر اونلرى دائما شكران ايله ياد ايتديره‌جك وخاطرهٔ ملتده دائما ياشاته‌جقدر .

بر دولتك تأسسى اكر علم ومعرفت محصولى ايسه، بزم موجوديت دوليه‌مز مدرسه علم وعرفانك تأسيس كرده‌سيدر . توسيع ممالك اكر علم ومعرفت اثرى ايسه ، بزى آسيا ، اوروپا ، آفريقا قطعه‌لرينه حاكم قيلان فتوحات سياسيه وعسكريه‌مز مدرسه علم وعرفانك محصوليدر . اكر آثار علميه وفنيه بيراقانلر شايان احترام ايسه‌لر كتبخانه‌لرمزى طولديرمقده بولنان آثار علميه وفنيه مدرسه‌لرك فيوضات جاريه‌سيدر. اعتلا اوغرنده الغا ايتديكمز مدرسه‌لر بوكونكى موجوديتمزك ولى النعم افنديسيدر . بوكون دولى ، ملى ودينى نه كبى وارلقلره مالك ايسه‌ك ، هپسى ماضيدن منتقل وهپسى مدرسه‌لرك آثار باقيه‌سندندر .

بوكونكى تورك وطننك استخلاص واستقلالنده مدرسه‌لرك پك مهم حصهٔ مفخرتلرى واردر. ماضى بعيده‌كى اعتلا وارتقامز مدرسه‌لرك اعتلا وارتقالرى نتيجه‌سى اولديغى كبى ، ماضى قريبده‌كى انحطاط وتدنيمزده مدرسه‌لرك انحطاط وتدنيلرى نتيجه‌سيدر. شوكت وسطوت ماضيه‌مزده، مدرسه‌لردن بشقه هيچ بر مؤسسهٔ علميه‌نك حصهٔ خدمتى يوقدر. چونكه اونلردن بشقه مؤسسات علميه‌مز داتاً موجود دكلدى.

عصر علملری هنوز برعصره واصل اولمایان سائر مؤسسات علمیه‌مز ترقیاتمزله علاقه‌داردکل، مع الاسف تدنیاتمز ایله شائبه‌داردر. دولت و ملتی انحطاط وتدنیدن قورتارمق فکریله وجوده کتیریلن مؤسسات سائره‌مز، حیفا که، منجیلك وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایده‌مه‌مش وزمان، الاسریع انحطاط وتدنیلرمزی سائر مؤسسات علمیه‌مزك تاریخ موجودیتلرینه تصادف ایتدیرمشدر. عصری ترقیاته خادم علوم و فنونی یکی مؤسسات علمیه‌نك عهدهٔ تدریسلرینه توجیه ایدن تنظیمات رجالی دولتك اولانجه رغبت ومحابتنی بونلره حصر وتخصیص ایده‌رك یالکز دین عالملری یتیشدیرمك وظیفهٔ قلندرانه‌سنی‌ده مدرسه‌لره بیراقمشلر وحمایهٔ دولتدن دورو مهجور اوله‌رق برکناره آتمشلردی. تماماً مهمل ومتروك برحالده براقیلان مدرسه‌لر خدای نابت اوله‌رق دین عالملری یتیشدیرمکده دوام ایتمش ودولتی، اوروپادن دین عالملری جلب ایتمك احتیاجندن وارسته بولندیرمشدر. فن عالملری یتیشدیرمك وظیفه‌سی عهدهٔ تدریسندن رسماً نزع ایدلدیکی حالده، ینه علوم دینیه ایله علوم سائره‌یی نفسنده جمع ومزج ایدن عالملر یتیشدیرمکدن‌ده خالی قالمامشدر. دولتك پك کوزده‌سی اولان سائر مؤسسات علمیه‌مز، بزی اوروپادن تماماً مستغنی قیلاجق فن عالملری یتیشدیره‌مدیکی کبی، دین ودنیا علملرینی ممکن مرتبه نفسنده جمع ایتمش برکیمسه بیله، دولت و ملته هدیه ایده‌مه‌مشدر. اکر ممتاز فن عالملرمز وارسه مطلقا اوروپا مؤسسات علمیه‌سنك شاکرد عرفانیدر. اکر دین ودنیا علملرینی جامع مؤسسات سائره منتسبلری وارسه، مطلقا مدرسه‌لرك محصول فیوضاتیدر.

اکر فن مؤسساتنك دین عالملری یتشدیره‌مه‌مسی طبیعی برمسئله تلقی ایدیلیرسه، دین مؤسساتك فن عالملری یتیشدیره‌مه‌مسی‌ده عین درجه‌ده طبیعی برمسئله تلقی ایدلمك لازم کلیرکن، «مدرسه‌لر قوندن بی‌بهره قالارك چوروددکلری یرلردر.» دییه متمادیاً تزییف ومؤاخذه‌یه معروض بولنیوردی. حالبوکه مدرسه‌لردن فن عالملری یتیشمه‌سنی بکله‌مك سائر مؤسسات فنیه‌مزك حکمت تأسیسلرینی دوشونه‌مه‌مك دیمك ایدی. اونلر وجوده کتیرلدکدن صوکره مدرسه‌لرك عهده‌لرینه ترتب ایدن وظیفه دین عالملری یتیشدیرمکدن عبارت ایدی. مدرسه‌لر، توقف، انحطاط، تدنی دوره‌لرنده بیله بو وظیفه‌سنی حسن ایفا ایتمش ومدرسه منسوبلرینك علم دینده‌کی اختصاصلری درجه‌سنده فن متخصصی بولنان مؤسسات سائره منسوبلرینه هیچ برزمان تصادف ایدیله‌مه‌مشدر. مدرسه‌لر صوك زمانلرده ینه وضعیت قدیمه‌سنه عودت ایده‌رك دین ودنیا علملرینی مشترکاً و ممزوجاً تدریسه باشلامش وبوصورتله ملت ومملکته الك نافع علم وعرفان منابعی حالنه یوکسلمشدی. هیچ برکیمسه انکار ایده‌مزکه برهیئت اجتماعیه‌نك الك نافع عضو علمیسی دین ودنیا علملرینی نفسنده جمع ومزج ایدن عالملردر.

دین علمی دنیا علمی ودنیا علمی‌ده دین علمی مراقبه ایتمه‌دکجه هر ایکیسی‌ده انسانی افراط وتفریطه سوق ایتمك استعدادنده‌در. افراطده، تفریطده لرك فرده وکرك هیئت اجتماعیه‌یه مضردر. کامل و نافع انسانلر فردی واجتماعی حرکتلرنده اعتدال وتوازن کوسترن انسانلردر. بو اعتدال وتوازن‌ده دین ودنیا علملرینك یکدیکرینی متقابلاً مراقبه ایتملریله حصوله کلیر. مدرسه‌لر، اخیراً، دین ودنیا علملرینی مشترکاً وممزوجاً تدریسه باشلامق صورتیله هر ایکی قوهٔ علمیه ایله مجهز عالملر یتیشدیرمك طریقنی طوتمش ایدی. مدرسه‌لرك انسدادی نتیجه‌سی اولمق اوزره، فیمابعد معنویاتمزه یالکز دنیا علمی حاکم اوله‌جق وبوقوهٔ علمیه، قارشوسنده، کندیسنی مراقبه ایده‌جك بشقه برقوت کوره‌میه‌جکدر. آنك ایچون حال وحرکتلرمز افراط وتفریط آره‌سنده دوران ایده‌جك وبو افراط وتفریطلردن هم فردلرمز، هم‌ده هیئت اجتماعیه‌مز متضرر اوله‌جقدر.

اعتراف ایده‌رزکه یکی مدرسه پروغرامی مملکتك هر طرفنده‌کی مدرسه‌لره هنوز تشمیل اولنه‌مه‌مشدی. فقط علمك هانکی نوعی اولورسه اولسون، جهالته البته مرجحدر. بو نقطهٔ نظردن، طرز قدیم اوزره تدریسانده بولنان مدرسه‌لر بیله برر منبع علم و معرفت ایدی. خزینهٔ دولته بار اولمقسزین، حسبی مدرسلر، حسبی طلبه ایله نشر معارفه چالیشان بووقف مدرسه‌لر ملتك امام، خطیب، مدرس، مفتی احتیاجلرینی خدای نابت برصورتده تطمین ایتمکده بولونیوردی. اغنیای مسلمین طرفلرندن مملکتك هر کوشه‌سنده وجوده کتیرلمش بولنان مدرسه‌لرك کماً و کیفاً معادللرینی تأسیس ایتمك اوزون سنه‌لره و متمادی مصرفلره متوقفدر. تعمیم معارف اوغرنده، یکیدن مکتبلر تأسیسنه و معطل مدرسه‌لرك یکیدن احیاسنه چالیشمق لازم کلدیکی برزمانده حادثات بزی، قصر معارف نتیجه‌سی قارشوسنده براقدی. بو نتیجه معارف وکیلمزك توحید تدریسات قرارینی یاکلش تفسیر و تلقی ایتمش اولماسندن متولددر. چونکه بو قرارك هدفی بتون مؤسسات علمیه‌یی برمرکز اداره‌یه ربط ایتمکدن عبارتدی. اکر توحیدك معناسی هر یرده عینی فنلری اوقوتمق دیمك ایسه، دارالفنونك سائر شعباتنی لغو ایده‌رك یالکز برشعبه‌سنی براقمق لازم کلیر. مدرسه‌لرك ساحهٔ معارفده براقدیغی بوشلغی نه الٰهیات فاکولته‌سی، نه امام وخطیب مکتبلری، نه‌ده مکاتب سائره طولدیره‌میه‌جقدر. وطولدیره‌میه‌جغنی الك نیکبین ذاتلرده آکلایه‌جقدر. فقط ینه ملغا مدرسه‌لرك براقدقلری علم دین حاملری بر مدت دها بو بوشلغی حس ایتدیرمیه‌جکدر.

ماضی و حالده‌کی وضعیت علمیه‌سیله سائر مؤسسات علمیه‌مز قارشوسنه پك مفتخرانه اوله‌رق چیقاجغنده شبهه بولنمیان مدرسه‌لر ماضی ایله حال آره‌سنده‌کی وضعیت علمیه‌سیله‌ده سائر معارف مؤسسه‌لرینه قارشی هیچ برمحجوبیت حس ایتمیه‌جکدر. مدرسه‌لر، عصرلردن بری مدنیت انسانیه، اسلامیه ایتدیکی علمی وفنی خدمتلرینی یکی وبشقه نوعدن خلفلرینه بوتون مسئولیت معنویه‌سیله برابر دور وتودیع ایدرکن موفقیتلر تمنیسنی‌ده رفع بارکاه احدیت ایلر.

یحیی عفیف

استقلال واستخلاص مجاهده‌سنك مبدأى اولان ۲۳ نيسانده عيد مليسنى سبيل الرشاد بوتون اخوانه دينه تبريك ايدر ودوور جديدك ملت ومملكت حقنده خيرلى اولمسنى جناب حقدن تضرع ونياز ايلر.

سبيل الرشادك ۲۳ نجى جلدينك فهرستى

ا

ابوالكلامك انكليز محكمه‌سى حضورنده‌كى مهم نطق ۵۷، ۷۹، ۸۴، ۱۰۵
اتحاد واتفاق ۴۳
اجنبى مكتبلرى ۳۳۵
احكام ومقدسات اسلاميه عليهنده‌كى نشرياته قارشى مجلسده‌كى مناقشات ۲۳۵
احمد امين بكدن برسؤال ۱۹۱
اخلاق محافظه ۶۲
آذربايجانك روسلاشمسى ۳۳۵
ازدواج مؤسسهٔ اجتماعيه‌سى ۳۴۵، ۳۵۶
ازمنهٔ حاضره‌ده قادينك حقوق ۱۷۸
استانبول شعائر دينيه‌يى ييقماز ۲۷
استانبولده مسلمانلغى انهدامدن قورتاره‌جقلر ۲۲
استانبول مدرسلرينك عريضه‌سى ۳۹۴
اسلامك استقبالى ۱۲۱
اسلامك قادينه بخش ايتديكى حقوق ۲۹۹
اسلام تساندى ۳۸۳
اسلامك مفكوره‌سى ۳۱۶
اقتصادى وضعيتمز ۱۲۰
اقوام قديمه‌ده قادين ۱۶۱
آل كوملك ۴۰۰
الهيات مدرسه‌سى حقنده مدرسة المتخصصين مدرسلرينك لايحه‌سى ۳۵۱
الهيات فاكولته‌سنه دائر ۳۹۴
الهيات فاكولته‌سى ناصيل اولمليدر ۳۵۴
امانت ۲۵۹
آنالق فضيلتى ۳۸۹
آناطوليدن يوكسه‌لن سسلر ۷۸
انبيايه ذم وقدح جرمى ۶۱
انتحار: اخلاق ودين نظرنده ۱۹۹، ۲۱۰
انجيلك تناقضلرى ۳۹۷
انكلتره‌ده يكى براهل صليب ۱۲۲
انغليقان كليسانسه جواب ۳۳، ۴۹، ۶۵، ۸۱، ۹۷، ۱۱۳، ۱۲۹، ۱۴۶، ۱۶۱، ۱۷۸، ۲۰۹، ۲۲۶، ۲۴۲، ۲۵۷، ۲۷۳، ۲۸۹، ۳۰۵
انكلتره‌نك اسلامه خصومتى ۱۷۶
انكلتره‌ده انتشار اسلام ۳۶۱
انسانلرك وظائفى وغايه‌سى ۳۷۱
اوروپا حيات اجتماعيه‌سى حقنده غربلى بر قادينك غايت مهم بياناتى ۱۵۸، ۱۶۶، ۱۸۲، ۱۹۶، ۲۱۳، ۲۲۷، ۲۴۷
اوروپاده خرستيانلق تحقير اولنه‌ماز ۶۳
اوروپا حيات اجتماعيه‌سى ۳۳۶
اوروج وحكمت شرعيه‌سى ۳۳
اونلره كوره توركك هرشيئى فنا ۱۹۱
اهل اسلامك برلكى ۳۰۳
اهل اسلامك تعارفى ۳۰۳
ايچكى بلاسى ۳۹۸
ايچكى وحيات اجتماعيه ۴۰۸
ايچكى وفحش ۳۴۷
«ايچه بيلمديكك شيئك آرقه‌سنه دوشمه» (شعر) ۱۷۷
ايران ـ افغان معاهده‌سى ۳۱، ۴۵

ب

باب اجتهاد ـ جعفرى مذهبى ۳۱
بدنك تميزلكى ۴۹
برات كيجه‌سى ۳۲۱
برغمه‌ليلرك مكتوبى ۴۱۲
بوكونك مهم حاجتلرينه دائر تدبيرلر ۲۰۸، ۲۵۲
بك اوغلنده توركلشن نه‌در ۳۶۳
بوزقورت قفاسى ۱۹۰

پ

پاپاس مكتبلرينك سدى ۳۷۹
پرده‌لر مسئله‌سى ۲۰۶
پرده‌لر وفسلى باليقارلر ۲۲۲
پرده‌لرك قالديرلمسى ۱۴۲
پروپاغاندا تشكيلات اسلاميه‌سى ۵

ت

تجدد وتكمل: مجله مسئله‌سى ۵۲، ۹۹، ۱۲۰
تجدد واحكام دينيه ۸۶
تجددك شرعاً لزومى وشرائطى ۱۷، ۳۸
تربيهٔ معنويه‌نك لزومى ۲۷۱
تصوفه دائر ۱۰۸
تعدد زوجات حقنده ۲۸۰، ۲۷۱
تعدد زوجات مؤسسه‌سى ۲۷۴، ۲۹۲
تكاليف دينيه و اعتقادده استقلال ۲۰۹
تملك، ارث و ماملكده تصرف خصوصنده قادينك حقوق ۲۲۶
توكل ۲۹۳
تياترو نامنه ياپيلان رذالتلر ۲۰۶

ج، چ

جاواده اسلام مطبوعاتى ۲۸۸
جاواده اسلام انتباهى ۱۱۱
جمهوريت اعلانى ۱۶
جمهوريت دورنده قوانين شرعيه ۷۴
جمهوريت قوانين شرعيه ايله قاپناشامازمى ۱۲۵
چين مسلمانلرى ۳۸۱

ح، خ

حاكميت مليه تجلياتى ۹۰
حجاز ـ انكلتره معاهده‌سى ۳۶۷
حجاز دمير يولى ۳۸۲
حج قونغره‌سى ۲۸۶
حج و حكمت شرعيه‌سى ۳۴
حجازك بوكونكى حالى
حروفات مسئله‌سى و بولشه‌ويكلك ۱۴۳
حسيات دينيه جريحه‌دار ايديله‌ملى ۳۹۲
حسينك بياننامه‌سى ۲۲۳
حقوق عائله حقنده توركاوجاغنده‌كى اجتماع مناسبتيله ۱۹۳، ۲۰۰
حقوق عائله قانونى لايحه‌سى ۳۰۹، ۳۲۷
حقوق عائله حقنده شرعيه انجمنى مضبطه‌سى ۲۷۷، ۲۹۶
حقوق عائله قانونى و غزته‌لرك تلاشى ۱۳۷
حقوق تشريعيه و شريعتك تدوينى ۲۶۸
حقيقتدن يوز چويرنلر (شعر) ۱۴۵
حكومت و احكام اسلاميه‌نك قوهٔ مؤيده‌سى ۶۰
خاچ طاقيلان جامعلر ۱۲۲
خرستيان عالمنده توحيد عقيده‌سى ۳۷۸

د

دانس ابتلاسى ۲۵۵
دارالالحانده قادين اركك قونسرلرى ۹۵
دوئللو: اخلاق و دين نظرنده ۲۱۲
دونمه‌لر حقنده ۱۷۰، ۱۸۹، ۲۰۳، ۲۲۰
دين قونغره‌سى ۳۹۷
دين نه بويوك قوتدر ۲۵۵
دينه قارشى متحد جبهه تأسيسى ۴۸

ر ، ز

رفق و تحمل ٢٥٩
رمضان شریف حقنده بیاننامه ٣٦٩
روم ایلی مهاجرتی ١٥٦
ریفستان قهرمانلرینه یاردیم ٤٤
زکات و صدقات ٣٦

س

سحر و توتو ٣٠٩
سقط و اسقاط جنین فجیعه‌لری ٢٤٢
سماحت و معاونت ٢٨٩
سوریه‌ده فرنسزلرك اسلامی تحقیرلری ١٦٠
سیاست اسلامیه ٦٦

ش

شرقك انتباهی و غربك تدنیسی ١٣
شرقه وداعمی ؟ ٣٣٤
شیخ اکبر ٦٨

ص

صبر ٣٠٥

ط

طلاق ٢٩٦
طلبهٔ علومه عائد مبانی ٦٤
طلبه‌نك استرحاماتی ١٢٤

ع

عباداتك فوائد اجتماعیه‌سی
عراق انتخاباتی ٣٦٨
عدت ٢٩٦
عصری عائله ٥٥،٢٠٤
عصری قانون ١٤٩،١٣٠،١٠٤،٧٢
عصری تربیه ٢٣٣،١٨٠
عفت ٢٥٨
عقلی صلاح ٢٤٩
علنا اوروج ییه‌نلر ٣٨٤
عمان قونفرانسنك عدم موفقیتی ٣٨٢
عمومی اساسلر ١٥١
عمله ، حقوق ، ملك ، اراضی مسئله‌لری ٣٤٠
عهدنده طورمق ، وعدینی طوتمق ٣٠٦

غ

غربلیلاشمق یومی ؟ ٢٨٥
غربلیلاشیورز : بالو ، دانس ... ٣٤٩
غربلیلاشمقدن مقصدلری نه‌در ؟ ٢٤
غربك خسته مدنیتی ٣٠
غربده شرقلیلاشمق جریانی ٣٩
غربده قادینك حقوق ٣٠٠

ف

فانی مدرسه‌لرك باقی اثرلری ٤١٣
فحشك منعی حقنده تدبیرلر ١٦٣
فرانسه‌ده دینی تدریسات ٣٩٦
فرانسه وتونس ٢٣٨
فرنكلشمك هوسی ٤٢
فردی واجتماعی حیاتده اوروج ٣٧٦ ، ٣٩١
فحشه برشی‌دیمیورلرده ایکنجی‌مشروع ازدواجلرك منعنه قالقیشیورلر ٢٣٨
فحشك اسبابی ٢٣٠
فلسفه ودین ٢
فلسفه‌نك اقسامی ٥٣
فوضای اجتماعی ١٧٥

ق

قادینلغك حقیقتی ٣٤٤
قادینلق نه حاله گیریور ؟ ٤٠٤
قادینك شریعت اسلامیه‌ده‌كی موقعی ١١٤
قادینك حقوق ووظائفی ٣٢٩
قرآن (شعر) ١١٣
قرمسی مبعوثی ایله ملاقات ١١٢
قرآن ترجمه‌سنده‌كی خطالر ٣٧٧ ، ٣٨٦
قوانین دولته اطاعت لزومی ١١٢
قوانین شرعیه‌نك رجحان مدنیسی ٢١
قومونیزم تملیاتی ١٣٢
قومونیزم انحلال ایدیبورمی ؟ ٣٦٤
قومونیزم وادیان ٩٣، ١٢٧، ١٥٥، ١٦٩، ٢١٦
قهرمان بر مسلمان قادینی ٤٠٧
قیزیل تهلکه ١١

ك

كثرت نفوس ٣١٧ ، ٣٢٤
كیجه حیاتی ایسته‌یورلر ٢٢١

ل

لادینی‌می ، دینی‌می ؟ ٤٤
لوندره مسلمانلری ٣٠٢
لەنینك وفاتی ٢٤٠
لیلهٔ جلیلهٔ رغائب ٢٢٥

م

ماسینیونك جوابی ٢٦٩
« مانسخ من آیة ... » تفسیری ٣٣٧
مجله حقنده ٧٧
محاربه حاللرینه دائر ماده‌لر ٣١٤، ٣٣٠
محافظه‌كارلغك ماهیت ومعناسی ٢٤٥
محافظه‌كارلغه نیچون محتاجز ٢٦٤
محافظه‌كارلقدن مقصد نه‌در ؟ ٥٩
محاكم شرعیه‌نك الغاسی ٣٨٤
مدارس عالیه‌نك یاشایه‌مایه‌جغی ١٢٣
مدرسه‌لرده فعالیت ٢٢٣
مسلمانلق وغرب ٢٥٥
مسلمانلقده افتراق زوجین ١٠٠، ١١٧
مسلمانلقده‌كی فضائل وآداب ٢٥٧
مسلمانلغك صافیت وگوزللكی ٢٧٠
مسلمان قادینلری وبازار ، شانولر ٤٦
مصر پارلامنتوسنك كشادی ٣٦٥
مصر وسودان استقلالی ٣٦٦
مصرده مجادلهٔ انتخابیه ٦٤
معاملاته‌وهمشهریلكه‌عائدحقوقه‌نظراًقادین ٢٤٢
معاملات وعقوبات ٦٥
معرفت نفس ، معرفت الهیه ١٨٥
مفكوره قادینی ٤٠٦
مقامات مباركه‌نك استقلالی ٨٠
مقدس قانون ١٩٠
مقدسات وعنعنات دینیه‌یه رعایت لزومی ١٤٤
ملتك ایسته‌دیكی تجدد وترقی ٨٩، ٢٥٤
ملی مسلمانلق قورتاردی ٥٩
منع مسكرات قانونی اطرافنده ١٥
منع مسكرات قانونی وخلقك افكاری ٢٩
موضح علم كلام درسلری ٢٢٢
موسی جارالله افندینك توقیفی ١٢٨
میسیونه‌رلك ٣٠٩، ٣٣٣
میسیونر حركتنك یكی وجهه‌سی ٢٦٠

ن

نسخ مسئله‌سی ٣٥٣ ، ٣٦٩ ، ٣٨٥
نه غریب مطالب ٢٥٦

و

وحدت عالمه‌می گیدیبورز ؟ ٧
وطن غزته‌سنی انصافه دعوت ٢١٨
وطن غزته‌سنك حقارتلری ٢٠٥
وعظ و واعظلر ٢٦٥
« ولقد انزلنا الیك آیات ... » تفسیری ٣٠٧

ه

هاروت وماروت ٣٠٨
هلال اخضر تشكیلاتی ١٥٥
هندستانه بر نظر ٤١١
هندستان حركت اسلامیه‌سی ١٤٠

ی

« یاایهاالذین امنوا لاتقولوا » تفسیری ٣٢٢
یكی بر مرض اجتماعی ٢٠٥
یكی موده‌نك فنالقلری ٩١
یمنده وضعیت
یوكسك تحصیلك‌قادینلراوزرنده‌كی‌تأثیراتی ١٩٠
یهودی حركتنك عكس العملری ٢٢٤
یهودیلرك‌اسلامیته‌قارشوسوءقصدلری ٣٢٣

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٤٠٠) آلتی آیلغی (٢٢٥) ، ممالك اجنبیه ایچون سنه‌لکی (٤٥٠) ، آلتی آیلغی (٢٥٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٧،٥ غروشدر . سنه‌لکی ٥٢ عدددر .

اداره‌خانه : بابعالی جاده‌سنده رشید افندی خانده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

اداره‌یه اعلانلرک بر سطری ٥ غروش کوندرلملیدر .

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٦٢٤ ٨ ربیع الآخر ١٣٤٣ ✻ پنجشنبه ✻ ٦ تشرین ثانی ١٣٤٠ جلد ٢٤

الحاد ، نه بویوك جهالتدر !

— بعض عرفانسزلرك نشریات الحادکارانه‌سی مناسبتیله —

٣

میخانیکیت نظریه‌سنك انسانلق حدودنده قطعی بر توقفی واردر ، مع‌مافیه دها اول حیات وحیوانات حدودنده توقف ایتمسی ده لازم کلیر.

بوکون معلوم اولان فنون اصلیه‌نك موضوعلرینی وساحهٔ صلاحیتلرینی تأمل ایتدیکمز زمان کوریورز که بونلرك باشنده اك بسیط اوله‌رق شعوریله انسان ونهایتنده اك معضل اوله‌رق بوتون روحیله ینه انسان واردر. ومیخانیك یعنی حرکت کتله‌ویه موضوعی بو آراده اخذ موقع ایدن فنونك انجق بر شعبه‌سنی تشکیل ایدر ، فیزیوله کولر (یعنی طبیعی ذروی) ، کیمیا ، تشریح و فیزیولوژیسیله بیولوژی (علم حیاة) موضوعلرنده میخانیك موضوعندن فضله تحری ایدیلن برشیلر واردر ، وعلم النفس ساحه‌سنه کچلدیکی زمان ایسه بسبتون باشقه بر عالمه کیریلیر. میخانیکیت هایدی ده‌قارتده اولدیغی کبی یالکز حرکت کتله‌ویه‌یه تخصص ایدلمیوب ده حرکات ذرویه‌یه شامل عمومی بر نقطهٔ نظرله ملاحظه ایدلسون ، فقط بونی کیمیای عضوی ایله حیات ساحه‌سنده تشمیل ایدیویرمك ، عضویت وآلیق تشکیل ایدن یعنی بر طاقم آلات واعضا واجهزه‌یی (اورغان) کندیسنه ربط ایدرك تأسیس واستعمال ایدن ومتمادیاً محیطیله مجادله ومبادله حالنده بولنان قوهٔ حیاتیه‌یی مطالعه ایتمه‌مك دیمکدرکه بو نقطهٔ نظره کوره ماندا ایله اوتوموبیلی مساوی طوتمق لازم کله‌جکدر. فی‌الواقع ده‌قارت دخی حیواناتی ، اوتوماتیك برما کنه حالنده ملاحظه ایتمشدر .

فقط بوکون طیاره‌یی یاپوب اوچورانلر هنوز بر قوش یاپمش اولدقلرینه قائل دکلدرلر . اوت ، میخانیکی و فیزیکی معلومات حدی ویقینی بر درجه‌یه کلدیکندن دولایی برده شمندوفرلری ، اوتوموبیللری ، دکزده وابورلری ، تحت البحرلری ، هواده طیاره‌لری یوروددوب اوچورابیلدیکی حالده ، کرك نباتی وکرك حیوانی حیات حقنده‌کی معلومات هنوز رسمی و تصوری اولمقدن ایلری کیده‌مدیکی ایچون نه‌بر چمن یاپراغی ، نه‌ده برسینك قانادی یاپیله‌مامشدر. بونکله برابر بز بو نقطه‌ده فضله مشغول اولمیه‌رق انسانلق حدودینه نصب نظر ایتمك ایسته‌رز . چونکه بز بتون شو کائناتك مشاهده ومطالعه‌سنی انسانلق ماهیتنه مدیونز .

انسانی ملاحظه ایده‌بیلیر ایسه‌ك بتون شبهه‌لردن آزاده اوله‌رق آکلارزکه انسان کندندن خبری اولمیان میخانیکی وفزیقی بر موجودیتدن عبارت دکلدر. اصل انسان حس وشعور ، عقل ومنطق ، وجدان واراده کبی بر طاقم حادثات بدیعه‌نك منبعی اولان وبوصورتله ، کوزنی یومدیغی زمان بیله سموات وارضی کندنده مشاهده ایدن بر روحك ، بر قلبك کرسیٔ تجلیسیدر .

انسانه میخانیکی وجسمانی بر نقطهٔ نظرله باقیلدیغی زمان ، اجرام عالم ایچنده بر ذرهٔ ناچیز کبی اولان شو ارضك ساده قطرینك اوتوز میلیونده بر جزئنه مساوی بر میقروب وبلکه لاشی کورونه‌جکی شبهه‌سزدر .

فقط غریبدرکه بونك بویله اولدیغنی قطعی برافاده ایله سویله‌ین ده حر فکره